

શ્રી જૈન પ્રાચીન સાહિત્યોદ્ધાર ગ્રંથાવલિ પૃષ્ઠ-૬

પૂર્વાચાર્ય વિરચિત

મહાપ્રાભાવિક નવરમરણ

મૂળ, ગુજરાતી ભાષાતર, વિસ્તૃત વિવેચન,
નવ પરિરિપ્તો અને ચારસો બાર ચિત્રો સહિત

ૐ

સ પાદકે તથા મ શોધક
સારાભાઈ મણિલાલ નવાળ

૬

પ્રકાશક

વિ. સ. ૨૦૧૭] સારાભાઈ મણિલાલ નવાળ અમદાવાદ-૧ [ઈ. સ. ૨૦૧૬]

અંશવામિત્વના સર્વ દષ્ટ પ્રકાશકને સ્વાધીન

સ ગોધિન તથા સંવર્ધિત

ખીછ આગતિ

કિમત બાવન રૂપિયા

પ્રકાશક : સારાભાઈ મણિલાલ નવાળ, માંડવીની પોળમાં, છીપા માવજની પોળ, અમદાવાદ-૧
મુદ્રક : કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈ પટેલ, મંગલ મુદ્રણાલય રતનપોળ, કોતેદભાઈની હવેલી, અમદાવાદ.
ચિત્રકર્તા તથા બેન્ડ વગેરેના મુદ્રક : જયંતિલાલ રાવત, દીપક પ્રિન્ટરી રાયપુર, અમદાવાદ-૨

શ્રી વીતરાગવ્ય નમ

બીજી આવૃત્તિનું નિવેદન

મારી અન્યાયનિના છદ્દા પુષ્પની આ બીજી આવૃત્તિ લગભગ વીસ વર્ષ પછી જૈન જનતાની આગળ મારાથી હોરાથી અને પ્રથમ આવૃત્તિ આજે બન્નગમા એક મોડે ઉપર પશુ મળવી દુર્લભ થઈ જવાથી પ્રસિદ્ધ કરવાનું મેં સાહસ કર્યું છે અને આશા રાખું છું કે મારા અગાઉના પ્રકાશનોની માફક આ ત્રીજી નમનો પશુ ખરીદ કરીને જૈન સમાજ મારી પ્રવૃત્તિને વધુ ઉત્તેજન આપશે

પ્રગુણ આવૃત્તિમાં યત્રાકૃતિઓ પાછળ આપનારે મને લખાણની સાથે સાથે આપનામાં આવેલી છે અને આ આવૃત્તિમાં પૂજ્ય પત્યાસ પ્રવર શ્રી ભદ્રકરવિજયજીના શિષ્ય શ્રી દુર્લભવિજયજીનો પરમેષ્ઠિ નમસ્કારનો પરિચય નામનો લેખ તથા નમસ્કાર મદામત્રના પ્રભાવની ઇટલીક કથાઓ અને નમસ્કાર મદામત્રને લગતા પ્રાચીન સ્તોત્રો તેના ગુજરાતી લાગાતર સાથે પરિશિષ્ટો નબર, ૧ થી ૯ તરીકે વધારામાં આપનામાં આવેલા છે, તે તરફ વાચકોનું ખાસ લક્ષ્ય ખેંચવાની રજા લઉં છું

વળી શ્રી નમસ્કાર મદામત્રના પ્રભાવે નામનો પૂજ્ય પત્યાસજી મદારાજ શ્રી ભદ્રકરવિજયજીના આનાનુવર્તિ તપસ્વી પૂજ્ય શ્રી જ્યેષ્ઠવિજયજીનો તેઓશ્રીના અગત અનુભવોની વાનગી સમો લેખ તેમના જ સમ્બોધના નીચે પ્રમાણે જનતાની માથુ સાર આપનાનું ઉચિત ધાર્યું છે

‘ શ્રી નમસ્કાર મદામત્રના પ્રભાવે ’

ભય કરે ધડાકામાં અજળ અચાનક !

સ, ૨૦૦૦ સને ૧૯૪૪ ના મુબઈમાં ગોદીના ભય કરે ધડાકા વખતે હું ગૃહસ્થપણમાં માડવીમાં એક પેનીમાં ખેરો હતો ત્યારે, એક વિમાન ગોદી ઉપર જઈને તરત જ પાછું ફર્યું અને પહેલો ભય કરે ધડાકા થયો અને મકાન ધૂળ ઝીરડું, બારીના કાચ વગેરેના ભૂકા થઈ ગયા

શ્રી નમસ્કાર મદામત્ર ગણ્યો હતો, તેથી તરફ કરીને બધાને સનાદ આપી, મામનો ગભીર દેખાય છે, મારો જોખમ વગેરે લઈને દુખન બધ કરીને, પરામાં ચાલ્યા જવું પરંતુ કોઈએ માન્યું નહિ તમે જોઈએ તો જાવ બધાને સકટમાં મૂકીને એકના જવાથી કાઈ થાય તો, શું જવાબ આપવો ?

જે થવાનું હશે તે થશે નમસ્કાર મદામત્ર ગણવાનું ચાનું હતું, એના પ્રભાવે (એવામાં બીજો ધગદો થયો, તે વખતે મોદી તીર્થેરી પાછળ બેઠો હતો) બાણુમાંથી ભય કરે અમિતી જવાળા પસાર થવા ત્યાં રક્ષા થઈ ઠેક ઠેકાણે આગો લાગી પડી કડક થઈને બધાને ફરજિયાત તગત રવાના કર્યો એ ભય કરે ધડાકામાં હજારો મૃત્યુ પામ્યા ૮ દિવસ અને રાત્રી સુધી આગ ચાનું રહી અને કરોડોનું નુકશાન થયું તે પ્રસિદ્ધ છે એવી ભય કરે આપત્તિ વખતે મદામત્ર સિવાય કોણ બચાવે ?

હું મુબઈમાં રહ્યો હતો મદામત્રના પ્રભાવે ટ્રામ, ટ્રેન મોટર વગેરેના અમરમાતમાંથી જરામાં બચી જતો તેમજ હુડીપત્રી, બેન્ક વગેરેમાં દરેકના રૂપ હજારથી લાખ સુધી ખીંગામાં જોખમ રહેતું પરંતુ મદામત્રના પ્રભાવે કોઈ દિવસ ચોરનો ભય નમ્યો નહિ

શ્રી અનંતનાથજી જૈન દેરાસરજી સાર સદ્વિસનામન બચી ગયું અને તેના પ્રભાવે ઘીંગળા વગેરે બચી ગયા તે અમરમર જોઈને તે વખતના વોઈસરોય લોર્ડ વેવેલ સાહેબે દેરાસરજીમાં આસીને પ્રગુણી

પાસે ટોપી ઉતારીને નમસ્કાર કર્યા. 'તમારા ભગવાન ખરા છે, ખંદરમાં ભયંકર તુફશાન થયું; પરંતુ વચમાં દેરાસરજી સેફ છે'!

સર્પાતું ઝેર ઉતરે છે.

૨૦૦૩ ના જેઠ મહિનાના ત્રિવિસો છે મેઝકપુરથી ધાંધલપુર તરફ વિહાર કરતાં ભવિતવ્યનાના ગોગે, શ્રાવકે ભૂલથી બે રસ્તા ફાટતા હતા, ત્યાંથી રાખા હાથને રસ્તે જતા કીધું. ત્યાં પહોંચ્યા ત્યારે રાખા હાથના રસ્તે જવું અવ્યવહાર લાગ્યું, જેથી સાથેના મુનિરાજને કીધું. તેમણે જેમ શ્રાવકે કીધું તેમ ચાલ્યા કીધું. તે રસ્તે ૧૫૦-૨૦૦ પગલા જતા તે ભાઈને ભૂલ સમજાઈ તરત જ દોડતા જૂમ મારી રાંખે નદિ પરંતુ જમણી બાજુ જવાનું છે એટલે અમે પાછા વળ્યા.

પાછા વળતાં ઝાડીમાંથી એક હાથનો પીળા રંગનો સર્પ (પડકું) રમ્મા ઉપર આગ્યો. એને ચૂકવવા મેં એના ઉપરથી કૂદકો માર્યો, પણ પાછળથી દોટ મૂકીને પગમાં પાછળના ભાગે ફરડ્યું અને ઉધું પડ્યું (જેથી ઝેર ખરાબર ચઢે) પછી એકદમ લાગ્યું. મેં વિચાર કર્યો કે પર્વતભાનું કંઈ માગતો હશે ને હાઈ ગયો. ઝેર ચડવા માંડ્યું. પગે ફસીને પાટો બાંધી દીધો.

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર તથા ઉવસગદર' સ્તોત્ર ગણનાં ધીમે ધીમે ધાંધલપુર તરફ ચાલવા માંડ્યું, અને મૂશ્કેલીએ ત્યાં પહોંચ્યા ત્યાં એકો તે પછી બે દિવસ તો ઊડી ગયાં નદિ. પગ પર સોજા ચડી ગયા. લોકો જોઈને આશ્ચર્ય પામી કહેવા લાગ્યા કે, તમે પાંચ માઈલ કેવી રીતે ચાલી શક્યા? કોઈને ફરડે એટલે ગાડામાં નાખીને લઈ જાય અને ઇચ્છિત સ્થળે પહોંચીએ એટલામાં તો ખસાસ થઈ જાય. અગર કોઈક જ બચે છે. મેં તો કહ્યું કે, દેવચુરના પસાયથી અને શ્રી નમસ્કાર મહામંત્રના તથા ઉવસગદર' સ્તોત્રના પ્રભાવે બચી ગયો છું.

રેલ્વે પૂલ ઉપર અમત્કારિક બચાવ !

સં. ૨૦૦૮ ના જેઠ મહિનામાં એક નાના સ્ટેશનથી નડિયાદ જતાં મોરો પૂલ છે તેમાં માણસો માટે જુદો રસ્તો હતો. તેથી પૂલ ઓળંગવા માંડ્યો. એકાદ બે ફૂટ બાકી ત્યાં પાછળથી ટ્રેન પૂલ ઉપર ચડી જેથી આખો પૂલ ધણુધણુવા લાગ્યો હું જરા પણ આગળ વધી શક્યો નહિ શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર અને શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ નું સ્મરણ કરવા લાગ્યો, અને સામી દિશામાં મોટું રાખી ઊભો રહ્યો એટલામાં નજીકના ફાટકનો વાવટાવાળો માણસ જૂમો મારતો મારી સામે દોડતો આગ્યો.

એટલામાં ટ્રેન પસાર થઈ ગઈ. તે કહે કે 'આ પૂલ ઉપર ઘણા બાવા-ભીખારીઓ મૃત્યુ પામ્યા છે.' ડખાનો કોઈ દરવાજો ખૂલ્લો હોય તો તે લાગે અને મૃત્યુ પામે. પરંતુ આપ સાહેબ નસીમદાર કે શુઝ ટ્રેન હતી, અને તેના ૨-૩ દરવાજા ખૂલ્લા હોવા છતાં વચમાં ન હતા પરંતુ ફીટ હતા. જેથી બચી ગયા છો. આ પ્રભાવ બંને મંત્રો તથા શ્રી વર્ધમાન તપની ઓળીનો !

—જય પદ્મવિજય.

તપસ્વી શ્રી જયપદ્મવિજયજીના આ સ્વાનુભવો વાંચનારને નમસ્કાર મહામંત્ર તરફ વધુ ભાવ અને શ્રદ્ધાથી જોવા માટે અત્યંત ઉપયોગી થશે, એમ મારું માનવું છે.

વિ. સંવત ૨૦૧૭
જેઠ મુદી ૧ ને સોમવાર
તા. ૧૫-૧-૨૦૧૭

}

સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ.
છીપા માવજીની પોળ,
અમદાવાદ-૨

॥ શ્રી હીતરાગવ્ય નમ ॥

પ્રથમ આવૃત્તિનું નિવેદન

મારી અથાવનિના પાચમા પુષ્પ તરીકે ‘શ્રી હૈરવ પદાવતી કલ્પ’ પ્રસિદ્ધ કરતી વખતના મારા નિવેદનમા સૂચ્યા મુજબ અથાવનિના છઠ્ઠા પુષ્પ તરીકે “મહાપ્રાભાવિક નવસ્મરણ” નામનો આ ગ્રંથ જાહેર જનતા સમક્ષ મૂકતા અને અનહદ આનંદ થાય છે, અને તે પુસ્તકની તથા પ્રચુત પુસ્તકની સૌથી વધુ નમ્નો ખરી કરીને મારા એ પદાવતી સહાધ્યાયી અમલનામ્યાળા શ્રીમાન્ પ્યાવારિધિ માલેકનાન નુનીનાત શાહ, રોડ માલેકનાન પ્રેમચંદ તથા શ્રીયુત કરમચ ચુરીનાન રોર નાવ તેમજ બીજા પણ મુનિ મનારાને અને સસ્થાઓએ અગાઉથી ગ્રાહક થઈ અને આ અમૃત્ય પ્રકાશન જાહેરમા મૂકવા માટે ઉત્તેજિત કયો છે તે માટે તે સમગ્રનો આભાર માનનાની આ તક વડે હું અને ઇશ્વર હું કે માગ હવે પડીના પ્રકાશનોની પણ વધુ પ્રમાણમા નમ્નો ખરી કરીને બીજા વધુ અથરતો જાહેર પ્રગમ સમક્ષ મૂકવા માટે તેઓ અને વધુ તક આપરો

શ્રીમાન્ કરમચ નુનીનાન ગેરદનાલ સાથે શેર માલેકનાલ પ્રેમચંદને હું પ્રથમ જ વાર તેઓના બગને જ્યારે હું મળ્યા ગયો હતો ત્યારે તેઓનીએ “નવસ્મરણ”ની પ્રાભાવિકતાને લગતા કોઈ વિશિષ્ટ અન્યગતને તૈયાર કરવાની અમૃત્ય સૂચના અને કરી હતી, ત્યારથી પૂર્વચાચોએ વિશાળ દૃષ્ટિથી અને આત્મકલ્યાણની પવિત્ર ભાવનાથી સર્જન કરી અને જગત્ માત્રના કલ્યાણની ભાવનાથી આશ્રય આપીને આજ સુધી સાચવી રાખેલી “નવસ્મરણ”ની મહાપ્રાભાવિકતાની સાક્ષી આપની સાહિત્ય સામગ્રીનો નાશ થતો અટકાવવા, તથા તેના વારસદારોને તેની ખરી કિંમત સમજાવવા અને મની ગમી તેની સામગ્રી એકી થરીને આ પ્રકાશન દ્વારા જાહેરમા મૂકવા એ નિશ્ચય કરો

પ્રસ્તુત સમ્રહ

આ ગ્રંથમા છાપવામા આવેલા યત્રો તથા ચિત્રો વગેરેના પ્રકાશનના સર્વ હક્ક પ્રાપ્તકને જ સ્વાધીન હોવાથી પ્રકાશની લેખિત મજૂરી વિના કોઈપણ સસ્થા અગર વ્યક્તિએ એ નહિ છપાવવા આગ્રહભરી રિનતી છે વળી આ અતિ દુર્લભ યત્રો તથા ચિત્રો પૂજનીય અને વદનીય છે, તેમજ નાન સ્વય પણ પૂજ્ય છે એને વાચક અને દર્શક બને પ્રત્યે નમ વિનંતિ છે કે તેઓ કૃપા કરીને તેની જરા પણ અવગણના ન કરે

પ્રચુત સમ્રહમા ‘નમસ્કાર માહાત્મ્ય’ પૃષ્ઠ ૧ થી ૧૯ સુધી, પૃષ્ઠ ૨૦ થી ૬૭ સુધી ‘શ્રી નમસ્કારમત્ર અને તેના વિષયમા આસ્થ્ય વિચારો’, તથા પૃષ્ઠ ૬૮ થી ૮૬ સુધી શ્રી નમસ્કાર મહામત્રના મત્રામ્નાયો તથા તેને લગતા ચાર યત્રો, પૃષ્ઠ ૮૭ થી ૯૪ સુધી નદનની કથા, પૃષ્ઠ ૯૫ થી ૯૬ સુધી શ્રીદેવની કથા, પૃષ્ઠ ૯૭ થી ૧૧૪ સુધી સુલ્તાન રોશની કથા વગેરે કથાઓ નમસ્કાર મહામત્રની પ્રાભાવિકતા શોધવા આપવામા આવેલી છે, વળી પૃષ્ઠ ૧૧૫ થી ૧૧૮ સુધી ‘અમરકુમારની સજ્જાય’ તથા પૃષ્ઠ ૧૧૯ થી ૧૨૧ સુધી શ્રી નવમ્હર મત્રનો ૭૯ પણ આપવામા આવેલો છે તે ઉપરાંત ૧૪ ૧૨૨ થી ૧૩૪ સુધી કવિમાનસસર્જક શ્રી હેમચંદ્રસૂરી વિરચિત ચોગશાસ્ત્રમાથી ‘પચ્ચધ્યાનનુ સ્મરણ’ દર્શાવતો આમો પ્રકાશ તેના ગુજરાતી ભાષાતર તથા તેને લગતી ચિત્રાનુનિઓ ૧૯ (ઓગણીસ) સૌથી પ્રથમ જ વાર આ ગ્રંથમા ગુજ

કરીને યોગશાસ્ત્રના અભ્યાસીઓની મુગમતા માટે મારા તરફથી પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, વળી ચિત્ર નંબર ૨૪ અને ૨૫માં દક્ષિણાવર્ત અને શંખાવર્તનું ધ્યાન ધરવા માટે બે પંજનની ચિત્રાકૃતિઓ પણ રજૂ કરવામાં આવેલી છે.

પૃષ્ઠ ૧૩૫ થી ૧૪૯ સુધી શ્રીભદ્રાહસ્તવામી વિરચિત 'ઉવસંગદર સ્તોત્ર' તેના અર્થ સહિત તથા ખારમી સદીમાં થએલા શ્રી ચંદ્રાચાર્ય અને શ્રી પાર્શ્વદેવ ગણિવિરચિત બને મંત્રમય દીકાઓના આધારે સત્તાવીશ ચંત્રાકૃતિઓ પણ પ્રથમ જ વાર અત્રે રજૂ કરવામાં આવેલી છે, જે વાંચવાથી આ સ્તોત્રની મહત્તા કેટલી છે તે તુરત જ જણાઈ આવશે વળી પૃષ્ઠ ૧૫૦ થી ૨૨૮ સુધી 'ઉવસંગદર સ્તોત્ર'ના પ્રભાવને દર્શાવતી 'પ્રિયંકર નૃપકથા'નું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર શ્રીયુત્ રતિલાલ દીપચંદ દેસાઈ પામે કગવીને આપવામાં આવ્યું છે. આ કથાનું ભાષાંતર પ્રથમ 'શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા' તરફથી કરાવવામાં આવેલું છે, પરંતુ તેમાં ઘણી જ અશુદ્ધિઓ રહી ગએલી હોવાથી ભાઈશ્રી રતિલાલભાઈ પાસે ફરી નવેસરથી ભાષાંતર કરાવવામાં આવ્યું છે.

પૃષ્ઠ ૨૨૯ થી ૨૪૯ સુધી તપાગચ્છાધિરરજ શ્રીમુનિમુંદરમુરિ વિરચિત 'શ્રીસંનિકર સ્તોત્ર' તેના વિસ્તારાર્થ સાથે તથા તેને લગતા પ્રાચીન ચિત્રપટમાંનું એક ચિત્ર અને તેમાં જણાવેલ ચોવીશ યક્ષો, ચોવીશ યક્ષિણી, નવ ગ્રહ તથા દશ દિગ્પાલનાં ચિત્રો "નિર્વાણ ક્ષત્રિય" ગ્રંથના આધારે આચાર્ય મદા-રાજ શ્રી જયસિંહસુન્દરિ પામે ચીતરાવીને પ્રથમ જ વાર રજૂ કરવામાં આવેલ છે 'શ્રીસંનિકર સ્તવન'માં વર્ણવેલ સોળ વિદ્યાદેવીઓનાં પ્રાચીન તાડપત્રનાં ચિત્રો મારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલ "જૈન ચિત્રકલ્પદ્રુમ" નામના ગ્રંથમા ચિત્ર નંબર ૧૬ થી ૩૧ સુધી પ્રસિદ્ધ થઈ ગએલા હોવાથી અત્રે તેના નવીન ચિત્રો આપવા યોગ્ય ધાર્યું નથી. પૃષ્ઠ ૨૫૦ ૨૫૪ સુધી 'શ્રી સંતિકર સ્તવાભ્યાસ' વિધિ સહિત આપવામાં આવેલ છે.

પૃષ્ઠ ૨૫૫ થી ૨૫૯ સુધી "શ્રી તિજ્યપહુત (સત્તરિસય) મૂળ તથા અર્થ સહિત અને પૃષ્ઠ ૨૬૦ થી ૨૭૧ સુધી 'શ્રી તિજ્યપહુત સ્તોત્ર'ને લગતા મત્રાભ્યાસોનું વિવેચન તથા તેને લગતી જુદી જુદી જાતની ૨૦ (વીસ) ચંત્રાકૃતિઓ આપવામાં આવી છે.

પૃષ્ઠ ૨૭૨ થી ૨૮૭ સુધી શ્રીમાનતુલગમુરિ વિરચિત 'શ્રી નમિગણ સ્તોત્ર' મૂળ, અર્થ તથા 'મંત્રાધિરાજ ચિંતામણિ' નામના ગ્રંથમાં છપાયેલ મંત્રમય દીકાનું ગુજરાતી ભાષાંતર, તેને લગતા મંત્રો તથા ૨૦ (વીસ) ચંત્રાકૃતિઓ અને સ્તોત્રના ભાવને દર્શાવતાં શ્રીયુત્ નાથાલાલ હગનલાલ શાહ પાલન-પુરવાળાના સંગ્રહની નવરમરણની સચિત્ર હસ્તપ્રતમાંના ચાર ચિત્રો પણ સૌથી પ્રથમ અત્રે રજૂ કરવામાં આવેલ છે

પૃષ્ઠ ૨૮૮ થી ૩૧૪ સુધી શ્રી નંદિનેણુ મુનિ વિરચિત 'શ્રી અન્નિત શાંતિસ્તવન' મૂળ, ભાવાર્થ તથા છદોના લક્ષણો ભાવનગરની 'શ્રી આત્માનંદ સભાના 'પંચ પ્રતિક્રમણુ' ઉપરથી આપવામાં આવેલાં છે, તથા શ્લોકોનો ભાવ દર્શાવનાં પાંચ પ્રાચીન ચિત્રો પણ શ્રીયુત્ નાથાલાલભાઈ પાલનપુરવાળાના સંગ્રહની હસ્તપ્રતમાંથી સૌથી પ્રથમવાર રજૂ કરવામાં આવેલ છે

પૃષ્ઠ ૩૧૫ થી ૪૦૮ સુધી 'શ્રી ભક્તામરસ્તોત્ર'નાં મૂળ ૪૮ કાવ્યો, તેનું સમશ્લોકી ભાષાંતર, શ્લોકાર્થ તથા સ્તોત્રના પ્રભાવને લગતી ૨૮ અઠ્ઠાવીશ કથાઓ શ્રી ગુણકરમુરિ કૃત સંસ્કૃત દીકા ઉપરથી ભાષાંતર કરીને તથા તેના મત્રાભ્યાસો વિધિ સહિત રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. કથાઓની ક્રૂતનોટો

વાંચનારી આ કથાઓમાં કેટલેક ગદ્યને ગાથોના નામોના રૂપાંતર કરીને પદ્ધતિ લેખોમાં પોતપોતાનાં નામો ઉપર આ કથાઓને ચળવળના પ્રયત્ન કરવામાં આવી છે તે તુરત જ જણાઈ આવશે પૃષ્ઠ ૪૦૯ થી ૪૫૯ સુધી ભક્તામરના ૪૮ કાવ્યો પૈકી દરેક દરેક કાવ્યને લગતા પ્રાચીન બધાં યંત્રોની વિધિ તથા તેને લગતી ચિંતાકૃતિઓ ત્રીજી પ્રથમ જ વાર શુદ્ધ રૂપે આ ગ્રંથમાં રજૂ કરવામાં આવી છે આ સાથે સાથે શ્રી હરિભક્તિસૂત્ર કૃત ત્રણ પૃષ્ઠ દરેક કાવ્ય ઉપર રજૂ કરવામાં આવી છે આ ગ્રંથમાં ભક્તામરને લગતાં શ્લોકાનુસૂચિ રજૂ કરવાની ખારી ત્રીજી ધ્વજ હોવા છતાં જે જે વ્યક્તિઓ પામે તેની હસ્તપ્રતો હતી, તે તે વ્યક્તિઓ તરફથી ચિત્રો લેવા માટે મને મજૂરી નહિ મનાયો ચિત્રો રજૂ કરી શક્યો નથી તે માટે વાચકોની ક્ષમા માગુ છું

પૃષ્ઠ ૪૬૦ થી ૪૮૮ સુધી 'કલ્યાણ મંદિર સ્તોત્ર' મૂળ ભાવાર્થ, મત્રામ્નાય તથા શ્રીયત્ જસવતરાય જેની દિલીવાળાના મંત્રદ્વી હસ્તપ્રતના શ્લોકાનુસૂચિ તથા શ્રીયત્ મોતીનાન ચપ્પાવાળાની હસ્તપ્રતના આલુમાળુના શાકન્દા બાદશાહના સમયની મોગન કનમથી ચિત્રરસોના સુર ચિત્રો પણ સૌથી પ્રથમ રજૂ કરવામાં આવી છે આ બંને હસ્તપ્રતો દિલીથી પરમપૂજ્ય મુનિમહારાજ શ્રી દર્શનવિગ્નયજ્ઞને મને મોકલ્યાની આપી હતી, તે માટે તેઓશ્રીને આભાર હું જોડેના માનુ તેમને જોડેના જ છે પૃષ્ઠ ૪૮૯ થી ૫૦૨ સુધી 'કલ્યાણ મંદિરના મત્રામ્નાયો' નામના પ્રકરણમાં કલ્યાણ મંદિરને લગતી ૪૭ તેતાનીસ યજ્ઞકૃતિઓ કે જેનાં ચિત્રો પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલા છે, તેના વિધિ, વિધાન તથા તેનાથી થતા ફાવડો પણ સાથે સાથે દર્શાવવામાં આવેલ છે આ યજ્ઞની હસ્તપ્રત શ્રીયત્ નાથુરામજી પ્રેમીદારા શ્રી સુખાનંદજી ધર્મશાળામાં આવેલ શ્રી પન્નાનાથજી એનક સ્થાપિત શ્રી સરસ્વતી જેન પુસ્તકાલયમાંથી મળી હતી, તે માટે તેઓશ્રીને તથા તે સંસ્થાના મેકેટરી ધંધુત્ રામપ્રસાદજી જેનને પણ અમે આભાર માનુ છું

પૃષ્ઠ ૫૦૩ થી ૫૦૮ સુધી 'બૃહત્ સાતિ' મૂળ તથા ભાવાર્થ સાથે આપવામાં આવેલ છે આ ઉપરાંત 'શ્રી લેવત પ્રમાણની કાવ્યતા કૃતિ' શ્રી મણિજીસુરિ વિરચિત 'વિદ્યાનુશાસન' નામના ગ્રંથ ઉપરથી પ્રાચીન 'શ્રી નરમંડન સ્તવ' તથા તેનું ગુજરાતી ભાષાતર તેને લગતા એક નવીન યજ્ઞ તથા અમેરિકાના બોસ્ટન મ્યુઝિયમમાં આવેલ પ્રાચીન યજ્ઞના ચિત્ર સાથે પરિશિષ્ટ ૧ તરીકે, 'શ્રી નવમંડ મત્રાક્ષર સ્તવ' પણ ખારી પામેના એક હસ્તનિખિત યજ્ઞ ઉપરથી તેના ગુજરાતી ભાષાતર સાથે અને નવે મહોની પીઠાના નિવારણની જેન મતાનુસારે વિધિ સંદિત તદ્દન પહેલી જ વખત પરિશિષ્ટ ૨ તરીકે, 'શ્રી મહાનકમી અષ્ટક' પરિશિષ્ટ ૩ તરીકે 'માણિજીજીનો હૃદય' પરિશિષ્ટ ૪ તરીકે અને 'લેવત'ક' પણ ખારા જ સમગ્રમાના હુમ પડે ઉપરથી પરિશિષ્ટ ૫ તરીકે તદ્દન પહેલી જ વાર 'ક્ષેત્રપાન'ના પ્રાચીન ચિત્ર સહિત આપવામાં આવેલ છે વળી પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં ચોવીસ તીર્થ કરના પ્રાચીન ચિત્રો શ્રીયત્ કૃત્યદજી જાનક (કેનોધીવાળા)ના સમગ્રની હસ્તપ્રત ઉપરથી આપવામાં આવેલા છે આ ગ્રંથમાં પ્રગટ કરવામાં આવેલી કૃતિઓમાંથી પ્રેરણા લઈને કોઈ મહાનુભાવ બતાવેલી વિધિ અનુસાર મત્રસાધના કરીને જિનશાસનની કીર્તિ પ્રસંગવવા ઉચુક્ત થયે તો ખારી આ મંત્રદ્વી પ્રગટ કરવાની મહેનત સફળ થયેલી બેખીય

આ ગ્રંથમાં બતાવેલા પ્રોજેક્ટમાં કેટલેક ઠેકાણે માગણી મોદન, વલીકમ્બ ઉચ્ચાટન, વિદેશી વગેરે પ્રોજેક્ટમાં કરવામાં આવેલા છે તેના દુરુપયોગ નહિ કરવા વાચકોને ખારી નમ અને આમદભરી રિનિ છે, આ પૃષ્ઠ તેના કોઈ દુરુપયોગ કરી તો તેના પાપનો ભારીાર દુ નથી કાળુ કે આવા મત્રામ્નાયના ગ્રંથો પ્રગટ કરવાનો મારો ઉદ્દેશ મુખ્યત્વે કરીને આ હિતચિત્ર કોઈ ગમેલા સાદિયનો

ઉદ્ધાર કરીને એકત્ર કરવાનો છે અને તે કરેલો ઉદ્ધાર જિનશાસનની રક્ષા નિમિત્તે ભવિષ્યમાં ટ્રાષ્ટિક વખત ઉપયોગમાં આવશે તે છે.

ઋણસ્વીકાર

આ ગ્રંથમાં છાપવામાં આવેલી કૃતિઓ પૈકી જે જે કૃતિઓ ખીછ સંસ્થાઓની અથવા તે ખીછ વ્યક્તિઓની છે તે તે સંસ્થાઓનો તથા વ્યક્તિઓનો નામનિર્દેશ કરવાનું રહી ગએલ હોય નો તે બદલ તેઓની ક્ષમા ચાહું છું.

વળી ગ્રંથમાં છાપાવેલાં પ્રાચીન ચિત્રો સિવાયનાં બધાંયે ચિત્રો તથા ચિત્રોની આકૃતિઓ ત્યોતિપ શિલ્પ-શાસ્ત્ર તથા મત્રશાસ્ત્રના જ્ઞાણકાર વયોવૃદ્ધ ગુરુદેવ શ્રીજ્યસિંહમૂરોશ્વરજીએ પોતાની હાસક વર્ષની ઉંમરે પોતાના હાથે જ ચીતરીને આપવામાં જે અથાગ શ્રમ લીધો છે તે માટે હું તેઓશ્રીનો જેટલો આભાર માનું તેટલો ઓછો છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ દયાવારિધિ માણેકલાલ ચુનીલાલ શાહ. રૂના દલાલ અમદાવાદવાળાને તેટલા જ માટે સંમર્પિત કરવામાં આવેલો છે કે મારી સાહિત્યપ્રવૃત્તિને વધુમાં વધુ ઉત્તેજિત કરવામાં તેઓશ્રીનો મુખ્ય ફાળો છે તેમના જેવા ઉદાર ગૃહસ્થોની ઉત્તેજના વિના આર્થિક સંકડામણના સમયમાં આવા મહામૂલ્ય ગ્રંથોનું પ્રકાશન થઈ શકે જ નહિ.

આ પુસ્તકના ટાઈટલનું, બ્લોકોનું તથા બ્લોકો છાપવાનું કામકાજ સુદર રીતે કરી આપવા તથા પુસ્તકને સુદર બનાવવા માટે વખતોવખત મૂચનો કરવા માટે ‘કુમાર પ્રિન્ટરી’ના સંચાલક શ્રીયુત્તમચંદ્ર રાવતનો, મૂળ, સંસ્કૃત તથા ગુજરાતી ભાષાતરનું છાપકામ કરી આપવા માટે ‘શ્રી શારદા મુદ્રણાલય’ના વ્યવસ્થાપકોનો, તથા કવર ડીઝાઈન બનાવી આપવા માટે મુરખ્ખી શ્રી રવિશંકર રાવળનો અત્રે આભાર માનું છું.

અંતમાં આ પ્રકાશન પછી મારા તરફથી ‘શ્રી ઘંટાકર્ણ મંત્ર તંત્ર કલ્પાદિ સંગ્રહ’ નામનું પુસ્તક તૈયાર થાય છે તે તરફ વાંચકોનું ધ્યાન ખેંચીને માફ આ નિવેદન સમાપ્ત કરવાની રજા લઉં છું.

ભાદરવા સુદી પચમી (મહા માંગલ્ય પચમી)

નવી પત્થરચાલ-વડોદરા

—સારાભાઈ મણિલાલ નવાય

॥ श्री वीतरागाय नम ॥

प्रथम आवृत्तिनी प्रस्तावना

આ ચરાચર સૃષ્ટિના દરેકે દરેક સપ્રાપ્તિના મહાપુરુષોએ પોતપોતાના ઇષ્ટદેવોના ગુણાનુસાર ગાનાં માટે પ્રાતઃસ્તુતિઓ વગેરેની રચનાઓ કરેલી છે તેની જ રીતે પ્રાતઃસ્મરણીય પડિત પ્રવર જૈનાચાર્યોએ પણ દરેક સમયે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, જ્ઞાન અને જ્ઞાનને અનુસરીને સ્તુતિ-સ્તોત્રાદિક સાહિત્યની રચના વિશાળ પ્રમાણમાં કરીને, જૈન સાહિત્યને વધુને વધુ પ્રમાણમાં નવપ નવિત કરાવ્યા પોતપોતાનો ફાળો આપ્યો છે.

જૈન સાહિત્યરૂપી વિશાળ મહાસાગરના ઉદરમાં છૂપાયેલા એવા ૧૧૦ અપૂર્વ સ્તોત્રમૌકિતકોનો સમહ કરી, દક્ષિણવિહારી સ્વર્ગસ્થ મુનિમહારાજ શ્રીઅમરવિજયજીના શિષ્ય શ્રીચતુરવિજયજીના હાથે સંશોધન કરાવી ઈ સ ૧૯૩૨માં મારા તરફથી જૈનસ્તોત્રસંદોહના પ્રથમ ભાગ (કિંમત રૂ. ૧૫-૦૦) તરીકે અને ઈ સ ૧૯૩૬માં તેઓશ્રીના જ ગુલાહરતે સંશોધન કરાવી જૈનસ્તોત્રસંદોહના બીજા ભાગ (મત્રા વિરાજ ચિંતામણિ કિંમત રૂ. ૨૫-૦૦) તરીકે, પુસ્તકાલની શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને લગતા મત્રયનાદિ તેમ જ યમધર્મેશ્વરના અલંકૃત ૬૪ (ચોસા) સ્તોત્રો અને તેને લગતા ૬૫ (પાસક) યત્રોના આર્ટ પેપર ઉપર છાપેલા ચિત્રો સહિત તથા ઈ સ ૧૯૩૭માં ગુજરાત કોલેજના સંસ્કૃત તથા અર્ધ ભાગધીઆપાના અધ્યાપક પ્રોફેસર કે વી અભ્યકર પાસે સંશોધન કરાવી 'લૈરવપદ્માવતી ૫' નામે જૈન મત્રશાસ્ત્રનો મહાન ગ્રંથ (કિંમત રૂ. ૫૦-૦૦) તેને નવતા પ્રાચીન યત્રોના ચિત્રો સહિત પ્રસિદ્ધ રૂપમાં આવેલ છે જે ગ્રંથોનો એતદેશીય તેમ જ પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોએ સાભાર-અભિનંદન કરી ભાગ ઉત્સાહમાં વધારે કર્યો છે અને મને આ ગ્રંથ બહાર લાનના ઉત્સુક કર્યો છે.

જૈનાચાર્યોએ રચેલા સ્તુતિ-સ્તોત્રો પૈકી જુદા જુદા સમયે અને જુદા જુદા મહાપુરુષોએ રચેલા પ્રત્યુત્ત ગ્રંથમાં આપેલા 'નવ સ્મરણો' જૈન સમાજમાં તેની પ્રભાવિજ્ઞતાને વીધે વધારે માન્ય અને પ્રચલિત હોવાથી જ પ્રત્યુત્ત ગ્રંથ પ્રસિદ્ધિમાં મુખ્ય ભૂમિકા યોગ્ય થયો છું. પ્રત્યુત્ત ગ્રંથનું નામ જે "મહા પ્રાભાવિક નવસ્મરણ" રાખવામાં આવ્યું છે તે ખરેખર વાસ્તવિક જ છે અને તેની વાસ્તવિકતાની ખાતરી વાંચકને પ્રત્યુત્ત ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલી તે તે સ્મરણના પ્રભાવને લગતી કથાઓ મ્વય આપશે અને નાચક પોતે પણ તે નવે સ્મરણોના નિલપાક કરીને તેનો લાલ મેળવીને મ્વય ખાતરી કરી જોશે એટલે તેને તે બાળનમાં સદેહ જ એ રહેશે નહિ, જૈન સમાજમાં જન્મેના નાનામાં નાનો જૈન બાળક પણ આ નવસ્મરણી બગાળ નથી અને તેની જ પ્રત્યુત્ત નવ સ્મરણોને લગતું ઘણું જ સાહિત્ય આજ મુઝીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું મની આવે છે. પરંતુ આ નવે સ્મરણોને લગતા યત્રો, મત્રો, તત્રો તેના નિધિ વિરાન તથા તેના પ્રભાવ લગતી ગ્રંથોમાં એ નવ ગ્રંથો પ્રમાણિત કરાવેના મારા આ પ્રયાસ પદના કોઈપણ અગ્રા અથવા અગ્નિ તરફી પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોય એવું મારા ખ્યાલમાં નથી.

'સ્મરણ' એટલે જે વસ્તુની ચાર ચીજ ઉત્થા યાદી આ યા ક તી હોય, જેને આપણે આત્મ આત્મા મલા પૂા કહીએ છીએ અને એવા સભાવરૂપી તે વહાતામાં વદાયા ઇષ્ટ જનના જ હોઈ ને, ન્યાયે આ 'સ્મરણો' તે હટ જતોને પણ હટ એવા નિર્જનના છે એટલે નેનું નામ 'સ્મરણ' આપવું તે રાજનિ જ છે. હવે અહીંયા પ્રથમ એ ચાર છે કે આમાં મ્વ જોની સખ્યા નવ જ કેમ ગમવામાં

અર્થાત્—આનંદના ઉદ્ધાસપૂર્વક નમસ્કાર કરતા ઇન્દ્રોના મસ્તક ઉપર રહેલાં પુષ્પો વડે પૂજાએલા છે ચરણકમલો જેઓના એવા ૧૭૦ જિનેશ્વરોને નમસ્કાર કરીને તેઓનું જ સ્તવન રચું છું.”

તેઓશ્રીએ સ્તોત્રના અતમાં પોતાનું નામ પણ સૂચવેલું છે.—

“इति सप्ततिशतजिनपतिसंस्तवनं ये प्रपठथ पटुमत्तयः ।

ध्यायति मनसि तेषां तु हरिभद्रं पदं सुचिरम् ॥૧૫॥

અર્થાત્—આ ૧૭૦ જિનેશ્વરોનું સ્તવન જે મનુષ્ય નિર્મલ બુદ્ધિપૂર્વક મનમાં ધ્યાવે છે તે દીર્ઘકાલીન મુખથી મનોહર (મોક્ષ) સ્થાન મેળવે છે ’

ઉપરોક્ત પ્રથમ સ્તોત્રાનુકૃતિના કર્તા શ્રીનન્નસૂરિ તે વિક્રમની નવમી સદીમાં વિદ્યમાન શ્રીગણ્ધર્ભદ્વિ-સૂરિજીના ગુરુભાઈ હોવા નોંધીએ, અને તેથી આ સ્તોત્રની ઉત્પત્તિ પણ વિક્રમની નવમી સદીમાં જ થઈ હોવાનું કહી શકાય, જ્યારે બીજી સ્તોત્રાનુકૃતિના કર્તા શ્રીહરિભદ્ર તે નીચે દર્શાવેલા ત્રણ હરિભદ્રચરિત્રમાંથી એક હોવા નોંધીએ

૧ ૧૪૪૪ પ્રકરણોના કર્તા ‘યાદિની મહત્તરા સુતુ’ના નામથી પ્રખ્યાતિ પામેલા છે તે, તેઓનો સત્તા સમય વિક્રમની આઠમી શતાબ્દનો છે

૨ વડગચ્છીય શ્રીચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય કે જેઓએ પરમાર્હત્ કુમારપાલના રાન્યાવસરે અણ્ણપુરપત્તનમાં વિ. સં. ૧૨૧૬ માં આઠ હજાર શ્લોક પ્રમાણ પ્રાકૃત તથા અપભ્રંશ ભાષામાં શ્રીનેમિનાથચરિત્રની રચના કરી છે વળી તેઓએ ચોવીશે તીર્થક્રમેના ચરિત્રો રચ્યા હોવાનું જણાય છે. તેમાંના ચન્દ્રપ્રભુ ચરિત્ર તથા મહિનાથ ચરિત્રની હસ્તપ્રતો તો પાટણ વગેરે સ્થળોના ભગરોમાં વિદ્યમાન છે.

૩ બૃહદ્દગચ્છીય શ્રીમાનદેવસૂરિના શિષ્ય શ્રીજિનદેવોપાધ્યાયના શિષ્ય કે જેઓ ગૂર્જરેશ્વર મદારાજ-ધિરાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહદેવના સમયમાં વિદ્યમાન હતા, કારણ કે તેઓએ વિ. સં. ૧૧૭૨ માં બંધ-સ્વામિત્વ નામના ત્રીજા કર્મચન્થની વૃત્તિ, વિ. સં. ૧૧૮૫ માં પ્રશમરતિ વૃત્તિ, સંગ્રહણીસૂત્રવૃત્તિ, મુનિપતિ ચરિત્ર તથા શ્રેયાંસનાથ ચરિત્ર વગેરેની રચનાઓ કરેલી છે.

આ ત્રણ હરિભદ્રસૂરિ પૈકીના કયા હરિભદ્રસૂરિએ આ ‘સત્તરિસય સ્તોત્ર’ની તથા ભક્તામર સ્તોત્રના યંત્ર, તંત્ર, વગેરેની રચના કરી હશે એ નિશ્ચિતપણે કહી શકાય તેમ નથી જ છતાં પણ જે તેઓ પ્રથમ વર્ણવેલ હરિભદ્રસૂરિ હોત તો તેઓની કૃતિના પ્રાન્તે ‘વિરહ’ શબ્દ અકિત હોત, અને તે પ્રમાણે નહિ હોવાથી તેઓ ઉપરોક્ત વડગચ્છીય જિનચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય અથવા તો બૃહદ્દગચ્છીય શ્રીમાનદેવસૂરિ શિષ્ય શ્રીજિનદેવ ઉપાધ્યાયના શિષ્ય હોવા નોંધીએ આ પુરાવા ઉપરથી એટલું તો સાબીત થઈ શકે છે કે આ નિજ્યપહુત સ્તોત્રના રચયિતા હિક્કમની નવમી શતાબ્દ પહેલાનાં કાષ્ઠપણ મહાપુરુષ છે.

૫ નમિઊણ સ્તોત્ર - આ સ્તોત્રનું નામ પણ સ્તોત્રની શરૂઆતના ‘નમિઋણ’ શબ્દથી પડેલું છે. તેનું બીજું નામ ‘ભયહર સ્તોત્ર’ છે અને સ્તોત્રમાં પણ ભુદા ભુદા શ્લોકોમાં ભયોનું વર્ણન છે. આ સ્તોત્રના કર્તા શ્રીમાનતુગસૂરિ છે અને તેઓશ્રીને આ સ્તોત્રમાં ગુપ્ત રહેલો ‘નમિઋણ વાસ વિસહર વસહ જિણ ફુલિંગ’ નામનો અદાર અક્ષરનો મન્ત્ર નાગરાજ ધરણેન્દ્રે તેઓશ્રીના માનસિક રોગના નિવારણ માટે આપ્યો હોવો અપ્રાવકચરિત્રના ‘શ્રીમાનતુગસૂરિ પ્રબંધ’ નામના બારમા પ્રબંધમાં નીચે મુજબ કરેલો છે.—

“કદાપિ કર્મવૈચિત્ર્યાક્તેષાં ચિત્તરુઝામવત્ ।
 કર્મણા પીઢિતા યસ્માન્ શલાકાપુરુષા અપિ ॥૧૫૧॥
 ધરણેન્દ્રસ્મૃતે ગત્તા પૃષ્ઠોઽનશનહેતવે ।
 અવાદીદાયુર્ઘાપિ સ તત્સહિયતે કયમ્ ॥૧૬૦॥
 યતો મવાદશામાયુર્દુલ્લોકોપકારકમ્ ।
 અઘાદશાખર મન્ય તતસ્તેષા સમર્પયત્ ॥૧૬૧॥
 હિયતે સ્મૃતિનોયેન રોગાદિ નવઘા વયમ્ ।
 અતર્કયૌ તત ધીમાન્ ધરણો ઘર્ણીતલમ્ ॥૧૬૨॥
 તનસ્તદનુમારેણ સ્તગ્ન ચિદ્ધે પ્રભુ ।
 જ્યાત મયદ્ધર નામ તદ્ઘાપિ પ્રગત્તે ॥૧૬૩॥
 હેમતશતપત્રધ્રીવદ્દે સ્તોમમહોનિધે ।
 સૂરેરજનિ તસ્યાહો સુલભ તાદશા હૃદ ॥૧૬૪॥
 સાય પ્રાત પઠેદેતન્સાગ્રન ય શુમાશય ।
 હવસગા ઘજનસ્ય વિચિત્રા અપિ દૂરતઃ ॥૧૬૫॥

અર્થાત્—કેાઈકિનાર કર્મની વિચિત્રતાથી તેઓશ્રીને માનસિક રોગ થયો, કારણ કે જે કર્મોએ શનાઠ પુરુષોને પણ હોડ્યા નથી તે જોઈથી તેઓ પણ પીડા પામ્યા એટલે તેઓશ્રીએ નાગરાજ ‘ધરણેન્દ્ર’નું સ્મરણ કર્યું અને તેને અનશનને માટે પૂજા ત્યારે ધરણેન્દ્રે જન્મ આપ્યો કે ‘હે ભગવાન! અઘાપિ આપતુ આયુષ્ય બાપી છે, તો તે લીણ કેમ થઈ શકે? કારણ કે આપશ્રી જેવાની વિઘ્નમાનતા બધી પ્રાણીઓને ઉપકારરૂપ છે’ એમ કહીને ધરણેન્દ્રે તેઓશ્રી અગર અક્ષરનો (ચિંતામણિ મત્ર) આપ્યો, કે જેના સ્મરણરૂપી જલથી નવ પ્રકારના રોગોના નાશ થાય આ પ્રમાણેના અગ્રર અક્ષરનો મત્ર માનતુ ગચ્છરિને અર્પણ કરી ધરણેન્દ્ર પોતાના સ્થાનમા પાતાલનોકમા આસ્યો ગયો.

પછી પદાપખરપરાયણ તેઓ શ્રીમાન માનતુગચ્છરિએ તે મત્રાક્ષરો ગર્ભિત નીતિ ભયદર સ્તવની રચના કરી કે જે અઘાપિ પર્વત વિઘ્નમાન છે તે મત્રાક્ષરોના પ્રભાવથી આચાર્ય મહારાજનો દેહ હેમત ઋતુના ક્રમજની રોલા સમાન થઈ ગયો, કારણ કે અદ્ભુત ગુણોના નિધાન એસા તેઓને શુ દુર્વાભ હેય ? જે ભયપર્ય ! આ ભયદર (નમિગેણુ) સ્તવનો સવારે અને સાંજે શુભ ભારથી પાઠ કરે છે તેના વિવિધ ઉપસર્ગો દૂર થાય છે ”

અત્યારના જમાનામા કેવાક સાધુરયો આ ભયદર સ્તોત્રનો પાઠ સારારમાં નહીં પ્રરાતુ કહે છે અને આ સ્તોત્રમા પાર્શ્વનાથપ્રભુના ઉપસર્ગનું વર્ણન આવતુ દોઝાથી તેનો પાઠ કરનારને ઉપસર્ગ થાય છે એવી રીતે શ્રાવકોને સમજાવે છે, તેઓને આ ‘ માનતુગચ્છરિપ્રગથ’નો ૧૬૫ મો સ્તોક વાચીને લક્ષ્મી લેસા ભારી નમ્ર નિનતિ છે

પ્રસ્તુત સ્તોત્રની મત્રમય મરકૂત લીમ સૌથી પ્રથમ આરા તરકથી પ્રસિદ્ધ થયેલ ‘ મત્રાધિરાજ ચિંતામણિ’ નામના ગ્રંથના પાના ૧૪ થી ૨૯ સુધી છપાસામા આવેલ છે, તેના ઉપરથી ગુજરાતી ભાષાતર કરીને પ્રસ્તુત ગ્રંથમા તે લગતી ચિંતામણિઓ કે જેની સંખ્યા ૨૭ છે તે પણ આપવામાં આવે

છે. આ મંત્રમય ટીકા કયા મહાપુરુષે રચેલી છે તેનો ઉલ્લેખ કાંઈ મક્કી આવતો નથી. પરંતુ તેની પ્રથમ ગાથાની ટીકામાં દર્શાવેલા ખીન્ન અને ત્રીજા યંત્રમાં ‘સખતિ શત યંત્ર’ની રચના મક્કી આવે છે, તેથી મંત્રમય ટીકાના રચયિતા મહાપુરુષ ‘નિઝયપહુત સ્તોત્ર’ની ઉત્પત્તિ પછી થયા હોય એમ સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. વળી ખીન્ન યંત્રની સાથે જ ટીકાકાર ઘંટાકર્ણના મંત્રાક્ષરોનો ઉલ્લેખ વિસ્ફોટકના નાશને માટે કરે છે, તે ઉપરથી એમ પણ સાબીત થઈ શકે છે કે તેઓશ્રી-ટીકાકાર-ના સમયમાં ‘ઘંટાકર્ણ મંત્ર’ વધારે પ્રચલિત હશે, આ ટીકામાં મક્કી આવતા મંત્રાક્ષરો આ પ્રમાણે છે —

“ ॐ ઘણ્ટાકર્ણ ! મહાવીર ! સર્વવ્યાધિવિનાશક !

વિસ્ફોટકમયે પ્રાપ્તે રક્ષ રક્ષ મહાવલ સ્વાહા. ”—મંત્રાધિરાજ ચિંતામણી પાનું ૧૫

પ્રસ્તુત મંત્રમય ટીકા ઉપરાંત ‘ચિંતામણિ મંત્ર’ ગર્ભિત ખીન્ન પણ નીચે સુજ્ઞાતા સ્તોત્રરત્નો ‘મંત્રાધિરાજ ચિંતામણી’ નામના પુસ્તકમાં પ્રગટ થયેલાં છે.—

“ ૧ શ્રી માનતુંગમુરિ શિષ્ય શ્રી ધર્મધોષમુરિ વિરચિત ‘ચિંતામણિકથ્ય’ પાનું ૩૦ થી ૨૪, ૨ ‘ચિંતામણિ સંપ્રદાય,’ ૩ ‘ચિંતામણી કલ્પસાર,’ ૪ શ્રીનરણપ્રભમુરિ વિરચિત ‘શ્રીપાર્શ્વજિત સ્તોત્ર’ ૫ શ્રીકમલપ્રભાચાર્ય વિરચિત ‘શ્રીપાર્શ્વપ્રભુ સ્તવન’ ૬ શ્રીરત્નકીર્તિમુરિ વિરચિત ‘શ્રીપાર્શ્વજિત સ્તવન’ ૭ શ્રીજિતપતિમુરિ વિરચિત ‘શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’ ગુજરાતી ભાષાતર સહિત પાનું ૪૪ થી ૪૭. ”

પ્રસ્તુત સાતે સ્તોત્રો ‘ચિંતામણિ મંત્ર ગર્ભિત’ છે અને તે ઉપરાંત ખીન્ન સ્તોત્રો પણ-મન્ત્રાન્તા-શોવાળાં છે જેમાંના કેટલાકના નામો આ પ્રમાણે છે.—

“ ૧ શ્રીપાર્શ્વઃ પાતુ વો નિત્યં ૦ થી શરૂ થતું ‘મંત્રાધિરાજ સ્તોત્ર’ પાના ૪૧ થી ૪૪ સુધી મૂળ તથા પાના ૩૩૨ થી ૩૩૮ સુધી તેનું ગુજરાતી ભાષાતર અને તે સ્તોત્ર ઉપરથી પૂન્ય શ્રીનરણસિંહમુરિજી મહારાજ સાહેબે તૈયાર કરેલો ‘ચિંતામણિકથ્ય’ તથા ૨. શ્રીમદ્તુંગમુરિ વિરચિત ‘ૐ નમો દેવદેવાય ૦’ થી શરૂ થતું મંત્રગર્ભિતસ્તોત્ર, ૩. શ્રીપૂર્ણકલશગણિ વિરચિત મન્ત્રગ્ન્નાદિ તથા ઔષધ ભેષજાદિ ગર્ભિત સ્વોપસ ટીકા તથા પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષામાં તેઓએ જ કરેલા ભાષાતર સહિત ‘શ્રી સ્તંભનપાર્શ્વજિતસ્તવ’ પાનાં ૫૦ થી ૬૬ સુધી, ૪ મહાશ્રાવક સિવનાગ કે જેઓએ કોટિધ્વજ હોવા ઉપરાંત નાગરાજ ધરણેન્દ્રને આરાધીને સર્વ સિદ્ધિ કરનાર તથા જપ કે હોમાદિક વિના તુરંત જ વિપ્તો નાશ કરનાર એવો મંત્ર ધરણેન્દ્રની પાસેથી મેળવ્યો હતો કે જે મન્ત્રના પ્રભાવથી તેઓ કૂંક અને પોતાના હાથના સ્પર્શમાત્રથી આઠે નાગકુળોના વિપ્તો નાશ કરતા હતા અને તેથી જ ભવ્ય જનોના કલ્યાણને માટે તે મન્ત્રની રચના અને પ્રભાવયુક્ત ‘ધરણોરણેન્દ્ર’ શબ્દથી શરૂ થતુ મહાપ્રાભાવિત ‘શ્રીપાર્શ્વનાથસ્તોત્ર’ બનાવેલું હતું તે પણ તેઓની પોતાની જ ટીકા સહિત પાના ૭૦ થી ૮૭ સુધી અને તેને લગતી ઓગણીશ યંત્રાકૃતિઓ પણ આપેલી છે વળી મહામન્ત્ર ગર્ભિત ‘શ્રી મદેવેન્દ્ર’ થી શરૂ થતું ‘શ્રી કલિકુંડપાર્શ્વજિત સ્તવન’ શ્રી અજિતસિંહાચાર્ય વિરચિત ‘એક મદે મન્ત્ર ગર્ભિત શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’ શ્રી સંઘવિજયગણિ વિરચિત મંત્રમય ‘શ્રી પાર્શ્વસખતીથી સ્તવન’ વગેરે સ્તવનો પણ વાંચકોને એક વાર જોઈ જવા મારી નમ્ર વિનંતિ છે. ”

૬ અજિતશાંતિ સ્તવન—આ સ્તવનનું નામ પણ તેની અંદર કરવામાં આવેલી શ્રીઅજિતનાથ તથા શાંતિનાથની સ્તુતિ ઉપરથી પડેલું છે આ સ્તવનના કતી તરીકે શ્રીનંદિયેલુ મુનિ છે તે આપ્તમાં તે બધાંયે પૂર્વાચાર્યો એક મત છે, પરંતુ તેઓની પરંપરા માટે એ મત છે,

શ્રી જૈન શ્રેયસ્કરે મહાન મહેસાણા તથા શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા ભાવનગર તરફથી પ્રસિદ્ધ યજ્ઞેય પચપ્રતિક્રમણસૂત્ર'મા તેના રચયિતા સબધી નીચે મુજબ ઉલ્લેખ કરેલો છે —

“પૂર્વે વર્હમાન જિન ગિધ્ય શ્રીનદિયેણુ શ્રીશત્રુજ્યનીથિ' યાત્રા માટે ગયેલા ત્યાં મૂળપ્રાસાદમાં પ્રથમ તીર્થંકર શ્રીઅહિનાથને નમસ્કાર કરીને પછી બે પ્રામાદમાં રહેતા અજિતનાથ અને શાંતિનાથને નમસ્કાર કરી તે બંને પ્રામાદની વચ્ચે કાયોત્સર્ગે રહ્યા યથારાશિ કાયોત્સર્ગ પૂર્ણ કરીને શ્રીઅજિતનાથ અને શાંતિનાથ જિનની એક સાથે સ્તુતિ કરી આ વિષે કોઈ આચાર્ય એમ કહે છે કે—આ શ્રીનદિયેણુ યેણિ શ્રીનેમિનાથ ભગવતના શિષ્ય હતા, અને તેઓ બન્નારે શ્રીશત્રુજ્ય તીર્થે યાત્રાએ આવેલા ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશામાં રહેલા શ્રીઅજિતનાથ અને શ્રીશાંતિનાથના બે પ્રાસાદના અંતરે રહીને શ્રીઅજિતનાથ અને શાંતિનાથની સ્તુતિ એક સાથે કરી

શ્રી શત્રુજ્ય મહાકે પને રિધે કહ્યું છે કે—

“ નેમિવયણેણ જત્તાગપણ જહિં નદિસેણગણિવહ્ણા ।

વિહિઓ અજિઅસતિધઓ જયડ તય પુઠરિય તિત્થ ॥

આ પ્રમાણે શ્રીઅજિતશાંતિ સ્તવનના ક્તાં શ્રી નદિયેણુને કોઈ શ્રીમહાવીર જિનના શિષ્ય અને કોઈ શ્રીનેમિજિનના શિષ્ય રહે છે ”

આ સ્તવનના રચયિતા શ્રી નદિયેણુ ગણિ તે શ્રીમહાવીર જિનના શિષ્ય નહિ પણ શ્રીનેમિનાથના શિષ્ય હોવાના વધુ પૂરાવા જે મને મરી આવ્યા છે તે નીચે પ્રમાણે છે—

૧ આનંક ભીમસી માણેડ તરફથી પ્રસિદ્ધ યજ્ઞેય ‘પચપ્રતિક્રમણ સૂત્ર’ના પાના ૨૮૨ ઉપર અજિત શાંતિ સ્તવના ૩૭ માં શ્લોકના અર્થમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરેલો છે—

“અહીયા કેટનાએન વદ પુરેયો એમ કહે છે કે શ્રીશત્રુજ્યની ગુફાએ શ્રીઅજિત, શાંતિ ચોમાસુ રહ્યા હતા, પછી તે બંને તીર્થંકરના પૂર્વોક્તિમુખ દેરા થયા, તિહા એકદા શ્રીનેમિનાથના ગણુધર, શ્રીનદિ પેણુસુરિ તીર્થયાનાથે આવ્યા થયા શ્રીઅજિતશાંતિ સ્તવનની રચના કીધી ”

૨ મારી અન્ધારાનિના પહાડા પુષ્પ તરીકે પ્રસિદ્ધ યજ્ઞેય જૈનગ્રંથોત્તર સદોહ ભાગ, ૧ લા 'ના પાના ૧૧૨ ઉપર શ્રીધર્મધોપસૂત્રિ વિરચિત મહામન્ત્ર ગર્ભિત અજિતશાંતિ સ્તવના ૩ બા અને ચોથા શ્લોકમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરેલો છે—

“ વાસાસુ વિહિઅવાસા સુવિહિઅસિત્તુજપ અ સિત્તુજે ।

તહિં રિદ્ધનેમિણો રિદ્ધનેમિણો વયણઓ જેડ ॥ ૩ ॥

દેવિંદયુગા શુણિઆ વરવિન્ના ણદિસેણગણિવહ્ણા ।

સમય વરમતસધમ્મકિત્તિણા અજિયસતિજિણા ॥ ૪ ॥ ”

૩ મુનિમહારાજ શ્રીવીરવિજયજી દ્વારા સંપાદિત શ્રીજિનપ્રભસૂત્રિ વિરચિનાવસૂત્રિ સહિત ‘શ્રીઅજિત શાંતિ સ્તવન’ નામના પુસ્તક ના ૪૧ મા તથા ૪૨ મા પાના ઉપર શ્રીજિનપ્રભસૂત્રિ એ ૩૭ મા કાવ્યની ટીકામાં કરેલો ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે—

“ નન્દિવેણયેહ શ્રેણિકપુરો નેમિગણધરો વા, શ્રેણિકપુરોડન્યો વા કશ્ચિન્મહર્ષિ ન સમ્ય-ગગમ્યતે, કેચિત્તરાહુ ’ શ્રીશત્રુજ્યનાન્તર્ગુદાયામંજિતશાંતિનાથો ત્રયાંત્રાગ્રીમવસ્થિતો,

સંયોઞ્ચૈત્યદ્દેયં પૂર્વાભિમુખં જાતમનુપસરઃ સમીપેઽજિતચૈત્યં ચ મરુદેવ્યન્તિકે શાન્તિચૈત્યં,
શ્રીનેમિનાથગણધરેણ નન્દિષેણાચ્યેન નેમિવચનાત્તીર્થયાત્રોપગતેન તત્રાજિતશાન્તિસ્તવરચના
કૃતેતિ ॥ ૩૭ ॥

ઉપરોક્ત ત્રણે ઉલ્લેખો પૈકી ત્રીજા ઉલ્લેખના કર્તા શ્રીજિનપ્રભસૂરિ જેવા ઐતિહાસિક પુરુષના સમ-
યમા પણ આ અજિતશાંતિના રચનાર શ્રીવર્ધમાન જિનશિષ્ય અને પૂર્વાવસ્થામાં શ્રી શ્રેણિક મહારાજના
પુત્ર શ્રીનંદિષેણ-હોવા જોઈએ તે બાબતમાં મતભેદ ચાલતો હતો, અને તેથી જ આના રચયિતા કોના
શિષ્ય હતા તે સંબંધી નિશ્ચય કરવો મુશ્કેલ જણાય છે અને તત્ત્વં તુ કેવલિગમ્યમ્ લખીને આ ચર્ચા
સમાપ્ત કરે છું, વળી પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં વાંચકોને ઉપયોગી ધારીને ‘અજિતશાંતિ સ્તવન’ના છંદોના લક્ષ-
ણોની સમજૂતી તે તે છંદની નીચેના ભાગની કુટનોટોમાં આપેલી છે, જે શ્રીજૈન આત્માનંદ સભા ભાવ-
નગરવાળા તરફથી પ્રસિદ્ધ થએલા પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર ઉપરથી લેવામાં આવેલ છે અને તે માટે તે સંસ્થાના
કાર્યવાહકોનો અત્રે આભાર માનવાની તક લઉં છું.

૭ ભક્તામર સ્તોત્ર—આ સ્તોત્રનું નામ પણ તેના પ્રારંભિક પદ ઉપરથી પડ્યું છે. વળી આ
સ્તોત્ર ઉપરોક્ત છ સ્મરણોની માફક પ્રાકૃત ભાષામાં નહિ પણ સંસ્કૃત ભાષામાં ને વસંતનિકા છંદમાં રચાયેલું
છે. શ્રીભાસ્વાતિ વાચક વિરાચેન શ્રીતત્વાર્થાધિગમસૂત્રની માફક જૈનોના શ્વેતામ્બર અને દિગમ્બર એ બંને
સંપ્રદાયોને માન્ય છે. પરંતુ બંનેની માન્યતામાં પદ્યની સંખ્યા વિષે મતભેદ છે. શ્વેતામ્બરોની માન્યતા
મુજબ આ સ્તોત્રના પદ્યની સંખ્યા ૪૪ છે, જ્યારે દિગમ્બરોની માન્યતા પ્રમાણે તે ૪૮ પદ્યનું છે. પ્રસ્તુત
ગ્રંથમાં તેથી જ ગમ્મીરતાર થી શરૂ થતા ૩૨ થી ૩૫ સુધીના શ્લોકો સ્તોત્રના બીજા ૪૪ શ્લોકો પૈકીના
દાઈ પોથી ત્રીણા દાઈ પોમાં હાવાવામાં આવેલા છે.

સ્તોત્રનું પદ્યપ્રમાણ—૪૮ પદ્યોની માન્યતા શ્વેતામ્બરોમાં પણ પહેલાં હતી અને જે તેમ ન હોત
તો પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં આપેલા શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત યત્રોની સંખ્યા ૪૮ ની નહિ પણ ૪૪ ની જ હોવી જોઈતી
હતી, એટલે આપણને એમ માનવાને કારણ મળે છે કે ભક્તામરના ૪૮ શ્લોકો ઉપર જુદાજુદા ૪૮ યત્રો
તથા તત્રોના રચયિતા શ્રીહરિભદ્રસૂરિના સમયમાં તો ભક્તામરના શ્લોકોની સંખ્યા ૪૮ શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયમાં
પ્રચલિત હતી, કારણ કે ચોથા સ્મરણ તિજયપહુતની સ્તોત્રાનુકૃતિના રચયિતા હરિભદ્રસૂરિ સંબંધી ચર્ચા
કરતાં મેં જે ત્રણ હરિભદ્રસૂરિનો ઉલ્લેખ કરેલો છે તે ત્રણે શ્વેતામ્બરાચાર્યો જ હતા, વળી દિગમ્બરોમાં તે
નોમનાં કોઈ આચાર્ય થઈ ગયા હોવાનો ઉલ્લેખ સુદ્ધાં પણ નથી. હવે પ્રશ્ન એ થાય છે કે આ યત્રો
તથા તત્રોના રચયિતા હરિભદ્રસૂરિ કયા હોવા જોઈએ ? મારી માન્યતા પ્રમાણે તો ઉપર ઉલ્લેખાએલ
ત્રણ પૈકી બીજા અથવા તો ત્રીજા હરિભદ્રસૂરિની જ રચેલી આ યત્રાકૃતિઓ તથા તત્રો વગેરે હોવા જોઈએ.
વળી આ ગમ્મીરતાર૦ થી શરૂ થતા ચાર શ્લોકો ઉપરાંત બીજા પણ ચાર શ્લોકો મળી આવે છે જે
નીચે પ્રમાણે છે.—

“વિધ્વગ્વિમ્બોઃ સુમનસઃ કિલ વર્ષયન્તિ ।

દિગ્વન્ધનાઃ સુમનસઃ કિમુ તે વદન્તિ ॥

ત્વત્સજ્જતાહિસતાં જગતી સમસ્તા—

સ્ત્યામોદિની વિહસતા મુદયેન ધામ્નઃ ॥૧॥

દેધાપિદુસ્તરતમ શ્રમવિપ્રણાશ—

ત્સાક્ષાત્સહસ્રકરમણ્ડલસમ્ભ્રમેણ ॥

વીદ્ય પ્રભોર્વેપુષિ કચ્ચનકાચ્ચ નામ ।

પ્રોદ્વોધન^૧ ભવતિ કસ્ય ન માનસાદ્યજમ્ ॥૨॥

ભાષાવિશેષરિણામવિદ્યૌ પટ્ટિષ્ઠો ।

જીવાદિતત્ત્વવિશદીકરણે સમર્થ ॥

વિદ્યોઽનિર્ઘનિતદિગ્વલયસ્તવાર્દ્દ-

ન્નાકર્પતિ પ્રવરમોક્ષપદે મનુષ્યાન્^૨ ॥૩॥

વિધ્વૈકલૈરપ્રટમોદમદામદેન્દ્ર ।

સચો જિગ્માય ભગવાન નિગદન્નિવેશ્યમ્ ॥

સન્તર્જયન્ યુગપદેવ મયાનિ પુતા ।

મન્દઘ્વનિર્નદતિ દુન્દુભિરુચ્ચકૈસ્તે ॥૪॥”

આ ચાર શ્લોકો સિરાય બીજી ભાગના પાંચ ચાર શ્લોકો છે એનું સ્વર્ગગ્રંથ યનિ શ્રીમાલયદ્રશ્ચરિ આમગાવનાળા અને ગર્ધ સાલના શિયાળામાં મુળાર્ધ મુકામે વાનસ્થર પર આવેના બાણના દેરાસરની બાણના ઉપાશ્રયે મ રા હતા ત્યારે ઢહેતા હતા અને તે ચાર શ્લોકો પોતે આમગાન જઈને મને મોનાની આપવા પાશુ મ્હુ હતું પરંતુ ત્યાં પહોંચતા જ તેઓનો દુઃખ રખતમાં અર્ગવાસ થયાથી તે શ્લોકો હું અહીં આપી શક્યો નથી

વળી ભક્તામરના શ્લોકોની અપ્પા સુમાનીશ હોવાના સમર્થનમાં જુદા પરપરા એવી છે કે આ અવઅપિણી ળામાં ‘ભરત’ ક્ષેત્રમાં થઈ ગયેના ૨૪ જિનેશ્વરો અને અસારે ‘મકારિન્દ્ર’ ક્ષેત્રમાં વિહરતા ૨૦ જિનેશ્વરો મળી ૪૪ નો અપ્પા થાય છે આ સપ્પાત્મ જ આ શ્લોક છે, અને તે કારણને લીધે એનું એક પદ એક જિનેશ્વરની મુનિ ૩૫ છે આ નિમ્નની વિશેષ ચર્ચા જાણનાની છતાં વાળાએ શેઠ દેવચંદ્ર લાનભાઈ જેન પુસ્તકાલોક ૧૭૩ના ૩ થા ૭૯ ની પ્રત્યાયના નેઈ જવા મારી ભક્તામર છે વળી જેન શ્લેનામર ભક્તોમાં આવેની યત્રોનાળી લગભગ મો ઉપરાત હન્તનિખિન પ્રતો મે તપામી નેઈ છે, તે બધા પ્રતોમાં પાશુ અડતાનીસ ગાથાઓ અો તેને લગતા અડતાનીસ જ યત્રો મની આવે છે, આ અડતાનીસ યત્રો સિરાયના બીજા સુમાનીશ યત્રો રાગી પ્રત ૧૭૫ પાશુ શ્લેનામર ભક્તોમાં મારા શ્લેનામાં અથવા સાભળનામાં પાશુ આવી નથી અને કહિતા પદો પાશુ અ તાનીસ જ છે તેથી યત્રો પાશુ અ તાનીસ અને કાન્ય પાશુ અ તાની જ હોવા નેઈએ પછી ચાર માંએ મમ્મોરતાર ૨ થી શરૂ થતા હો કે વિષ્ણુવિષ્ણો થી શરૂ થતા હો, યા નીત હો તે બાળનનો વામો નથી, એને મારી માન્યતા પ્રમાણે તો ભક્તામરના પ્રાચીન ટી ૧૩૨ થી મુખ્ય સૂત્રિના અમર પત્રો એટલે કે સ ૧૪૨૧ પછીથી શ્લેનામર સપ્રદાયમાં ભક્તામરના ૪૪ શ્લોકો દેવનાની માન્યતા શરૂ થઈ હોવી નેઈએ અને તે માન્યતા શાથી શરૂ થઈ હશે તે નક્કી કરી શકું બુ મુરેન છે, કાણુ કે તેઓએ ટીકા ૪૪ શ્લોક ઉપર રચી છે અને ત્યાર પછીના ભક્તામર

૧ ‘પ્રોદ્વોધન’ એવો પાંચ પાંડ છે

૨ દિવ્યો ઘનિતદિગ્વલયસ્તવાર્દ્દન^૧,

વ્યાખ્યાનુરસુક્તેઽય શિવાધ્યનીયામ્ ।

તત્પ્રાર્થદેશનવિદ્યૌ નનુ સપ્રજન્તુ

ભાષાવિશેષમધુર સુરસાયપેય ॥૩॥” આ પ્રમાણે પાંચ પાંડ છે

પાદપૂર્ણિ કાવ્યો પણ મોટે ભાગે સુભાષીશ જ શ્લોકો પર રચાયાં છે. ગમે તેમ હો અને માન્યતાઓ પ્રાચીન છે અને યંત્રો પણ અને પ્રકારના અડતાલીસ કાવ્યો ઉપર મજવાથી મેં પણ પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં અડતાલીસ જ કાવ્યો આપવા ઉચિત ધારીને અડતાલીસ કાવ્યો છપાવેલા છે

લક્ષ્તામર સ્તોત્રની કથાઓ—લક્ષ્તામર સ્તોત્રના પ્રસાવને લગતી કથાઓમા સૌથી પ્રાચીન કથાઓ ગુણાકરસૂરિની દીકામાં મંત્રી આવે છે અને તે જ કથાઓનું અક્ષરે અક્ષર અનુકરણ કરીને ‘લક્ષ્તામર કથા સંગ્રહ’ કૃતિ રચાઈ છે, દ્વક્ત કથાઓમા દેકાણે કેકાણે ગામનું નામ અથવા તો શેકનું અગર મુનિનું નામ ફેરવી નાખવામાં આવ્યું છે, બાકી વાસ્તવિક રીતે અને કથાઓ સાથે રાખીને વાંચવાથી તુરત જ જણાઈ આવે છે કે કેટલાંક નામોની ફેરબદલી કરવા સિવાય બ્રહ્મચારી રાયમદ્વે નવીન કૃતિ રચી જ નથી. વળી રાયમદ્વ વિરચિત ‘લક્ષ્તામર કથા સંગ્રહ’ વિ. સં. ૧૯૧૪ માં હિન્દી જૈનસાહિત્ય પ્રસારક કાર્યાલય, મુંબઈ તરફથી પસિદ્ધ થએલ ‘લક્ષ્તામર કથા’ નામના ગ્રંથમાં હિન્દીભાષામા તથા શ્રીયુત સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ તરફથી ગુજરાતી ભાષામાં સ્વ. પૃ લાધાજી સ્વામી ગ્રંથમાળાના મણુકા ૫ મા તરફે વિ. સં. ૧૯૭૮ મા ‘શ્રીલક્ષ્તામર-મંત્ર મોહાત્મ્ય’ નામના પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિમાં છપાએલ ‘શ્રીલક્ષ્તામર કથા સંગ્રહ’માં જે કથાઓ ‘છપાવેલી છે તેની સાથે મેળવતા બ્યા બ્યા તે અને પ્રકાશકોએ નામોતો ફેરકાર કર્યો છે, ત્યા ત્યા મેં પ્રસ્તુત ગ્રંથની કુટનોટોમાં તે તે બાબતોનો નિર્દેશ કરેલો છે. અન્યમાની વાત તો એ છે કે અને પ્રકાશકોએ શ્રીયુત રાયમદ્વ બ્રહ્મચારીની કથાઓ છપાવી છે તો પણ પોતપોતાના સંપ્રદાયને પુષ્ટિ આપતાં નામની ફેરબદલી કરી નાખી છે, ગુણાકરસૂરિની દીકાની કથાઓમા આપેલા નામો ઘણા ખરાં ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પૂરવાર થઈ શકે તેવાં છે, ત્યારે ‘લક્ષ્તામર કથા સંગ્રહ’ના અને પ્રકાશનોમા આપવામાં આવેલા નામો કોઈપણ રીતે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સત્ય પૂરવાર થઈ શકે તેમ નથી, અરે! પોતપોતાના સંપ્રદાયના મમત્વમાં તો ગુજરાતની રાજવાની અણુદિલપુરમા કુમારપાલ નામનો રાજા થઈ ગયો હતો અને જે વાત દીવા જેવી સત્ય છે તેને બદલે પણ એક દેકાણે ૧૦ મા તથા ૧૧ મા શ્લોકનો પ્રસાવ દર્શાવનારી કથામાં શ્રીયુત સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ દ્વારા પ્રકાશિત પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિના પાના ૨૮ ઉપર આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરેલો છે:—

“ અણુદિલપુર નામનું એક ભવ્ય અને સુંદર શહેર હતું. તે શહેરનો ન્યાયી, નીતિમાન અને પ્રજા-પાળક દયાળુ ‘અરિમર્દન’ નામે રાજા હતો તે નગરમાં ‘કમદી’ નામનો એક વણિક રહેતો હતો ”

હિન્દી જૈન સાહિત્ય પ્રસારક કાર્યાલય તરફથી પ્રકાશિત ‘લક્ષ્તામર કથા’ નામના ગ્રંથના પાના ૨૫ ઉપર આ બાબતનો આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરેલો છે.—

“ અણુદિલ નામકા એક શહેર હૈ, ઉસકા રાજા હૈ પ્રજાપાલ, વહાં એક કમદી નામકા વૈશ્ય રહતા હૈ. ”

વાસ્તવિક રીતે ગુણાકરસૂરિની દીકાના આધારે પ્રસ્તુત ગ્રંથના પાના ૩૩૨ ઉપર આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે. —

“ અણુદિલપુર પાટણ નામના ભવ્ય અને સુંદર શહેરમાં ન્યાયી, નીતિપરાયણ અને ચૌલુક્ય વંશમાં ઉત્પન્ન થએલો કુમારપાલ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો ” વગેરે

આ એક જ ઉલ્લેખ ઉપરથી વાંચકોને માલુમ પડશે કે દીકાકાર શ્રી ગુણાકરસૂરિની કથાઓ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કેટલી બધી સચ છે, બ્યારે ઉપરોક્ત અને પ્રકાશનોમાં છપાએલ કથાઓ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કેટલી અસત્ય છે. આ લખીને ઉપરોક્ત અને પ્રકાશકોને ઉતારી પાડવાનો ઉદ્દેશ મારો જરાએ નથી, પરંતુ વિદાનો પણ સંપ્રદાયના મમત્વના અંગે કેટલી ગંભીર ભૂલો કરી એસે છે તે જ બતાવવાનો મારો

ઉદ્દેશ છે આ કથાઓમા આના તો પુષ્કળ ફેરફારો કરેલા છે, પરંતુ તે બધાને માટે ચર્ચા કરવાનું આ સ્થાન નથી

પ્રસ્તુત ગ્રંથમા આપેલી કથાઓ માટે મેં જે જે પુસ્તકોનો ઉપયોગ કર્યો છે તેની સત્તા આ પ્રમાણે છે —

ક 'શ્રીભક્તામર સ્તોત્ર સાર્થ' પ્રકાશક અમૃતલાલ સુખનાથ વહોરા, અમદાવાદ

ઁ 'શ્રીભક્તામર-મત્ર-માહાત્મ્ય' પ્રકાશક સુનીનાન વર્ધમાન શાહ અમદાવાદ

ગ 'ભક્તામર કથા' પ્રકાશક ટિન્દી-જૈનસાહિત્ય પ્રસારક કાર્યોનથ, સુબાઈ

ભક્તામર સ્તોત્રના મત્રો તથા યત્રો—

ભક્તામર સ્તોત્રનું બીજું નામ મત્રશાસ્ત્ર પણ છે મત્રશાસ્ત્રના નિદાનોનો મત્ર છે કે ભક્તામરના દરેક શ્લોકોમા ભારે ખૂમીની સાથે મત્રનો પણ સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે, પરંતુ તે સમાવેશ કેની રીતે કરવામા આવ્યો છે, તેનું નાન નહિ હોનાથી તે બતાવી શક્યા હું અસમર્થ છું પરંતુ એટલું તો નિર્વિવાદ કહી શકું છું કે ગુજરાતના દરેક દરેક શ્લોકોમા જૈન ભક્તોમા તેના યત્રોની હસ્તનિખિત પ્રતિઓ મળી આવે છે જેની સખ્યા મો ઉપરની છે વળી અજયપીની વાન તો એ છે કે તે બધી પ્રતિઓમા ૪૮ કાવ્યો અને તેના ઉપર એકેક યત્ર આપેનો છે આ બધી રમ્તપ્રતો એક જ ભતના યત્રોની છે અને તે યત્રો બીજા નહિ પણ ઉપરોક્ત 'ભક્તામર કથા' નામના હિંદી પુસ્તકમા તથા 'ભક્તામર-મત્ર-માહાત્મ્ય' નામના ગુજરાતી પુસ્તકમા છપાએલા છે તેજ છે પરંતુ તે યત્રો શિના છપમા છપાએના છે અને મની આનતી હસ્તપ્રતો સાથે મેળવતા તેમાના યત્રોમા મોટા ભાગે ભૂતો રહી ગયેલી છે એવું માન્ય પડનાથી તે અડતાથીમે યત્રોની આકૃતિઓ મત્રશાસ્ત્રના જાણુધાર નિઘમાન આચાર્ય મહારાજ શ્રીજયસિંહ સુરિણ પાસે ફરીથી નવી તૈયાર કરાવીને પ્રસ્તુત ગ્રંથમા છપાવવામા આવી છે આ યત્રો માટે નીચે મુજબની પ્રતોનો મુખ્યત્વે ઉપયોગ કરવામા આવેનો છે અને તે માટે તે તે પ્રતોના માનિત્રો અને હું આભાર માનું છું,

૧ મૂળ પાઠ—આચાર્ય મહારાજ શ્રીજયસિંહસુરિણ ॥ સગ્રહની બમે યત્રોવાની હસ્તપ્રત

૨ ક સગ્રહાળી આચાર્ય મહારાજ શ્રીનિજયપ્રભસુરિણના સગ્રહની બે બે યત્રોવાની હસ્તપ્રત

૩ ર સગ્રહાળી આચાર્ય મહારાજ શ્રીનિજયપ્રભસુરિણના સગ્રહની એકેક યત્રવાની હસ્તપ્રત

૪ ગ સગ્રહાળી વડોદરા વાના વૈષ્ણ જમનાદાસ સુનીનાનના સગ્રહની એકેક યત્રવાની હસ્તપ્રત

૫ ઘ સગ્રહાળી સુનીનાન વર્ધમાન શાહે છપાવેનો 'શ્રીભક્તામર-મત્ર-માહાત્મ્ય'વાળી પુસ્તિકા

ઉપરોક્ત યત્રો સિવાય શ્રીહરિભદ્રસુરિ કૃત ૪૮ યત્રોવાળી આચાર્ય મહારાજ શ્રીજયસિંહસુરિણના સગ્રહની અને આચાર્ય મહારાજ શ્રીનિજયપ્રભસુરિણના સગ્રહની મનીને બે પ્રસ્તપ્રતો ઉપરથી બીજા ૪૮ યત્રો પ્રથમ જ વાર પ્રસ્તુત ગ્રંથમા છપાવવામા આવેના છે આ યત્રોની ચિત્રાકૃતિઓ પણ આચાર્ય મહારાજ શ્રીજયસિંહસુરિણએ તૈયાર કરી આપેનો છે, અને તે માટે તેઓશ્રીનો અત્રે આભાર માનવાની તમ લઉં છું આચાર્ય મહારાજ શ્રીજયસિંહસુરિણની હસ્તપ્રતમા હરિભદ્રસુરિ કૃત ૪૩ મા યત્રની આકૃતિ ન હતી અને આચાર્ય મહારાજ શ્રીનિજયપ્રભસુરિણના સગ્રહની હસ્તપ્રતમા તો ૪૩ મા યત્ર ઉપરાંત ૪૬ મા ૪૭ મા અને ૪૮ મા યત્રની પણ ચિત્રાકૃતિઓ નહિ હોવાથી શ્રીહરિભદ્રસુરિ કૃત ૪૩ મા યત્રની આકૃતિ સુબાઈના રહીશ મુરબી શ્રી મોહનનાન લગવાનદાસ સોનિમીરના સગ્રહની હસ્તપ્રત ઉપરથી અત્રે આપવામા આવી છે અને તે માટે તેઓશ્રીનો પણ અત્રે આભાર માનું છું

યંત્રો ઉપરાંત શ્રીગુણાકરસૂત્રીની દીકામાં આપેલા મન્ત્રામ્નાયો તથા તેની વિધિ પણ પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલી છે અને તે મન્ત્રામ્નાયો માટે શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ગ્રંથાંક ૭૯માં છપાવેલી 'લક્ષ્મીભર-કલ્યાણમઠિ-નમિગ્નેશ્વરોત્તરત્રય' નામના પુસ્તકમાં ગુણાકરસૂત્રીની દીકાનો તથા મારા પોતાના સંગ્રહની એક હસ્તપ્રતનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલો છે અને તેની વિધિ માટે આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયપ્રભસૂરિજીના સંગ્રહની નવ પાનાની 'લક્ષ્મીભરવિધિ' નામની હસ્તપ્રતનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલો છે અને તે માટે તેઓ સધળાનો હું અત્યંત ઋણી છું. આ મન્ત્રામ્નાયો અને યંત્રો ઉપરાંત લક્ષ્મીભર સંબંધી બીજું કાંઈ મત્ર સાહિત્ય મારા જોવામાં આવ્યું નથી, છતાં પણ પ્રસ્તુત પુસ્તકના કોઈ પણ વાંચક મહાશયને જાણવામાં એવું બીજું સાહિત્ય આવે તો તે તરફ મારું ધ્યાન ખેંચવાની મહેરબાની કરશે તો ભવિષ્યમાં તે છપાવવાનો પણ હું પ્રયત્ન કરીશ.

લક્ષ્મીભર સ્તોત્રની ઉત્પત્તિ—

આ સ્તોત્રના રચનાર શ્રીમાનતુંગસૂરિજી છે તે બાબતમાં શ્વેતાંબર અને દ્વિગંધર સંપ્રદાયનાં બંધાર્થે દ્વિતો એકમત હતા અને છે. પરંતુ તેઓ ક્યારે થઈ ગયા તે બાબતમાં મતભેદ હોવાને લીધે તેઓશ્રીના સત્તા સમયને માટે મળી આવેલો સૌથી પ્રાચીન પુરાવો પ્રભાવક ચરિત્રના બારમા પ્રબંધમાં છે તેનો, તથા 'ધીરવંશાવલિ'માં આપેલી હકીકતોનો ઉલ્લેખ કરવાનું હું યોગ્ય માનું છું અને વિશેષ જાણવાની ઈચ્છાવાળાને શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર કંડના ગ્રંથાંક ૭૯ની પ્રસ્તાવના વાંચી જરા ભમાણ કરું છું —

“માનતુંગસૂરિ ગૃહસ્થ અવસ્થામાં બનારસના રહેવાળી ધનદેવ શેઠના પુત્ર હતા, તેઓએ પ્રથમ આશ્કીર્તિ નામના દ્વિગંધર મુનિ પાસે દીક્ષા લીધી હતી, અને તે વખતે તેઓનું નામ મદાશ્કીર્તિ રાખવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ પાછળથી તેઓએ પોતાની બહેનના રહેવાથી જિનસિંદ્ધસૂરિ નામના શ્વેતાંબરાચાર્ય પાસે દીક્ષા ધારણ કરી હતી આ વખતે બનારસમાં હર્ષદેવ નામનો બ્રહ્મક્ષત્રિય જાતિનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. સારે એ જ રાજા હર્ષના માનીતા મયૂર અને બાણ નામના બે બ્રાહ્મણ પડિતો ત્યાં રહેતા હતા, આ બંને પડિતોએ પોતાની વિદ્યા અને કલાથી રાજા હર્ષદેવનું મન પોતાના તરફ આકર્ષિત કર્યું હતું.

એક વખત રાજાએ કહ્યું કે :—“આજકાલ બ્રાહ્મણોમાં જેટલી શક્તિ છે તેટલી શક્તિ બીજા દર્શનના વિદ્વાનોમાં જોવામાં આવતી નથી.”

આ સાંભળીને મંત્રીએ કહ્યું કે :—“હે સ્વામિન! આપ જે કહો છો તે સત્ય જ હશે, પરંતુ આજકાલ આપના જ નગરમાં માનતુંગસૂરિ નામના એક જૈન આચાર્ય છે તેઓ પણ સારા વિદ્વાન અને સમાગમ કરવા યોગ્ય છે, જે આપશ્રીની ઈચ્છા હોય તો તેઓને બોલાવીયે.”

રાજાએ આજ્ઞા આપી એટલે મંત્રી પ્રાર્થના કરીને માનતુંગસૂરિને ગજસભામાં લઈ ગયો રાજાએ આચાર્યને ઉદ્દેશીને કહ્યું :—“આજના વખતમાં બ્રાહ્મણો જેવી શક્તિ ધરાવે છે તેવી બીજા કોઈનામાં છે ? મયૂર પડિતે સૂર્યને પ્રસન્ન કરીને પોતાનો કોઠ મેગ મટાડ્યો અને બાણ કવિએ ચંડીને પ્રસન્ન કરીને પોતાના હાથ પગ ત્રણ પ્રાપ્ત કર્યા. શું આવી શક્તિ બીજા કોઈનામાં છે ? જે તમે પણ કાંઈ જાણતા હો તો બતાવો.

રાજાનાં આવાં વચનો સાંભળીને આચાર્ય બોલ્યા કે :—“હે રાજા! અમે ગૃહસ્થ નથી કે વિદ્યા અને શુભનું પ્રદર્શન કરીને રાજાઓની પાસેથી ધન પ્રાપ્ત કરીએ, અમે જે કાંઈ કરીએ તે દેવળ ધર્મને

માટે જ આચાર્યના આરા નિરીહ વચ્ચેના સાલગીને રાગને સેવે તે આજ્ઞા આપી કે- 'આમને સામગીથી બાધીને અધારી કોટડીમાં પૂરીલો' મેવગએ રાગની આજ્ઞાનુ પાલન કરીને માનતુગસુગિને અધારી કોટડીમાં કેદ કર્યો, પરંતુ માનતુગસુરિએ ત્યા જ પોતાના ઈષ્ટદેવ આદિનાથની 'લક્ષ્મી' આ શમથી શરૂ થના સ્તોત્રથી સ્તવના કરી અને પોતે બધનમુખત ચર્ધ મ્વય છૂટીને રાગની પાસે આવીને રાગને મન્યા આચાર્યની આવી અદ્ભુત શક્તિ નજરે જોઈને રાગ ધરો પ્રસન્ન થયો, અને તે જ સમયથી તે જૈનધર્મ અને જૈનસાધુઓનો ભક્ત થયો "

પ્રસ્તુત પ્રભાવ- ચરિતના ઉત્તેજથી 'વીરરામાલિ'માં આ સ્તોત્રની ઉત્પત્તિ સબધી ઉદ્દેખ જુદી જાનના મની આવે છે, જે આ પ્રમાણે છે—

"માનવ દેવતા ઉત્તમ નામના નગરમાં વૃદ્ધ બોજદેવ નામનો રાગ રાગ્ય કરતો હતો, તેની સલામા મધુર અને બાણ નામના બે બ્રાહ્મણ પડિતો હતા, એક વખતે તે બંને જણા વાદવિવાદ કરતા રાગસભામાં અહમ્મ કરના લાખ્યા એક કહે કે નિદાન છુ અો બીને કહે કે હુ વધારે નિદાન છુ આ પ્રમાણે બંને જણને એક બીજા પ્રત્યે અદેખાઈ ક્રૂતા દેખીને રાગ બોજે કહ્યું કે- 'હે નિદાનો ! તમે બો જણા ગરમીર દેશમાં જાઓ, ત્યા રહેની શારદાદેવી જેઓને નિધારત કહે તે મોટા પડિત' આ પ્રમાણેના રાગના વચન સામગી બંને જણા કારમીર તરફ ગયા, અનુક્રમે ધણે ભાગે ઓળગી શારદાના મંદિરે પહોંચ્યા બોજન દરીને બંને જણા આજ્ઞા વખતે સૂતા હતા, તે વખતે સરસ્વતીએ પરીક્ષા કરવાને માટે અર્ધજગતા એવા મધુરને સમસ્યા પૂછી કે-

"શતચંદ્ર નમસ્તલમ્"

તે સામગી મધુરે કહ્યું કે-

"દામોદરકરાઘાતવિહલીકૃતચેતસા ।

દષ્ટ ચાપૂરમલેન શતચંદ્રનમસ્તલમ્ ॥ ૧ ॥"

કૃષ્ણના કરાઘાતથી આજ્ઞાચાકુન યજ્ઞેવ આગ્રમને આકાશતલમાં મેકરો ચક્રો જોયા આ પ્રમાણે મધુરે સમસ્યા પૂરી કરી

તે સામગી પુન બાણને પરીક્ષા માટે સરસ્વતીએ સમસ્યાનુ પૃષ્ઠ પૂછ્યું કે-

"શતચંદ્ર નમસ્તલમ્"

તે સામગી અર્ધજગતા એવા બાણે કહ્યું કે-

"યસ્યામુત્તગસૌઘાત્રે વિલોલયદનાવુજે ।

ચિરરાજ વિમાવર્ચી શતચંદ્ર નમસ્તલ ॥ ૨ ॥"

આ પ્રમાણે બાણે પથ સમસ્યા પૂર્ણ કરી તે બંનેની વાળી સામગી સરસ્વતીએ કહ્યું કે તમે બંને નિદાન છે આ પ્રમાણે નિદાનનુ મિત્ર મેળની ક્રેનાક વિષે બંને ઘેર આપ્યા બંનેને પડિન જાણુવા હતા પથ મધુરને વૃદ્ધ જાધી બોજે ધણો આજ સંતાર કર્યો એટલે દુર્ગે ભગએનો એવો બાણ પોતાના બંને સાથ અને પો કધારી નાળીને ચડીતા મંદિરમાં પેરો ચડીમતી ૬૧ માનથી રતુતિ કરી એટલે ચડી પ્રત્યક્ષ ચર્ધ બંને જોતી કે- 'હુ તારા ઉપર ગુપ્તમાન ચર્ધ છુ તુ વગ્દાન ભાગ' આ સામગીને બાણે કહ્યું કે લોખને આશ્ચર્ય પમાડના માટે તારા સાથ અને પગ હતા તેવા કંગી દો દેવીએ તે પ્રમાણે

કરી દીધા એટલે દેવીએ તેને નવા હાથપગ આપ્યા છે તેવો તે બાણ પડિત નગરની મધ્યમાં થઈ રાજદરબારમાં આવ્યો. બાણને મહા પ્રતિભાશાળી જાણી રાજાએ તેનો આદર સન્કાર કર્યો અને આવો ચમત્કાર દેખી વૃદ્ધ ભોજરાજા સભા સમક્ષ સધળા પડિતોને ઉદ્દેશીને કહેવા લાગ્યો કે-“શૈવ દર્શન વિના આવો ચમત્કાર બીજા કોઈ દર્શનમાં નથી”

રાજાનું આ પ્રમાણેનું બોલવું સાંભળીને રાજાનો એક કામદાર ઠેન હતો, તેણે કહ્યું કે-‘હું રાજાનું! આ જ નગરમાં મહા મત્રવાદી અને વિદ્યાપાત્ર એવા માનતુંગસુરિ નામના ઠેનાચાર્ય નિવાસ કરે છે.’

તે સાંભળીને વૃદ્ધ ભોજરાજાએ શ્રીમાનતુંગસુરિને રાજદરબારમાં તેડાવ્યા અને વંદન-નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યો કે-‘હું દર્શનીય મહાપુરુષ! તમે તમારો ચમત્કાર બતાવી જિનશાસનનો મહિમા વધારો.’

ત્યારે શ્રીમાનતુંગસુરિએ વૃદ્ધ ભોજરાજાને કહ્યું કે-‘પગથી કે કંઈ લગી અડનાડીસ તળા સડિન બેડીઓથી મારા શરીરને મજબુત બાધો, રાજાએ દરબારમાં બેઠેલા સધળા મનુષ્યોના દેખતા તેમજ કંઈ અને તેઓને ત્યાંથી ઉપડાવી ઓરડામાં ઘાસી બારણે તાળા દઈ રક્ષકા મૂક્યા અને રક્ષકાને કહ્યું કે સાવધાન રહેજો.’

ગુરુ મહારાજે ઓરડામાં બેઠા બેઠા શ્રીઋષભદેવની સ્તુતિરૂપ ‘લક્ષ્તામર સ્તોત્ર’ની નવીન રચના કરી અને તે સ્તોત્રના પ્રભાવથી શ્રીઋષભદેવની છીકરી ચેત્તશરીદેવી આવીને ઠાજર થઈ એકેક કાળે એકેક તાળું ઉઘડે એમ કહેતાં થકા ‘આપાદકંઠમુહુર્જાલલવેદિતાંગાં’ એ બેંતાડીસમું કાવ્ય કહેતાં થકાં સર્વ સાંકળો ભાગી ગઈ અને ઓરડાના બારણા ઉઘડી ગયાં અને આચાર્ય મહારાજ રક્ષકની પાસે આવી બેસા રહ્યા. મેવકે આ પ્રમાણે આચાર્ય મહારાજને જોઈ, રાજાને બળગ આપી ગુરુને કચેરીમાં આવેલા દેખી રાજાએ ગુરુને નમસ્કાર કર્યો, અને આશ્ચર્ય પામી કહેવા લાગ્યો કે-‘ધન્ય એ ધર્મ! ધન્ય એ ઠેનદર્શન! કે જ્યાં આવા મહાપ્રભાવિષ્ઠ આત્માયના જાણકાર શ્રીમાનતુંગસુરિ જેવા રત્નત્રયીના આરાધક છે.’

ગુરુમહારાજને મહાનિસ્પૃહી અને નિર્લોભી જાણી, વૃદ્ધ ભોજદેવે ગુરુને કહ્યું કે, આપે શેનું સ્મરણ કીધું? ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે લક્ષ્તામર સ્તોત્ર રૂપી ઋષભદેવ ભગવાનની સ્તુતિનું સ્મરણ કીધું.

વૃદ્ધ ભોજરાજાએ પછી ગુરુ મહારાજને કહ્યું કે-જે સ્તોત્રમાં બધનો તુટ્યા એવા મંત્રાગ્નાયો છે તે કહો-તે વખતે આચાર્ય મહારાજે સ્વર પદ અક્ષર મંત્ર યુક્ત દરબાર સમક્ષ પ્રગટપણે શ્રી લક્ષ્તામર સ્તોત્ર કહ્યું. તે સાંભળીને વૃદ્ધ ભોજરાજાએ આચાર્ય મહારાજને મહામહોત્સવ સડિત શાલાએ મોકલાવ્યા. તે દિવસથી શ્રીલક્ષ્તામર સ્તોત્રનો મહિમા પૃથ્વીને વિષે વિસ્તર્યો અને શ્રી જિનશાસની કીર્તિ વધી આ પ્રમાણે લક્ષ્તામર સ્તોત્રની ઉત્પત્તિ જાણવી

-વીરવંશાવલિ પાતું ૧૮, ૧૯.

વીરવંશાવલિ ઉર્દે તપાગચ્છ વૃદ્ધ પદાવલિ મૂળ પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષામાં જ છપાએલી હોવાથી ઉપરોક્ત ઉલ્લેખ ચાલુ ગુજરાતી ભાષામાં કરેલો છે

પ્રબધમાં માનતુંગસુરિના સમયનો નિર્દેશ કર્યો નથી, પણ માનતુંગસુરિના પ્રસિદ્ધ રાજા શ્રીરૂપનો રાજ્ય સમય વિ. સ. ૬૬૩ થી વિ. સં. ૬૭૪ સુધીનો ગણાય છે. તેથી માનતુંગસુરિના સમય પણ વિક્રમની સાતમી સદીનો હોવો જોઈએ.

ગીતશાસનિમા તથા બીજી પદ્ધતિઓ વગેરેમા પણ ભક્તાભર સ્તોત્રના કર્તા માનતુગચરિને ઉત્તરિનીના ગાન વદ્ધ બોલના સમજાનીન જણાવ્યા છે, અને સર્વલોગના લખના પ્રમાણે વદ્ધ બોલના સમય પણ વિક્રમનો સાતમો મેકા (વિ સ ૬૩૧) છે એટલે તેઓથી સાતમી સદીમા જ વિષમ્ભાન હોવાનો સ્થાને સભર છે, અને હુ પોતે પણ તેઓથીનો સમય સાતમી સદીનો હોય એમ માનુ છુ

૮ ડંયાજુમ દિર સ્તોત્ર—આ સ્તોત્રનુ નામા લેના । પણ તેના આઘપં ઉપરથી જ પડેનુ છે પ્રતુન સ્તોત્રમા પુગ્ગિસાદાની શ્રીપાદનાથની સ્તુતિ છે, અને તે સ્તુતિ વ્યાખ્યાના મંદિરરૂપ જ છે, તે બામતમા માર્ધ જ્ઞાનની શકા નથી વળી આ સ્તોત્રના પદોની સખ્યા પણ ભક્તામર સ્તોત્રના પદોની સખ્યા બરાબર ૪૪ જ છે તેમા શરૂઆતના ૪૩ મેકા વસતતિનમ હદમા અને છેવટનો એક શ્લોક આવાજ્ઞતમા ગ્યાએનો છે શ્રીભક્તામર સ્તોત્ર તથા પ્રતુત વ્યાજુમંદિર સ્તોત્ર—નુગનનુ તુનનાત્મક પર્ણોત્થાન દે લા પુ કુડના ગ્રન્થાક ૭૧ ની પ્રસ્તાવનાના પાના ૧૯ વી ૩૧ મુરી રિસ્તારથી કરેનુ હોઈ તે ચર્ચા અડી ઉપરિધન કરી અગ્યાો છે

ઉત્પત્તિ—પ્રતુન સ્તોત્રના અધિના શ્રીસિદ્ધમેનદિવાકરમુનિ છે, અને તેની ઉત્પત્તિ સમયમા પ્રમાવક ચત્રિમા ‘જ્ઞવાતિ પ્રમધ’ નામના આત્મા પ્રમધમા આ પ્રમાણે ઉત્પન્ન છે—

ઉત્તરિની નગરીમા દરિદ્રયરૂપી અધમરનો નાશ કરવામા મુર્ધ્ધ મમાન એવો વિક્રમાલ્લિ નામે રાજા ગભ્ય કરતો હતો ત્યા કાલાયન ગોત્રમા ઉત્પન્ન થએન દેવર્ગિ બ્રાહ્મણની શ્રી દેવશ્રી બ્રાહ્મણીની કુદિમાથી ઉત્પન્ન થએન સિદ્ધમે નામે એક વિદ્વાન વિપ્ર મહેતો હતો તે સર્વશાસ્ત્રોમા પારગત એવો એકવાર માર્ગમા જૈનાચાર્ય જ્ઞવાદીમુરિને મ પો એટલે તેણે પ્રશ્ન કર્યો કે—‘ત મુનિનાથ ! આજકાલ જ્ઞવાદી અડી વિષમ્ભાન છે ?’

ત્યારે આચાર્ય મદારાજે જવાબ આપ્યો કે—‘હુ પોતે જ તે જ્ઞવાદી છુ, એમ સમજ લે’

મિદ્ધમેને મ્યુ કે—‘માર તેમની આથે વિદ્ધ ગોષ્ઠી કે રાની ઈચ્છા છે, માટે અડી જ આપણે તે કરા બેગીએ, કે જોથી ત્યામા વખતનો મારો સમય સિદ્ધ થાય’

આ સામગી જ્ઞવાદીમુરિ એ ત્યા કે—‘જે એમ હોય, તો પોતાના હૃદયને સતોડ પમાડવા માટે આપજો વિદ્વાનોની સમામા કેમ ન જઈએ ? કાણુ કે મુવજુની પ્રાપ્તિ થતી હોય તો પિત્તગને કાણુ મદણુ કર ? એમ કહ્યા હતા પણ ત્યારે તેણે ‘મારે તો અડી જ વાં કરવો છે’ એવો પોતાનો કલામક ન મૂખ્યો ત્યારે આચાર્ય મદારાજે એ વાત કણુ કરી અને ત્યા હાજર રહેવા એવા ગોવાળોને તે વખતે મમામદો ત’ડે ની વા પડી મિદ્ધમેને પોતાનો પદા ગ્યાપન કરતા કહ્યુ કે—‘સર્વશ માર્ધ છે જ નહિ. મગ્યુ કે આમરણુ પા દૃષ્ટાતતી માદક પ્રત્યક્ષ, અનુમાનાત્મિક પ્રમાણોથી ઉપનમ્ધ નથી.’ એમ કહીને તે મો । ૧૯૦

તે વખતે ગોવાળોને સતોડ પમાડવા જ્ઞવાદી કહેવા લાગ્યા કે—‘આ મિદ્ધમેનનુ કથન તમે કાઈ સમ— શમ્યા કે નહિ ?’

તેઓ એ ત્યા કે— ‘કારનીમાણા જેનુ અન્યમ્ધ વચન શી ગીતે સમજ શમ્યા ?’

આ સામગીને જવાબી એ ત્યા—‘હે ગોવાળો ! એનુ સ્વન હુ મારાગર સમજી રાક્યો છુ, એ કહે છે કે—‘નિત—નિતરામ નથી’ માટે તમે સમ્ય અડી બતાવો કે તમ રા ગામમા નિતરામ સર્વન છે કે નહિ ?’

તે બધા બોલી ઉઠ્યા કે-‘જૈન ચૈત્યમાં જિન સર્વજ વિદ્યમાન છે, માટે એનું વચન મિથ્યા છે આ પ્રમાણુ વિતાના વિપ્ર વચનને અમે માન્ય કરતા નથી.’

પછી આચાર્ય મહારાજ પુન કહેવા લાગ્યા કે-‘હે વિપ્ર ! હું સત્ય વચન કહું છું તે સાંભળ-પ્રજ્ઞાતિશય ક્યાક તરતમતામાં વિરામ પામે છે, પરમાણુઓમાં જેમ ન્યૂનાધિકતા છે, તેમ અતિશયમાં પણ તે સ્ફુટ છે. અને લઘુ કે ગુરુતર, પરમાણુ અને આકાશમાં પણ ઉપવચ્ચ છે પ્રજ્ઞાનો અવધિ તે કવગજાન સિદ્ધ જ છે એ જ્ઞાન તો ગુણ છે, માટે વિચાર કર, તેના આધાર રૂપ કાર્ષ દ્રવ્ય પણ હોયું જ નોઈએ. તે આધાર રૂપ દ્રવ્ય તે જ સર્વજ છે. એમ સર્વજની સિદ્ધિ થઈ જ જાય છે.’

આ પ્રમાણુ વચન વિસ્તારથી વૃદ્ધવાદીમુરિએ પોતાને પડિત માનનાર એવા સિદ્ધસેન બ્રાહ્મણને છતી લીધો કારણ કે આવા સમર્થ વિદ્વાન આગળ તે શું માત્ર છે ?

સિદ્ધસેન પણ હર્ષાશ્રુથી લોચનને આઠ ખતાવતો કહેવા લાગ્યો કે-‘હે ભગવાન ! પ્રથમ તો તમે પોતે જ ખરેખરા સર્વજ છો કે મને છતી લીધો, તો હવે મેં પૂર્વે કરેલ પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણુ તમે મને શિષ્ય થવાની અનુમતિ આપો અર્થાત્ મને આપશ્રીનો શિષ્ય બનાવો.’ કારણ કે મેં પૂર્વે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે-‘જેને હું ઉત્તર આપવા સમર્થ ન થાઉં, તેનો શિષ્ય બનું.’ એટલે ગુરુ મહારાજે પોતે તરપર થએલ એવા સિદ્ધસેન બ્રાહ્મણને જૈન વિધિ પ્રમાણુ દીક્ષા આપી અને તેનું કુમુદચંદ્ર એવું નામ પાડ્યું. પછી બાણની માફક પોતાની તીક્ષ્ણ અને પ્રકૃષ્ટ પ્રતિભાના બળે કુમુદચંદ્ર મુનિ તે કાળના સર્વ સિદ્ધાંતના સત્વર પારગામી થઈ ગયા. ગુરુએ પણ પ્રમોદપૂર્વક તેઓને આચાર્યપદે સ્થાપન કર્યો. પૂર્વે તેમનું નામ તો પ્રસિદ્ધ હતું જ અને આ વખતે વધારે વિખ્યાત થયું. પછી ગુરુમહારાજે શ્રીસિદ્ધસેનમુરિને ગચ્છ ભગાવીને પોતે અન્યત્ર વિહાર કર્યો, કારણ કે ગુરુ દૂર રહીને જ શિષ્યનો પ્રભાવ વળે છે.

એક વખત શ્રીસિદ્ધસેનમુરિએ પોતાની કવિત્વ શક્તિથી વિદ્યમાનિય રાજાને ખુશી કર્યો હતો અને તે વખતે રાજાએ તેમને એક કોડ સોનેયા આપવા માંડ્યા પણ તેઓએ તે દ્રવ્ય સાધારણ ખાનાના ફંડમાં અપાડ્યું અને તેથી ગરીબ શ્રાવકોનો અને જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

એકવાર તેઓથી ચિતોડગઢ ગયા હતા, ત્યાં તેમની નજરે એક વિચિત્ર સ્તંભ પડ્યો. જે ન પથ્થરનો હતો, ન માટીનો અને ન લાકડાનો, તેથી આચાર્ય મહારાજે તેની બારીક તપાસ કરી તો તે લેપમય લાગ્યો આથી તેમણે વિરુદ્ધ દ્રવ્યોથી ઘસીને તેને એક હિંદ પાડ્યું તો તે પુસ્તકોથી ભરેલો જણાયો. આચાર્ય મહારાજે તેમાંથી એક પુસ્તક કાઢીને તેનું એક પત્ર લઈને વાંચ્યું, એટલામાં તો તે પુસ્તક તેમના હાથમાંથી અદૃષ્ટ દેવતાએ ઝુટવી લીધું, પણ તેમાંથી તેઓથીને સુવર્ણસિદ્ધિયોગ અને સરસવોથી સુભટ નિપજ્ઞવવાની વિધિ-આ બે પ્રયોગો યાદ રહી ગયા. એક વખતે વિહાર કરતા કરતા તેઓથી છેક પૂર્વ દેશમાં ગયા, ત્યાં તેઓ કર્મોર ગામમાં ગયા, જ્યાં દેવપાલ રાજાની તેઓને સુલાકાત થઈ. ધર્મકથાથી આચાર્ય મહારાજે દેવપાલને જૈનધર્મ તરફ ખેંચ્યો અને પોતાનો મિત્ર બનાવ્યો. આચાર્ય મહારાજ દેવપાલના આગ્રહથી ત્યાં જ રહ્યા હતા તેવામાં કામરૂદેશનો રાજા વિજયવર્મા મહોદી સેનાની સાથે દેવપાલના નગર ઉપર ચઢી આવ્યો શત્રુની ચઢાઈ અને તેના અધિક બલની વાત દેવપાલે સિદ્ધસેનમુરિને કહીને જણાવ્યું કે આ પ્રમત્ર શત્રુ સામે ટકી રહેવા જેવું મહારી પાસે દ્રવ્ય અને સોનાનું બલ નથી, આ ઉપરથી સિદ્ધસેને સુવર્ણસિદ્ધિથી દ્રવ્ય અને સર્પપના પ્રયોગથી ધણા સુસટો ઉપજાવીને તેને સહાયતા કરી અને દેવપાલે આ અણુધારી મદદથી વિજયવર્મા ઉપર જીત મેળવી. પોતાને મુંઝવણરૂપ અધકારમાં પ્રકાશ આવ્યો તેથી દેવપાલે સિદ્ધસેનને ‘દિવાકર’ એ વિશેષણથી બોલાવ્યા દેવપાલે એ પછી સિદ્ધસેનને અતિ-

શય મોન આપ્યું, તે એટલે સુધી કે તેમને આગ્રહ કરી કરીને પાલખી અને હાથી ઉપર બેસાડના માડયા, તક્ષિણ્યતાને વશ થએના આચાર્ય મહારાજ પણ રાજના આ આગ્રહને પાછો ફેરી ન શકયા અને શિથિલાચારમા પડી ગયા

વૃદ્ધવાદીસૂરિએ સિદ્ધમેનની આ પ્રમાદિ અવગાહના સમાચાર લોપના મુખથી સાલળ્યા અને તેઓ નિહાળ કરીને કર્માં પુર આન્યા અને પાલખીમા બેસીને ફરતા સિદ્ધમેનને યુક્તિથી સમજાવીને શિથિલાચાર છોડાવ્યો અને તે પછી તેઓને ગન્ધનો બાર સોપીને વૃદ્ધવાદીસૂરિએ પરવોડવાસ ગયો

સિદ્ધસેનદિવાનસૂરિએ એક વખત મૃન જૈન આગમો જે પ્રાકૃત ભાષામા બનેના છે, તે સસ્કૃત ભાષામા ફેરવી નાખવાનો વિચાર કર્યો, પરંતુ એમના એ સક્રપથી શ્રમણસઘે એમને ઠપ્પા આપીને બાર ના પર્યન્ત ગન્ધ અને સાધુ વેષ ડોડી દઈને ચાલ્યા જવાની સજા ફરમાવી અને કહ્યું કે — જો તમારાથી જૈનધર્મની કોઈ મોટી ઉન્નતિ થએલી સઘ જોયો તો બાર વર્ષની અદર પણ તમોને આ ગુન્તાની માની આપીને સઘમા લઈ લેવામા આવશે' સિદ્ધમેને આ પારાયિત નામનુ પ્રાયશ્ચિત સ્વીકાર્યું અને ગન્ધ છોડીને ગુપ્ત વેષમા નીડળી ગયા સાત વર્ષ સુધી આમતેમ જાગણ કરીને અવનૂત વેષધારી સિદ્ધસેન ઉજ્જવિનીમા ગયા અને ક્ષિનાથી વિક્રમરાજનુ મનરજન કરીને તેની સમાના પડિન થઈને રહ્યા

એ વખતે સિદ્ધમેન દિવાકર વિક્રમાદિય રાજની સાથે કુજેશ્વર નામના શિવમંદિરમા ગયા પરંતુ ત્યાં શિવને નમસ્કાર કર્યો નહિ ગાળએ તેનુ કારણ પૂજા તેઓએ કહ્યું કે — મહારા પ્રણામ સકન કરે તે દેવ ગીળ જાણવા, આ દેવથી મારો પ્રણામ સકન થઈ નહિ નહિ ' રાજને આ સાલળીને વધારે આશ્ચર્ય થયું અને આગ્રહપૂર્વક કહ્યું તે ઉપરથી સિદ્ધસેન દિવાકરે 'કયાણ મદિર' ઓ ઇત્યાદિ પદોથી શરૂ થતા અભિનય મોનની રચના કરીને સ્તુતિ કરવા માડી અને આ મોનનુ તેમજ કાન્ય મોનતા ધરણેન્દ્ર નામનો નાગરાજ ત્યાં આવ્યો અને તેના પ્રભાવથી શિવલિંગ ફાટીને નીચેથી શ્રીપાર્શ્વનાથ તીર્થઢરની પ્રતિમા પ્રગટ થઈ, તે જોઈને સિદ્ધમેને વિશેષ ભક્તિથી સ્તુતિ કરીને રાજને કહ્યું કે — 'અમારો પ્રણામ સકન કરે તે દેવ આ છે' આ આશ્ચર્યથી રાજ સિદ્ધસેન દિવાકરો પરમભક્ત બન્યો અને જૈનધર્મને સદાયક થયો શ્રમણસઘે પણ રોા પાંચ વર્ષનુ પ્રાયશ્ચિત માફ કરીને સિદ્ધમેનને સઘમા લઈ નીના "

સિદ્ધમેનસૂરિના સમય માટે ઘણો જ મનએ છે પરંતુ તે માટે શ્રીઆત્માનંદ જૈન સભા ભાવનગર તરફથી નિ સન ૧૬૭૭ મા પ્રસિદ્ધ થયેલા 'શ્રીપ્રભાવદ ચરિત્ર' મા ઇનિહાસ પ્રેમી મુનિમહારાજ શ્રી.ચાણુનિગ્યએ લખેના 'પ્રથમ વર્ષાનોચન' મા ઘણી ચર્ચા કરીને નિશ્ચિત કરેનો ચોથાથી પાંચમા સંભાની વચનો સમય જ મને વધારે વાસ્તવિક લાગે છે

કયાણમંદિરના મંત્રો તથા યત્રો—

કયાણમંદિર મોનના મંત્રાનાથો જે પ્રસ્તુત પુસ્તકમા છપાવરામા આવેલા છે તે આચાર્ય મહારાજ શ્રાંજ્યસિદ્ધસૂરિના સમયની હસ્તનિર્મિત પ્રત ઉપરથી લેવામા આવેલા છે અને તે માટે તેઓશ્રીને હુ આભાર માનુ છું આ મંત્રાનાથોના રચનાર વિક્રમની અગિયારમી સદી પછીના મર્ત દિવાન હોય તેમ લાગે છે । છુ કે આ મંત્રાનાથમા આપરામા આવેના મોટા ભાગના મંત્રો મદાનમનરાદી શ્રીમંથિણુસૂરિ નિ ચિત 'શ્રીભૈરવપાત્રની 'પ' નામના ભાગ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકમા આપરામા આવેલા છે, જ્યારે મંથિણુસૂરિના સમય વિક્રમની અગિયારમી સદાનિનો છે

વળી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્રના ૪૩ તેનાવીશ યંત્રો જે પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં પ્રથમ જ વાર મારા તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે મુમાઈની શ્રીપન્નાકાવળ ઐવક કિંગર જૈન સરસ્વતી ભવનના સમ્રાટની હસ્તપ્રત ઉપરથી લેવામાં આવ્યા છે અને તેનો ઉપયોગ કરવા દેવા માટે તે સન્ધ્યાના કાર્યવાદેશ તથા ને ભવનના મેકેટરી શ્રીયુત્ ગમપ્રસાદજી જૈનનો પણ અત્રે આભાર માનું છું. પ્રસ્તુત યંત્રોને માટે ખીજી હસ્તપ્રતો મેળવવા માટે મારા તરફથી ગુજરાત, માગવાડ અને મેવાડના ઘણાખરા ભંડોગેશ તપાસ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તેની ખીજી પ્રતો નહિ મળવાથી એક જ હસ્તપ્રત ઉપરથી આ યંત્રાવૃત્તિઓ આચાર્ય મહારાજ શ્રીજ્યોત્સિદ્ધસુરિજી પાસે જ તૈયાર કરાવી આપવામાં આવી છે, એટલે કદાચ અન્ય કોઈ વિદ્વાન મહાનુભાવોના જોવામાં આ યંત્રોની ખીજી હસ્તપ્રતો આવે તો મને લખી જણાવવાથી તેમાં ફેરો ગણેની ભૂલો જે માલુમ પડે તો સુધારવા પ્રયત્ન કરીશ.

૯ બૃહત્ શાંતિ સ્તોત્ર—આ સ્તોત્રમાં મુખ્યત્વે કરીને શાંતિનાથ ભગવાનની સ્તુતિ હોવાથી અને તેનો ઉપયોગ ખાસ કરીને પાક્ષિક, ચૌમાસિક તથા સાવતરિક પ્રતિક્રમણના અતસંગમાં તથા સ્નાત્ર પ્રતિષ્ઠાદિક મહોત્સવોના મારગિક મહોત્સવોની શાંતિ અર્થે થતો હોવાથી તેનું નામ ‘શાંતિ સ્તોત્ર’ વાસ્તવિક જ છે, અને શ્રીમાનદેવસુરિ કૃત ખીજી શાંતિ સ્તોત્ર વિષ્ણુના હોવાથી અને તેનું નામ ‘લઘુશાંતિ’ સ્તોત્ર હોવાથી જ આ સ્તોત્રનું નામ ‘બૃહત્ શાંતિ સ્તોત્ર’ રાખવામાં આવ્યું છે.

આ બૃહત્ શાંતિ સ્તોત્રના રચના કરનાર મહાપુરુષના સ્મૃતિમાં પણ મનભેદ છે.

૧—અહં તિથ્યરમાયા એ ગાથાની રીક લખતા રીકાર શ્રીદર્પકાનિર્મુગિ લખે છે કે—શ્રી-નેમિનાથ ભગવાનના માતા શિવાદેવી કહે છે કે—હું તીર્થંકરની માતા શિવાદેવી નામની તમારા નગરને વિષે રહુ છું. તે ઉપરથી શિવાદેવી માતાએ દેવીપણીની અવસ્થામાં આ શાંતિ રચી છે, એમ નિર્ણય થાય છે.

—શ્રીજૈન શ્રેયસ્કર મંડળ, મહેસાણાના પંચપ્રતિક્રમણની ચોથી આવૃત્તિ પાનું ૪૪૫

૨—વાદિવેતાજ શ્રીશાંતિસુરિ વિરચિત ‘અર્ધદક્ષિણેક વિધિ’ નામના ગ્રન્થના ‘શાંતિપર્વ’ નામના સાતમા પર્વરૂપે આ બૃહન્નાતિ મંત્રી આવે છે. તેની હસ્તલિખિત પ્રતિ પશ્ચિમ સુખલાલજી દ્વારા સંપાદિત અને આન્ધ્રાનંદ જૈન પુસ્તકપ્રચારક મંડલ આશ્રા દ્વારા પ્રકાશિત હિંદી પંચપ્રતિક્રમણની પ્રથમ આવૃત્તિના પાના ૨૮૭ માં જણાવ્યા પ્રમાણે પાટણના એક ભંડારમાં છે, જેના ઉપર સંવત ૧૩૫૮ માં ઉપદેશગચ્છીય પં. મરીચન્દે લખ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં પશ્ચિમજીએ તે હસ્તલિખિત પ્રતિમાં અને પ્રચલિત ‘બૃહન્નાતિ’ માં જે જે પાક ફેર છે તે પણ જણાવ્યા છે.

વાદિવેતાજ શાંતિસુરિની વિષ્ણુમાનતા વિક્રમની અગિયારમી સદીમાં હતી, તેથી આ ‘બૃહન્નાતિ’ નો રચનાકાળ પણ અગિયારમી સદીમાં કહી શકાય,

૩—ઉપરોક્ત અને ઉલ્લેખો સિવાય એક ત્રીજો ઉલ્લેખ મન્ત્રવાદી શ્રીમદ્ધિગેશ્વરિયે રચેલા ‘વિદ્યાનુશાસન’ નામના મન્ત્રશાસ્ત્રના ગ્રન્થના ૨૪ અધિકારો પૈકીના વીશમાં ‘શાંતિવિધાન’ નામના અધિકારમાં પણ ૬૧ થી ૬૬ શ્લોક સુધીના ‘શાંત્યર્થક’ નામના સ્તોત્ર પછી ‘ૐ પુણ્યાહં પુણ્યાહં’ થી શરૂ થતો પાક છે, તે પાકનો અર્થ સમગ્ર ઉલ્લેખ નહિ કરતા ઉપરોક્ત પાટણવાળી વાદિવેતાજ શાંતિસુરિ વિરચિત ‘અર્ધદક્ષિણેક વિધિ’ ની હસ્તપ્રત સાથે આ ‘શાંતિવિધાન’નો પાક મેળવીને તે સંબંધી

એક વિરત્ત બેખ તૈયાર કરીને 'જૈન સત્યપ્રજ્ઞા' માસિક દ્વારા પ્રકાશિત કરવાનો વિચાર રાખ્યો હતો, અને તેથી જ અહીંયા માત્ર ઉદ્દેશ્ય જ કરવાનું મેં હિચિત્ત ધાર્યું છે

શ્રીમદ્વિષેણુસૂત્રિનો સમય પણ નિક્કમની અગિયારમી સદીનો જ છે તેથી હાનમાં તો એટલું નિશ્ચિત થાય છે કે આ 'બૃહસ્પતિ સ્તોત્ર' અગિયારમી સદી પછીનું તો નથી જ

મારી માન્યતા પ્રમાણે શ્રીહર્ષ-તિસ્મરિએ જે ગાથાનો આધાર રાખીને આ કૃતિ નેમિનાથ ભગવાનની માતા ચિનાદેવીએ દેવીપણાની અસ્થામાં રચ્યાનો જે નિર્ણય કર્યો છે, તે વાગતરિ નથી કારણ કે ઉપરોક્ત 'શાંતિપર્વ' માં અથવા તો 'શનિરિધાન'માં પાઠગતી ગાથાઓનો ઉલ્લેખ સુદ્ધા પણ નથી અને તેથી 'નૃત્યતિ નિત્ય' થી શરૂ થતી પાઠગતી પાંચે ગાથાઓ પાઠગતી પ્રતિષ્ઠિત કરેલી છે એનું સામિત થાય છે, એટલે શ્રીહર્ષ-તિસ્મરિનો નિર્ણય પાયા વગરની ઈમાગત જેવો મને તો લાગે છે

સ્વેતાશ્વર મૂર્તિપૂજકોમાં શ્રીપરતગગ્ગને માનનાનાળાઓ આ નરસમરણ પૈકી શ્રીઅન્નિત શાંતિ મનન શ્રીનિષેણુકન, શ્રીમાનતુગસૂરિકૃત નમિશિણુ સ્તોત્ર તથા શ્રીભદ્રાદુશ્વામીકૃત શ્રીઉત્તમગ્ગર સ્તોત્ર એ ત્રણ, તથા શ્રીજિનનરનભસૂરિકૃત લઘુઅન્નિતશાંતિ સ્તોત્ર અને શ્રીજિન તસૂરિ વિરચિત ગુરુપારંગન સ્તોત્ર ગાથા ૨૧, સર્વોપદેશિ સ્મરણુ સ્તોત્ર ગાથા ૨૬ તથા વિધિવિનાશિસ્તોત્ર ગાથા ૧૪ એ આગ કુલ મની 'સપ્તસમરણુ'ની માન્યતા ધરાવે છે

મન્ત્ર—મન્ત્ર એટલે અમુક પ્રકારના અક્ષરોની સકલના જેમ આર્યણુશીન વિદ્યુત્તા સમાગમથી તણખો ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ જુલ જુલ સ્વભાવવાળા અક્ષરોની યથાયોગ્ય રીતે સમના-ગૂથણી કરનાથી મઠ અપૂર્વ શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે એ તો જાણીતી વાત છે કે મહાપુરુષોએ ઉચ્ચારના સામાન્ય શબ્દોમાં પણ અદ્ભુત સામર્થ્ય રહેતું છે તો પછી ઉદ્દેશપૂર્વક વિગિષ્ટ વર્ણોની સકલનાથી ચોક્કસ પદોના સામર્થ્યની તો વાત જ શી? આમાં પદોના-મનપલ્તના રચયિતા જેટલે અરો સયમ અને સત્યતાના પાન હોય તેટલે અરો તેમાં વિશિષ્ટતા સહાય છે તેથી જ મન્ત્રની ભાષામાં પરિવર્તન કરનામાં આવે તો તે મન્ત્રની ગરજ સારી થકે નહિ મન્ત્ર ઘણા જ પ્રાગ્ના હોય છે કેટલા-યોગ સાધનાના માટે અને કેટલા-યોગોની શાંતિ માટે ઉપયોગી હોય છે કેટલાક લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ માટે હોય છે અને કેટલા-દુઃખનોનો નાશ કરવા માટે હોય છે

કેટલાંકનું એનું માનનું છે કે પ્રાચીન સમયમાં જે મન્ત્રો હતા તેનો નાશ થઈ ગયેનો છે અને જે તેમ ન માનવામાં આવે તો આજકાલ તે મન્ત્રોના અધિક્ષાયક દેવો તેમના આરાધકોને પ્રત્યક્ષ કેમ નથી થતા? કારણ કે આ પુણ્યભૂમિ ભારતમાં હજારો નહિ પણ લાખો મનુષ્યો વિદ્યમાન છે કે જેઓ વધારે નહિ તો એ માગા તો નમસ્કાર મહામનની તથા મીઝ જૈનમન્ત્રોની ગણે છે જ આ માળા ગણુ નારાઓ મોટા લાગે બે પ્રકારના હોય છે—એક તો ધનવાન અને બીજા નિર્ધન—એમાં ધનવાનો પાસે દ્રવ્યોદિ સાધન હોવા છતાં પણ આધિ અને વ્યાધિથી રહિત તેઓ રોતા નથી, એટલે કે મહાપ્રભાવશાળી એવા મન્ત્રની માળા ગણુના છતાં પણ તેઓને આધિ અને વ્યાધિ સનારી રહેતી હોય છે બીજા શ્રેણીના માણુઓ પૈકીના હજારો પુરુષો એવા પણ જણાઈ આવે છે કે જેઓને શરીર તાપના વસ્ત્ર પણ પૂરેપૂરું હોતા નથી તથા પેટનો ખાડો પૂરવા માટે પૂક અન્ન પણ મળતું નથી આ પ્રમાણે દેખીને એકનું આશ્ચર્ય નહિ પણ મોટી અજાયબી ઉત્પન્ન થાય છે કે કંપટક્ષથી પણ અધિ-મહિમાવાળા સર્વ અમીટ તથા વાવત્ મોક્ષ સુખને પણ આપનાર મહાપ્રભાવિક મન્ત્રોના આરાધકોની આની શોચનીય તથા કેમ? શું

શાસ્ત્રોમાં જે પ્રમાણે વર્ણન કરેલું છે તે પ્રમાણે તે મંત્રોનો મહિમા નથી? શું પૂર્વાચાર્યોએ તેનો દરપશ્ચર્યથી પણ અધિક મહિમા ગાયો છે તે ખોટો જ ગાયો છે? કે મંત્રોનું આરાધન કરવાવાળા વિશુદ્ધ ભાવથી તેનું આરાધન નથી કરતા? અથવા આરાધકોની શ્રદ્ધામાં ખાતરી છે? ના, ના, આ તો કેવલ દરપના માત્ર છે, કારણ કે પહેલાનાં જાતી પુરુષો એવા ન હતા કે જેઓ મંત્રના નામે દુનિયાને જેતરે. અને પૂર્વાચાર્યોએ દરપશ્ચર્યથી અધિક મહિમા જે મંત્રોનો ગાયો છે તે પણ વાસ્તવિક છે, તેમાં જરા મત્ર સંદેહને સ્થાન નથી; કારણ કે પરોપકાર પરાયણ, ત્રિશલદર્શી, મહાતુલાવ પૂર્વાચાર્યોના વિશુદ્ધ ભાવથી નીકળેલા હૃદયગમ શબ્દો સર્વથા ભ્રમચરના, પ્રમાણભૂત અને પૂર્વાપર વિરોધ વગરના હોવાથી અત્યંત માનનીય છે આરાધન કરવાવાળાઓમાંથી કોઈક વિરલ જ એવા હશે કે જેઓ શ્રદ્ધા વગર અથવા તો દુનિયાને દેખાડવા માટે જ એવું આરાધન કરતા હશે, બાકી મોટા ભાગને માટે તો જાતી કોટીને એમ કહી શકાય કે તેઓ પૂર્ણ ભક્તિ, અવિકલ પ્રેમ, દૃઢશ્રદ્ધા અને પૂર્ણ ઉન્નતાદ સાથે તેનું ગુણન, મનન અને ધ્યાન કરે છે.

અહીંયાં ફરી પણ એનો એ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થય છે કે જે આ મંત્રો અનિશ્ચ પ્રભાવશાલી અને પૂર્વાપર વિરોધ વગરના છે અને તેના મહિમા સંબંધી મહાતુલાવ પૂર્વાચાર્યોના વાક્યોમાં લેણ માત્ર શંકાને સ્થાન નથી તથા તેનું આરાધન કરવાવાળાઓ પણ વિશુદ્ધભાવ અને દૃઢશ્રદ્ધાથી એકાગ્રચિત્તે તેનું ધ્યાન ધરે છે તો પછી એવું તે શું કારણ છે કે તે મહાપ્રભાવશાલી મંત્રો લૌકિક સુખ અગર ને સંબંધી ઈચ્છિત પદાર્થો પણ મેળવી આપતા નથી તો સિદ્ધિ સુખ તો ક્યાંથી જ મેળવી આપે? પાક ગણુ! આ પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં કેવલ એ જ ઉત્તર છે કે, ઉક્ત મહામંત્રોના જે ગુણન અને ધ્યન કરવામાં આવે છે તે ને વિષયના જોઈતા જાનતો અભાવ હોવાથી યથાર્થ વિધિપૂર્વક કરવામાં નથી આવતા, અને તેથી જ કોઈ પણ ફલ પ્રાપ્ત થતું દેખાતું નથી મંત્રોની આરાધનાના સંબંધમાં ખાસ કરીને ધ્યાનમાં એ રાખવાની જરૂરીઆત છે કે મંત્રોની આરાધના બહુ જ શુદ્ધિપૂર્વક કરવી જોઈએ અક્ષર વગેરેના ઉચ્ચારમાં હસ્ત, દીર્ઘ વગેરેનો પૂર્ણ વિચાર કરવો જોઈએ કારણ કે શ્રીમાન્ સમંતભદ્રે કહ્યું છે કે—

‘ન हि मन्त्रोऽक्षरन्यूनो निहन्ति विषवेदनाम् ।’

અર્થાત્—અક્ષરથી ન્યૂન મંત્ર વિષની પીણનો નાશ કરી શકતો નથી. અહીંયાં આચાર્યનો કહેવાનો આશય એ છે કે અશુદ્ધ મંત્રથી કોઈ પણ જાતનું કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી શુદ્ધિ ઉપરાંત સાધનાને લગતી કેટલીક બાબતો ખાસ વિચારણીય છે, જે નીચે મુજબ છે.

પાત્રતા—

સાધકમાં માનસિક અને શારીરિક બળની પૂર્ણતા હોવી જોઈએ. મનમાં ખરાબ વિચાર, અશુદ્ધ ભાવના અને અપવિત્રતા હોવી જોઈએ નહીં. કુંભક, રેચક અને પૂરક યોગનો અભ્યાસ કરી મનને એક જ સ્થળે રોકી રાખનાં શીખવું જોઈએ અને શરીર પણ અત્યંત સદનશીલ બતાવવાની આવશ્યકતા છે. કારણ કે મંત્રો સિદ્ધ કરનારાઓ ઉપર પ્રતિસમય અનેક ઉપદ્રવ અનેક કષ્ટ અને અનેક આપદઓ ઝડપ્યા કરે છે. એ સર્વ ઉપર વિજય પ્રાપ્ત ન કરી શકે તો સાધકના હાલ ખૂબ ધાવ છે. ‘ધોખીતો કંતરો નહીં ધરતો કે નહીં ઘાટતો’ એવી દશા પ્રાપ્ત કરે છે.

મંત્રની સાધના કરતાં અમુક માણસ ગાંઠો થઈ ગયો, અમુક માણસ મૃત્યુ પામ્યો વગેરે અનેક દૃષ્ટાંતો સાંભળવામાં આવે છે. તે સર્વનું મુખ્ય કારણ સાધકમાં શારીરિક અને માનસિક

બળની ખામી છે હરકોઈ મનની સાધના કરતા પહેલા સાધકે પોતાનામા માનસિક અને શારીરિક બળ કેટલું છે તે જરૂર તપાસવું. નેઈએ, જે તેવા બળની યોગ્યતા પોતાનામા જણાય તો કોઈપણ ભતતની શઝ રાખ્યા વિના આરાધનાની શરૂઆત કરી દેવી, અને જે ખામી માત્રુમ પડે તો રાત દિવસ અભ્યાસ કરી શારીરિક તથા માનસિક શક્તિ સપાદન કરી પછી આરાધના શરૂ કરવી નેઈએ અભ્યાસ કરવા છતાં પણ જે પોતે તેટલી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ તો આગધનાનું કામ છોડી દેવું નેઈએ વળી ઇંદ્રિય અને કયાપનો જ્ય, મિતાહારીપણ, ઘટ્ટાચર, શ્રદ્ધા, મૌન દયા, દાક્ષિણ્યતા અને પરોપકારીત્વતા વગેરે ગુણો કેળવવાની ખાસ જરૂર છે, સાધના લક્ષ્યોની પુરેપુરી માદિતી મેળવવા માટે ‘ભેરવપદ્માવતીકલ્પ’નો ‘સાધકલક્ષણ’ નામનો પહેનો અધિકાર નેઈ જના વાચક વર્ગને મારી લલામથુ છે

ગુરુગમની જરૂર—આરિત શુદ્ધ્યાદિ ગુણો મેળવ્યા સિવાય ગુરુની પ્રસન્નતા થાય નવી અને તે મિત્રાય મદ્વિદ્યાની પ્રાપ્ત થવી એ આકાશ-કુસુમવત્ છે હરકોઈ વિદ્યામા ગુરુની ખાસ જરૂર છે. છે તે સિવાય યથાર્થ રીતે સમજણ પડી શકે નહીં હરહમેશના વ્યારહારિક કાર્યોમા પણ વડીનોની જરૂર પડે છે, તો પછી મત્ર સાધનાદિ જેવા ગહનકાર્યમા ગુરુમ મિત્રાય નાસીપાસ થવાય તો તેમા નનાઈ જેવું પણ શુ છે ?

સાધ્યાદિક ભેદ જાણવાની રીત—

દેવાદિની પ્રતિષ્ઠામા તેમજ લગ્નાદિ પ્રસંગે વર્ગમેળ, રાશિમેળ, તારામૈત્રી વગેરે જોવામા આવે છે તેવી રીતે મત્રાદિકમા પણ સાધ્યાદિ ભેદો તપાસવાની ખાસ આવશ્યકતા છે સાધ્ય અને સાધકનો મેળ ન ખાય તેમા મત્રાદિ- આરાધન કરતા, કરાવતા અનેક વિધ ઉપરિચિત થાય છે અને અને તેનું પરિણામ અનિષ્ટ આવે છે

સાધ્યાદિ ભેદો તપાસવાની અનેક રીતો જોવામા આવે છે તેમાની (૧) ભદ્રગુપ્તાચાર્ય વિરચિત શ્રી અનુભાસિક મત્રદાત્રિશિખા પ્રમાણે, (૨) શ્રીમદ્ધિણેશુધરિ વિરચિત ‘ભેરવપદ્માવતીકલ્પ’ના અનુસારે (૩) સિદ્ધતાગાળુનકૃત ‘કલ્પપુટક’ના મત પ્રમાણે, (૪) મત્રપદ્ધતિના મતે તથા (૫) એમ છુટક પાના ઉપરથી એમ પાચ રીતો મારી પ્રથાવપિ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલ ‘મત્રાધિરાજ ચિતામણિ’ નામના પુત્ર ના પ્રાસંગિક નિવેલ્નના પાના ૯ થી ૧૩ મા છપાવવામા આવેલી હોવાથી અને તે રીતો છાપનામા આવી નથી

સંક્ષીકરણ—

- ૧ ઐ નમો અરિહતાણ હા શીર્ષે રક્ષ રક્ષ સ્વાહા ।
- ૨ ઐ નમો સિદ્ધાણ હૌં ઘટન રક્ષ રક્ષ સ્વાહા ।
- ૩ ઐ નમો આયરિયાણ હ્રુ હૃદય રક્ષ રક્ષ સ્વાહા ।
- ૪ ઐ નમો ઉઘઙ્ગાયાણ હ્રીં નાભિ રક્ષ રક્ષ સ્વાહા ।
- ૫ ઐ નમો લોપ સવ્વસાઙ્ગણ હ્ર પાદૌ રક્ષ રક્ષ સ્વાહા ।

આ પ્રમાણે અગન્યાસ કરી પચાગની રક્ષા કરવી અથવા ક્ષિ પ ઐ સ્વા હા આ પાચ બીજા ક્ષરોથી પણ પચાગની રક્ષા કરી શકાય છે ‘સકલીકરણ’ના વિષયમા વધારે જાણનાનો ઇંદ્રિયાનાળા જ્ઞાત્યુએ ‘ભેરવપદ્માવતીકલ્પ’નો ‘સકલીકરણ વિધિ’ નામનો બીજો અધિકાર નેઈ જના મારી વિનતિ છે

આ ઉપરાંત ભૂમિશોધન, સ્નાન, વસ્ત્રપરિધાન કરવાનાં મંત્રો વગેરે પણ પ્રસ્તુત 'ભૈરવપદ્માવતીકલ્પ'માં આપેલા હોવાથી અત્રે આપવામાં આવ્યા નથી.

દીપનાદિ પ્રકાર—દીપનથી શાંતિકર્મ, પલ્લવથી વિદ્વેષણ, સપુટથી વશીકરણ, રોધનથી બંધન, અથનથી આકર્ષણ અને વિદર્ભણથી સ્તભન કર્મ થાય છે. આ છ બેદો દરેક મંત્રોને લાગુ પડે છે. તેનાં ઉદાહરણ આ પ્રમાણે—

- ૧ મંત્રની શરૂઆતમાં નામ સ્થાપન કરવું તે દીપન-દેવદત્ત હી.
- ૨ મંત્રના અંતભાગમાં નામ દર્શાવવું તે પલ્લવ-હી દેવદત્ત
- ૩ મંત્રના મધ્યભાગમાં નામ દર્શાવવું તે સંપુટ-હી દેવદત્ત હી.
- ૪ મંત્રની શરૂઆતમાં અને મધ્યમાં નામોદ્દેશ કરવો તે રોધન-દેવ હી દત્ત હી.
- ૫ એક મંત્રાક્ષર, બીજો નામાક્ષર, ત્રીજો મંત્રાક્ષર અને ચોથો નામાક્ષર, એવી રીતે સંકલિત કરવાં તે અથન-હી દેહી વહી દહીં ત

૬ મંત્રના બે અક્ષરો બાદ એકેક નામાક્ષર મૂકવો તે વિદર્ભણ-હી હી દે હી હી વ હી હી દ હી હી ત

વાંચકોની સુગમતાની ખાતર અહિંયા મંત્રાક્ષરોની જગ્યાએ હી અને નામાક્ષરની જગ્યાએ દેવદત્તનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. કાર્ય ઉપસ્થિત થયે હીના બદલે મંત્રાક્ષર અને દેવદત્તના બદલે નામના અક્ષરો મૂકવાનું ખાસ ભૂલવું નહિ.

પંચોપચાર પૂજા—મંત્રની આરાધના દરમ્યાન સાધકે દરરોજ સાધ્ય દેવની પંચોપચાર પૂજા કરવી જોઈએ તે આ પ્રમાણે—

- ૧ આર્ધાનન-ૐ હ્રીં નમોઽસ્તુ ભગવતિ ! પદ્માવતિ ! દેવિ ! ણહિ ણહિ સંવૌપદ્.
- ૨ સ્થાપના-ૐ હ્રીં નમોઽસ્તુ ભગવતિ ! દેવિ ! તિષ્ઠ તિષ્ઠ ઠ ઠ ઠઃ.
- ૩ સન્નિધીકરણ-ૐ હ્રીં નમોઽસ્તુ ભગવતિ ! પદ્માવતિ ! દેવિ ! મમ સન્નિહિતા ભવ ભવ વપદ્.
- ૪ પૂજન-ૐ હ્રીં નમોઽસ્તુ ભગવતિ ! પદ્માવતિ ! દેવિ ! ગન્ધાદીન્ ગૃણ્હ ગૃણ્હ નમઃ.
- ૫ વિસર્જન-ૐ હ્રીં નમોઽસ્તુ ભગવતિ ! પદ્માવતિ ! દેવિ ! સ્વસ્થાનં ગચ્છ જઃ જઃ જઃ.

ઉપર પ્રમાણે પ્રથમ આવાહન કરીને, પછી સ્થાપના કરવી જોઈએ, ત્યારપછી સન્નિધીકરણ, પછી પૂજન અને અંતમાં વિસર્જન કરતી વખતે દરેકના બુદ્ધિ બુદ્ધ મંત્રાક્ષરો બોલવા જોઈએ, તેમાં 'ભગવતિ ! પદ્માવતિ ! દેવિ !'ની જગ્યાએ જે દેવ અથવા દેવીની આરાધના કરવાની હોય તેનું નામ બોલવાનું ખાસ ધ્યાન રાખવું અને વિસર્જનનો મંત્ર બોલ્યા પછી નીચેના શ્લોકો પણ બોલવા.

આહ્વાનનં નૈવ જાનામિ ન ચ જાનામિ પૂજનમ્.

વિસર્જનં ન જાનામિ પ્રસીદ પરમેશ્વરિ ॥

આજ્ઞાહીનં ક્રિયાહીનં મન્ત્રહીનં ચ યત્ કૃતમ્.

ક્ષમસ્વ દેવિ ! તત્ સર્વં પ્રસીદ પરમેશ્વરિ ॥

દેવીની જગ્યાએ દેવની આરાધના કરવી હોય તો પરમેશ્વરિની જગ્યાએ પરમેશ્વર અને દેવિની જગ્યાએ દેવ શબ્દ બોલવાનું ભૂલવું નહીં.

આ પ્રમાણે અનેક બાબતો મત્ર સાધકે નળુવાની જરૂર હોય છે આ વિધિને કાઈએ પણ સંપૂર્ણ વિધિ માની લેવાની જૂન કડી નહિ

વિધિ અર્થે જપ કરવા છતાં પણ જો નળ કરનારનું ભાગ્ય પ્રતિકૂળ હશે તો મત્રે તેટલા જપ કરવા છતાં પણ મત્ર મન નહિ આવે, બધી બાબતોમાં કર્મભક્ત બનવાનું છે વળી મત્રના જાપની બાબતમાં શ્રદ્ધા એ મોટામાં મોટી ચીજ છે શ્રદ્ધા વિના વ્યાપારદિમાં પણ લાભ મળતો નથી તો પછી મત્ર તો કયાથી જ રૂપ આવે? અગર જો તમારું ભાગ્ય અનુકૂળ હશે તો મનના અધિગ્રાહકેન અદસ્ય રીતે તમે જો જ્ઞાન આપશે પરંતુ આ મમયમાં પ્રત્યક્ષ નહિ આવે

વળી પાઠો એ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે જો મનુષ્યનું ભાગ્ય જ સાતકૂળ હોય તો પછી મત્રનું આગાધ કરવાની જરૂર ની? આના જવાબમાં મહાનુભાવ! આવે સમગ્ર જૈન જોષ્યે કે જ્યારે તકદીર અનુકૂળ હોય છે, ત્યાર જ યથોચિત યોગ મળી આવે છે અગાઉ આપણે જણાવી ગયા છીએ કે વિશિષ્ટ પ્રમાણના અશોભના સંયોગનું નામ મત્ર છે મત્રનો પા કરવાથી જો અશોભના દેશ છે તેનાથી એક જનની અમર વાતાવરણમાં પેદા થાય છે અરધિનાની દેશતાઓ પોતાના નાનના બે સ્વર્ગમાં રક્ષા રક્ષા જાય જાણી શકે છે કે અમુક વ્યક્તિ મનનો પાક કરે છે અને મને યાદ કરે છે પહેલાના મમયમાં જ્યારે મહાપુરુષ અને ભાસ્કરાગીઓ દયાળુ હતા ત્યાર દેશતાઓ દાન રહેતા હતા જેના વર્ણનો આપણને યાત્રોમાંથી મળી આવે છે તીર્થંકરો, ચંદ્રવીરો, વાસુદેવો તથા મનદેશની પામે દેશતાઓ પ્રથમ આવતા હતા હાનતા જમાનામાં મન મન તન અને ઔષધિઓની રમ્પિત દિન પર દિન ઓછી થતી જાય છે અને આવી દાસનમાં મત્રો જોઈએ તેવું જ ન જાય આખી શકે તો નવાઈની વાત નથી હા ત ચિતામણિ ગ્લ જેવા રત્ન, પારમમણિ અને ચિરાવેલી જેની અમૂલ્ય વસ્તુઓ પણ હાનતા જમાનામાં જોવામાં અગર જાણવામાં પણ આવતો નથી, તેથી તે જનુઓ જ વિષમાન ન હતો તેમ મત્રો વગેરે જૂના છે તેમ પણ માની લેવાની જરૂર ત નથી તેથી સમવાતુનાર અને પોતપોતાના ભાગ્યાનુસાર જો જો મત્રો હાલમાં વિષમાન છે તેનાથી જ મતોષ માનવો જોઈએ બાબી કશું પણ છે કે —

નિર્વોષમક્ષર નાસ્તિ, નાસ્તિમૂલમગ્નોષધ ।

નિર્ધતા પૃથ્વી નાસ્તિ, મામનાયા રાત્રુ દુર્લભા ॥

અધાતુ-દુનિયામાં જે જા અગર છે તે અર્થ શમિતશા છે (અને તેમનું મરણ તથા પન કરવાથી એક જનની અસર પેા થાય છે, જેમકે કોઈ વ્યક્તિ આજનું માર્ગ શરૂથી બોવાયે તો આપણે રાજ્ય થઈએ છીએ અને જાણ શરૂથી બોવાયે તો આજો નારાજ થઈએ છીએ આ પ્રમાણે અશોભની રમ્પિત માનીત થાય છે) જ્ઞાનમાં જેટલી વનરખનિઓ છે તે જાય બધી શમિતશા છે પૃથ્વી પણ ધન વગરની નથી કા જુ કે તેના પેટામાં છુટા છુટા ગોળો આવે છે અને તે જ માર્ગ શમિતશા પૃથ્વીને નજર કહેવામાં આવી છે પરંતુ દેક વસ્તુઓની યથોચિત માનવી પામતી દુનિયા છે

મનુષ્યમણિ રગનાચિત્રમાં રમખ પ્રિય હોય છે જ્ઞાનનામે દોષો ભાગ્ય મિદિઓ બોલે છે અને જેના મારે જનના પ્રાણો આ જ જ્ઞાન જ્યારે નિરૂપા પ્રાપ્ત છે છે ત્યારે કામાના આલ્સો અનુભવ દેતા દિવાની મારક મત્રો મત્રો આદિ જાઈ શકાય છે શમિતશામાંથી અમર દેશન ઉપજતી શકે છે જે વગેરે મત્રો દેશતાવજુ કરી એ વિષયો વખાણ કરી જાય છે પરંતુ આ વિષયો જો સર્વશ મોટી દેશને જાણના આલ્સો જાય છે ત્યાં જાય છે જો શમિતશામાં વારિવશ્ય કરિયાથ મર્વન

શ્રીહૃદયમુરિ જેવા મહાપુરુષો આ વિદ્યાઓ ઉપર વિશેષ લક્ષ આપત જ નહિ. દરેકે દરેક સંપ્રદાયમાં મંત્ર યંત્રદિને લગતા પ્રાચીન સમયમાં રચાએલા વિવિધ જનના ગ્રંથો દષ્ટિગોચર થાય છે અને કેટલાય મહાત્માઓની ચમત્કારિક કૃત્યો આપણા સાંભળવામાં આવે છે, તો પછી તે વિદ્યાને સર્વથા ખોટી તો શી રીતે કહી શકાય ?

કાણે કાણે સમુદ્ભવ્યા ગયા છતાં ભરાય નહીં, જગતભરની મુદ્ધમત્તાં મુદ્ધમ વસ્તુને પ્રગટ કરનારા સૂર્યના પ્રદારમાં ધ્રુવ દેખી શકે નહિ તેમ આપણને કાઈપણ પ્રદાર સહવિદ્યાની પ્રાપ્તિ થતી નથી તેમાં દોષ કેવો ? આપણે પોતાનો કે અન્ય કોઈનો ? મારી સામાન્ય જુદી પ્રમાણે તો એ વિદ્યાને લગતી ઘણી ઘણી જામનો જાણવાની હોય છે, તેનો અભાવ જ કારણજૂત છે.

મંત્રોની પ્રાચીનતા—

મારા સાંભળવા અને વાંચવા પ્રમાણે પૂર્વે વિદ્યાપ્રવાદ^૧ નામના પૂર્વમાં એવા અનેક વિદ્યાનો દત્તા કે જેનથી પૂર્વાચાર્યો દરેક પ્રસંગે શાસનની રક્ષાઓ કરતા. ‘વિદ્યા’ શબ્દનો અર્થ આ રથને ‘જનન’મંત્ર ‘વિદ્યા’ નહીં પણ ‘મન્ત્રસ્વરૂપિણી અક્ષરામંત્ર વિદ્યા’ સમજવાનો છે. ઉપરોક્ત પૂર્વામંત્ર વિદ્યાઓનો તો આજે નાશ થએલો છે, છતાં એમના વિષયનો મહિમા હજી સુધી ઘણો તાજે છે. તમે કાઈપણ અસ્તિત્વ લાગ્નવત્સીની આગળ ‘વિદ્યા’ અથવા એનો જ બીજો પ્રદાર ગણતા ‘મંત્ર’ની વાત કરો, તો તે ઘણી જ શ્રદ્ધાથી સાંભળશે. ભારતવર્ષની પ્રગતે આ વિષય ઉપર લાંબા કાળથી અચળ દ્રક્ષા છે અજ્ઞાન જાણકામી પણ એવાં થોડા જ નીકળે છે કે જેઓ વિદ્યા મંત્રના ચમત્કારોની વાનોથી નદન અનલિપ્ત હોય. ભારતવર્ષના ધર્મશાસ્ત્રો, પુરાણો, કથાગ્રંથો અને મહાપુરુષોનાં ચરિત્રો પૈકી કાઈપણ વિષયનું ધુમ્મસ લુઓ. વિદ્યા મંત્ર અથવા તેના પ્રભાવ સંબંધમાં કંઈ ને કંઈ લખેલું તેમાં મળી આવશે જ.

આ ઉપરથી પાઠગણુ જેઈ શકશે કે પૂર્વે ભારતવર્ષમાં આ વિદ્યામંત્રો પ્રચાર થયેલા અસાધારણ હતા. પાંચમીથી દસમી સદી સુધીના પાંચસો વર્ષના ગાળામાં આ વિષયના નાના મોટા બેથી અઢી હજાર જેટલા ગ્રંથો તો એટલા બૌદ્ધ લિપ્તુઓએ જ બનાવ્યા હતા. આ ઉપરથી ભારતવર્ષમાં મંત્રવિદ્યાને કેટલો કેટલો હોવો જોઈએ તેનું અનુમાન કરી શકાશે. બૌદ્ધ સંપ્રદાયમાં આ વિષયના ગ્રંથોની બહુલતા હોવાથી જ હાલના વિદ્વાનોનું માનવું છે કે મંત્રવિદ્યા તથા તંત્રવિદ્યાના ગ્રંથો જૈનોએ બૌદ્ધ સંપ્રદાયના અનુકરણ રૂપે તૈયાર કર્યા છે તેનું એક કારણ એ પણ છે કે જૈન સંપ્રદાયના તે વિષયના ગ્રંથો થોડા ઘણા અપવાદ સિવાય હજી સુધી અપ્રસિદ્ધ છે. તેથી જ ‘શ્રીભૈરવપદ્માવતી કથા’ નામના ગ્રંથની પ્રસ્તાવનાન વિદ્વાન લેખક શ્રીયુત્તમોદનવાસ લગવાનવાસ સોલિસીટર જૈનાગમોમાંથી પુરાવાઓ આપીને સાબિત કરવાના જેમ કે જૈન સંપ્રદાયમાં બૌદ્ધ સંપ્રદાયની અસર પહેલાં પણ જૈનાચાર્યો આ વિદ્યાથી અનલિપ્ત ન હતા.

વિદ્યામંત્રના પ્રચારની દષ્ટિએ આ તો એક સાધારણ વાત થઈ. પરંતુ જૈન સમાજનો આ વિષયમાં કેટલો આદર હતો તે બતાવવાની ખાસ જરૂર છે. બૌદ્ધ લોકોએ આ વિષયને જેમ ધાર્મિક રૂપ આપી, અવશ્ય જાણ્યો તરીકે તેનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને વાતવાતમાં તેનો ઉપયોગ કરતા હતા તેટલી હદે જૈનાચાર્યો બીજકુલ ગયા નહોતા તેઓ મંત્રશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરતા એટલું જ નહિ પણ કાઈ કાઈ

^૧ મહિલેશ્વરમુરિ વિરચિત ‘વિદ્યાનુશાસન’ નામના ગ્રંથની શરૂઆતમાં જ ‘વિદ્યાપ્રવાદ’ પૂર્વનો કેટલોક ભાગ પોતાના સમયમાં હયાત હતો એવો ઉલ્લેખ શ્રીમહિલેશ્વરમુરિએ કરેલો છે

+ આ પ્રસ્તાવના હજી તેઓ શ્રી લખી રહ્યા છે.

પ્રસંગે પનિત સાધુ અથવા ગૃહસ્થોની ખુશામત કરીને પણ આ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરતા હતા, છતાં પણ એનો ઉપયોગ લાભાલાભ નેહને શાસન રક્ષાના કારણે નિમિત્તે જ કરતા વજ્રરાખી, પ્રિયગ્રન્થિસૂરિ, આર્ય ખપટ, આર્યમથુ પાદનિખસૂરિ, માનદેવસૂરિ, સિદ્ધસેન દિરાખર, હગ્ગિલસૂરિ, માનતુગસૂરિ, કનિઝાવસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચંદ્રસૂરિ, શ્રીગિરિવત્સસૂરિ, શ્રીગિરિપ્રભસૂરિ, વાલ્મિકિતાન શ્રીશાંતિસૂરિ, શ્રીમનિરોણસૂરિ, શ્રીશાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાય વગેરે અનેક પ્રાચીન તેમજ આર્યોની આચાર્યો આ વિષયના અનુભવી મનરાદીઓ હતા. આર્યમથુચંદ્ર જેવા સ્થનિર પણ ગારણુ નિના આ શક્તિનો ઉપયોગ કરનારી શિક્ષાને પાત્ર થયા હતા અને આના સખત પ્રતિનિધના ગારણુથી જ બૌદ્ધોની માફ જેનોમા આ મત્રનાદથી આચાર માર્ગમા વિફળિ થયા પાખી નથી બીજુ એ પણ કારણ છે કે જ્યારે બીજા લોકો એકાદ કૃષ્ણની આશાથી જ મત્ર અને વિદ્યા જપતા ત્યારે પણ જૈનચાર્યોનો આમા મુખ્ય ઉદ્દેશ કર્મનિર્જરાનો હતો સુરિમનુ અનુષ્ઠાન જે લગભગ પ્રત્યેક જૈનાચાર્યને કરવું પડતું તેનો પણ ફનાદેશ કર્મનિર્જરાને લગતો હતો બૌદ્ધ અને ખાસ કરીને શાકત લોકોના મત્રનાદથી જૈનોના મત્ર અને વિદ્યાઓ તદ્દન પરિત્ર અને નિર્દોષ વિધિ સાધન હોવાથી પણ મત્રનાદ જૈન આચારોમા રિફિતિ ઉત્પન્ન કરી શક્યો નથી.

શ્રીદેવતાધિષ્ઠિત તે વિદ્યા અને પુરપદેવતાધિષ્ઠિત તે મત્ર, અથવા જેનો પાક કરના માત્રથી જ કાર્યની મિદ્ધિ થાય તે મત્ર અને જપ હોમાદિ વિધિ સાધ્ય તે વિદ્યા એમ એ પ્રકારે મત્ર અને વિદ્યાનો ભેદ જૈન ગ્રંથ શિષ્યે બતાવ્યો છે જેનોત્રી માન્યતા પ્રમાણે હજારો વિદ્યાઓ છે, જેમા નીચે લખેલી સોળ વિદ્યાઓ મુખ્ય છે, ૧ શૈલિણી, ૨ પ્રતપ્તિ, ૩ વજ્રશૃખલા, ૪ વજ્રકુશી, ૫ અપ્રતિચક્રા ૬ નરદત્તા, ૭ કાલી, ૮ મહાકાલી, ૯ ગૌરી, ૧૦ ગાધારી, ૧૧ મહાજ્વાલા, ૧૨ માનની, ૧૩ વૈરાટયા, ૧૪ અબ્જુક્ષા ૧૫ માનસી અને ૧૬ મહામાનસી આ સોળ વિદ્યાઓની અધિષ્ઠાપક મોળ દેવીઓ પણ એ જ નામની માનેલી છે, જે વિદ્યાદેવીઓના નામથી ઝોળખાય છે એ વિદ્યાદેવીઓની પ્રાચીન તાડપત્રની પ્રતિકૃતિઓ માટે જુઓ 'જૈનચિત્રકલ્પદ્રુમ' નામના ગ્રંથમા ચિત્ર નં ૧૬ થી ૩૧ સુધી.

આમનાય પ્રયોગ—જુ એ અફસોસનો વિષય નથી કે આ રત્નપ્રમુખા ભારતભૂમિમા ઉત્પન્ન થયા છતાં પણ પૂરીચાર્યો પરિચિત અને મગદિત ઉત્તમોત્તમ મનામનાયના અન્ધોની દાષ પણ વરદાર નહિ રાખતા પ્રમાદજન્ય ધોરનિદ્રામા સૂતા સૂતા તે રત્નોને આપણે હાથમાથી ગુમારી રહ્યા છીએ જે આપણામા પ્રમાદ ન હોત તો 'વિદ્યાપ્રમાદ' આદિ મતાગ્રન્થો આપણા હાથમાથી નાશ પામ્યા હોત ? જે આ વિષય પરત્વે આપણી ઉપેક્ષાવૃત્તિ ન હોત તો હજારો વિદ્યાઓમાથી આજે આગળીના વેડે ગણી શકાય તેટલા જ આમનાયના ગ્રન્થો મળતા હોત ? આપણને વારસામા મળેના આ વિષયના બધા જે ગ્રન્થો સાચવી રાખ્યા હોત તો શુ એવો સભન પણ હતો કે આપણુ આ પ્રકારે અધ્યયન થાત ? એક બાજુ આપણે પોતાની પાસેના આ વિષયના અમૂલ્ય ગ્રન્થોનો નાશ થય દીધો અને બીજી બાજુ આપણામા આ વિષયનું જ્ઞાન જે અનિષ્ફળ પરપરાએ ગુરુગમથી ઉતરી આવતું હતું તેનો દાસ થતો ગયો તથા તે તરફના અજ્ઞાનને લીધે ત્રીજી બાજુ 'મત્રવિદ્યાના'નો પ્રચાર એ પાપ છે એના અસાત્વે ઉદયનાર કેટલીક વ્યક્તિઓએ જૈન સમાજને ભડાવી મૂક્યો આના સમયમા આ વિષયના નવીન ગ્રન્થોત્પત્તિની શોધ અને સચય યર્થ શોધ એમ આશા તો ક્યાથી જ રાખી શકાય ?

જૈનો નીતરાણ ભગવાનના ઉપાસક હોનાથી એમનું મુખ્ય ધ્યેય મોક્ષ છે અને મોક્ષાભિનાયી ખરા

*“વિજ્ઞાન ઝમય સેવે સ્તિ । ઝમય નામ પાસત્ય મિહત્યા તે વિજ્ઞાનમ્ત જોનાદિણિમિત્ત સેવે હત્યથ ॥” —નિશિથચૂર્ણ ૧, ૭૦

જૈનો રાગદ્વેષાદિ દોષ રહિત શ્રીજિતેશ્વર દેવ સિવાય અન્યદેવોની કદી પણ ઉપાસના કરે નહિ; તથાપિ જેઓ તેટલી હદે પહોંચ્યા નથી એવા ઐદિક સુખના અભિલાષી ભવાભિનંદી ડ્રવેને પણ સ્વાર્થ સાધે પરમર્થ સધાય તેવા હેતુથી જ ભયાપહારક, રોગોપશામક, સંપદ વિગત્યાદિ પ્રાપ્ત અને સર્વમન-કામનાદાયક એવા મત્રો, યત્રોની પૂર્વોચાર્યોએ યોગના કરેલી છે.

પરિવર્તન શીઘ્ર સંસારમાં એવી એક પણ વસ્તુ નથી કે જે દરેકે દરેક આયત્નમાં દેશ-કાળ આદિના પરિવર્તન સાથે નવો અવતાર ધારણ ન કરે. આ અટલ નિયમથી આપણું મંત્ર-યંત્રાદિક સાહિત્ય પણ વચિત નથી રહી શક્યું, અર્થાત્ જગતની અનન્ય વિશ્રૂતિનું પોતામા દર્શન કરનાર અને તે જ વસ્તુનો ખીજાને સાક્ષાત્કાર કરાવનાર તીર્થંકર દેવ આદિ જેની મહાવિશ્રૂતિઓને લગતું મંત્ર-યંત્રાદિક સાહિત્ય ઉપરોક્ત શાશ્વત નિયમથી અસ્પૃશ્ય નથી રહી શક્યું, એ આપણે આપણા સમક્ષ વિદ્યમાન વિવિધ મંત્ર-યંત્રાદિક વિષયક સાહિત્યનું દિગ્દર્શન કરતા સહેજે જોઈ શકીએ છીએ.

એક સમય એવો પણ હતો કે લ્યારે, અત્યારે આપણી નજર સામે મત્રોપાસનાને લગતું જે વિવિધ સાહિત્ય વિદ્યમાન છે તે લેશ પણ ન હતું; નેમ છતાં એક-ખીજા દર્શન, એક-ખીજા સંપ્રદાય અને એક ખીજા પ્રજા સાથેના સહવાસને લીધે જન સમાજની અભિરૂચિને તે તરફ યજેલી જ્ઞેષ્ઠ ધર્મધુરંધર જૈનાચાર્યોએ એ પ્રકારના સાહિત્ય નિર્માણ તરફ પોતાની નજર દોગડી અને કરે કરે એ જનનિતા સાહિત્યનો સાગર રેલાવવા લાગ્યો હતો, જે આપણી ખેદરકારીથી આજે લગભગ નાની સરિતા જેટલો પણ નથી રહ્યો, તે શું ઓછી દિલ્લગીરીની વાત છે?

મારા આ પુસ્તકના અંગે જે જે કોઈ પુસ્તકોનાં આધારો લેવામાં આવ્યા છે, તે તે પુસ્તકોના પ્રકાશકો તથા સંપાદકોનો, અગાઉથી ગ્રાહક થઈને મને ઉત્તેજન આપનાર મુનિમયારાજને તથા ગૃહસ્થોનો, આભાર માનવાની આ તક લઉં છું, સાથે સાથે વિદ્વાન વાચકો ને વિનંતિ કરું છું કે મારા દષ્ટિ દોષથી યા પ્રેસ દોષથી જે કંઈ ભૂલો રહી જતા પામી હોય તે મને સુચવવા મહેરબાની કરશે તો હું તેઓનો ઉપકાર માનીશ; વળી આ ગ્રંથમાં જે કોઈ આગમવાક્યથી વિરૂદ્ધ મારાથી અણુજનશુભજે લખાઈ ગયું હોય તે માટે મિથ્યા દુષ્ટન દઉં છું.

વિ. સંવત ૧૯૯૪
આશો સુદી ખીજ રવિવાર
તા ૨૫-૯-૧૯૩૮

સારાભાઈ મણિલાલ નવાખ.
નવી પથરચાલ કોલેજ સામે
વડોદરા.

વિષયાનુક્રમ

વિષય	પાત્ર	વિષય	પાત્ર
નમસ્કાર મહાભય		શ્રીનમસ્કાર મહામન્ત્રના	૬૯-૮૬
કૃત્તી શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિ	૧ થી ૧૫	મન્ત્રામ્નાયો	
પ્રથમ પ્રમાથ	૧-૨	૧ શાન્તિ લય નિવાર	૬૯
દ્વિતીય "	૩-૪	૨ આત્મશુદ્ધિ	૬૯
તૃતીય "	૪-૫	૩ ઈદાહવાનન	૬૯
ચતુર્થ "	૫	૪ કવચ	૬૯
પચમ "	૫-૮	૫ શ્રુતદેવિ	૬૯
ષષ્ઠ "	૮-૧૧	૬ સરીરશુદ્ધિ	૬૯
સપ્તમ "	૧૧-૧૪	૭ આત્મશુદ્ધિ	૬૯
આશ્વો "	૧૪-૧૫	૮ મુખશુદ્ધિ	૭૦
શ્રી નનમર મન્ત્ર અને તેના વિષયમા		૯ નેત્રશુદ્ધિ	૭૦
આનરથઃ નિવારો	૧૬-૫૭	૧૦ મસ્તકશુદ્ધિ	૭૦
પ્રથમ અરિહત પત્તુ વર્ણન	૧૬-૨૫	૧૧ મસ્તક રક્ષા	૭૦
બીજા સિદ્ધ પત્તુ વર્ણન	૨૫-૨૭	૧૨ શિખાબધન	૭૦
ત્રીજા આચાર્ય પત્તુ વર્ણન	૨૭-૩૧	૧૩ મુખરક્ષા	૭૦
ચોથા ઉપાધ્યાય પત્તુ વર્ણન	૩૧-૩૩	૧૪ ઈન્દ્રિય	૭૦
પાચમા સાધુ પત્તુ વર્ણન	૩૩-૩૮	૧૫ પરિવાર રક્ષા	૭૦
છઠ્ઠાથી નવમા પત્તુ વર્ણન	૩૮-૪૨	૧૬ વિધ્ન રક્ષા	૭૦
પચ પરમેશીના ગુણો દર્શાવતુ		૧૭ સવોપદન શાંતિ	૭૦-૧
શૈલ્યવદન કતા નયનિમલ	૪૨	૧૮ આત્મરક્ષા	૭૧-૨
નવકાર વાનીની સંગ્રહાય	૪૨-૪૩	૧૯ વશીકરણ	૭૨
અરિહત પત્તુ વર્ણન	૪૩-૪૬	૨૦ મસ્તક વેળા હરણ	૭૨
સિદ્ધના આકં શુણ્ણુ વર્ણન	૪૬-૪૭	૨૧ વશીકરણ	૭૩
આચાર્યના છત્રીશ શુણ્ણુ વર્ણન	૪૭-૫૦	૨૨ તાવ નિવારણ	૭૩
ઉપાધ્યાયના પચીસ " "	૫૦	૨૩ ચોર વેરી નિવારણ	૭૩-૪
સાધુના સત્તાનીશ " "	૫૦	૨૪ બદીખાના " "	૭૪
નવકારના છઠા પત્તુ " "	૫-૫૨	૨૫ સકટમોચન	૭૪
" સાતમા પત્તુ " "	૫૨-૫૩	૨૬ નવાઘરી	૭૪
" આઠમા " "	૫૩-૫૬	૨૭ લય નિવારણ	૭૪-૫
" નવમા " "	૫૬-૫૭	૨૮ વૈરનાયક	૭૫
પરમેષ્ઠિ નમસ્કારના પદવિષય	૫૮-૬૮	૨૯ સર્વ કાર્ય સાધક	૭૫
લેખક, મુનિ શ્રીકૃદ્ધ દવિજયજી		૩૦ " "	૭૫

વિષય	પાત્રું	વિષય	પાત્રું
૩૧ કર્મનાશક મન્ત્ર	૭૫-૭૬	૬૬ રોગ નિવારક મન્ત્ર	૮૫
૩૨ સફલતાકારક "	૭૬	૬૭ વ્રણહર "	૮૫
૩૩ સર્વ સિદ્ધિદાયક "	૭૬	૬૮ સૂર્ય, મંગલની પીઝા નિવારણ મન્ત્ર	૮૫
૩૪ બદીખાના નિવારણ "	૭૬-૭૭	૬૯ ચંદ્ર, શુક્રની પીઝા "	૮૫
૩૫ દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ "	૭૭	૭૦ બુધની પીઝા "	૮૬
૩૬ કલ્યાણકારક "	૭૭	૭૧ શુક્રની પીઝા "	૮૬
૩૭ મહા કલ્યાણકારી "	૭૭	૭૨ શનિ, રાહુ તથા કેતુની પીઝા નિવારણ મન્ત્ર	૮૬
૩૮ ભયહર "	૭૭	(૧) નંદનની કથા	૮૭-૮૩
૩૯ રક્ષા "	૭૮	(૨) શ્રીદેવની કથા	૮૪-૮૫
૪૦ વશીકરણ "	૭૮	(૩) મુદર્શન શેઠની કથા	૮૬-૧૧૧
૪૧ ભૂતાદિ નિવારણ "	૭૮-૮૯	(૪) શ્રીમતીની કથા	૧૧૨-૧૧૩
૪૨ બદીખાના નિવારણ "	૭૯	(૫) ગિવકુમારનો કથા	૧૧૩-૧૧૪
૪૩ ચૌર ભય "	૭૯	(૬) ચંડપિંગલ ચોરની કથા	૧૧૫-૧૧૬
૪૪ ત્રિભુવન સ્વામિની વિદ્યા "	૭૯	(૭) દુઃક ચોરની કથા	૧૧૬-૧૧૭
૪૫ વિદ્યા પ્રાપ્તિ "	૭૯	(૮) રાજસિંહ કુમારનો કથા	૧૧૮-૧૨૪
૪૬ શાંતિદાયક "	૮૦	અમરકુમારની સજ્જાય	૧૨૫-૧૨૮
૪૭ વસ્તુવિક્રય "	૮૦	શ્રીનવકાર મન્ત્રનો છંદ	૧૨૮-૧૩૦
૪૮ રક્ષા "	૮૦	પદ્મસ્થ ધ્યાનનું સ્વરૂપ	૧૩૧-૧૫૫
૪૯ લક્ષ્મીદાયક વિદ્યા "	૮૧	પદ્મસ્થ ધ્યેય અને ધ્યાન	૧૩૧
૫૦ ચૌર ભય નિવારક "	૮૧	માનૃકા ધ્યાનનું ક્ષણ	૧૩૧-૫
૫૧ શુભાશુભ દર્શક "	૮૧	પ્રણવનું ધ્યાન	૧૩૫
૫૨ પ્રશ્નોત્તર "	૮૧-૮૨	પંચ પરમેષ્ઠિ મન્ત્રનું ધ્યાન	૧૩૫
૫૩ રક્ષા "	૮૨	ચિત્ર ૧ થી ૪ નવકારની ચિત્રાકૃતિઓ	૧૩૭
૫૪ સર્વ સિદ્ધિદાયક "	૮૨	" ૫ ધ્યાનસ્થ પુરુષાકૃતિ	૧૩૮
૫૫ પરદેશલાભ "	૮૩	" ૬ પદ્મસ્થ ધ્યાન	૧૩૯
૫૬ પરમ કલ્યાણ "	૮૩	" ૭ " "	૧૩૯
૫૭ સર્પ ભયહર "	૮૩	" ૮ " "	૧૪૦
૫૮ શુભાશુભ જાણવાનો "	૮૩-૪	" ૯ " "	૧૪૦
૫૯ વાદ છત્તન "	૮૪	" ૧૦ " "	૧૪૧
૬૦ ઐશ્વર્યદાયક "	૮૪	" ૧૧ " "	૧૪૧
૬૧ લક્ષ્મીદાયક "	૮૪	" ૧૨ " "	૧૪૨
૬૨ દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ "	૮૪	" ૧૩ " "	૧૪૨
૬૩ અભ્યુદયદાયક "	૮૪	" ૧૪ " "	૧૪૩
૬૪ કાર્યસિદ્ધિદાયક "	૮૪	" ૧૫ " "	૧૪૩
૬૫ કલેશનાશક "	૮૫	પંચતત્ત્વ વિદ્યા	૧૪૪

વિષય	પાનુ	વિષય	પાનુ
૫૬૨ અક્ષરવાળી વિદ્યા	૧૪૪	ચિત્ર ૩૬ ઉત્તરગગન યત્ર ૧૧	૧૬૯
સાત અક્ષરવાળો મત્ર	૧૪૪	" ૩૭ " " ૧૨	૧૬૯
પાત્ર " "	૧૪૪	" ૩૮ " " ૧૩	૧૭૦
હ્રીકાર વિદ્યાનુ ધ્યાન	૧૪૫	" ૩૯ " " ૧૪	૧૭૧
ચિત્ર ૧૬ પદ્મ ધ્યાન	૧૪૬	" ૪૦ " " ૧૫	૧૭૨
ક્ષિ વિદ્યાનુ ધ્યાન	૧૪૬	" ૪૧ " " ૧૬	૧૭૨
ચિત્ર ૧૭ પદ્મ ધ્યાન	૧૪૭	" ૪૨ " " ૧૭	૧૭૩
" ૧૮ " "	૧૪૮	" ૪૩ " " ૧૮	૧૭૪
" ૧૯ " "	૧૪૯	" ૪૪ " " ૧૯	૧૭૫
૩૬૧૨નુ ધ્યાન	૧૪૯	" ૪૫ " " ૨૦	૧૭૬
ચિત્ર ૨૦ પદ્મ ધ્યાન	૧૫૦	" ૪૬ " " ૨૧	૧૭૬
" ૨૧ " "	૧૫૧	" ૪૭ " " ૨૨	૧૭૭
વિધ્ન શાંતિ માટે ધ્યાન	૧૫૧	" ૪૮ " " ૨૩	૧૭૭
ચિત્ર ૨૨ પદ્મ ધ્યાન	૧૫૨	" ૪૯ " " ૨૪	૧૭૮
" ૨૩ " "	૧૫૪	" ૫૦ " " ૨૫	૧૭૯
" ૨૪ શબ્દાવૃત્ત ધ્યાન	૧૫૫	" ૫૧ " " ૨૬	૧૮૦
" ૨૫ નદાવૃત્ત ધ્યાન	૧૫૫	" ૫૨ " " ૨૭	૧૮૨
ઉત્તરગગન સ્તોત્ર	૧૫૬-૧૮૩	શ્રી પ્રિય કર નૃપ કથા	૧૮૬-૨૫૬
કર્તા ભદ્રાશુભ નિવાર		કર્તા શ્રી જિનમૂર મુનિ	
ચિત્ર ૨૬ ઉત્તરગગન યત્ર ૧	૧૫૬	ચિત્ર ૫૩ શ્રી પાર્શ્વનાથ મુનિ	૧૮૪
" ૨૭ " " ૨	૧૫૭	શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તુતિ	૨૩૨
" ૨૮ " " ૩	૧૫૮	"	૨૪૮
" ૨૯ " " ૪	૧૫૮	"	૨૪૯
" ૩૦ " " ૫	૧૫૯	શ્રી સતિકર સ્તવન	૨૫૭-૨૬૨
" ૩૧ " " ૬	૧૬૦	કર્તા શ્રી સોમમુદર મુનિ	
" ૩૨ " " ૭	૧૬૦	ચિત્ર ૫૫ સુર્ય	૨૫૬
પાર્શ્વેશ મન્ત્ર	૧૬૧	" ૫૬ સોમ	૨૫૯
શ્રીધાણ મન્ત્ર	૧૬૨	" ૫૭ મંગલ	૨૫૯
સર્વવ્યવ નાશન મન્ત્ર	૧૬૨	" ૫૮ શુક્ર	૨૫૯
ચિત્ર ૩૩ ઉત્તરગગન યત્ર ૮	૧૬૩	" ૫૯ ગુરુ	૨૬૦
ચિત્ર ૩૪ " " ૯	૧૬૫	" ૬૦ શુક્ર	૨૬૦
શાંતનાથ વિદ્યા	૧૬૬	" ૬૧ શનિ	૨૬૧
ચિત્ર ૩૫ ચક્ર (યત્ર)	૧૬૬	" ૬૨ રાહુ	૨૬૧
ચિત્ર ૩૬ ઉત્તરગગન યત્ર ૧૦	૧૬૮	" ૬૩ કેતુ	૨૬૧

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
ચિત્ર ૬૪ શક્ર	૨૬૧	ચિત્ર ૯૯ અગ્નિતા દેવી	૨૮૧
„ ૬૫ અગ્નિ	૨૬૨	„ ૧૦૦ દુરિતારિ દેવી	૨૮૨
„ ૬૬ યમ	૨૬૨	„ ૧૦૧ કાલિકા દેવી	૨૮૨
„ ૬૭ નૈઋત્ય	૨૬૩	„ ૧૦૨ મહાકાલી દેવી	૨૮૩
„ ૬૮ વરુણ	૨૬૩	„ ૧૦૩ અચ્યુતા દેવી	૨૮૩
„ ૬૯ વાયુ	૨૬૪	„ ૧૦૪ શાંતા દેવી	૨૮૪
„ ૭૦ કુબેર	૨૬૪	„ ૧૦૫ જ્વાલા (બ્રહ્મી) દેવી	૨૮૪
„ ૭૧ ઈશાન	૨૬૪	„ ૧૦૬ સુતારા દેવી	૨૮૫
„ ૭૨ નાગ	૨૬૪	„ ૧૦૭ અશોકા દેવી	૨૮૫
„ ૭૩ બ્રહ્મા	૨૬૫	„ ૧૦૮ શ્રી વત્સા (માનવી) દેવી	૨૮૬
„ ૭૪ ગોમુખ યક્ષ	૨૭૦	„ ૧૦૯ ચંડા (પ્રચંડા) દેવી	૨૮૬
„ ૭૫ મહા યક્ષ	૨૭૦	„ ૧૧૦ વિજયા (વિદિતા) દેવી	૨૮૭
„ ૭૬ ત્રિમુખ યક્ષ	૨૭૧	„ ૧૧૧ અંકુશા દેવી	૨૮૭
„ ૭૭ યક્ષેશ યક્ષ	૨૭૧	„ ૧૧૨ પન્નગા (કંદર્પા) દેવી	૨૮૮
„ ૭૮ તુલસી યક્ષ	૨૭૨	„ ૧૧૩ નિર્વાણી દેવી	૨૮૮
„ ૭૯ કુસુમ યક્ષ	૨૭૨	„ ૧૧૪ અચ્યુતા (બાલા) દેવી	૨૮૯
„ ૮૦ માતંગ યક્ષ	૨૭૩	„ ૧૧૫ ધારણી દેવી	૨૮૯
„ ૮૧ વિજય યક્ષ	૨૭૩	„ ૧૧૬ વૈરેટ્યા દેવી	૨૮૯
„ ૮૨ અગ્નિત યક્ષ	૨૭૪	„ ૧૧૭ અચ્યુતા (વરદતા) દેવી	૨૮૯
„ ૮૩ બ્રહ્મા યક્ષ	૨૭૪	„ ૧૧૮ ગાંધારી દેવી	૨૯૦
„ ૮૪ મનુજ યક્ષ	૨૭૫	„ ૧૧૯ અંબિકા (કૃષ્ણાણી) દેવી	૨૯૦
„ ૮૫ સુરકુમાર યક્ષ	૨૭૫	„ ૧૨૦ પદ્માવતી દેવી	૨૯૧
„ ૮૬ પદ્મુખ યક્ષ	૨૭૬	„ ૧૨૧ સિદ્ધાધિકા દેવી	૨૯૧
„ ૮૭ પાતાલ યક્ષ	૨૭૬	શ્રી સતિકર સ્તવામ્નાય	૨૯૩-૨૯૭
„ ૮૮ કિન્નર યક્ષ	૨૭૬	શ્રીતિજયપહુત સ્તોત્ર	૨૯૮-૩૦૨
„ ૮૯ ગરુડ યક્ષ	૨૭૬	તિજયપહુત (સત્તરિસય) સ્તોત્રામ્નાય	૩૦૩-૩૧૭
„ ૯૦ ગંધર્વ યક્ષ	૨૭૭	પ્રથમ યંત્ર વિધિ	૩૦૩
„ ૯૧ યક્ષેદ્ર યક્ષ	૨૭૭	દ્વિતીય યંત્ર વિધિ	૩૦૪
„ ૯૨ કુબેર યક્ષ	૨૭૮	તૃતીય યંત્ર „	૩૦૫
„ ૯૩ વરુણ યક્ષ	૨૭૮	ચિત્ર ૧૨૩ તિજયપહુત યંત્ર ૨	૩૦૬
„ ૯૪ બ્રહ્મી યક્ષ	૨૭૯	ચતુર્થ યંત્ર વિધિ	૩૦૭
„ ૯૫ ગોમેધ યક્ષ	૨૮૦	પચમ યંત્ર „	૩૦૭
„ ૯૬ પાશ્વ યક્ષ	૨૮૦	ષષ્ઠ યંત્ર „	૩૦૭
„ ૯૭ માતંગ યક્ષ	૨૮૧	ચિત્ર ૧૨૫ તિજયપહુત યંત્ર ૪	૩૦૮
„ ૯૮ ચંદ્રેશ્વરી દેવી			

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
સખેત્ર યત્ર વિધિ	૩૦૮	ચિત્ર ૧૬૨ નમિઝીણુ યત્ર ૧૮	૩૩૯
ચિત્ર ૧૨૭ તિગ્ધપહુત યત્ર ૬	૩૦૯	„ ૧૬૩ „ ૧૯	૩૪૦
આધ્મા યત્રની વિધિ	૩૦૯	„ ૧૬૪ „ ૨૦	૩૪૧
નવમા „	૩૦૯	„ ૧૬૬ „ ૨૧	૩૪૩
ચિત્ર ૧૨૮ તિગ્ધપહુત યત્ર ૭	૩૧૦	શ્રી અન્નિતશાતિ સ્તવન	૩૪૪-૩૬૮
દશમા યત્રની વિધિ	૩૧૦	કર્તા શ્રી નરિષેણુ મુનિ	
અગિયારમા „	૩૧૦-૩૧૧	લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર	૩૬૯-૫૫૨
ચિત્ર ૧૩૩-૧૩૪ બારમા, તેરમા યત્રની વિધિ	૩૧૧-૩૧૫	કર્તા શ્રીમાનતુગસૂરિ	
„ ૧૩૪ તિગ્ધપહુત યત્ર ૧૩૮	૩૧૪	શ્લોક ૧-૨	૩૬૯
„ ૧૩૫-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૩૯	૩૧૫	વાર્તા પટેલી હેમશ્રેષ્ઠિ કથા	૩૬૯-૩૭૭
„ ૧૩૭ તિગ્ધપહુત યત્ર ૧૬	૩૧૫	વિપત્તિનાશ મત્ર	૩૭૨
„ ૧૩૯ „ ૧૮	૩૧૬	શ્લોક ૩-૪	૩૭૭-૩
૧૪૧ ઘીશમા યત્રની વિધિ	૩૧૬	૨ સુમતિ શ્લોકની કથા	૩૭૩-૫
ચિત્ર ૧૪૧ તિગ્ધપહુત યત્ર ૨૦	૩૨૧	મત્રાભાષ	૩૭૧
શ્રી નમિઝીણુ સ્તોત્ર	૩૨૮-૩૬૩	શ્લોક ૫-૬-૭	૩૭૧-૬
કર્તા માનતુગસૂરિ		૩ સુવન શ્રેષ્ઠિની કથા	૩૭૭-૯
ચિત્ર ૧૪૩ નમિઝીણુ યત્ર ૧	૩૨૮	મત્રાભાષ	૩૭૯
„ ૧૪૪ „ ૨	૩૨૦	શ્લોક ૮-૯	૩૭૯-૮૦
„ ૧૪૧ „ ૩	૩૨૦	૪ કેશવ વણિકની કથા	૩૮૦-૮૩
„ ૧૪૬ „ ૪	૩૨૧	સરસ્વતીકરી વિદ્યા	૩૮૩
„ ૧૪૭ „ ૫	૩૨૨	શ્લોક ૧૦-૧૧	૩૮૩
„ ૧૪૮ „ ૬	૩૨૩	૫ કપદીની કથા	૩૮૪-૮૬
„ ૧૪૯ „ ૭	૩૨૪	મનોહામના સિદ્ધિ મત્ર	૩૮૬
„ ૧૫૦ „ ૮	૩૨૪	શ્લોક ૧૨	૩૮૬-૮૭
„ ૧૫૧ „ ૯	૩૨૫	૬ મુબુદ્ધિ મત્રીની કથા	૩૮૭-૮૮
„ ૧૫૨ „ ૧૦	૩૨૬	સરસ્વતી વિદ્યા	૩૮૮
„ ૧૫૩ „ ૧૧	૩૨૭	શ્લોક ૧૩-૧૪	૩૮૮-૮૯
„ ૧૫૪ „ ૧૨	૩૨૯	રંગાપદારિણી વિદ્યા	૩૮૯
„ ૧૫૫ „ ૧૩	૩૩૦	૭ ડાહી આવિકાની કથા	૩૮૯-૯૧
„ ૧૫૬ „ ૧૪	૩૩૨	નિષાપદારિણી વિદ્યા	૩૯૧
„ ૧૫૭ „ ૧૫	૩૩૪	નિભુવન સ્વામિની વિદ્યા	૩૯૧
„ ૧૫૮ „ ૧૬	૩૩૬	શ્લોક ૧૫	૩૯૧-૨
„ ૧૬૦ „ ૧૭	૩૩૮	૮ સમન્ત રામની કથા	૩૯૨-૩
		શુભાશુભ અણુસાનો મત્ર	૩૯૩

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
બધ મોક્ષિણી વિદ્યા	૩૯૩-૪	શ્લોક ૩૨-૩૩-૩૪-૩૫-૩૬-૩૭	૪૨૨-૪
શ્લોક ૧૬-૧૭	૩૯૪-૫	૨૦ જિજ્ઞાસક શ્રેષ્ઠિની કથા	૪૨૪-૬
લક્ષ્મી પ્રાપ્તિ મંત્ર	૩૯૪	સકલસંપદા પ્રાપ્તિ મંત્ર	૪૨૬-૭
૯ કૃતિપ્રિયની કથા	૩૯૫-૬	ચક્રેશ્વરીનો મંત્ર	૪૨૭
પરવિદ્યાચ્છેદિની વિદ્યા	૩૯૬	શ્લોક ૩૮	૪૨૭
શ્લોક ૧૮	૩૯૭	૨૧ સોમરાજની કથા	૪૨૭-૨૯
૧૦ આખડ મંત્રીની કથા	૩૯૭-૪૦૦	સંકટ નિવારણ મંત્ર	૪૨૯
કીર્તિપ્રાપ્તિ મંત્ર	૪૦૦-૧	શ્લોક ૩૯	૪૩૦
શ્લોક ૧૯	૪૦૧	૨૨ દેવરાજ શ્રાવકની કથા	૪૩૦-૩૨
૧૧ લક્ષ્મણ શ્રેષ્ઠિની કથા	૪૦૧-૪	સિંહલયદરણ મંત્ર	૪૩૨
આશિવોપશમની વિદ્યા	૪૦૪	શ્લોક ૪૦	૪૩૨
શ્લોક ૨૦	૪૦૪	૨૩ લક્ષ્મીધર શ્રેષ્ઠિની કથા	૪૩૨-૩૩
૧૨ મહિપતી રાજની કથા	૪૦૪-૬	અગ્નિલય નિવારણ મંત્ર	૪૩૩
શ્લોક ૨૧	૪૦૬	શ્લોક ૪૧	૪૩૩
૧૩ છત્રદેવસૂરીની કથા	૪૦૬-૭	૨૪ દક્ષતાની કથા	૪૩૪-૩૭
શ્લોક ૨૨	૪૦૭	સર્પ લય નિવારણ મંત્ર	૪૩૭
૧૪ આર્યખપુટાચાર્યની કથા	૪૦૮-૯	શ્લોક ૪૨-૪૩	૪૩૭-૩૮
શ્લોક ૨૩	૪૦૯	૨૫ ગુણવર્માની કથા	૪૩૮-૪૧
૧૫ આર્યખપુટાચાર્યની કથા	૪૦૯-૧૦	સંગ્રામ લય નિવારણ મંત્ર	૪૪૨
શ્લોક ૨૪	૪૧૦-૧૧	શ્લોક ૪૪	૪૪૨
શ્લોક ૨૫	૪૧૧-૧૨	૨૬ ધનાવહ શ્રેષ્ઠિની કથા	૪૪૨-૪૫
૧૬ છત્રશત્રુ રાજની કથા	૪૧૨-૧૩	જલલય નિવારણ મંત્ર	૪૪૫
ચિંતામણી મંત્ર	૪૧૩	શ્લોક ૪૫	૪૪૫
શ્લોક ૨૬	૪૧૩-૧૪	૨૭ રાજહસ કુમારની કથા	૪૪૬-૫૧
૧૭ ચનિકની કથા	૪૧૪-૧૬	ગેગલય નિવારણ મંત્ર	૪૫૧
મહાલક્ષ્મીનો મંત્ર	૪૧૬	શ્લોક ૪૬	૪૫૧
લક્ષ્મીદેવીનું ચરણ	૪૧૬	૨૮ રણપાલની કથા	૪૫૧-૫૩
ચિત્ર ૧૭૨ લક્ષ્મીદેવી	૪૧૬	બદ્ધિમોક્ષ મંત્ર	૪૫૩
શ્લોક ૨૭	૪૧૭	શ્લોક ૪૭-૪૮	૪૫૩-૫૪
૧૮ હાડ રાજની કથા	૪૧૭-૧૮	શ્લોક ૧ થી ૨૨ સુધીની વિધિ	૪૫૪-૫૫
ચિંતાહરણ મંત્ર	૪૧૮	સર્વોત્તમ વિધિ	૪૫૫-૫૬
શ્લોક ૨૮-૨૯-૩૦-૩૧	૪૧૮-૨૦	પ્રથમ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ	૪૫૬-૫૭
૧૯ ગોપાલની કથા	૪૨૦-૨૨	ચિત્ર ૧૭૩ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧	૪૫૭
મનોદામના સિદ્ધિ મંત્ર	૪૨૨	હરિબદ્ધસૂરિ કૃત પ્રથમ યંત્રની વિધિ	૪૫૭-૫૮

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
ચિત્ર ૧૭૪ ભક્તામર કાવ્ય ૧	૪૫૮	દશમા યત્રની વિધિ	૪૭૪—૫
બીજા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૫૮—૯	ચિત્ર ૧૯૨ ભક્તામર કાવ્ય ૧૦	૪૭૫
ચિત્ર ૧૭૫ ભક્તામર કાવ્ય ૨	૪૫૯	અગિયારમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૭૫—૭
હરિભદ્રમુનિ કૃત બીજા યત્રની વિધિ	૪૫૯	ચિત્ર ૧૯૩ ભક્તામર કાવ્ય ૧૧	૪૭૬
ચિત્ર ૧૭૬ ભક્તામર કાવ્ય ૨	૪૬૦	અગિયારમા યત્રની વિધિ	૪૭૭
ત્રીજા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૬૦—૧	ચિત્ર ૧૯૪ ભક્તામર કાવ્ય ૧૧	૪૭૭
ચિત્ર ૧૭૭ ભક્તામર કાવ્ય ૩	૪૬૧	બારમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૭૭—૯
ત્રીજા યત્રની વિધિ	૪૬૧—૨	ચિત્ર ૧૯૫ ભક્તામર કાવ્ય ૧૨	૪૭૮
ચિત્ર ૧૭૮ ભક્તામર કાવ્ય ૩	૪૬૨	બારમા યત્રની વિધિ	૪૭૯—૮૦
ચોથા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૬૨—૩	ચિત્ર ૧૯૬ ભક્તામર કાવ્ય ૧૨	૪૭૯
ચિત્ર ૧૭૯ ભક્તામર કાવ્ય ૪	૪૬૩	તેરમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૮૦—૮૧
ચોથા યત્રની વિધિ	૪૬૩	ચિત્ર ૧૮૭ ભક્તામર કાવ્ય ૧૩	૪૮૦
ચિત્ર ૧૮૦ ભક્તામર કાવ્ય ૪	૪૬૪	ચિત્ર ૧૮૮ ભક્તામર કાવ્ય ૧૩	૪૮૧
પાંચમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૬૪	તેરમા યત્રની વિધિ	૪૮૨
ચિત્ર ૧૮૧ ભક્તામર કાવ્ય ૫	૪૬૫	ચૌદમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૮૨—૩
ચિત્ર ૧૮૨ ભક્તામર કાવ્ય ૫	૪૬૫	ચિત્ર ૧૮૯ ભક્તામર કાવ્ય ૧૪	૪૮૨
પાંચમા યત્રની વિધિ	૪૬૬	ચિત્ર ૨૦૦ ભક્તામર કાવ્ય ૧૪	૪૮૩
છમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૬૬—૬૭	ચૌદમા યત્રની વિધિ	૪૮૪
ચિત્ર ૧૮૩ ભક્તામર કાવ્ય ૬	૪૬૬	પદ્દરમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૮૪—૫
ચિત્ર ૧૮૪ ભક્તામર કાવ્ય ૬	૪૬૭	ચિત્ર ૨૦૧ ભક્તામર કાવ્ય ૧૫	૪૮૪
છમા યત્રની વિધિ	૪૬૮	પદ્દરમા કાવ્યનો વિધિ	૪૮૫—૬
સાતમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૬૮—૯	ચિત્ર ૨૦૨ ભક્તામર કાવ્ય ૧૫	૪૮૫
ચિત્ર ૧૮૫ ભક્તામર કાવ્ય ૭	૪૬૮	સોળમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૮૬—૭
સાતમા યત્રની વિધિ	૪૬૯—૭૦	ચિત્ર ૨૦૩ ભક્તામર કાવ્ય ૧૬	૪૮૬
ઘનિ ૧૮૬ ભક્તામર કાવ્ય ૭	૪૬૯	સોળમા યત્રની વિધિ	૪૮૭
આઠમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૭૦—૧	ચિત્ર ૨૦૪ ભક્તામર કાવ્ય ૧૬	૪૮૭
ચિત્ર ૧૮૭ ભક્તામર કાવ્ય ૮	૪૭૦	સત્તરમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૮૮—૯
આઠમા યત્રની વિધિ	૪૭૧	ચિત્ર ૨૦૫ ભક્તામર કાવ્ય ૧૭	૪૮૮
ચિત્ર ૧૮૮ ભક્તામર કાવ્ય ૮	૪૭૧	અગરમા યત્રની વિધિ	૪૮૯
નવમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૭૨—૩	ચિત્ર ૨૦૬ ભક્તામર કાવ્ય ૧૭	૪૮૯
ચિત્ર ૧૮૯ ભક્તામર કાવ્ય ૯	૪૭૨	અગરમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૯૦—૯૧
નવમા યત્રની વિધિ	૪૭૩	ચિત્ર ૨૦૭ ભક્તામર કાવ્ય ૧૮	૪૯૦
ચિત્ર ૧૯૦ ભક્તામર કાવ્ય ૯	૪૬૩	અગરમા યત્રની વિધિ	૪૮૧—૨
દશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૭૪—૪	ચિત્ર ૨૦૮ ભક્તામર કાવ્ય ૧૮	૪૮૧
ચિત્ર ૧૯૧ ભક્તામર કાવ્ય ૧૦	૪૭૪	ઓગણીસમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૪૮૨—૪

વિધિ	પાનું	વિધિ	પાનું
ચિત્ર ૨૦૯ ભક્તામર કાવ્ય ૧૯	૪૯૨	અક્ષાવીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૧૦—૨
ચિત્ર ૨૧૦ ભક્તામર કાવ્ય ૧૯	૪૯૩	ચિત્ર ૨૨૭ ભક્તામર કાવ્ય ૨૮	૫૧૦
ઓગણીશમા યંત્રની વિધિ	૪૯૪	ચિત્ર ૨૨૮ ભક્તામર કાવ્ય ૨૮	૫૧૧
વીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૪૯૪—૬	અક્ષાવીશમા યંત્રની વિધિ	૫૧૨
ચિત્ર ૨૧૧ ભક્તામર કાવ્ય ૨૦	૪૯૪	ઓગણીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૧૨-૧૪
ચિત્ર ૨૧૨ ભક્તામર કાવ્ય ૨૦	૪૯૫	ચિત્ર ૨૨૯ ભક્તામર કાવ્ય ૨૯	૫૧૨
વીશમા યંત્રની વિધિ	૪૯૬	ચિત્ર ૨૩૦ ભક્તામર કાવ્ય ૨૯	૫૧૩
ચિત્ર ૨૧૩ ભક્તામર કાવ્ય ૨૧	૪૯૬	ઓગણીશમા યંત્રની વિધિ	૫૧૪
એકવીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૪૯૬—૮	ત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૧૪-૧૬
ચિત્ર ૨૧૪ ભક્તામર કાવ્ય ૨૧	૪૯૭	ચિત્ર ૨૩૧ ભક્તામર કાવ્ય ૩૦	૫૧૪
એકવીશમા યંત્રની વિધિ	૪૯૮	ચિત્ર ૨૩૨ ભક્તામર કાવ્ય ૩૦	૫૧૫
બાવીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૪૯૮-૫૦૦	ત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૧૬
ચિત્ર ૨૧૫ ભક્તામર કાવ્ય ૨૨	૪૯૮	એકત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૧૬—૮
ચિત્ર ૨૧૬ ભક્તામર કાવ્ય ૨૨	૪૯૯	ચિત્ર ૨૩૩ ભક્તામર કાવ્ય ૩૧	૫૧૬
બાવીશમા યંત્રની વિધિ	૫૦૦	ચિત્ર ૨૩૪ ભક્તામર કાવ્ય ૩૧	૫૧૭
ચિત્ર ૨૧૭ ભક્તામર કાવ્ય ૨૩	૫૦૦	એકત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૧૮
ત્રેવીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૦૧—૨	ચિત્ર ૨૩૫ ભક્તામર કાવ્ય ૩૨	૫૧૮
ચિત્ર ૨૧૮ ભક્તામર કાવ્ય ૨૩	૫૦૧	બત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૧૯-૨૦
ત્રેવીશમા યંત્રની વિધિ	૫૦૨	ચિત્ર ૨૩૬ ભક્તામર કાવ્ય ૩૨	૫૧૯
ઓવીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૦૨—૩	બત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૨૦
ચિત્ર ૨૧૯ ભક્તામર કાવ્ય ૨૪	૫૦૨	તેત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૨૦
ચિત્ર ૨૨૦ ભક્તામર કાવ્ય ૨૪	૫૦૩	ચિત્ર ૨૩૭ ભક્તામર કાવ્ય ૩૩	૫૨૧
બાવીશમા યંત્રની વિધિ	૫૦૪	તેત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૨૧
પચીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૦૪—૬	ઓત્રીશમા યંત્રની પંચાંગ વિધિ	૫૨૧—૪
ચિત્ર ૨૨૧ ભક્તામર કાવ્ય ૨૫	૫૦૪	ચિત્ર ૨૩૮ ભક્તામર કાવ્ય ૩૩	૫૨૨
ચિત્ર ૨૨૨ ભક્તામર કાવ્ય ૨૫	૫૦૫	ચિત્ર ૨૩૯ ભક્તામર કાવ્ય ૩૪	૫૨૨
પચીશમા યંત્રની વિધિ	૫૦૬	ચિત્ર ૨૪૦ ભક્તામર કાવ્ય ૩૪	૫૨૩
છત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૦૬—૮	ઓત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૨૪
ચિત્ર ૨૨૩ ભક્તામર કાવ્ય ૨૬	૫૦૬	ચિત્ર ૨૪૧ ભક્તામર કાવ્ય ૩૫	૫૨૪
ચિત્ર ૨૨૪ ભક્તામર કાવ્ય ૨૬	૫૦૭	પાત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૨૫—૬
છત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૦૮	ચિત્ર ૨૪૨ ભક્તામર કાવ્ય ૩૫	૫૨૫
સત્તાવીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૦૮-૧૦	પાત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૨૬
ચિત્ર ૨૨૫ ભક્તામર કાવ્ય ૨૭	૫૦૮	ચિત્ર ૨૪૩ ભક્તામર કાવ્ય ૩૬	૫૨૬
ચિત્ર ૨૨૬ ભક્તામર કાવ્ય ૨૭	૫૦૯	છત્રીશમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ	૫૨૭
સત્તાવીશમા યંત્રની વિધિ	૫૧૦	છત્રીશમા યંત્રની વિધિ	૫૨૭

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
ચિત્ર ૨૪૪ ભક્તામર કાવ્ય ૩૬	૫૨૮	પીસ્તાલીસમા યત્રની વિધિ	૫૪૬
સાડનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૨૮—૯	ચિત્ર ૨૬૨ ભક્તામર કાવ્ય ૪૫	૫૪૬
ચિત્ર ૨૪૫ ભક્તામર કાવ્ય ૩૭	૫૨૯	છેતાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૪૬—૮
સાડનીશમા યત્રની વિધિ	૫૨૯	ચિત્ર ૨૬૩ ભક્તામર કાવ્ય ૪૬	૫૪૭
ચિત્ર ૨૪૬ ભક્તામર કાવ્ય ૩૭	૫૩૦	છેતાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૪૮
આડનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૩૦—૩૧	ચિત્ર ૨૬૪ ભક્તામર કાવ્ય ૪૬	૫૪૮
ચિત્ર ૨૪૭ ભક્તામર કાવ્ય ૩૮	૫૩૧	સુડતાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૪૮—૫૦
આડનીશમા યત્રની વિધિ	૫૩૧—૨	ચિત્ર ૨૬૫ ભક્તામર કાવ્ય ૪૭	૫૪૯
ચિત્ર ૨૪૮ ભક્તામર કાવ્ય ૩૮	૫૩૨	સુડતાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૫૦
ઓગણુચાલીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૩૨—૪	ચિત્ર ૨૬૬ ભક્તામર કાવ્ય ૪૭	૫૫૦
ચિત્ર ૨૪૯ ભક્તામર કાવ્ય ૩૯	૫૩૩	અડતાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૫૦—૫૨
ઓગણુચાલીશમા યત્રની વિધિ	૫૩૪	ચિત્ર ૨૬૭ ભક્તામર કાવ્ય ૪૮	૫૫૧
ચિત્ર ૨૫૦ ભક્તામર કાવ્ય ૩૯	૫૩૪	અડતાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૫૨
ચાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૩૪—૬	ચિત્ર ૨૬૮ ભક્તામર કાવ્ય ૪૮	૫૫૨
ચિત્ર ૨૫૧ ભક્તામર કાવ્ય ૪૦	૫૩૫	કંઠયાણુ મઢિર રતોત્ર	૫૫૩—૭૬
ચાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૩૬	કર્તા -સિદ્ધસેન દિવાકર	
ચિત્ર ૨૫૨ ભક્તામર કાવ્ય ૪૦	૫૩૬	શ્લોક ૧—૨	૫૫૩
એકતાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૩૬—૮	જપ પ્રાપ્તિ મન્ત્ર	૫૫૩
ચિત્ર ૨૫૩ ભક્તામર કાવ્ય ૪૧	૫૩૭	શ્લોક ૩	૫૫૩—૪
એકતાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૩૮	વશીકણુ મન્ત્ર	૫૫૪
ચિત્ર ૨૫૪ ભક્તામર કાવ્ય ૪૧	૫૩૮	શ્લોક ૪—૫—૬	૫૫૪—૫
બેતાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૩૮—૪૦	વશીકરણુ મન્ત્ર	૫૫૫
ચિત્ર ૨૫૫ ભક્તામર કાવ્ય ૪૨	૫૩૯	શ્લોક ૭	૫૫૫—૬
બેતાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૪૦	લયનિવારક મન્ત્ર	૫૫૬
ચિત્ર ૨૫૬ ભક્તામર કાવ્ય ૪૨	૫૪૦	શ્લોક ૮	૫૫૬
તેતાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૪૧—૨	મર્ષ વિષ નિવારણુ મન્ત્ર	૫૫૬
ચિત્ર ૨૫૭ ભક્તામર કાવ્ય ૪૩	૫૪૧	શ્લોક ૯	૫૫૬—૭
તેતાનીશમા યત્રની વિધિ	૫૪૨	ઉપદ્રવ નિવારણુ મન્ત્ર	૫૫૭
ચિત્ર ૨૫૮ ભક્તામર કાવ્ય ૪૩	૫૪૨	શ્લોક ૧૦	૫૫૭
સુખાનીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૪૨—૪૪	જપ લય નિવારણુ મન્ત્ર	૫૫૭ ૮
ચિત્ર ૨૫૯ ભક્તામર કાવ્ય ૪૪	૫૪૩	શ્લોક ૧૧	૫૫૮
સુખાલીશમા યત્રની વિધિ	૫૪૪	અગ્નિ લય નિવારણુ મન્ત્ર	૫૫૮
ચિત્ર ૨૬૦ ભક્તામર કાવ્ય ૪૪	૫૪૪	શ્લોક ૧૨	૫૫૮—૯
પીસ્તાલીશમા કાવ્યની પચાગ વિધિ	૫૪૪—૬	મનોવાહિનિ ૧૫ મન્ત્ર	૫૫૯
ચિત્ર ૨૬૧ ભક્તામર કાવ્ય ૪૫	૫૪૫	શ્લોક ૧૩	૫૫૯

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
વ્યંતર કુષ્ટ નિવારક મંત્ર	૫૫૯-૬૦	શુભાશુભ દર્શક મંત્ર	૫૭૧-૨
શ્લોક ૧૪	૫૬૦	શ્લોક ૩૧	૫૭૨
પ્રશ્ન પૃચ્છા મંત્ર	૫૬૦	સર્વોપદ્રવનાશક મંત્ર	૫૭૨
શ્લોક ૧૫	૫૬૧	શ્લોક ૩૨	૫૭૨-૩
જ્વર નાશક મંત્ર	૫૬૧	અકાલ નિદ્રા પ્રાપક મંત્ર	૫૭૩
શ્લોક ૧૬	૫૬૧	શ્લોક ૩૩	૫૭૩
કાર્મણાદિ દોષ નિવારણ મંત્ર	૫૬૨	ભય નિવારક મંત્ર	૫૭૩
શ્લોક ૧૭	૫૬૨	શ્લોક ૩૪	૫૭૩-૪
ઝેર નિવારક મંત્ર	૫૬૨	લાભદાયક મંત્ર	૫૭૪
શ્લોક ૧૮	૫૬૨-૩	શ્લોક ૩૫	૫૭૪
શુભાશુભ ફલ પ્રાપ્તિ મંત્ર	૫૬૩	સંકટ નિવારક મંત્ર	૫૭૪
શ્લોક ૧૯	૫૬૩-૪	શ્લોક ૩૬	૫૭૫
મત્સ્ય બંધન નિવારક મંત્ર	૫૬૪	વશીકરણ મંત્ર	૫૭૫
શ્લોક ૨૦	૫૬૪	શ્લોક ૩૭	૫૭૫
રાત્રી વશીકરણ મંત્ર	૫૬૪-૫	ઉપદ્રવ નિવારક મંત્ર	૫૭૫-૬
શ્લોક ૨૧	૫૬૫	શ્લોક ૩૮	૫૭૬
ચૌર ભય નિવારણ મંત્ર	૫૬૫	ચિંતિત કાર્ય સિદ્ધિ મંત્ર	૫૭૬
શ્લોક ૨૨	૫૬૫-૬	શ્લોક ૩૯	૫૭૬-૭
લાભદાયક મંત્ર	૫૬૬	વશીકરણ મંત્ર	૫૭૭
શ્લોક ૨૩	૫૬૬	શ્લોક ૪૦-૪૪	૫૭૭-૭૮
આકર્ષણ મંત્ર	૫૬૬	રોગ નિવારક મંત્ર	૫૭૮-૭૯
શ્લોક ૨૪	૫૬૬-૭	કલ્યાણમંદિરના મન્ત્રામ્નાયો	૫૮૦-૬૧૬
પ્રતાપદાયક મંત્ર	૫૬૭	કર્તા પૂર્વાચાર્ય	
શ્લોક ૨૫	૫૬૭	કાવ્ય ૧-૨ ની પંચાંગ વિધિ	૫૮૦-૮૧
ઝેર નિવારક મંત્ર	૫૬૭-૮	ચિત્ર ૨૯૪ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧-૨	૫૮૦
શ્લોક ૨૬	૫૬૮	કાવ્ય ૩ ની પંચાંગ વિધિ	૫૮૧
પરવિદ્યા હેન મંત્ર	૫૬૮	ચિત્ર ૨૯૫ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૩	૫૮૧
શ્લોક ૨૭	૫૬૯	કાવ્ય ૪ ની પંચાંગ વિધિ	૫૮૧-૨
નજર દોષ નિવારક મંત્ર	૫૬૯	ચિત્ર ૨૯૬ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૪	૫૮૨
શ્લોક ૨૮	૫૭૦	કાવ્ય ૫ ની પંચાંગ વિધિ	૫૮૨-૩
મનોવાંછિત દાયક મંત્ર	૫૭૦	ચિત્ર ૨૯૭ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૫	૫૮૩
શ્લોક ૨૯	૫૭૦-૭૧	કાવ્ય ૬ ની પંચાંગ વિધિ	૫૮૩
દાહજ્વર ઉપશામક મંત્ર	૫૭૧	કાવ્ય ૭ ની પંચાંગ વિધિ	૫૮૩-૫
શ્લોક ૩૦	૫૭૧	ચિત્ર ૨૯૮ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૬	૫૮૪
		ચિત્ર ૨૯૯ " " ૭	૫૮૪

विषय	पान	विषय	-पान
का. ८ नी पयाग विधि	५८५-६	का. २६ नी पयाग विधि	५८६-१२
मित्र ३०० कल्याणुमदिर का. ८	५८५	का. २७ नी पयाग विधि	५८६-१०१
का. ८ नी पयाग विधि	५८६-७	मित्र ३१७ कल्याणुमदिर का. १२५	६००
मित्र ३०१ कल्याणुमदिर का. ८	५८६	" ३१८ " का. २६	६००
का. १० नी पयाग विधि	५८७	" ३१९ " का. २७	६०१-११
मित्र ३०२ कल्याणुमदिर का. १०	५८७	का. २८ नी पयाग विधि	६०१-२
का. ११ नी पयाग विधि	५८७	मित्र ३२० कल्याणुमदिर का. २८	६०२
मित्र ३०३ कल्याणुमदिर का. ११	५८८	का. २९ नी पयाग विधि	६०२-३
मित्र ३०४ का. १२	५८८	मित्र ३२१ कल्याणुमदिर का. २९	६०३
का. १२ नी पयाग विधि	५८९	का. ३० नी पयाग विधि	६०३-१
मित्र ३०५ कल्याणुमदिर का. १३	५८९	" ३१ नी पयाग विधि	६०३-५
का. १३ नी पयाग विधि	५९०	मित्र ३२२ कल्याणुमदिर का. ३०	६०४
का. १४ नी पयाग विधि	५९०-१	" ३२३ " का. ३१	६०४
मित्र ३०६ कल्याणुमदिर का. १४	५९०	का. ३२ नी पयाग विधि	६०५
का. १५ नी पयाग विधि	५९१-२	मित्र ३२४ कल्याणुमदिर का. ३२	६०५
मित्र ३०७ कल्याणुमदिर का. १५	५९१	का. ३३ नी पयाग विधि	६०५-६
का. १६ नी पयाग विधि	५९२	मित्र ३२५ कल्याणुमदिर का. ३३	६०६
मित्र ३०८ कल्याणुमदिर का. १६	५९२	का. ३४ नी पयाग विधि	६०६
का. १७ नी पयाग विधि	५९२-३	मित्र ३२६ कल्याणुमदिर का. ३४	६०७
मित्र ३०९ कल्याणुमदिर का. १७	५९३	" ३२७ " का. ३५	६०७
का. १८ नी पयाग विधि	५९३	का. ३५ नी पयाग विधि	६०८
मित्र ३१० कल्याणुमदिर का. १८	५९४	" ३६ नी पयाग विधि	६०८-६
का. १९ नी पयाग विधि	५९४	मित्र ३२८ कल्याणुमदिर का. ३६	६०८
का. २० नी " "	५९४	का. ३७ नी पयाग विधि	६०९-१०
का. २१ नी " "	५९४-६	मित्र ३२९ कल्याणुमदिर का. ३७	६०९
मित्र ३११ कल्याणुमदिर का. १९	५९५	का. ३८ नी पयाग विधि	६१०
" ३१२ " " २०	५९५	मित्र ३३० कल्याणुमदिर का. ३८	६१०
" ३१३ " " २१	५९६	का. ३९ नी पयाग विधि	६११
का. २२ नी पयाग विधि	५९६	मित्र ३३१ कल्याणुमदिर का. ३९	६११
मित्र ३१४ कल्याणुमदिर का. २२	५९७	का. ४० नी पयाग विधि	६१२
का. २३ नी पयाग विधि	५९७	मित्र ३३२ कल्याणुमदिर का. ४०	६१२
का. २४ नी पयाग विधि	५९७-८	का. ४१ नी पयाग विधि	६१२-३
मित्र ३१५ कल्याणुमदिर का. २३	५९८	मित्र ३३३ कल्याणुमदिर का. ४१	६१३
का. २५ नी पयाग विधि	५९८	का. ४२ नी पयाग विधि	६१३-१४
मित्र ३१६ कल्याणुमदिर का. २४	५९८	मित्र ३३४ कल्याणुमदिर का. ४२	६१४

વિષય	પાનું	વિષય	પાનું
કાવ્ય ૪૩ની પંચાગ વિધિ	૬૧૪-૧૬	કર્તા : સુનિ ઉદયકુસલ	
ચિત્ર રૂપ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૪૩	૬૧૫	પરિશિષ્ટ ૫	
કાવ્ય ૪૩ની પંચાગ વિધિ	૬૧૫	ભૈરવાષ્ટક	૬૩૯-૪૦
કાવ્ય ૪૪ની પંચાગ વિધિ	૬૧૬	પરિશિષ્ટ ૬	
બૃહન્નાગ્નિ સ્તોત્ર	૬૧૭-૬૨૨	પરમેષ્ઠિ-નમસ્કાર-સ્તોત્ર	૬૪૧-૪૬
કર્તા : શાંતિસૂરિ		કર્તા : ભદ્રગુપ્તસૂરિ	
પરિશિષ્ટ-૧		પરિશિષ્ટ ૭	
શ્રી ઋષિમંડલ સ્તોત્ર	૬૨૨-૬૨૨	નવકાર-સાર-સ્તવન	૬૪૭-૫૨
પરિશિષ્ટ ૨		કર્તા : માનતુંગસૂરિ	
શ્રી નવચક્ર મંત્રાક્ષર સ્તોત્ર	૬૩૩-૬૩૫	પરિશિષ્ટ ૮	
પરિશિષ્ટ ૩		પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સ્તોત્ર	૬૫૩-૫૮
શ્રી મહાલક્ષ્મી અષ્ટક	૬૩૬	કર્તા : શ્રી જિનકીર્તિસૂરિ	
પરિશિષ્ટ ૪		પરિશિષ્ટ ૯	
શ્રી માણિક્યદ્રવ્યોત્તમ છંદ	૬૩૬-૬૩૮	નમસ્કાર ક્ષેત્ર સ્તોત્ર	૬૫૮-૬૧

ચિત્રાનુક્રમણિકા

ચિત્ર	ચિત્રક્રમ	ચિત્ર	ચિત્રક્રમ
૫૪ શ્રી સતિન્દ્ર સ્તોત્ર યત મહિત	૧	૨૭૬ કન્યાશુભદિર કાન્ધ ૧૮	૧૫
૧૨૨ તિલ્યપુત્ર યત	૧	૨૮૦ " " ૧૯	૧૫
૧૨૪ " " ૩	૨	૨૮૧ " " ૨૦	૧૬
૧૨૬ " " ૫	૩	૨૮૨ " " ૨૧	૧૬
૧૨૯ " " ૬	૩	૨૮૩ " " ૨૪	૧૭
૧૩૦ " " ૯	૪	૨૮૪ " " ૨૫	૧૭
૧૩૧ " " ૧૦	૪	૨૮૫ " " ૨૬	૧૮
૧૩૨ " " ૧૧	૫	૨૮૬ " " ૨૭	૧૮
૧૩૫ " " ૧૪	૫	૨૮૭ " " ૨૮	૧૯
૧૩૬ " " ૧૫	૬	૨૮૮ " " ૨૯	૧૯
૧૩૮ " " ૧૭	૬	૨૮૯ " " ૩૦	૨૦
૧૪૦ " " ૧૯	૭	૨૯૦ " " ૩૫	૨૦
૧૪૨ નમિગ્રીયુ સ્તોત્ર ૧	૭	૨૯૧ " " ૩૮	૨૧
૧૫૮ " " ૧૪-૧૫	૭	૨૯૨ " " ૩૯	૨૧
૧૬૬ " " ૧૮	૮	૨૯૩ " " ૪૩-૪	૨૨
૧૬૫ " " ૨૨	૮	૩૩૮ થી ૩૪૩ કન્યાશુભદિરના સુશોભનો	૨૩
૧૬૭ અમિતશાનિ " ૧-૨	૮	૩૪૪ થી ૩૪૯ " "	૨૪
૧૬૮ " " ૨૨-૨૫	૮	૩૫૦ થી ૩૫૫ " "	૨૫
૧૬૮ " " ૨૨-૫૨	૯	૩૫૬ થી ૩૬૧ " "	૨૬
૧૭૦ " " ૩૦-૩૧	૯	૩૬૨ થી ૩૬૭ " "	૨૭
૧૭૧ " " ૩૭-૩૮	૯	૩૬૮ થી ૩૭૩ " "	૨૮
— " " ૩૯-૪૦	૯	૩૭૪ થી ૩૭૯ " "	૨૯
૨૬૮ કન્યાશુભદિર કાન્ધ ૩	૧૦	૩૮૦ થી ૩૮૫ " "	૩૦
૨૭૦ " " ૪	૧૦	૩૮૬ શ્રી નરસિમહન યત	૩૧
૨૭૧ " " ૮	૧૧	૩૮૭ કપડા પરનો શ્રી નરસિમહન યતનો પટ	૩૨
૨૭૨ " " ૮	૧૧	૩૮૮ શ્રી પાર્શ્વનાથ નવગ્રહના ચિત્રો સાથે	૩૩
૨૭૩ " " ૧૦	૧૨	૩૮૯ શ્રી નરસિમહેન	૩૪
૨૭૪ " " ૧૧	૧૨	૩૯૦ શ્રી અમિતનાથ	૩૪
૨૭૫ " " ૧૨	૧૩	૩૯૧ શ્રી સભરનાથ	૩૪
૨૭૬ " " ૧૩	૧૩	૩૯૨ શ્રી અમિત નરસિમ	૩૪
૨૭૭ " " ૧૪	૧૪	૩૯૩ શ્રી સુમનનાથ	૩૫
૨૭૮ " " ૧૬	૧૪	૩૯૪ શ્રી પદ્મપ્રભુ	૩૫

ચિત્ર	ચિત્રકલક	ચિત્ર	ચિત્રકલક
૩૯૫ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ	૩૫	૪૦૪ શ્રી શાંતિનાથ	૩૭
૩૯૬ શ્રી ચંદ્રગ્રભુ	૩૫	૪૦૫ શ્રી કુંથુનાથ	૩૮
૩૯૭ શ્રી સુવિધિનાથ	૩૬	૪૦૬ શ્રી અરનાથ	૩૮
૩૯૮ શ્રી શીતલનાથ	૩૬	૪૦૭ શ્રી મલ્લિનાથ	૩૮
૩૯૯ શ્રી શ્રેયાસનાથ	૩૬	૪૦૮ શ્રી મુનિસુત્રતસ્વામી	૩૮
૪૦૦ શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામી	૩૬	૪૦૯ શ્રી નમિનાથ	૩૯
૪૦૧ શ્રી વિમલનાથ	૩૭	૪૧૦ શ્રી નેમિનાથ	૩૯
૪૦૨ શ્રી અનંતનાથ	૩૭	૪૧૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ	૩૯
૪૦૩ શ્રી ધર્મનાથ	૩૭	૪૧૨ શ્રી મહાવીરસ્વામી	૩૯

॥ ॐ ह्रीं श्रीं पार्वतीाय नम ॥

મહાપ્રાભાવિક નવસ્મરણ.

નમસ્કાર માહાત્મ્ય

ત્રણ જગતના શુર અને ઈષ્ટવૃક્ષ નમાન તથા સુકૃતિરૂપ રમણીના અદ્વિતીય કામુદ્ર પ્રથમ તીર્થ ૭૨ શ્રીઋષભદેવસ્વામીને નમસ્કાર થાઓ જેઓ તપ અને જ્ઞાનરૂપી ધનના સ્વામી છે તથા જેઓના ચળુ કમળને ધ્વજો પણ નમસ્કાર કરે છે અને જેઓ સિદ્ધમેનના સ્વામી છે તેઓ શ્રીગણતિનાથ પ્રભુને નમસ્કાર થાઓ શ્રીમુનિમુવત સ્વામીને, અનંતનાથ પ્રભુને, તથા શ્રીઅરિષ્ટનેશ્વિ પ્રભુને નમસ્કાર થાઓ શ્રીમાન પાર્શ્વનાથ સ્વામીને, પ્રભુ શ્રીમહાવીરસ્વામીને તથા બીજા સર્વ જિનેશ્વરને નમસ્કાર થાઓ અચ્યુતા, અણિકા, બ્રાહ્મી, પદ્માવતી અને અરસ્વતી વગેરે દેવીઓ કે જે માતા તુલ્ય ગણાય છે તેઓ મને પુરુષાર્થની પરપરા આપો પુણ્યરૂપ શરીરને ઉત્પન્ન કરનારી, પાળનારી અને શુદ્ધિ કરનારી તથા હવે ત્રણ આત્માને વિશ્રામ લેવા માટે કમળ મરોવર મમાન પદ્યપરમેષ્ઠિની નમસ્કૃતિ સદા જયવતી વર્તે આ આર ગતિરૂપ અમારૂં જો કે ઈલુક છે, તો પણ મને મનુષ્યજન્મ અને દીર્ઘાયુષ મળવાથી માત્રે તો માન્ય કરવા લાયક છે, જારણ કે તે જન્મ અને દીર્ઘાયુષના આશ્રયથી જ મને જિનેશ્વરદેવનું ગામન (જૈન ધર્મ) પ્રાપ્ત થયેલ છે

શ્રીજિનશાસનરૂપ મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષે પાત્ર મેરૂ સમાન અરિહંત, મિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને નર્વ સાધુઓને નમસ્કાર હો જે લલ્ય પ્રાણીઓ “નમો અરિહતાણ, નમો સિદ્ધાણ, નમો આચરિયાણ, નમો જ્વજ્ઞાયાણ, નમો લોણ સવ્વસાહુણ” આ પાત્ર પદોનું ભાવ

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસાર- સમા ભાગનગર ત કૃષી વિ. મ. ૧૯૭૬ મા પ્રસિદ્ધ થયેલા ‘નમસ્કાર માહાત્મ્ય’ એ દૂર્ભાગ્ય ચરિત્ર’ થી આ સારીએ કૃતિ અને ગ્લુ કરવામા આવી છે

પ્રવંક સ્મરણ કરે છે, તેઓને ભવભ્રમણ ક્યાંથી હોય ? સાક્ષાત્ તીર્થંકરની વાણીના પાંત્રીસ અતિશયો જેવા આ પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારના પાંચ પદોના પાંત્રીસ અક્ષરો તમને લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિને માટે થાઓ. આદિ અંત રહિત તે પંચ પરમેષ્ઠિના ત્રણ લોકને પવિત્ર કરનાર શ્લોકો વડે સિદ્ધસેનની વાણી પોતાના આત્માની શુદ્ધિને કરે છે.

જેઓએ અરિહંત ભગવતનું શરણ ગ્રહણ કર્યું હોય છે, તેઓને નરનાથ રાજાઓ વશવર્તી થાય છે, દેવેન્દ્રો તેમને નમસ્કાર કરે છે તથા તેઓને સર્પાદિકથી ભય ઉપજતો નથી જે ભય પ્રાણી અરિહંતને પૂજે છે, તેના પર મોહ દ્રોહ કરી શકતો નથી, તે નિરંતર હર્ષ પામે છે અને શીઘ્રપણે મોક્ષમાં જાય છે. જેઓને કેવળજ્ઞાનીઓ પ્રદક્ષિણા દેવા વડે પૂજે છે—અર્થે છે તે અનંત ગુણ અને રૂપવાળા અરિહંત ભગવંતના માહાત્મ્યને કેણુ જાણે છે ? બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર વગેરે દેવોને પણ જે રાગદ્વેષાદિક રિપુઓ (શત્રુઓ) એ અત્યંત વિડંબના પમાડી છે, તે શત્રુઓને એકલા જિનેશ્વરોએ—અરિહંત ભગવંતોએ જ હણ્યા છે. આત્મા અને કર્મ બંને ક્ષીર નીરની જેમ નિરંતર મળેલા છે તેનું હંસની જેમ જે વિવરણ—પૃથક્કરણ તે એક જિનેશ્વર ભગવંતો જ કરે છે જેમ સ્મૃ (સંભારવું) અને ધ્યૈ (ધ્યાન કરવું) એ જોડાક્ષરવાળા ધાતુઓના અક્ષરો સ્વભાવથી જ જોડાએલા છે, તેમ જ આત્મા અને કર્મ સ્વભાવથી જ જોડાએલા છે, તેઓના સંયોગને બીજા મહાત્માઓ પણ જાણી શકતા નથી. બીજા અને અંકુરાની જેમ તથા કુકડી અને ઇંડાની જેમ આત્મા અને કર્મ અનાદિ દાળથી પરસ્પર મળેલાં છે. તેમાં અમુક પ્રથમ અને અમુક પછી ઉત્પન્ન થએલાં છે એવું પૂર્વાપરપણું સર્વથા પ્રકારે અસંભવિત જ છે. જેઓ પ્રાણીઓને કર્મરૂપ પાશથી તાયી—રક્ષણ કરનારા છે, જેઓ ભવસમુદ્રમાં ડુબતા પ્રાણીઓને તારનાર છે તથા જેઓ તત્ત્વજ્ઞાનીઓના સ્વામી છે તે જિનેશ્વર ભગવંતોનું અમે ધ્યાન કરીએ છીએ ત્રણ રેખાવાળો અને માથે અનુસ્વારવાળો જંકાર અક્ષર એવું બતાવે છે કે જેનો આત્મા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ તત્ત્વોથી પવિત્ર થએલો હોય તે મોક્ષ પદને—સિદ્ધિ સુખને પામે છે માથું બાંધેલો, સરલ સીધી ત્રણ રેખાવાળો અને મસ્તક પર અનુસ્વારવાળો જં એવો અક્ષર જે પુરુષ હમેશાં બોલે છે, તે પુરુષ ત્રણે કાળ નન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ વડે સરલ થઈને ત્રણ ભુવનના મુગટરૂપ થાય છે—સિદ્ધિ-પણને પામે છે. સાત ક્ષેત્રની જેમ અક્ષર અને સાત ક્ષેત્રની જેમ શાશ્વતા આ પ્રથમ પદના સાત અક્ષરો નમો અર્ઘિતાળં મારા સાત ભયોનો નાશ કરો.

શ્રીસિદ્ધસેન આચાર્યે રચેલા નમસ્કાર માહાત્મ્યનો

પ્રથમ પ્રકાશ સંપૂર્ણ.

જે - માને સિદ્ધતા હોયો ગેલા તે - માને તે સિદ્ધોને જન્મ નથી, મરણ નથી લય નથી, પગલવ નવાં તથા કલેસનો લેગ પણ નથા મોચાના (ડેળના) તલની જેમ મર્યાદા પ્રદાને આગ - હિત આ મ આગ કયા અને લોકના અગ્રભાગે ગેલા લોકના આસ્થત સિદ્ધતા હોયોનો વેલવ કયા ? જેઓ મોડમા મિત-ઉન્નત ધર્મવાળા છે, ગુરુલ લેશ્યાવળા છે, ગુરુલ ધ્યાનવાળા છે અને નિર્ભળ કીર્તિવળા છે તે મિદેા અમોને સિદ્ધિના આપનાર વાઓ સિદ્ધાણુ એ ગણદમા દ્વા અદર હોવાવાં મત્સુગેને સ્વર્ગ અને મોક્ષનુ દાન કરવામા તથા દુર્ગતિમા પરતા ધાગણ કરવામા સિદ્ધોની ઝોકા વળતે જ રાક્ષિ છે એમ હુ ગાનુ છુ અથવા આ બે અલગવળા સિદ્ધ ગણદમા 'દુ' એ બે અલગનો યોગ છે તેવાં તે મત્સુગેને યોગવીપ ઉત્પન્ન થનાડ મોલકપ ક્ષણ આપવાનુ કહે છે જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બેનો પગપગ યોગ (મળધ) ડોઈ અપૂર્વ છે, કેમક તે સ્ત્રી પુરુષના યોગની જેમ પન્માન્માથી ઉત્પન્ન થએલા આનદને ઉત્પન્ન કું છે પુરુષનુ ભાન્ય પાગણુ પગુ જેવુ છે અને ઉદમ એ અધ જેવો છે, તેવાં કરીને જેમ આધળા અને પાગળાનો યોગ વવાળા ગમન કિયાની સિદ્ધિ વાય છે, તેમ જ્ઞાન અને ક્રિયાનો યોગ વવાથી મોક્ષ પન્ની સિદ્ધિ થાય છે ગરુગ અને દાલનાં જેવા જ્ઞાન અને આગ્નિ એ બેનેને ધાગણ કરનાર વીન પુરુષ અમકિતકપ જળતન્ને ધા રુ કરી મનાન્ગપ સુમસ્રામમા જયપલાને પામે છે જેવી રીતે પક્ષીને પોતાની બે પાજો ઇન્દ્રિત - માને પહોચાડે છે તેવી રીતે નિશ્ચય અને વિન્તાન્વાળા ંદ્રેત તપ અને ગમ એ બે બને મળાને પ્રાણીને ઈન્દ્રિત ન્વાને (મોક્ષ ન્વાને) પહોચાડે છે કુરુધગ જાળદના જેમ ઉત્તર્ગ અને અપવાદ એ બેને મળાને નીલાગ કપ સ્થ પર આડદ થએલા પ્રાણીને લણુવાન્મા મોક્ષકપ નગરે પહોચાડે છે નિશ્ચય અને વ્યવહાર એ બે નયો આવેડ તથા પલેડમા નિન્તર ઉગ્રોત-પ્રાગ્ય કરના માટે મૂર્ચ અને ચક્રના જેમ બનૂત તે મનની ગુદ્ધિ એ આશ્ચત તત્ત્વ છે અને નયમ એ જાદા તત્ત્વ છે તે બનેનો યોગ વવાવાં મોક્ષા પ્રાપ્તિ વાય છે, તેવાં કરીને હે આત્મા ! તે બનેનુ તુ નેવન કુ જેમ એક ચક્રવટે ચ્વ ચાલતો નરી અને એક પાખ વટે પક્ષી ઉડી ગતુ નવાં, જેમ દગડના અદર નવ મુધીની નર્ નખાનો મમાવેન થઇ લય છે, તે જ પ્રમાણે અનેકાતપક્ષ કપી નગુદમા નરી જોના જેમ નર્વ એકાતપમેનો તમાવેચ થઈ લય છે, પન્તુ તુન્ન એટલે અપ વિપથનાગ એકાતપક્ષમા અનેનપક્ષની ન પદાઓનો મમાવેચ થઈ ગકતો નવી, કેમકે દન્દ્રિતા પન્ગ ચક્રવર્તિની પ્રમુદ્ધિઓનો મમાવેચ થઈ ગ તો નવી દાય ગઈ દેકાગ એકાતપમેનો આભામ જણાતો રાય તો તે અનેકાતપક્ષથી ઉત્પન્ન થએલો છે એમ

[illegible]

જાણું; કેમકે વાટ, તેલ અને પાત્ર વગેરે સામગ્રીનો સંયોગ થવાથી જ દીપક ઉત્પન્ન થાય છે. સત્ત્વ અને અસત્ત્વ, નિત્ય અને અનિત્ય, તથા ધર્મ અને અધર્મ એ વગેરે ગુણો બધે મળેલા છે; તે જ સત્પુરુષોને કાર્યની સિદ્ધિ બતાવી આપે છે. તેથી કરીને હે ભવ્યજીવો ! જો સિદ્ધિપદની ઈચ્છા હોય તો જુદાના આઠ ગુણરૂપ મંત્રનો જાપ કરી એકાંતપક્ષ ગ્રહણ કરવાનો કઠાગ્રહ છોડી દઈને તત્ત્વને માટે જ યત્ન કરો. ત્રણ રેખાવાળો અને માથે અનુસ્વારવાળો જંકાર એવું દેખાડે છે કે જ્ઞાન, દર્શન અને આદિત્રરૂપ ત્રણ રત્નવાળો આત્મા શૂન્ય સ્વભાવને—મોક્ષને પામે છે. શુભ અને અશુભ સર્વ કર્મનો ક્ષય થવાથી આત્માનું જે ચૈતન્ય સ્વરૂપ મોક્ષસ્થાનમાં ભાસે છે તે જ શૂન્ય સ્વભાવપણું કહેવાય છે. ઔદારિકાદિક પાંચ શરીરનો નાશ કરનાર અને મોક્ષરૂપ પાંચમી ગતિને આપનાર આ પાંચ અક્ષરો ‘નમો સિદ્ધાંજી’ તમોને પંચત્વ (મરણ) વગેરેના પ્રપંચથી એટલે જન્મ, જરા, મરણાદિક આ સંસારના સ્વભાવથી રક્ષણ કરે.

દ્વિતીય પ્રકાશ સંપૂર્ણ.

જેઓએ આચાર્યના ચરણકમળોનો આશ્રય કર્યો હોય છે તે પ્રાણીઓને વિષે તમોગુણ હોતો નથી અને બાહ્ય સુખવાળો સત્ત્વગુણ પણ હોતો નથી, તેમજ મન, વચન અને કાયાનું કાંઈ પણ કષ્ટ હોતું નથી. મોહના પાશમાં ફસાએલા પ્રાણીઓને પણ આચાર્ય ભગવાન કેશિ નામના ગણધરની જેમ મોહથી મુક્તિ છે, તે મહદ્ આશ્ચર્ય છે. જેઓનામાં મનોહર આચારો રહેલા છે, જેઓનામાં મોક્ષનો સંગમ કરાવનાર આગમો (શ્રુતજ્ઞાન) રહેલ છે અને જેઓનામાં ખોટ વિનાના કેવળ આવકના જ ઉપાયો રહેલા છે, તેઓને પંડિતો આચાર્ય કહે છે, ચથાર્થ તત્ત્વની પ્રરૂપણા કરનાર, યમ નિયમાદિકને વિષે યત્ન કરનાર અને પોતાના આત્મરૂપ યજ્ઞનું જ યજન-પૂજન કરનાર આચાર્ય ભગવાન નિરંતર મારું શરણ હો. જેઓ રિપુ-શત્રુ અને મિત્રને વિષે, સુખ અને દુઃખને વિષે, મોક્ષ અને સંસારને વિષે તથા ધનાઢ્ય અને નિર્ધનને વિષે સમદષ્ટિવાળા હોય તેઓને જ ચતિઓના સ્વામી (આચાર્ય) કહેલા છે. જા-જે કોઈપણ પ્રકારની નિર્મળ સિદ્ધિઓ છે અને જે કોઈપણ પ્રકારની ઉત્ત્વળ લબ્ધિઓ છે, તે સર્વ કમળને ભમરીની જેમ આચાર્ય ભગવાનને વરે છે—પ્રાપ્ત થાય છે. ત્રણ રેખાવાળો અને માથે અનુસ્વારવાળો જંકાર એવું બતાવે છે કે જેઓ ત્રણ વર્ગને વિષે સમાન દષ્ટિવાળા હોય છે, તેઓ સત્પુરુષોના શિરોમણિરૂપ થાય છે; તેમાં ધર્મ, અર્થ અને કામ અથવા શત્રુ, મિત્ર અને ઉદાસીન અથવા રાગ, દ્વેષ અને મોહ એ ત્રણ વર્ગ કહેવાય છે. સાત તત્ત્વરૂપ કમળના

વનને વિક્રમ્વઃ કરવામા સૂર્યના કિરણો જેવા આ ત્રીજા પદના માત અક્ષરો 'નમો આયરિવાળ' સાત નરક પૃથ્વીરૂપ દુર્ગતિનો નાશ કરે.

તૃતીય પ્રકાશ સંપૂર્ણ.

ઉપાધ્યાયનો આશ્રય કરનાર મુક્ત મનુષ્ય કૃત્તિમત પાપાડીઓથી પરાલવપણાને પામતો નથી-પરાજય પામતો નથી, મન, વચન અને ક્રિયા એ ત્રણ દડ વડે વિડળણા પામતો નથી તથા કોધાદિ કષાયો વડે દડાતો નથી જે મનુષ્ય ઉપાધ્યાયની મેવા કરે છે તે મનુષ્યના રાગમાથી મોમા એટલે મા-લક્ષ્મી, ઉમા-કીર્તિ, હી, ધૃતિ અને પ્રાહ્લી એ દેવીઓ દ્વર થતી નથી એવી મિદ્ધ લગવાનની આજ્ઞા છે, જેઓ મૂર્તિમાન (દિહધારી) હૃદય છે, જેઓ મમકિતદિષ્ટિવાળાનો ઉત્પન્ન છે અને જેઓ શ્રદ્ધાબુદ્ધિનો ઉત્સાહ છે, તેઓ ઉપાધ્યાય કહેવાય છે જેઓ વચન, ગરીબ અને વયથી વૃદ્ધિ પામેલા છે, જેઓ હિંસાની વાતથી પણ રહિત છે અને જેઓ વેદ વિદ્યાને વગ રહેલા છે અર્થાત્ વેદના પારગર્ભી છે તે ઉપાધ્યાયની તુ સેવા કર એકાત અનિલપક્ષ અને એકાત નિલપક્ષનો જય કરવાથી ઉત્પન્ન થએલી ઉપાધ્યાયની કીર્તિરૂપ લભાનો વજ્રરત્ન રાષ્ટ્ર મર્વ દિશાઓમા વ્યાપી રહ્યો છે યા-જે (સિધ્ધિને) સાત નયની કુરાળતા પ્રાપ્ત થાય છે, જે અન્યના આગમચાઓમા ચતુર્ગર્ભ પ્રાપ્ત થાય છે અને જે દ્વાદશગીરૂપ સૂત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે તે મર્વ ઉપાધ્યાય વિના શી ગીતે પ્રાપ્ત થાય ? ત્રણ કેળાઓ અને માથે અમુન્વાળ વાળો જકાળ અહીં એમ બતાવે છે કે વિનય, શુભ અને ગીર્ણ વગેરે ગુણો મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે જરૂર છે માત રમ્મુ પ્રમાણુ ઊર્વલોકના માર્ગનો પ્રકાર કરવામા દીપક સમાન મહા ઉન્નવળ એવા આ ચોથા પદના માત અક્ષરો 'નમો વજ્રજ્ઞાવાળ' મારા મન વ્યસનનો નાશ કરનારા વાઓ.

ઇતિ ચતુર્થ પ્રકાશ

માધુની મેવા કરનાગ મનુષ્યોને વ્યાધિ પીડા કરતો નથી, દગ્ધિપણુ પ્રાપ્ત થતુ નથી, ઇષ્ટ વસ્તુનો વિચોગ થતો નથી, તથા મનના ઉદ્વેગ થતો નથી માધુના વ્યાનરૂપ અમૃતગમના અન્ન વડે જેઓના મનરૂપ મેત્રો આજેલા હોય છે, તે મનુષ્યોને આગ પ્રકાગનો દુષ્ટરૂપ અધકાળ અધતાનુ કાળુ થતો નથી મોક્ષા ત્યાગ કરનાગ અભ્યતગ શત્રુ (રાગાદિક)નો નાશ કરનાગ અને મોક્ષલક્ષ્મીએ કદાલપૂર્વક જોએલા મુનિઓ અત્યંત હૃદય પામે છે લોભરૂપ વૃદ્ધનુ ઉન્મૂલન કરનામા નદીના મેગ-પૂર મમાન, લોડને વિષે

ઉત્તમ ચારિત્રવાળા તથા લોકમાં ઉત્તમતાને પામેલા ત્રીજા^૧ સ્થાનવાળા ને સાધુઓ અમારાં પાપનો નાશ કરે.

પૂજ્ય સાધુજન મૂળ ગુણ તથા ઉત્તર ગુણના સમૂહરૂપી ઉદ્યાનમાં મનરૂપ મૃગની સાથે છકાંતમાં ઈચ્છા પ્રમાણે કીડા કરે છે. શ્રુતના પારગામી સંવિષ્ણ સાધુને વિષે જે આ એકાકીપણું છે તે દક્ષિણાવર્ત શંખને વિષે રહેલા સિદ્ધસરિતાના જળ જેવું છે. સાધુ એકાકી રહેવાથી ક્રોધવડે વિહ્વળ થતા નથી, એકલા રહેનાર સાધુ માનને કરતા નથી, એકલા રહેનાર સાધુ કપટ (માયા)નો આરંભ કરતા નથી અને એકાકી વિચરતા સાધુને તૃષ્ણા (લોભદશા) લુપ્તી શકતી નથી, રાજર્ષિઓમાં મુખ્ય શ્રીનગિ વગેરે પ્રત્યેકબુદ્ધો એકત્વ તત્ત્વને વહન કરવાથી જ મોક્ષે ગયા છે. સર્વથા પ્રકારે જીવાદિ તત્ત્વોને જાણનાર અને નિરંતર ચિત્તમાં સંવેગને ધારણ કરનાર સાધુઓનું એકાકીપણું જ સમતારૂપી અમૃતની નીક સમાન છે. દ્વ અક્ષરની જેમ જળે સંઘાતે-સાથે રહેલા આ યુગના સાધુઓ જે પોતે ઇન્દ્રિયોને વશ કરનાર હોય છે તો તેઓ સ્વાર્થને સાધનારા થઈ શકે છે. દ્વ એવી સંજ્ઞાવડે એમ જણાય છે કે મન, વચન અને કાયાના યોગવડે ઇન્દ્રિયોને વશ કરનારા સાધુઓ જળે સાથે રહીને જ કલ્યાણને પામે છે, એમ શુરુ પરંપરાનો ઉપદેશ પણ છે. જે ઇન્દ્રિયોને વશ રાખનાર હોય તો જે માણસોનું પણ એકાકીપણું નિઃશંકપણે સિદ્ધ થાય છે, પરંતુ જેની ઇન્દ્રિયો પોતાને વશ ન હોય એવો એકાકી માણસ પણ હજાર જેવો જ છે. નેત્રની જેમ જેમનો સંકોચ, વિસ્તાર, નિદ્રા અને જાગૃતિ સરખા હોય એવા જે સનુષ્ઠો દર્શનને માટે (સમકિત પ્રાપ્તિને માટે) સમર્થ થાય છે, પરંતુ એક માણસ કોઈપણ કૃત્ય સંપૂર્ણ કરી શકતો નથી. એકલો માણસ વિડંબનાનું સ્થાન થાય છે, એકલો માણસ પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા સમર્થ થઈ શકતા નથી. અને એકલા માણસનો લોકમાં કે લોકોત્તરમાં પણ વિશ્વાસ આવતો નથી. ભાવના ધ્યાનથી નિશ્ચય કરેલા તત્ત્વમાં જેનો આત્મા લીન થયો હોય એવા મમતા રહિત સાધુ કદાચ લાખ માણસોની મધ્યમાં રહ્યા હોય તો પણ તેઓનું એકાકીપણું નાશ પામતું નથી. સામ્ય-સમતારૂપી અમૃતના તરંગોથી ભરપૂર, સાર અસારનું વિવેચન કરનાર અને ભાવસિદ્ધ કહેવાતા સાધુઓ ઘણા ભેગા થઈને એકત્ર રહે તો પણ તેઓને કાંઈ પણ હાનિ થતી નથી મનની સ્થિરતા વડે નિશ્ચળ અને વૃક્ષાદિકની જેમ ક્રિયાને નહીં કરનારા મુનિઓનો જે એકત્ર સહવાસ તે ભાવનારૂપી લતાઓના મંડપ ગરાંન છે. ચિત્રમાં આજેએલા સૈન્યની જેમ મન, વચન અને કાયા વડે વિકાર રહિત મુનિઓ એકલા રહે તો પણ તેઓને અરતિ ક્યાંથી હોય ? જેમ ઘણા નિર્જીવ પદાર્થો એકત્ર કરીએ તો પણ તેમાં ચૈતન્ય આવતું-હોતું નથી, જેમ ઘણા ણીકણ પુરુષોને એકત્ર કરવાથી પણ

તેઓનામા પગક્રમ આવતું નથી, તેમ ઘણા મુનિઓ એકલા થયા હતા પણ તેઓનામા લેગ પતા ક્લેગ ટૂલવતો નથી મૂઠ જુલિવાળો જે પુરુષ પાપ છ માધુઓના ભેગા ગહેવાલા પણ ગ્વાની થાય એ એમ માનતો હોય તો તે મૂઠ એક ઠેકાણે રહેલા અનત મિત્રોની માથે ગ્લેવાની ઇચ્છા કેમ કરી ગયો ?

જ્ઞાન, દર્શન અને ચાગ્નિરૂપી ત્રણ મહત્ત્વને ધારણ કરનાર માધુઓને ગગાદિકના ઉપદ્રોથી ભયકર ગેવા મન્માર્ગ ઉપર એટલા ચાલવામા શ્લેમકુળગતા રહેલી નથી એકલાને સુદૃતનો પિઝામ વતો નથી, એટલાનું ઇન્દિત પ્રયોજન મિદ્ધ થતું નથી, એટલાને વાહિત અર્ચની પ્રાપ્તિ વતી નથી અને એટલે માણુમ મોક્ષ મેળવવાને માટે મમર્થ વતો નવા જેમ શ્લેષ્મની આધિવાળાને ગાકર આપવી ઠચિત નથી અને તાવવાળાને ધૂતવાણ ભોજન આપવું ચોગ્ય નથી તેમ અગીતાર્થ મુનિને એટલા ગહેવુ ઠચિત નથી પ્રાયે કરીને એકલે માણુન ચોર જેવો લાગે છે, જે માણુમ માથે હોય તો પણ તેમના પગ કચ્ચિન પૂર્તપણાની ગાકા વાય છે, ત્રણ મનુષ્ય માથે હોય તો તે મિથ્યામનુ ન્યાન છે અને ઘણાનો સમહ હોય તો તે ગન્ત જેવો શોભે છે તીર્થ કર તથા પ્રયેષ્ણુદ્ધ વગેરે એટલા જ વિચરે છે, એવા દૃષ્ટાંતો આપી બીજા મુનિઓએ એકલા વિચરવુ ચોગ્ય નથી કારણ કે જ્ઞાનચતુષાળાની માથે ચર્મચતુષાળાએ સ્પર્ધા કરવી ચોગ્ય નથી

આ ગનિરૂપ મમાળમા બ્રમણ કરનાગ મર્વ પ્રાણીઓને પુરુષ પાપ નિગ્તર માથે હોવાથી તેઓમા એવાપણુ ઘટતું જ નથી જેનામા આહારમજ્જા, ભયમજ્જા વગેરે નનાઓ, દૃષ્ટાવેન્યા વગેરે દુષ્ટ લેન્યાઓ અને ગજડવા વગેરે વિકલાઓ માર્મિકાની જેમ ચપગતા ઠપન્ન કરે છે, તે એટલે કેમ રોઈ ગરે ? અવિગનિરૂપી દુષ્ટ પ્રિયા શાકિનીની જેમ જેને નિગ્તર ગમી જના પ્રયત્ન કરે છે, તે એટલે કેમ હોઈ ગરે ? મતોપને નર્ત પામેવુ દન્તિયોરૂપી દુકુળ જેના ગરીબને નિગ્તરપણે પચાગિની જેમ ખાળ્યા કરે છે, તે એટલે કેમ રોઈ ગરે ? જેમ દૃષ્ટની માથે દૃષ મળવાથી, દીવાની આરે નીવો મળવાથી તથા અમૃતની માથે અમૃત મળવાથી તે મર્વ પદાર્થો એકપણાને પામે છે, તેમ મુનિ પણ મુનિની માથે ગ્લેવા ડી એકપણાને જ પામે છે અન્ય મુનિની માથે ગ્લ્લા હતા પણ મુનિ એટલે જ રહેવાય છે ઉન્મત્ત પિત્રાઈઓની માફક કપાયો જેના ગરીબને હાણુનાર પતા મૃત્તા નથી, તેને એકાકીપણાનુ મુખ કયાથી રોય ? પોતાના મન, વડન અને કાયાથી ઠપન્ન વએવા અનુભ વ્યાપારો દુપુરની જેમ જેનો નાગ કરનાન વાય છે, તેને એકાકીપણાનુ મુખ ગી રીતે હોય ? હજને જોનાગ પ્રમાદ, મિથ્યા વ અને ગગાન્કિ જેના ખનખ પારોડી જેવા છે, તેને એકાકીપણાનુ મુખ ગી રીતે રોય ? જે મહાપુરુષ આ મર્વ ડી રન્નિત રોય તે મનુષ્યોના સમૃદ્ધમા ગ્લ્લા હોય તો પણ એકલા જ છે કેમકે મનુષ્યોની બન્ધુ એવા નામા પણ ગહેવો હતા પણ પગેગી

મનુષ્ય એકલો જ કહેવાય છે; અને જે મુનિ આ સર્વ સંજ્ઞા, કપાય, ઇન્દ્રિયાદિથી સહિત હોય તે કદાચ અરણ્યાદિકમાં રહેલો હોય તો પણ તેનું એકાકીપણું નિષ્કળ છે; કેમકે જાન, ધૂર્ત, ગૃહચર અને ચોર એ સર્વ શું એકલા નથી ભમતા ?

પુણ્ય પાપનો ક્ષય થવાથી મુક્તિને પામેલા પરમાત્માને વિષે અનાહારપણાની જેમ નિરંતર સત્ય એવું એકાકીપણું પ્રતિષ્ઠા પામેલું છે. અથવા તો આ જિનાગમને વિષે કોઈપણ હકીકતનો સર્વથા નિષિધ છે જ નહીં, તેથી કરીને શ્રેષ્ઠ મુનિઓ સારી રીતે લાભ અને અલાભને જાણીને લાલવાળા કાર્યને વિષે જ પ્રયત્ન કરે છે-પ્રવર્તે છે.

અહો ! સાધુઓ કાંઈપણ હૂ-હોમ કરતા નથી, દાન દેતા નથી, તપ કરતા નથી, જપ પણ કરતા નથી, માત્ર ક્રિયા રહિત થઈને મોક્ષપદ જ સાધે છે. સાધુઓ હૂ હૂ નામના ગંધર્વના ગાયન સાંભળવામાં, અમૃતરસનો આસ્વાદ લેવામાં મંદાર પુષ્પોની સુગંધ લેવામાં, દેવશય્યાનો સુખકારક સ્પર્શ કરવામાં અને દેવાંગનાઓનું રૂપ જોવામાં પણ લુપ્થ થતા નથી, ત્યારે શું તેઓ વૃક્ષો છે ? ખાળકો છે ? કે શું પશુઓ છે ? ના, તેઓ વૃક્ષ, ખાળક કે પશુ નથી, પરંતુ તેઓ નિરંજન (કર્મ-લેપ રહિત) મુનિઓ છે. ત્રણ રેખાવાળો અને માથે અનુસ્વારવાળો ગંકાર અહીં એમ જણાવે છે કે સદાચારનું આચારણ કરનારા મહામુનિઓએ ત્રણ ગુણિને આચરવામાં રેખા પ્રાપ્ત કરેલી હોય છે. નયના ભેદ, જીવની રક્ષા અને અમૃતના કુંડની જેવી આકૃતિવાળા આ નવ અક્ષરો 'નમો લોષ સવ્વસાહૂણં' મને ધર્મને વિષે નવો નવો ભાવ આપો.

પંચમ પ્રકાશ સંપૂર્ણ.

પસો પંચનમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો ।

મગલાણ ચ સવ્વેસિં, પદમં હવદ્ મંગલ ॥

અર્થાત્-એ પાંચ પરમેષ્ઠિને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે અને સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે. જે મનુષ્ય આ નમસ્કાર મહામન્ત્રનું ત્રિકાળ ધ્યાન કરે છે, તેને શત્રુ પણ મિત્ર રૂપ થાય છે, વિષ પણ અમૃત રૂપ થાય છે, શરણુ રહિત અરણ્ય પણ વાસગૃહ રૂપ થાય છે, તેને સર્વ અહો અતુકુળ થાય છે, ચોરો યશ કરનારા થાય છે, સર્વ અપશુકનાદિ પણ શુભ ક્ષણને આપનારા થાય છે, ખીન્નએ પ્રયોગ કરેલા મંત્ર, તંત્ર અને યંત્રાદિક પણ તેનો પરાલભ કરી શકતા નથી, સર્વ પ્રકારની શાકિની પણ માતાની તુલ્ય તેનો દ્રોહ કરી શકતી નથી, તેની પાસે સર્પો પણ કમળની નાળ જેવા થઈ જાય છે, સિંહો પણ શિયાળ જેવા થઈ જાય છે, હસ્તિઓ પણ હરણીઆં જેવા થઈ જાય છે, રાક્ષસો પણ તેની રક્ષા કરે છે, ભૂતોનો અમૂહ પણ તેની વિભૂતિને

માટે થાય છે, પ્રેત પણ તેને પ્રીતિને કરનાર થાય છે, ચેટક પણ તેના દાગ થઈ જાય છે, યુદ્ધ તેને ધન આપનાર થાય છે, રોગો પણ તેને લોગ આપનાર થાય છે, વિપત્તિ પણ અપત્તિને માટે થાય છે અને મર્વ પ્રધારનુ દુષ્ણ પણ તેને મુષ્ણ આપનાર થાય છે.

જેમ ગરુડનો ગલાર ચ્વર સાબળીને ચઢના વૃક્ષો મરોઈથી મુક્ત થાય છે, તેમ પથ નમસ્કારનો ગલાર ચ્વર સાબળવાથી પણ બાધનમુક્ત મનુષ્ય બાધનોઈથી મુક્ત થાય છે જેઓના ચિત્તમા એક નમસ્કારનું જ મગણ થતુ હોય તેઓને જળ, સ્થળ, મશાન, પર્વત, દુર્ગા અને બીજા તેવા જ કષ્ટકારી સ્થાનોમા ડહાચ કષ્ટ આવી પડે તો પણ તે ઠમવ રૂપ જ પરિણમે છે.

પુણ્યાનુબંધી પુણ્યવાળો જે પુણ્ય વિધિપૂર્વક પન્મેષ્ટિ નમસ્કાર મહામન્ત્રનુ ધ્યાન કરતો હોય છે, તેને તિર્થ ચગતિ કે નગરગતિ પ્રાપ્ત થતી જ નથી ચક્રવર્તી, વામુદેવ, પ્રતિવામુદેવ અને બાળદેવ વગેરેના ઐશ્વર્યની સ પદાઓ નમસ્કારના પ્રભાવરૂપી મમુદેને કાઠે નહેલા મુખાકળની જેમ મુલબ થાય છે આ મન્ત્રનો વિધિપ્રમાણે પ્રયોગ કરવાથી તે વગીકરણ, ઉચ્ચાટન, શોભ, સ્થાન અને મૂર્છા વગેરે કાર્યોમા પણ મિદ્ધિને આપનારો વાય છે, વિધિ પ્રમાણે મન્ત્રનુ કરેલો આ મન્ત્ર અર્ધ નિમેષ માત્રમા જ પર વિધાનો નગ કરનારો થાય છે, તથા દુષ્ટ દેવતાઓએ જે રૂપાદિનુ પન્વિતન કર્યું હોય તેનો પણ નાશ કરે છે, -વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાલ એ ત્રણ ભુવન રૂપી ગગમકપને વિષે દોષ પણ પ્રકારે દોષ પત્તુ પ્રાણીને દ્રવ્ય, સેત્ર, કાળ અને ભાવને આશ્રયને આશ્રયકારક જે દોષ પણ અતિશય જોવામા કે સાબળવામા આવે તે મર્વ નમસ્કારમન્ત્રની આરાધનાના માહાત્મ્યથી જ ઠપન્ન થએલો છે તેમ જલુલુ તિષ્ઠવિગ્રમા જે ચદ્ર વગેરે જ્યોતિષી દેવો છે, પાતાળમા ચમદેર વગેરે દેવો છે ભિર્વલોભમા નૌધર્મદિક દેવલોકને વિષે જે છદ્દ દિક દેવો છે, અને તેની ઉપર પણ જે અહમિદ દેવતાઓ છે, તેઓની મર્વ સમૃદ્ધિઓ પચપગેષ્ટિ રૂપ કપવૃક્ષના અકુરો, પલ્લવો, કળિઓ કે પુષ્પો મમાન છે જેઓ નમસ્કારરૂપી મોટા સ્થ ઉપર આરૂઢ થાય છે, તેઓ વિપ્ન રકિત મોક્ષસ્થાને પહોચી જાય છે, નયા છે અને જવ ના છે જો આ મન્ત્ર અત્યંત દુર્લભ એવા મોક્ષને પણ આપનારો છે, તો પછી પ્રનગે પ્રાપ્ત થનારા બીજા લૌકિક મુખો આવે તેમા તો શુ આશ્ચર્ય ?

જેઓ મન, વચન અને કાયાના શુદ્ધિવડે એક લાખ નમસ્કાર મન્ત્રનો જાપ કરે છે, તેઓ લીનસધને પૂજવા લાયક તીર્થકર નામકર્મ ઉપાર્જન કરે છે હે મિત્ર ! જો તારુ મન નમસ્કારમન્ત્રનુ ધ્યાન કરવામા લીન નથી થયુ, તો પછી ચિત્કાળ સુધી આચરણ કરેલા તપ જ્ઞાન અને ચાગ્રિનુ શું ફળ ? જે અસખ્ય દુષ્ણોના કાયનુ કાળુ કરેલો છે, જે આલોક અને પગલોકના મુષ્ણ આપવામા કામધેનુ મમાન છે અને અજ્ઞાનરૂપી જે અધમન્ત્રો લીવાના, મૂર્ચના, ચદ્રના કે બીજા દોષ પણ પ્રકારના પ્રમશથી નાશ નથી થતો તે અધકારનો નમસ્કારમન્ત્રના પ્રમશથી નાશ થાય છે

હે બંધુ ! કૃષ્ણ અને સાંખ વગેરેની જેમ ભાવનમસ્કાર કરવામાં તું તત્પર થા અને કૃષ્ણના સેવક વીરાસાળવી અને કૃષ્ણના અલવ્ય પુત્ર પાલક વગેરેની જેમ દ્રવ્ય નમસ્કાર કરી ક્ષેપિત આત્માને વિડંબણા ન પમાડ. જેમ નક્ષત્રોના સમૂહનો સ્વામી ચંદ્ર છે, તેમ સર્વ પુણ્યસમૂહનો સ્વામી ભાવનમસ્કાર છે. આ હવે ભાવનમસ્કાર વિના નિષ્કળ દ્રવ્યલિંગો (સાધુવેષ) અતંતીવાર ગ્રહણ કરીને મૂંઝી દીધાં છે. વિધિ પૂર્વક નમસ્કાર-મંત્રનો આઠવાર, આઠસોવાર, આઠ હજારવાર કે આઠ કરોડ વાર જાપ કર્યો હોય તો તે ત્રણ ભવની અંદર મોક્ષપદને આપે છે.

હે ધર્મબંધુ ! સરલતાથી તને વારંવાર પ્રાર્થનાપૂર્વક કહું છું કે મંસારૂપી સમુદ્રને તરવામાં પ્રવહણ સમાન આ મંત્ર ગણવામાં તું શિથિલ ન થા-અનાદરવાળો ન થા. કારણકે આ ભાવનમસ્કાર ઉત્કૃષ્ટ-સર્વોત્તમ તેજ છે, સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ છે તથા દુર્ગતિનો નાશ કરવામાં પ્રલયકાળના અગ્નિ સમાન છે.

લવ્યપ્રાણીઓ અંતકાળની આરાધના સમયે આ મંત્રને વિશેષે કરીને સારી રીતે ભણે, ગણે, સાંભળે કે તેનું ધ્યાન કરે તો તે મંગળની પરંપરા રૂપ થાય છે. જેમ ઘરમાં આગ લાગે ત્યારે બુદ્ધિમાન તે ઘરનો સ્વામી બીજી બધી વસ્તુઓને કોરાણે મૂકીને દારિદ્ર્યનો નાશ કરવામાં સમર્થ એવા એક સારભૂત મહારત્નને જ ગ્રહણ કરે છે, અથવા કોઈ મોટો મુલત અકાળે ઉત્પન્ન થએલા ઉપદ્રવ વખતે વજ્રદંડની જેવું સારભૂત અમોઘ એવું શસ્ત્ર જ ધારણ કરે છે, તે જ પ્રમાણે હવ મરણ સમયે પ્રાપ્ત કરીને સર્વ શ્રુતસ્કંધનું (સર્વશાસ્ત્રોનું) ચિંતવન કરી શકતો નથી, તેથી કરીને ધીર બુદ્ધિવાળો અને દેહીપ્યમાન શુભ લેશ્યાવાળો સત્ત્વવાન હવ દ્વાદશાંગીના સારભૂત પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર-મંત્રનું જ એકાગ્ર ચિત્તે ધ્યાન કરે છે. સમુદ્રમાંથી અમૃતની જેમ, મલયાચળ પર્વત ઉપરથી ચંદનની જેમ, દહીંમાંથી માખણની જેમ અને રોહણાચળ પર્વત પરથી વજ્રરત્નની આગમાંથી ઉદ્ભવેલા સર્વશ્રુતના સારભૂત અને કલ્યાણના નિધિ સમાન આ પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કારમંત્રને કોઈકે ધન્ય પુરુષો જ સેવે છે.

શરીરથી પવિત્ર થઈ, પદ્માસને બેસી, હાથવડે યોગમુદ્રા ધારણ કરી, સંવિન્ન મનવાળા લવ્યપ્રાણીએ સ્પષ્ટ, ગંભીર અને મધુર સ્વરે સંપૂર્ણ પંચનમસ્કારમંત્રનો ઉચ્ચાર કરવો; આ ઉત્સર્ગ વિધિ જાણવો. અપવાદ વિધિ આ પ્રમાણે:-અને જો કદાચ શરીરના ગ્લાનપણાને લઈને તે પ્રમાણે કરવા સમર્થ ન હોય; તો તે પંચપરમેષ્ઠિ પદોના પહેલા પહેલા અક્ષર 'અસિઝાઝસા' આ મંત્રનું સ્મરણ કરે. આ પાંચ અક્ષરના સ્મરણથી પણ અનંતા હવે ચમરાજના બંધનથી મુક્ત થયા છે. કદી આ પાંચ અક્ષરરૂપ મંત્રનું સ્મરણ ન કરી શકે તો અર્હત, અરૂપી (સિદ્ધ), આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિ એ પાંચે પરમેષ્ઠિના પહેલા પહેલા અક્ષર લઈ તેને સંસ્કૃતના સંધિ નિયમ પ્રમાણે એકત્ર

કરવા તે આ પ્રમાણે અન્નઅન્નઆન્નઅન્નઆન્ન આ રીતે જિનેશ્વર લગવતોએ કહેલો આ ઝંકાર એટલે પ્રણવળીનું મુકતાક્ષણ રૂપ જીવોની અર્ધાત્ મુકતાત્માઓની પ્રગટ છીપલી મમાન છે, મોહરૂપી હૃત્તીને વશ કરવામા અકુશ સમાન છે અને સસારની પીડાનો નાગ કળવામા કટાગી મમાન છે સ્વર્ગના દ્વારને ઉઘાડવાની કુચી સમાન આ ઝંકાર રૂપી તત્ત્વનું ધ્યાન કરનાર મહાત્માઓ જીવતા લોગને પામે છે અને મૃત્યુ પામીને મોક્ષમુખ પામે છે

મરણ સમયે મર્વથા ઝંકારનું સ્મરણ કરવામા પણ પોતે અચક્રત હોય તો, તે ધર્મિષ્ઠ મનુષ્યે પોતાની પાને ગ્રહેલા એવા ધર્મગ્રંથ પાસેથી આ મત્રનું શ્રવણ કરવું, અને તે વખતે પોતાના ચિત્તમા આ પ્રમાણે લાવના લાવવી કે —“અહો ! કેઈ પુણ્ય-શાળી ગ્રંથએ અક્રમાત્ માન ઉપર કેવું અમૃત છાટ્યું કે જેનાથી મારા મર્વ અગો આનંદમય થયા ? ઠારણ કે હમણા મને તેણે ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યરૂપ, ઉત્કૃષ્ટ કલ્યાણ રૂપ અને ઉત્કૃષ્ટ મંગલના કારણરૂપ પચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મહામત્ર સંભળાવ્યો અહો ! આ પચનમસ્કાર મત્રનું શ્રવણ કરવાથી મને હર્ષલ વસ્તુનો લાભ થયો ! અહો ! મને પ્રિય વસ્તુનો સમાગમ થયો ! અહો ! મને તત્ત્વનો પ્રકાશ થયો ! અહો ! મને સારભૂત વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ ! આજે મારા કષ્ટો નાશ પામ્યા, મારા પાપકર્મ દૂર ગયા અને આજે મને નમાર માગરનો સામો કિનારો પ્રાપ્ત થયો પચનમસ્કાર મત્રનું શ્રવણ કરવાથી આજે મારે પ્રશમરમ, દેવશુભની આજ્ઞાનું પાલન, નિયમ, તપ અને જન્મ એ મર્વ મક્ષણ થયું જેમ અગ્નિનો તાપ મુવળુંને તેજ પ્રાપ્ત કરાવે છે, તેમ આ મારી વિપત્તિ (મરણ) પણ મને તેજ પ્રાપ્ત કરાવનારી થઈ, તેમકે આજે મને મહામૃત્ય પચપરમેષ્ઠિમય તેજ પ્રાપ્ત થયું છે” આ પ્રમાણે પ્રશમરમના ઉલ્લાસપૂર્વક પચનમસ્કારમત્રનું નમણ કરી ક્ષિણ (અશુભ) કર્મનો નાગ કંગી છુદ્ધિમાનપુરૂષ મદ્ભૂતિને પામે છે નમસ્કારમત્રની લક્ષિ કરનાર પ્રાણ ઉત્તમ દેવપણાને પ્રાપ્ત કરી ત્યાંથી વ્યવી શ્રેષ્ઠકુળમા મનુષ્ય જન્મ ધારણ કરી આંક લવની અદ્ય મિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત કરે છે

પદ્ય પ્રકાશ મપૂર્ણ

સર્વ કાળે સર્વ મેત્રમા નિરત નામ, આદૃતિ (સ્થાપના), દ્રવ્ય અને લાવવટે ત્રણ લોકને પવિત્ર કરનારા જિનેશ્વરો મારા ઠારણ હો તે જિનેશ્વરો અતીત કાળે કેવળજ્ઞાની વગેરે થયા હતા, વર્તમાન કાળે સ્વપક્ષદેવ વગેરે થયા છે અને આગામી કાળે પદ્મનાભ વગેરે થવાના છે, સ્ત્રીમધરસ્વામી વગેરે વિહરમાન તીર્થ કરો છે, ચંદ્રાનન, વાગ્ધિણ, વર્ધમાન અને સ્વપક્ષ એ આગ શાશ્વતા તીર્થ કરો છે, જિનેશ્વરો વર્તમાનકાળે સર્વ (૫) મહાવિદેહ, નર્વ (૫) ભગત અને સર્વ (૫) ઐનવનના મગી મપ્યાતા હોય છે અને અતીત તથા અનાત નામને આત્મીને અનતા હોય છે તે સર્વ તીર્થ કરો કેવળનાનના

પ્રકાશથી દેહીપ્યમાન હોય છે, અદાર પાપસ્થાન રહિત હોય છે, તેઓના ચરણકમળને અસંખ્ય ઇંદ્રો વંદન કરે છે, ઉત્તમ આઠ પ્રાતિહાર્યો અને ચોત્રીશ અતિશયોએ કરીને સહિત તેઓ હોય છે, ત્રણ જગતના આત્માઓને સમદિત આપનારી તેઓની ધર્મદેશના પાંત્રીશ ગુણો વડે અલંકૃત હોય છે, અનુત્તર વિમાનમાં રહેલા દેવો તેઓનું હૃમેશાં સ્મરણ કરે છે તથા ખીલ્યો જે ન આપી શકે તેવા મોક્ષમાર્ગને તેઓ આપનારા હોય છે.

જિનેશ્વર દેવનું સમ્યક્ પ્રકારે દર્શન થાય ત્યારે પ્રાણીઓના પાપ દૂર નાશી જાય છે, આધિ (મનની પીડા) અને વ્યાધિ (શરીરની પીડા) નાશ પામે છે તથા દરિદ્રતાનો નાશ થાય છે. જે જિહ્વા જિનેન્દ્રના માહાત્મ્યની ક્ષણે ક્ષણે સ્તુતિ ન કરે તે નિંદવા લાયક માંસના ટુકડા રૂપ જિહ્વા શા ઉપયોગની છે ? જે કાન અરિહંત ભગવંતના મનોહર આરિત્રરૂપી અમૃતના સ્વાદને ન જાણતા હોય તો તે કાન અથવા છિદ્રમાં કાંઈ પણ તક્ષવત નથી. સર્વ અતિશયો સહિત જિનેશ્વરદેવની પ્રતિમા જે નેત્રોએ જોઈ નથી તે નેત્ર વાસ્તવિક રીતે નેત્ર નથી, પરંતુ મુખરૂપી ઘરનાં જળીઆં માત્ર છે.

અનાર્ય દેશમાં વસનાર શ્રીમાન્ આર્દ્રકુમાર અરિહંત પ્રભુની પ્રતિમાને જોઈને સંસારસાગરના પારગામી થયા. શર્યંભવ નામના ગ્રાહ્યણને જિનપ્રતિમાના દર્શનથી તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અને તેથી તેણે સદ્ગુરુના ચરણકમળની સેવા કરીને ઉત્તમ સ્વાર્થ સાધ્યો. અહો ! વજ્રકર્ણ રાજા સત્ત્વવાળા મનુષ્યોને વિષે મુગટ સમાન થયો કે જેણે સર્વ રાજ્યાદિકનો નાશ ઉપસ્થિત થવા છતાં પણ જિનેશ્વરદેવ સિવાય ખીલને નમસ્કાર કર્યો નહિ. વાનરદ્વીપના સ્વામી વાલીનું ચિત્ત દેવતત્ત્વમાં અને ધર્મતત્ત્વમાં નિશ્ચળ હતું, અહો ! તેનું તેજ પૂજવા લાયક હતું, મહાસતી સુલસા સદ્ધર્મમાં અત્યંત દૃઢ હતી, તેથી જ શ્રીજગદ્ગુરુ મહાવીરસ્વામીએ કુશળ વાર્તામાં તેની સંભાવના કરી હતી (અર્થાત્ તેને સુખશાતાના સમાચાર અને ધર્મલાભ કહેવરાવ્યા હતા).

સેદુંકે નામના ગ્રાહ્યણનો ભવ દેડકો થયા પછી શ્રીમહાવીરસ્વામીને વંદન કરવા જતાં માર્ગમાં જ શ્રેણિક રાજાના અશ્વના પગ તળે ચગદાઈને મરણ પામી પ્રભુ વંદનનું ધ્યાન હોવાથી સૌધર્મ દેવલોકમાં શકેન્દ્રનો સામાનિક દેવ થયો. હાસા અને પ્રહાસા નામની દેવીઓનો પતિ દેવ હતો તે પણ આભિયોગિક કર્મકરવાપણાથી મનમાં અત્યંત ખેદ પામ્યો હતો, તેથી પોતાના આત્માને તે દુષ્કર્મથી મુક્ત કરવા માટે દેવાધિદેવની પ્રતિમા તેણે પૃથ્વીપર પ્રસિદ્ધ કરી હતી. શ્રીચેટક મહારાજાએ શ્રીજિનેશ્વરદેવના ચરણકમળની સેવા વડે પોતાના સર્વ પાપના તાપનો નાશ કર્યો હતો, તેથી તેનો પ્રતાપ ત્રણ ભુવનમાં પ્રસિદ્ધ હતો અને તે ઇંદ્રના હૃદયમાં પણ નિવાસ પામ્યો હતો. સર્વ દેવેન્દ્રો સંસારનો પાર પામવા માટે નંદીશ્વરાદિક તીર્થના અલંકારરૂપ શાશ્વતા જિનચૈત્યોમાં અદ્દાઈ મહોત્સવ કરે છે. વળી શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે સ્વયંભૂરમણ નામના છેલ્લા સમુદ્રમાં જિન-

ખિળના આકાશવાણા મત્સ્યને જોઈ બીજા મત્સ્યને બાતિમ્મગ્ણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે, મમંજિત પામે છે અને નમસ્કાર મત્રતુ ધ્યાન કરી મત્સ્યો ત્યાથી મગીને સ્વર્ગે જાય છે

મનુષ્ય, દેવ અને અસુરકુમારનુ ચક્રવર્તિપણુ (સ્વામી પણુ) જે નિરાકપણે લોગવાય છે તે જિનેશ્વર દેવના ચરણની કૃપાના એક લેહાની જ લીલા છે મનુષ્યલોકમા ચક્રવર્તિ વગેરે રાજાઓ, સ્વર્ગલોકમા ઇદ્રાદિ દેવો અને પાતાળમા ધગ્ધેદ્ર વગેરે ભુવન-પતિના ઇદ્રો જિનેશ્વરદેવની લક્ષિતથી જ જયવતા વર્તે છે જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાને મુગટની જેમ મમ્તકે ધાગણ કરાને અચ્ચાર રૂદ્રો (મહાદેવો) માથી ડેટલાક સસારમાગરને તરી ગયા છે અને બાકીના હવે તરવાના-મોક્ષે જવાના છે જેમ અગ્નિની જ્વાળા જળમા લીન થઈ જાય છે અને જેમ વિપનો પ્રભાવ અમૃતને વિષે લીન થઈ જાય છે, તેમ જિનેશ્વરદેવના સમલાવમા ગાકર વગેરે દેવોનાં કથાનો વિસ્તાર લીન થઈ જાય છે આવા જિનેશ્વરદેવોના ચરિત્રોનો વિચાર કરતા મત્સ્યઓ આ સસારમા પણુ આનંદમગ્ન રહે છે, તેથી તેઓ મોક્ષની પણુ ઇચ્છા કરતા નથી, તે ચોચ જ છે

જેમ જળ વડે તૃપ્તા શાત થાય છે તથા અન્ન વડે હુધા શાત થાય છે, તેમ જિનેશ્વરદેવના એક દર્શન માત્રથી જ સમારનો પીડા માત્ર શાત થાય છે મમતાને ધારણ કરનાર મહાત્માઓ ભલે ટંગેડો વર્ષ પર્યંત મચ્ચદ્રમગરે મમાધિને નેભ્યા કરે, પરંતુ તેઓ જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા સ્વીકાર્યા વિના મોક્ષે જવાના નથી જેઓ જિનધર્મને સ્વીકારતા નથી, તેઓ ભલે નિયાણા રહિત દાન કરે, નિર્મળ ચીજનુ પાલન કરે, તથા ઉદ્ધૃષ્ટ તપમ્યા કરે તો પણુ તેઓને મોક્ષ મળતો નથી

જેમ સૂર્ય વડે દિવસ જણાય છે, ચંદ્ર વડે પૂર્ણિમા જણાય છે અને વૃષ્ટિ વડે મુલિક્ષ થાય છે, તેમ જિનેશ્વરના ધર્મ વડે જ અવ્યય પદ-મોક્ષપદ પ્રાપ્ત થાય છે જેમ ઘૂત પાસાને આધીન છે અને ખેતી વૃષ્ટિને આધીન છે, તેમ મોક્ષપુરમા વમણુ તે જિનેશ્વરના ધ્યાનને આધીન છે ત્રણ જગતની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થવી મુલલ છે, તથા અણિ માદિ અષ્ટસિદ્ધિઓની પ્રાપ્તિ પણુ મુલલ છે, પરંતુ જિનેશ્વરદેવના ચગ્ધુકમળની રજના કણિયાઓ પણુ પ્રાપ્ત થવા અત્યંત દુર્લભ છે અહો! મહા કષ્ટ! મહા ડઠ! કે જિનેશ્વરદેવને પામ્યા છતાં પણુ ડેટલાક જીવો સૂર્યને પામ્યા છતાં ઘુવડના જેમ અત્યંત મિથ્યાદષ્ટિવાળા ગંધે છે મહાદેવ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, પરમાત્મા, મુગત, અલક્ષ્ય તથા સ્વર્ગ, મત્સ્ય અને પાતાળના સ્વામી-એ સર્વ જિનેશ્વર જ છે શુદ્ધ અને મહાદેવ વગેરે લૌકિક દેવોનો મત્વ, રજસ અને તમસ એ ત્રણુ શુણના વિષયવાણુ જ જ્ઞાન છે, પરંતુ જે જ્ઞાન લોહોત્તર મત્વથી ઉત્પન્ન થાય છે તે સર્વ જિનેશ્વરને વિષે જ રહેલુ છે રોહણાચળ પર્વતના જેવા જિનેશ્વર પરમાત્મા પાસેથી વિવિધ પ્રકારના (યમ નિયમાદિ) રત્નો લઈને પરિતોડપી વ્યાપારીઓએ સુવર્ણકંપ (માસ અક્ષગ્વાળા ગ્રંથકંપી) આભૂષણો બનાવી પોત

પોતાના માનેલા હરિહરાદિક દેવોને વિષે સ્થાપન કર્યા, તેથી તે ગ્રંથોરૂપી ભૂપણો કાળે કરીને તે તે દેવોના નામથી પ્રસિદ્ધ થયાં છે.

જેમ મેઘતું જળ જ તળાવ વગેરેમાં પડ્યું હોય છે, તો પણ માણસો કહે છે કે—“આ પાણી તળાવમાં ઉત્પન્ન થયું છે.” તે જ પ્રમાણે લોકાગ્ર ઉપર આરૂઢ થએલા જિનેશ્વરદેવના વચ્ચનો જ હરિહરાદિકને વિષે પડ્યાં છે, છતાં તે વચ્ચનો હરિહરાદિકનાં છે એમ અજ્ઞાની લોકો બોલે છે. વળી જે જે નામો પ્રમાણથી લોકોત્તર સત્ત્વને કહેનારાં છે, તે તે નામો અરિહંતનાં જ છે એમ તું જાણ. રજોગુણ, તમોગુણ અને સત્ત્વગુણના આભાસથી ઉત્પન્ન થએલા બ્રહ્માદિક નામો કરોડોવાર અનંતા સંસારમાં ભમતાં મારા જેવાને પણ કદી પ્રાપ્ત થાય છે, પોતાના દેવના (વિષ્ણુના) હૃત્તર નામ સાંભળીને મૂઠ માણસ હર્ષિત થાય છે; કેમકે શીયાળને બોરની પ્રાપ્તિ થવાથી મોટો ઉત્સવ થાય છે, પરંતુ સિદ્ધના અનંત ગુણો હોવાથી જિનેશ્વરના નામો અનંત છે અથવા તેઓ નિર્ગુણ હોવાથી તેઓનું એકે નામ નથી. તો તેઓના નામની સંખ્યા કોણ કહી શકે? રજોગુણ, તમોગુણ અને સત્ત્વગુણથી રહિત પરમેષ્ટિના પ્રભાવથી જ આ જગત્ અજ્ઞાનરૂપી પંકમાં ડુબી જતું નથી, હું માનું છું કે ત્રણલોકના નાથ અરિહંત મોક્ષમાં જતી વખતે આ જગતનું પાપમાંથી રક્ષણ કરવા માટે વહાલા એવા પણ પુણ્યને આહીં જ મૂકી ગયા છે. સમિતિમાં ઉદયવંત પ્રભુ પાસેથી નાશીને પાપ ભવરૂપી અરણ્યમાં ગયું. આ કાચ્છથી જ પુણ્ય પાપ રહિત થએલા ભગવાન જિનેશ્વરદેવ લોકાગ્રરૂપી મહેલમાં આરૂઢ થઈ સુદિતરૂપી સ્ત્રી સાથે કીડા કરે છે. જિનેશ્વર દાતાર છે, જિનેશ્વર લોકતા છે, આ સર્વ જગત જિનરૂપ છે, જિન સર્વત્ર જયવંતા છે અને જે જિન છે તે આ છે. આ પ્રમાણે ધ્યાનરસના આવેશથી તેમાં તન્મય પણાને પામેલા ભવ્ય પ્રાણીઓ આ લોક તથા પરલોકમાં નિર્વિધ્નપણે સમગ્ર લક્ષ્મીને પામે છે.

સપ્તમ પ્રકાશ સંપૂર્ણ.

અરિહંતોને પણ માન્ય કરવા લાયક તથા જેઓનાં આઠે કર્મો ક્ષીણ થઈ ગયાં છે. એવા પંદર પ્રકારના સિદ્ધ ભગવંતોનું સત્પુરુષો સ્મરણ ન કરે? કર્મલેપ રહિત, ચિદાનંદરૂપ, રૂપાદિક રહિત, સ્વભાવથી જ લોકના અગ્રભાગને પામેલા, અનંતજ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને અનંતવીર્યને પામેલા, સાદિ અનંત સ્થિતિવાળા, એકત્રીશ ગુણોવાળા પરમેશ્વરરૂપ અને પરમાત્મ સ્વરૂપ સિદ્ધ ભગવંતો મારું નિરંતર શરણ હો. છત્રીશ ગુણો વડે શોભતા ગણધરો (આચાર્યો) મારું શરણ હો. સર્વ સૂત્રોનો ઉપદેશ કરનારા ઉપાધ્યાયો મારું શરણ હો. ક્ષાંતિ વગેરે દશ પ્રકારના ધર્મમાં લીન થએલા, સદા સામાયિકમાં સ્થિર

રહેલા, જ્ઞાનાદિક ત્રણ રત્નને ધાગણ કુનાગ તથા અત્યંત ધૈર્યવાળા સાધુઓ મારું શરણ હો જેમ ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલયને કરનાગ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વરને વિષે તત્ત્વથી ભેદ નથી જે ચગચર જગતના આધારરૂપ કહેવો છે, એવો કેવળીભાષિત ધર્મ મારું ઉત્કૃષ્ટ શરણ હો

ધર્મરૂપી હિમાચળ પર્વત જ્ઞાન, દર્શન અને આગ્નિ એ રત્નચત્રી રૂપ ત્રિપથગા (સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ એ ત્રણ માર્ગે જનારી ગંગા)ના તરંગો વડે ત્રણભુવનને પવિત્ર કરનાર છે વિવિધ પ્રકારના દૃષ્ટાંત અને હેતુની ઉકિત તથા ધી વિચારના મમૂહવાળા અને એકાંતવાદની સ્થિતિનું ખડન કરનારા સ્વાદાદ તત્ત્વમા હું લીન થયો છું

સર્વજ્ઞના સમાગમમા નવતત્ત્વરૂપી અમૃતનો કુડ રહેલો છે, તે ગભીરતાનું ગ્ધાન છે, તેથી તે મિદ્ધાન અને પાતાળ જેવો ઉડો ગભીર લાગે છે શ્રીમાન્ જિનાગમ સર્વ જ્યોતિષીઓને માન્ય છે, મધ્ય-વપણાનો આશ્રય કરનાર છે, રત્નાકરવડે વી ટાયેલ છે તથા અનંતદર્શનવાળો છે સુમનમના એક ગ્ધાન રૂપ, બે લોકની ઉપર રહેનાર તથા વિદ્વંસર શાશ્વત જ્યોતિરૂપ, પગમેષ્ટિની વાણી શોભે છે શ્રીધર્મરૂપી ગજની ગજધાનીરૂપ, દુષ્કર્મ-રૂપી કમળોના વનને બાળી નાખવામા હિમરૂપ અને મદેહના મમૂહરૂપ લતાને છેદવામા કુહાડી મમાન જિનેશ્વરદેવની વાણી અમારા કંઠચાણને વૃદ્ધિ પમાડે

આ પ્રધાણે ધ્યાનરૂપ મમુદ્રમા જેનો અતરાત્મા મગ્ન થએલો હોય છે તેની કર્મ-શ્રયિ માટીના દાઝા ઘડની જેમ વિલય થઈ જાય છે, હ્રી, ધૃતિ, કીર્તિ, બુદ્ધિ અને લક્ષ્મીની લીલાને પ્રકાશ કરનાર તથા ચક્રવર્તિપત્ન, સ્વર્ગ અને આશ્વને આપનાર પશ્ચ નમરકાર મહામત્ર નિરંતર જયવત્ વર્તો

મન્મથની નર્મને કાઢે શ્રીમિદ્ધપુગ્ધાટણમા મિદ્ધએનસુરિની વાણીએ

આ શ્રીમિદ્ધચક્રનું માહાત્મ્ય ગાયુ છે

આઠમો પ્રકાશ મ પૂર્ણ

શ્રીનવકાર મન્ત્ર અને તેના વિષયમાં આવશ્યક વિચારો

શ્રીનવકાર સૂત્ર.

નમો અરિહંતાણં । નમો સિદ્ધાણં । નમો આયરિયાણં । નમો ઉવજ્ઞાયાણં । નમો લોષ સવ્વમાહુણં । एसो पंचनमुकारो । सव्वपावप्पणासणो । मंगलाणं च सव्वेसि पढमं हवइ मंगलं ॥

ભાવાર્થ—શ્રીઅરિહંત લગવાનું, શ્રીસિદ્ધ લગવાનું, શ્રીઆચાર્ય મહારાજ શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ; તથા અઘીઘીપમાં વર્તતા સર્વ સાધુઓ (એ પાંચ પરમેષ્ઠિઓ)ને મારો નમસ્કાર થાઓ, આ પાંચ (પરમેષ્ઠિ)ને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર અને સર્વ પ્રકારના (લૌકિક અને લોકોત્તર) મંગલોને વિષે પ્રથમ મંગલ છે.

પ્રથમ અરિહંત પદનું વર્ણન આ પ્રમાણે:—

વિસ્તારાર્થ—અહિંયાં નમઃ એ નૈપાતિક પદ છે, તે દ્રવ્ય તથા ભાવના સંકેતાર્થ છે. કહ્યું છે કે:—‘નેવાહ્યં પયં દવ્વં માવસંકોચણ પયસ્યો’ માટે નમઃ એ પદ વડે હાથ, પગ અને મસ્તકે કરી સુપ્રણિધાનરૂપ જે નમસ્કાર કરવો તે હાથ, પગ અને મસ્તકાદિનું જે હલન ચલન કરવાથી થાય છે તે દ્રવ્યસંકેત જાણવો, અને વિશુદ્ધ મનનો નિયોગ તે ભાવસંકેત જાણવો. એટલે દ્રવ્ય અને ભાવથી નમસ્કાર થાઓ. કેટલીક પ્રતોમાં ‘નમો’ના સ્થાને ‘જમો’ પદ દેખાય છે તો બેમાંથી અહીંયાં કયું પદ શુદ્ધ જાણવું? વરુચ્ચિ આચાર્યના મતે ‘નમો’ પદ શુદ્ધ નથી, કારણ કે નમસ્ શબ્દ જે અવ્યય છે તેનો ઉક્ત આચાર્યના મતે પ્રાકૃતમાં ‘જમો’ શબ્દ જ બને છે, તેનું કારણ એ છે કે:—“નો જા સર્વત્ર”^૧ આ તેઓનું સૂત્ર છે, તેનો અર્થ એ થાય છે કે:—“પ્રાકૃતમાં સર્વત્ર (આદિમાં તથા અંતમાં) નકારના સ્થાને જકાર થઈ જાય છે.” પરંતુ કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજીના મતે ‘નમો’ અથવા ‘જમો’ એ બન્ને પદ બની શકે છે અર્થાત્ બન્નેએ શુદ્ધ છે, કારણ કે તેઓનું સૂત્ર છે કે:—‘વા દૌ’^૨ આ સૂત્રનો અર્થ એ થાય છે કે:—

“શરૂઆતમાં વર્તમાન સંયોગ રહિત નકારના સ્થાને જકાર વિકલ્પ કરવાથી થઈ જાય છે.” એટલે શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યના મતે ઉક્ત બંને પદો શુદ્ધ છે. પરંતુ શ્રીનવકાર મન્ત્રમાં ‘જમો’ પદનું જ ઉચ્ચારણ કરવું જોઈએ પણ ‘નમો’ પદનું નહીં, કારણ કે શરૂઆતમાં રહેલા ‘જમો’ પદમાં અણિમા સિદ્ધિ સમાએલી છે, જેનો સમાવેશ ‘નમો’ પદમાં થઈ શકતો નથી.

૧-સર્વત્ર નકારસ્ય સ્થાને જકારો ભવતીતિ સૂત્રાર્થઃ ।

૨-આદૌવર્તમાનસ્યાસંયુક્તસ્ય નકારસ્ય જકારો ભવતીતિ સૂત્રાર્થઃ ।

પ્રશ્ન—‘નમો’ પદમાં અણિમા સિદ્ધિ કેવી રીતે સમાજ્યેલી છે ?

ઉત્તર—‘નમો’ પદમાં જે અણિમા સિદ્ધિ સમાજ્યેલી છે તેના કારણે આ પ્રમાણે છે —

‘નમો’ એ પદ સન્કૃતના ‘નમ’ રાજ્ઠથી બને છે અને ‘નમ’ રાજ્ઠ ‘નમ્’ ધાતુને અસુચ્ પ્રત્યય લગાડવાથી બને છે, ઉપ્રા ધાતુનો નમર્ણ એવો અર્થ થાય છે, તથા નમર્ણ અથવા નમ્રતા એ મનોવૃત્તિનો ધર્મ છે, કે જે (મનોવૃત્તિ) આ લોકમાં સર્વથી સૂક્ષ્મ માનવામાં આવે છે, તેથી જ ‘નમો’ પદના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે

સન્કૃતના ‘મન’ પદના બે આદિ તથા અતના અક્ષરોનો વિપર્યય (પરિવર્તન) જગવામાં આવે તો પણ ‘નમો’ પદ થઈ જાય છે (કાણુ કે પ્રાકૃતમાં અક્ષરોનું પરિવર્તન થએલું પણ જણાઈ આવે છે જેમકે કરેણ=કણેરુ, વારાણસી=વાનારસી, આલાનન=આળાનો, અલ્પપુરમ્=અલ્પપુરમ્, મહારાષ્ટ્રમ્=મરહટ્ટ, હૃદ=દ્રહો, ઇત્યાદિ, તથા મનોગતિનું અતિ સૂક્ષ્મપણું હોવાને લીધે ‘નમો’ પદના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે

અણિમા શબ્દ અણુ રાજ્ઠના લાવ અર્થમાં હમન્ પ્રત્યય લાગવાથી બને છે, આ અણિમા શબ્દથી જ પ્રાકૃત શૈલીથી ‘નમો’ શબ્દ બને છે (કારણ કે પ્રાકૃતમાં સ્વર, સન્ધિ, લિંગ, ધાત્વાર્થ ઇત્યાદિ સર્વેના ‘વહુલમ્’ આ આધિકાર સૂત્રના પ્રયોગ અનુસાર વ્યત્ય આદિ બને છે), તે આ પ્રમાણે—પ્રક્રિયા દગામાં ‘અણુ હમા’ આ સ્થિતિ છે, હવે અણુ શબ્દને જગર માની આગળ ગયો અને ગુણ થઈને ‘મો’ બની ગયો, શરૂઆતનો અકાર નકારની આગળ ગયો અને નકાર મ પૂર્ણ થયો, તેથી ‘નમો’ એવું પદ બન્યું, ઇકારનો લોપ કરવાથી ‘નમો’ પદ બની ગયું, ‘નમો’ પદના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે

આદિ અકારનો લોપ કરવાથી તથા ‘સ્વાણા સ્વા’ એ સૂત્રથી ઇકારના સ્થાનમાં અકાર તથા અગ્રના વ્યાનમાં ઓકારનો આદેશ કરવાથી પ્રાકૃતમાં અણિમા રાજ્ઠથી ‘નમો’ પદ બની જાય છે, તેથી તેના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે

પ્રાકૃતમાં ‘નમ્’ શબ્દ વાક્યાલકાર અર્થમાં આવે છે, અલકાર બે પ્રકારના છે શબ્દાલકાર તથા વાક્યાલકાર, એવી જ રીતે વાક્ય પણ અર્થ વિરિષ્ટ શબ્દોની સંયોજનાથી બને છે રાજ્ઠ અને અર્થનો વાચ્ય વાચક લાવરૂપ મુખ્ય સબધ છે તેથી ‘નમ્’ પદથી આ અર્થનો બોધ થાય છે કે રાજ્ઠ અને અર્થના મુખ્ય સબધની બરાબર આત્માનો જેની સાથે મુખ્ય સબધ છે તેની સાથે ધ્યાન કરવું જોઈએ, આત્માનો મુખ્ય સબધ અદર રહેલા સૂક્ષ્મ ગર્ગ સાથે છે, તેથી મૂલ ભૌતિક વિષયોનો પરિત્યાગ કરીને આંતર સૂક્ષ્મ શરીરમાં અધિષ્ઠિત થઈને આત્માએ પોતાને ધ્યાન કરવા યોગ્યનું સ્મરણ અને ધ્યાન કરવું જોઈએ, પહેલાના ‘ઓ’ રાજ્ઠથી ધ્યાનની રીત બાણવી જોડાઈ, ‘ઓ’ અકાર તથા જગરના સંયોગથી બને છે, અકારનું સ્થાન કઠ છે તથા જગરનું સ્થાન ઓષ્ટ છે, કઠ

સ્થાનમાં ઉદાન^૧ વાયુનો નિવાસ છે, યોગ વિદ્યામાં નિષ્ણાત મહાત્માઓનું મન્તવ્ય છે કે ઓષ્ઠાવરણના મારફત ઉદાન વાયુનો વિજય કરવાથી અણિમા સિદ્ધિ થાય છે, તેથી એ સિદ્ધ થએથી ઓષ્ઠોને ખંધ કરી ઉદાન વાયુનો સંયમ કરી; સ્થૂલ ભૌતિક વિષયોથી ચિત્તવૃત્તિને દૂર કરી, આન્તર સૂક્ષ્મ શરીરમાં અધિષ્ઠિત થઈને, યથાવિધિ પોતાના ધ્યેયનું ધ્યાન કરવાથી જેવી રીતે યોગાભ્યાસી માણસો અણિમા સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે તેવી જ રીતે ઉક્ત ક્રિયાના અવલંબન પૂર્વક ‘જમો’ પદનાં સ્મરણ અને ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેથી માનવું જોઈએ કે ‘જમો’ પદમાં અણિમા સિદ્ધિ સમાએલી છે.

‘જમ્’ એટલે આદિ શક્તિ ઉમાનું ધ્યાન કરવું જોઈએ, ઓકાર અક્ષરથી ઉપર પ્રમાણે ધ્યાનની રીતિ જાણવી જોઈએ, એટલે ઓષ્ઠ ખંધ કરી ઉદાનવાયુનો સંયમ કરી આદિ શક્તિ ઉમાનું ધ્યાન ધરવામાં આવે છે. મહામાયા આદિ શક્તિ ઉમા સૂક્ષ્મરૂપે અર્વાના હૃદયમાં રહેલી છે. જેમકે કહ્યું છે કે:—

યા દેવી સર્વભૂતેષુ, સૂક્ષ્મરૂપેણ તિષ્ઠતિ ।

નમસ્તસ્યૈ નમસ્તસ્યૈ, નમસ્તસ્યૈ નમોનમઃ ॥૧૥

અહીંઆં મહામાયા આદિ શક્તિ ઉમા જેવી રીતે પ્રસન્ન થઈને ધ્યાન ધરનાર માણસોને અણિમા સિદ્ધિ આપે છે, તેવી રીતે ‘જમો’ પદના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી ‘જમો’ પદમાં અણિમા સિદ્ધિ સન્નિવિષ્ટ છે, અથવા ‘જમો’ શબ્દની સિદ્ધિ આ પ્રકારે જાણવી જોઈએ કે ‘ન ડમા’ એવી સ્થિતિ છે, અહીંઆં ત્વ અવ્યય નિષેધ અર્થનો વાગ્યક નથી; પરંતુ ‘અન્નાહ્નગમાનવ’ ઇત્યાદિ પ્રયોગોની સમાન સમાનતા અર્થ વાગ્યક છે, તેથી આ અર્થ થાય છે કે—ઉમાની માફક જે મહામાયા આદિશક્તિ છે તેનું ધ્યાન કરનાર મનુષ્ય ધ્યાન ધરીને અણિમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે, આ વ્યવસ્થામાં ‘ડમા’ શબ્દના ઉકારનો પ્રાકૃત શૈલીથી લોપ થઈ જાય છે, તથા આકારના સ્થાને ‘સ્વરાણાં સ્વરા.’ એ સૂત્રથી ઓકાર આદેશ થઈ જાય છે તથા પ્રથમ સ્થિત નકારના સ્થાનમાં ‘નોજઃ સર્વત્ર’ આ સૂત્રથી જકાર આદેશ થઈ જાય છે, એ રીતે ‘જમો’ શબ્દની સિદ્ધિ થઈ જાય છે. હવે તાત્પર્ય એ છે કે જેવી રીતે ઉમાની સમાન મહામાયારૂપ આદિ શક્તિનું ધ્યાન ધરીને ધ્યાન ધરનાર મનુષ્ય અણિમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે, તેવી જ રીતે ‘જમો’ પદના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી ‘જમો’ પદમાં અણિમા સિદ્ધિ સન્નિવિષ્ટ છે.

૧. રક્તો હૃત્કંઠતાલુભ્રમધ્યમૂર્ધ્નિ ચ સંસ્થિતઃ । ઉદાનો વચ્ચતાં નેયો ગત્વાગતિનિયોગતઃ ॥૧૮॥

—યોગશાસ્ત્ર પ્રકાશ ૫ મો શ્લોક ૧૮

અર્થાત—ઉદાન વાયુનો રંગ લાલ છે, હૃદય, કંઠ, તાળુનું, બ્રહ્મરૂપના મધ્યભાગમાં અને મસ્તકમાં તેનું સ્થાન છે ગતિને અગતિના પ્રયોગથી તેને વશ કરવો,

‘નમો’ પદનો જડાર અણિમા શબ્દની મધ્યમા રહેલો છે તથા અતમા મકાર સમાન સળધવાળો છે, તેથી ‘નમો’ પદના જપ અને ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે ‘નમો’ પદને પ્રથમ રાખવાનું કારણ પણ એ જ છે, અર્થાત્ ઉપાસનારૂપ ક્રિયા વાચક શબ્દને પ્રથમ તથા ઉપાસના ડરવા ચોખ્ય દેવ વાચક શબ્દનું પછી કથન કર્યું છે, અર્થાત્ ‘અરિહતાળ નમો’ ઇત્યાદિ પાઠ નહીં રાખતા ‘નમો અરિહતાળ ઇત્યાદિ પાઠ રાખ્યો છે અને તે જ કારણથી જકાર અક્ષરનું અશુભપણું હોવા છતાં પણ તે જ્ઞાન વાચક હોવાથી મંગલ ન્વરૂપ છે તેથી પ્રથમ મંગલને માટે અક્ષરને સિદ્ધિ ગર્ભિત દેખાડવાને માટે ‘નમો’ પદને પહેલું સ્થાન આપવામા આવ્યું છે

અથવા ‘ન, મા, હ,’ આ અક્ષરોના ત્રયોગની ‘નમો’ શબ્દ બને છે, તેથી આ અર્થ થાય છે કે ધ્યાન કરનાર મનુષ્ય જકાર સ્થાન ગ્રહાડમા, મા અર્થાત્ લક્ષ્મી ભગવતીની, હ અર્થાત્ અનુકાંતુ ધ્યાન ધરે છે તથા લક્ષ્મી ભગવતીનું રૂપ સૂક્ષ્મ છે, તેથી ઉક્ત ક્રિયા કરવાથી જે પ્રકારે તેણે અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેવી જ રીતે ‘નમો’ પદના ધ્યાનથી અણિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેથી ‘નમો’ પદમા અણિમાસિદ્ધિ સન્નિવિષ્ટ છે

બળી વિશેષ વાત એ છે કે ‘નમ્’ એ પદમા અધિક વિશેષતા-મહત્વતા એ છે કે આ પદમા મર્વ સિદ્ધિઓને આપવાની શક્તિ વિદ્યમાન છે, એને લખવાની રીતિના વિષયમા કહેવામા આવ્યું છે કે —

કુણ્ડલીદેવગતા રેલા, મધ્યતસ્તત્ કર્ષત ।
 વામાદ્યોગતા સૈવ, પુનરુર્ધ્વ ગતા પ્રિયે ! ॥ ૧ ॥
 પ્રણેશવિષ્ણુરૂપા સા, ચતુર્ધર્ગફલપ્રદા ।
 ધ્યાનમસ્ય જકારસ્ય, પ્રવક્ષ્યામિ ચ તત્ત્વજ્ઞ ॥ ૨ ॥
 દ્વિમુજા વરદા રમ્યા, ભક્તામીદ્રપ્રદાયિનીમ્ ।
 રાજીવલોચના નિત્યા, ધર્મકામાર્થમોક્ષદામ્ ॥ ૩ ॥
 યવ ધ્યાત્વા બ્રહ્મરૂપા, તન્મન્ત્ર દશવા જપેત્ ॥ ૪ ॥

—શક્તિ વર્ણોદ્ધારતન્ત્રે ॥

જકાર અક્ષરના મધ્યભાગમા કુણ્ડલી રૂપ દેખા છે, તેની પાછળ તે ઉપરની તરફ ગએલી છે, ફરી તે જ ડાબી તરફથી નીચેની તરફ ગઈ છે અને હે પ્રિયે ! ફરી તે જ ઉપર ગએલી છે—૧

તે (ત્રિવિધ રૂપા) ગ્રહા, મહેળ અને વિષ્ણુ રૂપ છે, અને ચતુર્ધર્ગ રૂપ ફલને (તે) દેવાવાળી છે, હવે હું એ જકારના ધ્યાનને શુદ્ધ છું, તું તે માલળ—૨

એ હાથવાળી, વરદાનને આપવાવાળી, સુદર રૂપવાળી, ભક્તજનોને અભીષ્ટ કરીને આપવાવાળી, કમલના સમાન નેત્રોવાળી, તે બ્રહ્મરૂપાનું ધ્યાન કરીને તેને દશ પ્રકારે જપે-૩, ૪

એના સ્વરૂપના વિષયમાં કહેતું છે કે:—

જકારં પરમેશાનિ, યા સ્વયં પરકુણ્ડલી ।
પીત વિદ્યુલ્લતાકારં, પન્નદેવમયં સદા ॥ ૧ ॥
પન્ન પ્રાણમયં દેવિ, સદા ત્રિગુણસંયુતમ્ ।
આત્માદિતત્ત્વસંયુક્તં, મહામોહ પ્રદાયકમ્ ॥ ૨ ॥

—इति कामधेनुतन्त्रे ॥

હું પરમેશ્વરિ ! જે સ્વયં પર કુણ્ડલી છે તે જકાર બાણો, તેનું સ્વરૂપ પીળા રંગની વીજળીના જેવું છે તથા તેનું સ્વરૂપ હમેશાં પાંચદેવમય છે-૧

હું દેવિ ! તેનું સ્વરૂપ પાંચ પ્રાણમય છે, હમેશાં ત્રણ ગુણોએ કરીને સહિત (તે) રહે છે, તેમાં આત્મા આદિ તત્ત્વ સંયુક્ત રહે છે તથા તે મહામોહને આપવાવાલો છે.-૨

ઉક્ત જકારના ચોવીસ નામ કહેલાં છે:—

જો નિર્ગુણ રતિજ્ઞાનિ, જમ્ભનઃ પક્ષિવાહનઃ
જયા શમ્ભો નરકજિત્, નિષ્ફલા યોગિનીપ્રિયઃ ॥ ૧ ॥
દ્વિમુખં કોટવી શ્રોત્રં, સમૃદ્ધિર્વોધની મતા ।
ત્રિનેત્રો માનુષીવ્યોમ, દક્ષપાદાંગુલેર્મુખઃ ॥ ૨ ॥
માધવઃ શક્તિનીવીરો, નારાયણશ્ચ નિર્ણયઃ ॥ ૩ ॥

—ઇતિ નાનાતન્ત્રશાસ્ત્રમ્

નિર્ગુણ, રતિ, જ્ઞાન, જમ્ભન, પક્ષિવાહન, જયા, શમ્ભુ, નરકજિત્, નિષ્ફલા, યોગિની-પ્રિય, દ્વિમુખ, કોટવી, શ્રોત્ર, સમૃદ્ધિ, બોધની, ત્રિનેત્ર, માનુષી, વ્યોમ, દક્ષના પગની આંગલીનું મુખ, માધવ, શંખિની, વીર, નારાયણ અને નિર્ણય-૧, ૨, ૩

હવે વિચાર કરવાનો વિષય એ છે કે-જકારની આકૃતિને બ્રહ્મા, મહેશ અને વિષ્ણુ રૂપ કહેવામાં આવ્યાં છે, ચતુર્વર્ગ (ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ) રૂપ ફલને આપવાવાળી કહી છે, જકારનું ધ્યાન તેની અધિષ્ઠાત્રી વરદા દ્વારાએ કરવાનું કહ્યું છે, જકારનું સ્વરૂપ પીળી વિજળીના સમાન કહ્યું છે, જે વૃષ્ટિનું સૂચક છે. જેમ કહ્યું પણ છે કે:—

વાતાય કપિલા વિદ્યુત્, આતપાયાતિલોહિની ।
પીતા વર્ષાય વિજ્ઞેયા, દુર્મિશ્ણાય સિતા ભવેત્ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્-કપિલ (ભુરા) વર્ણની વિજળી પવનના માટે છે, અતિ લાલ રંગની વિજળી

તાપના માટે છે, પીળા રંગની વિજળી વૃદ્ધિના માટે છે તથા સફેદ રંગની વિજળી ઢુકાળને માટે છે (તેમ જાણુ)

ભાવાર્થ એજ છે કે જગતનુ સ્વરૂપ વૃદ્ધિની સમાન સર્વ સુખદાયક છે, વળી જ કારનુ સ્વરૂપ પચદેવમય ઢહેલુ છે, પાચ દેવ એ જ પાચ પરમેષ્ટિ જાણુવા ભેદ એ જેવી ગીતે અહીં આ જ કારનો પાચ પરમેષ્ટિઓની સાથે સ યોગ કરવામા આવેલો છે, જેમ 'અરિહંતાળ' 'સિદ્ધાળ' 'આચરિયાળ' 'ઝગજ્ઞાયાળ' 'સત્ત્વસાહુળ' અને કેવલ એ જ કારણથી સિદ્ધિઓના આઠે પદોમા 'જમ્' નો મ યોગ કરવામા આવેલો છે, વળી જકારને પાચ પ્રાણમય કહેવામા આવેલ છે જારણ કે યોગિ લોકો પાચ પ્રાણોનો સયમ કરીને મિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી સ્પષ્ટભાવ એ છે કે જેવી ગીતે ધ્યાન કન્નાર મનુષ્ય પ્રદ્ધા, વિષ્ણુ અને મહેશ રૂપ જકારના સ્વરૂપનુ તેની અધિષ્ઠાત્રી દેવી વરદાનુ ધ્યાન ળીને ચિતન કરે છે તથા મિદ્ધિને પ્રાપ્ત ડરે છે, જેવી રીતે શ્રીજૈનસિદ્ધાંતના અનુયાયી પચ પરમેષ્ટિ રૂપ પાચ દેવનુ ધ્યાન ધરીને મિદ્ધિને પ્રાપ્ત ડરે છે, જેવી રીતે તાત્રિક લોકો તેના યોગિનીપ્રિય નામનુ સ્મરણ ઢરીને યોગિનીની ઉપાસનાથા મિદ્ધિને પ્રાપ્ત ડરે ં અને જેવી ગીતે માખ્ય મતને માનવાવાળાઓ તેને જ્ઞાન સ્વરૂપ માનીને તથા નરકગિત્ માનીને નિર્શુરરૂપમા તેનુ ધ્યાન કરીને મિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે, તેવી જ ગીતે મનુષ્ય માત્ર સગ્લ તાથી 'જમ્' પદના જપ અને ધ્યાનથી સર્વ સિદ્ધિઓને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, તેથી જમો' પદમા અણિમા મિદ્ધિ મન્નિવિષ્ટ છે, તથા આગળના મિદ્ધિને દેવાવાળા માત પદોમા પવુ 'જમ્' નો પ્રયોગ ળવામા આવેલો છે

પ્રશ્ન—'જમો અરિહંતાળ' એ પદની જગ્યાએ જુદા જુદા ગ્રન્થોમા ત્રણ પ્રકારના પાઠ મળી આવે છે પહેલો 'જમો અરિહંતાળ' બીજો 'જમો અરિહંતાળ' તથા ત્રીજો 'જમો અરિહંતાળ' એવો પાઠ મળી આવે ે, તો એ ત્રણે પ્રકારના પાઠોનો અર્થ એક છે કે પાઠલેદથી તેઓના અર્થ પણ જુદા જુદા થાય છે ?

ઉત્તર—નમન્કાઁ કન્વાને યોગ્ય અરિહંત એક જ હોવા છતાં પણ તે તે મળધી ગુણોની અપેક્ષાએ ઉક્ત ત્રણે પ્રકારના પાઠોના અર્થ પણ જુદા જુદા થાય છે

પ્રથમ 'જમો અરિહંતાળ' એટલે જમોઃફદ્ધ્ય પાઠ છે, જે અતિચય પૂત્રને અર્હતિ એટલે યોગ્ય છે તેઓને અરહન્ત ઢહીએ અર્વાત્ સુરવઁ નિર્મિત અયોકાદિક આઁ મહાપ્રાતિહાર્યરૂપ

૧ અતોમિક આઠ મહાપ્રતિહાર્ય આ પ્રભાલે છે —

મશોકતુક્ષ સુરપુષ્પટુષ્ટિર્વિયધ્વનિધ્યામરમાસનધ્ય ।

મામગ્ઢલ દુન્દુભિરાતપચ સમ્પ્રાતિદ્યાર્યાણિ જિનેશ્વરાણા ॥

અર્થાત્ ૧, દેવોએ કરેલી પુ પત્રી રુદિ ૨, દિવ્ય ધ્વનિ ૩, ચામર ૪, આસન ૫, ભામન ૬, દુન્દુભિ ૭ અને છત્ર ૮

પૂજને જે યોગ્ય છે, તેને અરહંત કહીએ. કહ્યું છે કે:--અરહંતિ વંદનનમસણાઙ્, અરહંતિ પૂઅસક્કારં । સિદ્ધિગમનં ચ અરહા, અરહંતા તેણ વુચ્ચંતિ ॥ ૧ ॥ અર્થાત્-વંદના અને નમસ્કાર કરવાને યોગ્ય, પૂજા અને સત્કાર કરવાને યોગ્ય તથા સિદ્ધિ ગમનને યોગ્ય હોવાથી જિન ભગવાન્ અરહંત કહેવાય છે, તે અરહંતોને દ્રવ્ય ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ.

અથવા 'અ' કહેતાં અવિદ્યમાન છે 'રહ' કહેતાં એકાંત રૂપ દેશ તથા 'અંત' કહેતાં ગિરિશુદ્ધા આદિનો મધ્યભાગ, જેની દૃષ્ટિથી શુભ નથી અર્થાત્ જેઓ સમસ્ત શુભમાં શુભ વસ્તુઓના સમૂહને પણ બાણે છે, તેઓને અરહંત કહેવાય છે, તે અરહંતોને દ્રવ્ય અને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ.

અથવા 'અ' કહેતાં અવિદ્યમાન છે એટલે નથી 'રહ' કહેતાં સ્થ (આદિ રૂપ પરિગ્રહ) તથા 'અન્ત' કહેતાં વિનાશનું કારણ (જરા આદિ અવસ્થા) તે જેમને અવિદ્યમાન છે તેઓને અરહંત કહેવાય છે, તે અરહંતોને દ્રવ્ય અને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ.

અથવા 'અરહંતાણં' એ પ્રાકૃત પદનું સંસ્કૃતમાં 'અર્હદ્મ્યઃ' પણ થઈ શકે છે, એનો અર્થ એ થાય છે કે-પ્રકૃષ્ટ રાગાદિના હેતુભૂત એવા મનોજ જે વિષય તેનો સંપર્ક હોવા છતાં પણ જેઓ પોતાના વીતરાગત્વ સ્વભાવને ત્યજતા નથી, તેઓ અરહંત કહેવાય છે, તે અરહંતોને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ. કહ્યું છે કે:--

શુચ્ચંદનમરહંતા, ધમરિંદ નરિંદ પૂયમરહંતા ।

સાસયસુહમરહતા, અરહંતા હંતુ મે સરણં ॥૧॥

અર્થાત્-સ્તુતિ અને વંદનને યોગ્ય, ઈન્દ્રો અને નરેન્દ્રોની પૂજને યોગ્ય, વળી, શાશ્વત મુખને યોગ્ય જે અરહંત છે, તે મને શરણ થાઓ.

'જમો અરિહંતાણં' એટલે નમોઽર્હદ્મ્યઃ પાઠ છે 'અરિ'-આઠ કર્મરૂપ શત્રુને 'હંતાણં' કહેતાં હણનાર એવા શ્રીઅરિહંત ભગવાનને દ્રવ્ય અને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ. કહ્યું પણ છે કે:--

‘અટ્ટચિહંપિ અ કમ્મં. અરિભૂયં હોઈ સયલજીવાણં ।

તં કમ્મમરિહંતા, અરિહંતા તેણ વુચ્ચંતિ ॥૧॥

અર્થાત્-આઠ પ્રકારનાં જે કર્મ છે કે જે મર્વ જીવોને શત્રુ રૂપ છે, એવા કર્મ રૂપ શત્રુનો નાશ કરવાવાળા હોવાથી, તેઓ અરિહંત કહેવાય છે.

અથવા અરિહંતાન્ અરિહંત એટલે સંસારરૂપી ગહન વનને વિષે અનેક દુઃખોને પમાડનાર એવા મોહાદિક શત્રુનો નાશ કરવાવાળા અરિહંત, તથા રજોહનનાત્ અરિહંત એટલે સૂર્યમંડલને ઢાંકણવાળા વાદળાંની સમાન આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોને ઢાંકવાવાળા આર ધાતિકર્મરૂપ રજ, તે રૂપ શત્રુનો નાશ કરવાવાળા અરિહંત, તથા પાંચે ઇન્દ્રિયોના ત્રેવીશ વિષય, આર કષાય, બાવીશ પરિપહ, આત્મોત્થિત અને પરકૃત એવી બે પ્રકારની

વેદના અને અનુલોમ તથા પ્રતિલોમ એવા બે પ્રકારના ઉપસર્ગ ઇત્યાદિ સર્વ પ્રકારના રાત્રુઓના નાના કંઠવાવાલા અરિહિત ભગવાનને દ્રવ્ય અને ભાવ પૂર્વક નમસ્કાર થાઓ.

તથા અરિહિત ભગવાનની મહાયત્રી મોક્ષરૂપ નગરની પ્રાપ્તિ થાય છે માટે માર્થવાહ, અરિહિત ભગવાનની મહાયત્રી ભવ મમુકનો પાગ પમાય છે માટે નિર્વામક, તથા પ્રાણ, ભૂત, ભવ અને મત્તવ, એ ચાર પ્રકારના ભુવોને માકણ માહણ એવો રાખક કહે, તેથી સર્વ ભુવો પગ કૃપાવાળા અને નિર્વાણરૂપ વન પ્રત્યે પહોચાડવાવાળા હોવાથી મહાગોપ, એ ત્રણે ઉપમાઓ જેઓને વિષે યથાર્થ ગીતે ઘટે છે, એવા શ્રીઅરિહિત ભગવાનને દ્રવ્ય અને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ.

ત્રીને 'ળમો અરહતાળ' એટલે નમોઽરહદમ્ય પાઠ છે અરહદમ્ય અહીં 'રુહ' બીજ તત્તુ તે મતાને એ ધાતુતુ 'રુહ'પદ છે એટલે ક્ષીણકર્મબીજપણ થકી જેમને કુગી મ માગ મધ્યે 'રહત' કહેતા ઉપજવુ અ ડહેતા નથી એટલે અરહત કહીએ અર્થાત્ બીજતુ વિન્તાર પશુ નથી હવે ડોઈ પણ ભવ થતો નથી માટે અરહત કહીએ કહુ પણ છે કે —

‘દગ્ધે ઘોજે યથાજયન્ત પ્રાદુભવન્તિ નાકુર ।

કર્મયીજે તથા દગ્ધે, ન રોહન્તિ મવાકુર ॥૨૧॥

અર્થાત્—જેવી ગીતે કોઈ બીજ ઘણુ જ બળી ગએલુ હોય તેને વાળ્યા છતા પણ અકુગ પ્રગટ ન થાય, તેવી રીતે કર્મરૂપ બીજ બળી જવાથી ભવરૂપ અકુગે ઉત્પન્ન થતો નથી.

ઉપગ્ના લક્ષણોવાળા ભગવાનને નમસ્કાર કરવાનુ કારણ શુ ? આ સમારરૂપ મહા ભયક ગહન વનમા ભ્રમણ કરીને હુ ગિત વએલા ભુવોને અનુપમ આનંદરૂપ જે પરમપદ રૂપ મોક્ષ નગર, તેને પામવા માટે માર્ગ દેખાડનારા હોવાથી સર્વ ભુવો પ્રત્યે પરમ ઉપકારવાળા હોવાથી તેઓને નમસ્કાર કરવો યોગ્ય છે, તેથી તેઓને અવશ્ય નમસ્કાર કરવો જોઈએ શ્રીઅરિહિત ભગવાનનુ ધ્યાન ચક્રમડલના જેવા મંદેદ વર્ણથી કરવું જોઈએ અર્થાત્ શ્રીઅરિહિત ભગવાનનો વર્ણ મંદેદ છે.

પ્રશ્ન—‘અરિહતાળ’પદમા મહિમા નિદ્ધિ કેવી રીતે સમાએલી છે ?

ઉત્તર—અરિહતાળ’પદમા જે મહિમા નિદ્ધિ સમાએલી છે તેના કારણ આ છે —

‘અરિહતાળ’એ પાકૃત પદનો સન્કૃત પર્યાય (એકાર્થ વાચક ગણક) ‘અર્હતામ્’ છે, ‘અર્હ પૂનાથામ્’ અથવા ‘અર્હ પ્રશસાયામ્’એ ધાતુથી અર્હત ગણક બને છે, તેથી જેઓ પૂન અને પ્રગમા કરવા યોગ્ય છે તેઓને અર્હત કહે છે, પૂન અને પ્રગમાનો હેતુ મહત્ત્વ અર્થાત્ મહિમા છે, તાત્પર્ય એ છે કે મહિમાવી શુક્ત અર્હતોનુ ધ્યાન કરવાથી મહિમા નિદ્ધિની પ્રાપ્તિ વાય છે.

‘અર્હત્’ શબ્દની વ્યાખ્યામાં ઘણું કરીને બધાએ ટીકાકારોએ એવી વ્યાખ્યા કરી છે કે:—“જેઓ ઇન્દ્રાદિ દેવોથી નમસ્કાર કરાએલા અને આઠ મહાપ્રાતિહાર્યોથી યુક્ત હોવાને લીધે પૂજાને યોગ્ય છે તેઓને અર્હત્ અથવા જિન કહે છે” ભલા એવા મહત્ત્વથી યુક્ત અર્હતોનાં ધ્યાનથી મહિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ કેમ ન થાય? તેથી માનવું જોઈએ કે ‘અરિહંતાણં’ પદમાં મહિમા સિદ્ધિ સન્નિવિષ્ટ છે.

સિદ્ધિનો મધ્યાક્ષર હકાર ઉક્ત પદની મધ્યમાં છે તેથી શબ્દ સામર્થ્યથી પણ ‘અરિહંતાણં’ પદના ધ્યાનથી મહિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

‘અરિહંતાણં’એ પદનો સંસ્કૃત પર્યાય ‘અરિહન્તૃણામ્’ પણ થાય છે, અર્થાત્ જેઓ ઇન્દ્રિયના વિષયોનો તથા કામાદિ શત્રુઓનો નાશ કરે છે તેઓને અરિહન્ત (અરિહન્ત) કહે છે. કામાદિ શત્રુઓનું દમન અથવા નાશ કરવો એ મહાત્માઓ તથા મહાનુભાવોનું કાર્ય છે, તેથી શ્રીઅરિહન્તરૂપી મહાનુભાવોનું ધ્યાન કરવાથી મહિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

‘અરિહંતાણં’એ પદમાં યોગીજનોની ક્રિયાની અનુસાર મહિમા સિદ્ધિ માટે આ ક્રિયાનો પ્રતિભાસ થાય છે કે યોગિજન ‘અ’ અર્થાત્ કંઠસ્થાનમાં સ્થિત ઉદાન વાયુને ‘ર’ અર્થાત્ બ્રહ્માણ્ડ સ્થાનમાં લઈ જાય છે, પછી ‘હ’ અર્થાત્ તાલુ પ્રદેશમાં તેનો સંયમ કરે છે, સાથે ‘હં’ અર્થાત્ અનુનયનો પ્રકાશ કરે છે, અને ‘તાણં’ અર્થાત્ દાંતોના મંડલને તથા ઓળોને વિસ્તૃત રાખે છે. આ પ્રકારનો અભ્યાસ કરવાથી તે યોગિજનોને જે પ્રકારે મહિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, તે પ્રકારે ‘અરિહંતાણં’ પદનું ધ્યાન તથા જપ અને સ્મરણ કરવાથી મહિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ બાબતમાં એ પણ જાણી લેવું જોઈએ કે અભિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિને માટે ઉદાન વાયુના સંયમની સાથે યોગીજનોને ઓળોને બંધ કરવા પડે છે, એનું કારણ એ છે કે ઓળોને બંધ કરવાથી બહારનો પવન અંદર પ્રવેશ કરી શકતો તથી તથા પ્રાણાયામ પૂર્વક ઉદાન વાયુનો સંયમ થવાથી શ્વાસ ગતિ પણ રોકાઈ જવાથી નાસિકા દ્વારાએ પણ બહારનો પવન અંદર પ્રવેશી શકતો નથી, કિંતુ અંદરનો પવન પણ સંયમના પ્રભાવથી બળી જાય છે, એ પ્રભાવે થવાથી સૂક્ષ્મપણા મારફતે તેને અભિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, પરંતુ મહિમા સિદ્ધિમાં દાંતોના મંડલને તથા ઓળોને ખુલ્લા રાખવા પડે છે, એ માટે સંયમ ક્રિયાની વિશેષતા દ્વારા અમિત પવનના પ્રવેશથી યોગી મહત્ત્વતાને ધારણ કરી શકે છે, વિજ્ઞાનને જાણવાવાળાઓ આ પ્રકારને સારી રીતે જાણે છે કે દરેક સેકન્ડે કેટલાએ હજાર મણ પવનનો ભાર અમારા શરીર પર પડે છે તે સઘળોએ ભાર સંયમ ક્રિયા વિશેષદ્વારા યોગીજન પોતાના શરીરમાં પ્રવિષ્ટ કરી લે છે તથા તેને મહિમાના રૂપમાં પરિણત કરી લે છે, હા એમાં વિશેષતા એ છે કે યોગાભ્યાસી પુરુષ પોતાની શક્તિની મારફત પવનના જેટલા

ભાગને લેવાની ઇચ્છા હોય તેટલો જ લે છે, એટલે કે પોતે જેટલું મોટું રૂપ ધાગણ કરવા આહિ છે તેટલું જ કરી શકે છે

શ્રી નવકાર મહામન્ત્રનું પહેલું પદ અને પહેલી ત્રપદાનું આ પ્રમાણે વિસ્તારથી વર્ણન બાણુ

બીજા મિદ્ધપદનું વર્ણન આ પ્રમાણે

‘ળમો સિદ્ધાળ’કહેતા ત્મો સિદ્ધમ્ય એ પ્રમાણે મસ્તૃત અર્થ થાય છે અહીંઆ ‘સિત્’કહેતા બદ્દ એટલે ચિરકાલનો બાધેલો એવો અષ્ટકર્મરૂપ કાળનો ભારો, તેને શુકલ-ધ્યાન રૂપી બલવત્યમાન અગ્નિએ કરી ‘ધ્માત’ધમ્યો છે-બાળીને ભસ્મ કીધો છે જેણે તેઓને નિરુક્તિના વિધિ પ્રમાણે સિદ્ધ કહીએ

અથવા-‘પિયુ ગતૌ’એ ધાતુથી ‘સિદ્ધ’ શબ્દ બને છે, તેથી અપુનરાવૃત્તિ એટલે ન્યાયી પાછું ન અવાય એવી મોક્ષનગરી તરફ જેઓ ગયા છે તેઓને સિદ્ધ કહીએ

અથવા-જેઓનું કોઈ પણ કાર્ય અપરિપૂર્ણ નથી રહ્યું તેઓને સિદ્ધ કહીએ

અથવા-જેઓ શિષ્યા કરનાર ગાત્રગ્ધક થયા તેઓને સિદ્ધ કહીએ

અથવા-સાસનને પ્રવર્તાવનાર થઇને મિદ્ધરૂપ ભાગલ્યપણાનો જેઓ અનુભવ કરે છે તેઓને સિદ્ધ કહીએ

અથવા-જેઓ નિત્ય અપર્યાવૃત્તિ અને તસ્થિતિને પામ્યા છે તેઓને સિદ્ધ કહીએ

અથવા-જેઓથી ભવ્યજીવોને શુણ્ણસમૂહની પ્રાપ્તિ થાય છે તેઓને સિદ્ધ કહીએ કહ્યું પણ છે કે —

‘ધ્માત સિત્ત યેત્ત પુરાણ કમ યો ઘા ગતો નિવૃત્તિસૌઘમૂર્ધ્ન ।

રવાતોઽનુશસ્તા પરિનિષ્ઠિતાર્ય ય સોઽસ્તુ સિદ્ધ કૃતમદ્વલો મે ॥૧॥

અર્થાત્-‘જેઓએ [પ્રથમ] બધાએલા પ્રાચીન કર્મો બાળીને ભસ્મ કરી નાખ્યા છે, જેઓ મુક્તિરૂપ મહેલના ડિગેલાગમ્મા બિરાજમાન થએલા છે, જેઓ ગાત્રના કહેનાર અને અનુશાસન કર્તા છે તથા જેઓના સર્વ કાર્ય પરિપૂર્ણ થઈ ગએલા છે તેવા સિદ્ધ ભગવાન મારું મગલ કરો

ઉપગ્ના લક્ષણોએ કરીને યુક્ત એવા ભગવાનને નમસ્કાર કરવાનો શુ હેતુ છે ?

અવિનાશી એવા અને ત ચતુષ્ક એટલે અને તજ્ઞાન, અને તદર્શન, અને તચાગ્નિ, અને અને તવીર્ય રૂપ શુણ્ણો જેઓને પ્રગટ થયા છે, તે અને તજ્ઞાન, અને તદર્શન, અને તચુળ, વીર્યાદિક શુણ્ણયુક્તાપણે કરી સ્વવિષય પ્રભેદ પ્રકર્ષ ઉત્પાદને કરી આનંદ ઉત્પાદન કરવાને લીધે ભવ્ય જીવોને અત્યંત ઉપકારના હેતુભૂત છે માટે તેઓને નમસ્કાર કરવો ઉચિત છે એવા સિદ્ધ ભગવાનનું ઉગતા સૂર્ય મમાન રક્તવર્ણથી ધ્યાન કરવું બાઈએ

પ્રશ્ન—‘સિદ્ધાં’ પદમાં ગરિમા સિદ્ધિ કેવી રીતે સમાગોલી છે ?

ઉત્તર—‘સિદ્ધાં’ પદમાં જે ગરિમા સિદ્ધિ સમાગોલી છે તેના કારણે આ પ્રમાણે છે:-

‘સિદ્ધાં’ પદ આખુંએ ગુરૂ માત્રાઓથી બનેલું છે અને પોતાના સ્વરૂપથી જ ગુરૂલાવ એટલે ગરિમાનું સૂચક છે, તેથી એના ધ્યાનથી તથા જાપથી ગરિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

સિદ્ધિ પદ એટલે મોક્ષમાં ગએલા જીવો સિદ્ધ કહેવાય છે, સિદ્ધિ પદ બધાથી મોટું છે તેથી સિદ્ધિપદમાં સ્થિત મહાત્માઓના ધ્યાનથી ગરિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

‘સિદ્ધા’પદ એ અર્થ સૂચવે છે કે-‘સિદ્ધા’ એ નામની સિદ્ધેશ્વરી યોગિનીનું ધ્યાન ઉપાસકો કરે છે તથા ‘જમ્’ ની બાળતમાં પહેલાં કહી ગયા છીએ કે:-‘જમ્’ના જાપ અને ધ્યાનથી પંચ પ્રાણોનો સંયમ થાય છે, તેથી તાત્પર્ય એ છે કે ‘જમ્’ ના ધ્યાન અને જાપની સાથે ‘સિદ્ધા’ અર્થાત્ સિદ્ધેશ્વરીનું ધ્યાન કરી તેની કૃપાથી ઉપાસક લોકો ગરિમા સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે (કારણ કે સિદ્ધેશ્વરી ગરિમા સિદ્ધિની અધિપત્રી તથા દેવાવાણી છે) જેમકે-‘સિદ્ધા’ એ નામ જ ગુરૂ સ્વરૂપ હોવાથી ગરિમા સિદ્ધિનું દેવાપણું સિદ્ધ થાય છે, તેવી જ રીતે ધ્યાન કરનાર પુરુષ ‘સિદ્ધાં’ એ પદનો જાપ અને ધ્યાન કરવાથી સહજમાં ગરિમા પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

‘સિદ્ધાં’ એ પદમાં મ ગણુ છે, (કારણ કે ‘મલ્લિગુરુ’ આ કથનાનુસાર ત્રણ ગુરૂ-વર્ણોનો એક મ ગણુ થાય છે), જે ‘મ ગુરુ’ એ પદનું પરિવર્તન કરી નાખે તો પ્રાકૃતશૈલીથી ગરિમા શબ્દ બની જાય છે તથા ‘સિદ્ધાં’ પદ ગુરૂરૂપ ‘મ’ એટલે મ ગણુ છે, તેથી તેના ધ્યાનથી ગરિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ બાળતમાં એક શંકા થઈ શકે છે કે મ ગણુ રૂપ એટલે ત્રણ ગુરૂમાત્રાઓથી યુક્ત તો ‘લલાજી’, ‘રામૂજી’, ‘કોહૂજી’, ‘કાલૂજી’ ઇત્યાદિ અનેક શબ્દ છે, તો પછી તેઓના જાપ અને ધ્યાનથી ગરિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ કેમ થતી નથી ? આનો ઉત્તર એ છે કે-શબ્દ વિશેષમાં જે દૈવી શક્તિ સ્વભાવથી સન્નિવિષ્ટ હોય છે અને જેનો પહેલાનાં મહાત્માઓએ તેને અનુકૂલ વ્યવહાર કર્યો છે, તેને અનુસરીને તે શબ્દમાં તે શક્તિ માનવી ભોઈએ, જૂઓ ! દૂપ, સૂપ, ચૂપ, ધૂપ, પૂપ, આદિ શબ્દોમાં શરૂઆતના એક જ અક્ષરમાં કેટલી શક્તિ છે કે જે તેના પરિવર્તનથી ન તો તેનો તે અર્થ રહે છે અને ન તો તેમાં વાચ્યપદાર્થ પ્રકાશનની શક્તિ રહે છે, તે જ નિયમને અનુસરીને મ ગણુ રૂપ જે ‘સિદ્ધાં’ પદ છે, તેમાં જાપ આદિ દ્વારા ગરિમા સિદ્ધિ આપવાની શક્તિ છે; તે શક્તિ મ ગણુ રૂપ બીજા શબ્દોમાં સંભવી શકતી નથી. કિંતુ ‘સિદ્ધાં’ એ પદમાં ‘સિદ્ધા’ અને ‘જં’ એ બે પદોના સંયોગથી ગરિમા સિદ્ધિ આપવાની શક્તિ રહેલી છે, જે બીજા એવા જ પર્યાય વાચક શબ્દોનો સહયોગ કરવાથી પણ નથી સંભવી શકતી, દા. ત. જે આપણે ‘સિદ્ધા’ ના પર્યાયવાચક ‘નિષ્પન્ના’ અથવા

‘સમ્પન્ના’ શબ્દને ‘ળ’ શબ્દની સાથે જોડી દૃષ્ટિએ એટલે ‘સિદ્ધાળ’ ના બદલે તેના પર્યાયવાચક રૂપ ‘નિષ્પન્નાળ’ અથવા સમ્પન્નળ’ શબ્દનો પ્રયોગ કરીએ, અથવા તો ‘ળમ્’ના પર્યાય વાચક ‘સલ્’ વગેરે શબ્દોને ‘સિદ્ધા’ પદની સાથે જોડી દૃષ્ટિએ તો પણ તેમાં તે ગણિત કદાપિ હોઈ શકતી જ નથી, તેનું પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ જોઈ લેા કે મૂળ અને પશુ જો કે બંને શબ્દ પર્યાય વાચક છે, તો પણ ‘પતિ’ શબ્દની સાથે જોડી દેવાથી જુદા જુદા અર્થ બની જાય છે એટલે કે મૂળપતિ શબ્દ મિલેતો તથા પશુપતિ શબ્દ મહાદેવનો દ્યોતક બની જાય છે, તેથી માનવ પડશે કે શબ્દ વિશેષમાં વાચ્ય વિશેષના જે સ્વભાવ મિદ્ધ દ્યોતક ગણિત છે તે ગણિત બહારની વિશેષતા આદિ દ્વારા કદાપિ મળતી આવતી નથી અથવા તાત્પર્યવાચક શબ્દ દ્વારાએ પણ સર્વથા મળતી આવતી નથી

એ પણ કારણ હોઈ શકે છે કે સિદ્ધિ દાયક પદોમાં સિદ્ધાળ’ એ પદ ત્રીજું છે, તેથી તે ત્રીજું જરિમાં સિદ્ધિ આપવાવાળું છે

શ્રીનવકાઝ મહામન્ત્રનું બીજું પદ અને બીજું સપદાનું વર્ણન વિગતારવી આ પ્રમાણે જાણવું

ત્રીજા આચાર્યપદનું વર્ણન આ પ્રમાણે —

‘જમો આચરિયાળ’ કહેતા નમ આચાર્યશ્રય, ‘આ’ એટલે મર્યાદાએ ‘ચર્યતે’ એટલે સેવન કરીએ અર્થાત્ જિનગામનના અર્થનો વિનયપૂર્વક ઉપદેશ કરે છે તેને આચાર્ય કહેવાય છે, તેને ‘જમો’ કહેતા નમસ્કાર વાળો કહ્યું પણ છે કે —

સુત્તત્યવિવલક્ષણજુત્તો ગચ્છસ્સ મેદ્ધિમ્મો અ ।

ગજતત્તિ વિષ્ણુમુક્કો, અત્ય વાપદ આચરિઓ ॥૧૧’

અર્થાત્—સૂત્ર અને અર્થ એ બંનેને જાણનાર લક્ષણોથી યુક્ત તથા ગચ્છના નાયક સ્વરૂપ આચાર્ય ગચ્છની તપ્તિ (ગગદેવની આકુલતા)થી ચક્રિત થઈને અર્થની વાચના કરે છે

અથવા જ્ઞાનાચારાદિ પાત્ર પ્રકારનો આચાર, અથવા ‘આ’ એટલે મર્યાદાએ ‘વાર’ એટલે વિહાર રૂપ આચારને પાલવામાં પોતે ‘સાધુ’ એટલે જલ્લા ચતુર છે તથા પ્રત્યે કરીને બીજાને તે આચાર પાલવાનો ઉપદેશ દેવાથી તથા ઉત્કૃષ્ટ પણે બીજા સાધુ પ્રમુખને તે આચાર બતાવવાથી આચાર્ય કહીએ કહ્યું પણ છે કે —

‘પચ્ચિહ આચાર આચરમાણા તદ્દા પયાસતા ।

આચાર દસતા, આચરિયા તેણ ચુચ્ચતિ’ ॥૧૧

અર્થાત્—પાત્ર પ્રકારના આચારનું પોતે મેનન કરનાર તથા તેનો ઉપદેશ કરનાર

અને બીજાને તેનું પડિલેહણાદિ દ્વારા આચરણ કરી બતાવનાર છે માટે તે આચાર્ય કહેવાય છે.

અથવા ‘આ’ એટલે ‘ઈપ્ત’ કહેતાં અપરિપૂર્ણ જે ‘ચાર’ કહેતાં હેરિક એટલે શિષ્ય તે આચાર તે ચાર કદપ કહીએ, એટલે યુક્તાયુક્ત વિભાગ નિરૂપણ કરવામાં અનિપુણ એવા વિનયવંત શિષ્યને સત્ય ઉપદેશ દેનાર હોવાથી આચાર્ય કહેવાય છે.

પ્રશ્ન—ઉક્ત લક્ષણોથી યુક્ત એવા આચાર્યને નમસ્કાર કરવાનો શું હેતુ છે ?

ઉત્તર—આચારનો ઉપદેશ કરવાથી જેઓને પરોપકારી પાણું પ્રાપ્ત થયું છે તથા જેઓ ૩૬ છત્રીસ ગુણોએ કરીને સુશોભિત છે, યુગપ્રધાન છે, સર્વ જનોના મનને પ્રસન્ન કરવાવાળા છે, તથા સંસારી જીવોમાંથી ભવ્યજીવોને જિનવાણીનો ઉપદેશ આપી પ્રતિબોધ પમાડીને કોઈને સમક્રિતની પ્રાપ્તિ કરાવે છે, કોઈને દેશવિરતિની પ્રાપ્તિ કરાવે છે, કોઈને સર્વવિરતિની પ્રાપ્તિ કરાવે છે તથા કેટલાક જીવો તેઓનો ઉપદેશ સાંભળી ભદ્ર પરિણામી થાય છે, એવા ઉપકારના કરનાર, શાંતમુદ્રાના ધરનાર, ઉક્ત આચાર્ય ક્ષણમાત્ર પણ કપાયથી ગ્રસિત હોતા નથી, તેથી તેઓ અવશ્ય નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે.

વળી, તે આચાર્ય નિત્ય પ્રમાદ રહિત રહીને વિશુદ્ધ ધર્મનું કથન કરે છે, રાજકથા, સીકથા, દેશકથા, ભક્તકથા, સમ્યક્ત્વમાં શિથિલતા અને ચારિત્રમાં શિથિલતા ઉત્પન્ન કરવાવાળી એવી અનુચિત કથાઓનો ત્યાગ કરે છે. વળી, મલ તથા માયાથી દૂર છે તથા સારણા, વારણા, ચોચણા અને પડિચોચણાદિકે કરી દેશ અને કાલને અનુસરીને શિષ્યાદિકને પ્રવચનનો અભ્યાસ કરાવનારા છે, સાધુ જનોને ક્રિયાની ધારણા કરાવે છે, વળી, જેમ સૂર્યનો અસ્ત થયા પછી ઘરની અંદર ઘટ પટાદિક પદાર્થ ન દેખાય તથા દીવો સળગાવવાથી તે બધા પદાર્થો દેખવામાં આવે, તેમ જ કેવલજ્ઞાન રૂપી સૂર્ય સમાન શ્રીતીર્થ કર દેવ મુક્તિ ગયા પછી ત્રણ ભુવનના પદાર્થોને પ્રકાશિત કરવામાં દીપક સમાન એવા શ્રી આચાર્ય જ છે, તેથી તેઓને અવશ્ય નમસ્કાર કરવો જોઈએ. જે ભવ્યજીવ એવા આચાર્યોને નિરંતર નમસ્કાર કરે છે તે જીવને ધન્ય છે તથા તેમને નમસ્કાર કરવાવાળાના ભવનો જલ્દી અંત આવે છે. એવા આચાર્ય ભગવંતનું સુવર્ણવર્ણુ ધ્યાન કરવું.

પ્રશ્ન—‘આચરિયાણં’ એ પદમાં લઘિમા સિદ્ધિ શી રીતે સમાએલી છે ?

ઉત્તર—‘આચરિયાણં’ પદમાં જે લઘિમા સિદ્ધિ સમાએલી છે તેનાં કારણો આ પ્રમાણે છે—

‘લઘુ’ શબ્દને ભાવ અર્થમાં ઇમન્ પ્રત્યય લગાડવાથી ‘લઘિમા’ શબ્દ બને છે. પ્રકાશ હમેશાં સાથમાં રહેવા વાલાની સંમુખ થાય છે, તેથી અર્થાપત્તિથી લઘિમા શબ્દમાં એ આશય ગર્ભિત છે કે, જેની મધ્યમાં બે લઘુ અક્ષર વિદ્યમાન હોય, એવું પદ ‘આચરિયાણં’ છે, તેથી તેનો જાપ અને ધ્યાનથી લઘિમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્રથમ ઝઢી ગયા છીએ કે જેઓ મર્યાદાપૂર્વક જોટલે વિનયપૂર્વક જૈનગાસનના અર્થનો ઉપદેશ કરે છે, અથવા ઉપદેશ માલજવાવાળા જેઓનું ભેવન કરે છે તેઓ આચાર્ય કહેવાય છે, અથવા જ્ઞાનાચાર આદિ પાત્ર પ્રકારના આચારનું પાલન કરવામા જેઓ અત્યંત કુશલ છે તથા ખીનજોને તેનું પાલન કરવાનો ઉપદેશ કરે છે તેઓ આચાર્ય કહેવાય છે, અથવા જેઓ મર્યાદાપૂર્વક વિહાર રૂપ આચારનું વિધિપૂર્વક પાલન કરે છે તથા ખીનજોને તેનું પાલન કરવાનો ઉપદેશ કરે છે તેઓ આચાર્ય કહેવાય છે, અથવા યોગ્યાયોગ્યના વિભાગનો નિશ્ચય કરવામા અન્યથુ એવા શિષ્યજનોને સત્ય ઉપદેશ દેવાને લીધે આચાર્ય કહેવાય છે

આચારનો ઉપદેશ દેવાને કારણે આચાર્યો પરોપકાર તત્પર હોય છે, યુગપ્રધાન કહેવાય છે, મર્વ મનુષ્યોના મનને પ્રસન્ન કરવાવાળા હોય છે, તેઓ સસારમા રહેલા જીવોમાથી લગ્નજીવોને જિનવાણીનો ઉપદેશ આપી તેઓને પ્રતિજોધ કરે છે, તેઓના ઉપદેશથી કોઇને સર્વવિરતિની પ્રાપ્તિ થાય છે, કોઈક જીવો તેઓનો ઉપદેશ સાલળીને ભદ્ર પરિણામી થઈ જાય છે, તેઓ હમેશા પ્રમાદ રહિત હોવાને લીધે અપ્રમત્ત ધર્મનું કથન કરે છે, તેઓ દેશ, કાલને ઉચિત જુદા જુદા ઉપાયોથી શિષ્ય વગેરેને પ્રવચનનો અભ્યાસ કરાવે છે, સાધુજનોને ક્રિયાની ધારણા કરાવે છે તથા કેવલજ્ઞાન રૂપી સૂર્ય સમાન શ્રીતીર્થ કરૂ ભગવતોના મુક્તિગમન પછી તેઓના કહેલા ત્રણે લોકમા વર્તી રહેલા પદાર્થોના પ્રકાશ આચાર્ય મહારાજ જ કરે છે

આચાર્યોનો આ સ્વાભાવિક સ્વભાવ છે કે ઉપદેશાદિ મારફતે તેઓ કોઇને કેટલોએ સુયોગ્ય બનાવી દે તો પપુ તેને પોતાનાથી નાનો મમજશે અને એ બરાબર પણ છે કારણ કે નાનો સમજત્યા વિના જ્ઞાનદાન, ઉપદેશ, આચાર તથા ક્રિયાનું પરિપાલન કરાવવું તથા અનેક ઉપાયોથી પ્રતિજોધ કરવો, ઇત્યાદિ કાર્ય નથી થઈ શકતા તેથી લોકમા ગહેલા જીવ સમૂહની તરફ લાઘવ સ્વભાવથી જોનાર આચાર્યોના ધ્યાનથી લાધિમા સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે

ચરક-રુષિએ આચાર્યના સળ ધમા લખ્યું છે કે —

‘પર્યવદાતશ્ચત્ પરિદૂષકમાણ દક્ષશુચિં જિતહસ્તમુપક્રમણવન્ત સર્વેન્દ્રિયોપપન્ન પ્રકૃતિજ્ઞ પ્રતિપત્તિજ્ઞમનુચસ્કૃતવિદ્યમનસ્યકમકોપન વલેશક્ષમ શિષ્યગત્સલમધ્યાપકુ જ્ઞાન દાનસમર્થમિત્યેવ ગુણો હ્યાચાર્યં સુક્ષેપમાર્તવોમેઘ ઈવ શસ્યગુણે સુશિષ્યમાશુ વૈદ્યગુણે સમ્પ્રાદ્યતિ, તમુપસૃત્યારિરાધયિપુરુષચરેદ્ગ્નિવચ્ચ દેવવચ્ચ રાજવચ્ચ પિતૃવચ્ચ મનુવ ચ્ચાપ્રમત્તસ્તત્પ્રસાદાત્ દૃત્સ્ત્વ શાહ્યમધિગમ્ય શાહ્યસ્ય દૃઢતાયામભિવાનસોઘવસ્યાર્યસ્ય વિજ્ઞાને વચનશક્તૌ ચ મૂય પયતેત સમ્યક્ ॥૧૧.’

અર્થાત્—વિશુદ્ધ, સાશ્વતા જ્ઞાનવાળા, સાગ કાર્યનો વિચાર કરનાર, દક્ષ, કુશલ,

પવિત્ર, નિતહસ્ત, સર્વ સામગ્રીએ કરીને સહિત, સર્વ ઇન્દ્રિયોથી યુક્ત અને સર્વની પ્રકૃતિઓને જાણનાર, સિદ્ધાન્ત અથવા સિદ્ધિને જાણવાવાળા, ઉપસ્કારથી રહિત વિદ્યાવાળા, અસૂચ્યા નહીં કરવાવાળા, ક્રોધરહિત, કલેશ સહન કરવાને સમર્થ, શિષ્યો તરફ વાત્સલ્યતાને ધરનાર, શિષ્યોને અધ્યાપન કરાવનાર તથા જ્ઞાનદાન આપવામાં સમર્થ, એ પ્રકારના ગુણોથી યુક્ત આચાર્ય સારા શિષ્યને તુરત જ વૈદ્યકના ગુણોથી એવી રીતે સમ્પન્ન કરી દે છે કે જેવી રીતે વર્ષાઋતુનો મેઘ સારા ક્ષેત્રને ધાન્યના ગુણોથી સમ્પન્ન કરી દે છે. તે માટે શિષ્યની ફરજ છે કે આરાધના કરવાની ઇચ્છાથી આચાર્યની પાસે જઈને પ્રમાદ રહિત થઈને અગ્નિની સમાન, દેવની સમાન, રાજાની સમાન, પિતાની સમાન અને સ્વામીની સમાન તેઓને જાણીને તેઓની સેવા કરે, તથા તેઓની કૃપાથી સર્વ શાસ્ત્રોને જાણીને શાસ્ત્રની દૃઢતાને માટે વિશુદ્ધ સંજ્ઞાથી વિશિષ્ટ અર્થ જાણવા માટે તથા વચનશક્તિને માટે ફરી પણ સારી રીતે પ્રયત્ન કરતા રહેવું જોઈએ.

હવે આ કથનમાં એ સમજવું જોઈએ કે ચરકઋષિએ આચાર્યના જે ગુણો કહ્યા છે, તે ગુણોથી યુક્ત મહાતુલાવોની પાસે સંસાર લઘુ છે, એટલે ઉક્ત ગુણ વિશિષ્ટ આચાર્યોથી સમસ્ત સંસાર શિક્ષા લેવા યોગ્ય છે તથા સંસાર એવા મહાત્માઓને પોતાના ગુરુ માનીને તથા પોતાને લઘુ માનીને શિક્ષા લઈ જ રહ્યો છે. આની આગળ ઉક્ત ઋષિએ આચાર્યોના કર્તવ્ય બતલાવ્યાં છે, તેની પછી આચાર્યના સંબંધમાં શિષ્યનું એ કર્તવ્ય બતલાવ્યું છે કે—“શિષ્ય આરાધનાની ઇચ્છાથી આચાર્યની પાસે જાય અને પ્રમાદ રહિત થઈને તેઓની અગ્નિ, દેવ, રાજા, પિતા અને સ્વામીની માફક સેવા કરે.” હવે વિચારવાનું અહીંઆં એ છે કે આચાર્યની અગ્નિ, દેવ, રાજા, પિતા અને સ્વામીની સમાન સેવા બતાવીને તેઓનું કેટલું ગૌરવલયું સ્થાન બતાવ્યું છે, વિચારો કે જે આચાર્ય અગ્નિ, દેવ, રાજા, પિતા અને સ્વામીની બરાબર છે, તેઓનાથી મોટા અર્થાત્ તેઓના ગુરુ શું કોઈ હોઈ શકે છે? નહીં; આખો સંસાર તેમની આગળ લઘુ છે. આ બાબતમાં કદાચ કોઈ આ પ્રમાણે શંકા કરે કે:—“ઠીક-આચાર્ય સર્વના ગુરુ છે અને તેઓની અપેક્ષાએ શિષ્ય લઘુ છે, પરંતુ જ્યારે શિષ્ય આચાર્યની સઘળી વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી લે ત્યારે તો તે તેઓની સમાન થઈ જ જશે, પછી તેને લઘુ કેવી રીતે કહી શકે છે.” આનો ઉત્તર ચરકઋષિએ પોતાના કથનમાં પોતે જ આપેલો છે કે—“આચાર્યની કૃપાથી સર્વ શાસ્ત્રોને જાણીને શાસ્ત્રની દૃઢતાને માટે વિશુદ્ધ સંજ્ઞાથી વિશિષ્ટ અર્થને જાણવાને માટે તથા વચન શક્તિના માટે ફરી પણ સારી રીતે પ્રયત્ન કરતા રહેવું.” આ કથનનું તાત્પર્ય એ જ છે કે શિષ્ય આચાર્ય પાસેથી તેઓની સઘળી વિદ્યાઓ જાણી લઈને પણ તેઓની બરાબરી કરી શકતો નથી, અર્થાત્ તેઓની અપેક્ષાએ લઘુ જ છે; કારણ કે પોતાને લઘુ માનવાથી જ તે આચાર્યના આશ્રય રૂપ પોતાના કર્તવ્યનું પાલન

કરી રહે છે, તેથી ઉક્ત કથનથી નિદ્ર થાય છે કે આચાર્ય સમન્ત જગત્ના ગુરુ એટલે શિક્ષા દેવાવાળા છે અને તેઓની પાસેથી સમન્ત જગત્ લઘુ એટલે શિક્ષા લેવા યોગ્ય છે, કારણ કે આચાર્યોનું શિક્ષાદાનપણુ પોતાને ગુરુ માનવાથી તથા જગત્નું શિક્ષાગ્રહણપણુ પોતાને લઘુ માનવાથી જ સંભવી શકે છે, તાત્પર્ય એ છે કે આવા આચાર્યોના સખ ધર્મા મર્વે મનુષ્યોએ પોતાનામા લઘુભાવ બાણવો જોઈએ તથા લઘુભાવને જ હૃદયમા રાખીને તેઓનું આગધન અગર સેવન કરવું જોઈએ, તેથી મ્પટ કે કે-‘આચરિયાળ’ એ પદના બપ અને ધ્યાનથી લઘિમા મિદ્ધિના પ્રાપ્તિ થાય છે

શ્રીનવકાર મહામન્ત્રનું ત્રીજું પદ અને ત્રીજી સપદાનું વર્ણન વિસ્તારથી આ પ્રમાણે બાણવું

ચોથા ઉપાધ્યાયપદનું વર્ણન આ પ્રમાણે —

‘જમો ઉવજ્ઞાયાળ’ કહેતા નમ ઉપાધ્યાયેભ્ય, ‘ઉવ’ કહેતા સમીપ રહેલા તથા આવેલા એવા જે માધુ પ્રમુખ તેઓ પ્રત્યે જે ‘અજ્ઞાય’ કહેતા અધ્યાય એટલે સિદ્ધાંતનું અધ્યયન કરાવે, તથા જેઓની પાસે આવી અધીયતે કહેતા ભણાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહેવાય છે, તેઓને ‘જમો’ કહેતા નમસ્કાર થાઓ

અથવા “ઉવ-સમીપે સૂતો જિનપ્રવચનમધીયતે પ્રકર્ષતયા જ્ઞાયતે સ્મર્યતે વા શિષ્ય જનૈર્યથ્યસ્તે ઉપાધ્યાયા” इति व्युत्पत्ते ।” અર્થાત્ જેઓની પાને જવાથી જિન પ્રવચનના મૂત્રોના અર્થને લાણાય અથવા અમણુ કરાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ કહું પણ છે કે —

“વારસજ્ઞો જિણકવાનો, સજ્ઞાઓ કહિઓ યુદ્ધેહિ ।

ત ઉવહસન્તિ જમ્હા, ઉવજ્ઞાયા તેણ હુચ્ચન્તિ ॥૧॥”

અર્થાત્—જિનેશ્વરોએ ભાણેલી દ્વાદશાગીને યુદ્ધિમાન સ્વાધ્યાય કહે છે, તેઓ જે કારણે દ્વાદશાગીને ઉપદેશ આપે છે, તે કારણ માટે તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ

અથવા—“ઉત્તિ ઉવમોગ કરણે, જત્તિ જાણસ્સ હોદ્દ નિદ્દેસે ।

એએળ હુતિ ઉવજ્ઞા, પસ્તો અન્નોવિ પજ્ઞાઓ ॥૧॥”

અર્થાત્—કાર જે છે, તે ઉપરોગ કરવાને અર્થ છે, તેથી ઉ કહેતા ઉવ થયો અને ઉવ પછી જન્મે છે, તે જકાર વર્ણથી ધ્યાનનો નિર્દેગ કહ્યો છે એમ ઉ અને જ એ બે અક્ષરથી ઉવજ્ઞાય પદ થાય છે આ પર્યાયાર્થ છે વળી પર્યાય ફેર નામ આ પ્રમાણે છે —

“ઉત્તિ ઉવમોગ કરણે, પત્તિ અ પાવપરિવજ્જણે હોદ્દ ।

જત્તિ અ જાણસ્સ રૂપ, ઉત્તિ અ ઓસક્કણા કમ્મે ॥”

અર્થાત્—હ જે છે તે ઉપયોગને માટે છે અને, પ છે તે પાપને સમસ્ત પ્રકારે વર્જવાને માટે છે, અને જ છે તે ધ્યાન કરવાને માટે છે. વળી ઓ વર્ણુ તે કર્મથી છુટવાને માટે છે. એ રીતે ચાર અક્ષર મલીને ઉપાજ્ઞાઓ થાય છે, તે પણ પર્યાયાંતરે ઉપાધ્યાયનું જ નામ બાણું.

અથવા ઉપાધ્યાય એટલે ઉપાધિ અથવા સન્નિધિ તે પાસે રહેવું, તે ઉપાધિને વિધે આય એટલે લાભ છે શ્રુતનો જેઓ થકી અથવા ઉપાધિ એટલે વિશેષણાદિકના પ્રસ્તાવક થકી શોભન ઉપાધિનો આય એટલે લાભ છે જેઓથી તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ. એટલે જેઓની પાસે રહેવાથી શ્રુતનો લાભ થાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ, જેઓની દ્વારાએ ઉપાધિ એટલે પદવીની પ્રાપ્તિ થાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ.

અથવા “ઉપાધેરિષ્ટફલસ્ય આયસ્ય પ્રાપ્તે: હેતુત્ત્વં ચેપુવિદ્યતે તે ઉપાધ્યાયા:” । અર્થાત્ જેઓમાં સ્વભાવથી જ ઇષ્ટફલની પ્રાપ્તિનું કારણપણું રહેલું છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ.

અથવા “ઉપહન્તે આધેર્માનસ્યા વ્યથાયા આય: પ્રાપ્તિર્ચેસ્તે ઉપાધ્યાયા:” । અર્થાત્—આધિ જે મનની પીડા તેનો લાભ, અધિ એટલે દુર્બુદ્ધિ તેનો લાભ, તથા દુર્ધ્યાનની પ્રાપ્તિનો જેઓની દ્વારા નાશ થાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહીએ. એવા ઉપાધ્યાયનું મરકત મણિની માફક નીલવર્ણુ ધ્યાન કરવું જોઈએ.

પ્રશ્ન—“ઉવજ્ઞાયાણં” એ પદમાં પ્રાપ્તિ સિદ્ધિ કેવી રીતે સમાએલી છે ?

ઉત્તર—“ઉવજ્ઞાયાણં” પદમાં જે પ્રાપ્તિ સિદ્ધિ સમાએલી છે તેના કારણે આ પ્રમાણે છે:—

ઉપાધ્યાય પદનો અર્થ પ્રથમ લખી ગયા છીએ કે:—“જેઓની પાસે રહીને તથા આવીને શિષ્યો અધ્યયન કરે છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહે છે, અથવા પાસે રહેલા અથવા આવેલા એવા સાધુ લોકોને સિદ્ધાન્તનું અધ્યયન કરાવે છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહે છે, અથવા જેઓની પાસે નિવાસ કરવાથી શ્રુતનો લાભ થાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહે છે, અને જેઓની દ્વારા ઉપાધિ એટલે શુભ વિશેષણાદિ પદવીની પ્રાપ્તિ થાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહે છે” ઉક્ત શબ્દાર્થથી તાત્પર્ય એ નીકળે છે કે આરાધના રૂપી સામીખ્ય કરણથી “ઉવજ્ઞાયાણં” એ પદ દ્વારા પ્રાપ્તિ નામની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

ઉપાધ્યાય પદનો પદરહેદ આ પ્રકારે છે:—‘ઉપ’, અધિ, આય’ આ ત્રણ શબ્દોમાંથી ‘ઉપ’ અને ‘અધિ’ એ બંને અવ્યય છે તથા મુખ્ય પદ ‘આય’ છે અને તેનો અર્થ પ્રાપ્તિ થાય છે, તેથી ઉક્ત શબ્દનો આશય એ છે કે ‘ઉપ’ એટલે સામીખ્યકરણ વગેરે દ્વારા ‘અધિ’ એટલે અંતઃકરણમાં ધ્યાન કરવાથી જેની દ્વારા ‘આય’ એટલે પ્રાપ્તિ થાય છે તેઓને ઉપાધ્યાય કહે છે, તેથી શબ્દાર્થ દ્વારા જ સિદ્ધ થાય છે કે ‘ઉવજ્ઞાયાણં’ એ પદના બપ અને ધ્યાનથી પ્રાપ્તિ નામની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

શ્રી નવકાર મહામન્ત્રનું ચોથું પદ અને ચોથી મપદાનું વર્ણન વિસ્તારથી આ પ્રમાણે બાણુવું

પાત્રમા સાધુ પદનું વર્ણન આ પ્રમાણે —

‘નમોલોષ સત્ત્વસાહુણ’ એટલે નમો લોકે સર્વસાધુમ્ય । અર્થાત્—અહીંદ્રીપ પ્રમાણુ લોકમા રહેલા સર્વ સાધુઓને નમસ્કાર થાઓ

‘જ્ઞાનાદિશક્ત્યા મોક્ષ સાધયન્તીતિ સાધવ ।’ અર્થાત્—જેઓ જ્ઞાનાદિ શક્તિ દ્વારા મોક્ષનું સાધન કરે છે તેઓને સાધુ કહે છે તથા જેઓ સર્વ પ્રાણી માત્રને વિષે સમપણુ ધ્યાવે, તેને નિરૂપિત ન્યાયે કરીને સાધુ કહીએ, કહ્યું પણ છે કે —

‘ નિઘ્વાણ સાહય જોષ, જમ્હા સાહનિત સાહુણો ।

સમાય સત્ત્વમૂપસુ તમ્હા તે માવ સાહુણો ॥૧૧॥ ”

અર્થાત્—સાધુ લોકો મોક્ષને સાધવાના જે યોગ તેને બાણુને તેની સાધના કરતા હોવાથી તથા જગતના સમસ્ત પ્રાણીઓ તન્દ મમભાવ પણુ ધરતા હોય છે તે કારણુ માટે તેઓ ભાવનાધુ કહેવાય છે

અથવા જેઓ સયમના મત્તર ભેદોને ધ્યાણુ કરે છે તેઓને સાધુ કહેવાય છે કહ્યું પણ છે કે —

“ વિસવસુદ્ધનિયત્તાણ વિસુદ્ધચારિત્તનિયમજુત્તાણ ।

તત્ત્વગુણસાહયાણ, સાહનકિચ્ચુજ્જુયાણ નમો ॥ ”

અર્થાત્—જેઓ વિષયના સુખોથી નિવૃત્ત છે, વિશુદ્ધ ચારિત્રના નિયમોએ કડીને શુક્ત છે, યથાર્થ સાધુના શુણુના માધક છે તથા મોક્ષ માધનને માટે ઉદ્યુક્ત છે તે સાધુઓને નમસ્કાર થાઓ વળી કહ્યું પણ છે કે —

“ કિં પિચ્છસિ સાહુણ તવ વ નિયમ વ સંયમગુણ વા ।

તો વદસિ સાહુણ, પમ મે પુચ્છિઓ સાહ ॥૧૧॥ ”

અર્થાત્—અરે પ્રાણી ! સાધુ તે પોતાના શુણુ કરીને જ સાધુ હોય, તે માટે તું સાધુના મામુ શુ બુઝે છે ? તું શુ તપશ્ચર્યાના શુણુ દેખે છે ? અથવા નિયમ દેખે છે ? અથવા શુ સયમનો શુણુ દેખે છે ? તે શુણુ દેખીને ત્યાર પછી શુ સાધુને વાદીશ ? એ હું તને પૂછું, તેનો ઉત્તર આપ

એનો શિષ્ય ઉત્તર આપે છે—

“ અસદ્દાદસદ્દાયત્ત, કરંતિ મે સજમ કરત્તસ્સ ।

પપ્પણ કારણેણ, જમમિ હ સવ્વસાહુણ ॥૧૧॥ ”

સહાય વિનાના અને સંયમનું આચરણ કરતા મને સહાય કરે છે, માટે સર્વ સાધુઓને હું વાંદું છું.

જેવી રીતે ભમરો સુગંધી ફૂલ પર ઝેસીને તેનો પરાગ લઈને ખીજે ફૂલે જાય, એમ અનેક ફૂલો પર ભમી ભમીને પોતાના આત્માને સંતુષ્ટ કરે છે, પરંતુ તે ફૂલને જરાએ હાનિ પહોંચાડતો નથી, તેવી જ રીતે સાધુ પણ અનેક ઘર ભમી ભમીને ખેંતાલીશ દોષ રહિત શુદ્ધ આહાર વહોરી લાવી પોતાના પિંડનું-શરીરનું પોષણ કરે છે, પાંચે ઇન્દ્રિયોને વશમાં રાખે છે, પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોને જીતે છે. પોતે પટકાય જીવની રક્ષા કરે છે અને ઉપદેશ આપી ખીજાઓ દ્વારા કરાવે છે, વળી, સત્તર ભેદ સહિત સંયમની આરાધના કરે છે, સર્વ જીવ પ્રત્યે દયાના પરિણામ રાખે છે, અઢાર હજાર શીલાંગ રથના ધોરી, અચલ અને અડગ ચારિત્રના પાલનાર, એવા મુનિવરોને જયણાપૂર્વક વાંદીને પોતાના આત્માને પવિત્ર કરવો જોઈએ. વળી, તેઓ નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુમિના ધરનાર, બાર પ્રકારના તપ કરવામાં શૂરવીર, આત્માર્થી, વળી, આરંભ સમારંભના આદેશ તથા ઉપદેશથી પર, જેઓને લોકોને ભેગા કરવાની વૃત્તિ નથી, અને વંદન તથા પૂજનની ઇચ્છાથી પર છે એવા સાધુઓનું દર્શન તો જો મહદ્દુષ્ટનો ઉદય હોય તો જ પમાય છે. અને તેથી એવા સાધુઓને નમસ્કાર અવશ્ય કરવો જોઈએ. આવા સાધુ મહાત્માઓનું ધ્યાન આપાઠ મહિનાના મેઘ સમાન શ્યામવર્ણથી કરવું જોઈએ.

પ્રશ્ન—‘જમો લોણ સવ્વસાહૂણં’ એ પાંચમા પદમાં ‘લોણ’ એ પદના કથનથી શું ભાવ નીકળે છે ?

ઉત્તર—‘લોણ’ એ પદના કથનનું પ્રયોજન નીચે મુજબ છે:

(૧) અઢીઢીપમાં જ મનુષ્યની ઉત્પત્તિ હોવાથી સાધુઓનું નિવાસસ્થાન અઢી ઢીપપ્રમાણ લોક પ્રદેશમાં જ છે.

(૨) ‘લોણ’ એ પદ મધ્ય મંગલના માટે છે; કારણ કે ‘લોક દર્શને’ એ ધાતુથી ‘લોક’ શબ્દ બને છે. તથા બધાએ દર્શનાર્થક ધાતુ જ્ઞાનાર્થક માનવામાં આવે છે અને જ્ઞાન મંગલ સ્વરૂપ છે, તેથી મધ્યમાં મંગલ કરવાને માટે આ પદમાં ‘લોણ’ પદ રાખવામાં આવ્યું છે.

(૩) ત્રીજું કારણ એ પણ છે કે ‘સવ્વસાહૂણં’ એ પદમાં પ્રાકાશ્ય સિદ્ધિ સન્નિવિષ્ટ છે (જેનું વર્ણન આગળ કરવામાં આવેલું છે), કારણ કે સાધુજન ઇચ્છા રહિત હોય છે, તેઓના સંબંધમાં ‘લોણ’ પદ એ વાતને સૂચિત કરે છે કે તે સાધુજનોને જે ઇચ્છા ઉત્પન્ન પણ થાય છે તે જ્ઞાન સહચારિણી જ હોય છે એટલે રજોગુણ અને તમોગુણની વાસનાથી રહિત સાત્વિકી ઇચ્છા હોય છે અને તેની આરાધના દ્વારા જે કોઈ સાધક

પ્રાકાશ્ય-મિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે તેની કામના પણ રજોગુણ અને તમોગુણથી રહિત માત્સ્વિકી જ હોય છે

પ્રશ્ન—‘જમો લોષ સત્વસાહુજ’ એ પાત્રમા ‘સત્વ’ એટલે ‘સર્વ’ રાજદનો પ્રયોગ કેમ કરવામા આવેલો છે, જો મર્વ શબ્દનો પ્રયોગ કદાચ ન થયો હોત તો પણ ‘સાહુજ’ એ બહુવચનાન્ત રાજદ છે તેનાથી સર્વ અર્થ મમલ રાકાય અને તેથી જ પહેલાના ચાર પદોમા મર્વ રાજદનો પ્રયોગ નહીં કરવામા આવ્યો હોય ?

ઉત્તર—ઉક્ત પાત્રમા પદમા ‘સત્વસાહુજ’ એ પદમા જે સાધુ રાજદની સાથે સર્વ પદનો પ્રયોગ કરવામા આવ્યો છે તેના આ કારણો છે —

(૧) મર્વ શબ્દ એ વાતને પ્રકટ કરે છે કે સાધુજન મર્વકાર્ય સમર્થ હોય છે અને તેથી જ આ પદમા પ્રાકાશ્ય મિદ્ધિ સન્નિવિષ્ટ છે

(૨) અપ્રમત્તાદિક, પુવાગાદિક, જિનકલ્પિક, પ્રતિમાકલ્પિક, યથાલન્દકલ્પિક, પરિહાર-વિગુદ્ધિકલ્પિક, ચ્યવિગ કલ્પિક, ચ્યિત કલ્પિક, ચ્યિતાચ્યિત કલ્પિક તથા ઠપાતીત વગેરે લેહો વાળા, પ્રત્યેકબુદ્ધ, ચ્યવબુદ્ધ અને બુદ્ધબોધિતરૂપ લેહો વાળા, તથા ભારત આફ્રિ લેહો વાળા તથા સુપમ દુષમાદિક વિશેષિત મર્વ માધુઓનુ સ્પષ્ટગીતે ગ્રહણ થઈ જાય તે માટે સર્વ શબ્દને આ પદમા ગ્રહણ કરવામા આવ્યો છે

(૩) ‘સત્વસાહુજ’ આ પ્રાકૃત પદનો અનુવાદ ‘સર્વસાધૂનામ્’ પણ થઈ શકે છે, જેનો અર્થ એ છે કે માધુજન સાર્વ્ય એટલે મર્વ જીવોનુ હિત કરવા વાળા છે, અથવા ‘સર્વનયૈર્વિશિષ્ટત્વાત્સર્વોર્જ્જ્ઞર્મ તત્ર મમા સાર્વા’ । એટલે સર્વ નયોથી વિશિષ્ટ એવા આહર્ત્ત ધર્મનો સ્વીકાર કરેલા એવા જે માધુઓ તેઓને નમસ્કાર થાઓ

(૪) ‘સત્વસાહુજ’ એ પ્રાકૃત પદનો સન્કૃતાનુવાદ ‘સત્વસાધૂનામ્’ પણ થઈ શકે છે, તેનો અર્થ એ થશે કે-સત્વ એટલે શ્રવણ કરવાને યોગ્ય જે વાક્ય છે તેના વિષયમા જે સાધુ છે તેઓને સત્વ માધુ હશે છે

(૫) અથવા ‘સત્વસાહુજ’ નો સન્કૃતાનુવાદ ‘સત્વસાધૂનામ્’ પણ થાય છે, તેનો અર્થ એ છે કે-સત્વ એટલે અનુકૂલ કાર્યના વિષયમા જેઓ સાધુ અર્થાત્ નિપુણ છે

(૬) આ પદમા ‘લોક’ રાજદથી અદીદીપમા રહેતા એવા મર્વ મનુષ્યોનુ ગ્રહણ થાય છે, કે જે નવનો યોગ્ય પ્રમાણ ઉચ્ચાર્મમાં છે અને એકહત્તર યોગ્ય પ્રમાણ નીચાર્મમાં છે, કિંતુ કોઈક લખિધવાળા માધુજનો મેક ચૂલિકા મુખી પણ તપશ્ચા કરતા માધુમ પડી આવે છે, એ પ્રકારે લોકમા ન્યા ન્યા જે જે માધુઓ હોય તે મર્વને નમસ્કાર થાઓ એ શબ્દનુ તાર્પર્ય છે

પ્રશ્ન—‘સત્વસાહુજ’ એ પદમા પ્રાકાશ્ય મિદ્ધિ ની ગીતે મમાએવી છે ?

હમેશાં બીજના દુઃખથી વ્યાકુલ રહે છે અને પોતાના મહાન મુખોની પણ જેઓ અલિલાષા નથી કરતા તથા સર્વ પ્રાણીઓના હિતમાં જેઓ તત્પર રહે છે તેઓ જ મહાત્મા છે.-૨

સાધુજન બીજઓના કાર્ય માટે ઉત્થત થઈને શું શું નથી કરતા, જુઓ ! વરસાદ સમુદ્રમાંથી ખાડું પાણી પણ બીજઓને ઉપકારના માટે પી લે છે.-૩

સાધુ પુરુષોનો અંગીકૃત કરેલા માર્ગનું પાલન કરવું એ જ માર્ગ છે, જુઓ ! સમુદ્રે પ્રત્યક્ષિત (વડવાનલ) અગ્નિને પોતાની ગોદમાં ધારણ કરી રાખેલો છે.-૪

સાધુ પુરુષો પોતાની જાતે પીડા પામીને પણ બીજને મુખી કરે છે, જુઓ ! વૃક્ષ પોતે દુઃખ વેડીને પણ બીજને આનંદ આપે છે.-૫

સાધુ પુરુષોનો આ સ્વભાવ હોવાથી તેઓની આરાધનાથી પ્રાકાશ્ય સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૬) આચારનું યથાર્થ વિજ્ઞાન અને પરિપાલન કરતા હોવાને લીધે સાધુને આચાર રૂપ માનવામાં આવ્યા છે, અને તેથી જે પ્રકારે આચારના પરિપાલનથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેવી રીતે સાધુની આરાધનાથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા ધર્મ સર્વ કામનાઓને પૂર્ણ કરવાવાળો છે તે જગત્પ્રસિદ્ધ બીના છે, તેથી સાધુની આરાધનાથી પ્રાકાશ્ય નામની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

વિષ્ણુપુરાણમાં 'સાધુ' એ પદના ઉચ્ચારણ માત્રથી સર્વ કામનાઓની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે એવો ઉદ્દેશ્ય કરેલો છે, તેથી માનવું પડશે કે 'સત્ત્વસાહુર્ણ'એ પદના ધ્યાન અને જાપથી પ્રાકાશ્ય સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

(૮) 'સત્ત્વસાહુર્ણ'એ પદમાંનો 'સર્વ'શબ્દ વિશેષે કરીને ઘોતક છે કે-આ પદના ધ્યાનથી સર્વ કામનાઓની સિદ્ધિ થાય છે, કારણ કે-સર્વાન્ (કામાન્) સાધયન્તિ इति सर्व-साधवस्तेभ्य.' એટલે સર્વ કામો [ઈચ્છાઓ] ને જે પૂર્ણ કરે છે તેઓને સાધુ કહે છે.

શ્રી નવકાર મહામન્ત્રનું પાંચમું પદ અને પાંચમી સંપદાનું વિસ્તારથી વર્ણન આ પ્રમાણે જાણવું.

પ્રશ્ન—આ પાંચ પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરવો તે સંશ્લેષથી કરવો કે વિસ્તારથી કરવો ? તેમાં જો સંશ્લેષથી નમસ્કાર કરવો એમ કહેશે તો સિદ્ધ અને સાધુઓ પ્રત્યે જ નમસ્કાર કરવો યુક્ત છે. કારણ કે એ બંનેને નમસ્કાર કરવાથી અરિહંત, આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયનું પણ ગ્રહણ થઈ જાય છે, કારણ કે અરિહંત, વગેરે જે ત્રણ છે તે પણ સાધુપણું છોડતા

નથી અને જો તમે કહેશો કે વિસ્તારથી નમસ્કાર કરવો તો ઋકપદ્માદિ ચોવીશ તીર્થ કરોને વ્યક્તિ સમુચ્ચાણુ પૂર્વઁ એટલે જૂઠું જૂઠું નામ લઈને નમસ્કાર કરવો જોઈએ

ઉત્તર—અરિહંતને નમસ્કાર કરવાથી જે ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે તે ફલની પ્રાપ્તિ માધુને નમસ્કાર કરવાથી થતી નથી, જેમકે રાજાને નમસ્કાર કરવાથી જે ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે તે મનુષ્યમાત્રને નમસ્કાર કરવાથી વતી નથી, તે માટે વિશેષતાને લઈને પ્રથમ અરિહંતને નમસ્કાર કરવો યોગ્ય છે

પ્રશ્ન—ન્યાયની વાત તો એ છે કે જે સર્વથી મુખ્ય હોય, તેનું નામ પ્રથમ ગ્રહણ કરવું જોઈએ, તો અહીં આ પચ પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરતા પ્રથમ શ્રીઅરિહંતને નમસ્કાર કીધો, પરંતુ ન્યાયની રીતે તો અહીંયા પચ પરમેષ્ઠીમા સર્વથા કૃતકૃત્ય પણે કરીને સિદ્ધનું પ્રધાન પણુ છે, અર્થાત્ પાવેમા મિદ્ધ મુખ્ય છે, તેથી પ્રથમ સિદ્ધને નમસ્કાર કરીને પછી અનુક્રમે અરિહંતાદિકને નમસ્કાર કરવો યુક્ત છે

ઉત્તર—આપણે મિદ્ધને પણુ શ્રીઅગ્નિહંતા ઉપદેશથી જ જાણીએ છીએ, વળી, જુઓ! અરિહંત જ તીર્થની પ્રવર્તના કરે છે અને ઉપદેશ આપીને ઘણા જીવો પર ઉપકાર કરે છે, એટલું જ નહીં, પરંતુ મિદ્ધ પણુ શ્રીઅરિહંતા ઉપદેશથી જ ચારિત્ર અગીકાર કરીને કર્મ રહિત થઈ મિદ્ધપણુ પામે છે, માટે શ્રીઅરિહંતને જ પ્રથમ નમસ્કાર કરવો યોગ્ય છે

પ્રશ્ન—જો એમ ઉપગરીપણુ ચિતવી નમસ્કાર કરીએ તો આચાર્યાદિકને પ્રથમ નમસ્કાર કરવો યુક્ત થશે કારણ કે કોઈ વખતે તેઓથી પણુ અરિહંતાદિકનું જાણુ પણુ થાય છે, માટે આચાર્યાદિક પણુ મોટા ઉપગરી છે તેથી તેઓને પ્રથમ નમસ્કાર કરવો યુક્ત છે

ઉત્તર—આચાર્યને ઉપદેશ આપવાનું નામર્થ્ય અરિહંતા ઉપદેશથી જ પ્રાપ્ત થાય છે, અર્થાત્ આચાર્યાદિ મ્વતત્રતાથી ઉપદેશ ગ્રહણ કરી અર્થનાપનનું નામર્થ્ય પ્રાપ્ત કરી શક્તા નથી, તાત્પર્ય એ છે કે અરિહંત જ મુખ્યત્વે કરીને સર્વ પદાર્થનું જ્ઞાન ડરાવવાવાળા છે, તેથી પ્રથમ નમસ્કાર કરવો તેઓને જ યોગ્ય છે વળી, આચાર્યાદિકોને પ્રથમ નમસ્કાર કરી પછી શ્રીઅરિહંતને નમસ્કાર કરવો યોગ્ય નથી કહ્યું પણુ છે કે —

‘ પુદ્ગણુપુલ્લિ ન કમો, નેવ ચ પદ્છાણુપુલ્લિ પસ મ્ભવે ।

સિદ્ધાર્હમા પદ્મા, વીમાપ સાદુણો આદ ॥ ૧ ॥

અરહન્તા ઉવપસેણ, સિદ્ધાણ જન્તિ તેણ અરિહાદ ॥

ળવિ કોવિ પરિસાપ, પળમિત્તા પળમર્ફ રન્નોત્તિ ॥ ૨ ॥’

ઉપર જે પ્રશ્નોત્તરો જણાવી ગયા તેના મળધ આ ગાથાઓ માયે છે વળી, લોકોમા પણુ પર્યાદાને પ્રણામ કરીને પછી રાજાને કોઈ પ્રણામ કરતું નથી, તો અહીં આ આચાર્યાદિક

તો પર્યાદા રૂપ છે અને શ્રીઅરિહંત તે સત્ત્વરૂપ છે માટે પ્રથમ શ્રીઅરિહંતને નમસ્કાર કર્યા પછી આચાર્યાદિકને કરવો શુક્ત છે.

પ્રશ્ન—છટ્ટા પદથી લઈને નવમા પદ સુધીમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે—‘સો પંચનમુદ્ધારો’ એટલે એ પાંચને કરેલો નમસ્કાર, ‘સત્ત્વપાવપ્પાણાસણો’ સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે તથા ‘મદ્ગ્લાણં ચ સત્ત્વેસિં પદમં હવદ્ મંગલં’ સર્વ મંગલોને વિષે પહેલું મંગલ છે. આ વિષયમાં પ્રશ્ન એ છે કે મંગલ કેને કહે છે અને મંગલ કેટલા પ્રકારના હોય છે તથા એ પાંચને કરેલો નમસ્કાર પથમ મંગલ શી રીતે છે?

ઉત્તર—મંગલ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ એ છે કે—મદ્ગ્લાણં હિનાયં સર્પતિ, મદ્ગ્લાણં દૂર હુષ્ટમેતેન અસ્તાદ્વેતિ મદ્ગ્લાણમ્’ અર્થાત્ જે સર્વ પાણીઓના કિતને માટે દોડે છે તેને મંગલ કહે છે, અથવા જેની મારફતે દુર્દૈવ, દુર્ભાગ્ય દૂર લાગી જાય છે તેને મંગલ કહે છે. તાત્પર્ય એ છે કે જેનાથી કિત અને અસીષ્ટ પદાર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તેનું નામ મંગલ છે.

મંગલ બે પ્રકારના છે—એક દ્રવ્ય મંગલ એટલે લૌકિક મંગલ, તથા બીજું લાવમંગલ એટલે લોકોત્તર મંગલ બાબતું. તેમાં ઢહીં, અશ્વત, કેસર, ચંદન અને ધરો વગેરે લૌકિક મંગલ છે, તે મંગલ અનેકાંતિક તથા અનાત્યંતિક બાબતું, એટલે સર્વદા તથા સર્વદા મંગલરૂપ નહીં રહેવાવાળું બાબતું અને તે પણ નામ મંગલ, સ્થાપના મંગલ અને દ્રવ્ય મંગલરૂપ છે અને એ ત્રણ મંગલથી વાંછિતાર્થની સિદ્ધિ થતી નથી, પરંતુ તેનાથી વિપરીત એકાંત મંગલ તથા આત્યંતિક મંગલ એટલે સર્વથા અને સર્વદા મંગલરૂપ રહેવાવાળું તે લાવમંગલ બાબતું; એ મંગલ વિશેષે કરીને ઇચ્છિતાર્થ સિદ્ધિને આપનાર છે, તેથી દ્રવ્ય-મંગલની અપેક્ષાએ લાવમંગલ પૂજનીય તથા ઉત્તમ છે. તે લાવમંગલ જપ, તપ તથા નિયમ વગેરે લેલોથી અનેક પ્રકારનું છે, તેમાં પણ આ પંચ પરમેષ્ઠી નમસ્કારરૂપ મંગલ સર્વથી ઉત્તમ છે. તેથી એ વિશેષે કરીને ગ્રહણ કરવું, એનાથી મોક્ષ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, કારણ કે જે પરમેષ્ઠીઓને નમસ્કાર કરવામાં આવે છે તેઓ લોકોકો ઉત્તમ તથા શરણાગત વત્સલ છે. કહ્યું પણ છે કે:—‘અરિહન્તા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં, સાહુ મંગલં કેવલિ પળ્લગ્તો ધન્નો મંગલં’ । અર્થાત્ અરિહંત મંગલરૂપ છે, સિદ્ધ મંગલરૂપ છે, સાધુ મંગલરૂપ છે તથા દેવળી લગવંતે પ્રરૂપેલો ધર્મ મંગલરૂપ છે.

પ્રશ્ન—‘પરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહાસ્તોત્ર’ના કર્તા શ્રી ગિનદીર્ઘિસૂરિએ સ્વોપસૃષ્ટિના પ્રારંભમાં આ મહામંત્રને અડસઠ અક્ષરવાળો કહેલો છે, તો એના અડસઠ અક્ષર કેવી રીતે બાબતું બોધાએ તથા આ મહામંત્ર અડસઠ અક્ષરવાળો હોવાનું શું કારણ છે?

ઉત્તર—આ નવકાર મંત્રમાં નવ પદ છે, તેમાંથી શરૂઆતના પાંચ પદ કે જેનું વિન્નૃત વર્ણન આપણે કરી ગયા છીએ તે જ મૂલમંત્ર સ્વરૂપ છે, તેમાં વ્યંજનો સહિત

હ્રસ્વ અને દીર્ઘ વર્ણોની ગણતરી કરવાથી પાત્રીસ અક્ષરો થાય છે તથા પાછળના જે ચાર પદ છે જેનું વિસ્તૃત વર્ણન હવે પછી કરવામા આવનાર છે તે ચૂલિકાના છે, તેમા મૂલ મન્ત્રના પ્રભાવનું વર્ણન કરવામા આવેલું છે, તે ચારે પદોમા વ્યવનો સહિત હ્રસ્વ અને દીર્ઘ અક્ષરોની ગણતરી કરવાથી તેત્રીસ અક્ષરો થાય છે, આ બંને મધ્યાઓને ભેગી કરવાથી કુલ અડસઠ અક્ષર થાય છે, તેથી આ મહામન્ત્રને અડમઠ અક્ષરોથી વિશિષ્ટ કહેલ છે

આ મહામન્ત્રમા અડસઠ અક્ષરોની સ્થાપના કરવાનું પ્રયોજન એ છે કે એમા પાચ પરમેષ્ઠિઓને નમસ્કાર કરવામા આવેલો છે તથા એમા નવ પદ છે, જેના ભગોની ક્રિયા (પ્રક્રિયા) ભુદી બુદી છે, તેથી આ મહામન્ત્રને નવકારમન્ત્ર કહે છે, પાચને નવથી ગુણવાથી પીસ્તાલીન થાય છે, એને દોઢા કરવાથી સાડા મડમઠ થાય છે, એમા અડધો ઉમેરવાથી અડસઠ થાય છે, હવે એનું તાત્પર્ય એ છે કે જેઓ નવપદોની પ્રક્રિયાથી પાચ પરમેષ્ઠિઓનું ધ્યાન કરે છે, અર્થાત્ એ પ્રકારથી પીમતાલીસ સખ્યાને જેઓ પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓનો હિસાબ ઝિતાણ સમારથી દોઢો (નિ શેષ) થઈ જાય છે અર્થાત્ આ રીતે તેઓ સાડાસડમઠ સખ્યાને પ્રાપ્ત કરે છે, સમાજથી લેખાના દોઢા થઈ ગયા પછી તેઓને માટે સમાગમા માત્ર અડધી ફાળુ જ રહે છે, તે અર્ધફાળુ વીત્યા પછી (અર્થાત્ અડધાનું બેડાણ થવાથી) તે અડસઠ થઈ જાય છે અર્થાત્ મિદ્ધિ મ્યાનને પામે છે

પ્રશ્ન—કેટલાક લોકો ‘હવ્વ મગલ’ના મ્યાનમા ‘હોઈ મગલ’ પાઠ માનીને ચૂલિકા સળધીના પાછળના ચાગ પદોમા બત્રીશ જ અક્ષરો માને છે, શું તે બરાબર નથી ?

ઉત્તર—‘હવ્વ’ના સ્થાનમા ‘હોઈ’ ગજઠ બોલવાથી જો કે અર્થમા તો ડોઈ પણ ભતનેા ફરક પડતો નથી, પરંતુ ‘હોઈ’ ગજઠ બોલવાથી ચાર પદોમા બત્રીશ અક્ષરોનું હોવું ફાળુરૂપ છે, બાળ્યકે મૂલમન્ત્રના ૩૫ તથા પછીના ચાગ પદોમા ‘હવ્વ’ બોલતા તેત્રીસ અક્ષરોનું બેડાણ કરવાથી જ ૬૮ અક્ષર થાય છે, પહેલા જણાવી ગયા છીએ તે પ્રમાણે જેનું હોવું આવશ્યક છે ભુજો !

શ્રીમહાનિશીથ સત્રમા કહ્યું છે કે —

“તદેવ દુષ્કારસ પયપરિચિન્નતિ આલાવગતિત્તીસત્રમ્કરપરિમાણ એસો પચ ન મુક્કારો સત્રપાવપ્પનાસણો મગલાણ ધ સત્તેસિ પદમ હવ્વ મગલ ચૂલ્મ્.”

અર્થાત્—પરમેષ્ઠી નમસ્કારરૂપ મૂલમન્ત્ર અગિયાર પદો યુક્ત છે એટલે ગતઆતના પાચ પદ ૩૫ મૂલમન્ત્રમા કુલ અગિયાર પદ છે, તેના પ્રભાવ બતાવનારા પાછલા ચાગ પદોના અક્ષરોનું પગિમાણ તેત્રીસ છે તે આ પ્રમાણે ‘પ્સોપચ નમુક્કારો, સત્રપાવપ્પનાસણો, મગલાણ ધ સત્તેસિ, પદમ હવ્વ મગલ’ એવું ચૂલિકામા કથન છે પ્રવચનમાટેદ્ધાગની ૭૬ ગાથામા કહ્યું છે કે —

‘પંચ પરમિદ્ધિ મંત્રે, પપ્પ પપ્પ સત્ત સંપદા કમસો ।

પજ્જત સત્તરક્કર, પરિમાણા અદ્દમી મળિયા * ॥૭૧॥

જો કે ‘હવ્વ મંગલ’ ના સ્થાને હોઈ મંગલ એવો પાઠ બોલવાથી અર્થ વિભેદ કાંઈ નથી, તથાપિ ‘હવ્વ મંગલ’ પાઠ જ બોલવો કે જેથી ચાર પદોમાં ૩૩ અક્ષર થઈ જાય. કારણ કે નમસ્કારાવલિ ગ્રંથમાં કહ્યું છે કે:—“કેઈ કાર્ય વિશેષ ઉપસ્થિત થાય ત્યારે જે વખતે શ્રુતિકાના ચાર પદોનું જ ધ્યાન કરવાનું હોય તે વખતે બત્રીશ પાંખડી કમલની રચના કરી એકેકે અક્ષર એકેક પાંખડીમાં સ્થાપન કરવો અને તેત્રીશમો અક્ષર મધ્ય કર્ણિકામાં સ્થાપન કરીને ધ્યાન કરવું જોઈએ.” તેથી જો ‘હોઈ મંગલ’ એવો પાઠ માનવામાં આવે તો ચારે પદોમાં ૩૨ જ અક્ષર થાય અને તે બત્રીસ અક્ષરથી બત્રીસ પાંખડીઓ પૂરાય અને મધ્યમ કર્ણિકા ખાલી રહી જાય, તેથી ‘હવ્વ મંગલ’ એવો પાઠ માનીને પાછળના ચાર પદોમાં તેત્રીશ જ અક્ષર માનવા જોઈએ.

પંચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરીને તેઓના એકસોને આઠ ગુણરૂપ મન્ત્રનો જાપ કરીએ તે ૧૦૮ ગુણ આ પ્રમાણે છે:—

વારસ ગુણ અરિહતા, સિદ્ધા અદ્દેવ સૂરિ છત્તીસં ।

ઉવજ્ઞાયા પળવીસં, સાહુ સગવીસ અદ્દસયમ્ ॥૧॥

અર્થાત્—અરિહંતના બાર ગુણ છે, સિદ્ધના આઠ ગુણ છે, આચાર્યના છત્રીશ ગુણ છે, ઉપાધ્યાયના પચીશ ગુણ છે અને સાધુના સત્તાવીશ ગુણ છે, આ સર્વ મળીને પંચ પરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણ છે અને તેથી જ નવકારવાળીના મણકા પણ ૧૦૮ હોય છે.

પંચપરમેષ્ઠીના ગુણો દર્શાવતું ચૈત્યવંદન:—

બાર ગુણ અરિહંત દેવ, પ્રણમી જે ભાવે ।

સિદ્ધ આઠ ગુણ સમરતાં, દુઃખ દોહંગ જાવે ॥૧॥

આચારજ ગુણ છત્રીશ, પચવીશ ઉવજ્ઞાય ।

સત્તાવીશ ગુણ સાધુના, જપતાં સુખ થાય ॥૨॥

અષ્ટોત્તર સય ગુણ મલીએ, એમ સમરો નવકાર ।

ધીરવિમલ પંડિત તણો, નય પ્રણમે નિત સાર ॥૩॥

પ્રસંગોપાત નવકારવાલીના ગુણ દર્શાવતી પ્રાચીન ગુજરાતી સન્નિધાય વાંચકોને ઉપયોગી બાણી અત્રે આપવી યોગ્ય ધારી છે. જે આ પ્રમાણે છે:—

બાર જપૂં અરિહંતના, ભગવંતના રે ગુણ ગાઉં નિશ દીશ ।

સિદ્ધ આઠ ગુણ બાણિયેં, વખાણીયેં રે ગુણ સૂરિ છત્રીશ ॥

નોકારવાલી વંદીયેં ॥૧॥

* અર્થાત્—પંચ પરમેષ્ઠી મન્ત્રને વિષે પ્રત્યેક પદ પ્રમાણ સંપદા કહી છે, એ પ્રમાણે સાત પદની સાત સંપદાઓ અતુકમે થાય અને છેલ્લી આઠમી સંપદા સત્તર અક્ષર પ્રમાણે જાણવી.

ચિર ન દિયે રે ઉઠી ગણીયે સવે(વા) ૨ ।

સૂત્ર તણા ગુણ ગૂંથિયા, મણીઆ મોહન રે મહ મોટો મેર ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૨૥

પચવીશ ઉવજાચના, મત્તાવીશ રે ગુણ શ્રીઅણુગાર ।
એકસો આઠ ગુણે કરી, ઇમ જપિયે રે ભવિયણ નવકાર ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૩૥

મોક્ષ જાપ અગુઠે, વૈગી ઝઠઠે રે તર્જની અગુલી જ્યે ।
ખહુ મુખ દાયડ મધ્યમા, અનામિકા રે વર્યારથ હોય ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૪૥

આકર્ષણ ટચી અગુલી, વલી સુણુએ રે ગણવાની રીતિ ।
મેરુ ઉલ્લ ધન મ મ કરો, મ મ કરએ રે નખ અગ્રે પ્રીતિ ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૫૥

નિશ્ચલ ચિત્તે જે ગણે, જે ગણે મખ્યાદિકથી એકાત ।
તેહને ફલ હોએ અતિ ઘણુ, ઇમ બોલે રે જિનવર સિદ્ધાત ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૬૥

શખ પ્રવાલ ફ(મ્ફ)ટિઝમણિ, પત્તા છન (પુત્રજીવી) રતાજલી મોતી સાર ।
રૂપ સોવન રચણ તણી, અદન અવર અગરને ધનસાર ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૭૥

સુદર રૂદ્રાક્ષની, જપમાલિકા રે રંગમના અપાગ ।
પચ વરણ સમ સૂત્રની, વલી વસ્તુ વિશેષ તણી ઉદાગ ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૮૥

ગૌતમ પૂછતે ઢહો, મહાવીરે રે એ સચલ વિચાર ।
લબ્ધિ કહે ભવિયણ સુણો, ગણુએ લણુએ રે નિત્ય નિત્ય નવકાર ॥
નોઝારવાલી વદીયે ॥૯૥

અરિહત ભગવતના આઠ પ્રાતિહાર્ય અને ચાર અતિરાય મળીને કુલ બાર ગુણ છે તે આ પ્રમાણે —

‘અશોકવૃક્ષ સુરપુષ્પવૃષ્ટિર્દિવ્યધ્વનિશ્વામરમાસન ચ ।

મામણ્ડલ દુન્દુભિરાતપત્ર સત્પ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણામ્ ॥૧॥

૧ અશોકવૃક્ષ—ન્યા ન્યા અરિહત ભગવાન વિચરે છે ત્યા ત્યા સમવસરણુની રચના કરવામા આવે છે તે સમવસરણુની મધ્યમા મહાવિન્તીણું, કૂડોનો સમહ તથા તેમા લુબ્ધ થએલા જમરોના ગમ્હથી યુક્ત ગીતલ સુદગ ગયા મહિત, મનોહર, લાળી શાખાઓ

વાળા, ભગવાનના શરીરથી બાર ઘણી ઉંચાઈના અશોકવૃક્ષની રચના દેવો કરે છે, જેની નીચે બિરાજમાન થઈને પ્રભુ ધર્મોપદેશ આપે છે.

૨ સુરપુષ્પવૃષ્ટિ—સમવસરણમાં દેવતાઓ જલ તથા સ્થલને વિષે ઉત્પન્ન થએલાં ફૂલો જેવાં કે શ્વેત, લાલ, પીળાં, લીલાં તથા શ્યામ એ પાંચે વર્ણોના વિકસ્વર સરસ સુગંધીવાળા, જેના ડીટાં નીચે રહેલાં છે અને મુખ ઉપર રહેલાં છે તેવાં સચિત્ત ફૂલની વૃષ્ટિ સમવસરણની જમીનને વિષે ચારે તરફ એક યોજન પ્રમાણ ભૂમિ મધ્યે જનુ સુધી કરે છે. અહીંનાં ફૂલ વિષે મતાંતર છે, કોઈ કહે છે કે અચિત્ત ફૂલ હોય છે, કોઈ કહે છે કે જાળીળાં હોય છે, કોઈ કહે છે કે ક્યારા રૂપ હોય છે. એટલે જ્યાં સાધુ, મનુષ્ય અને દેવતા બેસે છે ત્યાં પુષ્પવૃષ્ટિ નથી હોતી અને બાકીની જગ્યામાં ચારે તરફ હોય છે, આ પ્રમાણે મતાંતર છે. પરંતુ ખરૂં જોતાં તો સમવસરણમાં સર્વત્ર ફૂલની વૃષ્ટિ તો દેવતાઓ કરે જ છે. પરંતુ ફૂલોને જે ઇળ નથી થતી તેનું કારણ તો અચિંત્ય શક્તિના ધણી એવા શ્રીઅરિહંત ભગવાનનું માહાત્મ્ય (મહાન્ અલૌકિક પ્રભાવ) છે. એમ શ્રી આવશ્યક ચૂર્ણિમાં કહેલું છે. તેની સાથે શ્રીમદ્વયગિરિ મહારાજે શ્રીઆવશ્યક નિર્ચુકિતની વૃત્તિમાં આપેલી છે. માટે સમવસરણ મધ્યે સચિત્ત ફૂલોની વૃષ્ટિ દેવતાઓ સર્વત્ર કરે છે તે વાત નિર્વિવાદ સાબિત થાય છે.

૩ દિવ્યધ્વનિ—જે સમયે અરિહંત ભગવાન અત્યંત મધુર સ્વર વડે સરસ અમૃતરસ સમાન સમસ્ત લોકને આનંદ આપનારી વાણીએ કરીને ધર્મદેશના આપે છે, તે સમયે જો કે પ્રભુની વાણી અતિ મધુરમાં મધુર હોવા છતાં પણ દેવતાઓ પ્રભુની વાણીને દિવ્ય એવા ધ્વનિ વડે પૂરે છે. પ્રભુ જે દેશના આપે છે તે માલકોશ રાગમાં આપે છે અને પ્રભુ માલકોશ રાગે જે સમયે દેશના આપવી શરૂ કરે, તે વખતે પ્રભુની બંને બાજુએ રહેલા દેવતાઓ વેણુ, વીણુ વગેરેના શબ્દોએ કરીને તે વાણીને વિશેષે મધુર અને મનોહર કરે છે.

૪ આમર—તંતુ સમૂહથી યુક્ત કેળના થાંભલાની સમાન જેના મનોહર સુવર્ણદંડને વિષે રત્નો જડેલાં છે અને તે રત્નોના કિરણોની કાંતિ ઇન્દ્રધનુષની કાંતિના જેવી ફેલાઈ રહેલી છે. એવા રત્નજડિત સુવર્ણની ડાંડીવાળા શ્વેત આમરો ભગવાનને દેવતાઓ વીઝે છે.

૫ આસન—મેરૂ શિખરની સમાન ઉચું, રત્નજડિત સુવર્ણ સિંહાસન કે જે કર્મરૂપ શત્રુ સમૂહનો નાશ કરવાને સાક્ષાત્ સિંહ સમાન છે, એવું સિંહાસન દેવતાઓ બનાવે છે, અને તે પર બેસીને પ્રભુ ધર્મદેશના આપે છે.

૬ ભામંડલ—શરદ્ઋતુના સૂર્યના કિરણોની સમાન અત્યંત તેજસ્વી એવું પ્રકાશ મંડલ એટલે ભામંડલ પ્રભુના મસ્તકની પાછળના ભાગમાં દેવતાઓ રચે છે, તેમાં ભગવાનનું

તેજ સક્રમે છે તેમ ન કરવામા આવે તો ભગવાનના મુખ સન્મુખ કોઈનાથી બેઠપિણ શકાય નહિ

૭ હુદુલિ—પ્રભુના સમવસરણ વખતે દેવતાઓ હુદુલિ વગાડે છે, તે એમ સૂચવે છે કે-હું ભવ્ય પ્રાણીઓ ! તમે શિવપુરના સાર્થવાહ મમાન આ પ્રભુની સેવા કરો, તેમના શરણે જાઓ

૮ છત્ર—સમવસરણમા દેવતાઓ ભગવાનના મસ્તક ઉપર રાગ્દયદ્ર જેવા ઉન્નવળ અને ચોતીની માલાઓથી સુશોભિત ઉપરાઉપરી ત્રણ ત્રણ છત્રો દરેક દિશાએ રચે છે ભગવાન પોતે સમવસરણમા પૂર્વાભિમુખ બેમે છે અને ત્રીજી ત્રણ દિશાઓમા દેવતાઓ ભગવતના જ પ્રભાવથી પ્રતિબિંબો રચીને સ્થાપે છે, તેથી કલ બાર છત્રો તે વખતે હોય છે અન્ય વખતે ત્રણ જ છત્ર હોય છે સમવસરણ ન હોય ત્યારે પણ આ આઠ પ્રાતિહાર્યો તો પ્રભુની સાથે હોય જ છે

ચાર મૂળ અતિશય આ પ્રમાણે છે —

૬ અપાયાપગમાતિશય—અપાય એટલે ઉપદ્રવ તેનો અપગમ એટલે નાશ, તે સ્વાશ્રયી અને બે પ્રકારનો છે તેમા પરાશ્રયી અપાયાગમ અતિશય એ કે-જેનાથી અન્યનો ઉપદ્રવ નાશ પામે, એટલે કે ભગવાન બ્યા વિચગતા હોય ત્યા દરેક દિશામા પચીશ પચીશ યોજન અને ઊર્ધ્વ તથા અધો સાડાબાર સાડાબાર યોજન એમ સર્વ મળી સવાસો યોજન સુધી રોગ, મગ્ગી, વૈર, અવૃષ્ટિ, અતિવૃષ્ટિ વગેરે થાય નહીં હવે સ્વાશ્રયી અપાયાપગમાતિશયના દ્રવ્યથી અને ભાવથી એમ બે પ્રકાર છે તેમા દ્રવ્યથી અપાય એટલે સર્વ પ્રકારના રોગો, તે પોતાને તો મર્વંથા ક્ષય થયા હોય છે તથા ભાવથી અપાય એટલે અદાર પ્રકારના અવ્યતર દોષો, તે પણ પોતાને સર્વંથા નાશ પામેલા જ હોય છે તે અદાર દોષો આ પ્રમાણે જાણવા-૧ દાનાતરાય, ૨ લાલાતરાય, ૩ ભોગાતરાય, ૪ ઉપભોગાતરાય, ૫ વીર્યાતરાય, ૬ હામ્ય, ૭ રતિ, ૮ અરતિ, ૯ ભય, ૧૦ શોક, ૧૧ જુગુપ્સા, ૧૨ ઝામ, ૧૩ મિથ્યાત્વ, ૧૪ અજ્ઞાન, ૧૫ નિદ્રા, ૧૬ અવિરતિ, ૧૭ રાગ અને ૧૮ દ્વેષ

૧૦ જ્ઞાનાતિશય—ત્રણ કેવળજ્ઞાન વડે સર્વ લોકલોકજનુ સપૂર્ણ સ્વરૂપ જાણે છે

૧૧ પૂજાતિશય—શ્રીતીર્થ ડર સર્વને પૂજ્ય છે, એટલે કે રાજ, વાસુદેવ, બળદેવ, ચક્રવર્તિ, દેવતાઓ અને ઇંદ્રો વગેરે સર્વે તેમને પૂજે છે, અથવા તેમને પૂજવાની અસિલાપા ડરે છે

૧૨ વચનાતિશય—શ્રીતીર્થ કરની વાણી દેવ, મનુષ્ય અને તિર્થંચ મરે પોત પોતાની ભાષામા મમરે છે કેમ કે તેઓની વાણી પાનીશ શુભોએ ડગીને યુક્ત છે, તે પાનીસ શુભો આ પ્રમાણે છે—૧ મર્વ ઠેકાણે નમનાય તેવી, ૨ યોજનપ્રમાણ ભૂમિમા

દરેકને સરખી રીતે સાંભળાય તેવી, ૨ પ્રૌઢતાવાળી, ૪ મેઘ જેવી ગંભીર, ૫ સ્પષ્ટ શબ્દવાળી, ૬ સંતોષ ઉપબવનારી, ૭ દરેક સાંભળનાર મને જ કહે છે એમ સમજે તેવી, ૮ પુષ્ટ અર્થવાળી, ૯ પૂર્વાપર વિરોધ ન આવે તેવી, ૧૦ મહાપુરુષને ધાળે તેવી, ૧૧ સદેહ વિનાની, ૧૨ દૂષણ રહિત અર્થવાળી, ૧૩ કહેણ વિષય પણ સુગમ લાગે તેવી, ૧૪ જ્યાં જેવું શોભે તેવું બોલાય તેવી, ૧૫ પરદ્રવ્ય અને નવતત્ત્વની પુષ્ટિ કરે તેવી, ૧૬ પ્રયોજનવાળી, ૧૭ પરદ્રવ્યનાવાળી, ૧૮ પરદ્રવ્ય અને નવતત્ત્વની પદ્ધતાવાળી, ૧૯ મધુરતાવાળી, ૨૦ બીજાનો મર્મ ન લેદાય તેવી ચતુરાઈવાળી, ૨૧ ધર્મ અને અર્થ એ બે પુરુષાર્થને સાધનારી, ૨૨ દીપકની જેમ અર્થનો પ્રકાશ કરનારી, ૨૩ પરનિદા અને આત્મસ્લાધા રહિત, ૨૪ કર્તા, કર્મ, ક્રિયાપદ, કાળ અને વિલક્ષિતાવાળી, ૨૫ સાંભળનારને આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે તેવી, ૨૬ વક્તા સર્વ ગુણ સંપન્ન છે એમ સ્પષ્ટ જણાઈ આવે તેવી, ૨૭ ધૈર્યતાવાળી, ૨૮ વિલંગ્નતા રહિત, ૨૯ પ્રાંતિરહિત, ૩૦ સર્વ શ્રોતા પ્રાણી પોતપોતાની ભાષામાં સમજે તેવી, ૩૧ સારી બુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરે તેવી, ૩૨ પદના એટલે શબ્દના અર્થને અનેક અર્થપણે બોલે તેવી, ૩૩ સાહસિકપણે બોલે તેવી, ૩૪ પુનરૂક્તિ દોષરહિત, ૩૫ તથા સાંભળનારને ખેદ ન ઉપજે તેવી.

સિદ્ધ ભગવાનનાં આઠ ગુણ આ પ્રમાણે:—

નાણં ચ દંસણં ચેવ, અઘ્વાવાહં તહેવ સમ્મત્તં ।

અક્કલ્લયઠિદ્ અરુવી, અગુરુલ્લહુ વીરીયં હવ્વહ્ ॥૧॥

૧ અનંતજ્ઞાન—જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો સર્વથા ક્ષય થવાથી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, તેનાથી સર્વ લોકલોકનું સ્વરૂપ જાણે છે.

૨ અનંતદર્શન—દર્શનાવરણીય કર્મનો સર્વથા ક્ષય થવાથી કેવળદર્શન પ્રાપ્ત થાય છે, તેનાથી સર્વ લોકલોકના સ્વરૂપને દેખે છે.

૩ અવ્યાબાધ સુખ—વેદનીયકર્મનો સર્વથા ક્ષય થવાથી સર્વ પ્રકારની પીડા રહિત નિરૂપાધિપણું પ્રાપ્ત થાય છે. તે સુખનું વર્ણન કરતાં કહ્યું છે કે:—વ્યવહારીઆનાં સુખ, રાજાનાં સુખ, બલદેવનાં સુખ, વાસુદેવનાં સુખ, ચક્રવર્તિનાં સુખ, અસંખ્યાતા ભવનપતિ, વ્યંતર તથા જ્યોતિષ દેવોનાં સુખ, ખાર દેવલોકના દેવતાનાં સુખ, નવ ઐવેયકના દેવતાનાં સુખ, પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવ, એ સર્વનાં સુખથી અનંતગણું અધિક સુખ સિદ્ધતા જીવોને છે. તે સુખનો અનુભવ સિદ્ધ વિના બીજા કોઈને પણ થઈ શકે નહિ. જેમ મૂંગો માણસ સાકર ખાય, તેનો સ્વાદ પોતે જાણે બીજાને કહી શકે નહિ, તેમ સિદ્ધના અનંતસુખને કેવલજ્ઞાની જ્ઞાનના બળે કરીને જાણે છે પણ તે સુખ વચનાતીત હોવાથી કહી શકે નહિ.

૪ અનતચારિત્ર—મોહનીય કર્મનો સર્વથા ક્ષય થઈ જવાને લીધે લાચિડ નમ્યદ્રવ્ય અને યથાખ્યાત ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેથી મિદ્ધ લગવાન આત્મસ્વભાવમા સદા અવસ્થિત રહેલા છે

૫ અક્ષયસ્થિતિ—આયુષ્યકર્મનો સર્વથા ક્ષય થઈ જવાને લીધે અનતસ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે મિદ્ધની સ્થિતિની આદિ છે, પણ અત નથી, તેથી આદિ અનત કહેવાય છે

૬ અરૂપીપણુ—નામકર્મનો સર્વથા ક્ષય થવાથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શગંહિત થાય છે, દેમ કે રંગીર હોય તો જ વર્ણાદિક હોય છે, પણ મિદ્ધ લગવતને રંગીર નથી, તેથી તેઓને અરૂપીપણુ પ્રાપ્ત થાય છે

૭ અગુરૂલધુ—ગોત્રકર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણુ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ તેથી ભારે હળવા કે ઉચ નીચપણુનો વ્યવહાર રહેતો નથી

૮ અનતવીર્ય—અતરાયકર્મનો સર્વથા ક્ષય થવાથી અનતદાન, અનતલાભ, અનતભોગ, અનતઉપભોગ અને અનતવીર્ય પ્રાપ્ત થાય છે, એટલે કે સમગ્ર લોકને અલોક કરી શકે અને અલોકને લોક કરી શકે તેટલી મિદ્ધમા સ્વાભાવિક શક્તિ હોય છે, છતાં તે મિદ્ધોએ કદી પણ તેવું વીર્ય ફેાગવ્યુ નથી, ફેારવતા નથી અને ફેારવશે પણ નહીં, કેમકે તેમને પુરૂગલની માથે ગઈ પણ સળધ હોતો નથી આ અનતવીર્યના ગુણથી પોતાના આત્મિક ગુણોને જે રૂપે છે તે રૂપે જ ધારી રાખે છે, ફેરફાર થવા દેતા નથી

આચાર્યના છત્રીશ ગુણો આ પ્રમાણે —

પચિદ્વિઘસવરણો, તદ્દ નવવિદ્યમચેરગુત્તિધરો ।

ચંડવિદ્ધક્સાયમુગ્ધો, દ્વિઅ બદ્ધારસ ગુણેદિ સજુત્તો ॥૧॥

પચમદ્ધવ્યજુત્તો, પચવિદ્યાપારપાલ્પસમત્યો ।

પચસમિચો તિગુત્તો, છત્તોસગુણો ગુરુ મજ્ઞ ॥૨॥

શ્લોકાર્થ—પાચ ઇન્દ્રિઓના વિષયને સવરનાર, તથા નવપ્રકારે બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર, ચાર પ્રકારના કપાયથી મુક્ત, એ અદાગ ગુણે કરીને અચુક્ત, તથા પાચ મહામતે કરીને ચુક્ત, પાચ પ્રકારના આચાર પાલવાને અમર્થ, પાચ પ્રકારની સમિતિ તથા ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર એવા છત્રીશ ગુણવાળા મારા ગુરુ છે

વિસ્તાગર્થ—પાચ ઇન્દ્રિઓના વિષયને સવર કરનાર તે આ પ્રમાણે —

૧ સ્પર્શનેન્દ્રિય—કેમળ વસ્તુનો સ્પર્શ થતા તેને સુખકારી માની તેના પ્રત્યે રાગ તથા કર્કશ વસ્તુનો સ્પર્શ થતા તેના પ્રત્યે દ્વેષ નહિ ધાગણ કરનાર

૨ ગ્રાણેન્દ્રિય—સુગંધીદાર વસ્તુની સુગંધ આવવાથી તેના પ્રત્યે ગગ તથા દુર્ગંધવાળી વસ્તુની દુર્ગંધ આવવાથી તેના પ્રત્યે દ્વેષ નહિ ધરનાર

૩ ત્રિન્દ્રિય—સારો સ્વાદિષ્ટ આહાર મલવાથી તેના પ્રત્યે રાગ તથા અસ્વાદિષ્ટ આહાર મલવાથી તેના પ્રત્યે દ્વેષ નહિ ધારણ કરનાર.

૪ શ્રોત્રેન્દ્રિય—પોતાને અનુકુળ એવા સ્ત્રીના સંગીત વગેરેના સુંદર સ્વરો પ્રત્યે રાગ તથા બિલત્ત અવાજ પ્રત્યે દ્વેષ નહિ ધારણ કરનાર.

૫ નેત્રેન્દ્રિય—આંખોને અનુકુળ પદાર્થો પ્રત્યે રાગ તથા પ્રતિકુળ પદાર્થો પ્રત્યે દ્વેષને નહિ ધારણ કરનાર, આ રીતે પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયને સંવર કરનાર.

નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની શુષ્તિને ધારણ કરનાર તે આ પ્રમાણે:—

૬ સ્ત્રી, પશુ કે નપુંસકનો નિવાસ હોય ત્યાં શીલવ્રત ધારીએ રહેવું નહિ.

૭ સ્ત્રીની કથા ન કરવી તથા સ્ત્રીની સાથે વાતચીત ન કરવી.

૮ સ્ત્રીઓના એક આસન પર એટલે શયન, આસન, પાટ, પાટલા ઉપર ભ્યાં સ્ત્રી બેઠી હોય તે સ્થાને બે થડી વીતી ગયા પહેલાં બેસવું નહિ, અને જે આસન ઉપર પુરુષ બેઠો હોય તે સ્થાને સ્ત્રીએ પ્રકુર મુધી બેસવું નહિ.

૯ સ્ત્રીના અંગોપાંગ ધારી ધારીને જોવા કે ચિંતવવા નહિ

૧૦ ભીંત, પડદા વગેરેના આથે સ્ત્રી પુરુષ કામક્રીડા કરતાં હોય અથવા તે સંબંધી વાત કરતા હોય ત્યાં બેસવું નહિ.

૧૧ પૂર્વાવસ્થામાં સ્ત્રીની સાથે જે કામક્રીડા કરી હોય તેનું સ્મરણ ન કરવું.

૧૨ બ્રહ્મચારીએ સરસ સ્નિગ્ધ-રસકસવાળો માદક આહાર લેવો નહિ.

૧૩ શરીરની વિભૂષા એટલે શૃંગારાદિક વડે શોભા કરવી નહિ.

૧૪ ક્રુધા શાંત થાય તેનાથી વધારે નીરસ આહાર પણ કરવો નહિ. આ નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની શુષ્તિને ધારણ કરનાર.

૧૫ ૧૬, ૧૭, ૧૮ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયોથી મુક્ત.

પાંચ મહાવ્રતે કરીને શુદ્ધ તે આ પ્રમાણે:—

૧૯ ‘સવ્વાઓ પાણાદ્વાયાઓ વેરમણં’ અર્થાત્-મન, વચન અને કાયાએ કરી છ કાયના જીવોને હણે નહિ, હણાવે નહિ તથા હણનારની અનુમોદના કરે નહિ.

૨૦ ‘સવ્વાઓ મુસાવાયાઓ વેરમણં’ અર્થાત્-ક્રોધ, લોભ, ભય તથા હાન્યાદિકથી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા ભાવ સંબંધે મન, વચન તથા કાયાએ કરી પોતે જીવે નહિ, બીજાની પાસે જીવે નહિ તથા જીવે જીવનારની અનુમોદના કરે નહિ.

૨૧ ‘સવ્વાઓ અદિન્નદાણાઓ વેરમણં’ અર્થાત્-પારકું અદત્ત પોતે તૃણ માત્ર લે નહિ,

ખીજાની પામે લેવરાવે નહિ, લેનારને અનુમોદન નહિ અદ્વતાદાનના તીર્થ ઠર અદત્ત, ગુરુઅદત્ત, સ્વામિઅદત્ત તથા હૃવઅદત્ત એ ચાર લેદો છે તે વિસ્તાર લયથી અત્રે વર્ણવ્યા નથી

૨૨ 'સત્વાઓ મેહુળાઓ વેરમળ' અર્થાત્-દેવ, મનુષ્ય તથા તિર્થંચની સ્ત્રી મળધી મન, વચન અને કાયાએ ઈગીને મૈથુન મેવે નહિ, મેવરાવે નહિ, મેવનારને સાંગે માને નહિ

૨૩ 'સત્વાઓ પરિગ્રહાઓ વેરમળ' નવવિધ પરિગ્રહ તથા ધાતુમાત્ર મૂર્છા રૂપે રાજે નહિ, ધર્મના સહાયક ઉપકરણોથી અધિક ઉપકરણુ પણ રાજે નહિ, રખાવે નહિ અને રાખનારની અનુમોદના કરે નહિ આ પાત્ર મહાન્તે ઈરીને યુક્ત

પાત્ર પ્રકારના આચાર તે આ પ્રમાણે —

૨૪ જ્ઞાનાચાર-જ્ઞાન પોતે લણે, ખીજાને લણાવે, લણનારની અનુમોદના કરે, જ્ઞાન પોતે લણે, ખીજા પામે લણાવે તથા લણનારની અનુમોદના કરે

૨૫ દર્શનાચાર-પોતે અમ્યક્ત્વ પાળે, ખીજાને સમ્યક્ત્વ પ્રમાટે અને સમ્યક્ત્વથી પડતો હોય તેને પડતો બચાવીને સ્થિર કરે

૨૬ આગ્નિચાર-પોતે આગ્નિ પાળે, ખીજાને ચારિત્ર પજાવે, જે ઢોધ શુદ્ધ ચારિત્ર પાળતા હોય તેની અનુમોદના કરે

૨૭ તપાચાર-શાદ્ય અને અલ્ય તર એવો બાર પ્રકારનો તપ પોતે કરે, ખીજા પાસે તપ કરાવે અને તપ ઈગનાગની અનુમોદના કરે

૨૮ વીર્યાચાર-મન, વચન અને કાયાની રક્ષિતને ધર્મમા ભેડવા રૂપ ત્રણ પ્રકારના વીર્યની ગુદ્ધિ આ પાત્ર પ્રકારનો આચાર પાલવાને મમર્વ

પાત્ર મમિતિ આ પ્રમાણે —

૨૯ ઈર્થામમિતિ-માર્ગમા જતા આવતા જીવોની રક્ષા માટે ઉપયોગ પૂર્વક ચાલવું તે
૩૦ ભાવાસમિતિ-પાપ રહિત અને કોઈ પણ જીવને દુઃખ ઉત્પન્ન ન થાય તેવું વચન બોલવું તે

૩૧ એવણામમિતિ-આહાર, વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે શુદ્ધ વિધિપૂર્વક દોષ ટાળીને ગ્રહણ કરવા તે

૩૨ આદાનભાનિષ્ણેપણા મમિતિ-જીવરક્ષા માટે જ્યણાપૂર્વક વસ્ત્ર, પાત્રાદિ લેવા મૂકવા તે

૩૩ પાગ્ધિપનિકા મમિતિ-જીવની રક્ષા પૂર્વક શુદ્ધ ભૂમિને વિશે યતનાથી મળ, મૂત્ર, શ્વેદ્ધ વગેરે પડકવવા તે

ત્રણ શુષ્પિ આ પ્રમાણે —

૩૪ મનોશુષ્પિ-પાપ કાર્યના વિચારથી મનને અટકાવવું તે

૩૫ વચનશુભિ-નિરવધ વચન પણ કારણ વિના બોલવા નહિ તે.

૩૬ કાયશુભિ-શરીરને પાપ માર્ગથી અટકાવવું તથા ચતનાપૂર્વક જગ્યાને પૂંછ પ્રમાણ ઉઠવું, બેસવું, જવું, આવવું વગેરે ક્રિયા કરવી તે. આ ત્રણ શુભિને ધારણ કરનાર.

ઉપાધ્યાયના પચીશ ગુણ આ પ્રમાણે:—

एकादशाङ्गानि द्वादशोपाङ्गानि पठति पाठयति एवं त्रयोविंशतिः २३ चरणसित्तरि १ करणसित्तरि १ सर्व मलीने २५।

અર્થાત્—આચારાંગ ૧, સૂત્રકૃતાંગ ૨, સ્થાનાંગ ૩, સમવાયાંગ ૪, ભગવતી ૫, જ્ઞાતાધર્મકથા ૬, ઉપાસકદશાંગ ૭, અંતગત ૮. અનુત્તરોવવાર્ધ ૯, પ્રશ્નાવ્યાકરણ ૧૦ અને વિપાક ૧૧, એ અગિયાર અંગ. તથા ઉવવાર્ધ ૧, રાયપમેણી ૨, છવાભિગન ૩, પન્નવણા ૪, જંબુદ્વીપપન્નત્તિ ૫, ચંદ્રપન્નત્તિ ૬, સૂર્યપન્નત્તિ ૭, કપ્પિયા ૮, કમ્પવડમ્પિયા ૯, પુષ્કિઆ ૧૦, પુષ્ક્યુલિયા ૧૧ અને વન્હિદશાંગ ૧૨, એ બાર ઉપાંગને ભણે તથા ભણાવે તેથી ૨૩ ગુણ થયા અને ચરણસિત્તરિ ૧ તથા કરણસિત્તરિ ૧ ને પાળે એ બે ગુણ મળતાં, સર્વ મળીને ૨૫ ગુણ ઉપાધ્યાયના બાણવા.

સાધુના સત્તાવીશ ગુણ આ પ્રમાણે:—

छव्य छज्जायरक्खा पंचिदियलोहनिग्गहो खंती।

भावविशुद्धी पडिलेहणाइ करणे विसुद्धी अ ॥१॥

संजमजोपजुत्तो, अकुसलमणवयणकावसंरोहो।

सीआइपीडसहणं, मरणंतुवसग्गसहणं च ॥२॥

અર્થાત્—પ્રાણાતિપાત વિરમણ આદિ પાંચ મહાવ્રત તથા રાત્રિભોજન વિરમણ મળી કુલ છ વ્રત પાલે; પૃથ્વીકાય. અપકાય, તેલકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય તથા ત્રસકાય એ છ કાયની રક્ષા કરે. પાંચ ઇંદ્રિયો તથા લોભનો નિગ્રહ કરે, ક્રમા કરે, ચિત્તની નિર્મલતા રાખે, શુદ્ધ રીતે વચ્ચાદિક બાહ્ય ઉપકરણોનું પડિલેહણ કરે, સંયમયોગમાં યુક્ત રહે અર્થાત્ પાંચ સમિતિ અને ત્રણ શુભિને પાળે, તથા નિદ્રા, વિકથા અને અવિવેકનો ત્યાગ, અકુશળ મનનો નિરોધ, અકુશળ વચનનો નિરોધ, અકુશળ કાયાનો નિરોધ, શીતાદિક પરિહોનું સહન કરવું તથા મરણાંત ઉપસર્ગ પણ સહન કરવા. આ પ્રમાણે સાધુના ૨૭ ગુણ બાણવા.

પાચે પરમેષ્ઠીના મળીને કુલ એકસો આઠ ગુણો આ પ્રમાણે વિસ્તારથી બાણવા.

પ્રશ્ન—છઠું પદ ‘एसो पंचणमुक्कारो’ છે. પરંતુ કેટલેક ઠેકાણે “एसो पंचणमोक्कारो” પાઠ પણ બેવામાં આવે છે, તે બેમાંથી કયો પાઠ વાસ્તવિક છે ?

ઉત્તર—સંસ્કૃતનો જે નમસ્કાર શબ્દ છે, તેનું પ્રાકૃતમાં ‘नमस्कार परस्परे द्वितीयस्य’એ સૂત્રથી ‘णमोक्कारो’ પદ બને છે. હવે જે કેટલેક ઠેકાણે ‘णमुक्कारो’ પાઠ બેવામાં આવે છે

તેની નિદિ આ પ્રકારે થઈ શકે છે કે—‘હૂય સયોમે’આ સૂત્રથી દૃષ્ટ પ્રયોગના અનુસારે ‘ઓ’કારના ન્યાનમા ‘ઉ’કાર આદેય કરવાથી ‘જમુકાર’ પદ જાની નકે છે, તેવી જ ઉત્તરેક દેકાણે તે પાઠ બેવામા આરે છે તથા ‘શ્રીપથ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મહાન્તોત્ર’ના કર્તા શ્રાજિનકીર્તિમૂર્તિએ પણ પ્રાણમા ‘પરમિદ્વિજમુકાર’એવો પાઠ લખ્યો છે પન્તુ શ્રી મન્ત્રરાજગુણકપ્રમહોદધિના કર્તા શ્રાજમદયાનુ ગર્ભા ઉપનેક્ત અન્યના પૃષ્ઠ ૧૯૭ પર લખે છે કે—“હમારી સમ્મતિ મે “જમોકારો”હી ઠીક છે, ક્યોકિ વિધાન સામર્થ્ય સે રહા પર ઓકારસે સ્વાનમે ઝારાદશ નહીં હોમા, હર્ષમેગતી ને મી સ્વમાકૂત વ્યાકરણ કા પર્યાય ધાવન પ્રાકૂત પદ “જમોકારો”, હી લીચા છે”

‘જસો પચનમુકારો’એ પદનો અર્થ એ છે કે—એ પાથેને નમસ્કાર કારણ કે ‘પચાના સમ્યન્વે પચ્યો વા નમસ્કાર’ ઇતિ પચનમસ્કાર’ એ પ્રકારે તત્પુરુષ મમામ ધાય છે પરતુ કદાચ કોઈ આ પદનો આ પ્રમાણે અર્થ કરે કે ‘એ પાથ નમસ્કાર’ તો એ અર્થ જાગણ નથી કારણ કે આ દગામા ઉક્ત દ્વિગુ મમામનો પ્રયોગ આ લિગમા અથવા નપુમક લિગમા ધાય, જેમ કે ‘ત્રિલોચી’ ‘ત્રિમુનમ્’ ‘પચપાત્રમ્’ ઇત્યાદિ પદોમા વાય છે પન્તુ અહીંના પુરુષ લિગનુ પ્રતિપાદન છે, તેની દ્વિગુ મમામ નહીં કરતા ઉપર લખ્યા પ્રમાણે તત્પુરુષ મમામ જ કરવો ભેઈએ

પ્રથમ—‘પચનમુકારો’એ પદમા ઇગિત્ય નિદિ ડેવી ગીતે મમાએવી છે?

ઉત્તર—‘પચનમુકારો’એ પદમા જે ઇગિત્ય નિદિ મમાએલી છે તેનું કારણ આ પ્રમાણે છે—

(૧) ‘પચ’ શબ્દમાં પચ પરમેષ્ઠિઓનું ગણત્વ ધાય છે તથા જે પરમ એટલે મર્વા ઉત્તમ સ્થાન પર નિયત છે તેઓને પચેછી કહે છે, નરોત્તમ સ્વાન પર ધિન હોવાથી પચેછી જાણના ઇચ એટલે સ્વામી છે તથા ‘નમસ્કાર’ શબ્દ પ્રજામનો વાચક છે, તેમાં ઇચ અકષ પચેછીઓને નમસ્કાર કરાવો ઇગિત્ય નિદિની પ્રાપ્તિ ધાય છે કારણ કે ઉત્તમ સ્વામીઓનો એવો સ્વભાવ જ હોય છે કે તે પોતાના આશ્રિતો તવા આગધકોને વૈભવ મળધમા પોતાની જ નગાન જનાવી દે છે

(૨) ‘પચનમુકારો’એ જે પ્રાકૃતતુ પદ છે તેનો સન્નતમા પર્યાય ‘પ્રાચ્ચનમકાર’ ધાય છે તેનો અર્થ એ છે કે ‘પ્રર્જન અચ્ચને પૂર્વને મુરમુરૈષ્ટ્રાતિર્હાયર્વંતે પ્રાજ્ઞા જિનાસ્તેગા નમસ્કાર પ્રાચ્ચનમસ્કાર’ એવે જેઓના પૂત નર, અમર આક પ્રાનિપાથો દાગ પ્રાંભાવરી ને છે તેઓનું નામ ‘પ્રાજ્ઞ’ એવે ‘જિના’ છે તેઓને જે નમનન કરે છે તેનું નામ ‘પ્રાચ્ચનમસ્કાર’ છે આગમ એ છે કે ‘પ્રાચ નમઃ’ શબ્દ ‘જિન નમસ્કાર’ વાલી છે ઉપનામ ગુણ વિશિષ્ટ જિન જગવાન તરૂં જગત્તર જગનના ઇગ એવે સ્વામી છે તેથી તેઓના ઇગિત્ય જાનના કારણે ‘પચનમુકારો’એ પચવી ઇગિત્ય નિદિની પ્રાપ્તિ ધાય છે

(૩) ‘પંચનમસ્કારો’ એ પ્રાકૃત પદનો પર્યાય ઉપર લખી ગયા તે પ્રમાણે ‘પ્રાચ્ચ નમસ્કારઃ’ જાણવો. તથા ‘પ્રાચ્ચન્તિ સિદ્ધિધામ ઇતિ પ્રાચ્ચાઃ સિદ્ધાઃ’ અહીંયાં પ્રાંચ શબ્દથી સિદ્ધોને જાણવા. સિદ્ધ પુરુષ પાછા ફરીથી સંસારમાં નહીં આવવાવાળા હોવાથી મોક્ષ નગરીના ઇશ થાય છે, અથવા શાસનના પ્રવર્તક બનીને સિદ્ધિરૂપથી મંગલના ઇશ થાય છે. અથવા તેઓના કારણે ભવ્યભવ ગુણ સમૃદ્ધતા ઇશ થાય છે, તેથી ‘પ્રાચ્ચ’ શબ્દથી સિદ્ધિરૂપ ઇશાનું ગ્રહણ થાય છે, તેથી ‘પંચનમસ્કારો’ એ પદની આરાધનાથી તથા બપથી ઇશિત્વ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ જાણવું જોઈએ.

પ્રશ્ન—સાતમું પદ ‘સવ્વપાવપ્પનાસણો’ છે, એ પદને અહીંયાં કેમ કહેવામાં આવ્યું છે. કારણ કે આઠમા અને નવમા પદમાં કહેવામાં આવેલું છે કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે” તો એનું પ્રથમ માંગલિક પાતું હોવાથી અર્થાપત્તિ પ્રમાણ દ્વારા એ વાત સિદ્ધ થઈ જાય છે કે:—“આ સર્વ પાપોનો નાશક છે.” કારણ કે પાપોના નાશ વિના માંગલિક પાતું હોઈ જ શકતું નથી, તેથી આ સાતમા પદનો પ્રયોગ વ્યર્થ કયો છે એમ માલુમ પડે છે.

ઉત્તર—આઠમા અને નવમા પદમાં જે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે” આ કથન દ્વારાએ જો કે અર્થાપત્તિ પ્રમાણથી એ વાત સિદ્ધ થઈ જાય છે કે ‘આ સર્વ પાપોનો નાશક છે.’ તો પણ આ સાતમું પદ કહેવાનું પ્રયોજન એ છે કે—આ પંચ નમસ્કારથી પ્રથમ સર્વ પાપોનો મૂલ સહિત નાશ થઈ જાય છે, તે પછી નમસ્કાર કરવાવાળાને માટે તે સર્વોત્તમ મંગલ થાય છે. જો આ સાતમા પદનું કથન કર્યું હોત તો પણ આઠમા અને નવમા પદના વાક્યાર્થ પાપોનું નષ્ટ થવું તો અર્થાપત્તિ પ્રમાણ દ્વારા સમજી શકાતું હતું; પરંતુ તેનો સમૂલ ક્ષય થવાનું સિદ્ધ થઈ શકતું ન હતું. બુદ્ધો ! નાશ ત્રણ પ્રકારના થાય છે—ક્ષય, ઉપશમ અને ક્ષયોપશમ—એમાંથી સમૂલ નાશને ક્ષય કહે છે. જેમ કે શ્રીનન્દીસૂત્રમાં કહ્યું છે કે:—‘ક્ષયો નિર્મૂલમપગમઃ’ એટલે નિર્મૂલ નાશનું નામ ક્ષય છે, કે જેના હોવાથી ફરી તેની ઉત્પત્તિ હોઈ શકતી નથી. શાંતદશાને ઉપશમ કહે છે, જેમ કે શ્રીનન્દીસૂત્રમાં કહ્યું છે કે:—‘અનુદ્વેકાવસ્યોપશમઃ’ એટલે અપ્રગટ અવસ્થાને ઉપશમ કહેવાય છે, શાંતાવસ્થા તેને કહે છે કે જેમાં (કર્મની) અવસ્થા દબાઈ રહે છે. જેમકે—અંગારાને રાખથી દબાવી દેવામાં આવે તો તેની ગરમીનું માન માલુમ પડતું નથી એટલે કે તેની ઉષ્ણતા ઉપશમાવસ્થામાં રહે છે, અને તેથી ઉપર નાખેલા તણખલા વગેરેને તે બાળી શકતી નથી. પરંતુ રાખને દૂર કરવાથી પછી તે અગ્નિ પવનના સંયોગથી પ્રબલ થઈને દહનક્રિયા કરી શકે છે, તેવી જ રીતે કર્મોની પણ ઉપશમાવસ્થા જાણવી. તથા ક્ષયોપશમ તે અવસ્થાને કહે છે કે જેમાં કર્મનો એક ભાગ સમૂલ નાશ પામે છે તથા બાકીનો

લાગ ગાતાવધામા હોય છે આ અવન્ધામા પણ કર્મની કારણ મામત્રી પ્રાપ્ત થતા ફરી વૃદ્ધિ થાય છે તો અહીંયા જે નાતમું પદ કહેવામા આવ્યું છે તેનું પ્રયોજન એ છે કે આ પાત્ર નમન્કારથી સ્વમન્ત પાપોનો ઉપશમ અથવા ક્ષયોપશમ થઈને ઉત્તમ મગલ નથી થતું, પરંતુ મમન્ત પાપોનો મમૂલ નાગ થઈને ઉત્તમ મગલ વાય છે જેનાથી તે પાપોની ફરી કોઈ પણ મમયે ઉત્પત્તિ વતી નથી

પ્રશ્ન—નાતમું પદ કહેવાનું પ્રયોજન તો અમારી મમન્તમા આવી ગયું, પરંતુ એમા ‘સત્ર’ એટલે ‘સત્ર’ રાખ્દનો પ્રયોગ કેમ કર્મમા આવ્યો છે કાણ કે ‘પાવપ્પણાસનો’ એટલું જ ને કહેવામા આવ્યું હોત તો પણ ‘પાપાનિ પ્રણાશવતીતિ પાપપ્રણાશન’ આ વ્યુત્પત્તિ દાગ એ અર્થ થઈ ગઈતો હતો કે —“આ પત્ર નમન્કાર મર્વ પાપોનો નાશ કરવાવાળો છે” પછી ‘સત્ર’ રાખ્દનો પ્રયોગ કેમ કર્મમા આવ્યો ?

ઉત્તર—‘પાપાનિ પ્રણાશવતીતિ પાપપ્રણાશન’ આ વ્યુત્પત્તિ દાગ ને કે —“આ પત્ર નમન્કાર મર્વ પાપોનો નાશ કરવાવાળો છે” એવો અર્થ મિદ્ધ થઈ ગઈતો હતો, તો પણ આ અર્થનું પરિણામ વિદ્વાનોને જ થાય, બીજાઓ જેમ ‘પાપાનિ પ્રણાશવતીતિ પાપપ્રણાશન’ આ વ્યુત્પત્તિ દાગ મર્વ પાપોનો નાગ કરવાવાળાને પાપપ્રણાશન કહે છે, તેવી જ રીતે ‘પાપ પ્રણાશવતીતિ પાપપ્રણાશન’ આ વ્યુત્પત્તિ દાગ એક પાપ અથવા ઘોડા પાપોનો નાશ કરવાવાળાને પણ ‘પાપપ્રણાશન’ કહી ગઈ છે, તેથી ને ‘સત્ર’ રાખ્દનો પ્રયોગ ન કરવામા આવ્યો હોત તો આ રીકા ઊભી થઈ શકત કે —“આ પત્ર નમન્કાર એક પાપોનો નાશ કરે છે અથવા ઘોડા પાપોનો નાશ કરે છે અથવા મધળા પાપોનો નાશ કરે છે” તેવી આ શકાનું મર્વથા નિરાગળ કરવાને માટે મર્વ નાધાગળ બુદ્ધિવાળાઓ પણ મત્ય અર્થ દૃઢ્યમા સમજી શકે તે માટે ‘સત્ર’ રાખ્દનો પ્રયોગ કરવામા આવ્યો છે

પ્રશ્ન—આ મન્ત્રનું આરંભું તવા નવમું પદ ‘મગલાણ ચ સત્રવેસિ’ ‘પદમ હવહ મગલ’ આ પ્રમાણે છે એ બનેનો ભેગો અર્થ ‘[આ પત્ર નમન્કાર] મર્વ મગલોમા પડેલું મગલ છે !’ આ પ્રમાણે થાય છે હવે આ બાળતમા પૂઠવાનું એ છે કે આઠમા પદમા ‘સત્રવેસિ’ એ કવન દાગ મર્વ રાખ્દનો પ્રયોગ કેમ કર્મમા આવ્યો છે, ને તેનો પ્રયોગ ન પણ કરવામા આવ્યો હોત તો પણ ‘મગલાણ એ બુદ્ધવચનાન્ત પદવી મર્વ રાખ્દના અર્થનું જ્ઞાન થઈ શકતું હતું, તેવી ‘સત્રવેસિ’ એ પદ નમન્તુ હોય તેમ લાગે છે

ઉત્તર—ને કે ‘મગલાણ’એ બુદ્ધવચનાન્ત પ્રયોગની સર્વ રાખ્દના અર્થનું જ્ઞાન થઈ ગઈ હતું પરંતુ તો પણ જગત્ત પિતકારી વિષયનું પ્રકારક જે વચન હોય છે તે મર્વ નાધાગળ જ્ઞાનોને મમન્ત પદ તેની રીતે હોય છે, તેથી નવ નાધાગળ જ્ઞાનોને મુખપૂર્વક ન્પથ રીતિથી વાન્યાઈનું નન થાય, તે માટે ‘સત્રવેસિ’ એ પદનો પ્રયોગ કરવામા આવ્યો છે બીજી કાન્ત એ પણ છે કે લોકમા અનેક સ્વપ્નાવાવા જે માવ છે તેમાંથી ઘોડાએક

મંગલોનો બોધ કરાવવા માટે પણ ‘મંગલાણ’ એ બહુવચનાન્ત પદનો પ્રયોગ થઈ શકે છે, તેથી ‘મંગલાણ’ એ બહુવચનાન્ત પ્રયોગથી પણ થોડાં એક મંગલ ન સમજી જવાય પરંતુ સર્વ મંગલોનું ગ્રહણ થઈ જાય, તે માટે સર્વ શબ્દ તેના વિશેષણ તરીકે રાખવામાં આવ્યો છે.

પ્રશ્ન—‘મંગલાણ ચ સર્વેસિ’ એ આઠમું પદ ન કહેતાં જો કેવલ ‘પદમં હવઃ મંગલં’ એ નવમા પદનું જ કથન કરવામાં આવ્યું હોત તો પણ અર્થાપત્તિ દ્વારાજે આઠમા પદના અર્થનું જ્ઞાન થઈ શકતું હતું. જુઓ ! જો એમ કહીએ કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) પ્રથમ મંગલ છે” તો પ્રથમ પાણાની અન્યથા અસિદ્ધિ હોવાથી અર્થાપત્તિ પ્રમાણ દ્વારા આ અર્થની પ્રતીતિ સ્વયં થઈ જાય છે કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે” તો ‘મંગલાણ ચ સર્વેસિ’ આ આઠમા પદનું કથન કેમ કરવામાં આવ્યું ?

ઉત્તર—આઠમા પદનો પ્રયોગ ન કરતાં જો કેવલ નવમા પદનું કથન કરવામાં આવ્યું હોત તો તેના કથનથી પણ અર્થાપત્તિ દ્વારા આઠમા પદના અર્થનું જ્ઞાન થઈ શકતું હતું. એટલે કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) સર્વ મંગલોમાં પહેલું મંગલ છે.” એ અર્થ સમજી શકાતો હતો, પરંતુ યાદ રાખવું જોઈએ કે કથિત અર્થની પ્રતીતિ અર્થાપત્તિ દ્વારા કેવલ વિદ્વાનોને જ થઈ શકતી હતી, તથા પહેલાં કહી ગયા છીએ કે જગત હિતકારી વિષયનું પ્રકાશક જે વચન હોય છે તે સર્વ સાધારણને સમજણ પડે તેવી રીતે હોય છે, જો આઠમા પદનું કથન ન કરતાં કેવલ નવમા પદનું જ કથન કરવામાં આવ્યું હોત તો સામાન્ય જનોને સ્પષ્ટ રીતિએ આ અર્થની પ્રતીતિ થઈ શકતી ન હતી કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે” તે માટે સર્વ સાધારણને સુખ પૂર્વકે ઉક્ત અર્થનું જ્ઞાન થવાને માટે આઠમા પદનું કથન કરવામાં આવ્યું છે. આઠમા પદના કથનનું ખીજું કારણ એ પણ છે કે આઠમા પદનું કથન ન કરતાં કેવલ નવમા પદનું જ કથન કરવામાં આવ્યું હોત તો વ્યાકરણાદિ ગ્રંથોને અનુસારે પ્રથમ શબ્દને ક્રિયા વિશેષણ માનીને તેનો એ પણ અર્થ થઈ શકતો હતો કે “(આ પંચ નમસ્કાર) પ્રથમ અર્થાત્ પૂર્વકાલમાં (પરંતુ ઉત્તર કાલમાં નહિ) મંગલરૂપ છે” એવા અર્થની સંભાવના હોવાથી પંચ નમસ્કારનું સર્વ કાલમાં મંગલરૂપપણું સિદ્ધ થઈ શકતું ન હોવાથી આઠમા પદનું કથન કરી તથા તેમાં નિર્ધારણ અર્થમાં છઠ્ઠી વિભક્તિનો પ્રયોગ કરી આ અર્થ સ્પષ્ટરૂપમાં પ્રગટ કરી દીધો કે:—“(આ પંચ નમસ્કાર) સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે.” આઠમા પદના કથનનું ત્રીજું કારણ એ છે કે ‘મંગલાણ’ આ પદમાં વશિત્વ સિદ્ધિનો સમાવેશ થઈ જાય છે (જેનું વર્ણન આગળ કરવામાં આવેલું છે). જો આઠમા પદનું કથન ન કરવામાં આવ્યું હોત તો તેની અંદર રહેલા ‘મંગલાણ’ પદમાં

વગિત્વ મિદ્ધિના સમાવેશની અસિદ્ધિ થઈ જતી, તેથી આક્રમા પદનું જે કથન કરવામા આવ્યું છે તે નિર્થક નથી

પ્રશ્ન—‘મગલાણ’ એ પદમા વચિત્વ મિદ્ધિ શી ગીતે સમાવેલી છે ?

ઉત્તર—‘મગલાણ’ એ પદમા વચિત્વ મિદ્ધિ જે ગીતે સમાવેલી છે તેના કારણે આ પ્રમાણે છે —

(૧) આ મંત્રમા ધર્મ ઉલ્લેખ મગલરૂપ છે, જેમ કે શ્રીદશવૈકાલિક સૂત્રમા કહ્યું છે કે —

‘ધર્મો મગલમુદ્ધિઃ, બ્રહ્મસાસત્રમો તવો ।

દેવાવિ ત નમ સતિ, જસ્ટ ધર્મો સયા મણો ॥૧૥”

અર્થાત્—અહિંમા, મયમ અને તપ સ્વરૂપ ધર્મ જ ઉલ્લેખ મગલરૂપ છે, તેથી જેનું મન ધર્મમા મદા તત્પર રહે છે તેને દેવતા પણ નમસ્કાર કરે છે

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે ધર્મનું નામ ‘મગલ’ છે, તેથી ‘મગલાણ’ એ પદમા ધ્યાનથી ધર્મનું ધ્યાન તથા આરાધના થાય છે એમ માનવું જોઈએ વળી, ધર્મની આગાધનાના કારણે દેવતા પણ વર્ણીભૂત વધને તેને પ્રણામ કરે છે, તો પછી અન્ય પ્રાણીઓ વર્ણીભૂત થાય એમા તો નવાઈ જ શી છે તેથી સ્પષ્ટરીતિથી સિદ્ધ થાય છે કે ‘મગલાણ’ એ પદમા જાપ અને ધ્યાનથી વાંચત્વ મિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૨) ‘મગલ’ ગાળની વ્યુત્પત્તિ ‘મદ્ગતિ દિતાર્ય સર્પતિ, મદ્ગતિ દૂર દુષ્ટમનેન અસ્માદ્દેતિ મગલમ્’ આ પ્રમાણે છે એટલે જે સર્વ પ્રાણીઓના હિતના માટે દોડે છે તેને મગલ કહે છે અથવા જેની મારકતે દુર્ભાગ્ય, દુષ્ટત્વ દ્વારા ભાગી જાય છે તેને મગલ કહે છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જેનાથી અભિષ્ટ ફલના પ્રાપ્તિ વાય છે તેનું નામ મગલ છે તથા આ વાત પ્રમિદ્ધ છે કે મનુષ્યના અભિષ્ટની મિદ્ધિ ત્યારે જ થઈ શકે છે કે જ્યારે સર્વ પ્રાણી તેને અનુકૂલ હોય અને સર્વ પ્રાણીનું અનુકૂલ હોય તેને જ વચિત્વ એટલે વગમા હોવું કહેવાય છે તેથી ‘મગલાણ’ એ પદમા જાપ અને ધ્યાનથી વગિત્વ મિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૩) શકુન ગ્રાન્થકારોએ મોર, ઘોડા, હાથી, ગધેડા, ઝોયલ કબૂતર વગેરે પ્રાણીઓનું શબ્દો જાનુધી નીમ્નગત તથા કેટલાક પ્રાણીઓનું જમ્ભાળી જાનુધી નીકળવું જે મગલરૂપ બતાવ્યું છે તેનું તાત્પર્ય પણ એ છે કે એ પ્રકારે નીકળવાની અનુકૂલતા દ્વારાજે તેઓનું વગિત્વ પ્રગટ થાય છે એટલે એ પ્રકારે નીકળવા દ્વારાજે તે જો વાતનું મૂલ્યન કરે છે કે અમે જાધા તમારી અનુકૂલ છીએ, તેથી તમારે ગર્વ તિદ્ધ થયો (આ પ્રકારે જાધા શકુનો મન ધર્મા જાનુધી કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે — “લૌકિક વ્યવહારથી

પણ ‘મંગલ’ શબ્દ વશિત્વનું સૂચન કરે છે.” તેથી બાણી લેવું જોઈએ કે ‘મંગલાણં’ એ પદના જાપ અને ધ્યાનથી વશિત્વ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે તથા એ પદમાં વશિત્વ સિદ્ધિ સમાએલી છે.

(૪) સંસારમાં બ્રાહ્મણ, ગાય, અગ્નિ, સોનું, ઘી, સૂર્ય, જલ અને રાજા એ આઠ મંગલ માનવામાં આવે છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે મંગલવાચ્ય પદાર્થોની સંખ્યા આઠ હોવાથી ‘મંગલ’ શબ્દ આઠ સંખ્યાને સૂચવે છે (જેમકે બાણોની સંખ્યા પાંચ હોવાથી બાણ શબ્દથી પાંચ સંખ્યાનું ગ્રહણ થાય છે તથા નેત્રોની સંખ્યા બે હોવાથી નેત્ર શબ્દથી બે સંખ્યાનું ગ્રહણ થાય છે) તેવી જ રીતે અહીંઆં તે આઠની સંખ્યા વિશિષ્ટ વશિત્વ (આઠમી) સિદ્ધિની સૂચક છે, તે મંગલ એટલે આઠમી સિદ્ધિ વશિત્વનો જેમાં ‘અ’ એટલે સારી રીતે ‘ન’ એટલે બંધન છે, એવું ‘મંગલાણં’ પદ છે, તેથી સમજી લેવું જોઈએ કે ‘મંગલાણં’ એ પદમાં આઠમી સિદ્ધિ વશિત્વ સમાએલી છે.

(૫) ‘મંગલ’ શબ્દ ગ્રહ વિશેષનો પણ વાચક છે, અને તે મંગલ દક્ષિણદિશા ૧, પુરુષ ક્ષત્રિય જાતિ ૨, સામવેદ ૩, તમોગુણ ૪, તિક્તરસ ૫, મેષરાશિ ૬, પ્રવાલ ૭, અને અવંતિ દેશ ૮, એ આઠનો અધિપતિ છે. અધ્યાધિપતિત્વ રૂપ મંગલ શબ્દમાં વર્ણકાંક્ષાથી વશિત્વ સિદ્ધિ પણ સમાએલી છે, તેથી ‘મંગલાણં’ એ પદના જાપ અને ધ્યાનથી વશિત્વ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પ્રશ્ન—આ નવકાર મન્ત્રનું નવમું પદ ‘પદમં હ્રવઃ મંગલં’ છે. તેમાં ઉત્તમ, ઉત્કૃષ્ટ અને પ્રધાન ઇત્યાદિ શબ્દોનો પ્રયોગ નહિ કરતાં ‘પ્રથમ’ શબ્દનો પ્રયોગ કેમ કરવામાં આવ્યો છે ?

ઉત્તર—ઉત્તમ વગેરે શબ્દોનો પ્રયોગ નહિ કરતાં ‘પ્રથમ’ શબ્દનો જે પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે, તેનું કારણ એ છે કે ‘વૃથુ વિસ્તારે’ એ ધાતુથી ‘પ્રથમ’ શબ્દ બને છે, તેથી તેનો પ્રયોગ કરવાથી ‘આ પંચ નમસ્કાર સર્વ મંગલોમાં ઉત્તમ મંગલ છે તથા તે (મંગલ) હમેશાં વૃદ્ધિ પામ્યા કરે છે, એટલે તેમાં કોઈ પણ વખતે કોઈ પણ રીતે ન્યૂનતા થતી નથી, પરંતુ વૃદ્ધિ જ થયા કરે છે.’ આ પ્રકારનો ધ્વનિ નીકળે છે, જે ‘પ્રથમ’ શબ્દનો પ્રયોગ ન કરતાં તેના સ્થાનમાં ઉત્તમ, ઉત્કૃષ્ટ, પ્રધાન ઇત્યાદિ કોઈ પણ શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હોત તો આ ધ્વનિ નીકળી શકત નહિ, તેથી ઉત્તમ આદિ શબ્દોનો પ્રયોગ નહિ કરતાં ‘પ્રથમ’ શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રશ્ન—આ નવમા પદમાં ‘હ્રવઃ’ આ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ કેમ કરવામાં આવ્યો ? આ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ ન પણ કરવામાં આવ્યો હોત તો પણ ‘હ્રવઃ’ ક્રિયાપદના અધ્યાહાર રહેવાથી તેનો અર્થ સમજી શકાત. કારણ કે વાક્યોમાં પ્રાયઃ ‘અસ્તિ’ ‘ભવતિ’ ઇત્યાદિ પદોના અધ્યાહાર થવા છતાં પણ તેનો અર્થ સમજી શકાય છે.

ઉત્તર— નિ સ દેહ ધીબ વાક્યોની માફક આ પદમાં પણ ‘દ્વવ્’ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ ન કરવાથી પણ તેનો અધ્યાહાર થઈ શકે છે, તો પણ અહીંયા જે ઉક્ત ક્રિયાપદનો પ્રયોગ કર્યો છે તેનું પ્રયોજન એ છે કે ઉક્ત મગલની વિદ્યમાનતા કાયમ રહે છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે—“આ પચ નમસ્કાર સર્વ” મગલોમાં ઉત્તમ મગલ છે તથા તે મગલ વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે અને નિરતર વિદ્યમાન રહે છે” જો ‘દ્વવ્’ આ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ ન કરવામાં આવ્યો હોત તો ‘તેની નિરતર સત્ત રહે છે’ આ અર્થની પ્રતીતિ થઈ શકત નહિ.

પ્રશ્ન—નવમાં પદના અતમા ‘મગલ’ એ પદનો પ્રયોગ કેમ કરવામાં આવ્યો ? જો તેનો પ્રયોગ ન પણ કરવામાં આવ્યો હોત તો પણ ‘મગલ’ પદનો અધ્યાહાર થઈ શકત એટલે ‘(આ પચ નમસ્કાર) સર્વ’ મગલોમાં પ્રથમ છે’ એટલું કહેવાથી પણ ‘પ્રથમ મગલ છે’ આ અર્થની પ્રતીતિ સ્વયમેવ થઈ શકતી હતી, જેમકે ‘કવીન્દ્રા કાલિદાસ શ્રેષ્ઠ’ ઇત્યાદિ વાક્યોમાં કવિ આદિ રાખદોનો પ્રયોગ ન કરવાથી પણ તેના અર્થની પ્રતીતિ સ્વયમેવ થઈ જાય છે.

ઉત્તર—‘મગલ’ આ પદનો પ્રયોગ ન કરવામાં આવ્યો હોત તો પણ તેના અર્થની પ્રતીતિ જો કે નિ સ દેહ થઈ શકતી હતી, પરંતુ પહેલા કહી ચૂક્યા છીએ કે ‘જગતનું કલ્યાણ કરવા વાળા કથન કરવા ચોચ વિષયના કથનમાં આદિ, મધ્ય અને અતમા મગલ કરવાનું મહાપુરુષોએ ઠહેલું છે એમ કવવાથી તેનો પાઠ કરનાર, શીખવનાર અને ચિંતન કરનારનું સર્વદા મગલ થાય છે, તથા પ્રતિપાદ્ય વિષયની નિર્વિદ્ન પરિસમાપ્તિ થઈ તેની સર્વદા પ્રવૃત્તિ થાય છે’ તેથી અહીંયા અતમા મગલ કવવાને માટે ‘મગલ’ આ પદનો સાક્ષાત્ પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે, એટલે મગલાર્થ વાચક ‘મગલ’ શબ્દ રાખવામાં આવ્યો છે.

પરમેષ્ઠિ નમસ્કારનો પરિચય*

जीयात् पुण्याङ्गजननी पालनी शोधनी च मे ।
हंसविश्रामकमल-श्रीः सदैष्ट नमस्कृतिः ॥१॥

અર્થ—જે માતાની જેમ પુણ્યરૂપી શરીરને ઉત્પન્ન કરે છે, પાલન પોષણ કરે છે, પવિત્ર રાખે છે અને જીવરૂપી હંસને વિશ્રામ લેવા માટે કમલની શોભાને ધારણ કરે છે, તે શ્રીપંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કૃતિ હમેશાં જયવંતી રહે. (૧)

શ્રીઅરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ, આ પાંચને જૈન શાસનમાં પંચ પરમેષ્ઠિની સંજ્ઞા કરવામાં આવી છે. ઇષ્ટ નમસ્કૃતિ, પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર અને નમસ્કાર મહા-મંત્ર પણ એનાં જ બીજાં નામો છે. આ પંચ પરમેષ્ઠિઓના ગુણોના ખ્યાલથી તેમના પ્રત્યે નમ્રતાનો ભાવ પ્રગટે છે. તેથી સંક્ષેપમાં તેમનું સ્વરૂપ નીચે રજૂ કરવામાં આવે છે.

૧—શ્રીઅરિહંત પરમાત્મા મોક્ષમાર્ગના આદ્ય ઉપદેશક હોવાથી વિશ્વ ઉપર એમનો ઉપકાર મહાન અને અજોડ છે. મોક્ષનો માર્ગ ચર્મચક્ષુને અગોચર હોય છે. કેવળજ્ઞાનરૂપી ચક્ષુ વિના તે સાક્ષાત્ જોઈ કે જાણી શકાતો નથી. શ્રીઅરિહંત પરમાત્માઓના આત્માઓ સમગ્ર જગતનું કલ્યાણ કરવાની સર્વહિતકારિણી પ્રકૃષ્ટ શુભ લાવના સહિત પૂર્વભવોમાં મોક્ષમાર્ગની એવી સુંદર આરાધના કરે છે કે જેથી ચરમ ભવમાં તેઓ ત્રણ જ્ઞાન સહિત જનમે છે, યોગ્ય અવસરે સંયમ સ્વીકારે છે, અપ્રમત્તભાવે સંયમનું પાલન કરે છે, ધાતીકર્મ ખપાવે છે; અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે. કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સાક્ષાત્ મોક્ષમાર્ગને જ્ઞાનચક્ષુથી જોઈ સત્ય મોક્ષ માર્ગ જગતને બતાવે છે. એમના બતાવેલ માર્ગે પ્રયાણ કરી અનેક આત્માઓ પોતાનું શુદ્ધપદ પ્રાપ્ત કરે છે અને અજરામર બને છે. ભવિષ્યમાં પણ આ મોક્ષમાર્ગનો પ્રવાહ ચાલુ રહે તે માટે શ્રીઅરિહંત પરમાત્માઓ તીર્થની સ્થાપના કરે છે અને એ તીર્થના આલંબનથી અનેક ભવ્યાત્માઓ મોક્ષપદને પ્રાપ્ત કરે છે. ટુંકાણમાં ત્રણે કાળમાં મોક્ષનો માર્ગ ચાલુ રહે છે, તેમાં મુખ્ય ક્ષણો શ્રીઅરિહંત પરમાત્માઓનો હોય છે. અને એથી એમનો ઉપકાર અજોડ અને મહાન બની જાય છે. એવા ઉપકારી અરિહંતોને નમસ્કાર કરવાથી કૃતજ્ઞતા ગુણ પ્રકટે છે.

૨—સિદ્ધ પરમાત્માઓનો મુખ્ય ગુણ અવિનાશીપણું છે. સિદ્ધ પરમાત્માના આ અવિનાશીપણુનો ગુણ સમગ્ર મુમુક્ષુ આત્માઓનું લક્ષ્યબિન્દુ છે. શ્રીઅરિહંત પરમાત્માઓ પણ દીક્ષા અંગીકાર કરતી વખતે સિદ્ધપદને નમસ્કાર કરે છે. અને જગતને સિદ્ધપદને માર્ગે દોરવે છે, માટે જ અનુપમ ઉપકારી તરીકે તેમની ગણતરી થાય છે. જગતના તમામ પદાર્થો

* ‘નમસ્કાર માહાત્મ્ય’ ના પાંચમા શ્લોક ઉપરનું આ વિવેચન મુનિ શ્રીકુંદકુંદવિજયજીએ તૈયાર કરેલું છે,

ઉપર કાળની અમર છે આ એક જ પદ એવું છે કે જેના ઉપર કાળની પણ અસર નથી આ પદ પ્રાપ્ત કર્યા પછી જીવ પોતાના સ્વરૂપને કદી પણ છોડતો નથી, માટે જ સિદ્ધપદ અવિનાશી પદ કહેવાય છે સિદ્ધ પરમાત્માઓના અવિનાશી સ્વરૂપનો વિચાર જીવને સિદ્ધ બનવાની અચિત્ત પ્રેરણા આપે છે, હિંમત આપે છે, દિલાસો આપે છે અને જીવમા છુપાયેલ વીર્યોદ્ધાત્મમા અપૂર્વ વૃદ્ધિ કરાવે છે શ્રીસિદ્ધ પરમાત્માઓને નમસ્કાર કરવાથી આપણા આત્મામા સત્તાગત રહેલ મિદ્ધપણુ પ્રગટ થાય છે

૩-નમસ્કારમા ત્રીજી પદ આચાર્યવર્યોનું છે મુમુક્ષુઓ માટે મોક્ષ એ સાધ્ય છે અને સદાચરણ એ સાધન છે કારણ વિના કાર્યની પ્રાપ્તિ થાય નહિ જેને મોક્ષની ઇચ્છા હોય તેણે મોક્ષના અનન્ય સાધનભૂત સદાચારને પણ જીવનમા અપનાવવો જ રહ્યો આ ત્રીજી પદમાં રહેલા આત્માઓ પોતે સદાચારનું પાલન કરે છે અને જગતને પણ એ માર્ગે ચાલવાની સતત પ્રેરણા પોતાના જીવનથી અને ઉપદેશથી આપે છે પચાચારના પાલનમા જગતના તમામ સુદર આચારોનો સમાવેશ થઈ જાય છે આ મદાચારનું પાલન અથવા આ મદાચાર ઉપરનો પ્રેમ જીવમા મોક્ષ પ્રાપ્તિની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરાવે છે તે સિવાય સદ્ગતિમા ગમન કરવા માટે જીવ પાગળો બની જાય છે ત્રીજી પદને નમસ્કાર એટલે સદાચારની પૂજા અથવા સદાચાર ઉપરના પ્રેમની અભિવ્યક્તિ સાચા ભાવથી સદાચાર કે સદાચારીને કરેલો નમસ્કાર કોઈ કાળે નિષ્ફળ જતો નથી

૪-નમસ્કારમા ચોથું પદ ઉપાધ્યાય મહારાજનું છે એમનો મુખ્ય ગુણ વિનય છે આ વિનય ગુણ મોક્ષમાર્ગમા ઘણો જ ઉપયોગી છે એના વિના મોક્ષમાર્ગમા એક ડગલું પણ આગળ વધી શકાતું નથી ખરી રીતે વિનયથી જ મોક્ષમાર્ગની શરૂઆત થાય છે નમસ્કાર પણ એક પ્રકારનો વિનય જ છે વિનય વિના ઉત્તમ પ્રકારની વિદ્યા એટલે મોક્ષની વિદ્યા પ્રાપ્ત થતી નથી અને વિદ્યા-જ્ઞાન-વિના મોક્ષની પ્રાપ્તિ પણ થતી નથી બધા ગુણોનું મૂળ વિનય છે આ ચોથા પદમા રહેલા આત્માઓ પોતે વિનય ગુણનું પાલન કરે છે અને બીજાને પણ વિનયગુણનું શિક્ષણ આપે છે આ પદને નમસ્કાર એટલે વિનયગુણને નમસ્કાર આત્મિક ગુણોની પ્રાપ્તિમા એવો નિયમ છે કે જે આત્મા જે ગુણને હાર્દિંદ્ર રીતે ઇચ્છે છે, અને તેને પ્રાપ્ત કરવા અત કરણથી પ્રયાસ કરે છે, તે ગુણ તેનામા પ્રગટ થયા વિના રહેતો નથી ગુણો બહારથી આવતા નથી પણ અદરથી જ પ્રગટે છે તે માટે હૃદયની મન્યાઈ પૂર્વકની તીવ્ર તાલાવેલી ભ્રમણે આ પદને નમસ્કાર કરવાથી વિનયગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે આ વિનયગુણ એટલે બાહ્ય અભ્યંતર સર્વ પ્રકારની ઋદ્ધિસિદ્ધિઓનું ઉત્પત્તિ સ્થાન વિનય ગુણની પ્રાપ્તિ માટે ગુણી આત્માઓને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર કરવો ભ્રમણે ભાવનમસ્કાર એટલે તે ગુણને પ્રાપ્ત કરવાની તીવ્ર તાલાવેલી પૂર્વક મન, વચન, કાયાની ગુણ પ્રવૃત્તિ

૫- નમસ્કારમાં પાંચમું પદ સર્વ સાધુઓનું છે. પ્રાપ્ત થએલ શક્તિ અને સામગ્રીને સદુપયોગ કરવામાં ન આવે તો, તે દિનપ્રતિદિન શક્તિહીન-ક્ષીણ-બનતી જાય છે. અને તેનો યોગ્ય સદુપયોગ કરવામાં આવે તો તે શક્તિ અને સામગ્રી ઉત્તરોત્તર વધુને વધુ તીવ્ર-સતેજ બનતી જાય છે. કોઈને પણ સહાય કરવાની જેનામાં વૃત્તિ નથી એનામાં સાધુતા કદી પણ ઝળકી શકતી નથી, એટલું જ નહિ, પણ પ્રાપ્ત શક્તિનો સદુપયોગ ન કરવાથી જીવ એવા પ્રકારનું આવરણ ઉપાર્જન કરે છે કે તેના યોગે તેને ભવિષ્યમાં અધિક પ્રકાશ મળતો અટકી જાય છે. આ રીતે પ્રાપ્તશક્તિનો સદુપયોગ ન કરવો તે પરિણામે પોતાના જ અહિતમાં પરિણમે છે. સાધુપદને પ્રાપ્ત થએલ વિવેકી આત્મા પ્રકૃતિના આ સનાતન નિયમને સારી રીતે જાણતો હોવાથી પોતાને પ્રાપ્ત થએલ તમામ શક્તિઓને સ્વપરનું અહિત ન થાય અને હિત થાય તેવી રીતે સતત સત્કાર્યોમાં જોડી દે છે. પરના હિતકાર્યમાં એને કદી પણ થાક લાગતો નથી. કારણ કે પારકાના હિતમાં જ તેને પોતાનું હિત ખરાબર સમજાઈ ગયું હોય છે.

અનાદિથી આ જીવ અશુદ્ધ વૃત્તિથી ખરડાયેલો છે. તેથી સ્વાર્થવૃત્તિ તેનામાં સહજ છે. એ સ્વાર્થવૃત્તિ જ જીવમાં રહેલ પશુતાનો અંશ છે. એના યોગે જ જગતમાં અનેક પ્રકારની અથડામણો-સંઘર્ષો ઊભા થાય છે. અને બીજાને સહાય કરવાની વૃત્તિ, એ દિવ્યતાનું ગુણ છે. ભાવ એશ્વર્યની સુવાસ છે. આ સહાયવૃત્તિ સહજ નથી, તે કેળવવાની ચીજ છે. ઘણાકાળ સુધી આદર અને સત્કાર પૂર્વકના સતત અભ્યાસ વિના તે સ્થિર થતી નથી. જીવમાં આ સહાયવૃત્તિ-બીજાને સહાયક થવાની વૃત્તિ-જગાડવાનો અમોઘ ઉપાય સાધુપદને ભાવથી નમસ્કાર કરવો તે છે. આ સહાય થવાની વૃત્તિ જગાડવાથી સ્વાર્થવૃત્તિનો વિલોપ થાય છે.

તાત્પર્ય એ છે કે સેવા ગુણ (સહાય વૃત્તિ)ના વિકાસ વિના સાચો વિનય ગુણ પ્રગટી શકતો નથી. વિનય ગુણનું સ્વરૂપ જ એવું છે કે તેમાં બાહ્ય સેવા અને હૃદયનો પ્રેમ આ બન્ને વસ્તુ જોઈએ ત્યારે જ તે વિનય ગુણ સાચા ગુણ રૂપે બની શકે. વિનયગુણના વિકાસ વિના સદાચારની વિદ્યા-મોક્ષમાર્ગનું સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી, અને સદાચારની વિદ્યા-મોક્ષમાર્ગના સાચા જ્ઞાન વિના સદાચારનું પૂર્ણ પાલન થઈ શકતું નથી. સદાચારના પૂર્ણ પાલન સિવાય સિદ્ધપદની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી. અને સિદ્ધપદ પ્રાપ્તિની અભિલાષા અરિહંત પદના આરાધન વિના શક્ય નથી.

આ રીતે એક અપેક્ષાએ પાંચે પદો કાર્યકારણરૂપ હોવાથી સામાન આદરણીય બને છે. કાર્યસિદ્ધિની ઈચ્છાવાળો સાચા કારણોની કદી પણ ઉપેક્ષા કરે નહિ. એટલું જ નહિ પણ વાસ્તવિક કારણોના આસેવનમાં જ તે પોતાનું તમામ પરાક્રમ ફેરવે છે. વાસ્તવિક કારણોમાં

મડયા રહેલુ એ જ કાર્યસિદ્ધિનો અમોઘ મત્ર છે હમેશા મેવન કારણોત્તુ કરવાતુ હોય છે કાર્ય તો એના કાળે આવીને ઊભુ ગહે છે

એક ગામથી બીજે ગામ જવુ હોય ત્યા વચ્ચે ચાલવાની ક્રિયા, ગામ પ્રાપ્તિમા કારણ છે જો પ્રયાણતુ કામ ચાલુ હોય તો ગામ તો પોતાની મેળે આવીને ઊભુ ગહે છે તેવી જ રીતે વાસ્તવિક કારણોના આમેવનમા મડયા રહેવાથી એના ફળ રૂપે જે કાર્ય થવાતુ છે, તે તો એના કાળે આવીને ઊભુ જ રહે છે એ પ્રમાણે કાર્ય-કારણની સનાતન વ્યવસ્થા છે

પચપરમેષ્ઠિને નમસ્કાર કરવાથી જેમ સહાયવૃત્તિ, વિનય, સદાચાર, અવિનાશીપણુ અને પરોપકાર વગેરે લોકોત્તર ગુણો પ્રત્યે પ્રેમ જાગે છે, તેમ બીજા પણ અનેક લાભો થાય છે ખરી રીતે આ પાચ નમસ્કાર એક મહાન શક્તિ છે અથવા શક્તિનો પુજ છે પ્રતિપક્ષી વસ્તુને હંકાવવા માટે હમેશા શક્તિની જરૂર પડે છે અનાદિકાળથી આ જીવના સાચા પ્રતિપક્ષી કોઈ હોય તો આઠ પ્રકારના કર્મો છે એ કર્મોમા પણ મોહનીય કર્મ મુખ્ય છે આઠે કર્મોના નાયકના ન્યાને છે એ મોહનીય કર્મના બે પ્રકાર છે એક દર્શન મોહનીય અને બીજુ ચારિત્ર મોહનીય આ મોહનીય કર્મને જીવવાથી બીજા કર્મોતુ બળ જજ્જરિત થઈ જાય છે આ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારથી મોહ કર્મનો સમૂળ નાશ થાય છે મોહના નાશથી બીજા કર્મો અવશ્ય નાશ પામે છે એટલા માટે જ નવકાન્તમા “સંવવાનપ્પણસજો” એલુ પદ મૂક્યુ છે

હવે નમસ્કારથી મોહનીય કર્મ શી રીતે નાશ પામે છે, તે વિચારીએ મોહનીય કર્મમા પણ દર્શન મોહનીય બળવાન છે નવકાન્તમા પ્રથમ પદ “નમો જગિહ્તાળ”થી દર્શન મોહનીય કર્મ જીતાય છે દર્શન મોહ એટલે ઉલટી માન્યતા અગ્નિતને લાવથી નમસ્કાર કરવાથી જીવ સીધી માન્યતામા આવે છે જીવની ઉધી માન્યતા એ જ દર્શન મોહતુ મોહુ બળ છે અને લાવથી અરિહંતને નમે છે, એટલે ઉધી માન્યતા ટળે છે ખરી રીતે એ અરિહંતના માર્ગને નમ્યો સન્માર્ગને નમે એટલે તેની ઉન્માર્ગરૂચિ ટળી અને એ સન્માર્ગ રૂચિવાળો બન્યો એથી દર્શન મોહતુ મર્મસ્થાન લોદાઈ જાય છે અને પછી કંમે કંમે તે સર્વથા પણ જીતાઈ જાય છે

સામાન્યથી પણ નમવાનો પગિણામ વખણાય છે પણ ન્યારે એ નમસ્કારના વિષય તરીકે અરિહંત પગમાત્માઓ આવે છે, ત્યારે તો એ નમસ્કારની શક્તિ અચિન્ત્ય સામર્થ્યવાળી બની જાય છે નમસ્કાર હોય પણ નમસ્કારના વિષય તરીકે કાર્યમિદ્ધિ કવ્વામા અચિન્ત્ય શક્તિ ધરાવતાગ જો અગ્નિહંત પગમાત્માઓ ન હોય તો આટલુ સામર્થ્ય ન પ્રગટે, અને નમસ્કારના વિષય તરીકે ભલે અગ્નિહંત હોય પણ લાવનમસ્કાર ન હોય તો પણ આટલુ સામર્થ્ય ન પ્રગટે પરંતુ ન્યારે લાવનમસ્કાર અને નમસ્કારના વિષય તરીકે અરિહંત

પરમાત્માઓ આવે છે, ત્યારે અનાદિકાળથી મિથ્યાત્વલેદનનું કાર્ય જે બીજી રીતે બની શક્યું ન હતું તે સિદ્ધ થાય છે. આવા બળવત્તર પ્રતિપક્ષીને સહેજમાં છૂતનાર હોવાથી નમસ્કાર એ મહાન શક્તિ અથવા શક્તિનો પુંજ છે, એમ કહેવું સર્વથા ઉચિત છે.

મોહનો પહેલો પ્રકાર દર્શન મોહ છે. અને બીજો પ્રકાર ચારિત્રમોહ છે. ચારિત્રમોહના ૨૫ લેહ છે. પણ તેમાં—ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ—આ ચાર મુખ્ય છે. હવે નમસ્કાર મહામંત્રના પવિત્ર પદોથી આ ચારે કષાયોનો શી રીતે નાશ થાય છે તેને પણ પશ્ચાત્તુર્વિધી વિચારીએ.

“નમો લોભ સર્વસાહુર્ણ” પદથી ક્રોધને છૂતવાનું બળ પ્રગટે છે. કારણ કે લાવ સાધુતાને વરેલા મુનિવરો સતત રીતે ક્ષમાને આસરે રહીને ક્રોધને છૂતવાને કટીબદ્ધ થયા હોય છે. એટલા માટે સાધુઓને ક્ષમાશ્રમણ—ક્ષમા પ્રધાન—સાધુ તરીકે સંબોધવામાં આવે છે. તેમની છાયામાં આવનાર બીજા પણ ક્રોધને છૂતવા માટે સામર્થ્યવાળા બની શકે છે. અને એમનામાં ક્ષમા ગુણનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે.

“નમો જ્વજ્ઞાચાર્ણ” ઉપાધ્યાય પદને નમસ્કાર કરવાથી માન નામનો બીજો કષાય દોષ ટળે છે, અને નમ્રતા ગુણ પ્રગટે છે. ઉપાધ્યાય પોતે વિનય ગુણને વરેલા હોય છે, જે ગુણ જેણે આત્મસાત કર્યો હોય તેમની પાસે વસવાથી બીજામાં પણ એ સામર્થ્ય પ્રગટે છે, જેમ તીર્થંકરના સમવસરણમાં જાતિ વૈરલાવવાળા પ્રાણીઓ પણ પ્રભુના સાન્નિધ્યમાં વૈરલાવ ભૂલી જાય છે. જ્યાં વિનય-નમ્રતા હોય ત્યાં માન કે અભિમાન ટકી શકે નહિ.

“નમો આચરિચાર્ણ” પ્રાપ્ત શક્તિને ગોપવતી અર્થાત્ તેનો સદુપયોગ ન કરવો તે માયાચાર છે. સદાચારની ક્રિયાઓમાં સંલગ્ન રહેલા લાવાચાર્યો પોતાનું બળ જરા પણ ગોપવતા નથી. આચાર્યપદને નમવાથી શક્ય ક્રિયામાં પરાક્રમ ફેરવવાનું બળ આવે છે અને તેથી માયાચાર નામનો (માયા) દોષ ટળે છે. સાચા ટળે એટલે સરળતા નામનો ગુણ પ્રગટે.

“નમો સિદ્ધાં” સિદ્ધ પરમાત્માની અનંતી ઋદ્ધિનું દર્શન થયા પછી દુન્યવી ઋદ્ધિનો લોભ રહેતો નથી. ભમરો ત્યાં સુધી જ ગુંબરવ કરે છે કે જ્યાં સુધી તેણે પુષ્પનો પરાગ મેળવ્યો નથી. છૂવને દુન્યવી પદાર્થોનો લોભ ત્યાં સુધી જ રહે છે કે જ્યાં સુધી આત્માની અનંતઋદ્ધિનું દર્શન થયું નથી. સિદ્ધપદને નમવાથી વાસ્તવિક રીતે તો પોતાના આત્મામાં જ રહેલ અનંત ઋદ્ધિસિદ્ધિનું દર્શન થાય છે અને તેથી તેનો બીજો દુન્યવી લોભ ટળી જાય છે અને સંતોષવૃત્તિ પ્રગટે છે.

પુણ્યાન્નજનની—આ રીતે પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કારથી મોહનીય કર્મના મુખ્ય લેહરૂપ દર્શન મોહનીય અને ક્રોધ, માન, માયા અને લોભાદિ મહાન દોષો ટળે છે. તેથી આ

ક્રિયા અચિન્ત્ય પ્રભાવશાળી મનાય છે અનુભવી પુરુષોએ આ નમસ્કારની ક્રિયાનો પ્રભાવ જાતે અનુભવ્યો છે અને કેવળ કંઠશુભ્રિથી જગત સમક્ષ અનેક રીતે જાહેર પણ કર્યો છે અદ્ભૂત સામર્થ્યવાળી નમસ્કારની ક્રિયામાં મહાજ્ઞાની ગણાતા પુરુષો પણ મુઘ્ધ બન્યા છે એના શુભાશ્રમ ગાવામાં કદી પણ એમણે થાક અનુભવ્યો નથી અને જે રીતે જગતના જીવોને આ નમસ્કારની ક્રિયા પ્રત્યે રૂચિ, પ્રેમ અને આદર પ્રગટે તે રીતે કરવા અથાગ પ્રયત્ન પણ સેવ્યો છે

શ્રીસિદ્ધસેનાચાર્ય વિરચિત શ્રીનમસ્કાર માહાત્મ્યમાં આ નમસ્કારની ક્રિયાને પુણ્યરૂપી શરીરને જનમ આપનારી માતાની ઉપમા આપી છે. માતા જેમ બાહ્ય શરીરને જનમ આપે છે, તેમ નમસ્કારરૂપી માતા પુણ્યરૂપી શરીરને ઉત્પન્ન કરે છે બાહ્ય શરીરને જનમ આપનાર માતા છે, આ વાત જગપ્રસિદ્ધ છે આ પ્રસિદ્ધ વાત દ્વારા જે વાત નક્કર સત્ય હોવા છતાં જગતના જીવોને ખ્યાલ બહાર છે, તે વાત લક્ષ્ય ઉપર લાવવા માટે નમસ્કારને પુણ્યરૂપી શરીરને ઉત્પન્ન કરનાર માતાની ઉપમા આપી છે નમસ્કારની ક્રિયા વિના પુણ્યરૂપી શરીર ઉત્પન્ન થઈ શકતું નથી અને પુણ્યરૂપી શરીરની હૈયાતિ વિના બાહ્ય શરીરની કે કોઈ પણ સામગ્રીની મફળતા થઈ શકતી નથી અર્થાત્ બાહ્ય શરીર આદિ સાધનો લાભકારક બનતા નથી, પણ ઉલટા અનેક રીતે હાનિકારક બને છે

વળી, બાહ્ય શરીરમાં પણ નિરોગિતા, દીર્ઘાયુષીપણું, સુદરતા, નિર્દોષતા, આદેયતા, સ્વાધનીયતા, સહૃદયતા, સૌમ્યતાદિ શુભો અદ્ભૂત પુણ્યરૂપી શરીરની હૈયાતિ વિના પ્રગટી શકતા નથી શરીરની નિર્દોષતા, સ્વભાવની સુદરતા અને બાહ્ય ઐશ્વર્ય, પુણ્યરૂપી આત્મિક શરીરના મૂર્ત પ્રતીકો છે એક કારણ છે અને બીજું કાર્ય છે એક જ સમયે જનમેલા બે બાળકોના સ્વભાવ, બળ, બુદ્ધિ, વૈભવ, આરોગ્ય અને અભિરતિમાં ફરક પડે છે, તેનું કોઈ ચોક્કસ આત્મિક કારણ માનવું એમણે અને તે જે છે તે જ પુણ્યરૂપી શરીર છે જેનું પુણ્યરૂપી આત્મિક શરીર પુષ્ટ હોય છે, તેને ઉત્તમ વસ્તુઓ સ્વયમેવ આવી મળે છે

અહીં પુણ્યરૂપી શરીર એટલે પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય સમજવું જનમાતરમાંથી જીવ ન્યારે આવે છે, ત્યારે તેની સાથે બે ગરીર હોય છે એક કાર્મણું અને બીજું તૈજસ આ બે શરીરો જીવને અનાદિથી હોય છે અને સસાર પર્યન્ત રહે છે આ બેમાં કાર્મણું શરીર એટલે કર્મશરીર એ કર્મરૂપી શરીર જેવા પ્રકારનું લઈ આવ્યો હોય છે, તેવા પ્રકારનું (ત્રીજું) બાહ્ય શરીર અને વૈભવ આદિની સામગ્રી તેને મળે છે તેમાં જો પુણ્યની પ્રબળતા હોય તો કાર્મણું ગરીર પુણ્યશરીર કહેવાય છે આ પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય ઉત્તમ વસ્તુઓમાં ઉત્તમ રૂચિ કરાવી આપે છે, તેથી પ્રસસ્ય ગણાય છે મોક્ષને અનુકૂળ ઉત્તમોત્તમ પ્રકારની સામગ્રી મેળવી આપવામાં તે અગ્રગણ્ય ભાગ લાજે છે.

કર્મ પરતંત્ર દશામાં રહેલો જીવ અનાદિ અસદ્ અભ્યાસના યોગે સહજભાવે અશુભમાં તન્મય બની જાય છે. જીવની આ અશુભ દશા શુભ આલંબન વિના ટળતી નથી, અને એ શુભ આલંબનોની પ્રાપ્તિ પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય વિના મુલભ નથી.

જીવને બનવું છે સર્વ કર્મથી રહિત સિદ્ધ. આરાધક માત્રનું આ જ અંતિમ ધ્યેય હોય છે, પણ એ દશા પ્રાપ્ત કરવા માટે વચ્ચે એક અવસ્થામાંથી અવશ્ય પસાર થવું પડે છે. એ અવસ્થાનું નામ કુશલાનુબંધિ કર્તવ્યોમાં આત્માને ઓતપ્રોત બનાવી દેવો. આ વાત દૃષ્ટાન્તથી વિચારીએ.

કોઈ માણસને ભીંત ઉપર એક સુંદર ચિત્ર આલેખવાની ઇચ્છા થઈ. આ કાર્ય માટે પ્રથમ ભીંતને યોગ્ય બનાવવી પડે છે. એટલે એમાંથી ખાડા ટેકરા દૂર કરી, જમીનને સરળ લીસી અને પાણીદાર બનાવવી પડે છે. પોતાનું ચિત્ર તેમાં ઝળકી ઉઠે તે માટેના તમામ ઉપાયો કરવા પડે છે. એ બધું થયા પછી જ તેમાં આજેજેલું ચિત્ર પ્રતિષ્ઠાને પામે છે. અહીં ત્રણ અવસ્થા થઈ. પ્રથમ ભીંત ચિત્ર માટે અયોગ્ય હતી તે. તેને ઉપાયો દ્વારા યોગ્ય બનાવી તે તેની ખીજી અવસ્થા. અને એ બન્યા પછી જ તેમાં ચિત્ર પ્રતિષ્ઠાને પામ્યું એ તેની ત્રીજી અવસ્થા. આમાં વચ્ચે યોગ્ય ઉપાયો દ્વારા ભીંતને યોગ્ય બનાવવાની ક્રિયા કરી ન હોત તો કદી પણ તેમાં ચિત્ર ઝળકી શકત નહિ. તેમ અહીં પણ જીવ અનાદિકાળથી અશુભ ભાવમાં રમણતા કરે છે. તેને પ્રથમ પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યથી ઉત્પન્ન થતા ઉત્તમોત્તમ નિમિત્તોના બળથી શુભ ભાવમાં લાવવો પડે છે. અને એ રીતે જીવમાં શુભ પ્રતિષ્ઠા થયા પછી એટલે આજુએ આજુમાં શુભભાવની એકમેકતા થયા પછી જ જીવરૂપી ભીંત ઉપર શુદ્ધનો રંગ ચડી શકે છે. અહીં પણ ત્રણ અવસ્થા થઈ. પ્રથમ અશુભ અવસ્થા. તેને તે તે ઉપાયો વડે શુભ બનાવી. અને એ શુભ બન્યા પછી તેના ઉપર શુદ્ધ દશા રૂપી રંગ ચડ્યો. આ અનાદિનો ક્રમ છે. જે કોઈ શુદ્ધ દશા પામ્યા છે, તે બધા આવી રીતે ક્રમસર વિકાસ કરીને જ. અશુભની રૂચિ ઘેડી છે ત્યાં સુધી શુભ આલંબનની ખૂબ જ જરૂર છે. શુભના બળથી અશુભનો રાગ ટળી ગયા પછી શુભ પોતાની મેળે જ ખસી જાય છે. કારણ કે—તે સર્જન મિત્ર જેવો છે. જરૂર હોય ત્યાં સુધી સહાયમાં ભલો રહે અને જ્યારે જરૂર ન દેખે ત્યારે પોતાની મેળે ખસી જાય. એનું મુખ્ય કામ અશુભને કાઢવાનું છે. જેમ એરંડિયું પેટમાં ભરાયેલા જીના મળને કાઢી પોતે પોતાની મેળે નીકળી જાય તેમ. આ રીતે પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય અશુભની રૂચિ દૂર કરાવે છે. અને મોક્ષને અનુકૂલ ઉત્તમ વસ્તુઓમાં ઉત્તમ રૂચિ કરાવી આપે છે. આવા કુશલાનુબંધિ પુણ્યને ઉત્પન્ન કરનાર નમસ્કાર મહારાત્ર હોવાથી તેને પુણ્યરૂપી શરીરને ઉત્પન્ન કરનાર માતાની ઉપમા આપી છે. ખરી રીતે તો ઉત્તરોત્તર તેનાથી મોક્ષ જ મળે છે પણ અહીં સાધ્ય દશાને ગૌણ રાખી સાધનદશાને મુખ્ય બનાવી આ દ્વન્દ્વ દર્શાવ્યું છે. આ ઉપરથી એમ પણ ફલિત થાય છે કે સાધ્ય કરતાં સાધનની મહત્તા

જરા પણ ઓછી નથી કાર્યસિદ્ધિના ઇચ્છુકને જેટલી કિંમત કાર્યની હોય છે, એટલી જ કિંમત તેના માધનની હોય છે એ કારણ વિના કાર્ય થતું જ ન હોય તો કારણની ઉપેક્ષા એ કાર્યની જ ઉપેક્ષા છે અને કારણનો આદર એ કાર્યનો જ આદર છે

જમીનમા પાણી પ્રગટ કરવું એ કાર્ય છે અને કુવો ખોદવાની ક્રિયા એ કારણ છે એ માણસ વાન્તવિક કારણોત્તુ આમેવન કરે છે, તેનું કાર્ય અવશ્ય સિદ્ધ થાય છે, અને કારણોનો અનાદર કરી આમેવન ન કરે તો કદીપણ કાર્યસિદ્ધિ ન થાય થોડા ભૂમિમા કુવો ખોદતા ખોદતા જ જેમ પાણીની સગ પોતાની મેળે પ્રગટે છે, તેમ શુભ અનુષ્ઠાનોમા મર્યાદા રહેવાથી આત્માની નુદ્ધિરૂપી કાર્ય પણ પોતાની મેળે થાય છે વચ્ચે ઉર્જવળ બનાવવું એ કાર્ય છે અને ધોવાની ક્રિયા એ કારણ છે ધોવાની ક્રિયાથી જેમ વચ્ચમા ઉર્જવલતા આપોઆપ પ્રગટે છે, તેમ શુભ અનુષ્ઠાનોમા સલમ રહેવાથી આત્મારૂપી વચ્ચમા પણ ઉર્જવલતા આપોઆપ પ્રગટે છે આ બધા કાર્યોમા માધનની જ મહત્તા છે એ માધનનો આદર એ કાર્યોનો જ આદર છે અને સાધનનો અનાદર, માધનની ઉપેક્ષા એ માધનમા મધ્યસ્થતા એ કાર્ય પ્રત્યે અનાદર, ઉપેક્ષા અને મધ્યસ્થતામા પરિણમે છે

મુમુક્ષુઓ માટે મોક્ષ એ માધ્ય છે એ વાત જેટલી નિશ્ચિત છે તેટલી જ એ મોક્ષ કુશલાનુબધિ પુણ્યની પુષ્ટિ વિના કદી પણ પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી, એ વાત પણ એટલી જ નિશ્ચિત છે અને એ કુશલાનુબધિ અનુષ્ઠાનની પ્રાપ્તિ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર વિના થતી નથી માટે અહીં પરમેષ્ઠિ નમસ્કારને મોક્ષના અનન્ય કારણભૂત પુણ્યાનુબધિ પુણ્યની જનની તરીકે કહી છે

પાત્ની—પુત્રને જનમ આપી દેવા માત્રથી માતાનું કાર્ય પૂરું થઈ જતું નથી જનમ આપવા કૃતા પણ પાલન—પોષણ કરવામા વધારે જવાબદારી અદા કરવી પડે છે, આ બધી જવાબદારી માતા બગબર અદા કરે છે જનમમા પાલ્ય-પાલક સબધો અનેક પ્રકારના છે ગળા પ્રજાતું પાલન કરે છે પતિ પત્નીનું પાલન કરે છે શેઠ નોકરનું પાલન કરે છે પણ આ બધા પાલન ડોઈ પણ પાલક પોતાનું સ્વત્વ આપીને પોતાના આશ્રિતનું પાલન કરતો નથી ન્યારે માતા પોતાનું સ્વત્વ આપીને—પોતાનું હીર આપીને—પોતાના સુખ, મગવડ, શાન્તિ અને સર્વસ્વના ભોગે પુત્રનું પાલન કરે છે માત્ર પાલન કહે છે એટલું જ નહિ પણ પોતાના જીવનમા સુદર સંસ્કારોનું મિથન કરીને પુત્રમા તે વાર્મો ઉતારે છે બાળકને હનરો ઉપદેશ જે અમર ન કહે તે અમર માતાનું આચરણ કરે છે બાળકની અવ્યક્ત અવસ્થામા ઉપદેશ કાગત નીવડતો નથી પણ માતાના મૃતિગત સુદર સંસ્કારોની અમર તેના જીવન ઉપર પડે છે મોટે ભાગે તે વળતે મળેલ સારા—માફા મસ્કારો પ્રમાણે જ બાળકનું જીવન ઘડાય છે અહિંમાત્રેમી માતાના બાળકો સ્વાભાવિક રીતે જ દયાળુ બને છે ઉત્તમ બન્યા વિના ઉત્તમતાના મસ્કાર આપી શકતા નથી આજમુખીમા

અનેક મહાપુરુષોની જગતને ભેટ મળી છે, તેના મૂળમાં જો તપાસવામાં આવે તો ઉત્તમ નરરત્ન તરીકેનું ઘડતર કરવામાં મુખ્ય કાળો, ત્યાગ અને વાત્સલ્યની મૂર્તિ એવી માતાનો અથવા માતા જેવું હૃદય ધરાવનારા પવિત્ર આત્માઓનો જણાયા સિવાય રહેશે નહિ. પોતાના સર્વસ્વના ભોગે માતા પુત્રનું પાલન કરે છે. છતાં તેમાં ખીણ એક વિશેષતા એ છે કે એને કદિ એવો વિચાર સુદ્ધાં પણ આવતો નથી કે હું આમાં કંઈ ઉપકાર કરું છું. કદાચિત્ પુત્ર અયોગ્ય નીવડે તો પણ માતા પોતાના હૃદયમાં પુત્રના અવગુણને સ્થાન આપતી નથી, પણ તેની ઉન્નતિ કેમ થાય તેની જ અહર્નિશ ચિંતા કરે છે. આ હૃદય માતાને જ વધુ હોય છે. અને તેથી જ નીતિ-માર્ગાનુસારીના ગુણોમાં વડીલવર્ગની ગણતરીમાં માતાને સૌથી પ્રથમ ગણવામાં આવી છે. માતાની આ બધી વિશેષતાઓ જગતને માન્ય છે. અને જેના દિલમાં જે વસ્તુની મહત્તા અંકાર્ધ ગર્ધ હોય, તેને તે પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાન્ત દ્વારા ઉપદેશ આપવાથી અલ્પપ્રયાસે અપ્રસિદ્ધ વસ્તુ પણ સમજાવી શકાય છે. નમસ્કારને માતા કહેવામાં પૂર્વ પુરુષોએ એ જ રીતને અખત્યાર કરી છે. અહીં નમસ્કારરૂપી માતાનો વિચાર કરવાનો છે. નમસ્કારરૂપી માતા માત્ર પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યરૂપ શરીરને જનમ આપે છે, એટલું જ નહિ પણ પુણ્ય શરીરનું પાલન-પોષણ પણ તે જ કરે છે. ઉત્તમ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થયા પછી તેનો સદુપયોગ કરવો એ જ એની પુષ્ટિ છે. નમસ્કારથી પુણ્ય બંધાય છે, તે કુશલાનુબંધિ હોય છે એ ઉત્તરોત્તર પુષ્ટ બનતું જાય છે અને પૂર્ણ વિકાસમાં પરિણમે છે.

નમસ્કારની રૂચિ વિના પણ કદાચ ઉચું પદ મલી જાય પણ તે પરિણામે લાલકારક બનતું નથી, કારણ કે નમસ્કારની રૂચિ વિના બંધાયેલ પુણ્ય, વિપાક કાળે જીવને ભાન ભૂલો બનાવી વધારે અંધકારમાં ધકેલી દે છે. નમસ્કારની ઋચિપૂર્વક જે વિકાસ થાય છે, તે જ પરિણામે હિતકારક બને છે આનું નામ જ સાચું પોષણ છે. નમસ્કાર, વસ્તુને મેળવી પણ આપે છે અને સદુપયોગ પણ તે જ કરાવે છે. માટે તે કુશલાનુબંધિ પુણ્ય કહેવાય છે. આ કુશલાનુબંધિ પુણ્યની સહાય વિના જેમ ઉત્તમ સામગ્રીનો સદુપયોગ સુલભ નથી, તેમ તેની સહાયતા વિના ઉત્તમ સામગ્રીનો સદુપયોગ પણ સુલભ નથી. આત્મવિકાસના ઇચ્છુક સત્યાત્માઓને નમસ્કારથી પ્રાપ્ત થનાર કુશલાનુબંધિ પુણ્યની સહાય વિના ચાલી શકતું નથી. ચોર અને શ્વાપદ આદિથી ભરપુર ભયંકર અટવીમાં સમર્થ વળાવો જેમ અટવીનું ઉદ્ધંધન કરાવી ઇચ્છિતસ્થાને પહોંચાડે છે, તેમ પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યરૂપી વળાવો પણ રાગદ્વેષ આદિ દોષોરૂપી ચોર અને શ્વાપદોથી ભરપુર ભયંકર ભવઅટવીનું ઉદ્ધંધન કરાવી ઇચ્છિતસ્થાન મોક્ષનગરમાં પહોંચાડવામાં સહાય કરે છે. આ બધાનું પણ મૂળ નમસ્કાર હોવાથી નમસ્કારને અહીં પુણ્યરૂપી શરીરને જનમ આપનારી અને પોષણ કરનારી માતા તરીકે કહેવામાં આવ્યો છે. આથી નમસ્કાર પ્રત્યે અધિક આદર પ્રગટે એ સહજ છે.

શોષની—માતા જેમ પુત્રને જનમ આપે છે અને પુત્રનું પાલન-પોષણ કરે છે, તેમ પુત્રને વ્વગ્ન રાખવાનું કાર્ય પણ માતા જ કરે છે તેમ અહીં પણ નમસ્કાર જેમ પુણ્યરૂપી યત્રીરને જનમ આપે છે, અને તેનું પાલન-પોષણ કરે છે, તેમ તેને પવિત્ર રાખવાનું કાર્ય પણ તે જ કરે છે પુણ્યરૂપી અગને પવિત્ર ગણવાનો અર્થ એ કે પુણ્યાનુગ્રાહિ પુણ્યને માનુષ્ય કરે છે તેમા પૌદ્ગલિક આશમાદિ દોષરૂપી મલિનતા ન લગે તેની કાળજી રાખે છે ઉત્તરોત્તર વધુ ને વધુ કુશલાનુગ્રાહિ બનાવી જીવની અધિક અધિક શુદ્ધિ કરે છે અને શુદ્ધિની પરાકાષ્ઠા અર્થાત્ મોક્ષપદ સુધી પહોંચાડે છે

કુશલાનુગ્રાહિ પુણ્યનો સ્વભાવ જ એવો છે કે તે ઉત્તરોત્તર અધિક અધિક વિકાસમા મહાયક બને છતાં લૌકિક કીર્તિ આદિની આશમા અથવા પ્રાપ્તિ શુભસ્થાનકો પ્રત્યે આસગાદિ દોષો આવી જવાનો મલય છે, તેને દૂર કરી, આત્મવિકાસની પરાકાષ્ઠાએ પહોંચાડે છે જીવની સંપૂર્ણ શુદ્ધિ કરાવે છે નમસ્કાર રૂપી માતાની એ જ વિશેષતા છે કે તે પુણ્યરૂપી અગનુ એનું પોષણ અને શોધન કરે છે કે તેના પરિણામે જીવની સંપૂર્ણ શુદ્ધિ આપોઆપ થઈ જાય છે

જગતમા વસતા ભીલભીલડીનો વિકાસ નમસ્કારના આરભથી થયો હતો તેથી એ વિકાસનો અત ઉત્તરોત્તર અધિકાધિક વિકાસમા પરિણમ્યો

હસવિનામકમલધ્રી—નમસ્કાર એ જીવરૂપી હૃદયને વિદ્યાતિ માટે કમલની શોભા સમાન છે

સમ્રાજમા જીવને કયાય વિશ્રાન્તિ નથી વ્યાપરૂપી તાપથી સતત આ જીવ તરથી રહ્યો છે કર્મરૂપી મેલથી ખગરાઈ રહ્યો છે તૃષ્ણારૂપી તૃપાથી તૃપાતુર બની રહ્યો છે આવી દશામા ગાન્તિ કયાથી હોય ? ઉલટી દિશામા દોડી દોડીને જીવ થાકી ગયો છે વિશ્રાન્તિ માટે બ્યા બ્યા દોડે છે, ત્યાં જીવને કયાય વિશ્રામો મળતો નથી જગતમા વિશ્રામો અનેક પ્રકારનો ગણાય છે લોભીને ધનપ્રાપ્તિ વિશ્રામો લાગે છે કામીને રાગના સાધન વિશ્રામો લાગે છે ઝેણીને આગેજ્યની પ્રાપ્તિ વિશ્રામો લાગે છે ભુખ્યાને ભોજન અને તરમ્યાને પાણી વિશ્રામો લાગે છે અને યોગવાણાને યોગે દૂર થાય એ વિશ્રામો લાગે છે પણ આ બધા માયા વિશ્રામો નથી, માત્ર દુખના શણિક પ્રતિકાર કે ખરેખરે અને છેલ્લો વિનામો ભાવથી નમસ્કારની પ્રાપ્તિ વધી તે છે તે સ્વિધાયના વિશ્રામો થોડી વાર કામચલાઉ વિશ્રાતિ લેવે આપે પણ પરિણામે જીવના વાકને ઉલટા વધારી દે છે તે વિશ્રામો માયા વિશ્રામો ગણાય કે જેના પ્રાપ્તિ પછી જીવમા વિશ્રાન્તિ ઉત્તરોત્તર વધતી જ રહે અને એવો વિશ્રામો નમસ્કારની પ્રાપ્તિથી મળે છે નમસ્કારની પ્રાપ્તિથી જીવનું ભાવદાન્દિય ટગી જાય છે ક્રીનાએ આવેલા વહાણ જેવી નિયતિએ પહોંચે છે તેથી તેનો આનન્દિક આનંદ વધતો જ રહે છે જીવરૂપી હૃદયને તે પચપન્મેષ્ઠિ નમસ્કારરૂપી

સુશોભિત કમળની શ્રેણિમાં લીન ળનાવવામાં આવે તો જ એને અનુપમ વિશ્રાન્તિ મળી શકે છે. મહાજ્ઞાનીઓ પણ આત્માની સાચી વિશ્રાન્તિ માટે આ મંત્રનું જ ધ્યાન ધરે છે. આ મંત્રના ધ્યાનમાં હવ પરાવાઈ જાય તો એને ચારે બાજુથી વિશ્રાન્તિ આપોઆપ આવીને મળે છે.

આ રીતે નવકારના ગુણો અપાર છે અને તેથી જ વિવેકી આત્માઓ પ્રતિદિન આ નવકારનું આદરપૂર્વક આરાધન કરે છે. આ અસાર સંસારમાં નવકારમંત્ર એ જ એક સારભૂત વસ્તુ છે. આ ઇષ્ટ નમસ્કૃતિ સદા જયવંત રહેા. સૌ કોઈ આદરપૂર્વક નવકારની આરાધના કરી શાશ્વત સુખને પ્રાપ્ત કરેા.

—સુનિ શ્રી હુંદકુંદવિજયજી

श्री नमस्कार महामन्त्रना मन्त्रारनामो

१ पञ्चानामादिपदाणां पञ्चपञ्चेतिमुद्रया जाये एते सप्तसतःश्लोपवृत्ततायाः कर्मक्षमम् ।
तत्र कणिशायामाद्यम्पदम्, शेषाणि सप्तसति स्वरुपा शब्दावसंयोगिष्यमासकमस्य १५ स्वरुपे
शक्ति-यादयो न प्रभवन्ति ॥

નમન્કાર મહામન્ત્રના શરૂઆતના પાંચ પદોનો પરમગિયુદ્ધ ના નામ કરનાથી લઈ
જાતના ઉપદ્રવોનો નાશ થાય છે તથા ક્રોધનો દાવ થાય છે. પાંચપદના પદોનું પાઠન પત્ત
અં હોં જમો અસ્તિતાળની [પ્રતુર્લ કમલની] કળિપ્રભા રચાવના કરીને પ્રાદીના પાંચ
પદોની અનુક્રમે [ચાર દ્વયગા] રચાવના કરીને (પ્રાપ્તિ માટે) કળના મન નં. ૧)
શ પાવર્તવિધિથી તે પાંચ પદોનું ૧૦૮ વાર ૧૬૧૧) ૧૬૧૧થી પ્રાદીની નીચે લગમ્મ કરી
શકતા નથી.

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

२ ओं हीं नमो अरि-ताण ओं हीं नमो मित्राण, ओं हीं नमो आमा आमायाण, ओं हीं
नमो उद्यक्षायाण, ओं हीं नमो तपसधन्याण ॥

મન્નનો લપ કરવાની ગરબાતમા આમગાનિનો મા' ટિપ્પ લાગ્યા માનના નીક
હતા આઠવાર લપ કરીને મન્નનો લપ ગરબાતમા ગાવાના.

॥ ଗୌରୀନାଥ ମିଶ୍ର ॥

[illegible][illegible]

ਪੰ ੪੦ ਧਨੋ ਬਹਿਰਾਨਾ ਸੁਨੇਧਿ ਸੁਗਧਦਧ ੬ ਧਰੁ ਭਵਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥ ੪੦ ॥ ੪੧ ॥ ੪੨ ॥ ੪੩ ॥
 ੪੪ ॥ ੪੫ ॥ ੪੬ ॥ ੪੭ ॥ ੪੮ ॥ ੪੯ ॥ ੫੦ ॥ ੫੧ ॥ ੫੨ ॥ ੫੩ ॥ ੫੪ ॥ ੫੫ ॥ ੫੬ ॥ ੫੭ ॥ ੫੮ ॥ ੫੯ ॥ ੬੦ ॥ ੬੧ ॥ ੬੨ ॥ ੬੩ ॥ ੬੪ ॥ ੬੫ ॥ ੬੬ ॥ ੬੭ ॥ ੬੮ ॥ ੬੯ ॥ ੭੦ ॥ ੭੧ ॥ ੭੨ ॥ ੭੩ ॥ ੭੪ ॥ ੭੫ ॥ ੭੬ ॥ ੭੭ ॥ ੭੮ ॥ ੭੯ ॥ ੮੦ ॥ ੮੧ ॥ ੮੨ ॥ ੮੩ ॥ ੮੪ ॥ ੮੫ ॥ ੮੬ ॥ ੮੭ ॥ ੮੮ ॥ ੮੯ ॥ ੯੦ ॥ ੯੧ ॥ ੯੨ ॥ ੯੩ ॥ ੯੪ ॥ ੯੫ ॥ ੯੬ ॥ ੯੭ ॥ ੯੮ ॥ ੯੯ ॥ ੧੦੦ ॥

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ३ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ४ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ५ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ६ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ७ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ८ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ९ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १० ॥

૮ ઐ નમો ભગવતે જ્ઞોઃ હ્રીં ચન્દ્રપ્રભાય ચન્દ્રમહિતાય ચન્દ્રમૂર્તયે સર્વસુખપ્રદા-
યિન્યૈ સ્વાહા ॥ આ મન્ત્રથી પોતાના મુખકમલને પવિત્ર બનાવવું. ગંભીરતા, સરસતા
તથા નમ્રતાનો લાવ ધારણ કરવો.

૯ ઐ હ્રીં ક્ષીં મહામુદ્રે કપિલશિખે હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥ આ મન્ત્રથી પોતાના નેત્રો
પવિત્ર કરવા.

૧૦ ઐ નમો ભગવતિ જ્ઞાનમૂર્તિઃ સત્તશતશ્રુલકાદિ મહાવિદ્યાધિપતિ. વિશ્વરૂપિણિ
હ્રીં હે ક્ષીં ક્ષીં ઐ શિરસ્થાણ પવિત્રીકરણં ઐ નમો અરિહન્તાણં શીર્ષં રક્ષ રક્ષ હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥
મસ્તકશુદ્ધિ મન્ત્ર.

૧૧ ઐ નમો સિદ્ધાણં હર હર શિરો રક્ષ રક્ષ હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥ મસ્તક રક્ષા મન્ત્ર.

૧૨ ઐ નમો આયરિયાણં શિખાં રક્ષ રક્ષ હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥ શિખાબન્ધન મન્ત્ર. આ
મન્ત્રથી ચોટલી બાંધવી.

૧૩ ઐ નમો ઉવજ્ઞાયાણં પહિ પહિ ભગવતિ વજ્રકવચં વજ્રિણિ રક્ષ રક્ષ હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥
મુખ રક્ષા મન્ત્ર. આ મન્ત્રથી મુખના તમામ અવયવોની રક્ષા લાવવી.

૧૪ ઐ નમો લોપ સન્નિસાહણં ક્ષિપ્રં સાધય સાધય વજ્રહસ્તે શૂલિણિ દુષ્ટં રક્ષ રક્ષ
આત્માનં રક્ષ રક્ષ હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥ આ ઈન્દ્રકવચ મન્ત્રથી દેવ લય તથા અન્ય કોઈ
ઉપદ્રવ ઉપસ્થિત થતા નથી.

૧૫ ઐ અરિહય સર્વ રક્ષ રક્ષ હૂં ફટ્ સ્વાહા ॥ મન્ત્રની સાધના વખતે કોટુમ્બિક
ઉપદ્રવ ઉપસ્થિત ન થવા પામે તે માટે આ મન્ત્રથી કુટુંબ-પરિવારની રક્ષા માટે પ્રાર્થના
કરવી, જેથી મન્ત્રસાધન નિર્વિઘ્નપણે થઈ શકે.

૧૬ ઐ હ્રીં ક્ષીં ફટ્ સ્વાહા કિટિ કિટિ ઘાતય ઘાતય પરં વિઘ્નાન્ છિન્દ છિન્દ
પરં મન્ત્રાન્ ભિન્દ ભિન્દ ક્ષઃ ફટ્ સ્વાહા ॥

આ મન્ત્રથી રક્ષા કરવાથી મન્ત્રસાધનામાં બીજાઓનાં મન્ત્ર બલથી કોઈ બંધન
વિઘ્ન આવવાનું હોય તેની અટકાયત થાય છે. સર્વ દિશાઓના સર્વપ્રકારના ઉપદ્રવોને
રોકવા માટે આ મન્ત્રનો બપુ કરવો જોઈએ.

મહારક્ષા સર્વોપદ્રવશાન્તિ મન્ત્ર

૧૭ x ઐ નમો અરિહન્તાણં શિખાયાં, ઐ નમો સિદ્ધાણં મુલાવરણે, ઐ નમો

x 'શ્રીનવકાર મહામન્ત્ર કલ્પ' તથા 'જૈન બાલ ગુરુકા દુસરા ભાગ' એ નામના પુસ્તકોમાં આ
મન્ત્રની શરૂઆતના પાંચ પદોમાં ઐ શબ્દ નથી, એવી જ રીતે 'શ્રીમન્ત્રરાજગુણકલ્પમહોદધિ' નામના
પુસ્તકમાં બીજા, ત્રીજા અને ચોથા પદોમાં ઐ શબ્દ નથી, પરંતુ પોતાના રચેલા યોગપ્રકાશ નામના
ગ્રંથના ૮ મા પ્રકાશના ૭૨ મા શ્લોકમાં કવિકાવચસર્ગ શ્રીહિમચંદ્રસૂરીચરણે કહ્યું છે કે.—

આયરિયાળ અઙ્ગરક્ષા, ઐ નમો ઉવજ્ઞાયાળ આયુધમ્, ઐ નમો લોપ સવ્વસાહુળ મૌર્ધા, પસો પજ્ઞ નમોક્કારો પાદતલે વજ્જશિલા, સવ્વપાવળ્ણાસણો વજ્જમય પ્રાકારશ્વતુદિશુ મક્કલાળ ચ સવ્વેસિં ચાદિરાક્ષારપાતિકા પદમ હવહ મગલ પ્રાકારોપરિ વજ્જમય દઙ્ગમ્ ।
 રતિ મહારક્ષા સર્વોપદ્રવવિદ્રાવણી ॥

અર્થાત્—ઐ નમો અરિહન્તાળ એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને શિષ્યા સ્થાનમાં જમણે હાથ ફેરવવો નેઠએ ઐ નમો સિદ્ધાળ એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને યુગ્મ પર હાથ ફેરવવો નેઠએ ઐ નમો આયરિયાળ એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને ગરીર પર હાથ ફેરવવો નેઠએ ઐ નમો ઉવજ્ઞાયાળ એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને પોતે ધનુષ બાણને નેઠ રહ્યો છે તેમ માને—બાણે ઐ નમો લોપ સવ્વસાહુળ એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને પોતાના આયુધ્યને સ્થિર બાણે પસો પચ નમોક્કારો એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને મંત્ર જપતાં જે આમન પર બેઠેલ હાથ તે આમન પર ચારે તરફ હાથ ફેરવીને મનમાં એવો વિચાર કરે કે —“હું વળગિલા પર બેઠો છું, જેથી જમીન અથવા પાતાલમાંથી કોઈ પણ બંતરુ વિદ્ય ઉપસ્થિત ન થાય” સવ્વપાવળ્ણાસણો આ પદનો ઉચ્ચાર કરીને મનમાં એવો વિચાર કરે કે —“મારી ચારે તરફ લોહમય ડિહો છે” આ વખતે પોતાના આસનની ચારે તરફ ફેરતી ગોળ આડ બાધી લેવી નેઠએ, મગલાળ ચ સવ્વેસિં આ પદનો ઉચ્ચાર કરીને મનમાં એવો વિચાર કરે કે —“લોહમય કોટની પાછળ ચારે તરફ ખેન્ટા અગારાથી ભરેલી ખાઈ ખોદેલી છે” અને પદમ હવહ મગલ એ પદનો ઉચ્ચાર કરીને મનમાં એવો વિચાર કરે કે —“લોહમય કોટની ઉપર વળમય ઢાકણું ગહેલું છે આ મહારક્ષા (વિદ્યા) સર્વોપદ્રવોને નાગ કરનાર છે

આતમગ્ધા મંત્ર

૧૮ ઐ નમો અરિહન્તાળ ૧૬ાં હૃદય રક્ષ રક્ષ હું ફદ્ સ્વાહા, ઐ નમો સિદ્ધાળ ૧૬ાં શિરો રક્ષ રક્ષ હું ૩ ફદ્ સ્વાહા ઐ નમો આયરિયાળ ૧૬ાં શિષ્યા રક્ષ રક્ષ ૧૬ાં ફદ્ સ્વાહા, ઐ નમો ઉવજ્ઞાયાળ ૬ પહિ પહિ મગગતિ ૧૬ાં વજ્જકવચ ૧૬ાં વજ્જિણિ વજ્જિણિ રક્ષ રક્ષ ૧૬ાં ફદ્ સ્વાહા, ઐ નમો લોપ સવ્વસાહુળ ૬ ૬િપ્ર ૬િપ્ર સાઘય સાઘય વજ્જહસ્તે શૂલિનિ

મત્ર પ્રણવપૂર્વોય ફલમેહિકમિચ્છુમિ ।

ધ્યેય પ્રણવહીનસ્તુ નિર્વાળપદફાશ્ચિમિ ॥ ૭૨ ॥

આ લોખના ફન્ટી છન્ડા ગણવાવાળા મનુષ્યોએ આ મંત્રનું પ્રયુગ્મ (૦૬) સહિત ધ્યાન કરવું નેઠએ તથા મોક્ષપત્રની છન્ડા ગણવાવાળા મનુષ્યોએ પ્રયુગ્મ સહિત આ મંત્રનું ધ્યાન કરવું નેઠએ તેની જ અડીઆ પાંચે પદોની શરૂઆતમાં ઐ ચન્દ મૂળમાં આ થો છે

૧ મુદ્રાભ્યર્થે રતિ ક પાઠ ૨ ‘શ્રીનરકા મહામંત્ર ક પ’ નામના પુસ્તકમાં ૧૬ાંની જગ્યાએ ઐ ૩ હુંની જગ્યાએ હું, ૪ હુંની જગ્યાએ હું, ૫ વજ્જમયની જગ્યાએ વજ્જમય, ૬ વજ્જિણિ વજ્જિણિની જગ્યાએ વજ્જાણિ, ૭ હુંની જગ્યાએ હું, ૮ ૬િપ્ર ૬િપ્રની જગ્યાએ ૬િપ્ર

દુષ્ટાન્ રક્ષ રક્ષ ૧૬૦ ફદ્ સ્વાહા, ૧૬૧ ણમોઃકારો વજ્રશિલા પ્રાકારઃ, સંઘવાવળ-
નાસળો ૩અમૃતમયી પરિચા, મહાલાણ ચ સઘ્વેર્મિ મહાવજ્રાગ્નિ પ્રાકારઃ, પદ્મં હવૈ
મંગલં ૪ઉપરિ વજ્રશિલા, ઇન્દ્રકચ્ચમિદમ્, આત્મરક્ષાયૈ ઉપાધ્યાયાદિભિ સ્મરણીયમ્ ॥

અર્થાત્—આ ઇન્દ્રકચ્ચ છે, ઉપાધ્યાય આદિએ પોતાની રક્ષા માટે તેનું સ્મરણ
કરવું જોઈએ. ખાતાં, પીતાં, ઉઠતાં, ખેડતાં તથા માર્ગમાં જતાં કોઈપણ જાતની અકસ્માત
આપત્તિ ઉપસ્થિત થાય તો તે વખતે આ મન્ત્રનું તરત જ મનમાં વારંવાર સ્મરણ
કરવાથી ઉપદ્રવ દૂર થાય છે અને પોતાની રક્ષા થાય છે.

વશીકરણ મંત્ર

૧૯ ઐ હ્રીં જમો ૧અરિહન્તાણં, ઐ હ્રીં જમો સિદ્ધાણં, ઐ હ્રીં જમો આયરિયાણં,
ઐ હ્રીં જમો ઉવજ્ઞાયાણં, ઐ હ્રીં જમો લોષ સઘ્વસાહૂણં ૧૭ઐ હ્રીં જમો જ્ઞાણસ્સ, ઐ
હ્રીં જમો દંસણસ્સ, અમુક મમ ૧૮વચ્ચ કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મન્ત્રનો સવાલાળ પ્રથમ જાપ કરીને મન્ત્ર સિદ્ધ કર્યા પછી જેને
વશ કરવો હોય તેનું નામ ‘અમુક’ ની જગ્યાએ મન્ત્ર સહિત એકવીશ વાર જાપીને અને
એક એક જાપે એકેક એ પ્રમાણે પાઘડી (કેંટા)ના છેડે અથવા ખેસના છેડે એકવીશ
ગાંઠ વાળીને તે પાઘડી માથા ઉપર પહેરીને જેને વશ કરવો હોય તેની પાસે જાય તો
સામે મનુષ્ય વશ થાય છે.

મસ્તકવેદના દૂર કરવાનો મન્ત્ર

૨૦ ઐ જમો અરિહન્તાણં^{૧૦}, ઐ જમો સિદ્ધાણં, ઐ જમો આયરિયાણં, ઐ જમો ઉવ
જ્ઞાયાણં, ઐ જમો લોષ સઘ્વસાહૂણં, ઐ જમો ૧૧નાણાય ઐ જમો દંસણાય^{૧૨}, ઐ જમો
ચારિત્તાય^{૧૩}, ઐ જમો તવાય^{૧૪}, ઐ હ્રીં ત્રેલોક્યવશકરી હ્રીં સ્વાહા ॥

૧ હ્રીંની જગ્યાએ હ્રૈં, ૨ જમોકારો ની જગ્યાએ નમુકારો, ૩ અમૃતમયીની જગ્યાએ અમૃતમયો,
છાપેલાં છે પરંતુ તે બધા શબ્દો અશુદ્ધ અને બરાબર યુક્તિ સંગત નથી હોવાથી ઉપરોક્ત શબ્દ કાયમ
રાખેલા છે ૪ વળી, પદ્મ હવૈ મંગલં ની આગળના શબ્દો તે પુસ્તકમાં છાપેલા જ નથી જ્યારે ‘મન્ત્રરાજ
શુભકલ્પ મહોદધિ’ મા ઉપર પ્રમાણેના પાકો બરાબર આપેલા છે અને તે યુક્તિ સંગત હોય તેમ મને
લાગે છે

—સંપાદક

૫ ‘જૈન બાલગુટકા દુસરા ભાગ’ નામના પુસ્તકમાં અરિહન્તાણની જગ્યાએ અરહન્તાણ પાઠ છે ૬
‘શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ’ નામના પુસ્તકમાં જમોની જગ્યાએ પ્રથમના બધાએ પદોમાં જમો પાઠ છે
૭ ‘જૈન બાલગુટકા’માં પ્રથમના પાંચ પદો સિવાય બીજાં એ પદો નથી જ્યારે ‘શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ’માં
બધાંએ પદો છે. ૮ જ્ઞાણસ્સની જગ્યાએ જ્ઞાણસ્સ પાઠ હોવો જોઈએ, પણ પ્રતના આ પાઠ હોવાથી અત્રે
કાયમ રાખ્યો છે ૯ ‘શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ’માં વચ્ચની જગ્યાએ વર્ગો શબ્દ છે પણ તે બંને પાકોનો
અર્થ એકસરખો છે

૧૦ ‘જૈન બાલગુટકા’માં ઐ જમો અરહન્તાણ એવો પાઠ છે ૧૧ ‘શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ’માં
નાણાય ના બદલે નાણસ્સ, ૧૨ અને દંસણાય ના બદલે દંસણસ્સ તથા ૧૩ ચારિત્તાયના બદલે ચારિત્તસ્સ એવો
પાઠ છે, જ્યારે ૧૪ ‘શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ’માં તથા ‘જૈન બાલગુટકામાં’ ‘ઐ જમો તવાય એ પદ જ નથી.

આ મંત્ર સર્વકાર્યોની સિદ્ધિ કરનાર છે આખમા મીઠાના પાણીના છાટા ઉડવાથી પીડા થતી હોય અથવા માથુ દુખતું હોય, આધારીશી ચઢતી હોય તે વખતે સ્વચ્છ જલ મંત્રીને તેના છાટા નાખીને પાણી પીવરાવવાથી માથાની તથા આખની પીડા દૂર થાય છે 'શ્રીનમસ્કાર મહામંત્ર કટપ'મા લખ્યા પ્રમાણે સકલીકરણ કરીને આ મંત્રને સાધ્ય કર્યા પછી જલ વગેરે મંત્રિત કરીને પાવાથી મધળા પ્રયોજન સિદ્ધ થાય છે પરંતુ અકાર્યને માટે આ મંત્રનો પ્રયોગ કરવો ઉચિત નથી કારણ કે સમક્રિતવત પ્રાણીઓએ સુકાર્ય તરફ જ દષ્ટિ રાખવી જોઈએ

વશીકરણ મંત્ર

૧૧ ઐ હ્રીં^૧ જમો લોપ સવ્સાહુળ ॥

આ મંત્રને સિદ્ધ કર્યા પછી ઉત્તર ક્રિયામા ૨ૐ હ્રીં સંહિત જપ કરતા કરતા નવા તથા શુદ્ધ વસ્ત્રને ૧૦૮ વાર ગાદો દધને શિલા પર પછાડતો જાય એ ગીતે કરવાથી વશીકરણ થાય છે

તાન નિનારણ મંત્ર

૧૨ ઐ હ્રીં^૩ જમો લોપ સવ્સાહુળ, ઐ હ્રીં જમો ઉચ્ચજ્ઞાયાળ ઐ હ્રીં જમો આયરિયાળ, ઐ હ્રીં જમો સિદ્ધાળ, ઐ હ્રીં જમો અરિહન્તાળ ॥

એક સફેદ શુદ્ધ ધોએલી આદર લઈને તેના એક ખુણા પર મંત્ર જોલતા જોલતા ગાઠ વાળવાની માફક ખુણુને વાળીને ૧૦૮ વાર તે ખુણા પર તે પ્રમાણે મંત્ર જોલીને તે આદરને ગાઠ વાળવી, પછી, તે ગાઠ વાળેલી આદર રોગીને જોડાડવી અને વાળેલી ગાઠ રોગીના માથા તરફ રાખવાથી રોગીને ચોથીઓ, જોડાતરો તથા વેલાજવર વગેરે ગમે તેવો તાવ ઉતરી જાય છે, જ્યાંસુધી તાવ ન ઉતરે ત્યાંસુધી આદર રોગીએ જોડી રાખવી, જ્યાંસુધી જપ કરે ત્યાંસુધી ધૂપ દેતા રહેવું, પરંતુ નવા તાવમા આ મંત્રનો પ્રયોગ ન કરવો, કારણ કે આ પ્રયોગ જુના તાવનો નાશ કરનાર છે

ચાર વૈરી નિનારણ મંત્ર

૧૩ ઐ હ્રીં જમો અરિહન્તાળ, ઐ હ્રીં જમો સિદ્ધાળ, ઐ હ્રીં જમો આયરિયાળ, ઐ હ્રીં જમો ઉચ્ચજ્ઞાયાળ, ઐ હ્રીં જમો લોપ સવ્સાહુળ ॥

૧ 'શ્રીનમસ્કારમહામંત્ર કટપ'મા જમો ની જગ્યાએ જમો પાઠ છે, અને

૨ જેની જગ્યાએ હૈપાઠ છે પરંતુ જાને પાઠો શુદ્ધ નથી

૩ જૈન માન ગુપ્ત'મા જે હ્રીં રેક પાઠને અતે મોનના જોઈએ એવો પાઠ છે, જ્યારે શ્રી 'મન્ત્રરાજ' ગુણુ ૫ મહો ધિ'મા દરેક પના અતે એવો હા મોનનો જોઈએ એવો પાઠ છે પરંતુ મારી માન્યતા પ્રમાણે ઐ ની સાથે હ્રીં જોનનો જોઈએ એમ વધારે યુક્તિ મગન લાગે છે

૪ જૈન બાવચુટક'મા અરહતાળ પાઠ છે

—સંપાદક

આ મન્ત્રનો પ્રથમ સવાલાળ જાપ કરીને સિદ્ધ કર્યા પછી જરૂરત પડે ત્યારે થોડી વખત સ્મરણ કરવાથી તુરત જ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે. આ પિસ્તાલીશ અક્ષરની વિધાનું સ્મરણ એવી રીતે કરવું જોઈએ કે સ્મરણ કરતી વખત આપણને પોતાને પણ ન સંભળાય. દુષ્ટ અથવા ચોર વગેરેના લય વખતે અથવા મોટી આપત્તિવાળા સ્થાનમાં આ વિધાનું સ્મરણ કરવાથી તથા જલવૃષ્ટિ માટે તેનો જાપ ઉપાશ્રયમાં કરવાથી આપત્તિઓનું નિવારણ થાય છે. ચોરોની આપત્તિ વખતે આ મન્ત્ર લાણીને ચારે દિશાઓમાં કૂંક મારવાથી અને વિશેષે કરીને જે દિશામાં ચોરો હોય તે દિશામાં કૂંક મારવાથી તુરત ચોરની આપત્તિનો નાશ થાય છે.

ખંદીખાના નિવારણ મન્ત્ર

૨૪ પંદ્રસાવ્વસપ્લો મોળ, પંચાઙ્ગાવડમોળ, પંચારિયઆમોળ, પંદ્ધાસિમોળ, પંતા-
હંરિઅમોળ ॥

આ મન્ત્ર નવકાર મન્ત્રના ૩૫ અક્ષર લખવાથી બનેલો છે જે બની શકે તો ૭, ૧૧ તથા ૨૧ દિવસમાં સવાલાળ જાપ પુરો કરવો અને સવાલાળ જાપ પુરો ન થઈ શકે તો કેદમાં જેટલો જેટલો ટાઈમ મલે તેટલો તેટલો સમય આ મન્ત્રાક્ષરોનો જાપ કરે તો તુરત કેદખાનામાંથી છુટે અગર તો અદાલતમાં અપીલ વગેરે કરવાથી છુટે; પરંતુ જાપ કરતી વખતે મન સ્થિર રાખવું જોઈએ. આ જ વિધાને સિદ્ધ કરીને કાળાં વસ્ત્ર પર પોતાનાં લોહી વતી શત્રુનું નામ લખવાથી શત્રુનો નાશ થાય છે.

સંકટમોચન મન્ત્ર

૨૫ ૐ હ્રીં ૧નમો અરિહન્તાણં, ૐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણં, ૐ હ્રીં નમો આયરિયાણં,
ૐ હ્રીં નમો ઉવઙ્ગાયાણં, ૐ હ્રીં નમો લોપ સવ્વસાહુણં ॥

આ મન્ત્રનો ૧૨૫૦૦ જાપ કરીને પછીથી નીચેના નવાક્ષરી મન્ત્રનો જાપ કરવો.

નવાક્ષરી મન્ત્ર

૨૬ ૐ હ્રીં અર્હં નમઃ ક્ષીં સ્વાહા ॥

આ મન્ત્રનો ઉચ્ચાર રહિત જાપ કરવાથી દુષ્ટ, તસ્કરનો લય તથા અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ વખતે આ મન્ત્રનો ઉપયોગ કરવાથી તે તે લયોનું નિવારણ થાય છે.

લય નિવારણ મન્ત્ર

૨૭ ૐ હ્રીં નમો મગવઓ^૨ અરિહન્તા સિદ્ધ આયરિય ઉવઙ્ગાય સવ્વસાહુય^૩
સવ્વચમ્મતિથયરાણં, ૐ નમો^૪ મગવઈપ સુઅદેવયાણ, ૐ નમો મગવઈપ^૫ સંતિદેવયાણ

૧ 'શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ'માં પાચે પદોમાં જમોની જગ્યાએ નમો પાઠ છે.

૨ 'શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ'માં હ્રીં જમો મગવઓ પાઠ નથી, ૩ ય પાઠ નથી, ૪ જમોની જગ્યાએ જમો પાઠ છે, ૫ ૐ જમો મગવઈપ પાઠ નથી.

‘સન્નિવવયણ દેવયાણ, દસણ્ઢ દિસાપાલાણ, પચણ્ઢ લોગપાલાણ, ઐ હ્રીં અરિહન્ત દેવ નમ’ ॥

આ મંત્રને મિદ્ધ કર્યા પછી વાદ વિવાદ અથવા જય માટે ૧૦૮ વખત જાપ કરવાથી જય પ્રાપ્ત થાય છે વળી, આ મંત્રથી સાત વાર મંત્રીને વસ્ત્રના છેડે ગાંઠ બાધીને તે વસ્ત્ર પહેરવાથી માર્ગમાં ચોર, સર્પ તથા સિંહ વગેરે જંગલી જનાવરોનો ભય ઉપસ્થિત થતો નથી

વૈરનાગક મંત્ર

૨૮ જાહસાન્નસપ્તલોમોણ, જાયાજ્ઞાપડમોણ, જાયારિયમામોણ, જાદ્વાસિમોણ જતા દરિદ્રમોણ ॥

આ મંત્રનો અગાઉ ૨૪ મા મંત્ર તરીકે ઉલ્લેખ કરી ગયા હીએ, હતા અહીંયા તેનો ઉપયોગ અલગ હોવાથી ફરીથી ઉલ્લેખ કરેલો છે આ મંત્રનો ચોથ અથવા ચોદશના દિવને જાપ ગરૂ કરી વિધિ સહિત સવાલાખ જાપ કરવાથી સિદ્ધ થયા પછી દુશ્મનની માથે નવકાર મંત્રના ઉચ્ચારપૂર્વક એક ચપટી લરીને ધૂળ નાખવાથી વૈરભાવનો નાશ થઇને મિત્રતા થાય છે

સર્વ કાર્યસાધક મંત્ર

૨૯ ઐ જમો અરિહતાણ, ઐ જમો સિદ્ધાણ, ઐ જમો જાપરિયાણ, ઐ જમો ઉવ-જ્ઞાયાણ, ઐ જમો લોપ સન્નસાહણ, ઐ હ્રીં હ્રીં ઐ હ્રીં હ્રીં સ્વાહા ॥

આ મંત્રનો પ્રથમ ઉચ્ચાર સહિત એક ચિત્તે મવા લાખ જાપ કરીને મિદ્ધ કર્યા પછી આ મંત્રથી મંત્રેણુ જલ છાટવાથી તથા પાન કરવાથી સર્વ કાર્યની મિદ્ધિ થાય છે

૩૦ ઐ હ્રીં હ્રીં હ્રીં હ્રીં અસિમ્માડતા સ્વાહા ॥

આ મંત્રનો સવાલાખ જાપ કરીને મિદ્ધ કરવાથી મનમાં ચિંતવેલા કાર્યો મિદ્ધ થાય છે મંત્ર સિદ્ધ કર્યા પછી રોજ એક માલા (૧૦૮ વાર) ગણવાથી સર્વ લાભને આપનારો આ મંત્ર છે

કર્મનાગક મંત્ર

૩૧ જમો અરિહતાણ એ પદતુ પ્રહર-પ્રમા, જમો સિદ્ધાણ એ પદતુ મસ્તકમા જમો

૧ સન્નિવવયણની જગ્યાએ સન્નિવ વયણ પાઠ છે ૨ દેવયાણની જગ્યાએ દેવાણ પાઠ છે, ૩ દસણ્ઢ દિસાપાલાણ પાઠ નથી ૪ જાહ્નુ ના જગ્યાએ જાહ્નુ એવા પાઠ શ્રીનમ્કાર મંત્રના અંતમાં ૩

૫ ‘શ્રીનમ્કારમદામ નમ્કારમ જમો ના રથાને પામે પદોમા જમો ૫ છે ૬ ‘જેન જાતશુદ્ધા હમગ ભાગમા કરહતાણ પાઠ છે ૭ ‘શ્રીનમ્કારમદામ નમ્કારમ હ્રીં પાઠ છે, ન્યારે ‘જેન જાતશુદ્ધા હમગ ભાગમા આ પાઠ જ નથી ૮ ‘શ્રીમ ત્રાલ્યુજી પમો વિમા ફી ને રથાને ફી પાઠ છે, ૫૦૫ ને પ્રમદોપ દોષ એમ મને વાગે છે ૯ મીમંત્ર ૧ ત્યજકપમદોષિઓ હ્રીં પાઠ છે

આચરિયાળં એ પદતું જમણા કાનમાં, જમો ઉવ્જ્ઞાયાળં એ પદતું ગદન અને માથાની સંધિના પાછલના ભાગમાં, જમો લોએ સવ્વસાહૂળં એ પદતું ડાબા કાનમાં અને ણમો પવ્વણમોક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મદ્ગલાળં ચ સવ્વેસિં, તથા પદમં હવ્વ મદ્ગલં એ ચારે પદોતું જમણી બાજુથી સર્વે વિદિશાઓમાં પદ્માવર્તનની સમાન ધ્યાન કરવાથી કઠીણ કર્મેનો પણ મનની સ્થિરતા રહેવાના કારણે નાશ થાય છે. (આકૃતિ માટે જુઓ નવ૦ યંત્ર. ૨)

સકલતાકારક સકલીકરણ મન્ત્ર

૩૨ પદમં હવ્વ મદ્ગલં એ પદને મસ્તક પર રહેલી શિલા સમાન બાણો, જમો^૧ અરિ-
હન્તાળં એ પદને અંગુઠામાં બાણો, જમો સિદ્ધાળં એ પદને તર્જની આંગળીઓમાં બાણો,
જમો આચરિયાળં એ પદને મધ્યમા માંગળીઓમાં બાણો, જમો ઉવ્જ્ઞાયાળં એ પદને અનામિકા
આંગળીઓમાં બાણો, જમો લોએ સવ્વસાહૂળં એ પદને કનિકા આંગળીઓમાં બાણો, ણમો
પવ્વણમોક્કારો એ પદને વળમય કિલ્લો બાણો, સવ્વપાવપ્પણાસણો એ પદને પાણીથી ભરેલી
ખાઈ બાણો, મદ્ગલાળં ચ સવ્વેસિં એ પદને ખેરના અંગારાથી ભરેલી ખાઈ બાણો—આ
પ્રમાણે સકલીકરણ ક્રિયાથી આત્માની રક્ષા કરવી; વળી, આ મન્ત્ર અત્યંત સકલતા કારક છે.

સર્વસિદ્ધિદાયક મન્ત્ર

૩૩ ઐ દ્વીં^૫ શ્રીં અર્હે જ સિ આ ઉ સા નમઃ ॥

આ મન્ત્રની શુદ્ધોચાર પૂર્વક આરાધના કરવાથી સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે.

બંદીખાના નિવારણ મન્ત્ર

૩૪ ઐ જમો અરિ^૭હન્તાળં ઇમ્લ્લ્યૂ નમઃ, ઐ જમો સિદ્ધાળં ઇમ્લ્લ્યૂ નમઃ, ઐ જમો
આચરિયાળં ઇમ્લ્લ્યૂ નમઃ, ઐ જમો ઉવ્જ્ઞાયાળં^{૧૦} ઇમ્લ્લ્યૂ નમઃ, ઐ જમો લોએ સવ્વસાહૂળં
ઇમ્લ્લ્યૂ નમઃ અમુક્ત્ય વદિ મોક્ષં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

કોઈ મિત્ર યા સ્વજન કોર્ટ કચેરીની સભા પામીને કેદમાં પડ્યો હોય તેને છોડાવવા
માટે કેદમાં પડેલી વ્યક્તિનો મિત્ર યા કુટુંબી આ પ્રયોગ આ પ્રમાણે કરે:—

આ મન્ત્રની સાધના કરતી વખતે મન્ત્રાક્ષરોને એક પદ પર અષ્ટગંધથી લખવા, પદ

૧-૨ 'શ્રીનવકારમહામન્ત્ર કલ્પ'માં જમો ના સ્થાને નમો પાડે છે. ૩ 'શ્રીનવકાર૦' જમોક્કારોના સ્થાને નમુકારો પાડે છે ૪ આ પાઠ 'શ્રીમન્ત્રરાજશુદ્ધકલ્પમહોદધિ'માં નથી. ૫ 'શ્રીમન્ત્રરાજશુદ્ધકલ્પમહોદધિ'ના સંપાદક પૃષ્ઠ ૧૫૦ ની ફુતોટ ૧ મા જણાવે છે કે:—હોં ની અગેક્ષા હોં પાઠ ઠીક પ્રતીત હોતા હૈ' પરંતુ મારી માન્યતા પ્રમાણે અડીયાં હોં પાડે જ યરાયર છે. ૬ 'શ્રીનવકાર૦'માં જમોના સ્થાને નમો પાડે છે. ૭ 'શ્રીજૈન બાણગુટકા દ્વિસરા ભાગ મા અરહત્તળ પાડે છે. ૮ 'શ્રીનવકારમહામન્ત્રકલ્પ'માં સવ્વસિદ્ધળં પાડે છે. ૯ ઉપરોક્ત અન્યમાં જ ઇમ્લ્લ્યૂ પાડે છે, ક પ્રતમા ઇમ્લ્લ્યૂ પાડે છે. ૧૦ 'જૈન બાણ ગુટકા દ્વિસરા ભાગ'માં ઇમ્લ્લ્યૂ પાડે છે.

સોનાનો, ચાંદીનો યા તાળાનો જેવી શક્તિ હોય તેવો લેવો મન્ત્રવાળા પદ્મને બાજેક પર સ્થાપન કરવો પછી શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રભુનું બિંબ યા પ્રભુનું સુદર કળાપૂર્ણ લાવવાહી ચિત્ર પોતાની સામે સ્થાપન કરવું અને ચિત્રની જમણી બાજુએ ધીમે ધીમે તથા ડાબી બાજુએ યુગધીદાર ધૂપ રાખવો, ત્યાર પછી સફેદ બર્ધનાસ્વચ્છ પાચસો ફૂલ લાવીને તે ફૂલમાથી એકેક ફૂલ લઈને મન્ત્ર બોલતા જવું અને તે મન્ત્રેલા ફૂલને મન્ત્રપટ ઉપર ચઢાવતા જવું, આ પ્રમાણે કરવાથી બદીવાન તુરંત છુટે ફૂલ ચઢાવવાની ક્રિયા તથા મન્ત્ર બોલવાની ક્રિયા ઊભા ઊભા કરવી

વળી, આ જ મન્ત્રનો રાતે સૂઈ રહેતી વખતે ઊભા ઊભા કાર્યોત્સર્ગમા બપ કરીને સૂઈ રહે તો સ્વપ્નમા શુભાશુભ દેખાય છે શય્યા પર સૂઈ રહેતી વખતે મન્ત્રક પૂર્વદિશા તરફ રાખીને સૂઈ રહેવાનું ખામ યાદ રાખવું.

દ્વય પ્રાપ્તિ મન્ત્ર

૪૫ ઋતિહન્ત સિદ્ધ આપરિય ઉવજ્ઞાય સાહુ ॥

આ સોળ અક્ષરવાલી વિધાનો ૨૦૦ વાર બપ કરવાથી ચાર ઉપવાસનું ફૂલ પ્રાપ્ત થાય છે વળી, આ મન્ત્રનો સવાલાખ બપ કરવાથી દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે અને વિદ્યાધ્યયનમા સહાયતા મળે છે

કલ્યાણકારક મન્ત્ર

૩૬ ઋતિમાત્રસા ॥

જ અક્ષરનું મુખમલમા સિ અક્ષરનું મન્ત્રકમા જા અક્ષરનું નાલિકમલમા, ડ અક્ષરનું હૃદયકમલમા અને સા અક્ષરનું કંઠ પ્રદેશમા ધ્યાન ધરવાથી કલ્યાણની પરપરા પ્રાપ્ત થાય છે (આકૃતિ માટે જુઓ નવ૦ યત્ર ૩)

મહાકલ્યાણકારી મન્ત્ર

૩૭ ઋતિમાત્રસા નમ ॥

આ મન્ત્રનો સવાલાખ બપ કરવાથી મન્ત્ર સિદ્ધ થાય છે આ મન્ત્ર સિદ્ધ થએથી મહાકલ્યાણને કરવાવાળો તથા અનેક પ્રકારની સપ્તદાને આપવાવાળો વાય છે

ભયહર મન્ત્ર

૩૮ ઋતિમાત્રસા નમ ॥

૧ 'શ્રીમન્ત્રાન્ત્રુપમરોત્તિમા' 'સાધુ' એવો પાઠ છે 'શ્રીનમ્' મહામન્ત્ર ક પ'મા સર્વ સદ્ પાઠ છે જૈન બાદ મુદ્ધા દસગ લગભા સર્વ સાદુ પાઠ છે, પરંતુ 'સાધુ' એ મસ્તૂત શબ્દને બાદે સાદુ પ્રાકૃત શબ્દ વાસ્તવિક છે, બ્યારે બીજા મે પામેલા તો એક પાઠમા અગર અક્ષર થાય છે અને બીજા પાઠમા ઓગણીત અક્ષર થાય છે તેથી ઉપરનો પાઠ જ વાસ્તવિક છે ૨ 'શ્રીનમ્' મહામન્ત્ર ક પ'મા જ સિ આ ડ સા નમ પાઠ છે

નમો આયરિયાણં એ પદ કંઠ વિષે, ૐ નમો ડવજ્ઞાયાણં એ પદ મુખને વિષે, ૐ નમો
લોપ સવ્વસાહૂણં એ પદ મસ્તકને વિષે ચિતવીને સર્વાંગોપુમાં રક્ષ રક્ષ હિલિ હિલિ માતહિની
સ્વાહા ॥ (આકૃતિ માટે બુદ્ધો ત્વં યંત્ર ૪.) આ પ્રમાણે મનમાં ઉપર કહેલા પાંચે
પદો ચિતવીને આખા મન્ત્રનો ૧૦૮ વાર બપ કરવાથી સર્વે બાતના ભયો દૂર થાય છે.
દેવનાગરી લિપિમાં જે જે શબ્દો લખ્યા છે તે જ મન્ત્ર છે.

રક્ષા મન્ત્ર.

૩૯ ૐ હ્રીં ૧ નમો અરિહન્તાણં પાદો રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણં કર્ટિ રક્ષ રક્ષ
ૐ હ્રીં નમો આયરિયાણં નાભિ રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં નમો ડવજ્ઞાયાણં હૃદય રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં
નમો લોપ સવ્વસાહૂણં વ્રહ્માણં રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં एसो પञ्चનમોઃકારો^૨ શિસ્તાં રક્ષ રક્ષ,
ૐ હ્રીં સવ્વપાવ્વપ્પણાસણો આસનં રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં મદ્ગલાણં ચ સવ્વેસિ પદમં હવદ મક્કલં
આત્મચક્ષુઃ પરચક્ષુઃ રક્ષ રક્ષ ॥

આ મન્ત્રને સિદ્ધ કર્યા પછી કાર્ય પડે એકવીશ વાર જપવાથી ગમે તેવા ભયમાં
પણ રક્ષા થાય છે.

વશીકરણ મન્ત્ર

૪૦ ૐ નમો^૪ અરિહન્તાણં^૫ અરે અરિણિ મોહિણિ અમુકં મોહય મોહય સ્વાહા ॥

આ મન્ત્રથી ચોખા અથવા કૂલને [૧૦૮ વાર] મન્ત્રી સ્ત્રીને માથે મૂકવાથી સ્ત્રી
વશ થાય છે. વળી, આ મન્ત્રનું ૧૦૮ વાર નિલ સ્મરણ કરવાથી લાલ થાય છે, પરંતુ
લાલને માટે મન્ત્ર ગણતી વખતે અમુકં શબ્દ સિવાયનો મન્ત્ર ગણવો અને વશીકરણ
કર્મને માટે અમુકની જગ્યાએ જે સ્ત્રીને વશ કરવી હોય તેનું નામ સ્મરણ કરવું.

ભૂતાદિ ભય નિવારણ મન્ત્ર

૪૧ ૐ હ્રીં અ સિ આ ઉ સા સર્વદુષ્ટાન્ સ્તંભય સ્તંભય મોહય મોહય અંધય અંધય
મુક્તવાકારય^૭ કુહ કુહ ૐ દુષ્ટાન્ ઠઠઃ^૮ ॥

જે વખતે દુશ્મન સામેથી હુમલો કરવા આવે તે વખતે આ મન્ત્રનો ૧૦૮ વાર
સુઠી અંધ કરીને બપ કરીને તે સુઠી દુશ્મનના સામી ઉગામવાથી દુશ્મન નાશી બપ છે.
તથા કોઈ બાલક અથવા સ્ત્રીને ભૂત, પિશાચ અગર ચુડેલનો ઉપદ્રવ થતો હોય તો

૧ 'શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ મા નમો પાંચે પદોમાં છે.

૨ 'શ્રીનવકારમહામન્ત્રકલ્પ'મા નમુકારો પાઠ છે.

૩ 'શ્રીમન્ત્રરાજગુણ કલ્પમહોદધિ'મા ૐ હ્રીં પાઠ છે. ૪ 'શ્રીનવકાર મહામન્ત્રકલ્પ'માં નમો પાઠ
છે. ૫ 'શ્રીજૈન બાલગુટકા દ્વિતીયા ભાગ'મા અરહતાણ પાઠ છે. ૬ 'શ્રીમન્ત્રરાજ'માં આ પાઠ નથી.
૭ 'શ્રીનવકાર'માં મુક્ત્ય મુક્ત્ય એવો પાઠ છે. જ પ્રતમાં મુક્ત્વાકાર પાઠ છે. ૮ 'શ્રીનવકાર'માં ઠ ઠ
ઠ પાઠ છે, બ્યારે જૈનબાલક'માં ઠ ઠ ઠ ઠ એવો પાઠ છે.

આ મંત્રનો મુઠ્ઠી બધ કરીને ૧૦૮ વાર લપ કરીને મવાગ અને માગે ઝાટ-ઉઠે તો ભૂતાદિઓ ઉપદ્રવ શાત થાય અથવા ઇલાન તરફ મુખ ગળીને અડધી ગતના મમથે આઠ ગત્રી પર્યાંત મંત્રની સાધના પ્રથમ કરીને, પછી ધૂપ અને દીવો કરીને દક્ષ ૧૧૦૦ અગીઆરો લપ કરવાથી વ્યતરના ઉપદ્રવની શાંતિ વાય છે

બદીખાના નિનારણ મંત્ર

૪૦ ઈ જમો^૧ ચરિહતાણ, ૩૦ જમો સિદ્ધાણ, ૨૦ જમો વાયરિયાણ, ૧૦ જમો ઉચ્ચાયાણ, ૧૦ જમો લોપ સવસાદાણ હુલુ હુલુ^૨ હુલુ હુલુ હુલુ હુલુ મુલુ સ્વાહા ॥

મક્ષ ધાતુની યા તાબાની ધાળી ઉપર પ્રથમ અષ્ટગધથી મંત્ર લખીને સવા લાખ લપ કરીને મંત્ર સિદ્ધ કર્યા પછી ૨૧ વખત ૨૧ કાઠરી મંત્રીને એકેક કાઠરી હાથમા લઈ મંત્ર બોલીને કૂક માડીને તે કાઠરી માછીની લાળ પર તે ભેઈ શકે નહિ તેવી રીતે નાખવાથી લાળમા એક પશુ માછલી આવતી નથી

તથા બદીખાનામા પડેલો માણુમ સંવાલાળ લપ પૂરા થતા જ અગર તે પહેલા બદીખાનામાથી છુટો વાય છે પરંતુ લપ કરતી વખતે ધૂપ, દીપ તૈયાગ ગળવા ભેઈએ અને મંત્રનો લપ દરોજ નિયમિત મમથે કરે એ બાળતો ખામ ધ્યાનમા રાખવી ભેઈએ

ચોન્સય નિવાળુ મંત્ર

૪૩ ઈ જમો ચરિહતાણ અભિણિમોદિણિ મોહ્ય મોહ્ય સ્વાહા ॥

માર્ગમા જતી વખતે આ વિગ્રાનુ મંગલુ કરવાથી ચોરનો ભય ઉત્પન્ન થતો નથી મર્મ મમ્પતિદાપર ત્રિભુવનસ્વામિની વિદ્યા

૪૪ ઈ હ્રીં શ્રીં હ્રીં^૧ ફલીં અસિખાડસા હુલુ હુલુ હુલુ હુલુ^૨ હુલુ હુલુ^૩ મુલુ મુલુ^૪ હિચય મે કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

આ ત્રિભુવનસ્વામિની વિદ્યા છે આ વિગ્રા ચમેનીના (લઈના) ૨૪૦૦૦ ચોવીરાહનર ફૂલ લઈને એકેક ફૂલ પર એકેક મંત્ર જપવાથી મિદ્ધ થાય છે, અને વિદ્યા મિદ્ધ થયા પછી દરોજ એકેક માલા જપવાથી પુત્ર પ્રાપ્તિ તથા લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ વાય છે

વિગ્રાપ્રાપ્તિ મંત્ર

૪૫ ઈ હ્રીં અસિખાડસા નમોઽર્હં વાગ્નિ^૧ સવ્યસાદિનિ^૨ વાગ્વાદિનિ વદ વદ મમ

૧ 'શ્રીનરખાં' પાને પોમા નમો પાઠ છે ૨ 'શ્રીનગાલં' અલ્પલેખ પાઠ છે ૩ 'શ્રીનગાલં' ૪ જમો સિદ્ધાથી ૫ જમો સવસાદાણ મુખીને પાઠ નથી ૬ 'શ્રીનગાલં' હુલુ હુલુ પાઠ નથી ૭ પ્રથમા હુલુ હુલુ પા છે ૮ 'શ્રીનરખાં' મા હો પડ નથી મત્રગાનમાં હ પા છે ૯ 'શ્રીનરખાં' મા હુલુ હુલુ પા છે ૧૦ તે પ્રેમ દોર દોર એમ લાગે ૧૧ 'શ્રીનગાલં' મા આ પાઠ નથી ૧૨ 'શ્રીનગાલં' મા મુડ મુડ પા છે, પરંતુ પ્રેમદોર લાગે ૧૩ 'શ્રીનરખાં' મા આ પાઠ નથી ૧૪ 'શ્રીનગાલં' મા મુડ મુડ પા છે, પરંતુ પ્રેમદોર લાગે ૧૫ 'શ્રીનરખાં' મા હો પાઠ નથી ૧૬ 'શ્રીનરખાં' મા કાથિના પાઠ છે ૧૭ 'શ્રીનરખાં' મા સવસાદિની પાઠ છે

પન્દેશ લાલ મંત્ર

પપ ઝ નમો^૧ અરિહન્તાણ^૨ નમો મગધપ^૩ ચદાવપ^૪ મહાવિગ્નાપ^૫ સત્તદાપ ગિરે
ગિરે^૬ હુલુ હુલુ હુલુ હુલુ મયૂરવાહિનિપ સ્વાદા^૭ ॥

આ મંત્રનો બપો પોપ વદિ ૧૦ (ગુજરાતી માગશ વદિ ૧૦) ના દિવસે ઉપવાસ
કરીને પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા આગળ દશ હાથર બપો તો જરૂર કરવો જોઈએ, અથવા
ઝોઝામા ઝોઝો ૧૦૮ વખત અને તે દિવસે શરૂ કરીને હમેશા તેનો ૧૦૮ વખત બપો
મિદ્ધ થયા સુધી કરવો મિદ્ધ થયા પછી સારા સુદૃઢતા પરદેશ ગમન કરીને જે ગામમા
વ્યાપારાર્થે જવું હોય તે ગામમા પ્રવેશ કરતી વખતે આ મંત્રનું ૧૦૮ વખત સ્મરણ કરે
તો પરમલાલ થાય અને ધનની પ્રાપ્તિ થાય જે દિવસે નગરમા વ્યાપારાર્થે જવું હોય
તે દિવસે મગલવાર ન હોવો જોઈએ જોટલુ ખામ ધ્યાનમા રાખવું કારણ કે મગલવારના
દિવસે પ્રવેશ કરનારને મહાન ખોટ તથા દેવાણું કાઢવાનો વખત આવે

પરમ કૃષ્ણાણ મંત્ર

પપ ઝઞ્ઞ મહં અસિઆડસા નમો^૧ અરિહન્તાણ નમ ॥

આ મંત્રનું હૃદયકમલમા ૧૦૮ વાર ધ્યાન કરવાથી એક ઉપવાસનું ફલ પ્રાપ્ત થાય છે
વળી, એક લોટામા પવિત્ર પાણી લઈને તેમાથી પાણીની અંજલિ ભરીને ૨૧ વાર મંત્ર
લખીને જ્યાં અગ્નિ લાગી હોય તેની આજુબાજુ ફરતી તે મંત્રેલા પાણીની ધારા દઈને
અગ્નિ અટકાવ્યા પછી ફરી અંજલિમા પાણી લઈને તે પાણીને ફરી ૨૧ વાર મતરીને
તે મંત્રેલા પાણીના છાટા નાખવાથી અગ્નિના ઉપદ્રવની શાંતિ થાય છે, ખગલુ આ બધી
ક્રિયા પહેલા મંત્રને મિદ્ધ કર્યા પછી જ ફલદાયક થાય છે તે ખામ ધ્યાનમા રાખવું જોઈએ
સર્પ ભયહર મંત્ર

પપ ઝઞ્ઞ મહં અસિઆડસા અનાદત્ત વિગ્રયે મહં નમઃ ॥

આ મંત્રની સાધના કરીને માધ્ય કર્યા પછી દરરોજ સવાર, બપોર તથા માગના
સ્મરણ કરવાથી તથા દરેક દિવાળીના દિવસે ૧૦૮ વાર બપો કરવાથી છુદ્ધગી પર્યાંત
સર્પનો ભય હોતો નથી વળી, સર્વત્ર જ્ય થાય છે

શુભાશુભ નિવૃત્તિનો મંત્ર

પપ ઝઞ્ઞ નમો અરિહં^૧ ઝ મગધપ વાહુલીસ્સ રૂદ સમગસ્સ અમલે વિમલે નિમ્મલ

૧ 'શ્રીનમઃ'મા નમો પાડ છે ૨ 'શ્રીનમઃ'મા અરિહં પાડ છે ૩ 'શ્રીનમઃ'મા ઝ
નમો મગધપ એવો પાડ છે ૪ 'શ્રીનમઃ'મા વાહુલીસ્સ અને 'શ્રીનમઃ'મા રૂદાવ પાડ છે ૫
'શ્રીનમઃ'મા આ પાડ નથી જ્યારે 'શ્રીનમઃ'મા મહાવિગ્ના પાડ છે ૬ 'શ્રીનમઃ'મા મોર મોર
પાડ છે ૭ 'શ્રીનમઃ'મા રૂદાવ પાડ નથી ૮ 'શ્રીનમઃ'મા ઝ નમો આ મંત્રની શરૂઆતમા વધારે
છે અને 'શ્રીનમઃ'મા ઝ નમો પાડ છે ૯ 'શ્રીમંત્ર'મા નમોની જગ્યાએ નમો પાડ છે,
૧૦ 'શ્રીનમઃ'મા અરિહં પાડ છે

નાળ પચાસિણિ ઐ નમો^૧ સચ્ચ^૨ માસહ અરિહા સચ્ચ^૩ માસહ કેવલીણં પપ્પણં સચ્ચ
વયણેણં સચ્ચ^૪ હોડ મે સ્વાહા ॥

આ મન્ત્રનું ધ્યાન રાત્રિના સમયે ઊભા ઊભા કાર્યોત્સર્ગમાં કરે અને નિદ્રા આવે
તે વખતે ધ્યાન પૂર્ણ કરીને ભૂમિપર સંથારે સૂઈ જાય તો સ્વપ્નમાં શુભાશુભ જે થવાનું
હોય તે માણસ પડે.

વાદહતન મંત્ર

૫૨ ઐ હંસ ઐ હ્રીં^૫ અર્હે પે શ્રીં અસિઝાડસા નમઃ ॥

પ્રથમ આ મન્ત્રનો એક લાખ અથવા સવાલાખ જાપ કરીને સિદ્ધ કર્યા પછી કોઈની
સાથે વાદવિવાદ કરવો હોય ત્યારે ઉચ્ચાર કર્યા વગર ૨૧ વાર આ મન્ત્રનો જાપ કરીને
વિવાદ શરૂ કરવાથી વિવાદમાં હાર થાય છે.

ઐશ્વર્યદાયક મંત્ર

૬૦ ઐ હ્રીં વરે સુવરે અસિઝાડસા નમઃ ॥

આ વિધાનું સવાર, બપોર અને સાંજે એકાંતમાં દરરોજ ૧૦૮ વખત સ્મરણ કરવાથી
સર્વ પ્રકારની સંપત્તિ અને લક્ષ્મી તથા ઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિ થાય છે,

લક્ષ્મીદાયક મંત્ર

૬૧ ઐ હ્રીં હ્રેં નમો અરિહન્તાણ હ્રીં નમઃ ॥

આ મન્ત્રનું સવાર, બપોર અને સાંજે સફેદ કૂલો વડે એકાંતમાં નિરંતર ૧૦૮ વખત
સ્મરણ કરવાથી સર્વ સંપત્તિ તથા લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે.

દ્રવ્યપ્રાપ્તિ મંત્ર

૬૨ અરિહંત સિદ્ધ આયરિય ઉવજ્ઞાય સવ્વસાહૂણં ॥

આ મન્ત્રનો વિધિપૂર્વક સવાલાખ જાપ કરે તો અઠગક દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે.

અભ્યુદયદાયક મંત્ર

૬૩ ઐ હ્રીં શ્રીં પ્લું પ્લું અર્હે ફે પે ક્લીં પ્લું પ્લું (પ્લું પ્લું ?) નમઃ ॥

આ પ્રમેદિ-મન્ત્રનો જાપ કરવાથી સર્વ પ્રકારના અભ્યુદયની પ્રાપ્તિ થાય છે.

કાર્યસિદ્ધિદાયક મંત્ર

૬૪ ઐ પેં^૭ હ્રીં શ્રીં ક્લીં ક્લીં વ્લું અર્હે નમઃ ॥

૧ 'શ્રીનવકાર'માં નમો ના બદલે નમો પાઠ છે ૨-૩-૪ 'શ્રીનવકાર'માં સચ્ચ ના બદલે સવ્વ
પાઠ છે. ૫ 'શ્રીનવકાર'માં અર્હે ના બદલે અહે પાઠ છે જે પાઠ સદિય છે. ૬ 'શ્રીનવકાર'માં હ્રીં ના
બદલે હ્રીં પાઠ છે જે વાસ્તવિક લાગતો નથી ૭ 'શ્રીનવકાર'માં પેં પાઠ નથી.

આ મંત્રનો પ્રથમ એકવીશ હ્રસ્વ જાપ કરીને મંત્ર સિદ્ધ કર્યા પછી, સવાર, બપોર અને સાંજે નિરંતર ખરણુ કરવાથી સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે

કયેશનારાક મંત્ર

૬૫ ઓં હ્રીં શ્રીં અમુક દુષ્ટ સાધય સાધય અસિબાહસા નમ ॥

આ મંત્રની એકવીશ દિવસ સુધી સવારમાં માળા ફેરવીને, બ્યારે કાર્ય પડે ત્યારે ૧૦૮ વખત જાપ કરવાથી શત્રુના હાથનો તથા કલેશાદિક આપત્તિનો ક્ષય થાય છે

ગેગનિનારાક મંત્ર

૧. ૬૬ ઓં જમો સંગ્રોસદિપત્તાણ ઓં જમો ક્ષેલોસદિપત્તાણ, ઓં જમો જલોસદિપત્તાણ, ઓં જમો સંગ્રોસદિપત્તાણ સ્વાહા ॥

આ મંત્રની દરરોજ એક માળા ફેરવવાથી રોગની પીડા શાંત થાય છે તથા વ્યાધિનું દર્દ ઓછું થાય છે

મણુદર મંત્ર

૬૭ ૧ઠ્ઠ જમો જિણાણ જાવયાણ તિણ્ણાણ તારયાણ વુદ્ધાણ ઘોદયાણ ન ય પૂર્વે ન સોણિણ વ્વણ સઙ્ગવાવણ^૩ વળ મા પચ્છ મા દુક્કલ્લ મા કુદ્ધલ્લ ૪ઠ્ઠ ઠ ઠ સ્વાહા ॥

આ મંત્રથી રખીઆ મંત્રીને ઘા વગેરેમાં લગાવવાથી મણુની પીડા દૂર થઈ જાય છે

સૂર્ય, મંગલની પીડા નિવારણ મંત્ર

૬૭ ઓં હ્રીં જમો સિદ્ધાણ ॥ સૂર્ય અને મંગલ બંને ગ્રહોની અગર તેમાના એક ગ્રહની પીડાની શાંતિને માટે બંન્ના સુધી ગ્રહની પીડા રહ્યા કરે ત્યાં સુધી દરરોજ એક હ્રસ્વ જાપ કરવાથી સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે

ચંદ્ર, શુક્રની પીડા નિવારણ મંત્ર

૬૮ ઓં હ્રીં જમો ચરિહંતાણ ॥ ચંદ્ર અને શુક્ર બંનેની દૃષ્ટિ પીડાકારી હોય તે વખતે નિરંતર એક હ્રસ્વ જાપ કરવાથી સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે

૧ 'શ્રીનવમગ્' મા જમોના બંને ચારે પદોમાં 'જમો પા' છે ૨ 'મત્રરાજ' મા ઓં પા' નથી ૩ 'નવકાગ' મા સઙ્ગવાવણના બે પદોમાં વાવેળ એવો પા' છે અને આગળના પા'માં તદ્દન અગ્રુલ્લ દોવાથી તેનો ઉત્તેજ્ય અત્રે ક્યાં નથી ૪ આ 'ઠ્ઠ' શબ્દ અગ્રીવા હશે કે કેમ તેમાં મદેક છે, પરંતુ પ્રત્યા દોવાથી અગ્રીવા કાયમ ગણ્યો છે 'નવકાગ'માં તે વગી ઓં ઠ્ઠ પા' છે

બુધની પીડા નિવારણ મંત્ર

૭૦ ઐ હ્રીં નમો ડવજ્ઞાયાણં ॥ બુધની દશા હાનિકારક હોય તો નિરંતર એક હબર આ મન્ત્રનો જાપ કરવાથી સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

ગુરૂની પીડા નિવારણ મંત્ર

૭૧ ઐ હ્રીં નમો આચરિયાણં ॥ ગુરૂની દષ્ટિ હાનિકારક હોય તો નિરંતર એકહબર આ મન્ત્રનો જાપ કરવાથી સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

શનિ, રાહુ તથા કેતુની પીડા નિવારણ મંત્ર

૭૨ ઐ હ્રીં નમો લોપ સર્વસાહુણં ॥ આ મન્ત્રનો હરહમેશ એક હબર જાપ કરવાથી શનિ, રાહુ અને કેતુની દષ્ટિ હાનિકારક હોય તો પણ કાંઈ તે નુકશાન કરતી નથી.

નંદનની કથા.*

૧

જુહીપના ભરતચેત્રમા ધર્મકીશાના ધ્યાનરૂપ અયોધ્યા નામની એક નગરી છે કે ત્યાં કૌતુકથી આવેલ શેષનાગની લક્ષ્મીને છુટનાં કિલ્લો, ઘણા કાગરાથી શોભે છે ત્યાં શત્રુઓની ગમણીઓને વૈધવ્ય આપવામા મમર્થ ઝોપે સામવર્મ નામે રાજા હતો પોતાના તાબે કરેલ દિશારૂપી સ્ત્રીઓને જે પોતાના પ્રતાપના મિલથી કુકુમના લેપની શોભા પમાડતો હતો તેને લક્ષ્મી સમાન મનોહર એવી લક્ષ્મી નામે રાણી હતી ત્રિવર્ગનું સેવન કરતા તે જ ને પોતાના શ્વાધનાય જનમને વ્યતીત કરતા હતા એવામા રાણીને મન્મથ સમાન મનોહર પુત્ર ઉત્પન્ન થયો જે મર્વ લોકોને આનંદ પમાડનાર હોવાથી નંદન એવા નામથી વિખ્યાત થયો કાતિમા ચંદ્રમા ગમાન ગોલાયમાન તે કુમાર, દિવને દિવને વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો અને સમય આવતા વિનયરૂપ આઠારમા સચરતા તેણે સમન્તકળાઓ ધરણ કરી

એકદા તે રાજકુમારે ક્રીડા પૂર્વક નગરીમા લમતા, નગરીને ઉત્તમવમય જોધને તેણે કોઈ પુરુષને પૂછ્યું કે—“પ્રતિમ દિરે ધ્વજાઓ ઉઠી કરવામા આવેલ છે અને ઝનકના સ્તભો પર મણિના તોગણો બાધવામા આવેલ છે—એમ આ નગરીને ઉત્તમવમય બનાવવાનું શું કારણ હશે?” ત્યારે તે પુરુષ બોલ્યો કે—“અહીં પૂર્વે કોટવાળે પાનેની નદીના પ્રવાહમા તણાતું એક બીનેરાનું ફળ જોયું એટલે નદીમા પ્રવેશ કરીને ફળ લગુને તેણે મહારાજાને અર્પણ કર્યું, જેથી વર્ણ, ગંધ અને રમથી ઉત્કૃષ્ટ એવું તે ફળ જોતા રાજા ભારે પ્રમોદ પામ્યો પછી તેણે કોટવાલને સન્માન આપતા પૂછ્યું કે—“આ ફળ તને યાથી મળ્યું?” તે બોલ્યો—“હું નદીના પ્રવાહમાથી એ લઈ આવ્યો” ત્યારે ગજાએ કહ્યું—“ત્યાં એ ઉત્પન્ન થયું છે, તે વનની તપામ કરે” પછી આગળ જતા નદીના કિનારે તે વૃક્ષ, તેના જોવામા આવ્યું ત્યાં જે પ્રવેગ કરીને ફળ થકણું ઢરે, તે મરણ પામે એમ તેના જાણુ વામા આવતા એ હકીકત તેણે રાજાને નિવેદન કરી એટલે ગજાએ તેને આદેશ કર્યો કે—“ત્યાં વારા પ્રમાણે એક એક પુરુષને પ્રવેશ કરાવીને તારે દરરોજ એક એક ફળ લાવવું” એમ તે ફળ લાવવામા પ્રતિદિન એક એક પુરુષનો નાગ થવા લાગ્યો આથી નગરજનો ભારે વિપાદમા પડ્યા

એ પ્રમાણે કેટલોક કાળ જતા એક વખતે જિનદાસ શ્રાવકનો વારો આવ્યો એટલે નમસ્કારમત્ર બોલતા તે નદીમા પડ્યો તે માલગીને પૂર્વભરે કરેલ મતની વિરાધના યાદ કરતા તે વનનો અધિષ્ઠાયક વ્યતર પ્રતિજ્ઞાધ પામ્યો જેથી પ્રત્યક્ષ થઈ, તે શ્રાવકને નમન

* કુમારપાળ પ્રતિજ્ઞા ચુરરાતી ભાગ્યજના પાના ૪૨૬થી ૪૨૬ પરથી આ કથા ચેત્રમા આવી છે

કરીને વ્યંતર હર્ષપૂર્વક કહેવા લાગ્યો કે:—“તારા પોતાના સ્થાન પર રહેતાં જ તને દરરોજ હું એક એક ફળ આપતો રહીશ.” એટલે તે શ્રાવકે નિવૃત્ત થઈને એ વૃત્તાંત રાજાને નિવેદન કર્યો. પછી તે દરરોજ વ્યંતર થકી એક એક ફળ ઓશીકા પાસે પામતો અને રાજાને અર્પણ કરતો. આથી રાજાએ સંતુષ્ટ થઈને તેનો ભારે સત્કાર કર્યો. હે કુમાર ! એમ અકાળ મરણની નિવૃત્તિથી રાજાએ નગરમાં મહોત્સવ કરાવ્યો છે.”

એ રીતે મહોત્સવનું કારણ સાંભળીને રાજકુમાર કહેવા લાગ્યો કે:—“અહો ! આ ભવમાં પણ પરાભવને પરાસ્ત કરનાર એવા નમસ્કારમંત્રનો મહિમા જગતમાં પ્રગટ છે.” પછી કુમારે મુનિ પાસે જઈને વિધિપૂર્વક મંત્રની જેમ પંચનમસ્કાર મંત્રનો અભ્યાસ કર્યો અને તે ત્રિકાળ તેનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો.

એકદા કોઈ પુરુષે આવીને રાજકુમારને વિનંતી કરી કે:—“એક સિદ્ધપુરુષે મને ચેટક મંત્ર આપેલ છે. તેની છ માસ પર્યાંત મેં પૂર્વ સેવા સાધી અને હવે ઉત્તર સેવા સાધવાની મારે બાકી છે, તે સર્વ લક્ષણયુક્ત ઉત્તરસાધક વિના થઈ શકે તેમ નથી, અને તેવો તો તું એક જ છે. માટે મંત્ર સિદ્ધિમાં હે કુમાર ! તું મને મદદ કર.” એટલે અન્યના ઉપરોધને માનવાના પ્રધાન ગુણથી કુમારે તેનું વચન કબુલ રાખ્યું. કારણ કે મહાપુરુષો સ્વભાવથી જ પરોપકાર કરવામાં સાવધાન હોય છે. પછી કૃષ્ણ ચતુર્દશીની રાત્રે રાજકુમાર સાથે તે સાધક પુરુષ, પૂજના સાધનો લઈને સ્મશાનમાં આવ્યો. જે સ્મશાન ક્યાંક શરદ-ઋતુનાં વાદળાં સમાન શ્વેત અને ઘણાં હાડકાંથી વ્યાપ્ત હતું, ક્યાંક ચિતાનળની જ્વાળાઓના સમૂહથી આકાશને જાણે પદ્મવિત બનાવતું હતું, ક્યાંક હાડપિંજરો અને યમ સમાન ભાસતા વેતાલોથી ભીષણ હતું, ક્યાંક શંકા વિના ક્રીડા કરતી શાકિનીઓથી વ્યાપ્ત હતું, ક્યાંક ઘુવડોના ધુત્કારયુક્ત અને ક્યાંય શીયાળના ઘોર અવાજથી ગાજતું હતું. ત્યાં પુષ્પ, દીપ અને નૈવેદ્યયુક્ત મંડળ રચીને તે સાધક મંત્રપૂર્વક અગ્નિકુંડમાં આહુતિ નાંખવા લાગ્યો અને ઉત્તરસાધક કુમાર નમસ્કારનું સ્મરણ કરતો ઊભો રહ્યો. ત્યાં ગ્રાસ ઉપજાવે તેવા ઘણા ભયંકર બનાવો પ્રગટ થવા લાગ્યા. એવામાં ‘આ તરવારથી પક્ષની જેમ તારું મસ્તક કાપી નાંખીશ’ એમ બોલતો અને અદૃહાસ્ય કરતો રાક્ષસ તે સાધક તરફ દોડ્યો. ત્યાં કુમાર તરત વચમાં પડીને કહેવા લાગ્યો કે:—“હું ઉત્તરસાધક હાજર હોવા છતાં સાધકનો વધ કરવાને એ કોણ તૈયાર થયો છે ?” ત્યારે રાક્ષસ બોલ્યો કે:—“ મેં આકાશમાં દિવ્ય રમણી બતાવી, જેને જોતાં એ દ્રોણ પામ્યો. તેથી એ સાધક દોષિત હોવાથી વધ્ય છે.” એટલે નંદનકુમારે કહ્યું કે:—“આ સાધકનું જે ચિત્તથી પણ ખુરૂં ચિંતવશે, તેને હું જાતે પકડીને નિઝહ કરીશ.” એમ બોલતો કુમાર જેમ જેમ રાક્ષસની પાસે જવા લાગ્યો, તેમ તેમ રાક્ષસ પણ ઉતાવળે પગલે પાછળ પાછળ હઠવા લાગ્યો. ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે: “તારામાં તાકાત હોય, તો સામે આવીને ઊભો રહે. આ પ્રમાણે ભાગતો કેમ જાય છે ?”

રાક્ષમે કહ્યું —“હે ભદ્ર ! તું જે મત્ર સભારે છે, તેના પ્રભાવથી અગ્નિની જેમ તારૂં તેજ સહન કરવાને હું સમર્થ નથી તેથી હું પાછળ પાછળ હઠતો જાઉં છું હું તને સિદ્ધ થયો છું, માટે મને મૂકી દે હરે તારૂં હું સાધ્ય પણ ચિતિત અસીદ્ધ માધી આપીશ ’ ત્યાં રાજકુમારે જ્યુ કે —“તું આ સાધકને સિદ્ધ થા ” ત્યારે ગણ્ય બોલ્યો કે —“એનામા તેવી યોગ્યતા નથી કે જેથી એવી મિદ્ધિને એ પાગી શકે, છતાં એ તારા આશ્રિત થઈને પણ સર્વ અસીદ્ધ પાગી શકશે ” એમ કહીને રાક્ષ્ય અતર્ધ્યાન થઈ ગયો.

એ જાનાવ જોઈને સાધક તે મત્રમાધનાથી નિવૃત્ત થઈને કુમારને ડહેવા લાગ્યો કે —“મને એટલું દેવ મિદ્ધ થયો કે જેણે વિશ્વમા ચિંતામણી મમાન તમને મેવવાનો મને આદેશ કર્યો ” પછી સ્વ ભવને આવીને કુમારે સાધકને મુનિની પાસે નમસ્કાર મત્ર શીખવાડ્યો એટલે તે નિરતર મત્રનું અમણુ ડરવા લાગ્યો.

એટલેના પ્રભાવથી સાધક સહિત આકારા માર્ગે જગત જોવાને ભમતા કુમાર એક વખત મિથિલા નગરીમા આવી પહોંચ્યો, કે જે તળીયે સ્ફટિકરત્નથી મટેલા શ્રેષ્ઠ સાત મુવર્ણમય ભવનોથી દેદીપ્યમાન થઈને, આકારમા રહેલ વિમાનોથી ગાજતા ગીર્વાણુ નગરની શોભાને છતતી હતી એ નગરીના ઉપવનમા જાણે જિનપૂજા માટે આવેલ દેવાગનાઓ હોય તેવી મણિની પૂતળીઓથી અભિરામ એવું શ્રીનમિનાથ ભગવતનું પવિત્ર મંદિર હતું ત્યાં પ્રવેશ કરતા જ શ્રીનમિનાથ પ્રભુની પ્રતિમા જોઈ વિકાસ પામતા મુખથી કુમાર પ્રમોદ પૂર્વક આ પ્રભાણુ જોલવા લાગ્યો —

“પ્રશમરસનિમગ્ન દષ્ટિયુગ્મ પ્રસન્ન, ઘડનન્મલમક કામિનીસગદ્ગુચ ।

કર્યુમગપિ ઘટે શાસ્ત્રસઘવધ્ય, તદસિ જગતિ દેવો વીતરાગસ્તમેવ” ॥૧॥

અર્થાત્ —હે નાથ ! તમારી દષ્ટિ પ્રશમરમયી ભરપૂર છે, મુખકમળ પ્રમન્ન છે, ઉત્પલ કામિનીના મગ રહિત છે તથા હન્તયુગલ તે શસ્ત્રના સઘધથી રહિત છે, માટે જગતમા આપ જ એક વીતરાગ દેવ છો.

પછી શ્રીનમિનાથ પ્રભુને વદન કરી ઝોતુકથી જિનમંદિરનું અવલોકન કરતા ત્યાં કુમારે એક ભાગમા ગાધારી દેવીની મૂર્તિ જોઈ અને એ દેવીની પૂજા કરતી ડોઈ રમણી રાજકુમારને જોઈ મનમા વિચાર કરવા લાગી કે —“આ કોઈ મનોહર આકૃતિવાળો ભાગ્યશાળી પુરુષ છે ” એમ ધારી જને હન્તની અજલિ જોડીને તે સ્ત્રી ડહેવા લાગી કે —“હે પ્રભો ! મહેરબાની કરીને અહીં જેમો અને આપનું પવિત્ર નામ જણાવી મને આભારી કરો ” એટલે પરના અનુચ્છે માટે આવધાન એવા કુમારે ત્યાં જોડીને દષ્ટિ સન્નાથી આદેશ કર્યો કે —“એના પ્રશ્નોના જવાબ આપ ” ત્યારે સાધક બોલ્યો કે —“આ અયોધ્યાના રાજાનો નદન નામે કુમાર છે અને પૃથ્વીમા ભ્રમણુ કરતા કરતા અહીં આવી ચડ્યો છે ” એમ માલજતા જ તે જમણી ડહેવા લાગી કે —“પરં પરમેષ્ઠિના

પ્રભાવથી અત્યારે મારી સખીનું પુણ્યવૃક્ષ ફળ્યું, માટે તેને તમારા આગમનજન્ય સમાચાર જણાવીને હું જેટલામાં અહીં આવું તેટલો વખત તમે અહીં જ રાહ જોતા બેસજો.” એમ કહીને તે સ્ત્રી તરત ત્યાંથી ચાલી ગઈ. ત્યારે નંદને સાધકને કહ્યું કે:—“એ સ્ત્રી માંડે સ્વરૂપ જાણીને ક્યાંક ચાલી ગઈ, તેનું શું કારણ હશે ?” સાધક બોલ્યો:—“ખીનું શું હોય ? વિશાળ કુળમાં ઉત્પન્ન થએલી કોઈ રમણી અનુરગથી તમારા નિવેદનને ઇચ્છતી હશે, તેને હર્ષપૂર્વક નિવેદન કરવાને એ સ્ત્રી તરત અહીંથી ચાલી ગઈ. કારણ કે ભાગ્યવંત પુરુષોને પગલે પગલે સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.”

તે સ્ત્રીએ જઈને નંદનના આગમનની વાત રાજપુત્રીને કહી સંભળાવી, જે સંભળતાં મેઘધ્વનિથી મયૂરીની જેમ તે હર્ષ પામી. પછી તે સ્ત્રીની સાથે અત્યંત ઉલ્લંઘાયુક્ત રાજકુમારી શિળિકામાં બેસીને પૂજાને ખંડાને પોતાના પરિવાર સહિત તે ચૈત્યમાં આવી. તેને જોતાં જ આશ્ચર્યચકિત થએલ નંદન જાણે કામવેદના જાગી હોય તેમ મસ્તક ધુણાવતો સાધકને કહેવા લાગ્યો કે:—“હે કુવલય ! તું રાત્રે વિકાસ પામે છે, તે યુક્ત છે. હે ચંદ્ર ! તારી કળા અવર્ણનીય છતાં તું વારંવાર ગુપ્ત પ્રચાર કરે છે, તે પણ ચોચ છે. હે વિદુમ ! તેં સમુદ્ર પ્રવેશ કર્યો, તે પણ ઉચિત કયું છે. હે કમળ ! તું જળમાં રહે છે, તે પણ ઠીક છે. હે કુંદ ! તેં વનમાં જઈને વાસ કર્યો, તે પણ સાંં કયું. કારણ કે આ રમણીના નેત્ર, મુખ, અંધર, હસ્ત અને દાંતની શોભાથી તમારી કાંતિ પરાલવ પામી હશે.”

હવે રાજકુમારની રમણીયતા જોતાં મનમાં વિસ્મય પામેલી રાજપુત્રી પોતાની સખીને કહેવા લાગી કે:—“હે કંદર્પ ! તું હવે તારા રૂપને તજી દે, કારણ કે તું અનંગ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. હે ચંદ્ર ! તું કલંકી છે, માટે સૌંદર્ય-લક્ષ્મીનો તારે મદ કરવો ઉચિત નથી. હે શક ! તારું શરીર તો નિમેષ રહિત હજાર નેત્રોથી વ્યાપ્ત છે, તો તારી રમ્યતા શું માત્ર છે ? પરંતુ આ એક પુરુષ જ મારી દૃષ્ટિમાં અમૃત વરસાવે છે.”

પછી કેતકીપત્ર સમાન કટાક્ષથી વારંવાર નંદનને જોઈને રાજકુમારી ચૈત્યમાં જિનપૂજા કરવા ચાલી ગઈ. એવામાં તે સ્ત્રી કુમાર આગળ બેસીને કહેવા લાગી કે:—“હે સ્વામીન ! હું ભારે ઉત્સુક્તાથી ચાલી ગઈ તેનું કારણ સાંભળો:—

“અહીં મેઘ નામે રાજા છે કે જેણે શત્રુરૂપ પર્વતોના ક્રોધરૂપ દાવાનળને પ્રકૃષ્ટ તરવારરૂપ જળધારાથી અટકાવેલ છે, તેની જગ્યાવહી રાણીની કુક્ષિરૂપ છીપમાં ઉત્પન્ન થએલ અને વિશ્વના વિભૂષણરૂપ સુક્રતાવહી નામે પુત્રી થઈ. તે બાલ્યવય ઉલ્લંઘી સમસ્ત કળાનો અભ્યાસ કરતાં અતુકમે રૂપવૃદ્ધિને વૃદ્ધિ પમાડનાર એવા યૌવનને પામી.

એક વખતે કૌતુકથી તે વરસાદના પ્રચુર જળથી ભરપૂર નગરની નજીકમાં નદી નિહાળવાને ગઈ. ત્યાં ઉંચે ઉછળી રહેલા મોટા કલ્પોલયુક્ત તે નદી ઓળંગવાને અસમર્થ બનેલા ઘણા લોકો નદીના બંને તટ પર ભેગા થયા હતા. એવામાં કોઈ સ્ત્રીએ નદીના એક તટથી

બીજા તટ પર જવાની ઇચ્છા કરી ત્યાં નદીના બંને તટ એકત્ર મળી ગયા એટલે તે માર્ગે બીજા તટ પર આવીને તે રમણી પ્રમોદપૂર્વક તરત પોતાની સખીને મળી એ બનાવ જોતા બધા લોકો આશ્ચર્યથી ચકિત થઈ ગયા ત્યારે રાજકન્યાએ પેલી રમણીને પૂછ્યું કે—“લટ્ટે! આ શું આશ્ચર્ય?” તે બોલી કે—“આ જ નગરમા દત્ત નામે શ્રેષ્ઠી છે, તેની હું સોમા નામે પુત્રી છું આ વિમલા નામે બાળપણની મારી સખી છે એક વખત તેની માથે હું માધ્વીઓ પાસે ગઈ, ત્યાં પ્રભાવયુક્ત પથનમસ્કાર સાલજતા જ મેં તેનો સ્વીકાર કર્યો પછી બીજા નગરમા હું પરણી ત્યાંથી આવે હું અહીં આવી અને વિમલા સખીને તટ પર રહેલ જોઈને તેને મલવાની મને ઉત્કંઠ થઈ, એટલે નદીમા પ્રવેશી જવાને ઇચ્છતી મેં પથનમસ્કારનું ચિતવન કર્યું તેના પ્રભાવથી નદીના બંને તટ સાથે મળી જતા હું અહીં આવીને મારી મળીને આનંદપૂર્વક મળી”

એમ નમસ્કાર મંત્રનો પ્રભાવ સાક્ષાત્ નજરે જોતા રાજકન્યા બોલી કે—“અહો! પથનમસ્કાર તો આ લોકમા પણ ભારે લાલદાયક છે પછી વિમલા સાથે હું અને એ રાજકન્યા પણ માધ્વી પાને જઈને નમસ્કાર મંત્ર રીતી અને દરરોજ આ ચૈત્યમા આવીને એ મંત્રને હું ચિતવવા લાગી, ત્યારથી રાજકન્યાની સાથે મારે મિત્રતા થઈ

એક વખતે એ રાજકન્યાને વિચાર આવ્યો કે—“મારો પતિ ડાણુ થશે?” ત્યારે ગાંધારી દેવીએ જોને સ્વપ્નમા જણાવ્યું કે—“અયોધ્યાના સ્વામીનો પુત્ર નંદન નામનો રાજકુમાર તારો પતિ થશે” એમ સાલજતા તે પરમ પ્રમોદ પામી અને એ હકીકત તેણે મને કહી સંભળાવી

આ વૃત્તાંતને ન જાણતા તેના પિતાએ કોનાથી પતિના પુત્ર સૂર્યને માથે એ રાજકન્યાને આદરપૂર્વક સંબોધ કર્યો, એટલે—‘ચતુર્ગ મેના સહિત તે મને અહીં પગલુવાને આવ્યો છે અને આજ રાત્રે મારું લગ્ન છે’ એમ સાલજતા એ ગજસુતા ભારે ખેદ પામી વળી, એ ખેદ પૂર્વક ચિતવવા લાગી કે—‘એવા મારા ભાગ્ય નથી કે જેથી હું વફાલને પામી શકું શું ગાંધારી દેવતાનું પણ વચન મિથ્યા થશે? કે દેવે આવા મયોગો જિભા કર્યા ચમચમુચુપ્ત મારા પિતાએ તો મારું ચિત્ત ન જાણવાથી ભલે એમ કર્યું, પણ દિવ્યચમુવાળા દેવે આમ તો મારે કર્યું?’ એમ તે અત્યંત ચિંતાતુર બની ગઈ મારે છે કુમાર! તમે જોને પરણીને નિશ્ચિત કરો” એમ કહીને વિમલા તે રાજકન્યાને ત્યાં લઈ આવી

આ સાલજીને રાજકુમાર નંદન જાણ્યો કે—“તારી સખી તો નિધનું જેવી લાગે છે, કે દુઃખી આવેલ અમારું એ ઝાઈ આતિથ્ય પણ કરતી નથી”

ત્યારે ગજકુમારે બોલી કે—“હું કુમાર! અત્યારે બીનું આતિથ્ય કરવાનો યોગ્ય સમય છે?” એમ કહીને તેણે હર્ષપૂર્વક સખીના હાથે કુમારના કંઠમા પુષ્પમાળા પહેરાવી અને તાબૂદ આપ્યું, એટલે કુમારે પણ પોતાના કંઠમાથી હાલ કંઠાડીને મળીના હાથે રાજકન્યાના કંઠે આરોપણ કર્યો, જેથી તે અમૃતથી મિચન પાગી હોય તેમ પોતાને ધન્ય માનવા લાગી

એવામાં કંચુકીએ ત્યાં આવીને રાજકન્યાને નિવેદન કર્યું કે:—“વિવાહ-લગ્નનો સમય પાસે હોવાથી દેવી તમોને બોલાવે છે.”

ત્યાં રાજબાળા કુમારને કહેવા લાગી કે:—“હિ સ્વામિન્! કહો, હવે શું કરું?”

કુમારે કહ્યું:—“પ્રિયે! જા. વિવાહ શા માટે કરે છે?”

એટલે રાજકન્યા વિમલાની સાથે ઘેર આવી. પછી સાંજે રાજકુમાર પણ સાધક સહિત ત્યાં ગયો અને અવસર આવતાં સુકાવલીતું રૂપ કરીને સાધકને સૂરસેન કુમાર સાથે પરણાવી દીધો. અહીં એટલે દેવે પોતે વિવાહ મંગલ રચીને વિમલાની સાક્ષીએ તેણે કુમારને રાજકન્યા પરણાવી.

હવે સૂરસેન પોતાના આવાસમાં આવી સાધકને કહેવા લાગ્યો કે:—“હિ પ્રિયે! તને પરણીને આજે હું લોકોત્તર (બધાં કરતાં અધિક) થયો છું.”

ત્યારે સાધકે કહ્યું:—“ખરેખર! તમે લોકોત્તર (લોક કરતાં વિલક્ષણ) જ બન્યા છો.” એમ કહેતાંની સાથે જ તેણે પોતાનું પુરુષરૂપ પ્રગટ કર્યું.

આથી સૂરસેન વિલક્ષ બનીને કહેવા લાગ્યો કે:—“શું તું પુરુષ છે?”

એટલે સાધક સાક્ષાત્ પુરુષ થઈને કહેવા લાગ્યો કે:—“હા, હું પુરુષ છું.”

ત્યારે સૂરસેન બોલ્યો કે:—“તું કોણ છે અને આ કામમાં તને કોણે આજ્ઞા કરી છે?”

તે બોલ્યો કે:—“હું નંદન રાજપુત્રનો સેવક છું અને તેણે જ મને આ કાર્યમાં નિયુક્ત કર્યો છે.”

ત્યારે સૂરસેને કહ્યું કે:—“અહો! એ રાજકન્યાને પણ તે જ પરણ્યો હશે.”

સાધકે બોલ્યો કે:—“એ બાબતમાં સંદેહ શો છે?”

આથી સૂરસેન ગુસ્સે થઈને કહેવા લાગ્યો કે:—“અરે! આ દુષ્ટે માફ અપમાન કર્યું, માટે સત્વર એનો નિગ્રહ કરો.” એમ આદેશ આપતા સુલટોએ તે સાધકને બાંધી લીધો.

એવામાં સાધકે પોતે બંધન તોડી નંદન પાસે આવીને તેણે બધો વૃત્તાંત નિવેદન કર્યો. ત્યાં કોપાયમાન થએલ સૂરસેન હસ્તી, અશ્વ, રથ અને પાળાઓથી સજ્જ થઈને નંદનની સાથે યુદ્ધ કરવાને સામે આવ્યો. એવામાં:—“કન્યાએ પોતે અન્ય પુરુષને પરણીને માફ વચન અન્યથા કર્યું” એમ ચિંતવીને તેનો પિતા મેઘ મધ્યસ્થ થઈ રહ્યો.

અહીં મનમાં લેશ પણ શ્લોભ ન પામતાં રાજકુમારી આગળ બેઠેલ નંદન કુમારે સાધકને હુકમ કર્યો કે:—“આ લેગા થઈને કોલાહલ કરતા શીયાળીયાઓને સત્વર દૂર કરી દે.” એટલે નમસ્કાર મત્રના પ્રભાવથી અંગ પર આવતા શસ્ત્રઘાતને વિકળ બનાવી ક્ષણવાર રણકીડા કરી, લોકોને વિસ્મય પમાડતા સાધકે સૂરસેનની સમસ્ત સેનાને એકા રહિત બનાવી દીધી. તેમાં કેટલાક સુલટો ધનુષ્ય ખેંચી ઊભા રહેલા, કેટલાક તરવાર ઉપાડી તૈયાર થએલા અને કેટલાક ભાલા ઉંચા કરીને ગજગ બનેલા એ બધા જેમના તેમ બળહીન બનીને સ્તંભિત થઈ રહ્યા.

ત્યારે સૂરસેન ચિતવવા લાગ્યો કે — “અહો ! આ તો મહા પ્રભાવશાળી નંદનકુમાર મારે નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે, કે જેનો મેવક પણ આવી દિવ્યશક્તિ ધરાવે છે ” એમ દેવતા પાનેથી તેના નમ્ર વિચારો જાણવામા આવતા માધકે તેને મુક્ત કર્યો એટલે સૂરસેન નંદનને નમસ્કાર કરી એદપૂર્વક જણાવ્યું કે — “પોતાની શક્તિને ન જાણતા મિહનો ડોપ જેમ મેઘમા નિષ્ફળ જાય, તેમ પગલવ પામતા મારો ક્રોધ તે તારામા નિષ્ફળ નિવડયો છે મહાતુલાવ ! એ મારો અપગધ તું ક્ષમા કર ” આથી નંદનકુમારે પ્રસન્ન થઈને તેનો યોગ્ય મત્કાર કર્યો

પછી મેઘગનએ સૂરસેનને પોતાની લાણેજ પરણાવી અને વચ્ચાલ કારથી તેનો સત્કાર કરી વિસર્જન કરતા તે પોતાની નગરીમા ગયો

મેઘગનએ કેટલાક દિવસ ત્યાં નંદનકુમારને આગ્રહથી ગળીને હસ્તી, અશ્વો, દ્રવ્ય અને આભરણાદિક આપી તેનો ભારે સત્કાર કર્યો એમ ત્યાં કેટલોક વખત નિર્ગમન કરી, મેઘરાજની અનુજ્ઞા મેળવી હતી, અશ્વો, રથ અને પદાતિઓ મહિત નંદનકુમાર મુક્તાવલીને લઈને પુનઃ તે અયોધ્યામા આવ્યો ત્યાં આમવર્મા રાજાએ અત્યંત પ્રમોદ પામીને તેને રાજ્યગાદીપર બેમાર્યો અને પોતે મયમ લઈ ત્રીન તપ તપીને નવર્ગે ગયો અહીં જિનપૂજા આચરતા, માધુઓની લક્ષિત કરતા ન્યાય અને કૃપાથી પૃથ્વીનું પાલન કરતા અને મુક્તાવલી માથે મમાગ-મુખ-લોગવતા નંદનરાજ ગણ્ય ચલાવવા લાગ્યો ત્યાં જે રાજાઓ તેના પૂર્વજોના તાણે ન હતા, તે પણ નમસ્કારના પ્રભાવથી વિના ચત્તે નંદનનૃપને વચ થયા

એવામા એકદા ત્યાં ચંદન નામના અવધિજ્ઞાની શુરુ આવ્યા એટલે નંદનરાજ ગણી મુક્તાવલીને માથે લઈને તેમને લક્ષિતથી વદન કરવા ગયો ત્યાં શુરુને વદન કરીને પૂર્વના અભ્યાસથી ગનએ ઢઠું કે — “હું ભગવન્ ! તમાગ પર અમને અધિક લક્ષિત અને પ્રેમ કેમ આવે છે ? ” ત્યારે મહારાજ બોલ્યા —

“અહીં જ નગરના ઉપવનમા એક શુકમિથુન (શુક પક્ષીનું જોડું) રહેતું હતું એક વખતે ત્યાં પ્રતિમાએ રહેલ મુનિને જોતા તે પ્રમોદ પામ્યું એટલે કૃપાળુ મુનિએ તે બંનેનું ચિત્ત જાણીને તેમને પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મત્ર ગીખવાડ્યો પછી તે બંને એ મત્રને નિરતર મલાગવા લાગ્યા હે રાજન્ ! તે શુક મરણ પામીને તું રાજા વયો, શુક્રી તે મરણ પામીને આ તારી રાણી થઈ અને હું તે મુનિ છું ”

એમ માલજતા તેઓને પોતાનો પૂર્વલવ યાદ આવ્યો, એટલે નંદન ગનએ પોતાની ગણી મહિત ચંદનાચાર્ય પાને મધ્યદત્ત આદ્યુ, અને અનુક્રમે તેમને શ્રાવણના બાગ નવ સ્વીકાર્યો એ પ્રમાણે ઉભય બવમા મુખરાગી નમસ્કાર મત્રનું કળ જાણવામા આવતા પોતાની પ્રિયા મહિત રાજ નિગત તેનું અભિનંદન કરી નવર્ગના મુખ અને અનુક્રમે મોક્ષ પદને પણ પામ્યો

શ્રીદેવની કથા*

— ૦ —

કાંપિલ્ય નામના નગરમાં શ્રીહર્ષ નામે રાજા હતો. તેને સાક્ષાત્ કુબેર જેવો શ્રીદેવ નામે પુત્ર હતો. એકદા સર્વ રાજાઓને જીતવાની ઇચ્છાથી શ્રીહર્ષ રાજા પોતાનાં સૈન્ય સમૂહથી વસુધાને પણ ચલાયમાન કરતો તે દિગ્વિજાત્રા માટે ચાલ્યો. પરંતુ કામરૂપ નગરનો રાજા દુર્જય હોવાથી તે બંનેની વચ્ચે ચિરકાલપર્યંત યુદ્ધ ચાલ્યું; પણ કોઈનો જય કે પરાજય થયો નહિ. એટલે દેવોએ શ્રીહર્ષને યુદ્ધથી અટકાવ્યો, તેથી તે પોતાના નગરમાં જઈ પુત્રને રાજ્ય પર બેસાડી પોતે પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી. શ્રીદેવ પણ પિતાના વૈરને સંભાળી મંત્રીઓએ અટકાવ્યા છતાં પણ હઠ કરીને તે રાજાને જીતવા ચાલ્યો. ત્યાં ચિરકાલ યુદ્ધ કરતાં પણ જય ન થતાં સૈન્યમાં ભંગાણુ થયું, એટલે તે એકલો ભાગીને કોઈ મહા અટવીમાં પહોંચ્યો. કારણ કે તે વખતે તેનામાં માત્ર સ્વલ્પ બળ રહ્યું હતું, ત્યાં તૃષાકુલ એવા તેને એક ભીલે પાણી પાચું. પછી ત્યાં વનમાં ભમતાં ભમતાં તેણે એક મહાસુનિને જોયા. તે મહાસુનિએ પણ તેની આગળ ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો. અને વિશેષ કરીને નમસ્કાર મહામંત્રના પદો કહી બતાવ્યા. કહ્યું છે કે:—

“જો ગુણદ લક્ષ્મણે પૂર્ણ વિધિથી એકલાખ વાર નમસ્કાર મંત્રની ગણના કરે, તે ત્રીજે ભવે સિદ્ધ થાય અથવા તો સાતમે અગર આઠમે ભવે તે સિદ્ધ થાય. આ નમસ્કાર મહામંત્રનો જો એકાગ્રતાથી લાખવાર સર્વોત્તમ જાપ થાય, તો તીર્થંકર પદની પ્રાપ્તિ થાય અને મધ્યમ જાપ થાય તો ચક્રવર્તી પ્રમુખ સમ્રાટ પદની પ્રાપ્તિ થાય, અને સામાન્ય જાપ કરતાં પણ પ્રાણીઓને સામાન્ય લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. માટે હે ભદ્ર ! તું પણ શક્તિ રહિત થઈને જાપ કર; આટલું કહીને પુનઃ તે સુનિ શ્રીદેવને કહેવા લાગ્યા કે:—“હે ભદ્ર ! આ સામે પ્રાસાદ જુઓ છે ! તે પણ નમસ્કાર મહામંત્રનું ફળ છે.

પ્રથમ દેવલોકમાં હેમપ્રભુ નામે એક દેવ હતો, તેણે એક સમયે કોઈક કેવલી સુનિને પુછ્યું કે:—“હે ભગવન્ ! મને સમ્યક્ત્વ થશે કે નહિ અને હવે મારો જનમ કઈ યોનિમાં અને કયાં થશે ?”

આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં કેવલી ભગવંતે જોલ્યા કે:—“હે દેવ ! અહીંથી ચ્યવીને આ જ વનમાં વાનર થઈશ અને તને કષ્ટથી ધર્મપ્રાપ્તિ થશે.”

આ પ્રમાણે સાબળીને તે દેવે પોતાના માત્ર પ્રબોધને માટે પ્રત્યેક શિક્ષાઓ પર નમસ્કાર મહામત્રની પદ્મિઓ દોતરી ગણી કાલાતરે તે દેવ સ્વયંને વાનર થયો અને તે પહેલી પદ્મિઓ ભેદને તેને પોતાના દેવભવનુ નમસ્કાર થયું પછી તે ત્યાં અનશન કરી મનમા તે નમઃ ૧૨ મહામત્રનુ નમસ્કાર કરતા કરતા મૃત્યુ પામીને ફરીથી પાછો તે જ વિમાનમા પૂર્વ નામ ધારી દેવ થયો તે દેવે પોતાના આગામી બોધને માટે પણ મનમા પ્રમન્ન થઈને અર્પણા શ્રીગાતિનાથ પ્રભુનુ આ ઉન્નત ચૈત્ય કરાવ્યું છે

આ પ્રમાણે સાબળીને શ્રીદેવે પણ તે મુનિની પાને વાર વાર મમ્મદ્ પાઠ કરીને નમસ્કાર મત્રને પોતાના નામની જેમ અનુલિપ્ત કર્યો અને તે જ ચૈત્યમા શ્રીગાતિનાથ પન્નામાની મન્મુખ રહીને વિધિપૂર્વક તેણે શ્રીનમસ્કાર મહામત્રનો એકલાખ વાર બપ કર્યો અને તે બપની મમાસિ યતા હેમપ્રભદેવ તેના પર મતુષ્ઠ થયો તેથી તે પુણ્યવતને તેણે અમોઘવિન્યા નામની નદિ આપી તથા કાપિલ્ય નગરમા લઈ જઈને દેવતાઓ તેને પોતાના ગત્ય પર ફરીથી ન્યાપન કર્યો અને તેવી મમન્ત રાજમહામા તે અશ્વપદને પામ્યો વળી કામડેપ નગરનો રાજા પણ તેનો દામ વધી ગયો અહો ! શ્રીનમસ્કાર મહામત્રનો મહિમા ખરેખર ! કોઈ અનુભવ જ છે કહ્યું છે કે —

‘મદ્દો પચનમસ્કાર કોડ્યુદારો જગત્સુ યા ।

મપદોષો સ્યય ઘટે, ઘટેડનતાસ્તુ તા સતામ્ ॥”

અર્થાત્ — અહો ! જગતમા પચ નમસ્કારની કોઈ અજળ ઉદાગતા છે, કે પોતે આઠ અપદાને ધારણ કરે છે અને નર્મિનીને તે અનત મપદા આપે છે શ્રીનમસ્કાર મત્રની નળના કરવામા તત્પર એવો તે ગત મગલ પામીને નાહેડ દેવલોકમા દેવતા થયો

इति नमस्कृतिमस्मृतिज फल, सुतिपुटे पत्तिपीय दरीरिज ।

हदि जपतु तमेप नमतु च, प्रणयत परमेष्ठिपदाम्पुजम् ॥१॥

આ પ્રમાણે નમઃ ૧૨ના નમસ્કારી થતા ફળને દાનથી સાબળીને ભાગ્યનો તેને જ અતરમા ધાન્ય કરે અને પગમેહિતા પદ્મમાને પ્રેમથી નમસ્કાર કરે

સુદર્શન શેઠની કથા.

સીલં કુલબ્રાહ્મણં, સીલં રૂઢં ચ ઉત્તમં હોદ્ધ ।

સીલં ચિય પંડિત્તં, સીલં ચિય નિરૂપમં ધર્મમ્ ॥૧॥

અર્થાત્:—શીલ એ કુળનું સાચું આભૂષણ છે, શીલ એ સર્વોત્તમ રૂપ છે, શીલ એ પ્રબલ પાંડિત્ય છે અને શીલ એ જ ખરેખર નિરૂપમ ધર્મ છે.

નમસ્કાર મંત્ર-પ્રભાવ

જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં અત્યંત પ્રસિદ્ધિને પામેલ અંગદેશના આભૂષણ સમાન ચંપા નામની નગરીમાં ઈન્દ્ર સમાન તેજસ્વી અને પરાક્રમી એવો દ્વિધિવાહન નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે રાજાને રૂપમાં રતિને પણ હરાવનારી અને ગુણવાન એવી અભયા નામની પટરાણી હતી. તે જ નગરમાં રાજમાન્ય અને આર્હત ધર્મનો પરમ ઉપાસક ઋષભદાસ નામનો શ્રેષ્ઠ રહેતો હતો. તે શ્રેષ્ઠિને શીલવાન અને ગુણવાન, ધર્મપરાયણ અને પતિભક્તા આર્હદાસી નામની પરમ શ્રાવિકા પત્ની હતી. તે શેઠને ત્યાં સુભગ નામનો એક નોકર હતો, જે હમેશાં શેઠની ગાયો તથા ભેંસોને જંગલમાં ચરાવવા લઈ જતો અને ખીચું ઘરનું પણ કામકાજ કરતો હતો.

એક સમયે માહ મહિનાની સખત ઠંડીના વખતમાં જંગલમાંથી ગાયો ચરાવીને પાછા ફરતાં માર્ગમાં કાયોત્સર્ગ મુદ્રાએ ઊભા રહેલા અને અંગ પર વસ્ત્ર રહિત તથા એકાગ્રધ્યાને પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થએલા કોઈ જૈન મુનિ તે સુભગના ભેવામાં આવ્યા. મુનિ મહારાજની શાંત મુદ્રા અને તેઓશ્રીના અક્રિયન ભાવથી તે સુભગ ખડું જ આશ્ચર્યચક્રિત થયો, છતાં તે વખતે ઘેર પાછા ફરવાની ઉતાવળને લીધે તેઓશ્રીની સાક્ષાત્ સેવાનો લાભ ન લઈ શકવાથી જતાં જતાં તે આ પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગ્યો કે:—“અહો ! આવા મહાત્માઓને ધન્ય છે. આવા મહાત્માઓથી જ આ વસુંધરા રત્નગર્ભા ગણાય છે. જેઓને પોતાના દેહની જરાએ પરવા નથી, જગતની પરવા નથી અને મોહ મદિરાનો મદ નથી. ગમે તેવી ગરમીમાં કે ઠંડીમાં પણ જેઓ સમાનતા જ ધારણ કરે છે, જેઓની મુખમુદ્રા સદા સુધાકર કરતાં પણ વધારે શીતલ છે, જેઓની એકાગ્રવૃત્તિ અને ધ્યાન પરાયણતા ખરેખર આસન્ન સિદ્ધિને સૂચવે છે.”

આ પ્રમાણે વિચાર કરતો કરતો તે ઘેર પહોંચ્યો. રાત્રે સુતાં સુતાં પણ તે તે જ વિચારમાં લીન હતો અને વિચારતો હતો કે:—“ક્યારે પ્રભાત થાય અને પુનઃ હું તે મુનિના દર્શન કરું” આ વિચારમાં ને વિચારમાં રાત્રિના ચાર પ્રહર પણ તેને ઓવીશ પહોર જેવા લાગ્યા. પ્રભાત થતાંની સાથે જ તે ઉતાવળ કરીને ભેંસો ચરાવવા વનમાં

ચાલ્યો ત્યા જતા રસ્તામા તે જ મ્થળે તેવી જ સ્થિતિમાં ઊભા રહેલા તે મુનિ તેના જોવામા આવ્યા તેઓના તપતેજની પ્રભાથી તે જોતાની સાથે જ અંબઈ ગયો હતો, એટલે તપ્ત જ તેઓને નમસ્કાર કરીને ચોડી વાગ તેઓની મન્મુખ થોકે એટલામા સૂર્યનો ઉદય થતા ધ્યાન પાળીને તે મુનિરાજ હૈં નમો અરિહતાળ એ પદનો ઉચેથી ઉચ્ચાર કરવા પૂર્વક કાચોત્સર્ગ પારીને આઠાશમાર્ગે ચાલ્યા ગયા, આથી તેની અન્યથાની પાર રહ્યો નહિ

મુભગે વિચાર કર્યો કે —“ખરેખર ! એ પદ આઠાશગામિની વિધાનો મત્ર છે અને જોતા પ્રભાવથી જ તે મુનિ આઠાશમા ઉડી ગયા ” આ પ્રમાણે વિચારી તેણે તે મત્રને એક સાચા મોતીના અમૃત્ય હાર કરતા પણ વધારે ઈમતી ગણી પોતાના હૃદયમા ધારણ કર્યો તે રાત દિવસ તે જ પદનુ સ્મરણ કરવા લાગ્યો એક વખત શેઠના સાલજવામા તે આવવાથી તેને પામે જોમાડીને તેને કહેવા લાગ્યો કે —“હ મુભગ ! આ મત્ર આઠાશગામિની વિધાનો જ મત્ર છે એમ અમત્રો નહિ, કારણ કે સ્વર્ગ અને મોક્ષ મેળવવાનો પણ તે મહામત્ર છે માટે તેનું જતનથી સ્મરણ કરજે અને તારા ‘મુભગ’ નામને માર્થક કરજે એ મત્રનો પ્રભાવ એક મુખથી યથાર્થ વર્ણવી ન શકાય કંપવૃક્ષ, ચિતામણિ, કામકુલ અને પારમમણિ એ ચાર પણ જેના પ્રભાવથી શરમાઇને વસુધામાથી વિદાય થઈ ગયા હે મુભગ ! જો તું આગામી અનુપમ મુખની ઇચ્છા કરતો હોય, તો આ નમસ્કાર મહામત્રનો નિત્ય પાઠ ચૂકીશ નહિ ” આ પ્રમાણે શિખામણ આપીને નમસ્કાર મહામત્રના બધાએ પદો શેઠે તેને ગીળવ્યા નમસ્કાર મહામત્રના આ પ્રમાણેના ઉત્તમોત્તમ શુભો સાલજીને મુભગના મેમાત્ર ખડા થઈ ગયા અને નમસ્કાર મહામત્રની પોતાને ધજેલી પ્રાસિવી તે પોતાની જાતને ધન્ય માનવા લાગ્યો

૨૬ને રત્ન, શેઠીને વૈદ્ય, અધને નેત્ર, મુમુમુને શુરુ, અને ભૂખ્યાને પરમાન્તની પ્રાપ્તિ થવાથી જેમ પરમ આનંદ ધાય તેમ તે પણ આનંદ પામ્યો ત્યારપછી વાર વાર તેનું સ્મરણ કરવાથી પોતાના નામની જેમ તેને અતઃકળુમા સ્થાપિત કરીને હમેશા નિયમિત તેનો જાપ કરવા લાગ્યો

એક વખતે વરસાદના સમયમા તે ભેજો ચારવાને વનમા ગયો, ત્યા ભેસો નદી ઉતરીને સામી પાર ડોઇના ખેતરમા ગઈ, તેવી મુભગને પોતાના ગેઠ તરફથી કપકો મળવાની ધાત્તી લાગી, તે કારણને લીધે નમસ્કાર મહામત્રનું સ્મરણ કરતો તે નદીના પ્રવાહમા પડ્યો મનુષ્ય ધારે છે કાર્થ અને દૈવ કટે છે કાર્થ, મનુષ્યની મઘળી ધારણાએ જો દૈવ અનુકુળ હોય તો જ પાર પડે છે જો જગતપગ ડર્મગતની મત્તા ન ચાલતી હોત, તો ‘ધર્મીને ત્યા પાડ’ વગેરે વગેરે કહેવતોની માર્થકતા મિદ્ધ થઈ રાકત જ નહિ પ્રવાહમા પડતાની સાથે જ મુભગને એક વોખડનો મન્મુખત ખીલો મક્ષ રીતે વાગ્યો

કપિલા કપટજળથી તેને અંદરના ઓરડામાં લઈ ગઈ. અને બારણાં બંધ કરીને કહેવા લાગી કે:—“તમારા નામની ઝંખના કરતાં કરતાં આજે તે સફળ કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે, માટે મારી યાચનાનો સ્વીકાર કરી મને સ્નેહદાન આપો; કારણ કે ફરીને આવો યોગ મળવો મુશ્કેલ છે.”

આ પ્રમાણેનાં વચનો સાંભળી મુદર્શન વિચાર કરવા લાગ્યો કે:—“અહો ! વિપયાસક્ત મનુષ્યો કેટલા બધા અંધ બની જાય છે ! કામાંધ મનુષ્યો છતી આંખે આંધળા અને છતાં કાને બહેરા થઈ જાય છે. શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે:—

“दत्तस्तेन जगत्यकीर्तिपटहो गोत्रे मषिकूर्चक—

आरित्रस्य जलंजलिर्गुणगणारामस्य दावानलः ।

संकेतः सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढः

शीलं येन निजं विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचिंतामणिम् ॥૧॥

અર્થાત્—સમગ્ર લોકમાં ચિંતામણિ સમાન પોતાનું શીલ જેણે ગુમાવી દીધું છે, તેણે જગતમાં પોતાના અપયશનો પટલ વગાડ્યો, ગોત્રમાં મસિનો કુચડો ફેરવ્યો, આરિત્રને જલાંજલિ આપી, ગુણના સમૂહરૂપ જે બગીચો તેમાં દાવાનળ મૂક્યો, સર્વ સંપત્તિઓનો નાશનો સંકેત કર્યો અને મોક્ષનગરીના દ્વારમાં તેણે મજબુત કપાટ દીધો સમજવો.”

શીલભંગના ખરાબ પરિણામો નજરે જોવા છતાં પણ કામાંધ મનુષ્યો કોઈ પણ જાતનું અકાર્ય કરતાં ખચકાતા નથી. અહો ! એક વિષયની કામના પૂરી કરવાને માટે મનુષ્યો કેટલા બધા પ્રપંચ ખેલે છે. પ્રતિકુલ ઉપસર્ગો કરતાં આવા અનુકુલ ઉપસર્ગોમાં પોતાના ધૈર્યને ચલિત થવા ન દેવું એ જ મહાપુરુષનું લક્ષણ છે. અત્યારે કોઈપણ રીતે આ કસોટીમાંથી મારે પસાર થયા વિના છુટકો નથી અને તેને માટે કદાચ ‘શઠં પ્રતિ શાઠ્યં કુર્યાત્’ એ નીતિવાક્યનો આશરો લેવો પડે તો પણ તેમાં દોષ નથી.”

મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર કરીને તે કપિલાને કહેવા લાગ્યો કે:—“હું કપિલા ! હું ઘણો દિલગીર છું કે તારી આ યાચનાને સફલ કરવાનું મારામાં સામર્થ્ય નથી. આવી યૌવનાવસ્થામાં પણ વિષય સુખથી વંચિત રાખવા વિધિએ મને નપુંસક બનાવ્યો છે. ખરેખર ! આ અવસ્થાનું એ જ ફળ છે, છતાં અત્યારે દૈવ સિવાય બીજા કોને મારે દોષ દેવો ? હું કપિલા ! તેં યાચક પાસે ધનની અને વંધ્યા પાસે પુત્રની માગણી કરવાનું સાહસ કર્યું છે, નહિ તો તારા જેવી યુવતિનો યોગ હોવા છતાં ક્યો કામિક પુરુષ રતિવિલાસ માટે આનાકાની કરે ? આ પ્રકારના તેના વચનથી તે નિરાશ બની ગઈ, એટલું જ નહિ પણ તે એટલી બધી શરમાઈ ગઈ કે કોઈ પણ ઉચ્ચાર કર્યા વિના તેને વિદાય કરી દીધો. મુદર્શન પણ પોતાની યુક્તિ સફળ નીવડવાથી તથા શીલની રક્ષા થવાથી અતિ આનંદ પામતો પોતાના ઘેર આવ્યો.

એક વખતે દ્વિધિવાહન રાત્રી સુદર્શન અને કપિલાને સાથે લઈને ઉપવનમાં કીડા કરવા ગયો. વિવિધ વાર્તા વિનોદમાં મગ્ન થઈ તે ત્રણે જણા આમતેમ બગીચામાં ફરતા હતા, તે જ વખતે કપિલાને સાથે તેડી અભયારાણી પણ તે જ બાગમાં કીડા કરવા આવી.

તે બંને જણીઓ સુગારરસના મરોવરમાં નાક મુધી નિમગ્ન થઈ અને તે જ વિષયની વાતો કરતા કરતા પુષ્પિત લતાઓની છાયામાં, તો ઘડીવાર ફુવારાના શીતલ સમીરમાં, લાલુવાર ગપાના ચોકમાં, તો થોડી વાર માધવીના મેદાનમાં, એ રીતે શ્રમ વિના સ્વેચ્છાથી તે બંને હસની ગતિને પણ હંગામે તેવી મદ ગતિથી વિલામપૂર્વક પરસ્પર પુષ્પોના દડા નાખતી ફરતી હતી.

આ વખતે તે બાગની બાજુ પરના રસ્તેથી સુદર્શનની પત્ની મનોરમાં પોતાના છ પુત્રોની માથે નોકળી તેણીની ચાલવાની સુફર છટા તથા લાવણ્યતા જોઈને કપિલાએ રાણીને પુછ્યું કે —“હે મહાદેવી ! આ રણા અને રતિને હરાવે તેવી તથા લાલિત્ય ભરેલી લલિત ગતિથી ગજને પણ ચરમાવે એવી આ લલના ડોણ છે ?”

કપિલાની બોલવાની અને રાષ્ટ્ર રચનાની શૈલીથી પ્રમગ્ન થતી અભયારા કહેવા લાગી કે —“હે કપિલા ! લલનાઓમાં લક્ષ્મીતુલ્ય અને ળળા કૌશલ્યથી સરસ્વતીને પણ ચરમાવે તેવી તે સુદર્શન ચેકની ગૃહલક્ષ્મી છે”

આ સાલગતા જ તે ચમકી અને આશ્ચર્ય સહિત ફરીથી પૂછવા લાગી કે —“હે દેવી ! એ કમલાક્ષી જો સુદર્શનની જ ધર્મપત્નિ હોય, તો તેના મતાનો માટે મને અતિશય જોડમ આવે છે”

અભયારાને આ વાતમાં મોટો લેદ્દ જણાયો, તેથી તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરવા વાતને આગળ લખાવીને બોલી કે —“કપિલા ! જગતનો સામાન્ય નિયમ નજર સામે મોજુદ છતાં તારે તેમાં શકા લાવવાનું શું ગણ્યું છે ?”

કપિલા બોલી કે —“હે સ્વામિની ! એક વખતના પ્રસંગ પરથી મને માલુમ છે કે તે નપુસક છે, આ પ્રમાણે લેદ્દ બોલીને પ્રથમ બનેલી બધી વાત ઢીંસી સલાજાવી”

અભયારા હસીને કહેવા લાગી કે —“હે કપિલા ! તને તેણે છેતરી છે સુદર્શન ધર્માત્મા હોવાથી પરદાનઓમાં તે નપુસક જ છે, પરંતુ ન્વહારામાં તે નપુસક નથી અરે મૂર્ખાંત્રી ! તેની આકૃતિ અને બોલવા પરથી પણ તું તેને ચારખી ન રાકી ?”

આ પ્રમાણે અભયારાએ ઢરેલી મરકડીથી તે એટલી બધી વિલક્ષણ બની ગઈ કે, ઘડી વાર મુધી તો બોલવાને પણ તેની જીભ ન ઉપડી છેતરે મનમાં એક યુક્તિ રચીને તે

કહેવા લાગી કે:—“હે અભયા ! મને તો એ સુદર્શન લલે છેતરી ગયો, પણ તું એની સાથે રતિવિલાસ કરે, તો તારી ચતુરાઈ ખરી.”

આ સાંભળીને અભયા બોલી કે:—“હે કપિલા ! એ કાંઈ મોટું મહાભારત કાર્ય નથી કે ન જ બની શકે. રૂપવાન એવી રાજકન્યાઓમાં પણ મોહ ન પામનાર એવા રાજાને પણ હું મારા નેત્રથી નચાવું છું, વનવાસી તાપસો અને મહર્ષિઓ પણ કામિનીઓના કટાક્ષ દેખી લલચાઈ જાય છે, તો આ બિચારા પામરનું શું ગળું કે ભામિનીની બ્રહ્મી પર ભ્રમરની જેમ ભ્રમણ ન કરે.”

અરે ! એકેન્દ્રિય એવા વૃક્ષો પણ કામિનીઓના કર સ્પર્શથી વિકસ્વર થાય છે, તો પછી પંચેન્દ્રિય મનુષ્યોનું તો કહેવું જ શું ? કહ્યું છે કે:—

“સુભાષિતેન ગીતેન, યુવતીનાં ચ લીલયા ।
મનો ન મિચત્તે યસ્ય સ યોગી હ્યથવા પશુઃ ॥૧॥

અર્થાત્—સુભાષિત, સંગીત અને લલનાઓની લીલાથી જેનું મન ભેદાતું નથી, તે યોગી અથવા પશુ સમજવો.”

અહા ! હું તો એટલે સુધી કહ્યું છું કે, યોગીઓ અને પશુઓ પણ લલનાઓના લાલિત્યમાં લલચાઈ અને લપટાઈ જાય છે, તો હે કપિલા ! હું પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે:—
“જો સુદર્શનની સાથે રતિવિલાસ ન કરું તો મારે અગ્નિમાં બારોબાર પ્રવેશ કરવો.”
આ પ્રમાણે અભયાએ શપથ લીધા. પછી કેટલોક સમય કીડા કરી તે બંને પોતપોતાને ઘેર ગઈ, રાજા વગેરે પણ અમુક વખતસુધી ત્યાં વિલાસ કરી સ્વ સ્વસ્થાનકે ચાલ્યા ગયા.

એક દિવસે અભયાએ પોતાની પ્રતિજ્ઞાની વાત પોતાની પંડિતા નામની ધાવમાતાને એકાંતમાં કહી સંભળાવી. એટલે તેણે કહ્યું કે:—“હે પુત્રી ! મહાત્મા પુરુષોનું ધૈર્ય અને મેરૂ પર્વતનું શિખર એ બંને ડગાવવા મહા મુશ્કેલ છે. તું જાણતી નથી કે સામાન્ય શ્રાવક પણ પરસ્ત્રી સહોદર હોય છે, તો આ પુણ્યાત્મા સુદર્શનની તો વાત જ શી કરવી ? ઝાંઝવાના જળથી તૃષા છીપાવવી, સસલાના શિંગડા માટે વનમાં ભટકવું અને સુદર્શનના શીલ ભંગ માટે સાહસ કરવું તે બરાબર છે. માટે હે વત્સે ! આ પ્રતિજ્ઞા તેં સંપૂર્ણ વિચાર કર્યા વિના કરી છે, તેનો નિર્વાહ કરવો અતિ દુષ્કર છે.”

ધાવમાતાની આ રીતની શિખામણ સાંભળીને પુત્ર અભયા બોલી કે:—“હે માતા ! ગમે તેમ થાય પણ એ પ્રતિજ્ઞાનો મારે નિર્વાહ કરવો જ પડશે. તમારે કોઈ પણ ચાલાકી વાપરીને તેને એક વાર અહીં લઈ આવવો. જો મારાં લીધેલા વચનનો ભંગ થાય તો મારે અગ્નિ પ્રવેશ કરવાનો વખત આવે.” તેણીનો આવો દહાગ્રહ જાણીને પંડિતાએ વિચાર કરીને કહ્યું કે:—“હે વત્સે ! એ પર્વના દિવસે પૌષ્ઠ લઈને કોઈક શૂન્યગૃહમાં

કાર્યોત્સર્ગે રહે છે, તેવા અવમરે લાગ સાધીને તેને અહીં લાવવો ઠીક પડશે, બીજી કોઈ રીતે તેને અહીં લાવવો મુશ્કેલ છે, ઢારણ કે તે હવે પરસ્ત્રીઓનો ઠીક વિશ્વાસ જ કરતો નથી અને મોટે ભાગે કાર્ય પ્રમગે પણ બીજા ડોઢના ઘેર જતો નથી”

આ યુક્તિ અભયાને અનુકૂળ લાગવાથી તેણીએ તે કબુલ રાખી પછી પડિતા પહેરેગીરેને વિશ્વાસ બેસાડવા સુદર્શનના ચારીર પ્રમાણુ જેટલી એક બનાવટી મૂર્તિ બનાવરાવીને દરરોજ અત પુરમા લઈ જતી અને પાછી લાવતી હતી

૧૮

૧૯

૨૦

૨૧

એકદા કૌમુદીપર્વ આવતા સર્વ નગરવાસીઓને વનમા જઈ કીડા કરવાનો રાજાએ પટલ વગડાવ્યો તે જ દિવસે આતુર્માસિક પર્વ હોવાથી રાજાની અનુસા મેળવી સુદર્શન શેઠ ધર્મકૃત્ય કરવા ઘેર રહ્યો આ અવમરની તક લઈને પડિતાએ અભયાને કહ્યું કે - “તારી ધારેલી પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરવા આજે કૌમુદી મહોત્સવમા ન જતા તારે ઘેર જ રહેવું” એટલે તેણી ગિરોવેદનાતુ ગહાતુ ગતાવી ગમને મમળવી ઘેર રહી

તે જ દિવસે સુદર્શન શેઠ દેવપૂજન વગેરે દિનકૃત્ય ઝગીને રાત્રિએ એક શૂન્ય ઘરમા કાર્યોત્સર્ગ ધ્યાને રહ્યા આ વખતે પડિતા ત્યા આવી અને તેઓને પાલખીમા બેસાડીને અભયા પામે લઈ ગઈ પોતાના મનોરથ અને પ્રતિજ્ઞાની સિદ્ધિ થવાનો વખત પામે આવેલો ભેષ અભયાના આનંદનો પાર ન રહ્યો પોતાના શરીરને આભૂષણો વગેરેથી અધિક દીપાવતી તે સુદર્શન શેઠની પામે આવી વિરહાકુલ બનીને આ પ્રમાણુ બોલવા લાગી કે - “હે ભદ્ર ! આપના કુદ કુમુમ જેવા હાસ્યથી, પ્રમગ વાસિત વિસ્તવર કમળ જેવા નેત્રથી, પન્વાળાની ગદ્ગદતાને ધારણ કરનાર તમારા અધરોષ્ટના ચુ બનથી, કેશવર્ણી એવી આ તમારી કાયાના આલિંગનથી મારા અને તમાગ બનેના મનોરથ પૂર્ણ કરો” આ પ્રકારના શૃંગારિક વચનોથી તેણીએ બહુ વાર યાચના કરી, પરંતુ તે યાચના સુદર્શનના ધ્યાનની શ્રેણિને વધારે વિકસિત કરવાના એક આધનરૂપ થઈ પડી

જેમ જેમ તેણીએ વિકાગી અને શૃંગારિક શબ્દોથી વિવયની યાચના કરવા માડી, તેમ તેમ સુદર્શનનો આત્મા ઉચ્ચ ઉચ્ચ ધ્યાનની શ્રેણિ પર આરૂઢ થતા તેણે એવો નિશ્ચય કર્યો કે - “બ્યા સુધી આ અનુકૂળ ઉપમર્ગથી હું સુક્ત ન થાઉ ત્યાસુધી મારે કાર્યોત્સર્ગ પારવો નહિ” આ પ્રમાણુનો નિશ્ચય કરીને તેઓ ધ્યાનમ્થ રહ્યા

નમ્ર અને અનુકૂલ વચનોથી પણ બ્યારે સુદર્શન તરફથી મતોપકારક પ્રત્યુત્તર ન મળ્યો, એટલે અભયા રોપમા આવી ગઈ અને કર્કશ વચનોથી કહેવા લાગી કે - “અરે પૂર્ત ! આવી રીતે નમ્ર થઈને તારી પ્રાર્થના કરતા પણ તને દયા નથી આવતી ? આવીને આવી રીતે કયા સુધી મને મતાવીશ ? હું એક મહાગનની પટગણી થઈને પણ

તારી પાસે દીન થઈને ઊભી છું છતાં તારું કઠોર હૃદય હલુ કેમ પીગળતું નથી? અરે! અછલના અંધા! સ્ત્રીઓને વધારે છંછેડવાથી તેઓ નાગણુ કરતાં પણ વધારે ભયંકર બની જાય છે અને છેવટે તેઓ શું કાળ દેખાડે એ તને ખબર નથી? વાઘણને પંપાળવી તો દૂર રહી, પણ તેને ઉલટી સતાવીને વિકાળ શા માટે બતાવે છે? અરે અધમ! મારી પાસે પણ તું પોતાની અધમતા દેખાડે છે? અમૃતની તલાવડીમાં ઝેર મેળવી શા માટે પોતાના જીવનને જોખમમાં નાખે છે? જો તારે દુઃખના દરીઆમાં ગરકાવ થઈ જવું હોય, યમના અતિથિ થવું હોય અને અહીં જ નારકીનો નમૂનો જોવો હોય, તો જ તું કદાચહી થઈ ઊભો રહે જે. અરે ઢાંગી! આ તારો ઢાંગ હવે વધારે નહીં ટકે, રમણીને રંભડવાનું કાળ અદ્ય સમયમાં જ તારા જોવામાં આવશે.”

આ પ્રમાણેના પ્રચંડ વાદ્મહારો કરવા સાથે તે વારંવાર મુદર્શનના શરીરનો સ્પર્શ કરવા લાગી અને તેના હાથ વગેરેને દબાવતી, ખેંચતી તથા પોતાના ખીન પયોધર સુધી લઈ જતી, કોઈક વાર તેના ગળામાં પોતાનો કમળ જેવો હાથ નાખી લટકતી, તો કોઈક વાર વિલક્ષણ રીતે આલિંગન દેતી, આ પ્રમાણેની અસભ્ય ચેષ્ટાઓથી પણ મહાત્મા મુદર્શનના એક રોમમાં પણ વિકાર ન જાણ્યો. વિષયની યાચના કરતાં, લગલગ રાત્રિનો અંત આવ્યો છતાં પણ નિર્લાંગીના મનોરથોની જેમ અભ્યાસનો મનોરથ ફલિભૂત ન થયો. યુક્તિ, પ્રયુક્તિઓ બધી વ્યર્થ ગઈ અને પોતાની મનોકામના કોઈ પણ રીતે સંપૂર્ણ નહિ થઈ શકે એમ તેણીને ખાત્રી થઈ ગઈ.

પોતાની ઇચ્છા પાર નહિ પડતાં પોતાને નિરાશ કરવા માટે તેણીને મુદર્શન પ્રત્યે વૈરે લેવાની ઇચ્છા થતાં જ પોતાના નખવતી પોતાના શરીર પર ઉઝરડા કરીને તથા વઓને અસ્તવ્યસ્ત કરી નાખી શોર બકોર કરવા લાગી.

શોર બકોર સાંભળી પહેરેગીરો તરત જ ત્યાં દોડી આવ્યા અને ધ્યાનસ્થ મુદર્શન શેઠને ત્યાં જોઈને તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે:—“અમૃતમાંથી ઝેર, જળમાંથી અગ્નિ અને અંદનમાંથી હુર્ગાંધિની પ્રાપ્તિ હલુ સુધી થઈ હોય એવું સાંભળવાલાં પણ નથી તેમ આ ધર્માત્મા મુદર્શન આવું અપકૃત્ય કરે એ માની શકાતું નથી, કારણ કે એ પુણ્યાત્મા રસ્તો ચાલતા પણ ઉંચી નજરે જોતો નથી. અત્યારે પણ તેઓની દૃષ્ટિ નાસિકાના અગ્ર-ભાગ પર સ્થિર હોવાથી નિર્વિકારી દશાનું તે સૂચન કરે છે. આવા પુણ્યવંત ધર્માત્માનો એકદમ નિઘ્રહ કરવો અનુચિત છે.”

આ પ્રમાણે વિચાર કરી પોતાની ફરજ બજાવવા રાજાને તે વાતની જાણ કરવા માટે પહેરેગીરો ગયા. આ સમાચાર સાંભળતાં રાજાને પણ મોટો સંદેહ ઉત્પન્ન થયો કે:—“મુદર્શન જેવા ધર્માત્મા માટે આવા આચરણની સંભાવના કદી સત્ય હોય જ નહિ.” છતાં પણ આ વસ્તુસ્થિતિનો નિર્ણય કરવા માટે રાજા પોતે ત્યાં ગયો,

વસ્તુસ્થિતિની તપાસ કરતા રાજાને ખૂબ પ્રપચ થયો હોય તેમ લાગ્યું પરંતુ સત્યા-સત્યનો ભેદ જાણ્યા વિના ન્યાય આપી દેવો એ તેને ઉચિત લાગ્યું નહિ પોતે ત્યા આમન પર બેઠો એટલે અભયા રોતી રોતી ગદ્ગદ કંઠે કહેવા લાગી કે—“હિ સ્વામિન! આપશ્રીની અનુજ્ઞાથી હું આજે અત પુરમા રહી હતી, પરંતુ ત્યા આ પ્રપચી શેઠ કોણ બેઠો કયા માર્ગથી આવીને મારી પાને અયોગ્ય યાચના કરવા લાગ્યો મીઠા મીઠા વચનોથી મને લોભાવવામા એણે બાકી ગળી નવી, પરંતુ હું મારા સ્ત્રી ધર્મથી જરાએ ચલા યમાન થઈ નહિ, એટલે આ પાપાત્માએ મને નબક્ષત કર્યા, કે જે અત્યારે આપને ખતા વતા પણ મને શરમ આવે છે ન્યારે કોઈ પણ ગીતે એ ક્ષાવી નાકયો નહિ, ત્યારે હું અખલા પર બળાત્કાર કરવાની એણે ડોરિય કઠી આથી હું ગભરાઈને ખૂંચો પાડવા લાગી, તેથી આ ચોડીદારો દોડી આવ્યા, તે પહેલા પોતાનો પ્રપચ ખુલ્લો ન થઈ જાય તેટલા માટે તેણે આ ધ્યાનનો ઢોગ કર્યો છે તેથી હું દેવ! તેના મિથ્યા આડબરને સત્ય ન માનતા દોષપાત્રને શિક્ષા કરવી એ સર્વ રાજાઓનો ધર્મ છે”

અભયાના યુક્તિ પુર સરના લાપણથી સુદર્શનની નિર્દોષતા માટેનો ગળનો અભિપ્રાય કાંઈક મદ પડી ગયો એટલે તેને ખૂણ્યુ કે—“આ અયોગ્ય કૃત્ય તમે કર્યું છે?”

સુદર્શન શેઠ અભયાની દયા લાવી કાર્ગ બોલ્યા વિના મૌન બોલા રહ્યા એટલે રાજાએ વિચાર્યું કે—“પરંત્રી લ પટ અને ચોરનુ લક્ષણ મૌન છે” આ પ્રમાણે કટપના કરીને નિષ્કૃંપ કર્યો અને સર્વ સમક્ષ તેઓને દોષિત ઠરાવીને મનમા ક્રોધ લાવીને રક્ષકોને હુકમ કર્યો કે—“અમન્ત નગરમા આ શેઠના દોષને વિટળનાપૂર્વક બહોરુ કઠીને પછી તમારે તેને શુણીએ લટકાવવો”

x

x

x

x

x

દેવની અકળકળાને કોણ પહોચી શક્યુ છે ચદનને બાળો, કૂટો પણ તે પોતાની સુવાસ તજશે નહિ, તેમ ઉત્તમ પુરુષો ગમે તેવા મકટ આવે પણ પ્રાણુતે પોતાનો ધર્મ તજશે નહિ તે નહિ જ તજે

રાજાની ઉપર પ્રમાણેની આજ્ઞા થતા જ રક્ષકો સુદર્શન શેઠને પ્રથમ તો ગામની બહાર લઈ ગયા તેઓના મન્તક ઉપર ઠરેણના પાદડા બાધ્યા, કંઠમા લીંબડાના પાનના હાર પહેરાવ્યા, ગરીરે રાતો રગ ચોપડી રક્ત અને સુખ પર મેશ ચોપડી સ્થાપ બનાવ્યા આ પ્રમાણે મહા વિટળના કઠી તેઓને એક ગધેડા પર બેસાડ્યા અને ત્યાથી ગામમા લાની કર્કશ વાણુ ત્રેના નાદપૂર્વક નગરમા ચીટે ચીટે અને મહોલે મહોલે ફેરવીને ‘આ ગળના અત પુરનો અપરાધી છે, માટે આવી વિટળનાને તે પાત્ર છે’ આ પ્રમાણે લોક સમક્ષ ઉદ્ઘોષણ કરવા લાગ્યા,

આ પ્રમાણેની ઉદ્ઘોષણા કરતાં કરતાં સુદર્શન શેઠનું ઘર માર્ગમાં આવ્યું. પોતાના સ્વામીનાથની આવી અસંભાવ્ય અવસ્થા જોઈને મનોરમા તરત મૂર્ચ્છા ખાઈને જમીન પર પડી. દાસીઓએ તુરત જ દોડી આવી શીતલોપચાર કરી તેણીને આવધાન કરી, એટલે તે અશ્રુપૂર્ણ નયનોએ વિલાપ કરવા લાગી કે:—“અહા ! આવા પવિત્ર મારા પતિદેવ પર આવી શી અણુધારી આફત ? અરે ! જેઓના અદ્ભૂત ગુણોથી દેવતાઓ પણ આશ્ચર્ય પામે તેમ છે, છતાં દુર્દેવની આ શી ચેષ્ટા ? જેઓનું અંતઃકરણ આહત્ત ધર્મની પ્રભાવી સદા પ્રકાશિત છે, ત્યાં આવા બળાત્કાર રૂપ અંધકારનો સંભવ શી રીતે માની પણ શકાય ? કદાપિ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશામાં ઉગે અને સુધાકર સુધાને બદલે અંગારા વરસાવે તથાપિ આ પુરુષોત્તમમાં આવો દુર્ગુણ ન સંભવે. અરે ! મારા સ્વામીનાથ પર આવું સંકટ અને કલંક જે આવ્યું તે મારા પાપનો ઉદય હું સમજું છું. અહા ! ઉત્તમ પુરુષોએ સ્ત્રીઓને અર્ધાંગના કહી છે, તેની મતલબ એ છે કે—પતિના સુખ અગર દુઃખમાં તે પોતાના અડધા અંગ જેટલી ફરજ બજાવે, એટલે સુખમાં સમાન ભાગ લેનાર અને દુઃખમાં પણ સંપૂર્ણ મદદ કરનાર હોવી જોઈએ. મારા પ્રાણવલ્લભના સંકટને જોઈને માત્ર વિલાપ કરી મારે જેમ્મી રહેવું ઉચિત નથી. એ જીવનઆધારના હાથમાં મારા જીવનની દોરી છે અને જો તે તૂટી જાય તો મારે જીવવું પણ શા કામનું ? માટે જ્યાં સુધી શાસનદેવતા મારા પ્રાણેશ પર આવેલા આ કલંક અને સંકટનું નિવારણ ન કરે, ત્યાં સુધી મારા જેવી કુલીન સ્ત્રીઓએ અનશન કરવું તે જ શ્રેયસ્કર છે.”

પોતાના મન સાથે આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરીને મનોરમા પોતાના ગૃહના એક પવિત્ર ભાગમાં કાચોત્સર્ગ ધ્યાને ઊભી રહી શાસનદેવતાનું સ્મરણ કરવા લાગી. સુદર્શન શેઠના શીલ મહિમાથી અને સતી મનોરમાના સંકલ્પ બળથી તત્કાળ શાસનદેવી અંતરિક્ષમાં રહીને બોલી કે:—“હિ વત્સે ! તારા સંકલ્પ બળથી હું પ્રસન્ન થઈ છું, તારે લેશ પણ વિષાદ ન કરવો. તારા સ્વામીનાથની પવિત્રતા પ્રગટ થશે અને પુનઃ તારા માટે સુખના સૂર્યનો ઉદય થશે.”

અહીંયાં સુદર્શન શેઠને સ્થળે સ્થળે વિટંબના પમાડતાં તે રક્ષક લોકો તેમને સમસ્ત નગરમાં ફેરવીને શૂળીના સ્થાન આગળ લઈ ગયા.

તોયત્યગ્નિરપિ સ્વજત્યહિરપિ વ્યાઘ્રોઽપિ સારંગતિ,
વ્યાલોપ્યશ્વતિ પર્વતોપ્યુપલતિ ક્ષ્વેડોપિ પીયુષતિ ।
વિઘ્નોપ્યુત્સવતિ પ્રિયત્યગ્નિરપિ ક્રીડાત્તઙાગત્યપાં,
નાથોઽપિ સ્વગૃહત્યટવ્યપિ નૃણાં શીલપ્રભાવાદ્ધુવમ્ ॥૧॥

અર્થાત્—શીલના પ્રભાવથી મનુષ્યોને અગ્નિ જળ સમાન થઈ જાય છે, સર્પ પુષ્પની માળા બની જાય છે, વાઘ હરણ જેવો થઈ જાય છે, મદોન્મત્ત હાથી અશ્વ જેવો ગરીબ બની જાય છે, પર્વત એક સામાન્ય પથ્થર જેવો બની જાય છે, વિદ્ય પણ ઉત્સવરૂપ થઈ

બધ છે, શત્રુ મિત્ર થઈ બધ છે, મમુદ્ર એક ક્રીડા કરવાના સરોવર જેવો બની બધ છે અને અટવી પોતાના ગૃહસમાન નિર્ભય થઈ બધ છે

ગજર્ષિ ભટ્ટ હરિ પણ ગીલના સબધમા જણાવે છે કે —

“દેશ્વર્યસ્ય વિમૂષ્ણ સુજનતા શૌર્યસ્ય વાક્સલયમો,
દ્વાનસ્યોવશમ ધૃતસ્ય વિનયો વિત્તસ્ય પાત્રે વ્યય ।
અષ્ઠોઘસ્તપસ ક્ષમા પ્રમચિતુર્ધર્મસ્ય નિર્વાજતા,
સર્વેવામપિ સર્વકારણમિદ શીલ પર મૂષ્ણમ્ ॥૧૧”

અર્થાત્—અશ્વર્યનું ભૂષણ મૌનન્ય છે, શૌર્યનું વચન નિઃશ્વ, જ્ઞાનનું ઉપરામ, ધૃતનું વિનય, વિત્તનું સુખાત્રદાન, તપનું ગમતા, બલનું ક્ષમા, ધર્મનું નિષ્પટ ભાવ, અને મનનું મુખ્ય કારણ એ પગમ ભૂષણ ગીલ જ છે”

સૂણીની નજીક મુદર્શન ગેઠને લઈ ગયા પરી તે મહાપુરુષ ઉચ્ચ ભાવના ભાવતા ભાવતા વિચારવા લાગ્યા કે —“અહા ! આ જગતમા મુખદુ ખના વાદળ કોણે ઘેરી વળ્યા નથી, પરંતુ સુખમા અગર દુઃખમા જે પુણ્યાત્માઓના દૃઢ્યમ દિનમાવી ગીલ મહામ ત્રનો બધ સદા બદ્ધતાવન્યામા ગ્હે છે, તે જ મહાપુરુષોનું જીવન માર્ધં છે, મહાપુરુષો બહારની ચોભા કરતા આત્મિક ગોભાને અધિક મહત્ત્વ આપે છે કહુ પણ છે કે —

“મર્ષેય વા મરણમસ્તુ યુગાતરે વા ।

ન્યાયપાત્તય પ્રવિચલતિ પદ મ પીરા ॥

અર્થાત્—મરણ આજે જ થાઓ અથવા યુગાતરે થાઓ, પરંતુ ઉત્તમ મનુષ્યો મન્માર્ગથી કદાપિ પાછા હકતા નથી ” મારે પણ ધૈર્યનું અવલગન લઈને આ સકટ ભોગવી લેવું ઉચિત છે હે ચેતન ! આના ડગતા ઘણું જ ભયંકર સકટો તે મહન કર્યા છે, નરકની મહાયાતનાઓ પાને આ દુઃખ લેણમાત્ર પણ નથી ખરેખર ! આખર સત્યનો બદલો મળ્યા વિના ગઢેવાનો નથી, કુદરતની પાને મત્યનો જ અતે વિનય થનાર છે પૂર્વકૃત અશુભ કર્મના ઉદય ભોગ્યા વિના છુટકો નથી, માટે આ સકટ મમતાપૂર્વક યેડી લેવું એ જ ધૈર્યંકર છે

મુદર્શન ગેઠ આ પ્રમાણે ગુલ ધ્યાનની ગેલિપર આરૂં થઈ અનુપમ આત્મિક જ્ઞાનક અનુભવવા લાગ્યા તે જ મમયે રાતના દુઃકમ પ્રમાણે વશકોએ પહેલા શપ્કોના પ્રકાર કરી મુદર્શન ગેઠની બની યાત્રી તેટલી કથર્થના કરી, છતાં પણ તેઓ તો મૌન જ રહ્યા આવી ગર્જના વધારે શુભે થયા અને તેઓને મૂળી પર તુરત જ ચઢવી દીધા અને કોપાવેશમા આવી જઈ વધારામા ફટકાનો માગ મગ્ગા માગ્યો પરંતુ તેઓને મૂળી પર ચઢાવતા જ તેઓના અનુવ નીવડી આકર્ષી કેઈ દિવ્ય દેવતાના પ્રભાવથી મૂળીનું નિહાડન બની ગયું એટલું જ નહિ પણ અત્યાદિકના પ્રકારે તેઓને અવકાશ

થઈ ગયા. મસ્તક પરના પ્રહાર મુગટરૂપે પરિણમ્યા, બાહુ પરના બાબુબંધરૂપે, કંઠમાંના હારરૂપે, કાન પરના કુંડલરૂપે અને પગ પરના પ્રહારો પગના અલંકારરૂપે પરિણમ્યા. કેવો ચમત્કાર ! કેવો મહિમા ! અહા ! શીલ ! તારા પ્રભાવથી દેવો તો શું, દેવેન્દ્રો પણ ક્ષણમાં દાસ બની રહે છે. એવા અનુપમ શીલગુણને સહસ્ર કોટિવાર નમસ્કાર.

આ ચમત્કારની ખબર સાંભળતાં જ દધિવાહન રાજા આશ્ચર્યમુગ્ધ થઈ ગયો. પોતાના અયોગ્ય પ્રકોપ અને અવિચારી કૃત્ય માટે અતિ પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો, પોતાની મૂર્ખાઈ માટે તેનો અંતરાત્મા ડંખવા લાગ્યો અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે:— ‘અરે ! આ વગર વિચાર્યું મેં શું કર્યું’ પ્રબળનો મારા માટે કેવો અભિપ્રાય બાંધશે ? સર્જનો સમક્ષ હું મારું મુખ શી રીતે ખતાવીશ ? હવે મારા ન્યાય પર કોણ વિશ્વાસ રાખશે ? માટે હું પોતે જ સુદર્શનની પાસે જઈ મારા અપરાધની ક્ષમા યાચી કૃતાર્થ થાઉં, કારણ કે ઉત્તમ પુરુષો સંકટ આપનાર પ્રત્યે પણ અનુગ્રહ જ કરે છે.’

આ પ્રમાણે પોતાના મન સાથે નિશ્ચય કરીને રાજા તરત જ હાથી પર સવાર થઈ સૂળીના સ્થાન આગળ સુદર્શન શેઠની પાસે આવ્યો અને આવો અદ્ભુત શીલ માહાત્મ્યનો ચમત્કાર સાક્ષાત જોઈ અકિત જ થઈ ગયો. શું બોલવું, કેવી રીતે બોલવું તેનું પણ ક્ષણભર તેને ભાન ન રહ્યું. છેવટે ધૈર્યપૂર્વક મન સ્વસ્થ કરી તે ગદ્ગદ વાણીથી પુણ્યાત્મા સુદર્શન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો કે:—“હે મહાનુભાવ ! હું પામર પ્રાણી આપને મુખ ખતાવવાને પણ લાયક નથી. આપ જેવા મહાપુરુષનો સત્કાર કરવાના બદલે વનિતાના વચનો પર વિશ્વાસ રાખી મેં તમોને આવું ભયંકર સંકટ આપ્યું—એ મારા હૃદયને ક્ષણે ક્ષણે દગ્ધ કરી મૂકે છે. આપ તો સમભાવથી બધું સહન કરી રહ્યા છો, પણ મુજ પામરની નીચતા અને કૂરતા પ્રત્યક્ષ દેખાઈ આવે છે. હે ધર્માત્મા ! તમે તમારા કૂળના ભૂષણરૂપ છો એટલું જ નહિ પણ મારા રાજ્યના, મારા નગરના પણ એક અલંકારરૂપ છો. તમારા જેવા અડગ પ્રતિજ્ઞાવંત મહાપુરુષો જે નગરમાં અને જે રાજ્યમાં રહેતા હોય, તે રાજ્ય, તે નગર, તે રાજા અને તે પ્રજા પણ ધન્ય છે.”

હે દેવાનુપ્રિય ! મારા અપરાધની ક્ષમા આપો. આપશ્રીના ચરણકમળમાં વારંવાર પ્રણામ કરીને વિનંતિ કરું છું કે, મેં કરેલા ભયંકર પાપથી હવે મને બચાવો, આપના પ્રસન્ન વદનથી વચન સુધારસનો અમૃત પ્રવાહ વહેવડાવી મારી દગ્ધ અને દુર્બલ મનોભૂમિને આદ્ર બનાવી નવપદ્ધિવિત કરો.

રાજાના આ રીતના નમ્ર અને પશ્ચાતાપ ભરેલાં વચનો સાંભળીને સુદર્શન શેઠનું હૃદય વધારે દયાર્દ્ર થયું, તેની યોગ્યતા જોઈ તેઓને વધારે પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન થઈ. આ વખતે નગરજનોથી તે સ્થલ સંકીર્ણ થઈ ગયું હતું, એક જ ભાગ્યશાળી તરફ બધાની દૃષ્ટિ રોકાઈ રહી હતી. લોકોની ઉત્સુકતા જોઈ પુણ્યાત્મા સુદર્શને સર્વ પ્રજા સમક્ષ રાજાને

ઉદેશીને કહ્યું કે —“હું રાજન! પ્રાણીઓ જો કે સ્વોપાર્જિત કર્મનું ફળ ભોગવે છે, તો પણ તેમા અન્ય પ્રાણી નિમિત્ત બની પોતાના અતર્કની ન્યૂનાધિક કૂટાને લઇને તે ઓછ વસ્તુ કર્મ બાધે છે તેમા પણ પાછળથી ખરી વસ્તુસ્થિતિની જાણ થતા જ પશ્ચાત્તાપ કરવાથી પ્રાણી પોતે અણબાણતા કરેલા પાપકર્મથી પ્રાયે ડરીને મુક્ત થાય છે મારા તરફનો આવો લેશ પણ અદેશો તમે તમારા હૃદયમા રાખશો નહિ પ્રજાના ધર્મકાર્યમા સહાયતા માટે તમારી ધર્મભાવના સદા જ્વલત ગહે એ જ માગી છેવટની ચાહના છે તમે મદદ વિજયવત અને કર્તવ્યપરાયણ રહો અને પ્રજાના અભ્યુદયના આશીર્વાદ મેળવો એ માગી અતિમ વાછના છે”

મુદર્શન શેઠના આ પ્રમાણેના ધાર્મિક ભાવનાના રમથી લગેલા અને મનુષ્યત્વનો સાચો ખ્યાલ આપનારા વચનોથી રાજ અને પ્રજાજનોમા આનંદ આનંદ વર્તાઈ રહ્યો ઐદિના ઉચ્ચ વિચારોએ ઘણા મનુષ્યોના મનમા અદ્ભુત અમર કરી, તેઓની ઉચ્ચત્વદર્શક ભાવનારૂપ હિમાલયના શિખરમાથી પ્રવાહરૂપે બહાર આવેલી વાણીરૂપ મરિતામા સ્નાન કરી શુદ્ધ થએલા પ્રજાજનો આનંદમગ્ન થઈ ગયા પછી રાજ અતિ હર્ષિત થઇને શેઠને મહોત્સવપૂર્વક નગરમા તેડી ગયો, અને ગજમલામા મર્વની મમક્ષ સ્નેહપૂર્વક પુષ્પાદિકથી તેઓનો મત્કાર કરી એકાતમા બોલાવીને બધી યથાર્થ હકીકત પૃષ્ઠી એટલે મુદર્શન જે મત્સ્ય હકીકત બની હતી તે કહી દીધી રાજને આ મત્સ્ય હકીકત માલગીને અભય પડે અતિ ક્રોધ ચઝ્યો, પણ તે જ વળતે ઐદિએ યાતિના વચનો કહી અભયાને અભયદાન અપાવ્યું, જે ગતએ ઐદિના અત્યાચરથી માન્ય ગણ્યુ આ બધી હકીકત ન્યાયે અભયાના જાણવામા આવી, ત્યારે તે ગણે ક્ષેનો ખાધને મરણ પામી અને પડિતા ત્યાંથી પલાયન કરી પાટલીપુત્ર નામના નગરમા દેવદત્તા નામની કોઈ વેરયાને ત્યા રહી

પોતાના સ્વામીનાથના વિજયના શુભ સમાચાર મનોરમાને મળવાથી તેણીના હર્ષનો તો પાગ જ ન રહ્યો તેણી કાર્યોત્સર્ગ અને ધર્મધ્યાનથી મુક્ત થઈ ગૃહકાર્યમા પ્રવૃત્ત થતી પોતાના પતિદેવને યેઝ આવવાની રાહ જોવા લાગી ગળએ પણ તેઓનો સપૂર્ણ સત્કાર કરી બહુ જ આદરપૂર્વક વાણત્રોના નાદ અને આડબર સહિત શેઠને હાથી પર બેસાડી તેઓને ઘેર પહોંચાડ્યા મનોરમા પોતાના નિષ્કલક પતિનું પ્રમન્ન મુખ જોઈ અતિ પ્રમોદ પામતી તેઓના ચરણમા પડી

અહા! પુત્ર પૌત્રાદિકના મોહમા પડેલો પ્રાણી પોતાના આયુષ્યનો અતભાગ આવ્યા છતા પણ પૂર્વાપરનો વિચાર કરવા માવધાન થતો નથી લક્ષ્મી અને લવનાના પાશમા મૃદ બનેલો તે આ બધ નાટકમા નટની માફક નાચ્યા કંઈ છે, આવા અનિત્ય મતારમાથી મુખ થઈ હવે મારે આગ્રિધર્મનો આશ્રય લેવો એ જ મુખ છે આ પ્રમાણે વિચાર કરીને મુદર્શન શેઠે પોતાની પ્રિયાને બોલાવીને કહ્યું કે —“હિ પ્રિયે! આ મનારના મુખ ફળને

સ્વાદ લઈ મારું મન હવે તેનાથી વિરક્ત થતું જાય છે, માટે ચારિત્ર ધર્મનો સ્વીકાર કરવાનો મારો ઇરાદો છે, સંસારની ધાંધલમાં સમગ્ર જીંદગી એક નજીવી વસ્તુની માફક ફેંકી દેવી એ સર્જીત મનુષ્યનું કર્તવ્ય નથી. હે ભદ્રે! આ મારા વિચારમાં અંતરાય ઊભો ન કરતાં તેમાં તારી સંમતિ અને ઉત્સાહ આપી મને વધુ ઉત્તેજિત કરવાની તારી દરજ છે. સંસાર વ્યવહારનું શકટ આપણે દંપતિધર્મની સડક પર ઘણા સમય સુધી ચલાવ્યું, હવે હું મારા જીવન-શકટને ચારિત્રધર્મની સડક પર લઈ જવા ઇચ્છું છું. સરિતાઓથી સમુદ્ર અને લાકડાંથી અગ્નિની જેમ આ પ્રાણી મોહને વશ થઈ વિપય વિકારોથી કદી તૃપ્ત થતો જ નથી અને તેમાંને તેમાં જીંદગીભર સુધી આત્મસાધન કરવાનો અવસર જ પ્રાપ્ત થતો નથી, માટે અવસરોચિત કાર્ય કરી લેવું એ જ ડહાપણનું લક્ષણ છે.”

પોતાના સ્વામીનાથનાં આ પ્રમાણેનાં વચન સાંભળીને મનોરમા ક્ષણભર વિચારમાં પડી ગઈ, પરંતુ પોતે ધર્મવાસિત હોવાથી તરત જ તેણીના હૃદયમાં વિવેકરૂપ દીપકની જ્યોત જાગૃત થઈ, એટલે સુદર્શન શેઠના વિચારને પોતે સંમત થઈ હૃદયના પ્રેમથી અને પ્રસન્ન વદને બોલી કે:—“હે સ્વામીનાથ! આપશ્રીના પવિત્ર વિચારોએ મને રોમાંચિત કરી દીધી છે, આપશ્રીની ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રભાવના સાંભળી મને અનહદ આનંદ ઉત્પન્ન થયે છે. આપશ્રીના રત્નત્રયીના આચરણમાં મારે અનુમતિ તો શું પણ અનુમોદના કરવી એ પણ મારા અહોભાગ્યની વાત છે. આપશ્રી પ્રથમથી જ ધર્મ દૃઢતામાં પસાર થએલા છે એટલે ચારિત્ર ધર્મને આપ સુખપૂર્વક સાધી શકશો. હે પ્રાણનાથ! ઉત્તરોત્તર આત્મ-મહત્વતા પ્રાપ્ત કરી છેવટે શીવલલનાની લાલિત્ય લીલામાં લીન થઈ જાઓ એવી મારી હાર્દિક ભાવના છે.”

પોતાનો ગૃહભાર હિતશિક્ષા પૂર્વક પુત્રને સોંપીને સુદર્શન શેઠે એક ધર્મધુરંધર આચાર્ય પાસે ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું. ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી સુદર્શન મુનિએ અન્યત્ર વિહાર કર્યો. ક્ષમા સહિત તપશ્ચરણ અને ઉચ્ચ વિનય ભાવથી અધ્યયન તથા અતિ ઉદ્ધાસથી સંયમ નિર્વાહ કરતાં સુદર્શન મુનિ પોતાની આત્મજ્યોતિને અધિકાધિક દેહીખ્યમાન કરવા લાગ્યા. કનક અને પાષાણ, રાજા અને રંક, સેવક અને શત્રુ તથા સંસાર અને મોક્ષમાં પણ તેઓની સદા સમાન જ ભાવના હતી. સમભાવની સરિતામાં તેઓશ્રી નિત્ય સ્નાન કરતા હોવાથી ખરાબ કે મનહર વસ્તુમાં તેઓને દુગંધાભાવ કે આસક્તભાવ નહોતો. :

એક વખતે વિહાર કરતા કરતા તેઓશ્રી પાટલીપુત્ર નગરમાં આવ્યા. ત્યાં પેલી પંડિતા એક દેવદત્તા નામની વેશ્યાને ત્યાં આવીને રહેલી હતી, તે હમેશાં વેશ્યાની પાસે સુદર્શનના વખાણ કરતી હતી. આ સાંભળીને તે વેશ્યાને ખુબ ક્રોધ થતો હતો અને કહેતી હતી કે:—“જો એને તું અહીં લાવે તો મને ખાત્રી થાય.” એવામાં સુદર્શન મુનિ ત્યાં આવ્યાના સમાચાર પંડિતાને મળ્યા, એટલે તે માયાવી શ્રાવિકા બની તેઓને

વદન કરવા અને આહાર માટે આમ ત્રણ કરવા ગઈ ત્યાં મુદર્શન મુનિને વદન કરી અને બહુ આજીજી તથા પોતાના પારણાના મિલથી તેઓશ્રીને દેવદત્તાને ઘેર લઈ આવી

મુદર્શન મુનિ મરલ સ્વભાવથી તેની માયાબળ બાણી ન રાકયા અને તેઓ વેશ્યાના ઘરની અંદર ગયા કે તરત જ બારણા બંધ કરી વેશ્યા તેઓને ઉપસર્ગ કરવા લાગી વેશ્યાએ દિવસભર તેઓને વિલામી વાડ્યો, હાવભાવ, કટાક્ષો, અગમ્યપર્શ, વાફ્રપ્રહાર અને છેવટે મુષ્ટિપ્રહાર પણ કર્યા, પરંતુ પવનથી પર્વતનું શિખર જેમ ચલાયમાન થાય નહિ, તેમ તેઓશ્રી એક રમ્ય માત્ર પણ ચલાયમાન ન થયા છેવટે ડોડ પણ રીતે વેશ્યા ન કાંવી, ત્યારે સધ્યા સમય થતા તેઓને છોડી મૂક્યા

કર્મની વિચિત્રતાનો વિચાર કરતા કરતા તે મહામુનિ ત્યાથી ત્રીધા સ્મશાનમાં કાર્યોત્સર્ગ કરવા ચાલ્યા ગયા ત્યાં કાર્યોત્સર્ગમાં રહેલા તે મહામુનિને મરીને વ્યતરી થયેલી અભયાએ આવીને બહુ ઉપમર્ગો કર્યા, અનુકુળ અને પ્રતિકુળ ઉપસર્ગો કરી તે મહામુનિને પીકા ઉપજવવામાં તેને જરાએ કચાશ રાખી નહિ, પરંતુ તે પુણ્યાત્મા મહા મુનિને તેના મધળાએ ઉપસર્ગો ઉપગ્રસ્ત થઈ પડ્યા તેઓશ્રીના ધ્યાનની ધારા અધિઃપ્રધિક વૃદ્ધિ પામવા લાગી અને પોતાના આત્માને કહેવા લાગ્યા કે — “હિ આત્મન્ ! આ કરતા અનંતો કાલ અને અનંતગણી વેદનાઓ તુ પરતત્ર ગીતે અનેકવાર સહન કરીને આવેલો છે, તો આ વેદના અત્પગલના માટે તુ સહન કરી તારૂં કાર્ય સુધારી લે આ પ્રમાણે ઉત્તમ ભાવનાઓ ભાવતા, તેઓશ્રી શુકલધ્યાનની શ્રેણિપર આરૂઢ થયા અને ધાતીકર્મનો ક્ષય કરી કેવલજ્ઞાન પામ્યા વ્યતરી નિર્લજ્જ થઈને નાશી ગઈ અને દેવતાઓએ આવી તેઓશ્રીના કેવલજ્ઞાનનો મહોત્સવ કર્યો

મુદર્શન મુનિ કેવલ્યજ્ઞાન પામ્યા, એટલે દેવતાઓએ મહોત્સવ કરી સુવર્ણ કમલની રચના કરી, તેના ઉપર ગિગજમાન થઈ દેવતાઓ અને મનુષ્યોની પર્યાદ ચમકા તે કેવલી ભગવતે ધર્મદેરાના આપી તેઓશ્રીનો ધર્મોપદેશ સાલણી ઘણા લબ્યજીવો પ્રતિજોધ પામ્યા અને અભયા વ્યતરીનો આત્મા પણ પ્રતિજોધ પામ્યો તથા પોતાના દુષ્ટમેનિ પુન પુન ખમાવ્યા, દેવદત્તા વેશ્યા તથા પડિતા પણ પ્રતિજોધ પામીને શ્રાવિકા થઈ, ત્યાં તે સર્વેએ પોતપોતાના દુષ્ટમેનિ પશ્ચાતાપ કર્યો અને ક્ષમાપના માગી

પછી મુદર્શન કેવળી વસુધાપર વિહાર કરતા કરતા અનેક લગ્યાત્માઓને ધર્મ પમાડી છેવટે અનંત મુખધામ મોક્ષનગરે પહોંચ્યા

પ્રિય વાચક! નમસ્કાર મહામત્રના પ્રભાવથી મુખગનો આત્મા કેટલી ઉચ્ચ કેટલીએ પહોંચ્યો તેનો વિચાર કર! અને આજે જ નિશ્ચય કર કે મારાથી બનશે ત્યાં સુધી હમેશા વધુ નહિ તો એક બાધી યા છેવટે એક છુટી માલા તો તે મહામત્રની હું જરૂર ગણીશ

શ્રીમતીની કથા

— ૦ —

આ જંબુદ્વીપના ભરતદેવમાં અમરાપુરી સમાન પોતાનપુર નામનું એક અદ્વિતીય શહેર હતું. આ નગરમાં સુગુપ્ત નામનો એક શ્રાવક રહેતો હતો. ઉત્તમ ગુણવાળી શ્રીમતી નામની તેને એક પુત્રી હતી.

આ શ્રીમતીના અનુપમ સૌંદર્ય ઉપર તે જ ગામનો એક અન્યધર્મી યુવાન મોહ પામ્યો. તે યુવાને નિર્લજ થઈ શ્રીમતીના વિવાહની માંગણી પોતાના પિતા મારફતે સુગુપ્ત શ્રાવક પાસે કરી.

પોતાની ધર્મીષ્ટ અને ગુણવાન પુત્રીનો વિવાહ અન્યધર્મી સાથે કરવાની સુગુપ્તે ના પાડી. શ્રીમતી પ્રત્યે અનુરાગવાળા તે યુવાને કપટ ભરી ચતુરાઈથી પોતે જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો છે, તેવો દેખાવ કરીને; સુગુપ્તનું મન પ્રસન્ન કરી, શ્રીમતી સાથે પોતાનો વિવાહ કર્યો.

એક શુભ દિવસે અને શુભ મુહૂર્તે બંનેના લગ્ન થયાં. પંચ સમક્ષ લગ્ન કરીને શ્રીમતી પોતાના સાસરે આવી. શ્રીમતી પોતાના સાસરે આવીને ઘરકામમાં લાગી ગઈ અને પોતાનો જૈનધર્મ પાળવા લાગી.

શ્રીમતીને આ પ્રમાણે જૈનધર્મ પાળતી જોઈને, તેણીની સાસુ તથા નણંદ શ્રીમતીને ઘણો ત્રાસ ઉપજાવવા લાગ્યાં; અને તેણીનું પગલે પગલે અપમાન કરવા લાગ્યાં. શ્રીમતી પોતાના કર્મની નિંદા કરતી, કોઈના ઉપર પણ દ્વેષ રાખ્યા વિના જૈનધર્મ પાળવા લાગી. આ પ્રમાણેનું શ્રીમતીનું વર્તન જોઈને, તેણીનો પતિ પણ તેણીના તરફ દ્વેષ ધારણ કરવા લાગ્યો; અને શ્રીમતીને કોઈપણ રીતે મારી નાંખીને, બીજી સ્ત્રી પરણવાની ઇચ્છાવાળો થયો.

એક વખતે, તેણીના પતિએ એક ઘડામાં મહાવિકાળ સર્પ ઘાલી, ઉપર ઢાંકણું રાખીને પોતાના સૂવાના ઓરડામાં તે ઘડો રાખ્યો. રાત્રિએ સૂવાના વખતે, ન્યારે શયન-ગૃહમાં શ્રીમતી આવી ત્યારે, તેણીના પતિએ કહ્યું કે:—‘હો પ્રિયે! તું ત્વરીત ગતિએ જઈને પેલા સામેના ખૂણામાં પડેલા ઘડાની અંદર સુગંધીત ફૂલોની માળા છે તે લાવ અને મારા કંઠસ્થળમાં તે માળાનું આરોપણ કર.’

મહાવિનીત અને ચતુર એવી શ્રીમતી તુરત જ તે ઘડા પાસે ગઈ. ઘડા પાસે જઈને સ્વસ્થ ચિત્તે ઊભી રહીને, નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરીને, ઘડા પરનું આવરણ હર કરીને શ્રીમતીએ ઘડામાં પોતાનો જમણો હાથ ઘાલ્યો.

તે વખતે, નમસ્કાર મહામંત્રના સ્મરણના પ્રતાપે શાસનદેવીએ તે સર્પની જગ્યાએ અલૌકિક સુગંધીવાળી ફૂલની માળા મૂકી દીધી.

તે અલૌકિક કૃદની માળા લઈને, શ્રીમતીએ પોતાના પતિને આપી આવી અલૌકિક કૃદની માળા જોઈને તેણીનો પતિ, મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ શું થયું ?

પછી તપાસ કરતા ઘડામાં સર્પને નહીં જોવાથી, તેણીના પતિને ખાતરી થઈ કે આ સતી સ્ત્રી નિર્દોષ છે, અને તેણીના ધર્મ પ્રતાપે જ આ કૃદની માળા, દેવોએ સર્પના અદલે બનાવી હોય એમ લાગે છે.

પોતાનો સ્વજનોને એકઠા કરીને, આ બધી વાતથી વાકેફ કર્યા અને શ્રીમતીના પ્રત્યે સઘળા મહેલાવંધારણ કરવા લાગ્યા.

એક વખતે અર્ધસર પામીને, શ્રીમતીએ પોતાના પતિને જૈનધર્મ સમજાવ્યો તેણીના શુભોદી ચમત્કાર પામેલા તેણીના પતિએ, શુભદહારજ પામે જઈને શ્રાવકના આર-મેત ઉતર્યા.

કેટલોક સમય શ્રાવક ધર્મ પાળી, બને જણાએ દીક્ષા લીધી ચાવજીવન સાધુધર્મ આરાધી, અતે અનશન કરીને બને કાળધર્મ પામીને મોક્ષે ગયા.

શિવકુમારની કથા.

રત્નપુર નામના નગરમાં યશોભદ્ર નામનો એક શ્રાવક રહેતો હતો તે યશોભદ્રને સાતે વ્યસનોમાં આસેક્ત શિવકુમાર નામનો એક પુત્ર હતો પોતાના પુત્રને વ્યસનો છોડવા માટે ઘણું સમજાવ્યો છતાં પણ તે પુત્રે વ્યસનો છોડ્યા નહીં.

અનુક્રમે પોતાનો અતસમય નજીક જાણી યશોભદ્રે પોતાના પુત્રને પોતાની નજીક બોલાવ્યો અને નમ્રપણે કહ્યું કે — 'હું પુત્ર ! જે વખતે તને આકસ્મિક સ કટ ઉપસ્થિત થાય ત્યારે, શ્રીનમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરજે.'

શિવકુમારે પિતાશ્રીની દાક્ષિણ્યતાથી તે જિજ્ઞાસુ માન્ય રાખી યશોભદ્ર શ્રાવક પત્ર નમસ્કારનું સ્મરણ કરતો કરતો દેવલોક પામ્યો.

પિતાના મૃત્યુ પછી, શિવકુમારે પોતાને મળેલી સઘળી લક્ષ્મી જુગાર વગેરે વ્યસનોમાં ગુમાવી દીધી એક વખત એક યોગી શિવકુમારને મળ્યો શિવકુમારે બોળાલાવે પોતાની નિર્ધનાવસ્થાની વાત તે યોગીને કહી.

તે ધૂર્ત યોગીએ બોળા શિવકુમારને કહ્યું કે — 'જો, મારા કહેવા પ્રમાણે કરજે તો તને ધનવાન બનાવી દઉં.'

શિવકુમારે યોગીના કહેવા પ્રમાણે કરવાની તત્પરતા દર્શાવી કેટલોક સમય વીતી ગયા પછી, તે યોગીએ શિવકુમાર પાસે એક મહદ્ મ ગાવ્યુ અને તે મહદ્ સાથે કાળીચીદશની મધ્યરાત્રિએ બને જણા સ્મશાન ભૂમિમાં ગયા.

સ્મશાનમાં જઈને યોગીએ એક ગોળ કુંડાળું બનાવ્યું. મડદાના હાથમાં એક તલવાર આપી, અને યોગીએ શિવકુમારને કહ્યું કે:—‘આ મડદાનાં પગનાં તંળીયાં તું ધસ.’ એમ કહી યોગીએ મંત્રનો જાપ તથા હોમ વિધિ શરૂ કરી.

આ દૃશ્ય જોઈને શિવકુમાર વિચારવા લાગ્યો કે:—‘આ કંપટી યોગીએ મને મારી નાંખવાનો સંકલ્પ કર્યો હોય એમ લાગે છે.’

મરણાંત સંકટમાં આવી પડેલા શિવકુમારને પિતાજીની અંત સમયની શિંખામણ યાદ આવી. તેથી શુદ્ધ અંતઃકરણથી એકાગ્ર ચિત્તે તે નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો.

યોગીના મંત્રજાળથી મડદું જરા જરા સળવળીને ઊભું થવાની તૈયારી કરવા લાગ્યું, પરંતુ નમસ્કાર મહામંત્રના જાપના પ્રભાવથી પાછું પડી ગયું.

આ પ્રમાણે મડદું પાછું પડવાથી યોગી વિચારવા લાગ્યો કે, મારા જાપમાં કાંઈક ન્યૂનતા રહી ગઈ હોય, તેમ લાગે છે. તેથી ફરીને એકાગ્ર ચિત્તે મંત્રોચ્ચાર કરવા લાગ્યો. મંત્રના બળથી મડદું ફરી ઊભું થવા લાગ્યું, અને પાછું પડી ગયું.

તે વખતે યોગી ભય પામીને શિવકુમારને કહેવા લાગ્યો કે:—‘હો શિવકુમાર! તને કાંઈ મંત્ર આવડે છે?’

શિવકુમારે ના કહી, અને પોતાના હૃદયને વિષે નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ ચાલુ રાખ્યું. યોગીના જાપના બળથી વૈતાલથી અધિષ્ઠિત થએલું તે મડદું ઊભું થયું. પરંતુ નમસ્કાર મહામંત્રના જાપના પ્રતાપે, ક્રોધિત થએલા તે મડદાંએ, શિવકુમારના બદલે તે યોગીનું મસ્તક છેદી નાંખ્યું.

મંત્રના પ્રભાવથી તે યોગી ફીટીને સુવર્ણપુરુષ થઈ ગયો.

સવાર થતાં તે સુવર્ણપુરુષને સ્મશાનભૂમિમાં છૂપાવી, નગરમાં આવીને સઘળાં વૃત્તાંત શિવકુમારે દમિતારી રાજાને કહ્યો.

રાજાનો હુંકમ મેળવીને, શિવકુમાર તે સુવર્ણપુરુષને ધામધૂમપૂર્વક પોતાને ઘેર લાવ્યો. દરરોજ તે સુવર્ણપુરુષનું મસ્તક અને ગરદનનો ભાગ બાકી રાખીને શિવકુમાર, બીજા અંગોપાંગનું સોનું કાપી કાપીને સદ્માર્ગે વાપરવા લાગ્યો.

રોજ સવારે દેવતા પ્રભાવથી તે સુવર્ણપુરુષનાં અંગોપાંગ નવાં થઈ જતાં હતાં. આ પ્રમાણે કરતાં શિવકુમાર મહાન સમૃદ્ધિવાળો થઈ ગયો. વળી, તે દિવસે દિવસે ધર્મનું ઉત્સાહપૂર્વક સેવન કરવા લાગ્યો.

ગુરુ મહારાજના ઉપદેશથી શિવકુમારે સુવર્ણમય જિનમંદિર કરાવીને તેમાં મણિમય પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. ચિરકાળ ધર્મની આરાધના કરીને અંત સમયે નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરતો કરતો, શિવકુમાર દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી ચ્યવીને મનુષ્ય જનમ પામીને મોક્ષસુખને પામ્યો.

ચંડપિંગલ ચોરની કથા

વસ તપુર નામના નગરમાં જિતશત્રુ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે રાજાને લદ્દા નામની રાણી હતી તે નગરમાં ચંડપિંગલ નામનો એક ચોર રહેતો હતો તે નગરમાં ચોરી કરીને નગરજનોને બહુ જ ત્રાસ આપતો હતો.

એક વખત તે ચંડપિંગલ ચોરે રાજાના રાજમહેલમાંથી રાણીના કીમતી હારની ચોરી કરી તે ચોરેલો હાર ચોરે એક કલાવતી નામની વેશ્યા કે જેના પ્રત્યે તે પ્રેમ કરતો હતો તેને પહેરવા આપ્યો આ વેશ્યામાં ચોરાયેલા જીનધર્મના સસ્કારો હતા.

કેટલોક વખત વીતી ગયા પછી, મંદનતેરશના ઉત્સવમાં તે કલાવતી કીમતી વસ્ત્રાબૂ પહોં તથા ચોરે આપેલો અમૂલ્ય હાર પહેરીને ફીડા કરવા ગઈ.

ફીડા કરતા કરતા રાણીની દાસીઓની નજરે કલાવતીએ પહેરેલો હાર પડ્યો દાસી ઓએ જઈને હારની વાત રાણીને કહી રાણીએ રાજાને વાત કરી.

રાજાએ સેવકો દ્વારા તપાસ કરાવી ચંડપિંગલ ચોરને કલાવતીના ઘેરથી પકડીને મહા વિડબનાપૂર્વક સૂળીએ ચડાવ્યો.

આ વાત કલાવતીના જાણવામાં આવી તે ત્યાં પહોંચી ગઈ ચંડપિંગલને સૂળી ઉપર ચડેલો જોઈ તે વિચારવા લાગી કે — ‘મારા લીધે તેને આવી કદંઈના સહન કરવી પડી, માટે મારે આજથી તેના સિવાયના બધા પુરુષો ભાઈ સમાન છે’.

આ પ્રમાણે વિચાર કરીને, નમસ્કાર મહામત્ર ચંડપિંગલને શિખવાડ્યો, અને ચોરને એવું નિયાણું કરવાનું કહ્યું કે — ‘તું એવું ચિતવન કર કે આ નમસ્કાર મહામત્રના પ્રતાપે હું મરીને રાજાના પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થાઉં’.

ચોરે પણ તે પ્રમાણે નિયાણું કર્યું સૂળીની વેદનાથી મૃત્યુ પામીને, ચંડપિંગલ નમસ્કાર મહામત્રના સ્મરણથી રાજાની પટરાણીની કુક્ષિથી પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો.

રાજા રાણીએ પુત્ર જન્મના મોટા મહોત્સવ કર્યો. પછી સ્વજનોને ભેગા કરીને રાજપુત્રનું પુરંદર નામ પાડ્યું.

કલાવતીના જાણવામાં આ વાત આવી તે રાજા રાજમહેલમાં જતી-અને પુરંદર કુમારને વહાલથી રમાડતી હતી.

ન્યારે રાજપુત્ર રૂઢન કરતો ત્યારે તે કહેતી કે ચંડપિંગલ રાઈશ નહીં કલાવતીના આ વચનોથી પુરંદર કુમારને, જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું રાજકુમારને પૂર્વલવમાં કલાવતીના મુખથી માલખેડા નમસ્કાર મહામત્રના પ્રભાવ ઉપર અનન્ય શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ.

કેટલોક સમય વીતી ગયા પછી જિતશત્રુ રાજા મરણ પામ્યો. પુરંદર કુમાર રાજ-ગાદીએ બેઠો. રાજા થયા પછી પુરંદર રાજા, પોતાનાં પૂર્વલવની ઉપકારી કલાવતીનો ઘણો જ ઉપકાર માનવા લાગ્યો. દરરોજ નિયમિત શુભ ભાવપૂર્વક નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો.

ઘણો સમય ન્યાયથી રાજ્ય પાલીને, અંત સમયે સર્વ જીવોને ખમાવીને, મરણ પામીને ઉત્તમ ગતિમાં ઉત્પન્ન થયો.

હુંડક ચોરની કથા

મથુરા નગરમાં શત્રુમર્દન નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે નગરમાં એક હુંડક નામનો ચોર હતો. એક વખત તે ચોરે એક શેઠના ઘરમાં ખાતર પાડીને પુષ્કળ સુવર્ણના દાગીનાની ચોરી કરી.

ચોરી કરીને પાછા વળતાં કુટુંબના માણસો જાગી ગયા. ખૂબ કોલાહલ થયો. કોટવાલ વગેરે આવી પહોંચ્યા. ચોરને દાગીના સાથે પકડીને, સવારમાં રાજા સમક્ષ હાજર કર્યો.

રાજાએ હુકમ કર્યો કે આ ચોરને આખા નગરમાં ફેરવો અને જેટલો બને તેટલો ત્રાસ આપીને ફાંસીએ ચડાવી દો.

આખા ગામમાં હુંડકને ફેરવવામાં આવ્યો. તેની સાથે ફાંડી પીટનારો ફાંડી પીટીને બોલતો હતો કે:—‘હિ લોકો! ચોરી કરનારના આવા ખૂરા હાલ થાય છે, માટે કોઈએ ચોરી કરવી નહીં. કોઈએ આ ચોરને કાંઈ પણ આપવું નહીં.’

પછી રાજાએ ફાંસી દેનારાઓને કહ્યું કે, આ ચોરની સાથે કોઈ વાતચીત પણ કરે તો તેના સમાચાર મને પહોંચાડવા.

રાજાના માણસોએ તે હુંડક ચોરને ખરે ખપોરે તડકામાં ઊભો રાખ્યો. તડકામાં ઊભો રહેતાં પાણીની તરસ લાગવાથી, જે કોઈ ત્યાંથી પસાર થતું તેની પાસે તે પાણી માંગવા લાગ્યો. રાજાના લયથી કોઈએ તેને પાણી આપ્યું નહીં.

આ વખતે જિનદત્ત નામનો એક દયાળુ શ્રાવક તે રસ્તે થઈને નીકળ્યો. તેને દેખીને લયથી હુંડકે તેની પાસે પાણીની માંગણી કરી.

જિનદત્તને દયા આવવાથી તેણે કહ્યું કે:—‘હિ ભાઈ! હું પાણી લઈને આવું ત્યાં સુધી તું નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરજે.’ એમ કહી નવકાર શીખવાડી, જિનદત્ત પાણી લેવા ગયો.

અહીં હુંડક પાણી પાણી કરતો મૃત્યુને શરણ થયો, મગ્ધ વળતે તેનું ચિત્ત નમસ્કાર મહામત્રમા તત્ક્લીન હોવાથી, તે ચોર ખોટી સદ્ધિવાળો યક્ષ દેવતા થયો.

અહીં રાજાના માણસોએ આ બધા વૃત્તાત રાજાને કહ્યો રાજાએ જિનદત્ત શેઠને પણ સૂણીએ ચડાવવાનો હુંકમ કરાવ્યો. સેવકો પણ રાજાનો હુંકમ થતા જ જિનદત્ત શેઠને સૂણીના સ્થાને લઈ ગયા.

હવે પેલો હુંડકનો જીવ કે જે યક્ષ તરીકે ઉત્પન્ન થયેલો હતો, તેણે અવધિજ્ઞાનથી પોતાના પરમ ઉપકારી જિનદત્ત શેઠની આ દશા જોઈને, તે આકાશમા રહીને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો કે — ‘હો રાજા! તથા નગરના લોકો આ દયાવાન જિનદત્તને ખોટી વિડર્ષના શા માટે આપો છો? જો તમે તેને છોડી દઈને તમારા અપરાધની ક્ષમા તેની પાસે નહીં માગો તો હું તમને બધાને આ શીલા તળે ચગદી નાખીશ.’

આ પ્રમાણે આકાશમા શીલા ફેળીને લયથી ગભરાઈ રાજા વગેરે નગરજનો, યક્ષને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા કે — ‘હો યક્ષરાજ! અમેએ અભાણુતા જે કાંઈ અપરાધ કર્યો હોય, તેની ક્ષમા આપો, ને અમને જીવતદાન આપો.’

યક્ષે કહ્યું કે — ‘તમે બધા જિનદત્ત શેઠને ચારણે બંધ્યો તો જ તમને જીવતા રહેવા દઉં.’

રાજા વગેરે બધા જિનદત્ત શેઠને ચારણે ગયા. યક્ષે શિલા પાછી સહુરી લીધી રાજા તથા નગરજનોએ જિનદત્ત શેઠને હાથી ઉપર બેસાડી વાજતે ગાજતે નગરમા પ્રવેશ કર્યો. રાજાએ જિનદત્ત શેઠને નગરશેઠની પદવી આડખરપૂર્ક આપી, અને મૂલ્યવાન વસ્ત્રાભૂષણો આપી જિનદત્ત શેઠનું બહુમાન કર્યું. યક્ષ પોતાના સ્થાને ગયો, અને નગરજનો જિનદત્ત શેઠની પ્રશસા કરવા લાગ્યા.

રાજસિંહ કુમારની કથા

ત્રીજા પૂર્વાર્દ્ધદ્વીપને વિષે આવેલા ભરતક્ષેત્રમાં વડગામ નામના નગરની પાસે એક મોટો પર્વત આવેલો છે. તે પર્વત ઉપર આવેલી ગુફામાં એક વખત શ્રીદમ નામના મુનિ ચોમાસી તપ કરવા માટે ચોમાસું રહ્યા. એક વખત તેમની પાસે એક ભીલ અને ભીલડી આવી પહોંચ્યા.

મુનિજીએ આ બંનેને ભદ્રિક પરીણામવાળા લેઈને, સર્વ વિધ્નોત્તો નાશ કરનાર એવો નમસ્કાર મહામંત્ર શીખવ્યો. મંત્ર શીખવાડીને કહ્યું કે:—“આ મંત્રનો સાવધાન થઈને ત્રણે કાળ જાપ કરજો.”

મુનિશ્રીનો ઉપદેશ ગ્રહણ કરીને, તે બંને જણા ત્રણે કાળ નમસ્કાર મહામંત્રનું ધ્યાન ધરવા લાગ્યા. અનુક્રમે આયુષ્ય પૂર્ણ થવાથી અંત સમયે નમસ્કાર મહામંત્રનું ધ્યાન ધરતાં બંને જણા મૃત્યુ પામ્યા.

ભીલનો જીવ મરીને, જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવેલા મણિમંદર નામના ગામના મૃગાંક રાજાની વિજયા નામની રાણીની કુક્ષિમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. રાણીએ સ્વપ્નમાં સિંહને દેખ્યો. નવ માસ પૂર્ણ થતાં ભીલનો જીવ રાજપુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થયો. તેનું નામ રાજસિંહ પાડવામાં આવ્યું.

રાજસિંહ અનુક્રમે યૌવન અવસ્થાને પામ્યો. રાજકુમારને મતિસાગર નામના પ્રધાનના સુમતિ નામના પુત્ર સાથે દોસ્તી થઈ. એક વખત મિત્રની સાથે રાજસિંહ જંગલમાં શિકાર કરવા ગયો.

શિકાર કરતાં કરતાં થાક લાગવાથી એક આંખાના ઝાડની નીચે વિશ્રામ લેવા બંને મિત્રો બેઠા. એ વખતે એક મુસાફર તેમના બેવામાં આવ્યો. કુમારે તે મુસાફરને પૂછ્યું કે:—“હું મુસાફર ! તમે ક્યાંથી આવો છો ? ક્યાં જાવો છો ? તમે મુસાફરીમાં કાંઈ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થાય તેવું કાંઈક દેખ્યું હોય તો અમને કહો.”

મુસાફરે કહ્યું કે:—“હું પત્તનનગરથી આવું છું. તીર્થયાત્રા કરવા જઈ છું. વળી, રસ્તામાં મેં જે આશ્ચર્ય જોયું છે, તે તમે સાંભળો.”

પત્તનનગરના પત્તન નામના રાજાની હંસી નામની રાણીની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલી રત્નવતી નામની રાજપુત્રી, ચોસઠે કળામાં નિપુણ, સ્વરૂપવાન અને યૌવનાવસ્થાને પામેલી છે.

રાજપુત્રીની યુવાવસ્થાને જોઈને પત્તન રાજાને તેણીને લાયક વર શોધવાની ચિંતા

ઉત્પન્ન થઈ એક વખતે પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતા રાજાએ પોતાના પ્રધાનને પૂછ્યું કે—
'પ્રધાનજી ! આ રાજકુવરીને યોગ્ય વર ક્યારે મળશે ?'

પ્રધાને કહ્યું કે—'હું સ્વામી ! ચિંતા કરશો નહીં તેણીના 'ભાગ્યયોગે' તેણીને લાયક પતિ સ્વયમેવ મળશે.'

એક વખત એક નદને કિનારે વેષ લઈને નાચતો જોઈને, રત્નવતીને મૂર્છા આવી,
અને તેણીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

ન્યારે મૂર્છા વળી ત્યારે તેણીના પિતાએ પૂછ્યું કે—'હું પુત્રી ! તને આ શું થયું ?'

તે વખતે તેણીએ કહ્યું કે—'હું પિતાજી ! પૂર્વલવમા હું લીલડી હતી, ને મારો પતિ લીલ હતો અને જો મારો તે પતિ પ્રાપ્ત થાય તો જ હું પગ્ણીશ, નહીં તો હું કુવારી રહીશ''.

મુમાક્ષરના મુખમાથી આ વૃત્તાત માલજતા જ રાજસિંહ કુમારને મૂર્છા આવી,
અને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું પોતાનો પૂર્વલવ યાદ આવતા જ, તે રત્નવતી ઉપર રાગ ધરતો બોલ્યો કે—'હું મુમાક્ષર પછી તેણીનું શું થયું ?'

મુમાક્ષર કહેવા લાગ્યો કે—'કન્યાની પ્રતિજ્ઞાની આ વાત ગામે ગામે ફેલાઈ ગઈ કેટલાએ રાજકુમારો આ નૌદ્યવાન રાજકન્યાની માથે લક્ષ કરવા માટે જૂઠું બોલીને કહેવા લાગ્યા કે 'અમે પૂર્વલવમા લીલ તરીકે હતા.'

રાજકુમારી તેઓને પૂછતી કે, તમે જો પૂર્વલવમા લીલ હતા તો, તમે કયા પુણ્યના યોગે અહીં ઉત્પન્ન થયા છો ? તેઓ તેનો ખુલાસો આપી શકવાને અમમર્થ હોવાથી તેમનું જાંઠ પકડાઈ જતું આ પ્રમાણે ઘણીવાર જનવાથી રત્નવતી પુરુષદેવીણી બની ગઈ છે પુરુષો માત્ર જૂઠું જ બોલનાર હોય છે, તેમ માનીને, તે સ્ત્રીઓના સમર્જમા જ રહે છે કોઈ પણ પુણ્ય માથે વાત કરતી નથી હું નાજકુમાર ! તમે પુરુષોમા રત્ન સમાન છો, અને રત્નવતી સ્ત્રીઓમા રત્ન સમાન છે તેથી જો તમારો જાનને સમાજન થાય તો, રામ અને ચીતાની આફક તમે ચોખો તેમ માફ માનવું છે''

મુમાક્ષરના મુખમાથી આવાં વચનો માલજીને ગજમિહ કુમાર આનંદિત થયો તે આનંદમા પોતાના બધા દાગીના મુમાક્ષરને ગફીયમા આપી દીધા

પછી રાજસિંહ કુમાર પોતાના મિત્ર સહિત પોતાના 'નિવાસમ્થાને આવી' ઘેર આવી રત્નવતીને કઈ રીતે પ્રાપ્ત કરવી તે વિચારમા ને વિચારમા રાજકુમાર નગરની શેરીઓમા અને ચીટામા આગતેમ ફરવા લાગ્યો.

રાજકુમારને આવી રીતે ફરતો જોઈને, રાજકુમારના નૌદ્યમાં મુ'પ થઈને

સ્ત્રીઓનાં ટોળાં પોતાનાં બાળકોને રડતાં મૂકીને, કુમારના સૌંદર્યથી આકર્ષાઈને કુમારની પાછળ પાછળ ફરવા લાગ્યાં.

નગરજનોએ રાજાની પાસે ફરીયાદ કરી કે:—‘હિ કૃપાનાથ ! આપ રાજકુમારને મહેરબાની કરીને નગરમાં ફરતા અટકાવો.’

રાજાએ પોતાના સેવકો મારફતે કુમારને કહેવડાવ્યું કે:—‘તારે નગરમાં ફરવા નહીં જતાં હમેશાં રાજમહેલમાં જ રહેવું.’

પિતાનો આવો હુકમ સાંભળીને, કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે—પિતાજીના આ હુકમથી મને લાગે છે કે તેઓશ્રીના મનમાં મારો કાંઈક અપરાધ આવ્યો હોવો જોઈએ. આ પ્રમાણે વિચાર કરીને, એ વાત સુમતિ નામના પોતાના મિત્રને પૂછતાં, તેનું કારણ અથથી ઇતિ સુધીતું કુમારના જાણવામાં આવી ગયું.

આ બધું જાણીને કુમારે મિત્રને કહ્યું કે:—‘હિ મિત્ર ! પિતાજીની આવી આજ્ઞા પાળવી બહુ જ મુશ્કેલ છે. આજો દિવસ ઘરમાં શી રીતે પસાર કરી શકાય ?’ વળી, મારો વિચાર પત્તન રાજાની કુંવરી રત્નવતીને પણ જોવાનો છે, માટે ચાલો આપણે દેશાંતર જઈએ.’

આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરીને, બંને મિત્રો હાથમાં તલવાર લઈને નગરમાંથી બહાર નીકળી પડ્યા. રસ્તામાં આવતાં અનેક ગામો જોતાં જોતાં એક વખત એક શૂન્ય અટવીમાં આવી પહોંચ્યા.

તે વખતે એક પુરુષને દીનવદને રડતો સાંભળીને, રાજકુમાર હાથમાં તલવાર લઈને, જે બાબુથી રડવાનો અવાજ આવતો હતો તે તરફ ચાલ્યો. ત્યાં જતાં જ એક વિકળ રાક્ષસના પંજમાં સપડાએલો અને આકંઠ કરતો એક પુરુષ રાજકુમારના જોવામાં આવ્યો.

આ દૃશ્ય જોઈને રાજકુમારે રાક્ષસને પૂછ્યું કે:—‘આ માણસે તારું શું બગાડ્યું છે ?’

રાક્ષસ બોલ્યો કે:—‘આ માણસ મને વશ કરવા સાધના કરતો હતો, તે વખતે મેં એને કહ્યું કે જો તું તારા શરીરમાંથી માંસ કાપીને આપે તો હું તારે વશ થાઉં. પરંતુ તે પ્રમાણે તે પોતાનું માંસ આપી શક્યો નહીં અને હું ભૂખ્યો છું તો, હવે મારા હાથમાં આવેલા લક્ષ્યને હું કેમ છોડી દઉં ?’

તે વખતે કુમારે કહ્યું કે:—‘જો તું એને મૂકી દે તો, હું તને માંસ ઉત્તમ માંસ આપું.’ એમ કહી તલવાર કહાડી, પોતાનું માંસ કાપવા તત્પર થયો.

“તે રાક્ષસ કુવરની આવી સાહચરિતા જોઈને કુવર ઉપર પ્રસન્ન થયો અને જોઈયો કે—‘હું પરોપકારી પુરુષ ! હું તારા મોહને તારા ઉપર તુલ્યમાન થયો છું, માટે તારે જે કાંઈ વરદાન માગવું હોય તે માગ’”

તે વખતે કુવરે કહ્યું કે જો તું તુલ્યમાન થયો હોય તો તું આ પુરુષના મનોવાંછિત પૂર્ણ કર’

રાક્ષસ જોઈયો કે, તમારા કહેવાથી હું એને જીવતો છોડી દઉં છું, અને જે કાંઈ વર તમને આપવો છે, તે હું આપું છું એમ કહીને, તે રાક્ષસે રાજકુમારને ચિંતામણી રત્ન આપ્યું. રત્ન આપીને રાક્ષસ અદૃશ્ય થઈ ગયો.

પછી રાજકુમાર અને તેનો મિત્ર-જાને જણાવ્યાગળ ચાલવા લાગ્યાં. રસ્તામાં રાજકુમારે પોતાના મિત્રને, પોતાના પૂર્વજવનો-લીલા અને બીલડીનો-ગધા વૃત્તાત શરૂથી માડીને અત્યારસુધીનો કહી મળાવ્યો.

તે વખતે રાજકુમારનો મિત્ર હસીને કહેવા લાગ્યો કે—“હું મિત્ર ! તું જે કંઈયારે પરજીવા ચાહે છે, તે તો પુરુષ દ્રેષીણી છે, તેથી પુરુષવેશે રત્નવતીને કેવી રીતે જોઈ શકશે ? વળી, તેણીની સાથે વાતચીત કેવી રીતે કરશે”

(કુમારે મિત્રની આ વાત સાંભળીને કહ્યું કે—“હું મિત્ર ! ચિંતા કરવા જેવું કાંઈ નથી કારણ કે મદૈવ માન્ય ફલિતિ”

એક વખત જગલમાં આગાના ઝાડની નીચે સૂતેલા રાજસિંહ કુમારને એક વિદ્યાધરે જોયો. કુમારનું આવું સુદર રૂપ જોઈને વિદ્યાધરે વિચાર્યું કે, મારી પાછળ મારી સ્ત્રી આવે છે, તે જો આ પુરુષને જોશે તો મારા મ્નેહને પડતો મૂકીને આ પુરુષ ઉપર સ્નેહ ધરવા લાગશે એ પ્રમાણે વિચાર કરીને તે જ વનમાંથી એક ઔષધિ લાવીને પાણીમાં ઘસીને, રાજસિંહ કુમારના કપાળમાં તેનું તિલક કર્યું, એટલે તરત જ તે કુમાર મટીને કુમારી થઈ ગયો.

આ વાતને થોડો વખત પચાજ થયા પછી, તે વિદ્યાધરની સ્ત્રી ત્યાં આવી પહોંચી તેણીએ આવું સ્વરૂપવાન સ્ત્રીનું રૂપ દેખી વિચાર્યું કે, પાછા વળતી વખતે મારો પતિ જો આ સુદર સ્ત્રીને દેખશે તો, તેણીના ઉપર સ્નેહ કરશે અને મને છોડી દેશે, એમ વિચારીને તે જ વનમાંથી બીજી ઔષધિ લાવીને પાણીમાં ઘસીને કુમારના કપાળમાં તિલક કર્યું, એટલે કુમાર મૂળરૂપે ધઈ ગયો. વિદ્યાધરે પોતાના રમ્તે આગળ ચાલી ગઈ.

કુમારનો મિત્ર સુમતિ પામેના વનમાં ફૂલ ચૂટવા ગયેલો હતો, તેણે આ ગધા વૃત્તાત ઝાડની, ઝાઘે રૂપાઈને જોયો હતો. તેથી તે જાને ઔષધીઓ, વનમાંથી લઈને વચ્ચના છેડે જાધીને કુવરને જગાડી સર્વ વાત સ્વીકારાવી,

બંને મિત્રો ચાલતાં ચાલતાં પત્તનનગરે આવી પહોંચ્યા. નગરની અંદર જઈને એક મહેલની પાસે જઈને બંને બેઠા. તે વખતે સ્ત્રી સમૂહથી પરવરેલી સુખાસનમાં બેઠેલી રત્નવતી રાજકુમારી તે મહેલમાં આવી પહોંચી. રાજકુમારીની હાસીઓ આગળ આવીને, પુરુષ માત્રને આગળ વધતા અટકાવતી હતી.

આ વખતે, બંને મિત્રો ઔષધિથી સ્ત્રીનું રૂપ ધારણ કરીને, મહેલમાં આવીને બાલુ ઉપર બેસા રહ્યા. થોડી વારમાં, રાજકુમારી રત્નવતી કાલિકા માતાની પૂજા કરીને પાછી વળી.

તે વખતે, દેવાંગનાઓ જેવી આ બે કન્યાઓને જોઈને, આનંદિત થએલી રત્નવતી પૂછવા લાગી કે, તમે બંને જણાં ક્યાંથી આવો છો ?

રત્નવતીનો આ પ્રશ્ન સાંભળતાં જ મિત્ર સ્ત્રીએ (સુમતિ મિત્રે) કહ્યું કે, આ મારી સખી મણિમંદર નામના નગરથી આવી છે.

રત્નવતીએ કહ્યું કે, તમારી સખીને જોઈને મારું મન ખુબ જ ઉદ્ધાસ પામે છે. તમે બંને જણીઓ મારા ઘેર જ પરોણા તરીકે રહો. એમ કહીને, પોતાની સાથે પોતાના મહેલે તેડી ગઈ. બંને જણીઓની ખુબ પ્રકારે રાજકુમારી લક્ષિત કરવા લાગી.

આ પ્રમાણે કેટલાક દિવસ વીતી ગયા પછી કુમાર સ્ત્રી (રાજસિંહ કુમારે) એ રત્નવતીને પૂછ્યું કે, તમારું લગ્ન હવે સુધી કેમ નથી થયું ?

રત્નવતીએ કહ્યું કે, મારે મારા પૂર્વલવના પતિ સાથે જ લગ્ન કરવું છે.

તે વખતે કુમાર સ્ત્રીએ કહ્યું કે, તમારો પૂર્વલવનો પતિ હવે ક્યાં જણાતો નથી; તો પછી, સ્વયંવર મંડપ તૈયાર કરાવીને, મનગમતા કોઈ પણ પુરુષની સાથે કેમ લગ્ન કરતાં નથી ?

રત્નવતી કહેવા લાગી કે, પોતાના મનને સંતોષ ઉપજે તે જ પતિની સાથે લગ્ન કરીએ છીએ. તેવો સંતોષ તો મને તમારા સામું જોતાં જ ઉપજે છે, માટે મારે ખીન વરની સાથે લગ્ન કરવાનું કોઈ કામ નથી.

રાજકુમારીનો આ પ્રમાણેનો જવાબ સાંભળીને, કુમાર સ્ત્રીએ પૂછ્યું કે, તમારો પૂર્વલવનો પતિ તમે શી રીતે જાણખી શકો ?

રત્નવતીએ કહ્યું કે, મેં પૂર્વલવમાં જે પુણ્ય ઉપાજન કરેલું તે જે જાણતો હોય, તે જ મારો પૂર્વલવનો પતિ સમજવો.

તે વખતે કુમાર સ્ત્રીએ કહ્યું કે, હું એટલું જાણું છું કે, તમને પાછલાં લવમાં શ્રીદમ નામના મુનિએ નમસ્કાર મહામંત્ર શીખવાડ્યો હતો. તેના જ સ્મરણના પ્રભાવથી તમે મરીને, અહીં રાજકુમારી તરીકે ઉત્પન્ન થયાં છો.

આ વૃત્તાત સાલળીને, રત્નવતી ચમત્કાર પામીને પોતાની સખી ચંદ્રલેખાને કહેવા લાગી કે, હે સખી ! મારા પૂર્વલવની વાત એણે કેવી રીતે બાણી ?

ચંદ્રલેખાએ કહ્યું કે, ઝોની ચેટા, ચાલ, વચન વગેરે પુરુષના જેવાં જ દેખાય છે વળી, તેને દેખીને તને આનંદ થાય છે તેથી જણાય છે કે, એ જ તારા પૂર્વલવનો પતિ છે પરંતુ કોઈક કારણથી પોતાનું મૂળ સ્વરૂપ છુપાવીને, સ્ત્રી રૂપે ફરે છે.

પછી ચંદ્રલેખા કુમાર સ્ત્રીને કહેવા લાગી કે, હે સ્વામી ! મહેરબાની કરીને આપનું મૂળ રૂપ અમને દેખાડો.

આ પ્રમાણેની વિનંતિ સાલળીને, બંને મિત્રો ઔષધિનો પ્રયોગ કરીને, પોતાનાં મૂળ સ્વરૂપે પ્રગટ થયા.

પછી ચંદ્રલેખાએ તે કુમારને કહ્યું કે, હે સ્વામી ! તમોએ જેવી રીતે પોતાનું સ્વરૂપ પ્રકાશ્યું, તેવી જ રીતે પોતાનું કુલ તથા ગોત્ર પણ પ્રકાશો.

તે વખતે સુમતિ મિત્રે કુવરનો દેશ, નગર, માતા-પિતા, કુલ ગોત્રાદિનું નામ કહ્યું અને પોતાના વતનમા મળેલા મુમાદરનો તથા રસ્તે આવતા ત્રિતામણી રત્નની તથા ઔષધિની પ્રાપ્તિનો મધ્યગો વૃત્તાત કહી સાલળાઓ.

રાજકુમારી રત્નવતીએ આ સઘળો વૃત્તાત, પોતાના પિતાને જણાવ્યો. આ વૃત્તાત સાલળીને રાજ મનમા હર્ષ પામ્યો. શુભ દિવસે અને શુભ મુહૂર્તે રાજકુમારી રત્નવતીના લગ્ન રાજકુમાર રાજસિંહ સાથે મોટા મહોત્સવ પૂર્વક કરવામા આવ્યા. પહેરામણીમા અનેક હાથી, घोडा તથા અડધું રાજ આપ્યું. રાજસિંહ કુમાર પણ રાજકુમારી રત્નવતી સાથે આનંદથી કાળનિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

એક વખત રાજસિંહ કુમારના પિતા મૃગાક રાજનો દૂત પત્ર લઈને ત્યાં આવ્યો. તેમા લખ્યું હતું કે, હે કુમાર ! હવે હું વૃદ્ધ થયો છું, તેથી રાજ્ય છોડીને દીક્ષા લેવાની ઇચ્છા રાખું છું, તેથી આ પત્ર વાંચીને તુરત જ મને આવીને મળ.

પોતાના પિતાનો આ પત્ર વાંચતા જ, પોતાના સમરાની અનુમતિ લઈને, રત્નવતી સહિત, સસરાએ આપેલા મહામૂલ્ય દાયજા અને ચતુરંગી સૈન્ય સહિત રાજસિંહ કુમાર મલ્લિમદર નગરે ઘણી જ ઉતાવળથી આવી પહોંચ્યો.

મૃગાક રાજએ ભારે મહોત્સવપૂર્વક રાજકુમાર રાજસિંહ તથા રાજકુમારી રત્નવતીનો પૂર પ્રવેશ કરાવ્યો. રાજકુમારે રાજમહેલમા પેસતા જ પિતાને પ્રણામ કર્યા અને બંને પિતા-પુત્ર ભેટી પડ્યા. સર્વત્ર આનંદ આનંદ ફેલાઈ ગયો.

મૃગાક રાજ વિચાર કરવા લાગ્યો કે, હવે રાજસિંહ કુમારને ગાદીએ બેસાડી, હું

દીક્ષા અંગીકાર કરે. રાજા આ વિચાર કરતો હતો, તે જ વખતે વનપાલકે વધામણી આપી કે, હે સ્વામી! જ્ઞાની ગુરુ મહારાજ પધાર્યા છે.

રાજા આ સંભાષણ સાંભળીને આનંદિત થયો. રાજસિંહ કુમારને ગાદીએ બેસાડીને, મોટા મહોત્સવપૂર્વક મૃગાંક રાજાએ ગુણસાગરજી પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી. દીક્ષા અંગીકાર કરીને, તીવ્ર તપ તપતાં રાજર્ષિ મૃગાંક અંત સમયે અનુશન કરીને દેવલોક પામ્યા.

રાજસિંહ રાજાએ પણ ગુરુ મહારાજ પાસે સમ્યક્ત્વ મૂળ ખાર ત્રત ઉત્થર્પા. શ્રાવક ધર્મ પાળતાં અને નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરતાં રાજસિંહ રાજાએ ઘણો સમય રાત્ર્યસુખ ભોગવ્યું. સંસાર સુખ ભોગવતાં, રાણી રત્નવતીની કુક્ષિથી પ્રતાપસિંહ નામનો એક મહા પરાક્રમી પુત્ર ઉત્પન્ન થયો.

પ્રતાપસિંહ રાજકુમાર યૌવન અવસ્થાને પામ્યો. એક વખત રાજસિંહ રાજાને દેવયોગે કેાઈ વ્યાધિ ઉત્પન્ન થયો. વ્યાધિ શાંત થતાં જ, રાજપુત્ર પ્રતાપસિંહને ગાદીએ બેસાડીને, રાજસિંહ રાજાએ તથા રાણી રત્નવતીએ ભાગવતી દીક્ષા અંગીકાર કરી.

કેટલોક સમય સાધુ અવસ્થામાં પસાર કર્યા પછી નિરતિચાર ચારિત્ર પાળીને, અંત સમયે સમસ્ત જીવોને ખમાવતાં અને નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરતાં રાજર્ષિ રાજસિંહ મુનિ કાળધર્મ પામ્યા. કાળધર્મ પામીને, પાંચમા દેવલોકમાં દશ સાગરોપમના આયુધ્યવાળા બ્રહ્મંદ્ર તરીકે ઉત્પન્ન થયા. રાણી રત્નવતી પણ તે જ દેવલોકમાં ઈંદ્ર સમાન ક્ષત્રિવાળા દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થઈ.

અમરકુમારની સજ્જાય

- રાજગૃહી નગરી ભલી, તિહા શ્રેષ્ઠિ ગભ છે,
નિનધર્મનો પરિચય નહી, મિથ્યામત માહે ગમ્યા રે
- કર્મતણી ગતિ સાલજો-૧
- કર્મતણી ગતિ સાલજો, કર્મ કરે તે હોય રે,
સ્વારથીઆ મહુ ઢો સગા, વિણ સ્વારથ નહીં ઝોય રે કર્મ ૦ ૨
- રાજા શ્રેષ્ઠિક એકદા, ચિત્રચાળા કરાવે રે,
અનેક પ્રકારે મહણી, દેખતા મન મોહે રે કર્મ ૦ ૩
- દરવાનો ગિર ગિર પડે, ગભ મન પમ્તારે રે,
પૂઠે જોખી પડિતા, પ્રાણણુ ઇમ બતાવે રે કર્મ ૦ ૪
- બાળક બત્રીયા લક્ષણો, હોમીજે ઈલુ માહે રે,
તો એક મહેલ પડે નહિ, ઇમ સાખે વધણુ અજાનો રે કર્મ ૦ ૫
- રાજા ઢંઢેરા ફેરીયો, જે આપે બાળકુમારો રે,
તોળી આપુ બગેબરી, મોનૈયા ધન સાગે રે કર્મ ૦ ૬
- અપભ્રંત પ્રાણણુ તિહા વને, ભદ્રા તસ ધરણી બાણો રે,
પુત્ર ચાગ મોહામણા, નિર્ધનીયો પુણ્ય હીણો રે કર્મ ૦ ૭
- અપભ્રંત કહે નારમે, આપો એક કુમારો રે,
ધન આવે ઘર આપણે, આપણુ મુખીયા મારો રે કર્મ ૦ ૮
- નારી કહે વેગે કંગે, આપો અમરકુમારો રે,
મ્હારે મન અણુભાવતો, આખ ધરી કરો અળગો રે કર્મ ૦ ૯
- વાત જણાવી રાયને, ગભ મનમા હુગ્યો રે,
જે-માગે તે આપીને, લાવો બાળકુમારો રે કર્મ ૦ ૧૦
- સેવક પાછા આવીયા, ધન આપ્યો મનમાન્યો રે,
અમર કહે મોરી માતાજી, મુને મત આપીજે રે કર્મ ૦ ૧૧
- માતા કહે તુને શુ કહું, માગે લાવે તું મૂઝો રે,
કામકાજ કંઈ નહિ, ખાવાને ભેદજો માગે રે કર્મ ૦ ૧૨
- આખે આમુ નાખતો, જોલે બાળકુવાગે રે,
મામજો મોરા તાતજી, તુમે મુજને ગખો રે કર્મ ૦ ૧૩

તાત કહે હું શું કરું, મુજને તો તું ખ્યારો રે;	
માતા વેચે તાહરી, માહરો નહીં કાંઈ જોરો રે.	કર્મ ૦ ૧૪
કાકો પણ પાસે હતો, કાકી મુજને રાખો રે;	
કાકી કહે હું શું જાણું, માહરે તું શું લાગે રે.	કર્મ ૦ ૧૫
બાળક રોતો સાંભળી, માસી કૂઆ તે આવે રે;	
બહેન પણ તિહાં બેઠી હતી, કિણ્ણી મુજને રાખો રે.	કર્મ ૦ ૧૬
જો જો ધન અનરથ કરે, ધન પડાવે વાટો રે;	
ચોરી કરે ધન લોભીયો, મરીને દુર્ગતિ જાય રે.	કર્મ ૦ ૧૭
હાથ પકડીને લેઈ ચાલ્યા, કુંવર રોવણ લાગ્યો રે;	
મુજને રાજા હોમશે, ઈશ બાળક બહુ ઝુરે રે.	કર્મ ૦ ૧૮
બાળક તવ લેઈ ચાલ્યા, આખા ભર બજારો રે;	
લોક સહુ હા હા કરે, વેચ્યો બાળ ચંડાળે રે.	કર્મ ૦ ૧૯
લોક તિહાં બહુળા મિલ્યા, જોવે બાળકુંવારો રે;	
બાળ કહે મુજ રાખી લ્યો, થાશું દાસ તુમારો રે.	કર્મ ૦ ૨૦
શેઠ કહે રાખું સહી, ધન આપી મુહ માગ્યો રે;	
રાયે મંગાવ્યો હોમવા, તે તો નહીં રખાય રે.	કર્મ ૦ ૨૧
બાળકને તે લેઈ ગયા, રાજાજીની પાસે રે;	
ભેટજી પણ બેઠા હતા, વેદશાસ્ત્રના જાણો રે.	કર્મ ૦ ૨૨
ભેટજીને રાજા કહે, દેખો બાળકુંવારો રે;	
બાળકને શો દેખવો, કામ કરો મહારાજ રે.	કર્મ ૦ ૨૩
બાળ કહે કર જોડીને, સાંભળો શ્રીમહારાજ રે;	
પ્રજના પીયર તુમે, મુજને કીમ હોમીજે રે.	કર્મ ૦ ૨૪
રાજા કહે મૂલે લીધો, માહરો નહીં અન્યાયો રે;	
માતાપિતાએ તું વેચીયો, હોમવા આણ્યો આજે રે.	કર્મ ૦ ૨૫
ગંગોદકે નવરાવી, ગળે ઘાલી કૂલની માળા રે;	
કેસર જ્યંદન અરચીને, બ્રાહ્મણ ભણે તવ વેદો રે.	કર્મ ૦ ૨૬
અમરકુંમર મન ચિતવે, મુજ શીખવીયો સાધુ રે;	
નવકાર મંત્ર છે મોટકો, સંકટ સહુ ટળી જશે રે.	કર્મ ૦ ૨૭
નવપદ ધ્યાન ધરતાં થકાં, દેવ સિંહાસણ કંપ્યો રે;	
ચાલી આવ્યો ઉતાવળો, જિહાં છે બાળકુંવારો રે.	કર્મ ૦ ૨૮

- અગનિ ઝાળ ઠડી કરી, દીધો સિંહાસણ ચગો રે,
અમરકુમારને ખેમાડીને, દેવ કરે ગુણ આમો રે કમ'ં ૨૬
- રાજને ભ ધો નાખીયો, મુખે છુટયા લોહી રે,
ગ્રાહણ સહુ લાખા પડયા, બાણે સુકા કાણો રે કમ'ં ૩૦
- રાજ મલા અચરિજ થઈ, એ ગાળક કોઈ મ્હોટો રે,
પગ પૂજીએ એહના, તો એ મૂવા ઉઠે રે કમ'ં ૩૧
- ખાળકે છાટો નાખીયો, ઉઠ્યો ટ્રેણિક રાબ રે,
અચરિજ દીઠો મોટકો, એ શુ હુવો ઝામે રે કમ'ં ૩૨
- ગ્રાહણ પડિયા દેખીને, લોક કહે પાપ જૂઓ રે,
ખાળહત્યા કરતા થકા, તેહના કળ છે એહો રે કમ'ં ૩૩
- ગ્રાહણ સહુ લેખા થયા, દેખે એમ તમાઓ રે,
દનકે સિંહાસણ ઉપરે, બેઠો અમરકુમારો રે કમ'ં ૩૪
- રાબ સહુ પરિવાર શુ, ઉઠ્યો તે તતકાળો રે,
કરોડી કહે કુમારને, એ રાજ્યમદિ સહુ ત્હારી રે કમ'ં ૩૫
- અમર કહે સુણો રાજવી, રાજ શુ નહીં મુજ કાળે રે,
સ ધમ લેશું સાધુનો, સાલળો શ્રીમહારાજો રે કમ'ં ૩૬
- લોક સહુ મળી ઈમ કહે, ધન ધન ખાળ કુવારો રે,
ભટલ પણ સાબા હુવા, લાભયા તે મનમાહે રે કમ'ં ૩૭
- જયજયકાર હુવો ઘણો, ધરમ તણો પરસાદો રે,
અમરકુમાર મન સોચતો, બતિસમરણ સ્નાનો રે કમ'ં ૩૮
- અમરકુમારે સયમ લીયો, ડરે પચમુષ્ટિ લોચ રે,
ખાહિર જઈ મસાણ મે, કાઉસગ્ગ રહ્યો શુભ ધ્યાને રે કમ'ં ૩૯
- માતાપિતાએ ખાહિર બંધને, ધન ધરતીમાહિ ઘાલ્યો રે,
કાઈક ધન બેઠે ચી લીયો, બાણે વિવાહ મડાણો રે કમ'ં ૪૦
- તેટલે દોડ્યો આવીયો, કાઈક ખાળકુવારો રે,
માતાપિતાને ઈમ કહે, અમરકુમારની આ વાતો રે કમ'ં ૪૧
- માતાપિતા વિલખા થયા, ભૂંડા થયો એ કામો રે,
ધન રાબ લેશે સહુ, કાઈક કરીએ ઉપાયો રે કમ'ં ૪૨
- ચિ તાનુર થઈ અતિ ઘણી, રાતે નિદ ન આવે રે,
પૂરવ વૈર સભારતી, પાપણી બીડી તિણુવારો રે કમ'ં ૪૩

શસ્ત્ર હાથ લેઈ કરી, આવી બાળક પાસે રે; કર્મ ૦ ૪૪
 મારીએ કરીને પાપણી, માર્યો બાળકુંવારો રે.
 શુદ્ધધ્યાન સાધુ ધર્યો, શુભ મન આણી લાવો રે; કર્મ ૦ ૪૫
 કાળ કરીને અવતર્યો, બારમા સ્વર્ગ મોઝાર રે.
 બાવીશ સાગર આંઉળો, ભોગવી વંછિત ભોગો રે; કર્મ ૦ ૪૬
 મહાવિદેહમાં સીઝશે, પામશે કેવળ નાણો રે.
 હવે તે માતા પાપણી, મનમાં હરખ અપારો રે; કર્મ ૦ ૪૭
 આસી જાત આણુંદમે, વાઘણી મળી તિણ વારો રે.
 કંદેડી નાખી તિહાં, પાપણી મૂઈ તિણ વારો રે; કર્મ ૦ ૪૮
 છઠ્ઠી નરંકે ઉપની, બાવીશ સાગર આઉ રે.
 ભે ભે મંત્ર નવકારથી, અમરકુસર શુભ ધ્યાનો રે; કર્મ ૦ ૪૯
 સુર પદવી લહી મોટકી, ધરમ તણે પરસાદે રે.
 નર ભવ પામી જીવડા, ધરમ કરો શુભ ધ્યાનો રે; કર્મ ૦ ૫૦
 તોતુમ અમર તણી પરે, સિદ્ધગતિ તે લેશો રે.
 કર ભેડી કેવિર્યાણુ ભણે, સાંભળો ભવિજન લોકો રે; કર્મ ૦ ૫૧
 વૈર વિદોધ કોઈ મતિ કરો, જિમ પામો ભવ પારો રે.
 શ્રીજિનધર્મ સુરતરૂં સમો, જેહની શીતળ છાયો રે; કર્મ ૦ ૫૨
 જેહ આરાધે ભાવશું, સીઝે વંછિત કાલે રે.

શ્રીનવકાર મંત્રનો છંદ

હુહા

વંછિત પૂરે વિવિધ પરે, શ્રીજિનશાસન સાર ।
 નિશ્ચે શ્રીનવકાર નિત્ય, જપતાં જયજયકાર ॥૧॥
 અડસઠ અક્ષર અધિક ફલ, નવપદ નવે નિધાન ।
 વીતરાગ સ્વયં મુખ વદે, પંચ પરમેષ્ટિ પ્રધાન ॥૨॥
 એક જ અક્ષર એક ચિત્ત, સમર્યા સંપત્તિ થાય ।
 સંચિત સાગર સાતનાં, પાતક દૂર પલાય ॥૩॥
 સકલ મંત્ર શિર મુકુટમણિ, સદ્ગુરુ સ્થાપિત સાર ।
 સો ભવિયાં મન શુદ્ધશું, નિત્ય જપીએ નવકાર ॥૪॥

છંદ

નવકાર થકી શ્રીમાલ નૈવેદ્ય, પામ્યા રાજ્ય પ્રસિદ્ધ,
 શ્વશાન વિષે શિવ નામ કુમરને, સોવન પુરિસો મિદ્ધ ॥
 નવલાખ જપતા નરક નિવારે, પામે લવનો પાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૫૫॥

બાધી મહાશાખા શિક્કે બેસી, કીધો કુઠ હુતાશ,
 તરકરને ચિત્તે મત્ર સમર્થો, ઉઠયો તે આકાશ ॥
 વિધિ રીતે જપતાં અહિ વિષ ટાળે, ઠાળે અમૃતધાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૬૬॥

ખીન્નેશ કારણુ રાય માહાબલ, અતર દુષ્ટ વિરોધ,
 જેણે નવકારે હત્યા ટાળી, પામ્યો યક્ષ પ્રતિબોધ ॥
 નવલાખ જપતા યાયે જિનવર, ઇચ્છે છે અધિકાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૭૭॥

પશ્વીપ્રતિ શીખ્યો અનિવર માસે, મહામત્ર મન શુદ્ધ,
 પરલવ તે રાજસિદ્ધ મૃધ્વીપતિ, પામ્યો પરિગલ રિદ્ધ ॥
 એ મત્ર થકી અમરાપુર પહોતો, આગેત્ત સુવિચાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૮૮॥

સન્નામ્ની કાશી તપ ત્રાધતો, પચાસિ પગલે,
 દીઠો શ્રીપાસકુમારે મન્નગ, અધ બલતો તે ટાલે ॥
 સલલાબ્યો શ્રીનવકાર ન્વય મુખ, ઇંદ્રલવન અવતાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૯૯॥

મમ શુદ્ધે જપતા અયણામુંદરી, પામી પ્રિય સયોગ,
 ધણે ધ્યાનથકી ટલ્યો કુષ્ટ ઉબરનો, રક્તપિત્તનો રોગ ॥
 વિધિ શું જપતા નવનિધિ યાયે, ધર્મ તણો આધાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૦૦॥

ઘટમાંહી કૃષ્ણભુજગમ ઘાટ્યો, ઘરણી કગ્વા ઘાત,
 પરમેષ્ઠિ પ્રભાવે હાર ફૂલનો, વસુધા માહી વિખ્યાત ॥
 કલાવતીએ પિંગલ કીધો, પાપ તણો પરિહાર,
 સો લવિયા ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૧૧॥

ગયણાગણુ જાતી રાખી ગ્રહીને, પાડી બાણ પ્રહાર,
 મદ પય સુષુતા પાડું પતિ ઘર, તે થઈ કુતા નાર ॥

એ મંત્ર અમુલ્ય મહિમા મંદિર, 'લવહુઃ'ન લંબનહાર;
 સો ભવિયાં ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૨॥
 કંબલ સંબલે કાઢવ કાઢ્યા, શકટ પાંચસે માન;
 દ્વીધે નવકારે ગયા દેવલોકે, વિલસે અમર વિમાન ॥
 એ મંત્ર થકી સંપત્તિ વસુધા લહી, વિલસે જૈન વિહાર;
 સો ભવિયાં ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૩॥
 આગે ચોવીશી હુઈ અનંતી, હોશે વાર અનંત;
 નવકાર તણી કોઈ આદિ ન જાણે, એમ લાખે અરિહંત ॥
 પૂરવ દિશિ ચારે આદિ પ્રપંચે, સમર્થા સંપત્તિ સાર;
 સો ભવિયાં ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૪॥
 પરમેષ્ઠિ સુરપદ તે પ્રણ પામે, જે કૃત કર્મ કઠોર;
 પુંડરગિરિ ઉપર પ્રત્યક્ષ પેળો, શિવરને એક મોર ॥
 સહુ શુરુ સન્મુખ વિધિયે સમરતાં, સફળ જનમ સંસાર;
 સો ભવિયાં ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૫॥
 શૂલિ આરોપણ તસ્કર કીધો, લોહપુર પરસિદ્ધ;
 તિહાં શેઠે નવકાર સુણાવ્યો, પામ્યો અમરની રિદ્ધ ॥
 શેષ્ઠે ધર આવી વિઘ્ન નિવાર્યાં, સુરે કરી મનોહાર;
 સો ભવિયાં ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૬॥
 પંચ પરમેષ્ઠિ જ્ઞાન જ પંચહ, પંચ દાન ચારિત્ર;
 પંચ સન્નિધિ મહાવ્રત પંચહ, પંચ સમિતિ સમકિત ॥
 પંચ પ્રમાદ વિષય તજો પંચહ, પાલો પંચાચાર;
 સો ભવિયાં ભક્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપીયે નવકાર ॥૧૭॥

કલશ-છંપય

નિત્ય જપીયે નવકાર, સાર સંપત્તિ સુખદાયક;
 સિદ્ધિમંત્ર એ શાશ્વતો, એમ જપે શ્રીજગનાયક ॥
 શ્રીઅરિહંત સુ સિદ્ધ, શુદ્ધ આચાર્ય લાણી જે;
 શ્રીઉવનઆય સુસાધુ, પંચ પરમેષ્ઠિ થુણીજે ॥
 નવકાર સાર સંસાર છે, કુશલલ ભ વાચક કહે;
 એકે ચિત્તે આરાધતાં, વિવિધ રીતે વાંછિત લહે ॥૧૮॥

પદસ્થ ધ્યાનનુ સ્વરૂપ

પિંદસ્થ ચ પદસ્થ ચ રૂપસ્થં રૂપવર્જિતમ્ ।

ચતુર્ધા ધ્યેયમાસ્નાત ધ્યાનસ્યાડલયન યુઘૈ ॥૧॥

અર્થાત્—પિંદસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ અને રૂપાતીત આ ચાર પ્રકારનું ધ્યાન જ્ઞાની પુરુષોએ બતાવેલું છે એ ૧૦ શ્લોક સમમપ્રકાશ શ્લોક ૮

આઠમો પ્રકાશ

પદસ્થ ધ્યેય અને તેનું ધ્યાન—

યત્પદાનિ પવિત્રાણિ સમાલય વિધીયતે ।

તત્પદસ્થ સમાર્યાત ધ્યાન સિદ્ધાતપારમૈ ॥૧॥

પવિત્ર [મંત્ર] પદોનું અવલંબન લઈને જે ધ્યાન કરવામાં આવે છે તે ધ્યાનને સિદ્ધાતના પારગામી મહાપુરુષોએ પદસ્થ ધ્યાન કહેલું છે. ૧ - ૧

તત્ર પોદ્ધપત્રાદયે નામિકદયતેતુજે ।

સ્વરમાલા યથાપત્ર ધ્રમતિ પરિચિતયેત્ ॥૨॥

ચતુર્વિંશતિપત્ર ચ હૃદિ પત્ર સર્ગનિકમ્ ।

ઘર્ણાન્યથાકમ તત્ર ચિત્તયેત્ પચવિંશતિમ્ ॥૩॥

ઘક્ષત્રાણ્જેડદલે ઘર્ણાદિકમન્યત્તત સ્મરેત્ ।

સસ્મરન્ માતૃકામેવ સ્યાચ્છ્રુતજ્ઞાનપારગ ॥૪॥

પ્રથમ નાલિ કદમ્બા સોળ પાંખડી વાળા ડમલની અદર મોર્ચા (અ, આ, ઇ, ઈ, ઓ, ઊ, ઇ, ઈ, ઊ, ઈ, ઈ, ઈ, ઈ, ઈ, ઈ, ઈ, ઈ) ની પદ્ધતિને ભ્રમણ કરતી ચિતવવી (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૬-૭) [પદ્ધતિ] હૃદયડમળમા કણ્ઠિકા સંહિત ચોવીસ પાંખ ડીવાળા કમળની પાંખડીઓમાં અંતુકમે ક, ર, ગ, ઘ, ઙ, ચ, છ, જ, ઝ, ઞ, ટ, ઠ, ડ, ઢ, ણ, ત, થ, દ, ધ, ન, પ, ફ, વ, મ, અને કણ્ઠિકામાં મૈ, ય, જન ચિતવવો (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૮-૯) તથા મુખકમળની અદર આઠ પાંખડીવાળા ડમળની કદમ્બના કરવી અને તેમાં આકૃતિના આઠ વર્ણો ય, ર, લ, વ, શ, પ, સ, હ એમના (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૧૦) આ પ્રમાણે માતૃકાનું સ્મરણ કરવું (મનુષ્ય) શ્રતજ્ઞાનને પારગામી થાય (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૫)-૨-૩-૪

માતૃકાના ધ્યાનનું રૂપ

ધ્યાયતોડનાદિસસિદ્ધાન્ ઘર્ણનિતાન્યથાવિધિ ।

નષ્ટાદિધિપયજ્ઞાન ધ્યાનુસ્તપદતે ક્ષણાત્

॥૫॥

અનાદિ સિદ્ધ આ અકારાદિ વર્ણોનું વિધિ પૂર્વક ધ્યાન કરવાવાળા પુરુષને નષ્ટાદિ (ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન) સંબંધી જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. ૫

અથવા નાભિકંદાઘઃ પદ્મમણ્ડલં સ્મરેત્ ।
સ્વરાલિકેસરં રમ્યં વર્ગાષ્ટકયુતૈર્દલૈઃ ॥ ૬ ॥

દલસંઘિષ્ણુ સર્વેષુ સિદ્ધસ્તુતિ વિરાજિતં ।
દલાગ્રેષુ સમગ્રેષુ માયાપ્રણવપાવિતં ॥ ૭ ॥

તસ્યાંતરંતિયં વર્ણમાઘવર્ણપુરસ્કૃતં ।
રેફાક્રાંતં કલાવિંદુરમ્યં પ્રાલેયનિર્મલં ॥ ૮ ॥

અર્દ્ધમિત્યક્ષરં પ્રાણપ્રાંતસંસ્પર્શિ પાવનમ્ ।
હ્રસ્વં દીર્ઘં પ્લુતં સૂક્ષ્મમતિસૂક્ષ્મં તતઃ પરં ॥ ૯ ॥

ગ્રંથિન્ વિદારયન્નાભિકંદહદ્ઘટિકાદિકાંન્ ।
સુસૂક્ષ્મધ્વનિના મધ્યમાર્ગયાયિ સ્મરેત્તતઃ ॥ ૧૦ ॥

અથ તસ્યાંતરાત્માનં પ્લાવ્યમાનમ્ વિચિંતયેત્ ।
વિંદુતપ્તકલાનિર્યત્ ક્ષીરગૌરામૃતોર્મિભિઃ ॥ ૧૧ ॥

તતઃ સુધાસરઃ સૂતપોડશાઞ્જદલોદરે ।
આત્માનં ન્યસ્ય પત્રેષુ વિદ્યાદેવીશ્ચ પોડશ ॥ ૧૨ ॥

સ્ફુરત્ સ્ફટિકશૃંગારક્ષરત્ક્ષીરાસિતામૃતૈઃ ।
આભિરાપ્લાવ્યમાનં સ્વં ચિરં ચિત્તે વિચિંતયેત્ ॥ ૧૩ ॥

અથાસ્ય મંત્રરાજસ્યાભિધેયમ્ પરમેષ્ઠિનમ્ ।
અર્હતં મૂર્દ્ધનિ ધ્યાયેત્ શુદ્ધસ્ફટિકનિર્મલં ॥ ૧૪ ॥

તદ્ધ્યાનાવેશતઃ સોહંસોહમિત્યાડલપન્મુહુઃ ।
નિઃશંકમેકતાં વિદ્યાદાત્મનઃ પરમાત્મના ॥ ૧૫ ॥

તતો નીરાગમદ્વેષમમોહં સર્વદર્શિનમ્ ।
સુરાચર્યં સમવસૃતૌ કુર્વાણં ધર્મદેશનામ્ ॥ ૧૬ ॥

ધ્યાવન્નાત્માનમેવેત્થમભિન્નં પરમાત્મના ।
લભતે પરમાત્મત્વમ્ ધ્યાની નિર્ઘૃતકલ્મષઃ ॥ ૧૭ ॥

નાલિકંદની નીચે આઠ પાંખડીવાળું કમલ ચિત્રવતું. (આકૃતિ માટે બુચ્ચો, ચિત્ર નં. ૧૧) તે કમલની રમણિક કેસરાઓ અ, આ, ઇત્યાદિ સોળ સ્વરોની કલ્પવી અને આઠ પાંખડીઓમાં આઠ વર્ગો અનુક્રમે સ્થાપન કરવા.

આઠ વર્ગો તે આ પ્રમાણે:—

અ, આ, ઇ, ઈ, ઉ, ઝ, જ, ઞ, લ, લૃ, ઇ, એ, ઓ, ઔ, અં, અઃ ૧, ક, ખ, ગ, ઘ, ઙ ૨, ચ, છ, જ, ણ, ણ ૩, ટ, ઠ, ડ, ઢ, ણ ૪, ત, થ, વ, ધ, ન, પ, ફ, બ, મ, મ

ક, ચ ર લ ષ ૭, શ પ સ હ ૮, એક પાખડીમા એક એમ આઠ વર્ગો આઠ પાખડીમાં સ્થાપન કરવા

તે આઠ પાખડીઓની સધિઓમા સિદ્ધ સ્તુતિ હોંકારની સ્થાપના કરવી તે કમલમા ભરેલો વર્ણુ જ અને છેલ્લો વર્ણુ હ રેફ કલા અને ણિદુ ૦ સહિત ણગ્દની માફક બેન્વલ (અર્હ) સ્થાપન કરવો (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૧૦-૧૩) આ અર્હ એકર મેનથી સ્મરણે કરવા માત્રથી પણ પવિત્ર કરનાર છે આ અર્હ રાખ્દનો પ્રથમ હ્રસ્વ મનમા કરવો, પછી દીર્ઘ, પ્લુત અને સૂક્ષ્મ કરવો પછી તેનો ઉચ્ચાર નાલિકદં તથા ઘટિકાઢિકની ગાઠને વિદારણ કરતો સૂક્ષ્મ ધ્વનિવાળો થઈ તે સર્વના મનમા થઈ આગળ ચાલ્યો બાથ છે એમ ચિંતવવું પછી તે નાદને ણિદુથી તપેલી કળામાથી નીકળતા દુધ સરખા બેન્વળ, અમૃતના કલ્પોને કરી અતરાત્રમાને સિચાતો ચિતવવો તે પછી એક અમૃતનું સરોવર કલ્પવું તે સરોવરની અંદર પેલા થએલા એવા મોળ પાખડીવાળા કમળની અંદર પોતાને સ્થાપન કરી તે પાખડીઓમા અનુક્રમે મોળ વિગ્રાહેવી ઓળી સ્થાપના ચિતવવી પછી દેદીખ્યમાન સ્ફટિક રત્નના ભૂગાર (અગ્રી)માથી જરતા દુધની માફક બેન્વળ અમૃત વડે પોતાને મિચાતા ઘણા વખત મુધી મનમા ચિતવવું પછી આ મત્રરાજના અભિધેય (નામવાળા) શુદ્ધ સ્ફટિકની માફક નિર્મળ જે પરમેષ્ઠિ અર્હમ્ તેનું મસ્તકને વિષે ધ્યાન કરવું તેના ધ્યાનના આવેશમા સોડ્હ, સોડ્હ, તે વીતરાગ, તે જ હુ, તે જ હું, એમ વારવાર બોલતા નિરાકપણે આત્માની પરમાત્મા સાથે એકતા સમજવી પછી નિરાગી, અદ્વેષી, અમોહિ, સર્વદર્શિ, દેવોથી પૂજનિક અને સમવસરણુમા રહી ધર્મદેશના દેતા, પરમાત્માની સાથે અભિન્નતાનું ધ્યાન કરતા વાની પાપ ક્રમોનો નાશ કરી પરમાત્મપણાને પામે છે—૬ થી ૧૭

યદ્વા મત્રાધિપ ધીમાન્ ઝર્યાંચોરેફસયુતમ્ ।

કલાર્વિદુસમાક્રાતમનાદતયુત તથા ॥ ૧૮ ॥

કનકામોજગર્ભસ્ય સાદ્રચન્દ્રામુનિર્મલ ।

ગગને સઘરન્ત ચ વ્યાપ્નુવન્ત વિશ સ્મેરત્ ॥ ૧૯ ॥

તત્તો વિશત ઘનત્રાન્જે ભ્રમન્ત સ્ફલતાતરે ।

સ્ફુરત નેત્રપત્રેષુ તિષ્ઠન્ત ભાલમખલે ॥ ૨૦ ॥

નિર્યાંત તાલુરધેણ સ્વન્ત ચ સુધારસ ।

સ્પર્ધમાન શશાકેન સ્ફુરત જ્યોતિરતરે ॥ ૨૧ ॥

સઘરન્ત નમોમાતો યોજયન્ત શિષધિયા ।

સર્વાવયવસર્પૂર્ણ કુમકેન વિચિતયેત્ ॥ ૨૨ ॥

અથવા ઉપર અને નીચે રેફ મહિત તથા કલા અને ણિદુથી કળાએલ અનાહત મહિત મત્રાધિગાજ (અર્હ) ને સુવર્ણ કમલમા રહેલો, ગાઠ ચડના ડિરણોની માફક

નિર્મલ, આકાશમાં સંચરતો અને દિશાઓમાં વ્યાપ્ત થતો ચિંતવવો. ત્યાર પછી મુખક્રમણમાં પ્રવેશ કરતા, ભૂલતાની અંદર ભમતા, નેત્ર રૂપી પત્રમાં સ્ફુરાયમાન થતા, લાલમંડળમાં રહેતા (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. નં. ૧૩) તાણુના રંધ્રથી બહાર નીકળતા, અમૃત-રસને ઝરતા, ઉલ્લવળતામાં ચંદ્રની સાથે સ્પર્ધા કરતા, લ્યોતિષ મંડલમાં સ્ફુરતા, આકાશના ભાગમાં સંચરતા અને મોક્ષલક્ષ્મી સાથે જોડતો સર્વ અવયવોથી સંપૂર્ણ [મંત્રાધિરાજને] બુદ્ધિમાન યોગીઓએ કુંભક કરીને ચિંતવવો.—૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨.

અકારાદિ હકારાંતં રેફમધ્યં સર્વિદુકં ।

તદેવ પરમં તત્ત્વં યો જાનાતિ સ તત્ત્વચિત્ ॥ ૨૩ ॥

અ કાર જેની આદિમાં તથા હ કાર જેના અંતમાં છે અને મધ્યમાં ખિંદુ સહિત રેફ છે, તે જ [અર્હ] પરમતત્ત્વ છે. તેને જે જાણે છે તે તત્ત્વનો જાણ છે.—૨૩

મહાતત્ત્વમિદં યોગી યદૈવ ધ્યાયતિ સ્થિરઃ ।

તદૈવાનન્દસંપદ્ભૂર્મુક્તિશ્રીરુપતિષ્ઠતે ॥ ૨૪ ॥

મનને સ્થિર કરી સ્થિર થઈ, યોગી જ્યારે આ [અર્હ] મહાતત્ત્વનું ધ્યાન કરે છે, તે જ વખતે તેને, આનંદ સંપદાની ભૂમિ સમાન મોક્ષ લક્ષ્મી સમીપ આવી જીભી રહે છે.—૨૪

રેફર્વિદુકલાહીનં શુભ્રં ધ્યાયેત્તતોઽક્ષરમ્ ।

તતોઽનક્ષરતાં માત્રમનુચાર્યં વિચિંતયેત્ ॥ ૨૫ ॥

રેફ, ખિંદુ અને કલા રહિત એવા ઉલ્લવળ [હ] વર્ણનું ધ્યાન કરવું, પછી તે જ અક્ષર, અનક્ષરતા (અર્ધ કલાના આકારને પામેલો) અને મુખે ઉચ્ચાર કર્યા વિના મનમાં ચિંતવવો.—૨૫

નિશાકરકલાકારં સૂક્ષ્મં માસ્કરમાસ્વરં ।

અનાહતામિધં દેવં વિસ્ફુરંતં વિચિંતયેત્ ॥ ૨૬ ॥

તદેવ ચ ક્રમાત્સૂક્ષ્મં ધ્યાયેદ્દાલાગ્રસનિમં ।

ક્ષણમવ્યક્તમોક્ષેત જગજ્જ્યોતિર્મયં તતઃ ॥ ૨૭ ॥

ચંદ્રની કલાના આકારે સૂક્ષ્મ અને સૂર્યની માફક દેહીપ્યમાન અનાહત નામના દેવ [હ વર્ણ] ને સ્ફુરાયમાન થતો ચિંતવવો. તે જ અનાહતને અનુક્રમે વાળના અગ્રભાગ સરખો સૂક્ષ્મ ધ્યાવવો. પછી ક્ષણ વાર સારું જગત અવ્યક્ત (નિરાકાર) લ્યોતિમય છે તેમ જોવું.—૨૬, ૨૭

પ્રચ્યાવ્ય માનસં લક્ષ્યાદલક્ષ્યે દધતઃ સ્થિરં ।

જ્યોતિરક્ષયમત્યક્ષમન્તરુન્મીલતિ ક્રમાત્ ॥ ૨૮ ॥

इति लक्ष्यं समालम्ब्य लक्ष्याभावः प्रकाशितः ।

નિષ્પણ્ણમનસસ્તત્ર સિધ્ધત્યભિમતં મુનેઃ ॥ ૨૯ ॥

પછી તે લક્ષ્યમાથી મનને ધીમે ધીમે ખસેડીને, અલક્ષ્યમા સ્થિર કરતા, ક્ષય ન થાય તેવી અને ધ્વજિયને અગોચર, ત્યોતિ અનુક્રમે પ્રગટ થાય છે આ પ્રમાણે લક્ષ્યનુ આલબન લઈ નિગલબનતારૂપ લક્ષ્યાલાવને પ્રકાશિત ગય છે, તેથી અલક્ષ્યમા નિશ્ચલ મનવાળા મુનિઓના મનવાણિત મિદ્ધ થાય છે-૨૮, ૨૯

પ્રભુનુ ધ્યાન

તથા હૃત્પદ્મમધ્યસ્વ શબ્દગ્રહૈકકારણમ્ ।
સ્વરવ્યજનસત્રીત ઘાચક પરમેષ્ઠિન ॥ ૩૦ ॥
મૂર્દસસ્વિતશોતાનુકુલામૃતરસપ્લુતમ્ ।
કુમ્ભવેન મહામન્ત્ર પ્રણવ પરિનિતયેત્ ॥ ૩૧ ॥

તથા હૃદય કમળમા ગહેલા મમત્ર ગજદંડદ્વની ઉત્પત્તિનુ એક કારણ, સ્વર તથા વ્યજન સહિત પચપરમેષ્ઠિ પં વાચક, તથા મસ્તકમા રહેલ ચદ્રકલામાથી ઝરતા, અમૃતના રસે ફરી લિબલતા મહામન્ત્ર પ્રણવ (ૐ કાગ) ને કુલક કરીને ચિતવવો-૩૦, ૩૧

પીત સ્તમ્ભેરુણ ચરયે હોમેણ વિદ્રુમપ્રભમ્ ।
કૃષ્ણ વિદ્વેષેણ ધ્યાયેત્ કર્મઘાતે શશિપ્રમમ્ ॥ ૩૨ ॥

સ્તભન કરવામા પીળા ઝેંગાનુ ધ્યાન, વશીકરણમા ઉગતા સૂર્ય જેવા લાલ, શેલમા પરવાળાના જેવા શતા, વિદ્વેષણ કર્મમા ઝાળા અને કર્મનો નાશ કરવામા ચદ્રની કાતિ જેવા ઉલ્લસ ઝેંગાનુ ધ્યાન કરવું-૩૨

પચપરમેષ્ઠિ મનુ ધ્યાન

તથા પુણ્યતમ મત્ર જગત્રિતયપાચનમ્ ।
યોગી ચપરમેષ્ઠિનમસ્કાર વિચિતયેત્ ॥ ૩૩ ॥

તથા ત્રણ જગતને પવિત્ર કરનાર જેવા મહા પવિત્ર પચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મત્રનુ યોગીઓએ વિશેષ પ્રકારે ચિતવન કરવું-૩૩

અષ્ટપત્રે સિતામ્ભોજે કર્ણિશ્યાદૃતસ્થિતિમ્ ।
આઘ સતાક્ષર મત્ર પવિત્ર ચિતયેત્તત્ ॥ ૩૪ ॥
સિદ્ધાદિક ચતુષ્પ ચ વિદ્કૃપત્રેષુ યથાક્રમમ્ ।
ચૂલાપાદચતુષ્પ ચ વિદ્કૃપત્રેષુ ચિતયેત્ ॥ ૩૫ ॥

[મથમ] આઠ પાખડીનુ કમળ ચિતવવું, તે કમળની મધ્ય કર્ણિકામા સાત અક્ષરવાળો પવિત્ર મત્ર જમો અરિહતાગ પહેલા ચિતવવો, પછી સિદ્ધાદિક ચાર મત્ર [પદો] ને દિશાઓની પાખડીઓમા તથા વિદિશાની ચાર પાખડીઓમા અનુક્રમે ચાર ચૂલિકાઓ ચિતવવી. જમો સિદ્ધાત પૂર્વ દિશામા, જમો આયરિયાગ દમિણ દિશામા, જમો નવમ્બાયાગ

પશ્ચિમ દિશામાં, નમો લોએસવ્વસાહૂણં ઉત્તર દિશામાં તથા એસો પંચનમુકારો અગ્નિ ખુણામાં, સન્નિપાવપ્પણાસણો નૈઋત્ય ખુણામાં, મંગલાણં ચ સન્નિવેસિં વાયવ્ય ખુણામાં, તથા પદ્મં હૃદય મંગલં એ મંત્ર પદ ઇશાન ખુણામાં આ પ્રમાણે નમસ્કાર મહામંત્રનું ચિંતન કરવું. (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. નં.—૧૫)—૩૪-૩૫

ત્રિશુદ્ધયા ચિત્તયંસ્તસ્ય શતમશાન્તરં મુનિઃ ।

મુંજાનોઽપિ લભેતૈવ ચતુર્થતપસઃ ફલં ॥ ૩૬ ॥

મન, વચન અને ક્રિયાની શુદ્ધિ વડે એકાગ્રચિત્તથી એકસો આઠ વાર આ નમસ્કાર મહામંત્રને જે મુનિ ગણે, તે આહાર કરવા છતાં પણ એક ઉપવાસનું ફળ પામે છે.—૩૬

પવમેવ મહામંત્રં સમારાધ્યેહ યોગિનઃ ।

ત્રિલોક્યાપિ સહીયંતેઽધિગતાઃ પરમાં શ્રિયઃ ॥ ૩૭ ॥

આ જ મહામંત્રને સારી રીતે આરાધીને, આત્મલક્ષ્મીને મેળવી, આ લવમાં પણ યોગીઓ ત્રણ લોકના જીવોથી પૂજાય છે.—૩૭

કૃત્વા પાપસહસ્રાણિ હૃત્વા જંતુશતાનિ ચ ।

અમું મંત્રં સમારાધ્ય તિર્યંચોઽપિ દિવ ગતાઃ ॥ ૩૮ ॥

હજારો પાપો કરનાર તથા સેંકડાની સંખ્યાઓમાં પ્રાણીઓને હણનાર એવા તિર્યંચો પણ આ મહામંત્રનું આરાધન કરી સ્વર્ગમાં ગયા છે.—૩૮

ગુરુપંચક્રનામોત્થા વિદ્યા સ્યાત્ પોડશાક્ષરા ।

જપન્ શતદ્વયં તસ્યાશ્ચતુર્થસ્યાન્નુયાત્ ફલં ॥ ૩૯ ॥

પાંચપરમેષ્ઠિના નામથી ઉત્પન્ન થયેલી સોળ અક્ષરની વિદ્યા થાય છે. તે વિદ્યા જો ખસે વાર જપે તો એક ઉપવાસનું ફળ મળે. [અરિહંત સિદ્ધ આચરિયજ્ઞાનસાહુ આ સોળ અક્ષરી વિદ્યા બાણવી].—૩૯

શતાનિ ત્રીણિ પદ્મવર્ણં ચત્વારિ ચતુરક્ષરં ।

પંચવર્ણં જપન્ યોગી ચતુર્થફલમશ્નુતે ॥ ૪૦ ॥

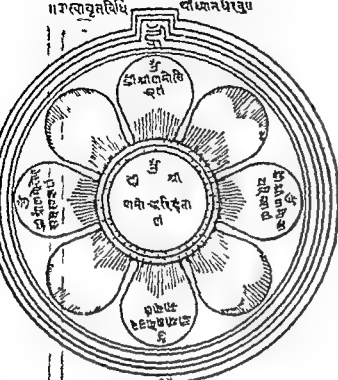
૪ અક્ષરવાળી વિદ્યા (અરિહંતસિદ્ધ) ત્રણસો વાર, ચાર અક્ષરવાળી વિદ્યા (અરિહંત) ચારસો વાર, અને પાંચ અક્ષરવાળી વિદ્યા [અસિઆડસા] પાંચસો વાર જપનાર યોગી એક ઉપવાસનું ફળ પામે.—૪૦

પ્રવૃત્તિહેતુરેવૈતદમીપાં કથિતં ફલમ્ ।

ફલં સ્વર્ગાપવર્ગો તુ વદંતિ પરમાર્થતઃ ॥ ૪૧ ॥

આ વિધાના જપનું ફળ જે એક ઉપવાસનું બતાવ્યું છે, તે તો બાળ જીવોને અપમાં પ્રવૃત્તિ થવા માટે જ છે, પરંતુ પરમાર્થથી ખરું ફળ તો સ્વર્ગ અને મોક્ષ છે એમ જ્ઞાની પુરુષો કહે છે.—૪૧

॥ રાત્રાવૃત્તચિત્રિ ॥

કૌ

ચિત્ર ૧ નવં ૧ પૃષ્ઠ ૬૬

૫૧ ક્ષાત્તર્ચસમાનધ્યાનકાર્યુ ॥

ચિત્ર ૨ નવં ૨ પૃષ્ઠ ૭૬

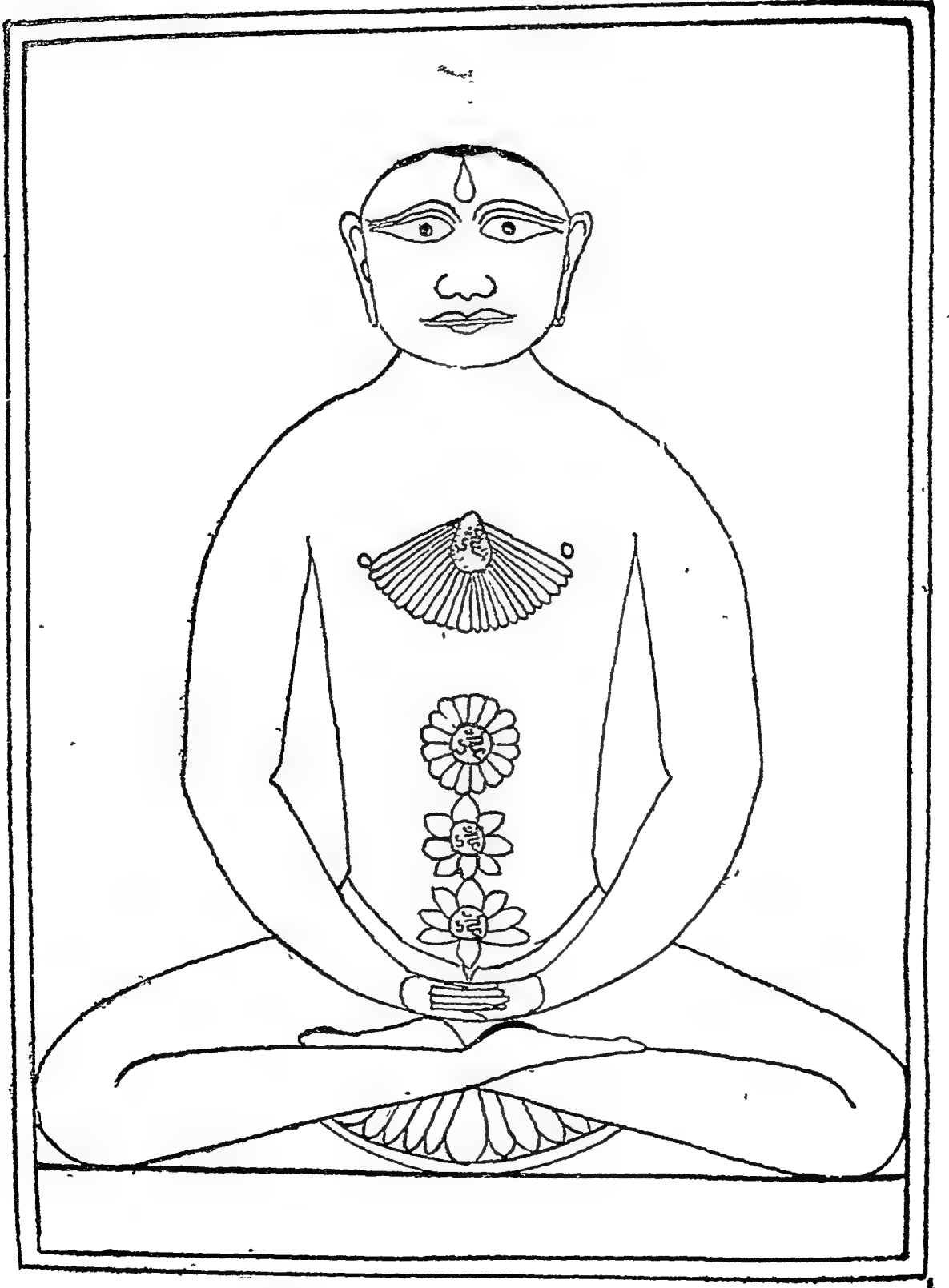
ચિત્ર ૩ નવં ૩ પૃષ્ઠ ૭૭

ચિત્ર ૪ નવં ૪ પૃષ્ઠ ૭૮

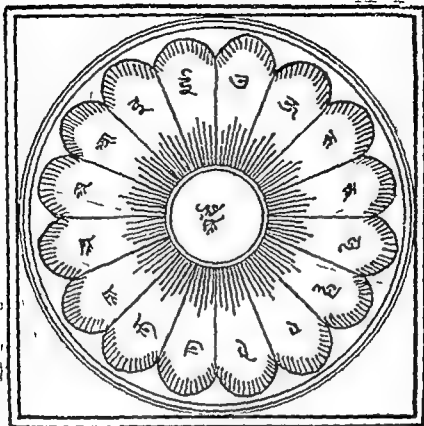
॥ हृदय नाभिः पर नाभिः कंद नाभिः निचै कमलं पदस्य ध्यान ॥

चित्र प : ध्यानस्थ पुरुषाकृति पृष्ठ १३१.

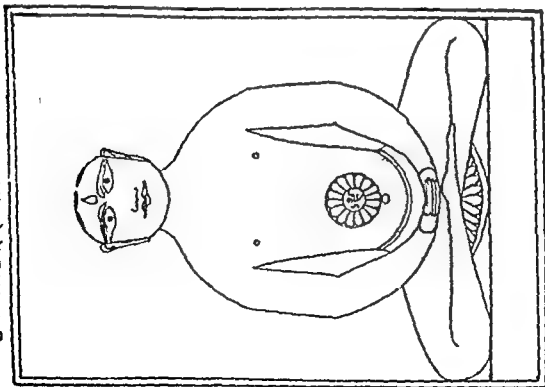
ગોત્રિકદકમલ૧૬ખલરિ

નં ૧

ચિત્ર ૧૩૧ ની નામ ધ્યાન પદ્મથ ૭ ચિત્ર

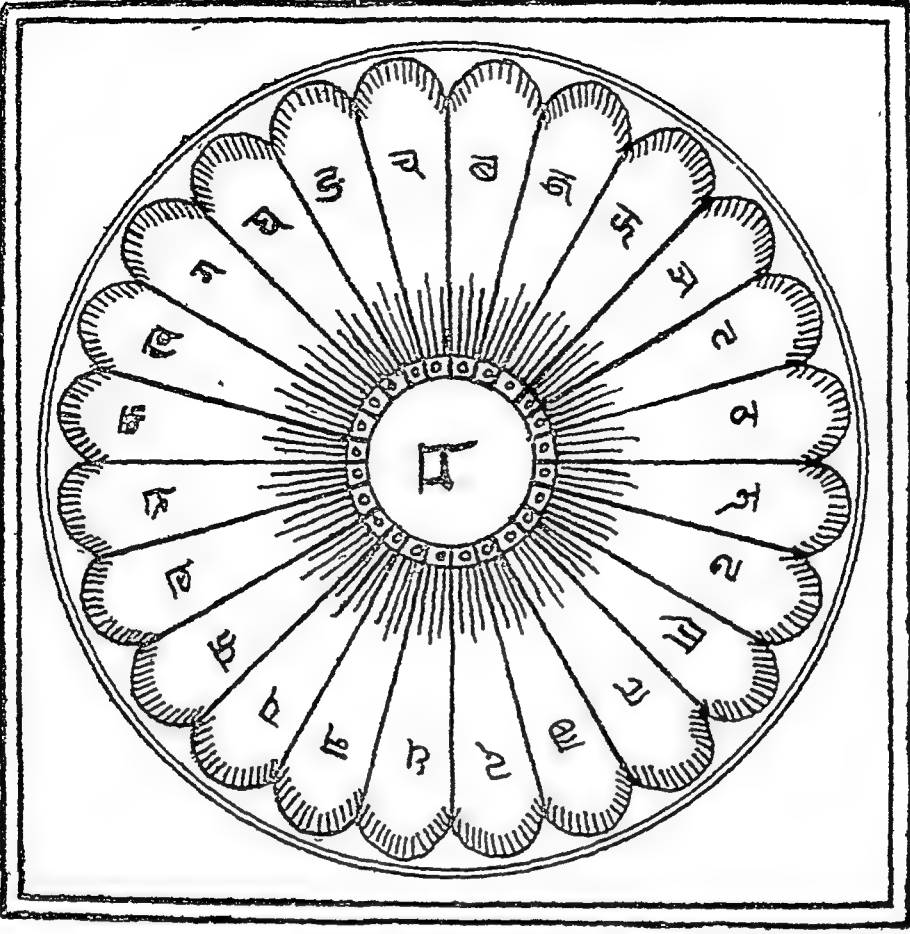
૧૩૧ નામ ધ્યાન પદ્મથ ૭ ચિત્ર

ચિત્ર ૬ પદ્મથ ધ્યાન પદ્મથ ૧૩૧

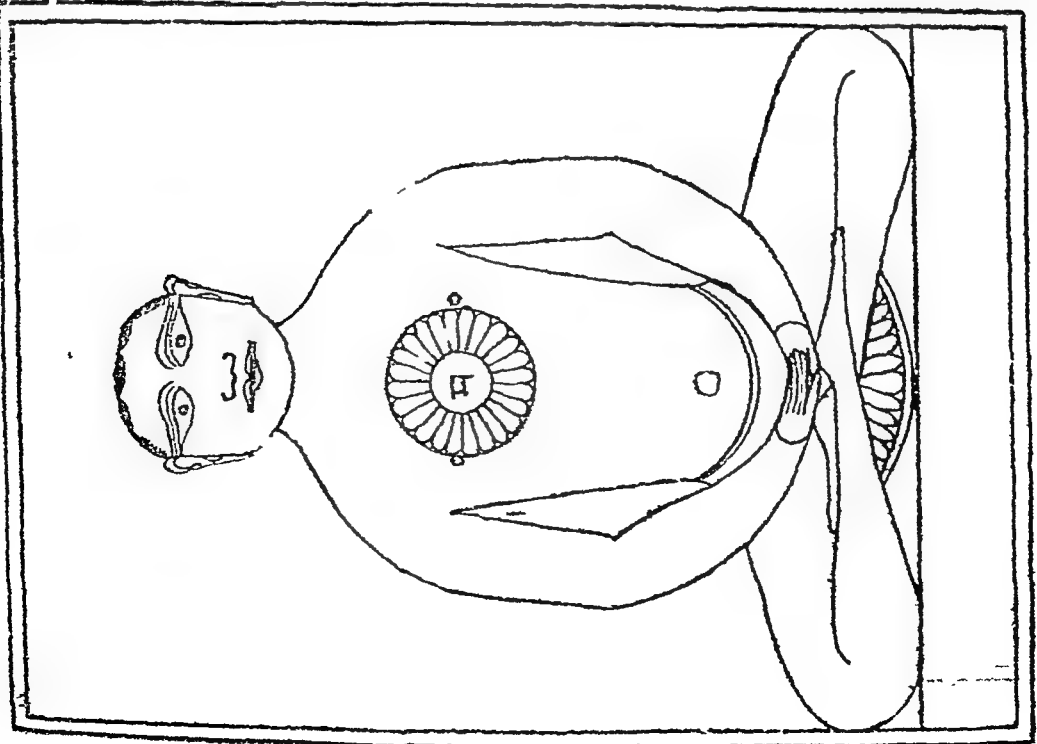
॥ હૃદય સ્મરણ ધર્મોલ્લસિ

નં. ૨

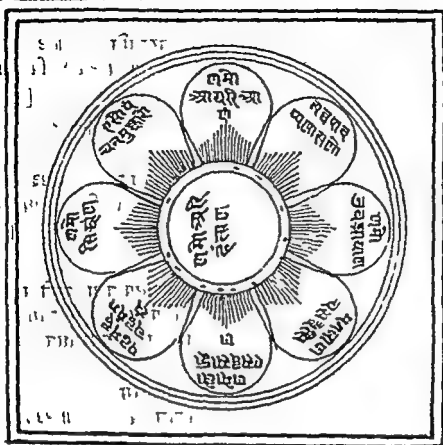
ચિત્ર ૬ : પદ્મસ્થ ધ્યાન પૃષ્ઠ ૧૩૧.

॥ હૃદય સ્મરણ ધર્મોલ્લસિ ॥

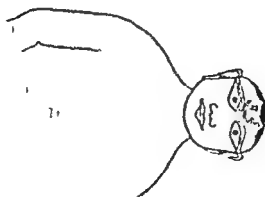

ચિત્ર ૮ : પદ્મસ્થ ધ્યાન પૃષ્ઠ ૧૩૧.

॥एवपांमंष्टिर्मवसु ध्यान
अष्टदलकमज ॥

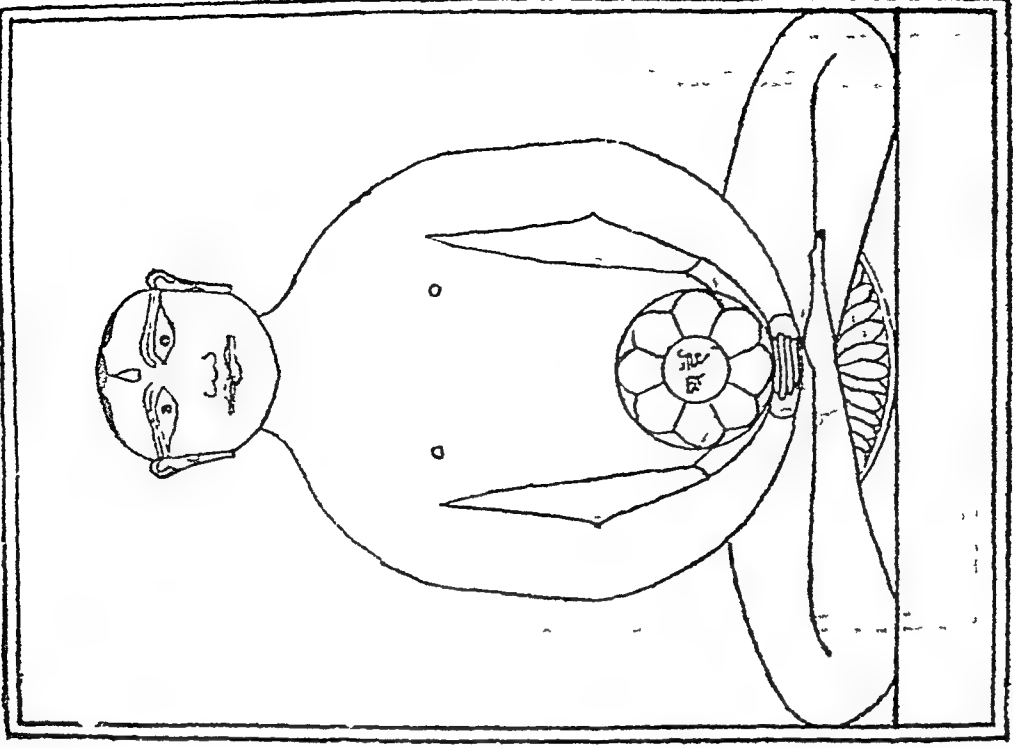

કેલે ને. મારા મન. હો કવિ

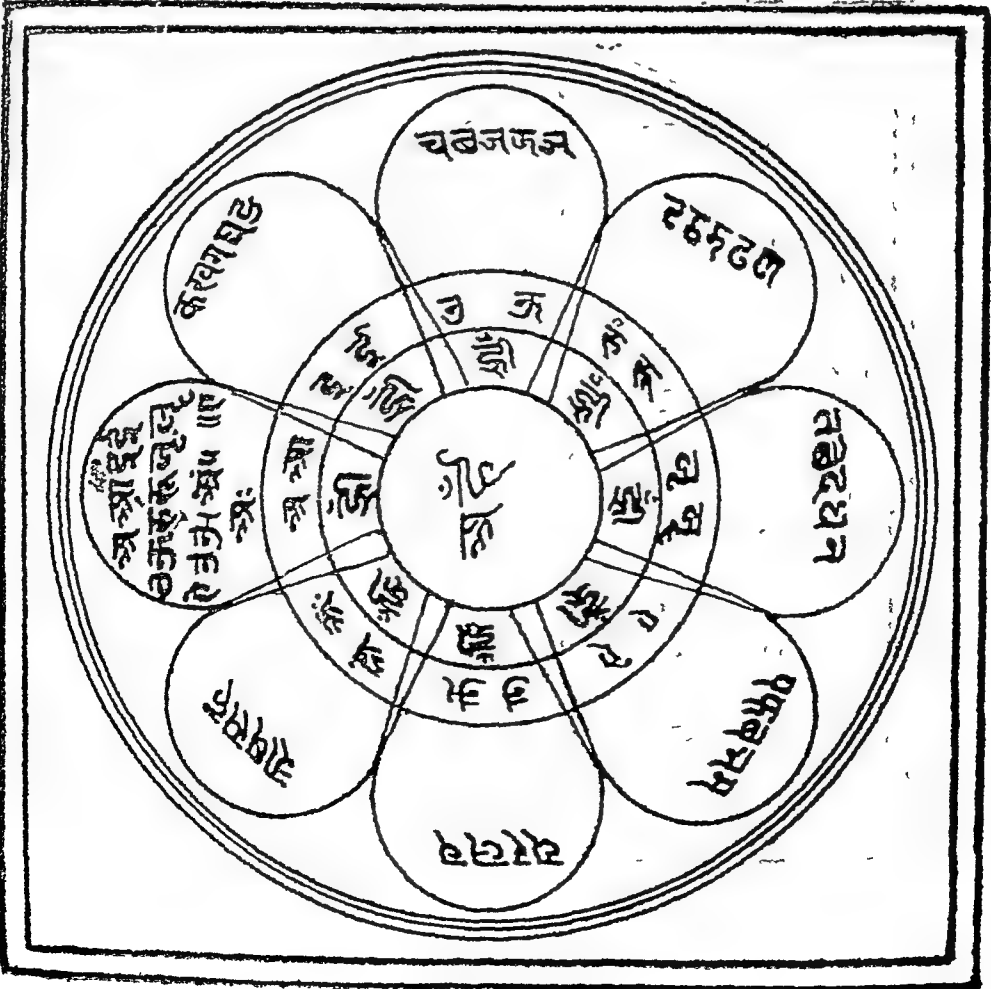
४६७ जी. भाय. पृष्ठ - ४७ पंक्ति
महर्षिदेवप्रवणसुप्रण

॥ નામો નકમ સંવારુ મે ના ॥

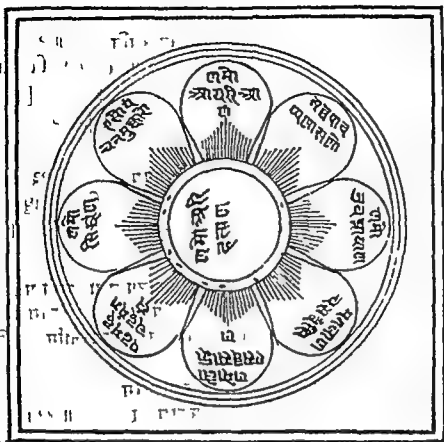
ચિત્ર ૧૩ : પદસ્થ ધ્યાન પૃષ્ઠ ૧૩૩.

॥ નામિકંદની ભિચૈર્ધર્પણવિક્રમભા ॥

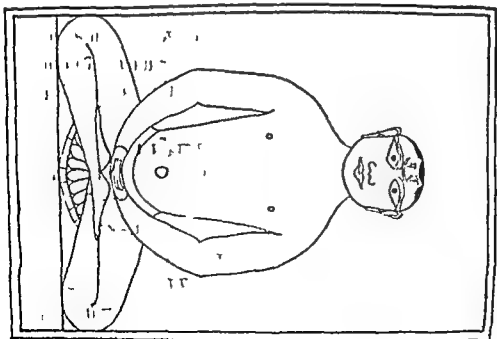

ચિત્ર ૧૨ : પદસ્થ ધ્યાન પૃષ્ઠ ૧૩૩.

॥ अथ नमोऽस्मिन् ध्यान ॥

विन १५, पदस्थ ध्यान पृष्ठ १३६

विन १४ - पदस्थ ध्यान पृष्ठ १३४

પંચવર્ણમયી પંચતત્ત્વવિદ્યોધૃતા શ્રુતાત્ ।

અશ્વસ્યમાના સતતં ભવક્લેશં નિરસ્યતિ ॥ ૪૨ ॥

સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ધરેલી પાંચ વર્ણુવાળી, પંચ તત્ત્વ (૩૫) વિદ્યાનો જે નિરંતર જાપ કરે તો, તે જાપ કરનારના સંસારના કલેશનો નાશ કરે છે. [હાં હોં હ્રૂં હાં હ્રઃ અસિઆહસા નમઃ આ પાંચ વર્ણુમયી પંચતત્ત્વ વિદ્યા જાણવી].-૪૨

મંગલોત્તમશરણપદાન્યઽવ્યગ્રમાનસઃ ।

ચતુઃસમાશ્રયાણ્યેવ સ્મરન્ મોક્ષં પ્રપદ્યતે ॥ ૪૩ ॥

મંગળ, ઉત્તમ અને શરણ આ ત્રણ પદને અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ આ ચાર પદ સાથે મેળવીને એકાગ્ર ચિત્તથી ચિંતવન-સ્મરણ કરે તો મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય. તે પદો આ પ્રમાણે:-૪૩

અરિહન્તા મજ્જલં, સિદ્ધા મજ્જલં, સાહુ મજ્જલં, કેવલિપન્નત્તો ધમ્મો મજ્જલં ૧ અરિહન્તા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેવલિપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો ૨. અરિહન્તે સરણં પવજ્જામિ, સિદ્ધે સરણ પવજ્જામિ, સાહુ સરણં પવજ્જામિ, કેવલિપન્નત્તં ધમ્મં સરણં પવજ્જામિ ૩.

મુક્તિસૌખ્યપ્રદાં ધ્યાયેદ્વિચાં પચ્ચદશાક્ષરીમ્ ।

સર્વજ્ઞાનં સ્મરેન્મન્ત્રં સર્વજ્ઞાનપ્રકાશકમ્ ॥ ૪૪ ॥

મોક્ષ મુળને આપવા વાળી પંદર અક્ષરવાળી વિદ્યાનું ધ્યાન કરવું [ૐ અરિહન્ત સિદ્ધ સયોગિ કેવલિ સ્વાહા આ પંદર અક્ષરવાળી વિદ્યા જાણવી], અને સર્વજ્ઞાન પ્રકાશક સર્વજ્ઞ સદૃશ મંત્રનું સ્મરણ કરવું [ૐ હોં શ્રીં અર્હ નમઃ આ મંત્રનું સ્મરણ કરવું].-૪૪

વક્તું ન કશ્ચિદ્ઽપ્યસ્ય પ્રભાવં સર્વતઃ ક્ષમઃ ।

સમં ભગવતા સામ્યં સર્વજ્ઞેન ચિમ્ભર્તિ યઃ ॥ ૪૫ ॥

આ વિદ્યા અને મંત્ર મહાન ચમત્કારીક ફલને દેવાવાળા હોવાથી અને સર્વજ્ઞ ભગવાનના સરખાપણાને ધારણ કરતા હોવાથી, તેનો પ્રભાવ કહેવાને કોઈ પણ સમર્થ નથી.-૪૫

યદીચ્છેદ્ ભવદાવાગ્નેઃ સમુચ્છેદં ક્ષણાદપિ ।

સ્મરેત્તદાઽદિમન્ત્રસ્ય વર્ણસત્તકમાદિમમ્ ॥ ૪૬ ॥

જે તમે સંસારરૂપ દાવાનળનો એક ક્ષણવારમાં ઉચ્છેદ કરવાને ઇચ્છતા હો તો, પહેલા મંત્રના સાત અક્ષરો (નમો અરિહંતાર્ણ)નું સ્મરણ કરો.-૪૬

પચ્ચવર્ણં સ્મરેન્ મન્ત્રં કર્મનિર્વાતકં તથા ।

વર્ણમાલાંચિતં મન્ત્રં ધ્યાયેત્ સર્વાભયપ્રદં ॥ ૪૭ ॥

આઠે કર્મેનો નાશ કરવા માટે પાંચ અક્ષરવાળા (નમો સિદ્ધાર્ણ) મંત્રનું સ્મરણ કરવું અને સર્વ જાતના અભયને માટે અભય પ્રાપ્તનાર વર્ણુની શ્રેણિવાળા

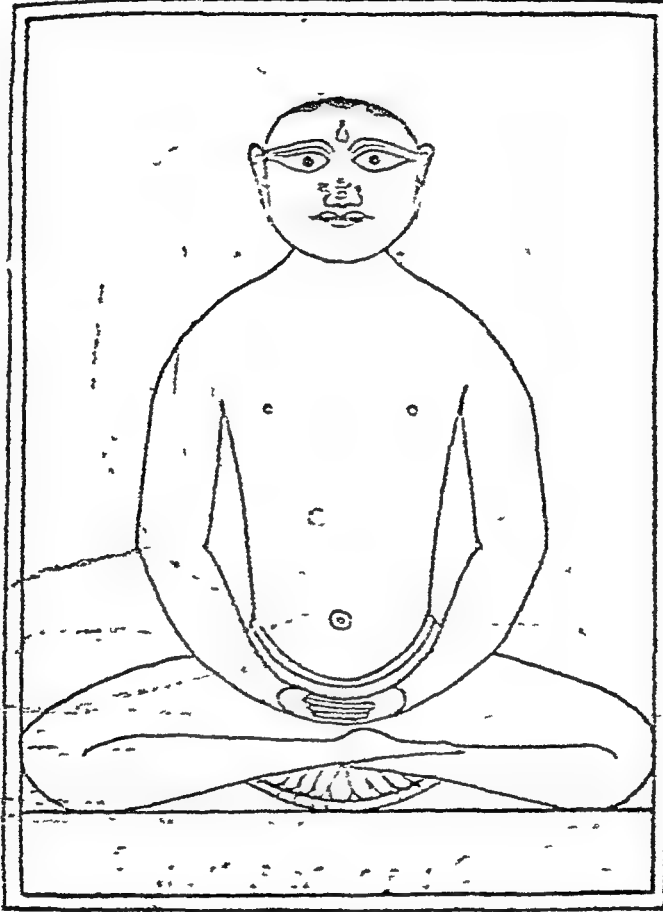

પ્રણવ, શૂન્ય અને અનાહતનું ધ્યાન નાસાત્રે પ્રણવઃ શૂન્યમનાહતમિતિ ત્રયમ્ ।

ધ્યાયન્ ગુણાઘ્રિકં લઘ્વા જ્ઞાનમાપ્નોતિ નિર્મલમ્ ॥ ૬૧ ॥

નાસિકાના અગ્રભાગ પર પ્રણવ [ૐ], શૂન્ય [૦], અને અનાહત [હ] આ ત્રણનું ધ્યાન કરનાર, અણિમાદિ આઠ ત્રિદિઓ મેળવી નિર્મળ એવું જ્ઞાન પામે છે. (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં. ૧૮) — ૬૧

॥ચતિનાદિઅઠ ત્રિદિઉત્તુધ્યાન દુષ્ટ સ્વપ્ન ચનાહત નાગદેશ

ચિત્ર ૧૮ પદ્મસ્થ ધ્યાન

શિવકુંડશશાંકીમાંલીનમૂર્તિ ધ્યાયતઃ સદા ।

સમપ્રવિષ્ટજ્ઞાનપ્રાગલ્ભ્યં જાયતે નૃણામ્ ॥ ૬૨ ॥

પ્રણવ, શૂન્ય અને અનાહત આ ત્રણનું નિરંતર શબ્દ મોહારાતું ફૂલ અને ચંદ્રમા

સરખું શ્વેતધ્યાન કરનાર મનુષ્યો દરેક વિષયોના જ્ઞાનમાં પ્રવીણતા મેળવે છે. — ૬૨

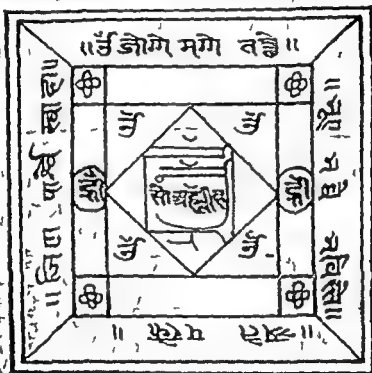
દ્વિપાશ્વપ્રણવદન્દે પ્રાંતયોર્માયિયા વૃતં ।

સોઽહં મધ્યેઽવિમૂર્ચાનિ અહમ્લીકારં વિચિત્રયેત્ ॥ ૬૩ ॥

પદ્મથ ધ્યાનનુ ધ્યાન ઝંકાર, દેહાના ભાગો હોનાથી વીટેલા વચ્ચે સોડા અને તેના વચ્ચે અક્ષરો એવા રાખે છે તવવા - ૬૩

કામધેનુમિવાચિત્યફલસપાદનશ્ચમામ્ ।
અતવચા જપેદ્વિદ્યા ગણમૃદવદનોદગતામ્ ॥ ૬૪ ॥
(તથા) કામધેનુની મોઢેક અચિત્ય ફળ આપવામા સમર્થ નિર્દોષ અને ગતિધરના મુખકમળથી ઉત્પન્ન થએલી [ૐ જોમો મમો તથ્યે મૂળ મઘ્વે મવિસે અક્ષે પરુલે જિણપાસે સ્વાહા] વિદ્યાનો લાપ કરવો (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૧૬) - ૬૪

॥કામધેનુસમાન અચિત્ય ફલ-આપનાર॥

ચિત્ર ૧૬ પદ્મથ ધ્યાન

ઝંકારનુ ધ્યાન

પદ્મકોણેપ્રતિચક્રે ફલિતિ પ્રત્યેકમક્ષરમ્ ।

સઘ્યે વ્યસેદ્વિચક્રાય સ્વાહા યાહોપસચ્ચત્તઃ ॥ ૬૫ ॥

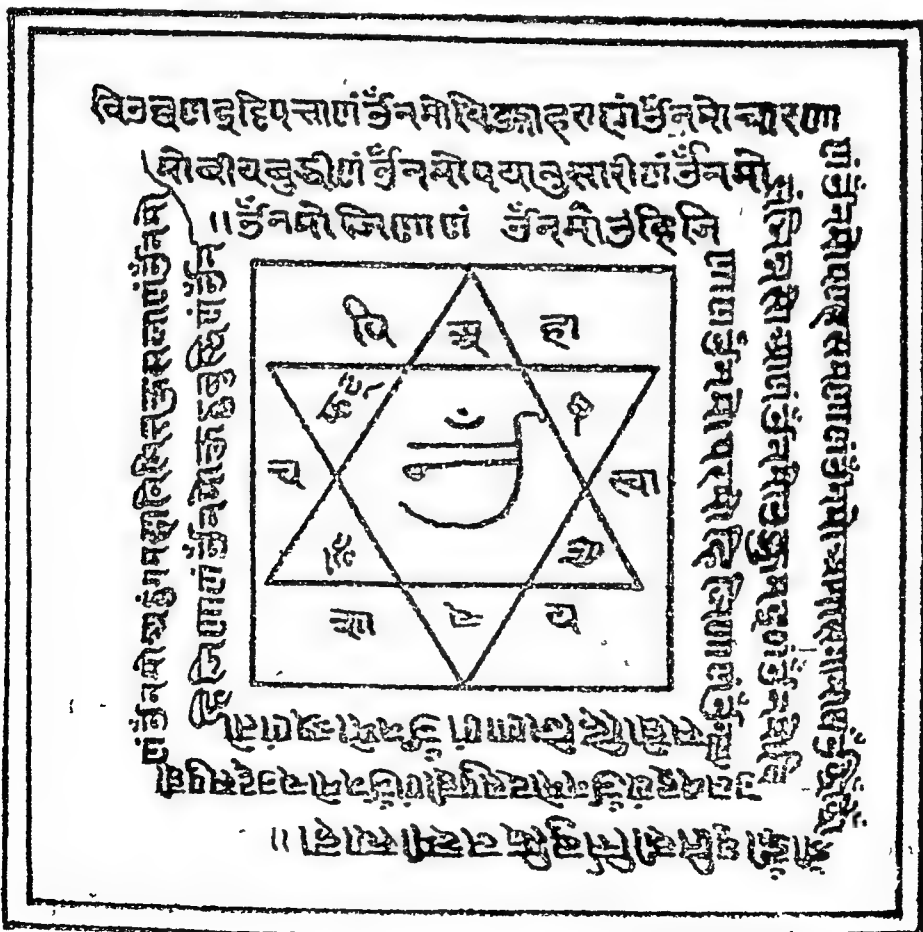
મૂતાત વિદુમયુક્ત તમઘ્યે યસ્ય ચિત્તયેત્ ।

નમો જિણાણમિત્યાધેરો પર્વેર્વણ્યેદ્વહિ ॥ ૬૬ ॥

[પ્રથમ] ૭ ખુણા વાળા એક ચત્રમા 'અપ્રતિચક્રે' આ ૭ અક્ષરમાંથી એકેક અક્ષર દરેક ખુણામા મૂકવા, તેની બહાર અવળી ગીતે 'વિચક્રાય સ્વાહા' આ ૭ અક્ષરમાંથી એકેક અક્ષર દરેક ખુણાની પાને મૂકવો પછી ૐ નમો જિણાણ ૐ નમો બોહિજિણાણ ૐ નમો પરમોહિ જિણાણ, ૐ નમો સઘ્યોસહિ જિણાણ, ૐ નમો

અણતોહિજિણાણં, ઐ નમો કુટ્ટુબ્ધીણં, ઐ નમો વીયવુદ્ધીણં, ઐ નમો પયાણુસારીણં,
 ઐ નમો સંમિન્નસોઆણં, ઐ નમો હજ્જુમદ્ધણં, ઐ નમો વિહલમદ્ધણં, ઐ નમો દસપુલ્લીણં,
 ઐ નમો ચૌદસપુલ્લીણં, ઐ નમો અદ્ધગમહાનિમિત્તકુસલાણં, ઐ નમો વિહવ્વણદ્ધિપ્પણં,
 ઐ નમો વિજ્ઞાહરાણં, ઐ નમો ચારણાણં, ઐ નમો પળહસમણાણં, ઐ નમો આગાસગા-
 મીણં ઐ જ્ઞો જ્ઞો શ્રી હીં ધૃતિ કીર્તિ બુદ્ધિ લક્ષ્મી સ્વાહા (આકૃતિ માટે બુદ્ધિ
 ચિત્ર: નં. ૨૦) આ પદોથી પાછલું વલય પૂરવું. પછી યંત્રપરમેષ્ઠિ મહા મંત્રનાં પાંચ
 પદોને [ઐ નમો અરિહંતાણં હ્રીં સ્વાહા અંગુલને વિષે, ઐ નમો સિદ્ધાણં હ્રીં સ્વાહા તંત્રની
 આંગળીને વિષે, ઐ નમો આચરિયાણં હ્રીં સ્વાહા મધ્યમાં આંગળીને વિષે, ઐ નમો ઉવજ્ઞાર્યાણં
 હ્રીં સ્વાહા અનામિકા આંગળીને વિષે અને ઐ નમો લોચ સવ્વસાહુણં હ્રીં સ્વાહા કનિષ્ઠા
 આંગળીને વિષે] ન્યાસ કરી યંત્રના મધ્યમાં ણિંદુ સહિત ઐ કારને સ્થાપન કરવો. પછી
 તે યંત્રને માથા ઉપર પૂર્વ, દક્ષિણ અને પશ્ચિમના અંતરભાગમાં સ્થાપન કરી ચિંતવવો.

ૐકારનુંધ્યાનકરવાનો

અષ્ટપત્રાન્બુજે ધ્યાયેદાત્માન દીપ્તતેજસમ્ ।

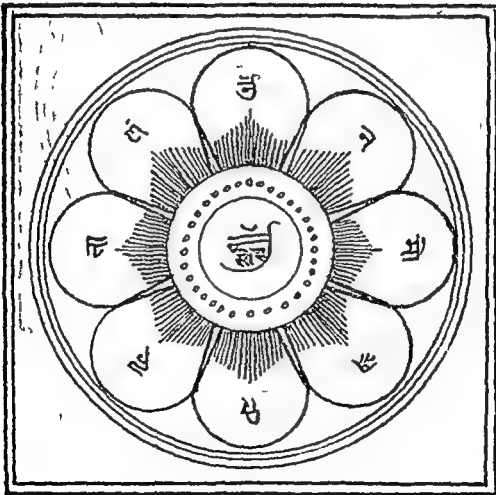
પ્રણવાદ્યસ્ય મન્ત્રસ્ય ઘર્ણન્ પત્રેષુ ચ ક્રમાત્ ॥ ૬૭ ॥

પૂર્વાંશાઽભિમુલ્લ પૂર્વમધિકૃત્યાઽદિમહલમ્ ।

પદ્માદશશતાયઽષ્ટાક્ષર મન્ત્ર જપેત્તત્ ॥ ૬૮ ॥

આઠ પાખડીવાળા કમળને વિષે ઝળઝળાટ તેજવાળા આત્માને ચિતવવો અને ઊંકાર પૂર્વક પહેલા મન્ત્રના [ઐ નમો અરિહતાળ] આઠ વલ્લેખિ અનુક્રમે પાખડીઓ પર સ્થાપના કરવા, તેમાં પ્રથમ પાખડી પૂર્વ દિશા તરફથી ગણવી અને તેમાં ઐ મૂકવો અને પછી અનુક્રમે બાકીના અક્ષરો મૂકી કમળમાં રહેલા તે આઠ અક્ષરવાળા મન્ત્રનો અગિયારસો વાર જાપ કરવો (આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં ૨૧)-૬૭, ૬૮

॥ અષ્ટપત્રકમલેન્દ્રાત્મધ્યાન ॥

ચિત્ર ૨૧ પદ્મથ ધ્યાન

વિષ્ણુ શાંતિ માટે

પૂર્વાંશાનુક્રમાદેવમુદિદ્યાન્યદલાન્યપિ ।

અષ્ટપત્ર જપેદોગી સર્વપ્રત્યુદ્ધગતયે

॥ ૬૯ ॥

મત્ર પ્રણવપૂર્વોઽય ફલમૈદિકમિચ્છુમિ ।

ધ્યેય પ્રણવહીનસ્તુ નિર્વાણપદકાક્ષિમિ

॥ ૭૧ ॥

[આ] નમો અરિહતાણ મત્રનુ આ લોક મળધી કુળ ઈન્દ્રનારાયણે ઉદ્ધાર મહિત ધ્યાન ધરવુ, પરંતુ મોક્ષપદની જ ઈન્દ્રવાણાઓએ તો ઉદ્ધાર વગર ધ્યાન ધરવુ - ૭૨

ચિત્તયેદઽન્યમપ્યેન મત્ર કર્મોઽયશતયે ।

સ્મરેત્ સત્યોપકારાય વિદ્યા તા પાપમક્ષિણી

॥ ૭૩ ॥

[ધીમદ્વૃષમાદિવર્ધમાનાતેભ્યો નમઃ] કર્મના ઓધની ગાતિને માટે આ બીજા પછી મત્રને ચિતવવો અને મર્વ જીવોના ઉપકારને માટે તે પાપમક્ષિણી વિદ્યાનું સ્મરણ કરવું પાપમક્ષિણી વિદ્યા આ પ્રમાણે છે — ૐ અહં મુષ્કમલવાસિનિ પાપાત્મક્ષ-
યંકૃતી, ધૃતમ્બાનજ્વાલાસહસ્રજ્વલિતે, સરસ્વતી મત્પાપ દ્વન દ્વન વદ વદ હાં હીં હ્રૌં હૈં ક્ષોં ક્ષોં ક્ષોં ક્ષોં ક્ષીરધવલે અમૃતસમગ્રે ય ય હ્રૌં હ્રૌં સ્માદા - ૭૩

પ્રસીદતિ મન સદ્ય પાપકાલુષ્યમુન્નતિ ।

પ્રમાચાઽતિશયાદઽસ્યા જ્ઞાનદીપ પ્રકાશતે

॥ ૭૪ ॥

આ વિદ્યાના પ્રભાવથી મન તત્કાળ પ્રમુખ થાય છે, પાપની કલુષિતતાનો ત્યાગ થાય છે અને જ્ઞાનદીપ પ્રકાશિત થાય છે - ૭૪

જ્ઞાનવદ્મિ સમામ્નાત વજ્રસ્વામિયાદિમિ સ્ફુટમ્ ।

વિદ્યાપ્રવાદાત્સમુદ્ઘૃત્ય યીજમૂત શિવધિય

॥ ૭૫ ॥

જન્મદાવદુતાશસ્ય પ્રજાતિનવચારિદ્ ।

શુદ્ધપદેશાદિશાય સિદ્ધચક્ર વિચિત્રયેત્

॥ ૭૬ ॥

વિદ્યાપ્રવાદમાધી ઉદ્ધાર કરીને, વજ્રસ્વામી આદિ જ્ઞાની પુરુષોએ પ્રગટપણે મોક્ષલક્ષ્મીના બીજામૂત માનેશુ અને જન્મમરણાદિ દાવાનગને પ્રગાત કરવાને નવીન મેઘ સમાન સિદ્ધ-
ચક્રનું શુરુના ઉપદેશથી જાણીને કર્મક્રમ માટે ચિતવન કરવું ૭૫-૭૬, ૧, ૨,

નામિષ્ઠે સ્થિત ધ્યાયેદ્ધકાર વિશ્વતો મુગ્ધ ।

સિવર્ણ મસ્તકામોજે આકાર વદનામ્બુજે

॥ ૭૭ ॥

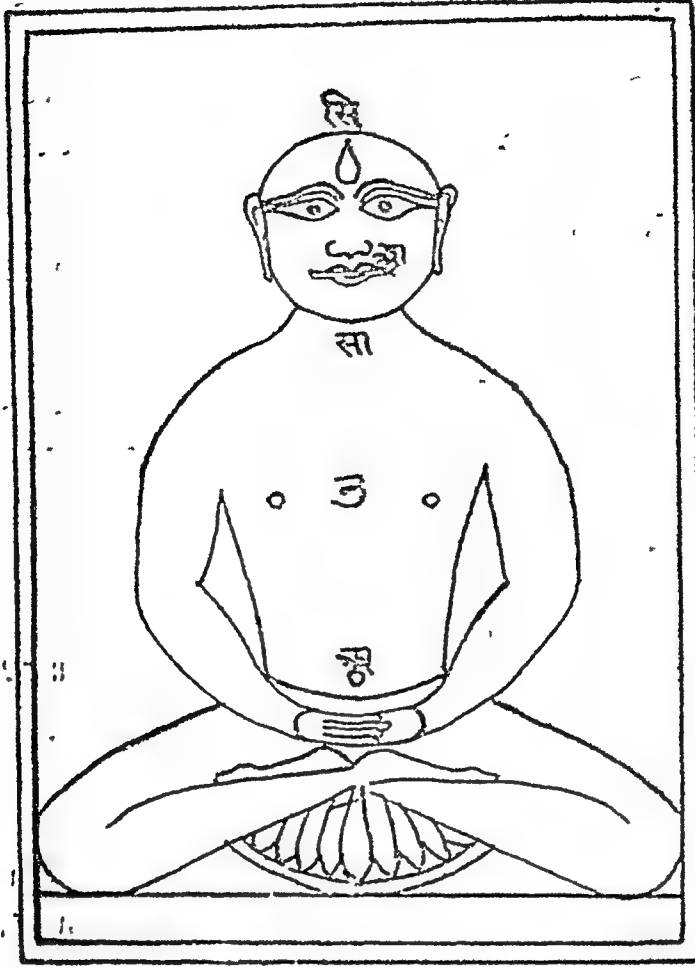
ઉકાર હૃદયામોજે સાકાર યદ્વપક્ષે ।

સર્વકલ્યાણકારીણિ યીજાન્યઽન્યાયપિ સ્મરેત્

॥ ૭૮ ॥

નામિકમળા ગ્રહેલા મર્વ્યાપિ અગ્રાનુ, મસ્તક પર સિવર્ણનું, મુખકમળમા આકારનું
હૃદયકમળમા ઉપરનું અને હૃદયા સાકારનું ચિતવન કરવું (આદૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ન
૨૩) તથા સર્વથા કન્યાણુ ગ્વાવાળા બીજા પછી બીજામગ્નેનું સ્મરણ કરવું - ૭૭-૭૮

પાનનિગ્મસૂત્રક દ્વયમુલ્ય કંઠકમનઘાનસ્વરૂપ ॥

ચિત્ર ૨૩ : પદસ્થ ધ્યાન પૃષ્ઠ ૧૫૩.

શ્રુતસિધુસમુદ્ભૂતં અન્યદ્ધ્યક્ષરં પદં ।

અશેષં ધ્યાયમાનં સ્યાન્નિર્વાણપદસિદ્ધયે ॥ ૬૯ ॥

સિદ્ધાંતરૂપ સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થએલા બીજા પણ અક્ષરો તથા પદોનું કહેલું એવું ધ્યાન પણ મોક્ષપદની સિદ્ધિને માટે થાય છે.-૭૬

વીતરાગો ભવેદ્યોગી ચર્તિક્વચિદપિ ચિંતયેત્ ।

તદેવ ધ્યાનમાન્નાતમતોઽન્યે ગ્રંથવિસ્તરા. ॥ ૮૦ ॥

જે કોઈપણ પદનું, વાક્યનું કે શબ્દનું ચિંતવન કરતાં યોગી શાગ રહિત થાય, તેને જ ધ્યાન કહેલું છે. આ પદાદિ સિવાય બીજા કેટલાક ઉપાયો ગ્રંથ વિસ્તારથી જાણવા.-૮૦

ઈતિ ગણધરધુર્યાવિષ્કૃતાદુદ્ધૃતાનિ ।

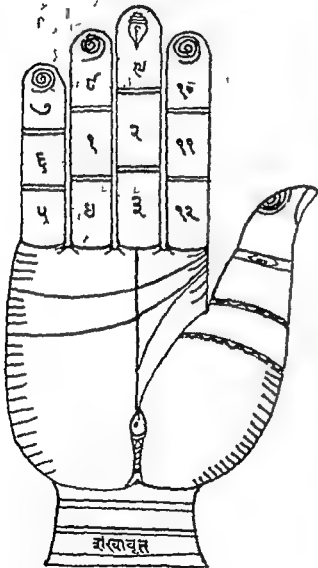
પ્રવચ્ચેનજલરાશેસ્તત્ત્વરત્તાન્યઽમૂનિ ॥ ૮૧ ॥

હૃદયમુકુરમધ્યે ધીમતામુલ્લસંતુ ।

પ્રચિત્તભવશતોત્થક્લેશનિર્નાશહેતોઃ ॥ ૮૨ ॥

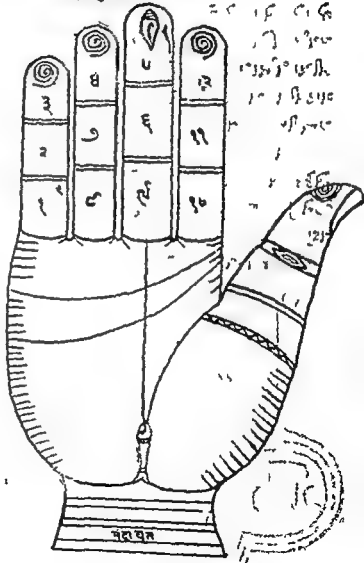
આ પ્રમાણે મુખ્ય ગણધરે પ્રગટ કરેલા, પ્રવચનરૂપ સમુદ્રમાથી ઉદ્ભવેલા તત્ત્વરૂપ આ રત્નો, અનેક લેખોમા ઉત્પન્ન થએલા કવેશનો નાશ કરવા માટે, બુદ્ધિમાન મનુષ્યોના હૃદયરૂપ આરિસામા ઉદ્ધામ પામે - ૮૧૬-૮૨

॥ઉચ્ચાટનાચર્યશસ્ત્રવૃત્તે॥

ચિત્ર ૨૪ શસ્ત્રવૃત્ત ધ્યાન

॥નદીવૃત્તધ્યાન

ચિત્ર ૨૫ નદીવૃત્ત ધ્યાન

ઉવસગ્ગહર સ્તોત્ર ।

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્મવળમુક્કં ।

વિસહરવિસનિવાસં, મંગલકલ્હાણાવાસં ॥ ૧ ॥

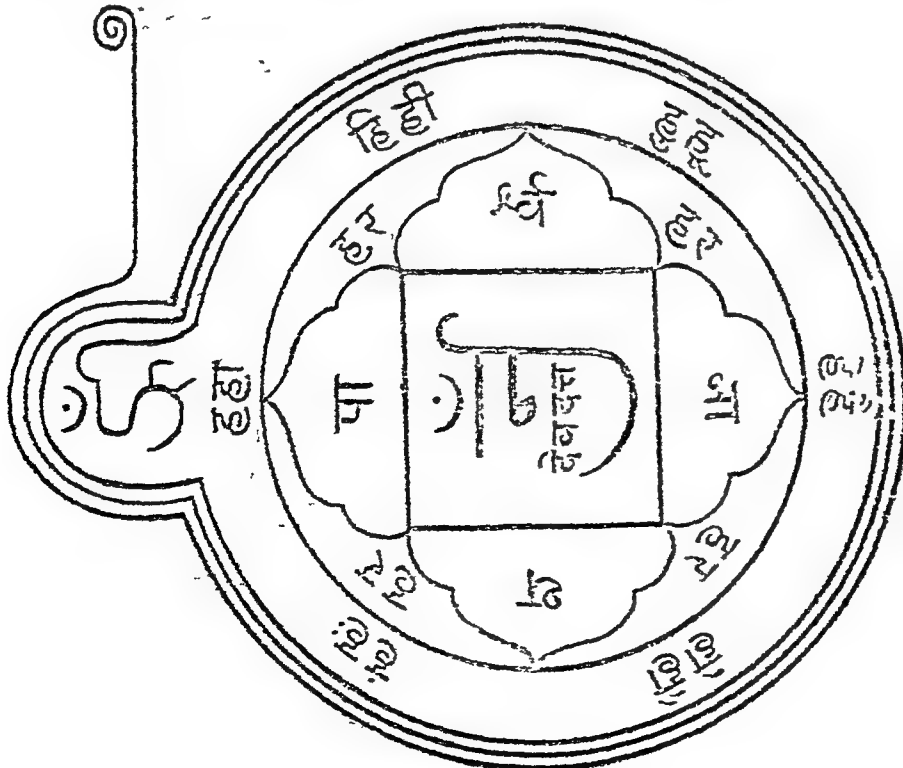
[ઉપસર્ગગ્ગહરપાર્શ્વ પાર્શ્વ વન્દે કર્મવળમુક્કમ્ ।

વિપધરવિપનિર્ણાશં મદ્ગલકલ્હાણાવાસમ્ ॥]

અર્થ:—જેઓના શાસનના ઉપસર્ગોનું હરણ કરનાર એવો શ્રીપાર્શ્વ નામનો યક્ષ જેમનો સેવક છે એવા, જેઓ કર્મના સમૂહથી મુક્ત થએલા છે એવા, જેઓના સ્મરણમાત્રથી સર્પના વિષનો નાશ થાય છે એવા તથા મંગલ અને કલ્યાણના સ્થાનરૂપ છે એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને હું વાંદું છું. આ ગાથામાં લઘુ બત્રીશ અને શુરુ પાંચ મલી કુલ સાડત્રીશ અક્ષરો છે.—૧

અન્દ્રીકા. મન્ત્રામ્નાય:—

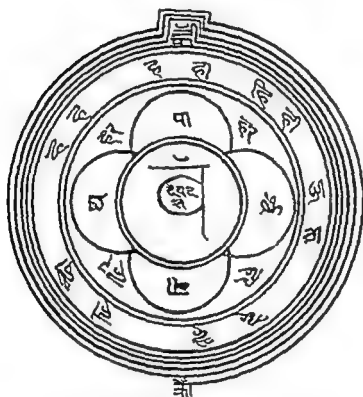
મધ્યમાં ઝંકારની અંદર દેવદત્ત લખીને, ફરતી ચાર પાંખડીઓમાં 'પાર્શ્વનાથ' શબ્દના એકેક અક્ષર લખીને, પાંખડીઓની આગળના ભાગમાં હર હર અક્ષર લખીને, [વલય લઈને,] હ હા હિ હી હુ હ હે હૈ હો હૌ હં હઃ આ સર્વ અક્ષરો ફરતા વીંટીને, માયાળીજના ત્રણ આંટા ફરતા વીંટવા. (આકૃતિ માટે જુઓ. ઉવં ચંત્ર ૧ ચિત્ર નં. ૨૬), આ પ્રમાણે જગદ્દેવદત્તલકર નામનો પ્રથમ ચંત્ર જાણવો.

ચિત્ર ૨૬ ઉવં ચંત્ર ૧

વળી વકારની મધ્યમા [સાધવના] નામના અક્ષરો લખીને, જાકીના ચત્રની રચના ઉપર પ્રમાણે કરવાથી સૌભાગ્યકર નામનો જીભો ચત્ર થાય છે (આકૃતિ માટે જુઓ પૃષ્ઠ ૨ ચિત્ર નં ૨૭)

॥सौभाग्यकर द्वितीय यत्र॥

चित्र २७ डा० यत्र २

વળી માયાળીજી (હોં કાર)ની મન્યમા નામ લખીને, બહારના ચારે દલમાં પાર્શ્વનાથ શબ્દનો એકેક અક્ષર એકેક દલમાં તેની બહારની બાલુ હર હર એ અક્ષર પ્રથમ ચત્ર પ્રમાણે, લખીને, (તેને ફરતું વલય દધને) હ હા વગેરે બાગ અક્ષરો ફરતા વીંટીને, [તેના ઉપર વલય દધને], તેની ફરતા અર્ધો ચડ ઝરીને ક્ષત્ર સુધીના માતૃકાક્ષરો વીંટીને ત્રીજો લક્ષ્મીવૃદ્ધિકર નામનો ચત્ર જગે (આકૃતિ માટે જુઓ પૃષ્ઠ ૩૦ ચત્ર ૩ ચિત્ર નં ૨૮)

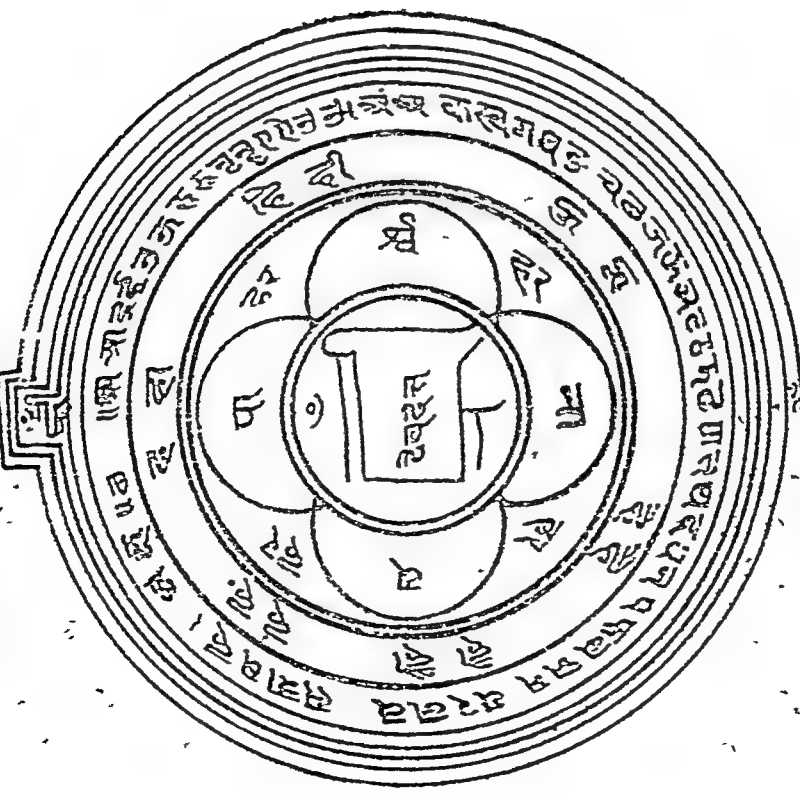
વળી હૂકારની મધ્યમા નામ લખીને, બાકીના ચત્રની ગ્યના ત્રીજા ચત્રની રચના પ્રમાણે કવચાથી ભૂતાદિ નિઝાડકર નામનો ચોથો ચત્ર થાય છે (આકૃતિ માટે જુઓ જીવન ચત્ર ૪ ચિત્ર નં. ૨૯)

॥चूतादिलिप्रद्वकं चतुर्थयन्त्रं॥

त्रिंशत् २८ खण्ड यन्त्र ४ पृष्ठ १५७.

॥जम्बीवृक्षिं तृतीय यन्त्रं॥

त्रिंशत् २८ खण्ड यन्त्र ३ पृष्ठ १५७.

૧૦
 'લેખી' હું હ ની મધ્યમા [સાધકના] નામના અક્ષરો લખીને, ઉપરની ભેમ પાર્શ્વનાય
 તથા હર, હર, લખીને, [વલય દધને], ફરતા વકાર વીંચીને, [વલય દધને] તેની બહાર સોળ
 પાખડીઓ કરીને, તે સોળ પાંખડીઓમા સોળ સ્વરનો એકેક અક્ષર લખીને માયાળીજના
 ત્રણ આટા ફરતા વીંટવાથી જ્વરનિઝાલકર નામનો પાંચમે યત્ર થાય છે (આકૃતિ માટે
 જુઓ લવગ યત્ર ૫ ચિત્ર નં ૩૦)

॥क्षरनिग्रहकरं पञ्चमं यत्र॥

चित्र ३० रा० यत्र प

વળી મહેલા વ, પછી [આધકતુ] નામ અને હૂં લખીને, ણહારની આઠ પાખડીઓમાં
 ૩૩ પાર્શ્વનાથાસુ સ્વાહા ઝો મન્ત્રાક્ષરોના ઝોકેકે અક્ષર લખીને, ણાકીની રચના ઉપર પ્રમાણે
 કરવાથી શાકિની નિગ્રહકર નામનો છઠ્ઠો યત્ર થાય છે (આકૃતિ માટે જુઓ સ્વ. ૦
 યત્ર ૬ ચિત્ર નં ૩૧)

11/11/2023

વળી હૂંકારની અંદર [સાધકતુ] નામ લખીને, બહાર હૂંકાર વીંટીને, તેને પણ ઋ પાર્શ્વનાથાય સ્વાહા એ મન્ત્રાક્ષરો વીંટીને, તેને માયાળીજના ત્રણ આંટા મારવાથી વિષમવિષ નિગ્રહકર નામનો સાતમો યંત્ર થાય છે. (આકૃતિ માટે જુઓ જ્વં યંત્ર ૭, ચિત્ર નં. ૩૨).

॥ વિષમવિષનિગ્રહકરં સસમ ॥ ૭ ॥

ચિત્ર ૩૨ જ્વં યંત્ર ૭

॥ આક્ષિનીનિગ્રહકરં યંત્ર ૬ ॥

ચિત્ર ૩૧ જ્વં યંત્ર ૬ પૃષ્ઠ ૧૫૮.

આ પ્રમાણેના નામવાળા સાતે યત્રેનું સ્વરૂપ કેશર, ગોરૂચ દન વગેરે મુગધી દ્રવ્યોથી લોચનપત્ર પદ લખીને, કુવારીએ કતોલા સુતરથી વીંટીને કાળી ભુલજો ધારણ કરવાથી, જંગમતા વૃદ્ધિલપ્ત, ઔલાભ્યની વૃદ્ધિ, લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ, ભૂત, ગાકિની, જવન તથા લયકરમા લયકર એવો નાગ વગેરે કરનારા થાય છે

પૂજા-મંત્ર—ૐ હ્રીં નૌ હર હર રાહાં આ મંત્રનો પ્રથમ ત્રણ દિવસ ત્રિકાળ (સવાર, બપોર અને માળ) શ્રીપાર્થનાથ પ્રભુની પ્રતિમાની સન્મુખ ૧૦૮ એકનો આઠ વખત [મિદ્દ કુલવડે] જાપ કરવાથી મંત્ર મિદ્દ થાય છે મર્વ યત્રોનો આ એક જ પૂજામંત્ર છે

पार्थिवश्च मन उ ग्ल्युं प्रां प्रीं यू प्रीं प्र ग्राह्य ग्राह्य छिन्द छिन्द भिन्द
 भिन्द विदारय विदारय ग्ल्युं घां घ्रीं यू घ्रां घ हा हा ताडय ताडय च्छ्युं प्रां प्रीं घूं
 घ्रीं घ यू यू (प्र प्र^१) हु फट् ह्म्ल्युं हां हीं हूं हा ह हाहा घेघे फटोरमुद्राया जल
 जल प्रजल प्रजल ॐ नमो भगवते पार्थिवेशाय चण्डकोषाय सप्त त्रि^१) कणाविभूषिताय
 हुं तुं छुं (सु^१) स्म्ल्युं यज्ञासिन्धिल धारय इद भुत हन हन दह दह पच पच प्रासय
 प्रासय य य चाहि चाहि मन्त्रराज आश्रापयति हुं फट् स्वाहा ॥

પાશ્વર્થે ટીકા—અગ્નિમહલ (ત્રિકોણ)ની અગ્રભાગમા રહે તથા સ્વસ્તિકથી વિભૂષિત રડાને, તેની મધ્યમા સ્ખલ્યૃ લખીને, તેની બહારના ભાગમા જે સ્ખલ્યુર ર ર રા રા હા હા હાં આ ક્રોં હ્રીં છીં વ્યુ હ્રીં હ્રીં (દ્રાં દ્રોં ?) પાર્શ્વયક્ષિણિ । જ્વલ જ્વલ પ્રજ્વલ પ્રજ્વલ દદ દદ પચ પચ રદ્ ભૂત નિર્ઘાટય નિર્ઘાટય ધ્માધ્મારિણિ । જ્વલનશિશે । હું હું ફટ્ ફટ્ માલદૂત્તિકાસદિતે । પાર્શ્વયક્ષિણી આવાપયતિ સ્વાહા । — પાશ્વર્થયક્ષિણી મન્ન. આ મન્નને વીંટલાથી ઉચ્ચાટન થાય છે આ પિંડનું ઢપાલમા, અને અગ્નિવર્ણનું આળા ગરીબમા ધ્યાન કરવાથી ભૂત, જ્વર તથા શાકિની વગેરે નાશ પામે છે

અડાં ૧૦ ડીઝાના મતે-પાર્શ્વચક્ષુ તથા પાર્શ્વચક્ષિણીના ઉપરોક્ત બંને મન્ત્રોનો ઉપવાસ કરીને માગ થોગે ભૂત તિથિએ જાપ ૭૩ કરીને માધ્ય કર્યા પછી જરૂર પડે ૧૦૮ જોગનો આઠ વખત જાપ કરવાથી ભૂતાદિ દોષોનો નાશ થાય છે

५४१० ॥ ५४-३३ ॥ च व व व व हा आ पो ह्रीं ह्रीं फलीं ह्रीं द्रा द्रीं ज्वाला
मालिनी झझारिणी प्रतिसद्वितविष निषिष कुरु कुरु स्थावरविष निषिष कुरु कुरु,
स्थावरविष अन्न एन्निम विष भाडर जोगङ्गमविष अपहर अपहर इम डय अनृतेन
अभिषिञ्चय अभिषिञ्चय उद्यापय उद्यापय दण्डेनाक्रम्य विषमविष ठ ठ ठ ज्वाला
मालिनी आद्यापयति स्वाहा ॥

પુરુષના માપેમાપ ૬૬ લઈને ૧૦૮ એકમો આઠ વાર મંત્રીને ઉપરથી શરૂ કરીને
મર્ માધાઓમા તારન કરવાથી લયકર જે ચહેવો માણુમ નિર્વિપ થઈને સુગત ન બને
થાય છે

[શ્રી ઘોણ મન્ત્ર -] ઐ નમો ભગવતે શ્રી ઘોણે હર હર દહ દહ ચર ચર મથ મથ વર વર ધર ધર લપ લપ જરસીદ્ધ ગ્રસ ગ્રસ મં મં ધં ધં શ્રી હ્રીં હ્રાં હ્રાં હ્રાં હ્રૂં ભગવતિ શ્રીમંઘોણઘ સ સઃ સઃ ઠઃ ઠઃ ઠઃ ડઃ ડઃ રઃ રઃ રઃ ધેન્ ક્રીન્ વીંવરવિદંગમાનુપજેન દારિકરવરિદાસોરય સોરય ગં ગં ગં ઠ ઠ હુ ફદ્ સ્વાહા ॥

શ્રીઘોણ મન્ત્ર:-ૐ નમો ભગવતે શ્રીઘોણે હર હર દર દર સર સર ધર ધર મથ મથ હરસા હરસા ક્ષ ક્ષ વ વ હ્મ્લ્ચૂં ક્મ્લ્ચૂં ધ્મ્લ્ચૂં ર્મ્લ્ચૂં વ્મ્લ્ચૂં સર્પસ્ય ગતિસ્તમ્ભં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥ આ યંને મન્ત્રોતુ ત્રિકાળ સ્મરણ કરવાથી સર્પના ભયનો નાશ થાય છે.

સર્વ જ્વરનાશન મન્ત્રઃ ૐ નમો ભગવતે શ્રીપાર્શ્વનાથાય [ધરણેન્દ્ર ?] પદ્માવતી સહિતાય હિલિ હિલિ મિલિ મિલિ ચિલિ ચિલિ કિલિ કિલિ હ્રાં હ્રીં હ્રૂં હ્રાં હ્ર. ક્રોં ક્રોં યાં યાં હંસ હંસ ફદ્ સ્વાહા ॥

ચંદ્રાં ટીકા-ચ્મ્લ્ચૂંતી મધ્યમાં નામ લખીને, બહારની બાબુ હ્મ્લ્ચૂં કરતા વીંટીને, તેની બહાર સોળ સ્વરો વીંટીને, તેની બહારના આઠ દલોમાં ક્મ્લ્ચૂં ચ્મ્લ્ચૂં ટ્મ્લ્ચૂં સ્મ્લ્ચૂં પ્મ્લ્ચૂં ચ્મ્લ્ચૂં ક્મ્લ્ચૂં હ્મ્લ્ચૂં પિંડાક્ષરો લખીને, વળી તેની બહારના આઠ દલોમાં બ્રહ્માણી, કુમારી, ઇન્દ્રાણી, માહેશ્વરી, વૈષ્ણવી, વારાહી, આયુડા તથા ગણપતિના નામોની શરૂઆતમાં ઐકાર તથા અંતમાં નમઃ સહિત લખવાં અને તેની બહારના ભાગમાં પૂર્વોક્ત યક્ષ યક્ષિણીના મન્ત્રો વીંટવા (પાર્શ્વે ટીકાના મતે ચ્મ્લ્ચૂં ચઃ ચઃ ચઃ ચઃ ચઃ હ્રાઃ હ્રાં આં ક્રોં હ્રીં ક્ષીં ક્લીં વ્હ્રં દ્રાં દ્રીં પાર્શ્વવક્ષિણી માતૃવ્રજાણી દૂતિકાસહિતે નમઃ । આ મન્ત્ર વીંટવો) પછી તેને કરતા ક થી શરૂ કરીને હ કાર પર્યંત પિંડાક્ષરો ગિંદુ, કલા સહિત વીંટવા અને તેની બહાર હ્રીં કારના ત્રણ આંટા મારવા. આ પ્રમાણે આઠમો યંત્ર કરવો. [આકૃતિ માટે બુદ્ધો ઉવં યંત્ર ૮ ચિત્ર નં. ૩૩].

આ યંત્ર કેશર, ગોચરદન વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને હ્રાં ઐ ક્રોં હ્રીં ક્ષીં ક્લીં વ્હ્રં દ્રાં દ્રીં જ્વાલામાલિની નમઃ ॥ આ મન્ત્રથી મન્ત્રીને ૧૦૮ ફૂલથી પૂજન કરવાથી સર્વ જાતનાં ભયંકરમાં ભયંકર વિષ તથા હુદ્રોપદ્રવોનો નાશ થાય છે અને સર્વ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ તથા લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ થાય છે.

પ્રથમ ગાથાના મન્ત્રો તથા યંત્રો સમાપ્ત.

વિસહરફુલિંગમંતં, કળ્થે ધારેજ્ જો સયા મણુઓ ।

તસ્સ ગહરોગમારી-દુદ્ધજરા જેતિ ઉવસામં ॥૨॥

[વિષધરસ્ફુલિન્ગમન્ત્રં, કળ્થે ધારયતિ યઃ સદા મનુજઃ ।

તસ્ય ગ્રહરોગમારીદુષ્ટજ્વરા યાન્તિ ઉપશામમ્ ॥]

અર્થ:-જે મનુષ્ય શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના નામ ગણિત વિષધર સ્ફુલિંગ નામના [અદાર અક્ષરના] મન્ત્રને નિરંતર કંઠને વિષે ધારણ કરે છે એટલે સ્મરણ કરે છે, તેના

॥ सर्वसिद्धिचुद्धिर्लक्ष्मीर्नवति सर्वविषमविषक्षुद्धे ॥
८ ॥ पद्मवनिर्नीशविधत्ते ॥

1

દુષ્ટ [સૂર્ય વગેરે] ગ્રહ, [ક્રૂ, કુષ્ટ, જલોદર વગેરે] રોગ, મરકી અને [એકાંતરો, ચોથીઓ વગેરે] જ્વર વગેરે સર્વ ઉપદ્રવો શાંત થાય છે—નાશ પામે છે. આ ગાથામાં છત્રીશ લઘુ અને બે ગુરુ મળી કુલ આઠત્રીશ અક્ષરો છે.—૨

ચન્દ્રાં ટીકા—મન્ત્રાન્તાય:—

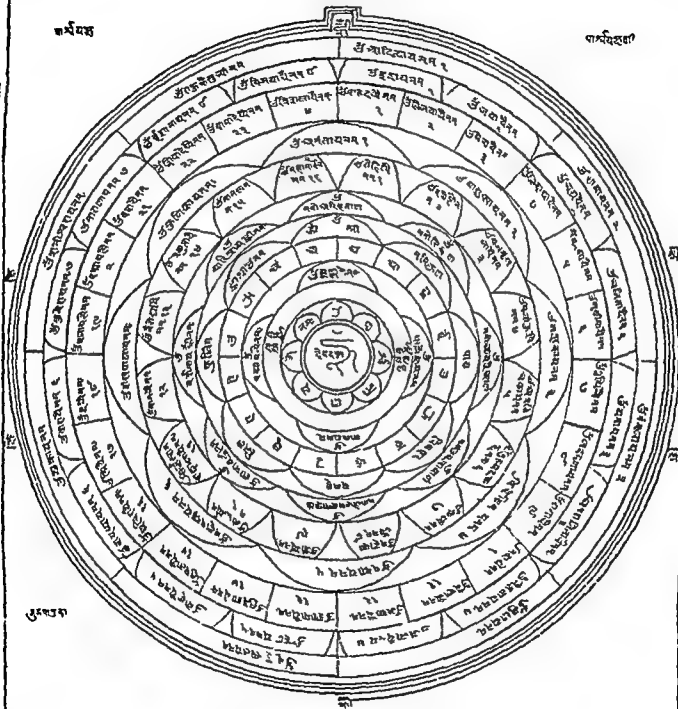
પ્રથમ અષ્ટદલ કમલની મધ્યમાં હૈં કારની અંદર (સાધકનું) નામ લખીને, પાંખડીઓમાં ઐ પાર્શ્વનાથાય હ્રીં નમઃ નો એકેક મન્ત્રાક્ષર લખીને, [પાર્શ્વં ટીકાના મતે જમણી બાજુ પાર્શ્વયક્ષ તથા ડાબી બાજુ પાર્શ્વયક્ષિણી (પદ્માવતી)ની સ્થાપના કરીને,] તેની બહાર ચાર દિશાઓની ચાર પાંખડીઓમાં ઐ વ્રહ્મણે નમઃ, ઐ ધરણેન્દ્રાય નમઃ, ઐ નાગાય નમઃ, ઐ પદ્માવત્યે નમઃ લખીને, બહાર ફરતા સોળ સ્વરો લખીને, તેની બહાર આઠ પાંખડીઓ કરીને, તેમાં ઐ હ્રી શ્રી ૧ નમિઞ્જ ૨ પાસ ૩ વિષહર ૪ વસહ ૫ જિંજ ૬ ફુલિંજ ૭ હ્રી નમઃ ૮ આ પ્રમાણે મન્ત્રરાજની સ્થાપના કરીને, ફરી આઠ પાંખડીઓમાં ઐ નમો અરિહન્તાય હ્રીં નમઃ, ઐ નમો સિદ્ધાય હ્રીં નમઃ, ઐ નમો આયરિયાય હ્રીં નમઃ, ઐ નમો સ્વચ્છાયાય હ્રીં નમઃ, ઐ નમો લોપ સ્વચ્છાયાય હ્રીં નમઃ, ઐ જ્ઞાનાય હ્રીં નમઃ, ઐ દર્શનાય હ્રીં નમઃ, ઐ ચારિત્રાય હ્રીં નમઃ, આ આઠ શબ્દો આઠ પાંખડીઓમાં લખીને, ફરી પાંચ સોળ પાંખડીઓમાં ઐ રોહિણ્યે નમઃ, ઐ પ્રજ્ઞપત્યે નમઃ, ઐ વજ્રશ્ચ્છ્વલાયે નમઃ, ઐ વજ્રાઙ્કુશ્યે નમઃ, ઐ અપ્રતિચક્રાયે નમઃ, ઐ પુષ્પદત્તાયે નમઃ, ઐ કાલ્યે નમઃ, ઐ મહાકાલ્યે નમઃ, ઐ ગૌર્યે નમઃ, ઐ ગાન્ધાર્યે નમઃ, ઐ સર્વાસ્ત્રમહાજ્વાલાયે નમઃ, ઐ માનવ્યે નમઃ, ઐ વૈરાટ્યાયે નમઃ, ઐ અચ્છુપ્તાયે નમઃ, ઐ માનસ્યે નમઃ, ઐ મહામાનસ્યે નમઃ આ પ્રમાણે એકેક શબ્દ એકેક પાંખડીમાં લખીને તેના ઉપર આઠ પાંખડીઓમાં આઠ નાગરાજોનાં નામ લખીને, તેને ફરતી ચોવીશ પાંખડીઓમાં ચોવીશ જિનેશ્વર દેવોની ચોવીશ માતાઓનાં નામની શરૂઆતમાં ઐકાર તથા અંતમાં નમઃ શબ્દ સહિત લખીને, તેની બહારની બાજુમાં સોળ પાંખડીઓના કમલની દરેકે દરેક પાંખડીઓમાં એકેક મન્ત્રપદ ઐ ઇન્દ્રાય નમઃ, ઐ જયાયે નમઃ, ઐ અગ્નયે નમઃ, ઐ અજિતાયે નમઃ, ઐ યમાય નમઃ, ઐ અપરાજિતાયે નમઃ, ઐ નૈર્ઋતાય નમઃ, ઐ જમ્ભાયે નમઃ, ઐ વરુણાય નમઃ, ઐ મોહાયે નમઃ, ઐ વાયવે નમઃ, ઐ વીરાયે નમઃ, ઐ કુચેરાય નમઃ, ઐ નારાયણાય નમઃ, ઐ રૂપાયાય નમઃ, ઐ વિજયાયે નમઃ, (પાર્શ્વં ટીકામાં દરેક પદમાં નમઃ આગળ હ્રી શબ્દ છે.) લખીને, પછી બહારની આઠ પાંખડીઓમાં ઐ આદિત્યાય નમઃ, ઐ સોમાય નમઃ, ઐ મહાલાય નમઃ, ઐ બુધાય નમઃ, ઐ વૃહસ્પતયે નમઃ, ઐ શુક્રાય નમઃ, ઐ શનૈશ્ચરાય નમઃ, ઐ રાહુકેતુભ્યાં નમઃ દરેક પાંખડીઓમાં એકેક એ પ્રમાણે લખીને, બહાર ફરતા હ્રીકારના ત્રણ આંટા મારવા. ચારે બાજુએ સરખા વળથી અંકિત માહેન્દ્રમંડલની આલેખના કરીને, તેના ચારે ખુણાઓમાં લ લ તથા ક્ષિ ક્ષિ એ પ્રમાણે લખીને, તેની મધ્યમાં ઉપરોક્ત ચત્રની સ્થાપના કરવી (આકૃતિ માટે જુઓ સ્વં ચન્ત્ર ૬ ચિત્ર નં. ૩૪)

સર્વોત્કર્ષપદ્મ

દિવિ

કર્મયજ્ઞ

વાર્મયજ્ઞ

આ જૃહ્વચક્ર નામનું ચક્ર ગુરુપરંપરાએ ઉતરી આવેલા ગુરુના મુખકમલમાંથી જાણીને, કેશર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લોળપત્ર પર આલેખીને, ચક્રની જમણી ખાતુએ પાર્શ્વચક્ષુની મૂર્તિ તથા ડાબી ખાતુએ પાર્શ્વચક્ષિણી (પદ્માવતી)ની સ્થાપના કરીને, ત્રિકાળ બઈ, મોગરો, માલતી વગેરે સુગંધીવાળા પુષ્પોથી પૂજન કરવાથી (પૂજન સ્નાન, આત્મરક્ષા વગેરે ક્રિયા પ્રથમ કર્યા પછી કરવું), અને નાસિકાના અગ્રભાગને વિષે ખંને નેત્રો સ્થાપન કરીને મૂલમન્ત્રનું નિરંતર ધ્યાન કરવાથી, [સાધકને] સર્વ સંપદાની પ્રાપ્તિ થાય છે. ધ્યાન ધરવાના મન્ત્ર આ પ્રમાણે:—ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં ક્રોં શ્રોં સ્લીં સ્લોં હ્રીં નમઃ । (પાર્શ્વ ૦ ટીકા—હ્રીં શ્રીં ક્લીં ક્રોં શ્રોં ક્લેં સ્લેં અર્હ નમઃ) અથવા ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હ નમિઃ પાસ વિસહર વસહ જિણ ફુલિંગ [ૐ] હ્રીં શ્રીં (અર્હ) નમઃ । આ મન્ત્રોમાંથી ખંનેનો યા એક મન્ત્રનો જાપ કરવો.

રોગનાશક વિધા—ૐ નમો (જમો?) ભગવતો અરહતો પાસસ્ત સિઙ્ગત મે ભગવદ્ મહાવિઙ્ગા ડગ્ગે મહાડગ્ગે જસે પાસે પાસે સુપાસે પાસમાલિણી ઠઃ ઠઃ સ્વાહા । પાર્શ્વનાથ ભગવાનના જન્મનક્ષત્રનો યોગ બેઈને, આ વિધાનો ચોથલક્ષ્મી (ઉપવાસ) કરીને ૧૦૦૮ એક હજાર આઠ જાપ કરવાથી વિદ્યા સિદ્ધ થાય છે. સિદ્ધ થયા પછી ગામમાં અથવા નગરમાં મરડી વગેરેના ઉપદ્રવ વખતે ધૂપ, બલિકર્મ વગેરે પ્રથમ કરીને આ વિધાનો જાપ કરવાથી મરડી વગેરેના ઉપદ્રવનો નાશ થાય છે. શ્રી ચન્દ્રસેનકુમારમણના વચનાનુસાર ચક્રનો ઉદ્ધાર કરી પ્રત્યુત વિધાન કહ્યું છે. ॥ જૃહ્વ ચક્રની વિધિ સંપૂર્ણ ॥

[પાર્શ્વ ૦ ટીકા—આવાહન મન્ત્ર—ૐ વમ્માપવિ ! સપુત્તિ ! સવાહણિ ! સપરિકરં મજ્જં

આગચ્છ આગચ્છ અત્ર સ્થાને તિષ્ઠ તિષ્ઠ સ્વાહા ॥]

ખીલું ચિંતામણિ નામનું ચક્ર (ચંત્ર) આ પ્રમાણે જાણવું—

ચંત્રની મધ્યમાં પ્રથમ ધરણેન્દ્રની કૃણા સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાની સ્થાપના કરીને, [ખિંબની] નીચે હ્રીંકાર ખીબક્ષર લખીને, તેની બહાર ચાર પાંખડીઓમાં પાર્શ્વનાથ નામનો એકેક અક્ષર લખીને, તેની બહાર આઠ ખુણાઓની [દિશાઓની] પાંખડીઓમાં ૐ ઘ્મ્લ્વ્યું બ્રહ્મણે નમઃ, ૐ ઘ્મ્લ્વ્યું ધરણેન્દ્રાય નમઃ, ૐ ઘ્મ્લ્વ્યું નાગાય નમઃ, ૐ ઘ્મ્લ્વ્યું પદ્માવત્યે નમઃ, આ પ્રમાણે લખીને; તેની બહાર હ્રીં ૐ હઃ દેવ ! ત્રાયસ ત્રાયસ ૐ હ્રીં ઈર્વીં હં સં યઃ યઃ યઃ સ્થિપ ૐ સ્વાહા હ્રીં ક્ષોં નમઃ । આ મન્ત્ર વીંટીને, પછી સોળ પાંખડીના કમલની સોળ પાંખડીઓમાં સોળ સ્વરોની સ્થાપના કરીને, ફરી પાછું આઠ પાંખડીનું કમલ કરીને, તેની પાંખડીઓમાં ૐ [નમો] અરિહન્તાણં હ્રીં નમઃ ૐ [નમો] સિદ્ધાણં હ્રીં નમઃ, ૐ [નમો] આયરિયાણં હ્રીં નમઃ, ૐ [નમો] ઉવજ્જાયાણં હ્રીં નમઃ, ૐ [નમો] લોપ સઘ્વસાહૂણં હ્રીં નમઃ, ૐ દર્શનાય હ્રીં નમઃ, ૐ જ્ઞાનાય હ્રીં નમઃ, ૐ ચારિત્રાય હ્રીં નમઃ ની સ્થાપના કરીને, પછી ૐ ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્ભઘણમુદ્ધં; વિસહર વિસનિન્નાસં, મંગલ કહ્લાણુ આવાસં સ્વાહા આ પ્રમાણે પ્રથમ ગાથા સંપૂર્ણ ફરતી વીંટવી.

પછી અનન્ત-કુલિક-વાસુકિ-શખપાલ-તણક-કર્કોટક-પદ્મ અને મહાપદ્મ એ આઠ નાગાધિપતિઓના નામની રાક્ષસાતમા હુન્નર તથા અતમા નમ શબ્દ મહિત આઠ પાખ ડીઓમા અનુક્રમે લખીને, મટી તેની કરતી વિસહરકુલિગમત, કઠે ધારેઈ જો મયા મણુઓ, તમ્મ ગહ ઝેન મારી, હુકુન્ના જ તિ ઉવસામ મ્વાહા આ પ્રમાણે બીજી ગાથા મપૂર્ણ કરતી વીટીને, ફરી પણ બહારની બાબુ મોળ પાખડીઓમા મોળ વિદ્યાદેવીઓના નામ (પાર્થવ ટીકાના મતે શરૂઆતમા વૈ હૌં ક્લીં તથા અતમા નમ શબ્દ સહિત) લખીને, તેની બહારની બાબુ કરતી ચોવીશ પાખડીઓમા ચોવીશ તીર્થ કરની ચોવીશ માતાઓના નામ નવમા યત્રમા બતાવા ગયા છીએ તે અનુક્રમે સ્થાપન કરીને, ફરી આઠ પાખડીઓમા આઠ દિગ્ગપાલના નામો લખીને તેને કરતી [ઙ] ચિહ્ન હરે મતો, તુમ્મ પણામે વિ બહુદ્લો હોઈ, નગતિરિએસુ વિ જીવા, પાવતિ ન હુકુબદોહગ્ગ મ્વાહા આ પ્રમાણે ત્રીજી ગાથા મપૂર્ણ કરતી વીટીને તેને કરતી આઠ પાખડીઓ આદિત્ય-જ્યા, સોમ-અજિતા, મગલ-અપગજિતા, બુધ-જલા, બૃહસ્પતિ-મોહા, શુક્ર-ગૌરી, શનિ-ગાન્ધારી, રાહુ કેતુ-વિજયા લખીને, તેને કરતી (દ્વ) તુહ મમ્મતે લદે, ચિન્તામણિ કમ્પપાયવળસહિએ, પાવતિ અવિગ્નેણ, જીવા અયરામરહાણુ સ્વાહા આ પ્રમાણે ચોથી ગાથા મપૂર્ણ વીટીને, તેને કરતા ઙ યમ્માપરિ ' સપુત્તિ ' સયાદણિ ' સપરિકરિ ' શ્વેતવસ્ત્રામરણમ્પિતે ' અન્ન મળ્લે આગચ્છ આગચ્છ સ્વસ્થાને તિષ્ઠ તિષ્ઠ સ્વાહા લખીને [તેને કરતી [દ્વ] ઇંય સથુઓ મહાયમ ' ભત્તિખ્મરનિબ્ભરેણ હિયએણ, તા દેવ દિન્ન મોહિ, ભવે ભવે પામ ' જિણુચદ ' આ પ્રમાણે પાચમી ગાથા મપૂર્ણ વીટીને], તેને કરતા હૌંકારના ત્રણ આટા મારીને, આ ચક્રની પ્રથમના યત્રમા બતાવી ગયા છીએ તે પ્રમાણે સ્થાપના કરવી આ પ્રમાણે ચિન્તામણિ ચક્ર (યત્ર) ની સ્થાપના વિધિ બહુવી (આકૃતિ માટે જુઓ ઉચ્ચ ચત્ર ૧૦ચિત્ર ન ૩૫)

કેરા, ગોરૂચદન વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી તાળાના ભાજનમા-પતરા ઉપર, અથવા ભોજપત્ર પર આ યત્ર લખીને, શ્વેત વસ્ત્ર, શ્વેત આભૂષણ, શ્વેત પુષ્પના માળા, ચદનતુલ વિવેપન વગેરે કરીને, એકાત શુચિપ્રદેશે માધકે નાસિકા પર ચમુઓ યાપન કરીને, ત્રિઙાળ (મવાર, જપોર અને માર) ૧૦૮ એકોમા આઠ વખત મૂલ મન્ત્રનું ધ્યાન કરીને, ઉત્તમ સુગંધીવાળા અને કરમાયા વગરના શ્વેત ૧૦૮ એકોમા આઠ ફૂલોથી પૂજન કરવું આ પ્રમાણે વિધિ પૂર્વક પૂજન તથા ધ્યાન કરવાથી સાધકને સર્વ મપદાની પ્રાપ્તિ થાય છે, દરેક ભતના રોગોનો નાશ, સર્વ ભતના હુષ્ટ ભયોનું નિવારણ, કીર્તિ, યશ તથા મારા ભાગ્યની પ્રાપ્તિ અને ઈચ્છિત ફલની પ્રાપ્તિ નિશ્ચયે કરીને થાય છે વળી, કેશવ વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી ભોજપત્ર પર લખીને, ગળામા ધાણુ કરવાથી તથા સુગંધીદાર [મદેદ] ૧૦૦૦ હલ્લો ફૂલોથી ભપ કરવાથી રાત્ર, અગ્નિ, ચોર, શાકિની વગેરે તરફથી ઉપચિત થતા સર્વ પ્રકારના દુષ્ટોપદ્રોમા રક્ષણ થાય છે અહીં આ પણ નવમા યત્રમા કહી ગએલો પૂનમન્ત્ર બહુવો

આ પ્રમાણે ચિંતામણિ ચક્ર (ચંત્ર)ની સ્થાપના વિધિ તથા પૂજા વિધિ જાણવી.
બીજી ગાથાના મન્ત્રો તથા ચન્ત્રો સમાપ્ત.

ચિદ્વૃત્ત દૂરે મંત્રો તુજ્ઞ, પ્રણામો વિ વંદુફલો હોદ્દ ।
નરતિરિણસુ વિ જીવા, પાર્વતિ ન દુઃસ્વદોહગ્નં ॥ ૩ ॥
[તિષ્ઠતુ દૂરે મન્ત્રઃ તત્ત્વ પ્રણામોઽપિ વંદુફલો ભવતિ ।
નરતિર્યદ્વપિ જીવાઃ પ્રાપ્નુવન્તિ ન દુઃસ્વદૌર્ગત્યમ્ ॥]

અર્થ—હે પ્રભુ ! વિષધર સ્ફુલિંગ નામનો મન્ત્ર તો દૂર રહે, પરંતુ તમોને કરેલો પ્રણામ માત્ર પણ બહુ ફલને આપવા વાળો થાય છે, કારણકે તમને પ્રણામ માત્ર પણ કરનારા જીવો જે નર એટલે મનુષ્યને વિષે ઉત્પન્ન થએલા હોય તો રોગાદિકે રહિત અને સારી સમૃદ્ધિવાળા થાય અને જે તિરિણસુ વિ એટલે તિર્યંચમાં પણ ઉત્પન્ન થએલા હોય, તો પણ કનક, રત્ન, ચિંતામણિ, કંકપદ્મ, પદ્મ તુરંગમ અથવા જયકુંજરાદિ પણ ઉત્પન્ન થાય અને ત્યાં પણ પૂજા પામે. વળી, તમોને પ્રણામ માત્ર પણ કરનારા જીવો દુઃખ અને દારિદ્ર્યપણાને તો પ્રાપ્ત થતા જ નથી. આ ગાથામાં લઘુ તેત્રીશ અને શુરુ ચાર મળી કુલ સાડત્રીશ અક્ષરો છે.

ચન્દ્રાં ટીકા—મન્ત્રામ્નાયઃ—હ્રીંકારની મધ્યમાં [સાધક] તું નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં હ્રીંકાર લખીને, ઉપર હ્રીંકારના ત્રણ આંટા ફરતા કરવા (આકૃતિ માટે જુઓ સ્વં ચંત્ર ૧૧ ચિત્ર નં. ૩૬)

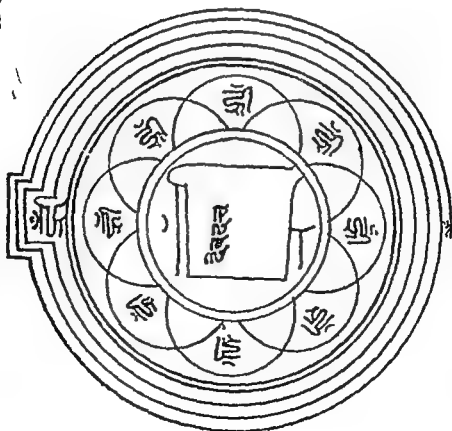
આ ચંત્ર કેશર, ગોચર્યંદન વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને ઐ હ્રીં હ્રીં નમો અરિહંતાણ હ્રીં નમઃ । આ મન્ત્રથી ૧૦૦૮ એક હજાર આઠ સદેશ (સુગંધીદાર) પુખ્તો મન્ત્રીને પૂજન કરીને, પચરત્નની^૨ પોટલી તથા આ ચંત્ર કુમારીએ કાંતેલા સુતરથી સ્ત્રીના કંઠે અથવા ડાબી ભુજાએ ધારણ કરાવવાથી વંધ્યાપણાનો નાશ થાય છે.

વળી હ્રીંકારની અંદર [સાધકતું] નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ પાંખડીઓ ઐ હ્રીં ઐ આ ત્રણ અક્ષરો દરેક પાંખડીમાં સ્થાપીને-લખીને હ્રીંકારના ફરતા ત્રણ આંટા મારીને, ઉપરના (અગિયારમા ચંત્રમાં બતાવેલા) મન્ત્રથી પૂજન કરવાથી મૃતવત્સા દોષનો નાશ થાય છે. (આકૃતિ માટે જુઓ સ્વં ચંત્ર ૧૨ ચિત્ર નં. ૩૭) [જે સ્ત્રીને મરેલાં છોકરાં અવતરતાં હોય અથવા જનમીને તુરંત જ મરી જતાં હોય તેને મૃતવત્સા દોષ કહે છે.]

૧ 'દોગચ્ચં' એવો પણ ફટલીક પ્રતોમા પાડ છે.

૨ હીરો, માણેક, પાનું, મોતી તથા પ્રવાલ તેના અભાવે તાણુ, પ્રવાલ, મોતી, માણેક અને સોનાનો હાથમાં ઉપયોગ કરવામા આવે છે.

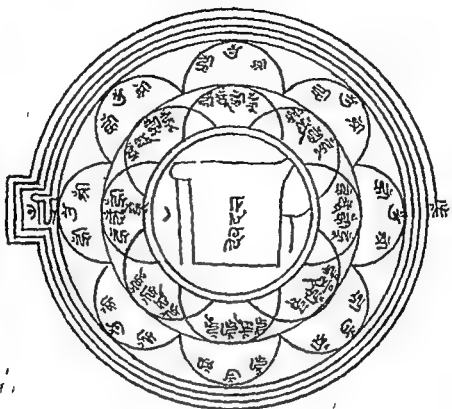
वंध्यापद यत्र ॥११

चित्र ३६ अ० ५५ ११ पृष्ठ १६८

ॐ

श्रुतवत्सोऽथ निबोधांशो ॥१२

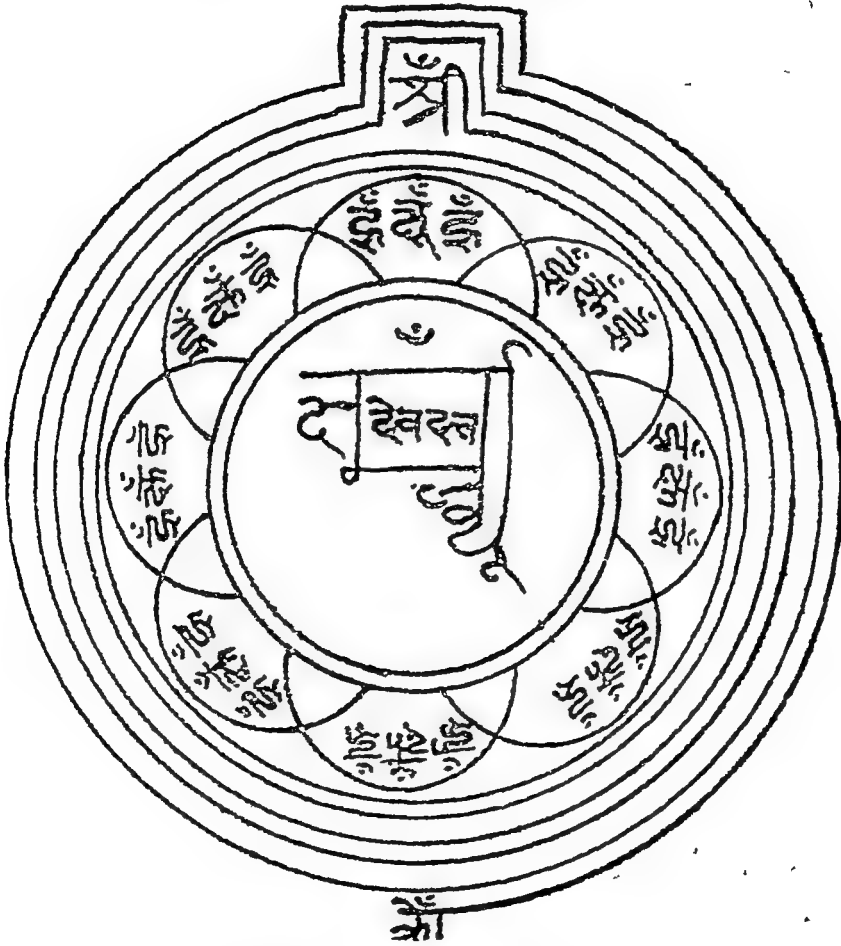
चित्र ३७ अ० ५५ १२ पृष्ठ १६८

ॐ

વળી ક્ષ્મ્લ્વ્ય ની મધ્યમાં (સાધકનું) નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં હૈં ઘૂં હ્રીં હૂં દરેક પાંખડીઓમાં સ્થાપીને-લખીને, ઉપર ઝ્રીંકારના ફરતા ત્રણ આંટા મારીને, ઉપરના જ મન્ત્રથી પૂજન કરીને, સ્ત્રીના કંઠમાં અથવા ભૂજાએ ધારણ કરાવવાથી કાકવધ્યા (જે સ્ત્રી કુદરતી વધ્યત્વ દોષવાળી હોય) પણ ગર્ભ ધારણ કરે છે. (આકૃતિ માટે જુઓ જ્વળ યંત્ર. ૧૩ ચિત્ર નં. ૩૮) યંત્રમાં આઠ પાંખડીઓમાં હૈં ઘૂં હૂં લખેલું છે, જે ભૂલ છે.

॥ક્ષાકવધ્યાપિપ્રસ્તે॥ ૧૩॥

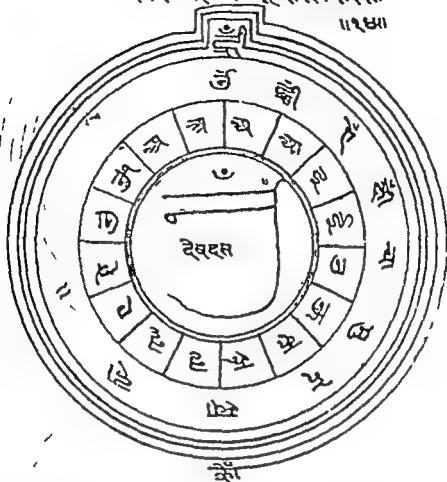
ચિત્ર ૩૮ : જ્વળ યંત્ર ૧૩

વળી ઝંકારની મધ્યમાં (સાધકનું) નામ લખીને, બહાર ફરતા સોળ સ્વરો વીંટીને, ઝં હ્રીં ઈં ક્ષીં ચામુણ્ડે ! સ્વાહા આ અક્ષર ફરતા વીંટીને, ઉપર હ્રીંકાર વીંટાળવો (આકૃતિ માટે જુઓ જ્વળ યંત્ર ૧૪ ચિત્ર નં. ૩૯)

આ યંત્ર કેશર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને, [ઉપર પ્રમાણેની વિધિએ ધારણ

॥દરયત્ર રૂપીના મૂલદોષનિવાધ્યતિ॥

॥૧૬॥

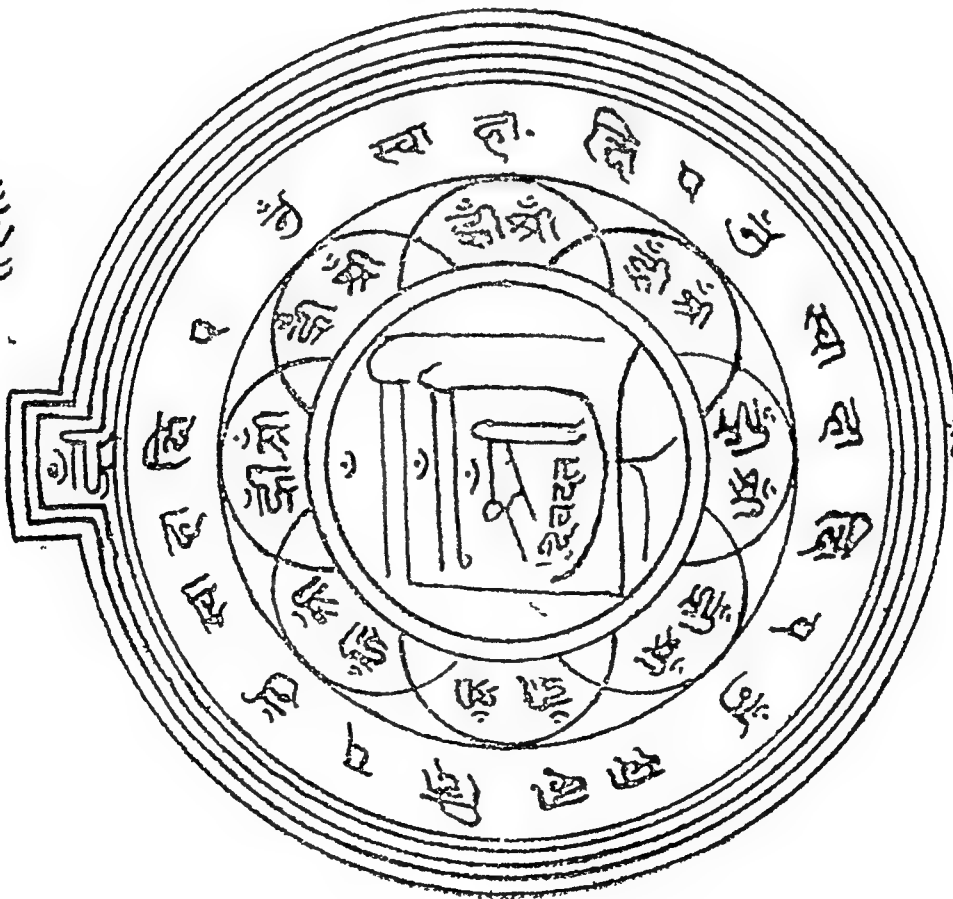
ચિત્ર ૩૬ વચન યત્ર ૧૪ પૃષ્ઠ ૧૭૦

કરવાથી સથા, પૂજન કરવાથી] ગાલકોની ગ્રહપીડાનો નાશ થાય છે કેટલાક મતે ભૂતા-
દિલેયનો નાશ થાય છે

વેળી ઐ હ્રીં છીં એ ત્રણ અક્ષરોની અદર (સાધકનું) નામ લખીને, બહાર ફેરવી
સોળ પાખડીઓમાં હ્રીં છીં એ અક્ષરો દરેક પાખડીઓમાં લખીને ઉપર ક્ષિપ્ત ઐ સ્વાહા
એ મન્ત્ર ફેરવતાં વીટીને, ઉપર હ્રીંઠારના ત્રણ આટા મારવા (આકૃતિ માટે જુઓ વચન યત્ર
૧૫ ચિત્ર નં ૪૦)

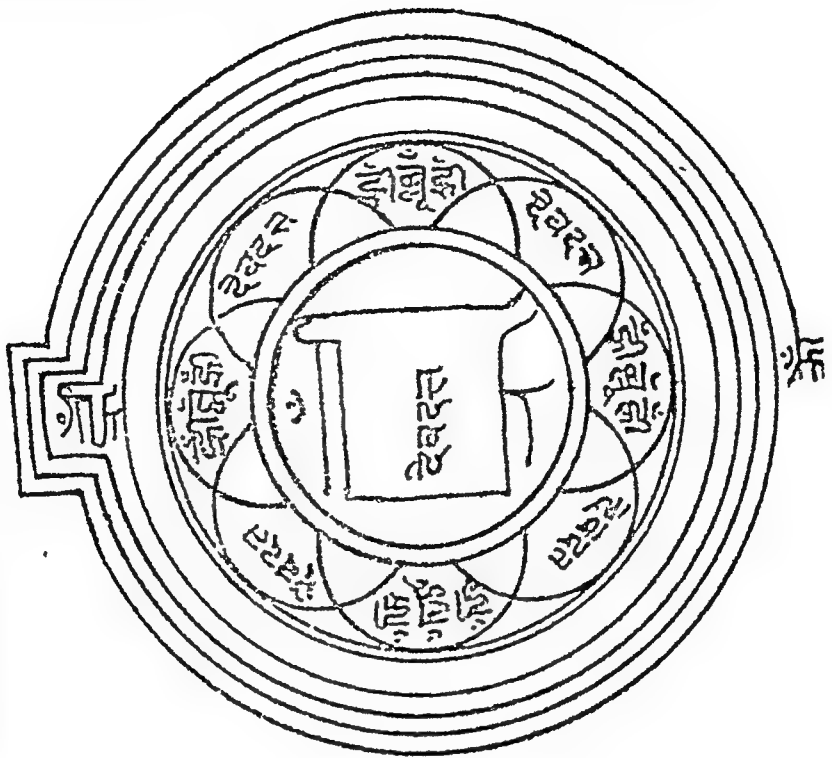
આ યત્રનું પણ પૂર્વોક્ત મન્ત્રથી પૂજન કરવાથી દુર્ભાગ્યનો નાશ અને સૌભાગ્યની
પ્રાપ્તિ થાય છે હિન્દીઓના વગેરે ગેગોનો પણ નાશ થાય છે ઉત્તમ એવા શુરુના
ચરણકમલની પૂજા સર્વવિધિમાં પ્રથમ કરવી, નહિતર મન્ત્રની સિદ્ધિ થતી નથી પણ પરાનો
લોપ કરવાથી નિશ્ચયે કરીને સિદ્ધિ થતી નથી એ પ્રમાણે પાદલિખસૂરિ મહારાજનું
વચન છે

॥ उद्भगानी सो नमस्करोति ॥
 ॥ अथ सारसिंहा नमिवायति ॥
 ॥ १५ ॥

विन ४० : उव० यंत्र १५ पृष्ठ १७१.

॥ वंध्यापुत्रिणी जयति नृपवत्सागर्जभा ॥
 ॥ अति क्लृप्तकंधा प्रसवति सर्वभूतपि ॥
 ॥ श्रावराक्षसात् रक्षा नवति ॥ १६ ॥

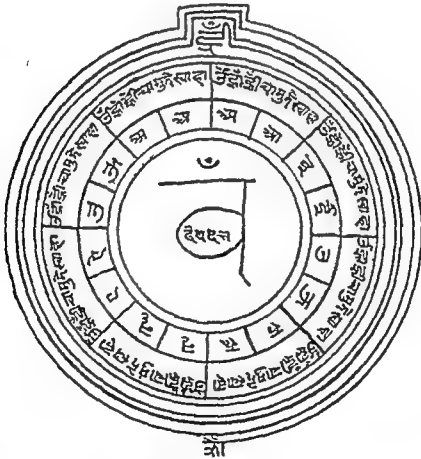
विन ४१ : उव० यंत्र १६ पृष्ठ १७३.

પાર્શ્વંટીકા—હોંડાગની મધ્યમા (માધકતુ) નામ લખીને, બહાર આઠ પાખડીઓ ફરતી વીટવી, તેમાની ચાન્મા હોં બૂં હોં તથા બાકીની ચાર પાખડીઓમા દેવદત્ત (સાધક) નુ નામ લખવું [ઉપર કંતા હોંડાગના ત્રણ આટા મારવા] (આકૃતિ માટે જુઓ - સ્વં ચત્ર ૧૬ ચિત્ર નં ૪૧)

આ ચત્ર કેશર વગેરે સુગધી દ્રવ્યોથી લોળપત્ર પર લખીને સ્ત્રીની ભૂતએ ધારણ કરાવવાથી, વધ્યા પણ ગર્ભવતી થાય છે, મૃતવત્મા દોષવાળી પણ ગર્ભને ધારણ કરે છે, કાકવધ્યા પણ બાલકને જનમ આપે છે, ભૂત, પિશાચ વગેરેના ઉપદ્રવમા પણ રક્ષણ થાય છે

ઘકારની અદગ (માધકતુ) નામ લખીને, બહાર ફરતા સોળ ચરો વીટવા, પછી બહાર દરેક પાખડીઓમા હ્રીં હ્રીં ચામુણ્ડે ! સ્વાહા એ શબ્દો લખવા [ઉપર હોંકાર ના ત્રણ આટા મારવા] (આકૃતિ માટે જુઓ સ્વં ચત્ર ૧૭ ચિત્ર નં ૪૨)

॥બાલગદ્ રતોત્રાવતિ ૧૮॥

ચિત્ર ૪૨ સ્વં ચત્ર ૧૭

આ ચત્ર લોળપત્ર પર કેશર વગેરે સુગધી દ્રવ્યોથી લખીને, ભૂતએ ધારણ કરાવવાની બાલકોની ગ્રહ વગેરેથી રક્ષા વાય છે

॥पुरुषस्त्रीणां लोचापकरं ॥१८॥

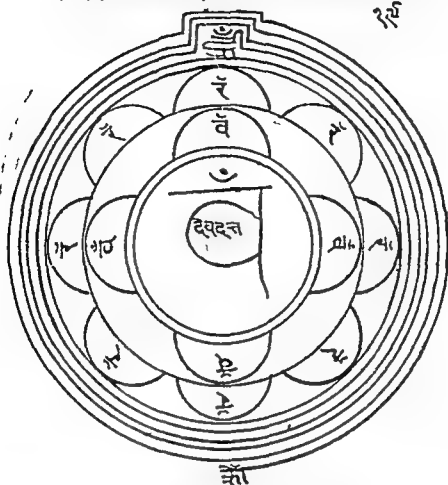
ચિત્ર ૪૩ : જ્વં યંત્ર ૧૮

વંકારની અંદર (સાધકતુ) નામ લખીને, બહાર ફરતી ચાર પાંખડીઓમાં વકાર લખીને, તેની બહાર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં રકાર લખીને [ફરતા હોંકારના ત્રણ આંટા મારવા], (આકૃતિ માટે જુઓ ક્વંચં ચન્ત્ર ૧૯ ચિત્ર નં. ૪૪) આ ચંત્ર કેશર, ગોચર્યંકન વગેરે મુગંધી દ્રવ્યોથી ભોજનપત્ર પર લખવાથી સર્વ જાતના શુદ્ધોપદ્રવોપસર્ગની શાંતિ થાય છે. આ વૈશેટ્યા નામની વિદ્યા છે.

આ વૈદોટયા નામની વિદ્યા છે.
 હોંકારની અંદર (સાધકનું) નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠે પાંખડીઓમાં હ્રસ્વયૂં
 હોં દરેક પાંખડીમાં લખીને [ફરતા હોંકારના ત્રણ આંટા મારવા] (આકૃતિ માટે જુઓ જવં

।વિશેષાનામવિદ્યા ક્ષણેષવાદિદોષાતપશામ્યતિ।

૧૨૪

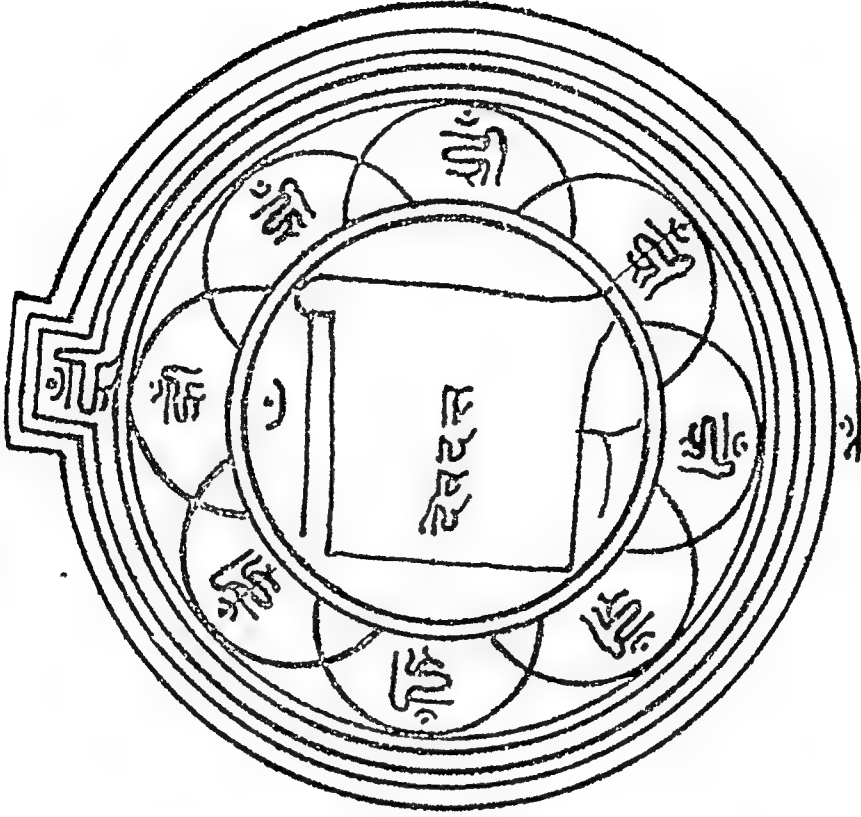
ચિત્ર ૪૪ સ્વં યત્ર ૧૯ પૃષ્ઠ ૧૭૪

યત્ર ૨૦ ચિત્ર (ન ૪૫) આ યત્ર કેશર, ગોચર્યદન વગેરે મુગન્ધી દ્રવ્યેથી લોખપત્ર પર લખીને, ક ઠે અથવા ભૂમએ બાધવાથી ચેરનો લય ઉપસ્થિત થતો નથી આ અધોરા નામની વિદ્યા છે

હોંકારની અદર (માધકતુ) નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ પાખડીઓમાં હોંકાર લખીને [ફરતા હોંકારના ત્રણ આટા મારવા] (આકૃતિ માટે લુઓ સ્વં યત્ર ૨૧ ચિત્ર ન ૪૬) આ યત્ર કેશર, ગોચર્યદન વગેરે મુગન્ધી દ્રવ્યેથી લોખપત્ર પર લખીને ભૂમએ બાધવાથી મૌલાગની પ્રાપ્તિ થાય છે

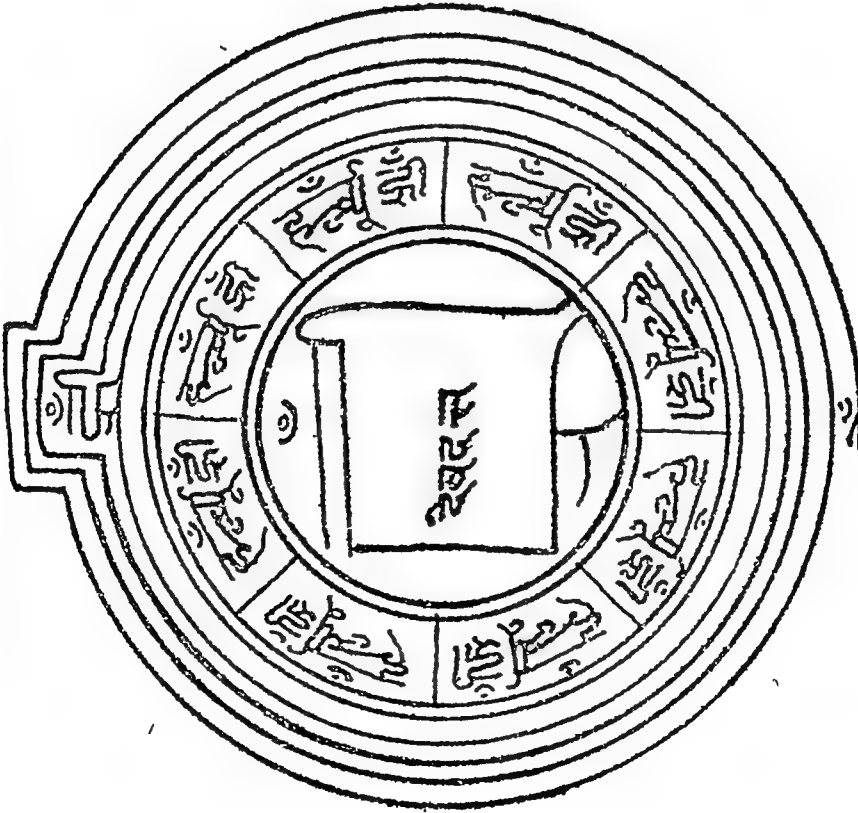
હોંકારની અદર (માધકતુ) નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ પાખડીઓમાં હોંકાર લખીને [ફરતા હોંકારના ત્રણ આટા મારવા], (આકૃતિ માટે લુઓ સ્વં યત્ર ૨૨ ચિત્ર ન ૪૭) આ યત્ર કેશર, ગોચર્યદન વગેરે મુગન્ધી દ્રવ્યેથી લોખપત્ર પર લખીને ભૂમએ બાધ કરવાથી સર્વજનોને પ્રિય થાય છે

॥सोऽन्नाय कर यंत्रं॥२१॥

ॐ
चित्र ४६: उव० यंत्र २१ पृष्ठ १७५

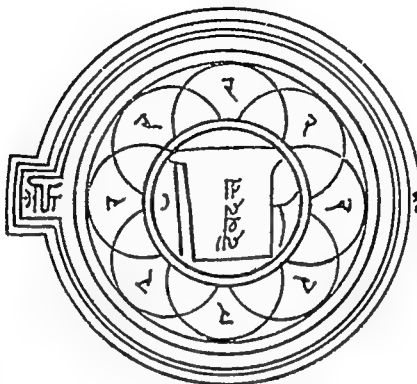
॥अधोरा नामविद्या-ओर नयं नञवति॥

ॐ
चित्र ४५: उव० यंत्र २० पृष्ठ १७५

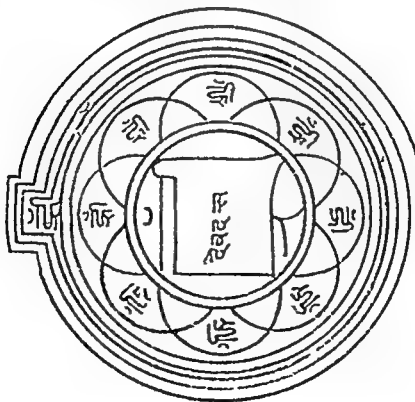
હૌંકારની અદર (માધકનુ) નામ લખીને બહાર, ફરતી આઠે પાખડીઓમા રકાર લખીને [ફરતા હૌંકારના ત્રણ આદા મારવા] (આકૃતિ માટે જુઓ લગ ૫૨૦ યત્ર ૨૩ ચિત્ર

॥વાજાનાગનિલુષ્ટિપુષ્ટિકર॥૨૩॥

૧૭૮
ચિત્ર ૪૮ નં ૫૨૩ પૃષ્ઠ ૧૭૮

॥સર્વજનપ્રિયકર॥૨૨॥

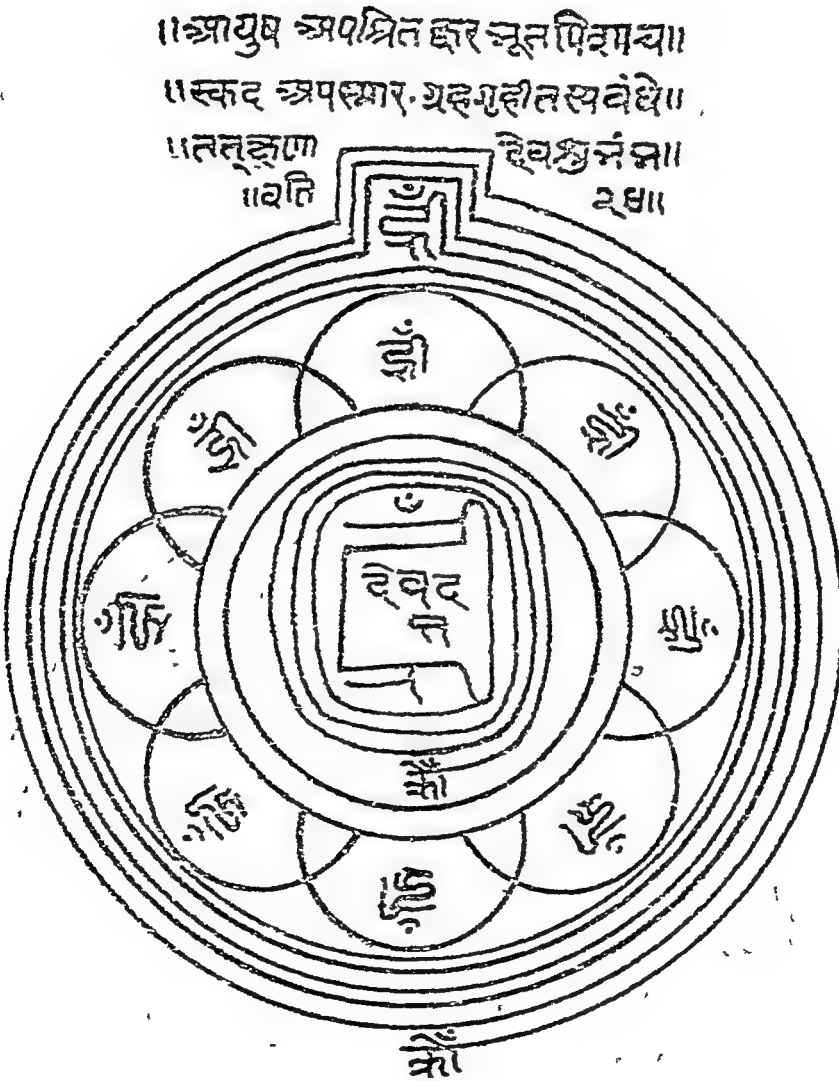

૧૭૯
ચિત્ર ૪૯ નં ૫૨૨ પૃષ્ઠ ૧૭૯

નં. ૪૮). આ યંત્ર કેશર, ગોરૂચંદનથી લોળપત્ર પર લખવાથી બાલકને શાંતિ પુષ્ટિ અને રક્ષણ કરનાર થાય છે.

હ્રીંકારના ત્રણ આંટા ભરીને તેની અંદર [રોગીનું] નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠે પાંખડીઓમાં હ્રીંકાર લખીને [ફરતા હ્રીંકારના ત્રણ આંટા ભારવા]. (આકૃતિ માટે જુઓ. જ્વં યંત્ર ૨૪ ચિત્ર નં. ૪૯) આ યંત્ર કેશર, ગોરૂચંદનથી લોળપત્ર પર લખીને કંઠે, ભૂંજાએ ધારણ કરવાથી, તાવની પીડા, હિસ્ટીરીઆની પીડા, મૂત, પિશાચના વળગાડ વગેરેની શાંતિ થાય છે.

ચિત્ર ૪૯: જ્વં-યંત્ર ૨૪.

હ્રીં શ્રીં હ્રીં શ્રીં હ્રીં ની અંદર નામ લખીને, બહાર ફરતી સોળ પાંખડીઓમાં હ્રીં શ્રીં ઠકાર લખીને [ફરતા હ્રીંકારના ત્રણ આંટા ભારવા], (આકૃતિ માટે જુઓ. જ્વં યંત્ર

(૨૫ ચિત્ર નં ૫૦) આ યત્ર કેસર, ગોચરદનથી લોખપત્ર પર લખવાથી હુર્લગાનારી સૌભાગી થાય છે

॥કર્નગાનારીણંસૌનામ્યકરેતિ॥

ચિત્ર ૫૦ જાન ૨૫

ત્રીજી ગાથાના મન્ત્રો તથા યત્રો મમાસ

તુહ સમ્મતે લહે^૧, ચિતામણિકલ્પપાયવ મહિષ ।

પાનતિ અવિગ્ધેણ, જીવા અયરામર ઠાણ ॥૪॥

[તવ સમ્યક્ત્વે લ-ધે ચિતામણિકલ્પપાદપામ્યચિકે ।

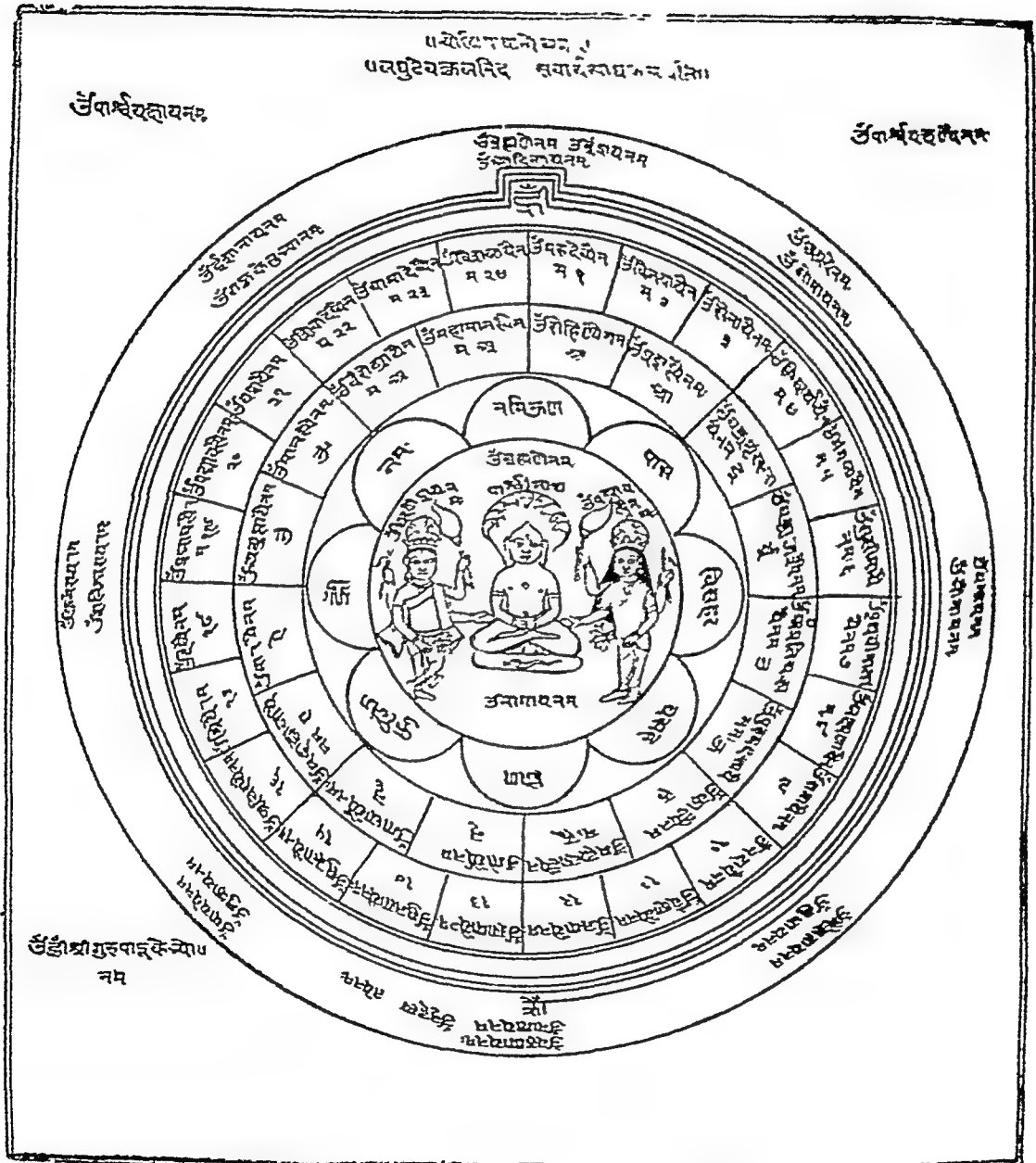
પ્રાપ્તુરન્ત્યવિઘ્નેન જીવા અજગમર સ્વાનમ્]

અર્થ — હે પ્રભુ ! ચિતામણિ રત્ન અને ૮૮પટ્ટક્ષત્રી પણુ અધિક મહિમાવાળુ તમારુ

૧ 'પત્તે' એવો પાર પણુ ધટ્ટી પ્રતોગા છે

अन्द्रा० टीका-भन्त्राभ्तायः—

પ્રથમ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની કલ્પના કરીને, જમણી બાજુ ધરણેન્દ્ર તથા ડાબી બાજુએ પદ્માવતી અને ઉપર બ્રહ્માણં તથા નીચે નાગના નામની કલ્પના કરીને વલય દઈને, તેના

चित्र ५१ उव० यंत्र २६ पृष्ठ १८१.

ઉપર આઠ પાખડીઓમા દરેકમા નમિઝળ ૧ પાસ ૨ વિસહર ૩ વસહ ૪ જિળ ૫ ફુલિંગ ૬ હ્રોં ૭ નમ ૮ લખીને, ગહાર કરતી મોળ પાખડીઓમા મોળ વિધાદેવીના નામ અને એકેક પ્વર લખીને, ઉપર ચોવીશ પાખડીઓ વાળા કમળની દરેક પાખડીઓમા ચોવીશ તીર્થ કરની ચોવીશ માતાઓના નામોમાથી એકેક નામ આલેખીને, હ્રોંકારથી વીંટીને, ગ્રહ તથા દિગ્પાલોના નામો ઠલ્ખીને, સુગંધી દ્રવ્યોથી આલેખીને, સુગંધવાળા ફૂલોથી નિરતર વખતસર આ લઘુદેવકુલની પૂજા કરવાથી સર્વાર્થની સિદ્ધિ થાય છે (આકૃતિ માટે જુઓ વ્રજ ૦ ચત્ર ૨૬ ચિત્ર નં ૫૧) પૂજા મન્ત્ર પૂર્વોક્ત જ શુરના સુખકમલથી જાણવો શુરના ચરણ કમલની પૂજા ગહું જ ધામધૂમ અને લક્ષ્મિથી કરની

ચોથી ગાથાના મન્ત્રો તથા યન્ત્રો સમાપ્ત,

^१इअ सद्युओ महायस ! भत्तिभरनिभरेण हियएण^२ ।

ता देव ! ^३दिज्ज वोहिं, भवे भवे पास जिणचद ! ॥५॥

[इति सस्तुतो महायश । भक्तिभरनिर्भरेण हृदयेन ।

तस्मात् देव । देहि योधि, भवे भवे पार्थ्व । जितचन्द्र ॥

અર્થ—હે મહાયશસ્ત્રી પ્રભુ ! આ પ્રમાણે ભક્તિના સમૃદ્ધી ભરપૂર એવા હૃદય વડે મેં આપની ન્તુતિ-સ્તવના કરી છે, તેથી હું પાર્શ્વનાથ જિનચક્ર દેવ ! મને ભલે ભલે એટલે ન્યા સુધી હું મુક્તિશ્વાનને પ્રાપ્ત ન કરું ત્યાં સુધી બોધિ એટલે સમક્ષિત આપો, એટલું જ હું આપથીની પાસે માગુ છું આ ગાથામાં લઘુ ચોત્રીશ અને શુરુ ચાર મળી કુલ આઠત્રીશ અક્ષરો છે આ પાંચે ગાથાઓમાં સર્વ મળી પદ વીશ, શુરુ એકવીસ અને લઘુ એકસો ચોસઠ મળી કુલ સર્વ એકબોને પચાશી અક્ષરો છે

चन्द्रा० टीका-भन्नाभाय —

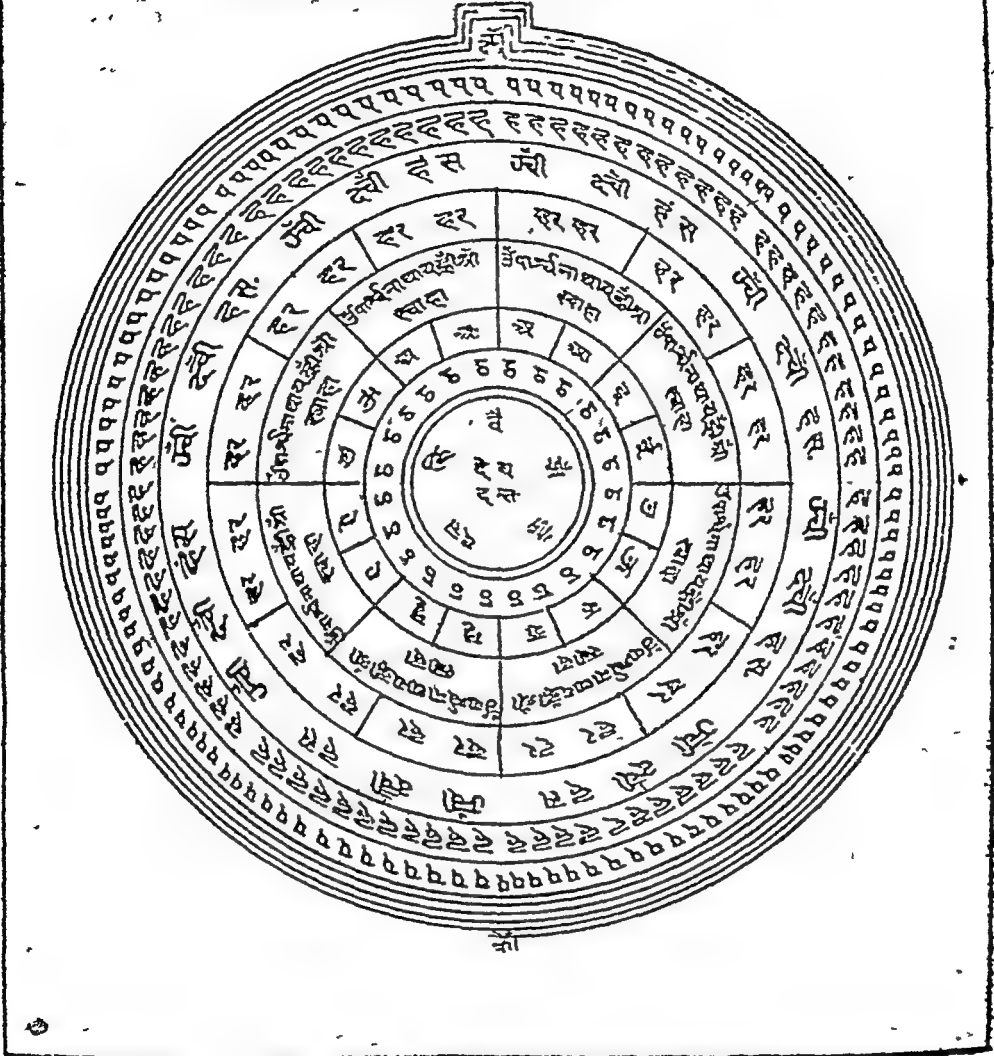
પ્રથમ વ ક્ષ હ દત્ત સ્ત્રિની અદર નામ લખીને, બહાર ટકાર મપુટ વીંટીને, તેની બહાર મોળ ચ્વર વીંટીને, તેની ઉપર આઠ પાખડીનુ કમળ કરીને, આઠે પાખડીઓમા ઐ પાર્શ્વનાથાય હ્રીં સ્વાહા લખીને, ફરી પણ બાર પાખડીનુ કમળ ઠરીને, દરેક પાખડીમા હર હર ઐ બે અક્ષર સ્થાપવા, તેની બહાર ફ્વીં દ્વીં હસ ઐ અક્ષરો વીંટીને, ઉપર હકાર મપુટ, તેના ઉપર વકાર મપુટ કટપીને, તેની બહાર ફરતા દ્વીંકાગના ત્રણ આટા મારવા (આકૃતિ માટે જુઓ લગ્ન યત્ર ૨૭ ચિત્ર નં ૫૭)

આ યત્ર દેવાર, ચદન, કપૂર, ગોરૂચદન વગેરે મુગધી દ્રવ્યોથી લોળપત્ર પર આલેખીને, [પાર્શ્વે ટીકા] ઐં હા પશ્ચિ દ્યૌં દ્યૌં હમ સ્વાહા । આ મન્ત્રથી મદેદ મુગધીદાગ ૧૦૮ ફલથી ત્રણ દિવસ મુધી નિગત પૂજન કરવાથી ભૂત, પ્રેત, શાકિની ન્વરાદિ લયનો

૧ 'હય' એવો પગ્ન પા છે ૨ હિઅયે(ત્)ણ એવો પગ્ન પા છે ૩ 'દિસુ' એવો પગ્ન પા છે

॥દ્વયંત્ર શાંતિકપીષ્ઠિક ચૂત્રેતશાંતિની ક્ષરાદિનયં॥

॥નાશયતિ કલ્યાણ કારિ નવતિ ॥૨૭॥

ચિત્ર પર : જ્વળ યંત્ર ૨૭ પૃષ્ઠ ૧૮૧.

નાશ થઈને શાંતિ અને પુષ્ટિ થાય છે. વળી આ યંત્ર શુભ દ્રવ્યોથી ભોજનપત્ર પર લખી, કુમારિકાએ કાંતેલા સુતરથી વીંટીને ભૂળએ ધારણ કરવાથી સર્વ જગ્યાએ રક્ષણ થાય છે, અને સર્વ સંપદાને આપવાવાળો આ યંત્ર થાય છે.

[ચન્દ્રાં ટીકા-] હવે જૃહદ્વૃત્તિમાં કહેલા કેટલાક મન્ત્રો કહીએ છીએ:—

ॐ ઋત્યૈં વં હાં ઑં ક્રૌં ક્ષીં હ્રીં ક્લીં વ્હ્રીં દ્રાં દ્રીં જ્વાલામાલિનિ ! સંકારિણિ !
વિષં નિવિષં કુરુ કુરુ સ્થાવરવિષં જક્ષમં જાઠરં યોગજં અપહર અપહર મણ્ડકં અમૃતેન
સિઙ્ચય સિઙ્ચય ઉત્થાપય ઉત્થાપય દળ્હેનાક્રમ્ય વિષમવિષં ઠઃ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ॥

ડસ દીધેલા પુરુષના જોડેલો જ દડ લઈને, તે દડને સાત વાર મન્ત્રીને ડસ દીધેલાના મર્વ માધાઓને વિષે તે દડથી તાડના કરવાથી, ડસ દીધેલો પુરુષ ઊભો થાય છે વળી ક્રો મ્રો મૂ ઠ ઠ ઠ આ મન્ત્રથી જલધાગ દેવાથી ડસ દીધેલો ઊભો થાય છે

ૐ હ્રીં શ્રીં ઐ મન્ત્રનો ગતા પુષ્પથી ૧૦૦૦૦૦ એક લાખ જાપ કરે તો નગર ક્ષોભ પામે છે

હ્રીં શ્રીં કલિકુણ્ડસ્વામિને નમ આ મન્ત્રનો નિરતર જાપ કરવાથી સર્વ અર્થની મિદ્ધિને કરતાગે થાય છે

વળી નમો ભગવતે [શ્રી] પાર્વતીયાય ક્ષેમક્રુપાવ હ્રીં નમ । આ ક્ષેમને કરવાવાળો મન્ત્ર છે

પાચમી ગાથાના મન્ત્રો તથા યન્ત્રો સમાપ્ત

ઉવસગગડર સ્તોત્ર સંપૂર્ણ

શ્રીજિનસૂર મુનિ વિરચિત
શ્રીઉવસગ્ગહરસ્તોત્ર માહાત્મ્ય ગભિત
શ્રીપ્રિયંકર નૃપ કથા.

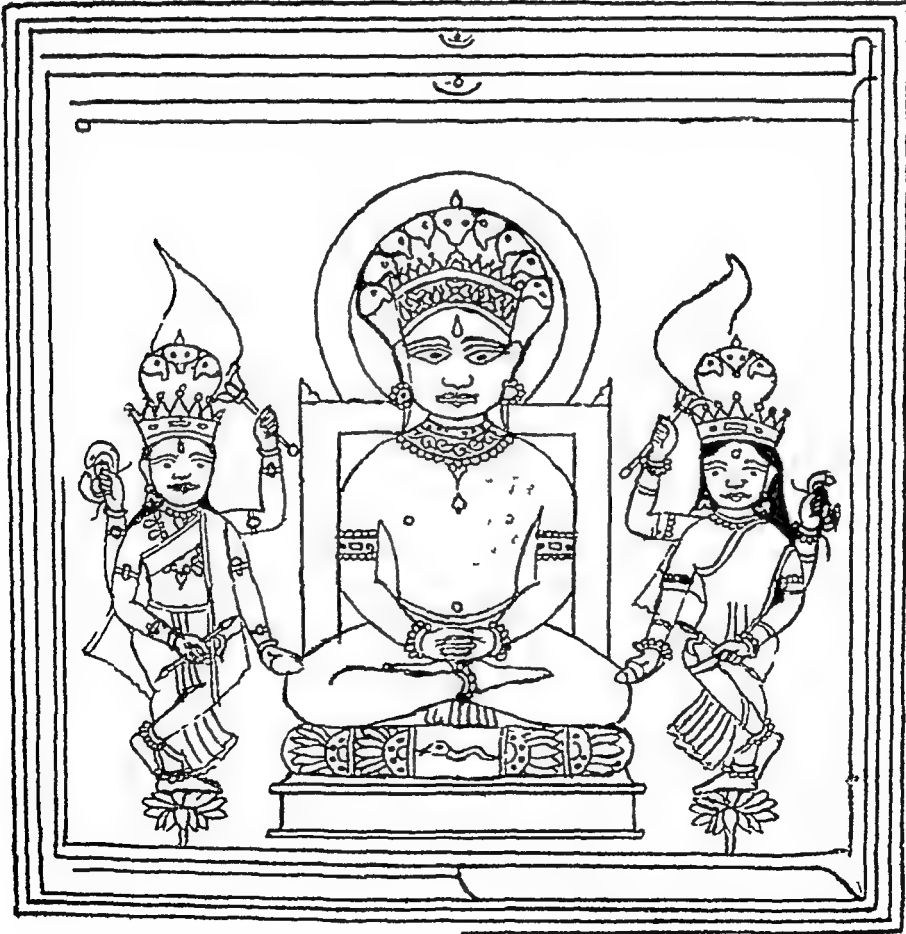
॥ ૐ વીતરાગાય નમઃ ॥

વંશાવજશ્રીકરો હંસો, દત્તોત્તમવિભાવસુઃ ।

સદાનન્દં ક્રિયાત્ સારં, શ્રીવામાસૂનુસદ્ધરઃ ॥૧॥

અર્થાત્—વંશ રૂપી કમળને વિકસાવનાર સૂર્ય સમાન, ઉત્તમ પ્રકારના તેજસ્વ્ય દ્રવ્યને આપવાવાળા, ઉત્તમ એવા શ્રીવામાદેવીના પુત્ર (શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ) નિરંતર લવ્યજનોને આનંદના કરનારા થાઓ.

જેની મધ્યમાં ઝંકાર રહેલો છે એવા હ્રીંકારથી વીંટાએલા શરીરવાળા, ધરણેન્દ્ર તથા પદ્માવતીદેવીથી સેવા કરાતા એવા, જિનેશ્વર શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને લક્ષિતપૂર્વક નમસ્કાર-પ્રણામ કરીને ઉપસગ્ગહર સ્તવનનો પ્રભાવ હું કહીશ. (બુઝો ચિત્ર નં. ૫૩)

આ ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્ર જ્ઞાનના મર્થ નમાન શ્રીભદ્રધાલુ ન્યામીએ મધની ગાતિ અને કૃત્યાણના માટે બનાવ્યું છે આ સ્તોત્રના પ્રભાવનું વર્ણન કરવાને માટે જોલવામા સમર્થ એવી એક દુર્ભયી ગુરુ અથવા ઇન્દ્ર પણ સમર્થ નથી આ ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્રનું મંગલ કરવાવી કૃત્યાણકારી મ પત્તિઓ, મતતિનો મયોગ અને નિરતર ઇચ્છિત નિદ્ધિઓની પ્રાપ્તિ થાય છે

ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્રનું મંગલ કરનાર માણુમને ઉદય, ઉચ્ચ પદવી, ઉપાય, ઉત્તમતા અને ઉદારતા એ પાત્ર ઉકાર (ઉકારથી નરૂં થતા લાભો) પ્રાપ્ત થાય છે, તથા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનું મંગલ કરનાર માણુમને પુણ્ય, પાપનો નાશ, પ્રીતિ, પદ્મા (લક્ષ્મી) અને પ્રભુતા (પદાન્ધી) તરૂં થતા લાભો) એ પાત્ર પ્રકારની પ્રાપ્તિ થાય છે

સ્થિર આમન પર જોમી, મૌનપણ, એકચિત્તથી જે (મનુષ્ય) આ ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્રનું ૧૦૮ જોકનો આઠ વાર નિરતર ધ્યાન ધરે છે, તે મનુષ્યોમા ગળ મમાન (મનુષ્ય)ને પગને પગલે કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે, અને ચચગ એવી લક્ષ્મી પાત્ર સદાને માટે સ્થિર થાય છે

જળમા, અગ્નિમા, પર્વતમા, જોગના ઉપદ્રવવાળા માર્ગમા અને ભૂત પ્રેતથી વ્યાપ્ત સ્થાનમા આ (ઉપસર્ગાદરે) સ્તોત્રનું મંગલ કરવાવી મર્વ પ્રકારના ભયનું નિવારણ થાય છે

આ ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્રનું ૬ મહિના સુધી ધ્યાન કરનાર માણુમને આ લોકમા શાંતિની વર્ગેનો તથા ગળનો ભય નથી રહેનો

અથવા સ્તોત્રકાન્ને આનીવર્થન કહે છે—

उद्यमगादर शोक्त, वाउण जेण सघरत्तणम् ।

करुणापरण चिहिय, स भइवाट्ट गुरु जयउ ॥

કરુણાના બહાર એવા જેમણે ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્ર રચીને શ્રીમધનું કૃત્યાણ કર્યું તે શ્રીભદ્રધાલુ ગુરુ નય પામો-નયવતા વર્તો

જે મગયમા દેવો, મન્ત્રો અને સિદ્ધિઓ અન્યથા નથી થતી એવા કવિમાળમા [પણ] આ ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્રનો પ્રભાવ સાદાત્ દેખાય છે [આ સ્તોત્રના મંગલના પ્રભાવથી] પુત્ર વિનાનો પુત્રને પ્રાપ્ત કરે છે, ધન વાગ્ને કુટુંબ નમાન શ્રીમાન થાય છે, પગપાળો (પદાતિ-સામાન્ય નૈનિષ્ઠ પણ [ગાળી માથક] ગ્રામન ત્રવાવે છે અને દુર્ગા માણુન મુખી થાય છે ત્વરૂપ (ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્ર રૂપ) વિનાગણિનું ચિનન કરવાથી શું શું સિદ્ધ થનું નથી ? અર્થાત્ ઉપસર્ગાદરે સ્તોત્ર રૂપ વિનાગણિનું ચિનન કરવાથી ઇચ્છિત વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે

આ સ્તોત્રની નમ તમાર કગએની એક જ ગાથાથી પણ જ્ઞાતિ થાય છે, તેા પછી પાત્ર ગાથાના પ્રમાણ વાળા આખા (નવન)નું તેા કહેવું ન શું ? અર્થાત્ આ સ્તોત્રના

એક જ ગાથાના સ્મરણ માત્રથી પણ ઉપદ્રવોની શાંતિ થાય છે, તો પછી પાંચ ગાથાના પ્રમાણવાળા આખા સ્તોત્રના સ્મરણથી ઉપદ્રવની શાંતિ થાય એમાં તો નવાઈ જ શી?

જેવી રીતે પ્રિયંકર નામનો રાજા ઉપસર્ગહર સ્તોત્રના ધ્યાનથી માન ભરેલું પદ અને વિશાળ સંપત્તિને પામ્યો તેવી રીતે આ ઉત્તમ અને પવિત્ર સ્તવનનું નિરંતર ધ્યાન કરવાથી ઉપસર્ગો-આક્રોનો નાશ થાય છે, વિઘ્નરૂપી વેલડીઓ છેદાઈ જાય છે અને મન પ્રસન્નતાને પામે છે. [તે] પ્રિયંકર રાજાની કથા આ પ્રમાણે જાણવી:—

મગધદેશમાં અશોકપુર નામે નગર હતું, જ્યાં મોટા ધનવાનોના ત્રણ માળનાં મકાનો, જ્યાં બધી વસ્તુઓના સમૂહો, અતિથિ જનોને આદર, લોજનમાં પુષ્કળ ઘી, મંદિરમાં શ્રીઆદિનાથની મૂર્તિ, વાદવિવાદમાં આગસ, રાજકુલમાં આડંબર હતો અને લોગી (સર્પ)નો ઉપદ્રવ નકુલ (નોળીયા)ને જ હતો, બીજે કોઈ ઠેકાણે નહિ. અર્થાત્ કુળવાન ન હોય તેને જ લોગની ખામી હતી, અથવા તો તેવા નીચ કુળવાળાને જ તેના નીચ કૃત્ય પરત્વે લોગી પુરુષોનો ઉપદ્રવ હતો એટલે નકુળનો ઉપદ્રવ લોગી (સર્પ)ને હોય તેના કરતાં અહીં ઉલટું હતું.

તે નગરમાં પ્રતાપી, પરાક્રમી, [અને] ન્યાયી અશોકચંદ્ર રાજા રાજ્ય કરતો હતો. (તેને) કૂલની માળા જેવી વિવેક, વિનય, શીયલ, ક્ષમા વગેરે ગુણોની સુવાસયુક્ત અશોકમાલા (નામની) પટ્ટરાણી હતી. તે દંપતિને અરિસૂર, રણસૂર અને દાનસૂર એ નામના દેવ, ગુરુ, પિતા અને માતાના લક્ષ્મી એવા ત્રણ પુત્રો હતા. રાજ્યનો સાર પણ એ જ છે. કહ્યું છે કે:—

“ચિત્તાનુવર્તિની માર્યા પુત્રા વિનયતત્પરાઃ ।

વૈરિમુક્તં ચ યદ્ રાજ્યં સફલં તસ્ય જીવિતમ્ ॥

ચિત્તને અનુસરવાવાળી એવી સ્ત્રી, વિનયમાં તત્પર એવા પુત્રો, અને શત્રુ વગરનું જેને રાજ્ય હોય, તેવા પુરુષનું જીવન સફળ જાણવું.”

વાવ, કિલ્લો, દેવમંદિર, વિવિધ વર્ણના લોકો, સુંદર સ્ત્રીઓ, જોલાવવામાં નિપુણ માણસો, વન, બગીચો, વૈદ્યો, ગ્રાહ્યણ, જળ, વાદી, વિદ્વાનો, વેશ્યાઓ, વાણીયાઓ, નદી, વિદ્યા, વીર, વિવેક, ધન, વિનય, સાધુઓ, કારીગરો, વસ્ત્ર, હાથી, ઘોડા અને ઉત્તમ ખચ્ચર, આ (સંસ્કૃત ભાષામાં વધી શરૂ થતા સાધનો)થી રાજ્ય શોભે છે.

એક વખતે રાજાએ પોતાના અરિસૂર નામના પુત્રનો લગ્ન મહોત્સવ શરૂ કર્યો, અને તેને માટે એક નવો મહેલ બનાવવા રાજાએ શિલ્પશાસ્ત્રમાં નિપુણ એવા માણસોને જોલાવ્યા. (તેઓની સલાહ પ્રમાણે) અને વાસ્તુશાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે સુતારો નવો મહેલ કરવા લાગ્યા. કહ્યું છે કે:—

“વૈદ્યાખ, શ્રાવણ, માગશર અને ફાગણ તથા પોષ માસમાં ઘડ કગ્ગુ, પણ ખાકીના મહિનાઓમાં ન કરવું એવો વસાહ મુનિનો મત છે તેમ જ ઘરમાં પૂર્વ દિશાએ લક્ષ્મીના લ કાગ-ખળનો, અગ્નિજૂલમાં ગ્રોહું, દક્ષિણ દિશામાં ગયનગૃહ, નૈઋત્યજૂલમાં ગત્રાગાગ-હથિઆરો મૂકવાનું સ્થાન, પશ્ચિમ દિશામાં સોજન કગ્ગાનું સ્થાન, વાયવ્યજૂલમાં અનાજના ડોઠાર-ધાન્ય સંગ્રહ કરવાનું સ્થાન, ઉત્તરદિશામાં આનાગાગ-આન કગ્ગાનું સ્થાન તથા ઇરાનજૂલમાં દેવગૃહ-ઘર દહેરામર અથવા ધાર્મિક ક્રિયા કરવાનું સ્થાન ગણવું”

આ પ્રમાણે તૈયાર કરેલા તે નીચે મહેલને ચિત્રકળામાં નિપુણ એવા ચિત્રકારે મુદર વિવિધ જાતિના ચિત્રોથી ચીતરવા લાગ્યા છે તથા સુવર્ણકારો-ચોનીઓ રત્ન અને સુવર્ણના વિવિધ આભૂષણો ઘડે છે આ વળતે જ દેવતાનું વરદાન પામેલા સુવર્ણકારો-ચોનીઓ પાટલીપુત્ર નગરથી [ત્યાં] આવ્યા [અને] ગળને મદ્યા, પ્રધાનોએ (તેઓને) સુખ સમાચાર પૂછ્યા ગળએ તેઓને કળાનું સ્વરૂપ પૂછ્યું તેઓ બોલ્યા કે —“હું ગળનું! દેવતાના વરદાનવાળા અમારા ઘડેલા આભૂષણો જે ધાગણ કરે છે, તે જો રાજ્યને લાયક હોય તો તેને રાજ્ય મળે છે (અને) ખીન સામાન્ય મનુષ્યોને તેથી મહત્વ પ્રાપ્ત થાય છે તે પહેલા રાજ હોય તો રાજધિરાજ થાય છે”

તેઓના વચનથી સતુષ્ટ-હર્ષિત યજ્ઞેલ રાજાએ તેઓને એક અપૂર્વ હાર બનાવવાનો હુકમ કર્યો સોતુ, મોતી, ઉત્તમ જાતિના હીરા તથા રત્નો વગેરે જે કાંઈ જોઈએ તે આપવા માટે ગળએ ખજાનચીને હુકમ કરી દીધો પછી ત્યાં દેખરેખ રાખવા માટે પોતાના વિશ્વાસુ માણસોની નિમણૂક કરી કાગણ કે કોઈનો પણ વિશ્વાસ ન કર્યો જોઈએ કહ્યું છે કે —

“તાર્હ તેલી તેરમઉ, તબોલી તલાર,

કગ હકકુર અહિ હુન્નણુહ, જે વીસસર્ધ તે ગમાર”

અર્થાત્—વણકર, ધાત્રી, મોત્રી, તબોલી, કોટવાળ, કગ, કોઝોર, સર્પ અને હુન્નનો જે વિશ્વાસ કરે તે મૂર્ખ મનુષ્યો

ત્યાર પછી તેઓએ છ મહિનામાં હાર ધરીને તૈયાર કર્યો રાજાને (હાર તૈયાર થયાની) વધામણી આપી પ્રાત કાળે રાજમલામાં હાર મગાવ્યો, રાજા તે હાર જોઈને હર્ષિત થયો, (અને) બધા લોકો પણ હર્ષિત થયા-વિમ્મય પામ્યા [રાજાએ] તે હારનું દેવવદન એવું નામ આપ્યું-પાડ્યું, અને સુવર્ણકારોને વસ્ત્ર ધન આદિક આપીને વિસર્જન કર્યા-રવાના કર્યા મુદૂર્ત જોવામાં નિપુણ એવા નિમિત્તિયાઓને રાજાએ પૂછવાથી મુદૂર્ત જોવા લાગ્યા તેઓએ જોઈને ઉત્તમ મુદૂર્ત જણાવ્યું તેઓએ કહેલ શુભ મુદૂર્ત તે હાર મગાવીને, હાગ પોતાના હાથમાં લઈ જેટલામાં ગળ પોતાના ગળામાં પહેરવા ગયો, તેટલામાં જ અકસ્માત્ મલામાં નૈઋત્ય જૂલમાં છીંક થઈ

રાજાએ પૂછ્યું—“આ (છીંક) કેવી છે ?” નિમિત્તશાસ્ત્રના જાણકારે કહ્યું કે:—“હે રાજા! (આ છીંક) સામાન્ય છે.” કારણ કે કહ્યું છે કે:—

“ પોતાના સ્થાને બેઠેલા અને પ્રથમ (કામની શરૂઆત કર્યા પહેલાં કાંઈપણ સ્વકાર્ય કરવાની ઇચ્છાવાળાને છીંક થાય તે, દિશા અને વિદિશાના-ખૂણાના ભેદથી શુભ અને અશુભ સૂચક થાય છે. છીંક પૂર્વ દિશામાં થાય તો તે અવશ્ય લાલને સૂચવે છે, અગ્નિ ખૂણામાં થાય તો હાનિ કરનારી, દક્ષિણ દિશામાં થાય તો મરણ કરનારી, નૈઋત્યખૂણામાં બેઠ કરનારી, પશ્ચિમ દિશામાં પરમ સંપત્તિને દેનારી, વાયવ્ય ખૂણામાં શુભ સમાચાર આપનારી, ઉત્તર દિશામાં ધનનો લાભ કરનારી, ઇશાન ખૂણામાં લક્ષ્મી અને વિજયને દેનારી અને ઉંચે (બ્રહ્મ સ્થાનમાં) થએલી છીંક રાજ્યને આપનારી થાય છે. રસ્તે ચાલતાં સન્મુખ થએલી છીંક મરણનું સૂચન કરે છે, જમણી તરફ છીંક થઈ હોય તો પ્રયાણ નહીં કરતાં પાછા ઘેર આવવું અને ડાબી તરફ છીંક થાય તો ધૈર્ય અને સિદ્ધિની કરનારી સમજવી.”

તેથી રાજાએ હારને પોતાના ખજાનામાં રખાવ્યો. ફરી બીજા મુદ્દતનો યોગ આવે છે તે રાજાએ ખજાનામાંથી હાર મંગાવ્યો. ખજાનાની ત્યાં (ખજાનામાં) તપાસ કરીને, રાજાની આગળ વિજ્ઞાપિ કરવા લાગ્યો કે:—“હે રાજા! ત્યાંથી હાર અદૃશ્ય થઈ ગયેલો છે, કોઈએ તે લઈ લીધો લાગે છે.”

રાજાએ કહ્યું—“મરવાની ઇચ્છાવાળો એવો બીજો કયો માણસ અહીં આવી શકે-પ્રવેશ કરી શકે ? (અર્થાત્ તારા વિના બીજો કોણ લઈ શકે ?).”

ખજાનાનીએ કહ્યું કે:—“(હે રાજા!) આ વિષયમાં હું કાંઈ પણ જાણતો નથી. છતાં પણ આપને મારા કથનનો વિશ્વાસ ન આવતો હોય, તો હું યોગનપૂર્વક આપ કહો તે પ્રકારનું દિવ્ય કરવા તૈયાર છું.”

(તે વખતે) મંત્રીએ કહ્યું કે:—“(રાજા!) કોઈ પણ વાતનો નિશ્ચય કર્યા વિના કોઈના ઉપર ખોટું કલંક આપવું તે યોગ્ય નથી.” કહ્યું પણ છે કે:—

“ અવિમુદ્ધ્ય કૃતં કાર્યં, પશ્ચાત્તાપાય જાયતે ।

ન પતત્યાપદ્મમોઘૌ, વિમુદ્ધ્ય કાર્યકારકઃ ॥ ૧ ॥

વગર વિચારે કરેલું કાર્ય પશ્ચાત્તાપને માટે થાય છે અને વિચારપૂર્વક કાર્ય કરનારને આપત્તિરૂપ સમુદ્રમાં પડવાનો વખત આવતો નથી.”

તેથી મંત્રીના કહેવાથી રાજાએ સમસ્ત નગરમાં ઢંઢેરા પીટાવ્યો કે:—

“ જે માણસ દેવવદ્ભલ હારનો પત્તો જણાવશે તેને, પ્રસન્ન થએલો રાજા પાંચ ગામ ઇનામમાં આપશે.”

આ પ્રમાણે મોટા અવાજે માત દિવસ મુધી મેવકોએ ઢંઢેરો પીટ્યો, પરંતુ તે ઢંઢેરોનો ડોઢંએ પણ સ્વીકાર ન કર્યો (અર્થાત્ એ ઢંઢેરોનો સ્પર્ગ કરીને હારની શોધ કરવાનું કોઈએ પણ માથે ન લીધું) [એટલે] પછી રાત્રીએ જ્યોતિષીઓને પૂછ્યું તેઓએ કહ્યું કે — “હે રાજન્ ! હાર નહિ મળે”

વળી ત્યાં એક ભૂમિદેવ નામનો જ્યોતિષી રહેતો હતો તેને જોલાવીને હારની પ્રાપ્તિ સંબંધી રાત્રીએ પૂછ્યું તેણે કહ્યું કે — “હે રાજેન્દ્ર ! આજ રાત્રે તપાસ કરીને — જોઈને હું કહીશ”

તે દિવસ આપીને સવારે તેને જોલાવ્યો તેણે કહ્યું કે — “હે રાજેન્દ્ર ! (આ જાળત) ન પૂછજો, (કારણ કે) નહિ કહેવાથી થોડુંક દુઃખ છે, અને કહેવાથી મહાદુઃખ છે” (આ પ્રમાણે કહેવાથી) રાત્રીએ વિશેષે કરીને પૂછવાથી તેણે કહ્યું કે — “(હે રાજન્ !) લક્ષ મૃત્યવાળો એ (દેવવત્સલ) હાર જેની પાનેથી તમોને મળી આવશે, તે તમારી પછી તમારી જ ગાદીએ ગળ થશે આ જાળતમા મરાય નવી, (કારણ કે) આ દેવતાનું વચન છે—દેવતાએ કહેલું છે, પરંતુ ઘણા વર્ષ પછી [આ પ્રમાણે જનશે] આ સંબંધમાં પૂરાવો એ કે જે—આજની ત્રીજે દિવસે તમારો હાથી મરી જશે”

આ પ્રમાણે કાનમાં રેડેલા ગરમ મીસા જેણે તે (જ્યોતિષી)નું વચન માલખીને રાત્રી ક્ષણભર માટે મૂર્છિત જેવો થઈ ગયો મત્રીએ કહ્યું કે — “[હે સ્વામિન્ !] ચિંતા કરવાનો કાર્ધ જરૂર નથી, ભવિતવ્યતાને કોઈ ટાળી શકતું નથી” કારણ કે —

“મચિત્ત્વ્ય મવત્યેવ, નારિકેલફલામ્નુવત્ ।

મન્તવ્ય મમયત્યેવ, મજ્જમુક્કપિત્થવત્ ॥ ૧ ॥

નાળિયેરના ફળમાં જળપ્રાપ્તિની માફક જે થવાનું હોય તે થાય છે જ અને હાથીએ ખાઈલા ડોહાની માફક જે જવાનું હોય તે અવગ્ય જાય જ છે”

ત્રીજે દિવસે હાથીનું મરણ થયું (અને) જ્યોતિષીનું કહેલું સાચું પડ્યું કહ્યું છે કે —

“અવશ્ય માવિમાવાના, પ્રતિકારો ન વિચિતે ।

તદા હુ વૈર્ન વાષ્યન્તે, નલ્લામયુધિષ્ઠિરા ॥ ૧ ॥

ઉદયતિ યદિ માતુ પશ્ચિમાયા દિશાયા

વિકસતિ યદિ પદ્ય પર્વતાગ્રે શિલાયામ્ ।

પ્રચલતિ યદિ મેઘ શીતતા યાતિ વહ્નિ

તદપિ ન ચલતીઽ માવિની કર્મરેણા ॥ ૨ ॥

નિશ્ચયે થવાનાળી વસ્તુઓનો પ્રતિકાર કે જ નહિ, (તે એમ ન હોત) તો નળ ગળ, ગમચ દ્રવ્ય અને યુધિષ્ઠર [જેવા મહાપુરુષો] ને દુઃખો મહાન કરવા પડત નહિ

ને સૂર્ય પશ્ચિમ દિશામાં ઉદય પામે-ઉગે, ને કમળનું કૂલ પર્વતની ટોચ ઉપર રહેલી શિલામાં ખીલે-વિકસે, ને મેરૂ પર્વત ચલાયમાન થાય, અગ્નિ ને શીતળતા ગુણ ધારણ કરે, તો પણ લવિતવ્યતા ફરી શકતી નથી. અર્થાત્ જે થવાનું હોય તે અવશ્ય થાય છે જ.”

ત્યારપછી રાજાએ સાહસપૂર્વક મોટી ધામધૂમથી પોતાનાં પુત્રનો લગ્નમહોત્સવ કર્યો. હારના જવાથી ખેદવાળો અને પુત્રના લગ્નમહોત્સવથી રાજા હર્ષિત થયો. રાજા મંત્રીને કહેવા લાગ્યો કે:—નિમિત્તિયાએ હારના ચોરનારને રાજ્ય (મળવાનું) કહ્યું છે તે અસંભવિત છે. તેને [તો] હું શૂળી ઉપર જ રાજ્ય આપીશ. મારા પુત્રો જ માંડ રાજ્ય પાળશે. અર્થાત્ મારી પછી ગાદીએ તો મારા પુત્રો જ આવશે.”

મંત્રીએ કહ્યું કે:—“હે સ્વામિન્ ! એ પ્રમાણે જ થશે.”

તેનું વચન સાંભળીને રાજ્યના ગર્વથી (તે ચોરને માટે) ગામની બહાર એક શૂળી તૈયાર કરાવી રાજ્ય કરવા લાગ્યો. પરંતુ—

“પોતાના મનથી જ કલ્પેલો ગર્વ લક્ષા કોને નથી હોતો? ટિટોડી (જેવું પ્રાણી) પણ આકાશના પડવાથી પૃથ્વી ભાંગી જશે એવી ખીકે પગ ઉંચા રાખીને સૂઈ રહે છે.”

આ તરફ તે જ નગરમાં પ્રિયશ્રી નામની ગુણવાન પત્નિવાળો પાસદત્ત નામનો એક મોટો ધનવાન શ્રાવક રહેતો હતો. પરંતુ પૂર્વકર્મના સંયોગે કરીને તે નિર્ધન થઈ ગયો. તેથી તે શહેર છોડી દઈને ઘણા કૌટુંબિકના નિવાસવાળા પાસેના ‘શ્રીવાસ’ નામના ગામમાં રહેવા લાગ્યો [અને] ત્યાં સુખે કરીને નિર્વાહ કરવા લાગ્યો. કારણ કે કહ્યું છે કે:—

“ગામડામાં નવું અનાજ, તાનું શાક, સુગંધીદાર ઘી, દહીં વગેરે મળે છે અને થોડા ખર્ચથી સરસ ભોજન કરી શકાય છે.” પરંતુ ત્યાં ઘણો ઉદમ કરવા છતાં પણ ધન ઉત્પન્ન થતું નથી. કારણ કે:

“ગમે ત્યાં જાઓ પણ પૂર્વકૃત કર્મ તો સાથે જ આવે છે (તેથી) બાલિકાનું વચન સાંભળીને ડાહ્યો પુરુષ પરદેશ જતો નથી.”

ધન વગર મહત્વપાણું હોતું નથી, અર્થાત્ ધન વગરનાને કોઈ માન આપતું નથી, કહ્યું છે કે:—

“ ધનૈર્દુક્કુલીનાઃ કુલીનાઃ ક્રિયન્તે

ધનૈરેવ પાપાત્ પુનઃ નિસ્સરન્તિ ।

ધનેભ્યો વિશિષ્ટો ન લોકેઽસ્તિ કચ્ચિદ્

ધનાન્યર્જયધ્વં ધનાન્યર્જયધ્વમ્ ॥ ૧ ॥

ધનથી હલકા દુલવાળા કુલીન થાય છે, ધનથી જ પાપમાથી બહાર નીકળે છે લોકોમાં ધનથી (વધીને) ડોઈ પણ શ્રેષ્ઠ નથી [માટે હે લોકો !] તમે ધન ઉત્પન્ન કરો ! ધન ઉત્પન્ન કરો ”

એટલામાં તે દપતિને એક પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ (તેથી) ગંજીબાઈમાં પણ તેઓને આનંદ વધ્યો કહ્યું છે કે

“સસારમારણિદ્વાના તિલ્લો વિધામમૂમય ।

અપત્ય ચ કલ્પ ચ, સતા સદ્ગતિરેવ ચ ॥ ૧ ॥

મમાન્ના ભારથી ખિન્ન થએલાઓને પુત્રની પ્રાપ્તિ, શ્રી અને મત્મગ-મનજનોની મોળત એ ત્રણ વિશ્રામના મ્યાન છે ”

ત્યારે (એ) પુત્ર એક વરમનો થયો ત્યારે (તે) માધારણ રાગથી મરણ પામ્યો (તેથી) માતાને બહુ દુઃખ થયું કહ્યું છે કે

“નારીણા પ્રિય આધાર, સ્વપુત્રસ્તુ દ્વિતીયક ।

સદ્ગોદરસ્સ્વતીય સ્વા-દાધારમિતય મુચિ ॥ ૧ ॥

દુનિઆમાં શ્રીઓના ત્રણ આધાર કહેલા છે-પ્રથમ પતિ, બીજો પોતાનો પુત્ર અને ત્રીજો મગો ભાઈ ”

શ્રીઓના આધાર રૂપ અને મનોવૃત્તિના કારણરૂપ પુત્ર વિના તેણી (પ્રિયશ્રી) બહુ દુઃખ પામી કારણ કે —

“પ્રાપ્તે ઘાસો વૃદ્ધિત્વ, મૃત્યૃત્વ કલદો ગૃહે ।

પુત્રે સદ્ વિયોગથ, દુ મદ્ દુઃખપચ્ચક્રમ્ ॥ ૧ ॥

ગામડામાં નિવસ, દરિદ્રતા, મૃજપણ, ઘરમાં કલહ અને પુત્રોનો વિયોગ-એ પાંચ દુઃખો દુઃખો કરીને મહન કરી શકાય છે ”

પછી પ્રિયશ્રીએ પોતાના પતિ પામદત્તને કહ્યું કે — “હે સ્વામિન ! અહીં આવ પાથી જેવી જોઈએ તેવી ધનની પ્રાપ્તિ ન થઈ, પુત્ર પણ મરણ પામ્યો લાલ ઇચ્છતા મુદ્દલમાં પણ ખોટ ગઈ, માટે અધર્મી (પ્રતિદુઃખ) ગામર્મા રહેલું આપણને ઉચિત નથી કહ્યું છે કે —

“યથ વિદ્યાગમો નાસ્તિ, યથ નાસ્તિ ધનાગમ ।

ત સન્તિ ધર્મકર્માણિ, ન તત્ર દિવસ યસેત્ ॥ ૧ ॥

ત્યા વિધાની કે ધનની પ્રાપ્તિ થાય નહિ અને ધર્મકર્મથી ત્યા આધી શખાય નહિ, ત્યા એક દિવસ પણ વામ કર્યો નહિ ”

વળી —

કુપ્રમાયમાન કુનરેન્દ્રસેવા કુમોજનં પ્રોધમુસી ચ માર્યા ।

કન્યાયદ્યુત્ય ચ દરિદ્રતા ચ, પદ્ જીયલોકે નરવા મયન્તિ ॥ ૧ ॥

ખરાબ ગામમાં વાસ કરવો, અયોગ્ય સંજ્ઞાની સેવા-નોકરી કરવી, ખરાબ ભોજન, કોધયુક્ત મુખવાળી સ્ત્રી, ઘણી કન્યાઓ અને ગરીબાઈ-આ છ (વસ્તુ) સંસારમાં નરક સમાન છે.”

ફરીથી પ્રિયશ્રી, પુત્ર સ્નેહનાં દુઃખથી નર્મીયને ઠપકો આપીને, કહેવા લાગી કે-
જો પુત્ર આપ્યો તો વિયોગ શા માટે કર્યો? આપીને પાછું લઈ લેવું (એ સંજ્ઞાને) શોભતું નથી. કારણ કે—

“જઈ દેસિ દેવ! તુદ્ધો મા જમ્મો દેસિ માણસે લોણ ।

અહ જમ્મં મા પુત્તં અહ પુત્તં મા વિયોગં ચ ॥ ૧ ॥

હે દેવ! જો પ્રસન્ન થએલો એવો તું કંઈ આપવાને ઈચ્છતો હોય તો મનુષ્યલોકમાં જન્મ ન આપીશ, અને જો જન્મ આપે તો પુત્ર ન આપીશ. અને જો પુત્ર જ આપે તો (તેનો) વિયોગ ન આપીશ.”

[વળી] હે પ્રાણનાથ! અહીં મને નિરંતર પુત્ર મરણનું દુઃખ સ્મરણમાં આવ્યા કરે છે. તેથી (આપણે) અશોકપુર શહેરમાં જઈએ, તો સાઈ. આ પ્રમાણે સાંભળીને શ્રેષ્ઠિએ કહ્યું કે:—“હે પ્રિયા! શહેરમાં તો રહીએ પણ, ત્યાં પાણી, બાળતણ, છાણ વગેરે સર્વ ચીજો પૈસાથી જ મળી શકે છે. (તેથી) વ્યવહારીઓએ-ધનવાનોએ નગરમાં રહેવું યોગ્ય છે, અને ગરીબોએ ગામડામાં રહેવું ઉચિત છે. અત્યારે આપણી પાસે ધન નહિ હોવાથી શહેરમાં આપણી સન્મુખ પણ કોઈ ભેદ નહિ. કહ્યું પણ છે કે:—

‘હે દારિદ્ર્ય! નમસ્તુભ્યં, સિદ્ધોઽહં ત્વત્પ્રસાદતઃ ।

પઞ્ચામિ સકલાન્ લોકાન્ ન માં પદ્યતિ કશ્ચન ॥ ૪૨ ॥

હે ગરીબાઈ! તને નમસ્કાર થાઓ. [કારણકે] તારી મહેરબાનીથી મારું કાર્ય સિદ્ધ થઈ ગયું [તે એકે] હું તમામ લોકોને ભેદ શકું છું અને મને કોઈ પણ ભેદ નથી. અર્થાત્ મારા સામું કોઈ ભેદની દરકાર પણ કરતું નથી.”

ધન વગર કોઈ મિત્ર પણ ન થાય. કહ્યું છે કે:—

“જિણિ દિણિ વિત્ત ત અપ્પણહ, તિણિ દિણિ મિત્ત ન કોહ ।

કમલહ સૂરિજ મિત્ત પુણ, જલ વિણ વયરી સોહ ॥ ૪૩ ॥

જો દિવસે આપણી પાસે ધન નહિ હોય, તે દિવસે કોઈપણ મિત્ર નહિ થાય. (જેવી રીતે) સૂર્ય કમળોનો મિત્ર હોવા છતાં પણ પાણી ન હોય ત્યારે તે (સૂર્ય જ) દુઃખન થાય છે.”

(પાસદત્ત શ્રેષ્ઠિના આ પ્રમાણેના વચન સાંભળીને) પ્રિયશ્રીએ શ્રેષ્ઠિ પ્રત્યે કહ્યું કે:—“હે સ્વામિન્!) મોટે ભાગે પુરુષો સુંદર પરિણામવાળી બુદ્ધિવાળા હોય છે, છતાં સાઈ વચન સાંભળો-આ જગ્યાએ રહે શ્રેષ્ઠિની માફક આપણને કંઈ પ્રાપ્તિ થઈ શકે તેમ નથી. કહ્યું છે કે:—

“પુત્ર ૧ પશુ ૨, પદાતિ ૩ ઘ્ય, પૃથિવી ૪ પ્રમદાઽપિ ૫ ચ ।

કુલશ્રીરુદ્રિના પન્ચ, કુલશ્રીશ્વરદા અપિ ॥ ૪૩ ॥

પુત્ર ૧, પશુ ૨, પદાતિ ૩, પગે ચાલનાવાળો ૪, ગીત ૫, અને શ્રી ૫ આ પાચ વસ્તુઓ કુળની લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરનારા પાંચ છે અને કુળની લક્ષ્મીનો નામ કરનારા પશુ ૬ ”

તેથી (હે ન્યામિન !) અહીં હવે એક ક્ષણવાર પણ ગહેલુ ઉચિત નથી (પોતાની)

શ્રીના કદાચહવી શ્રેષ્ઠિએ નગરમાં જવાનું માન્ય ગણ્યુ કાગ્યુ કે —

‘ રાક્ષા સ્ત્રીણા ચ મૂર્ધાણા, ઘાલકાના તથૈવ ચ ।

અધાના રોગીણા ચાપિ, ઘલ્યાથ કદાપ્રદ ॥ ૪૧ ॥

રાક્ષસો, શ્રીઓ, મૂર્ધાઓ, બાળકો તેમ જ આધનાઓ અને રોગીઓનો કદાચહ બહુ જ અગવાન હોય છે ”

તેથી શ્રેષ્ઠિ જેવો ગહેરમાં ગહેવા માટે ગુલ મુદૂર્તે ચાલ્યો, તેવો જ બાગ્યાની આગળ તેના પગમાં કાટો વાગ્યો (આ પ્રમાણે) આગ નુકનના અભાવે ગેઠ ફરી તે જ ગામમાં ગયો કહ્યુ છે કે

“ છીવ વ યચિન્મો કદ વદ મણિવ જ્ઞતિ કટણ મગ્ગે ।

દિદ્ધે ઘિલાહમપ્પે ન દુ ગમણ મુદર હોર ॥ ૪૬ ॥

ઠીક થાય, બાળક વળગી પડે, લોહો ઠયા કયા એના ગળદોવી પ્રશ્ન કરે, કટક ભાગે-વાગે, અને ઘિલાટો તથા નાપ જોવામાં આવે તો બહાર જવું માંડે નહિ ”

ત્યાજ્યાહ કેટલાક દિવસ પછી પ્રિયશ્રીને ગરિના વળતે ન્યામમાં ભૂમિ ખોદતા એક ઉત્તમ, તેજના અબાજાશુ, (અને) નિધ્યા વગરનું મુદ્રાજ્ઞ-મોતા મેળ-યુ-મળ્યુ મવાનમાં તે ન્યામનો વૃત્તાન તેણે પોતાના ન્યામીને નિરેદન થયો તેણે પણ વિચારીને કહ્યુ કે — “ હે પ્રિયા ! આપણને મુદ્રાજ્ઞ મદન, કાતિવાન તથા ગુલવાન એવા પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે ” કાગ્યુ કે —

“ નગર નારિતુરુમ્મલ મુત્ત હલ રાગ્ગહ ।

પાળી જાહ ૭ મગ્ગલુ મઝ મિદનત્તમ તાદ ॥ ૪૭ ॥

પાળી-તેજ વગરના નળ, શ્રી, અધ્ય, મુદ્રાકલ અને તલચારની ઉત્તમતા દોષ શમ્તી નથી અર્થાત્ આ પાંચ વસ્તુઓ પાળીદાર ન હોય તો તેઓની કાંઈ કિંમત નથી ”

[ન્યામમાં] અણુવિધેતુ મુદ્રાજ્ઞ દેખવામાં આ-યુ, તેથી પુત્ર પૂર્ણ આયુષ્યવાળો થશે આ પ્રમાણે [પતિના વચનો] નાભગીને પ્રિયમાં બહુ ગત વધ ત્યાં પછી ગુલ લગ્નનો થોડા આવે હતે ઉત્તમ નક્ષત્રમાં તેણીએ પુત્ર નને જનમ માપ્યો-પુત્ર રત્નની પ્રાપ્તિ થઈ ગેઠે પણ પોતાની નિયતિ અનુસાર તેના જન ભાગે નવ કયો

કેટલાક નિનો ત્રીની તથા પછી ગુલ મુદૂર્તે પુત્રના ગાયે ગેઠે અગોકપુત્ર તરફ

પ્રયાણ કર્યું; પ્રયાણ કરતી વખતે રસ્તામાં શેઠ સારા શુકનની પ્રતીક્ષા કરતા હોવા હતા, તેટલામાં જ એક દુતરો મુખમાં અભક્ષ્ય (માંસ) રાખીને જમણી તરફથી ડાબી તરફ ગયો. શેઠે શુકનના બહુકારને પૂછ્યું કે—“આ શુકન કેવા પ્રકારના છે?” તેણે કહ્યું કે—“ઉત્તમ” [હિ શ્રેષ્ઠિન્!] નગરમાં રહેવાથી તમારાં બધાં કાર્યો સિદ્ધ થશે. કહ્યું છે કે—

“ગચ્છતાં ચ યદિ શ્વા સ્વાદ્, દક્ષિણાદ્ વામવર્તકઃ ।
સર્વસિદ્ધિસ્તદઃ નૂનં, શ્વાનેન કથિતં દ્રુવમ્ ॥ ૪૮ ॥

દુતરાના શુકનને માટે કહેલું છે કે—ગમન કરતાં રસ્તામાં દુતરો બે જમણી તરફથી ડાબી તરફ જાય તો સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ નિશ્ચયે કરીને થાય છે.”

ત્યારપછી તે જ દુતરો પોતાના બંને કાન ખંજવાળવા લાગ્યો. ત્યારે શુકન પાંદડે કહ્યું કે—“[હિ શ્રેષ્ઠિન્!] આ શુકન ઉત્તમમાં ઉત્તમ કદ આપશે, અને તમને મોટી સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થશે એમ મને દેખાય છે.” કારણ કે—

“ગચ્છતાં ચ તદા શ્વાનઃ, કર્ણ કણ્ઠયતે પુનઃ ।
દ્રવ્યલાભં વિજાનીયાત્, મહત્ત્વં ચ પ્રજાયતે ॥ ૪૯ ॥

ગમન કરતાં બે દુતરો કાન ખંજવાળે તો બહુવુ કે ધનનો લાભ તથા મહત્ત્વની પ્રાપ્તિ થશે.”

પછી શેઠ શુકનની ગાંઠ વાળીને, પોતાના પરિવાર સહિત આગળ ચાલ્યો. અનુક્રમે અશોકપુરની નજીકમાં આવી પહોંચ્યા. એટલે શેઠે કહ્યું—અહીં વાડીમાં ભોજન કરીને આપણે નગરમાં પ્રવેશ કરીએ. કારણ કે કહ્યું છે કે—

“અમુક્ત્વા ન વિશેદ્ ગ્રામં, ન ગચ્છેદેકકોઽધ્વનિ ।
ગ્રાહ્યો માર્ગે ન વિશ્રામઃ, પન્નોક્તં કાર્યમાચરેત્ ॥ ૫૦ ॥”

ભોજન કર્યા સિવાય ગામમાં પ્રવેશ કરવો નહિ, માર્ગે જતાં એકલા જવું નહિ, રસ્તે જતાં (વચમાં) વિસામો લેવો નહિ અને પાંચ-પાંચ માણસ જે કહે તે કાર્યનું આચરણ કરવું.”

પછી એક આંખાના ઝાડ નીચે વિસામો લઈ, દેવપૂજા કરીને શેઠે પોતાના પરિવાર સહિત ભોજન કર્યું; પછી ત્યાં ક્ષણભર વિશ્રાંતિ લઈને શેઠે વિચાર કરવા લાગ્યો કે—શહેરમાં વ્યાપાર કેવી રીતે થશે? મુડી વગર લાભ ન થાય કારણ કે કહ્યું છે કે—

“દુર્યં દેયાનુસારેણ, કૃપિર્મેધાનુસારતઃ ।
લાભો દ્રવ્યાનુસારેણ, પુણ્યં ભાવાનુસારતઃ ॥ ૫૧ ॥

[દેરને] દીધા પ્રમાણે—ખોરાક ખવરાવ્યા પ્રમાણે—દુધ, વરસાદના પ્રમાણે ખેતી; મુડી પ્રમાણે લાભ અને ભાવના પ્રમાણે પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે.

વચ્ચ વગેરેના આડળગ વિના ધનવાનોના નગરમા ધનની પ્રાપ્તિ ગી રીતે થાય ? (અને) ઉધાગ પલુ દોઈ આપે નહિ લાગુ કે — “શ્રીઓમા, ગજદગળાગમા મલામા, વ્યવહારમા, શત્રુઓમા અને મામગમા પલુ આડળગની જ પૂત વાય છે”
એવામા અકસ્માત્ આઠગવાણી વઈ કે —

“એ બાનક એ નગરનુ, નામ લોગિ જાણિ
પનરે વરમે પુણ્ય બવઈ ચિતા હીણ મ આણિ-૫૩

આ બાળક પદગ વરમની ઉમગનો થતા જ આ નગરનો ગજ વથે, માટે મનમા (તું) કશી ચિંતા ન કરીશ”

(આ માબળીને) માતા પિતા જોવ્યા કે-આ બાળકના ગત્યની માથે અમારે ઘાઈ પ્રયોજન નથી, પરંતુ અમારે તેનું આયુષ્ય દીર્ઘ હોય તેટલું જ પ્રયોજન છે અર્થાત્ તે હવતો રહે જોડયે બમ કાગળ કે — “પાળી વિનાતુ મંગવ અને મુગધ વગરના ફૂલની જેમ શોભા નથી, તેમ આયુષ્ય વગરના બત્રીંગ લક્ષણવાળા મનુષ્યની (પુત્રની) શોભા શા કામની ?”

એક (પુત્ર) તો પહેલા મરી ગયો (અને) બીજાની આગા કરીએ લીએ, પરંતુ તે આશા દેવ-લાઘ્યને આધીન છે પછી બીજા વગ આડમાથી આકાશવાણી થઈ કે —

“એ બાનક ચિન્હનમ, હોગઈ ધનની કોડિ,
મેના દગઈ નાયમુઅ, મેનઃ પગિ રૂ ભેડિ-૫૫

આ બાલક દીર્ઘાયુષી ઘશે (અને) તેને કરોડોનું ધન થશે-મગશે, ગજપુત્રો પલુ બે હાથ ભેડીને તેની નેવા કરશે”

[આ માબળીને] માતા પિતા હર્ષિત થયા આ દેવવાણી હોતી ભેડએ, તેમ ધારીને ઉચે ભેથુ, પલુ તેઓએ દોઈ પલુ દેવને દીઠો નહિ [તિથી] પામદસે કલુ કે — “જોટ ભાગે પ્રાણીઓને પુણ્ય વગર દેવનું દર્શન થતું નધા”

— “[જેવી રીતે] નેવા કરવામા તત્પર એવા દેવો તીર્થ કરોના દવ્યાલુક મહોદગવ ઉત્તવવા તેઓના પ્રબળ પુણ્યના ચોગે આવે છે [તિથી જ રીતે] નેઓનું પ્રબળ પુણ્ય હોય, તેઓને દેવતાઓ પ્રત્યક્ષ વાય છે”-૫૬

ત્યાગ પડી શેઠે પુછ્યુ કે — “આપ કયા દેવ છો, આપનું નામ શું છે ? (અને) અમાગ ઉપર આપને ગાથી હન છે ?”

દેવ જો-યે — “તારા ને પુત્ર મરી ગયો હનો તે હું છું તમોએ કરેલા નમસ્કાર મહામત્રના ધવજુધા ધરતોદ્રના પવિત્રાગમા દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થએલો એવો હું અહીં રહું છું માતા, પિતા અને બાઈ ઉગરન ને-ને તમને, મારા બાપને ન્યા પુષી નાન્ય

પ્રાપ્ત થશે ત્યાં સુધી હું મદદ કરીશ. આ મારો ભાઈ બહુ જ લાગ્યશાળી છે. મારે તમારે હવે કોઈ પણ જાતની ચિંતા કરવી નહિ. પરંતુ આ બાળકનું મારા નામે નામ પાડજો, જેથી એ લાંબા આયુષ્યવાળો થશે ”

પિતાએ કહ્યું કે:—“તારું શું નામ છે ?” દેવે કહ્યું કે:—“મારું નામ પ્રિયંકર છે.” તેથી પુત્રનું એ જ નામ પાડવામાં આવ્યું. પિતાએ કહ્યું કે:—“દેવના નામથી આ બાળક અમર થાઓ !” ફરીથી દેવે કહ્યું કે:—“કોઈ મુશ્કેલ કાર્ય આવી પડે અથવા સંકટ આવી પડે, ત્યારે અહીં આવીને, મારા સ્થાનકે આડની આગળ લોગ (ધૂપાદિક) કરજો, જેથી તમારી આંશાઓ-કૃષ્ણાઓ હું પૂરી કરીશ.” કારણ કે:—

“લોગથી દેવતાઓ, વ્યંતર દેવતાઓ અને ભૂત-પ્રેતો સંતુષ્ટ-પ્રસન્ન થાય છે. (તેથી) લોગ સંકટનો નાશ કરનાર છે.”

ત્યારપછી જેવામાં શેઠ વિજયમુદ્ગર્તમાં નગરમાં પ્રવેશ કરે છે, તેવામાં જમણી બાજુએ ગધેડું નીકળ્યું. જેથી શેઠે ખરાબકતો વિચાર કર્યો અને [શુભ શુકન મલવાથી] શેઠ હર્ષિત થયો. કારણ કે:—

“નિર્ગમે વામતઃ શ્રેષ્ઠઃ, પ્રવેશે દક્ષિણઃ શુભ ।

પૃષ્ઠતઃચ ન ગન્તવ્યં સમ્મુખ. પથમજ્ઞકઃ ॥ ૫૮ ॥

ગધેડો ગામની બહાર નીકળતાં ડાબી બાજુએ અને પ્રવેશ કરતાં જમણી બાજુએ નીકળે તો શુભ શુકન જાણવા, પછવાડે નીકળે તો ગમન ન જ કરવું અને સન્મુખ મળે તો પણ માર્ગનો નાશ કરનાર થાય-સ્ત્રતામાં વિદ્ધ આવે. ” કારણ કે:—

“પ્રથમે ગધેડાનું ભૂંકવું તે હાનિકારક છે, બીજે સિદ્ધિદાયક છે, ત્રીજે જવું જ નહિ, ચોથે સ્ત્રીનો સમાગમ થાય છે, પાંચમે ભય થાય, છઠ્ઠે કલેશ જ થાય, સાતમે સર્વ કાર્ય સફળ થાય અને આઠમે લાભ થાય છે એમ જાણવું.”

અસંતરાજ શાકુનમાં પૃષ્ઠ ૩૮૦-૮૧માં (ખરાબક) આ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે:—

“વામોઽતિદીર્ઘઃ સ્થિરગર્દભસ્ય, સિદ્ધયૈ રવો વામવિષેષિતસ્ય ।

પૃષ્ઠાગ્રયોર્દક્ષિણતઃચ શબ્દઃ, સ્યાદક્ષિણં ચેષ્ટિતુરપ્યસિદ્ધયૈ ॥ ૧ ॥

કેદ્ર્યમાનાધિતરેતરસ્ય, સ્કન્ધં રદૈ. પશ્યતિ ગર્દભો ય. ।

પાંચઃ પ્રયાણે યદિ વા પ્રવેશે. મિલત્યસો મિત્રકલત્રપુત્રૈઃ ॥ ૨ ॥

સ્ત્રીલાભદાઃ સ્યુ સુરતાધિરૂઢા, વધાય વંધાય ચ યુદ્ધમાનાઃ ।

ધુન્વંતિ દેહં શ્રવણો તથા ચે, નિધ્નંતિ કાર્યાણિ સદા ચરાસ્તે ॥ ૩ ॥

રૌતિ પ્રવેશે યદિ દક્ષિણેન, સ્યાન્નશ્વતા તત્ કરણીયસિદ્ધિઃ ।

તુલ્યો બુધૈરશ્વરઃ સ્વરેણ, જ્ઞેયસ્તથા ગૌરવરોઽપિ તુલ્યઃ ॥ ૪ ॥

હાખી બાનુએ ગધેડો ભીમે હોય અને હાખી તરફ ચેષ્ટા કરતો હોય તથા હાખી બાનુએ ભેરવી ભૂકતો હોય તો તે મિહિને કરવાવાળો થાય ને પછાડી અથવા આગળ કે જમણી બાનુએ ભૂકતો હોય અથવા ચેષ્ટા કરતો હોય તો તે કાર્યનો નાશ કરવાવાળો થાય ને પુરુષના પ્રયાણ અથવા પ્રવેશ કરવાના મગ્યે ગધેડાઓ પરમ્પર પોતાના કાંતોએ કડીને એકબીજાની ખાધને ખજવાળતા હોય તો તે પુરુષને પોતાની સ્ત્રી, પુત્ર તથા મિત્રનો મેળાપ થાય ને ગધેડો સભોગ કરતો હોય તો તે સ્ત્રીનો લાભ કરનારો થાય અને ને સુદ્ધ કરતો હોય તો વધ અને જાધનને દેવાવાળો થાય ને ગધેડો કાન અથવા શરીરને કપાવતો હોય તો કાર્યનો નાશ કરનારો થાય ને પ્રવેશ કરતી વખતે ગધેડો જમણી બાનુ ભૂકતો હોય તો કાર્યની સિદ્ધિ અખડ કરે ને આ પ્રમાણે ખચ્ચર પણ કાર્ય કરતો હોય તો આ પ્રમાણે જ ક્ષણ આપનારો બાળુવો

શેઠ સારા શુકને પુત્ર સહિત પોતાના ઘેર જઈને સુખે ધર્મકાર્ય કરવા લાગ્યા પ્રિય કરે પુત્ર દિવસે દિવસે માતા પિતાના મનોરથોની સાથે વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો

આ વખતે પ્રિયશ્રીના પિયરમા પોતાના ભાઈનો લગ્નમહોત્સવ રાડ થયો હતો, તેથી તેણીને જોલાવવાને તેનો ભાઈ આવ્યો તેણી (પ્રિયશ્રી) પણ હર્ષપૂર્વક પોતાના ભાઈની સાથે પોતાના માતૃપિતાને ઘેર આવી કારણ કે —

“માતા, પિતા, પતિ, પુત્ર અને પિયર એ પાંચ સ્ત્રીઓને વહાલા હોવાથી હર્ષના કારણ છે ”

તે વખતે તેની ખીજી ગહેનો પણ પોતપોતાના ઘેરથી આવી [તે બધી] ધનવાન હોવાથી, માનપૂર્વક, વાહન મહિત, પોતપોતાના પરિવાર તથા નોકર આકરે અને પુત્ર સહિત, ઉત્તમ વસ્ત્રો ધારણ કરીને, તાજૂતનાં સુગંધથી સુખને ગોલાયમાન કરતી, હીરાથી જડેલાં સુવર્ણનાં આભરણોથી તથા રાખડી અને તિલકથી શોભાયમાન હતી કમ્તૂરી (નારમ) થાં (સીનેલી) પેલડીઓમાં ગોલાયમાન એવી, નાઈ વગેરે સુગંધી ફૂલોથી (પેલડીઓથી) મધમધાયમાન મસ્તકનાં વાળવાળી, દેગ (વિદેગ) મા પ્રખ્યાત એવા ધનવાન પતિઓવાળી, હાંવીના જેવી ચાલવાળી, કાનમાં (પહેરેલા) સુવર્ણનાં કુડવોથી શોભતી, કઠમા (પહેરેલા) મોતીના તથા મોનામપોરોના હાંચાં વિભૂષિત, આગળીઓમાં રત્નજડિત સુવર્ણ સુદ્રિઝાઓથી ભૂષિત અને સુવર્ણનાં ઢકપોથી ગોલાયમાન હાથોવાળી, સર્વ કાર્યોની કળામાં પ્રવીણ એવી, અને મોનાના ત્રણ ગંગા તથા આગ મન્ના હાગ ધારણ કરેલા છે એવી, તથા સર્વ અંગે આભૂષણ ધાનું કરેલા હોવાની, દેનાનનાઓ જેવી સુગંધ ગોલાયમાન લાગતી હતી

ન્યાયે પામદસ્તાનાં પત્ની (પ્રિયશ્રી) જેવી વસ્ત્રવાળી, હજી કાર્યની અને હજી સુખી ગંગા ઉત્તરીય વસ્ત્ર-આડીનાં જેવાં માનનાં કુલવાળી, તામુવ નિત

મુખકમલવાળી, મલીન છે મસ્તકના સમસ્ત વાળ જેના એવી, કંકણ, વીટી તથા ઝાંઝર વગરના હાથ પગવાળી, ગરીબાઈને લીધે કામ કરવાથી બરછટ થઈ ગયા છે હાથ જેણીના એવી, પોતાના સગાઓ પણ જેનો આદર કરતા નથી એવી, અત્યંત નિર્ધન તે બિચારી ધરના એક ખૂણામાં બેસીને શરમની ભારી મનમાં વિચારવા લાગી કે-જગતમાં કોઈ કોઈને વલ્લભ નથી. કારણ કે:-

“વૃક્ષં ક્ષીણફલં ત્યજન્તિ વિહંગાઃ શુષ્કં સરઃ સારસાઃ ।

પુષ્પં પર્યુષિતં ત્યજન્તિ મધુયા ઇષ્ટં નૃપં સેવકાઃ ।

નિર્દ્રવ્ય પુરુષં ત્યજન્તિ ગણિકા દગ્ધં વનન્તં મૃગાઃ

સર્વઃ સ્વાર્થવશાઽજ્જનોઽભિરમતે નો કસ્ય કો વલ્લભઃ ॥ ૬૨ ॥

પક્ષીઓ ફળ રહિત વૃક્ષોનો, સારસ (પક્ષીઓ) સૂકાઈ ગએલા સરોવરનો, ભમરાઓ ગંધ રહિત પુષ્પનો, નોકરો ભ્રષ્ટ થએલા રાજાનો, ગણિકાઓ નિર્ધન પુરુષનો અને મૃગલાઓ બળી ગએલા વનનો ત્યાગ કરે છે. સર્વ કોઈ પોતપોતાના જ સ્વાર્થમાં રમણતા કરે છે, બાકી કોઈ કોઈને વલ્લભ નથી.” તેનું ગૌરવ કોઈ પણ કરતું નથી. કારણ કે:-

ગઉરવ કીજઈ અસવડી, નવિ કો કીયા ન રામ;

ગરથ વિહૂણા માણસહ, ગાદહૂ ચૂચા નામ-૬૩

જેવી રીતે રામનું વનવાસમાં કોઈ માન કરતું ન હતું, તેવી જ રીતે ધન વગરનાં માણસનું કોઈ આદર સન્માન કરતું નથી, કારણ કે ચાડીઆ માણસની (ખેતરમાં ઊભા કરવામાં આવતા કપડાના માણસની) કોઈ બખર લેતું નથી.”

ગુરુએ પણ કહ્યું છે કે:-

“જેમ કાકુએ ધન ઉપાર્જન કર્યું, તેમ તું ધન મેળવ, આ જગત પૈસાદારોનું જ છે. કારણ કે નિર્ધન મનુષ્યમાં અને મરણ પામેલા માણસમાં હું આ જગતમાં કાંઈ જે અંતર નથી જોતો.”—૬૫

વેપારીની સ્ત્રીઓ અને બહેનો પણ તેણીની હાંસી કરતી હતી. લક્ષ્મ માટે લેગા થએલા બીજા લોકો પણ કહેવા લાગ્યા કે:-“અહો! ભગિનીપણું સમાન હોવા છતાં પણ પુણ્ય અને પાપમાં કેટલું બધું અંતર છે? આ બિચારી રસોઈ વગેરેનું કામકાજ કરે છે, ન્યારે બીજી (બહેનો) રાણીની માફક (તેણીને) આજ્ઞા કરે છે.” કારણ કે:-

“જેઓ તપ અથવા સંયમ આચરતાં નથી, તેઓ હાથ પગથી બીજા મનુષ્યોની સમાન હોવા છતાં પણ પુણ્યભાવથી અવશ્ય હીનતત્ત્વને પામે છે-નોકરપણાનું કામ કરે છે.”

આ પ્રમાણે બહેનોએ કરેલી હાંસીને જોઈને, મનમાં અતિ ખેદ પામેલી અને દુભાએલી એવી પાસદત્તની સ્ત્રી (પ્રિયત્રી) વિચારવા લાગી કે:-“લોકો દુલને કે ગુણને જોતા નથી, પરંતુ કેવળ ધનને જ માત્ર જુએ છે.” કારણ કે:-

“જાતિ, વિદ્યા અને રૂપ-એ ત્રણે લલે ખાડા પડે, પણ કેવળ ધનનો જ વધારો કરે કે જેનાથી શુભો પ્રગટ થાય છે”-૬૭

[અહીં] અભાગણી, અકર્મી અને પુણ્યવગરની એવી હું વિવાહમાં બહેનોની હાથીને પાત્ર થઈ છું, તે પૂર્વલવમાં ખડિત કરેલા તપનું ફલ છે કાગળ કે—

“અદ્વૈ ખણ્ડા તપ ક્રીયા, છત્ર ન દીધા દાન,
તે કિમ પામ્ય જરડા, પગલિન વન અહુમાન-૬૮

અડધેથી તપનું ખરન કર્યું હોય અને છત્રી નહિએ દાન ન દીધું હોય, તે છવો પરલવમાં ધન કે બહુમાનને કેમ કરી પામી શકે?”

પછી લગ્નમહોત્સવ વીતી ગયા બાદ તે ધનવાન બહેનોનો લાઈએ ઉત્તમ વસ્ત્રો અને બહુમૂલ્ય આભૂષણો આપીને ગૌરવ સહિત મત્કાર કર્યો અને સાથે આવેલા દામ દાસી પગિવાગને મમગના ધનના વસ્ત્રોનું દાન કરીને-ગણિમ આપીને મતુષ્ટ કરીને (એ) ભાગ્યશાળી બહેનોને બહુમાનપૂર્વક પોતપોતાના માગરે વિદાય કરી [અને] નિર્ધન તથા અકર્મી એવી (પ્રિયત્રીને) બહેનને લાઈએ ગમવગરની ટૂંકી અને જાડી એવી સાડી વગેરે આપીને પોતાના માસરે વિદાય કરી અને ચાલતા મનમાં આર્તધ્યાન કરતી તેણી પોતાના આત્માને કહેવા લાગી કે—

“અરિ મન અપ્પકે ખય ફિ ચિતામલિ મ પાડિ,
ફન તેતુ પામી, જેતુ વિખિડે નિવારક-૬૯

હે મન ! નવન થા ! ચિતાની જાળમાં ન ફસાઈ જા ! [કાગળ કે] જેટલું ભાગ્યમાં લખ્યું હશે તેટલું જ ફલ મલશે ”

લાઈએ પણ કેટલું બધું આતર ગમ્યું—ગુદાઈ રાખી ? વળી પાછું મન વાળવા લાગી

“હે મન ! તેતયુ મ માગિ, જે તુ દેખઈ પન્તણિ,
લહીયા લેખિ લાભિ, અપલહીકે લાભઈ પડી-૭૦

હે મન ! પાગડા પાડે જેટલું હું દેખે, તેટલાની ઈચ્છા કરીશ નહિ (કાગળ કે) ભાગ્યમાં જે લેખ લખાયા હશે, તેનાથી વધારે દાર્ઢ પણ મવશે નહિ ” આ માટે માટે હવે તો ભાવથી આદર્યો ધર્મીની લાઈ જ મનેદના કાગ્જબૂન (અને) માગ આધારરૂપ હો !

“વિષ્ટન્તે મુના પ્રાપ્તો વિષ્ટન્તે ચ વાઘરા ।

મર્ષ વિષ્ટન્તે વિષ્વ, ધર્માત્માનો તુ નિચલો ॥ ૭૧ ॥

પ્રાપ્તે કરીને પુરો નાશ પામે છે, બધુઓ પતુ નાશ પામે છે અને દુનિયામાં બીજું બધું નાશ પામે છે, પરંતુ ધર્મ અને આત્મા તો નિશ્ચય જ છે-નાશ પામના નથી ”

પ્રિયત્રી ઉતરી મહેલો ચોટે પેગ આપી અશ્રુજિદ્વેષથી પોતાના દુહયને ભીજવની, છતાં કોપાગ્નિથી જાળી ગટ્ટી અને ગેન જાળીન તરફ જેવી એવી તેણીને દેખીને તેણીના

પતિ (પાસદત્તે) એ કહ્યું કે:-વહાલી ! શા કારણથી તું આજ બિન્ન દેખાય છે ? શું તારું કોઈ એ અપમાન કર્યું છે ? તારો કોઈ એ પરાભવ કર્યો છે ? તેણીએ કાંઈ પણ જવાબ ન આપ્યો, કારણ કે કુલવાન સ્ત્રીઓ પિતાના ઘરે પોતાનું થયેલું અપમાન સાસરામાં મોટે ભાગે કેમે કરીને કહેતી નથી. અર્થાત્ પોતાના પિયરની હલકાઈ સાસરામાં કોઈ રીતે કરતી નથી. કારણ કે:-

“કુલવાન સ્ત્રીઓ પોતાના અપમાનની-દુઃખની વાત બીજાની આગળ કરતી નથી. (ન્યારે) મધ્યમ સ્ત્રીઓ, એક બીજાની વાત એક બીજાને કરીને પરસ્પર ઘરમાં કલેશ કરાવે છે.”-૭૨

તોપણ પતિએ આગ્રહથી પૂછવાને લીધે તેણીએ પોતાના પિતાના ઘર અનેલી બધી ઘટના કહી સંભળાવી. કારણ કે:-

“પતિઃ પૂજ્યઃ પતિર્દેવઃ, પતિઃ સ્વામી પતિર્ગુરુઃ ।

સુખે દુઃખે કુલસ્ત્રીણાં, શરણં પતિરેવ હિ ॥ ૭૩ ॥

કુલીન સ્ત્રીઓને પતિ પૂજ્ય છે, પતિ દેવ છે, પતિ સ્વામી અને પતિ જ ગુરુ છે, સુખમાં કે દુઃખમાં શરણુ પણ પતિ જ છે.”

પાસદત્ત શેઠે કહ્યું કે:-“હે ભદ્રે ! મારા બાણવામાં આવી ગયું કે ગરીબાઈ જ એક તારા અપમાનનું કારણ છે” કારણ કે:-

“ઈશ્વરેણ સ્મરો દગ્ધો, લક્ષ્મી દગ્ધા દનૂમતા ।

ન કેનાપિ હિ દારિદ્ર્યં. દગ્ધં સત્ત્વવતાઽપ્યહો ॥ ૭૪ ॥

મહાદેવે કામદેવને બાળી નાંખ્યો, હનુમાનજીએ લંકાને બાળી, પરંતુ કોઈપણ સાત્ત્વિક પુરુષ આ ગરીબાઈને બાળી ન શક્યો.”

પછી પતિએ રાત્રી એવી પ્રિયશ્રીને શાંત કરી, અને કહ્યું કે:-“હે પ્રિયા ! મનમાં જરાએ દુઃખ લગાડીશ નહિ. બીજાને દોષ દેવા કરતાં પોતાના આત્માને જ દોષ દેવો, સ્વામીને કે મિત્રને દોષ દેવા કરતાં પોતાના કર્મને જ દોષ દેવો બેઠો.”

પોતાના કર્મનો જ વિચાર કરીને, પુણ્યનું આચરણ કરવું અને ભાગ્યચક્રનો જ વિચાર કરવો. કારણ કે:-

“કૃતંકર્મક્ષયો નાસ્તિ. કલ્પક્રોટિશતૈરપિ ।

અવશ્યમેવ ભોક્તવ્યં, કૃત કર્મ શુભાશુભમ્ ॥ ૭૬ ॥

કરોડો યુગ વ્યાધ્યા બધા તોપણ કરેલાં કર્મનો નાશ થતો નથી. [પિતે] કરેલાં શુભ અશુભ કર્મો જરૂરજરૂર ભોગવવાં જ પડે છે.”

હે પ્રિયા ! તેઓના ઉપર તારે ગુસ્સો ન કરવો બેઠો. કારણ કે તારે માટે તો એ

પારકુ ઘર ગણાય કારણ કે દશવૈકલિક સૂત્ર (અ ૫, ઉ ૨, સૂત્ર ૨૬) માં સાધુ જોના માટે કહ્યું છે કે —

“પારકાના ઘરમાં અનેક પ્રકારના ખાદ્ય અને વ્વાદ્ય (ખાવાના અને મુખવાસ વગેરેના પદાર્થો) હોય (હતા) પારકો ઇચ્છાથી તે [આપણને] આપે કે ન આપે તોપણ પડિત પુરુષે તેના પ્રત્યે શુસ્તે ન થવું જોઈએ.”

૧૧ ત્યારપછી તે (પ્રિયશ્રી) હમેશા નમસ્કાર મત્ર તથા ઉપસર્ગહર સ્તોત્રનું સ્મરણ, શુભર્ત, દેવવદન, કાયોત્સર્ગ, પ્રતિકમણ વગેરે પુણ્યકર્મ કરવા લાગી (કારણ કે —)

“મવકાર વક અવલર વાગ કેહેદ સત્ત અચરાણ.

વળ્ણાસ વ વળ્ણ, સાગરવળ્ણસય સમગ્ગેણ ॥ ૭૮ ॥

નવકાર મન્ત્રનો એક અક્ષર સાત આગરોપમનું પાપ નાશ કરે છે, [તેનું] એક પદ પચાસ આગરોપમનું પાપ નાશ કરે છે અને મમત્ર નમસ્કારમત્ર પાચમો આગરોપમ (વર્ષ)ના પાપનો નાશ કરે છે.”

૧૨ શેઠ (પાસદત્ત) તો વિશેષે કરીને અષ્ટપ્રકાગી પૂજા કરવા લાગ્યો જે આ પ્રમાણે — ઉત્તમ ગધ (અદન, કેશર વગેરે), ધૂપ, અક્ષત-ચોખા, દીપક, સુગંધીદાર પુષ્પો, નૈવેદ્ય, ફલ અને જલ એમ આઠ પ્રકારની જિનપૂજા કહેલી છે

તે વખતે શેઠના પૂર્વ પુણ્યનો ઉદય થયો એક વખતે પ્રિયશ્રી નવું ઘર લીધવા માટે ગામની બહારના લાગમા માટી લેવા માટે ગઈ જેટલામા તેણીએ માટી ખોદવાની શરૂ કરી, તેટલામા જ શેઠના પુણ્યનો પ્રકાગ કરનાર અને ગરીબાઈનો નાશ કરનાર એવું નિધાન પ્રગટ થયું તેણીએ જેવી રીતે માટી ખોદી હતી, તે જ પ્રમાણે ઉપર માટી ઢાકી દીધી અને પોતાના ઘેર આવીને તે વાત પોતાના વ્વામીને નિવેદન કરી શેઠે ત્યાં આવીને તે જોયું અને ગભને જણાવ્યું રાત્રીએ શેઠની સાથે પોતાના નોકરો મોકલાવ્યા ત્યાંથી તેઓ નિધાન ખોદીને ગજસલામા લાવ્યા (અને) ગભની આગળ તે (નિધાન) ખાંડનો મૂક્યો [અને કહ્યું કે] આપને જેમ ઉચિત લાગે તેમ કરો

૧૩ રાત્રીએ મત્રી, પુરોહિત વગેરેને પૂછ્યું કે — “આ માટે શું કરવું યોગ્ય છે ?” તેઓએ કહ્યું કે — “આ ખજાનો આપનો જ ગણાય આ (શેઠ)ને આમાર્થ થોડું આપવું !”

રાત્રીએ જેવો એ ધન ગ્રહણ કરવા માટે પોતાનો હાથ તે ‘ખજાનાર્થ-નાર્થ’ કે તુરત જ મનુષ્યવાણી થઈ કે-શું હું ગભને વળાશું ? રાત્રપુત્રનું ભક્ષણ કરું ?” કુબુદ્ધિ આપનાર મત્રીને કે પુરોહિતને ગ્રહણ કરું ? તેથી બધા બી ગયા અને દર ખસી ગયા (અને કહેવા લાગ્યા કે-) આ ખજાનો કોઈ ભૂત-વ્યતગથી અધિષ્ઠિત લાગે છે માટે આ બધું શેઠને જ આપી દો.

પછી રાજાએ પાસદત્ત શેઠને પૂછ્યું કે—“ન્યારે તો આ ખબરનાં જોયો ત્યારે ત્યાં કોઈ પણ માણસ હતું? [અથવા તો] શું કોઈએ તે સાંભળ્યું કે જોયું છે?”

શેઠે કહ્યું કે—“હા રાજા! આ નિધાનની વાત હું જાણું છું અને મારી સ્ત્રી જાણે છે, તે સિવાય ત્રીજું કોઈ જાણતું નથી.”

રાજાએ કહ્યું કે—“તો મારી આગળ તમે શા માટે કહ્યું?”

શેઠે કહ્યું કે—“હા રાજા! પારકું ધન ન લેવાનો મારે નિયમ છે. (અને) બધી જમીન રાજાની જ ગણાય છે, તેથી તેની અંદર રહેલું ધન પણ રાજાનું જ ગણાય, તેથી મેં તેને ન લીધું.” કારણ કે—

“પડી ગયેલું, ભૂલાર્ધ ગયેલું, ખોવાઈ ગયેલું, પડી રહેલું, મૂકેલું, કોઈએ રાખેલું અને છુપાવેલું-એવું તથા-કોઈએ આપ્યા વગરનું એક તરખલું સુદ્ધાં પણ ન લેવું.”—૮૦

[વળી] હા રાજેન્દ્ર! ગૃહસ્થ પુરુષે શુદ્ધ વ્યવહારથી જ ધન ઉપાર્જન કરવું ઉચિત છે. કારણ કે—

“શુદ્ધ વ્યવહારથી શુદ્ધ ધન વધે છે. [અને તેવા શુદ્ધ ધનથી જ] ધાન્ય, દેહ, પુત્ર, પત્ની અને ધર્માનુષ્ઠાન શુદ્ધ થાય છે. (વળી) શુદ્ધ દેહથી જ પ્રાણી ધર્મને યોગ્ય થઈ શકે છે, (અને તે) જે જે કાર્ય કરે છે તે તે સફળ થાય છે.”—૮૧, ૮૨.

શેઠના આવા નિયમથી પ્રસન્ન થએલા રાજાએ તે બધું નિધાન તેને સમર્પણ કર્યું. (અને કહ્યું કે—) તારા પુણ્યથી જ આ નિધાન પ્રગટ થયેલું છે, માટે તે તારું હો. શેઠ વિચારવા લાગ્યા કે—આ સવમાં જ વ્રત-નિયમનું ફલ મળ્યું. કારણ કે કહ્યું છે કે—

“પરાર્થગ્રહણે યેષાં, નિયમઃ શુદ્ધચેતસામ્ ।

અભ્યાયાન્તિ શ્રિયસ્તેષાં, સ્વયમેવ સ્વયંવરાઃ ॥ ૮૩ ॥

જે પવિત્ર મનવાળા પુરુષોને પારકું ગ્રહણ નહિ કરવાનો નિયમ હોય છે, તેઓને પોતાની મેળે જ લક્ષ્મી સ્વયંવરા થઈને ચાલી આવે છે.”

શેઠ નિધાન લઈને પોતાના ઘેર પહોંચ્યો. આ બધું ધર્મનું ફલ છે તેમ સમજ્યો.

“પુણ્યની ઇચ્છાવાળાએ કોઈને કોઈ નિયમ તો અવશ્ય ગ્રહણ કરવો જ ! [કારણ કે] નાનો પણ નિયમક્રમલ શેઠની’ માફક બહુ લાભને આપનારો થાય છે.”

પાસદત્ત શેઠ તે ધનથી વ્યાપારી બન્યો, નવાં મકાનો બનાવ્યાં, નવી દુકાનો કરાવી અને ત્યાં વ્યાપાર કરવા લાગ્યો. [વળી] દુકાન વગેરેમાં વાણીયાના છોકરાઓ (શુભાસ્તાઓ), દાસ, દાસી, ભેંશ, ઘોડા વગેરેના પરિવારવાળો, [તથા] કુટુંબ કપીલામાં મહત્વને પ્રાપ્ત થયો,—મોટાઇવાળો થયો. કારણ કે—

“યસ્યાતિ ચિત્ત સ નર કુલીન, સ પ્ષિંદત સ શ્રુતવાન્ ગુણઃ ।

સ પર વક્તા સ ચ વર્ણનીય, સર્વે ગુણા કાઞ્ચનમાયયન્તિ ॥ ૮૫ ॥

જેની પાને ધન હોય તે માણસ કુળવાન, તે પડિત, તે જ્ઞાની, તે શુભનો જાણવાવાળો, તે જ દર્શન કરવા યોગ્ય (પ્રત્ય), [ગણાય છે] (કારણ કે આ જગત્મા) બધા શુભો ધનને આશ્રયીને રહેવા છે ”

પછી પ્રિયકર નામનો પુત્ર ઓટી ઉમરનો થયો તેને નિરાળે મોકલવાની શરૂઆત કરવા માટે, મુહૂર્ત કઢાવ્યું કારણ કે —

“શુભ વેળાએ કહેલુ કાર્ય ઉન્નતિ અને લાલને આપનાર થાય છે [કારણ કે] સારા અવસરે ગણધર પદ પર સ્થાપન કરેલા ગૌતમસ્વામી સર્વ લબ્ધિના ભંડાર થયા ”—૮૬

પછી મગા મળધીઓના સન્માન માટે ઘેર મીઠાઈઓ કરાવવામા આવી ત્યાં અવમરને ઝોળખવાવાળી પ્રિયશ્રીએ સ્વામીને કહ્યું—[માગ લાઈના] લગ્ન વખતે બેનોએ મારી હામી કરીને માર અપમાન કર્યું હતું, તે બધીને આમત્રણ આપીને, આપણા ઘેર જમાડીને, તેઓના પરિવારને વસ્ત્ર વગેરે આપીને, સન્માન આપવાનો આ જ અવસર છે

“અનસરિ જાણી ઉચિય કિ અનસરિ લહિ મ ભૂલિય ।

વાવા તુ જાણને અનસરિ લહિમિ ન ભૂલિય ॥૮૭॥

કરજીલુમવાણિપણ ચિ મયસરવિન્નેણ મૂલ્લિમો જિયર ।

વચ્છા મુમાણ સુદર । ઘટસવવિન્નેણ કિ સેણ ॥ ૮૮ ॥

અવસર જાણીને યોગ્ય હોય તે આદરે, અવસર પામીને ભૂલશે નહિ—ભૂલ કરશે નહિ, [હિ આત્મા !] તુ જાણી રાજા કે મને તેટલું ખર્ચ કરવા છતાં ધડીએ ધડીએ અવસર આપતો નથી —૮૭

[હિ] મુદત ! અવસરે આપેલા આંગણા માત્ર પાણીથી પણ મૃદિત માણસ જીવતો થાય છે (પરતુ) મનુષ્ય ધર્મ ગયા બાદ સો ઘણા પાણી આપનાથી પણ શું વળે ?”—૮૮

વળી, તેઓને માગ પુણ્યતુ ફલ પણ હું જતાઈ શેકે કહ્યું-વહાલી ! તેઓનું શું સન્માન કરીએ તો માર ? તેઓના ઉપર કોપ પણ શું (કરવો) અને મ્નેહ પણ શું કરવો ? તેઓએ જે પ્રમાણે કર્યું હતું તે પ્રમાણે હું પણ કરીશ કહ્યું છે કે —

“જે જેમ કંઈ તેના પ્રત્યે આપણે પણ તેમ કરવું, જે આપણી મશ્કરી કરે તેની આપણે પણ મશ્કરી કરવી [કારણ કે વેન્ધાએ] પક્ષીની પાખ તોડી નાખી તો પક્ષીએ વેન્ધાનું મન્નક મુકાવ્યું ”—૮૯

પતિના આ પ્રમાણના વચ્ચેના સાબળી પ્રિયશ્રી બોલી કે —“હો ન્યામિન ! અપમાર પર ઉપગમ કરો એ ઉત્તમજનોનું વશત્વ છે ” કાનુ કે —

“છેલ્લું દીકરું છેલ્લું હીયા-! મ દાખિસિ આખ્યું;
કરિ બહુતેરઉ નેહ યોછા તે ઉમેઠસઘ—॥૯૦॥

કૃતઘ્ના વહવસ્તુચ્છા, લભ્યન્તેઽન્ન કલૌ જનાઃ ।

કૃતજ્ઞા ઉત્તમા સ્તોકા, અપકારે હિતઙ્કરાઃ ॥ ૯૧ ॥

હે હૃદય ! (કાંઈના) નાશને જોઈને પોતાનો નાશ ન કરીશ ! (કારણ કે) ઘણું સ્નેહ કરવા છતાં પણ ઉદ્ધાસ પામે એવા તો થોડા જ હોય છે. વળી-કલિયુગમાં હલકા અને કૃતઘ્ન માણસો ઘણા મળી આવશે, (પરંતુ) અપકાર કર્યા છતાં પણ ઉપકાર કરવાવાળા કૃતજ્ઞ એવા ઉત્તમ પુરુષો બહુ જ થોડા મળી આવશે.—૯૦, ૯૧.

પછી શેઠે સ્ત્રી (પ્રિયશ્રી) ના કહેવાથી તેની જોનોને નિમંત્રણ કરવા માટે પોતાના માણસો મોકલ્યા. તેઓ ત્યાં ગયા, પરંતુ ધનથી ઉન્મત્ત થયેલી એવી બહેનોએ તેમની આગતા સ્વાગતા પણ ખરાબર ન કરી. પછી તે સેવકોએ જ્યારે ત્યાં આવવા માટે નિમંત્રણ આપ્યું, ત્યારે તેઓ બોલી કે:—“અહો ! જનમથી આ જ પર્યન્ત તો તે બહેનનું ઘર અમે જોયું પણ નથી, અને આજે વળી એવું શું કારણ ઉપસ્થિત થયું ?” તે સેવકો બોલ્યા કે:—“પુત્રને નિશાળે બેસાડવાનો છે, તે ઉત્સવમાં તમને સર્વેને તમારી બહેને બોલાવ્યા છે.” તે બહેનો બોલી કે:—“તમે કહેજો કે અમને આવેલા જ માની લે.” તેમને નોકરોએ અત્યંત આગ્રહપૂર્વક કહ્યું કે-શેઠ અમને ફરીને મોકલશે. ત્યારે તેઓ બોલી કે-અમે જાણીએ છીએ કે એ (કેવી રીતે) ફરી મોકલશે. ગરીબને ઘેર લોજન માટે જતાં લોકો પણ [અમારી] હાંસી કરે છે. કારણ કે:—

“જેના ઘરમાં અનાજ, શાક, દહીં, દૂધ તથા સાકર ન હોય અને તાંબૂલ પણ દેખવામાં ન આવતાં હોય, ત્યાં સારાં લોજનની તો વાત જ શી ?”—૯૨.

ધનવાનોને તો તેમના ઘેર જવામાં પણ ખરચ જ થાય છે. આ પ્રમાણે ઉપહાસ કરીને તેઓ રહી ગઈ અને માન્યું નહિ. નોકરો પાછા આવ્યા. પછી પ્રિયશ્રીએ પતિને કહ્યું કે:—“હે સ્વામિન્ ! આપ પોતે જ જાઓ.” તેથી શેઠ પોતે થોડા પર બેસીને નિમંત્રણ કરવાને માટે તેમના ઘેર ગયા. થોડાનો તથા કપડાંનો આડંબર જોઈને, તેઓને વિશ્વાસ આવ્યો. શેઠ પોતાનાં બધાં સગાંઓને બહુમાનપૂર્વક નિમંત્રણ કરીને પાછો આવ્યો અને સર્વ મહેમાનોની પોતાના માણસો મારફતે આગતા સ્વાગતા કરાવવા લાગ્યો.

“પાણીનો રસ ઠંડક-શીતલતા, લોજનનો રસ આદર-સત્કાર, સ્ત્રીઓનો રસ અનુકૂળતા (અને) સુવચન એ મિત્રનો રસ છે.”

બધાને ઉતારા આપવામાં આવ્યા. થોડા, બળદ વગેરેને પોતાના માણસો મારફતે ગોળ, ઘી, ખાણ, પાણી વગેરે અપાવ્યાં. પ્રિયશ્રી બહેનોની આગતા સ્વાગતા કરતી કહેવા

લાગી કે—મારા સામાન્ય ધરમા (તમારા ધરને) ચડી જાય એવું કંઈ નથી બહેનો (તો) ધરને—તથા વસ્ત્રાભૂષણોનો ઠાંઠો ને જોને હૃદયમા—મનમા આશ્ચર્ય પામી, પરંતુ પુરુષના લાગ્યની આગળ આશ્ચર્યભૂત શું છે ? કાણ કે —

“દાને તપસિ શૌર્યં ચ, વિદ્યાયા વિનયે નયે ।

વિસ્મયો ન હિ કર્તવ્યો, વહુરત્ના વસુન્ધરા ॥ ૧૪ ॥

દાનમા, તપમા, પરાક્રમમા, વિદ્યામા, વિનયમા અને ન્યાયમા વિસ્મય કરવો નહિ, કેમકે પૃથ્વી ઘણા રત્નોથી ભરેલી છે ”

પછી શેઠે લોજન સમયે બધા સખધીઓને માટે વાળી, વાડકા મહાવીને, પહેલા સાકરનું પાણી પીરમાવ્યું પછી ડોડણના ડેળા, ડેળા પાક, ખારિક, ખમ્બુર, ખાડ, શુદ્ધવડા, ઘેખર, ચારણી, ચારોળી, જલેખી, ટોપરા, દાડિમ, દ્રાખ, નીતીદ્રાખ, દાડિમકુટી (દાડમના દાણા), પનીમ (ફળમ), કીણી, માટા, વગેરેલા, પોઉઆ (પૌઆ), નિમબ—પિસતા—અખોડ—મેલડી—ઝૂગાટક (ગિંગોડા) વગેરે ફળો પીરસાવ્યા પછી ખાત—મુહાલી (મુવાળી) —તિલસાકત્વી—અસખમ—સાકુચિમ (માડળી)—માડી (પુટ્ટા) મુરકી (મુરકી) મેવઈઆ લાડૂ, દનીઆ લાડૂ, મોતીઆ લાડૂ, ચાગલી લાડૂ—વાજણા લાડૂ (પુળના લાડૂ) એ પ્રમાણે પકવાનો પીરસાવ્યા કેટલીક સ્ત્રીઓને લાપમી પીરમી, ખાડ મરસી સ્ત્રી જિમઈ હસી જીભે ભઈ ખિમી કેટલીકને પાપડી, કિસિઉ જિમઈ જીભે જીભે પાપડી તદ્દનુ દૂધકી ખાડિઉ, મળથીઈ છડિઉ હલ્દી હલ્દી મોહિઉ, ફૂટગી સ્ત્રીઈ ધોયઉ, ચતુર આનુ જાયઉ, સગડગડ, ભરહરઉ, આણીઆલઉ, દૂધલઈ પેટિ જીભે કરી ફેડી નીમરસિઈ, જે જિમિમઈ તેહ નઈ ધરનુ જિમિમ વીસરઈ આ પ્રમાણે રાંજને ખાવા લાયક કાગળ ખડાવીને તૈયાર કરાવેલા ચોખાનો લોત પીરમ્યો પછી મગની દાળ વાની પીલી (રંગે પીળી), નેત્રાં મીવી પીરસાવી પછી તરતનુ ગરમ કરેલું અને સાક્ષાત્ અમૃત જેવું થી પીરસાવ્યું પછી વડા લીના ઘણિ ઘોલિ, મરીચ—મીચમી—ખાડમી—પાપડ તત્વા, મુહ ભણી હાથ વડ્યા, રાઈતા ચિણા ડોડી ટીકુરા સાલણે લાણા ભરિયા, પૂચિયા તે ડિચ્યા તીખા ડડુઆ કસાયલા મધુરા ચાર પ્રકારના, દુર્જનના હીઆ સરિખા તીખા, પાડોમણિની જીભ મરિખા ડડુઆ, શ્રીગુરુના વચન સરિખા 'કસાયલા, માયના રનેહ જિન્યા મધુરા, આ પ્રકારના શાક પીરસાવ્યા પછી પ્રીન્યા (પીરસ્યા) ઘોલ ગડ્યા, (ખોલે માથે પડ્યા) ઘણે દેસાઉરે (દેશાવરે) ભમ્યા ઈણી પછં નથી જિમ્યા કેટલાક માણુઓને ઘણિદે—ધરદે—ગજદે ત્રણ જાતની છાશ પીરસાવી (પીરમી) દૂર કળે લમ ઈષવત્ તાલિ ખુકાગિતમ, ગલે (ગળે) ખરખરો જાત ।

ત્યારે બહેન બોલી કે —“હું બહેનો ! મારા ધરનુ લોજન સામાન્ય પ્રકારનુ, હોવાથી તમાગ ગળે ખરખરો થયો છે ” તે બહેનો બોલી કે —હું બહેન ! લોજન નહિ, પણ તારા વચન [ઠઠાર] છે, તે અપમાનનુ ફળ દેખાડ્યું છે ત્યાં પછી તેણીએ મારાં દર્હી મુકાવ્યું

પછી કપૂર, લવિંગ-ઇલાયચી-કેશર સહિત બનાવેલાં પાનનાં બીડાં આપ્યાં. લોજનની આવા પ્રકારની વિશેષતાથી બધાને નવાઈ ઉપજી. સગાં સંબંધીઓએ કહ્યું કે:—“આ પુણ્યવતી પત્નીને મળેલું ધન રાજને દેખાડ્યું, (અને) રાજએ તેને જ આપ્યું. રાજ પણ તેનું બહુમાન કરે છે. બધા સગાંઓ બોલ્યાં કે:—આ શેઠનું પુણ્ય દેખ્યું. કારણ કે:—

“સુકુલજન્મ વિભૂતિરનેકથા, પ્રિયસમાગમસૌહ્યપરમ્પરા ।

નૃપકુલે ગુરુતા ચિમલં યશો, ભવતિ ધર્મતરોઃ ફલમીદશમ્ ॥ ૧૫ ॥

સારા (ઉત્તમ) કુળમાં જનમ, અનેક પ્રકારની વિભૂતિઓ, મુખની પરંપરા, સ્નેહીજનોનો મેળાપ, રાજદરબારમાં સન્માન મોટાઈ, નિર્માળ એવો યશ વગેરે ધર્મરૂપી વૃક્ષના ફળ છે [એમ બોલ્યું].”

પાસદત્ત શેઠે ધનવાન એવા પોતાનાં બધાં સગાં સંબંધીઓને અપૂર્વ વસ્ત્રો આપ્યાં. પ્રિયશ્રીએ પોતાની બહેનોને રેશમી વસ્ત્રો આપ્યાં. ત્યાર પછી પ્રિયંકર પુત્રને મોટા ઉત્સાહપૂર્વક, નિશાળે પંડિતની પાસે ભણવાને મૂક્યો. બહેને પોતાની બહેનોને કેટલાક દિવસ આગ્રહ કરીને સન્માન અને સ્નેહપૂર્વક રાખી; પરંતુ તે બધી પોતાની મેળે લલ્લ પામતી પરસ્પર કહેવા લાગી કે—ઉત્તમ અને મધ્યમમાં મોટું અંતર બોલ્યું. [કારણ કે] આ પણ સ્ત્રી છે. પરંતુ એનામાં ગંભીરતા તથા ચતુરાઈ અને સગાંઓ પ્રત્યે કેવો સ્નેહ છે. કેમકે:—

“વાજિવારણલોહાનાં, કાષ્ઠપાપાણવાસસામ્ ।

નાસીપુરુષતોયાનાં, અન્તરં મહદન્તરમ્ ॥ ૧૬ ॥

ઘોડા ઘોડામાં, હાથી હાથીમાં, લોઢા લોઢામાં, લાકડા લાકડામાં, પથ્થર પથ્થરમાં, વસ્ત્ર વસ્ત્રમાં, સ્ત્રી સ્ત્રીમાં અને પુરુષ પુરુષમાં મોટું અંતર રહેલું છે. અર્થાત્ બધા સરખા હોતાં નથી. ”

આપણે પણ તે દિવસે તેણીની જે મશ્કરી કરી હતી, તે ખરેખર આપણે અયોગ્ય જ કર્યું છે, કેમકે :—

“હાંસીથી મોટા માણસો પણ લઘુતા પામે છે. જુઓ ! સહજ હાંસીથી ધનાએ સ્ત્રીઓને તણ દીધી. હાંસીથી કુલ્લવર સાધુનું અવધિજ્ઞાન આપ્યું ગયું અને હાંસીથી મિત્રો પણ દુરમન થઈ જાય છે. ”—૯૭

પછી તેણીની બહેનોએ ક્ષમા માગી. તે બોલી કે:—“તમારો કાંઈ પણ દોષ નથી, માશ પૂર્વના કરેલાં અશુભકર્મોનો દોષ છે. ”

તેઓ બોલી કે:—“અમે તે વખતે ધનના અભિમાનની મૂર્ખતાને લીધે નિર્થક તારે અપમાન કર્યું હતું. બીજા કોઈએ પણ ધન, સ્વજનનો મેળાપ, ભોગ, પુત્ર વગેરેનો અહંકાર ન કરવો.” કહ્યું છે કે :—

“ [હે મૃદ પ્રાણી !] હું ધનવાન છું એવો ગર્વ ન કર ! (તેમજ) હું ધન વગરનો છું એમ મમજીને દુઃખી ન વર્ધન ! (કારણ કે) ભરેલા ને ખાલી કરતા અને ખાલીને ભરેલો કરતા વિધાતાને વાર લાગતી નથી -૯૮

લક્ષ્મી પાણીના તરંગોની જેમ ચપલ છે, સગમ-મેળાપ સ્વપ્ન સમાન છે, અને યૌવનાવસ્થા પવનથી ઉડેલ કપાસ-રૂ સમાન છે” -૯૯

પછી શેઠે બધા મગા મળાધીઓને સન્માનપૂર્વક વિસર્જન કરવાથી પોતપોતાના સ્થાનકે ગયા પ્રિયકૃત્ત્વ સતત ઉદ્યમ અને વિનયપૂર્વક પરિતની પાસે શાસ્ત્રો ભણવા લાગ્યો પરિત પણ તેના વિનયગુણથી નિજી યજ્ઞને પ્રેમપૂર્વક તેને વિદ્યા આપવા લાગ્યો [કારણકે -]

“ વિનયથી વિદ્યા ગ્રહણ થઈ ગઈ, પુષ્ટિ ધન આપવા વડે વિદ્યા ગ્રહણ થઈ શકે અથવા તો વિદ્યાના બદલે વિદ્યા લઈ શકાય આ સિવાય વિદ્યા મેળવવાનું ચોથું કોઈ સાધન નથી” -૧૦૦

“ શ્રેણિક રાજાએ આડાલને પણ નિહામન પર ભેમાડીને તેની પાસેથી વિદ્યા લીધી એ સન્માન પુરુષોનો સુવિનય સમજવો” -૧૦૧

તે યાડા દિવસોમા બધી વિદ્યાઓમા પ્રવીણ થઈ ગયો કેમકે -

“ હાથા માણુમેએ પ્રથમ અવસ્થામા (ખાલ્ય વયમા) વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરવી-મેળવવી, બીજી અવસ્થામા (યૌવન વયમા) ધન ઉપાર્જન કરવું અને ત્રીજી અવસ્થામા વૃદ્ધ વયમા) ધર્મનો સંગ્રહ (ધર્મકલ્પણી) કરવો (કરવી)” -૧૦૨

ત્યારપછી પ્રિયકૃત્ત્વ શુરુ મહારાજની પાસે ધર્મશાસ્ત્રો ભણવા લાગ્યો શુરુ મહારાજ પણ તેના વિનય ગુણથી, તેને [પ્રેમપૂર્વક] ભણાવવા લાગ્યા કારણકે -

“ વિદ્યા ભવન્તિ વિનયાદ્ વિનયાચ્ચ વિત્ત

નૃણા ભવેચ્ચ વિનયાન્નિજકાર્યસિદ્ધિ ।

ધર્મો યશશ્ચ વિનયાદ્ વિનયાત્ સુસુદ્ધિ

યે જાપ્રવોઽપિ વિનયાત્ સુદ્ધે ભવન્તિ ॥ ૧૦૧ ॥

વિનયથી વિદ્યા મળે છે, વિનયથી ધન મળે છે, વિનયથી માણુમેને પોતાનાં મર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે, વિનયથી ધર્મ અને યગની પ્રાપ્તિ થાય છે વિનયથી સારી બુદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે [અને] વિનયથી દુશ્મનો પણ મિત્રો બની જાય છે ”

દશવૈકલિક મૂત્ર (ના અ૦૯, ૬૦૦, સૂ૦ ૧-૨)મા પણ કહ્યું છે કે -“જેમ જાડના મૂળમાંથી યડ થાય છે, યડમાંથી પછી ડાળો થાય છે, ડાળોમાંથી ડાળીઓ નીકળે છે, ડાળીઓમાંથી પાદડા, પછી તેને ફૂલ, ફલ અને ગમ થાય છે-આવે છે તેમ ધર્મનું મૂળ વિનય છે અને તેનું ઉવટનું ફળ મોક્ષ છે કે જે વિનયથી દીર્ઘિ અને મુખ સઘણ જલદી મળી રહે છે” -૧૦૪-૧૦૫.

તે જ [સાચા] માતા પિતા બાળવા કે જેઓ પોતાના પુત્રને સંતાનોને બાલપણથી શિક્ષણ અપાવે છે. કેમકે:-

“રૂપયૌવનસમ્પન્ના, વિશાલકુલસમ્ભવાઃ ।

વિદ્યાહીના ન શોભન્તે, નિર્ગન્ધા इव किङ्गुकाः ॥ ૧૦૬ ॥

પણિડતેષુ ગુણાઃ સર્વે, મૂર્ખે દોષાશ્ચ કેવલાઃ ।

તસ્માન્મૂર્ખસહસ્રેણ, પ્રાજ્ઞ યકો ન લભ્યતે ॥ ૧૦૭ ॥

વિદ્યા નામ તરસ્ય રૂપમધિકં પ્રચ્છન્નગુણં ધનં

વિદ્યા ભોગકરી યશઃસુખકરી વિદ્યા ગુરુણાં ગુરુ ।

વિદ્યા વન્ધુજનો વિદેશગમને વિદ્યા પરં દૈવતં

વિદ્યાં રાજસુ પૂજ્યતે નહિ ધનં વિદ્યાવિહીનઃ પશુઃ ॥ ૧૦૮ ॥

પ્રાંતને મહેશ્વરગોંડપિ ચારિત્રી વર્ણપ્રશ્નિતે (૧) ।

મુર્ખપુત્રોઽવદત્ તત્ર, દ્વારસ્થાને કપાટકમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

રૂપ અને યૌવનથી સંપન્ન હોય તથા ઉત્તમકુળમાં ઉત્પન્ન થએલા હોય, [પણ] તે વિદ્યા વગરના હોય તો ગંધ વગરના કેમુડાંતા કૂલની જેમ શોભાને પામતા નથી. પંડિતમાં બધા ગુણો હોય છે અને મૂર્ખમાં બધા દોષો જ હોય છે, તેથી જ હજારો મૂર્ખાઓ કરતાં એક હાથો માણસ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. વિદ્યા એ માણસનું સુંદર રૂપ છે. સારી રીતે ગુપ્ત રાખેલું ધન છે, વિદ્યા ભોગ, યશ અને સુખને દેવાવાળી છે અને વિદ્યા, મોટાઓ કરતાં પણ મોટી છે અર્થાત્ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. પરદેશમાં વિદ્યા બંધુની ગરજ સારે છે. તે જ ઉત્તમ દૈવત-બળ છે. રાજદરબારમાં વિદ્યા જ પૂજાય છે પણ ધન પૂજાતું નથી, તેથી વિદ્યા વગરનો માણસ પશુ સમાન છે. ચતુર એવો પુત્ર હોય તો તે ધનવાનોને વિદ્યે પણ આદર સન્માનને પામે છે. ન્યારે મૂર્ખ પુત્ર હોય તો ઘરના દરવાજા બંધ કરવા જેવું છે અર્થાત્ મૂર્ખ પુત્ર હોય તેના કરતાં તો પુત્ર ન હોય તો સાફ.”-૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯

પ્રિયંકર સમ્યક્ત્વ-રત્નત્રયી (જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર) -નવતત્ત્વ-શ્રાવકનાં બારત્રતને બાળનારો મહાશ્રાવક થયો. ગુરુએ પણ કહ્યું કે:-“હિ મહાનુભાવ-ભાગ્યશાળી ! બાલ્યવયમાં પણ ધર્મ કરવો જોઈએ. કારણ કે:-

“દીહા જતિ વલંતિ નહુ જિમ ગિરિનિજઝરણાઈઃ

લહુઅ લગાઈ જવ ! ધમ્મ કમિ સૂઝ નિચિતો કાંઈ ! ॥૧૧૦॥

જરા જાવ ન પીડાઈ, વાહી જાવ ન વડાઈ;

જાવંદિયા ન હાચિંતિ, તાવ ધમ્મ સમાચરે. ॥૧૧૧॥

જેવી રીતે પર્વતમાંથી નીકળતાં ઝરણાંઓ (આગળ) વહે જાય છે અને પાછા વળતાં નથી, તેવી રીતે હિ જાવ ! જ્યાંસુધી લઘુપણ છે ત્યાં સુધીમાં ધર્મ કરી દે ! તું એકીકરે થઈને સૂઝ કેમ રહ્યો છે ?-૧૧૦

ન્યામુધી ઘડપલુ આવીને પીડા કરે નહિ, ન્યામુધી વ્યાધિ વધી જાય નહિ, ન્યામુધી ઇન્દ્રિયો શિથિલ ન થઈ જાય ત્યામુધામા [હે આત્મન!] તુ ધર્મનું આચરણ કરી લે—૧૧૧

પછી મિયકર હમેશા સામાયિક-પૂન-પન્થજાતુ-દયા-દાન વગેરે પુણ્યના કાર્યો કરવા લાગ્યો. શુરુ મહારાજે પણ તેની ધર્મપ્રત્યેની મદદ લઈને ઉપમર્ગહર સ્તોત્રના આભનાયો' જાતાવ્યા [અને કહ્યું કે—“હે મહાનુભાવ! પ્રાતઃકાળે બ્રાહ્મસૂક્ત (સૂર્યોદય પહેલાનો આગ ઘડીનો મમય)મા] મૌનપણે પવિત્ર વઈ (આન કરી શુદ્ધ થઈ) પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખીને એકાંતે [૧૦૮ વાર] તારે આ ઉપમર્ગહર સ્તોત્રનો જાપ કરવો આ સ્તોત્રની અદ્ભુત શ્રીભદ્રબાહુ શુભકેવલીએ અનેક મહા મન્ત્રો ગોઠવેલા છે, જે જેનાથી ધરણિન્દ્ર-પદ્માવતી-વૈદેહીયા વગેરે મહાય કરે છે વળી આ (ઉપમર્ગહર સ્તોત્ર) નો ૧૨૦૦૦ જાર હજાર વાર સપૂર્ણ જાપ કરવાથી મર્વ કાર્યો સિદ્ધ થાય છે (તેમ જ) દુષ્ટ શત્રુ-ભૂત-પ્રેત-શાકિની-કાકિની-મરકી (પ્લેગ) [માત] ઇતિ-રોગ-જલનો પરાલભ-અગ્નિ-વ્યતર-દુષ્ટતાવ-મર્ષ (નાગ) ગ્રેવ-ચોર-ગજ અને સગ્રામ વગેરેના ભયો આ સ્તોત્રનું નમરણ કરવાથી ફગ વાય છે અને મુખ, મતાન, મમદિની પ્રાપ્તિ, સ્વજનોના મેળાપ, મૃતવત્મા દોષનો નાશ કરીને પુત્રને આયુષ્યની વૃદ્ધિ આપનારા કાર્યો પણ થાય છે

(૧૧૧)

“સર્વોપસર્ગહરણ સ્તવન પુમાન્ યો

ધ્યાયેત્ સદા મયતિ તસ્ય દિ કાર્યસિદ્ધિ ।

દુષ્ટપ્રદત્ત્વરત્નપૂર્ણમોગમીઢા-

નાશ પ્રયાન્તિ યન્નિતા સમુત્તા મયન્તિ ॥ ૧૧૨ ॥

ઉપસર્ગહર સ્તોત્ર ધ્યાતવ્ય ભાવિના ત્વયા ।

- કષ્ટે ચ પ્રથમા ગાયા, મુળનીયા વિશેષત ॥ ૧૧૩ ॥

મર્વ સકટોને દૂર કરનાર એવા આ સ્તવન-સ્તોત્રનું જે માણસ નિરંતર ધ્યાન કરે છે, તેના બધા કાર્યો સિદ્ધ થાય છે [તેમ જ તેની] શ્રી મૃતવત્મા દોષવાળી દોષ તોપણ તેનીનો તે દોષ નાશ પામીને, મતાનવાળી થાય છે (તેથી) હે ભદ્ર! તારે નિરંતર બાવપૂર્વક આ ઉપમર્ગહર સ્તોત્રનું (નમણ કરવું) ધ્યાન ધરવું (અને) દોષ કષ્ટ આવે દતે તેની પહેલી ગાથાનું વિશેષ કરીને નમણ કરવું”-૧૧૨, ૧૧૩

[આ પ્રમાણે શુરુ મહારાજનો ઉપદેશ માલખીને] તે જ વખતથી મિયકરે ઉપમર્ગહર સ્તોત્ર ગણવાનો નિયમ લીધો (અને) તે દરરોજ ગણવા લાગ્યો (ન્યાયે) દોષ વખતે નિયમનો ભંગ થયો (ત્યારે તે) છ વિગથનો ત્યાગ કરતો આ પ્રમાણે તેનું નિત્ય નમણ કરવાથી સિદ્ધ કરેલા મત્રની જેમ તે સ્તોત્ર તેને સિદ્ધ થઈ ગયું જે જે કાર્યો કરતો તે તે કાર્ય તેનું અન્વય થવા લાગ્યું

એક વખત પ્રિયંકર પોતાના પિતાને [વિનયપૂર્વક અંજલિ ભેટીને] કહેવા લાગ્યો કે:—“હે પિતાજી ! હવે તમે વ્યાપારાદિક બધા કાર્યોનો ત્યાગ કરીને માત્ર ધર્મધ્યાનનું જ આચરણ કરો.” કેમકે ઉત્તરાવ્યયન સૂત્રમાં કહ્યું છે કે:—

“ જા જા વચ્ચઈ રચણી, ન સા પઢિનિયત્તંદ ।

ધમ્મં ચ કુળમાણસ્સ, સહલા જંતિ રાઈઓ ॥ ૧૧૪ ॥

જે જે રાત્રિ વ્યતીત થાય છે તે પાછી પાપ્ત થતી નથી, (અને) ધર્મ કરનાર માણસની રાત્રિઓ સદૃશ થાય છે. ”

હે તાત ! હવે હું ઘરનો ભાર બધો ઉપાડી લઈશ. વ્યાપારાદિક કાર્ય પણ હું કરી લઈશ, તે જ સાચો પુત્ર છે કે જે પોતાના પિતાની ચિંતાનો ભાર ઓછો કરે છે. કહ્યું છે કે:—

“ પક્કેનાપિ સુપુત્રેણ, સિંહી સ્વપિતિ નિર્મયમ્ ।

સહૈવ દશભિઃ પુત્રૈર્મારં વહતિ ગર્વભી ॥ ૧૧૫ ॥

એક સુપુત્રથી પણ સિંહણ નિર્ભય થઈને [વનમાં] સૂઈ રહે છે, જ્યારે દશ પુત્રો સાથે હોવા છતાં પણ ગધેડી ભાર ઉપાડે છે.”

એક વખતે પિતાએ પ્રિયંકરને નજીકના ‘શ્રીવાસ’ નામના ગામમાં ઉઘરાણી કરવા મોકલ્યો. ઉઘરાણી પતાવીને સાંજના વખતે પાછા વળતાં તેને લિલ્લ લોકોએ બાંધ્યો, (અને) બાંધીને તેને શ્રીપર્વતમાંના કિલ્લામાં પોતાના સ્થાને લઈ ગયા અને તે સંબંધીની પોતાના સીમાડાના રાજાને ખબર આપી તેણે તેને કેદખાનામાં નાખ્યો. અહીં તેના માતાપિતા સંધ્યાકાળે પુત્રને આવવાની રાહ જોવા લાગ્યા અને બોલવા લાગ્યા કે—હે પુત્ર ! તને આજે જ બહાર મોકલ્યો, પણ હજી સુધી તું પાછો કેમ ન આવ્યો ? તું શું રિસાઈ ગયો ? શું કોઈએ તારો પરાભવ કર્યો ? હે પુત્ર ! હવે તું અહીં તરત આવીને વિરહાતુર એવા અમને તારું સુખ બતાવી આનંદ પમાડ. હવે પછી કોઈ પણ સ્થાનકે અમે તને કદીપણ મોકલીશું નહિ. માતા બોલી કે—હે વત્સ ! પ્રિયંકર મારે તો તું એકનો એક દીકરો છે અને મહાકષ્ટે તારું પાલન કર્યું છે, તું અમને અત્યંત વહાલો, સુંદર, મનોહર કાંતિવાળો, સૌને માનવા યોગ્ય, ઘણાનો માનીતો, આભૂષણના કરંડીઆ સમાન, રતનની માફક અમારા જીવિતને ઉલ્લાસ આપનાર, હૃદયને આનંદ આપનારો આકાશ પુષ્પની જેમ અત્યંત દુર્લભ, સ્વપ્નમાં પણ તારું દર્શન શી રીતે પ્રાપ્ત થશે ? આ પ્રમાણે પુત્રના ગુણો સંભારતા થકા તે બંને જણા વિલાપ કરવા લાગ્યા. કહ્યું છે કે:—

“ બીજું બધું હુંખ સમયના વીતવાની સાથે માણસો વીસરી જાય છે. પરંતુ) પ્રિયજનના વિયોગનું હુંખ મરણ વિના વીસરતું નથી—ભૂલાતું નથી.”—૧૧૬

અહો ! આજે પ્રિય પુત્ર વિના ઘર સૂતું દેખાય છે, કહ્યું છે કે:—

“અપુત્રસ્ય ગૃહ શૂન્ય દિશં શૂન્યા અમાન્ધવા ।

મૃત્યસ્ય હૃદય શૂન્ય, સર્વશૂન્ય દરિદ્રતા ॥ ૧૧૭ ॥

અપુત્રીયાનુ—પુત્ર વગરનાનુ ઘર સૂનુ છે, ભાઈ વગરની દિશાઓ સૂની છે, મૂખ માણુમનુ હૃદય શૂન્ય હોય છે, અને) ગરીબાઈમા ણધુ સૂનુ છે”

એટલામા કોઈએ જલુ કે “હે શેઠ ! તમારા પુત્રને લિલ્લ લોકો બાધીને શ્રીપર્વતે લઈ ગયા છે” આ ખબર સાલળીને તે દ પતિ દુ ખી થયા [અને] વિશેષે કરીને નમસ્કાર મન્ત્ર તથા ઉપમર્ગહુ સ્તોત્રનો પાઠ કરવામા તથા પૂજા વગેરે ધર્મકાર્યો કરીને પુણ્ય ઉપાર્જન કરવા લાગ્યા કેમકે —

“વને રણે શત્રુજલાશ્મિમધ્યે, મહાર્ણવે પર્વતમસ્તકે વા ।

સુપ્ત પ્રમત્ત વિપમસ્થિત વા, રક્ષન્તિ પુણ્યાનિ પુરાણતાનિ ॥ ૧૧૮ ॥

વનમા, યુદ્ધમા, શત્રુ, જલ કે અગ્નિમા, મોટા સમુદ્રમા, પર્વતના શિખર પર, સૂતેલી પરિસ્થિતિમા, પ્રમત્ત અથવા વિષમ પરિસ્થિતિમા પણ પૂર્વકૃત પુણ્ય રક્ષણ કરે છે ”

એક વખતે પાસદત્ત શેઠને દેવતાએ કહેલુ વચન યાદ આવ્યુ તેથી અશુર, કપૂર, કસ્તૂરિ વગેરે યુગધીવાળા પદાર્થો લઈને રાજવાડીમા દેવથી અધિષ્ઠિત આખાના ઝાડની જગ્યાએ ધૂપ ઉખેલીને, તે કહેવા લાગ્યો કે —“હે દેવ ! મારા પ્રિયકર પુત્રને રાજ્યનો લાભ થશે, એમ તમે કહ્યુ હતુ, પરંતુ આ તો ઉલટો નાશ થયો અર્થાત્ તેના વિરહનુ દુ ખ અમારા પર આવી પડ્યુ છે [અને] દેવો અમલ ખોલવાવાળા હોતા જ નથી કેમકે —

“મહાપુરુષોના વચનો યુગના અત્યુધી પણ અન્યથા થતા નથી અગસ્ત્ય ઋષિના વચને બધાયેલો વિંધ્યાચક્ર (પર્વત) અદ્યાપિ વૃદ્ધિ પામતો નથી” — ૧૧૯

આપત્તિ વખતે (હે દેવ !) તુ જ એક અમારો આધાર છે (આ પ્રમાણેની શેઠની પ્રાર્થના માલળીને) દેવ બોલ્યો કે —“ હે શેઠ ! ચિંતા ન કરો ” (પછી) ટૂંકી વાણી થઈ કે —

“સુપુરે પાસા નુલ વચનનિલાસા, મતિ મુકિસિ તુ મુખિ નીસાસા,

દેન હૂયા પ્રિયકર દાસા, આવસિ ધરણા પચ્ચમી વાસો ॥ ૧૨૦ ॥

હે પામદત્ત ! તુ મારૂ વચન માલળ, તુ ખુખેથી નિસાસા ન મૂક ! દેવતાઓ પ્રિય કરના નેવક બન્યા છે (અને) પાચમે દિવસે તે પરણીને આવશે.

આ પ્રમાણે દેવની વાણી માલળીને શેઠ હર્ષિત થયો થકો ઘેર આવ્યો, દેવતાએ કહેલી હકીકત પોતાની પત્ની (પ્રિયશ્રી)ને કહી સાલળીને તેણી પણ આનંદિત થઈ

હવે શ્રીપર્વત પર પ્રિય કરનુ શુ થયુ તે માલળો—પછી સીમાડાના રાજ પલ્લિ પતિએ મવાગમા પ્રિય કરને બોલાવીને પૂછ્યુ કે —“શુ તું ધાવક છે?” તેણે કહ્યુ કે —

“અશોક નગરમાં રહેતો નિર્ધન વાણિયો એવો હું પાસેના ગામમાં કોથળો કરીને (ફેરી કરીને) મારો નિર્વાહ કરું છું, મારા પિતા વૃદ્ધ છે; મારી માતાને હું એકનો એક પુત્ર છું, કોણ જાણે શા કારણથી તમારા માણસો મને બાંધીને અહીંયાં લાવ્યા છે.”

રાજા બોલ્યો કે:—“અશોકનગરનો અશોકચંદ્ર નામનો રાજા અમારો દુશ્મન છે, તેથી તે નગરમાં રહેનારા બધા (અમારા) દુશ્મન જ છે. પરંતુ સેવકોએ તો બહારગામ જતાં તે રાજાના મંત્રિપુત્રને પકડવાને માટે માર્ગ રોક્યો હતો. પણ તે હાથમાં આવ્યો નહિ; તેના બદલે તું બંધાય ગયો.”

પ્રિયંકર બોલ્યો કે:—“હે સ્વામિન્! તો મારા જેવા ગરીબને બંધનમાં રાખવાથી આપને શું ફાયદો થવાનો છે? મને આખા નગરમાં કોઈપણ ઓળખતું નથી. [આ તો એવું થયું કે-] રોગ-વ્યાધિ બીજાને થયો હોય અને શોક ત્રીજાને કરવો. આંખો દુઃખતી હોય ત્યારે કાન બાંધવા, દુશ્મનાવટ રાજાની સાથે અને નિરપરાધી મારા જેવા વાણિયાને બાંધ્યો (એ ક્યાંનો ન્યાય?).” કહ્યું છે કે:—

“અપરાધ બીજાએ કર્યો હોય અને બીજાના સાથે [આફતો] પડે છે. જેમકે અપરાધ રાવણે કર્યો અને વાનરોએ બાંધ્યો સમુદ્રને.”-૧૨૧

તેની વચન આતુરીથી પદ્મિપતિ આશ્ચર્ય પામીને કહેવા લાગ્યો કે:—“હે કુમાર! જો તું મારા કહ્યા પ્રમાણે કરે તો હું તને સુક્ત કરું.”

“કુમારે કહ્યું કે:—“તે શું?”

“રાજા બોલ્યો કે:—“મારા સેવકોને શુભ રીતે તારા મકાનમાં સાત દિવસ સુધી છુપાવીને રાખ કે જેથી તેઓ ત્યાં રહીને રાજપુત્રને અથવા મંત્રિપુત્રને બાંધીને અહીં લાવે, [અને] હું મારા વેરનો બદલો વાળું.”

કુમારે કહ્યું કે:—“એવું અકાર્ય હું કોઈપણ રીતે નહિ કરું. ભલે જે થવાનું હોય તે થાય.” કેમકે:—

“અકર્તવ્યં ન કર્તવ્યં, પ્રાણૈઃ કણ્ઠગતૈરપિ ।

સુકર્તવ્યં તુ કર્તવ્યં, પ્રાણૈઃ કણ્ઠગતૈરપિ ॥ ૧૨૨ ॥

કેઠે પ્રાણ આવી જાય તો પણ ન કરવા યોગ્ય કાર્યનું આચરણ ન કરવું, [અને] કરવા જેવું હોય તે કેઠે પ્રાણ આવી જાય તો પણ કરવું જ.”-૧૨૨

(વળી) રાજાની વિરુદ્ધ કાર્યનું આચરણ કરવાથી જીવિતનો પણ યાંશ થાય. કેમકે:—
“(જે લોકો) દેશ વિરુદ્ધ, ગામ વિરુદ્ધ અથવા રાજાની વિરુદ્ધ કામ કરે છે, તેઓ અહીંયાં બંધન, કલેશ અને મરણને પ્રાપ્ત કરે છે.”-૧૨૩

(આ પ્રમાણે સાંભળીને) શુદ્ધે થએલા રાજાએ સેવકોને હુકમ કર્યો કે:—“આને

‘લાકડાની બેડીમા નાખો’ તેથી તેઓએ તેને લાકડાની બેડીમા નાખ્યો. (અને) તેની આસપાસ પહેરેગીરા રહેવા લાગ્યા (પછી) કુમાર વિચાર કરવા લાગ્યો કે—શુભએ કહ્યું છે કે વિષમ સડટ ઉપસ્થિત થયે છતે વિશેષે કરીને ઉપસર્ગાદર સ્તોત્રનું સ્મરણ કરવું તેથી તેને ‘ઉપસર્ગાદર પાસ’ થી શરૂ થતું ઉપસર્ગાદર સ્તોત્ર એક ચિત્તે ૧૨૦૦૦ ખાર હજાર વાર ગણ્યું તે વખતે દુશ્મન રાજના મનમા વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે—આ બિચારાને છોડી મૂકવા દે એને રાખી મૂકવાથી શો લાભ? તે અવસરે તેની સભામા વિદ્યા સિદ્ધ એવો કોઈ જ્ઞાની પુરુષ આવ્યાને રાજને આશીર્વાદ આપીને ત્યાં બેઠો રાજાએ (પણ) કુશળ સમાચાર પૂછવાથી તે જોત્યો કે—

“રાજાએની મૌમ્યદષ્ટિથી, પ્રજાજનોના હિતગરી વાક્યોથી અને મધધીજનોના અતઃકળ્પના વાત્સલ્યથી હું નિરંતર સુખી છું”-૧૨૪

રાજાએ ફરી પૂછ્યું કે—“[હિ જ્ઞાની પુરુષ!] તમે શુ શુ જાણો છો?”

તેણે કહ્યું કે—“અવિત-મરણ, ગમનાગમન, રોગ, યોગ, ધન, કલેશ, સુખ, દુઃખ અને (માણસોનું) શુભાશુભ (બધું) જાણુ છું”-૧૨૫

પશ્ચિપતિએ કહ્યું કે—“તો તું કહે કે—અમારા દુશ્મન એવા અશોકચંદ્ર રાજાનું મરણ ક્યારે થશે, કે જેણે અમારાં મુલક લઈ લીધો છે?”

સિદ્ધ પુરુષ જોત્યો કે—“હું એકાતમા કહીશ”

રાજાએ કહ્યું કે—“જાહીયા જાધા મારા પોતાના માણસો જ છે, માટે તું કહે” સિદ્ધે કહ્યું કે—

“પદ્મકર્ણો મિચતે મન્ત્ર, ચતુષ્કર્ણો ન મિચતે ।

દ્વિકર્ણસ્ય તુ મન્વસ્ય, પ્રહ્લાડપ્યન્ત ન ગચ્છતિ ॥ ૧૨૬ ॥

શુભ વાત છ જાને જાય તો તેનો લેદ પ્રગટ થઈ જાય છે, ચાર જાને થયેલી વાત બંહાર આવતી નથી, (અને) બે કાનની વાત તો બ્રહ્મા પણ જાણી શકતા નથી”

પછી રાજાના કાનમા તેણે અશોકચંદ્ર રાજાના મરણનો સમય કહ્યો અને આ બાબતમા જરા પણ સંદેહ નથી પછી રાજાએ પ્રગટપણે પૂછ્યું કે—“તેની ગાદીએ કોણ બેસશે—આવશે?” તેણે એક ક્ષણભર ધ્યાન ધરીને કહ્યું કે—“[હિ રાજા!] તેની પછી તેના પુત્રોને રાજ્ય મળશે નહિ તેમજ તેના જોત્રમા પણ તેનું રાજ્ય નહિ જાય, પરંતુ [પ્રિય-કર નામના વાણિયાના] જે છોકરાને તમે લાકડાની બેડીમા નાખ્યો છે, તે જ પુત્રવત્તને તેનું રાજ્ય દેનતાઓ પોતે આપશે”

રાજા જોત્યો કે—“હિ સિદ્ધ! આવું ઢગધડા વગરનું શુ જોલે છે? તારૂ જ્ઞાન જાણી લીધું આને તે વળી ગન્યલક્ષ્મી યથાથી હોય? ધન વગર બહાર નીકળી પડેલા આ

વાણિયાનું નામ પણ કોઈ જાણતું નથી. જેનું પુણ્ય બક્ષવાન હોય તેનું નામ તો સર્વત્ર પ્રસિદ્ધિમાં હોય છે.” કહ્યું છે કે:—

“નળરાજ, ગમ, પાંડવ, જેવા પુણ્યશાળીઓનાં નામ આખા જગતમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે, ન્યારે કેટલાકનાં નામ ઘરમાં પણ જાણીતાં હોતાં નથી.”—૧૨૭

સિદ્ધ પુરુષ બોલ્યો કે:—“આમાં શંકા કરશો નહિ.” આ વાત સાચી ન લાગતી હોય, તો ગઈકાલે તમે શું ખાધું હતું તે ભોજનનાં નામ કહી દઉં.”

રાજાએ કહ્યું કે:—“તું કહે.”

પછી સિદ્ધ બોલ્યો કે:—“ઘી અને ખાંડ વાળા લાડવા અને પાંચ વડાં, મગ અને અંડદની વડી, છાશ અને પાન ખાધું હતું.”—૧૨૮

આ પ્રમાણે સાંભળીને રાજાએ તે સત્ય માન્યું. એવામાં કોઈક સભામાંથી બોલ્યું કે:—“શ્રુદ્ધામણિને જાણવા વાળા લોકો ખતી ગયેલી વાર્તા જાણે છે, પરંતુ આગામી વાત તેઓ જાણી શકતા નથી.”

રાજાએ ફરીને પૂછ્યું કે:—“(હે સિદ્ધ !) આજે હું શું ભોજન કરીશ.”

સિદ્ધ પુરુષે કહ્યું કે:—“(હે રાજા !) મગનું પાણી આજે તમે જમશો અને તે પણ સાંજના સમયે.”

રાજાએ કહ્યું કે:—“આ તો ખીલકુલ અસત્ય છે. મારા શરીરે આરોગ્ય વર્તે છે અને તાવ વગેરે કંઈ પણ નથી અથવા બધું હમણાં જ જણાઈ આવશે.” સલાના માણસોને આશ્ચર્ય લાગ્યું.

સિદ્ધ પુરુષે કહ્યું કે:—“હે દ્વામિન ! જો આ વાત મારી સાચી પડે તો નક્કી સમજજે કે પ્રિયંકરને લવિષ્યમાં રાજ્ય મળશે જ.”

રાજા બોલ્યો—“તે કયા દિવસે ?”

સિદ્ધ પુરુષ બોલ્યો કે:—“માહ મહિનાના અજવાળીઆ પખવાડિયામાં, પૂર્ણિમા અને શુરુવારના દિવસે પુષ્યનક્ષત્રના વિષે પ્રિયંકર રાજા થશે, તેમાં શંકા નથી.”—૧૨૯

રાજાએ તે જ ક્ષણે પ્રિયંકરને છૂટો કર્યો અને ઉત્તમ વસ્ત્રો વડે સત્કાર કરીને પોતાના ઘેર લઈ ગયો. કેમકે:—

“કપ્પડ પગિ પગિ લહઈ, કે કંચણની રાસિ;

રાયભાણુ કેતા લહઈ, કે ન લહઈ સાખાસિ.—૧૩૦

કેટલાક (માણસો) ડગલે ને પગલે કપડાં મેળવે છે, કેટલાક સોનાના ઢગલા મેળવે છે, કેટલાક રાજા તરફથી માન-સન્માન મેળવે છે અને શાખાશી તો કાણુ નથી મેળવતા ? અર્થાત્ શાખાશી તો બધા મેળવે છે.”

વિના પણ તેની સાથે પાણીચડણ કર્યું. (અને પહેરામણીમાં) પુષ્કળ ધન, ઘોડા, વગેરે આપ્યું. (રાજાએ આપેલા આવાસમાં રહેતો થકો તે પોતાની પ્રિયા સાથે વિચારવા લાગ્યો કે આ બધો ઉપસર્ગાહર સ્તોત્રનો પ્રભાવ છે. કારણ કે:—

“વિપત્તિના સ્થાને સંપત્તિ, લાકડાની જેડીના બટલે લગ્ન, અપમાનને સ્થાને માનની પ્રાપ્તિ. એ બધું પુણ્યનું જ ફળ છે.”—૧૩૫

પછી રાજાએ પ્રિયંકરને તેની પત્ની સહિત દુર્ગમનના બચને લીધે રાત્રિના સમયે પોતાના સેવકોની સાથે પંચમીના દિવસે અશોકપુરે પહોંચાડી લીધો. [ત્યાં જઈને] પત્ની સહિત કુમારે પોતાના માતાપિતાને પ્રણામ કર્યાં. દેવની વાણી સત્ય થઈ અને માતાપિતા રાજ થયાં. આ પ્રમાણે પ્રિયંકરને વસુમતી નામની પ્રથમ પત્ની વધે.

બધા વ્યવસાયમાં કુશળ એવા પ્રિયંકર કુમારે કુટુંબનો બધો ભાર માથે લઈ લીધો. પિતા તો વિનયીપુત્રના પ્રતાપે પુણ્યકર્મ જ કરવા લાગ્યો. કેમકે:—

“તે પુત્રા વે પિતુર્ભક્તાઃ સ પિતા ચક્તુ પોષકાઃ ।

તન્મિત્રં યત્ર વિશ્વાવઃ, સ માર્યા યત્ર નિવૃત્તિઃ ॥ ૧૩૬ ॥

તે જ [સાચા] પુત્ર છે કે જે પિતાની ભક્તિ કરે, તે જ [સાચા] પિતા છે કે જે પોષક હોય; તે જ [સાચો] મિત્ર છે કે જ્યાં વિશ્વાસ મૂકી શકાય અને તે જ [સાચી] સ્ત્રી છે કે જેની પાસેથી શાંતિ મળી શકે.”

એક વખતે પ્રિયંકર શ્રીદેવગુરુનું સ્મરણ તથા નમસ્કારમંત્ર અને ઉપસર્ગાહર સ્તવન વગેરેનો વિશેષ જાપ-ધ્યાન કરીને સૂઈ ગયો હતો. ત્યારે રાત્રીના પાછલા પ્રહરના વિષે તેણે મહા આશ્ચર્યકારક સ્વપ્ન જોયું. (પછી) તુરત જ જાગૃત થઈને નમસ્કારમંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. કેમકે:—

“જિણસાતણસ્ત સારો, ચઢદસપુવ્વાળ જો સમુદ્ધારો ।

જસ્ય મળે નવકારો સંસારો તસ્સ કિં કુણહ ॥ ૧૩૭ ॥

પસો મંગલનિલબો, દુહવિલબો સયલસંતિજળબો ચ ।

નવકારપરમમતો ચિત્તિચમિત્તો સુહં દેહ ॥ ૧૩૮ ॥

જિનશાસનના સારરૂપ અને ચઢદપૂર્વમાંથી જેનો ઉદ્ધાર કરેલો છે, તે નવકાર મંત્ર જેના મનમાં-હૃદયમાં જાગૃત છે, તેને સંસાર શું કરી શકે? આ નમસ્કાર. મહામંત્ર મંગલના સ્થાનરૂપ, દુઃખનો નાશ કરનાર, અને સમસ્ત શાંતિને કરનાર છે અને તે ચિંતવન માત્રથી સુખને આપનારો છે.—૧૩૭, ૧૩૮.

[પછી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે—] મેં પહેલાં વૃદ્ધ પુરુષોના સુખેથી સાંભળ્યું છે કે—[ઉત્તમ] સ્વપ્ન જોઈને નિદ્રા કરવી નહિ. વિવેકવિકાસ (સર્ગ. ૧, શ્લોક ૧૪)માં કહ્યું છે કે:—

“સુસ્વપ્ન પ્રેક્ષ્ય ન સ્વપ્ન્ય, કથ્યમહિ ચ સદ્ગુરો ।

દુ સ્વપ્ન પુત્રારાલોક્ય, કાપ પ્રોક્તવિપર્યય ॥ ૧૩૧ ॥

માઝ ન્વમ્ નેધને મ્હ ન જલું અને તે દિવસ ઉઘ્યા પછી મદ્દશુરને કહેવું, [અને] ખગણ સ્વમ્ નેધને ઉપર ઠહું તેનાથી ઉત્તર કવુ અર્થાત્ સૂઈ જવુ અને ડોઢને પણ કહેવું નહિ ”

મનારમા પોતાને આપેલા ન્વમ્નુ ન્વટપ પોતાના પિતાને નિવેદન કર્યું, તે આ પ્રભાતે—[હે પિતા !] મેં માગ પોતાના ગરીબાવી આત્મકા જે બીને, તેને જુલ જુલ ગરીબ, તે આત્મકાથી આખા અગોકપુને ધીમે ધીમે ઘીંગ લીધુ ત્યાંપછી માગ પોતા ॥ ગરીબને અમિમા ગણતુ લેયુ (અને) જેટલામા પાણીવી તેને ગાત કવવા ગયો, તેટલામા હું લગત વધ ગયો આ ન્વમ્નુ કેવા પ્રમગ્નુ ફલ અને પ્રાપ્ત થયે ?

પામદત્તે કહ્યુ કે—“ત્રિવિક્રમ ઉપાધ્યાયની પાને જલને પૂઠ બીજા કોઈની આગળ ન કહીશ, [જાણુ કે] તે ન્વમ્નુઅને લાગુકાર છે” કાન્તુ કે—

‘પાત્રે ત્યાગી ગુણે રાગી ભોગી પરિજનૈ સદ્ ।

શાસ્ત્રે યોદ્ધા રણે યોદ્ધા, પુરુષ પચ્છલ્પણ ॥ ૧૪૦ ॥

પાત્રને વિષે દાન દેનારો, શુભવાન પ્રત્યે અનુગમવાળો, ન્વજન માથે ભોજન કરનારો, ગામ્નુને લાગુકાર અને મગમગા યુદ્ધ કરનારો—[ઉત્તમ] પુરુષના આ પાત્ર લક્ષણો છે ”

પછી પ્રિયકર કુમાર ઉપાધ્યાયના ઘેર ગયો ત્યાં આગળ તેના જે પુત્રો ગામ્નુ અધ્યયન કરતા તેના દેખવામા આ-આ તેઓને પૂછ્યુ કે—ઉપાધ્યાય ક્યા છે ? મોટા પુત્રે કહ્યુ કે

“મૃતકા યત્ર જીવતિ, નર્ત્રીયા ઉચ્છવસન્તિ ચ ।

સ્વગોપકલ્પો યત્ર તદ્દ્યુદ્દેઽસ્તિ દ્વિજોત્તમ ॥ ૧૪૧ ॥

મૃતના ત્યાં જીવતા વાય છે અને નિર્હવ શ્યાનોશ્યામ લે છે તથા સ્વગોપમા ત્યાં જવક થયા કહે છે, તે યે એ શ્રેષ્ઠ જ્ઞાતા છે, અર્થાત્ હુદાગના ઘેર ગયા છે ”

પછી પ્રિયકર પોતાની ખુદિથી તે હુદાગને ઘેર ગયો છે તેમ અમજીને ત્યાં ગયો ત્યાંથી તેને જવાણ મળ્યો કે—છત્રી તંયાગ કગવીને હમણા જ તે પોતાના ઘેર ગયા પછી પાછો આવીને તેના નાના પુત્રને પૂછ્યુ તેણે કહ્યુ કે—

“જગતા મનસિર્વં પ્રીતિઃ જલજૈ સદ્ ।

ઉપકારિ ધનાધાર, મત્પિતા તત્ર વિચરે ॥ ૧૪૨ ॥

ત્યાં જાતો ॥ થતા રેય, કાલની માથે ત્યાં પ્રાપ્તિ રોય, જે ઉપકારક રોય અને જે વનના માધાર રૂપ રેય ત્યાં માગ પિતા છે ”

કુમાર તેઓની ખુદિયા આશ્ચર્ય પામ્યો મુ નચાવે જયા છે ? આ પ્રભાતે તેનું

કહેવું સાંભળીને તેના બે પુત્રો પણ આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા. કુમાર સરોવરે ગયો અને ઉપાધ્યાયને મળ્યો. ત્યાં તેને પ્રણામ કરીને એકાંતમાં પોતાના સ્વપ્નની વાત તેણે (ઉપાધ્યાયને) કહી. સ્વપ્ન સાંભળીને મનમાં ઘોળાતો હોય તેમ ઉપાધ્યાય ક્ષણવાર સ્તબ્ધ થઈ ગયો. આ સ્વપ્ન રાજ્યને દેનારું છે. ફરી ફરીને તેને (પ્રિયકરને) પૂછવા લાગ્યો. પછી કુમારની સાથે પોતાના ઘર તરફ જવા લાગ્યો તેટલામાં જ હાથમાં પકડેલા અક્ષતથી ભરેલા થાળની અંદર મૂકેલા શ્રીફળવાળી સ્ત્રીઓનું ટોળું સામું આવતું દેખાયું. પંડિત તે જોઈને વિચારવા લાગ્યો કે—વધામણી તો સન્મુખ જ આવી. ત્યારપછી મસ્તક પર લાકડાનો ભારે ઉપાડીને આવતો માણસ મળ્યો. આ શુકન પણ રાજ્યને સૂચવનારું છે. કહ્યું છે કે:—

“ પ્રવેશે નિર્ગમે વાપિ, પટ્ટો ભવતિ સન્મુખઃ ।

તસ્ય રાજ્યં સમાદેયં, શકુનજ્ઞેન નિશ્ચિતમ્ ॥ ૧૪૩ ॥

(નગરમાં) પેસતાં કે નીકળતાં જો લાકડાનો ભારે સામો મળે તો તેને રાજ્યની પ્રાપ્તિ થાય, એમ શકુનના જાણનારાઓએ નિશ્ચિત કરેલું છે. ”

નગરમાં આગળ જતાં તેમને ઘરૂં ભરેલો ઘડો મળ્યો. એટલે પંડિત બોલ્યો કે:—
“ કુમાર ! શુકન તો ઉત્તમ પ્રકારનાં થાય છે. ” કુમારે કહ્યું કે:—“ કેવી રીતે ? ” પંડિતે કહ્યું કે:—“ પહેલાં વધામણું, પછી લાકડાનો ભારે અને પછી વળી આ ઘરૂંનો ભરેલો ઘડો. ” કુમારે કહ્યું કે:—“ આ ઘડામાં શું છે ? ” તે બોલ્યો—

“ મદઃ પ્રમાદઃ કલહશ્ચ નિદ્રા, દ્રવ્યશ્ચયો જીવિતનાશનં ચ ।

સ્વર્ગસ્ય હાનિઃ નરકસ્ય પન્થા, અષ્ટાવનર્થાઃ કરકે વસન્તિ ॥ ૧૪૪ ॥

આ ઘડામાં મદ, પ્રમાદ, કલહ, નિદ્રા, દ્રવ્યનો ક્ષય, જીવિતનો નાશ, સ્વર્ગની હાની અને નરકની પ્રાપ્તિ, આ આઠ અનર્થો રહેલા છે. ”

કુમારે કહ્યું કે:—“ હે પંડિત ! જેમાં અનર્થ હોય તે ઉત્તમ શકુન કેમ ગણાય ? ” પંડિતે કહ્યું—આવા પ્રકારની કંઈ ચીજ હોય ? તેણે કહ્યું—ઘરૂં, તો પછી આ ઘરૂં ભરેલો ઘડો છે અને તેને શકુનશાસ્ત્રના જાણકારોએ ઉત્તમ શકુન તરીકે માનેલો છે. ”

“ કન્યાસાધુમહીશમિત્રમહિપીદૂર્વાદિવર્ધાપનં

વીણામૃન્મણિચામરાક્ષતફલં છત્રાવજ્જદીપધ્વજાઃ ।

વસ્ત્રાલંકૃતિમચમાંસકુસુમસ્વર્નાદિસદ્ધાતવો

ગોમીનાં દધિદર્પણાગ્નિવિમલાઃ શ્રેષ્ઠાઃ કૃતા દક્ષિણે ॥ ૧૪૫ ॥

કન્યા, સાધુ, રાજા, મિત્ર, ભેંશ, દર્લ વગેરે વધામણીની વસ્તુઓ, વીણા, માટી, મણિ, ચામર, અક્ષત ફળ, છત્ર, કેમલ, દીપક, ધ્વજ, વસ્ત્ર, અલંકાર, ઘરૂં, માંસ, પુષ્પ, સોનું વગેરે ઉત્તમ ધાતુઓ, ગાય, માછલાં, દહીં, દર્પણ, અગ્નિ આ બધી વસ્તુઓ જમણી બાજુએ મલે તો તે શ્રેષ્ઠ છે. ”

આ પ્રમાણે માલગીને કુમારે પ્રમુદિત થઈને, રાકુનની ગાઠ બાધી અને તેની સાથે માથે તેના ઘેર ગયો ત્યાં પડિતે બહુમાનપૂર્વક પોતાની સોમવતી નામની પુત્રી આપવા માટે પ્રાર્થના કરી કુમારે કહ્યું—હું તો એ વાત પણ બહુતો નથી, મારા પિતા જ તે બાણી શકે, હું તો ફક્ત સ્વપ્નદ્રષ્ટા પૂછવા માટે જ અહીં આવ્યો છું, તેના બદલામાં કન્યાદાન તે કેવું ? હું પૂછું છું જુદું, આપ જવાબ જુદો આપો છો, મીઠું માગતા કપૂર આપવા જેવું અને ધી માગતા ઉત્તમ વસ્ત્ર જેવી આપવા જેવું તમે ક્યું છે પડિતે કહ્યું કે — તમે તમારા ઘેર બાણો, તમારા પિતાને હું વાત કઠીશ (કાનુ કે) અપડવ (માણુ) આગળ વાત કહેવાથી તેના હૃદયમાં તે વાત ટકતી નથી પછી તે પોતાના ઘેર ગયો, પિતાનો આગળ બધું સ્વપ્ન નિવેદન કર્યું તેના પિતા (પાસદત્ત) પડિત પાસે ગયા અને પૂછ્યું કે — “સ્વપ્નના વિચારનું [ફળ] સ્વપ્ન તમે ત્યાં ડાગણુમાં ન કર્યું ?” પડિતે કહ્યું કે — આ સ્વપ્નથી એમ જણાય છે કે—તે આ નગરનો ગણ થશે ડાગણુ કે સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં આ પ્રમાણે કહેવું છે કે —

“અન્નૈશ્વ વેપ્રયેદ્ યસ્તુ ગ્રામ નગરમેવ વા ।
સ ગ્રામે નગરે દેશે, મળ્ડલે પાર્થિવો ભવેત્ ॥૧૪૬॥
આસને શયને યાને, શરીરે વાહને ગૃહે ।
દહ્યમાને વિપુષ્યેત, તસ્ય ધી સર્ગતોમુસી ॥૧૪૭॥
સમઘાતોઃ પ્રજાતસ્ય, ધાર્મિકસ્યાતિનોહજ ।
શાન્તપુસો જિતાસ્ય સ્વપ્નો સત્યો ગુમાશ્ચુર્મો ॥૧૪૮॥
રાત્રેચ્ચતુર્થયામે તુ દૃષ્ટ સ્વપ્ન ફલપ્રદ ।
માસૈર્દ્વાદશમિ પદ્મિ-સ્તિમિરેકેન ચ ક્રમાત્ ॥૧૪૯॥

(સ્વપ્નમાં) જે માણસ પોતાના આત્મગાથી જામ કે રાહેરને વાંટી લે, તે ગામ, નગર, દેશ કે મહાનગર રાજ થાય વળી સ્વપ્નમાં જે માણસ પોતાના આત્મનને, પથારીને, વહાણને, શરીરને, વાહનને તથા ઘરને મળગતા જુઓ તેને સર્વ પ્રકારે લક્ષ્મી આવી મલે છે જેની બાધી ધાતુઓ સગળી હોય, જે બહુ ચાત, ધાર્મિક, કોઈ પણ બાતના રોગથી રહિત, અને જિતેન્દ્રિય હોય એવા પુરુષના જોવામાં આવેલા શુભ કે અશુભ સ્વપ્ન માથા હોય છે રાત્રીના ચારે પ્રહરમાં આવેલા સ્વપ્ન અનુક્રમે ખાગ મહિને, છ મહિને, ત્રણ મહિને અને એક મહિને ફળદાયક થાય છે” — ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯

આ પ્રમાણે માલગીને ‘દેવવાણી પણ સત્ય થઈ’ એમ મનમાં ચમકીને પાસદત્ત શેઠ હર્ષિત થઈને પડિતને કહ્યું કે — “(હે પડિતવર્યા!) તમે કહેવું બધું માથું છે, કારણ કે મરવે કહેલા શકુન-સાચો અન્યથા ન હોય” પડિતે કહ્યું કે — “તે જ કારણથી મેં તમારા પુત્રને માગી પુત્રી આપી છે” શેઠે એ વાત કબુલ રાખી સારું મુહૂર્ત જોઈને શેઠે પોતાના પુત્રનું પડિતની પુત્રી માથે મોટા ઉત્સવપૂર્વક લગ્ન કરાવ્યું હતું મોચન

વખતે પંડિતે ધન, સુવર્ણાદિક પુષ્કળ આપ્યું, તે લઈને પોતાની પ્રિયા સાથે તે પોતાના ઘેર આવ્યો. આ પ્રમાણે જૈનધર્મ પાળનાર બ્રાહ્મણ પંડિતની સોમવતી નામની પુત્રી પ્રિયંકરની બીજી સ્ત્રી થઈ.

એક વખત તેના ઘરની નજીકમાં દાની, માની, ચતુર અને ઔદાર્ય ગુણમાં આગળ પડતો ધનદત્ત નામનો એક કોટયાધિપતિ રહેતો હતો. તેની કીર્તિ અને ગુણોને સૌ કોઈ વખાણતા હતા. કેમકે:—

“દાનેન વર્ધતે કીર્તિ-લક્ષ્મી પુણ્યેન વર્ધતે ।

વિનયેન પુત્રવિત્તં, ગુણાઃ સર્વે વિવેકતઃ ॥ ૧૫૦ ॥

દાનથી કીર્તિ વધે છે, પુણ્યથી લક્ષ્મી વધે છે; વિનયથી ધન વધે છે અને બધાં ગુણો વિવેકથી વધે છે.”

તેને ધનશ્રી નામની સ્ત્રી, જિનદાસ અને સોમદાસ નામના પુત્રો તથા ચાર પુત્રીઓ હતી. ધનદત્ત શેઠે નવો આવાસ કરાવવા માટે આરું સુદૂર્ત કઢાવ્યું. પહેલાં શુભદિવસે ભૂમિશોધન કરાવી વાસ્તુશાસ્ત્રની વિધિ પ્રમાણે આવાસ કરાવવાની શરૂઆત કરી. આ સંબંધમાં કહ્યું છે કે:—

“દુઃખં ચ દેવતાસન્ને, ગૃહહાનિચતુષ્પથે ।

ધૂર્તમાત્યગૃહાભ્યાસે, સ્યાતાં સુતધનક્ષયૌ ॥ ૧૫૧ ॥

લક્ષ્મીનાશકરઃ ક્ષીરી, કણ્ટકી શત્રુભીષદઃ ।

અપત્યઘ્નોઽફલી તસ્મા-દેવાં કાષ્ટમપિ ત્યજેત્ ॥ ૧૫૨ ॥

મૂર્ખાધાર્મિકપાત્રિન્ડ-પતિતતનુરોગિણામ્ ।

ક્રોધિનંત્યજહતાનાં, પ્રતિવેશ્મકતાં ત્યજેત્ ॥ ૧૫૩ ॥

પ્રથમાન્ત્યાયામવર્જા, દ્વિત્રિપ્રહરસમ્ભવા ।

છાયા વૃક્ષધ્વજાદીનાં સા સદા દુઃખદાયિની ॥ ૧૫૪ ॥

દેવમંદિરની પાસે આવાસ કરવાથી દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે, ચતુષ્પથ (ન્યાં ચાર રસ્તાઓ ભેગા થતા હોય ત્યાં) માં કરવાથી ઘરની હાનિ થાય છે. ધૂર્ત તથા અમાત્યના ઘર પાસે કરવાથી પુત્ર અને ધનનો ક્ષય થાય છે. દુધવાળા આડતું લાકડું ઘર બનાવવામાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે તો લક્ષ્મીનો નાશ થાય છે, કાંટાવાળા આડતું લાકડું ઉપયોગમાં લેવામાં આવે તો શત્રુ તરફના ભયને તે ઉત્પન્ન કરે છે તથા ફલ નહિ આપનારા આડના લાકડાનો પણ ઉપયોગ નહિ કરવો કારણ કે તે સંતાનનો નાશ કરે છે. (વળી) મૂર્ખ, અધર્મી, પ્રાળંબી, ચારિત્રહીન, શરીરના રોગવાળા, ક્રોધી, ભંગી, ઢંઢ અને અભિમાનીઓના, પાડોશને છોડી દેવો. [તથા] પહેલો અને ચોથો પહોર છોડીને, બીજા અને ત્રીજા પહોરની વૃક્ષ કે ધ્વજ વગેરેની છાયા જો ઘર ઉપર પડતી હોય તો તે હમેશાં દુઃખને આપનારી છે. ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૫૪.

કેટલાક દિવસે આવામ તૈયાગ થઈ ગયો નિજ્યમુદ્ધર્તમા વગ્ની ડાખી ખાનુએ દેવાલયની સ્થાપના કરીને, શ્રીમદ વાત્સલ્ય (સઘની લક્ષિત), ગરીબોને દાન વગેરે આપીને, ધનદત્ત શેઠ પોતાના પરિવાર મહિત નવા આવાસમા ગહેવા લાગ્યો ત્યા રહેતા ત્રણ દિવસ થયા પછી ચોથા દિવસની રાત્રિએ ધનદત્ત ઘરની અદગ નિરાતે સૂતો, મવારમા જાગ્યો ત્યારે તેણે પોતાને આગણામા પલગ પર સૂતેલો જોયો અને આઠાશમા તારાઓ ઉગેલા પણુ જોઈને ધનદત્ત વિચ્ચ પામ્યો બીજા દિવસે પણ નમઝગ મત્ર અને ઇષ્ટ દેવતાના અમરણ પૂર્વક તે જ નવા આવાસમા બને ખારણા બધ કરીને તે સૂઈ ગયો, (પરતુ) સવારમા તે જ પ્રમાણે પોતાને બહાર સૂતેલો જોઈને તે ચિંતાતુર થયો ત્રીજે દિવસે પણ રાત્રિએ ધૂપ ઉવેખીને સૂઈ ગયો તો પણ તેમજ થયુ આથી તે મનમા બહુ જ ખિન્ન થઈ ગયો, તેના કુટુંબમાથી કોઈ પણ ત્યા સઈ રહેતુ, તે પણ સવારમા આગણામા જ સૂતેલુ જોવામા આવતુ આ પ્રમાણે થવાથી બધા માણુનો લયલીત થઈ ગયા અને તે આવાસમા કોઈ પણ શયન કરતુ ન હતુ

ધનદત્તે જાણુ કે—આ આવાસમા કોઈ પણ દુષ્ટ વ્યતરનો વામ હોનો જોઈએ કેટલાયે મત્રચાત્રના જાણુદારોને તે સળધમા પૂછ્યુ—તે બધા જેમ જેમ મત્રોપચાર કરવા લાગ્યા, તેમ તેમ વિશેષ ડરીને કોષે લગજોયો વ્યતર આવાસમા જનાર માણુનોના રાગીર લાગવા લાગ્યો (તથા) પુરુષ અને સ્ત્રીઓના પગપગ વેષ પગવર્તન ડગવવા લાગ્યો

આ કાણુથી ધનદત્ત શેઠ મનમા વિચારવા લાગ્યો કે—લલ ધન અર્થાને કરેલો આ આવાસ નદામો થયો અર્થાત્ મારા લાખ રૂપિયા ખરચવાનુ કાર્ પ્રયોજન ગહુ નહિ ચિંતામગ્ન થએલા એવા દગ્વાબના બહારના ઓટલા ઉપર બેઠેલા એ ધનદત્તને પ્રિય કરે પૂછ્યુ કે —“[હિ શેઠ !] હમણા તમે ચિંતાતુર કેમ દેખાઓ છો ?” શ્રેષ્ઠિએ કહુ કે — હે મત્યુરુપ ! કહુ છે કે —

“ ચિંતા વદદ સતીર, રોગુષ્પત્તી અ ચિત્તવિશ્મમજો ।

ચિંતાપ દુઘ્વલત્ત, નિદ્રાણાસો અમુક્ષાય ॥ ૧૫૫ ॥

ચિંતા રાગીરને ખાળે છે, ચિંતાથી રોગની ઉત્પત્તિ થાય છે, ચિંતાથી દુર્જલતા, નિદ્રાનો નાશ તવા ભુખનો નાશ થાય છે ”

કુમારે કહુ કે —ચિંતા ડગવાથી શુ ? કેમકે —

“ જ ચિય વિદિના લિદિય ત ચિય પરિનમદ સયલ્લોમસ્ત ।

ઇય જાણિરૂળ પીરા વિદુરે ચિ ન કાયરા દુતિ ॥ ૧૫૬ ॥

જે કોઈ વિધિના લેખ હોય છે, તે જ પ્રમાણે આખા જગતમા બને છે, એ પ્રમાણે મમજીને ધીગ પુરુષો કાયર થતા નથી ”—૧૫

તો પણ [હે બાગ્ચાણી !] તમાગી ચિંતાનુ કાગ્નુ જણાનો શેઠે પોતાના ઘગ્નુ

સ્વરૂપ તેની આગળ નિવેદન કર્યું. (અને કહ્યું કે:-) હે ભાઈ! જો તમે કાંઈ તેનો ઉપાય બાણતા હો તો કરો. તમે ધર્મવાન અને પરોપકાર પરાયણ છો. કેમકે:-

“વિરલા જાણંતિ ગુણા વિરલા પાલંતિ નિદ્વળે નેહં ।

વિરલા પરકજ્જકરા પરદુક્ષ્વે દુક્ષિયા વિરલા ॥ ૧૫૭ ॥

ગુણો બાણનારા વિરલા પુરુષો જ હોય છે, નિર્ધનાવાસ્થામાં રહેલું પાલન કરનારા વિરલા હોય છે; પારકાનું કામ કરી આપનાર વિરલા હોય છે અને પારકાના દુઃખે દુઃખી થનારા [પણ] વિરલા જ હોય છે.”

પ્રિયંકર બોલ્યો કે:-આનો ઉપાય કરવામાં આઠ દિવસ લાગશે, (અને) અત્યારે તો મારે કામ છે. શેઠ બોલ્યો-ઉત્તમ પુરુષો પોતાનું કામ મૂકીને પણ પારકાનું કામ કરે છે.

“હુંતિ પરકજ્જનિરયા નિઝકજ્જપરંમુહા સયા સુઅણા ।

ચંદો ઘવલેહ મહિં ન કલંકં અત્તણો ફુસહ ॥ ૧૫૮ ॥

સનનન પુરુષો હંમેશાં પોતાના કામમાં બેઠરકાર રહીને (પણ) પારકાનું કાર્ય કરવામાં તત્પર હોય છે. (જેવી રીતે) ચંદ્રમા આખી પૃથ્વીને ઉત્તર કરે છે પરંતુ પોતાના કલંકને ભૂંસતો નથી.”

તેમ જ વળી નૈષધં (સર્ગ. ૫ શ્લોક ૮૮) માં કહ્યું છે કે:-

“યાચમાનજનમાનસવૃત્તેઃ પૂરણાય યત જન્મ ન યસ્ય ।

તેન ભૂમિરતિમારવતીયં ન દ્રુમૈર્ન ગિરિમિર્ન સમુદ્રૈઃ ॥ ૧૫૯ ॥

યાચના કરનારા માણસોની મનોવૃત્તિને પૂર્ણ કરવા માટે જેનો જનમ નથી, તેનાથી જ આ ભૂમિ અત્યંત ભારવાળી છે, પરંતુ વૃક્ષો, પર્વતો કે સમુદ્રોથી તે ભારવાળી નથી.”

આ પ્રમાણેના શેઠના વચનોથી પ્રિયંકરે તે વાતનો સ્વીકાર કર્યો અને કહ્યું કે- તમારે કોઈ પણ જાતની ચિંતા કરવી નહિ. પછી ચૈત્ર મહિનાની અઠાઈમાં કુમાર નવા આવાસમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાની સ્થાપના કરાવીને, દીપક તથા ધૂપ વગેરે તેની પાસે કરવા પૂર્વક હંમેશાં મૌનપણે ૫૦૦ પાંચસો વખત ઉપસર્ગહર સ્તોત્રનો જાપ કરવા લાગ્યો. આઠમા દિવસે બાળકનું રૂપ કરીને વ્યંતર ત્યાં આવીને તેના ધ્યાનભંગ માટે કહેવા લાગ્યો કે-“(હે ઉત્તમ પુરુષ) તું દયાવાન છે તેથી રોગાક્રાંત એવા મારું રક્ષણ કર! રક્ષણ કર!” (આ પ્રમાણે બોલતા થકા) દશે આંગળીઓ મુખમાં નાખી તો પણ તે ન બોલ્યો. ફરી તે યુવાન થયો અને બોલ્યો કે-આને બાંધીને હું સમુદ્રમાં ફેંકી દઉં છું, એમ કહીને તેને કુદકો માર્યો. [તો પણ] તે ધ્યાનથી ચલાયમાન ન થયો. પછી, વળી તેને હજારો ઘોળાવાળવાળા વૃદ્ધનું રૂપ લીધું અને તે કહેવા લાગ્યો કે-હું નંદીશ્વરદ્વીપને વિષે યાત્રા કરવા માટે જઈ છું, તું પણ મારી સાથે આવ તો તને પણ હું યાત્રા કરાવું. કુમારે

વિચાર્યું કે-દેવતાને ઘોળા વાળ ન હોય, (અને) કોઈની સહાય વિના મનુષ્યોની ત્યાજવાની શક્તિ નથી [તેથી] આ જ તે દુષ્ટ વ્યતર હોવો જોઈએ, એમ સમજીને કુમાર વિશેષ પ્રજારે જાપ અને ધૂપ કરવા લાગ્યો, તેથી તે દુષ્ટ વ્યતર વીજળીના ઝળકારાની માફક લાગી ગયો. પછી તે (ધનદત્ત) શેઠ પાર્શ્વનાથ પ્રભુના સ્તવનનો જાપ કરીને, સુખપૂર્વક એ ઘરમા રહેવા લાગ્યો.

ધનદત્તે પોતાના કુટુંબની આગળ જણાવ્યું કે-પ્રિય કરનું લાગ્યું બહુ જ મોટું છે, એણે આપણા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે, તેથી તેને માગી શ્રીમતી નામની પુત્રી આપવા-પરણાવવા ઇચ્છું છું. સ્વજનોએ કહ્યું કે-વેધે યતાવેલું હૃદય મૂળમા તો મધૂર-મીઠું હતું જ તેમા વળી સાકર લગી ! અર્થાત્ ‘જોઈતું હતું અને વેધે કહ્યું’ પછી ધનદત્તે હર્ષ સહિત પ્રિય કરની સાથે પોતાની પુત્રીને પરણાવી (અને) ઇચ્છાચનના અવમરે ઘોડા, હાત, હીરાજડિત મુદ્રિકા, મોતી તથા વસ્ત્રો વગેરે પણ ખૂબ આપ્યા (પછી) પોતાની પત્ની સાથે તે પોતાના ઘરમા રહેવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે શેઠની પુત્રી શ્રીમતી નામની પ્રિય કરની ત્રીજી પત્ની થઈ.

પછી કેટલાક દિવસે, વ્યતરને દૂર કર્યાની વાત હિત કરે નામના મંત્રીશ્વરના માલજવામા આવી, કેમકે-ગ્રામ રીતે કરેલું પુણ્ય હજારો ગાખાવાળું [મિત્રય પર] થાય છે અર્થાત્ પ્રગટ રીતે નહિ કરેલું એવું પુણ્ય પણ હજારગણું ફળ આપે છે. પછી પ્રિય કરને યોલાવીને સુખ સમાચાર પૂછ્યા કારણ કે કહ્યું છે કે —

“આવો, પધારો, આ જગ્યાએ જિરાજો, તમને જોઈને મને આનંદ થયો, શા સમાચાર છે, કેમ નળગા દેખાઓ છો, ઘણા લાખા સમયે કેમ દેખાયા ? વગેરે લાપાથી-જાણેવડે વેગ આવેલા પોતાના સ્નેહીને જે આદ્યપૂર્વક યોલાવે છે, તેમને ઘેર સદા નિઃશક મનથી જલુ યોગ્ય છે”—૧૬૦

અહો કુમાર ! કોઈ પણ પ્રકારના સ્વાર્થ વગરનું તમારું પરોપકારીપણું મારા માલજવામા આવ્યું છે જેમકે —

“પરોપકારાય વદન્તિ નય, પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષા ।
પરોપકારાય હુદન્તિ ગાય, પરોપકારાય સતા વિમૂતય ॥ ૧૬૧ ॥
જલદો માસ્કરો વૃક્ષો વાતારો ધર્મદેશકા ।
પતેપામુપકારાણા, નાસ્તિ સીમા મદોતલે ॥ ૧૬૨ ॥

નદીઓ પરોપકારના માટે જ વહે છે, પરોપકારના માટે જ વૃક્ષો ફળ આપે છે, ગાયો પરોપકારના માટે જ હૃદય આપે છે, [અને] મનુષ્યોની વિભૂતિઓ પરોપકારના માટે જ હોય છે”—૧૬૧

વળી—“ મેઘ, સૂર્ય, વૃક્ષ, દાતાર અને ધર્મનો ઉપદેશ આપનારા [ગુરુઓ] ના ઉપકારની દુનિયા પર સીમા (હદ) જ નથી !”—૧૬૨

[માણસાનો] સ્નેહ પણ સ્વાર્થના કારણે હોય છે કહ્યું છે કે:—

“ જનમથી નિવાસ કરવાને લીધે વિંધ્યાચળ પર હાથીને પ્રીતિ હોય છે, સુગંધ આપવાના ઉપકારથી લમરાની કમળમાં પ્રીતિ હોય છે, એક ખીજના સંબંધને લીધે સમુદ્ર અને ચંદ્રને પરસ્પર પ્રીતિ દેખાય છે, (અને) પાણીના લોલથી ચાતક પક્ષી મેઘ પર પ્રીતિ રાખે છે—આ પ્રમાણે અર્વાચી કાંઈકને કાંઈક નિમિત્તને લઈને પ્રાણીઓની પ્રીતિ બંધાય છે; [પરંતુ] મયૂરને જે સ્નેહ વરસાદના પાણીમાં નિષ્કારણથી હોય છે તે જ સાચો સ્નેહ સમજવો. અર્થાત્ મયૂર અને મેઘની જેમ નિષ્કારણ અને નિર્દોષ પ્રીતિ તો વિરલ જ જોવામાં આવે છે.”—૧૬૩

[હે મહાપ્રભાવ !] તને બધા ઉપર નિઃસ્વાર્થ સ્નેહ છે, તેથી તારા યોગ્ય કાંઈક કાર્ય હું કહું છું. કુમારે કહ્યું કે:—“ હે મંત્રિન્ ! હું તો તમારો એવક છું, જે કાર્ય હોય તે કહો ” પછી મંત્રીએ પોતાની પુત્રીનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે નિવેદન કર્યું—એક દિવસે મારી પુત્રી પોતાની સખીઓ સાથે કીડા કરવાને વાડીમાં ગઈ હતી. ત્યાં કોઈક શાકિની, ડાકિની, ભૂત, પ્રેત, અથવા તો વ્યંતરનો દોષ તેને વળગ્યો છે. તે વાતને એક વર્ષ કરતાં વધારે સમય વીતી ગયો છે. તે સંબંધમાં ઘણા ઉપચારો કરવા છતાં પણ દુર્જનને જેમ સારા વચનોથી શુભ ન થાય તેમ તે બધા ઉપચારો નિષ્ફળ ગયા છે. વળી તે માટે બહુ દેવદેવીઓની માનતાઓ માની, ઘણા વૈદ્યોની દવાઓ કરી, પરંતુ કોઈક રોગ કહે છે, કોઈક ભૂતાદિ દોષ કહે છે અને કોઈક ગ્રહ વગેરેની પીડા છે એમ કહે છે. કહ્યું છે કે:—

“ વૈદ્યા વદન્તિ કફપિત્તમરુપ્રકોપં

જ્યોતિર્વિદો ગ્રહકૃતં પ્રવદન્તિ દોષમ્ ।

ભૂતોપસર્ગમથ મન્ત્રવિદો વદન્તિ

કર્મેતિ શુદ્ધમતયો યતયો વદન્તિ ॥ ૧૬૪ ॥

વૈદ્યો વાત, પિત્ત કે કફનો પ્રકોપ કહે છે, જ્યોતિષના જાણકારો ગ્રહનો દોષ કહે છે; માંત્રિકો ભૂતે કરેલો ઉપસર્ગ છે એમ કહે છે અને નિર્માળ બુદ્ધિવાળા સાધુ પુરુષો ધર્મનો જ દોષ બતાવે છે. ”

[આ પ્રમાણે] મોટી મુશ્કેલીમાં પડેલા એવા અમને શું કરવું કે શું ન કરવું તેની કાંઈ સમજણ પડતી નથી. (વળી) અષ્ટમી તથા ચતુર્દશીના દિવસે વિશેષ કરીને પીડા થાય છે, શરીર ભારે થઈ જાય છે, તે દિવસે તે કાંઈ ખાતી નથી, કાંઈ ખોલતી નથી અને પૂછીએ તેનો પણ કાંઈ ઉત્તર આપતી નથી, તેથી તેની સાથે કોઈ લગ્ન પણ કરતું નથી. માટે હે ત્રિયંકર ! પારકાનું લહું કરનાર એવો તું મારા પર કૃપા કરીને મારી ચિંતાને

દૂર કર અને કોઈ પણ ઉપાયે કાયદો કર આ બાળતમા જે ઝાંઝ ધન વગેરે ભેંધએ, તે તુ કહે તો હું તને પ્રથમથી જ આપુ પોતાના સત્તાન વગેરે માટે નહિ વાપરેલા એવા ધણા ભેગા કરેલા પણ અગ્નિર ધનથી શુ લાલ ? કેમકે —

“દૈવે ગુરો ચ ધર્મે ચ, સ્વજને સ્વસુતાવિપુ ।

અદ્ ધન સફલ ન સ્યાદ્, તેન કિં હુ જહેતુના ॥ ૧૬૫ ॥

દેવ, ગુરુ, ધર્મ, સ્વજન અને પોતાના પુત્રાદિકના ઉપયોગમા આવી જે ધન સફળ થતુ નથી, તેવા હું ખના હેતુરૂપ ધનથી શુ ?

કુમારે કહ્યું કે — અગ્નિ, ઠપૂર, કતૂરી વગેરે ધૂપની મામથી લાવો, કે જેથી હું કાંઈક તેનો ઉપાય કરુ, જો એનું પુણ્ય પ્રબળ હશે, તો મારો કરેલો ઉગ્રમ જરૂર સફળ થશે કહ્યું છે કે —

“ઉદયમ પ્રાણિના પ્રાય, વૃત્તોઽપિ સફલસ્તદા ।

‘‘યદા પ્રાચીનપુણ્યાનિ, સવલ્લાનિ ભવન્તિ હિ ॥ ૧૬૬ ॥

પ્રાણીઓએ કરેલો ઉગ્રમ પણ પ્રાયે ડગીને ત્યારે જ સફળ થાય છે, કે જ્યારે તેઓના પૂર્વ પૂર્યો પ્રબળ હોય છે ”

‘ મનિએ ધૂપ, ફૂલ વગેરે લાવીને તેને સમર્પણ કર્યા પછી કુમાર અષ્ટમી તથા અતુ-દંશીના દિવસે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાનું પુષ્પાદિકથી પૂજન કરીને તથા તેની સન્મુખ શ્રેષ્ઠ સુગંધવાળો ધૂપ કરીને, પ આમૃતનો હોમ કરીને નિરતર ઉપમર્ગાદર સ્તોત્ર પાઠ્યો. વખત ગણવા લાગ્યો (અને તેના પ્રભાવથી) પ્રધાન ગુચીને ધીમે ધીમે કાયદો થતો ગયો.

આ અવસરે કુમારનું શુ થયું તે સાલળો—પ્રિય કરના ઘેર કોઈક મધ્યમ વયનો નિર્ધન ગ્રાહણ દેગાતરથી આવ્યો, અને આગીવાદ દઈને તેની સન્મુખ બેઠો પ્રિય કર મધુર વચનોથી બોલ્યો કે — “હું દિનેત્તમ ! અહીં આપનું આગમન શા નિમિત્તે વધુ છે ?” તે બોલ્યો કે — “હું મત્પુરુષ ! તમારા લાયક કાંઈક કાર્ય છે ” ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે — “ખુશીથી તમે કહો, જો માગથી જાની નકશે તો કરીશ ” ગ્રાહણ બોલ્યો કે — “જો તમે મારી પ્રાર્થનાનો ભગ ન કરો તો જ પ્રાર્થના કર ”

“પરપત્યનાપવન્ન મા જ્ઞણિ ’ જ્ઞણુ પરિસ પુત્ત ।

મા ઉચ્ચરે વિ ઘટિજ્ઞસુ પત્યજમહો કયો જેણ ॥ ૧૬૭ ॥

પાત્રકાની પ્રાર્થના માબાળીને ભેગી ગ્રહેનાર એવા પુત્રને હે માતા ! તું જનમ જ ન આપીશ ! [અને] જે પારકાની પ્રાર્થનાનો ભગ કરે એવા પુત્રને તો તું ઉદરમા પણ ખારણ ન કરીશ ”

વળી હે પરોપકારી તું સાંભળ ! ઉત્તમ પુરુષો માટે પરોપકાર એ જ ઉત્તમ વસ્તુ છે. કેમકે:—

“આહીઓ (પુરુષ) ખેતરની રક્ષા કરે છે, ધન મહેલનું, ભસ્મ ઢાણાનું અને દાંતમાં રાખેલું એવું તરખણું પ્રાણોનું રક્ષણ કરે છે. આ પ્રમાણે જરૂર વસ્તુઓ પણ રક્ષણ કરે છે, તો પછી પારકા પ્રત્યે ઉપકાર નહિ કરનાર માણસથી શું ? અર્થાત્ પારકાપર ઉપકાર ન કરે તો માણસ તરખણાંથી પણ હલકો સમજવો.”—૧૬૮

આ પ્રમાણે ઘણું ઘણું કહીને તે ગ્રાહ્યો પોતાનું કાર્ય તેની આગળ નિવેદન કર્યું કે:—“હે ઉત્તમપુરુષ ! સાંભળ—સિંહલદ્વીપમાં સિંહલેશ્વર નામનો રાજા છે. તેણે એક મોટો યજ્ઞ માંડ્યો છે. ત્યાં તેની સમાપ્તિના ઉત્સવ વખતે દક્ષિણમાં બધા ગ્રાહ્યોને તે લક્ષ મૂલ્યવાળો એક હાથી આપવાનો છે; તેથી હું ત્યાં જઈશ. કારણ કે:—

“કિં કિં ન કયં કો કો ન પત્તિઓ કહ કહ ન નામિઅં સીસં ।

દુન્નરહરસસ કણ કિં ન કયં કિં ન કાયવ્વં ? ॥ ૧૬૯ ॥

[આ] હુ:ખે ભરી શકાય એવા પેટને માટે શું શું નથી કર્યું, કોની કોની પાસે લીળ માગી નથી; કયાં કયાં મસ્તક નથી નમાવ્યું [અને] શું શું નથી કર્યું ?”

તેથી તારી પાસે મારી સ્ત્રીને મૂકવા માટે હું આવ્યો છું. હું માંડે કાર્ય કરીને જેટલા વખતમાં અહીં પાછો ન આવું, ત્યાં સુધી રૂપ અને લાવણ્યયુક્ત મારી સ્ત્રીને તારે ઘેર સંભાળીને રાખજે. [અને તેની પાસે] પાણી ભરાવવું, રંધાવવું તથા છાશ વસોવવા વગેરે કામ કરાવવું અને ભોજન આપવું. તેવા પ્રકારના કોઈપણ સ્વજનનો મારે અભાવ હોવાથી અને ખીજે કોઈપણ ઠેકાણે વિશ્વાસ નહિ આવવાથી ઉત્તમ એવા તારી પાસે તેને મૂકીને હું નિશ્ચિતપણે જઈ શકું તેમ છું.

કુમાર બોલ્યો કે:—“હે દ્વિજોત્તમ ! અહીંયાં તમારા પોતાના ગોત્રના, તમારી જ્ઞાતિના તથા તમારા જ વર્ગના લોકો છે, તેમને સોંપીને તમે જાઓ.”

ગ્રાહ્ય બોલ્યો કે:—“[હે સન્નત !] માંડે મન કોઈ પણ ઠેકાણે માનતું નથી, ઉત્તમ સ્ત્રીઓને ઉત્તમ ઘરમાં જ રાખવી યોગ્ય છે; તેથી આ મારું કાર્ય કર !”

કુમારે કહ્યું કે:—“હે દ્વિજોત્તમ ! કેવળ તમારા આગ્રહથી માંડે મન નહિ હોવા છતાં પણ માત્ર પરોપકાર માટે જ તમારી પ્રિયાનું હું મારે ઘેર રક્ષણ કરીશ, પરંતુ તમારે કાર્ય પતવીને જલદી પાછા આવવું.”

ગ્રાહ્ય હર્ષિત થઈને બોલ્યો કે:—“[હે પુરુષોત્તમ !] કાશીનો રહેવાસી, કાશ્યપ ગોત્ર, કામદેવ પિતા, કામલદેવી માતા, કેશવ નામનો, કરપત્ર (છરી) જેના હાથમાં છે એવો, કપાય રંગના વસ્ત્રવાળો—આ સાત કકારની જે એંધાણી આપે તેને આ

શ્રી અર્પણ કર્યો !” આ પ્રમાણે કહીને તે બ્રાહ્મણ આવતો થયો. કુમારે આશીર્વાદ આપીને કહ્યું કે —

“તત્ત્વર્તનિ વર્તતા શિવ, પુત્રસ્તુ ત્વરિત સમાગમ ।

અયિ સાઘય સાઘયેન્સિત, સ્મરણીયા સમયે વય વય ! ॥ ૧૭૦ ॥

[હે વિપ્ર !] તમને તમારો માર્ગ સુખરૂપ થાઓ, તમારો મત્તર ફગી મેળાપ થાઓ ! તમારા કાર્યમાં તમે સફળ થાઓ અને અવગરે અમને સહારીને તુરત પાછા આવો !”

ત્યારે તમે અહીં આવશો ત્યારે જ આ તમારી ભાર્યા હું તમને મોપીરા ત્યાગ્યાદ ત્રણ દિવસ વીતી ગયા પછી તેના જેવા જ રૂપવાળો, તેટલી જ ઉમરનો, તે જ નામવાળો, તેના જેવા જ વર્ણવાળો, તે ડારાદિ સાત એકાણી બતાવતો, તે જ વાણીવાળો, તેવા જ નેત્રવાળો અને તેવા જ સુખવાળો બ્રાહ્મણ આવ્યો. કુમારે તેને પ્રશ્ન કર્યો કે — “હે વિપ્ર ! તું તરત જ પાછો કેમ આવ્યો ? શા કારણથી ત્યા ગયો નહિ ?” તે બોલ્યો કે — “સારા મકુન નહિ થવાથી તથા સ્વજનોએ નિષેધ કરવાથી, તથા મમુદ્રમાર્ગે જતા વહાણ હુબ વાના લયથી જીવનને જોખમમાં નાખવાની રાજાથી હું પાછો આવ્યો, [ગળ્યું કે] જીવનને મશયમાં નાખી ધન કમાવવાથી પણ તું ?” કહ્યું છે કે —

“જે ધન મેળવતા ગતુઓને પ્રણામ કરતો પડતો હોય, ધર્મની મર્યાદાને લોપ થતો હોય અને અતિ કલેશ થતો હોય, તેવા દ્રવ્યનું મને પ્રયોજન નથી” — ૧૭૨

હે કુમાર ! બીજાના હુબથી ઢાયર થઈને હું ત્યા ન ગયો. અહીંયા આપના જેવા ભાગ્યશાળીઓ છે, તેમના આશ્રયથી હું મારો નિર્વાહ ચલાવીરા આ પ્રમાણે બોલીને શ્રીને લઈને તે ત્યાથી આવ્યો ગયો. પછી કેટલાક મહિનાઓ વીતી ગયા બાદ પોતાની પ્રિયાને મળવાને ઉત્સુક થએલો તે બ્રાહ્મણ સાત ગજ પ્રમાણ મોટા ગરીબવાળો અને પર્વત જેવો જીવો ઉત્તમ હાથી મિહલદ્વીપમાંથી લાવીને પ્રિયકરના ઘેર આવ્યો અને કુમારને આશીર્વાદ આપીને બેઠો. [પછી તે બોલ્યો કે —] “હે કુમાર ! તમારી મહેરબાનીથી હાથી વગેરે ધન મેળવીને સહીમલામત રીતે હું પાછો આવી પહોંચ્યો છું. આજ દિવસથી હું જે જીવું તે તમારી મહેરબાની છે. તમે મારા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. હું તમારો ઉપકાર રતો જાહેલો રી રતિ વાળીરા ? અથવા આનું પુણ્ય તમને જ થાઓ ! હવે મારી પત્નિ પાછી મેળી.” આ પ્રમાણે માલગીને વચ્ચેથી આઘાત પામેલાની જેમ કુમાર બોલ્યો કે — “હે વિપ્ર ! તું જ તારી શ્રીને પહેલા લઈ ગયો છે અને અત્યારે ફરી પાછો આવીને કેમ મારો છે ? માત નિગાનીઓ પણ તે વખતે તે બતાવી હતી હવે જાણેલા માટે કે છે ? [મે] બલ્યું બલ્યું — કે બ્રાહ્મણો આવા પ્રકારના કપટી અને ધૂર્ત જ હોય છે”

બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે — “હે કુમાર ! જેમ ફાવે તેમ ન બોલ ! કપટી તો વાણિયા જ હોય છે” કેમકે —

“દાંભિક લોકો દેવતાઓને પણ ઠગી લે છે, તો માણસોને ઠગે તેમાં તો શું મોટી વાત છે? એક વાણીયાએ દેવી અને યજ્ઞ-ખંનેને એક લીલા માત્રમાં જ ઠગી લીધા હતા.” [વળી] હું અહીંયાં આવ્યો જ નથી; તે સંબંધમાં હું સોગન ખાવા તૈયાર છું મારે ને તું લોભ કરીને મારી સ્ત્રીને પાછી નહિ સોંપે, તો હું તને ગ્રહહત્યા આપીશ.” આ પ્રમાણે સાંભળીને પ્રિયંકર ભય પામી ખિન્ન અને શ્યામ મુખવાળો થઈને હૃદયમાં વિચારવા લાગ્યો કે—કોઈક દુષ્ટ વિદ્યાસિદ્ધ રૂપ પરાવર્તન કરીને સ્ત્રીને લઈ ગયો હાગે છે. હવે શું કરવું? ગ્રાહ્યણ બોલ્યો—“હું અવશ્ય મારી સ્ત્રીને લઈને જ જવાનો છું.” તેમ કહીને તે તેના ઘર આગળ અફો લગાવીને બેઠો. આમ કરતાં તે ગ્રાહ્યણને એક લાંઘણ થઈ. બધા સ્વજનો ભેગા થઈને કહેવા લાગ્યા કે—પ્રિયંકર ભારે અવળો નીકળ્યો. કેટલીક વખત વૃદ્ધો પણ અવળા થઈ જાય છે. કહ્યું છે કે:—

“રામો હેમમૃગં ન વેત્તિ નહુપો યાને ન્યયુક્ત દ્વિજાન્ ।

વિપ્રસ્યાપિ સવત્સધેનુહરણે જાતા મતિશ્ચાર્જુને ।

દ્યુતે આત્મચતુષ્ટયં ચ મહિર્પી ધર્માત્મજો દત્તવાન્ ।

પ્રાયઃ સત્પુરુષો વિનાશસમયે બુદ્ધ્યા પરિભ્રમ્યતે ॥ ૧૭૩ ॥

રામચંદ્ર સોનાના મૃગને ન જાણી શક્યા, નહુપ રાજાએ ગ્રાહ્યણોને વાહનમાં બેડ્યા, ગ્રાહ્યણ પાસેથી પણ વાછરડા સહિત ગાયનું હરણ કરવાની અનુનને ખુદ્ધિ થઈ અને યુધિષ્ઠિરે પોતાના ચાર ભાઈને તથા પટ્ટરાણીને જુગારમાં મૂક્યા, પ્રાયે કરીને વિનાશના વખતે ઉત્તમ પુરુષોને પણ વિપરીત ખુદ્ધિ ઉપજે છે.”

શું આ તે દૈવની ચેષ્ટા છે? કે દુષ્ટજનોનો વિલાસ છે? કે કર્મનો વિલાસ છે? બધા કિકર્તવ્યતા મૂઠ થઈ ગયા. [પછી] કુમારે ગ્રાહ્યણને કહ્યું કે—તારી સ્ત્રીને હું જાણતો હોઉં કે મેં સંતાડી હોય તો હું આ પ્રમાણે સોગન લઉં છું—ખાઉં છું:—

“જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો, આ દુનિયામાં જ્યાં જીવહિસા થતી હોય અને જ્યાં મૃણાવાદી જનો વર્તતા હોય તેઓનું પાપ મને લાગે. જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો ધર્મની નિંદા કરનાર, પંક્તિનો ભેદ કરનાર, નિદ્રાનો ભંગ કરનાર અને કંકાસને કરનાર હોય તેનું પાપ મને લાગે. જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો, જે અધમ પુરુષો અહીં પારકાના ધનની ચોરી કરે છે, તેઓનું પાપ મને લાગે. જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો, જે કૃતદ્વ પુરુષો છે, વિશ્વાસનો ભંગ કરનારા છે અને પરદારાગમન કરનારા છે, તેઓનું પાપ મને લાગે. જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો, જેઓ પોતાની સ્ત્રીને છોડીને બીજે ભોગ-વિલાસ ભોગવે છે, તેઓનું પાપ મને લાગે. જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો, જેઓ જે પત્નીઓમાં પોતાના સ્નેહને વહેંચે છે, તેઓનું પાપ મને લાગે. જે તારી સ્ત્રીને મેં સંતાડી હોય તો, ખોટી સાક્ષી આપનારા,

પાપકાનો દ્રોહ કરનાગ, પિતાનો દ્વેષ કરનાગ અને કુશુદ્ધિને આપવાવાળાને જે પાપ લાગતું હોય, તે પાપ મને લાગે” — ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦

બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે — “કૃત ઈર્ષ્યાવાળાના મોગનને હું માનતો નથી” કુમારે કહ્યું કે — “તો તું માત્ર મર્વ ધન લઈ લે !” બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે — “મારે ખીતું કશું નથી જોઈતું, કેવળ માગી શ્રી જ મને મોખી દો” કુમાર બોલ્યો કે — “આ પ્રમાણે અમત્ય કલક માથે વહોરવા કૃતા તો બહેતર છે કે મર્વવા માટે મારા પ્રાણોને જ તણ દેવા” એમ કહીને જેવામા પોતાના હાથે તલવાર લેવા ગયો, તેવામા બ્રાહ્મણ તેનો હાથ અટકાવીને બોલ્યો કે — “(હે કુમાર !) માહત્ર ન કર ! જો તું મારું કહેવું કરીશ, તો હું મારી શ્રીને નહિ માશું” કુમાર હર્ષિત થઈને બોલ્યો — તું જે કાઈ કહીય તો બધું હું કરીશ [બ્રાહ્મણ બોલ્યો —] માક્ષી ડોલું ? તેણે કહ્યું — પચ હવે તું કહે કે હું ઘર છોડીને પરદેશ જાઉં કે બાર વર્ષ વનમા રહું ? પૃથ્વીમા ભ્રમણ કર કે છાદ્મી સુધી તારો દાસ થઈને રહું ?

બ્રાહ્મણ બોલ્યો — બહુ થયું ! તેં કહ્યું તે બધું કાર્ય કર ! ત્યાં પણ ધૂત વાણીથી કંગાઈ કરી, જેને નાચવું નહિ તેને આગળ વાકું તે કુમાર બ્રાહ્મણના પગમા પડ્યો તેથી તેને કહ્યું કે — હું વિચાર કરીને કહું છું, [કારણ કે] વિચાર વગર કહેવું ઉવડું અનર્થને કરનાર ધાય છે કુમારે [આ] માયુ માની લીધું [પછી તે બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે —] મારું એક જ કાર્ય તું કર — ને તું મત્રીની પુત્રીનો પ્રતિકાર ન કરે, તો હું મારી શ્રીની માગણી રહ કંઠ આ માલખીને કુમાર બોલ્યો — માગી પ્રતિનાનો હું ભગ નહિ કંઠ બ્રાહ્મણ બોલ્યો — આ શુભવગરની કડવી છાલનો આદર કરવો (છાલે બોલેવાને વળગી રહેવું) યોગ્ય નથી કુમાર બોલ્યો — હાથીના દાતની માફક (હાથીના દાત બહાર નીકળ્યા તે નીકળ્યા જ) સંસ્કારનો જે પ્રમાણે બોલ્યા તે પ્રમાણે કરવાના જ, કેમકે —

“શુદ્ધા ન ગણતિ શુભે પડિષ્યન્ નિશ્ચુણ વિ પાલતિ ।
મહતા મહતા વિ તરુ ગિરિણા સીસેણ યુગ્મતતિ ॥ ૧૮૧ ॥
દોષાક્રોડપિ કુટિલોડપિ ફલદ્વિતોડપિ
મિત્રાવસાનસમયે વિદિતોદયોડપિ ।
ચન્દ્રસ્તથાપિ દરવહ્નમતા પ્રયાતિ
ન દ્વાધિતેપુ મહતા શુભદોષચિન્તા ॥ ૧૮૨ ॥
મયાપિ ગોઘ્નતિ દર કિલ પાલ્યુટ
ફર્મો ચિમતિ ઘરણી કિન્ પાત્મપૃષ્ઠે ।
મમ્મોનિર્ધિરદતિ દુ સદ્વાદવાગિ-
મદ્દીદત સુરતિન પરિપાલ્યન્તિ ॥ ૧૮૩ ॥

જેથી મને પવત પોતાના મગતક પર કૃપાવાળા અને કૃપા વગરના જાણેને ઉપાદે છે

તેવી રીતે મોટા માણસો ગુણની ગણના કર્યા વગર નિર્ગુણ એવા પણ સ્વીકારેલા કામનું પાલન કરે છે. ચંદ્રમા દોપની ખાણ સમાન, કુટિલ, કલંકિત, મિત્ર (સૂર્ય)ના મરણ (અસ્ત) વખતે ઉદય પામવાવાળો હોવા છતાં પણ તે મહાદેવને વલ્લભ છે. કેમકે મોટા પુરુષો આશ્રિતોને વિષે ગુણદોષનો વિચાર કરતા નથી. બુઝો ! મહાદેવ હવે સુધી કાલકૂટ વિષનો ત્યાગ કરતા નથી, કાચળો પોતાની પીઠ પર પૃથ્વીને ધારણ કરી રાખે છે; સમુદ્ર દુઃસહ એવા વડવાનલને ધારણ કરે છે. (ખરેખર) સનનનો અંગીકાર કરેલ કાર્યનું ખરાખર પાલન કરે છે.—૧૮૧-૧૮૨-૧૮૩.

પછી તેને પ્રિયંકરે પૂછ્યું કે—આ ભોળી એવી અળલા ઉપર તારે શું વેર છે, કે જેથી તું એને હિરાન કરે છે—સતાવે છે ? કારણ કે—

“તृણોપરિ કુઠારં કિં, મૃગે સિંહપરાક્રમઃ ।

કમલોત્પાદને હસ્તી, કટકં કીટિકોપરિ ॥ ૧૮૪ ॥

તરખલા ઉપર કુહાડો, મૃગ પ્રત્યે સિંહનું પરાક્રમ, કમળને ઉખેડવા માટે હાથીનો શ્રમ અને કીટી પર કટક (લશ્કર) શું ? અર્થાત્ એ બધું સર્વથા અનુચિત જ છે.”

પ્રાહ્મણ બોલ્યો—એની જીભના ગુણથી. કહ્યું છે કે—

“યસ્ય જિહ્વાગુણો નાસ્તિ, તસ્ય વૈરં જગત્ત્રયે ।

જિહ્વાયામમૃતં યસ્ય, તસ્યાત્મીયં જગત્ત્રયમ્ ॥ ૧૮૫ ॥

જિહ્વાપ્રે વસતિ વિદ્યા, જિહ્વાપ્રે મિત્રવાન્ધવાઃ ।

જિહ્વાપ્રે વન્ધનં મોક્ષઃ, જિહ્વાપ્રે પરમં પદમ્ ॥ ૧૮૬ ॥

જેને જીભ વશ નથી, તેને ત્રણે જગત્ સાથે વૈર બાંધાય છે, અને જેની જીભમાં અમૃત (મીઠાશ) હોય, તેને ત્રણે લોક વશવર્તી રહે છે; વિદ્યા પણ જીભના ટેરવે રહે છે, મિત્ર અને બાંધવો પણ જીભથી જ પોતાના થઈ રહે છે, જીભના ટેરવે બાંધ અને મોક્ષ તથા જીભના ટેરવે જ પરમપદ પણ રહેલ છે.”—૧૮૫-૧૮૬.

કુમાર બોલ્યો—આ વાતથી જણાય છે કે તમે પ્રાહ્મણ નથી પણ કોઈક બીજા દેવ કે દાનવ જણાઓ છો. પછી તેણે પ્રાહ્મણનું રૂપ મૂકી દઈને પોતાનું દિવ્યરૂપ પ્રગટ કર્યું અને હાથી પણ અદૃશ્ય થઈ ગયો. અને તે બોલ્યો કે—“હિ પુરુષોત્તમ !] રાજવાડીમાં મારું દેવકુળ—મંદિર છે. ત્યાં હું યજ્ઞ છું.”

કુમાર બોલ્યો—તો એણે તારું શું બગાડ્યું છે ? તે બોલ્યો—એ [પોતાની] સાહેલીઓ સાથે મારા મંદિરે આવી હતી, (અને) મારી મૂર્તિને જોઈને હસી પડી હતી. હું સત્યવાદી નામનો યજ્ઞ લોકોની આશા પુરૂ છું અને લોકો મને પૂજે છે. એમ કહીને તે બોલી કે—ખરેખર ! આ દેવ નથી, પણ [આ તો] પત્થર ગોઠવેલો છે. આ પ્રમાણે બોલીને વાંકું મોહું કરીને તે ચાલતી થઈ. પછીથી હું તેને વળગ્યો છું. કુમાર બોલ્યો કે—

“(હે યક્ષરાજ !) રાજમાર્ગમા ચાલ્યા જતા હાથીને જોઈને ડહાચ ડોઈ કુતરો ભમે, તો શુ હાથાંજી તેની સાથે કલહ કરવો યોગ્ય છે ? મદોન્મત્ત થએલો શિયાળીઓ સિંહની આગળ જો કે વિરસ ખોલે છે, છતાં તેના ઉપર શુ સિંહ ગુસ્સે થાય છે ? ”—૧૮૭, ૧૮૮

તેથી તમારા જેવાંજી સામાન્ય માણસ પર ગુસ્સો કરવો તે ઉચિત નથી એમકે —

“ડહાચ કાગડો ગજેદ્રના મન્તક પર વિદ્યા કરે, તો તે કાગડાની જાતને ઉચિત છે, પરંતુ તેથી ગજેદ્રના બળમા કાઈ હીનતા આવતી નથી અર્થાત્ હાથી તે હાથો જ રહે છે” —૧૮૬

આ પ્રમાણે મધુર મધુર વચનોથી કુમારે તેનાં ડોષને શાત પાડ્યો તેથી તે ખોટ્યો—“તમાગ ઉપમર્ગહર સ્તવનના ગણવાથી હું તેના શરીરમા રહેવાને સમર્થ નથી, તેથી મેં તારી સન્નિવૃત્તતાની પરિક્ષા કરી છે” એમકે —

“નળગાદના મિષથી ધ્રુવાંજી દ્રાક્ષ અને ચંદ્રમામાથી મારનું હરણ કરીને સન્નિવૃત્તતાને ખતાવ્યા છે તે સન્નિવૃત્તતા જય પામે” —૧૮૦

આ પ્રમાણે આશિષ આપીને તે ખોટ્યો કે —“હું તારા પર પ્રમન્ન થયો છું, માટે તું વર માગ ! ”

તેથી તેણે વરદાન માગ્યું કે —“મંત્રીની પુત્રીને સુક્રત કરીને સાજી કર ! ” તેના વચનથી યક્ષે તેને મૂંઝી દીધી અને સાજી કરી

યક્ષ ખોટ્યો કે —“પરંતુ મારી નિંદા કરવાથી આ બાલિકાને બહુ પુત્રપુત્રીઓ થશે” આ પ્રમાણે ખોટીને કુમારને સર્વ પક્ષીઓની ભાષા બાજવાનું વરદાન આપીને યક્ષ પોતાના સ્થાનકે ગયો

પછી મંત્રીજી વિચાર્યું કે —“પ્રિયકરે મારા પગ મોઢો ઉપકાર કર્યો છે, તેથી તેને જ આ કન્યા આપું” તેથી મંત્રીજી યશોમતિની સાથે જાણે પોતાના ગુણોથી ખરીદ્યું જ ન હોય તેણે લક્ષ કર્યું હસ્તમેયન વખતે ધન, ધાન્ય, રત્ન વગેરેનું પુષ્કળ દાન કર્યું —આપ્યું બધાને અત્યંત આનંદ થયો તે પછી પોતાની પત્નિ સહિત ઘેર જઈને વિચારવા લાગ્યો કે —આ પછી ઉપસર્ગહર સ્તવનો જ મહિમા છે કે, જેને લીધે યક્ષ પ્રત્યક્ષ થયો

“ઉપસર્ગહરસ્તવન યચ્ચિત્તે પ્રોસ્ફુતિ સતતમિદં ।

ભૂતવ્યન્તરયક્ષા, પ્રત્યક્ષા સ્યુર્નૃણા તેષામ્ ॥ ૧૯૧ ॥

જે માણસોના મનમા નિરંતર ઉપમર્ગહર સ્તવ શુકરાચમાન રહે છે, તે માણસોને ભૂત, વ્યંતર અને યક્ષો પ્રત્યક્ષ થાય છે ”

પ્રિય કરને યશોમતિ સાથે મમ ગુણ લોગવતા યક્ષના વચન પ્રભાવથી, યશોમતિ પ્રતિવર્ષે પુત્રપુત્રીના જોડકાને જનમ આપવા લાગી તેથી તેણીને બાર વર્ષમા ૧૨ પુત્રો

અને ૧૨ પુત્રીઓ થયાં. તે પુત્ર પુત્રીઓનાં લાલન-પાલન, રક્ષણ, સ્તનપાન, ખવડાવવા પીવડાવવા વગેરેથી તેણી હેરાન હેરાન થઈ ગઈ. તે બાળકો પરસ્પર કલહ કરતાં હોવાથી અને તેઓના ઉદ્વેગથી ભરેલાં વર્તનથી ઉદાસીન એવી તે મુખે સૂઈ શકતી નહિ કે મુખે ભોજન પણ કરી શકતી નહિ. તેથી તે મનમાં વિચારવા લાગી કે—ખરેખર ! વાંઝણી સ્ત્રીઓ જે હોય તે જ જગતમાં શ્રેષ્ઠ છે કે જે નિરંતર વિષય, ભોજન; શયનાદિક બધું મુખે ભોગવી શકે. મેં તો કુકડીની માફક કેવું કર્મ કર્યું હશે ? તેથી હવે પછી મારે કોઈની પણ નિંદા કરવી નહિ. કારણ કે:—

“ પરનિન્દા મહાપાપં, ન ભૂતં ન ભવિષ્યતિ ।

આત્મનિન્દા સમં પુણ્યં, ન ભૂતં ન ભવિષ્યતિ ॥ ૧૯૨ ॥

પરનિંદા જેવું મોટું પાપ બીજું થયું નથી અને થશે પણ નહિ, તેમ જ પોતાની નિંદા જેવું પુણ્ય બીજું થયું નથી અને થશે પણ નહિ.” ૧૯૨

[વળી] પર્વતને માથાથી તોડવા ઇચ્છતાં હોય તેના જેવી, સૂતેલા સિંહને જગાડવા ઇચ્છતો હોય તેના જેવી અને ત્રિશૂળના ઉપર પ્રહાર કરવા જેવી, ગુરુઓની-મોટાં પુરુષોની આશાતના સમજવી.”—૧૯૩

[આ પ્રમાણે] પ્રિયંકરની ઓધી સ્ત્રી યશોમતિ થઈ. પ્રિયંકર જિનમંદિરમાં નિરંતર પૂજા કરતો હતો. એક વખતે ત્યાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પૂજા કરીને, ચૈત્યવંદન કરીને ઉત્તમ રીતે આ પ્રમાણે નમસ્કાર કરવા લાગ્યો:—

“ કલ્યાણપાદપવનં પ્રભાવમવનં રજઃશમનમ્ ।

સ્તૌભિ દયોદ્ધૃતભુવન પાર્શ્વજિનં સુરકૃતસ્તવનમ્ ॥ ૧૯૪ ॥

ઉપસર્ગહરસ્તવનં વનેઽપિ તે સ્મૃતિપથં નયન્તિ યકે ।

અરિકેસરિકરિશઙ્કા ન સ્યાત્ તેષાં સુપુણ્યવતામ્ ॥ ૧૯૫ ॥

સશ્રીકં વસુધાધારં, પ્રભૂતવિપયાપહમ્ ।

પ્રગુણશ્રીરુચિ વન્દે, મધ્યાક્ષરગુરુસ્તવમ્ ॥ ૧૯૬ ॥

જય જય પાર્શ્વ ! જિનેશ્વર ! નેશ્વર ! હહ કોઽપિ તવ ગુણાન્ વક્તુમ્ ।

ત્વન્નામ સુરમણિસમં રમણીયં શ્રીપદકમલમ્ ॥ ૧૯૭ ॥ ”

કલ્યાણરૂપી વૃક્ષના વન સમાન, પ્રભાવના સ્થાનરૂપ, (કર્મ રૂપી) રજને શાંત કરનાર, કંઠરૂપી જગતનો ઉદ્ધાર કરનાર અને દેવતાઓ વડે સ્તુતિ કરાએલા એવા હે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ! હું આપની સ્તુતિ કરું છું. જે પુણ્યશાળીઓ ઉપસર્ગહર સ્તોત્રનું સ્મરણ કરે છે, તે પુણ્યશાળીઓને વનમાં પણ હુશ્મન, સિંહ કે હાથીનો ભય લાગતો નથી. લક્ષ્મી (શોભા) એ કરીને સહિત, જગતના આધાર રૂપ, મોટા મોટા વિષોનો નાશ કરનાર, ઉત્તમગુણો રૂપી લક્ષ્મીને આહવાન અને મધ્યાક્ષર યુક્ત મોટા ગુણોવાળા (શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ)ને હું વંદન કરું છું. હે પાર્શ્વ પ્રભુ ! આપ જયવંતા વર્તો ! જયવંતા વર્તો ! આપના ગુણોને કહેવાને

કોઈ પણ સમર્થ નથી. આપનું નામ ચિંતામણિ મગ્ગાન સુંદર તથા આપના ચગલુડમળો લક્ષ્મીને આપનારા છે” —૧૯૪-૧૯૫-૧૯૬-૧૯૭

આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરીને, પ્રિય કર પોતાના ઘર તરફ જતો હતો, તેવામાં નિંબવૃક્ષ પર બેઠેલા એક કાગડાને બોલતો માલબો તેના બોલવાથી તેણે બણ્યુ દે—કાગડો મને આ પ્રમાણે કહે છે કે —

“અહીંયા આ લીમડાના ઝાડની ત્રણ હાથ નીચે હે નરોત્તમ ! એક લાખનું ધન છે, તે તું ગ્રહણ કર અને મને ખાવાનું આપ” —૧૯૮

પ્રિય કરે કાગડો જે ડાળી ઉપર બેઠો હતો, તેની નીચેની જમીન જોદી, લોડો પૂછવા લાગ્યા કે—તું શા માટે બોલે છે ? તેણે કહ્યું કે—ઘર પૂરવા માટે તે પ્રમાણે માચું કહીને તે ધન ઘેર લાવ્યો, અને કાગડાને દહી અને લાતનું લોજન આપ્યું વળી તે વ્યાપારી વર્ગમાં વિખ્યાતિ પામ્યો હવે પ્રિય કરના શુણાનુવાદ રાજના સાલળવામાં આવવાથી હર્ષિત થયેલા ગજાએ તેને જોલાવીને કહ્યું કે—તારે નિરતર જે વાર રાજમલામાં આવતા રહેવું, આ પ્રમાણે રાજ તરફથી તેને જે માન મળ્યું, તે પૂર્વે કરેલા પુણ્યનો પ્રભાવ સમજવો કારણ કે —

“નરપતિ बहुमान भोजन च प्रदान

भवति घनममान शुद्धपात्रेषु दानम् ।

— હયગજનરયાન ભાવતો ગીતગાન

શમિદ સુરસમાન પૂર્વપુણ્યપ્રમાણમ્ ॥ ૧૯૯ ॥

રાજ તરફનું બહુમાન, ઉત્તમ લોજન, પુષ્કળ ધન, શુદ્ધ પાત્રમાં દાન, હાથી ઘોડો તથા નરતું વાહન, ભાવપૂર્વકનું ગીતગાન અને દેવતા જેવું મુખ આ બધું પૂર્વના પુણ્યથી મળે છે ”

પ્રિય કરને બધા માન આપવા લાગ્યા કેમકે —

“રાજમાન્ય, ધનવાન, વિદ્યાવાન, તપસ્વી, સુદ્રમાં શૂરવીર અને દાતાર એ ઉમંગમાં નાના હોય તો પણ મોટા કહેવાય છે ” —૨૦૦

ત્યાર પછી ડેટલાક દિવસે અરિગૂર અને રણગૂર નામના ગજાને લાયક રાજ પુત્રો અકસ્માત મરણ પામ્યા ગજા બહુ જ દુઃખ પામ્યો, કોઈનું પણ ધારેલું કામ આવતું જ નથી કેમકે —

“કમળના ડોડામાં ભગએલો ભમરો વિચાર કરતો હતો કે [હમણા] ગાત્રી વીતી જશે અને સુંદર પ્રભાત થશે, સૂર્ય ઉગશે અને કમળની શોભા ખીલી નીકળશે, પરંતુ અફનોમ ! એટલામાં તો હાથીએ આવીને કમળના વેલાને જ ઉખાડી નાખ્યો” —૨૦૧

“આ તે જ તળાવ છે કે જેના કિનારે હાથી રૂપી ઘડાઓ [પણ] ખુડી નય છે, [અને છતાં] આ વિધિની એવી રચના છે કે તેમાંથી (એટલા ઉંડાણમાંથી પણ) માછલાંઓ ખોદી—ખોળી કાઢવામાં આવે છે.”—૨૦૨

રાજ્યના માણસો પણ ચિંતામાં પડી પયા. રાજ સલામાં આવતો બંધ થઈ ગયો. [એટલે] મંત્રિ રાજને સમજાવવા લાગ્યો કે—(હે રાજન્ !) આ બાબતમાં શોક કરવાથી શું લાભ ? જે વસ્તુ દેવને આધીન છે, તેમાં બધાને માટે એ જ રસ્તો છે; ખેદ કરવાથી શું ? કેમકે:—

“ હે ઉત્તમ પુરુષ ! સામાન્ય માણસોની જેમ શોકને વશ થવું તે તને છાજતું નથી. [કેમકે] જે પવનના ઝપાટાના લયથી પર્વતો ચલાયમાન થઈજતા હોત તો ઝાડવા અને પર્વતોમાં અંતર શું રહ્યું ? ”—૨૦૩

સગર ચક્રવર્તીના સાઠ હજાર પુત્રો અને સુલસા શ્રાવિકાના બત્રીસે પુત્રો એક જ સાથે મરણ પામ્યા હતા; તેથી હે રાજન્ ! તમારે સર્વથા શોક કરવો નહિ. કેમકે:—

જાતસ્ય હિ હ્રુવો મૃત્યુ-ધ્રુવં જન્મ મૃતસ્ય ચ ।

તસ્માદપરિહાર્યેઽયં, કા તત્ર પરિવેદના ? ॥ ૨૦૪ ॥

એ સંસાર અસારડો, આસા બંધણ બધ;

અનેરધ કિરિ સૂઈએ, અનેરડઈ વિહાઈ. ॥૨૦૫॥

જે જનમ્યા છે તે જરૂર મરવાના છે અને મરણ પામેલાનો જનમ નિશ્ચિત છે, તેથી એવી અનિવાર્ય વાતમાં વિલાપ કરવાથી શું વળવાતું ? ”—૨૦૪

આ અસાર સંસારમાં આશા બંધનરૂપ છે, કે જેનાથી કેટલાક સુખી થાય છે અને કેટલાક દુઃખી થાય છે. અર્થાત્ આ સંસારના બંધનરૂપ આશા કોઈનાથી છૂતી શકાઈ નથી. ”—૨૦૫

તે દિનથી પુત્રમોહને લીધે રાજના શરીરમાં એચેની રહેવા લાગી. જેમકે:—“બાવાની ઈચ્છા થતી નહિ, શરીરમાં વેદના થતી, આંખમાંથી નિદ્રા પણ ઉડી ગઈ મનની અસ્વસ્થતા રહેવા લાગી, અને કોણ જાણે શું થશે ? ”—૨૦૬

કેટલાક દિવસ પછી રાજને પાછલી રાત્રિના વખતે—પોતે ગધેડા બેડેલા વાહનમાં બેસીને દક્ષિણ દિશામાં ગયો—એવું સ્વપ્ન આવ્યું. મંત્રિની આગળ એકાંતમાં તે સ્વપ્ન કહ્યું. પછી મંત્રિએ સ્વપ્નશાસ્ત્રના જાણકારને પૂછતાં, તેણે મધ્યમ પ્રકારનું સ્વપ્ન કહ્યું. કેમકે—

“ ગધેડો કે ઊંટના વાહનમાં બેસીને, પોતાને દક્ષિણ દિશામાં જતાં (સ્વપ્નમાં) જોવામાં આવે તો, પોતાનું મરણ થોડા જ વખતમાં છે તેમ જાણવું.”—૨૦૭

આ પ્રમાણે માલગીને રાત્ર અને મત્રિ ચિતાતુ થયા (પછી) ગત દેવમદિ-
રેમા પૂજન—સોગ વગેરેની માનતાઓ કરવા લાગ્યો તથા ગરીબ લોકોના ઉદ્ધાર માટે
અન્નમત્રો વગેરે કરાવીને પુણ્ય કાર્ય કરવા લાગ્યો

એક વખતે ગત સલામા આવીને બેઠો, એટલે તેને પ્રણામ કરવાને માટે સામતો
શેફિયા, નેનાપતિ, ખનનથી, બ્યાઝણ શાસ્ત્રી, પુરોહિત વગેરે આવ્યા તે વખતે પ્રિય કર
પણ રાજસલામા જતો હતો, તે વખતે રત્નામા આકાશવાણી થઈ કે—હું કુમાર ! આજે
તને રાત્ર તંદ્રથી લય ઉત્પન્ન થશે દ્રવીથી વળી વાણી થઈ કે—ચોરની માફક તને
બાધવામા આવશે એમ હું તને કહું છું કુમાર ક્ષણભર માટે સ્તબ્ધ થઈ ગયો અને
વિચાર કરવા લાગ્યો કે—મેં કેઈ પણ પ્રકારનો અન્યાય કર્યો નથી, ગતનો કાઈ અપ
ગંધ પણ કર્યો નથી, પરંતુ રાત્રનો વિશ્વાસ શો ? ઠારણ કે—“અગ્નિ, પાણી, સ્ત્રી, મૂર્ખા,
સર્પ અને રાજકુટુંબ એવું હંમેશાં આવધાનીથી સેવન કરવું, (કારણ કે) એ હજી એક
ક્ષણમા માત્ર લઈ લે એવા છે”—૨૦૮

અથવા સલામ છે કે કોઈ દુર્ગને આવું કાર્ય કર્યું હોય કેમકે—

“એવું કોઈ ઘર, દેવળ, કે ગજકુલ નથી, કે ત્યાં કોઈ પણ પ્રકારના કારણ વગર
પણ બે ત્રણ દુર્ગન પુરુષો ન જોવામા આવે”—૨૦૯

બજાઈ વારિ મમુલુ, બજાઈ પજરિ સિલુ

જઈ બદા કુણિ કલિઉ, દુર્ગણુ કેરિ છલું ? ૧૧૨૦૧

માગરતુ પાણી બાધી શકાય છે, મિહને પાગગમા પૂની શકાય છે, [પરંતુ]
દુર્ગનની છલ કોઈએ બાધી હોય તો કહી મલગાયો અર્ધાત્ દુર્ગનની છલ કોઈનાથી
વશ થવી નથી ”

નિર્ગંધ મકદપ વિઠંપ કરવાથી નુકશાન જ થાય છે કેમકે ગત પોતે જ કોઈ
બહાતુ શેધીને, ગમે તે કહીને દડ કર્યો તો ત્યાં શુઓ કરવો નકામો છે કેમકે—
“જે માણસ મળી રહે તેમ ન હોય તેના પ્રત્યે પ્રેમ, ખલ પુરુષમા મદ્યુદિ, જડને ઉપ
દેશ, અને રક્તિ વગરના માણસનો ક્રોધ નિર્ગંધ છે, તેમા શક નથી”—૨૧૧

જે ધવાનુ હોય તે લલે થાય, એમ વિચારી આગળ ચાલ્યો તેટલામા ઉચે સ્થાનેથી
દેવી વાણી થઈ કે—તને રાત્ર મલશે આ પ્રમાણે સાલગીને વિચારવા લાગ્યો કે—દેવી
વાતી પન્પર વિરોધી જણાય છે તો પણ સાહન કરીને, રાજસલામા જઈ ને જેવો તે
રાત્રને પ્રણામ કરવા ગયો કે તુ ત જ એમએક તેના માથા ઉપરથી પડના એવા દેવવ
લક્ષ હાગને નલાજનોએ અને ગજપુરનોએ જોયો બધાને નવાઈ લાગી, મરે કરવા
લાગ્યા કે—જે હાર ખોવાઈ ગયો હતો, તે કુમાર પોતા મલી આવ્યો તે કુમાર પા
ચમ્પિ થઈ ગયો, અરે ! જે આવું અનુચિત કેમ કર્યું ? ધવા વખતથી ચેમરેલી

મહત્તા આજે આ ચોરીના કલંકથી નાશ પામી અને મરણ પાસે આંવ્યું. માર્ગમાં થએલી આકાશવાણી સત્ય ઠરી. કારણ કે:

“ચોરીરૂપ પાપવૃક્ષનું ફળ આ લવમાં વધ, ઘંધનાદિરૂપ, અને પરલોકમાં નરકની વેદના રૂપ (ફળ) પ્રાપ્ત થાય છે.”—૨૧૨

પૂર્વ જનમમાં મેં પણ સીતાની માફક કોઈને પણ ખોટું કલંક આપ્યું હશે, જેથી તે કર્મ અત્યારે મને ઉદયમાં આંવ્યું—આ પ્રમાણે પ્રિયંકર વિચાર કરે છે. તેવામાં અશોકચંદ્ર રાજાએ કોટવાળને હુકમ કર્યો કે—“[હે કોટવાળ !] ચોરના દંડને લાયક એવા હુટ પ્રિયંકરને શૂળી પર ચડાવો.” મંત્રિ બોલ્યો—“[હે સ્વામિન્ !] આ પ્રિયંકરમાં આવી અઘટિત વાત કદાપિ સંભવતી નથી; એ તો મહા ઉપકારી અને પુણ્યવંત છે.”

રાજાએ કુમારને પૂછ્યું કે—તું સાચું કહે ! લક્ષ મૂલ્યવાળો હાર તે ક્યાંથી લીધો ? ક્યાંથી પ્રાપ્ત થયો ? કોઈએ આપ્યો ? કે કોઈએ તારા ઘેર થાપણુ તરીકે રાખેલો છે ? સાચું કહે. ?

કુમાર બોલ્યો કે—“ હે સ્વામિન્ ! હું કાંઈપણ બાણુતો નથી, આજ પર્યંત એ હાર મેં કદાપિ જોયો પણ નથી. હે રાજન્ ! આપના મનમાં જે વિચાર આવે તે પ્રમાણે કરો.”

રાજા બોલ્યો કે—કેવી મીઠી વાણી ! આ કેવો કળાવાન લાગે છે !

મંત્રિ બોલ્યો કે—આ તો માન આપવાને લાયક છે, ચોરના દંડને લાયક નથી, આ બાળતમાં વિચારીને કાર્ય કરવા જેવું છે. કારણ કે—

“સહસા વિદધીત ન ક્રિયામવિવેકઃ પરમાપદાં પદમ્ ।

વૃણુતે હિ વિમૃશ્યકારિણં, ગુણલુબ્ધાઃ સ્વયમેવ સમ્પદઃ ॥ ૨૧૩ ॥

(—કિરાતાર્જુનીયે સ૦ ૨, સ્લોક ૩૦)

વિચાર કર્યા વિના કાંઈ પણ કાર્ય કરવું નહિ, કારણ કે અવિવેક એ જ મોટી આપત્તિનું સ્થાન છે. જેઓ વિચારીને કાર્ય કરે છે, તેઓને ગુણથી આકર્ષાએલી એવી બધી સંપત્તિઓ પોતાની મેળે આવી મળે છે.”

[વળી] —“ કાહ્યા માણસોએ સારા ગુણવાળું કે ગુણ વગરનું કાર્ય કરતાં પહેલાં તેનું પરિણામ વિવેકપૂર્વક વિચારી લેવું. [કારણ કે] અતિ ઉતાવળથી કરેલાં કાર્યોનું પરિણામ વિપત્તિની પ્રાપ્તિ પર્યંત શબ્દ તુલ્ય થઈને હૃદયને બાળ્યા કરે છે.”—૨૧૪

વળી હે સ્વામિન્ ! એનો વિનયગુણ જ એના કુલીનપણાને અને સદાચારીપણાને પ્રગટ કરે છે. કહ્યું છે કે—

“હંસા ગતિં પિકયુષા કલકૂજિતાનિ

નૃત્ય શિખી પરમશૌર્યગુણં મૃગેન્દ્રઃ ।

સૌરમ્યશીતલલિત મલયાદ્રિવૃક્ષા

કે શિક્ષિતા વિનયકર્મ તથા ફુલીના ? ॥ ૨૧૫ ॥”

હસને ગતિ, દાયલને કઠની મધુરતા, મધુરને નૃત્ય, સિહને પરમ ગૌર્ય, ચદન વૃક્ષને સુગંધી અને શીતળતા તથા ફુલીનજનોને વિનય યુક્ત કાર્ય કોણે શીખવ્યા છે ? અર્થાત્ આ સ્વભાવિક જ હોય છે ” તેથી હે રાજન્ ! આ બધી દૈવની કરામત સમજવી જોઈએ રાજાએ કહ્યું કે—મન્નિશ્વર ! આ તારો જમાઈ હોવાથી ખરેખર તું એનો પક્ષ કરતો લાગે છે પરંતુ ચોરનો પક્ષ કરવો દોષને પણ શ્રેયસ્કર નથી કેમકે—

“ચોર, ચોરને સલાહ આપનારો, ચોરના લેદને બાણનારો, ચોરના સાથે ક્યવિક્ય કરનારો, ચોરને લોજન આપનારો, ચોરને રહેવાનું સ્થાન આપનારો તથા ચોરની સાથે મસલત કરનારો—એ માત પ્રકારે ચોર કહેલા છે—૨૧૬

પછી લય પામેલો એવો મન્નિ મૂગો જ બેસી રહ્યો રાજાએ સેવકોને કહ્યું કે—આ હારના ચોર (પ્રિય કર)ને મન્નજીત રીતે બાધો એટલે તેઓએ તે જ વળતે બાધી લીધો [પછી] રાજાએ મન્નિને કહ્યું કે—“ભુમિદેવ નિમિત્તિયાએ હારના ચોરને [માફ] રાજ્ય મળવાનું હજી હતું, પરંતુ [હવે તો તેને] મેં કહેલું શૂળાનું રાજ્ય મળશે માફ રાજ્ય તો મારા પુત્રો અને કુટુંબીઓ જ કરશે ” મન્નિ બોલ્યો કે—હે રાજન્ ! આપનું સર્વ ધન સત્ય જ છે

આ વળતે ત્યાં રાજસલામી દિવ્ય રૂપનાળી, ઉત્તમ આભૂષણોવાળી, [અને] દિવ્ય લોચનોવાળી એવી ડોઢ ચાંડ સીઓ આવી પહોંચી રાજાએ તેમનું ન્વાગન કર્યું અને તેઓનું રૂપ જોઈને મલાજનો અત્યંત નિમ્મય પામ્યા રાજાએ તેઓને પૂછ્યું કે—“તમે ક્યાથી અને શા હેતુથી અહીંયાં આવ્યા છો ? શું તીર્થયાત્રા માટે આવ્યા છો કે સ્વજનોને મલવા માટે આવ્યા છો ? મારા લાયક જે કાંઈ ઝામ હોય તે હોડો ”

તેઓમાંથી એક વૃદ્ધ બોલી કે—“હે રાજેન્દ્ર અમે પાટલીપુત્ર નગરથી અહીં આનીએ છીએ આ પ્રિય કર નામનો મારો પુત્ર ઘેન્થી રીમાઈને આવ્યો ગયો હતો, અમે બે વર્ષ સુધી સર્વત્ર એની તપાસ કરી, પરંતુ તેનો કાંઈ પત્તો ન લાગ્યો ” હમણાં આ અશોકપુરથી ત્યાં આવેલા ડોઢએક માણમે અમને હજી કે—“પ્રિય કર નામનો વ્યાપારીનો પુત્ર, અમુક ઉમરનો, અમુક પ્રજારના રૂપવાળો, [અને] પગેપકાં પરાયણ છે આ પ્રમાણે તેનો બરાબર પત્તો મળવાથી અમે અહીં આવેલ છીએ પહેલાં નિનમસ્તિ જઈને પ્રણામને અમે વદન કર્યું કેમકે—

“આગામિ નતા દો જેદિ ન નામી દેવગુરુ,

માઈ નહરંગિ પાટ, બોઅબ માગ સાપડા—૨૧૭

કાર્ય માટે આગામ વધતા [અર્થાત્ કાર્ય કરવા માટે જતા] એવા જે માણનો દેવ,

શુરની આગળ પોતાનું મસ્તક ઝુકાવતા નથી; તેઓને માથે પોટલા ઉચકતા પણ ખાવાનું મુશ્કેલીથી મળે છે.”

અહીં આવીને અમે એક જાણુને પૂછ્યું કે—“પ્રિયંકર ક્યાં રહે છે?” તેણે કહ્યું કે—“તે રાજમાન્ય હોવા છતાં પણ સાચા કે ખોટા ચોરીના કલંકથી આજે જ રાજ્યે તેનો નિગ્રહ કર્યો છે.” એમ સાંભળીને અમે અહીં આવ્યા છીએ. વળી હે રાજન્! તમારા દર્શનથી અમારો આજનો દિવસ સફળ થયો છે. પછી રાજ્યે પ્રિયંકરને આગળ બોલાવ્યો. વૃદ્ધા બોલી કે આ જ મારો પુત્ર છે. એમ કહીને તે ભેટી પડી અને કહેવા લાગી કે—“હે વત્સ! તું શા કારણથી રીસાઈ ગયો હતો? જો તને રીસ નહોતી ચડી તો તું, કુટુંબને મૂકીને, અહીં કેમ આવતો રહ્યો છું?”

બીજી સ્ત્રી બોલી કે—આ જ મારો ભાઈ છે; તેણે પણ તે જ પ્રમાણે આલિંગન વગેરે કર્યું.”

ત્રીજી સ્ત્રી બોલી કે—આ જ મારો દિયર છે.

ચોથી સ્ત્રી બોલી કે—આ જ મારો પતિ છે. એમ કહી તેનું મુખ લેધને શરમથી નીચું મુખ કરીને તે ઊભી રહી. સભામાં બેઠેલા બંધાને આશ્ચર્ય થયું. લોકો બોલવા લાગ્યા કે—પ્રિયંકરની લુચ્ચાઈ ઉઘાડી. ગઈ પડી કેમકે:—

“વિદ્યાદમ્ભઃ ક્ષણસ્થાયી, જ્ઞાનદમ્ભો દિનત્રયમ્ ।

રસદમ્ભસ્તુ પળમાસાન્, મૌનદમ્ભઃ સુદુસ્તરઃ ॥ ૨૧૮ ॥”

વિદ્યાનો ઢોંગ ક્ષણભર માટે ટકે છે, જ્ઞાનનો ઢોંગ ત્રણ દિવસ ટકે છે; રસ (પ્રેમ) નો દંભ છ મહિના નભે છે, (પરંતુ) મૌન દંભ તો પારખવો મુશ્કેલ છે.”

કેમકે કહેવા લાગ્યા કે—આ પુણ્યશાળી પુરુષરત્નને ચોરીનું કલંક લાગી ગયું. કારણ કે:—

“શશિનિ ત્વલુ કલઙ્કઃ કણ્ટકાઃ પદ્મનાલે

જલધિજલમપેયં પંડિતે નિર્ધનત્વમ્ ।

સ્વજનજનવિયોગો દુર્ભગત્વં સુરૂપે

ધનવતિ કૃપણત્વં રત્નદોષી કૃતાન્તઃ ॥ ૨૧૯ ॥

ચંદ્રમામાં કલંક, કમળની નાલિમાં કાંટા, સમુદ્રના પાણીમાં ખોરાશ, પંડિતમાં નિર્ધનતા, સુંદર સ્ત્રીઓમાં વૈધવ્ય અને સ્વજનોનો વિયોગ, ધનવાનમાં કંબુસાઈ; [ખરેખર!] દૈવ રત્નમાં દોષ જ મૂકનારો છે.”

કેટલાક માણસો તેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, કેટલાક નિંદા કરવા લાગ્યા, કેટલાક પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યા, કેટલાક વિધાતાને દોષ દેવા લાગ્યા, કેટલાક તેની હાંસી કરવા લાગ્યા, તો પણ તે તો ગુસ્સે ન જ થયો, અર્થાત્ પ્રિયંકર તો શાંત જ રહ્યો કેમકે:—

‘વાવાણા જણુ છુલ્લણા નાહુ ન કીર્ધ દોસ,
નાકર્ધ કાપડ પાયલ ચગર્ધ માણસ દોસ ॥૨૨ગા

હે નાથ ! માણસોનું બોલવું તો પવનના અપાટ બેવું છે, તેથી શુભે ધવાની કાર્ધ
જરૂર નથી. [કાગળ કે] મારા માણસમા પણ દોષ હોય છે ”

પછી વૃદ્ધ સ્ત્રી બોલી કે —“હે રાજન્ ! આ મારા પુત્રને મુક્ત કરો ”

રાજાએ કહ્યું કે —“એણે મારા જાળનામાથી લક્ષ મૃત્યુનો હાથ લઈ લીધો હતો,
(એટલે તેને) કેવી રીતે છોડી-મૂક-?”

‘વૃદ્ધા બોલી કે —“હું તેનો દડ આપીશ ” રાજા બોલ્યો કે—જે તું ત્રણ લાખ દ્રવ્ય
આપે તો જ આનો છુટકારો થાય ! તે બોલી કે—ત્રણ લાખથી પણ વધારે આપીશ, પણ
તેને છુટો કરો

રાજા બોલ્યો કે—આનો પિતા કયા છે ? વૃદ્ધા બોલી કે—આમિન ! તેઓ ઉતારે છે
તેથી તેને બોલાવીને રાજાએ પૂછ્યું કે—આ પ્રિયકર તારું શું થાય ? તેણે પણ કહ્યું કે—
મારો પુત્ર થાય બધું એ પ્રમાણે જ કંઈ અને રાજાએ (તે) માની લીધું મત્રી બોલ્યો
કે—આ બધું ખોટું છે ખરેખર ! આ લોકો પૂર્ત લાગે છે કુમારનો પિતા પાસદત્ત શેઠ
અને એની માતા પ્રિયશ્રી નામની અહીં જ વિદ્યમાન છે તે બંનેને બોલાવીને પૂછી
જુઓ. ગળ બોલ્યો કે—તેઓનો આ પાલક પુત્ર હશે એમા પૂછવાનું શું છે ? છતાં ભલે
બોલાવો પત્રી રાજાના તેડાવવાથી તે બંને જણા ત્યાં આવ્યા અને રાજાને પ્રણામ કર્યા
પ્રથમ બહારગામથી આવેલા અને ગામમા ગહેલા એમ બંને માતાપિતા મગ્ગી આકૃતિવાળા,
મરખા રૂપવાળા, સરખી વાણીવાળા, મરખી ઉમરવાળા અને જાણે માથે જ લોકકા રૂપે
ઉત્પન્ન થયા ન હોય તેવા દેખાવા લાગ્યા રાજા, મત્રી તથા મહાજનો આશ્ચર્યમગ્ન
ધઈ ગયા

[પછી] રાજાએ મત્રીને કહ્યું કે—“હે મત્રિન ! ખરેખર તારું કથન જ મત્સ્ય કરે
તેમ છે ” એટલામા તેઓ પુત્રને માટે પરસ્પર વાદવિવાદ કરવા લાગ્યા કે—હે રાજન્ !
ન્યાય કરો, નહિ તો અમે બીજા રાજા પાસે જઈશું રાજાએ મત્રિને કહ્યું કે—કંઈક
સુદ્ધિ લગાવો તે બોલ્યો—મહામા મોળ ગજ લાખી, પહોળી, મમચોરમ શિલા છે કે
જેના ઉપર સાર્થવાહો બેઠલું ધરે છે તે શિલાને જે એક જ હાથે ઉપાટે તે જ આ
પ્રિયકરને પુત્ર તરીકે લઈ રાકે પછી પ્રથમ આવેલ અતિથિ પિતાએ તે શિલા ગમત
માનમા એક જ હાથે ઉપાડીને માથા ઉપર છત્ર રૂપે ધારણ કરી, બધાને આ જોઈને
આશ્ચર્ય થયું મત્રિ બોલ્યો કે—આ કેઈ સામાન્ય માણસ નથી રાજાએ કહ્યું કે—તું
પિતા નથી લાગતો, પરંતુ દેવ, દાનવ કે કોઈ વિગ્રાધર લાગે છે [આ] સ્ત્રીઓ પણ

મનુષ્ય લોકની સ્ત્રીઓ નથી, પરંતુ દેવાંગનાઓ કે વિદ્યાધરીઓ છે. તું શા માટે અમને મુંઝવણમાં નાખે છે? તારા મૂળ સ્વરૂપને પ્રગટ કર !

પછી તે દેવરૂપે પ્રગટ થયો અને સ્ત્રીઓ પણ અદૃશ્ય થઈ ગઈ. [તે દેવ કહેવા લાગ્યો કે:—] “ હે રાજેન્દ્ર ! હું તારા રાજ્યનો અધિષ્ઠાયક દેવ છું તારા મરણ સમય જણાવવાને અને રાજ્યયોગ્ય પુરુષને રાજ્યપર સ્થાપન કરવાને માટે હું અહીં આવ્યો છું; પરંતુ તું હજી બહુ તૃણાથી તરલિત છે. કહ્યું છે કે:—

“અક્કં ગલિતં પલિતં તુણ્ડં, દશનવિહીનં જાતં તુણ્ડમ્ ।

વૃદ્ધા યાતિ ગૃહીત્વા દણ્ડં, તદપિ ન મુચ્ચત્યાશાપિણ્ડમ્ ॥ ૨૨૧ ॥ ”

અંગ ગળી ગયું, મસ્તકના વાળ ધોળા થઈ ગયા, મોઢું દાંત વગરનું થઈ ગયું અને વૃદ્ધ થવાથી લાકડી લઈને ચાલવા લાગ્યો. તો પણ માણસ આશાસ્પી પિંડને છોડતો નથી.”

ઘડપણ આવ્યા પછી કોઈનાથી કાંઈ પણ કરી શકાતું નથી. કહ્યું છે કે:—

“બલ હંતી (તિ) હંતિ પામતિ એદેનુ ધન ઠોર !

એ ત્રણિણ વિમાસણ કરિ વેસા ચારણ ચોર ॥૨૨૨॥

શક્તિ હોવા છતાં પણ હું એકલા ધન અને પશુઓને મેળવું છું તે નિર્થક છે; કારણ કે ધન મેળવવા માટે તો વેશ્યા, ચારણ અને ચોર પણ વિમાસણ કરે છે. અર્થાત્ ધન એકઠું કરીને દાન ન દીધું તો તે મેળવેલું નિર્થક જ છે.

તારા મનમાં એવો પણ વિચાર નથી આવતો કે—હું હવે વૃદ્ધ થઈ ગયો છું, તેથી કેને રાજ્ય સોંપુ? જીર્ણ થઈ ગએલા થાંભલાનો ભાર નવીન થાંભલા ઉપર સ્થાપન કરું. રાજાએ પૂછ્યું કે:—“ માઈ મરણ ક્યારે થશે.” દેવ બોલ્યો કે:—“ આજથી સાતમા દિવસે તારું મરણ છે.” આ પ્રમાણે સાંભળીને રાજા ભય પામ્યો. કારણ કે:—

“પંથસમા નતિથિ જરા દારિદ્રસમો પરામવો નતિથિ ।

મરણસમં નતિથિ મયં સુહાસમા વૈયણા નતિથિ ॥ ૨૨૩ ॥

મુસાફરી સમાન વૃદ્ધાવસ્થા નથી, ગરીબાઈ સમાન પરાભવ નથી; મરણ સમાન ભય નથી, ક્ષુધા સમાન કોઈ વેદના નથી.”

પછી રાજાએ દેવને પૂછ્યું—“હે દેવ ! રાજ્ય લાયક કોઈ પુરુષ બતાવો કે જેથી તેને રાજ્ય પર સ્થાપન કરું.” દેવ બોલ્યો કે:—“ત્રિયંકરનું પુણ્ય પ્રબળ હોવાથી તેને જ તું પોતાનું રાજ્ય આપ, બીજું કોઈ અહીંયાં રાજ્ય યોગ્ય નથી.” રાજા બોલ્યો કે:— મારા હારના ચોરને રાજ્ય આપવું તે ઉચિત નથી. કારણ કે:—

“કુરાજરાજ્યેન કુતઃ પ્રજાસુખં, કુપુત્રપુત્રેણ કુતો નિવૃત્તિઃ ? ।

કુદારદારેણ કુતો ગૃહે રતિઃ, કુશિષ્યમધ્યાપયતઃ કુતો યશઃ ? ॥ ૨૨૪ ॥

ખરાણ રાજના રાજ્યથી પ્રાપ્તને સુખ ક્યાથી હોય અને ખરાણ પુત્રોથી પિતાને શાંતિ ક્યાથી મળે ? ખરાણ સ્ત્રીના મહુવાનથી ઘરમા આનંદ ક્યાથી હોય અને ખરાણ શિષ્યને ભણાવવાથી યશ ક્યાથી મળે ?” દેવ બોલ્યો—

“દેશસૌર્ય પ્રજાસૌર્ય, ચેદ્ વાઙ્મિ નરાધિપ ।

સ્વાપય ત્વ તદ્ રાજ્યે, પુણ્યોત્પદ પ્રિયદ્ગરમ્ ॥ ૨૨૫ ॥

હે ગજન્ ! જો તું દેશનું અને પ્રાણનું સુખ ચાહતો હોય તો પુણ્યથી ઉત્તમ એના પ્રિય કરને જ રાજગાદી પર સ્થાપન કર ”

આ નિગ્ધરાથી કુમારને છુટો કર । તેણે હાજ લીધા નવી ખજાનાને તાણુ લગાવ્યા પછી એ શી રીતે લઈ ગયે ? તારા ખજાનામાંથી ઉપાડી લઈને મે પોતે જ આટલા દિવસ સુધી મારી પાને ગળી મૂઝ્યો હતા આજ આ રાજ્યયોગ્ય પુરુષ છે, એમ તને સૂચન કરવા માટે એના મનમાં ઉપરથી મે જ તારી મામે [એ હાર] પ્રગટ કર્યો છે પછી રાજાએ કુમારને સુખ કર્યો અને તે બોલ્યો કે—“મારા પુત્રને તું રાજ્ય આપ ” દેવ બોલ્યો કે—“[હે ગજન્ !] તારા પુત્રનું આયુષ્ય યોડુંડ જ છે બીજું તે પ્રતલસલ નથી હે રાજા ! જો તારા માનવામા તે ન આવતું હોય તો ચાર કુમારિકાઓને બોલાવીને તિલક ડાલવો. મલામા જે ડોઢને પણ તે પ્રથમ તિલક ડરે તે જ રાજ થાય ” બધાએ આ વાત માન્ય ગળી પછી રાજાએ ચાર કુમારિકાઓને શહેરમાંથી બોલાવી તેમના હાથમા (કઠાવટી ચોખા વગેરે) વધાવવાનો આમાન આપવામા આવ્યો અને તેમની પામે મલાજનોને તિલક ડાલવામા આવ્યું તેમણે પણ પ્રિય કરને જ રાજ્યતિલક ડ્યું દેવે તે ચારે કુમારિકાઓના સુખમા અવતરીને ચાર શ્લોક ઢાલા તે આ પ્રમાણે—

“જિનમક્ત સદા મૂયા નરેન્દ્ર ! ત્વ પ્રિયદ્ગર ।

શૂરેષુ પ્રયમસ્તેન રક્ષણીયા પ્રજા સુખમ્ ॥ ૨૨૬ ॥

“યત્ર પ્રિયદ્ગરો રાજા, તત્ર સૌર્ય નિરન્તરમ્ ।

તસ્મિન્ દેશે ચ વાસ્તવ્ય, સુમિશ્ર નિશ્ચિત મયેત્ ॥ ૨૨૭ ॥

“અશોકનગરે રાજ્ય ઋષિયતિ પ્રિયદ્ગર ।

દ્વાસતતિશ્ચ વર્ષાણિ, સ્વીયપુણ્યાનુ માનત ॥ ૨૨૮ ॥

‘પ્રિયદ્ગરસ્ય રાજ્યેઽસ્મિન્, ન મરિણ્યન્તિ કસ્યચિત્ ।

રોગદુર્ભિક્ષમારીતિ ચૌરૈર્ભયમાનિ ચ ॥ ૨૨૯ ॥

હે પ્રિય કર ગજા ! તું નિરંતર નિનૈશ્વરનો ભક્ત થયે, તું શૂરવીરોમા પ્રથમ છે, તેથી સુખપૂર્વક પ્રાપ્તુ વક્ષણ કરે ।”

ન્યા પ્રિય કર રાજા હશે, ત્યા નિરંતર સુખ ગહેશે, ડારણુંકે એના દેગમા રહેવાથી નિરંતર સુભિક્ષ જ હશે અથવા એવા દેગમા રહેવું કે ન્યા નિરંતર સુભિક્ષ જ હોય ”

પ્રિયંકર (રાજ) પોતાના પુણ્ય પ્રભાવથી અશોકનગરમાં બહોંતેર વર્ષ સુધી રાજ્ય કરશે. ”

પ્રિયંકરના રાજ્યમાં કોઈને પણ રોગ, દુર્લિધ, મરફી, (સાત) ઇતિ, ચોર અને શત્રુ વગેરેનો ભય પ્રાપ્ત થશે નહિ.”

પછી દેવોએ પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી અને અશોકચંદ્ર રાજાએ પણ પોતાના હાથે [તેના કપાળમાં] રાજ્યતિલક કર્યું; એટલે સુખ્ય સુખ્ય રાજપુરુષોએ પણ પ્રિયંકરનો રાજ્યાભિષેક કર્યો. પ્રિયંકરની આજ્ઞા બધે પ્રવર્તી ગઈ. તેને ગાદી ઉપર બેસાડીને, છત્ર ધરવામાં આવ્યું અને દેવાંગનાઓ તેની આગળ નૃત્ય કરવા લાગી. સુખ્ય સુખ્ય નાણાં હર્ષ પામ્યા, સ્વજનો સંતોષ પામ્યા, માતા-પિતાદિક સંતુષ્ટ થયા. પ્રિયંકર રાજાને દેવતાએ રાજ્ય આપ્યાનું સાંભળીને, દુશ્મન રાજાઓએ પણ ત્યાં આવીને તેને ભેટણું કર્યું. સમસ્ત પ્રજા તેના પુણ્યની પ્રશંસા કરવા લાગી અને દેવો તથા દેવીઓ પોતપોતાને ઠેકાણે વ્યાધ્યાં ગયાં.

પછી સાતમા દિવસે અશોકચંદ્ર રાજાનું મરણ થયું. એટલે શોકાતુર થએલા પ્રિયંકર રાજાએ પોતાના પિતાની જેમ તેની ઉત્તરક્રિયા કરી. તેના પુત્રને તથા ગોત્રીઓને ગામ, ગરાસ વગેરે થોડુંક વહેંચી આપ્યું. બધાના ગામ, ગરાસ વગેરેની ચિંતા કરવા માટે નવા અધિકારીઓની નીમણુંકો કરી. પછી અનુક્રમે તેણે ઘણા દેશો સાધ્યા. શ્રીપ્રિયંકર રાજાને ઉપસર્ગહર સ્તવના ભપથી જ આ લોકમાં બધા કાર્યોની સિદ્ધિ થઈ અને તેના ખજાનામાં કરોડોનું ધન થયું. કારણ કે:—

“ ઉપસર્ગહરસ્તોત્ર-ગુણનાત્ કાર્યસિદ્ધયઃ ।

ભવન્તિ ભવિતાં પુંસાં, મિત્રીયન્તે ચ શત્રવઃ ॥ ૨૩૦ ॥

ઉપસર્ગહર સ્તોત્રના ભપથી ભવ્યપુરુષોના કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે અને તેમના શત્રુઓ (પણ) મિત્ર બની જાય છે.”

‘ સુકૃતં ધનસ્ય વીજં વ્યવસાય. સલિલમથ પ્રતિનીતિ ।

ફલમુપનીય નરાણાં પરિપાકમુવૈતિ કાલેન ॥ ૨૩૧ ॥

સુકૃત એ ધનનું બીજ છે, વ્યાપાર એ જલ છે, તેથી સમયનો પરિપાક થયે છતે, તે ઉદયમાં આવીને ભવ્યપુરુષોને ઉત્તમ ફળ આપે છે.”

પ્રિયંકર રાજા અનેક પ્રકારના દાન, પુણ્ય કરવા અને કરાવવા લાગ્યો, એટલે તેનું અનુકરણ કરીને લોકો પણ દાનાદિ કાર્યો કરી, ધર્મપરાયણ થયા. કારણ કે:—

“ રાત્નિ ધર્મિણિ ધર્મિષ્ઠાઃ, પાપે પાપાઃ સમે સમાઃ ।

રાજાનમનુકુર્વન્તિ, યથા રાજા તથા પ્રજા ॥ ૨૩૨ ॥

રાજા જો ધર્મિષ્ઠ હોય તો પ્રજા પણ ધર્મિષ્ઠ થાય છે, રાજા જો પાપી હોય તો

પ્રજા પાપી અને (પાપ પુણ્યમા) સમાન હોય તો પ્રજા પણ સમાન થાય છે, પ્રજા રાજાને જ અનુસરનારી હોય છે અને તેથી જેવો રાજા તેવી જ પ્રજા થાય છે ”

તે પછી ધનદત્ત શેઠની દક્ષિણ, ક્ષમા, વિનય અને વિવેકથી શેઠાની શ્રીમતી નામની પુત્રીને પોતાની પટ્ટગણી બનાવી કેટલોક વખત વીતી ગયા પછી તેને એક પુત્ર અવતર્યો પુત્ર જનમન્ય વધામણા થયા અને તે નિમિત્તે દાન પણ દેવામા આવ્યું કેમકે -

“ સુખોજન દિને સાર, સુમાર્યા સારયોગનમ્ ।

સત્પુત્રેણ કુલ સાર, તત્સાર યત્ત્વ દીયતે ॥ ૨૩૨ ॥

દિવમનો સાર આઝ બોજન છે, ચૌવનનો સાર સારી પત્તિ છે, કુલનો આજ સારો પુત્ર છે અને દાન દેવું એ પણ સાગભૂત છે ”

અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામતા તે પુત્રનું મોટા ઉત્સવપૂર્વક જયકરે એવું નામ પાડવામા આવ્યું પાંચમા મહિને તેને દાત આવ્યા રાજાએ શાસ્ત્રના બાલકારોને પૂછવાથી તેઓએ કહ્યું કે -

“ પ્રથમે માસે સજ્જાત-દન્તો સ હન્તિ કુલ તત્ ।

દ્વિતીયે જાતદન્તસ્તુ સ્વતાત વિનિહન્તિ સ ॥ ૨૩૪ ॥

તૃતીયકે પુનર્માસે, પિતર યા પિતામહમ્ ।

તુર્યમાસે ચ જાતેપુ, ધાતુનેવ વિનાશયેત્ ॥ ૨૩૫ ॥

હસ્ત્યશ્વકરમાન્ પુત્રાન્, પશ્ચમે પુનરાનયેત્ ।

માસે કરોતિ પન્થે તુ, સન્તાપ કલદ કુલે । ૨૩૬ ॥

નાશયેત્ સત્તમે માસે, ધનધાન્યાગવાદિકમ્ ।

યસ્ય દન્તયુત જન્મ તસ્ય રાજ્ય ચિનિર્દિશેત્ ॥ ૨૩૭ ॥

જો [જાણકને] પહેલા મહિને દાત કુટે તો કુળનો ધ્વન કાઢે છે, બીજા મહિને દાત આવે તો તે પિતાને હાનિ કરે છે, ત્રીજા મહિને દાત આવે તો તે પિતાનો અથવા પિતામહ (દાદા) નો નાશ કરે છે, ચોથા મહિને આવેલો દાત લાઠીઓનો નાશ કરે છે, પાંચમા મહિને આવેલો દાત શ્રેષ્ઠ એવા હાથી, घोडा અને બીટ તથા પુત્રોને લાવે છે (વૃદ્ધિ કરે છે) છઠ્ઠા મહિને આવેલો દાન કુટુંબમા સત્તાપ અને કલેશ કરાવે છે, સાતમા મહિને આવેલો દાત ધન, ધાન્ય અને ગાય વગેરેનો નાશ કરે છે તથા જેનો દાત સહિત જનમ થાય તેને રાજ્ય મળે છે ”

આ પ્રમાણે માળગીને હર્ષિત થએલો એવો ગજા રાજકાજ કરવા લાગ્યો એવા વખતમા રાજાના બીજા હૃદય મમ્માન સર્વ કાર્યમા પ્રવીણ એવો હિત કરે નામનો મન્ત્રિ શૂળના શેઠથી મળ્યું પામ્યો હતું છે કે

“ શૂળ, ઝેર, સર્પ, વિઘ્નચિકા, પાણી, શસ્ત્ર, અગ્નિ અને અઘસ્માતથી જીવ મુક્ત માત્રમા જ બીજા નરીગમા પ્રવેશ કરે છે ”—૨૩૮

“મુંહતા વિષુ મજહુ કિસ્યું, રખવાસ વિષુ પોસિ;
પતિ પાખે નારી કિસો, પહિરણુ નિણુ કિસો મોસિ ?
રાવણસ્ય ગતં રાજ્યં, પ્રધાનપુરુષં વિના ।
શ્રીરામેણ નિજં રાજ્યં, પ્રાપ્તં લક્ષ્મણવુદ્ધિતઃ ॥ ૨૩૯ ॥

મંત્રિ વગર રાજ્ય કેવું, ચોક્કીદાર વગરની શેરી કેવી; પતિ વગરની સ્ત્રી કેવી અને વસો વગર મુગટ કેવો. ” પ્રધાનપુરુષ વગર રાજા રાવાણનું રાજ્ય ગયું અને શ્રીરામ-અંદ્રજીએ લક્ષ્મણની બુદ્ધિથી રાજ્ય મેળવ્યું.—૨૩૯

પછી પ્રિયંકરે મંત્રિના પુત્રને બોલાવીને, તેની પરીક્ષા માટે એક કાવ્ય પૂછ્યું. તે આ પ્રમાણે—

“મુખં વિનાઽત્તિ ન કરોતિ શુદ્ધિ, હસ્તો ન મક્ષ્યં વહુ માજનસ્થમ્ ।
રાત્રિદિવાદિ ન કદાપિ ત્વતઃ, શાસ્ત્રાનમિત્તઃ પરમાર્ગદર્શી ॥ ૨૪૦ ॥

જે મુખ વગર ખાય છે, [મળ] શુદ્ધિ કરતો નથી. જેને હાથ નથી, ભાજનમાં રહેલું ખંધું ભક્ષ્ય રાત અને દિવસ ખાવા છતાં પણ કદાપિ જે તૃપ્તિ પામતો નથી. [વળી] તે શાસ્ત્રથી અનભિજ્ઞ હોવા છતાં પણ બીજાને માર્ગ બતાવે છે [તે કોણ હોવો જાય છે ?]”

મંત્રિપુત્રે વિચાર કરીને જવાબ આપ્યો કે—“હીપક.”

ફરીથી [રાજાએ તેને] પૂછ્યું કે.—

“નારિ તિન્નિ છદ્દ પકઠી મિલી વે ગોરો ત્રીજી સાંમલી ।

પુરુષહ વિણ નવિ આવહ કાજિ રાત્રિદીસ માનીજહ રાજિ ॥ ૨૪૧ ॥

ત્રણ સ્ત્રીઓ એક સાથે મળેલી છે, તેમાંની જે ઘોળી છે અને ત્રીજી કાલી છે અને રાતદિવસ તેમનું માન જળવાય છે, છતાં તે પુરુષ વગર કામમાં નથી આવતી.

તેણે જ જવાબ આપ્યો કે:—ખડિયો, કલમ અને શાહી. સભામાંથી એક વિદ્વાને કહ્યું કે:—યોગી ધ્યાનમાં શેતું ધ્યાન કરે છે ? શુરને માટે શું કરવામાં આવે છે ? સન્ન-નોને શું માન્ય છે ? અને વિદ્યાર્થીઓ પ્રારંભમાં શું ભણે છે ?

તેણે કહ્યું કે—ૐ નમઃ સિદ્ધન્ । [પછી] મંત્રિના પુત્રે વિદ્વાનને પૂછ્યું કે ‘હું કહું’ તે કહો:

“એક પુરુષ કોડિહિ પરવરિઓ હીડક બાલક હીધ ચઢિઓ ।

નારીના મનિ સોહ જિ લહધ રૂડા વિરિઓ લોક તસુ કહધ ॥ ૨૪૩ ॥

એક પુરુષ છે, જેને કરોડો વિંટાએલા છે, જે બાલકના હૃદય ઉપર ચઢીને ચાલે છે, સ્ત્રીઓના હૃદયમાં જે શોભાને પામે છે અને લોકો જેને સારો તથા ખોટો (પણ) કહે છે. (તે કોણ ?).” (વિદ્વાને જવાબ આપ્યો કે—) અન્દ્રમા.

પછી તેની બુદ્ધિથી ખુશ થએલા રાજાએ મંત્રિના પુત્રને મંત્રિપદે સ્થાપન કર્યો.

“બુદ્ધયા જાનતિ શાસ્ત્ર વિમલગુણતતી રાજમાન ચ નિત્ય
બુદ્ધયા સર્વાર્થસિદ્ધિર્ભવતિ રિપુવલ જીયતે તત્ક્ષણેન ।
બુદ્ધયા મૃદ્ધાન્તે દુર્ગા લઘુરપિ નૃપતિ રક્ષ્યમાણ સુયોધે
બુદ્ધયા ચાળાસ્થ-રોદ્ધા-ઽમયકુમરવરા પ્રાપિતા દ્રાક્ મહત્ત્વમ ॥ ૨૪૪ ॥

બુદ્ધિથી વિમળ એવા શુભીજનો શાસ્ત્રનો યોધ અને નિન્તર રાજસન્માન પ્રાપ્ત કરે છે, બુદ્ધિથી બધી ઇચ્છાઓની નિદ્ધિ થાય છે અને દુસ્મનોના લત્તરને ક્ષણભરમા જીતી લેવાય છે, બુદ્ધિથી નાનો રાજા પણ મારા યોદ્ધાઓથી વધુ કરાતા એવા દિલ્હાને ગ્રહણ કરે છે, (અને) બુદ્ધિથી જ ચાળાકય રોદ્ધક અને અમયકુમાર વગેરે પુરુષો સત્વર મહત્ત્વને પામ્યા છે ”

તે વખતે શ્રીધર્માનિધિસૂરિ નામના એક જૈન આચાર્ય ત્યા પધાર્યા, તેઓને વદન કરવા માટે પ્રિય કરે રાજા પોતાના પરિવાર સાથે ગયો શુભહારાજે આ પ્રમાણે ઉપદેશ આપ્યો —

“જિનવ્રણામો જિતના ઝૂજા, નમસ્કૃતે સસ્મરણ ચ દાનમ્ ।
સુશીશ્વરાણા નતિપયુપાસ્તી, રક્ષા ત્રસાના દિનકૃત્યમેતત્ ॥ ૨૪૫ ॥
અસ્મિન્ કાન્ધે કર્તુનામ્ ।
શ્રીતીર્થયાત્રાકરણ મહેન, સાધર્મિકાણામદનસ્ય દાનમ્ ।
શ્રીસદ્ગવજૂજાઽઽગમલેષન ચ, તદ્વાચન સ્યાદિતિ વર્ષકૃત્યમ્ ॥ ૨૪૬ ॥

તીર્થયાત્રાફલ યથા —

સદા શુભધ્યાનમસારલદર્મોફલ ચતુર્ધા સુરતાસિદ્ધિઃ ।
તીર્થોન્નતિસ્તાર્યદૃતા પદાસિ-ગુણા હિ યાત્રાપ્રમદા સ્યુરેતે ॥ ૨૪૭ ॥
વપુ પવિત્રીકુરુ તીર્થયાત્રયા ચિત્ત પવિત્રીકુરુ ધર્મરાજ્ઞયા ।
વિત્ત પવિત્રીકુરુ વાત્રદાનત્, ફુલ પવિત્રીકુરુ સચ્ચાસ્ત્રિત ॥ ૨૪૮ ॥

જિનેશ્વરને પ્રણામ, જિનેશ્વરની પૂજા, નમસ્કાર મત્રતુ નમણ, દાન, આચાર્યોને નમસ્કાર તથા તેમની લક્ષિત અને ત્રસણોની રક્ષા એ શ્રાવકોનું દિનકૃત્ય છે [આ ૨૪૫મા શ્લોકના પ્રત્યેક ચરણના પ્રથમ અક્ષરથી જિનસૂર એવું અથકર્તાનું નામ નિષ્પન્ન થાય છે] — ૨૪૫

“મહોત્સવપૂર્વકે તીર્થયાત્રા કરવી, સાધર્મિકોનું વાત્સલ્ય કરવું, શ્રીસધની પૂજા કરવી, આગમ લખાવવા અને તેની વાચના કરાવવી એ વાર્ષિક કર્તવ્ય છે તીર્થયાત્રાનું ફલ આ પ્રમાણે—નિરતર શુભ ધ્યાન, અમાગ એવી લક્ષ્મીની મહાજતા, ચાર પ્રકારના સુકૃતની પ્રાપ્તિ, તીર્થની ઉન્નતિ, (અને) તીર્થકર પદની પ્રાપ્તિ યાત્રા કરાવી આવા પ્રકારના શુભોની પ્રાપ્તિ થાય છે — ૨૪૬-૨૪૮

“[હે મહાનુભાવ !] તીર્થયાત્રાથી તારા મનને પવિત્ર કર । ધર્માનિલાપથી

મનને પવિત્ર કર !; સુપાત્રમાં દાન આપીને ધનને પવિત્ર કર ! અને સદાચારથી કુલને પવિત્ર કર ! ”—૨૪૮

વળી શત્રુઞ્જય મહાતીર્થની યાત્રા કરવાથી વિશેષ ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે. કારણ કે:-

“નમસ્કાર’સમો મન્ત્રઃ, ‘શત્રુઞ્જય’સમો ગિરિઃ ।

ધર્મો જીવદયાતુલ્યઃ, શાસ્ત્રં ‘કલ્પ’શ્રુતાન્નહિ ॥૨૪૯॥

નમસ્કાર સમાન મંત્ર નથી, શત્રુઞ્જય સમાન તીર્થ નથી, હૃવદયા સમાન કોઈ ધર્મ નથી. અને કલ્પસ્મૃત્તના જેવું બીજું કોઈ શાસ્ત્ર નથી.”

“શત્રુઞ્જયતીર્થ ઉપર જિનેશ્વરદેવતા દર્શન માત્રથી જો લવની દુર્ગતિનો ક્ષય થાય છે. [અને] પૂજા તથા સ્તુતિ કરવાથી એક હજાર સાગરોપમની દુર્ગતિ નાશ પામે છે. માર્ગમાં શત્રુઞ્જયનું ધ્યાન કરવાથી એક હજાર પદ્મોપમ અને અલિગ્રહ કરવાથી લાખ પદ્મોપમનું તથા તેની સન્મુખ ગમન કરવાથી એક સાગરોપમ વર્ષનું સંચિત કર્મનું પાપ કર્મ નાશ પામે છે.”—૨૫૦, ૨૫૧

ગુરુમહારાજનો ઉપદેશ સાંભળીને પ્રિયંકર રાજાએ વિશેષ પ્રકારે ધાર્મિક અલિગ્રહો લીધા અને ફરી ઉપસર્ગહર સ્તવના જાપનો આસ્નાય પૂછ્યો. ગુરુમહારાજ બોલ્યા કે:- શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીએ અનેક મંત્રો તથા યંત્રો આ સ્તવ-સ્તોત્રમાં ગોપવેલા છે. જેનું સ્મરણ કરવાથી અત્યારે પણ—“જળ, અગ્નિ, ઝેર, સર્પ, દુષ્ટ, ગ્રહ, રાજરોગ (મોટા રોગ), રણસંગ્રામનો ભય, રાક્ષસ, શત્રુઓનો સમૂહ, મરકી, ચોર સાત પ્રકારની ઇતિ, ચાર પગવાળા હિંસક પ્રાણીઓ વગેરેથી રક્ષા થાય છે. ”

વળી હે રાજન્ ! તને જે સુખ, સંયોગ, સંતાન, સંપત્તિ, ઇચ્છિત વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ તથા સામ્રાજ્યની જે પ્રાપ્તિ થઈ છે. તથા દુઃખ, દારિદ્રતા, આકરી, કમનસીબી, પાપ અને આપત્તિનો જે અભાવ થયો છે, તે બધાંએ ઉપસર્ગહર સ્તવના જાપ અને ધ્યાનનો જ પ્રભાવ બાણવો. પહેલાં આ સ્તવમાં છઠ્ઠી ગાથા હતી, તેના સ્મરણથી તત્કાળ ધરણેન્દ્ર આવીને દુઃખનું નિવારણ કરતો હતો. પછી ધરણેન્દ્રે પૂજ્યશ્રી (ભદ્રબાહુસ્વામી) ની આગળ કહ્યું કે—વારંવાર અહીં આવવું પડતું હોવાથી હું મારા સ્થાનના વિષે રહી શકતો નથી, તેથી [આપ] છઠ્ઠી ગાથાને ભંડારી દો. પાંચ જ ગાથાના પણ આ સ્તોત્રનું ધ્યાન કરનાર સત્પુરુષોને હું અહીંયાં રહ્યો રહ્યો પણ સહાયતા કરીશ. ત્યારથી પાંચ ગાથાના પ્રમાણવાળું આ સ્તવન ગણાય છે.

પહેલી ગાથાથી ઉપસર્ગ, ઉપદ્રવ અને સર્પના ઝેરનો નાશ થાય છે. પહેલી અને બીજી ગાથા ગણવાથી ગ્રહ, રોગ, મરકી, વિષમ તાવ, દુષ્ટ, દુર્જન તથા સ્થાવર અને જંગમ વિષની શાંતિ થાય છે. પહેલી, બીજી અને ત્રીજી ગાથા ગણવાથી મનુષ્યો અને તિર્યંચોને ભયંકર રોગ, દુઃખ, દુર્ગતિ, નીચકુળ વગેરેની પ્રાપ્તિ થતી નથી, અને સુખ,

મારી ગતિ, સૌભાગ્ય, લક્ષ્મી અને મહત્તા વગેરેની પ્રાપ્તિ થાય છે ચાર ગાથા ગણવાથી તમામ ઇચ્છિત વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે આ ન્તોત્રની પાચ ગાથાઓની) અદર શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ નામનો શ્રીભખાહુન્વારનીએ મત્ર ગોપવેલો છે પાચે ગાથાઓ મારી રીતે ગણવાથી આવૈક અને પરલોકનુ કાર્ય કરનાર આ ન્તોત્ર છે (વળી) એમા અનેક મત્રો મ્તલન-વશીકરણ-વિદ્વધણ-ઉચ્ચાટન વગેરેના ગોપવેલા છે તે મત્રો અને યત્રો તેની વૃત્તિ ઉપગથી અગાઉ આપેલા છે

પછી રાજ ગુરુને વદના કરીને પોતાના મ્થાને ગયો રાજ [તે દિવસથી] રાત્રિના વખતે પાસે આવેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના મદિરમા એક પહોર મુધી ઉપસર્ગહર મ્તવનો નૃપ અને ધ્યાન કરવા લાગ્યો

એક વખતે પ્રિય કર ગજ ગતના વખતે ધૂપ લઈને તે મ્તવનુ ધ્યાન કરવા માટે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના જિનમ દિરમા ગયો નોકને દેરાસરની બહાર બેઠા હતા એવામા મવાર થઈ ગઈ, સલામા રાજપુરુષો આવી પહોંચ્યા—“હજુ મુધી ગજ મલામા કેમ નથી આવ્યા” એ પ્રમાણે પ્રધાનો વગેરે સર્વ મલાસદોએ અગત્સકાને પૂછ્યુ તેઓ બોલ્યા—રાજ દેરાસરમાથી બહાર નીકળ્યા જ નથી, પ્રધાનો ત્યા ગયા એટલે મૂળદારના (ગભારાના) બારણા બધ થએલા જોયા, પછી બારણાના છિદ્રમાથી તેઓએ અદર જોયુ તો શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા મુગધીવાળા કૂલોથી પૂજન કરાએલી અને આગળ એક દીપક બળતો જોયો, પરંતુ રાજ ત્યા આગળ બેઠેયો દેખાયો નહિ તેઓએ મનમા વિચાર્યું કે—રાજને ઉવ આવી ગઈ હોય પરંતુ દેવમ દિરની ૮૪ આશાતનાના ભયથી તેમ પણ રાજને કયું હોય એવું લાગતું નથી છતા પણ પ્રધાનોએ મીઠા મીઠા વચનોથી રાજને બોલાવ્યો કે—“(હિ સ્વામિન્ !) આપ રાજ ગિરાજે છો તે મલાને અલકૃત કરો પ્રભુના મુખકમળનુ દર્શન કરવા માટે સૂર્ય પણ ઉઘે ચડી ગયો છે અને સર્વ સલાજનો પણ મ્ણામ કરવા માટે ઉચા શ્વાસે બિલા છે” તોપણ અદગ્થી કોઈ પણ બોલ્યુ નહિ મત્રીઓએ વિચાર્યું કે—“કોઈ દેવ અયવા વિદાધર તેઓને હરી ગયેલ છે” પછી દેગસરના બારણા ઉઘાડવાને માટે તેઓએ અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પણ તે પુણ્યહીનના મનોન્થોની માફક નિષ્ફળ ગયા કુહારાઓ પણ બધા ભુઠા થઈ ગયા અને દેવતાએ વાસેલા બાગણા કોઈ પણ ઉઘાડવાને શક્તિમાન થયુ નહિ પછી મત્રીઓએ ધૂપ વગેરે કાર્ય કર્યું, ત્યાં દેરામગ્નો અધિષ્ઠાયક દેવ બોલ્યો કે—“(હિ મત્રીન્ !) વૃથા પ્રયત્ન ન કર પુણ્યવત રાજની દષ્ટિ પડતા જ દાર મ્વયમેવ ઉધરી જશે” રાજ મળમા છે તે સળધી ચિંતા ન કરશો પ્રધાનોએ કહ્યુ કે—“(હિ દેવ !) અમાગ રાજ કયા છે ? કોઈએ તેઓનુ હરણ કર્યું છે ? તેઓ કયારે આવશે ?” પછી દેવ બોલ્યો કે—“પોતાની મમૃદિ દેખાડવાને માટે ધગ્ણેન્દ્ર તેને પોતાના ભુવનમા લઈ ગયા છે, તેથી આજથી દશમા દિવને તે અહીં અવરથ આવશે

(અને) દેવતાની સહાયથી આવીને તે પાર્શ્વનાથ પ્રભુની આગળ પ્રતિદિન દીપક પૂજા કરીને જ ભોજન કરશે.”—૨૫૩, ૨૫૪.

આ સાંભળીને મંત્રી અને રાજાનો પરિવાર, એ બધા રાજ થઈને પોતાના ઘર ગયા. એક વખતે સવારના વખતે દેરાસરમાં રહેલી પ્રતિમાની પૂજા અને દીવો વગેરે કરેલો લોકોના જોવામાં આવ્યો. દશમા દિવસે મંત્રીઓ અને રાજાનો પરિવાર સામે ગયા. એટલામાં તો વનમાંથી દૈવી ઘોડા ઉપર બેઠેલો એવો રાજા આવી પહોંચ્યો, મંત્રી વગેરે સર્વેએ હર્ષિત થઈને પ્રણામ કર્યા. રાજાને બહુ નવાઈ લાગી અને પૂછ્યું કે—મારા આવવાની વાત તમે લોકોએ શી રીતે જાણી? ત્યારે મંત્રીઓએ કહ્યું કે—દેવના કહેવાથી. (પછી) વાજત્રો વાગતાં, ઘેર ઘેર તોરણો બાંધતાં, રસ્તામાં જુદા જુદા રંગની ધ્વજો બાંધતાં, અને ગંધર્વોના ગીત ગાન થતાં મહોત્સવપૂર્વક રાજા નગરમાં આવીને, પોતાના પરિવાર સહિત જિનમંદિરે આવ્યો. તે વખતે તે જિનમંદિરનાં બારણા જેમ આંખાને મહોર આવવાથી કોયલનો કંઠ તથા વિદ્યાના બળથી જેમ ખુરે માણસ સાંભળતો થઈ જાય છે તેમ, રાજાની દૃષ્ટિ પડતાં જ તત્કાળ ઉઘડી ગયાં. પછી વિધિપૂર્વક દેરાસરને પ્રદક્ષિણા દઈને, ‘નિસ્સહી’ કહીને (રાજા) અંદર પેઠો. (પ્રભુ આગળ) ફક્ત વગેરે મૂકીને આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો:—

“શ્રી પાર્શ્વો ધરણેન્દ્રસેવિનપદ પાર્શ્વે સ્તુત્વે ભાવતઃ

પાર્શ્વેણ પ્રતિવોદિતશ્ચ કમઠ પાર્શ્વાય કુર્વેઽર્ચનમ્ ।

પાર્શ્વાન્નિવન્તિતકાર્યસિદ્ધિરશિલા પાર્શ્વસ્ય તેજો મહત્

શ્રી પાર્શ્વે પ્રકટઃ પ્રભાવ હ્રહ મોઃ શ્રીપાર્શ્વ ! સૌખ્યં કુરુ ॥૨૫૫॥

‘વરકનકશક્તિ વિક્રમ’-નાનાભરણેવિંભૂષિતો જીયાઃ ।

ત્વાં સ્તૌમિ પાર્શ્વજિનં મરકતઘનસન્નિભં વિગતમોહમ્ । ॥૨૫૬॥

‘સત્તતિશતં જિનાનાં’ ત્વાં પ્રસિદ્ધિકૃતં પ્રભાવેણ ।

શ્રીપાર્શ્વજિન ! કલાવપિ ‘સર્વામર પૂજિતં વન્દે’ ॥૨૫૭॥

જે પાર્શ્વ પ્રભુની ધરણેન્દ્ર સેવા કરે છે, તે પાર્શ્વનાથ પ્રભુની હું ભાવપૂર્વક સ્તુતિ કરું છું, જે પાર્શ્વ પ્રભુએ કમઠને પ્રતિબોધ કર્યો છે, તે પાર્શ્વનાથનું હું પૂજન કરું છું; જે પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું ચિતવન કરતાં સમસ્ત કાર્યોની સિદ્ધિ થાય છે, જે પાર્શ્વપ્રભુનું તે જ મહાન છે અને જે પાર્શ્વ પ્રભુનો હાલ આ જગતમાં પ્રગટ પ્રભાવ છે, એવા શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુ આપ માં કલ્યાણ કરો.”—૨૫૫

ઉત્તમ કનક, શંખ, અને પ્રવાહના વિવિધ આભૂષણોથી વિભૂષિત અને મરકત મણિ (લીલાં પાના) તથા ઘન (વાદળ) સમાન વર્ણવાળા અને જેઓનો મોહ નાશ પામ્યો છે, એવા હે શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામી ! હું તમારી સ્તુતિ કરું છું. આ કળિકાળમાં પણ એકસો

મિત્રેય તીર્થ કરોમા પોતાના પ્રભાવથી આસજનોની અત્વર નિદિ ઝગાગ તથા મર્વ દેવોથી પૂજિત એવા હે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ ! હું તમોને વદન કરું છું —૨૫૧, ૨૫૭

[આ પ્રમાણે] નામ-કાન્ડ કરીને તથા ગરુડ-તવાદિ ભણીને ગળત આ પ્રમાણે વિનંતિ કરવા લાગ્યો—

‘જય પાસ ! જિજ્ઞાસુ ! જગદસાર, પરનિર્મિતિદુયજ્ઞપર્યાર !
 ‘મજવદિયપૂજકપ્રમાય ! તુહ મદિમા મદિ માદિ મિમાય ॥૨૫૮॥
 ‘ભનિ ભનિ’ હું ભગીઉ બહુઅ કામ, મેરક મે થાપિ અમ્મ નકિષ મામ
 ‘તિસુ ચિતિય મિનજી’ સયય કામ, જ પર મ પર પાગ નામ ॥૨૫૯॥
 ‘વેણુ વણુ નૃપ જસણુહ ભય મહત, રોગ મહ દુરિ કિરિ હુઈ પસત
 ‘હુહ કાવિદે દોહુન દુરિ જતિ, જે સમન્ધ તુહ નહ ક ચિતિ ॥૨૬૦॥
 ‘નિ તાનહિ જિમ તમ દુરિ જામ તિમ મામીય મમવહિ કુન કહેઈ ?
 ‘સુહ સત નિપામઈ જાઈ જેઅ, પય ભેદક છેઈ તુ’ તેહ ॥૨૬૧॥
 ‘ધય જિજા જિજસુનિહિ આણુદપૂનિહિ, પાગનાહ સથુબીય મસિધ !
 ‘પેડિમાનકની તુહ પયમેની, સુ ન ન કિનર નજો ॥૨૬૨॥
 ‘તુહ સનિ કહે સંજુ નયણ રાસે આનાગમન હુહ !
 ‘તુહ મદિમા મોટી પયતય, લોટી માયુ મિદિ અણુત સુહ ॥૨૬૩॥

વળુ ભુવન ઉપર ઉપકાર ઝગાર, જગતમા આ ભૂત, મનોવાંછિત પૂજા કરવામા હેતુપર્વક મમાન, એવા હે શ્રીપાર્શ્વ જિનેશ્વર ! આપનો જય વાચો આપનો મહિમા જગતમા મોટો છે—૨૫૮ ભવોભવમા હું ઘણે દેગણે રજત્યો છું, તેથી [આપના] નેવક તરીકે રાખીને મારી લાજ ગણો, જે શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુના નામનું ચિતવન કરે છે, તેના ઇચ્છેલા મધણા કાર્યો અકૂળ થાય છે—૨૫૯ જે [મનુષ્ય !] જોક્ષાતમા ગદી એમચિતે આપનું સ્મરણ કરે છે, તેના સુદ, જગત, પાણી, અગ્નિના મોટા ભયો, રોગ, ચંદ, મરદી, સિંહ, તથા હાથીનો ભય શાત થાય છે, [અને] હુણ, દનીકતા અને હુર્ગતિના નાશ વાય છે—૨૬૦ જેવી રીતે સૂર્યના તાપથી અધારૂં જ રઈ લાય છે, તેમ શ્રીપાર્શ્વપ્રભુની બરોબરી કોણ કરી શકે ? તેઓનું જે ધ્યાન કરે છે તથા તેઓના ચરણને દરદા ભેરે છે, તેઓને સુખ અને શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે—૨૬૧

આ પ્રમાણે શ્રીજિનમૂર્તિ [સુનિ] એ આનંદપુરુષા ગરીને એક મનથી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની ન્તુનિ કરી છે, [હિ પ્રભુ !] પદાવતીદેવી, દેવો, મનુષ્યો, ગિનગે અને ધરણેન્દ્ર પણ આપછીના ચતુરક્રમવનાં મેવા કરે છે—૨૬૨

‘ચમુઓથી કહેતું આપનું દર્શન (હે પ્રભુ !) જનમ ન સુના દુખોને જ કરે છે
 ૪૨

એમ બધા લોકો કહે છે, આપશ્રીના મહિમા મોટો છે, તેથી આપશ્રીના ચરણક્રમણમાં આળોટીને હું અનંતસુખ (મોક્ષસુખ)ની લિક્ષા માગું છું.”—૨૬૩

આ પ્રમાણે શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુને વિનંતી કરીને, તેણે પોતાના મહેલની સલાને શોભાવી. પ્રધાનોએ પાતાલલોકનું અને ધરણેન્દ્રની સમૃદ્ધિનું સ્વરૂપ પૂછવાથી રાજા બોલ્યો કે—“તે દિવસની રાત્રે મંદિરની અંદર ધ્યાનમાં રહેલો એવો હું શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના સ્તવનો જાપ કરતો હતો, તે વખતે કાજળના જેવી ક્રાંતિવાળો મોટો નાગ પ્રગટ થયો. તેને દેખીને હું ધ્યાનથી ચલાયમાન ન થયો. પછી [તે સાપ] શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના પદ્માસન ઉપર ચડ્યો. એટલે જિનેશ્વરદેવની પ્રતિમાની આશાતનાના લયથી [અને સાપ] ખરાબ જીવ હોવાથી મેં હાથથી પૂંછડીથી પકડ્યો, ત્યારે તે સર્પનું રૂપ તજી દઈને દેવ થયો. મેં તેને પૂછ્યું કે—તમે કોણ છો ? તે બોલ્યો કે—હું પાર્શ્વનાથસ્વામીનો સેવક, ધરણેન્દ્ર છું, તારા ધ્યાનથી આકર્ષાઈને અહીં આવી મેં તારી પરીક્ષા કરી, પરંતુ તું ધ્યાનથી ચલાયમાન ન થયો, તેથી તું મોટો સાહસિક છે. માટે હે પુરુષોત્તમ ! તું મારી સાથે પાતાલલોકમાં ચાલ, કે જેથી તને પુણ્યનું ફલ જાતલાવું; પછી હું ધરણેન્દ્રની સાથે પાતાલલોકમાં ગયો. ત્યાં મેં સર્વત્ર સુવર્ણ અને રત્નોથી ખાંધેલી ભૂમિકા જોઈ. આગળ ચાલતાં ધર્મરાજનો વૈકિય મહેલ (મને) દેખાડ્યો. પછી શ્રીધર્મરાજને [મેં] સાક્ષાત્ જોયા, તેઓની પટ્ટરાણી જીવદયાને જોઈ. તે બંનેને મેં પ્રણામ કર્યા. [એટલે] તેમણે મને કહ્યું કે—“[હિ નરેન્દ્ર !] અમારી કૃપાથી તું ચિરકાળ વખત રાજ્ય કરજે !” ત્યાંથી આગળ ચાલતાં સાત ઓરડી [મેં] જોઈ. મેં પૂછ્યું કે—“આમાં શું છે ?” ધરણેન્દ્ર બોલ્યો કે—“આ સાતે ઓરડીઓમાં સાત સુખો છે.” મેં કહ્યું કે—“તે કયાં કયાં ?” ધન્દ્ર બોલ્યા:—

“પહેલું આરોગ્ય, બીજું લક્ષ્મી, ત્રીજું યશ, ચોથું પતિને અનુકુળ એવી (પતિવ્રતી) સ્ત્રી, પાંચમું વિનયવાન પુત્ર, છઠું રાજાની અનુપમ સૌમ્ય દૃષ્ટિ અને સાતમું નિર્ભયસ્થાન —આ સાતે સુખ જેના ઘરમાં હોય, ત્યાં સાક્ષાત્ ધર્મનો પ્રભાવ સમજવો.”—૨૬૪

પછી તે સાતે ઓરડીઓ જોઈ. પહેલીમાં તમામ રોગોનો નાશ કરનાર દેવ અને એ આમર છે. બીજી ઓરડીમાં સોનું, રત્ન માણિક્ય વગેરે છે. ત્રીજી ઓરડીમાં મોટો ધનવાનો યાચકોને દાન દે છે. ચોથીમાં પત્ની પતિની સેવા કરે છે. પાંચમીમાં વિનીત પુત્ર, પૌત્ર, વહુ વગેરે સંપીલું કુટુંબ છે. છઠ્ઠીમાં ન્યાયી અને પ્રજાનું ભલું કરનાર રાજા જોયો અને સાતમીમાં કોઈ એક દેવને ઉપસર્ગાહર સ્તવના જાપમાં તક્ષીન જોયો. મેં પૂછ્યું કે—“આ દેવ આ સ્તવનો જાપ શા માટે કરે છે ?” તેઓએ કહ્યું કે—(આ) સ્તવના ધ્યાનથી દેશમાં, નગરમાં અને ઘરમાં સર્વ લયથી રક્ષા થાય છે અને નિરંતર મનોવાંછિતની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ સ્તવના આમ્નાય, મહિમા અને મંત્રના પુસ્તકો છે,

ન્યાં અંગાડી ધર્મ અને હયા હોય ત્યા અંગાડી આ માટે સુખો હોય છે, એ બતાવવા માટે આ બધું વૈકિય લખિય વડે બતાવેલું છે”

, પછી આગળ સુવર્ણ રત્નમય કિંચો ભેરો, ત્યા લોહમય સાત પ્રતોલી (મુખ્ય દ્વારમાં જવાનો માર્ગ) હતી પ્રથમ પ્રતોલીમાં જતા, એ ચારે બાજુ વિવિધ કંપવૃક્ષોની વીંટાએલા સામાન્ય દેવોના લવન ભેરો ઘીજી પ્રતોલીમાં જતા કીડા શુક (પાળેલા પોપટ) ના સોનાના પાજરા ભેરો, પોપટો મને ભેળને કેહેવા લાગ્યા કે —

“હે પ્રિય કંઠ ગણ! પધારો પધારો, આ સ્થાન પુણ્યવત પ્રાણીઓ મિવાય કાંઈને પ્રાપ્ત થતું નથી અર્થાત્ આ જગ્યાએ પુણ્યવત પ્રાણીઓ જ આવી શકે છે”

’ ’ ત્રીજી પ્રતોલીમાં પ્રવેશ કરતો મને ભેળને નાચ કરતા મથૂરો મનુષ્યની વાણીમાં બોલ્યા કે —

“હે રાજેન્દ્ર! આપના દર્શનથી અમારૂં જીવન આજે સફળ થયું! ખરેખર, તે નગરને ધન્ય છે કે ત્યા પ્રિય કર રાજા છે ”

ચોથી પ્રતોલીમાં આગળ આગળ કુદમરો મારતા તથા વિવેકવડે મને પ્રણામ કરતા રાજહો મારા ભેવામાં આવ્યા પાંચમી પ્રતોલીમાં ન્દિક રત્નની કીડા કરવાની વાપિ કાઓ (વાવો), તથા આન કરવાના મરુપો વગેરે બધા છઠ્ઠી પ્રતોલીમાં ઇન્દ્રના સામાનિક દેવોના મકાનો ભેરો અને માતમાં પ્રતોલીમાં દેવાગનાઓના અધિક અધિક ટોળા દેખ વામાં આવ્યા, તેની આગળ અનેક પ્રકારના આશ્ચર્યવાળી અને કચેટા દેવોએ ઢરીને મહિત ધરણેન્દ્રની, મલા ભેળ ત્યા દિવ્ય નૃત્ય ભેરુ ધરણેન્દ્રે પુણ્યનુ કળ બતાવવા માટે [મારી મેવામાં મૂકેલા] દેવ, દેવીઓએ નવ દિવસ સુધી પોતાના પુત્રની જેમ મારી સ્વાગતા કરી અહીં [આ દેરાસરમાં] દેવની સાથે રહીને દશ દિવસ સુધી એ પોતે જ પૂજા કરી છે તે લોકોએ મને જે દિવ્ય આહારનું ભોજન કગળ્યુ, તેનું ન્વરૂપ કહી શકાય તેમજ નથી આવા પ્રકારની ત્યાની ઋદ્ધિ ભેળને મારી પુણ્ય તરફ વિશેષ ડચિ થઈ પડી એ કહ્યું કે—“હે ધરણેન્દ્ર ! મને મારા નગરે મોકલી દો, જેથી હું પુણ્ય કરી શકું ” પછી ધરણેન્દ્રે પોતાના હાથમાં પહેરેલી વીંટી મને આપી અને કહ્યું કે—“આ સુદ્રિકા ભોજનના ભોજન પર રાખવાથી ઘણા મનુષ્યોને ભોજન આપવાના પ્રભાવવાળી છે, [અને] વિશેષ પુણ્યનુ કામ હોય ત્યા પ્રાતકાળે નમસ્કાર મન્ત્ર તથા ઉપમર્ગાદિ મ્તોત્રની શરૂઆતની ત્રણ ગાથાનું ત્રણ વાર ન્મન કરીને, આ જાણમાં આવીને વીંટી આકાશમાં ઉછાગવાથી પપ્પ પાચનો પચાવન માણસ ભોજન કરી લેશે ત્યાસુધી વીંટી આકાશમાં રહેશે” આ સાંભળીને અત્યંત પ્રમુદિત (ગજ) થએલા એવા એ બહુમાનપૂર્વક તે વીંટી મંડુલુ કરી

પછી તેણે (ધરણેન્દ્રે) પોતાના દેવની સાથે દિવ્ય ઘોડા મારફત (મને) અહીંયાં મોકલ્યો; પરંતુ તમે સામા આવ્યા તેથી મને આશ્ચર્ય થયું. પ્રધાને કહ્યું કે—“પ્રભુના અધિષ્ઠાયક દેવની વાણીથી, આપનું પાતાલ ગમન, કમાડતું ઉઘાડવું, અહીંયાં પાછું આવવું એ બધું અમે બાંધ્યું હતું.” પછી રાજા બોલ્યો—સભાની સમક્ષ, પુણ્યનાં ફલોદય, દેવતાઓને જે સુખો છે, તે કહેવાને કોણ સમર્થ થઈ શકે ? કહ્યું છે કે:—

“દેવલોકમાં દેવતાઓને જે સુખ છે, તે એક જીભથી તો શું, પરંતુ કદાચ માણસને સો જીભ હોય અને તે સો વર્ષ સુધી વર્ણન કર્યા કરે, તો પણ માણસ તે સુખનું વર્ણન કરી શકતો નથી.”—૨૬૮

તેથી હું હવે પુણ્ય જ કરીશ. મંત્રિ બોલ્યો—રાજાને તો હમેશાં પુણ્ય જ હોય છે. કારણ કે:—

“ન્યાય, દર્શનો, ધર્મો, તીર્થસ્થાનો અને સુખસંપત્તિ જેના આધારે પ્રવર્તે છે તે પૃથ્વીપતિ જય પામે.” વળી—“પ્રજાના પુણ્યનો છઠ્ઠો ભાગ તેનું (પ્રજાનું) રક્ષણ કરનાર રાજાને મળે છે અને બે રક્ષણ ન કરે તો પ્રજાના પાપનો છઠ્ઠો ભાગ રાજાને મળે છે.”

પછી રાજાએ જિનમંદિર વગેરે સાત ક્ષેત્રોમાં ધન વાપર્યું. તે સાત ક્ષેત્ર આ પ્રમાણે:—

“જિણભુવણે જિણવિણે પુત્યયલ્લિહણે ચરવિહે સંવે ।

જો વવઙ્ગ નિયદ્ધવં સુકયત્થા તે અ સંસારે ॥૨૭૦॥

જિનમંદિર ૧, જિનબિળ ૨ પુસ્તક લખાવવામાં ૩, અને ચતુર્વિધ સંઘ (સાધુ-૪, સાધ્વી ૫, શ્રાવક ૬, શ્રાવિકા ૭,) ની ભક્તિમાં જે પોતાનું ધન વાવે (વાપરે) છે, તે સંસારમાં કૃતકૃત્ય સમજવા.”

વળી મહિનામાં બે પાળી (ચતુર્દશી)ના પારણાના દિવસે ધરણેન્દ્રે આંખેલી વીંટીના પ્રભાવથી બે વાર સાધર્મિક વાતસલ્ય કરવા લાગ્યો, આ પ્રમણે ઘણાં વર્ષ વ્યતીત થયાં.

એક વખતે પારણાના દિવસે રાજા ગુરુ મહારાજને વંદન કરવા માટે [ઉપાશ્રયે] ગયાં. મહારાજ, રાજાને ઉપદેશ આપે છે, તે વખતે જિનધર્મથી વાસિત અંતઃકરણવાળો, જેણે સાતે ધાતુએ કરીને શ્રાવકની અગિયાર પ્રતિમાનું વહન કર્યું છે એવો, શ્રાવકના એકવીસ ગુણોથી શોભિત, શ્રીઆનંદ શ્રાવકના જેવો બારત્રતધારી એવો, એક શ્રાવક ગુરુ મહારાજના ચરણકમળમાં વંદન કરતો હતો. આવા પ્રકારના તે ગુણધારી શ્રાવકને જોઈને, રાજાએ તેને ભોજનનું નિમંત્રણ કર્યું. તે વખતે ગુરુ મહારાજે કહ્યું કે:—“હે રાજા ! આ શ્રાદ્ધવર્ધનને આજે અષ્ટમનું પારણું છે, માટે એને સર્વથી પ્રથમ ભોજન કરાવજો.” રાજાએ તે વાતને કબુલ રાખી. પછી તે આવ્યો એટલે રાજાએ તેને સન્માનપૂર્વક ભોજન કરવા બેસાડ્યો. એટલામાં પાંચસો શ્રેષ્ઠીઓ ત્યાં ભોજન કરવા આવી પહોંચ્યા. હવે તે શ્રાવકોત્તમ જેટલામાં

પારણી કરીને ઉઠ્યો, તેટલામાં જ ધગ્ગુન્દે આપેલી મહાપ્રભાવશાળી તે મુદ્રિકા આકા-
શમાથી ઉતરીને, પોતાની મેળે ગતના હાથમા આવી ગઈ આ બતાવ ભેદને રાજ
વિચારવા લાગ્યો કે—અર્થે આ શુ થયું ? શુ દેવ કોપાયમાન થયો ? કે શું મને અશ્રદ્ધા
થઈ ? (અથવા) તો શું મારે પુણ્ય પરવળી ગયું (ક્ષીણ થઈ ગયું) ? હવે મારી આખરું
હુ રક્ષણ શી મેં કરી ? આ આવેલા પાત્રોએ શ્રેષ્ઠીઓનું લોજનાદિકથી હુ શી રીતે
ગૌરવી કરી ગઈ ? એટલામાં રાજના એકમા દેવી વાણી થઈ કે —

“હે રાજન્ ! તું મનમા લેજ પણ ચિંતા કરીશ નહિ, દેવની વાણી ભૂંડી હોતી
નથી, (પરંતુ) આ એક જ શ્રાવકોત્તમને લોજન કરાવતા તને પાત્રોએ શ્રાવકોને લોજન
કરાવવાનું પુણ્ય પ્રાપ્ત થયું ”

મોટાઓ મોટાઓનું જ વાત્સલ્ય કરનારા હોય છે, પરંતુ પુણ્યશાળી શુભવાનનું
વાત્સલ્ય ડોહ જ કરતું નથી કરેલું કે —

‘નાગુણી ગુણિનો વેત્તિ, ગુણો ગુણિપુ મત્સરી
ગુણો ચ ગુણરામિ’ચ, વિરલ સરલો’જન’ ॥૨૭૨॥

શુભ વગરનો માણસ શુભવાનને એળખતો નથી, અને શુભવાન માણસ શુભવાનની
અંદેખાઈ કરે છે, (પરંતુ) શેષવાળા અને શુભઉપર પ્રેમ/રાખનારા મનુષ્યો વિરલા હોય છે ”

“પછી રમોડયાએ આવીને રાજને કહ્યું કે — “હે રાજન્ ! લોજનના પાત્રો તો ખાલી
થઈ ગયા છે ” ત્યારે આઠારામા રહેલો દેવ બોલ્યો—એવું ના બોલ, તું જાણે છે, મે
તે બધા પાત્રો ભરી દીધેલા છે, હજારો માણસોને જમાડવા છતાં પણ તે એછા પડવાના
નથી. (પછી) રાજા થયેલા જાન્યો તે બધા શ્રેષ્ઠીઓને લોજન કરાવ્યું, તોપણ તે પાત્રો
તેમપ્રમાણે ઠેક-ગળા સુધી ભરેલા બેયા, તેથી આખા નગરને રાજાએ આમ ત્રણ આપીને
જમાડ્યું. કોઈપણ રમોડ કંતાર દેખાતો નહિ હોવા છતાં પણ બધાને દેવી લોજન મલ-
વાથી, નગરનો લોકો અન્યથાનીમા ગચ્ઠાવ યઈ ગયા (અને પોતાના મનમા વિચાર કરવા
લાગ્યા કે —) શુ રાજાને દેવ પ્રત્યક્ષ થયો હશે ? કે શુ કોઈ દેવે વરદાન આપ્યું છે ? (અથવા)
તો શુ, રાજાની પાસે ચિત્રાવેલી હશે ? શું તેને સુવર્ણપુરુષ પ્રાપ્ત થયો હશે ? રાજાએ
સલાજનોને કહ્યું કે—“આ બધા, ધર્મધ્યાનનો પ્રભાવ બળ્યો ” તે વખતે (ત્યા બેઠેલા)
કવીશ્વરે આ પ્રમાણે બે આગીર્વાદના શ્લોકો કહ્યા—

“ધીમત્કપ્રિયિયારાત્ર ધીમત્પયશોમદ ।

શ્રીસુતૈકકલો નંદ શ્રીદસ્યારમાસ્પદ ॥૨૭૩॥

અનિતક બધવાળા આ શ્લોકમા ‘પ્રિયંકર’ રાજાનું નામ ગર્ભિત છે

ધી ‘મત્સ્યમાવિરેવામ’ શાંતકુમ્મલસપ્તમ ।

રાજાદેવજ્ઞાદમ્મ ગુણકુમ્મલ દ્યુવાનિમ ॥૨૭૪॥

અબ્દદલ કમલવાળા આ શ્લોકમાં 'વિશાલરાજ' ગુરુનું નામ ગર્ભિત છે. (આશીર્વાદાત્મક શ્લોકો હોવાથી આ બે શ્લોકોનો અર્થ આપ્યો નથી.)

આથી રાજા પ્રસન્ન થયો (અને) “પ્રસન્ન થએલા એવા પ્રિયંકર રાજાએ સ્વસ્તિક અંધ કાવ્યની રચના કરનારને પાંચ ગામ, પાંચ ઘોડા અને પાંચહજાર સોનામહોર આપી.”—૨૭૫

ત્યાર પછી પોતાના માતપિતાને શ્રી 'શત્રુઞય' મહાતીર્થની યાત્રા મોટી ઋદ્ધિએ કરીને સહિત કરાવી. તે આ પ્રમાણે—

કહ્યું પણ છે કે:—“શત્રુઞય તીર્થ, સમકિત, સિદ્ધાંત, સંઘની ભક્તિ, સંતોષ, સામાયિક અને શ્રદ્ધા આ સાત 'સ'થી શરૂ થતા ગુણો આ લોકમાં દુર્લભ છે.”—૨૭૬

[શત્રુઞય] તીર્થને વિષે સાધર્મિક વાત્સલ્ય સંઘની પૂજા-ભક્તિ, ગરીબોનો ઉદ્ધાર અને દાનશાળા વગેરે પુણ્યકાર્યો કર્યાં. કેમકે—

“વિવાહે તીર્થયાત્રાં, ચન્દ્રે મિત્રે સુરાલયે ।

વસ્ત્રાદાનમિદં શ્રેષ્ઠં, સત્પાત્રે વિશેષતઃ ॥૨૭૭॥

લગ્ન પ્રસંગે, તીર્થયાત્રા વખતે, ચંદ્રગ્રહણ વખતે, તથા જિનમંદિરની પ્રતિષ્ઠા વખતે વસ્ત્રનું દાન દેવું તે ઉત્તમ કહેલું છે, તેમાં પણ સુપાત્રમાં આપેલું દાન વિશેષે કરીને ઉત્તમ છે.”—૨૭૭

તેના પિતા પાસદત્ત શેઠ તલેટીમાં સ્વર્ગે જવાથી તેઓના નામની શ્રીશત્રુઞય પર એક દેરી કરાવી, (અને) તે ઠેકાણે મોટો ઉત્સવ કરીને રાજા પોતાના ઘેર (રાજધાનીમાં) પાછો આવી પહોંચ્યો. તે દિવસથી (ઋષભદેવ પ્રભુની) સોનાની ચરણ પાદુકા રાયણના વૃક્ષ સહિત કરાવીને, રાજા પોતાના ઘેર પૂજવા લાગ્યો. પછી ઘડપણ આવતાં પુણ્ય કરવાનો અવસર બાણીને, રાજા પોતાના પુત્રને રાજ્ય આપવાની ઇચ્છાવાળો તે તેને (આ પ્રમાણે) શિખામણ આપવા લાગ્યો કે—

હે પુત્ર ! સ્વામિની (પત્ની) ઉપર કોપ, પ્રિય માણસ સાથે અભિમાન, યુદ્ધમાં ભય, બંધુઓમાં ખેદ, દુર્જન પ્રત્યે સરલતા, સજ્જનની સાથે લુચ્યાઈ, ધર્મમાં સંશય-શંકા, ગુરુજનનું અપમાન, લોકો સાથે અર્થશૂન્ય વિવાદ, જ્ઞાતિજનો સાથે ગર્વ, દુઃખી જનોનો તિરસ્કાર અને નીચ માણસ સાથે પ્રેમ કરીશ નહિ.”—૨૭૮

જાલઈ સાચું બોલિજે, રાગ રોસ કરિ દૂરિ;

ઉત્તમસું સંગતિ કરે, લાલઈ સુખ જિમ ભૂરિ.—૨૭૯

જિણવર દેવ આરાહીઈ, નમીહિ સહગુરુ ભત્તિ;

સૂધો ધર્મ જ સેવીઈ, રહીઈ નિરમલ ચિત્તિ—૨૮૦

“૧” ઉપરની બે ગાથાઓના પહેલા અક્ષરો ‘જિરાહિલા’ અને અથર્તા ‘જિનસૂર’ના નામનું સુચન કરે છે

આ પ્રમાણે પોતાના પુત્ર જન્મ કરને શિખામણ આપીને શુભ મુહૂર્તે તેને પોતાના પદે સ્થાપન કર્યો [અને] રાત્રી ધર્મકૃત્ય કરવા લાગ્યો આઠમ તથા અઉદશના દિવસે પૌષ્ઠ, અહુષ્ઠ કરવા લાગ્યો તથા સુપાત્રમા દાન દેવા લાગ્યો કારણ કે —

“અભયદાન, સુપાત્રદાન, અનુક્રપદાન, ઉચિતદાન અને કીર્તિદાન એ પાંચ પ્રકારના દાન મધ્યેના પહેલા બે દાનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ તથા બાકીના ત્રણ પ્રકારના દાનથી ભોગ સુખ વગેરેની પ્રાપ્તિ કહેલી છે”-૨૮૧

પછી અત સમય આવતા, મ પૂણું આયુષ્ય લોગવીને, ધર્મની આરાધના, અનશન વગેરે બહુ પુણ્યકાર્યો કરીને, પ્રિય કર રાત્રી સૌધર્મ દેવલોકમા ઇંદ્રની સમાન નદિવાળો દેવ થયો ત્યાંથી ચવીને અનુક્રમે ‘મહાવિદેહક્ષેત્ર’ માં મોક્ષે જશે તેના કેટલાક પુત્રો પ્રિય કરની માફક પિતાથી સવાયા થયા શ્રીસ્થાનાગ સૂત્રના ચોથા સ્થાનકમા આ પ્રમાણે કહેલું છે — “પુત્રો ચાર પ્રકારના હોય છે, તે આ પ્રમાણે-(૧) અતિભત-પિતાથી પણ વધારે શુભવાન (૨) સુભત-લાયક, ખાનદાન (૩) અભુભત-પિતાથી સહેજ ઉતરતા અને (૪) કુલાગાર-કુલની આભરને બદ્ધે લગાડનારા આ જ પ્રમાણે ચાર પ્રકારના શિષ્યો પણ બનવા” [અથકાર દષ્ટાત આપી સમજાવે છે —]

સદ્ધાર્મક સુજાત કૃષ્ણાણ્ડીવીજ પૂરમતિજાતમ્ ।

ઘટતરુફલ કુજાત ભવતિ કુલાદ્ધારમિશ્નુફલમ્ ॥ ૨૮૨ ॥

અતિજાતોઽધિકસ્તાતાત્, સુજાત સ્વસમ પિતૃ ।

અપજાતો ગુણહીન કુલાદ્ધાર કુલાન્તક ॥ ૨૮૩ ॥

નામિ રિસદ્ધો પદ્મો વીક્ષો આદ્યચ્ચમહજસા દુષ્ટિ ।

તદ્મો આદ્યચ્ચજસો ચડત્યો હોદ્ધ કહરીવો ॥ ૨૮૪ ॥

‘ઉપસર્ગહર’ સ્તોત્ર, યે ધ્યાયન્તિ દિવાનિશમ્ ।

તેષા પ્રિયઙ્કરસ્યેવ, સમ્પદ સ્યુ પદે પદે ॥ ૨૮૫ ॥

આખો સુભત સમજવો, કોણ અને બીજો અતિભત, વડના ટેટા કુભત સમજવા અને શેરડી કુલાગાર હોય છે — ૨૮૨

જે પિતાથી મવાયો હોય તે અતિભત, પોતાના પિતાની ખરાબર હોય તે સુભત, જે શુભ વગરનો હોય તે અપભત અને જે કુલનો નાથ કરે તે કુલાગાર સમજવો — ૨૮૩

પહેલા (અતિન્નત) શ્રીનાભિરાજના પુત્ર ઋષભદેવ, બીજા (સુન્નત) આદિત્ય અને મહાયશા, ત્રીજા (અપન્નત) આદિત્યયશા અને ચોથા (કુલાંગાર) તે કંડરીક થયો.—૨૮૪

જે (મનુષ્યો) રાત અને દિવસ ઉપસર્ગાહર સ્તોત્રનું ધ્યાન કરે છે; તેમને પ્રિયંકર રાજની માફક પગલે પગલે સંપત્તિ આવી મળે છે.—૨૮૫

આ પ્રમાણે શ્રીપ્રિયંકર રાજ શ્રીજિનશાસનની પ્રભાવના કરનાર મહાશ્રાવક થયા.

પ્રિયંકર રાજની આ કથા સાંભળીને, બુદ્ધિશાળી માણસોએ આ સંસારમાં શુભ ધ્યાન, જિનેશ્વરદેવ અને સદ્ગુરુઓને પ્રણામ, દાન વગેરે ધર્મકાર્યોમાં પ્રયત્ન કરવો, કે જેનાથી રાજ્યસુખ અને સુખ સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થાય.—૨૮૬

વિશાલરાજસૂરીશ્વરના (શિષ્ય) સુધાભૂષણ સદ્ગુરુના શિષ્ય જિનસૂર નામના મુનિએ સુકૃતને માટે આ કથાની રચના કરી, જેઓ કલ્યાણને કરવાવાળી એવી ઉપસર્ગાહર સ્તોત્રના પ્રભાવનું વર્ણન કરતી એવી આ કથાને સાંભળે છે અથવા બીજાઓને વાંચી સંભળાવે છે, તેઓ સુખ અને કલ્યાણને પ્રાપ્ત કરે છે.—૨૮૭-૨૮૮

શ્રીમુનિસુવરસૂરિ વિરચિત ॥ શ્રીસંતિકર સ્તવનમ્ ॥

સતિકર સત્તિજિનં, જગસરણ જયસિરીઃ દામાર ।

સ્મરામિ ભક્તપાલગ-નિવ્યાળીગરુડકયસેવ ॥ ૧ ॥

[શાન્તિકર શાન્તિજિન જગચ્છરણ જયશ્રિયા દાતારમ્ ।

સ્મરામિ ભક્તપાલકનિર્વાળીગરુડકૃતસેવમ્ ॥]

ભાવાર્થ — જેઓ શાંતિના ડરનાર છે, જેઓ જગતના છુપેલા શત્રુરૂપ છે, જેઓ જય અને લક્ષ્મીના આપનાર છે, (વળી) ભક્તજનોનું પાલન કરનાર નિર્વાળી દેવી તથા ગરુડ યક્ષ જેમની મેવા ડરી છે એવા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું હું સ્મરણ કરું છું

ૐ સનમો વિષ્ણોસહિ-પત્તાણ સતિસામિપાયાણ ।

દ્વૌસ્વાહામતેણ, સન્વાસિનદુરિઅહરણ ॥ ૨ ॥

[ૐ સનમ વિષ્ણુઘોષિપ્રાપ્તેભ્ય શાન્તિસ્વામિપાદેભ્ય ।

દ્વૌસ્વાહામન્ત્રેણ સર્વાશિવદુરિતહરણેભ્ય ॥]

ભાવાર્થ — જેઓને વિષ્ણુઘોષધિ નામની લખિ પ્રાપ્ત થએલી છે, જેઓ ‘દ્વૌ સ્વાહા’ (સૂગ્ધિત્રયા કહેલ મન્ત્રીજ) મન્ત્રના પદથી મહિત આ ગાથામાથી નીકળતા ‘ૐ નમો વિષ્ણોસહિપત્તાણ દ્વૌ સ્વાહા’ એવા મન્ત્રના પદે કરીને જાપ કરનારના મર્વ ઉપદ્રવો તથા પાપનો નાશ કરનાર છે એવા પૂજ્ય શ્રીશાંતિનાથ સ્વામિના ચરણકમલમા હકાર પૂર્વક મારે નમસ્કાર હો

ૐ સત્તિનમુકારો, સેલોસહિમાહલદ્વિપત્તાણ ।

સૌહૌનમો સવ્યો-સહિપત્તાણ ચ દેહ સિરિં ॥ ૩ ॥

[ૐ શાન્તિનમસ્કાર શ્લેષ્મીપદ્યાદિલઙ્ગિપ્રાપ્તેભ્ય ।

સૌહૌનમ સર્વાપધિપ્રાપ્તેભ્યથ દદાતિ શ્રિયમ્ ॥]

ભાવાર્થ — હકારપૂર્વક શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુના (ચરણકમલમા) કરેલો નમસ્કાર શ્લેષ્મીપદ્યાદિક લખિ પામેલાઓને (જ્ઞાનાદિક) લક્ષ્મી આપે છે અને હકાર તથા હૌકાર મહિત કરેલો નમસ્કાર સર્વાપધિ લખિ પામેલાઓને (જ્ઞાનાદિક) લક્ષ્મી આપે છે [આ ગાથામાથી પણ બે લખિપદો નીકળે છે જે આ પ્રમાણે — ‘ૐ હ્રી નમો સેલોસહિલદ્વિપત્તાણ તથા ૐ હ્રી નમો સવ્યોસહિસપત્તાણ’ આ બે લખિ પદોનો સૂગ્ધિત્ર કટપમા જતાવેલા વિધિ પ્રમાણે જાપ કરવાથી મર્વ ઉપદ્રવોનો નાશ થાય છે] કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે ઉક્ત લખિઓના

* જુદા જુદા ‘મુરિ મન્ત્ર કત્યો માટે લખેલો ‘સૂગ્ધિત્ર પદ દોહ’ નામનો ગ્રંથ

સ્વામિ એવા શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુને નમસ્કાર કરી તે તે લખિયા અધિષ્ઠિત મન્ત્રપદ્ધતો વિધિપૂર્વક જાપ કરનારાઓ પણ તે તે લખિયા પ્રાપ્ત કરવા ઉપરાંત જ્ઞાનાદિક લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે છે.

વાણીતિહુઅણસામિણિ-સિરિદેવીજક્ષરાયગણિપિટગા ।

ગહદિસિપાલસુરિંદા, સયા વિ રક્ષંતુ જિણમત્તે ॥ ૪ ॥

[વાણીત્રિભુવનસ્વામિનીશ્રીદેવીયક્ષરાયગણિપિટકાઃ ।

ગ્રહદિક્પાલસુરેન્દ્રાઃ સદાઽપિ રક્ષન્તુ જિણમક્તાન્ ॥]

ભાવાર્થઃ—શ્રુતદેવતા (સરસ્વતી^૧), ત્રિભુવનસ્વામિની દેવી^૨, લક્ષ્મીદેવી, યક્ષરાજ ગણિપિટક,^૩ સૂર્યાદિક ગ્રહો^૪, દિક્પાલ^૫ અને દેવેન્દ્રો^૬ એ સર્વે જિનેશ્વરના ભક્તોનું સર્વદા રક્ષણ કરે.

૧ શ્રુતદેવતા અને સરસ્વતી બંને એક છે તેના પૂરાવાઓ અને તેના ભિન્ન ભિન્ન સ્વરૂપોના વર્ણન માટે મારા તરફથી ‘શ્રીજૈન સત્યપ્રકાશ’ માસિકના વર્ષ ૧ અંક. ૩, ૬, ૭, ૮, ૧૦, ૧૧, ૧૨. વર્ષ ૨૯નું અંક. ૧, ૨ માં પ્રસિદ્ધ થયેલી ‘સરસ્વતી પૂજા અને જૈનો’નામની લેખમાળા જૂઓ. સૂરિમંત્રના પ્રથમ પીઠની અધિષ્ઠાયિકા પણ શ્રુતદેવતા (સરસ્વતી) છે.

૨ સૂરિમંત્રની પાંચ પીઠો પૈકીની બીજી પીઠની અધિષ્ઠાયિકાના ચિત્ર માટે જૂઓ ‘સતિકર સ્તોત્ર’ના પ્રાચીન પટમાંનું તેનું ચિત્ર નં. ૫૪

૩ હાદશાંગીનો અધિષ્ઠાયક દેવ અને સૂરિમંત્રના પાંચ પીઠો પૈકીની ચોથી પીઠનો અધિષ્ઠાયક, તેના ચિત્ર માટે પણ ‘સતિકર સ્તોત્ર’ના પ્રાચીન ચિત્રપટમાંનું તેનું ચિત્ર નં. ૫૪ જૂઓ.

૪ સૂર્ય, ચંદ્ર, મંગળ, બુધ, બૃહસ્પતિ. શુક્ર, શનિ, રાહુ અને કેતુ ‘નિર્વાણકલિકા’માં આ ગ્રહોનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે આપેલું છે—

‘તત્રાદિત્યં હિંગુલવર્ણમૂર્ધ્વસ્થિતં દ્વિભુજં કમલપાણિં ચેતિ’ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—(પ્રથમ) સૂર્ય નામના ગ્રહનો હિંગજોડ જેવો વર્ણ, બમો રહેલો અને બંને હાથોમાં કમળવાળો જાણવો. ચિત્ર નં. ૫૫

‘તથા સોમં શ્વેતવર્ણં દ્વિભુજં દક્ષિણે અક્ષસૂત્રં વામે કુણ્ડિકાં ચેતિ’ ॥૧॥

અર્થાત્—તથા (બીજા) સોમ નામના ગ્રહનો શ્વેત વર્ણ, બે ભુજઓ પૈકીની જમણી ભુજમાં અક્ષસૂત્ર (માળા) અને ડાબી ભુજમાં કુંડિકા જાણવી. ચિત્ર નં. ૫૬

‘તથા ક્ષારકં રક્તવર્ણં દ્વિભુજં દક્ષિણેઽક્ષસૂત્રં વામે કુણ્ડિકાં ચેતિ’ ॥

અર્થાત્—તથા (ત્રીજા) મંગળ નામના ગ્રહનો રક્તવર્ણ, બે ભુજઓ પૈકીની જમણી ભુજમાં અક્ષસૂત્ર અને ડાબી ભુજમાં કુંડિકા (કમંડળ) જાણવી. ચિત્ર નં. ૫૭

‘તથા બુધં પીતવર્ણં દ્વિભુજં અક્ષસૂત્રકુણ્ડિકાપાણિં ચેતિ’ ॥ ૪ ॥

અર્થાત્—તથા (ચોથા) બુધ નામના ગ્રહનો પીળો વર્ણ, બે ભુજઓ પૈકીની જમણી ભુજમાં અક્ષસૂત્ર તથા ડાબી ભુજમાં કમંડળ હોય છે, ચિત્ર નં. ૫૮

ચિત્ર ૫૫ મૂર્તિ પૃષ્ઠ ૨૫૮

ચિત્ર ૫૬ સોમ પૃષ્ઠ ૨૫૮

ચિત્ર ૫૭ મગળા પૃષ્ઠ ૨૫૮

ચિત્ર ૫૮ મુખ પૃષ્ઠ ૨૫૮

‘તથા કૈતું ધૂમ્રવર્ણ દિબુજમક્ષસ્ત્રકુણ્ડિકાન્વિતપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—[નવમા] કેતુ નામના ગ્રહનો ધૂમાડા જેવો વર્ણ, એ ભુજગ્રો પૈત્રીની એક ભુજમાં અક્ષસ્ત્ર તથા બીજી ભુજમાં કમંડલ હોય છે. ચિત્ર નં. ૬૨

—નિર્વાણકલિકા પત્ર ૩૮

૫ શક (ઈ), અગ્નિ, યમ, નૈર્ઋત્ય, વરુણ, વાયુ, કૃમેર, ઇશાન, નાગ તથા અહ્યા આ દશ દિશાઓનું સ્વરૂપ પણ ‘નિર્વાણકલિકા’ માં આ પ્રમાણે આપેલું છે —

‘તત્ર શકં પીતવર્ણ પેરાવતવાહનં વજ્રપાણિ ચેતિ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—શકનો પીળો વર્ણ, પેરાવત વાહન વાહન તથા હાથમાં વજ્ર હોય છે. ચિત્ર નં. ૬૪

‘તથા અગ્નિ અગ્નિવર્ણ મેપવાહનં સપ્તશિખં શક્તિપાણિ ચેતિ ॥ ૨ ॥

અર્થાત્—અગ્નિનો અગ્નિ જેવો વર્ણ, મેપ વાહન, સાત શિખા તથા હાથમાં શક્તિવાળો હોય છે.

ચિત્ર ૬૫ અગ્નિ.

ચિત્ર ૬૬ યમ.

‘તથા યમરાજં ક્રણ્ણવર્ણ મહિપવાહનં દણ્ડપાણિ ચેતિ’ ॥ ૩ ॥

અર્થાત્—યમરાજનો કાળો વર્ણ, પાણી વાહન અને હાથમાં (યમ) દડો હોય છે.

‘તથા નૈર્ઋતિ હરિતવર્ણ શવવાહનં ચઙ્ગપાણિ ચેતિ ॥ ૪ ॥

અર્થાત્—નૈર્ઋત્યનો હરિતવર્ણ, શવવાહન અને હાથમાં તલવાર હોય છે. ચિત્ર નં. ૬૭

‘તથા વરુણ ઘવલવર્ણ મકરવાહન પાશપાણિ ચેતિ’ ॥ ૫ ॥

અર્થાત્—વરુણો ધોળો વર્ણ મકરનું વાહન અને હાથમાં ધન હોય છે ચિત્ર નં ૬૮

ચિત્ર ૬૭ નૈઋત્ય પૃષ્ઠ ૨૬૨

ચિત્ર ૬૮ વરુણ

‘તથા વાયુ સિતવર્ણ મૃગવાહન ધ્વજા(ધ્વજા)લક્ષ્મણપાણિ ચેતિ’ ॥ ૬ ॥

અર્થાત્—વાયુનો સફેદવર્ણ હરણનું વાહન અને હાથમાં ધન હોય છે ચિત્ર નં ૬૯

‘તથા કુબેરમનેઋણ નિધિનવક્રાધિરૂઢ નિચુલકહસ્ત તુન્દિલ ગદાપાણિ ચેતિ’ ॥ ૭ ॥

અર્થાત્—કુબેરના અને વર્ણ, નવનિધિ પર આરુઢ, ગોળ પેટ વાળો, એક હાથમાં ધનની થેલી વાળો તથા બીજા હાથમાં ગદાવાળો છે, ચિત્ર નં ૭૦

‘તથા કૃષ્ણાન ઘવલવર્ણ ઘૃષ્ણમવાહન ધ્વજેત્ર શૂલપાણિ ચેતિ ॥ ૮ ॥

અર્થાત્—કૃષ્ણાનનો ધનનરુણ વર્ણનું વાહન, ત્રણ નેત્ર અને હાથમાં ધ્વજ હોય છે ચિત્ર નં ૭૧

‘તથા નાગ શ્યામવર્ણ પદ્મવાહનમુરગપાણિ ચેતિ’ ॥ ૯ ॥

અર્થાત્—નાગનો શ્યામવર્ણ કમનું વાહન તથા હાથમાં નાગ હોય છે ચિત્ર નં ૭૨

‘તથા વ્રહ્માણ ઘવલવર્ણ હસવાહન કમળદલપાણિ ચેતિ’

અર્થાત્—વ્રહ્માનો ધનનરુણ હસનું વાહન અને હાથમાં કમળ હોય છે ચિત્ર નં ૭૩

—નિર્વાણકાલિકા પત્ર ૩૮

૬ દેવેન્દ્રોની સખ્યા ૬૪ ની છે વિસ્તામ્બથી તેઓનું વર્ણન અને આપ્યું નથી

નિરંતર હાથમાં ચક્ર રહેતાં હોવાથી ચક્રેશ્વરી ૫, મનુષ્યને વરદાન વગેરે ઈચ્છિત વસ્તુ આપનાર હોવાથી નરદત્તા ૬, શ્યામવર્ણવાળી હોવાથી અને શત્રુઓને કાળ જેવી હોવાથી કાળી ૭, અતિ શ્યામવર્ણવાળી હોવાથી અને શત્રુઓને મહાકાળ જેવી હોવાથી મહાકાળી ૮, ગૌર-ઉજ્જ્વળ વર્ણવાળી હોવાથી ગૌરી ૯, ગાયના વાહનવાળી તે ગાંધારી ૧૦, જેના શસ્ત્રોમાંથી મોટી જ્વાળાઓ નીકળે છે તે મહાજ્વાળા ૧૧, મનુષ્યની જનની-માતા તુલ્ય હોવાથી માનવી ૧૨, અન્યોન્ય વૈરની ઉપશાંતિ માટે જેનું આગમન છે તે વૈશેટ્યા ૧૩, જેને પાપનો સ્પર્શ નથી તે અચ્છુષ્મા ૧૪, જે ધ્યાન કરનારના મનને સાનિધ્ય કરવાવાળી છે તે માનસિકા ૧૫, અને ધ્યાન કરનારના મનને મહા સાનિધ્યને કરવાવાળી તે મહા માનસિકા ૧૬. આ સર્વ દેવીઓ જુદી જુદી વિદ્યાઓની અધિષ્ઠાત્રી હોવાથી વિદ્યાદેવીઓ કહેવાય છે. આ સોળે વિદ્યાદેવીઓ માં રક્ષણ કરો. તેના સ્વરૂપો, મુદ્રાઓ તથા મંત્રોત્ત્તર વર્ણન 'નિર્વાણ કલિકા'માં કરવામાં આવ્યું છે જે નીચે પ્રમાણે છે:—

‘તત્રાઘાં રોહિણીં ધવલવર્ણાં સુરભિવાહનાં ચતુર્ભુજામક્ષસૂત્રવાણાન્વિતદક્ષિણપાણિ
શઙ્ખધનુયુક્તવામપાણિ ચેતિ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—પ્રથમ વિદ્યાદેવી રોહિણીનો ધવલવર્ણ છે અને ગાય તેનું વાહન છે. તેના ચાર હાથો પૈકી જમણા બે હાથો માળા અને બાણથી અલંકૃત છે તથા ડાબા બે હાથો શંખ અને ધનુષ્યથી શોભે છે.

‘તથા પ્રજ્ઞસિંધેવર્ણાં મયૂરવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદશક્તિયુક્તદક્ષિણકરાં માતુલિકા-
શક્તિયુક્તવામહસ્તાં ચેતિ ॥ ૨ ॥

અર્થાત્—પ્રજ્ઞસિંધેવીનો વર્ણ સ્વેત છે, વાહન મયૂરનું, ચાર ભુજા, જેમાં જમણા બે હાથ શક્તિ તથા વરદથી વિભૂષિત છે, જ્યારે ડાબા બે હાથમાં માતુલિકા તથા શક્તિ શોભે છે.

‘તથા વજ્રશૃંગલાં શઙ્ખાવદાતાં પદ્મવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરશૃંગલાન્વિતદક્ષિણકરાં પદ્મ-
શૃંગલાધિષ્ઠિતવામકરાં ચેતિ ॥ ૩ ॥

અર્થાત્—વજ્રશૃંગલા દેવી શંખના જેવા વર્ણવાળી છે, તેને પદ્મનું વાહન છે, ચાર હાથ છે. તેના જમણા બે હાથમાં વરદ અને શૃંગલા છે તથા ડાબા બે હાથમાં કમલ અને શૃંગલા છે.

‘તથા વજ્રાદિકુશાં કનકવર્ણાં ગજવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદવજ્રયુતદક્ષિણકરાં માતુલિકા-
દિકુશયુક્તવામહસ્તાં ચેતિ ॥ ૪ ॥

અર્થાત્—વજ્રાદિકુશીદેવીનો સુવર્ણ વર્ણ, હાથીનું વાહન તથા ચાર હાથ, એના જમણા બે હાથમાં વરદ તથા વજ્ર શોભે છે, જ્યારે ડાબા બે હાથ માતુલિકા તથા અંકુશથી વિભૂષિત છે,

‘તથા અપ્રતિચક્રા તદ્વિઢર્ણા ગરુડવાહના ચતુર્ભુજા ચક્રચતુષ્ટયભૂપિતકરા ચેતિ’ ॥ ૫ ॥

અર્થાત્—અપ્રતિચક્રાદેવીને વર્ણ વિજળીના જેવો, વાહન ગરુડનું અને તેના ચારે હાથે ચક્રથી વિભૂષિત છે

‘તથા પુરુષદત્તા કનકાપદાતા મદિપીવાહના ચતુર્ભુજા ચરદાસિયુક્તદક્ષિણકરા માતુ-
લિઙ્ગસેટકયુતવામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૬ ॥

અર્થાત્—પુરુષદત્તાદેવીને વર્ણ સુવર્ણના જેવો છે, લેસનું વાહન તથા ચાર હાથ છે, જેમાં જમણા બે હાથમાં વઘ અને તલવાર શોભે છે, ન્યારે ડાબા બે હાથ ખીન્ને અને ઢાલથી અલકૃત છે

‘તથા કાર્ત્તી દેવીઃ કૃષ્ણવર્ણા પદ્માસના ચતુર્ભુજા અક્ષસૂત્રગદાલક્ષ્મીતદક્ષિણકરા વજ્રા-
ભયયુતવામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૭ ॥

અર્થાત્—કાર્ત્તીદેવીને શ્યામવર્ણ છે, પદ્મનું આસન તથા તેણીના ચાર હાથે પૈટ્ટી જમણા બે હાથમાં જપમાલા અને ગદા શોભે છે તથા ડાબા બે હાથ વજ્ર અને અલયથી વિભૂષિત છે

‘તથા મહાકાર્ત્તી દેવીઃ તમાલવર્ણા પુરુષગદાના ચતુર્ભુજા અક્ષધ્વજવજ્રાન્વિતદક્ષિણક
રામભયવળટાલ્લક્ષ્મીતવામભુજા ચેતિ’ ॥ ૮ ॥

અર્થાત્—મહાકાર્ત્તીદેવીને તમાલવર્ણ, પુરુષ વાહન, ચાર હાથ, જમણા બે હાથમાં અક્ષસૂત્ર અને વજ્ર તથા ડાબા બે હાથમાં અલય અને ઘટા શોભે છે

‘તથા ગૌરીદેવીઃ કનકગૌરીઃ ગોધાવાહના ચતુર્ભુજા ચરદમુસલયુતદક્ષિણકરામક્ષમા
લાલુચલયાલદ્વૈતવામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૯ ॥

અર્થાત્—ગૌરીદેવીને વર્ણ ગૌર કનકના જેવો છે, ગોધો એનું વાહન છે અને ચાર હાથવાળી છે જેમાંના જમણા બે હાથ વઘ અને મુશલથી અલકૃત છે, ન્યારે ડાબા બે હાથમાં જપમાલા અને કમલ શોભે છે

‘તથા ગાંધારીઃ દેવીઃ નીલવર્ણા કમલાસના ચતુર્ભુજા ચરદમુસલયુતદક્ષિણકરા અમ-
યકુલિયુતવામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૧૦ ॥

અર્થાત્—ગાંધારીદેવીને નીલવર્ણ, કમલનું આસન, ચાર હાથ, જમણા બે હાથમાં વઘ અને મુશલ છે તથા ડાબા બે હાથમાં અલય અને વજ્ર શોભે છે

‘તથા સર્વારમહાજ્વાલા ધવલવર્ણા ચરાહવાહના મસત્યપદ્મરણયુતદસ્તા ચેતિ’ ॥ ૧૧ ॥

અર્થાત્—સર્વારમહાજ્વાલાદેવીને ધવલવર્ણ, વરાહનું વાહન તથા તેણીના હાથમાં અમર્ય અગ્નિ ગહેલા છે

‘તથા માનવીઃ શ્યામવર્ણા કમલાસનાં ચતુર્ભુજાં ચરદપાશાલ્લક્ષ્મીતદક્ષિણકરા અક્ષધ્વજ
ચિટપાલદ્વૈતવામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૧૨ ॥

અર્થાત્—મોનવીદેવીનો શ્યામવર્ણ, કમલનું આસન તથા ચાર હાથ, જમણા બે હાથો વરદ અને પાશથી અલંકૃત છે, ન્યારે ડાબા બે હાથમાં જપમાલા અને વૃક્ષની શાખા શોભે છે.

‘ તથા વૈરોટ્યાં શ્યામવર્ણાં અજગરવાહનાં ચતુર્ભુજાં સ્વર્ગોરગાલકૃતદક્ષિણકરાં સ્વેદ-
કાહિયુતવામકરાં ચેતિ ’ ॥ ૧૩ ॥

અર્થાત્—વૈરોટ્યાદેવીનો શ્યામવર્ણ, અજગરનું વાહન તથા ચાર હાથ છે. જેમાં જમણા બે હાથમાં ખડ્ગ અને સર્પ છે, ન્યારે ડાબા બે હાથ ઢાલ તથા સર્પથી વિભૂષિત છે.

‘ તથા અચ્છુતાં તડિદ્વર્ણાં તુરગવાહનાં ચતુર્ભુજાં સ્વર્ગવાણયુતદક્ષિણકરાં સ્વેદકાહિ-
યુતવામકરાં ચેતિ ’ ॥ ૧૪ ॥

અર્થાત્—અચ્છુતાદેવીનો વર્ણ વીજળીના જેવો, ઘોડાનું વાહન, ચાર ભુજ, તેમાં જમણા બે હાથ ખડ્ગ અને બાણથી શોભે છે, ન્યારે ડાબા બે હાથમાં ખેટક તથા બાણ શોભે છે.

‘ તથા માનસીં ધવલવર્ણાં હંસવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદવજ્રાલકૃતદક્ષિણકરાં અક્ષવલ-
યાશનિયુક્તવામકરાં ચેતિ ’ ॥ ૧૫ ॥

અર્થાત્—માનસીદેવીનો ધવલવર્ણ, હંસનું વાહન, ચાર ભુજ, જેમાં જમણા બે હાથમાં વરદ તથા વજ્ર શોભે છે અને ડાબા બે હાથ જપમાલા અને વજ્રથી વિભૂષિત છે.

‘ તથા મહામાનસીં ધવલવર્ણાં સિંહવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદાસિયુક્તદક્ષિણકરાં કુણ્ડિ-
કાફલકયુતવામહસ્તાં ચેતિ ’ ॥ ૧૬ ॥

અર્થાત્—મહામાનસીદેવીનો ધવલવર્ણ, સિંહનું વાહન, ચાર ભુજ, એના જમણા બે હાથ વરદ અને તલવારથી વિભૂષિત છે, ન્યારે ડાબા બે હાથ કુણ્ડિકા અને ઢાલથી અલંકૃત છે.

આ સોળ વિદ્યાદેવીના પ્રાચીન તાડપત્રીય ચિત્રો માટે જુઓ ‘ સૂરિમંત્રકલ્પસંદોહ ’ ગ્રંથમાંના ચિત્રો નં. ૧ થી ૧૬ સુધી.

સોળ વિદ્યાદેવીઓનાં સ્વરૂપો સંપૂર્ણ.

સોળ વિદ્યાદેવીઓની મુદ્રાઓ:—

વામહસ્તેન મુષ્ટિ વધ્વા કનિષ્ઠિકાં પ્રસાર્ય શેષાંગુલી કરાણ્ડગુઠેન પીડયેદિતિ શક્તિમુદ્રા ॥ ૧ ॥ પરસ્પરાભિમુખહસ્તાભ્યાં વેળીવન્ધં વિધાય મધ્યમે પ્રસાર્ય સંયોજ્ય ચ શેષાંગુલી-
ભિર્મુષ્ટી વન્ધયેદિતિ શક્તિમુદ્રા ॥ ૨ ॥ હસ્તદ્વયેનાડ્ગુઠતર્જનીભ્યાં વલકે વિધાય પરસ્પરા-
ન્તઃપ્રવેશનેન શૃંગ્લમુદ્રા ॥ ૩ ॥ વામહસ્તસ્યોપરિ દક્ષિણકર કૃત્વા કનિષ્ઠિકાડ્ગુઠાભ્યાં
મળિવન્ધં સંવેષ્ટ્ય શેષાંગુલીનાં વિસ્ફારિતપ્રસારણેન વજ્રમુદ્રા ॥ ૪ ॥ વામહસ્તતલે દક્ષિ-

णहस्तमूल सनिवेश्य करशाखा विरलिकृत्य प्रसारयेदिति चक्रमुद्रा ॥ ५ ॥ पञ्चाकारौ करौ
 कृत्वा मध्येऽङ्गुष्ठौ कर्णिकाकारौ विन्यसेदिति पञ्चमुद्रा ॥ ६ ॥ वामहस्तमुष्टेरपरि दक्षिण
 मुष्टिं कृत्वा गात्रेण सह किञ्चिदुन्नामयेदिति गदामुद्रा ॥ ७ ॥ अधोमुखवामहस्ताङ्गुलीर्घ-
 ण्टाकारा प्रसार्य दक्षिणेन मुष्टिं बध्ना तर्जनीमूर्ध्ना कृत्वा वामहस्ततले नियाज्य घण्टा
 वच्चालनेन घण्टामुद्रा ॥ ८ ॥ उन्नतपृष्ठहस्ताभ्या सपुट कृत्वा कनिष्ठिके निष्कास्य योज-
 येदिति कमण्डलुमुद्रा ॥ ९ ॥ पताकावत् हस्त प्रसार्य अङ्गुष्ठयोजनेन परशुमुद्रा ॥ १० ॥
 यद्वा पताकाकार दक्षिणकर सहताङ्गुलि कृत्वा तर्जन्यङ्गुष्ठाक्रमेण परशुमुद्रा द्वितीया
 ॥ ११ ॥ ऊर्ध्वदण्डौ करौ कृत्वा पद्मवत् करशाखा प्रसारयेदिति वृक्षमुद्रा ॥ १२ ॥ दक्षिणहस्त
 सहताङ्गुलिमुन्नम्य सपफणावत् किञ्चिदाकुञ्चयेदिति सर्पमुद्रा ॥ १३ ॥ दक्षिणकरेण मुष्टिं
 बद्ध्वा तर्जनीमध्यमे प्रसारयेदिति खड्गमुद्रा ॥ १४ ॥ हस्ताभ्या सपुट त्रिधायाङ्गुली पद्मवद्वि-
 फास्य मध्यमे परस्पर संयोज्य तन्मूललग्नाङ्गुष्ठौ कारयेदिति जलनमुद्रा ॥ १५ ॥ बद्धमुष्टे-
 दक्षिणकरस्य मध्यमाङ्गुष्ठतर्जन्यास्त-मूलाक्रमेण प्रसारयेदिति दण्डमुद्रा ॥ १६ ॥

—पता पोडशविद्यादेवीना मुद्रा ॥ —निर्वाणकलिका पत्र ३२

७५२ प्रभाषे मेधा विद्यादेवीना मेधा मुद्राया अनुक्रमे लक्ष्मी मेधा विद्यादेवीना
 मन्त्रा आ प्रभाषे —

ॐ या रोहिण्यै थ नम । ॐ रा प्रह्वयै वा नम । ॐ ला वज्रशृङ्खलायै इ नम ।
 ॐ वा वज्राङ्कुरायै ई नम । ॐ शा अप्रतिचक्रायै उ नम । ॐ पा पुरपद्मायै ऊ नम ।
 ॐ सा काल्य न नम । ॐ हा महाकायै ऋ नम । ॐ यू गौर्यै ल नम । ॐ रू
 नाधार्यै ऌ नम । ॐ लृ सर्वास्त्रमहाज्वालायै ए नम । ॐ वू मानयै ए नम । ॐ शू
 घेरोट्टायै ओ नम । ॐ पू अञ्जुप्तायै ओ नम । ॐ सू मानस्यै थ नम । ॐ हू महा
 मानस्यै थ नम ।

—पता पोडशविद्यादेवीना मन्त्रा ॥ —निर्वाणकलिका पत्र ३

श्री-श्री तीर्थ कुंज यक्षे

जक्त्वा गोमुह महजक्त्वा, तिम्रह जस्वेत्त तुनरु कुसुमो ।
 मायगविजय अजिया, वभो मशुओ सुरकुमारो ॥ ७ ॥
 छम्मुह पयाल किन्नर, गरुडो गधव्य तह य जकिन्दो ।
 कूरर वरुणो भिउडी गोमेहो पास मायगो ॥ ८ ॥

[यद्वा गोमुप्तो महायक्षत्रिमुप्तो यक्षेशस्तुम्बर कुसुम ।
 मातङ्गप्रिजयाजिता ब्रह्मा मनुज सुरकुमार ॥
 पण्मुय पाताल किन्नरो गरुडो गधवस्तया च यक्षेन्द्र ।
 कूररो वरुणो भृङ्गटिगोमेध पार्श्वो मातङ्ग ॥]

अर्थ —यक्षो आ प्रभाषे—गोमुण, गड यक्ष, प्रिमुण, यक्षेग, तुण्ड, कुसुम, मातग,

વિજય, અજિત, બ્રહ્મા, મનુજ, સુરકુમાર, ષણ્મુખ, પાતાલ, કિન્નર, ગરુડ, ગંધર્વ, યક્ષેન્દ્ર, કૂબર, વરુણ, ભૃકુટિ, ગોમેધ, પાર્શ્વ અને માતંગ.

ભાવાર્થ:—આ ચોવીસ યક્ષોનું ‘નિર્વાળકલિકા’માં આ પ્રમાણે સ્વરૂપ વર્ણવેલું છે:—

‘તથા તત્તીર્થોત્પન્નગોમુખયક્ષં હેમવર્ણગજવાહનં ચતુર્ભુજં વરદાક્ષસૂત્રયુતદક્ષિણપાણિ માતુલિક્કપાશાન્વિતવામપાણિં ચેતિ’ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઋષભદેવસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા ગોમુખ નામના યક્ષનો સુવર્ણ વર્ણ, હાથીનું વાહન તથા તેને ચાર હાથ છે. તેમાં જમણા બે હાથમાં વરદ અને જમણા શોભે છે તથા ડાબા બે હાથમાં બીજોઈ અને પાશ હોય છે. ચિત્ર નં. ૭૪

‘તથા તત્તીર્થોત્પન્નં મહાયક્ષાભિધાનં યક્ષેશ્વરં ચતુર્મુખં શ્યામવર્ણં માતઙ્ગવાહનમષ્ટ-પાણિં વરદમુદ્રાક્ષસૂત્રપાશાન્વિતદક્ષિણપાણિં વીજપૂરકાભાયાઙ્કુશશક્તિયુક્તવામપાણિપલ્લવં ચેતિ’ ॥ ૨ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઅજિતનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા મહાયક્ષ નામના યક્ષેશ્વરનો શ્યામવર્ણ, ચાર મુખ, હાથીનું વાહન અને આઠ ભુજ છે. તેમાં જમણા હાથમાં વરદ, મુદ્રગર, જમણા અને પાશ છે. તથા ડાબા ચાર હાથમાં બીજોઈ, અભય, અંકુશ અને શક્તિ શોભે છે. ચિત્ર નં. ૭૫

ચિત્ર ૭૪ ગોમુખયક્ષ

ચિત્ર ૭૫ મહાયક્ષ

‘તસ્મિસ્તીર્થે સમુત્પન્ન ત્રિમુખયક્ષેશ્વર ત્રિમુખ ત્રિનેત્ર દયામવર્ણ મયૂરવાહન પદ્મુજ નકુલગદાભયુક્તદક્ષિણપાર્ણિ માતુલિન્નાગાક્ષસ્ત્રાન્વિતવામહસ્ત ચેતિ’ ॥ ૩ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીસલવનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા ત્રિમુખ નામના યક્ષ ને ત્રણ નેત્ર, ત્રણ મુખ, સ્યામવર્ણ, મોરતુ વાહન અને છ હાથ છે તેમા જમણા ત્રણ હાથ નકુલ, ગદા અને અલયથી વિભૂષિત છે તથા ડાબા ત્રણ હાથમા ખીન્નેર, નાગ અને અક્ષસૂત્ર શોભે છે ચિત્ર નં ૭૬

‘તત્તીર્થોત્પન્નમીશ્વરયક્ષ દયામવર્ણ ગજવાહન ચતુર્મુજ માતુલિન્નાક્ષસ્ત્રયુતદક્ષિણપાર્ણિ નકુલાદ્કુશાન્વિતવામપાર્ણિ ચેતિ’ ॥ ૪ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઅભિનન્દન સ્વામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા ઇશ્વર નામના યક્ષનો સ્યામવર્ણ, હાથીતુ વાહન અને ચાર ભુજ છે તેમા જમણા બે હાથ ખીન્નેર અને જમણાલાથી વિભૂષિત છે તથા ડાબા બે હાથમા નકુલ અને અકુરા શોભે છે ચિત્ર ૭૭

ચિત્ર ૭૬ત્રિ મુખયક્ષ

ચિત્ર ૭૭ ચક્ષેશયક્ષ

‘તત્તીર્થોત્પન્ન તુમ્બવદયજ ગરુડવાહન ચતુર્મુજ ધરદશકિયુતદક્ષિણપાર્ણિ નાગપાણ ચુકવામહસ્ત ચેતિ’ ॥ ૫ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમુખતિનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા તુમ્બર નામના

યક્ષનો [સદૈદ વર્ણ^૧], ગરુડવાહન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથ વરદ અને શક્તિથી વિભૂષિત છે તથા ડાળા બે હાથમાં [ગદા]^૨ અને નાગપાશ શોભે છે. ચિત્ર ૭૮

‘તત્તીર્થોત્પન્નં કુસુમં યક્ષં નીલવર્ણં કુરુજ્જવાહનં ચતુર્ભુજં ફલાભયયુક્તદક્ષિણપાણિં નકુલકાક્ષસૂત્રયુક્તવામપાણિં ચેતિ’ ॥ ૬ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીપદ્મપ્રભુસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલા કુસુમ નામના યક્ષનો નીલવર્ણ, હરણુ^૩ વાહન અને ચાર હાથ છે. તેમાં જમણા બે હાથ ફલ અને અભયથી વિભૂષિત છે, તથા ડાળા બે હાથમાં નોળીઓ અને અક્ષસૂત્ર શોભે છે. ચિત્ર ૭૯

ચિત્ર ૭૮ તુંબકીયક્ષ

ચિત્ર ૭૯ કુસુમયક્ષ

‘તત્તીર્થોત્પન્નં માતઙ્ગયક્ષં નીલવર્ણં ગજવાહનં ચતુર્ભુજં ચિત્તપાશયુક્તદક્ષિણપાણિં નકુલાદ્કુશાન્વિતવામપાણિં ચેતિ’ ॥ ૭ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીસુપાર્થનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલા માતંગ નામના યક્ષનો નીલવર્ણ, હાથીનું વાહન અને ચાર ભુજવાળો છે. તેમાં જમણા બે હાથ ગિદ્વ

૧-૨ ‘શીતચૃતિચ્છવિતનુર્વરશકિયુક્તહસ્તો ગદોરગપપાશગવામપાણિઃ ।

યો વૈનતેયગમનો હુરીતાપહારી યક્ષઃ સ તુમ્વરુ રૂપ પ્રથિતપ્રભાવઃ ॥ ૩૦ ॥

શ્રીમન્નાથિરાજ ચિંતામણિ અન્ગત

—જ્યોત્ષ્ણ શ્રીમન્નાથિરાજ ૩૬૫ પૃષ્ઠ ૨૪૩

અને પાનાથી વિખણિત છે, તથા ડાળા બે હાથમા નકુલ અને અકુળ શોભે છે ચિત્ર ૮૦

‘તત્તીયોત્પન્ન વિજયયજ્ઞ હરિતવર્ણ ત્રિનેત્ર હસવાહન દ્વિભુજ દક્ષિણહસ્તે ચક્ર ધામે મુદ્રરમિતિ’ ॥ ૮ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીચદ્રમ્ભવામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા વિજય નામના યક્ષનો હરિતવર્ણ, ત્રણ લોચન, હમ વાહન અને બે ભુજ છે તે પૈકી જમણા હાથમા ચક્ર અને ડાળા હાથમા મુદ્રગ છે ચિત્ર ૮૧

ચિત્ર ૮૦ માતંગયક્ષ

ચિત્ર ૮૧ વિજયયક્ષ

‘તત્તીયોત્પન્નમજિતયક્ષ શ્વેતવર્ણ કૂર્મરાહન ચતુર્ભુજ માતુલિકાક્ષસ્ત્રયુક્તદક્ષિણપાણિ નકુલકુન્તાવિતવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૯ ॥

અર્થાત્—તેઓ (ત્રીસુવિધિનાથમ્ભવામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા અજિત નામના યક્ષનો શ્વેતવર્ણ, કૂર્મ વાહન અને ચાર ભુજ છે તેમા જમણા બે હાથમા માતુલિકા અને જમણા શોભે છે, તથા ડાળા બે હાથ મોળીઓ અને ભાલાથી શોભે છે ચિત્ર ૮૨

‘તસ્મિન્સ્તીથે સમુત્પન્ન વ્રહ્મયજ્ઞ ચતુર્ભુજ ત્રિનેત્ર ધવલવર્ણ પદ્માસનમષ્ટભુજ માતુલિકા મુદ્રરપાશામયયુક્તદક્ષિણપાણિ નકુલગદાકુશાક્ષસ્ત્રાન્યિતવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૦ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીશીતલનાથમ્ભવામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા વ્રહ્મા નામના યક્ષના ચાર ભુજ, ત્રણ નેત્ર, ધવલવર્ણ, કમલનુ આસન, અને આઠ ભુજ છે તેમા

જમણા ચાર હાથમાં ખીજેર, સુદ્ગર, પાશ અને અભય શોભે છે, તથા ડાબા ચાર હાથે નોળીઓ, ગદા, અંકુશ અને જપમાળાથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૮૩

ચિત્ર ૮૨ અજિતયશ્ન પૃષ્ઠે ૨૭૩

ચિત્ર ૮૩ પ્રહ્લાયશ્ન

‘તત્તીર્થોત્પન્નમીશ્વરયશ્ન ધવલવર્ણ ત્રિનેત્રં વૃષભવાહનં ચતુર્ભુજં માતુલિક્કગદાન્વિત-
દક્ષિણપાર્ણિ નકુલકાશ્વસૂત્રયુક્તવામપાર્ણિ ચેતિ’ ॥ ૧૧ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીશ્રિયાંસનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા ઇશ્વર (મનુજ) નામના યશ્વનો શ્વેતવર્ણ, ત્રણ નેત્ર, બળદનું વાહન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથમાં ખીજેર અને ગદા શોભે છે તથા ડાબા બે હાથ નોળીઓ અને જપમાળાથી વિભૂષિત છે.

‘તત્તીર્થોત્પન્નં કુમારયશ્ન શ્વેતવર્ણ હંસવાહનં ચતુર્ભુજં માતુલિક્કવાણાન્વિતદક્ષિણપાર્ણિ
નકુલકથનુર્યુક્તવામપાર્ણિ ચેતિ’ ॥ ૧૨ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા કુમાર (સુરકુમાર) નામના યશ્વનો શ્વેતવર્ણ, હંસનું વાહન તથા ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથમાં ખીજેર અને બાણ શોભે છે તથા ડાબા હાથ નોળીઓ અને ધનુષથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૮૫

‘તત્તીર્થોત્પન્નં પપ્મુખં યશ્ન શ્વેતવર્ણ શિખિવાહનં દ્વાદશભુજં ફલચક્રવાણસદ્ગપાશ-
સૂત્રયુક્તદક્ષિણપાર્ણિ નકુલચક્રધનુઃફલકાઙ્કુશાભયયુક્તવામપાર્ણિ ચેતિ’ ॥ ૧૩ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીવિમલનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા પપ્મુખ નામના

ચિત્ર ૮૪ મનુજયલ પૃષ્ઠ ૨૭૪

ચિત્ર ૮૫ સુરકુમાર્યલ પૃષ્ઠ ૨૭૪

યક્ષ્ણો શ્રેતવર્ણ અને મોરતુ વાહન તથા ગાઝ લુગ છે તેમા જમણા છ હાથમા દલ, ચક્ર, ગાણ, તલવાર, પાગ અને અક્ષસૂત છે તથા ડાબા ૭ હાથ નોળીઓ, ચક્ર, ધનુષ, ઢાલ, અકુશ અને અભયથી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૮૬

‘તત્તીર્થોત્પન્ન પાતાલ્યશ્ચ ત્રિમુખ રક્તવર્ણ મકરવાહન પદ્મજ પદ્મપદ્મપાશયુક્ત દક્ષિણપાણિ નકુલલલ્કાક્ષસૂત્રયુક્તવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૪ ॥

અર્વાત—તેઓ (શ્રીઅનંતાથસ્વામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા પાતાલ નામના યક્ષ્ણો રક્તવર્ણ, ત્રણ મુખ, મોરતુ વાહન અને છ લુગ છે તેમા જમણા ત્રણ હાથ કમલ, તલવાર અને પાશથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા ત્રણ હાથમા નોળીઓ, ઢાલ અને જપમાળા શોભે છે ચિત્ર ૮૭

‘તત્તીર્થોત્પન્ન કિન્નરયશ્ચ ત્રિમુખ રક્તવર્ણ કૂર્મવાહન ત્રીજપૂરકગદાભયયુક્તદક્ષિણ પાણિ નકુલપદ્મકાશમાલયુક્તવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૫ ॥

અર્વાત—તેઓ (શ્રીધર્મનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા શ્રીકિન્નર યક્ષ્ણો રક્તવર્ણ, ત્રણ મુખ, ગાયણાતુ વાહન અને છ લુગ છે તેમા જમણા ત્રણ હાથ બીનોર, ગદા અને અભયથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા ત્રણ હાથમા નોળીઓ, કમલ અને જપમાળા શોભે છે ચિત્ર ૮૮

ચિત્ર ૮૬ ષણ્મુખયક્ષ પૃષ્ઠ ૨૭૫

ચિત્ર ૮૭ પાતાલયક્ષ પૃષ્ઠ ૨૭૫

ચિત્ર ૮૮ કિન્નરયક્ષ પૃષ્ઠ ૨૭૫

ચિત્ર ૮૯ ગરુડયક્ષ પૃષ્ઠ ૨૭૭

‘તત્તીર્થોત્પન્ન ગરુડયક્ષ વરાહવાહન ક્રોડવદન શ્યામવર્ણ ચતુર્ભુજ યોજપૂરકપદ્મયુક્ત દક્ષિણપાણિ નકુલશક્ષસૂત્રવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૬ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીશક્તિનાથ સ્વામી ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા ગરુડ યક્ષનો સ્થામવર્ણ, ક્રોડ વદન, વગહ વાહન અને ચાર ભુજ છે તેમા જમણા બે હાથ બીજે અને કમલથી વિભૂષિત છે તથા ડાબા બે હાથમા નોળીઓ તથા જપમાળા ગોળે છે ચિત્ર ૮૬

‘તત્તીર્થોત્પન્ન ગન્ધર્વયક્ષ શ્યામવર્ણ હસવાહન ચતુર્ભુજ વરદપાશાન્વિતદક્ષિણભુજ માતુલિજ્ઞાદકુશાધિષ્ટિતવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૭ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીકૃષ્ણનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા ગન્ધર્વ નામના યક્ષનો શ્યામવર્ણ, હસવાહન તથા ચાર ભુજ છે તેમા જમણા બે હાથમા વરદ અને પાશ શોભે છે તથા ડાબા બે હાથમા બીજે અને અકુશ છે ચિત્ર ૯૦

ચિત્ર ૯૦ ગન્ધર્વયક્ષ

ચિત્ર ૯૧ યક્ષેન્દ્રયક્ષ પૃષ્ઠ ૨૭૮

‘તત્તીર્થોત્પન્ન યક્ષેન્દ્રયક્ષ પશુમુચ ત્રિનેત્ર શ્યામવર્ણ શમ્બરવાહન દ્વાદશભુજ માતુલિજ્ઞવાનગદ્ગમુદ્ગરપાશામયયુક્તદક્ષિણપાણિ નકુલધનુર્ધ્વર્મફલકશાલુકુશાક્ષસૂત્રયુક્તવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૮ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીચરનાથસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા ચક્રેન્દ્ર નામના યક્ષનો સ્થામવર્ણ, ૭ મુળ, ત્રણ નેત્ર, શૃંગ (શંખર) વાહન અને બાર ભુજા છે. તેમાં જમણા ૭ હાથ બીજોર, બાણ, તલવાર, મુદ્ગર, પાશ અને અભયથી વિભૂષિત છે તથા ડાબા ૭ હાથમાં નોળીઓ, ધનુષ, આમરાની હાલ. શૂળ, અંકુશ અને જપમાળા શોભે છે.

‘તત્તીર્થોત્પન્ન કુવેરયક્ષં ચતુર્મુખમિન્દ્રાયુધવર્ણં ગન્ધવદનં ગજવાહનં વપ્તુમુજં વરદ-
પાશચાપશૂલાભયયુક્તદક્ષિણપાણિં વીજપૂરકશક્તિમુદ્ગરાક્ષમુવ્રયુક્તવામપાણિં ચેતિ’ ॥૧૯॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમદ્વિનાયકસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા કુબેર નામના યક્ષનો ઇન્દ્રાયુધ જેવો (ભેદધનુષ જેવો) વર્ણ, ચાર મુળ, ગન્ધવદન, હાથીનું વાહન અને આઠ ભુજા છે. તેમાં જમણા ચાર હાથમાં વરદ, પાશ (પરશુ), શૂળ અને અભય શોભે છે તથા ડાબા ચાર હાથ બીજોર, શક્તિ, મુદ્ગર અને જપમાળાથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૬૨

‘તત્તીર્થોત્પન્નં વરુણયક્ષં ચતુર્મુખ ત્રિનેત્રં ધવલવર્ણં વૃષભવાહનં જટામુકુટમણિહતં
અષ્ટમુજં માતુલિન્નગદાધાણશક્તિયુતદક્ષિણપાણિં નકુલકપાલધનુષ્ઠપરશુયુતવામપાણિં
ચેતિ’ ॥ ૨૦ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલા વરુણ યક્ષનો

ચિત્ર ૬૨ કુબેરયક્ષ

ચિત્ર ૬૩ વરુણયક્ષ પૃષ્ઠ ૨૭૬

ધવલવર્ણ, આઠ મુખ, ત્રણ નેત્ર, વૃષભવાહન, જટામુકુટમંડિત અને આઠ ભુજ છે તેમા જમણા આઠ હાથમા બીનેર, ગદા, જાણું અને રાક્ષિત શોભે છે, તથા ડાબા આઠ હાથ નોળીઓ, ડમગ, ધનુષ અને પગથી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૯૩

‘તત્તીર્થોત્પન્ન મુકુટિયક્ષ ચતુર્મુખ ત્રિનેત્ર હેમવર્ણ વૃષભવાહન અષ્ટભુજ માતુલિક્કશક્તિ મુદ્ગરામયયુક્તદક્ષિણાણિ નકુલપરશુવજ્રાક્ષસ્ત્રવામણિ ચેતિ’ ॥ ૨૧ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીનમિનાથવામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા ભૂકુટિ નામના યક્ષનો સુવર્ણવર્ણ, આઠ મુખ, ત્રણ નેત્ર, વૃષભવાહન અને આઠ ભુજ છે તેમા જમણા આઠ હાથમા બીનેર, રાક્ષિત મુદ્ગગ અને અલય શોભે છે તથા ડાબા આઠ હાથ નોળીઓ, પગથી, વજ્ર અને જપમાળાથી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૯૪

‘તત્તીર્થોત્પન્ન ગોમેધયમ્ પ્રિમુખ શ્યામવર્ણ પુરુષવાહન પદ્મભુજ માતુલિક્કપરશુચક્રા ન્યિતદક્ષિણાણિ નકુલરુગ્મલશકિયુતવામણિ ચેતિ’ ॥ ૨૨ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીનમનાથવામી)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલા ગોમેધ નામના યક્ષનો સ્થામવર્ણ, ત્રણ મુખ, પુરુષ વાહન અને છ ભુજ છે તેમા જમણા ત્રણ હાથમા બીનેર, પરશુ અને ચક્ર ગોભે છે, તથા ત્રણ હાથ નોળીઓ, શૂળ અને શક્તિથી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૯૫

ચિત્ર ૯૪ ભૂકુટિયક્ષ

ચિત્ર ૯૫ ગોમેધયક્ષ

‘તત્તીર્થોત્પન્નં પાર્શ્વેયદાં ગજમુખમુરગફણામણિહતશિરસં દયામવર્ણં વૃર્મેવાદનં ચતુર્ભુજં
વીજપૂરકોરગયુતદક્ષિણપાણિં નકુલકાહિયુતવામપાણિં ચેતિ’ ॥ ૨૩ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલા શ્રીપાર્શ્વ નામના
યક્ષનો શ્યામવર્ણ, હાથી જેવું મુખ, સર્પની ફણથી મંડિત મસ્તક, કાચબાનું વાહન અને
ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા જે હાથમાં ખીજેદ અને સર્પ ઝોભે છે તથા ડાબા જે હાથ
નોખીઓ અને સર્પથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૬૬

‘તત્તીર્થોત્પન્નં માતૃકયક્ષં દયામવર્ણં ગજવાહનં દ્વિભુજં દક્ષિણે નકુલે વામે વીજ
પૂરકમિતિ’ ॥ ૨૪ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમદાવીસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલા માતંગ નામના
યક્ષનો શ્યામવર્ણ, ગજનું વાહન તથા જે ભુજ છે. તેમાં જમણા હાથમાં નોખીઓ અને
ડાબા હાથમાં ખીજેદ ઝોભે છે. ચિત્ર ૬૭

—નિર્વાણકલિકા. પૃષ્ઠ ૨૪ થી ૨૬

ચિત્ર ૬૬ પાર્શ્વેયક્ષ

ચિત્ર ૬૭ માતંગેયક્ષ

ચોવીસ તીર્થ-ગેની શાસનદેવીઓ

દેરીઓ ચંકેસરિ, અજિઆ દુરિઆરિ કાલિ મહાકાલી ।
અચ્ચુઅ સન્તા જાલા, સુતારયાસોય મિરિવિચ્છા ॥ ૯ ॥
ચણ્ડા મિજયકુસિ પન્નહત્તિ નિવ્યાણિ અન્ચુઆ ધરણી ।
વૈરુટ્ટુત્ત ગન્ધારિ અવ પડમાવર્ક સિદ્ધા ॥ ૧૦ ॥

અર્થ — દેવીઓ આ પ્રમાણે છે

[દેવ્યશ્વેશ્વર્યજિતા દુરિતારી કાલી મહાકાલી ।
અચ્ચુતા શાન્તા જ્વાલા સુતારકાશોકા શ્રીવત્સા ॥
ચણ્ડા વિજયાડ્રુશી પન્નમેતિ નિર્વાણ્યચ્ચુતા ધારિણી ।
વૈરોટ્ઠાચ્છુતા ગાન્ધાર્યમ્મ પદ્માવતી સિદ્ધા ॥]

અકેશ્વરી, અજિતા, દુરિતાગી, કાલી, મહાકાલી, અચ્ચુતા, શાતા, જ્વાલા, સુતારકા,
અશોકા, શ્રીવત્સા, અડા, વિજયા, અકુશા, પન્નગા, નિર્વાણી, અચ્ચુતા, ધારિણી, વૈરોટ્ઠા,
અરુદ્રા, ગાધાગી, અળા, પદ્માવતી અને સિદ્ધા

ચિત્ર ૬૮ અકેશ્વરીદેવી પૃષ્ઠ ૨૮૦

ચિત્ર ૬૯ અજિતાદેવી પૃષ્ઠ ૨૮૨

ભાવાર્થ:—આ ચોવીશ શાસનદેવીઓનું વર્ણન 'નિર્વાણકલિકા' ગ્રન્થમાં આ પ્રમાણે આપેલું છે:—

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નામપ્રતિચક્રાભિધાનાં ચક્ષિણીં હેમવર્ણીં ગરુડવાહનાંમપ્રભુજાં વરદવાણચક્રપાશયુક્તદક્ષિણકરાં ધનુર્વજ્રચક્રાદ્ધશવામહસ્તાં ચેતિ’ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઋષભદેવસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી અપ્રતિચક્રા (ચક્રેશ્વરી) દેવીનો સુવર્ણવર્ણ, ગરુડનું વાહન અને આઠ ભુજ છે. તેમાં ૪મણા ચાર હાથ વરદ, બાણ, ચક્ર અને પાશથી વિભૂષિત છે. તથા ૩મળા ચાર હાથમાં ધનુષ, વજ્ર, ચક્ર અને અંકુશ શોભી રહેલાં છે. ચિત્ર ૯૮

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નામજિતાભિધાનાં ચક્ષિણીં ગૌરવર્ણીં લોહાસનાધિરૂઢાં ચતુર્ભુજાં વરદપાશાધિષ્ઠિતદક્ષિણકરાં વીજપૂરકાદ્ધશયુક્તદામકરાં ચેતિ’ ॥ ૨ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઅન્જિતનાથસ્વામી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી અન્જિતા ચક્ષિણીનો ગૌરવર્ણ, લોહાસનાધિરૂઢ અને ચાર હાથ છે. તેમાં ૪મણા બે હાથ વરદ અને પાશથી વિભૂષિત છે. તથા ૩મળા બે હાથમાં ળીન્નેઈ અને અંકુશ શોભે છે. ચિત્ર ૯૯

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં દુરિતારિદેવીં ગૌરવર્ણીં મેપવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદાક્ષ-સૂત્રયુક્તદક્ષિણકરાં ફલાભયાન્વિતવામકરાં ચેતિ’ ॥ ૩ ॥

ચિત્ર ૧૦૦ દુરિતારિદેવી, પૃષ્ઠ ૨૮૩

ચિત્ર ૧૦૧ કાલિકાદેવી, પૃષ્ઠ ૨૮૩

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમલવનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી હુરિતાગ્રીદેવીને ગૌરવર્ણ, બકરાતુ વાહન અને ચાર ભુજા, તેમાં જમણા બે હાથ વરદ અને જમણાથી વિભૂષિત છે તથા ડાળા બે હાથમાં રૂલ અને અલય શોભે છે ચિત્ર ૧૦૦

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના કાલિકાદેવીં શ્યામવર્ણાં પદ્મવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદપાશા-
ધિષ્ઠિતદક્ષિણભુજાં નાગાઢ્ઢુશાવિતવામહસ્ત ચેતિ’ ॥ ૪ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઅક્ષિનદનસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી કાલિકાદેવીને શ્યામવર્ણ, ડમલતુ આસન તથા ચાર ભુજા છે તેમાં જમણા બે હાથ વરદ અને પાશથી વિભૂષિત છે, તથા ડાળા બે હાથમાં નાગ અને અકુરા શોભે છે ચિત્ર ૧૦૧

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના મહાકાલીં દેવીં સુવર્ણવર્ણાં પદ્મવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદપા-
શાધિષ્ઠિતદક્ષિણકરા માતુલિન્નશુશુક્તવામભુજાં ચેતિ’ ॥ ૫ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમુખતિનાયસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી મહાકાલીદેવીને સુવર્ણવર્ણ, પદ્મતુ વાહન અને ચાર ભુજા છે તેમાં જમણા બે હાથ વરદ અને પાશથી વિભૂષિત છે, તથા ડાળા બે હાથમાં માતુલિંગ અને અકુરા શોભે છે ચિત્ર ૧૦૨

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નામચ્યુતાં દેવીં શ્યામવર્ણાં નરવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદધી-
‘નાન્વિતદક્ષિણકરા કાર્ત્તુકામપદામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૬ ॥

ચિત્ર ૧૦૦ મહાકાલીદેવી

ચિત્ર ૧૦૩ અચ્યુતાદેવી પૃષ્ઠ ૨૮૪

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીપદ્મપ્રભુસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી અચ્યુતાદેવીનો સ્થામવર્ણ, નરવાહન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથ વરદ અને વીણા (બાણ) થી વિભૂષિત છે. તથા ડાબા બે હાથમાં ધનુષ અને અભય શોભે છે. ચિત્ર ૧૦૩

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં શાન્તાદેવીં સુવર્ણવર્ણાં ગજવાહનાં ચતુર્ભુજાં વરદાક્ષ-
સૂત્રયુક્તદક્ષિણકરાં શૂલાભયયુતવામહસ્તાં ચેતિ’ ॥ ૭ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીસુપાર્થનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી શાન્તાદેવીનો સુવર્ણવર્ણ, હાથીનું વાહન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથ વરદ અને જપમાળાથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા બે હાથમાં શૂળ અને અભય શોભે છે. ચિત્ર ૧૦૪

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં શ્રુકુટિદેવીં પીતવર્ણાં વરાહ (વિડાલ^૧) વાહનાં ચતુર્ભુજાં
ઘડ્ગમુદ્રરાન્વિતદક્ષિણભુજાં ફલકપરશુયુતવામહસ્તાં ચેતિ’ ॥ ૮ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી ભૃકુટી (જવાળા) દેવીનો પીળોવર્ણ, વરાહનું વાહન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથ તલવાર અને મુદ્ગરથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા બે હાથમાં ઢાલ અને પરશુ શોભે છે. ચિત્ર ૧૦૫

ચિત્ર ૧૦૪ શાન્તાદેવી

ચિત્ર ૧૦૫ જવાલા (ભૃકુટી)

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના મુતારાદેવીઃ ગૌરવણા ઘૃપ(મ)ગાહના ચતુર્ભુજા વરદાક્ષ સૂત્રયુક્તદક્ષિણમુજા ફલશાકુશાન્વિતવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૯ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમુવિધિનાથસ્વામી)ના ૪ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલી મુતારાદેવીનો ગૌરવર્ણ, ઘૃપલવાહન તથા આગ ભુવન છે તેમા જમણા બે હાથ વરદ અને જમખાળાથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા બે હાથમા કલ્પ અને અકુલ શોભે છે ચિત્ર ૧૦૬

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના અશોકાદેવીઃ મુદ્ગવણા પદ્મગાહના ચતુર્ભુજા વરદપાશયુક્તદક્ષિણકરા ફલશાકુશયુક્તવામકરા ચેતિ’ ॥ ૧૦ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીશીતલનાથસ્વામી)ના ૪ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલી અશોકાદેવીનો નીલવર્ણ, પદ્મનુ વાહન અને આગ ભુવન છે તેમા જમણા બે હાથ વરદ અને પાશથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા બે હાથમા ફલ અને અકુલ શોભે છે ચિત્ર ૧૦૭

ચિત્ર ૧૦૬ મુતારાદેવી

ચિત્ર ૧૦૭ અશોકાદેવી

તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના માનવીઃ દેવીઃ ગૌરવણા મિત્રગાહના ચતુર્ભુજા વરદમુદ્ગ રાન્વિતદક્ષિણપાણિ ફલશાકુશયુક્તવામકરા ચેતિ’ ॥ ૧૧ ॥

અર્થાત્—તેઓ (પ્રાચેયારાનાથસ્વામી)ના ૪ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલી માનવી (દાસી)દેવીનો ગૌરવર્ણ, મિત્રનુ વાહન અને આગ ભુવન છે તેમા જમણા બે હાથ વરદ

અને મુદ્ગશસ્ત્રી વિભૂષિત છે. તથા ડાબા બે હાથમાં કલ્પા અને ચાંદી કે ઓ છે. ચિત્ર ૧૦૮

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં પ્રવળાદેવીં શ્યામવર્ણીં પદ્માનટં ચતુર્ભુજં વરદશાસ્ત્રિ
યુક્તદક્ષિણકરં પુષ્પગદાચુક્તવામપાણિ નેતિ’ ॥ ૧૨ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીપ્રાચુક્તવર્ણી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલી રંગેલી (પ્રવળા)
દેવીનો શ્યામવર્ણ, ઘોડાનું વાહન તથા ચાર હુલ્લ છે, તેમાં ચતુર્ભુજ છે તથા વરદ અને
શસ્ત્રીથી વિભૂષિત છે. તથા ડાબા બે હાથમાં પુષ્પ અને વળ શોભે છે. ચિત્ર ૧૦૯

ચિત્ર ૧૦૮ શ્રીવલ્લા (મનવી) દેવી

ચિત્ર ૧૦૯ ચંદા (પ્રવળા) દેવી

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં વિદિતાદેવીં હરિતાલયણીં પદ્માનટં ચતુર્ભુજં વાણપાશ
યુક્તદક્ષિણપાણિ ધનુર્નાગયુક્તવામપાણિ ચેતિ’ ॥ ૧૩ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીવિમલનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલી વિદિતાદેવીનો
હરિતવર્ણ, પદ્મનું વાહન અને ચાર હુલ્લ છે, તેમાં ચતુર્ભુજ છે તથા વાણ અને પાશથી
વિભૂષિત છે. તથા ડાબા બે હાથમાં ધનુષ્ય અને નાગ શોભે છે. ચિત્ર ૧૧૦

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં અદુગ્ધાં દેવીં ગૌરવર્ણીં પદ્મવાહનાં ચતુર્ભુજં સદ્ગપાશયુ-
ક્તદક્ષિણકરં ચર્મફલકાદ્દુશયુતવામહસ્તાં ચેતિ’ ॥ ૧૪ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીઅનતાનાયવાગી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી અકુળાદેવીને ગૌરવર્ણ, કમલવતુ વાહન અને ચાગ ભુજ છે તેમાં જમણા બે હાથમાં તલવાગ અને પાશ શોભે છે, ત્રણ હાથ બે હાથ આમણની દાલ અને અકુળાવી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૧૧૧

ચિત્ર ૧૧૦ વિજયા (વિદિતા) પૃષ્ઠ ૨૮૬

ચિત્ર ૧૧૧ અકુળાદેવી

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુપવના કન્દર્પા (વનગા) દેવી ગૌરવર્ણા મત્સ્યવાહના ચતુર્ભુજા ઉત્પલાદ્દુશ્ચુલ્લક્ષિણવરા પન્નામયયુગ્મવામદસ્તા ચેતિ’ ॥ ૧૫ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીધર્મનાથવાગી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી કન્દર્પાદેવીને ગૌરવર્ણ, મત્સ્યવતુ વાહન અને ચાગ ભુજ છે તેમાં જમણા બે હાથમાં ઉત્પલ (કમલ) અને અદ્દુશ શોભે છે, ત્રણ હાથ બે હાથ કમલ અને અભયવી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૧૧૨

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુપવના નિગાળી દેવી ગૌરવર્ણા પન્નાસના ચતુર્ભુજા પુસ્તકોત્પલયુગ્મનદક્ષિણવરા કમણ્ડલુકમલયુગ્મવામદસ્તા ચેતિ’ ॥ ૧૬ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીગાતિનાથવાગી)ના ૪ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થએલી નિર્વાણીદેવીને ગૌરવર્ણ, કમલવતુ આશ્રન અને ચાગ ભુજ છે તેમાં જમણા બે હાથમાં પુસ્તક અને ઉત્પલ શોભે છે, ત્રણ હાથ બે હાથ કમલ અને કમળાવી વિભૂષિત છે ચિત્ર ૧૧૩

તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુપવનાં પદ્ય (અનુગા) દેવી ગૌરવર્ણા મત્સ્યવાહનાં ચતુર્ભુજાં પાશપૂરવચ્ચગ્નિતદક્ષિણભુજાં મુપુષ્પિપન્નાપિતવામભુજાં ચેતિ’ ॥ ૧૭ ॥

ચિત્ર ૧૧૨ પન્નગા (કર્કણ) દેવી ૫૫૩ ૨૮૭ ચિત્ર ૧૧૩ નિવો દિના ૫૫૩ ૨૮૭

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીકૃષ્ણનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલી વાસા (અંશુતા) દેવીનો સુવર્ણવર્ણ, મોચનું વાસન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથમાં બીજોડે અને શૂળ શોભે છે, તથા ડાબા બે હાથ સુવર્ણ (કોઈ વસ્તુનું માર) અને કમલથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૧૧૪

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં ધારણીં દેવીં કૃષ્ણવર્ણીં પન્નાસનાં ચતુર્ભુજાં માતુલિહો-ત્પલાન્વિતદક્ષિણભુજાં પાશાક્ષસૂત્રાન્વિતવામકુરાં ચેતિ’ ॥ ૧૮ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીગરનાથસ્વામી)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલી ધારણીદેવીનો કાળો (નીલ)વર્ણ, કમળનું આસન તથા ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથમાં બીજોડે અને ઉત્પલ શોભે છે, તથા ડાબા બે હાથ પાશ અને જપમાળાથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૧૧૫

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્નાં વૈરાટ્યાં દેવીં કૃષ્ણવર્ણીં પન્નાસનાં ચતુર્ભુજાં વરદાક્ષસૂ-ત્રયુક્તદક્ષિણકરાં માતુલિદ્વ્યશક્તિયુક્તવામદસ્તાં ચેતિ’ ॥ ૧૯ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીમદ્વિનાથપ્રભુ)ના જ તીર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલી વૈરાટ્યાદેવીનો કાળોવર્ણ, કમલનું આસન અને ચાર ભુજ છે. તેમાં જમણા બે હાથમાં વરદ અને જપમાળા શોભે છે, તથા ડાબા બે હાથ બીજોડે અને શક્તિથી વિભૂષિત છે. ચિત્ર ૧૧૬

ચિત્ર ૧૧૪ અચ્યુતા (બલા) દેવી પૃષ્ઠ ૨૮૮

ચિત્ર ૧૧૫ ધારણીદેવી પૃષ્ઠ ૨૮૮

ચિત્ર ૧૧૬ વૈશાખાદેવી પૃષ્ઠ ૨૮૮

ચિત્ર ૧૧૭ અચ્યુતા (વરદત્તા) દેવી પૃષ્ઠ ૨૯૦

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના પદ્માવતી દેવી કનકવર્ણા કુર્કુટવાહના ચતુર્ભુજા પદ્મ પાશાન્વિતદક્ષિણકરા ફલાદ્ધુશાધિષ્ઠિતવામકરા ચેતિ’ ॥ ૨૩ ॥

અર્થાત્—તેઓ (શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રભુ)ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલી પદ્માવતીદેવીનો સુવર્ણવર્ણ, કુર્કુટ [તતિના સર્પતુ] વાહન, અને ચાર ભુજ છે તેમા જમણા બે હાથ કમલ અને પાશથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા બે હાથમા ફલ અને અકુશ શોભે છે ચિત્ર નં ૧૨૦ તેણીના ત્રિગી ચિત્ર માટે તથા બુદ્ધ બુદ્ધ સ્વરૂપોના ચિત્રો માટે ‘ભૈરવપદ્માવતી કુર્કુટ’મા પ્રસિદ્ધ થએલા ચિત્રો બુદ્ધો

‘તસ્મિન્નેવ તીર્થે સમુત્પન્ના સિદ્ધાધિકા હરિતવર્ણા સિંહવાહના ચતુર્ભુજા પુસ્તકાભ યયુક્તદક્ષિણકરા માતુલિન્નવાણાન્નિતરામહસ્તા ચેતિ’ ॥ ૨૪ ॥

અર્થાત્—તેઓ [શ્રીમહાવીરસ્વામી]ના જ તીર્થમા ઉત્પન્ન થએલી સિદ્ધાધિકાદેવીનો હરિતવર્ણ, સિંહનું વાહન અને ચાર ભુજ છે તેમા જમણા બે હાથ પુસ્તક અને અભયથી વિભૂષિત છે, તથા ડાબા બે હાથમા ધાત્રેઝ અને ધાણ શોભે છે ચિત્ર ૧૨૧

—નિર્વાણકલિકા પત્ર ૩૪ થી ૩૭

ચિત્ર ૧૨૦ પદ્માવતીદેવી

ચિત્ર ૧૨૧ સિદ્ધાધિકાદેવી

દ્વય તિથ્યસ્મરણસયા, અને વિ સુરાસુરી ય ચઢહાવિ ।

પતરજોઈણિપમુદ્દા, કુળતુ રક્ષ સયા અમ્હ ॥૧૧॥

[ઈતિ તીર્થરક્ષાણરતા અન્યેઽપિ સુરાસુર્યશ્ચ ચતુર્ધાઽપિ ।

વ્યન્તરયોગિનીપ્રમુખાઃ કુર્વન્તુ રક્ષાં સદાઽસ્માકમ્ ॥]

અર્થઃ—એ પ્રમાણે તીર્થનું એટલે અતુર્વિધ સંઘનું રક્ષણ કરવાને તત્પર એવા યક્ષ યક્ષિણીઓ અને બીજા પણ ચાર નિઝાય^૧ (ભુવનપતિ, વ્યંતર, વ્યોતિષી અને વૈમાનિક) ના દેવ, દેવીઓ, વ્યંતર, યોગિની^૨ વગેરે અમારું સદા રક્ષણ કરે.

एवं मुदिद्विसुरगण सहिओ—संघस्स संतिजिणचंदो ।

मज्झ वि करेउ रक्खं, मुणिसुंदरसुरिअमहिमा ॥ १२ ॥

[एवं सुदृष्टिसुरगणसहित. सङ्घस्य शान्तिजितचन्द्रः ।

समाऽपि करोतु रक्षां मुनिसुन्दरसुरिस्तुतमहिमा ॥]

અર્થઃ—આ પ્રમાણે મુનિસુંદરસુરિએ જેના મહિમાની સ્તુતિ કરી છે એવા સમકિત દ્રષ્ટિ દેવોના સમૂહ સહિત શ્રીશાંતિનાથ જિનેશ્વર શ્રીસંઘની તથા મારી પણ રક્ષા કરે.

इअ संतिनाह सम्म—दिद्वि रक्खं सरइ तिकालं जो ।

सन्वोवदवरहिओ, स लहइ सुहसंपयं परमं ॥ १३ ॥

[इति शान्तिनाथं सम्भगदृष्टिः रक्षायै स्मरति त्रिकालं यः ।

सर्वोपद्रवरहित. स लभते सुखसंपदं परमाम् ॥]

અર્થઃ—આ પ્રમાણે જે સમ્ભગદ્રષ્ટિ મનુષ્ય પોતાના રક્ષણને માટે શ્રીશાંતિનાથપ્રભુનું ત્રણે કાળ સ્મરણ કરે છે તે મનુષ્ય સર્વ ઉપદ્રવથી રહિત થઈ ઉત્કૃષ્ટ સુખ સંપદાને પામે છે.

तवगच्छगयणदिणयर—जुगवरसिरिसोमसुंदरगुरुणं ।

सुप्रसायलद्वगणहर—विज्जासिद्धी भणइ सीसो ॥ १४ ॥

[तपोगच्छगगनदिनकरयुगवरथीसोमसुन्दरगुरुणाम् ।

सुप्रसादलव्वगणघरविद्यासिद्धिर्भणति शिष्यः ॥]

અર્થઃ—તપગચ્છગયણદિણયર—જુગવરસિરિસોમસુંદરગુરુના સુપ્રસાદથી જેણે ગણધર વિદ્યાની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે એવા તેમના શિષ્ય શ્રીમુનિસુંદરસુરિએ આ સ્તવન કર્યું (બનાવ્યું) છે.

૧ ચાર નિઝાયના દેવોનું વર્ણન સત્રપણીસૂત્રમા વિસ્તારથી આપેલું છે અને ભુવનપતિ તથા વ્યંતર દેવોના ઇન્દ્રોના ચિત્રો માટે 'જૈનચિત્રકલ્પદ્રુમ'ના ચિત્ર ૨૬૯, ૨૭૫ તથા ૨૭૬ બુદ્ધો. ૨ યોગિનીની સંખ્યા ૬૪ થોસડ છે તેમના નામો માટે 'શ્રીસૈરવપદ્માવીકલ્પ'મા છપાએલ પરિશિષ્ટ. નંબર ૨૪નું સ્તોત્ર બુદ્ધો.

श्रीसंतिकस्तवस्याम्नायः ॥

—(०)—

पतस्तोत्रं त्रिकालमुभयकाल वा स्मर्यते । दुष्टभूतशाकिनीरोगादिभयं न भवति, महापुण्यं च भवति, सुलभबोधश्च ।

विशेषमरकीमान्यादिशकायामुपसर्गहरस्तोत्रं पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारादिवत् सम्यगऽधीत्य प्रतिगृह्य सर्पजने पवित्रीभूय त्रिकालं सप्तकृत्वस्त्रिंश्रिं गुण्यते स्तोत्रमिदम् । यस्य नायाति स आन्यते च । गुणयितुं श्रोतुश्च मरक्यादिवलेशः न प्रभवन्ति ।

नित्यमुभयकालं प्रतिक्रमणानन्तरं पाक्षिकप्रतिक्रमणानन्तरं वा । कश्चित् सप्तवारं त्रिवारं वा गुणयति । अपरे च सावधानाः शृण्वन्ति । सर्वेषां तस्मिन् दिने तस्या रात्रौ तस्मिन् पक्षे वा केप्युपद्रवा नोत्पद्यन्ते । एव वार्षिकचातुर्मासिकप्रतिक्रमणेऽपि ज्ञेयम् ।

कदाचित्कस्यचिद् ग्रन्थिः सञ्ज्वरो निर्ज्वरो वा निर्गतः स्यात् तदा शीघ्रमेव पवित्रीभूय कश्चित् शुचिरखे रुधिरास्थिमासमलमूत्रकेलाद्यनुच्छिन्ने शुचिस्थाने पट्टाद्युपविष्टः श्रीमुनिसुन्दरसूरिशुभ्रयो नमः इति वारं २१ रोगिण आवयन्नुच्चार्य, वारं ७ स्वशरीरं शीघ्रादारभ्य सर्वांगं स्पृशन् गुणयित्वाऽऽत्मरक्षां कृत्वा साधनमना परिहृतव्यापारात्तरो यत्नाञ्जलेन रोगिग्रन्थिं प्रतिस्तोत्रं स्वर्शौर्जयघ्नघण्डं वारं १०८ सपूर्णस्तोत्रं गुणयेत् । ज्वरो ग्रन्थिश्चोपशम्यति । सहस्रशोऽपि परं शतैश्च दृष्टप्रत्ययमिदम् ।

पतस्तोत्रं च जपताऽतरालेऽपरं किमप्युपसर्गहरस्तत्रापि न जपनीयम् । न च मिथ्यात्वाद्यपि कार्यं । जैनैरप्यजैनैश्च प्रकारान्तरेर्मिथ्यणकरके तथाविधफलस्य दुःसाध्यत्वात् ।

प्रयोदशैवाऽस्य गाथाऽध्येया जप्याश्च । स लहृ६० इति यावत् । अधिकगाथापि कापि केनापि न योजनीया । ग्रन्थीज्वरादेरुत्पत्तेरनु च शीघ्रमेव अपरमिथ्यात्वादिप्रतिका रपरित्यागेन तस्यैव प्रयोगेण सद्यः सुखेन च गुणो भवति । अन्यथा कष्टेन स्याद् नैकातिक इति ।

सपूर्णं घ्रणं वारं सात वारं स्मृतेन । ॐ स नमो विष्णोसहि० ॐ सति नमुक्कारोऽ । इति द्वितीयवृत्तीयगाथाभ्यां च वारं १०८ अथवा वारं २१ स्मृताभ्यामभिमन्त्रितं जलं पीतं तत् सर्वविषमज्वरादिरोगान् विशेष्यं च दैवतविकारान् भूतादिछलशाकि-यादि दोषान् अपहरति ।

अनेन सपूर्णस्तोत्रेण वारं २१ अथवा वारं ७ । द्वितीयवृत्तीयगाथाभ्यां वारं १०८ अथवा वारं २१ रोगिशरीरं हस्तेन स्पृशेत् । रजोहरणादिना चोजयेत् । रोगो दोषश्च उपशम्यति ।

यद्येतद् स्तोत्रं गाथाद्वयं च बहुबहुतरं च प्रत्यहं स्मरति । यस्य चास्मिन् स्तोत्रेऽस्य स्तोत्रस्य प्रणेतरीं च बह्वी बहुतरा बहुतमा च भक्तिरास्या च स्यात् । य(त)स्य भृशं भृशतमं भृशतमा च स्फुरतीति तत् ।

આ સંપૂર્ણ સ્તોત્રથી ૨૧ વખત અથવા ૭ વખત, તથા બીજી અને ત્રીજી ગાથાથી ૧૦૮ વખત અથવા ૨૧ વખત રોગીના શરીરને હાથ વડે સ્પર્શ કરવાથી અથવા રજોહરણાદિ વડે ઉજવાથી રોગીના રોગો તથા દોષો ઉપશમે છે.

જે કોઈ મનુષ્ય આ જે ગાથાને હમેશા અનેકવાર સ્મરણ કરે, જેને આ સ્તોત્ર ઉપર અગર આ સ્તોત્રની રચના કરનાર આચાર્ય તરફ બહુમાન અને ભક્તિ તથા રટન હોય તેને આ સ્તોત્ર તાત્કાલિક ફાયદો કરે.

જે કોઈ રોગી અગર દોષીના ગાત્રનો ભંગ થયો હોય તેને આ સ્તોત્રનો પ્રયોગ કરવો નહિ, કારણ કે પ્રયોગ કરવાથી પણ ફાયદો થાય અગર ન પણ થાય નિશ્ચિત નહિ.

જે કોઈ રોગી અથવા દોષીના આયુષ્યની પ્રચુરતા હોય તેને તરત ફાયદો થાય અથવા તો જેમ જેમ પ્રયોગ ચાલુ રહે તેમ તેમ ફાયદો થાય, પરંતુ વધે નહિ તેમ લાંબાય નહિ.

યથોક્ત વિધિ પ્રમાણે ઉપચાર [પ્રયોગ] કરવા છતાં ગુણ ન થાય તો બીજા કોઈ સ્તોત્ર, મંત્ર, ચંત્ર વગેરે ઘણાંજો અજમાવે તો પણ ફાયદો થયો મુશ્કેલ છે.

આ સ્તોત્રના રચનાર અગર સ્મરણ કરનાર જે સ્થળે ઊભા હોય, અગર કેટલાક સમય મુધી સ્થિત રહ્યા હોય ત્યાં દૈવી દોષ તથા મરકી વગેરેના ઉપદ્રવો થાય નહિ.

દેવાદિ દોષવાળાને તો આ પ્રયોગથી નક્કી સંપૂર્ણ ફાયદો થાય. રોગી માટે એકાંતિક નહિ, આ સર્વ વિધિ પ્રયત્ન સાધ્ય છે.

મિથ્યાત્વી દેવતાઓની પૂજા કરવાથી, પૂજા માટે હિંસા કરવાથી, મિથ્યાત્વીઓનાં સ્તોત્ર ભણવાથી અથવા તેઓના સ્તોત્રના કર્તા આચાર્યની અવજ્ઞા કરવાથી કદાપિ ઉપદ્રવ ઉદ્ભવે તો પણ થોડા સમયમાં નિવૃત્તિ પામે તેવાં થાય, પરંતુ હુઃખથી અટકાવી શકાય અગર હુઃસાધ્ય ઉત્પન્ન થાય નહિ. પાટલી અથવા કાંસાના પાત્ર પર લખી પૂજન કરવાથી શુભ ફળ આપે.

કદાચિત્ કોઈ પણ મનુષ્ય આ સ્તોત્રના મંત્રાક્ષરોને કોઈ પણ રીતે જાણીને તેનો જાપ કરે અને સ્તોત્ર ભણે નહિ તો તેને ધાર્યા પ્રમાણે ફળની પ્રાપ્તિ થાય નહિ અને સ્તોત્રનો જાપ કરવાથી તુરત ગુણ થાય.

આ સ્તોત્ર ગણવાથી અગર સાંભળવાથી શાકિનીથી ઘેરાએલી વ્યક્તિ મૃત્યુ પામે અથવા તેનાથી મુક્ત થાય.

આ હુઃખમા નામના પાંચમા આરાના સમયમાં ગ્રંથિવિકાર જ્વરાદિ અને મરકી વગેરેથી લોકોને હુઃખી જોઈને, ધર્મના આધાર ભૂત શ્રીસંઘના મનુષ્યોની હાની થતી જોઈને ખેદ તથા કરુણા ઉત્પન્ન થવાથી પરમપૂજ્ય પરમશુર શ્રીસોમસુંદરસૂરિની ચરણ કૃપાથી

સૂચિત્રની સાધના કરતા પ્રમન્ન થએલા સૂચિત્રના અધિષ્ઠાયક દેવે આપેલા વરદાનવડે શોભતા શ્રીમુનિસુદરસૂરિએ આ સ્તોત્રની રચના કરી છે

શ્રી સઘમા વ્યાપેલા મરકી વગેરે ઉપદ્રવોના નિવારણ માટે અને સર્વદેશોમા રહેલા આરાધક મનુષ્યોના મરકી આદિ ઉપદ્રવોનું નિવારણ કરવા માટે પ્રગટ છે પ્રભાવ જગતમા જેનો એવા આ 'શાંતિકરસ્તોત્ર'નો કંઈક આભનાય (વિધિ) અમોએ વર્ણવેલ છે, તે કોઈ પણ મિત્ર્યાત્વીને, અધર્મિજનોને, સદાચાર ગગના માણસોને, શૈયાદિ નિત્યકર્મ નહિ પાળનારાઓને, જાળકોને તેમ જ સ્ત્રીઓને (મદ્યુદિ હોવાને લીધે) આપવો નહિ તેમકે મદ્યાચાર પાળનારાઓને દરેક રીતે આજ્ઞાદીને આપનાર આ સ્તોત્ર છે

માધના — પર્વપર્વનો અઠ્ઠમ કરી ૧૦૮ વાર મંત્રિકર મૂર્છા ગણવું એ માધના કર્યા પછી ત્યારે જરૂર પડે ત્યારે ત્રીજી અને ત્રીજી ગાથા ૧૦૮ વાર ગણવી, રોગ જ્વરાદિકે બાથ આ સ્તોત્ર મહાપ્રાભાવિક છે

શ્રીતિજયપહુત સ્તોત્ર.

—(૦)—

તિજયપહુતપયાસય—અદ્વમહાપાડિહેરજુતાણં ।

સમયચિત્તઠિઆણં, સરેમિ ચક્રં જિર્ણિદાણં ॥ ૧ ॥

[ત્રિજગત્પ્રભુત્વપ્રકાશકાષ્ટમહાપ્રાતિહાર્યયુક્તાનામ્ ।

સમયક્ષેત્રસ્થિતાનાં સ્મરમિ ચક્રં જિનેન્દ્રાણામ્ ॥]

અર્થ:—ત્રણ જગતના સ્વામીપણાને પ્રકાશ કરનાર આઠ મહાપ્રાતિહાર્ય વડે સહિત તથા સમયક્ષેત્રમાં કહેતાં અઢીદ્વીપમાં રહેલા જિનેશ્વરોના સમૂહનું (યંત્રનું) ॥ હું સ્મરણ કરું છું.

* આ યંત્ર કરવાની રીતિ નીચે પ્રમાણે છે.

૨૫ હ	૮૦ ર	ક્ષિ	૧૫ હું	૫૦ હ.
૨૦ સ	૪૫ ર	પ	૩૦ સુ	૭૫ સ
ક્ષિ	પ	ૐ	સ્વા	હા
૭૦ હ	૩૫ ર	સ્વા	૬૦ હું	૫ હ
૫૫ સ	૧૦ ર	હા	૬૫ સુ	૪૦ સ

જૈન મન્ત્રશાસ્ત્રના ગ્રન્થમાં છપાએલો ‘મન્ત્રાક્ષરોતો ધીજ્ઞકાપ’ જેવા મારી નમ્ર વિનંતિ છે). આઠીની ચાર પંક્તિઓ પૈકીની પ્રથમ પંક્તિના ચાર આઠ ખાનામાં બીજી ગાથામાં ખતાવેલા ૨૫-૮૦-૧૫-૫૦ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા, બીજી પંક્તિના ચાર આઠ ખાનામાં ત્રીજી ગાથામાં ખતાવેલા ૨૦-૪૫-૩૦-૭૫ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા, ચોથી પંક્તિના ચાર આઠ ખાનામાં ચોથી ગાથામાં ખતાવેલા ૭૦-૩૫-૬૦-૫ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા, તથા પાંચમી પંક્તિના ચાર આઠ ખાનામાં પાંચમી ગાથામાં ખતાવેલા ૫૫-૧૦-૬૫-૪૦ એ ચાર અંકો અનુક્રમે લખવા. ત્યાર પછી છઠી ગાથામાં ખતાવેલા હ (દુરિતાનાશક સૂર્યબીજ), ર (દહનકારક અગ્નિબીજ), હું (ભૂતાદિત્રાસક ક્રોધબીજ અને આત્મરક્ષક કવચ) તથા હઃ (સૂર્યબીજે કરીને સંપુટિત) એ ચાર બીજાક્ષરો પહેલી આડી લીટીના અંકોવાળા ચાર ખાનામાં અંકોની નીચે અનુક્રમે મૂકવા. વળી સ (સૌમ્યતાકારક ચંદ્રબીજ, ર (દહનકારક અગ્નિબીજ) સું (સર્વ દુરિતને શાત કરનાર શામક), તથા સઃ (ચંદ્રબીજે કરીને સંપુટિત) એ ચાર બીજાક્ષરો બીજી લીટીના અંકોવાળા આઠ ચાર ખાનામાં તથા પાંચમી લીટીના અંકોવાળા આઠ ચાર ખાનામાં અંકોની નીચે અનુક્રમે મૂકવા છઠી ગાથાની શરૂઆતમાં જે ‘ૐ’ અક્ષર છે તે પંચપરમેષ્ઠિવાચક છે અને ‘હ ર હું હ’ એ ચાર બીજાક્ષરો વડે અનુક્રમે જ્યાં વિજ્યા, અજિતા અને અપરાજિતા એ ચાર દેવીઓનાં અનુક્રમે નામ સમજવાં.

ખાણમાં ખતાવ્યા મુજબ પાંચ બીજા અને પાંચ આઠ કોણ (ખાના) કરવા એટલે કુલ ૨૫ ખાનાં થયાં. તેમાં મધ્યના આઠ અને બીજા પાંચ ખાનામાં પંચ મહાભૂતાત્મક ‘ક્ષિ પ ૐ સ્વા હા’ એ પાંચ અક્ષરની મહાવિદ્યા લખવી. (આ પાંચ અક્ષરો પૈકી ક્ષિ પૃથ્વીબીજ, પ અપબીજ, ૐ અગ્નિબીજ, તેજોબીજ, સ્વા પવનબીજ અને હા શૂન્યબીજ, આકાશબીજ છે) (આ મન્ત્રાક્ષરો સિવાય બીજા મન્ત્ર બીજો જાણવાની ઈચ્છાવાળાઓને મારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થએલા ‘મેરવપદ્માવતીકલ્પ’ નામના

હવે સ્તોત્રકાર એકમોને મીસેર મમયશ્વેત્રમા મહેલા એકમોને મીસેર જિનેશ્વરોની સખ્યાના અકના પ્રમાણુવાળો અને મોટું છે માહાત્મ્ય જેનું એવો મહાયત્ર છે, તેથી ત્ર લખવાનો વિધિ આગળની સાત ગાથાએ કરી દેખાડે છે

પળનીસા ય અસીઆ, પનરસ પન્નાસ જિણપરસમૂહો ।

નાસેડ સયલદુરિઅ, મપિઆણ મત્તિજુણાણ ॥ ૨ ॥

[પચ્ચવિંશતિશ્ચ અશીતિ પચ્ચદશ પચ્ચાશત્ જિનવરસમૂહ ।

નાશયતુ સકલદુરિન મવ્યાના મત્તિયુક્તાનામ્ ॥]

અર્થ—પચીસ, એવી, પદર અને પચાસ એ પ્રમાણે તીર્થકરોનો સમુદાય લક્ષિતવત લગ્નલગ્નોના સકલ પાપનો નાશ કરે

વીસા પળયાલા વીય, તીસા પન્નત્તરી જિણપરિંદા ।

ગહભૂઅરસસાદ્ધણિ-ચોલ્લસગ્ગ પળાસતુ ॥ ૩ ॥

[વિંશતિ પચ્ચચત્વારિંશદપિ ચ ત્રિંશત્પચ્ચસત્તતિ જિનવરેન્દ્રા ।

ગ્રહભૂતરાક્ષસશાકિનોઘોરોપસર્ગે પ્રણાશયતુ ॥]

અર્થ—વીસ, પીમ્તાલીંગ તથા ત્રીંગ અને પચોતેર એટલા જિનવરેન્દ્રો શ્રદ્ધ, ભૂત, રાક્ષસ અને શાકિનીના ઘોર ઉપમર્ગનો વિનાશ કરે

સત્તરિ પળતીસા વીય, સઠી પપેન જિણગળો ણ્મો ।

વાહિજલજ્વલનહરિકરિ-ચોરામિહામય હરતુ ॥ ૪ ॥

[સત્તતિ પચ્ચત્રિંશદપિ ચ પટ્ટિ પચ્ચેવ જિનગળ પપ ।

વાહિજલજ્વલનહરિકરિચોરામિહામય હરતુ ॥]

અર્થ—મીસેર, પાત્રીમ, માઠ અને પાચ એટલા જિનેશ્વરો વ્યાધિ, જલાર્થવા વર, અગ્નિ, ત્રિહ, હાથી, ચોર અને શત્રુ સળધી મહાભયને દૂર કરે

પળપન્ના ય દસેવય, પન્નદ્વી તહ ય ચેવ ચાલીસા ।

રસવતુ મે સરીર, દેવાસુરપળમિઆ સિદ્ધા ॥ ૫ ॥

[પચ્ચપચ્ચાશ્ચ દશૈવ ચ પચ્ચપટ્ટિસ્તથા ચ ય ચત્તવારિંશત્ ।

રશન્તુ મે શરીર દેવાસુરપ્રણમતા સિદ્ધા ॥]

આ યવનો ચાર ગિબી, ચાર આડી અને એ તીરછે એમ દશ તીટીમા લખેના અ અને સરસાણો કરતા દરેકનો સરસાણો ૧૭૦ થાય કે અંકો સપત્તી પાત્રુની ગણતરી એમસરખી આવે છે તેથી આ યવનું ચુગુરિતિ એવું સરસાણ નામ છે આ યવનો ચાર પાત્રુના પગખા ૧૬ ખાનાએમા આનખી અને આંખી ગાથામા બનાવેલી ૧૬ રિશાદેતીઓના નામ હૈં છોં એ ત્રણ પીમશરે આખિમા અંકો અતમા નમ ૫ મંડિત નખા

અર્થ:—પંચાવન, દશ, પાંચઠે અને ચાલીશ એટલા સિદ્ધ થએલા તીર્થંકરો કે જેઓ દેવો અને અસુરોથી નમસ્કાર કરાએલા છે તેઓ મારા શરીરનું રક્ષણ કરે.

ૐ હરહુંહઃ સરસુંસઃ, હરહુંહઃ તહ ય ચૈવ સરસુંસઃ ।

આલિહિયનામગન્ધં, ચક્રં કિર સન્વઓભદં ॥ ૬ ॥

[ૐ હરહુંહઃ સરસુંસઃ હરહુંહઃ તથા ચૈવ સરસુંસઃ ।

આલિખિતનામગર્ભં ચક્રં કિલ સર્વતોભદ્રમ્ ॥]

અર્થ:—ૐ હરહુંહઃ અને સરસુંસઃ તથા વળી ક્ષીરીથી હરહુંહઃ અને સરસુંસઃ એ પ્રમાણે મન્ત્રના બીજાક્ષર સહિત મધ્યમાં સાધકનું નામ લખેલું છે, જેની અંદર એવો યંત્ર નિશ્ચે સર્વતોભદ્ર છે.

ૐ રોહિણિ પન્નત્તિ, વજ્રસિંખલા તહય વજ્રઅંકુસિઆ ।

ચક્રેસરિ નરદત્તા, કાલી મહાકાલી તહ ગોરી ॥ ૭ ॥

ગંધારિ મહજ્જાલા, માનવિ વજ્રહૃદ્ તહય અચ્છુત્તા ।

માણસિ મહમાણસિઆ, વિજ્ઞાદેવીઓ રક્ષંતુ ॥ ૮ ॥

[ૐ રોહિણી પ્રણતિ વજ્રગૃહ્ણલા તથા ચ વજ્રાહ્કુશા ।

ચક્રેશ્વરી નરદત્તા કાલી મહાકાલી તથા ગૌરી ॥

ગાન્ધારી મહાજ્વાલા માનવી વૈરોટ્યા તથા ચ અચ્છુપ્તા ।

માનસી મહામાનસિકા વિદ્યાદેવ્યો રક્ષન્તુ ॥]

અર્થ:—ૐ રોહિણી, પ્રણતિ, વજ્રશૃંગલા, વજ્રાંકુશા, ચક્રેશ્વરી, નરદત્તા, કાલી, મહાકાલી, ગૌરી, ગાંધારી, મહાજ્વાળા, માનવી, વૈરોટ્યા, અચ્છુપ્તા, માનસી અને મહામાનસિકા આ સર્વ વિદ્યાદેવીઓ (મારી) રક્ષા કરે.

પંચદસકર્મભૂમિસુ, ઉપ્પન્નં સત્તરિં જિનાણ સયં ।

વિવિહરયણાઙ્ગવન્નો-વસોહિઅં હરતુ દુરિઆઙ્ગ ॥ ૯ ॥

[પચ્ચદશકર્મભૂમિષુ ઉત્પન્નં સપ્તતિઃ જિનાનાં શતમ્ ।

વિવિધરત્નાદિવર્ણોપશોભિતં હરતુ દુરિતાનિ ॥]

અર્થ:—પંદર કર્મભૂમિ (પાંચ ભરતક્ષેત્ર, પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્ર અને પાંચ ઐરવતક્ષેત્ર એ પંદર)ને વિષે [શ્રીઅજિતનાથસ્વામીના સમયમાં+] ઉત્પન્ન થએલા વિવિધ રત્નાદિકના વર્ણ વડે શોભિત એવા એકસોને સીતેર જિનેશ્વરો [મારા] પાપનું હરણ કરે.

+ શ્રીઅજિતનાથસ્વામીના સમયમાં એકસો સીતેર જિનેશ્વરો વિદ્યમાન હતા તેઓની સંખ્યા આ પ્રમાણે જાણવી.—

એક મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં બત્રીશ વિજયો હોવાથી પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં એકસો સાઠ વિજયો, તેમાં

ચતુતીસ અહસયજુઆ, અદ્વમહાપાડિહેરુયસોહા ।

તિથયસા ગયમોહા, જ્ઞાણઅન્વા પયત્તેણ ॥ ૧૦ ॥

[ચતુસ્તિદશતિશયયુક્તા અષ્ટમહાપ્રાતિદ્યાર્યકૃતગેભા ।

તીર્થકરા ગતમોહા ધ્યાતયા પ્રયત્નેન ॥]

અર્થ — ચોત્રીશ અતિરાથે ડગીને ચુકત, અષ્ટ મહાપ્રાતિદ્યાર્યોએ કગીને શોભિત અને નાશ પામ્યો છે મોહ જેઓનો એવા તીર્થ કરે પ્રયત્ન વડે ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે

ૐ પ્રકળયસત્ત્વિદ્દુમ મરગયષ્ણસનિહ વિગયમોહ ।

સત્તરિસય જિણાણ, સવ્યામરપૂઝા વદે ॥ ૧૧ ॥ સ્વાહા ॥

[ૐ ધરકનકદાસવિદ્દુમમરકતઘનસન્નિભ ત્રિગતમોહમ્ ।

સન્તતિદાત જિનાના સર્વામરપૂજિત ઘન્દે ॥]

અર્થ — શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ, રાખ, પરનાળા, નીલમણિ અને મેઘ સગ્ગા વર્ણવાળા અર્થાત્ પાથે વર્ણવાળા, નારા પામ્યો છે મોહ જેમનો એના તથા મર્વ દેવો વડે પૂજિત એવા એકસો સીત્તર જિનેશ્વરોને હુ વદન કરે છુ અહીયા રાઝઆતમા જે લખ્યો છે તે પરમેષ્ઠિ પાચક છે અને અતમા 'સ્વાહા' શબ્દ લખ્યો છે તે દેવોને યાગિદાન આપતા બોલાય છે, એમ સર્વત્ર જાણવું

ૐ મનગરડગાણવસર-જોડસનાસી ત્રિમાણસાસી અ ।

જે કે ત્રિ દુદ્ધદેગ, તે સન્વે ડાસમતુ મમ ॥ ૧૨ ॥ સ્વાહા ॥

[ૐ ભવનપતિવાનવ્યન્તરજ્યોતિષ્કરાસિનો વિમાનવાસિનથ ।

યે કેઽપિ દુષ્ટદેવાસ્તે સર્વે ઉપદામ્યન્તુ મમ ॥]

અર્થ — ભવનપતિ, વાણવ્ય તર, લ્યોતિપી અને વૈમાનિક એ ચારે દેવનિકાયને વિધે જે ડોઈ દુષ્ટ એટલે (રામનના) દેવી દેવો હોય તે સર્વ મારા પા ઉપરાત થાઓ-મને વિશ્વ ન કરો

ચદળકપૂરેણ, ફલણ લિહિજ્ઞણ સ્વાલિઅ પીઅ ।

દગતરાડગહમૂઅ-સાઈણિમુગ્ગ પળાસેઈ ॥ ૧૩ ॥

[ચન્દનકપૂરેણ ફલકે લિસિત્વા ક્ષાલિત પીતમ્ ।

પ્રકાન્તરાદિગ્રહભૂતશાન્તિનીમુદ્ગ પ્રળાશયતિ ॥]

એક એક તીર્થ કર એટલે ન એ મો સાધ, તથા પાચ ભરતક્ષેન પેળી એકે ભરતક્ષેનમા એકે કુન મળી પાચ ભરતક્ષેનમા પાચ એકે તેની ન ગીતે પાચ અગતક્ષેન પેળી એકે ક્ષેનમા એકે કુન મળી પાચ અરવતક્ષેનમા પાચ કુન પલ મક્ષેનમા એ મો સીતર જિનેશ્વરો થાય તે સરની મુનિ આ ગ્તોનમા કરામા આપેની છે

અર્થ:—ચંદન અને કપૂરવડે પાટીયા પર આ ચંત્ર લખી તેને (જળવડે) ઘોઘને પીધો હોય તો તે એકાંતર વગેરે જ્વર, ગ્રહ, ભૂત, શાકિની અને મોગકના આવેશનો નાશ કરે છે. [મતાંતરે કાંસાની થાળીમાં કપૂર, ગોરોચંદન, કેસર, ચંદન, કસ્તુરી વગેરેનો કર્દમ કરી સાત વખત લેપન કરવું, તે લેપન કરેલી થાળીને છાયામાં સૂકવી તેનાપર (સોનાની લેખનવડે) ચંત્ર લખીને પુષ્પ ધૂપાદિકવડે પૂજન કરીને ન્હવણું જલ પીવાથી રોગ નાશ પામે છે].

इय सत्तरिसयजंतं, सम्मं मंतं दुवारि पडिलिहिअं ।

दुरितारिविजयवतं, निग्मतं निचमच्चेह ॥ १४ ॥

[इति सप्ततिशतयन्त्रं सम्यग्मन्त्रं द्वारि प्रतिलिखितम् ।

दुरितारिविजयवन्तं निर्भ्रान्तं नित्यमर्चयेत् ॥]

અર્થ:—આ પ્રમાણે સમ્યક્ મંત્રરૂપ એકસો સીત્તર જિનેશ્વરોનો ચંત્ર દ્વારને વિષે લખ્યો હોય તો તે કષ્ટ અને શત્રુનો વિનાશ કરે છે, તેથી [હે ભલ્લભો!] સદેહ રહિતપણે તમે તેની નિરંતર પૂજા કરો. [મતાંતરે રૂપાના પતરામાં અથવા ત્રાંખાના પતરામાં લખીને આ ચંત્રનું હમેશાં પૂજન કરવું અને જ્યારે કાર્ય પડે ત્યારે આ ચંત્રનું શુદ્ધ જલે કરીને પ્રક્ષાલન કરવું અને તે પ્રક્ષાલિત કરેલા જલનું પાન કરવું.]

તિજયપહુત (સત્તરિસય) સ્તોત્રામ્નાય

ચિત્ર ૧૨૨—તિજયપહુતપ્રથમયત્રવિધિ—

સ્તોત્ર

પણમિય સિરિસતિજિણ યુણામિ પકેદિ અરિહસત્તરિસય ।

પરમિટ્ટિકુદ્દેસુ આગમવિદિ સવ્વબોમદ્દ ॥ ૧ ॥

તેયાલા ચડવીસા તીસા છત્તીસ સત્તતીસા ય ।

કમ્મવણદ્દણનિઝણા જિણમહા દિતુ મમ સિદ્ધિ ॥ ૨ ॥

પણતીસા રગતાલા યાયાલા તિવિસ ર્ઘુણતીસા ય ।

કહ્લાણપચકલિયા સઘસ્સ કુણતુ કહ્લાણ ॥ ૩ ॥

યાવીસા અઢવીસા ચડતીસા દુગુણવીસ છાયાલા ।

સિદ્ધિ અદિ યાદિ અદિય દિય દુદ્ધદિય મોદ્ધોદ્ધરા ॥ ૪ ॥

ગુણયાલા પળયાલા છવ્વીસા સત્તરીસ તિત્તીસા ।

જરમરણોગરહિયા મગલ દિતુ મે (મમ સિદ્ધિ) ॥ ૫ ॥

રગતીસા ઘત્તીસાઢતીસ ચડચત્ત પળરીસા ।

પતરમૂપપિસાયા રક્ષસમુદ્ધરક્ષણા હુતુ ॥ ૬ ॥

રય વિહિણા સત્તરિસય પહિલેદિમ્મ જો ધુણેદ્ અચ્ચેદ્ ।

તસ્સ નય દવદ્ વિઘ્ઘ સિદ્ધિ સમેદ્ ય ॥ ૭ ॥

સિરિ નણ્ણસુરિ પળય સત્તરીસય જિણવરાણ મત્તીદ્ ।

મવિયાણ કુણઝ સત્તિ રિદ્ધિયુદ્ધિ ધિરકિત્તિ ॥ ૮ ॥

—ઇતિ સત્તરિસય યન્ત્રસ્તય-ઇતિ પ્રથમ યન્ત્રવિધિ ॥૧॥

ભાવાર્થ —શ્રીશાંતિનાથપ્રભુને નમસ્કાર કરીને પગમેષ્ટિકાદિકમા અગમવિધિ પ્રમાણે મર્વતોભદ્ર નામના યત્રથી ૧૭૦ અંગુલિતોને ત્રણ છુ (૧) ૪૩, ૨૪, ૩૦, ૩૬, અને ૩૭ એ ક્રમવનને દહન કરવામા નિપુણ એવા જિનેશ્વરો મને સિદ્ધિ આપો (૨) ૩૫, ૪૧, ૪૨, ૨૩, અને ૨૬ એ પચડ્યાણુડવી યુગા જિનેશ્વરો સઘનુ કલ્યાણ કરો (૩) ૨૨, ૨૮, ૩૪, ૪૦, અને ૪૬ એ જિનેશ્વરો અગ્નિ, વર્ષ, વ્યાધિ, શત્રુ, રાબા અને મોહરાત્નના દુષ્ટ એવા મહાભોદ્ધાઓને હરો. (૪) ૩૬, ૪૫, ૨૬, ૨૭, અને ૩૩ એ જરા, મરણ અને રોગથી રક્ષિત તીર્થ કરો અને મગળ અને સિદ્ધિ આપો (૫) ૩૧, ૩૨, ૩૮, ૪૪ અને ૨૫ એ તીર્થ કરો વતર, ભૂત, પિશાચ અને રાક્ષસ પ્રમુખથી રક્ષણ કરનારા થાઓ (૬) આ વિધિ પ્રમાણે ૧૭૦ યત્ર વચ્ચપર લખી જે પુરુષ તત્ત્વે અને પૂજે તેને ઠોઈ વિા થાય નહિ અને તત્ત્વ સિદ્ધિ થાય (૭) શ્રી નન્નમૂરિથી નમસ્કૃત

आ १७० जितेश्वरे लक्ष्मिं उरुना लविडेने शान्ति, ऋद्धि, शुद्धि, धृति अने श्रुति
आयो. (८) .

यित्र. १२३—द्वितीययन्त्रविधिः ॥ स्तोत्रं ॥

आनंदोल्लासनमत्त्रिदशपनिशिरः प्रसूनपूज्यपदं ।
जिनसप्ततिशतमानस्य वच्मि नस्यैव संस्तवनम् ॥ १ ॥
जंबूद्वीपे भरतैरावतयोरेकनेकमभिनौमि ।
तत् द्वात्रिंशद्विजयेष्वेकैकं जितवरं वन्दे ॥ २ ॥
धातकिखंडद्वीपे द्विगुणैर्भरतद्विके जितद्वितयं ।
पैरावते जिनयुगलममलमभिनौमि नन्दभक्त्या ॥ ३ ॥
वन्दे महाविदेहे जितांश्चतुःषष्टिविजयसंभवितः ।
केवलकिरणोद्द्योतितजगत्रया (ध्वस्त संतमसान् ॥ ४ ॥
श्रीपुष्करार्धनाम्नि च तावत् पत्र प्रमाणतः प्रयतः ।
परमेष्ठिनः समभिष्टौमि नष्टकर्मामृष्टविद्वेद्यान् ॥ ५ ॥
वरकनकशंखविद्रुममरकतघनसन्निभं विगतमोहं ।
सप्ततिशतं जिनानां नन्दमग्नपूजितं वन्दे ॥ ६ ॥
दग्धहन्तं भूभृदम्भस्तस्करविद्युन्फणीभविस्फोटम् ।
हरिमारिवन्धनभयं तत्कालं संस्मृतं हरति ॥ ७ ॥
यो यन्त्रस्थं ध्यायति सप्ततिशतमर्हतां पुलकिताङ्गः ।
न भवन्ति रजो नश्यन्ति वारयस्तस्य सर्वेऽपि ॥ ८ ॥
द्वौ सप्त सप्तसततिरशीतिरथ सयुता चतुर्भिश्च ।
एकाशीतिरशीति पट् च त्रयोऽष्टौ तथैकः स्यात् ॥ ९ ॥
अधिकाशीतिः सप्ततिरष्टयुक्ताऽशीतिरेकयोना च ।
द्वयशीतिश्चत्वारः पञ्च च यंत्रे विधितेयः ॥ १० ॥
क्षितिपतिमतिसंक्रष्टं जपितं बीजाक्षरैः प्रसाधयति ।
हरद्वहः सरसुंसः ॐ ह्रीं ह्रीं हुं फट् स्वाहा ॥ ११ ॥
घनसारचंदनद्रव्यैर्लिखितं पात्रे पयः प्रपीतं च ।
विस्फोटनाशनं खलु कुर्यात् द्वारे तथा न्यस्तम् ॥ १२ ॥
पापमलं दहति भृशं हृत्पंकजकोटरे तथा ध्यातम् ।
त्रिभुवनमपि वशमानयति यन्त्रमेतत् प्रपूजयतः ॥ १३ ॥
षोडशकोष्ठगतं यः सवीजमेतत् करेऽनिशं दध्यात् ।
तस्य करस्था पुंसः कल्याणपरंपरा सकला ॥ १४ ॥
इति सप्ततिशतजिनपतिसंस्तवनं ये प्रपठ्य पदुमतयः ।
ध्यायति मनसि तेषां तु हरिभद्रं पदं सुचिरम् ॥ १५ ॥

—इति सप्ततिशतं यन्त्रविधिः द्वितीययन्त्रस्तोत्रं ॥

ભાવાર્થ — આનંદના ઉદ્દામપૂર્વક નમસ્કાર કરતા ઈંદ્રોના મન્તક ઉપર ગહેવા પુષ્પો વગેરે પૂતએલા છે ચરણો જેમના એવા ૧૭૦ ત્રિનેશ્વરને નમસ્કાર કરીને તેઓનું જ સ્તવન ગ્યુ છુ ૧ જ બુદ્ધીપના એક ભગત અને ચેરાવતક્ષેત્રમા એકેક તથા મહાવિદેહ ક્ષેત્રની ૩૨ વિગ્ય છે તે દરેકમા એકેક, આ પ્રમાણે ૩૪ ત્રિનેશ્વરને વદન કરે ૩ ૨ જ બુદ્ધીપના કરતા ધાતકીખડનુ પ્રમાણુ જમણુ હોવાને લીધે તેમા રહેલા જે ભરત અને જે એન્વતક્ષેત્રમા જે જે, એ પ્રમાણે ૪ જિનવરોને ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર હો ૩ ધાત કીખડમા જે મહાવિદેહકેનો હોવાથી તેની ૬૪ વિગ્યોમા ઉત્પન્ન થએલા, અને કેવલજ્ઞાનથી પ્રકાશિત રહેલા ત્રણે જગતના અજ્ઞાનરૂપી અધરાગને તેમજ ગાઠ પાપનો નાગ ક્રનાગ ત્રિનેશ્વર દેવોને નમસ્કાર-વદન હો ૪ પુરુષાર્થક્ષેત્રમા પણ પ્રમાણુમા તેટલા જ (વાત કીખડના મમાન ૪) અષ્ટર્મરૂપ રાત્રુઓનો નાગ ક્રનાગ ત્રિનેશ્વરને સ્તવુ '૩ ૫ શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ (પીતલવર્ણ), ગખ (ચેતલવર્ણ), પગવાળા (ચક્રલવર્ણ), મરહત મણિ (નીલા), વર્ષાદેવી પૂર્ણ વાળા જેના (રયામ) વર્ણવાળા, મોહ ગહિત અને મર્વ દેવનાઓથી પૂજિત ૧૭૦ ત્રિનેશ્વરને વદન કરે છુ ૬ દાવાનલ, રાજ, પાણી, ગોર, વીજળી, મર્પ, હાથી, વિન્દેશ્ટ, મિહ, મારી (મગ્ધી) અને બધન વગેરે લયો (જેઓના) અગ્નિ માત્રથી તત્કાલ નષ્ટપણાને પામે છે ૭ આ ચત્રમા રહેલા ૧૭૦ ત્રિનેશ્વરદેવોનું આનંદથી પુલકિત દેહવાળો થઈને જે મનુષ્ય ધ્યાન કરે છે તેને કોઈ પણ પ્રકારના રોગ થતા નથી અને (તેના) મર્વે પ્રકારના રાત્રુઓ નારા પામે છે ૮ આ સ્તોત્રમા ચત્રનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે જણાવેલુ છે—૭, ૭, ૭૭, ૮૪ (પ્રથમ લીટીમા), ૮૧, ૮૦, ૬, ૩, (બીજી લીટીમા), ૮, ૧, ૮૩, ૭૮ (ત્રીજી લીટીમા), અને ૭૯, ૮૨, ૪, ૫ (ચોથી લીટીમા) આ પ્રમાણે ચત્ર ભરવાનો વિધિ જણુનો ૯-૧૦ હરહુદ સરસુસ જ્ઞ કરી હો હુ મ્હ સ્વાહા આ બીજાક્ષેત્રથી ભપ કરતા અલ્પત બોધિત થએલો રાજ પણુ પ્રવન્ન વાય છે ૧૧ કેમક, થદન વગેરે મુગધી દ્રવ્યોવાં ડોર્ પાત્રમા લખી તે પાણી પાવામા આવે અગર દરવાજા ઉપર લગે તો વિન્દેશ્ટકનો નાગ કરે ૧૨ આ ચત્રનું હુન્નકમજમા ધ્યાન ધનવાથી પાપરૂપી મજને બાળી નાખે છે અને પૂજન કરતા ત્રણે લોડને વરા કરે ૧૩ ૧૬ મોળ ડોલકમા દગાવેલ બીજાક્ષ સહિત આ ચત્રને જે માપુમ હાથમા ધાગણુ કરે છે તેને સર્વ વ્યથાણુની પરપગ પ્રાપ્ત થાય છે ૧૪ આ ૧૭૦ ત્રિનેશ્વરોનું સ્તવન જે મનુષ્ય નિર્મલ બુદ્ધિપૂર્વક મનમા વ્યાવે છે તે દીર્ઘકાલીન સુખથી મનોહર (મોક્ષ) આન મેળવે છે ૧૫

ચિત્ર. ૧૨૪—ત્રીયચત્રચિત્રિ । ચત્ર પ્રથમમેવ ॥

પુષ્પદશનાનંતર ક્રત્વ મન્તતિશત ત્રા શ્રીપર્ણવદ્રે ચદારુપ્પૂરેણ જાતિલેસિ યા પવિ-
ત્રાગો મન્ત્રી ત્રિલિપ્ત્ય પરમત્તેન દ્વલચર્ચેણ ભૂમીચયનાદિ દ્વિનત્રય શ્રેતસુગમિપુણે તદ્ગૃહે
ગત્યા અષ્ટોત્તરસદ્વજ્રાપ પ્રતિદિન ત્રિકાલ અષ્ટપ્રકારીપૂજા રૂત્વા ઽ વરકનકદાપ૦ ૧

—इति तृतीययंत्रविधिः—संततिफलप्रदं समाप्तं सत्यमिदं निःसंदेहः ॥श्री॥

॥ सर्वोपर पूजितं वन्दे स्वाहा ॥	ॐ २	२ ७	७७ जं	हं ८६
	स ८१	२ ८६	६ सं	हं ३
	८ ८६	१ ८६	८ ८६	७ ८६
	७ ८६	८ ८६	८ ८६	८ ८६

॥ सर्वोपर पूजितं वन्दे स्वाहा ॥

चित्र १२३ तिजयपद्धत यंत्र २ पृष्ठ ३०५

ભાવાર્થ:—સ્ત્રીને રત્નેદર્શન થયા બાદ શ્રીપર્ણના પાટલા ઉપર ચંદન, કપૂરના મિશ્રણથી બાંધતી કલમથી બૃહત્ સમતિશત યંત્ર લખી પવિત્ર અંગવાળો મંત્રી (મંત્રવાદી) તેને ઘેર જઈ ઉપવાસ, બ્રહ્મચર્ય; ભૂમિશયનાદિ પૂર્વક ત્રણ દિવસ સુધી શ્વેત સુગંધી પુષ્પથી હરહમેશ ૧૦૦૮ બાપ કરે, ત્રિકાળ અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરે, પછી ઓં વરકનકશંખં

આ ગાથાના મત્રનો જાપ કરે, જાપ મમાસ કરી ત્રીજે દિવસે રાત્રે, રાતની પાછળની ચાર ઘડી બાકી રહે તે સમયે તે સ્ત્રીને ગુપ્તગૃહે (ડોઈ દેખી ન રહે તેવી જગ્યાએ) સ્નાન કરાવી, છુટા ડેગે ઈર્ધ પાણુ આચ્છાદન વગર (નશ્વાવસ્થામાં) જિભી રાખી તેના પતિ પાને ઐઠવર્ણી ગાયનુ હ્રદ્ય મગાવી તેનાથી તે રૂપ્યમય યત્રને પખાલીને વાટકીમાં ૧ પલ પ્રમાણુ હ્રદ્ય પૂર્વ દિશા મન્મુખ જિભી રાખીને પીવડાવવુ પછી મુખ વગેરે શુદ્ધ કરી તાળુલાદિ (પાન વગેરે) લઈ ખીજા ડોઈનુ પાપુ મુખ ભેચા વગર ત્રેષ્ટ સૃગાર કરી (વન્ધાભૂપાપુ પહેરી) જિનમદિરમાં જઈ જિનેશ્વરદેવ તેમ જ ગોત્રદેવતાની ધૂપ, દીપ આદિથી પૂજા કરી, મત્ર આપનાર ગુરુ વગેરેને વદન-નમસ્કાર કરી આશીર્વાદ મેળવી ગુરુ પાને [તે સ્ત્રીએ] રક્ષા કરાવવી [ગુરુ] ઋ મગ્ગવડ્ઠ આ ગાથાથી રક્ષા કરે પછી સ્ત્રી ગુરુ પાને વાછિતની યાચના કરે ત્યાં પછી સૂર્યોદય મગ્યે શયનગૃહમાં પ્રવેશ કરે અને ત્યાં (પોતાના પતિ માથે) ચેરંગપૂર્વક સભોગાદિકમાં પ્રવૃત્ત થાય તે ત્રણે દિવસ પતિ-પત્નિએ અમૃતાહાર (દુધ, માઠર, ઘી અને ઘઉં વગેરે સાત્ત્વિક આહાર) કર્યો પુત્ર પ્રાપ્તિ થાય દેવ, દેવપાળ વગેરેના સર્વ દોષ તથા વાત, પિત્ત, કફાદિથી ઉદ્ભવેલા તમામ રોગો સાત થાય, મતતિ પ્રાપ્ત થાય આ ત્રીજો યત્ર સત્ય છે મદેહ નથી

चित्र १२५—चतुर्थयत्रविधिलिरपते ।

ॐ मज्जुगय मज्जुघोष हन हन दह दह पच पच मय मय श्रीड कीड प्रस्कद प्रस्कद
विध्वंसय विध्वंसय सर्वदोषान् विनाशय विनाशय सर्वभूतान् विमहय विमहय ह
त्रिलोकाधिपतये ह फट् स्वाहा ।

सप्ततिशतयत्र सत्रेद्रोषाणा नाशन जिनमातृनामसहित श्वेतद्रव्यैर्हियते श्वेतपुष्पै
मपूर्यते मन्त्रो जप्यते सर्वद्रोषनाशन ॥—चतुर्थयत्रचिधि समाप्त ॥

ભાવાર્થ — ૧૭૦ નો યત્ર જિનેશ્વરદેવોની માતાઓના નામ મહિત શ્વેતદ્રવ્યથી લખી શ્વેતપુષ્પથી પૂજિને મત્ર જપિએ તો સર્વ દોષનો નાશ થાય

श्रिः १२६—पचम यत्र लिपित्वा गृहे पूज्यते शान्तिर्भवति । सत्यं नि सदेह ॥

ભાવાર્થ — આ યત્ર લખી ઘરે પૂજિએ તો શાંતિ થાય સત્ય છે, એમા મદદ
રાખવા જેવું નથી

चित्र १२७—

सत्तरितय जिणाय पोडश त्रिदादेव्य बीजाभ्यममन्विता मूलमन्त्रेण सत्तरितय जाप
पुष्प १७० सुगन्धि पुष्पैः पोडशदेव्या पुष्प १६ हरद्वंद्व पुष्प १६ त्रिप ॐ स्वाहा पुष्प ५
मन्त्रे पुष्प ६ बीजाक्षर हलन्त्यै श्लो ३ पुष्प ३ चतुष्पाणे यथ ४ पुष्प अष्टाशतमन्त्रदेवी पुष्प
२ ॐ ह्रीं ह्रीं हूं त्रीं ह पुष्प ६ पत्र पुष्प ५८ भूजपत्रेषु वा पट्ट लिखित्वा पूजनीय गृहे

સંપદઃ સર્વાઃ કરોતિ । કુહ્કુમકર્પૂરકસ્તુરીકાયાઃ સુગન્ધિદ્રવ્યૈર્લિચ્યતે મધ્યે ફલં પ્રયોજ્યં
સફલો ભવતિ ।—ઇતિ પદ્ય સપ્તતિશતં યંત્રં । રક્ષાયંત્રં । સત્યં ॥

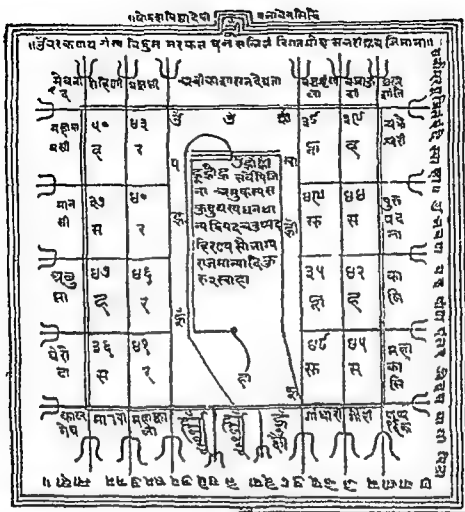
	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કે	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
વ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
હે	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
ન	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
યો	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
વા	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કૌ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
ળ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કૌ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
વં	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કૌ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
ન	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કૌ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
ર	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કૌ	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે
કે	કે	વ	હે	ન	યો	વા	કૌ	ળ	કૌ	વં	કૌ	ન	કૌ	ર	કૌ	કે

ચિત્ર ૧૨૫ તિળથપહુત યંત્ર ૪ પૃષ્ઠ ૩૦૭

ભાગ્યાર્થ—૧૬ વિદ્યાદેવી અને બીજાક્ષર ચુકત ૧૭૦ નો યંત્ર લોગપત્ર અથવા પાટલા ઉપર, કંક, કર્પૂર અને કસ્તુરી વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખવો. પછી મૂળ મંત્રથી ૧૭૦ જિનેશ્વરો ૧૭૦ પુષ્પથી, ૧૬ વિદ્યાદેવીઓ ૧૬ પુષ્પથી, હરહંક ૧૬ પુષ્પથી, ક્ષિપ ૐ સ્વાહા ૫ પુષ્પથી, મધ્યપ્રદેશ ૬ પુષ્પથી, બીજાક્ષર હસ્ત્યૃ ક્ષૌં પુષ્પ ૩, ચારબુણે ચક્ષ ૪ પુષ્પ ૪ થી, અંગિકા શાસનદેવી ૨ પુષ્પથી, ૐ હ્રીં હ્રીં હ્રૂં હ્રૌં હઃ ૬ પુષ્પથી, આ પ્રમાણે ૨૨૮ પુષ્પથી હરહંમેશ [યંત્રની] પૂજા કરે તો સર્વ સપદાની પ્રાપ્તિ થાય. સફળ થાય. આ રક્ષા યંત્ર છે.

ચિત્ર ૧૨૬—

ગોરોચનાદિના લિખિત્વા કટકાં વધ્યતે સર્વદેવરગ્રહપિશાચાદિશાકિન્વ્યાદિદોષ નાશ-
યતિ । સ્થાલે લિખિત્વા પિત્રેત્ શીતલિકાં નાશયતિ ।

चित्र १२७ ति०यपद्धत यत्र ६ पृ० ३०८

सावार्थ — गोश्रवणादि सुगन्धिद्रव्यधी लक्ष्मी कम्भरे आधवाभा आवे तो सर्व
प्रकारना ताव, अडे, पिगाय, राजिनी आदिना दोष टणे थाणीमा लक्ष्मी पीवाधी शीतला
गिगुनो उपद्रव शात थाय

चित्र १२६—सत्तरिमय यत्र सर्वकायपु सुरा उपजीयव ॥

ભાવાર્થ — આ ૧૭૦ ના ચતુર્થી સર્વ કાર્યમાં મુખ્ય ઉપજે

चित्र १३८—

इदं सप्ततिशतं यत्र प्रधानचन्दनेन स्थावत्या लिखित्वा जातिलेपिन्याः। अष्टोत्तरशतं पुष्पैः संपूज्य ततः स्थावर्त्य प्रस्थाप्य पानीयं सप्तदिनानि पिबेत् सद्येदोषा याति तं सहरति । पठेत् भक्त्या पुष्पादिभिः संपूज्य सकलदूषितोद्ग्रहं राज्यादिभ्यश्च प्रक्षामयति सवजनानुरागं च करोति । नवमं यत्रविधिं संपूज्य ॥

અધનાદ	રોદિણી	મંગલ	ગ્રહી	ગ્રહી	કાલ	સન	દેવ	સા	ગંગા	સિ
મંગલાનલી	૨૫	૮૦	૩	૩	૬૦	૧૫	૫૦	૧૫	૫૦	૧૫
માનસી	૨૦	૬૫	૨	૨	૩૦	૭૫	૨૦	૭૫	૨૦	૭૫
શુભ	૧૦	૩૫	૧	૧	૨૦	૫	૬૦	૫	૬૦	૫
કેરેકા	૫૫	૧૦	૪	૪	૬૫	૪૦	૫૫	૪૦	૫૫	૪૦
૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫	૫૫

ચિત્ર ૧૨૮ તિલચપહુત યંત્ર ૭ પૃષ્ઠ ૩૦૬

ભાવાર્થ:—આ ૧૭૦ નો યંત્ર ઉત્તમ ચંદનવડે બાંધી કલમથી થાળીમાં લખી ૧૦૮ પુષ્પથી પૂજી તે થાળી પખાલીને પાણી ૭ માત દિવસ સુધી પીવાથી સર્વ દોષોનો નાશ થાય. પાટલા ઉપર લખી ભક્તિપૂર્વક પુષ્પાદિથી પૂજન કરવાથી સર્વ પ્રકારના દુષ્ટ ઉપદ્રવો, રાજ્ય વગેરેના ભયની શાંતિ કરે, [અને] સર્વ લોકને અનુરાગી બનાવે.

ચિત્ર ૧૩૧—યંત્રમિદં ગૃહે ચતસૃષ્ઠ ભિત્તિષુ લિખેત્ સર્વચૌરભયં હરતિ ।

ભાવાર્થ:—આ યંત્ર ઘેર ચારે દિશાની ભિતે લખવાથી ચોરના ભયનું નિવારણ કરે છે.

ચિત્ર ૧૩૨—

પળવીસા ય અસિઆ પનરસ પન્નાસ જિણવર સમૂહો ।

નાસેડ સયલદુરિઅં ભવિયાણં ભત્તિજુત્તાણં ॥ ૧ ॥

૧ ધીસા પળયાલા વિય તીસા પન્નત્તરી જિણવરિંદા ।

કમ્મરયવિન્નપમુક્કા હાયહ પપ્પ પયત્તેણં ॥ ૨ ॥

સત્તરિ પળતીસા વિ ય સહી પંચેવ જિણગણો एसो ।

જો હાપહ પહ્હો સો મુન્નચહ સયલદુરિણહિ ॥ ૩ ॥

પણપન્ના ય દસેઘ ય પનટ્ટી તદ્દ ય ચેવ ચાલીસા ।
 અકોહે ય તિથ્યયરા સોલસ કુટ્ટેદિ ક્ષાપદ્દ ॥ ૪ ॥
 પચદસકમ્મભૂમિસુ ઉપન્ન સત્તરિ જિણાણ સય ।
 વિવિહરયણાદવન્નો-વસોદિઅ દરડ દુરિયાદ્દ ॥ ૫ ॥
 કમ્મગલ્લિત્તુપ્પને તિથ્યયરે લોગસામિણો દ્દદ્દ ॥
 તિવિહમિ ડ કાલજુપ સવ્વ તિવિદ્દેણ વદામિ ॥ ૬ ॥
 કાઝ્ઞ સુદ્ધ જ્ઞાણ દેવગુરૂપ્પયણ સુદ્ધસુદ્ધેણ ।
 કુકુમરોયણકપૂરેણ ય લિદ્ધ ચક્ક તુ ॥ ૭ ॥
 ન ય પદ્ધતિ પિસાયા સાદ્દણિ નદુ ચોરગાદ્દ દુટ્ટવેયાલા ।
 અન્નેય દુટ્ટસત્તા પયાપ ઘરિજ્ઞમાણીય ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ —૨૫, ૮૦, ૧૫ અને ૫૦ જિનેશ્વરોના સમૂહ ભક્તિ યુક્ત જનોના મર્વ
 પાપનો નાશ કરે ૧ ૨૦, ૪૫, ૩૦ અને ૭૫ એ કર્મરજથી મુક્ત થએલા જિનેશ્વર
 દેવોનું પ્રયત્નપૂર્વક ધ્યાન કરીએ ૨ ૭૦, ૩૫, ૬૦ અને ૫ એ જિન સમૂહનું જે
 મનુષ્ય હર્ષપૂર્વક ધ્યાન કરે છે તે [મનુષ્ય] સર્વ પાપથી મુક્ત થાય છે ૩ ૫૫, ૧૦, ૬૫
 અને ૪૦ એ ક્રોધ રહિત જિનેશ્વરોનું ૧૬ ખાનામાં ધ્યાન કરવું ૪ પદ્ધતિ કર્મભૂમિમાં
 (૫ ભરત, ૫ ચૈરવત અને ૫ મહાવિદેહમાં) ઉત્પન્ન થએલા અને વિવિધ રજોના જેવા
 વર્ણથી શોભિત [શરીરવાળા] ૧૭૦ જિનેશ્વરો [વ્યાન ધરનારના] પાપનો નાશ કરે ૫
 કર્મભૂમિના ક્ષેત્રોને વિષે ઉત્પન્ન થએલા લોકના નાયક એવા ત્રણે (અતીત, અનાગત
 અને વર્તમાન) કાળના તીર્થ કરોને ત્રિવિધે (મન, વચન અને કાયાયે) વદન કરે છુ ૬
 શુભ ધ્યાન ધરીને તથા દેવ શુરુનું પૂજન કરીને શુભમુહૂર્તે કેસર, ગોરોચન તથા કપૂરથી
 ચક્ર લખીએ ૭ આ યત્ર ધાગણ કરવાથી (પામે રાખવાથી) પિશાચ, શાકિની, ચોર વગેરે,
 દુષ્ટ વૈતાલ તથા અન્ય ઠોઈ દુષ્ટ પ્રાણી પગભવ કરી શકે નહિ ૮

ચિત્ર ૧૩૩-૧૩૪—

તિજયપદ્ધતપયાસય અદ્દમહાપાડિદેરકયસોદ્ધ ।
 સમયન્નિવત્તઠિઆણ સરેમિ ચક્ક જિણિદાણ ॥ ૧ ॥
 સત્તરિસયમુક્કોસ સમરે વિસ દસ યા સમયજિત્તે ।
 વજ્જતીસ પદ્મ દીવે ન અતરદીવેસુ તે દુગુણા ॥ ૨ ॥
 પણ્ણીના ય અસીઆ પનરસ પન્નાસ જિણવરસમૂહો ।
 નાસેડ સયલદુરિઅ મવિઆણ મત્તિજુત્તાણ ॥ ૩ ॥
 ધીસા પણ્યાલા વિય તીસા પનત્તરી જિણવરિદ્દા ।
 મહભૂઅરક્કસાદ્દણિ—ઘોરસગ્ગ પણાસતુ ॥ ૪ ॥

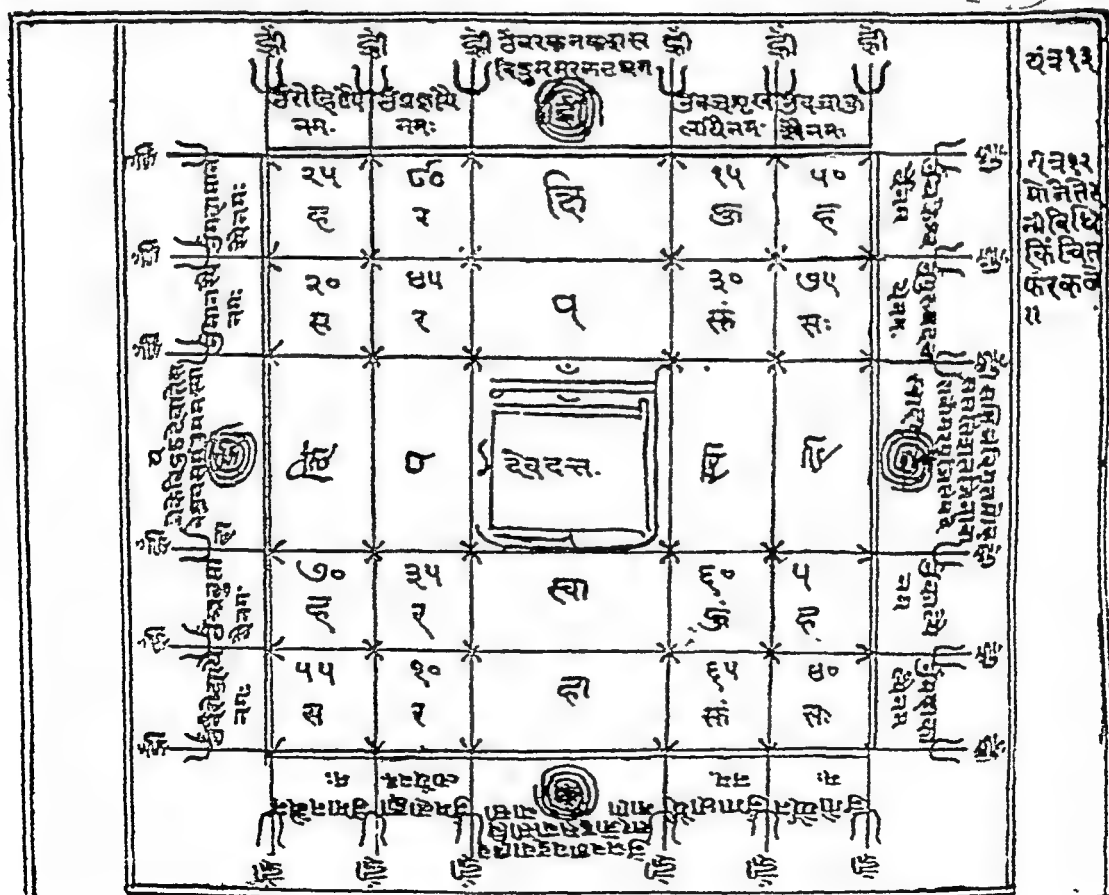
સત્તરિ પળતીસા વિ ય સદ્ગી પંચેવ જિણગણો પસો ।
 વાહિજલજલણહરિકરિ—ચોરારિમહાભયં હરહ ॥ ૫ ॥
 પળપન્ના ય દસેવ ય પન્નદ્વી તદ્દ ય ચેવ ચાલીસા ।
 રક્ષંતુ મે સરીરં દેવા સુરપણમિથા સિદ્ધા ॥ ૬ ॥
 ૐ હરહંહઃ સગસુંસઃ હરહુંહઃ તદ્દય ચેવ સરસુંનઃ ।
 આલિહિયનામગચ્છં ચક્કં કિર સવ્વથોમદં ॥ ૭ ॥
 ૐ રોહિણિ પન્નત્તિ વજ્જસિલ્લા તદ્દય વજ્જઅકુમિથા ।
 ચક્કેસરિ નરદત્તા કાલિ મહાકાલિ તદ્દ ગોરી ॥ ૮ ॥
 ગંધારિ મહજાલા માણવિ વરુદ્ધ તદ્દ ય અચ્છુત્તા ।
 માણસિ મહમાણસિથા વિજ્જાદેવીથો રક્ષંતુ ॥ ૯ ॥
 પંચદસકમ્મભૂમિસુ ઉપ્પન્નં સત્તરિં જિણાણ સયં ।
 વિવિહરયણાશ્વન્નો-વસોહિયં હરહ દુરિઆદં ॥ ૧૦ ॥
 ચડતીસ અહસયજુથા અદ્દમદ્દાપાહિરકયન્નોહા ।
 તિત્થયરા ગયમોહા જ્ઞાણઅઘ્વા પયત્તેણં ॥ ૧૧ ॥
 ૐ વરકણયમંઘવિદ્દુમ મરગગ્ધણસન્નિહ વિગયમોદં ।
 સત્તરિસયં જિણાણં સવ્વામરપૂદ્ધં વંદે ॥ ૧૨ ॥ સ્વાહા ॥
 અથેવ ય અદ્દસયં અદ્દસહસમં ચ અદ્દકોડીથો ।
 રક્ષંતુ મે સરીરં દેવાસુરપણમિથા સિદ્ધા ॥ ૧૩ ॥
 ૐ ભવણવદ્દવાણંતર-જોદ્દસવાસી વિમાણવાસી અ ।
 જો કે વિ દુદ્ધદેવા તે સવ્વે ઉવસમંતુ મમં ॥ ૧૪ ॥ સ્વાહા ॥
 ચંદણકપ્પૂરેણં ફલણ લિહિરૂણ ચાલિયં પીયં ।
 પગંતરાદ્દગહ્મૂઅ-સાદ્દણિમુગ્ગં પળાસેઈ ॥ ૧૫ ॥
 ઇથ સત્તરિસયજંતં સમ્મ મંતં દુવારિ પહિલિહિયં ।
 દુરિઆરિવિજયવંતં નિઘ્મંતં નિચ્ચમચ્ચેહ ॥ ૧૬ ॥

—इति सप्ततिशतं यंत्रस्तोत्रं समाप्तं ॥

ભાષ્યાર્થઃ—ત્રણ જગતના સ્વામીપણાને પ્રકાશ કરનાર અષ્ટ મહાપ્રતિહાર્યવડે કરીને
 સુશોભિત, સમયક્ષેત્રમાં એટલે અઢીદ્વીપમાં રહેલા જિનેશ્વરેના સમૂહને હું સ્મરું—સ્મરણ કરું
 છું. ૧. આ મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં ઉત્કૃષ્ટથી ૧૭૦ તીર્થકરો અને જઘન્યથી ૨૦ અથવા મતાન્તરે
 ૧૦ તીર્થકરો હોય છે તેમનું ધ્યાન કરવું જોઈએ. તેમાં ૩૪ પહેલા જંબૂદ્વીપમાં અને
 ત્યાર પછીના ધાતકીખંડ અને અર્ધ પુષ્કરવરદ્વીપમાં બમણા બમણા તીર્થકરો હોય છે. ૨.
 પચીશ, એંસી, પંદર અને પચાસ એ પ્રમાણે તીર્થકરોનો સમુદાય ભક્તિવંત ભવ્ય
 જીવોના સમગ્ર પાપનો નાશ કરે. ૩. વીશ, પીસ્તાલીશ, ત્રીશ, પંચોતેર એટલા તીર્થકરો

મહાવિદેહ ક્ષેત્રની એકસો સાઠ વિજયમાં એક એક તીર્થંકર હોવાથી એકસો સાઠ તીર્થંકરો, વળી પાંચ ભરત અને પાંચ ચૈરવત ક્ષેત્રમાં એક એક ક્ષેત્રમાં એક એક કુલ દશ ક્ષેત્રમાં દશ, સર્વ એકઠા મળીને એકસોને ચીત્તર જિનેશ્વરો], જેઓ વિવિધરત્નોના વર્ણવડે શોભિત છે તે જિનેશ્વરો [મારા] પાપને હરે. ૧૦. ચોત્રીશ અતિશયવડે યુક્ત, અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્યવડે શોભિત અને નાશ પામ્યો છે મોહ જેમનો એવા તીર્થંકરો આદરથી ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે. ૧૧. શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ, શંખ, પરવાળા, નીલમણિ અને મેઘ સમાન વર્ણવાળા, મોહ રહિત અને સર્વ દેવો વડે પૂજિત એવા એકસો ચીત્તર જિનેશ્વરોને હું વંદન કરું છું. ૧૨. આઠ વળી આઠસો આઠ હબર અને આઠ કોડ (જિનેશ્વરોને) કે જેઓ દેવો અને અસુરોથી નમસ્કાર કરાએલા છે તેઓ મારા શરીરનું રક્ષણ કરે. ૧૩. ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક એ ચારે દેવોની જાતિ મધ્યે જે કોઈ દુષ્ટ એટલે શાસનના દ્રેષી દેવ હોય તે સર્વે મારા પર ઉપશાંત થાઓ-મને વિદ્ધ ન કરો. ૧૪. અંદન અને કપૂરવડે પાટીયા ઉપર આ યંત્ર આલેખી પછી તેને જળવડે ઘોઈ તે જળ પીવાથી એકાંતરીયો વગેરે તાવ, ગ્રહ, ભૂત, શાકિની, મુદ્ગર વગેરેનો નાશ કરે છે.

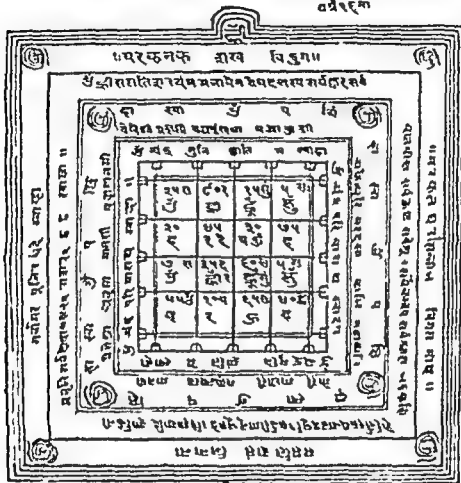

ચિત્ર ૧૩૪ તિજયપદ્ધત યંત્ર ૧૩ પૃષ્ઠ ૩૧૫

એ પ્રમાણે મમ્યદ્ મત્ર૩૫ આ એકમે ગીત્તર જિનેશ્વરેનો યત્ર દારને વિષે લખ્યો હોય તો તે કષ્ટ અને ગુનો વિનાય કષ્ટ છે તેવી (હ લખ્યુંલેવો !) તેને મદદ રહિત પદ્ધે નિગત પૂને ૧૫-૧૬

ચિત્ર ૧૩૫-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૩૯-ની વિધિ મૂળ પ્રતમા નહિ હોવાથી આપી નથી પરંતુ આ બધાએ યત્રો ભૂત, પ્રેત, દુષ્ટગ્રહ વગેરેની પીડાની શાંતિ કરનાર છે

૦૩૧૬૦

ચિત્ર ૧૩૭ તિગ્યપદ્ધત્ત યત્ર ૧*

ચિત્ર ૧૪૦—

ૐ હરદુહ મરસુવ ૐ મલિમાડના દુસ્ત્યં ઝમ્મ્યં મસ્ત્યં દુસ્ત્યં મસ્ત્યં નમ । મળેસરદાતપુષ્પ યત્રમ્ય સ્થાપના વાર્યા । ૐ રોહિણીપ્રમુખ પાદશયિણીના પૂજા વિધેયા । મુવળ૦ રૂતિ યત્રપૂજા । તથા યત્ર સ્થાપ્ય ૐ હીં થીં મદ્દે મલિમાડના ૧૫૦૦ જાપ, પોદશવિધાદેવી પૂજાવાં ૧૫ રૂતિ ॥

ભાવાર્થ — ૐ હરદુહ ૦ આ ૧૫૦૦ યત્રની સ્થાપના કરવી. ૐ રોહિણી પ્રમુખ ૧૫ વિશારદીઓની પૂજા કરવી, ૐ મયગવદ ૦ નાથાધી યત્રપૂજા કરવી

ભાવાર્થ:— ઐ હરહંહઃ મંત્રથી ૧૦૮ પુષ્પ મંત્રી ચંત્રની સ્થાપના કરવી. અસિઆડસા મંત્રનો ૧૨૦૦૦ જાપ કરવો. સોળ વિદ્યાદેવીઓની પૂજા કરતી વખતે નમઃ શબ્દ કહેવો. આ જ પ્રમાણે ઐ ભવળવહ્નિ ગાથાનો જાપ ૧૦૮ વખત કરવો. દેવાદિ દોષ ટાળવા માટે ચંત્રની પૂજા કરવી. તથા મંત્ર લાણી લાણીને ૧૦૮ પુષ્પથી ચંત્રની સ્થાપના કરવી.

पूर्व सेवा —

ॐ कौं ह्रीं श्रीं अहं श्रीअसिआउसा नम आ भवथी १२००० जप कये। तथा
ॐ भवणवई० आ गाथिना भवउडे दशाग होम कये।

चित्र १४१ तिथ्यपहृत यत्र २० पृष्ठ ३१६

શ્રીનમિઝળ સ્તોત્ર

નમિઝળ પળયસુરગળ-ચૂડામણિકિરણરંજિતં મુણિણો ।

ચલણજુઅલં મહાભય-પળાસણં સંથયં વુચ્છં ॥ ૧ ॥

[નત્વા પ્રણતસુરગળચૂડામણિકિરણરંજિતં મુનેઃ ।

ચરણયુગલં મહાભયપ્રળાશનં સંસ્તવં વક્ષ્યે ॥]

ભાવાર્થ—નમસ્કાર કરતા એવા દેવતાઓના સમૂહના મુગટોમાં રહેલા મણિઓના કિરણોથી શ્રીપાર્શ્વનાથ મુનીશ્વરના બે બંને ચરણકમલો રંગાએલા છે, તેઓને હું પણ નમસ્કાર કરી મહાભયોને નાશ કરનાર એવું આ સ્તોત્ર [ ] કહું છું—૧ આ શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં. ૧૪૨

મન્ત્રાસ્ટાયઃ—હુંકારની અંદર દેવદત્તનું નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં ઐ શ્રી પાર્શ્વનાથાય સ્વાહા દરેક પાંખડીઓમાં લખીને બહાર ફરતા સોળ સ્વરો વીંટવા [તેની ઉપર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં ક થી જ સુધીના માતૃકાક્ષરો તથા તે પાંખડીઓના અગ્રભાગમાં સોળ સ્વરો ફરી લખીને, હુંકારના સાડા ત્રણ આંટા મારીને ક્રોંકારથી રંધન કરવું, અને યંત્રના ચારે ખુણામાં ક્લીં કાર લખવો]. (આકૃતિ માટે જુઓ નમિઃ યંત્ર ૧ ચિત્ર નં. ૧૪૩)

ચિત્ર ૧૪૩ નમિઝળ યંત્ર ૧

કેશર, ગોચર્યદન વગેરે સુગંધી પદાર્થોથી આ યત્રને લોજપત્ર પર શુભદિવસે લખી, કુવારી કન્યાએ કાતેલા સુતરથી યત્રને વીંટી એકહજાર બાપ કરીને, ભુજાએ બાધવાથી મોટાભયેાનુ નિવારણ થાય છે ઉપવાસ કરીને ત્રિકોણ કુડને વિષે ૧૨૦૦૦ હોમ કરીને મન્ત્રની સાધના કરવી, તે દિવસે દાન વગેરે દેવુ શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાનુ પૂજન કરીને, પછી સારા દિવસે યત્રને ભુજાએ બાધવો પૂજા વિધિમા ૨૧ મોપારી, ૧ રૂપેએ, એઠવાનુ' વસ્ત્ર તથા' પુષ્પ વગેરે

યત્રના ચારે ખુણામા અગ્નિ-શાંતિ-પાર્શ્વનાથ અને વર્ધમાન પ્રભુની સ્થાપના કરીને, ઐ રોહિણી વગેરે ચોળ વિદ્યાદેવીઓની સ્થાપના તથા વચ્ચેના ખાનાઓમા ક્ષિપ ઐ સ્વાહા લખીને, વચ્ચેના પિંહેલા કોઠામા ૨૫, ૮૦, ૧૫ અને ૫૦ તથા હરહુદ નો એકેક અક્ષર, બીજા કોઠામા ૨૦, ૪૫, ૩૦ અને ૭૫ તથા સરસુસ નો એકેક અક્ષર, ત્રીજા કોઠામા ફરી ક્ષિપ ઐ સ્વાહા લખીને, ચોથા કોઠામા ૭૦, ૩૫, ૬૦, અને ૫ તથા હરહુદ નો એકેક અક્ષર તથા પાચમા કોઠામા ૫૫, ૧૦, ૬૫ અને ૪૦ તથા સરસુસ નો એકેક અક્ષર તથા ચારે ખાળુના વચ્ચેના ખાનામા હ્રીં શ્રીં કલ્લીં વ્હ એ ચાર મન્ત્રાક્ષરેમાથી એકેક મન્ત્રાક્ષર લખવો, આ પ્રમાણે ૪૬ કોઠાનો યત્ર સમચોરસ કરવો] તેને ચારે ખાળુ ફરતી ઐ ઘરકળય-સસચિત્તુમ, મરગવઘનસન્નિદ્ધ વિગયમોહ । સત્તરિસય-જિનાણ, સવ્વામર પૂદ્ધ ઘદે સ્વાહા ॥ તથા ઐ મયળવદ-વાળવતર-જોદસવાસી વિમાણવાસીમ । જે કેવિ દુઢ્ઢેવા સે સઘે ઉપસમતુ મમ સ્વાહા ॥ આ બંને ગાથાઓ લખવી (આકૃતિ માટે જુઓ નમિં યત્ર ૨ ચિત્ર નં ૧૪૪) આ યત્રને [સુગંધી દ્રવ્યોથી] લખીને ઘેર પૂજન કરવાથી શાંતિદાયક થાય છે-શાંતિને આપનારો થાય છે

વળી, ઐ કાલાક્ષિપતયે સ્વાહા ॥ આ મન્ત્રથી પ્રસૂતિ વળતે તેલ મન્ત્રીને થોનિમા નાખવાથી સુખે કરીને પ્રસવ થાય છે

વળી, ઐ ઘન્ટાકર્ણો' મહાવીર । સર્વવ્યાધિચિનાશક । ।

વિસ્ફોટકમયે પ્રાપ્તે રક્ષ રક્ષ મહાયલ' સ્વાહા ॥

ઘરની ઉત્તર ખાળુએ લખીને, પૂજન કરવાથી વિસ્ફોટકના ઉપદ્રવનો નાશ થાય છે

૪૬ ઓગણપચાશ કોઠાનો ચતુરસ્ર યત્ર કરીને, વીસ કોઠામા નમિઞ્ણ પાસ વિસહર વસદ્ધ જિણ ફુલિંગ હ્રીં નમ ચારે ખાળુ ફરતા કોઠાઓમા વચ્ચેના કોઠા એકેક ખાલી મૂકીને લખીને, વચ્ચેના ખાલી કોઠામા અનુક્રમે હ્રીં શ્રીં કલ્લીં વ્હ એ ચાર બીજાક્ષરો લખવા, તથા વચ્ચેના પચીસ કોઠામાના નવ કોઠામા બિભા અને આડા ક્ષિપ ઐ સ્વાહા એ પાચ તત્ત્વબીજાક્ષરો લખીને યત્ર તૈયાર કરવો (આકૃતિ માટે જુઓ નમિં યત્ર ૩ ચિત્ર નં ૧૪૫)

ॐ

॥ૐંનવળચદ્ વાળ પતર ॥

॥ૐંવરકળય - સત્વચિદુમ ॥

॥તેસદેવસમંતે વમ સ્વાહા ॥

અગ્નિ ૧	રોહિ ૮	વજ્ર ૫	ક્રો ૩	વજ્રશ ૧૨	દન્વાજી ૭	શાંતિ ૧૩
મહા ૨	મહા ૯	૨૫ ૨	હિ ૪	૨૫ ૩	૫૦ ૪	૬૫ ૫
માન ૩	૨૦ ૫	૪૫ ૬	૫ ૭	૨૦ ૮	૫૫ ૯	૬૦ ૧૦
ભૂ ૪	હિ ૬	૫ ૭	૬૦ ૮	૬૫ ૯	૬૦ ૧૦	૬૫ ૧૧
ચતુ ૫	૬૦ ૧૧	૨૫ ૧૨	૨૫ ૧૩	૫૦ ૧૪	૫૫ ૧૫	૬૦ ૧૬
વેશ્યા ૬	૫૫ ૧૨	૨૦ ૧૩	૨૫ ૧૪	૫૫ ૧૫	૬૦ ૧૬	૬૫ ૧૭
૬૫ ૧૭	૬૦ ૧૮	૬૫ ૧૯	૬૦ ૨૦	૬૫ ૨૧	૬૦ ૨૨	૬૫ ૨૩

॥મરમય ઘણસચિરે વિગયમેર ॥

॥૬૫૬૫ - ૬૬૫૬૬૬ ॥

॥૬૬૬૬૬ - ૬૬૬૬૬૬ ॥

ૐ

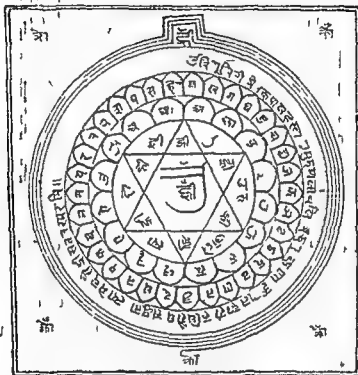
ચિત્ર ૧૪૪ નમિગિણ ચંત્ર ૨ પૃષ્ઠ ૩૧૯

૧	મિ	જા	ક્રો	ળ	પા	સ
૨૫	૬૦	૨૦	હિ	૨૫	૫૦	૬૫
૨૦	૬૫	૪૫	૫	૨૦	૬૫	૬૦
૬૫	૬૦	૫	૬૦	૬૫	૬૦	૬૫
૬૦	૬૫	૬૦	૬૫	૬૦	૬૫	૬૦
૬૫	૬૦	૬૫	૬૦	૬૫	૬૦	૬૫
૬૦	૬૫	૬૦	૬૫	૬૦	૬૫	૬૦

ચિત્ર ૧૪૫ નમિગિણ ચંત્ર ૩ પૃષ્ઠ ૩૧૯

ચંત્રની મધ્યમાં ષટ્કોણાકૃતિ કરીને, તેની મધ્ય કણિકામાં હ્રીંકાર લખીને, તે

હોંકારની મધ્યમા [સાધકનુ] નામ લખીને, તે નામ ગર્ભિત હોંકારની ઉપર ઝંકાર લખીને, તે છ ખુણાઓમા હોંકાર લખીને, બહાર કરતો ઐ હસ્તકુલે સ્વાહા એ મન્ત્ર વીંટીને, તેની બહાર કરતા સોળ અક્ષરો વીંટીને, ક થી ૨૧૩ ડગીને છ મુધીના માતૃકાક્ષરો વીંટીને, તેની બહાર કરતો ઐ ત્રિશુલિની પ્રેતકપાલસ્તાં નૃમુણ્ડમાલ-વલિવદ્ધનકળામ્ । કૃતાંતદારા રુધિરૌઘસન્નુતા ત્વામેવ રોદ્ધીં । સતત સ્મરામિ ॥ એ મન્ત્ર વીંટીને, હોંકારના સાડાત્રણ આઠા માગી ક્રોંકારથી રૂઘન કરવું (આકૃતિ માટે બુઓ નમિં ૫ ત્ર ચિત્ર નં ૧૪૬)

ચિત્ર ૧૪૬ નમિલિષુ ચત્ર ૪ -

ચત્રની મધ્યમા પદ્મોત્પલોત્કૃતિ ડરીને, તેની ક્ષણિકામા ઐંકારની અદર [સાધકનુ] નામ લખીને, છ ખુણાઓમા તથા છ ખુણાની બહારના આતરામા ઐ અપ્રતિષ્ઠે નિવ્રાય સ્વાહા । એ મન્ત્રાક્ષરો લખીને, વલય દઈને, કરતા ઐ હોં અપ્રતિ-ષ્ઠે ! કુરુ કુરુ મપાયત પદાયત સમર્પિત હોં હું શુ ઐ સ ટ ટ ટ હોં નમોસ્તુ તે નિવ્રાય સ્વાહા । એ મન્ત્રાક્ષરો વીંટીને, [હોંકારના સાડાત્રણ આઠા માગી ક્રોંકારથી રૂઘન કરવું અને ચત્રની આગે બાબુ ખુણાઓમા જોકાર બીજ લખવો] (આકૃતિ માટે બુઓ નમિં ૫ ચિત્ર નં ૧૪૭)

ચત્ર ૩-આ વૃદ્ધ સસતિગત નામનો યન છે શુભદિષ્ટો, ગુભયોગે મુગધી દ્યુથી લખી, નિન્તર પૂજન કરવાથી સર્વ કાર્ય સિદ્ધ વાય છે

ચિત્ર ૧૪૭ નમિગિણુ યંત્ર ૫ પૃષ્ઠ ૩૨૧

યંત્ર ૪—વિધિ તથા ગુણ મૂળ પ્રતમાં નથી, પરંતુ શાંતિદાયક યંત્ર હોય એમ લાગે છે.

યંત્ર ૫—યંત્રની મધ્યમાં આપેલા ઐ અપ્રતિચક્રે મન્ત્રથી પૂજન કરીને, બુદ્ધિએ યંત્ર ધારણ કરવાથી શીતળા, લૂક, વાના ફેડા અને દાંત તથા દાઢની પીડાનો નાશ થાય છે. રોગભયહર માહાત્મ્ય:—

સડિયકરચરણનહમુહ, નિવુડુનાસા વિવન્નલાયન્તા ।

કુટ્મહારોગાનલ-ફુલિંગાનિદ્દ્વસવ્વંગા ॥ ૨ ॥

તે તુહ ચલણારાહ્ણ-સલિલંજલિસેયવુદ્ધિદ્યચ્છાયા* ।

વણદવદ્દ્વા ગિરિપા-યવ વ્વ પત્તા પુણો લલ્ચિ ॥ ૩ ॥

[શટ્તિકરચરણનલમુસ્તા નિમગ્નનાસિકા વિવર્ણાવણ્યાઃ ।

કુટ્મહારોગાનલસ્ફુલિન્નિર્દગ્ધસર્વાક્ષાઃ ॥

તે તવ ચરણારાધનસલિલાંજલિસેકવર્ધિતચ્છાયાઃ ।

વનદવદ્ગદ્વા ગિરિપાદપા ઇવ પ્રાપ્તાઃ પુનર્લક્ષ્મીમ્ ॥]

ભાવાર્થ:—જેઓના હાથ, પગ, નખ અને મુખ સડી ગયાં હોય, જેઓની નાસિકા બેસી ગઈ હોય, જેઓનું લાવણ્ય-સૌંદર્ય નાશ પામ્યું હોય અને જેઓનાં સર્વ અંગો

* બુદ્ધિચ્છાદા ક પાઠઃ ।

કેઠ નામના મહારોગરૂપી અગ્નિના કણીયાવટે દમ્બ થયેલા હોય, તે મનુષ્યો હે લગવાન !
આપના ચરણકમળની સેવારૂપ જલની અજલિના સિંચનથી અધિક કાતિવાળા થઈ વનના
દાવાનલથી બળેલા પર્વતના વૃક્ષોની જેમ ફરીથી આરોગ્ય લક્ષ્મીને પામે છે ૨-૩

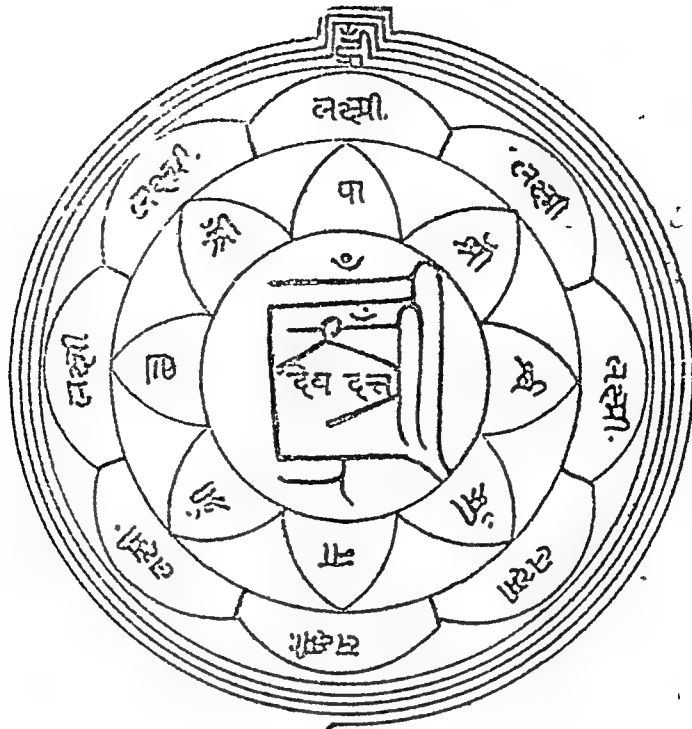
મન્ત્રાભાય — શ્રીકારની અદર [સાધકનુ] નામ લખીને, બહાર ફરતી આઠ
પાખડીઓમા શ્રી કાર લખીને, [આતરામા ઝ કાર લખીને], હ્રીં કારના ત્રણ આટા મારીને,
ક્રોં કારથી રૂધન કરવુ (આકૃતિ માટે જુઓ નમિં ૫૩ ૬ ચિત્ર ન ૧૪૮)

ચિત્ર ૧૪૮ નમિલિત યત્ર ૬

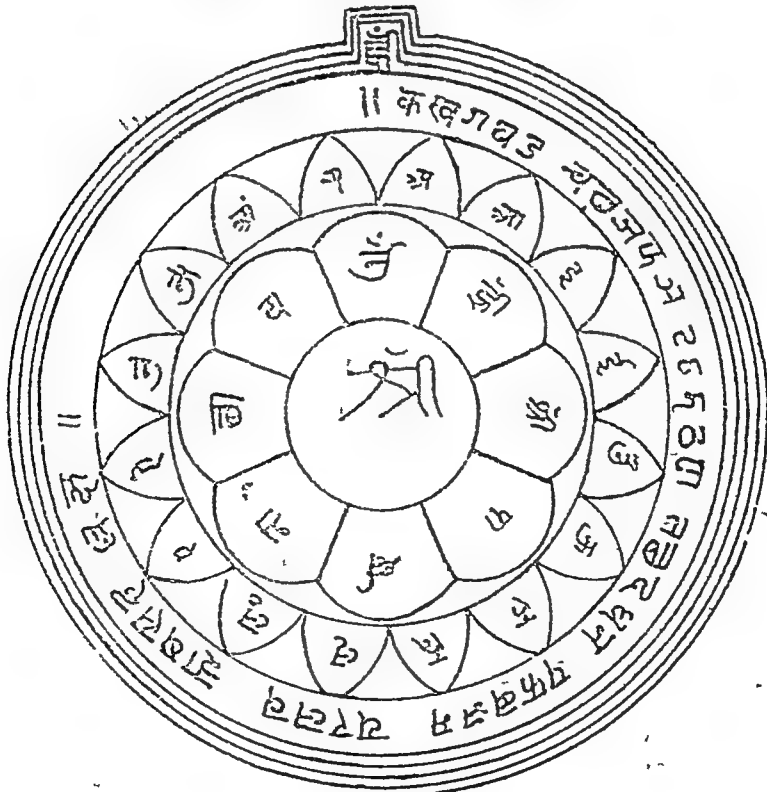
વળી શ્રીં કારની અદર પોતાનુ નામ લખીને [ઉપર હ્રીં કાર વીંટીને], બહાર ફરતી
આઠ પાખડીઓમાની ચાર પાખડીઓમા શ્રીકાર તથા બાકીની ચાર પાખડીઓમા પાર્શ્વનાય
નામનો એકેક અક્ષર લખીને, [બહાર ફરતી આઠ પાખડીઓમા લક્ષ્મી શબ્દ લખીને]
હ્રીં કારના ત્રણ આટા મારીને [ક્રોં કારથી રૂધન કરવુ] (આકૃતિ માટે જુઓ નમિં
૫૩ ૭ ચિત્ર ન ૧૪૯)

તથા મધ્ય કણિકામા શ્રીં કાર લખીને, તેની ફરતી આઠ પાખડીઓમા ઝ હ્રીં શ્રી
પાર્શ્વનાય એ મન્ત્રાક્ષરોનો એકેક અક્ષર લખીને, બહાર ફરતી એળ પાખડીઓમા
સોળ સ્વરો લખીને, [હ્રીંકારથી ત્રણ આટા મારીને, ક્રોંકારથી રૂધન કરવુ], (આકૃતિ માટે
જુઓ નમિં ૫૩ ૮ ચિત્ર ન ૧૫૦)

ॐ

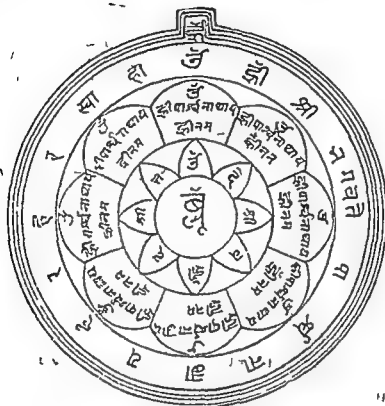
चित्र १४६ नमिष्ठि यंत्र ७ पृष्ठ ३२३

ॐ

चित्र १५० नमिष्ठि यंत्र ८ पृष्ठ ३२३

તથા 'મધ્ય કર્ણિકામા [ચ્છ લખીને], 'ફતી આઠ પાખડીઓમા ઝં દે શ્રીં વ હોં વ શ્રીં'ત્ત લખીને, તેની બહાર ફરતી આઠ પાખડીઓમા ઝં હોં પાર્શ્વનાથાય હોં નમ લખીને, તેને ફરતા ઝં હોં શ્રીં ભગવતે પાર્શ્વનાથાય હર હર સ્વાહા । એ મન્ત્રાક્ષરો વીટીને, ફરતા હોંકારના ત્રણ આઠા માગીને [કોંકાથી રૂપન ડરવુ] (આકૃતિ માટે બુઓ નમિં યત્ર ૯ ચિત્ર ન ૧૫૧)

શ્રીં નામ લખીને, [બહાર ફરતી આઠ પાખડીઓમા ઝં હોં, શ્રીં એ ત્રણ અક્ષરો લખીને, ઉપર ફરતી ચોળ પાખડીઓમા મોળ ન્વગે લખીને, તેને ફરતા હોંકારના ત્રણ આઠા માગીને, [કોંકાથી રૂપન ડરવુ] આકૃતિ માટે બુઓ નમિં યત્ર ૧૦ ચિત્ર ન ૧૫૨

ચિત્ર ૧૫૧ નમિગિણ યત્ર ૯

વળી શ્રીં ઠાગીં-અદર [સાધકે] નામ લખીને, [બહાર ફરતી આઠ પાખડીઓમા શ્રીં ઝં નો કોંકા અક્ષર લખીને], ફરતી બાર પાખડીઓમા-ઝં હોં, શ્રીં એ ત્રણ અક્ષરો લખીને, ઉપર ફરતી ચોળ પાખડીઓમા મોળ ન્વગે લખીને, તેને ફરતા હોંકારના ત્રણ આઠા માગીને, [કોંકાથી રૂપન ડરવુ] આકૃતિ માટે બુઓ નમિં યત્ર ૧૦ ચિત્ર ન ૧૫૨

મોથી પહેલા ઝં હોં શ્રીં ભગવતે [શ્રી] પાર્શ્વનાથાય હર હર સ્વાહા આ પૂનમન્ત્રનો જમણા હાથથી ૧૦૦૦૦ દગ હાતર બપ ડગીને, ૧૦૮ [સુગધીદાર] દૂલોથી યત્રની પૂન કરીને, આ પાચે યત્રો ડેગર, ગોડચદન વગેરે સુગધી દુઓથી ભોજપત્ર પર લખીને, કુવાગી કન્યાએ કાતેલા સુતરથી વીંટાળી ગળે અવના ભુતએ ધાળુ ગ્વાથા અનુકમે

જલસયાહર માહાત્મ્ય—

ભાવાર્થ:—ઉગ્ર વાયુ વડે ફોલ પામેલા, ઉત્કટ કલ્લોલો વડે ભયંકર ગર્જના કરતા તથા સંભ્રાંત થએલા અને ભયથી વિહ્વલ થએલા ખલાસીઓએ જેમાં વહાણ હાંકવારૂપ વ્યાપાર મૂકી દીધો છે એવા સમુદ્રમાં [પણ] જે મનુષ્યો નિરંતર શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના

ચરણયુગલને નમે છે તેઓ અક્ષત યાનપાત્ર-વહાણ મહિત એક કણવાગમા ૯ ઈન્દ્રિય
એવા સમુદ્રના તીરને પામે છે ૪-૫

મન્ત્રાસાય —મધ્યમા હૂંકારની નીચે [આધકયુ] નામ લખીને, ઉપર હૂં કાગ વીંટીને,
તેને ફરતા ઠકાર મપુટ વીંટવા, તેને ફરતી આઠ પાખડીઓમા ઝ હોં પાર્શ્વનાયાય સ્વાહા
એ મન્ત્રાક્ષરે લખીને, તેને ફરતી સોળ પાખડીઓમા કાગ લખીને, તેના ઉપર ફરતી
સોળ પાખડીઓમા અનુક્રમે ઈ હા હોં હોં હોં ફલ જ્ઞે ક હોં હોં હૂં હોં હ ઠ ઠઃ
ઠ । વીંટીને, ફરતા હોંકારના ત્રણ આટા ભારીને, [ત્રિંગળથી રૂપન કરવું] (આકૃતિ માટે
જુઓ નમિ ૫૧ ચિત્ર ન ૧૫૩)

ચિત્ર ૧૫૩ નમિષિષુ યત્ર ૧૧

આ યત્ર દેશર વગેરે મુગધી દ્રવ્યો તથા હગ્તાલ સહિત લખીને ઉત્તમ એવા
એક હલારને આઠ ૧૦૦૮ ફૂલોથી પૂજન કરીને, ફલ તથા નૈવેદ્ય ઘણુ ૯ ધરાવીને,
(૫ત્રને) પોતાની પામે રાખવાથી વહાણુવટીના જલસખનો નાશ થાય છે આ બાબતમા
શકા કરવી નહિ

વળી—ઝ હક્સેળ મહાવિન્ધા દેવલોગામ્નો આગયા । વિદિવ્યં કરિસ્તામિ મહાનં ;

મૂઆણં અહીણં દિદ્દીણં ચોરાણં ચારિયાણં જોહાણં વગ્ધાણં સીંહાણં સૂઆણં મહોરગાણં
ગંધવ્વાણં અન્નેસિ દુદ્ધ સત્તાણં દિદ્ધિ વંધણં કરિસ્સામિ હંદનરિદે સ્વાહા ॥
આ વિદ્યાનો (સતત) બપ કરવાથી કોઈ પણ ઠેકાણે ભય ઉપસ્થિત થાય નહિ.

તથા—ૐ મેલુપે મરૌ મરૌ રતા મત્તા ચોરા મારહિં અંવોહિં જાલાકરેહિં તાલાહિયપ
મુદ્દે નિલાહેહિં ચિલ્લા ૐ સેહ ૐ મેલુપે માદ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા । આ મન્ત્રથી તસ્કરનો ભય
ઉપસ્થિત થતો નથી. આ તસ્કર રક્ષા મન્ત્ર છે. આ મન્ત્રનો પહેલાં ૧૦૦૮ એક હોનાર
આઠ બપ કરીને સિદ્ધ કર્યા પછી, કાર્ય પડે ૨૧ વાર બપ કરવાથી કાર્ય સિદ્ધિ થાય
છે. આ મન્ત્રની પણ પૂર્વ વિધિએ ગુરુના ઉપદેશથી સાધના કરવી.

અગ્નિભયહર માહાત્મ્ય—

સ્વરપવણદ્ધૃતવનદવજ્વાલાવલિમિલિતસકલદુમગહણે ।
હંતંતમુદ્ગમયવહુ-મીસણરવમીસણમ્મિ વણે ॥ ૬ ॥
જગદ્ગુરુણો કમજુઅલં, નિવ્વાવિઅસયલતિહુઅણામોઅં ।
જે સંભરંતિ મણુઆ, ન કુણઈ જલણો મયં તેસિં ॥ ૭ ॥
[સ્વરપવનોદ્ધૃતવનદવજ્વાલાવલિમિલિતસકલદુમગહણે ।
દહ્યમાનમુગ્ધમૃગવધૂમીપણરવમીપણે વને ॥
જગદ્ગુરુઃ કમયુગલં નિર્વાપિતસકલત્રિભુવનાભોગમ્ ।
યે સંસમરન્તિ મનુષ્યા ન કરોતિ જ્વલનો મયં તેપામ્ ॥]

ભાવાર્થ-પ્રચંડ વાયુ વડે આમ તેમ પ્રસરેલી દાવાનલની જ્વાળાની શ્રેણિવડે પરસ્પર
મળી ગયાં છે વનખંડો જેમાં તથા બળતી મુગ્ધ મૃગલીઓના શબ્દો વડે અથવા બળતા
વનમાં જ્વાળાથી આકુળ બ્યાકુલ થએલા મૃગોના મોટા આકંઠથી ભયાનક દેખાતા વનને
વિષે જગદ્ગુરુ શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામીના આપત્તિરૂપ તાપની શાંતિ વડે સુખી કર્યા છે
ત્રણ લોકના પ્રાણીઓ જેણે એવા ચરણયુગલનું જે મનુષ્યો સમ્યક્ પ્રકારે સ્મરણ કરે છે
તેઓને તેવો અગ્નિ પણ ભય કરતો નથી. ૬-૭

મન્ત્રાન્નાયઃ—

પ્રથમ અગ્નિમંડલ કલ્પીને મધ્યમાં ઈંકાર સહિત દેવદત્ત નામ લખીને, તેના ઉપર
અંકાર [તથા ઈંકાર] અક્ષરથી વીંટીને, ઉપર ફરતા સોળ સ્વરો વીંટીને, તેના ઉપર-હીંકારના
ત્રણ આંટા મારીને [ક્રોંકારથી રંધન કરવું]. (આકૃતિ માટે જુઓ નમિં યંત્ર-૧૨ ચિત્ર
નં. ૧૫૪) તથા કાર સંયુટમાં નામ લખીને, તેના ઉપર માયાળીજ (હીંકાર) વીંટીને,
બહાર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં સોળ સ્વરો તથા કલ્લી અક્ષરથી વીંટીને, ઠકારથી વીંટવા,
તેના ઉપર ફીંકાર વીંટીને તેના ઉપર વ્હ [કલ્લી વ્હ આઠ પાંખડીઓમાં] વીંટવા, [તેના

ચિત્ર ૧૫૪ નમિલિયુ યત્ર ૧૦ પૃષ્ઠ ૩૦૮

ઉપર હ્રીંકારના ત્રણ આટા ભારીને, ક્રોંકારથી રૂધન કરવું] અને તે યત્રની માહેન્દ્રમ હલમા સ્થાપના કરવી (આકૃતિ માટે જુઓ નમિં ૦ યત્ર ૧૩ ચિત્ર ન ૧૫૫)

આ બંને યત્રો કેશર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખી ભુજાએ ધારણ કરવાથી અગ્નિ, દાવાનલ વગેરેના ઉપદ્રવથી રક્ષણ થાય છે

ૐ હ્રીં ક્રીં વ્હ્રં ઠ ઠ સ્વાહા । આ મન્ત્રથી ૧૦૮ પુષ્પથી (યત્રની) પૂજા કરવી આકર્ષણ કાર્યને વિષે આશ્રયમ હલવાળો યત્ર (૧૦મો) તાબાના પતરા ઉપર મણુશીલથી લખીને, તે તાબાના પતરાને અગ્નિથી તપાવીને, આશ્રય ધ્યાન ધરવાથી સાત રાત્રિમા આકર્ષણ થાય છે

વળી [આ યત્ર] હુગ્તાલથી લોખપત્ર પર લખી ઘરમા પેસવાના ઉભરાને વિષે દારીએ તો શત્રુના કાર્ય સિદ્ધ થતા નથી વિશેષે કગીને આ જ યત્ર કેશર, ગોડચદન તથા વનિષ્ટા (ઝીંધી નાની) આગળીના લોહીથી લખીને, ભુજાએ ધારણ કરવાથી શત્રુના આશાઓ સિદ્ધ થતી નથી, પરંતુ આ કાર્યમા પાર્થિવમ હલથા ધ્યાન કરવાનું ખાત્ર યાદ રાખવું

ચિત્ર ૧૫૫ નમિગિણ ચંત્ર ૧૩ પૃષ્ઠ ૩૨૬

ૐ સુવર્ણપદ્મં દૈનતેયં [પશ્ચિરાજં] મહાવલં ।

નાગાન્તકં જિતારિં ચ અજિતં વિશ્વરૂપિણમ્ ॥ કપિલજટાજૂટ પહિ પહિ

ૐ ક્રોં અગ્નિં સ્તમ્ભય સ્તમ્ભય સ્વાહા ॥ આ મન્ત્રથી રાતાં કરેણુનાં કૂલોવડે સાત દિવસ સુધી, સવાર, બપોર અને સાંજે જાપ કરીને, પછી નજીક રહેલા (દાવાનલા) અગ્નિને મન્ત્રીને, તેલની ધારા દેવી અને અગ્નિ લાગી હોય ત્યાંથી કાંજની ધારા દેવી. મંત્ર:—ૐ નમો ભગવતે શ્રીપાર્શ્વનાથાય હ હંસઃ અમૃતહંસઃ વનદેવહંસઃ વાગ્ દેવહંસઃ હ્રીં હંસ. અગ્નિં સ્તમ્ભય સ્તમ્ભય હું ફડ સ્વાહા । આ મન્ત્રથી પણ અગ્નિનું સ્તંભન થાય છે.

વળી, એકવીશવાર કાંજને મંત્રીને લાય લાગી હોય ત્યારે ધારા દેવાથી ઘર બળતું નથી.

વિષલયહર માહાત્મ્ય—

વિલસંત મોગમીસણ-ફુરિઆરુ નયણતરલજીહાલં ।

ઉગ્ગમ્બુઅંગં નવજલય-સત્યહં મીસણાયારં-॥ ૮ ॥

મન્નંતિ કિડસરિલં, દૂરપરિચ્છેદવિસમવિસવેગા ।

તુહ નામકલ્પરફુડસિ-દ્વમંતગુરુઆ નરા લોણ ॥ ૯ ॥

[વિલસદ્ભોગભીષણસ્ફુરિતારુણનયનતરલજિહ્વાલમ્ ।
 ઉગ્રમુજક નવજલ્પસદ્દશા ભીષણાકારમ્ ।
 મન્યન્તે કીટસદ્દશ દૂરપરિક્ષિપ્તવિષમવિષવેગા ।
 તવ નામાક્ષરસ્ફુટસિદ્ધમત્રગુરુકા નરા લોકે ॥]

ભાવાર્થ — હે પાર્શ્વનાથ સ્વામી ! આ જગતમા જે કોઈ મનુષ્યો તમાગ નામના અક્ષરોનો લપ કરે છે, તે સિદ્ધ થએલા મન્ત્રની જેમ ઉગ્ર મર્પના પણ વિષમ વિષના વેગના પ્રસારનો અત્યંત નાશ કરે છે અને તે મર્પ વિષ્ણુવર ક્ષણ અથવા શરીરવડે કરીને દેખાવમાત્રથી લય કર હોય, તેના નેત્રો ચચળ અને રાતા હોય, તેની છાંદા ચપળ હોય, તે નવા મેઘ જેવો સ્થામ હોય અને તેનો આકાર લયક્રમા લયક્રમ પણ હોય તો પણ તેને એક ટીકા જેવો ગણે છે ૮-૬

મન્ત્રાભ્યાસ — પ્રથમ આત્મરક્ષા — જને પગો પગ પીળા વર્ણવાળા આઠ ભિકારનો ન્યાસ કરવો, પછી પગથી નાભિ સુધીમા એકવર્ણવાળા તેર વ કારનો ન્યાસ કરવો, પછી હૃદય પગ રક્તવર્ણવાળા આઠ ઝંઝારનો ન્યાસ કરવો, કાળાવર્ણવાળા વાયુળીજ સ્વા અક્ષરનો મુખે ન્યાસ કરવો તથા ધૂમ્રવર્ણવાળા આકાશળીજ હા અક્ષરનો મન્ત્રકે ન્યાસ કરવો તથા અશુકાને વિષે ક્ષિપ્રાગ, તર્જની આગળીને વિષે પ કાગ, મધ્યમા આગળીને વિષે ઝં કાર, અનામિકા આગળીને વિષે સ્વાકાગ અને કનિકા આગળીને વિષે હા કારનો ન્યાસ કરવો ફરી હા કાર વગેરેનો અવળો ન્યાસ કરવો, એ પ્રમાણે ત્રણવાર ન્યાસ કરવો.

પછી વામુકી અને શજાપાલનો અશુકે, મન્ત્રકે, હૃદયે, મણિ મહિત ન્યાસ કરે, અનંત તથા કુલિકનો તર્જની આગળીને વિષે, તક્ષક તથા મહાપદ્મનો મધ્યમા આગળીને વિષે, કર્કેટક તથા પદ્મનો અનામિકા આગળીને વિષે અને જય તથા વિનયનો કનિકા આગળીને વિષે ન્યાસ કરે, ફરી પણ હાથના તામીઆને વિષે મત્ત, ગજ, તમ એ ત્રણનો તથા આગળીઓના ત્રણ વેદાને વિષે પણ એ જ ત્રણનો ન્યાસ કરે હરહુહ તથા સરસુસ એ અક્ષરોની આઘમા ત્રણ વ (ઝં) મહિત બધી આગળીઓના ટેરવા પગ ન્યાસ કરવો.

આ મન્ત્રથી પણ ત્રણ, પાંચ અથવા નાતવાગ આત્મરક્ષા કરવી, ઝં જમો મગધમો ઘરિહત-સિદ્ધ-ભાષરિય-ઉવગ્ધાપ-સાદુ-સવ્યચમ્પતિતથયરાણ ॥

ઝં નમો મગધર્ષ પુમ્મદેવવાપ સવ્વેમિ પચ્ચણ્ણદેવવાણ દસસહ વિસાપાલાણ પચ્ચ જ્ઞ લોગાપાલાણ તે હ્રીં ધ્વીં નમ ॥ આ મન્ત્રથી મંત્રીને માનવાર [પહેરેલા કપડાંને] ગાડ વાગવાથી (માર્ગમાં) ચોરનો ભય ઉપશ્ચિન્ન થતો નથી બીજા પણ વાધ વગેરેના ઉપદ્રવો દૂર થાય છે.

ઝં જમો મગધમો પામવામિસ્ત જન્સેઞ જન્ત મન્દહ ચ્ચદય તેણ ચ્ચક્ષેણ જ્ઞ પિસં જ્ઞરતાસીવાયામો, ઘર્ષ્ણીમ મુમાદ સત્તાયોમ અધગઢાદ મદ્દાપીસ ત્ત્યામો ઝં

હન હન દહ દહ પચ પચ મથ મથ છિન્દ છિન્દ મિન્દ મિન્દ સુદર્શનચક્રેણ ચન્દ્રહાસ
સ્વરૂપેણ હ્રદં સ વજ્રેણ હ્રૂં ફદ્ સ્વાહા । આ મન્ત્રથી શુભડાંને ઊંજવા.

વળી હ્રૌં પદ્મ ! પદ્માક્ષિ ! પદ્મસુભગે ! હ્રૂં ફદ્ ચક્રે ચક્રાય સ્વાહા । આંખના ઉપરનાં
શુભડાં-આંજણીને રખીઆથી ઊંજવી.

વળી-હ્રૌં સુદર્શનચક્રેણ છિન્દ છિન્દ ઠઃ ઠઃ ઠઃ ઠઃ (ગલ)માલા મન્ત્ર.

તથા—હ્રૌં નમો ભગવતો અરહતો પાસસામિસ્સ સિજ્જહ મે જલંતં ગચ્છહ ચક્ક
ચક્કં સન્વત્થ અપરાજિતં આયાવળી ઓદ્દાવળી મોદ્દાવળી થંભિળી જમ્ભિળી હિલિ હિલિ
કિલિ કિલિ અરીણં મંડાણં મોદ્દાણં અદ્દીણં દદ્દીણં સિંગીણં ચોરાણં ચારિયાણં જક્કાણં
રક્કાણં પિસાયાણં મુહં વંધામિ દુદ્દગદ્ધવંધણં કરિસ્સામિ ઠઃ ઠઃ ઠઃ ॥

આ ૪ વિધાનો ચોથ લક્ષ્મી કરીને ભૂતતિથિ (ચોથ અગર અઉદશ) એ પાર્શ્વનાથ
પ્રભુના જિનમંદિરમાં ૧૦૮ અખંડ અક્ષત અથવા ૧૦૮ જાસુદના ફૂલથી જાપ તે ૪
પ્રમાણે કરવાથી, રસ્તામાં ભય પ્રાપ્ત થયે છતે સંઘની રક્ષા થાય છે. એકવીશ વાર ૪ખીને
ધૂલ નાખવાથી સર્વ પ્રકારના ભયનું આ વિદ્યા નિવારણ કરે છે. હવે યંત્ર બતાવે છે:—
પ્રથમ ‘દેવદત્ત’ નામ લખીને, તેના ઉપર ફરતું આઠ પાંખડીતું કમલ કરીને,
કમલની પાંખડીઓમાં અનંત-વાસુકી-તક્ષક-કર્કેટક-પદ્મ-મહાપદ્મ-શંખ અને કુલિક એ

નામોની સ્થાપના કરીને, તેના ઉપર હા હૈ હો હૌ હુ હૂ હહ લખીને [તેના ઉપર હોંકારના ત્રણ આટા ભારીને, કો કારથી રૂધન કરવું] (આકૃતિ માટે જુઓ નમિ ૦ ચત્ર ૧૪) ચિત્ર ન ૧૫૬

આ ચત્ર લોચનપત્ર પર લખી, મુગધી દ્રવ્યથી પૂજન કરીને શણા હાથમા રાખેલા જળથી છાટા નાખીને, પછી ચત્રને ભૂતએ બાધવાથી દરેક પ્રકારના ઝેરનો નાશ કરે છે અટવીભયાહર માહાત્મ્ય —

અટવીસુ મિલ્લતકર-પુલિદસદ્દુલસદ્દમીમાસુ ।
મયનિહુરુન્નકાયર-ઉલ્લુરિયપહિયસત્થાસુ ॥ ૧૦ ॥
અનિલુત્તવિહવસારા, તુહ નાહ ! પનામમત્તનાવારા ।
વગયવિગ્યા સિમ્ધ, પત્તા હિઅદ્દિલ્લિય ઠાળ ॥ ૧૧ ॥
[અટવીસુ મિલ્લતસ્કરપુલિન્દ્રશાર્દુલશબ્દમીમાસુ ।
મયવિદ્વલ્લવિપણ્ણકાતરોસ્ત્લૂઠિતપથિકસાર્થાસુ ॥
અવિલુપ્તવિભયસારાસ્તય નાય । પ્રનામમાત્રવ્યાપારા ।
વ્યપગતવિઘ્ના શીઘ્ર પ્રાપ્તા હૃદયેષ્ણિત સ્થાનમ્ ॥]

ભાવાર્થ — પદ્મીવામી ભિલ્લો, ચોગ, અન્ય ભિલ્લો અને મિંડુની ગર્જનાઓવડે ભય કર તથા ભયથી વિહ્વળ થએલા, ખેદ પામેલા અને કાયર થએલા પથિકના સમૂહો જેમા લુટાયા છે એવી અટવીમા હે નાય ! તમને માત્ર નમસ્કાર કરનારા મનુષ્યો વૈભવનો આ લુટાયા વિના વિદ્ધ રહિત શીઘ્રપણે ઇચ્છિત સ્થાને પહોચે છે ૧૦-૧૧

મન્ત્રાગ્નાય — પદ્મ અને ગન્ધર્વામિ પથ યદિ દુપથ પથ યદિ ચડપથ ઘોર આસી વિષ યદે જાવ ન ગઠી મુચામિ ।

આ મન્ત્રથી ગ્ન્તે ચાલતા ધૂળ મન્ત્રીને દશે દિશાઓમા ફેકવાથી ચોરનો ભય ઉપશ્ચિત થતો નથી

ૐ નમો અરિહતાળ આમિણિ મોહિણિ મોહય મોહય સ્વાહા ॥ આ વિધાનુ ગ્ન્તે જતા મન્ત્રુ ડરવાથી ચોરનુ દર્શન નુદા પણ થતું નથી

ૐ ધનુ ધનુ મહાધનુષારિ પદ્માવતી દેવી સર્વેયા ચોરાણા સર્વદુષ્ટાનામાયુષ થય થય મુષસ્તમ્મ કુર કુર સ્વાહા ॥

આ વિધાયી ગ્ન્તે જતા માત વાગ લાડવી મન્ત્રીને ધનુષાક્રમ માર્ગમા [પૂલમા] આવેખીને પ્રથાપુ ડગવાથી ચોરનો ભય ઉપશ્ચિત થતો નથી આ જ ક્રિયા શુક્રમા ચેમતા પણ ક્રમવાથી ચોરનો ભય ઉપશ્ચિત થતો નથી

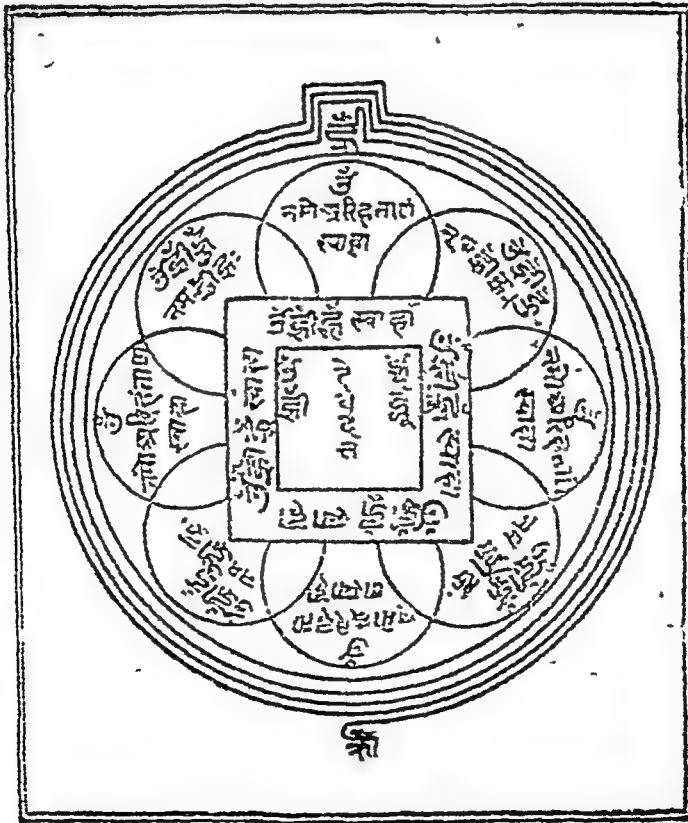
ૐ નમો મગધતે ઘરણેન્દ્રાય રત્નગવિષાધરાય ધનુ સદ્ગ મૃદ્ધ મૃદ્ધ સ્વાહા ॥

ત્રણ દિવસ સુધી ૧૦૮ સફેદ કૂલોથી જાપ કરવાથી આ વિદ્યા સિદ્ધ થાય છે-
ખડ્ગસ્તંભન મન્ત્ર.

ૐ કુવેરાય મુહ ચૌરં ગૃણહ ગૃણહ, સ્થાનં દર્શય દર્શય આગચ્છ આગચ્છ સ્વાહા ॥

રવિવારના દિવસે દુધ તથા રખીઆ કટોરામાં રાખીને, રાતાં કણેરના ૧૦૮ કૂલથી પૂજન કરીને, કુંવારી કન્યાના હાથથી કટોરો દળાવરાવવાથી ન્યાં ચોરનું નામ હથે લાં કટોરો આવે છે.

તથા યંત્રની મધ્યમાં ૐ હ્રીં દેવહત્ત હ્રૂં વગેરે લખીને, તેની બહારના ભાગમાં ૐ હ્રીં હ્રૂં સ્વાહા એ અક્ષરો વીંટીને, તેના ઉપર આઠ પાંખડીનું કમલ આલેખીને, ચાર દિશાઓની ચાર પાંખડીઓમાં ૐ નમો અરિહંતાયં સ્વાહા તથા ચાર ખુણાઓમાં ૐ હ્રીં હ્રૂં નમઃ હ્રીં હ્ર. એ પદો લખીને, બહાર હ્રીંકારના ત્રણ આંટા ભરીને [કૌંકારથી રૂંધન કરવું]. (આકૃતિ માટે જુઓ નમિઃ યંત્ર ૧૫ ચિત્ર નં. ૧૫૭)

ચિત્ર ૧૫૭ નમિઃ યંત્ર ૧૫

- આ યંત્રને કેશર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને [જમણી જુલોએ ખાંધીએ તો] સંગ્રામમાં, રાજદરબારમાં અને માર્ગમાં સર્વ પ્રકારના ભયનું હરણ કરે છે.

સૌથી પહેલાં ૐ નમો હ્રીં હ્રૂં અરિહંતાયં નમઃ । આ મન્ત્રનો જાપ ૧૨૦૦૦ બાર

હબર કરીને સિદ્ધ કરવો સિદ્ધ થયેથી આ મન્ત્ર મર્વ કામમા ગ્રહ કરે છે યત્રની ૧૦૮ પુષ્પથી પૂજા કરવી

મિહભયહર માહાત્મ્ય—

પરજલિઆનલનયણ, દૂરવિધારિયમુહ મહાકાય ।
 ગહકુલિસઘાયતિઅલિઅ-ગડદકુમ્ભત્યલામોગ ॥૧૨॥
 પળયસસમમપત્થિન-નહમણિમાણિક્ષપડિઅપડિમસ્સ ।
 તુહ વયણપહરણધરા, સીહ કુહ પિ ન ગણતિ ॥૧૩॥
 [પરજલિઆનલનયણ દૂરવિધારિતમુહ મહાકાયમ્ ।
 નયકુલિસઘાયતિઅલિઅગજેન્દ્રકુમ્ભસ્થલામોગમ્ ॥
 પ્રણતસસમમપાથિવનચમણિમાણિક્ષપતિતપ્રતિમસ્ય ।
 તવ વચનપ્રહરણધરા સિહ મુદ્ધમપિ ન ગણયન્તિ ॥]

ભાવાર્થ—હે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ ! તમારા નખડપી મણિ અને માણિક્યને વિશે આદરથી નમસ્કાર કરતા રાજાઓના પ્રતિર્ણિ પડેલા છે એવા તમારા વચનડપી શસ્ત્રને ધારણ કરનાર મનુષ્યો પ્રત્યક્ષિત અગ્નિ જેવા રક્ત નેત્રવાળા, અત્યંત ફાટેલા-પહોળા કંઠેલા મુખવાળા, મોટા શરીરવાળા, નખડપી વજના પ્રહારવડે ગળે દ્રુના મસ્તકોને ફાડી નાખનાર અને અતિ ક્રોધ પામેલા એવા સિંહને પણ ગણતા નથી-૧૨-૧૩

મન્ત્રામ્નાય—મિહ વગેરેના ભય ઉપસ્થિત વયે છતે સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રી એ પચાશુભિના પાચ અક્ષરોની પાચ આગળીઓના વિશે એકાગ્રચિત્તથી આપના કરીને સ્ત્રી મન્ત્રનો બપ કરીને [મિહની] મન્મુખ ફૂલ વગેરે નાળવાથી મિહ ભય ઉપસ્થિત થતો નથી, કદાચ તે દુષ્ટ હોય તો પણ તેની દુષ્ટતાનો નાશ થાય છે

પરવાદીનો ભય ઉપસ્થિત થયે છતે સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રી [મન્ત્રનો] હાથ પર અગન્યામ કરીને, સ્ત્રી મન્ત્રનું પરવાદીની જલ ઉપર એકાગ્રચિત્તથી ધ્યાન કરવાથી પરવાદીની વાચા રખલિત વાય છે પન્વિદ્યાનો ઉચ્છેદ કરવા આખા શરીરે મન્ત્રનું ધ્યાન કરવાથી પન્વિદ્યાનો ઉચ્છેદ થાય છે

વગી શનુની પ્રતિકૃતિ નદીના બને મામમામા કિનાગની મારીથી કરીને, હરતાલ તથા લવણ વડે તે પ્રતિકૃતિના હૃદયે સ્ત્રી મન્ત્ર આવેખીને, ઉપર પત્થર મૂકીને, પગના પ્રહારથી તાડના કરતા ધાગવાથી માત રાત્રિમા શત્રુ વગીભૂત થાય છે

ગળે દ્રુભયહર માહાત્મ્ય—

સસિધનલદતમુસલ, દીહકન્ધાલમુદિદુચ્છાહ ।
 મહુર્પિગનયણજુઅલ, મસલિલનમજલહરાસાવ ॥૧૪॥

ચિત્ર ૧૬૦ નમિગણુ યંત્ર ૧૭ પૃષ્ઠ ૩૩૮

રોગાદિ અષ્ટલયહર માહાત્મ્ય—

રોગજલજલણવિસહર-ચોરાચિમદ્ગયરણમયાઈ ।

પાસજિણનામસંકિત્તણેણ પસમંતિ સન્વાઈ ॥૧૮॥

[રોગજલજ્વલનત્રિપધરચોરાચિનૃનેન્દ્રગજરણમયાનિ ।

પાર્શ્વજિનનામસંકીર્ત્તનેન પ્રશામ્યન્તિ સન્વાઈ ॥૧૮॥]

ભાવાર્થ—શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના નામ માત્રનું કીર્તન કરવાથી પણ રોગ, જલ, અગ્નિ, સર્પ, ચોર, શત્રુ, મિડ, હાથી અને અગ્રામનો લય નાશ પામે છે. આ શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે બુદ્ધો ચિત્ર નં. ૧૬૧

મન્ત્રાભાસ—હૂં ની અંદર 'દેવદત્ત'નું નામ લખીને, ફરતા ઠ કાર વીંટીને, પછી સોળ સ્વરો ફરતા વીંટીને, તેની ઉપર ક થી શરૂ કરીને હ સુધીના માતૃકાક્ષરો વીંટીને, બહાર માયાળીજ (હોંકાર)ના ત્રણ આટા મારીને [ક્રોં કારથી રૂંધન કરવું]. આકૃતિ માટે બુદ્ધો નમિં યંત્ર ૧૮ ચિત્ર નં. ૧૬૨

આ યંત્ર સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને ક્રૂ હોં શ્રોં અહં નમિઞ્ણ પાસ વિસહર વસહ જિણ ફુલિંગ હોં શ્રોં નમ. સ્વાહા । આ મૂળ મન્ત્રથી પૂજન કરવાથી સર્વ લયથી રક્ષા થાય છે.

एवं महाभयहरं, पासजिणिंदस्स संयवमुआरं ।

भविअजणाणंदयरं, कल्लाणपरंपरनिहाणं ॥१९॥

ચિત્ર ૧૨ નમિલિખ્ય ચત્ર ૧૮ પૃષ્ઠ ૩૩૮

રાયમયજક્ષરક્ષસ કુસુમિણદુઃસત્ત્વરિક્ષવીડાસુ ।

સહાસુ દોસુ પંથે, ઉપસંગે તદ્દય રચનીસુ ૨૦॥

જો પદ્મ જો અ નિસુણ્ડ, તાળ કઢળો ય માણતુગસમ્ ।

પાસો પાવ પસમેડ, સપલભુવણચિયચલણો ॥૨૧॥

[પદ્મ મહામયદ્વર પાશ્વજિનેન્દ્રસ્ય સસ્ત્રવમુદારમ્ ।

મચિકજનાનંદકર કલ્યાણપરપરાનિધાનમ્ ॥ ૨૧ ॥

રાજમયયક્ષરાક્ષસકુમ્બજનુ શકુનરિક્ષવીડાસુ ।

સાધ્યયોદ્ધયો પથિ ઉપસર્ગે તથા ચ રજનીપુ ॥ ૨૦ ॥

ય પઠતિ યથા નિશ્ચિન્તિ તેષા કચેશ્ચ માનતુગસ્ય ।

પાશ્વ પાપ પ્રશમયન્તુ સમ્પલભુવાચિત્તચરણ ॥ ૨૧ ॥]

ભાવાર્થ—આ પ્રમાણે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનું આ ઉદાર મંત્રવન મહાભયોનો હરણ કરનાર, ભવ્યજનોને આનંદ આપનાર અને કલ્યાણની પરપરાના નિધાનરૂપ છે તેને રાજના ભય સબંધી યક્ષ, રાક્ષસ, દુષ્ટ નૃપ, અપનુજન અને નક્ષત્ર, ગ્રહ, સારિ વગેરે સબંધી પીડાને વિષે પ્રાતઃકાળ અને માયકાલ એ બંને મધ્યાહ્ને, અગ્ન્યાદિક વિષમ માર્ગમાં, ઉપમર્ગમાં તેમ જ ભયકર ગતિઓમાં જે માણસ ભાગે અને જે ઠોડ માવધાન થઈને માલગે તેમના અને માનતુગમૂર્તિ નામના [આ ન્તોત્રના રચનાર] કવિના પાપને મમત્ર જગતના છવે વડે પૂજ્યા છે ચણુ કમળો જેના એના શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામી શાંત કરે-નાશ કરે ૧૬-૩૦-૩૧

મન્ત્રાસ્ટાય:—ક્ષંકારની મધ્યમાં (દિવદત્તનું) નામ લખીને, ઈંકાર, ઈંકાર સ્વાકાર તથા હા કાર (ચાર ખુણામાં) લખીને, ઉપર વલય કરીને, કરતી સોળ પાંખડીઓમાં સોળ સ્વર લખીને, બહાર ફરતા હ હા હિ હી હુ હૂ હે હૈ હો હૌ હં હઃ । અક્ષરો વીંટીને, તેની બહાર ફરતો ઐ પાર્શ્વજિનેન્દ્રાય ઈર્વો દ્વર્વો હંસઃ હર હર સ્વાહા ઐ મન્ત્ર વીંટીને, તેની ફરતા માયાળીજ (હૌં કાર)ના ત્રણ આંટા ભરીને [ક્રોં કારથી રંધન કરીને], કલશની અંદર નાખીને, કલશના મુખપર ઝંકાર લખવો (આકૃતિ માટે જુઓ નમિ૦ ચંત્ર ૧૬ ચિત્ર નં. ૧૬૩)

ચિત્ર ૧૬૩ નમિઊણ ચંત્ર ૧૬

આ ચંત્ર કેશર વગેરે મુગધી દ્રવ્યોથી [લોખપત્ર પર] લખીને, ઐ પાર્શ્વજિનેન્દ્રાય ઈર્વો દ્વર્વો હંસઃ હર હર સ્વાહા । [આ મન્ત્રથી મન્ત્રેણા] ૧૦૮ મુગધીદાર સદેહ દૂધોથી પૂજન કરીને, જમણી હાથએ ધારણ કરવાથી શાંતિદાયક, પુષ્ટિદાયક અને સર્વલયનું હરણ થાય છે.

ઐ નમો ભગવતે પાર્શ્વનાથાય આ મન્ત્રથી સમાધિ કરીને, શરીરની રક્ષા કરવી. વનને વિષે, ગામડાને વિષે, નગરને વિષે, જ્યાં ત્રણ રસ્તા ભેગા થતા હોય ત્યાં, જ્યાં ચાર રસ્તા ભેગા થતા હોય ત્યાં, દરવાજા વિષે અથવા ઘરને વિષે સૂતારની સ્ત્રી, બ્રાહ્મણની સ્ત્રી, ક્ષત્રિયની સ્ત્રી, વૈશ્યની સ્ત્રી, ચાંડાલની સ્ત્રી, માતંગની સ્ત્રી (જે હોય તે) ઐ હૌં હૌં હૂં હૂં હૌં હૂં હઃ મન્ત્રના મહિમાએ કરીને શરીરમાં અવતરીને દુષ્ટનો નિગ્રહ કર. હું ફરં સ્વાહા આ વિદ્યાનું નિરંતર સ્મરણ કરવાથી સર્વ રક્ષા થાય છે.

ૐ નમો અરિહતાણ ૐ નમો મગધેષ ચત્રાઈ મહાવિજ્ઞાણ । ગામભા પ્રવેશ કરતી વખતે આ વિગ્રાનો સાત વાર નામ કરવાથી અન્ન, પાણીનો લાભ થાય છે-શેરલા મળે છે, પરંતુ પહેલા ચોવ લક્ષ્મી (એક એકામ્બુ, બીજે દિવસે ઉપવાસ તથા પારણે એકામ્બુ) કરીને, પાર્શ્વનાથ પ્રભુના જન્મ દિવસે (મારવાડી પોષ વદિ ૧૦ તથા ગુજરાતી માગશર વદિ ૧૦ ના દિવસે) એક હાતર વખત નામ કરી વિગ્રા સિદ્ધ કરવી જોઈએ

ॐ वदन्वदमूर्त्तिं वज्रमुदी क्षीं क्षીं क्षूं क्षूं क्षौ क्षौ क्ष क्ष तैल स्तम्भय स्तम्भय स्वाहा ।
 आ भन्त्रથી ગોળ વગેરે તેલ મતરણ ૯૦ હીં થીં કલ્પેં ચ્હં અહં નમ આ મન્ત્રનો ગ્રણે
 ગળ (સવાર, ષપોર અને સાંજે) જાપ કરવાથી સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે

ૐ નમો ભગવતો અરહતો યજ્ઞિય ભગવર્ષ મહાવિજ્ઞાપ અજિમ ઉવસોમપ અણિ
હૃદ મહાવિજ્ઞા સુમરે સ્વાહા । અરિહત ભગવાનના મદિરમા (જિનમદિરમા) ચોથ ભક્ત
ઝીને ૧૦૦૮ ભપ કરવાથી આ વિદ્યા સિદ્ધ થાય છે વિદ્યા સિદ્ધ થએથી મર્વ કામનાઓ
પૂર્ણ થાય છે

સકલ ત્રિલોકમા તિલક સમાન, જેઓને જ્યા તથા વિજયા બને જાણુ ચામર
હતી રહી છે, જેઓના મન્તક પર ધમ્મેન્દ્રની દણાઓ રૂપી છત્ર છે, ત્રણ નેત્રોવાળી

પદ્માવતીના મસ્તક ઉપર જેઓ રહેલા છે એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનું ણિળ ચંત્રની મધ્યમાં આલેખીને, ઉપર ફરતી આઠ પાંખડીઓમાં ફક્ત માયાળીજ (હ્રીં કાર) આલેખીને, ઉપર ફરતા સોળ સ્વરો વીંટીને, તેના ઉપર માયાળીજના ત્રણ આંટા મારીને [ક્રોં કારથી રંધન કરવું]. (આકૃતિ માટે બુઝો નમિઃ ચંત્ર ૨૦ ચિત્ર નં. ૧૬૪)

આ ચંત્ર કેશર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને, તેનું ઉત્તમ એવા ૧૦૮ ફૂલોથી પૂજન કરવાથી સર્પત્ર જય આપનાર થાય છે. દરેકે દરેક પુષ્પને મૂલ મન્ત્રથી મન્ત્રીને પૂજન કરવું જોઈએ.

શ્રીપાર્શ્વનાથનું માહાત્મ્ય—

उवसर्गान्ते कमठा सुरम्मि झाणाओ जो न संचलिओ ।

सुरनरकिन्नरजुगइहिं, संयुओ जयउ पासजिणो ॥ २२ ॥

[उपसर्गान्ते कमठासुरस्य ध्यानात् यो न संचलितः ।

सुरनरकिन्नरयुवतिभिः संस्तुतः जयतु पार्श्वजिनः ॥ २२ ॥]

ભાવાર્થ:—કમઠાસુરે ઉપસર્ગ કર્યો ત્યારે જે પ્રભુ ધ્યાનથી ચલાયમાન થયા નહિ, તે સુર, નર અને કિંનરની સ્ત્રીઓવડે સ્તુતિ કરાએલા એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ જિનેશ્વર જયવંતા વર્તો—૨૨. આ શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે બુઝો ચિત્ર નં. ૧૬૫

ચિત્રની મધ્યમાં પાર્શ્વનાથ પ્રભુ કાયોત્સર્ગ મુદ્રાએ ઊભા રહેલા છે, નેઓના મસ્તક ઉપર ધરણેન્દ્રે નાગના સ્વરૂપે સાત ફેણાફેણી છત્ર ધરેલું છે. અને તે પ્રભુની ડાબી બાજુએ બે હાથની અંજલિ જોડીને પ્રભુની સ્તુતિ કરતો ઊભો રહ્યો છે. વળી પ્રભુની જમણી બાજુએ બે હાથ જોડીને એક સ્ત્રી ઊભી રહેલી છે, જેણીના મસ્તક ઉપર સર્પની ત્રણ ફેણા સ્પષ્ટ બતાવીને તે પદ્માવતી હોવાનો ભાવ ચિત્રકારે રજુ કરેલો છે અને તેવો જ ભાવ ધરણેન્દ્રના મસ્તક ઉપર ત્રણ ફેણાની રજુઆત કરીને દર્શાવેલો છે, પ્રભુના પગની નીચેના ભાગમાં કમઠાસુર બે હાથ જોડીને પોતાના કૃત્યોની ક્ષમા માગતો જણાય છે. આ ચિત્રમાં ચિત્રકારે ધરણેન્દ્રને જમણી બાજુના બદલે ડાબી બાજુએ અને પદ્માવતીને ડાબી બાજુના બદલે જમણી બાજુ રજુ કરીને પોતાનું જૈનધર્મના રીતિ રિવાજોનું અજ્ઞાન બતાવેલું છે.

મન્ત્રનું માહાત્મ્ય—

एअस्स मज्झयारे, अट्ठारसअक्खरेहिं जो मंतो ।

जो जाणइ सो झायइ, परमपयत्थं फुडं पासं ॥ २३ ॥

[एतस्य मध्ये अष्टादशाक्षरैः यः मन्त्रः ।

यो जानाति स ध्यायति परमपदस्थं स्फुटं पार्श्वम् ॥]

ભાવાર્થ — આ નતવનભા (નમિઙ્ગ પાસ વિસદર વસદ જિણ પુર્લિંગ) + અદાર અક્ષરનેા બનેલો [ચિતામણિ નામનો] ને મન્ત્ર ગુપ્ત રહેલો છે, તે મન્ત્રને ને જાણે છે, તે, મનુષ્ય પરમ પદને પ્રાપ્ત થએલા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનુ પ્રગટપણે ધ્યાન કરે છે એમ જાણવું-૨૩

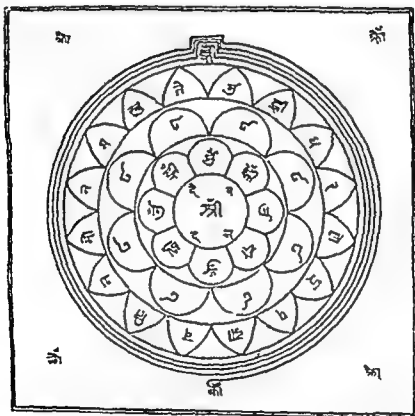
પાસદ સમરણ જો કુણદ, સંતુદ્દેહિયણ ।

અદુત્તરસયવાહિભય, નાસડ તસ દૂરેણ ॥૨૪॥

[પાર્શ્વસ્ય સ્મરણ ચ કરોતિ સતુષ્ટદ્વયેન ।

ઘષ્ટોત્તરણતઘ્યાધિભયાનિ નદયતિ તસ્ય દૂરત ॥]

ભાવાર્થ — ને મનુષ્ય મનુષ્ય-ન્ધિર ચિત્તવડે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનુ સ્મરણ કરે છે, તેના એકસોને આઠ વ્યાધિના ભયો દૂરથી જ નાગ પામે છે

ચિત્ર ૧૬૬ નમિઙ્ગણ ચત્ર ૨૧

+ આ ચિતામણિ નામના અગર અક્ષરુ જુગી જુગી રીતે ધ્યાન કરવાતુ જેનાચાચોએ બનાવેલુ છે અને તેનુ ધ્યાન થ વા માટેના યતની આકૃતિઓ પણ જુદી જુદી રીતે બનાવવાની વિધિઓ તે મહાત્મા પ્રોએ બનાવેલી છે, આ રિપ્તના નિત્યમુએને માટે માગ તરફથી પ્રસિદ્ધ થએલ 'મ ત્રાધિગણ-ચિતામણિ' (ગિમત ગપિન્ધા પત્રીમ) નામના ગ્રંથમા ૮પાએનાં એત્રો તથા માનતુગમ્સુનિ ચિન્મ શ્રી ધર્મગોપમ્સુનિ નિ ચિન્મ 'ચિતામણિ' ૨૫ તથા 'ત્રાગન્યકમ્સુનિ વિ ચિન્મ 'મ ત્રાધિગણ-૬૨૫' અને 'શ્રી ચિતામણી ૫૪' નામનો યત્ર ગોરે જેવા ભયામણ છે

—મ પાસ

॥ श्रीअजितशान्ति स्तवन ॥

—(०)—

अजिअं जिअसव्वभयं, संतिं च पसंतसव्वगयपावं ।

जयगुरु संतिगुणकरे, दो वि जिणवरे पणिवयामि ॥१॥ (गाथा)×

[अजितं जितसर्वभयं शान्तिं च प्रशान्तसर्वगदपापम् ।

जगद्गुरु शान्तिगुणकरो, द्वावपि जिनवरौ प्रणिपतामि ॥] ॥ गाथा ॥

ભાવાર્થ:—આ લોકના સમવિધ ભય (ઇહલોક ભય, પરલોક ભય, આદાન ભય, અકસ્માત ભય, આજીવિકા ભય, મરણ ભય અને અપકીર્તિ ભય)ને જેઓએ જિતેલા છે એવા શ્રીઅજિતનાથ નામના ખીજી તીર્થંકર તથા સર્વ રોગ અને પાપને શાંત કરનાર એટલે નાશ કરનાર શ્રીશાંતિનાથ નામના સોળમા તીર્થંકર એ બંને જગતના ગુરુ અને શાંતિના કરનારા છે, તેઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

ववगयमंगुलभावे, ते हं विउलतवनिम्मलसहावे !

निस्त्वममहप्पभावे, थोसामि सुदिट्ठसव्भावे ॥२॥ (गाथा)

× આ ગાથા ૭૬ છે. તેનુ લક્ષણ આ પ્રમાણે —

मुणि ढ गुरु तत्थ न जो विसमे छट्ठो उ मल्लगो पढमे ।

दुइय उ दलम्मि लहू छट्ठो सेसं समं गाहा १ ॥

(सप्त चतुर्मात्रा गुरुश्च तत्र न जगणो. (151) विपमे पट्टस्तु मध्यगः प्रथमेऽर्धे ।
द्वितीये तु दले लघुः पट्टः शेषं समं (पप्पा) गायेति ॥ १ ॥

दुइया छट्ठे पढमाउ सत्तमे लाउ कुणइ उवरिदले ।

न लहुम्मि पंचमे पढमयाउ इह तलदले विरई ॥ २ ॥

(उपरितनार्धे षष्ठे [चतुर्लघुकेऽर्वाक्] द्वितीयाल्लात्सप्तमे प्रथमाल्लाद्विरतिं कुरु ।
इहाधस्तनेऽर्धे पंचमे चतुर्मात्रिकलघुगणे प्रथमाल्लान्नविरतिः ॥ २ ॥

અર્થાત્—સાત ટગણુ (ચાર માત્રાવાળા) પછી એક ગુરુ પ્રથમ અર્ધમાં આવે, ત્યાં વિપમ (ત્રણ પાંચ વગેરે એકી) ટગણુમાં જગણુ (151) ન હોય. છટ્ઠો ટગણુ મધ્યમાં ૩ ગણુ (5) વાળો હોય. બીજા અર્ધમાં તો પાંચ ટ ગણુ પછી છટ્ઠો લઘુ હોય બાકીનું પહેલા અર્ધ પ્રમાણે એટલે સાતમો ટ ગણુ અને પછી ગુરુ એ પ્રકારે ગાથા ૭૬ બાણુવો “**દુત્તિચડપંચલકલા ગણાઃ કચટતપનામાન**” અહીં એ માત્રાનો ૩ ગણુ, ત્રણનો ૨ ગણુ, ચારનો ટ ગણુ, પાંચનો ત ગણુ અને છ માત્રાનો ૫ ગણુ એવા નામના પાંચ ગણુ ગણેલા છે. બીજી કેટલીક સત્તા છદોત્રથથી બાણુ લેવી આવી છટ્ઠા ટ ગણુમા બીજા લઘુની પહેલાં વિરામ કરવો, અને સાતમા ટ ગણુમા પહેલા લઘુની પૂર્વે વિરામ કરવો તથા બીજા અર્ધમા પાંચમા ટ ગણુમાં પહેલા લઘુની પૂર્વે વિરામ કરવો.

[અવગતાશોભનભાવો તાપ્ત વિપુલ્લપોનિર્મલમ્ભાવો ।
નિરુપમમદ્વાપ્રભાવો સ્તોષ્યે સુદૃષ્ટમદ્ભાવો ॥ ૨ ॥ ગાથા]

ભાવાર્થ—જેઓના મગુલ એટલે અગોભન ભાવ, વવગય એટલે નાન પામ્યો છે, ઉચ તપસ્યા વડે જેઓનો સ્વભાવ નિર્મળ થયેલો છે, જેઓનો પ્રભાવ એટલે મહિમા ઉપમા રહિત અને મોટો છે, તથા જેઓએ કેવળનાન અને કેવળદર્શન વડે વિદ્યમાન એવા જીવાણુવાદિ ભાષોને યથાર્થ ગીતે સુપૂર્ણ પછે જાણેલા છે, એવા શ્રીઅન્નિતનાથ અને શાંતિનાથ પ્રભુની હુ [ન દિપેષુ ઈવિ] સ્તુતિ ઈંગી

આ જાને શ્વેકોના ભાવ પગથી તૈયાગ થયેલી પ્રતિવૃત્તિ માટે જુઓ ચિત્ર ન ૧૬૭મા ફેરીઓની અદ્ધ અનુક્રમે શ્રીઅન્નિતનાથ તથા શાંતિનાથ પ્રભુની મૂર્તિઓ આગી મહિત જિગજ્જમાન છે અન્નિતનાથ પ્રભુનાં પલાડીની નીચે ચિત્રનરે તેઓને જોળખવા માટે હાવીનું ચિહ્ન તથા શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુનાં પલાડી નીચે હરણનું ચિહ્ન જનુ કરેલું છે વળી તેઓની સન્મુખ બે હાથ જોડાને સ્તુતિ કરતા ઉવાડા માથાવાળા એક જૈન સાધુનું ચિત્ર દોરીને 'શ્રીઅન્નિત્યાતિ સ્તવ'ના ઈર્તા ત્રાન દિપેષુ મુનિની જ્ઞુઆત ચિત્રકારે ઠેલી છે અને ચિત્રની નીચેના ભાગમા નાગરા કરતી બે સ્ત્રીઓ, જાને હાથે ઢાલ વગાડતા બે પુરષો તથા જાને હાથે મજરા અગર અગ્ર વગાડતા બીજા બે પુરુષોની જ્ઞુઆત કરીને ચિત્રકારના મમથમા જૈનમદિરોમા પ્રભુની સન્મુખ લક્ષિત નિમિત્તે થતા નાટારલનો ખ્યાલ આપવાનો પ્રયત્ન ચિત્રકારે કરેલો છે ચિત્રમા જ્ઞુ કરેલા પુરુષોની પાડીઓ પગથી તથા નાટારલ કરતી જાને સ્ત્રીઓના પહેરવેશમાં આ ચિત્ર મોગલ મમથના અત ભાગમા ચિત્રનાએતુ હોણુ જોડેલો એમ અનુમાન વડે ગટે છે

સવ્યદુક્લવ્વસતીળ, સવ્યશવ્વસતિળ ।

સયા અજિઅસતીળ, નમો અજિઅસતિળ ॥૩॥ [સિલોગો-

[સર્વદુ સપ્રશાન્તિભ્યા, સર્વપાપપ્રશાન્તિભ્યામ્ ।

સદાઽજિતશાન્તિભ્યા, નમોઽજિતશાન્તિભ્યામ્ ॥ ૩ ॥]

૪ આ શ્લોક નામનો ૭૬ છે તેનું લખાણ આ પ્રમાણે—

પવમ લહુ સવ્યથ, સત્તમ દુચ્ચલ્લથ

છદ્ધ પુળ ગુરુ જાળ, સિલોગ વિકિ પદિથા ॥ ૧ ॥

(સવત્ર પવમ લહુ ઈતિયચ્ચુથયો (પાદયો) સત્તમમ્ ।

પદ્ધ પુનર્ગુરુ વેપામન્તર ત શ્લોક ઘુન્તે પળિહતા ॥

અર્થાત્—પાપમો અદ્ધ મન-આગ પાદમા વડુ હોય અો જો અગર સર્વત્ર પુરુ હોય તથા બીજા અો નોથા પા મા આતમો અદ્ધ લહુ રોય નો તેો પડિતો શ્લોક નામનો ૭૬ કરે છે

ભાવાર્થ:—જેઓના સર્વ દુઃખોની શાંતિ થઈ ગઈ છે, તથા જેઓના સર્વ પાપની શાંતિ થઈ ગઈ છે, જેઓ કોઈથી છતાંએલા નથી એટલે જેઓનો રાગાદિક આઠ કર્મોથી પરાભવ થયો નથી, તથા જેઓ હમેશાં શાંતિને ધારણ કરવાવાળા છે. એવા શ્રીઅજિતનાથ અને શાંતિનાથને (મારો) નમસ્કાર હો.

અજિઅજિણ ! સુહૃદ્વત્તણં, તવ પુરિસુત્તમ ! નામકિત્તણં ।

તહ ય ધિદ્મહૃદ્વત્તણં, તવ ય જિણુત્તમ ! સંતિ ! કિત્તણં ॥૪॥ (માગહિયા)+

[અજિતજિન ! સુખપ્રવર્તનં, તવ પુરુષોત્તમ ! નામકીર્તનમ્ ।

તથા ચ ધૃતિમતિપ્રવર્તનં, તવ ચ જિનોત્તમ ! શાન્તે ! કીર્તનમ્] ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ:—હો પુરુષોત્તમ અજિતનાથ ! તથા હો જિનોત્તમ શ્રીશાંતિનાથ ! તમારા બંનેના નામોનું જે કીર્તન તે સુખને આપનાર અને ધીરજ તથા બુદ્ધિને પ્રગટ કરનાર છે.

કિરિયાવિહિસંચિક્કમ્મકિલેસવિમુક્કવયરં,

અજિઅં નિચિઅં ચ ગુણેહિં મહામુણિસિદ્ધિગયં ।

અજિઅસ્સ ય સંતિમહામુણિણો વિ અ સંતિકરં,

સયયં મમ નિવ્વુદ્ધિકારણયં ચ નમંસણયં ॥૫॥ (આલિંગણયં)×

(ક્રિયાવિહિસંચિત્તકર્મક્લેશવિમોક્ષકરમ્

અજિતં નિચિતં ચ ગુણૈર્મહામુનિસિદ્ધિગતમ્ ।

અજિતસ્ય ચ શાન્તિમહામુનેરપિ ચ શાન્તિકરં

સતતં મમ નિવૃત્તિકારણકં ચ નમસ્યનકમ્ ॥ ૫ ॥)

+ આ માગધિકા નામનો છંદ છે. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

વિસમેષુ દોઝિ ટગણા, સમેષુ પો ટો તઓ દુસુ ચિ જત્થ ।

લહુઓ કગણો લહુઓ, કગણો તં મુણહ માગહિઅં ॥ ૧ ॥

(વિષમયોઃ [પૃથમતૃતીયયોઃ] દ્વૌ ટગણૌ સમયોઃ પઃ ટઃ તતો દ્વયોરપિ ।

[સમવિષમયોઃ] લઘુહઃ કગણઃ લઘુકઃ કગણસ્તાં જાનીહિ માગધિકામ્ ॥)

અર્થાત્—વિષમ એટલે પહેલા અને ત્રીજા એકી સંખ્યક પાદમાં પ્રથમ એ ટગણ હોય અને સમ એટલે બીજા અને ચોથા એકી સંખ્યક પાદમાં પહેલો પગણ (છમાત્રા) અને બીજો ટગણ હોય. ત્યારપછી સમ વિષમ બંનેમાં એટલે ચારે પાદમાં અનુક્રમે લઘુ, ટગણ, લઘુ અને ટગણ એ રીતે આવે તેને માગધિકા છંદ કહે છે.

× આ આલિંગનક છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે:—

લહુ દુ ગુરુ ટગણછક્કં, સવ્વેસુ પપસુ પહમતદ્ધમ્મિ ।

દુચડત્થે જમિયમિણં, આલિંગણયમ્મિ હંદમ્મિ ॥ ૧ ॥

(દ્વિલઘુગુરુરૂપટગણપદ્મકં સર્વેષુ પાદેષુ પ્રથમં તૃતીયેન ।

દ્વિતીયં ચ ચતુર્થેન યમકિતમેતદાલિંગનકે હન્દસિ) ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ — શ્રીઅગ્નિતાપ્તિને તથા મહામુનિ શ્રીશાંતિનાથને કરેલો નમસ્કાર મને હમેશા મોક્ષનું કારણ થાઓ તે કરેલો નમસ્કાર કાયેકી આદિક ક્રિયાથી કરેલા કર્મ અને કષાયથી અથવા કર્મના કલેશથી મુકાવનાર છે, બીજા અન્ય દેવોને કરેલા નમસ્કારથી છતાંય નહિ તેવો એટલે કે અન્ય દેવોના નમસ્કારથી આ નમસ્કાર અધિક કૃપાને આપનારો છે, તથા આ નમસ્કાર સમગ્ર શુદ્ધોપદે યુક્ત છે તથા મહાયોગીઓને પ્રાપ્ત થતી અદ્વ મહા-સિદ્ધિને તથા શાંતિને આપવાવાળો છે

પુરિસા ! જડ દુઃખચારણ, જડ ય વિમગ્નહ સુખચારણ ।

અજિઅ સત્તિ ચ ભાનઆ, અભયકરે સરણ પવજહા ॥૬॥ (માગહિઆ)

[પુરુષા ! યદિ દુઃખચારણ યદિ ચ વિમાર્ગયય સુખચારણમ્ ।

અજિત શાન્તિ ચ ભાનતોઽભયકરૌ શરણ પ્રપચ્છવમ્ ॥ ૬ ॥]

ભાવાર્થ — હે પુરુષો ! જો તમે દુઃખના નિવારણને અને સુખના કારણને શોધતા હો, તો અલયને કરનારા એટલે કે લયનું નિવારણ કરનારા શ્રીઅગ્નિતાપ્તિ તથા શ્રી શાંતિનાથને ભાવથી શરણે જાઓ અર્થાત્ શ્રીઅગ્નિતાપ્તિ તથા શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુનું શરણ અંગીકાર કરો

અરહતિમિરવિરહિઅમુનયજરમરણ,

સુરઅસુરગરુડમુયગવદ્વપયયણિનડય

અજિઅમહમવિ અ સુનયનયનિગ્ધમભયકર,

સરણમુનસરિઅ શુચિદિવિજમહિય સયયમુવળમે ॥૭॥ (સગયય)+

[અરતિરતિતિમિરવિરહિતમુપરતજ્જરામરણ ।

સુરાસુરગરુડમુજગપતિપ્રયત્તપ્રણિપતિતમ્ ॥

અજિતમહમપિ ચ સુનયનયનિગ્ધમભયકર ।

શરણમુપચ્ચત્ય શુચિદિવિજમહિત સતતમુપનમામિ ॥]

અર્થાત્—આલિંગન- નામના છત્રે પડેના બે લલુ અને ત્રીન્ને અક્ષર શુરુ એવા ચાર માત્રાના છ ટાણુ ચારે પાદમા આવે છે વિશેષ એ કે પહેલું પાદ ત્રીજા પાદ સાથે અને બીજું પાદ ચોથા પાદ સાથે યમકવાળું હોય છે

+ આ સગત+ નામનો ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

લહુતગણચડગ ગુરુણો પાયતિપ તદુન્નિ ટગણહુગ ।

લહુતગણો અતુગુરુ, સગયય રદ્ધઅણુપાસ ॥ ૧ ॥

(લહુતગણચતુષ્ક ગુરુ પાદત્રિકે લઘુતદ્વય ટગણદ્વયમ્ ।

લઘુતગણોઽન્યગુરુ સગતક રચિતાનુપ્રાસમ્ ॥)

લાવાર્થ:—જેઓ સંયમને વિષે અરતિ અને અસંયમ ને વિષે રતિ તથા અજ્ઞાનથી રહિત છે. અથવા અરતિ મોહનીયના ઉદયથી ઉત્પન્ન થએલો ચિત્તનો ઉદ્દેગ અને રતિ મોહનીયના ઉદયથી ઉત્પન્ન થએલો ચિત્તનો આનંદ એ બંને સમ્યક્જ્ઞાનને આજ્ઞાન કરનાર હોવાથી તે રૂપ જે અંધકાર તેણે કરી રહિત છે. વળી જેઓ જરા અને મરણથી મુક્ત થએલા છે, અથવા ‘ઉપરત્તજરામ્’ અને ‘અરણં’ એવો પદ્મછેદ કરી જરા રહિત તથા રણસંગ્રામ રહિત છે એવો પણ અર્થ ઘટાવવો. વળી સુર એટલે વૈમાનિક દેવો, અમુર એટલે લવનપતિ દેવો, ગરુડ એટલે ન્યોતિષ્ઠ દેવો અને ભુજંગ એટલે નાગકુમાર દેવોના પતિ એટલે ઇંદ્રોએ જેઓને આદરથી નમસ્કાર કર્યો છે, તથા જેઓ સારી નીતિ અને ન્યાયને વિષે નિપુણ છે, તથા જેઓ અલયને કરનારા છે, તથા જેઓ મનુષ્યો અને દેવોથી પૂજિત છે, તેવા શ્રીઅન્વિતનાથનું શરણ લઈને હું પણ તેઓને સદા નમસ્કાર કર છું.

તં ચ જિણુત્તમમુત્તમનિત્તમસત્ત્વરં,

અર્જવમર્દવશંતિવિમુક્તિસમાહિનિર્હિં ।

સંતિકરં પળમામિ દમુત્તમતિત્યયરં,

સંતિમુળી મમ સંતિસમાહિવરં દિસડ (ઝ) ॥૮॥ (સોવાળયં)+

(તં ચ જિનોત્તમમુત્તમનિસ્તમસત્ત્વરમ્

આર્જવમાર્દવશાન્તિવિમુક્તિસમાધિનિષ્ઠિમ્ ।

શાન્તિકરં પ્રળમામિ દમોત્તમતીર્થકરં

શાન્તિમુર્નિર્મમ શાન્તિસમાધિવરં દિશતુ ॥ ૮ ॥)

પ્રકલ્પિત્રાન્તરિતં વ્યઙ્ગનમચિવશ્ચિતસ્વરં વહુશઃ ।

આવર્ત્યતે નિરન્તરમથવા ચદસાવનુપ્રાસ ॥ ૨ ॥

અર્થાત્—પ્રથમ લઘુ અક્ષરવાળા ચાર તગણ (પાયમાત્રા) આવે એટલે વીસ અક્ષર લઘુ આવે અને એકવીસમો છેલ્લો અક્ષર ગુરુ આવે એ પ્રમાણે પહેલા ત્રણ પાદમા આવે, અને ચોથા પાદમા લઘુ અક્ષરવાળા બે તગણ આવે એટલે કે પહેલા દશ અક્ષર લઘુ આવે, પછી બે તગણ આવે પછી લઘુ અક્ષરવાળો એક તગણ આવે અને પછી છેલ્લો એક ગુરુ આવે, એ સંગતક છઠ્ઠા અનુપ્રાસ સહિત હોવો જોઈ એ (૧). સ્વરની વિવક્ષા કર્યા વિના એટલે સ્વર ગમે તે હોય અને એક, બે કે ત્રણ અક્ષરને આપતરે એક વ્યંજન વારંવાર આવ્યા કરે તો તે અનુપ્રાસ અક્ષર કહેવાય છે (૨)

+ આ સોપાનક છઠ છે. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

ગુરુલહુટગણપણં, ગુરુ ચ સોવાળયં સમપર્હિં ॥

(ગુરુલઘુરૂપટગણપણં ગુરુશ્ચ સોપાનકં સમપદૈઃ)

અર્થાત્—જેમાં પહેલો એક ગુરુ અને પછી બે લઘુ એવા (ચાર માત્રાવાળા) તગણ પાય આવે અને છેલ્લો એક અક્ષર ગુરુ આવે, એ જ રીતે ચારે સ્તરમાં પાદોએ કરીને સોપાનક છઠ જાણવો, આમાં દરેક પાદમા સોળ સોળ અક્ષર આવે છે.

ભાવાર્થ — જેઓ સામાન્ય ડેવળાને વિષે ઉત્તમ છે, જેઓ ઉત્તમ અને અજ્ઞાનતા ગ્રહિત એવા ભાવયજ્ઞને અથવા પગકબને ધાગણ કરનારા છે જેઓ આર્જવ, માર્દવ, ક્ષાંતિ એટલે ક્ષમા, નિર્દોષતા અને મમાધિના નિધાન છે, વળી જેઓ શાંતિના કળાગ તથા ધર્મિયોનું દમન કરવામાં શ્રેષ્ઠ અને તીર્થને પ્રવર્તાવનારા છે, એવા તે શ્રીશાંતિમુનિને એટલે શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુને હું પ્રણામ કરૂં છું, વળી તે શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુ મને શાંતિ અને મમાધિ એટલે ચિત્તની સ્થિરતારૂપ વગ્દાન આપે।

સાવત્થિપુવ્વપત્થિવ ચ વરહત્થિમત્થયપસત્થિપિત્થિન્નમથિય,
થિરસરિત્થિવગ્ગ મયગલ્લીલાયમાણસગધહત્થિપત્થાણપત્થિય સથનારિહ ।
હત્થિદ્દત્થમાહુ વત્થગ્ગલ્લીલાયમાણસગધહત્થિપિજર પસરલક્ષણોપચિત્તસોમચારુરૂપ,
સુહસુહમણાભિરામપરમરમણિજ્ઞસદેવદુદુહિનિનાયમદ્દુરસુહરિ ॥૧॥ (વેદ્ધઓ) +

[શ્રાવસ્તીપૂર્વપાર્થિવ ચ વરહસ્તિમસ્તક પ્રશસ્તવિસ્તીર્ણસંસ્થિત,
સ્થિરશ્રીવત્સવક્ષસ મદકલ્લીલાયમાણસગધહત્થિપ્રસ્થાનપ્રસ્થિત સસ્તવાર્દમ્ ।
દ્વન્તિદ્વસ્તમાદ્ધમાતકનન્દચક્રનિરુપદ્ધતપિન્નર પ્રવરલક્ષણોપચિત્તસોમચારુરૂપ,
ધુતિસુહમનોઽભિરામપરમરમણીયચરદેવદુદુહિનિનાયમધુરતરશુભગિરમ્ ॥ ૧ ॥

— ભાવાર્થ — જેઓ દીક્ષા લીધા પહેલા શ્રાવસ્તી નગરીના રાજા હતા (અહીં શ્રાવસ્તી ગ્રંથથી અથોધ્યા અહં છું કરવી તે વિષે આગમમાં કહ્યું છે કે — ‘‘સ્વસ્થાગમૂમિઓષા, સાવત્થે વિણિય કોસલપુર ચ’’), ઉત્તમ હસ્તીના મન્તકની અમાન પ્રગમ્ત અને વિન્તીર્ણ મન્થાનવાળા, નિશ્ચળ શ્રીવત્સવાળું દુદ્ધ છે જેમનું એવા, મન્દોમત્ત અને લીલાયુક્ત એવા શ્રેષ્ઠ ગધહસ્તીની ગતિ અમાન ગતિ છે જેમની એવા, મુતિ કરવાને યોગ્ય એવા, હાથીની સૂઢ જેવી લાખી બુનઓવાળા, ધમેલા એટલે તપાવેલા મુવર્ણના અલકાગ જેવો પીળો વર્ણ છે જેઓનો એવા, ઉત્તમોત્તમ લક્ષણોએ કરીને યુક્ત, મૌમ્ય અને સુદર રૂપ છે જેઓનું એવા, કાનને મુખગાંઠ અને મનને આનદકાંઠી તથા અતિ રમણીય એવા ઉત્તમ દેવદુહિના નાદ કરતા પર્ણ અત્યંત મધુર અને મુખકારક છે વાણી જેઓની એવા

+ આ વેપક ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

તચપતટદુગ, પોટચડ્ઞનચતતિગલદુગુરો ।
ઘટુટો ચચડટચદુગ, તચ્ચતિપિણ ટપગદસય ગુરુ વેટો ॥ ૧ ॥
(તચપતટદ્વિકતદ્વિકપટચતુષ્કતચત્રિકલ્પગુરુય ।
ઘદ્વિકટચચતુષ્કટચદ્વિકતચત્રિકટૈશદશકુરુરો વેષ)

અર્થ — તગણ, ચગણ (ત્રય માં), પગણ તગણ ટાણ મે, તગણ બે પગણ ટગણ ચાગ, ટાણ ચગણ તાણ ત્રય લધુ ગુરુ, ચગણ બે, ટગણ, ચગણ ચાગ, ટગણ ચગણ બે, તગણ ચગણ ત્રય ચગણ ટગણ ચાગ ગુરુ એ પ્રમાણે વેપક ૭૬ અર્થથી

અજિતં જિઆરિગણં, જિઅસન્વભયં ભવોહરિતં ।

પણમામિ અહં પયઓ, પાવં પસમેઝ મે ભયવં ! ॥૧૦॥ (રાસાલુદ્ધઓ*)

[અજિતં જિઆરિગણં, જિઅસર્વભયં ભવૌઘરિપુમ્ ।

પ્રણમામ્યહં પ્રયતઃ પાપં પ્રશમયતુ મે ભગવન્ ॥ ૧૦ ॥]

ભાવાર્થ:—[તથા] જેઓએ [મોહાદિક] શત્રુઓના સમૂહને હત્યા છે, વળી જેઓએ સર્વ ભયોને હત્યા છે તથા જેઓ સંસારની પરંપરાના શત્રુ છે—નાશ કરનારા છે એવા, શ્રીઅન્વિતનાથ પ્રભુને હું આદરસહિત પ્રણામ કરું છું, તો હે શ્રીઅન્વિતનાથ ભગવાન ! મારા પાપનો નાશ કરે.

કુરુજળવયહત્થિણાઝરનરીસરો પદમં તઓ મહાચક્રવદ્ધિભોઈ મહપ્પભાવો,
જો વાવત્તરિપુરવરસહસ્સવરનગરનિગમજળવયવર્દ વત્તીસારાયવરસહસ્સાણુયાયમગ્ગો ।
ચઝદસવરરયણનવમહાનિહિચઝસદ્ધિસહસ્સપવરજુવર્દણ સુંદરવર્દ,
ચુલસીહયગયરહસયસહસ્સસામી છન્નવઙ્ગામકોહિસામી

આસીજો મારહમ્મિ ભયવં ॥૧૧॥ (વેદ્ધઓX)

* આ રાસાલુદ્ધક ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે:—

ટગણદ્વગં લહુગુરુણો, ટગણતિગં લહુગુરૂં ચ ટગણતિગં ।

દુસરિચ્છં અંતપયં રાસાલુદ્ધયં છંદં ॥ ૧ ॥

(ટગણદ્વિકં લઘુર્ગુરુષ્ટગણત્રિકં લઘુર્ગુરુશ્ચ ટગણત્રિકમ્ ।

દ્વિતીયસમં ચતુર્થં [યત્ર તત્] રાસાલુદ્ધકચ્છન્દઃ ॥)

અર્થાત્—પહેલા પાદમાં બે ટગણ, પછી એક લઘુ અને એક ગુરુ, બીજામાં ત્રણ ટગણ, પછી લઘુ અને ગુરુ, ત્રીજા પાદમાં ત્રણ ટગણ અને ચોથા પાદ બીજા પાદ જેવું હોય તે રાસાલુદ્ધક ૭૬ કહેવાય છે.

x આ વેષ્ટક ૭૬ છે તે પ્રથમના વેષ્ટક ૭૬થી ભુદો છે. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે:—

પો તયુગં લહુગુરુણો, ટલ્લકદુગુરુ ટસત્ત લહુગુરુગા ।

પટદુતચગુરુનવટા, દુલહુગુરુ ટચઝ દો ગુરુગા ॥ ૧ ॥

ટદુચગુરુજુયં ટતિગં, દુલહુગુરુ અવરવેદ્ધઓ છંદં ।

(પતદ્વિકં લઘુર્ગુરુટપટ્કગુરુદ્વયટસન્તકલઘુગુરવઃ ।

પટદ્વિકતચગુરુટનવકલઘુદ્વયગુરુટચતુષ્કગુરુદ્વિકાઃ ॥ ૧ ॥

ટદ્વિકચગુરુયુતં ટત્રિકં લઘુદ્વિકં ગુરુરપરવેષ્ટકચ્છન્દઃ ।)

અર્થાત્—પગણ તગણ બે, લઘુ ગુરુ, ટગણ છ, બે ગુરુ, ટગણ સાત, લઘુ, ગુરુ, પગણ ટગણ બે, તગણ, ચગણ, ગુરુ, ટગણ નવ, બે લઘુ, ગુરુ, ટગણ ચાર, ગુરુ બે, ટગણ બે, ચગણ, ગુરુવાળા ટગણ ત્રણ, બે લઘુ અને ગુરુ એ પ્રમાણે બીજા વેષ્ટક ૭૬ નાણે.

ત સતિ સતિરૂ, સતિષ્ણ સઘ્નમયા ।

સતિ ધુણામિ જિણ સતિ વિહેડ મે ॥૧૨ા (રાસાનંદિય+)

[કુરુજનપદહસ્તિનાપુરનરેશ્વર પ્રથમ તતો મહાચક્રવર્તિભોગાન્ (પ્રાપ્ત) મહાપ્રભાવ,
યો દ્વિસપ્તતિપુરવરસદ્ગ્ધવરનગરનિગમજનપદપતિદ્વાંત્રિશદ્રાજવરસદ્ગ્ધાનુયાતમાર્ગ ।
ચતુર્દશવરસ્તનવમહાનિધિચતુ પદ્મિસદ્ગ્ધવરયુચતીના સુન્દરપતિ
ચતુરશીતિદ્વયગજરવશતસદ્ગ્ધસ્વામી પળ્લવતિ-ગ્રામકોટિસ્વામી
આસીત્ યો ભારતે ભગવાન્ ॥ ૧ ॥]

[ત શાન્તિ શાન્તિકર સતોર્ણ સર્વમયાત્ ।

શાન્તિ સ્તૌમિ જિન શાન્તિ વિદધાતુ મે ॥૧૨॥]

ભાવાર્થ—જેઓ પહેલા કુરુ જનપદ એટલે કુરુ દેશમા આવેલા હસ્તિનાપુર નામના
નગરના રાજા હતા, ત્યારપછી મોટા ચક્રવર્તિના ભોજને ભોગવનાગ હતા એટલે કે હજાર
હરતક્ષેત્રના મોટા ચક્રવર્તિ હતા તે વખતે મહાપ્રભાવવાળા તે સ્વામી બહોતેર હજાર
ઉત્તમ પુર, નગર, નિગમર અને દેશના સ્વામી હતા, બન્નીશ હજાર (મુકુટપદ્મ) એક
રાજાઓએ અનુમર્યો છે માર્ગ જેઓનો એવા એટલે કે બન્નીશ હજાર રાજાઓ જેઓની
આજ્ઞામા હતા એવા, ઉત્તમ ચૌદ રત્નો, નવ મહાનિધિ અને ચોમક હજાર એક શ્રીઓના

+ આ રાસાનંદિય ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

ટદુલહુદુગુરુ પદમે દુરપ ટદુલહુદુગુરુ પપ તરપ ।

તુરિપ ટદુગ સગુરુ, રાસાનંદિય છદ ॥ ૧ ॥

(ટદ્વિકલ્પદ્વિકગુરવ પ્રથમે દ્વિતીયે ટદ્વિકલ્પગુરવ પદે તૃતીયે ।

તુયે ટદ્વિક સગુરુ રાસાનંદિયક છદ ॥)

અર્થાત—ટગણુ બે લઘુ બે, શુર, પડેના અને બીજા પાદમા હોય ત્રીજા પાદમા ટગણુ બે લઘુ

અ । શુર હોય ચોથા પાદમા ટગણુ બે અને શુર એ લગ્નાપુનાજો રાસાનંદિય ૭૬ નજીવો

૧ જેમા કર ન હોય તે નગર કહેવાય છે

૨ જેમા મોટા વ્યાપારીઓ નિવાસ કરતા હોય તે નિગમ કહેવાય છે

૩ ચૌદ રત્નો દરે ચક્રવર્તીને હોય છે તે આ પ્રમાણે—

૧ ચક્રવર્ત—ધનુષ પ્રમાણ ગોળાકૃતિએ હોય, તે ચતુના મુખનો છે. કરના મારે ઉપયોગમા લેવાય
છે, છતાં પશુ એક જ ગોત્રમા ઉત્પન થયેના ચતુ પર તે ચાની થ તુ નથી ૨ હરતલ—ધનુષ પ્રમાણ
જનાકારે હોય તે ચક્રવર્તીના હાથના સ્પર્શ આપી ૧૦ (બાર) જેટલ સ્થિતિવાળુ થાય ૩ દરતલ—
ધનુષ પ્રમાણ દડાકૃતિએ હોય, તે વિરમ એવે ખાગ ટેન્કાવાળી જમીનને સમ એવે સરખી કરે
અને જરૂર પડે ત્યારે હજાર ચોરસ મુધી ઉડી જૂમિ ખોદે છે ૪ ચર્મરતલ—જે ત્રાય લાણુ પડેલું હોય,
તે જરૂર પડે ત્યારે ચક્રવર્તીના હાથના સ્પર્શથી બાર ચોરસ લાણુ થાય છે તેમા ચારે ધાન્ય વાન્ય
હોય તે સાન્ને પાદ-તેવાગ થાય ૫ અગતલ—મત્રીશ આગળ લાણુ હોય, તે સગ્રામમા ઉપયોગમા
છે ૬ શિખિરાણુ હોય છે ૬ કાનિગલ—આગ આગળ હોય, તેના વડે રેનાથ

જેઓ સ્વામી હતા, ચોરાશી લાખ ઘોડા, હાથી અને રથના સ્વામી તથા 'છન્નુ' કશેડ ગામોના જેઓ સ્વામી આ ભરતશ્વેત્રમાં થયા હતા, તે ઉપશમરૂપ, શાંતિને કરનારા અને સર્વ ભયથી મુક્ત થએલા એવા શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુની હું સ્તુતિ કરું છું. તે ભગવાન મને શાંતિ આપો.

પર્વતની બેઠે ગુફાઓમાં બેઠે બાહુએ પ્રકાશ આપનારા ઓગણપચાશ માંડલા ધાય છે ૭ મણિરત્ન—ચાર આંગળ લાખું અને બે આંગળ પહોળું હોય, તે છત્રરત્નના તુંબ ઉપર બાંધવાથી બાર યોજન મુંઘી પ્રકાશ કરે અને હાથે કે માથે બાંધ્યું હોય તો સર્વ જાતની વ્યાધિઓનો નાશ કરે છે, આ સાતે રત્નો એકે દિવ્ય જાતિનાં હોય છે. ૮ પુરોહિતરત્ન—તે શાંતિકર્મ વગેરે માંગલિક કાર્ય કરે છે. ૯ અશ્વરત્ન ૧૦ ગજરત્ન—બે પરાક્રમી હોય છે. ૧૧ સેનાપતિરત્ન—ચક્રવર્તીની મદદ વિના ગંગા અને સિંધુના ચાર ખંડ જીતે છે, એટલો બધો તે બળવાન હોય છે. ૧૨ ગૃહપતિરત્ન—તે ઘરની સઘળી ચિંતા રાખે છે ૧૩ વાર્ધકિરત્ન—તે મકાનો બાંધે, સૈન્યનો પણ તૈયાર કરે, અને વૈતાલ્ય પર્વતની ગુફામાં રહેલી નિમ્નગા અને ઉન્નગા નદી ઉપર પૂલ બાંધે, તે સિવાયના પણ સઘળા બાધકામ કરે. ૧૪ સ્ત્રીરત્ન—અત્યંત રૂપવંત હોય અને તે ચક્રવર્તીને જ ભોગવવા યોગ્ય હોય આ સ્ત્રી રત્નને સંતતિ પેદા થતી જ નથી

આ દરેક રત્ન એક એક હજાર યક્ષોથી અધિષ્ઠિત હોય છે તથા બે હજાર યક્ષો ચક્રવર્તીનાં બે બાહુના અધિષ્ઠિત હોય છે એ રીતે સોળ હજાર યક્ષો ચક્રીના સેવક હોય છે. ચક્ર, દડ, છત્ર અને ચર્મ એ ચાર રત્નો ચક્રવર્તીની આયુધશાળામાં જ ઉત્પન્ન થાય છે. ખડ્ગ, કાકિની અને મણિ એ ત્રણ રત્નો ભંડારમાં ઉત્પન્ન થાય છે. હાથી અને ઘોડો વૈતાલ્ય પર્વતમાં ઉત્પન્ન થાય છે સ્ત્રીરત્ન ક્ષત્રિયરાજને ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને બાકીના પુરોહિત, વાર્ધકિ, સેનાપતિ અને ગૃહપતિ એ ચાર રત્નો ચક્રવર્તીના નગરમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ ચૌદ રત્નોની ચિત્રાકૃતિઓ માટે બુદ્ધો 'જૈનચિત્રકલ્પદ્રુમ' માં છપાએલ ચિત્ર નં. ૨૭૮

૪ નવ મહાનિધિનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે.—

૧ નૈસર્ગ નામના નિધાનમાં ગ્રામ, નગર, આકર, પાટણ, દ્રોણમુખ વગેરે સર્વ હોય છે. ૨ પાકુક નામના નિધાનમાં ગણિન, ગીત, ચોતીશ પ્રકારના ધાન્યના બીજ તથા તેની ઉત્પત્તિના પ્રકાર વગેરે હોય છે ૩ પિંગલક નામના નિધાનમાં સર્વ જાતના આભરણ અશ્વ તથા હાથીના આભરણ હોય છે. ૪ સર્વરત્ન નામના નિધાનમાં ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નો વગેરે હોય છે કેટલાકોના મને આ નિધાનથી તે રત્નો મહાપ્રભાવ વાળા થાય છે. ૫ મહાપદ્મનામના નિધાનમાં વસ્ત્ર તથા રંગીની ઉત્પત્તિ, તેના પ્રકાર, સાતધાતુ અને વસ્ત્ર ધોવાની રીત વગેરે હોય છે. ૬ કાળ નામના નિધાનમાં સમગ્ર કાળનું (જ્યોતિષ) જ્ઞાન, તીર્થકરાદિનાં વંશનું કથન, શિષ્યવિદ્યા, ખેતી, વ્યાપાર વગેરે હોય છે. ૭ મહાકાળ નામના નિધાનમાં લોહું, સોનું, મણિ, મોતી, સ્ફટિક અને પરવાળા વગેરે હોય છે. ૮ માણવક નામના નિધાનમાં શરવીર યોદ્ધાની ઉત્પત્તિ, શસ્ત્ર વગેરે યુદ્ધની સામગ્રી, યુદ્ધતીતિ, દંડનીતિ વગેરે હોય છે. ૯ મહાશંખ નામના નિધાનમાં નાટ્યની વિધિ તથા ગદ્ય પદ્ય રચનાની વિધિ હોય છે.

આ નવે નિધાનો ઉલ્લેખાંશુલે આઠ યોજન ઉંચા, નવ યોજન પહોળા અને બાર યોજન લાંબા પેટીના આકારે ગંગા નદીના મુખ આગળ રહેલા હોય છે ચક્રવર્તી છ ખંડ પૃથ્વીની સાથેના કરે ત્યાર પછી તે તેની સાથે તેના નગરમાં જઈ નગરની પાતાળ ભૂમિમાં રહે છે વિસ્તૃત વર્ણન પ્રવચન સારોદ્ધાર વગેરે ગ્રંથથી ગિજાસુએ બાણી લેવું.

[દેવદાનવેન્દ્રચન્દ્રસૂરવન્દ્ય ! હૃષ્ટપૃષ્ઠપરમ-

લપ્તરૂપ ! ધ્માતરૂપ્યપદ્મસ્વેતશુદ્ધસ્નિગ્ધધવલં-

દન્તપટ્ટકે ! શાન્તે ! શક્તિકીર્તિમુક્તિયુક્તિગુપ્તિપ્રવર !,

દીપ્તતેજોવૃન્દ ! ધ્યેય ! સર્વલોકભાવિતપ્રભાવ !

જ્ઞેય ! પ્રદિશ મમ સમાધિમ્ ॥ ૧૪ ॥]

ભાવાર્થ:—દેવ અને દાનવના ઇન્દ્રોએ તથા ચંદ્ર, સૂર્યે વંદન કરવા યોગ્ય ! હર્ષિત, પ્રસન્ન શ્રેષ્ઠ, ઉત્કૃષ્ટ પુષ્ટ સ્વરૂપવાળા ! તપાવેલી રૂપાની પાટ જેવી શ્વેત, નિર્મળ, ચક્રચક્રિત અને ઉન્નવળ દંતશ્રેણિવાળા ! શક્તિ, કીર્તિ, નિર્દોષતા, યુક્તિ, અને શુભિવટે સર્વોત્તમ ! દેહીપ્યમાન તેજના સમૂહવાળા ! ધ્યાન કરવા યોગ્ય ! સર્વ લોકમાં પ્રસિદ્ધ મહિમાવાળા ! તથા જાણુવા યોગ્ય ! એવા હે શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુ ! મને સમાધિ એટલે ચિત્તની શાંતિ આપો.

વિમલસસિકલાફરેસોમં, વિતિમિરસૂરકરાફરેઅતેઅં ।

તિઅસવરૂગણાફરેઅરૂવં, ધરણિધરપ્પવરાફરેઅસારં ॥૧૫॥ (કુસુમલયા+)

[વિમલશશિકલાતિરેકસૌમ્યં વિતિમિરસૂરકરાતિરેકતેજસમ્ ।

ત્રિદશપતિગણાતિરેકરૂપં ધરણિધરપ્રવરાતિરેકસારમ્ ॥ ૧૫ ॥]

સત્તે અ સયા અજિઅં, સારીરે અ વલે અજિઅં ।

તવસંજમે અ અજિઅં, એસ થુણામિ જિણં અજિઅં ॥૧૬॥ (ભુયંગપરિરિગિઅંx)

અર્થાત્—ગુરુ લઘુ રૂપ યગણ નવ, નગણ, યગણ આઠ, નગણ, યગણ આઠ, અને નગણ દશ યગણ તેમ જ નગણ, યગણ, ગુરુ બે, એ લક્ષણવાળો નારાયણ હંદ છે

અર્થી નગણ આખો છે તે અક્ષરગણ છે, તે આઠ પ્રકારે છે ભગણ SII, જગણ ISI, સગણ IIS, પગણ ISS, રગણ SIS, તગણ SSI, નગણ II, ભગણ SSS

+ આ દુર્યુમલતા હંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે --

વિસમે કલાણ છકકં, સમેપુ અડગં નિરંતર ન હુ તં ।

અંતે રગણો યગણો, કુસુમલયાનામહંદમ્મિ ॥ ૧ ॥

(વિપમયો કલાનાં પટ્કં સમયોરપ્તકં ન ચૈતન્નિરન્તરમ્ ।

અન્યે રગણયગણૌ કુસુમલતાનાસ્મિ ચ્છન્દન્તિ ॥)

અર્થાત્—વિપમ પદમા છ કળા અને સમ પદમા આઠ કળા પ્રથમ હોય અને અંતે રગણ તથા યગણ દુર્યુમલતા નામના હંદને વિષે હોય આઠ કળાની ગણતરી હમેશ માટે સરખી હોતી નથી. આ છંદ ઔપચ્છદસિક પણ કહેવાય છે.

x આ ભુયંગપરિરિગિત હંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

તગણો ટગણો લહુગુરુ, પગણો ટગણો ચ દુલહુગુરુ દુરૂપ ।

एवं चियपच्छदं, भुयंगपरिरिगियं छंदं ॥ ૧ ॥

સત્ત્વે ચ સદાઽજિત શરીરે ચ ઘટેઽજિતમ્ ।

તપ સયમે ચાઽજિતમેષ સ્તૌમિ જિનમજિનમ્ ॥ ૧૬ ॥]

ભાવાર્થ —[જેઓ] નિર્ભળ ચદ્રની ઝળાથી પણ અધિક મૌમ્યતાવાળા છે, વાદળાના આવરણ વગરના સૂર્યના ડિરણથી પણ જેઓ અધિક તેજસ્વી છે, દેવોના સ્વામી ઇન્દ્રોના સમૂહથી પણ અધિક ડપ ં જેઓનુ એવા તથા મેરૂથી પણ અધિક દૃઢતાવાળા, વળી જેઓ આત્મભળથી તેમજ શાઁગિક ભળથી કોઈનાથી પણ ન છૂતી શકાય તેવા અને બાર પ્રકારના તપ તથા સત્તર પ્રકારના મયમથી પણ જેઓ કોઈનાથી છૂતાયા નથી તેવા શ્રીઅનિતનાથ પ્રભુની હુ સ્તુતિ કરે છ

સોમગુણેહિ પાવઢ ન ત નમસરપસસી,

તેઁગુણેહિ પાવઢ ન ત નમસરયસી ।

રૂપગુણેહિ પાવઢ ન ત તિઁસગણવર્દ,

સારગુણેહિ પાવઢ ન ત ધરણિધરવર્દ ॥૧૭॥ (લિઁજિઅય%)

[સૌમ્યગુણે પ્રાપ્નોતિ ન ત નવશરચ્છશી

તેજોગુણે પ્રાપ્નોતિ ન ત નવશરદ્રવિ ।

રૂપગુણે પ્રાપ્નોતિ ન ત ત્રિદશગણપતિ

સારગુણે પ્રાપ્નોતિ ન ત ધરણિધરપતિ ॥ ૧૭ ॥]

(તગણપ્રગણો લઘુર્ગદ પગણપ્રગણશ્ચ લઘુદ્ધિરુગુરદ્વિતીયે ।

પવમેવ પશ્ચાર્ધં ભુજગપરિરિગિત હન્દ ॥)

અર્થાત —પરેના પાંઆ તગણ, ટગણ લુ ગુ અને બીજા પા મા પગણ ટગણ, લુ બે અને પગી એ ગુ ટોય એ ન પ્રમાણે ઉત્તરાર્ધના બને પાં હોય, તે લુગપરિરિગિત ૭૬ કરેનાય છે

૧ સત્તર પ્રમાણે સયમ નીચે પ્રમાણે છે --

પાય દંદ્રિય અને ચાર કયાપતો નય, પાય અનતનો ત્યાગ તથા નય યોગનુ નિર્ભન એ પ્રમાણે કુચ સત્તર અથવા ૧ ધૃતીમાય સયમ ૨ અપાિય સયમ, ૩ તેઁમય સયમ, ૪ વાયુિય સયમ ૫ વનસ્પતિમાય સયમ ૬ યોિય સયમ, ૭ તેિય સયમ, ૮ ચક્રિદ્રિય સયમ, ૯ પચેન્દ્રિય સયમ ૧૦ પ્રેક્ષ્ય (જેતુ) સયમ, ૧૧ ઉપેક્ષ્ય સયમ, ૧૨ પ્રમાણના સયમ, ૧૩ અપહંસ્ય સયમ, ૧૪ મન સયમ, ૧૫ વચનસયમ, ૧૬ કાય સયમ આ ૧૭ અનસયમ

* આ બિઘત ૭૬ છે તેનુ લક્ષણ આ પ્રમાણે --

ભરનમનમણલહુગુચ, સઘપપસુ તદ્વા જઈં વસમે ।

સઘતત્કલરજમિય છદ ધિત્તિયગમત ॥ ૧ ॥

(ભરનમના લઘુર્ગુચ્ચ સપ્રદેસુ તયા યતિર્દશમે ।

સવપાદેષ્યન્ત્યાશ્ચરયમકિત તન્નિઘનકનામચ્છદ ॥)

અર્થાત --ભગણ, ગગણ, નગણ, ભગણ નગણ લુ ગુ સર્ પાંઆ ટોય, તેમ ન દશમે અક્ષરે પિત્રામ હોય, સર્ પાંના અત્યાદર ચમ-ગાના ટોય, તે બિઘત નામનો છદ નલણો આ ૭૬ને વશપત્રપતિ નામનો ૭ પગુ છે છે

તિથિવરપવત્તયં તમરયરહિયં,

ધીરજળથુઅચિઅં ચુઅકલિકલસં ।

સંતિસુહૃવવત્તયં તિગરણપયઓ,

સંતિમહં મહામુનિ સરણમુવળમે ॥૧૮॥ (લલિઅયં*)

[તીર્થવરપવર્તકં તમોરજોરહિતં,

ધીરજનસ્તુતાર્ચિતં ચ્યુતકલિકાલુષ્યમ્ ।

શાન્તિસુખપવર્તકં ત્રિકરણપ્રયતઃ,

શાન્તિમહં મહામુનિ શરણમુવળમે ॥ ૧૮ ॥]

ભાવાર્થ:—શીતળતાના ગુણો વડે નવીન શરદઋતુના પૂર્ણચંદ્ર પણ શ્રીશાંતિનાથની તુલનાને પામતો નથી, તેજના ગુણ વડે શરદ ઋતુને સૂર્ય પણ તેઓની તુલનાને પામતો નથી, સુંદરતાના ગુણવડે ઇન્દ્ર પણ તેઓની તુલનાને પામતો નથી અને દૃઢતાના ગુણ વડે સુમેરુ પર્વત પણ તે પ્રભુની તુલ્યતાને પામતો નથી એટલે પ્રભુના તે તે શીતલતાદિક ગુણો ચંદ્રાદિકથી અધિક છે. ઉત્તમ ધર્મતીર્થને સ્થાપનાર, અજ્ઞાન અને કર્મરજથી અથવા તમોગુણ અને રજોગુણથી રહિત, વિદ્વાન પુરુષોએ સ્તવેલા અને પૂજેલા, કલેશ અને મલિનતાથી રહિત એવા તથા શાંતિ અને સુખને આપનારા મહામુનિ શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મન, વચન અને કાયાના ત્રિકરણ યોગે સાવધાનપણે હું શરણ અંગીકાર કરું છું.—૧૭, ૧૮

વિળઓળયસિરરડઅંજલિરિસિગણસંથુઅં થિમિઅં,

વિવુહાહિવધળવડનરવડથુઅમહિઅચિઅં વહુસો ।

અરુગયસરયદિવાયરસમહિઅસપ્પમં તવસા,

ગયળંગળવિયરણસમુડઅચારણવંદિઅં સિરસા ॥૧૯॥ (કિસલયમાલા⁺)

* આ લલિતક નામનો છંદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

ટગણચડકં લહુગુરુ, પાયતિપ ટગણ તગણ ટગણદુગં ।

લહુગુરુ તુરિપ જાણહ, લલિયનામં ચ છંદમ્મિ ॥ ૧ ॥

(ટચતુષ્ક લઘુર્ગુરુશ્ચ પાદત્રિકે ટતટદ્વિકમ્ ।

લઘુર્ગુરુસ્તુર્યે જાનીહિ લલિતકનામ ચ ચ્છન્દઃ ॥)

અર્થાત્:—ટગણ ચાર, લઘુ, ગુરુ એમ ત્રણ પાદમાં આવે. અને ટગણ, તગણ, ટગણ એ, લઘુ અને ગુરુ એમ ચોથા પાદમાં આવે, તે લલિતક નામનો છંદ છે

+ આ કિસલયમાલા નામનો છંદ છે. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

ટપ્પણગં જલહુગુરુ, પત્તેયં સત્તવીસમત્તાઓ ।

કિસલયમાલાછંદં, જાણહ છંદમણુદિટ્ઠં ॥ ૧ ॥

અસુરગરુલપરિવિદિઅં, કિન્નરોરગનમસિઅં ।

દેવકોઢિસયસથુઅ, સમણસઘપરિવિદિઅ ॥૨૦॥ (સુમુહ૦)

અમય અણહ, અરય અરુય ।

અજિઅ અજિઅ, પયઓ પળમે ॥૨૧॥ (વિજ્ઞુવિલસિઅ*)

(ત્રિભિર્વિશેષકમ્)

[વિનયાવનતશિરોરચિતાઙ્ગલિક્ષિપિગ્ણસસ્તુત સ્તિમિત

વિવુધાધિપધનપતિનરપતિસ્તુતમહિતાચિત વહુશ ।

અચિરોદ્રતશરદિવાકરસમધિકસત્પ્રભ તપસા

ગગનાઙ્ગણવિચરણસમુદિતચારણવન્દિત શિરસા ॥ ૧૯ ॥

અસુરગરુલપરિવિદિત, કિન્નરોરગનમસ્યિતમ્ ।

દેવકોદીશતસસ્તુત અમણસઘપરિવન્દિતમ્ ॥ ૨૦ ॥

અમયમનઘમરતમરજમ્, અજિતમજિત, પ્રયત પ્રણમામિ ॥ ૨૧ ॥]

ભાવાર્થ - વિનયથી નમેલા મન્ત્ર પર અર્જુન કરીને મુનિઓના સમૂહે જે પ્રભુની સ્તુતિ કરી છે, જેઓ કદાપિ ચલાયમાન થતા નથી, દેવેન્દ્રોએ, કુમેર વગેરે દિક્ષપાળોએ અને ચક્રવર્તીઓએ જેઓની સ્તુતિ કરી છે, યાયાવડે જેઓને નમન્દાર કર્યા છે અને પુષ્પાદિક વડે જેઓની પૂજા કરી છે, જેઓ તપ વડે તરફાળ ઉદય પામેલા શરદઋતુના સૂર્યથી પણ અધિક ક્રાંતિવાળા છે, આકાશને વિષે વિચિત્રવાના ક્રમથી એકઠા થએલા આરણ્ય

(ટપશ્ચક્ર જગણો લહુર્ગુરુશ્ચ પ્રત્યેક સપ્તવિંશતિમાત્રા ।

વિસલયમાલાનામચ્છન્દસ્યુદ્દિષ્ટ છન્દ ।)

અર્થાત્—ટગણ પાંચ, જગણ ૧૬, લધુ અને ગુરુ પ્રત્યેક પાંચમા આવે અને સપ્તારીશ માત્રા હોય, એ પ્રતિ વિનયમાલા વિષે જાહેર ઉદ્દેશ છે

• આ સુમુખ નામનો ૭૮ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

લઘુચતુર્ગુણલહુર્ગુરુ, તદુગ લહુર્ગુરુપગણલહુર્ગુણા ।

ચતુર્ગુણો લહુર્ગુરુ તેરકલ સઘઓ સુમુહછન્દ ॥ ૧ ॥

(લઘુરૂપચદ્વિક ટગણો લઘુર્ગુરુશ્ચ તદ્વિક લઘુર્ગુરુ પટલઘુર્ગુરુ ।

ચદ્વિક ટગણો લઘુર્ગુરુશ્ચ ત્રયોદશમાત્રા સઘપુ સુમુખચ્છન્દ ॥)

અર્થાત્—૧ગુણા યગણ બે, ટગણ, લધુ અને ગુરુ, તગણ બે, લધુ અને ગુરુ પગણ ટગણ, યધુ અને ગુરુ યગણ બે, ટગણ લધુ અને ગુરુ એ પ્રમાણે ચારે પાંચ અનુક્રમે જાણવા સર્વ પાંચમા તેર તેર માત્રા હોય તે સુમુખ નામનો ૭૮ જાણવો

* આ ત્રિવિદિનિમિત નામનો ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

દુલ્લહુર્ગુરુદુલ્લહુર્ગુરુ પત્તેય વિજ્ઞુવિલસિઅ છન્દ ।

(લઘુદ્વિક ગુરુલઘુદ્વિક ગુરુશ્ચ પ્રત્યેક વિષુદ્ધિલસિત છન્દ ।)

અર્થાત્—બે લધુ ને એક ગુરુ, બે લધુ ૧ એ ગુરુ એમ ત્રે પાંચમા હોય તે ત્રિવિદિલસિન ૭ જાણવો

મુનિઓએ મસ્તક નમાવી જેઓને વંદન કર્યું છે, અસુરકુમાર અને સુવર્ણકુમારોએ જેઓને સમગ્ર રીતે વંદના કરી છે, કિન્તર અને નાગકુમારોએ જેઓને નમસ્કાર કર્યા છે, સેંકડો કરોડ દેવો જેઓની સ્તુતિ કરે છે, શ્રમણસંઘ-સાધુઓનો સમુદાય જેઓને નિરંતર વંદન કરે છે, જેઓ ભયરહિત, પાપરહિત, આસક્તિ રહિત અને રોગ રહિત છે, તથા જેઓ બાહ્ય આભ્યંતર શત્રુથી કદાપિ જતાયા નથી, તેવા શ્રીઅજિતનાથ સ્વામીને હું આદરપૂર્વક પ્રણામ કરું છું. ૧૯-૨૦-૨૧.

આગયા વરવિમાણદિવ્વકળગ—

રહતુરયપહકરસર્પહિં હુલિઅં ।

સસંભમોઅરણવશુભિયલુલિયચલ—

કુંડલંગયતિરીડસોહંતમઝલિમાલા ॥ ૨૨॥ (વેદૂઢઓ⁺)

જં સુરસંઘા સાસુરસંઘા વેરવિઝ્ઞા અત્તિસુઝ્ઞા,

આયરભૂસિઅસંભમપિડિઅસુટ્ટુસુવિમ્હિઅસન્નવલોઘા ।

ઉત્તમકંચનરયણપરુવિયમાસુરભૂસણમાસુરિઅંગા,

ગાયસમોણયમત્તિવસાગયપંજલિપેસિયસીસપ્પામા ॥ ૨૩॥ (રયણમાલા⁺)

વંદિઝ્ઞા ધોઝ્ઞા તો જિણં, તિગુણમેવ ય પુણો પયાહિણં ।

પણમિઝ્ઞા ય જિણં સુરાસુરા, પમુદ્ધા સમવણાં તો ગયા ॥ ૨૪॥ (ચિત્તયં⁺)

• આ વેદુટક નામનો જદ પ્રથમના વેદુટક કરતા જુદો છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે.—

તદુટ્ઠચઝટો તતિગં, લઘુગુરુપટ્ટુદ્ધિદુગુરુગા વેદો ।

(તદ્વિકટચતુષ્કતટાઃ તત્રિકં લઘુગુરુ પટ્ટવિકં ગુરુદ્વયં વેદુકઃ ।)

અર્થાત્—ત ગણુ એ, ટ ગણુ ચાર, ત ગણુ, ટ ગણુ (અહીં બીજો ટ ગણુ આવવો જોઈએ. તેમ આવે તો જ માત્રાઓ મળતી આવે છે તેથી ‘તચ્ચ ટૌ ચ’ એવો સમાસ કરવો.) ત ગણુ ત્રણ, લઘુ, ગુરુ, પ ગણુ, ટ ગણુ એ અને ગુરુ એ હોય તે વેદુટક જદ બનણવો.

+ આ રયણમાલા જદ છે, તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

પઢમે ટદુગુરુ પવં, સેસેસુ ટસન્તગુરુદુગં અંતિ ।

પત્તેયં વત્તીસં, મત્તાઓ રયણમાલાય ॥ ૧ ॥

(પ્રથમે ટો ગુરુદ્વિકં ચૈવં શેપેસુ ટસન્તકં ગુરુદ્વિકં ચાન્તે ।

પ્રત્યેકં દ્વાત્રિશન્માત્રા રત્નમાલાયામ્ ॥)

અર્થાત્—પહેલા પાદમા પ્રથમ એક ટ ગણુ પછી એ ગુરુ એમ ચાર વખત આવે અને બાકીના પાદમા સાત ટ ગણુ અને અંતે એ ગુરુ હોય, પ્રત્યેક પાદ બત્રીશ માત્રાવાળો હોય તે રયણમાલા જદ કહેવાય છે.

• આ ક્ષિપ્તક જદ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે.—

પગણો ટદુગં ગુરુગો, પત્તેયં ચિત્તયમ્મિ હંદમ્મિ ।

ત મહામુનિમહ પિ પજલી, રાગદોષમયમોહવર્જિત ।

દેવદાનવનરિન્દવદિત, સતિમુત્તમમહાતપ નમે ॥૨૫॥ (સિત્તપ)

[આગતા વરવિમાનદિવ્યક્ષ્મકરચતુરંગસઘાતશૈ શીઘ્ર ।

સસધ્રમાવતરણમુખિતલુલિતચલકુણ્ડલાદ્વકીરીટશોભમાનમૌલિમાલા ॥વેષ્ટક ॥

ય સુરસઘા સાસુરસઘા વૈરવિયુક્તા મક્કિસુયુક્તા,

આદરભૂપિતસધ્રમપિણ્ડિતસુપ્તસુપ્તિસ્મિતસર્વલૌઘા

ઉત્તમકાશ્ચનરત્નપ્રરૂપિતભાસુરભૂષણભાસુરિતાલા,

ગાત્રસમવનતમકિવશાગતપ્રાન્નજલિપ્રેપિતશીર્ષપ્રણામા ॥ રત્નમાલા ॥

વન્દિત્વા સ્તુત્વા તતો જિન, ત્રિગુણમેવ ચ પુન પ્રવક્ષિણમ્ ।

પ્રણમ્ય ચ જિન સુરાસુરા, પ્રમુદિતા સ્વમયનાનિ તતો ગતા ॥ ક્ષિપ્તકમ્ ॥

ત મહામુનિમહમપિ પ્રાન્નજલિ, રાગદ્વેષમયમોહવર્જિતમ્ ।

દેવદાનવનરેન્દ્રવદિત, શાન્તિમુત્તમમહાતપસ નમામિ ॥ ક્ષિપ્તકમ્ ॥ ।

ભાવાર્થ—દેવો તથા અમુકે યેષ્ટ વિમાન, દિવ્ય સુવર્ણના રથ અને અશ્વના મમ્બૂહ લઈને શીઘ્રપણે આવે છે, તે વખતે મહામ મહિત એટલે ઉતાવળથી ઉતરતા હોય પામીને ડાલતા અને ચચળ એવા કુડળ, બાનુબધ, મુગટ અને શોભતી મુગટની માળાઓ છે જેમની એવા, તથા વૈરવલાવ રહિત એવા, લક્ષિતએ ડરીને મહિત એવા, તથા આદરથી બાહ્ય અલકારોથી ભૂષિત થએલો અને ઉતાવળથી એટલો થએલો તથા અત્યંત વિશ્વમય પામેલો મર્વ ગજ અશ્વાદિક મૈન્યનો મમ્બૂહ છે જેમનો એવા, તેઓના શરીરે ઉત્તમ સુવર્ણ અને દેહીધ્યમાન અલકારોથી મુશોભિત દેખાય છે, તથા તેઓ શરીરથી નમ્ર થઈ લક્ષિતથી હાથ જોડી મસ્તકવડે ગાતિનાથ પ્રભુને વદન કરે છે આ રીતે તે દેવો તથા અમુકે જેઓને વાદી, સ્તુતિ કરી અને ત્રણ પ્રક્ષિણા પૂર્વક ફરી વાદીને હૃદય પામતા પોતાને સ્થાને બેસે છે, તે જિનેશ્વર મુનિઓના મેટા પરિવારવાળા છે, રાગ, દ્વેષ, લય અને મોહને છૂતનાર છે, તેઓને દેવેદ, દાનવેદ અને નરેદ્રો નિરત નમન કરે છે, તથા તેઓ ઉગ્ર તપશ્ચા ડરનાગ છે, તેવા તે આગાતિનાથ પ્રભુને હુ પણ હાથ જોડીને નમુ છુ-વદન કરુ છુ-૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫

(પટદિકગુરવ પ્રત્યેક ક્ષિપ્તકે છન્દસિ ।)

અર્થાત્—૫ ગણ ૮ ગણ બે, અને એક ગુરુ લેખ પાઠ્યા હોય, તે ક્ષિપ્તક નામનો ૭૬ કટેવાય છે

• આ ક્ષિપ્ત નામનો વિનક્ષણ ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

રત્નરલગા પત્તેય સિત્તપહ્લદમ્મિ યા જાણ ।

(રત્નરલગા પ્રત્યેક ક્ષિપ્તકચન્દસિ યા જાનીદિ ।)

અર્થાત્—અથવા ૨ ગણ ન ગણ ૨ ગણ લગુ અને ગુરુ પ્રત્યે પા મા હોય તે ક્ષિપ્ત ૭૬ બીને બળુવો ગ્યોહતા ૭૦ પણ આ પ્રમાણે હોય છે

આ શ્લોકોના ભાવ પરથી તૈયાર થએલી પ્રતિકૃતિઓ માટે જીવો ચિત્ર નં. ૧૬૮ તથા ચિત્ર. નં. ૧૬૯. ચિત્ર. નં. ૧૬૮ માં ચિત્રકારે દેરીની અંદર શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુની મૂર્તિ અજિતનાથ પ્રભુની મૂર્તિના બદલે આંગી સહિત રજી કરેલી છે. કારણ કે પ્રભુની પદાંઠીની નીચે હાથીના બદલે હરણનું લાંછન ચીતરેલું છે. પ્રભુની જમણી બાજુ એક ભક્ત પુરુષ જમણા હાથમાં પૂજનની વાટકી રાખીને ડાબો હાથ પ્રભુ તરફ ઉંચો કરીને ઊભેલો છે. ચિત્રકારે તેના માથે મુગટ પહેરાવેલો છે તે ચિત્રકારનું જૈન રીતિરિવાજનું અજ્ઞાન સૂચવે છે. કારણ કે મંદિરમાં દાખલ થયાં પછી મુગટધારીઓ માથેથી પ્રભુના વિનયની ખાતર મુગટ ઉતારીને મંદિરમાં દાખલ થવાનું જૈન શાસ્ત્રકારોનું વિધાન છે, વળી તેના જમણા હાથમાં પૂજનની વાટકી આપીને તથા ડાબો હાથ ઉંચો બતાવીને પણ પોતાની અસત્તા ચિત્રકારે બતાવેલી છે; કારણ કે પૂજન હમેશાં જમણા હાથથી જ કરવાનું અને પૂજનની સામગ્રી ડાબા હાથમાં પકડી રાખવાનું વિધાન છે; પ્રભુની ડાબી બાજુએ એક ભક્ત સ્ત્રી પોતાના જમણા હાથમાં કૂલનો ભરેલો થાળ અને ડાબા હાથમાં એક કૂલ પકડીને પ્રભુના મસ્તક પર ચઢાવવાની તૈયારી કરતી હોય તેવો ભાવ ચિત્રકારે તેણીનો જમણો હાથ કૂલ સાથે ઉંચો ચીતરીને રજી કર્યો છે. પ્રભુની બેઠકની નીચે અને ગર્ભદ્વારની બહારના રંગ-મંડપના ભાગમાં ચાર હાથવાળા એક દેવની આસન પર બેઠેલી આકૃતિ ચીતરેલી છે, દેવના ઉપરના ઉંચા કરેલા જમણા હાથમાં તલવાર અને ડાબા હાથમાં ચક્ર જેવું કોઈક શસ્ત્ર તથા નીચેના બંને હાથમાં કમલના ફૂલ છે. દેવની પાછળના ભાગમાં ચામર ધરનારી એક સ્ત્રી ચામર વીંઝતી ઊભી રહેલી છે તથા દેવની સન્મુખ બે સ્ત્રીઓ બંને હસ્તની અંજલિ જોડીને ઊભી રહેલી છે.

ચિત્ર નં. ૧૬૯ માં ઉપરના ભાગમાં સમવસરણમાં પ્રભુ બેઠેલા છે અને સમવસરણની બંને બાજુએ એકેક પુરુષ બંને હાથની અંજલિ જોડીને નમ્ર ભાવે ઊભેલો દેખાય છે, ચિત્રની નીચેના ભાગમાં ચિત્રની જમણી બાજુએથી સાત સૂંઢવાળા ઐરાવત હસ્તી પર આરૂઢ થઈને દેવેન્દ્ર પ્રભુની સન્મુખ આવતા દેખાય છે, દેવેન્દ્રની આગળ હાથી પર બેસીને હાથમાં ધ્વજ પકડીને તથા ઘોડા પર સ્વાર થઈને બીજા દેવો અને પગે ચાલતા પદ્ધતિ દેવો ચાલીને સમોવસરણ તરફ જતાં દેખાય છે. આ બંને ચિત્રો પણ અગાઉના ચિત્રના સમયમાં ચીતરાએલાં અને એક જ હસ્તલિખિત પોથીમાંથી રજી કરેલાં છે.

અંવરંતરવિઆરણિઆહિં, લલિઅહંસવહુગામિણિઆહિં ।

પીણસોણિથળસાલિણિઆહિં, સકલકમલદલલોઅણિઆહિં ॥૨૬॥ (દીવયં*)

* આ દીપક નામનો છંદ છે. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

ચિત્તયછદં ચડપયજમિયં દીપયમહવ મંડિલનામં ॥

(ચતુર્થ પાદેષુ યમકિતં ક્ષિપ્તકં છન્દો દીપકમથવા મંડિલનામં ॥)

પીણનિરતરથનભરવિણમિઅગાયલઆહિ,
મણિફલ્ગવપસિદિલમેહલસોહિઅસોણિતઢાહિ ।
વરચિવિણિનેરસતિલયવલયવિભૂસણિઆહિ,
રહરુરચરમણોહરસુદરદસણિઆહિ ॥૨૭॥ (ચિત્તક્ષરા+)

દેવસુદરીહિ પાયવદિઆહિ વદિઆ ય જસ્સ તે સુવિક્ષમા કમા,
અપ્પણો નિઢાલઅહિ મઢણોઢ્ઢુણપ્પગારઅહિ કેહિ કેહિ (વિ) વી ।
અગતિલયપત્તલેહનામઅહિ ચિલ્લઅહિ સગયગયાહિ,
મત્તિસનિત્તિદ્વવદનાગયાહિ હુતિ તે વદિઆ પુણો પુણો ॥૨૮॥ (નારાયણો*)

[અરારાતરવિચારિણીમિ લલિતહસવધૂગામિનીમિ ।
પીનથોળીસ્તનશાલિનીમિ સકલકમલદલોચનિકામિ ॥
પીનનિરત્તરસ્તનભરવિનમિતગાત્રલતામિ,
મણિકાશ્વનપ્રશિચિલમેહલાશોભિતથોળીતટામિ ।
ઘરકિલ્લિણીનૂપુરસત્તિલકચલયવિભૂષણામિ,
રતિકરચતુરમનોહરસુન્દરદર્શનિકામિ ॥]

અર્થાત્—ચારે પાદને વિશે યમક હોય એ ક્ષિપ્તક એટલે દીપક ૭૬ ભણુવે, અથવા આ ૭૬નું નામ મડિન પણ છે

+ આ ચિત્રાક્ષર ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

ટપ્પણગ દોનિ ગુરુ, પદમે તુરિય ય ટછગગુરુપગો ।
હુતિય ચડપયજમિય, જાણહ ચિત્તક્ષર છદ ॥ ૧ ॥
(ટપ્પક ગુરુદ્વય પ્રથમે તુર્યે ચ દ્વિતીયત્રીયે ચ ટપ્પક ।
ગુરુશ્ચૈકશ્ચતુષ્પયા યમકિત છદો ચિદ્ધિ ચિત્રાક્ષરામિતિ)

અર્થાત્—પહેલા અને ચોથા પાદના પાય ૮ ગણ અને બે ગુરુ આવે તથા બીજા ત્રીજા પાદના ૭ ૮ ગણ અને એક ગુરુ હોય, ચારે પાદના યમકવાળા હોય તે ચિત્રાક્ષર ૭૬ ભણુવે

* આ બીજો નારાયક ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

ચગણેગારસગુરુગો, ચડવસ ચગણા ય નગણ સોલસ વા ।
ટગણો ચગણા તિન્નિડ, અઘર નારાયણદગ જાણ ॥ ૧ ॥
(પકાદશ ચગણા ગુરુશ્ચતુર્દશ ચગણા નગણ પોહદા ।
ચગણા ટગણ ત્રયશ્ચગણા રત્યપર નારાયકચ્છદો વિદ્ધિ ॥)

અર્થાત્—અચાર ૨ ગણ ગુરુ, ચૌદ ૨ ગણ, ન ગણ, સોગ ૨ ગણ ૮ ગણ, ત્રણ ૨ ગણ એ પ્રમાણે બીજો નારાયક ૭૬ ભણુવે

તમહં જિણચંદં, અજિઅં જિઅમોહં ।

ધુયસન્વકિલેસં, પયઓ પ્ણમામિ ॥૨૯॥ (નંદિઅયં*)

[દેવસુન્દરીભિઃ પાદવૃન્દિકાભિર્વન્દિતૌ ચ યસ્ય તૌ સુવિક્રમૌ ક્રમૌ,
આત્મનો લલાટકૈમ્પેઢનચનાપ્રકારકૈઃ કૈઃ કૈરપિ ।

અપાઙ્ગતિલકપત્રલેખનામકૈર્દીપ્યમાનૈઃ સંગતાઙ્ગકાભિઃ,

ભક્તિસન્નિવિષ્ટવન્દનાગતાભિર્મયતઃ તૌ વન્દિતૌ પુનઃ પુનઃ ॥

તમહં જિનચન્દ્રં અજિતં જિનમોહમ્ । ધૂતસર્વક્લેશં પ્રયતઃ પ્રણમામિ ॥]

ભાવાર્થઃ—આકાશમાં વિચરનારી, મનોહર એવા હંસ પક્ષીની સ્ત્રીઓ એટલે હંસીના જેવી ગતિવાળી, પુષ્ટ એવા કટિપ્રદેશ અને સ્તનો વડે કરીને શોભતી, સંપૂર્ણ કમલની પાંખડી જેવા લોચનવાળી એટલે વિકસ્વર કમળના પત્ર જેવા નેત્રવાળી, પુષ્ટ અને આંતર રહિત ગાઢ-સ્તનના ભારવડે નમેલી છે શરીરરૂપી લતા જેમની એવી, જેમના કટિપ્રદેશ ઉપર મણિ અને સુવર્ણની શિથિલ એવી મેખલા શોભી રહી છે એવી, શ્રેષ્ઠ ધુધરીઓ અને ઝાંઝર અથવા ધુધરીઓવાળા ઝાંઝર, ઉત્તમ તિલક અને કંકણ વગેરે આભૂષણો વડે જેઓ અત્યંત શોભાયમાન છે એવી, જેમના શરીરનું દર્શન પણ સ્વજનના મનને હરણ કરનાર અને સુંદર છે, શરીરના વિષે ધારણ કરેલા અલંકારોના કિરણોના સમૂહથી જેઓ શોભાયમાન છે એવી, [તથા] દેહીખ્યમાન અપાંગ એટલે નેત્રમાં રહેલ અંજન, તિલક અને પત્રલેખ એટલે કસ્તુરી વગેરે દ્રવ્યોથી કપોળ પર કરેલી પીળ-લેપની અપૂર્વ રચના વડે જેમનાં અંગો યુક્ત છે એવી દેવાંગનાઓએ પોતાના લલાટવડે પ્રભુના સુંદર ગતિવાળા બે ચરણોને વારંવાર વદન કરેલુ છે, તેવા મોહને છતનાર અને સર્વ કલેશનો નાશ કરનાર અને સામાન્ય કેવળીને વિષે ચંદ્ર સમાન એવા શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુને હું બહુ-માનપૂર્વક પ્રણામ કરું છું. ૨૬-૨૭-૨૮-૨૯.

થુઅવંદિઅસ્સા રિસિગ્ગદેવગ્ગેહિં, તો દેવવહુહિં પયઓ પ્ણમિઅસ્સા ।

જસ્સજગુત્તમસાસણઅસ્સા, સત્તિવસાગયપિંડિઅયાહિં ।

દેવવરચ્છરસાવહુઆહિં, સુરવરરૂગ્ગપંડિઅયાહિં ॥૩૦॥ માસુરયં- ॥

* આ નંદિતક ૭૬ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

દુલહં ગુરુ દુલહં ગુરુ ગુરુ ય સવ્વેસુ નંદિયં છંદં ॥

(લઘુદ્વયંગુરુલ્લઘુદ્વય ગુરુર્ગુરુશ્ચ સર્વેપુ પાદેપુ નન્દિતં છંદઃ ॥)

અર્થાત્—બે લઘુ, ગુરુ, બે લઘુ, ગુરુ, સર્વ પાદમાં આવે તે નંદિતક ૭૬ બાળુવો.

— આ ભાસુરક નામનો ૭૬ છે. તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે —

તગ્ગો પગ્ગો તગ્ગો, ટટટટટગ્ગો ગુરુ પટટુ ગુરુગો ।

વારસ ટગ્ગા સુજઈ, માસુરયં જાણમણુપાસં ॥ ૧ ॥

वससद्दत्तितालमेलिए तितुवखराभिरामसदमीसए कए अ,
सूइसमाणणे अ सुद्वसज्जगीअपायजालघटिआहिं ।
वलयमेहलाकलावनेउराभिरामसदमीसए कए अ,
देवनट्टिआहिं हावभावनिबमप्यगारएहिं ।
नच्चिऊण अंगहारएहिं वटिआ य जसस ते सुबिक्कमा कमा,
तय तिलोयसव्वसत्तसतिकारय पसतसव्वपाय—
दोसमेस ह नमामि सतिमुत्तम जिण ॥३१॥ नारायओ ०

[स्तुतवन्दितरुस्य ऋषिगणदेवगणे, ततो देवचक्षुभिः प्रयतः प्रणमितस्य ।
यस्य जगदुत्तमशासनस्य भक्तिप्रशागतपिण्डितकामि ।
देववराप्नरोयहुकामि, सुरधररतिगुणपण्डितकामि ॥
यशश-दत्तन्धीतालमिलिते त्रिपुङ्कराभिरामशब्दमिश्रके कृते च,
श्रुतिसमानने च शुद्धसज्जगीतपादजालघण्टिकामि ।
बलयमेरुलालाफलापनूपुराभीरामशब्दमिश्रके इते च,
देवनर्तकीभिः हाराभासविभ्रमप्रकारके नर्तित्वाङ्गहारकैः ।
वन्दितौ च यस्य तौ सुविजयौ क्रमो तत्र
त्रिलोकसर्वसत्त्वशाक्तिकारक प्रशान्तसर्वपाप-
क्षोभमेघोऽहं नमामि शान्तिमुत्तमं जिनम् ॥]

ભાવાર્થ—જે પ્રભુ પ્રથમ ઋષિઓ અને દેવોથી સ્તુતિ તથા વદન કરાએલા છે, અને ત્યારપછી દેવાગનાઓએ આદરથી નમસ્કાર કરાએલા છે, તથા જેઓની મક્તિ આપ્યા વગરતે મુક્તિ પમાડ તેવી છે અને જેઓનું ગામન મર્યોત્તમ છે, તથા જેઓના પગક્રમ વાળા બે ચન્પોને લક્ષિતા વગથી આવીને જોડત થએલી નૃત્ય ડગનાર તથા વાદ્ય વગાડનાર એવા શ્રેષ્ઠ દેવો તથા નૃત્યમા કુવળ એવી અપ્સરાઓથી યુક્ત થએલી અને દેવો માથે

(तपतटतटतटगणगुरुपट द्विकगुग्गुला ।

टगणा द्वादश सुयति सानुप्रास च भागुरक जानीहि ॥

અર્થાત—ત ગણ પગણ તગણ દગણ, તગણ દગણ, તગણ, દગણ ગુરુ, પગણ દગણ બે, ગુરુ, પાર દગણ એ પ્રકારે સુધતિ અને અપુખ્ત ગદિત લામુર- ૭ જાણીયો.

૦ આ બીજા નાગચંદ્ર ૭૯ છે તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે—

तेरस चगणा नगणो, नव चा नगणो य तीस चा गुरगो ।

चगण द्वारस पव, अत्र नारायणदय जाण ॥ १ ॥

(त्रयोदश चगणा नगणा नव चा ताणश्च त्रिंशच्चा गुरुः ।

अष्टादश चा एवमपर नाराचच्छ दो जानीहि ॥)

અથાત્--નેર ચાલુ ગણ ના ચાલુ નગા। પીગ ચનગ, ગુરુ, તથા અગ ચાલુ આવે, તે બીજો નારાય ઇ જાણો।

રતિકીડા કરવામાં કુશળ એવી દેવની નર્તકીઓએ હાવભાવ અને વિભ્રમના પ્રકારવાળા અંગના વિદ્યેષે કરીને નૃત્ય કરવા પૂર્વક વંદના કરી છે, કે જે નૃત્ય વળતે વાંસળીને શબ્દ, વીણાનો સ્વર અને પટહાદિકનો તાળ મેળવવામાં આવ્યો હતો, ત્રિપુષ્કર (એક સુખવાળા અને બે સુખવાળા વાજિત્રો મળીને ત્રણ સુખવાળા) વાજિત્રનો મનોહર શબ્દ મિશ્ર કરવામાં આવ્યો હતો, હરેક પ્રકારના શબ્દ સાંભળી શકાય તેમ સર્વના કાન સાવધાન થયા હતા, ષડ્જ સ્વરવડે શુદ્ધ ગીત ગાતાં યગમાં બાંધેલી ધુધરીઓના શબ્દથી નૃત્યાદિકની સંભાવના કરવામાં આવતી હતી, તથા જે નૃત્ય કંકણ, કટિમેખલા (કંદોરો), કલાપ અને નૂપુર (ઝાંઝર)ના મનોહર શબ્દથી મિશ્ર હતું. તે ત્રણ જગતના સર્વ પ્રાણીઓને શાંતિ કરનાર અને પાપ, દ્વેષ વગેરેથી મુક્ત થએલા ઉત્તમ એવા શ્રીશાંતિનાથ જિનેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું-૩૦-૩૧

આ શ્લોકોના ભાવપરથી તૈયાર કરેલી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં. ૧૭૦. ચિત્રકારે ચિત્રમાં દેરીની અંદર અગાઉના ચિત્રની માફક ભૂલથી શાંતિનાથની જગ્યાએ અજિતનાથની મૂર્તિ આંગી સહિત રજુ કરેલી છે. કારણ કે પ્રભુની પલાંડીની નીચેના ભાગમાં હરણના બદલે હાથીનું લાંછન ચીતરેલું છે. પ્રભુની જમણી બાજુ બે હાથની અંજલિ જોડીને બે ઢીંચણ જમીનને અડાડીને એક સુગટબદ્ધ ભક્ત પુરુષ બેઠેલો છે, જે દેવોએ પ્રભુની કેવી રીતે સ્તુતિ કરી હતી તેનો ખ્યાલ આપે છે, પ્રભુની ડાબી બાજુએ બંને હાથમાં કૂલની માળા પકડીને એક સ્ત્રી બેસેલી છે, તે આકૃતિ દેવાંગનાઓએ કેવી રીતે પ્રભુની સ્તુતિ તથા પૂજા કરી હતી તેનો ખ્યાલ આપવાનો ચિત્રકારનો આશય રજુ કરે છે. ચિત્રની નીચેના ભાગમાં ચાર વાદ્ય વગાડનારા પૈકી બે દેવો બંને હાથે ઢોલ વગાડે છે અને બે દેવો બંને હાથે ઝાંઝ જેવાં કાંઈક વાજિત્ર વગાડે છે અને સાથે સાથે નાચતા જાય છે. તથા વચમાં બે નર્તકીઓ નૃત્ય કરતી દેખાય છે.

છત્તચામરપડાગજૂઅજવમંડિઆ, જયવરમગરતુરયસિરિવચ્છસુલંછણા ।

દીવસમુદ્દમંદરદિસાગયસોહિઆ, સત્થિઅવસહસીહરહચક્કવરંકિઆ ॥૩૨॥ (લલિઅયં^૧)

સહાવલટ્ટા સમપ્પહટ્ટા, અદોસદુટ્ટા ગુણેહિં જિટ્ટા ।

પસાયસિટ્ટા તવેણ પુટ્ટા, સિરીહિં ઇટ્ટા સિસીહિં જુટ્ટા ॥૩૩॥ (વાળવાસિઆ^૨)

^૧ આ લલિતક છંદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે.—

ચરણો ટગણચઙ્ક, ગુરુ તહા લલિઅયં અવરં ॥

(ચગણપ્પચતુષ્કં ગુરુશ્ચ તથા લલિતકમપરં)

અર્થાત્—એક ચગણ, પછી ચાર ટગણ ત્યાર પછી એક ગુરુ એમ ચારે પાદમાં હોય એ બીજો લલિતક છંદ બાણવો.

^૨ આ વાનવાસિકા છંદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે.—

તે તવેણ ધુઅસવ્વપાપયા, સવ્વલોઅહિઅમૂલપાપયા ।

સયુઆ અજિઅસંતિપાપયા, હુંતુ મે સિપ્પહાણ દાયયા ॥૩૪॥ (અપરાતિકા+)

[છત્રચામરપતાકાયૂપયવમણ્ડિતા ધ્વજવરમસ્તુરગશ્રીવત્સસુલાચ્છના ।

દ્રોપસમુદ્રમદરવિગ્ગાજગોમિતા, સ્વસ્તિકવૃપમસિંહરથચક્રવરાર્દિતા ॥

સ્વભાવલણા સમપ્રતિષ્ઠા, અદોષદુષ્ટા ગુણેર્જ્યેષ્ઠા ।

પ્રસાદશ્રેષ્ઠા તપસા પુષ્ટા, ધીમિરિષ્ટા ઋષિમિર્જુષ્ટા ॥

તે તપસા ધુત્તસર્વપાપકા, સર્વલોકહિતમૂલપ્રાપકા ।

સસ્તુતા અજિતશાન્તિપાદા, ભવન્તુ મે શિવસુપાના દાયકા ॥]

ભાવાર્થ —જેઓ છત્ર, ચામર, પતાકા, યજ્ઞસ્તલ અને જવના લક્ષણો વડે શોભે છે, જેઓ શ્રેષ્ઠ ધ્વજ, મગર, અશ્વ અને શ્રીવત્સના સુદર લાછન (ચિહ્ન)વાળા છે, જેઓ દ્રીપ, સમુદ્ર, મેરુપર્વત અને દિગ્ગજના ચિહ્નવડે શોભાયમાન છે, જેઓ સ્વસ્તિક, વૃષભ, સિંહ, રથ અને શ્રેષ્ઠ ચક્રના ચિહ્નવાળા છે, જેઓ સ્વભાવથી જ સુધર છે, જેઓ મમતાની ભૂમિ પર પ્રતિષ્ઠિત છે, જેઓ રાગાદિક દોષવડે દૂષિત થયા નથી, જેઓ જ્ઞાનાદિ ગુણો વડે ભોટા છે, જેઓ રાગાદિક મળના અભાવને લીધે નિર્મળતાવડે શ્રેષ્ઠ છે, જેઓ તપવડે પુષ્ટ છે, જેઓ લક્ષ્મીવડે પૂજિત છે, જેઓ મુનિઓવડે મેવાયેલા છે, જેઓએ તપસ્યાવડે સર્વ શુભાશુભ કર્મનો નાશ કર્યો છે, જેઓ સર્વ લોકના હિતના-મોક્ષના મૂળરૂપ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રને પ્રાપ્ત કરાવનાર છે તથા જેઓ સમ્યક્ પ્રકારે સ્તુતિ કરાએલા છે તે શ્રીઅજિતનાથ તથા શાંતિનાથ પ્રભુ અને મોક્ષસુખના આપનાર થાઓ-૩૨-૩૩-૩૪

एव तवयलविउल, धुअ मए अजिअसतिजिणजुअल ।

ववगयकम्मरयमल, गइ गय सासय विउल ॥३५॥ गाहा ॥

[पव तपोबलविपुल, स्तुत मयाअजितशान्तिजिनयुगल ।

व्यपगतकर्मरजोमल, गति गत शाश्वती विपुलाम् ॥]

ભાવાર્થ —આ પ્રમાણે તપના બળથી ભોટા, નાશ પામ્યા છે જ્ઞાનાવસ્થાદિક આઠ

उचउक्को नववारसलहुहिं सा घाणवासिमा ॥

उचउष्क नवमी द्वादशी च लघुना मात्रा सा घाणवासिका ॥)

અર્થાત્—૮ગણ ચાર, તેમા નવમી અને બારમી માત્રા લઘુ હોય, એ પ્રમાણે ચાર પાંચ હોય તે વાનરાસિમા ૭૬ હોય છે

+ આ અપરાતિકા ૭૮ લક્ષણ આ પ્રમાણે છે —

मडकलरगणो लहुगुरु, सवइ तइ घरतिमा होइ

(अष्ट मात्रा रगणो लघुगुरुश्च सत्रत्र तथाअपरांतिका भवति)

અર્થાત્—આ માત્રા, ૨ ગણ ૮, ૯, લઘુ અને ગુરુ સર્વ પાંચા હોય તે અપરાતિકા ૭૬ લક્ષણો

કર્મ મલ જેઓના એવા, અથવા અત્યંત નાશ પામ્યો છે કર્મનો પ્રવાહ જેમનો એવા, તથા શાશ્વતી અને વિસ્તારવાળી મોક્ષરૂપ ગતિને પામેલા એવા શ્રીઅજિતનાથ અને શાંતિનાથ નામના જે જિનેશ્વરોની મેં સ્તુતિ કરી છે—૩૫

તં बहुगुणप्पसायं, सुखसुहेण परमेण अविसायं ।

નાસેડ મે વિસાયં, કુણડ અ પરિસા વિ અ પ્પસાયં ॥૩૬॥ ગાહા ॥

[તત્ बहुगुणप्रसादं मोक्षसुखेन परमेणाविपादम् ।

नाशयतु मे विपादं करोतु च पर्पदपि च प्रसादम् ॥]

ભાવાર્થ:—જ્ઞાનાદિક પુષ્કળ ગુણોની નિર્મળતાવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ એવા મોક્ષસુખવડે વિષાદ રહિત એટલે વિકળતા રહિત તે જાને જિનેશ્વરો મારા ખેદનો અથવા દુઃખનો નાશ કરનારા થાઓ, તથા આ સ્તવનને સાંભળનાર સભા પણ પ્રસાદને કરે એટલે મારા વચનના ગુણતું અહણુ અને દોષના ત્યાગરૂપ મહેરબાની કરે—૩૬

તં मोएउ अ नंदि, पावेउ अ नंदिसेणमभिनंदि ।

પરિસા વિ અ સુહનંદિ, મમ ય દિસડ સંજમે નંદિ ॥૩૭॥ ગાહા ॥

[તત્ मोदयतु च नन्दि प्रापयतु च नन्दिपेणमभिनन्दिम् ।

पर्पदोऽपि च सुखनन्दि मम च दिशतु संयमे नन्दिम् ॥]

ભાવાર્થ:—તે જાને (શ્રીઅજિતનાથ તથા શ્રીશાંતિનાથ) પ્રભુ લોકોને હર્ષ આપો, નંદિષેણ [સ્તવનના કર્તા]ને સમસ્ત પ્રકારે આનંદ આપો, શ્રોતાઓની સભાને સુખની વૃદ્ધિ આપો અને મને સંયમને વિષે આનંદને આપનારા થાઓ.

पक्खिअचाउम्मासिअ—संवच्छरिए अवस्स भणिअच्चो ।

સોઅવ્વો સવ્વેહિ, ઉવસગ્ગનિવારણો एसो ॥ ૩૮ ॥

[पाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिके अवश्यं भणितव्यः

श्रोतव्यः सर्वैः उपसर्गनिवारण पपः ॥]

ભાવાર્થ:—પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણને વિષે આ અજિતશાંતિ સ્તવ એક જણે લખ્યો અને બીજા સર્વેએ સાંભળવો. કારણ કે આ સર્વ ઉપસર્ગનો નાશ કરનાર છે. એક સાથે સર્વ લણે તો કોલાહલ થવાનો સંભવ છે, તેથી એક જણે જ લખ્યો એ યોગ્ય છે.

આ ૩૭ મા તથા ૩૮ મા શ્લોકોનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નં. ૧૭૧ માં જે દેરીઓમાં અનુક્રમે શ્રીઅજિતનાથ તથા શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુની આંગી સહિત મૂર્તિઓ બિરાજમાન છે. જાનેના પગની પલાંઠીની નીચેના ભાગમાં જાનેને ઓળખવાનાં ચિહ્ન હાથી અને હરણ અનુક્રમે ચીતરેલાં છે. દેરીઓની જમણી બાજુએ જાને હાથમાં

કૂલની માળા પકડીને એક સ્ત્રી ઊભી છે અને દેરીની ડાળી ખાનુએ બે હાથ ઉઠા કરીને હસ્તની અજલિ ભેડીને પ્રભુની મુતિ કરતો એક પુરુષ ઊભો છે નૈન ગાંધના નિયમ પ્રમાણે પ્રભુની જમણી ખાનુ પુરુષ અને ડાળી ખાનુ સ્ત્રી ઊભી હોવી ભેદજો, પરંતુ નૈન રીતિ રીવાજોના અજ્ઞાનને લીધે ચિત્રકારે બનેને ઉલટા ચીતરેલા છે ચિત્રની નીચેના ભાગમાં જમણી ખાનુ ચાર પુરુષો બેઠેલા છે જેમાંથી બે પુરુષના જમણા હાથમાં માળા છે, એક પુરુષ જમણા હાથમાં મુંહપતી મુખની પાને ગળીને ઢાળક (અજિતશાંતિ) ખોલતો અને તેના પાનેનો ચોથો પુરુષ તથા માળા પકડીને બેઠેલા બે પુરુષો પણ ધ્યાન દઇને માલજતા હોય એમ ચિત્રકારે ચીતરેલા છે, વળી ખુળીની વાત એ છે કે ચારે પુરુષના માથામાં ચોટલી પણ ચિત્રકારે ચીતરેલી છે જે પૃથ્વી એમ અનુમાન થઈ શકે છે કે ચિત્રકાર પોતે બ્રાહ્મણ અથવા તો વૈષ્ણવ સંપ્રદાયનો અનુયાયી હશે ચિત્રની ડાળી ખાનુએ ચાર સ્ત્રીઓ બેઠેલી ચીતરેલી છે, જેમાં એક સ્ત્રી બંને હાથેની અલી ભેડીને, બીજી સ્ત્રી જમણા હાથમાં માળા પકડીને તથા ષાકીની બંને સ્ત્રીના જમણા હાથમાં એકેક કૂલ ચીતરેલું છે અને તે ચારે સ્ત્રી ધ્યાનપૂર્વક ઢાળક સાલળી રહી હોય એમ તેઓની મુખમુદ્રા પૃથ્વી લાગે છે આ ચિત્રોમાં પણ નૈન ધર્મના રીતિ રિવાજોથી ચિત્રકાર અજ્ઞાત છે તે જણાઈ આવે છે ડારણ કે જિનમંદિરમાં સ્ત્રી ચા પુરુષને હાથમાં કૂલ ગળીને મુંઘવાનાં મનાઈ છે, બીજા ચિત્રકારે બંને સ્ત્રીને મુંઘવાની તૈયારી કરતી હોય તેવી રીતે રજુ કરેલી છે એક જણે પાંડરવો અને બીજાઓએ ધ્યાન દઇને માલજતું તે વિષે જે ઉપગની ગાથામાં ઉલ્લેખ કરેલો છે તેના ભાવ રજુ કરવામાં ચિત્રકારે પુરેપુરી ધાનજી ગળી હોય એમ તુલ્ય જ જણાઈ આવે છે

જો પઢ્ઢ ઓ અ નિસુણહ, ઉમઝો કાલ પિ અજિઅસતિયય ।

ન હુ હુતિ તસસ રોગા, પુવ્વુપ્પન્ના વિ નાસતિ ॥ ૩૧ ॥

।ય પઠતિ યથ્થ નિઘૃણોતિ ઉમયકાલમ્પજિતશાન્તિસ્તવમ્ ।

નૈવ ભવન્તિ તસ્ય રોગા પૂર્વોત્પન્ના અપિ નશ્યન્તિ ॥]

ભાવાર્થ — આ અજિતશાંતિ સ્તવને મવારે અને માજના બંને મમથે જે લાલ્લે છે અને જે સાલળે છે, તેને રોગો થતા નથી, અને પ્રથમના ઉત્પન્ન થયેલા રોગો હોય તો પણ નાશ પામે છે

જહ્ ઇચ્છહ પરમપ્પા, અહવા કિંતિ સુનિત્યહ ભુવણે । +

તા તેલુક્કુદ્ધરણે, જિણમયણે આપર કુણહ ॥ ૪૦ ॥

+ દેરીક પ્રતોમાં આ ગાથાની પહેલા નીચેની બે ગાથાઓ વધારાની મની આવે છે

વયગયકલિકલુસાણ વયગયનિદ્ધતરાગદોસાણ ।

વયગયપુણમ્મવાણ, નમોત્થુ તે દેવાદિદેવાણ ॥

[યદીચ્છથ પરમપદમથવા કીર્તિ સુવિસ્તૃતાં ભુવને ।
તદા ત્રેલોક્યોદ્ધરણે જિતવચને આદરં કુરુથ ॥]

ભાવાર્થ:—જો તમે મોક્ષને ઇચ્છતા હો અથવા ત્રણ જગતમાં વિસ્તાર પામેલા એવી કીર્તિને ઇચ્છતા હો તો ત્રણ લોકનો ઉદ્ધાર કરનાર એવા શ્રીજિનાગમને વિષે આદર કરો —જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મુજબ વર્તન કરો.

[વ્યપગતકલિકલુપેભ્યો વ્યપગતનિર્ધૃતરાગદ્વેપેભ્યઃ ।
વ્યપગતપુનર્ભવેભ્યો નમોઽસ્તુ તેભ્યો દેવાધિદેવેભ્યઃ ॥]

ભાવાર્થ:—નાશ પામ્યો છે કલિ સખંધી મલ્લ જેનો અથવા ક્લેશ અને પાપ જેનાં, તથા નાશ પામ્યા છે મૂલમાંથી રાગ અને દ્વેષ જેના, તથા નાશ પામ્યા છે પુનર્જન્મ જેના એવા તે દેવાધિદેવને નમસ્કાર થાઓ.

સર્વં પસમદ્ પાવં, પુણ્યં વદ્વદ્ નમંસમાણસ્ત ।
સંપુણ્યચંદ્રવયણસ્ત કિત્તણે અજિઅસંતિસ્ત ॥
[સર્વં પ્રશમ્યતિ પાપં પુણ્યં વર્ધતે નમસ્યતઃ ।
સંપૂર્ણચન્દ્રવદનયોઃ કીર્તનેઽજિતશાન્ત્યોઃ ॥]

ભાવાર્થ:—સંપૂર્ણ ચન્દ્રની જેવા મુખવાળા શ્રીઅજિતનાથ તથા શાંતિનાથનું કીર્તન કરે સતે વંદન કરનારના સર્વ પાપનો નાશ થાય છે અને પુણ્યની વૃદ્ધિ થાય છે.

ભક્તામર સ્તોત્ર

—(૦)—

મક્તામરપ્રણતમૌલિમણિપ્રમાણા—

સુદ્યોતક દલિતપાપતમો વિતાનમ્ ।

સમ્યક્ પ્રણમ્ય જિનપાદયુગ યુગાદા—

વાલમ્બન મવજલે પતતા જનાનામ્ ॥

યઃ સસ્તુતઃ સર્વલગ્નમપતત્વમોધા—

દુદ્ધુતનુદ્ધિપદુભિઃ સુરલોકનાથૈ ।

સ્તોતૈર્જગન્નિતયચિત્તહૈરુદારૈઃ

સ્તોત્ર્યે કિલાહમપિ ત પ્રયમ જિનેન્દ્રમ્ ॥ ૧-૨ ॥ યુગ્મમ્

સમશ્લોકી ભાગ્યતઃ

ભક્તામરે લખિત તાજ મણિ પ્રભાના,

ઉદ્યોતકાર હર પાપ તમે જથાના,

આનાર રૂપ ભવસાગરના જતોને,

એના યુગાદિ પ્રભુ પાદયુગે નશીને ૧

કીધી સ્તુતિ મકલ ગાસ જ તત્ત્વમોધે,

પામેલ યુદ્ધિપદુથી સુર લોકનાથે,

ત્રૈલોક્ય ચિત્તહર આરુ ઉદાર સ્તોત્રે,

હું એ ખરે સ્તનીશ આદિ છનેદને તે ૨

શ્લોકાર્થ — ભક્તિવત દેવતાઓના નમેલા મસ્તકોને વિષે રહેલા યુગટોના

મણિઓની ઠાતિને પ્રકાશિત કરનાર, પાપરૂપી અધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર અને યુગની આદિથી ભવમુદ્રમા પડેલા મનુષ્યોને આધ્યાત્મીક એવા શ્રીજિનેશ્વરદેવના બંને ચરણોમા રૂડી રીતે નમસ્કાર કરીને, સમગ્ર ગાળોના તત્ત્વજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થએલી નિપુણ બુદ્ધિ દ્વારા ત્રણ લોકના ચિત્તનુ હરણ કરનાર મનોહર અને ઉદાર અર્થવાળા સ્તોત્રોથી દેવેન્દ્રોએ પણ જેઓની સ્તુતિ કરી છે, એવા શ્રી પ્રથમ જિનેશ્વર [શ્રીકલ્પલક્ષ્મી]ની હું પણ સ્તુતિ કરીશ ૧-૨

વાર્તા ૧લી શ્લોક ૧-૨

હેમશ્રેષ્ઠિ કથા,

એક મમથે માળવાધિપતિ વિદ્યાપ્રેમી સુપ્રસિદ્ધ મહારાજ લોજ પોતાની રાજધાની ઉજ્જૈણી નગરીમા આવેલા પોતાના રાજમહેલની અદર દરબારમા મરદારો, સામતો,

ભાયાતો તથા પડિતોથી પરિવરેલો રાજ્યસિંહાસન પર બિરાજેલો હતો. તે સમયે જુદા જુદા પ્રકારનો દેશ, વિદેશ, નીતિ, ન્યાય, કૃતકૃત તથા ચમત્કાર વગેરે વિષયોનો વાર્તા વિનોદ ચાલી રહ્યો હતો; દરમ્યાન દરવાને આવી નમન કરીને મહારાજને કહ્યું કે:—‘હે મહારાજ ! કોઈ બ્રાહ્મણ આપની પાસે કાંઈ નિવેદન કરવાની ઇચ્છા રાખે છે, જે આપશ્રીની આજ્ઞા હોય તો તેણે અંદર લાવું.’

રાજાએ કહ્યું કે:—‘ભલે, ખુશીથી આવવા દે.’ અનુજ્ઞા મળતાંની સાથે જ પહેરેગીર ખહાર ચાલ્યો ગયો અને થોડી જ વારમાં એક સુંદર આકૃતિવાન અને ભવ્ય ચહેરાવાળો બ્રાહ્મણ અંદર આવી મહારાજને શુભાશીષ આપી બિલો રહ્યો. રાજાએ યથાયોગ્ય આદર સત્કાર કરી બેસવાને આસન અપાવ્યું. આસન પર બેઠા પછી બીજી કેટલીએક વાતચીત કર્યા પછી બ્રાહ્મણે ધીમે રહીને કહ્યું કે:—‘મહારાજ ! મેં એકથી અનેકવાર સાંભળ્યું છે કે, ‘લક્ષ્તામર’ સ્તોત્ર મહાપ્રાભાવિક છે અને એ સ્તોત્રના કર્તા સમર્થ વિદ્વાન ‘માનતુંગ’ નામના આચાર્યશ્રીએ તેનો પ્રભાવ બતાવ્યો પણ હતો. પરંતુ મને તે વાત પર વિશ્વાસ આવતો નથી કે એ પ્રભાવ ‘લક્ષ્તામર’નો હોય, કારણ કે માનતુંગ આચાર્ય મંત્રશાસ્ત્રના જાણકાર હતા અને તેથી મંત્રના પ્રભાવથી યા કોઈ દેવ વિશિષ્ટની સાધનાથી અથવા તો કોઈ તંત્ર અગર ઔષધિના પ્રભાવથી કદાચ ચમત્કાર બતાવ્યા પણ હોય તો તે સંભવિત છે અને એવા પ્રયોગો વડે લોકોને આશ્ચર્ય પમાડીને તે પ્રભાવ ‘લક્ષ્તામર’ નો છે તેવું લોકોમાં જાહેર કરેલું હોય એવું મને જણાય છે. પરંતુ વાસ્તવિક રીતે એવો પ્રભાવ ‘લક્ષ્તામર’નો જ હોય એમ માની શકાતું નથી. હું તો ‘લક્ષ્તામર’નું માહાત્મ્ય સત્ય ત્યારે જ સમજું કે જે અહીં બીજે કોઈ તેનો પ્રભાવ પ્રત્યક્ષ બતાવે; નહીતર ‘લક્ષ્તામર’નો પ્રભાવ કાંઈ છે જ નહિ એમ જે હું માનું છું તે સત્ય જ છે.’

આ પ્રમાણેનાં બ્રાહ્મણનાં વચન સાંભળી રાજાને પણ ‘લક્ષ્તામર’ના માહાત્મ્ય અને સત્ય પ્રભાવ માટે શકા થઈ અને તેથી સત્ય પ્રભાવ જાણવાની જિજ્ઞાસાથી કચેરીમાં બેઠેલા સલાજનો સમક્ષ રાજા કહેવા લાગ્યો કે:—‘મારી આ નગરીમાં ‘લક્ષ્તામર’ જાણનાર અને તેનો પ્રભાવ બતાવનાર કોઈ છે ?’

આ વચન સાંભળી એક મનુષ્ય બોલ્યો કે:—‘મહારાજ ! આપણી નગરીમાં ‘હેમચેષ્ટિ’^૧ ભદ્રિક, ધર્માત્મા અને સદાચારી છે, તેમ જ લક્ષ્તામર સ્તોત્ર બહુ જ સારી રીતે જાણે છે, તેઓને પૂછવાથી આપશ્રી કાંઈક જાણી શકશે એમ માઈ માનવું છે.’

૧. ‘ક શ્રીલક્ષ્તામર સ્તોત્ર સાર્થ’માં અ. ૦ સુ. ૦ મહોત્તરે ‘દેવચંદ’ નામ છપાવેલું છે તથા ‘શ્રી ભ. ૦ મ-માહાત્મ્ય’માં મુનિશ્રી છોટાલાલજીએ ‘હેમચંદ્ર’ નામ છપાવેલું છે, ગ ‘લક્ષ્તામર કથા’માં ઉદયલાલ ડાશીવાલે ‘હેમરત્ન’ નામ છપાવેલું છે.

મહારાજાએ હેમચેષ્ટિનું નામ સાંભળી તેમ જ આરી ગીતે ભક્તામર બાણે છે એવું જાણી એક નોકરને હુકમ કર્યો કે — ‘હેમચેષ્ટિને જલદી અહીંઆ બોલાવી લાવો.’

મહારાજાની આજ્ઞા થતા જ નોકર શેઠને ત્યાં ગયો અને આપને મહારાજા બોલાવે છે એવું શેઠને કહ્યું, એટલે મહારાજાની આજ્ઞાને માન આપી શેઠ યથોચિત્ત ચિત્તિએ રાજદરબાદરમાં આવી નમન કરી ‘શી આજ્ઞા છે’ એમ કહી બિલા રહ્યા.

મહારાજાએ શેઠને યોગ્ય મન્માન આપી બેગાડયા પછી કહ્યું કે — ‘મેં સાંભળ્યું છે કે આપ ભક્તામર સ્તોત્રને સાગી રીતે બાણે છો અને ભક્તામર અત્યંત પ્રાભાવિક કહેવાય છે, એ પ્રભાવ પણ બાણે છો, તો તે શું સત્ય છે? જો એ સત્ય હોય તો ભક્તામરનો પ્રભાવ બાણવાની મારી ઇચ્છા છે.’

શેઠે જવાબ આપ્યો કે — ‘શુભકૃપાથી ભક્તામર અને તેનો પ્રભાવ બાણવા-જેવાની જ જો આપની ઇચ્છા હોય તો મને ત્રણ દિવસની મુદત આપો.’

શેઠની માગણી પ્રમાણે મહારાજાએ ત્રણ દિવસની મુદત આપી, ભેતભેતામાં ત્રણ દિવસ પૂરા થઈ ગયા, ત્રીજે દિવસે મહારાજા ભોળે સાજના સમયે ભક્તામર સ્તોત્રનો પ્રભાવ જેવાના ઇરાદાથી જ હેમચેષ્ટિને મજબૂત નાગપાશના બંધનોથી બાંધીને પાણી વગરના એક ઉંડા અધારા કુવામાં ઉતારી મૂક્યા અને તેઓ ટોઈ પણ શુદ્ધિથી બહાર ન નીકળી જાય તેના માટે પોતાના સિપાઈઓને ચોટી કરવાને માટે રાત્રીએ બેસાડ્યા.

કુવામાં ઉતાર્યા પછી હેમચેષ્ટિએ એક જ ધ્યાનથી શ્રદ્ધા અને ભક્તિપૂર્વક પ્રથમના બે કાવ્યોનું ચિંતન કર્યું તે શ્લોકોના પ્રભાવથી ‘ચક્રેશ્વરી’ દેવી પ્રગટ થયા અને હેમચેષ્ટિના સર્વ બંધનો છોડી બંધનમુક્ત કર્યા, એટલું જ નહિ પણ તે શેઠને વસ્ત્રાલૂપણથી સારી રીતે શણગારી દેવિ શક્તિથી તે જ કુવામાં એક સુદર સ્થળ બનાવી ત્યાં જ ગાખ્યા.

શેઠને બંધનમુક્ત કરી દેવી બોલ્યા કે — ‘હું વસ્ય ! મવારમાં રાત્રી તને બોલાવશે, અને તે વખતે મારા બનાવેલા નાગપાશથી બંધાએલા એવા તેને ભક્તામરના પ્રથમ બે શ્લોકોથી પાણી મતગીને છાટવાવી તે બંધનમુક્ત થશે, આ પ્રમાણે કહીને દેવી અદૃશ્ય થઈ ગયા.

બીજે દિવસે દેવીએ રાત્રીને નાગપાશથી એવો મખત બાંધી લીધો કે તે પથારીમાંથી ઉઠવાને પણ સક્તિવાન રહ્યો નહિ ત્યાં આકાશમાં રહીને અપ્રતિચકા ‘ચક્રેશ્વરી’ દેવી બોલી કે — ‘રેરે દુષ્ટ ! તું હેમચેષ્ટિને બોલાવી લાવ અને તે જો સ્તોત્ર બાણીને પાણી મતગીને છાટશે તો જ તારા બંધનો છુટશે.’

આ પ્રમાણે માલગતા જ રાત્રીએ એવકોને હુકમ કર્યો કે — ‘હું એવકો ! જલદી હેમચેષ્ટિને કુવામાંથી બહાર કાઢી, તેને બંધનમુખ્ત કરી અહીંઆ લાવો.’

રાજાનો હુકમ થતાં જ સેવકો દોડ્યા અને જે કુવામાં શેઠને ઉતાર્યા હતા, ત્યાં આવી શેઠના નામનો અવાજ કર્યો. ત્યાં સુશોભિત વસ્ત્રાભૂષણથી અલંકૃત શેઠ કોઠની પછી સહાય વિના જ સ્વયમેવ કુવાની બહાર આવ્યા, અને પાણી મંતરીને છાંટીને રાજાને બંધનમુક્ત કર્યો.

આ બનાવથી રાજા તથા નગરના લોકો મહાન આશ્ચર્ય પામ્યા. પછી દેવીએ રાજાને તર્જના પૂર્વક પૂછ્યું કે:—‘હે રાજા ! ફરીથી સર્વ દેવદાનવોથી પૂજનિક શ્રીઋષભદેવ પ્રભુના સ્તોત્રનો પ્રભાવ લેવો છે ?’

રાજા બોલ્યો કે:—‘હે માતા ! મારા આ અજ્ઞાન જન્ય અપરાધ માટે મને ક્ષમા આપો.’ અને દેવીના ચરણમાં નમી પડ્યો. પછી દેવી અંતર્ધ્યાન થઇ ગયાં.

આ વ્યતિકર નજરે લેઈને પ્રથમ ભકેતામરના પ્રભાવ માટે શંકા ઉઠાવનાર બ્રાહ્મણ તેમ જ ઘણા સભાજનોને ભકેતામર પ્રત્યે શ્રદ્ધા, ભક્તિભાવ અને પૂજ્યભાવ ઉત્પન્ન થયો. ત્યારપછી હેમશ્રેષ્ઠિને રાજાએ ઘણું સન્માન આપી તેમની ક્ષમા માગી, મોટા સન્માનથી ઘેર વિદાય કર્યા, રાજા પરમ જૈન થયો અને સર્વત્ર જૈન શાસનનો પ્રભાવ વિસ્તર્યો.

શુ૦ સૂ૦ ૫૦ મંત્રાન્નાય:—ૐ નમો વૃષભનાથાય મૃત્યુઙ્ગયાય સર્વજીવશરણાય પરમપુરુષાય ચતુર્વેદાનનાય અષ્ટાદશાદોષરહીતાય અજરામરાય સર્વજ્ઞાય સર્વદર્શિને સર્વદેવાય અષ્ટમહાપ્રાતિહાર્યચતુસ્ત્રિંશદતિશયસહિતાય શ્રીસમવસરણે દ્વાદશર્પદ્વેષ્ટિતાય દાનસમર્થાય ગ્રહ નાગ ભૂત યક્ષ રાક્ષસ વૈરાઙ્કરાય સર્વજ્ઞાન્તિકરાય મમ શિવં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥ આ મંત્રનો બપો ડરવાથી સર્વ બાતની વિપત્તિનો નાશ થાય છે.

ઋદ્ધિ:—ૐ હ્રીં અર્હં જમો અરિહંતાણં જમો જિણાણં હ્રીં હ્રીં હ્રૂં હ્રીં હ્રઃ અસિબ્રાહ્મણા અપ્રતિચક્રે ફદ્ વિચક્રાય ઝ્રીં ઝ્રીં સ્વાહા

મંત્ર:—ૐ હ્રીં હ્રીં હ્રૂં શ્રીં ક્લીં વ્હૂં ક્રોં ૐ હ્રીં નમઃ સ્વાહા ॥

બુદ્ધ્યા વિનાઽપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ !

સ્તોતું સમુદ્યતમતિર્વિગતત્રપોઽહમ્ ।

વાલં વિહાય જલસંસ્થિતમિન્દુવિમ્બ—

મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા ગ્રહીતુમ્ ? ॥ ૩ ॥

સમશ્લોકી

બુદ્ધિ વિના ય સૂરપૂજિતપાદપીઠ ।

મેં પ્રેરી બુદ્ધિ સ્તુતિમાં તજી લાજ શુદ્ધ !

લેવા શિશુ વિણ જળે સ્થિત ચંદ્રબિંબ,

ધર્યા કરે જ સહસા જન કોણ અન્ય ?—૩

આલ્યા ગયા ત્યારે સુમતિ કે જે હજી સુધી શાંત ચિત્તે ત્યાં બેઠેલા હતા, તે પોતાના સ્થાનથી ઉઠી બેસી થઈ મુનિ મહારાજની પાસે આવી શ્રદ્ધા અને ભક્તિપૂર્વક વંદન-નમસ્કાર કરી નજીક બેસી બે હાથની અંગૂઠિ બેઠી કહેવા લાગ્યો કે:—‘મહાત્મન! આપે ધર્મનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજાવ્યું અને એવા ધર્મથી જ મુક્તિ મળે એમ કહ્યું તે યથાર્થ જ છે, પરંતુ ધર્મ કરવો એ મનોવૃત્તિ શાંત અને સ્થિર હોય તો જ બની શકે. કાંઈક બાહ્ય જીવન સુખરૂપ હોય તો તે બને, પણ દરિદ્રી માણસ કે જેને એક ટંકના ખોરાકના માટે પણ વાંધા પડતા હોય તેવા મનુષ્યો ધર્મ કેવી રીતે કરી શકે? મને ધર્મ કરવાની ઘણીએ ઇચ્છા છે, પરંતુ દરિદ્રતા રૂપી પિશાચિની મારો કેડો છોડતી નથી. આપશ્રી દયાળુ છો અને કોઈપણ દુઃખી પ્રાણીને સુખી કરવો એ આપનો ધર્મ છે. પરોપકારી મહાપુરુષો પોતાની જાતે સંકટો વેઠીને પણ અન્યનું કલ્યાણ કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે, તો મારા જેવા દરિદ્રી પર દયા લાવી મને કોઈ એવો ઉપાય બતાવો કે જેથી દરિદ્રતા રૂપી પાપિણી મારો કેડો છોડે.’

આવા કષ્ટભૂખૂર્ણ વચનો સાંભળી તે દયાળુ મહાત્માનું હૃદય દ્રવવા લાગ્યું અને તેનું કલ્યાણ કરવાની લાગણી થઈ આવી. દયાદ્ર હૃદયે મહાત્મા બોલ્યા કે:—‘હે ભાઈ! જે સુખદુઃખ આવે છે તે પૂર્વકૃત કર્મનુસાર આવે છે અને એ દરિદ્રતાનો નાશ કરવા માટે ધર્મ પ્રત્યે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી ન્યાયપરાયણ બનવું એ સિવાય અન્ય કોઈ પણ ઉપાય નથી. ધર્મ કરવાથી અનેક જીવો સુખી થયા છે, માટે ધર્મની શ્રદ્ધા રાખી તેનું શ્રવણ કરો અને હું તમોને આ બે શ્લોકો આપું છું તેનો વિધિપૂર્વક પાઠ, અધ્યયન અને જાપ કરવાથી તમે દરેક રીતે સુખી થશો. એટલું કહી તે દયાળુ મહાત્માએ ‘ભક્તમામર’નો ત્રીજો અને ચોથો શ્લોક આપ્યો અને તેનો કેવી રીતે જાપ કરવો તે પણ સમજાવ્યું. સુમતિ આવી અમૂલ્ય પ્રાસાદી મળવાથી ઘણો જ આનંદિત થયો અને મહાત્માના ચરણ-કમળમાં મસ્તક નમાવી ત્યાંથી સ્વસ્થાને ગયો. મહાત્મા પણ અન્ય સ્થળે વિહાર કરી ગયા.

એક વખતે કોઈક વણિક પુત્રની સાથે વહાણમાં બેસી સુમતિ ઘન ઉપાર્જનાથે પરદેશ જવા નીકળ્યો. તે વહાણમાં અનેક જણા બેઠેલા હતા. વહાણ જલમાર્ગ કાપતું ધીમે ધીમે આગળ વધવા લાગ્યું, એવામાં એકદમ પવન પ્રતિકૂળ થયો અને દરિયા તોફાને ચઢ્યો, આથી વહાણ હાલમહોલ થવા લાગ્યું અને પાણીનાં મોજાંની સાથે તે પણ ઉંચે ઉછળવા લાગ્યું, તેમ જ વહાણ રૂખવાની તૈયારી હોય તેમ જણાયું. તે વખતે વહાણમાં બેઠેલા દરેક જણ આફતમાંથી મુક્ત થવાને માટે અનેક જાતની પ્રભુપ્રાર્થના કરવા લાગ્યા, પરંતુ સઘળું વ્યર્થ. હજી તો પૂરી એક ઘડી થઈ નથી ત્યાં તો વહાણ ભાંગી ગયું અને નાવિકો જળમાં રૂખવા લાગ્યા. વહાણમાં રહેલા બધા લોકો ભયભીત થઈ ગયા. દરેક સૌ પોતપોતાના ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા. આ સમયે સુમતિ વણિ-

કને મહાત્માએ આપેલા લક્ષ્મીનાથના જે સ્તોત્રોનું સ્મરણ થઈ આવ્યું એટલે શુદ્ધ અધ્યવસાયથી તે તેનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો અને પોતાના બંને બાહુથી સમુદ્ર તરવા લાગ્યો. પ્રભુના નામ સ્મરણથી સસારરૂપી અગાધ સમુદ્રની પાર ઉતરી શકાય છે, તો પછી બાહ્ય સમુદ્ર તરી શકાય તેમા શું આશ્ચર્ય ? થોડી જ વારમા સ્તોત્રના પ્રભાવથી ચક્રેશ્વરી દેવીએ મોકલાવેલ દેવીએ સુમતિ ને દરિયામાથી ઉપાડી સમુદ્રના કાઠે મૂક્યો, એટલું જ નહિ પણ અનેક કિમતી વસ્તુઓ અને રત્નો તેને અર્પણ કરી અને બોલી કે — 'ન્યારે કોઈ ખામ પ્રમગ હોય અથવા મુશ્કેલી ઉપસ્થિત થઈ હોય ત્યારે મને યાદ કરવી અને તે વખતે હું હાજર થઈશ ' આ પ્રમાણે કહી દેવી ચાલી ગઈ

સુમતિ વહિષ્ઠ શાંતિથી કેટલાક દિવસ પોતાના ઘેર પહોંચ્યો, અને દેવીએ આપેલા રત્નોનો વ્યય કરી કરોડો નાણા પ્રાપ્ત કરી મહાન ધનાઢ્ય થયો, કાળે કરી ઉન્નયિની નગરીના સઘળા ધનાઢ્યોમા તે મુખ્ય ગણાવા લાગ્યો. રાજદરબારમા તેનું સન્માન થવા લાગ્યું, તેમ જ માન અને પ્રતિષ્ઠાને પામ્યો. સુમતિને ધનની પ્રાપ્તિ થવાથી તે કલ્પમ અને સકુચિત મનોવૃત્તિનો નહીં બનતા, પોતાની પૂર્વની દરિદ્રાવસ્થાનો ખ્યાલ રાખી ઉદાર અને દાનેશ્વરી બન્યો, તેને અનેક દુષ્ટી આત્માઓને અનેક પ્રકારની સહાયતા કરી અને તે પરમ શ્રાવક બન્યો, આવી રીતે લક્ષ્મીનાથ ત્રીજા અને ચોથા સ્તોત્રના પ્રભાવથી તે શાંતિમય જીવન ગુજારવા લાગ્યો.

શુ સૂ વૃ મન્નાન્નાથ — સન્નાપિ મન્નઃ પ્રાક્ કથિત યવ ॥ અહીં આ પણ મન્ન પૂર્વે કહેલો તે જ જણવો

સોઽહ તથાપિ તવ મક્તિમશ્નુનીશ !

કર્તુ સ્તવ વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્ત ।

પ્રીત્વાઽઽત્મનીર્યમવિચાર્ય મૃગો મૃગેન્દ્ર

નામ્યેતિ કિં નિજશિયોઃ પરિપાલનાર્યમ્ ? ॥ ૫ ॥

સમસ્તોશી

તેમ તથાપિ તુજ લક્ષ્મીનાથ મુનીશ !

શક્તિ રહિત પણ હું સ્તુતિને કરીશ,

પ્રીતે વિચાર બળતા તજ સિદ્ધ સાગ્રે,

ના થાય શું મૃગ શિશુ નિજ રક્ષાને ? ૫

સ્તોત્રાર્થ — હે મુનીશ્વર ! આવી રીતે હું તમારી સ્તુતિ કરવાને અસમર્થ છું. તો પણ તમારા પરની લક્ષિતને લીધે તમારી સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું જેવી રીતે હરણ પોતાના બલનો વિચાર કર્યા વિના જ પોતાના બચ્ચા પરની પ્રીતિને વશ થઈને તેનું પરિપાલન કરવા શું મિહની મામે નથી થતો ? થાય છે જ તેવી જ રીતે હું મદ્યુદિ

વાળો હોવા છતાં પણ તમારી લક્ષિને વશ થઈને જ સ્તુતિ કરવા પ્રવૃત્ત થયો છું માટે હું શ્લોકાનું સ્થાન થઈશ.—૫

અલ્પશ્રુતં તવતાં પરિહાસધામ
ત્વદ્વક્તિરેવ મુક્તીકુલે વલન્મામ્ ।
યત ક્રોકિલઃ કિલ મધૌ મધુરં વિરોતિ
તચારુવૃતકલિકાનિકરૈકહેતુઃ ॥ ૬ ॥

સમશ્લોકી

શાસ્ત્રજ્ઞ અજ્ઞ ગણીને હસતાં છતાં એ,
લક્ષિ તમારો જ મને બળથી વધાયે !
જે કોકિલા મધુર ક્ષેત્ર વિષે ઉચ્ચારે,
તે માત્ર આમૃતરૂ મોરને તણા પ્રભાવે—૬

શ્લોકાર્થ:—હે સ્વામી ! હું અલ્પ જ્ઞાનવાળો એટલે થોડાં જ્ઞાનવાળો છું તેથી વિદ્વાનોમાં હું હાંગીનું પાત્ર છું. તો પણ તમારા પરની લક્ષિ જ મને બળાત્કારે તમારી સ્તુતિ કરવામાં વાચાળ કરે છે, તે યોગ્ય જ છે. વસંતઋતુમાં કોયલ જે મધુર શબ્દ કરે છે, તેનું કારણ માત્ર મનોહર આંખાના મોરનો સમૂહ છે. અર્થાત્ જેવી રીતે આંખાની માંજર ખાવાથી કોયલનો શબ્દ મધુર લાગે છે, તેવી જ રીતે હું પણ લક્ષિથી તમારી સ્તુતિ કરું છું તેથી મારી સ્તુતિ વિદ્વાનોમાં પ્રશંસાપાત્ર થશે—૬

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસન્તતિસન્નિવદ્ધં
પાપં ક્ષણાત્ ક્ષયમુપૈતિ શરીરભાજામ્ ।
આક્રાન્તલોકમલિનીલમશેપમાણુ
સૂર્યોશુભિન્નમિવ શાર્વરમન્થકારમ્ ॥ ૭ ॥

સમશ્લોકી

ખાંધેલ પાપ જનનાં ભવ સર્વ જેહ
હારી સ્તુતિથી ક્ષણમાં ક્ષય થાય તેહ;
આ લોક વ્યાપ્ત નિશીનું ભભરા સમાન,
અધારૂં સૂર્ય કિરણથી હરાય જેમ. ૭

શ્લોકાર્થ:—(હે પ્રભુ !) કોટિ ભવમાં ઉપાર્જન કરેલાં પ્રાણીઓનાં પાપકર્મ તમારી સ્તુતિ કરવાથી તત્કાળ નાશ પામે છે. જેવી રીતે લોકમાં વ્યાપી ગએલું, ભભરાની જેવું કાણું, કૃષ્ણપદ્મની રાત્રિ સંબંધીનું સર્વ અધારૂં સવારમાં થતા સૂર્યોદયથી નાશ પામે છે, તેવી જ રીતે ત્રિનેશ્વરદેવની સ્તુતિ કોટિ ભવના પાપોનો નાશ કરે છે.

વાર્તા ૩ છ શ્લોક-૫-૬-૭

મુધન શ્રેષ્ઠિની કથા.

પાટલીપુત્ર^૧ નામના શહેરમા મુધન^૨ નામે એક શેઠ રહેતો હતો તે તેના નામ પ્રમાણે ઘણો જ ધનવાન હતો જેમ બીજાઓ ડરતા તે વધારે ધનવાન હતો, તેમ બીજાઓ કરતા ઉદાર વૃત્તિવાળો પણ વધારે હતો લક્ષ્મ્યામરણ દાન લઈમીતુ આજીવણ દાન છે, અને દાનથી જ લક્ષ્મી ટકે છે તથા શોભે છે તે જેવો દાનેશ્વરી હતો, તેવો જ જૈનધર્મ પ્રત્યે પરમ શ્રદ્ધાવાળો હતો પોતાના આત્મશ્રેય માટે ધરની નજીકમા એક જિનમંદિર^૩ તેણે બાંધાવ્યું હતું, જેમા મૂળનાયક શ્રીમુખલદેવ પ્રભુ ગિરાજમાન હતા મુધન શેઠના મહિવાસથી લીમ^૪ નામનો રાજા પણ શ્રાવક થયો હતો

એક સમયે તે શહેરમા ધુલીપા^૫ નામનો એક ઝાપાલિક આવ્યો તેને ચેટક માધ્ય કરેલો હોવાથી, પાટલીપુત્રના બધા માણસોને ચમત્કાર બતાવી પોતા તરફ આકર્ષી લીધા કહેવત પણ છે કે — ‘દુનીયા ઝુકતી હૈ ઝુગને વાલા આહિયે’ જૂઠા જૂઠા પ્રકારના બાહ્ય સ્વાર્થની પૂર્તિના માટે અનેક મનુષ્યો તે ઝાપાલિક પામે દરરોજ આવવા લાગ્યા ‘ગતાનુગતિકો લોક’ એ ન્યાયે એકને દેખીને બીજો અને બીજાને દેખીને ત્રીજો એમ દિવસ અને રાત્રિ બ્યારે જુઓ ત્યારે કાપાલિકની કૃપાના યાચકો તેના નિવાસ સ્થાને ભરાએવા જ રહેતા

મુધનશેઠ અને લીમગણ એ બે જણા સિવાય લગભગ આખું ગામ તે કાપાલિક પાસે આવતું હતું મુધન શેઠ અને રાજા લીમ બંને સમજતા હતા કે —

‘નમસ્કારસમો મન્ત્ર શશુજયસમો ગિરિ ।

વીતરાગસમો દેવો, ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ ॥ ૧ ॥’

અર્થાત્—‘નમસ્કાર મન્ત્ર સમાન મન્ત્ર, શશુજય પર્વત જેવો [પવિત્ર] પર્વત અને વીતરાગ મમાન દેવ ભૂતકાળમા થયા નથી અને ભવિષ્યમા થશે પણ નહિ’

આ પ્રમાણેના દંઠ નિશ્ચયવાળા તે બંને પુણ્યાત્માઓ કાપાલિકની નિંદા કર્યા વિના પોતાના આત્મચિંતનમા મગ્ન રહેતા હતા

એક દિવસે ઉપરોક્ત કાપાલિકે લોકોને^૬ અભિમાનયુક્ત પ્રશ્ન કર્યો કે ‘હું નગરનો ! આ નગરની અદર મારી સેવા માટે કોણ નથી આવતું ?’

૧ ક, દ અને ગ મા શહેરનું નામ પડ્યું છે, જે પાટલીપુત્રનું જ બીજું નામ છે

૨ ક મા ગેનું નામ ‘ધનાવક’ છે, બ્યારે દ અને ગ મા ઉપર પ્રમાણે ‘મુધન’ જ છે

૩ ગ મા ‘જિનમંદિર’ના બંને ધર્મ સ્થાન’ શબ્દ હોયેલા છે

૪ ક મા એકના ‘ધનાવક’ ગેનું નામ આપેલું છે

૫ ક મા યોગિનું નામ ‘ધૂલીપાન’ આપેલું છે બ્યારે દ અને ગ મા ‘ધુલી’ અને ‘ધાશી’ નામના બે યોગિઓના નામ છે

૬ ગ પ્રતમા ‘નેકોને’ બંને ‘પોતાના સિ યોને’ છે

આ પ્રશ્નના જવાબમાં લોકોએ કહ્યું કે:—‘સ્વામી ! આપની અદ્ભુત શક્તિના પ્રભાવથી શહેરનાં તમામ મનુષ્યો આપની પૂજા-લક્ષિ કરે છે, પરંતુ માત્ર એ મનુષ્યો જ આપની સેવા તો શું પણ આપની સામું પણ જોતા નથી. તે બંને જૈન શ્વેતામ્બર ધર્માનુયાયી છે, જેઓનાં નામ ‘સુધનશેઠ’ અને ‘રાજ લીસ’ છે. તે બંને જૈનધર્મ પ્રત્યે દૃઢ શ્રદ્ધાવાળા હોવાથી આપણને તો તેઓ મિથ્યાત્વી-ધૂર્ત-પાખંડી પોતાના મનથી માને છે, એટલે જ તેઓ અહીં આવતા નથી અને આપણી સેવાલક્ષિ વગેરે કંઈ પણ કરતા નથી.’

ધુલીપા યોગિ આ સાંભળી એકદમ ક્રોધાયમાન થયો અને ક્રુદ્ધ એટકે દેવની સહાયથી તેણે સુધન શેઠ તથા લીમરાજના ઘેર ધૂળ અને પત્થરોની વૃષ્ટિ કરાવી, ધૂળ અને પત્થરો એટલા બધા વરસાવ્યા કે બંનેના ઘરની અંદર રહેલા મનુષ્યો ગુંગળાઈ અને મુંઝાઈ મરે, પરંતુ ક્ષણવારમાં સુધન શેઠ અને લીમરાજ ચિંતા કરવા લાગ્યા કે અમારા ઉપર કંઈ પણ આક્રમ આવી છે, પરંતુ તેઓના ધર્મજ્ઞાને તે ચિંતા તુરંત જ નાબુદ કરી.

‘વિપત્તૌ ચૈર્ચ આ સૂત્રાનુસારે ધૈર્ય પકડી આ મુશ્કેલી નથી પણ એક જાતની કસોટી છે એમ માની શાંત થયા, અને ભકેતામ્બર સ્તોત્રના સાતમા શ્લોકનું શુદ્ધ ભાવથી સ્મરણ અને ધ્યાન કરવા લાગ્યા, તેઓના પ્રબળ પુણ્યોદયથી અને ‘ભકેતામ્બર’ સ્તોત્રના પ્રભાવથી ચક્રેશ્વરી^૧ દેવી પ્રગટ થયાં. તેણીએ સુધનના તથા લીમરાજના વચનથી અરિહંત શાસનની પ્રભાવના વધારવા માટે તેઓના ઘરમાંની ધૂળ તથા પત્થરો દૂર કરી, ધુલીપા યોગિના સ્થાનકમાં મૂક્યાં.

આ વાત કાપાલિકના જાણવામાં આવતાં તેણે આ પ્રસંગ સુધારવા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા, પણ કોઈ દેવી અગર દેવતાથી પણ ધૂળ અને પત્થર દૂર થઈ શક્યા નહિ. આથી કાપાલિકને બહુ જ ખેદ થયો અને પોતાની ભૂલને માટે તે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો. કહ્યું પણ છે કે:—“તાવદ્ ગર્જન્તિ માતઙ્ગા, વને મદમરાલસાઃ ।

લીલોલ્લાલિતલાઙ્ગુલો, યાવન્નાયાતિ કેસરી ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—ન્યાં સુધી લીલાએ પૂંછડું ઉચે ઉછાળતો એવો કેસરી આવ્યો નથી, ત્યાં સુધી જંગલમાં મહોન્મત્ત થએલા એવા હસ્તિઓ ગર્જન કરે છે.”

ધુલીપા યોગીએ આ બધું શ્રેષ્ઠિના કહેવાથી દેવીએ કર્યું છે, તે વાત જાણીને તેને શ્રેષ્ઠિનું શરણ માંગ્યું—ક્ષમા માગી. અને સુધન શ્રેષ્ઠિએ તેણે આ પ્રમાણે ધર્મ સંભળાવ્યો:—

“હિંસા ત્યાજ્યા નરકપદવી સત્યમાભાષણીયં
સ્તેયં હેયં સુરતવિરતિઃ સર્વસંજ્ઞાન્નિવૃત્તિઃ ।

જેનો ધર્મોં યદિ ન કચિત પાપપટ્ટાટુતેમ્ય
સર્પિર્વૃષ્ટ કિમલમિયતા યત્ પ્રમેદી ન મુદ્ધકે ॥ ૧ ॥
દેવેષુ વીતરાગાદ્ દેવો, યતિષુ યતો ચ નિર્ગ્રન્થાત્ ।
ધર્મશ્ચ ક્ષાન્તિવૃષ્ટા-ધર્માદસ્સયુત્તમો નાચ ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્— —નગ્ પદવીને આપવાવાળી એવી હિંસાનો ત્યાગ, અસત્ય બોલવાનો ત્યાગ, ચોરીનો ત્યાગ, કામકીડાની વિરતિ અને મર્વ પરિગ્રહના ત્યાગ રૂપી નૈનધર્મ, પાપમા ખૂચેલા એવા જે આત્માને ન ગમે, તે પ્રમાદી આત્માને માયારૂપી નાગિની કેમ ડશ દેવાને સમર્થ ન થાય ? અર્થાત્ તે આત્માને માયારૂપી નાગિની ડશ દે છે—૧

દેવોમા વીતરાગ, નતધારીમા નિર્ગ્રન્થ એવા સાધુ અને ધર્મમા ક્ષમા તથા કરુણા જેવો ઉત્તમ કોઈ બીજો ધર્મ નથી—૨

આ પ્રમાણે મમ્યદ્ પ્રકારે ધર્મ માલગવાથી ધુડીપા થોગિ મુધન શ્રેષ્ઠિને શુભ તરીકે માનવા લાગ્યો, દેવી સ્વમ્યાને ચાલી ગઈ સૂર્યના તેજની માદક નૈનધર્મનો પ્રતાપ વિન્તર્યો ધુડીપા થોગિ દેવાધિદેવની મૂર્તિ ભેધને આનદ પામ્યો. આ બધો વૃતાત ભેધને લોકો પણ લક્ષ્મીનામર સ્તોત્ર અને નૈનધર્મ સ્ત્યે વિશેષ શ્રદ્ધાવાન થયા.

શુ સૂ વ મન્નામાય—ૐ હ્રાં હ્રોં હ્રૂં ઋમશાન્તિધૃતિફોત્તિકાન્તિયુદ્ધિલ્લક્ષ્મી હ્રોં ધમ્પતિચક્રે । ફદ્ધ વિચક્ષાય સ્વાહા । શાન્ત્યુપશાન્તિસર્વકાર્યકરી મવ દેવિ । અપરાજિતે ૐ ઠ ઠ । રાજકુલે વિવાદે કટકાદિષુ સ્મયતે ।

મત્તેતિ નાય ! તન સસ્તનન મયેદ—

મારમ્પતે તનુધિયાડપિ તન પ્રમાનાત્ ।

ચેત્તો હરિપ્પતિ સતા નલિનીદલેષુ

મુક્તાફલપ્રતિમુપૈતિ નનૂદચિન્દુ ॥ ૮ ॥

મમસ્તોકી

માની જે તેમ રહતિ નાય ! તમારી આ ઝે,
આરલી અલ્પમતિવી પ્રભુના પ્રભાવે,
તે ચિત્ત મન્નન હરે જ્યમ બિંદુ પામે
માતી તણી કમળપત્ર વિગે પ્રમાને ।

૮

શ્લોકાર્થ—હે નાય ! તમાગ પ્રભાવ વડે તમારૂં આ સ્તોત્ર મન્નન પુરુષોના ચિત્તનુ હન્ય કરશે, એમ માનના મદ બુદ્ધિવાળો પણ હું તેના વડે તમારૂં સ્તોત્ર આગલ કરાય (ગ્યાય) છે, અર્થાત્ હું તમારૂં સ્તોત્ર રચુ છું, જેમ ગમવિનીના પત્ર પર પડેલું એવું જલનુ બિંદુ માનીના ચોલાને પામે છે તેમ તમારા પ્રભાવથી આ મદબુદ્ધિનુ એવું સ્તોત્ર પણ મન્નનોને માનદગરી થશે—૮

આસ્તાં ત્વ સ્તવનમસ્તસમસ્તદોષં
ત્વત્સંકથાઽપિ જગતાં દુરિતાનિ હન્તિ ।
દૂરે સહસ્રકિર્ણઃ કુરુતે પ્રભૈવ
પદ્માકરેષુ જલજાનિ વિકાશમાઞ્ચિ ॥ ૧ ॥

સમશ્લોકી

દૂરે રહો રહિત દોષ સ્તુતિ તમારી !
હારી કથા પણ અહો ! જન-પાપ હારી !
દૂરે રહે રવિ કદી તદપિ પ્રભાએ—
ખીસે સરોવર વિષે કમળો ઘણાં એ ! ૯

શ્લોકાર્થ—હે સ્વામી ! જેવી રીતે સૂર્ય અતિશય દૂર હોવા છતાં પણ તેનાં કિરણો વડે સરોવરમાંના કમળો વિકસિત થાય છે, તેવી જ રીતે સઘળા પાપોનો નાશ કરનાર આપનું સ્તવન-સ્તોત્ર તો ભલે દૂર રહો ! માત્ર આપના ચરિત્રની કથા જ અથવા આપનું નામ જ માત્ર ત્રણ જગતનાં પ્રાણીઓનાં પાપનો નાશ કરે છે. ૯

વાર્તા ચોથી શ્લોક ૮-૯

વસંતપુર નામના નગરમાં ‘કેશવ’ નામનો એક નિર્ધન વણિક રહેતો હતો. ગરીબાઈને લીધે તે કેશવ અનેક જાતનાં પાપકર્મ કરી પોતાની આજીવિકા ચલાવતો હતો. એક દિવસે તેને જૈનમુનિ પાસેથી ધર્મદેશના સાંભળી કે:—

“ધર્મો મજ્જલમુત્તમં નરસુરશ્રીભુક્તિમુક્તિપ્રદો
ધર્મઃ યાતિ પિતેવ વત્સલતયા માતેવ પુષ્પાતિ ચ ।
ધર્મઃ સદ્ગુણસંગ્રહે ગુરુત્તિ સ્વામીવ રાજ્યપ્રદો
ધર્મઃ સ્તિહ્યતિ વન્ધુવદ્ દિશતિ વા કલ્પદ્રુવદ્ વાઞ્ચિતમ્ ॥ ૧ ॥

કિન્ચ—કલાણકોહિજળની, દુરંતદુરિઆરિવગ્નિક્વણી ।
સંસારજલહિતરણી, ઇક્કુચ્ચિય હોઈ જીવદયા ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્—ધર્મ તે જ ઉત્તમ મંગલ છે, મનુષ્ય લોક તથા દેવલોકનાં મુખને આપનારો અને મોક્ષ પદવીને આપવાવાળો પણ ધર્મ જ છે, ધર્મ જ પિતાની માફક રક્ષણ કરવાવાળો તથા માતાની માફક પોષણ પણ કરે છે, ધર્મ જ ગુરુની માફક સદ્ગુણની પ્રાપ્તિ કરાવે છે તથા સ્વામીની માફક રાજ્યને આપવાવાળો છે. ધર્મ જ ભાઈની માફક સ્નેહને આપવાવાળો તથા કંડવૃક્ષની માફક ઇચ્છિતફલને આપવાવાળો છે.

એક જ હૃવદયારૂપી ધર્મ, કલ્યાણની કોટિને પેદા કરનાર, અત્યંત ભારે પાપના સમૂહનો નાશ કરનાર અને સંસારરૂપી સમુદ્રમાંથી તારવાવાળો છે.

આ પ્રમાણેના મુનિમહારાજના ઉપદેશથી કૈશવના મનમાં અહિંસા પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ અને તેને મુનિની પાસેથી ભક્તતામર સ્તોત્ર શીખી લીધું. બાહ્ય તેમ જ અંતર શાંતિના અર્થે તેણે ભક્તતામર સ્તોત્રનો નિત્ય પાઠ કરવો શરૂ કર્યો. કૈશવ વિચારવા લાગ્યો કે જગતમાં ધન વિનાનું જીવન તે નિર્વર્થક છે કહ્યું પણ છે કે —

यस्यास्ति विच स नर कुलीन
स पण्डित स धृतवान् गुणान् ।
स पय वक्ता स च दर्शनीय
सर्वे गुणा काञ्चनमाश्रयन्ति ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—જેની પાસે પૈસા છે, તે માણસ કુળવાન છે, તે પડિત છે, તે વિદ્વાન છે, તે શુણ્ણ છે, તે વક્તા છે અને તે જ મનોહર છે. સઘળા શુણ્ણ પૈસાને અવલગીને રહેલા છે.

આ પ્રમાણે વિચાર કરીને એક દિવસ કૈશવ ધનપ્રાપ્તિ માટે પરદેશ જવાને તૈયાર થયો. પોતાની પાસે જે કાંઈ હતું તે વેચીને પૈસા લેવા કરી પગ રમ્તે તે પરદેશ ગયો. માર્ગમાં ચાલતા ચાલતા તે માર્ગથી ભૂલ્યો પડી ગયો અને રસ્તામાં તેને પોતાની સામે પૂછડું ઉછાળતો અને ગર્જના કરતો એક સિંહ બોલ્યો, તે ભય પામ્યો અને ભક્તતામર સ્તોત્રનો પાઠ કરવા લાગ્યો, સ્તોત્ર પાઠના પ્રભાવથી સિંહ નામી ગયો.

આગળ ચાલતા ચાલતા વળી તેને ડોઈ એક કાપાલિકનો ભેટો થયો. તે કાપાલિક એક રસકૃષિકાની નજીક ફરતો હતો, તેના બેવામાં ધનની આશાવાળો કૈશવ આવ્યો, તેને પોતાની મોહક વાગ્વત્તમાં ફસાવી પાડવા માટે કૈશવને પ્રથમ તો સારા આવકાર આપ્યો અને પછી ઘણા જ મીઠા રાખદોમાં કહ્યું કે —“ભાઈ! આ રસકૃષિકામાં એક ભતનો અમૃત્ય રસ છે અને તેની એવી તો અપૂર્વ રાક્ષિ છે, કે જે તે રમતું એક બિંદુ લોહા ઉપર પડે તો તે મુવળું થઈ જાય છે. વળી જેની પાસે એ રમ હોય છે તેની દરેક મન કામના પૂર્ણ થાય છે, માટે હે ભાઈ! જે તમે આ રસકૃષિકામાં જઈ આ તુબડી ભરી આવો તો તમારૂં તથા મારૂં બંનેનું કામ મિદ્ધ થાય અને ગરીબાઈ તથા નિર્ધનતાવસ્થા પલાયન કરી જાય.”

કાપાલિકના આ પ્રમાણેના મોહક શબ્દો સાંભળી કૈશવ કાંઈ પણ વિચાર કર્યા સિવાય તે રસકૃષિકામાં ઉતરવા તૈયાર થયો. તેને પેલા કાપાલિકને પૂછ્યું કે —“ભાઈ! તે રસકૃષિકામાં કેવી રીતે ઉતરી શકાય?”

જવાબમાં કાપાલિકે કહ્યું કે —“તે બાળતની ચિંતા કરવા જેવું નથી, કારણ કે મારી પાસે એક મજબૂત દોનું છે તે હું તમારી કેડે બાંધું અને તમે હાથમાં તુબડી લઈ કૃષિકામાં ઉતરો, મ્મ તુબડીમાં ભરી લેશો એટલે હું તમને ઉપર ખેંચી લઈશ.”

આ પ્રમાણે નક્કી કરી કેશવ દ્રવ્યના લોભે સાહસ કરવા તૈયાર થયો અને ફેરે દોરડું બંધાવી હાથમાં તુંબડી લઈ કૃપિકામાં ઉતર્યો. કૃપમાંથી રસની તુંબડી ભરી દોરડું હલાવ્યું એટલે ઠંડે કેશવને ઉપર ખેંચી લીધો. કૃપના કાંઠે કેશવ આવ્યો એટલે કાપાલિક કેશવને કહેવા લાગ્યો કે:—“ તું પહેલાં મને તુંબડી આપી દે પછી હું તને ઉપર ખેંચી લઉં, કારણ કે વખતે તુંબડીમાંથી રસ ઢોળાઈ જાય તો વળી ફરી મહેનત પડે. ”

વિશ્વાસુ કેશવે તેના કહેવા પ્રમાણે પ્રથમ તુંબડી આપી દીધી. કાપાલિકના હાથમાં તુંબડી આવી એટલે તેને એક બાબુએ મૂકીને દોરડું હાતું તે કાપી નાંખ્યું એટલે કેશવ ખિચારો કૂવાના તળીએ જઈ પડ્યો. ભાગ્યયોગે ક્યાંય પણ અથડાયા વિના કૂવાના મધ્યભાગમાં જ તે પડ્યો, એટલે તેને ગહુ વાગ્યું તો નહિ પણ તે મુંઝાવા લાગ્યો.

કૂવાના મધ્યમાં રહ્યા રહ્યા આ દુઃખથી છૂટવા માટે તે ભક્તભરસ્તોત્રનું એકાગ્ર ચિત્તે સ્મરણ કરવા લાગ્યો, થોડી જ વારમાં સ્તોત્ર સ્મરણના પ્રભાવથી તત્કાળ ચક્રેશ્વરી દેવી હાજર થયાં અને કેશવને આશ્વાસન આપી કૃપિકામાંથી બહાર કાઢ્યો અને સારાં સારાં વસ્ત્રાભૂષણો તથા તેની નિર્ધનતાના નિવારણાર્થે મહામૂલ્યવાન આઠ રત્નો આપી દેવી સ્વસ્થાનકે ચાલી ગઈ.

કેશવની લોભવૃત્તિ હજી નષ્ટ થઈ ન હતી તેથી વિદેશમાં જવા માટે તેને આગળ મુસાફરી લાંબાવી. આગળ ચાલતાં ચાલતાં તેને ઠંડ લોકોનું એક ટોળું મળ્યું કે જેઓ શાહુકાર અને વ્યાપારી તરીકે સાર્થવાહ બનીને જતા હતા, તેઓની સાથે કેશવ ચાલવા લાગ્યો. ચાલતાં ચાલતાં એક મોટું વન આવ્યું. સાર્થવાહની દાનત કેશવ પાસેથી દેવીએ આપેલાં રત્નો પડાવી લેવાની થઈ તે કેશવને પકડી દુઃખ દેવા લાગ્યો. તે વખતે પણ અનન્ય શ્રદ્ધાથી કેશવે ‘એકાશન’ કરી ભક્તભરસ્તોત્રનો પાઠ કરવો શરૂ કર્યો, એટલે તેના પ્રભાવથી ચક્રેશ્વરી દેવી પ્રગટ થઈ અને પેલા ઠંડ લોકોને પોતાનો પ્રભાવ બતાવી નસાડી મૂક્યા તથા કેશવને વિપત્તિથી છોડાવ્યો.

આ વિપત્તિથી મુક્ત થઈને કેશવે આગળ પ્રયાણ કરવા માંડ્યું, પરંતુ તે રસ્તો ભૂલ્યો અને વધારે વિષમ જંગલમાં જઈ ચલ્યો. ચાલતાં ચાલતાં મધ્યાહ્નનો સમય થયો અને સૂર્યનો સખત તાપ પડવા લાગ્યો. તાપથી કેશવને ઘણી જ તૃષ્ણા લાગી. તેના કંઠે અને શ્વાસ રૂંધાવા લાગ્યા, ચાલવાની બધી શક્તિ નષ્ટ થઈ ગઈ અને ક્યાંય પણ પાણીનો પત્તો લાગ્યો નહિ, તેથી કંટાળીને એક વૃક્ષની છાયા નીચે તે બેઠો.

આ વખતે પોતાનું મરણ નજીકે જાણી કેશવને વિચાર થઈ આવ્યો કે હવે હું થોડા જ સમયમાં મરણ પામીશ તો પછી હાય વોય કરતાં મરવું એના કરતાં પ્રભુના નામનું સ્મરણ કરતાં મરવું એ જ વધારે ઉત્તમ છે, આ પ્રમાણે નક્કી કરી શુદ્ધ અધ્યવસાયથી ભક્તભરસ્તોત્રનો એક જ ચિત્તે પાઠ કરવા લાગ્યો અને પ્રભુના ધ્યાનમાં ને

ધ્યાનમાં તે એવો તો એકાકાર થઈ ગયો કે પોતાની બાત સુદાને પણ તે ભૂલા ગયો પ્રભુસ્મરણના અલૌકિક પ્રભાવથી ચક્રેશ્વરી દેવી તુરત પ્રગટ થઈ ક્રેશવને મીઠું અને સ્વચ્છ જળ પીવા માટે આપ્યું, તેને ત્યાંથી ઉપાડીને તેના પોતાના વસ્ત્રપુરનગરની નજીકમાં મૂકીને દેવી સ્વસ્થાનકે ચાલી ગઈ જહ્યું પણ કે કે —

‘વને રણે શુદ્ધજ્વાલ્મિનમધ્યે, મદ્યાર્ણવે પર્વતમસ્તકે વા ।

સુપ્ત પ્રમત્તં વિપમસ્થિત વા રક્ષન્તિ પુણ્યાનિ પુરાણતાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—વનમાં, સુદમાં, શનુઓની મધ્યમાં, પાણી તથા અગ્નિના લયમાં, અરણ્યમાં, પર્વતના શિખર પર, સૂતેલા સમયે, પ્રમાદાવસ્થામાં તથા ગમે તેવી વિપમસ્થિતિમાં પણ પૂર્વે કરેલું પુણ્ય જ રક્ષણ કરે છે”

કેશવ પોતાને ઘેર આવ્યો અને ચક્રેશ્વરીએ આપેલા રત્નો વટાવી એક ઉન્નત અને વિશાળ જિનમંદિર બાંધાવી પોતાની લક્ષ્મીનો સદ્વ્યય કર્યો હુમેશા દુખીજનો પ્રત્યે દયા—અનુકંપા દર્શાવતો, ચતુર્વિધ મધની ભક્તિ કરતો તે સુખે કરીને પોતાનો સમય નિર્ગમન કરવા લાગ્યો

શુ સ્. વૃ મન્નાનાય —

ૐ હ્રીં ‘ક્લીં શ્રીચક્રેશ્વરી મમ રક્ષા કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥—સર્વરક્ષાકરી ભગવતી [વિદ્યા]

વિધિ—દિવાલીની રાત્રિએ આ મન્ત્ર ચક્ષુર્દર્શનથી લખવો, [કપૂર, કસ્તૂરી, કેસર, ગોરૂચદન, અગરફ (અગર ?) આ પાંચ વસ્તુઓને ચક્ષુર્દર્શન કહે છે], આ મન્ત્ર રૂપાની કલમથી ચક્ષુર્દર્શન વડે પાતળા સારા ભોજનપત્ર અથવા કાગળ ઉપર લખી રૂપાના માદળી-આમાં મદાવી પાને રાખવાથી ન્યા જઈએ ત્યા ફેરેહ પમાય, જય થાય, ભૂતપ્રેતનો ભય હાય નહિ, તાવ વગેરેનો નાશ થાય

નાત્યદ્ભૂત ધુનભૂષણભૂત ! નાય !

ભૂતૈર્ગુણૈશ્ચિ મનન્તમમિહુન્નતઃ ।

તુલ્યા ભવન્તિ મતો નનુ તેન કિં વા

ભૂત્પાત્રિત ય દ્દહ નાત્મસમ કરોતિ ॥ ૧૦ ॥

સમલોદી

આશ્ચર્યના ભુનનભૂષણ ! ભૂનનાય !

૩૫૧ ગુણે તુજ સ્તુતિ કરનાર અત્ર

તે તુલ્ય થાય તુજની વનીકો શુ પાતે,

પૈસે મમાન ક્ત્વા નથી આત્રિતોને ? ૧૦

શ્લોકાર્થ:—પૃથ્વીના આભૂષણરૂપ હે નાથ ! હે ભૂતનાથ ! તમારા અનેક શુભો દ્વારા તમારી સ્તુતિ કરનારા પ્રાણીઓ તમારા જેવા થઈ જાય તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? કાંઈપણ આશ્ચર્ય નથી, જગત્માં જે કોઈ સ્વામી પોતાના સેવકને પોતાના જેવી સમૃદ્ધિવાળો ન કરે તો તેવા સ્વામીના સેવા કરવાથી શું ફળ ? કાંઈ જ નહીં. અર્થાત્ તમારી સ્તુતિ કરવાથી હું પણ તમારા જેવો [તીર્થંકર] થાઉં, એમ કવિનો કહેવાનો આશય છે.—૧૦

દપ્ત્વા ભવન્તમનિમેષવિલોકનીયં

નાન્યત્ર તોપમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુઃ ।

પીત્વા પયઃ શશિકન્દુતિદુગ્ધસિન્ધોઃ

ક્ષારં જલં જલનિધેરશિતું ક ઇચ્છેત્ ॥૧૧॥

સમશ્લોકી

જો દર્શનીય પ્રભુ એક દશેથી દેજો ।

સંતોષથી નહિ બીજે જન—નેત્ર પેજે;

પી ચંદ્રકાન્ત પય ક્ષીરસમુદ્ર કેડે;

પીશે પછી જળનિધિ—જળ કોણ ખાડે ? ૧૧

શ્લોકાર્થ:—હે પ્રભુ ! અનિમેષ દષ્ટિ વડે નિરંતર દર્શન કરવા યોગ્ય આપના સ્વરૂપને એક વાર જોયા પછી મનુષ્યની દષ્ટિ બીજે કોઈ સ્થળે સંતોષ પામતી નથી. ચંદ્રતા કિરણોના જેવા ઉજ્જવલ ક્ષીરસમુદ્રનું જલપાન કર્યા પછી લવણસમુદ્રનું ખાડું પાણી પીવાની કોણ ઇચ્છા કરે ? કોઈ ન કરે.—૧૧

વાર્તા પમી શ્લોક. ૧૦—૧૧

શ્રીઆણહિલપુરપાટણ નામના લવ્ય અને સુંદર શહેરમાં ન્યાયી, નીતિપરાયણ અને ચૌલુકચવંશમાં ઉત્પન્ન થએલો કુમારપાલ^૧ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને લોપલા (લોપલદેવી) નામની રાણી અને વાગલંટ નામનો મહામાત્ય હતો. શ્વેતામ્બરાચાર્ય શ્રી હેમચન્દ્રસૂરિના ઉપદેશથી રાજા પરમજૈન થયો. તે જ નગરમાં ‘કપદી’^૨ નામનો એક ગરીબ વણિક રહેતો હતો, તે પોતાનાં પૂર્વનાં કોઈ લાભાંતરાય કર્મના યોગે ઘણી જ દરિદ્ર અવસ્થા ભોગવતો હતો અને દુઃખમાં જ જીવન પસાર કરતો હતો.

શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિ નામના શ્વેતામ્બરાચાર્ય એક દિવસ વિહાર કરતા કરતા શહેરમાં પધાર્યા, ગુરુમહારાજનું આવાગમન સાંભળી કપદી^૩ તેઓની પાસે ધર્મોપદેશ શ્રવણ

૧. ક માં રાજનું નામ નથી, સ્વ માં રાજનું નામ ‘પ્રજાપાલ’ છે તથા ગ મા રાજનું નામ ‘અરિમર્દન’ છે. ૨. ક, સ્વ, અને ગ મા શેકનું નામ ‘કમલી’ છે, જે વાસ્તવિક નથી, કારણ કે કપદી શેક પાટણમાં હતો તે વાત ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ છે.

કરવા ગયો શુભહારાજે વ્યાખ્યાનમાં પ્રભુસ્તુતિના અલૌકિક પ્રભાવનું વર્ણન કર્યું, જે તરફ કંપર્દીનું ખાસ લક્ષ ગયું ઉપદેશનો સમય પૂરો થતા શ્રોતાઓ પોતપોતાને મ્થાનકે ગયા.

પછી કંપર્દીએ શુભહારાજને પૂછ્યું કે — “કૃપાળુ દેવ ! આજના વ્યાખ્યાનમાં આપશ્રીએ પ્રભુસ્તુતિનો મહિમા કહ્યો તે ઠીક છે, પણ તેવી સ્તુતિને માટે શું કરવું જોઈએ ? શા વડે સ્તુતિ પ્રાપ્ત થાય તે કૃપા કરી સમજાવશો તો મારા ઉપર મોટો ઉપકાર થશે, કારણકે હું જનમથી જ દરિદ્રી હોવાથી આભુવિકા અર્થે જ મારો બધો કાળ વ્યતિત કરું છું એટલે મને બીજું કંઈ પણ જ્ઞાન નથી માટે મને કાંઈ એવો રસ્તો બતાવો કે જેનાથી હું પ્રભુસ્તુતિ કરી મારા આવતા જનમને સુધારૂં આ જનમ તો ધોખીના ફતરાની માફક જ પગિપૂર્ણ થાય એમ જણાય છે.”

આટલું બોલતા બોલતા તો કંપર્દીની આંખમાં આસુ આવી ગયા, અને તેથી તે વધારે બોલી નહીં આવી મ્થિતિમાં કંપર્દીને જોઈ હેમચન્દ્રાચાર્યએ કહ્યું કે — “ભાઈ ! ગરીબાઈ-નિર્ધનાવસ્થા પ્રાપ્ત થવી એ પૂર્વદૃત કર્મનું ફળ છે અને એવી મ્થિતિમાં પણ ધૈર્ય રાખી નીતિમય જીવન ગુજારવું અને પ્રભુભક્તિ કરવી જેથી આ જનમનું દુઃખ દૂર થાય અને અન્ય જનમમાં શાંતિ પ્રાપ્ત થાય વગેરે ઉત્તમ પ્રકારનો બોધ આપી તેને ભક્તભરસ્તોત્ર ગ્રીખવાનું કહ્યું અને વધારામાં કહ્યું કે આ મહાપ્રભાવિક સ્તોત્રનો વિધિ પુર મઝાને નિત્યપાઠ કરવામાં આવે તો આ જનમના દુઃખો દૂર થશે અને અન્ય જનમમાં ઉચ્ચ મ્થિતિ પ્રાપ્ત થશે તથા પરપરાએ કર્મના ગાઢ બંધનો પણ તૂટી જતા મોક્ષ સુખની પ્રાપ્તિ થશે.” આ પ્રમાણે કહીને શુભહારાજે પોતાની અપૂર્વ શક્તિના પ્રભાવે થોડા વખતમાં જ કંપર્દીને ભક્તભરસ્તોત્ર ગ્રીખવી દીધું.

કંપર્દી પ્રભાતના સમયે હંમેશા એકાગ્રચિત્તથી વર્ણમાત્રાની શુદ્ધિ પૂર્વક ભક્તભરસ્તોત્રનો પાઠ કરવા લાગ્યો એમ કરતા કરતા એક દિવસ કંપર્દી એકાગ્રચિત્તથી ભક્તભરસ્તોત્રનો પાઠ કરતો હતો, તે સમયે એકાએક તેના ઓરડામાં પ્રકાશ થયો અને ચક્રેશ્વરી દેવી આવીને કંપર્દીને કહેવા લાગી કે — “હે મહાનુભાવ ! તારી અચળ શ્રદ્ધા અને પ્રભુભક્તિથી હું તારા પર તુષ્ટમાન થઈ છું તો તારે જે જોઈતું હોય તે માગી લે દુનિયાની વ્યવહારિક વસ્તુઓ આપવાની મારી સક્તિ છે, પરંતુ આત્મિક વસ્તુઓ આપવાની મારી શક્તિ નથી.”

આ શબ્દો સાંભળી કંપર્દી કહેવા લાગ્યો કે — “હે માતા ! હું આ જનમથી બહુ જ નિર્ધન અને ગરીબ છું અને એ ગરીબાઈને લીધે મારે મહાસંકટો ભોગવવા પડે છે અને અનેક પાપકર્મ કરવા પડે છે, તો જો આપની કૃપા મારા પ્રત્યે થઈ હોય તો હાલમાં તો મને ધન જોઈએ છે તે આપો એટલે બસ.”

જવાબમાં દેવીએ કહ્યું કે:—“તારી તે ઇચ્છા પૂર્ણ કરવાને માટે આજ સાંજે તારે ઘેર ‘કામધેનૂ’ ગાય આવશે, તેનું દૂધ તું કેરા ઘડામાં દોડી લેજે એટલે તે સુવર્ણ બનશે. આટલું કહી દેવી ચાલી ગઈ. સાંજ થઈ અને શેઠના ઘરના બારણા પાસે એક સુશોભિત અને સુંદર કામધેનૂ આવી. શેઠે તેને આદરપૂર્વક લાવી પોતાના ઘેર બાંધી, અને કેરા ઘડામાં તેણીનું દૂધ દોડવા માંડ્યું. તે દૂધના તેને એકત્રીશ^૧ ઘડાઓ ભર્યાં. પછી દેવીએ આવી કપર્દીને કહ્યું કે:—“હવે તારી શી ઇચ્છા છે? જે હોય તે કહે.”

કપર્દીએ કહ્યું કે:—“મારી ધનની ઇચ્છા તો પૂરી થઈ, પણ મારી હવે એવી ઇચ્છા છે કે મને મળેલા ધનના સહુપયોગ તરફે આ શહેરમાં જેટલા ધર્મિષ્ઠ પુરુષો છે તેઓને મારે કામધેનૂ ગાયના ઉત્તમ દૂધથી તૈયાર થએલ ખીરનું ભોજન જમાડવું છે, તે મારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરો. એ પ્રમાણે કરવાથી ધર્મની પ્રભાવના સારી થશે, તેમ જ ધણી લોકો ધર્મમાં દૃઢ શ્રદ્ધાવાળા થશે.”

દેવીએ તે વાત માન્ય રાખી અને એક દિવસ વધુ એટલે કે બત્રીશમા દિવસે કપર્દી શેઠે બધા સાધર્મીભાઈઓને પોતાને ત્યાં જમવાનું આમંત્રણ આપ્યું. પરમાર્હત્ મહારાજ કુમારપાલ સુદાને પણ જમવા માટે આમંત્રણ આપ્યું હતું. નગરજનો આવી ઉત્તમ ભોજન સમગ્રીથી શેઠનાં વળાણ કરવા લાગ્યા, મહારાજ કુમારપાલ પણ આ દેવી ભોજનથી ખુશ થઈ ગયા, શ્રીહિમચંદ્રાચાર્ય મહારાજને પણ વહોરવા પોતાના ત્યાં શેઠે બોલાવ્યા હતા. બધાને ભોજન કરાવ્યા પછી ભક્તામર સ્તોત્રના પ્રભાવથી પોતાને પ્રાપ્ત થએલા એકત્રીશ સુવર્ણના ઘડા રાજ તથા ખીજ સહધર્મી બંધુઓને બતાવ્યા. આ મહદાશ્ચર્ય જોઈને સર્વ લોકો ભક્તામર સ્તોત્ર ગણવા લાગ્યા અને જૈન ધર્મનો મહા ઉદ્યોત થયો.

શુ. સૂ. વૃ. મંત્રાન્નાય:—ॐ હ્રીં^૨ અરિહંતાણં^૩ સિદ્ધાણં સૂરીણં ઉવજ્ઞાયાણં સાદ્ગુણં મમ ક્લદ્ધિ વૃદ્ધિ સમોદિતં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

વિધિ—સવારમાં ઉઠીને સ્નાન કરીને સ્વચ્છ પચરંગી ધોતી પહેરીને મૂંગાની માલાથી જાપ કરવો, અગર ઉખેવવો, ૩૨૦૦ બત્રીશસો જાપ કરવાથી મનોકામના સિદ્ધ થાય છે.

यैः शान्तरागरुचिभिः परमाणुभिस्त्वं

निर्मापितस्त्रिभुवनैकललामभूत !

तावन्त एव खलु तेऽप्यणवः पृथिव्यां

यत्ते समानमपरं नहि रूपमस्ति ॥૧૨॥

૧ જ મા એકત્રીશ ઘડા ભર્યાં એમ લખેલું છે.

૨ દે, લા. માં ‘હ્રીં’ પાડે છે. ૩ “માં ‘અરિહંતાણ’ પાડે છે.

સમશ્લોકી

જે શાતરાગ રચિના પ માણ માન,
તે તેટલા જ ભુવી આપ થએલ ગાન ।
એ હેતુથી ત્રિભુવને રાગગાર રપ ।

હારા મમાન નહિ અન્યતથ્થુ સ્વરૂપ । -૧૨

શ્લોકાર્થ — ત્રણ ભુવનમા અત્રિતીય અલકાર રૂપ હે પ્રભુ ! શાતરસના કાતિવાળા જે પરમાણુઓ વડે તમારે ગરીરે જન્યુ છે, તે પરમાણુઓ પૃથ્વીપર તેટલા જ છે તારણે તે આપની મમાન અન્ય કોઈમા પણ એવી સુદરતા નથી

વાર્તા ૬ દ્વી શ્લોક ૧૭

લક્ષ્મીનામરમા આવેલા અગદેરાની ગજધાની અથા નામની નગરીમા કણ્ણુ નામનો દયાળુ, નીતિસ અને પ્રતપાળક રાજા હતો તે રાજાને બુદ્ધિશાળી અને જૈનધર્મ પ્રત્યે, દંદશ્રદ્ધાવાળો સુબુદ્ધિ નામનો પ્રધાન હતો

એક વખતે રાજસલામા કોઈ બહુડપી બહુગર આવ્યો તે બહુગરે બહુઈ વિગ્રાથી હાથમા શખ, ચક્ર, ગદા, અને મારગ ધાગણુ ઢરેલાં સ્થામ વર્ણુવાળા લક્ષ્મીની સાથે વિજયુતુ રૂપ બનાવ્યુ વળી સફેદ વર્ણુવાળા, જટામા ચદ્ર અને ગગાને ધાગણુ ઢરનારા, આખા શરીરે સર્પોના આલૂપણુવાળા, આખા શરીરે જેઓએ લક્ષ્મનુ લેપન કર્યુ છે તેવા શિવનુ રૂપ બનાવ્યુ, ત્યારપછી રાજહત્ત પર બેઠેલા ચાર મુખથી શ્રુતિઓના ઉચ્ચાર કરતા ધ્વજાનુ નવરૂપ બનાવ્યુ બીજા પણ મકેન્દ-ભુદ્ધ-ગણુપતિ વગેરે દેવના રૂપો બનાવ્યા, જે જોઈને આખી નભા આશ્ચર્યમુગ્ધ થઈ ગઈ

આ પ્રમાણે દેવ દેવીઓના કૃત્રિમ વેશ કાઢી તેમની મરફરી કરતો જોઈને સુબુદ્ધિએ તેને કહ્યુ કે — “તુ બીજા ગમે તેના વેશ કાઢે તે સાર, પરતુ પૂજ્ય દેવ દેવીઓના વેશ કાઢવા અને તેમની મરફરી કરવી તે વ્યાજબી નથી ”

પરતુ બહુગર બીજાને ખુદા ડરવા જ આવેલો હોવાથી, મત્રીતુ કહેવુ નહિ ગણુકારતા, બીજાઓની શીખવણીથી ઈવટે તીર્થંકરનુ, રૂપ બનાવવા પણ તૈયાર થયો

સુબુદ્ધિ મત્રી આ સહન કરી રાક્યો નહિ અને તેને બીજા ઉપાય નહિ જડવાથી ઈવટે લક્ષ્મીનામરના ૧૨ મા શ્લોકનુ શુદ્ધ અન્વયસાચથી સ્મરણ કરવા માડ્યુ સ્મરણુના પ્રલાવથી તગ્ત જ ચક્રેશ્વરી દેવી પ્રગટ થયા અને તીર્થંકરનુ રૂપ બનાવનાર બહુગરને લક્ષ્મીનામર એક તમાચો લગાવ્યો તમાચો પડતાની સાથે જ તેની બધી કલાઓ નાશ પામી ગઈ અને સાથે સાથે તેનુ મોહુ વાકુ થઈ ગયુ અને તે ઘણો પ્રયત્ન કરવા છતા પણ મીધુ ન થયુ, ત્યારે આખી મલા તેના સામુ જોઈ હસવા લાગી અને બહુગર ગલગઈ ગયો

દેવી જોત્યાં કે:—“અરે મૂર્ખશેખર ! દુષ્ટબુદ્ધિવાળા ! નિરંજન, નિરાકાર અને વચનથી પણ અગોચર એવા સ્વરૂપવાળા ! સર્વોત્કૃષ્ટ તીર્થંકર ભગવાનનું રૂપ બનાવી તું જીવિતની આશા કેવી રીતે રાખે છે ? જો તું જીવવાને ઇચ્છતો હો તો મુખ્યુદ્ધિ મંત્રીની ક્ષમા માગ અને તે કહે એટલે હું તને આ દુઃખમાંથી મુક્ત કરું.”

આ પ્રમાણે દેવીનાં વચનો સાંભળી તે બહુગરે મુખ્યુદ્ધિ મંત્રીની ક્ષમા માંગી, પ્રધાને પણ દેવીને પ્રાર્થના કરવાથી તેનું વાંકું રહેલું મોહું દેવીએ સીધું કરી દીધું, અને રાજાને તથા સલાજનોને જૈનધર્મનો તથા ભક્તભરસ્તોત્રનો પ્રભાવ કહી સંભળાવ્યો; અને દેવી અદૃશ્ય થઈ ગયાં. આ વૃત્તાંત નજરે જોઈને રાજા તથા સલાજનો જૈનધર્મ તથા ભક્તભરસ્તોત્ર તરફ પૂજ્યભાવ ધારણ કરવા લાગ્યાં.

શુ. સૂ. વૃ. મંત્રામ્નાય:—ૐ હ્રીં ચઢસપુત્રીણં ૐ હ્રીં પયાણુસારીણં ૐ હ્રીં પગાર-સંગધારીણં ૐ હ્રીં ઉજ્જુમર્દિણં ૐ હ્રીં વિઝલમર્દિણં નમઃ સ્વાહા ॥—આ સરસ્વતી વિદ્યા છે.

વિધિ—સવારમાં ઉઠીને, સ્નાન કરીને, સફેદ રેશમી ધોએલું—સ્વચ્છ વસ્ત્ર પહેરીને પવિત્ર અંગે સ્ફટિકની માલાથી દરરોજ ૧૦૮ જાપ કરવાથી સરસ્વતી પ્રસન્ન થાય છે અને વિદ્યા થકે છે.

વક્ત્રં વ્ય તે સુનરોગનેત્રહારિ

નિઃશેષનિર્જિતજગત્રિતયોપમાનમ્ ।

વિમ્બં કલઙ્કમલિનં વ્ય નિશાકરસ્ય

યદ્ વાસરે ભવતિ પાણ્ડુપલાશકલ્પમ્ ॥ ૧૩ ॥

સમશ્લોકી

ત્રૈલોક્ય સર્વ ઉપમાન જ જિતનારું,

ને નેત્ર દેવ નર ઉરગ હારી તારું,

ક્યાં મુખ ? ક્યાં વળી કલંકિત ચંદ્ર મિંખ ?

જે દિવસે પીળચટું પડી જાય ખૂમ !—૧૩

શ્લોકાર્થ:—હે સુંદર મુખવાળા પ્રભુ ! દેવ, મનુષ્ય અને ભવનપતિ (દેવો)નાં નેત્રોને હરણ કરનાર મનોહર અને ત્રણ જગત્માંની સઘળી (કમળ, દર્પણ, ચંદ્ર વગેરે) : ઉપમાઓને જીતનાર તમારું મુખ ક્યાં ? અને કલંકથી મલિન થએલું તથા દિવસે ખાખરાનાં પાંદડાં જેવું શીકું પડી જતું ચન્દ્રનું જિજ્ઞ ક્યાં ? અર્થાત્ તમારા મુખને ચંદ્રની ઉપમા આપીએ તો પણ તે વાસ્તવિક નથી, કારણ કે બંનેની સરખામણી બિલકુલ થઈ શકે તેમ નથી.

શુ' સુ વૃ' મત્રામ્રાય —

ૐ હ્રીં પૂર્વે આમોસહિલદ્વીપ વિષ્ણોસહિલદ્વીપ ચેલોસહિલદ્વીપ જલ્લોસહિલદ્વીપ
સવ્યોસહિલદ્વીપ નમ સ્વાહા ॥ અથા ૐ હ્રીં ધ્રીં ક્લીં શ્ચ તોગાપદારિણી વિદ્યા ॥—શામા-
પદારિણી વિદ્યા

વિધિ—આ મત્રથી સર્વ રોગ જાય મવારે, મધ્યાહ્ને અને સાંજે (ત્રિકાળે) [૧૦૮
વખત] સ્મરણ કરવાથી સર્વ રોગ મટે

સમ્પૂર્ણમણ્ડલશશાઙ્કકલાકલાપ-

શુભ્રા ગુણાસ્ત્રિયુવન તવ લક્ષ્યન્તિ ।

યે સશ્રિતાસ્ત્રિજગદીશ્વર ! નાથમેક

કસ્તાન્ નિવાસ્યતિ સશ્વરતો યથેષ્ટમ્ ? ॥૧૪॥

સમશ્લોકી

સ પૂર્ણ ચંદ્ર તણી કાતિ સમાન તહોરા,

રૂપ ગુણો ભુવન ત્રેલુ ઉલ્લસનારા ।

ત્રેનોક્યનાથ તુજ આશ્રિત એક તેને,

સ્વેચ્છા થગી વિચરતા કહી કોણુ રોકે ? ૧૪

શ્લોકાર્થ —હે ત્રિલોકના નાથ ! પૃથ્વીમાના ચંદ્રની કળાના સમૂહ જેવા ઉન્નયન
તમોરો ગુણો આખા ત્રણ જગતને વ્યાપીને રહેલા છે, તે ચોગ્ય જ છે કારણ કે જેઓ
અદ્વિતીય-સમર્થ સ્વામીના આશ્રિત હોય તેઓની ઇચ્છા પ્રમાણે સર્વત્ર ફરી શકે છે, તેમને
કોઈપણ રોકવા સમર્થ નથી અર્થાત્ ત્રણ જગતના મર્વ છવો આપણા ગુણનુ કીર્તન કર્યા કરે છે

વાર્તા ૭ મી શ્લોક ૧૩-૧૪

શ્રીઆણુહિલપુર પાટણની અદર 'સત્યકે' નામનો એક ધનાઢ્ય વ્યાપારી
રહેતો હતો, તેના ગુરુનુ નામ શ્રાહેમચ દ્રાચાર્ય હતુ તે સત્યકેને બધી કલાઓમા
નિષ્ણાત અને ગુણસન્ન 'હાહી' નામની એક ચતુર પુત્રી હતી તે કન્યા આઠ વર્ષની
યથ ત્યારે શ્રીપ આસરા પાર્શ્વનાથના દેરાસરમા^૩ દર્શન કરવા અને ગુરુને વદન કરવા
સત્યકેની સાથે ગઈ ગુરુ મહારાજે આત્મહિતકર બોધ આપ્યો અને ભક્તામરસ્તોત્રનુ
માહાત્મ્ય બતાવ્યુ, તે દિવસથી સત્યકેને અને હાહીને ભક્તામર પર શ્રદ્ધા બેઠી અને
તે સ્તોત્ર મુખપાઠ કરી લીધુ, તથા બનેએ એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે અશુદ્ધિ ટાળી તે
સ્તોત્રનો નિયમિત ત્રિકાળ પાઠ કરવો

સમયના વહેવા માથે હાહી યૌવનવયને પ્રાપ્ત થઈ સત્યકે શ્રેષ્ઠિએ તેણીના લગ્ન

૧ છ અને ૭ મા શ્લોકનુ નામ 'પણા' છે ૨ ક અને ૭ મા શ્લોકનુ નામ 'સત્યવાન' છે
૩ ૭ મા 'પયાસરા પાર્શ્વનાથ દેરાસર' ના અને 'શહેરની બહાર ધર્મસ્થાનમા' પાઠ છે

બ્રગુકેન્દ્રના રહેવાની કોઈ એક ગૃહસ્થ સાથે કર્યાં. ડાહી પોતાના લગ્ન બ્રગુકેન્દ્ર કરેલાં હોવાથી પોતાના પિયેરથી થોડાં માણસો સાથે લઈ બ્રગુકેન્દ્ર જવાને નીકળી. રસ્તામાં અપોરના સમયે બધાં સાથેનાં માણસો લોજન કરવા બેઠાં, પરંતુ જિનેશ્વરનું વંદન તથા ભક્તભરસ્તોત્રનું પઠન કર્યા વિના લોજન નહિ લેવાનો પોતાનો નિત્ય નિયમ હોવાથી તેણીએ લોજન કર્યું નહિ.

તેણીના સાસરા વગેરેએ કહ્યું કે:—“હે વત્સે ! લોજન કર, તારે ઓછું આણું જોઈતું નથી, જેમ ડાંગર ઉત્પન્ન કરનાર જુદા હોય છે, અને ખાનાર પણ જુદા હોય છે, તેમ કન્યા પણ પિતૃગૃહે મોટી થાય છે અને મોટી થએથી શ્વસુરગૃહે જાય છે. તે માટે શોક કરવો છોડી દઈને લોજન કરી લો.” તેણી આ બધું સાંભળીને મૌન રહી.

ડાહીના શ્વસુરપક્ષના બધા માણસો એવું સમજ્યા કે તેણી પોતાના પિતાના ઘરના વિરહને લીધે લોજન લેતી નથી, એમ માનીને આગળ પ્રયાણ કરવા લાગ્યા, રસ્તામાં રાત્રિ પડતા બધાં માણસો ત્યારે સૂઈ ગયા, ત્યારે તેણીએ તેરમા અને ચૌદમા કાવ્યનો એકચિત્તે પાઠ શરૂ કર્યો. તુરત જ ચક્રેશ્વરી દેવી રાત્રિના સમયે પ્રગટ થયાં અને બોલ્યાં કે:—“ભદ્રે ! લોજન કર ! તને શું ન્યૂનતા છે ? હું આદીશ્વર ભગવાનની સેવિકા ચક્રેશ્વરી છું”

ડાહી બોલી કે:—“મારું મન પૂરણ કરો.”

“જા અને ગ માં આ પ્રભાસે દયા છે —” થોડી વાર થઈ એવામા ૧૫-૨૦ દક્ષીઆરબધ હુંદારાએએ તેઓને ઘેરી લીધા. ડાહીની સાથેના માણસો પહેલાં તો આવનાર માણસોની સભે થયાં, પણ આવનાર હુંદારાઓનું બળ વધારે હોવાથી અને તેઓ તરફથી એકદમ દસો થવાથી ડાહીની સાથે આવેલાં માણસો નાસી ગયા. પછી હુંદારાઓએ ડાહીને સનાવવા માડી પ્રથમ તો ડાહીએ ત્રણ વાણીથી ધણી આછછ કરી, પણ આછછની અંતર તેઓ પર કાંઈ ન થઈ.

હુંદારાઓ વધારે હિંદતાઈ કરવા લાગ્યા અને છેવટે ડાહી પર બાળાન્દાર ગુનરવા તૈયાર થયા તે જ વખતે ડાહીએ ભક્તનામર સ્તોત્રના ૧૩-૧૪ માં શ્લોકનું સ્મરણ કરવા માંડ્યું, આથી સત્ય-ગીતનો પ્રસાવ એકદમ પ્રકાશી નીકળ્યો અને ઉપરોક્ત અને શ્લોકથી પાણી મંત્રી તે હુંદારાઓ પ્રત્યે દેંદ્યું, એટલે હુંદારાઓ ભય અને દુઃખથી ત્રાસવા લાગ્યા તથા તેઓના શરીરમાં વ્યાધિ થવા લાગ્યો અને હુંદારાઓ ત્યાં જ સ્થંભી ગયા.

ત્યારે હુંદારાઓમાં હલનચલન કરવાની કાંઈ પણ શક્તિ ન રહી, ત્યારે ડાહીએ પોતાની સાથેનાં માણસો જે દૂર નાસી ગયાં હતાં તેઓને પાછા બોલાવી પોતે ચાલવાની તૈયારી કરી તે વખતે હુંદારાઓએ દીન વદને પ્રાર્થના કરી કે અમોને. આ સ્થિતિમાંથી દયા કરી મુક્ત કરી પછી આપ આગળ જાઓ.

ડાહીએ તેમની દીનવાણી સાંભળી, ફરીવાર આવા અન્યાય અને જુદમ નહિ કરવાની પ્રતિજ્ઞા આપી. પછી તે જ એ શ્લોકથી મંત્રી પાણીનો છંટકાવ કર્યો એટલે સર્વે હુંદારા દૂર થયા અને ડાહીને ધર્મજ્ઞેન કહી તેણીના પગમાં પડ્યા અને ક્ષમા માંગી”

પછી દેવીએ ચન્દ્રથી પણ ઉત્પલ અને ઝેરતુ હરણ કરનાર એવો હાર અને ખીલો હાર કે જે દિવ્ય પુષ્પોનો બનેલો હતો તે આપ્યો તથા શુરુની પાદુકા આપી અને કહ્યું કે —“ આ હારને તુ મુનિસુમતસ્વામીના કંઠમા આરોપણ કરીશ, એટલે તે કોઈપણ મમયે કરમાશે નહિ શ્રીમુનિસુમતસ્વામીની પૂજા અને વદન તુ શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામીની પૂજા અને વદન કરે છે તેવી જ રીતે કરજે તો તેતુ પણ તે પ્રમાણે જ ફલ મલશે કારણ કે તે બંને જિનેશ્વરો મમાન હોવાથી હારતુ ફલ પણ સમાન જ મલશે અને આ પાદુકાને તુ જેવી રીતે શ્રીહિમચ દ્વાચાર્ય શુરુને નમન વદન કરે છે તેવી રીતે કરજે, એટલે તે પણ તેટલું જ ફલ આપશે અને આ જે હાર છે તે તારા કંઠમા પહેરજે મારા અર્પણ કરેલા હાગ્ના મધ્યમા રહેલા મણિની અદરથી પ્રગટ છે મહિમા જેઓના એવા શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રભુની પ્રતિમા સર્વસમક્ષ પ્રગટ થશે એમ કહીને ચક્રેશ્વરીદેવી અદશ્ય થઈ ગયા ”

સવાગ્ના સમયે સામરા વગેરેના જાણવામા આ બધો વ્યતિકર આવ્યો હાડીએ પારણું કર્યું અને અનુક્રમે બધા બ્રહ્મકેશ નગરે પહોંચ્યા તેણીએ શ્રીમુનિસુમત સ્વામીના ગળામા હાર આરોપણ કર્યો, માલા હમેશા નહિ કરમાતા એવીને એવી રહેતી, શુરુપાદુકાને તે હમેશા વદન કરતી, હારથી અનેકના ઝેર ઉતાર્યા, અત્યંત શેઠની કન્યાના આ સર્વ સત્ય પ્રભાવ પ્રત્યક્ષ જોઈને શ્વસુર પક્ષના બધા માણસો દંઢ ધર્મી બન્યા, લોકતામર સ્તવનના પ્રભાવથી હાડી સુશ્રાવિઠાએ ચિત્રકાળ સુધી સસાર મુખ લોગબ્યાં

શુ રૂ. વૃ મત્રામ્નાય — ૐ હ્રીં આસીવિસલક્ષીણ ૐ હ્રીં સીરાસપલક્ષીણ ૐ હ્રીં મહુયાસપલક્ષીણ ૐ હ્રીં અમિઆસવલક્ષીણ નમઃ સ્વાહા ॥

—વિપાવહારિણી વિદ્યા ।

વિધિ—જ્યારે કોઈ પણ માણસને ઝેર ચઢ્યું હોય ત્યારે આ મત્રથી ૧૦૮ વાર પાણી મત્રી પાવાથી ઝેર ઉતરી જાય છે

ખીલો મત્ર — ૐ હ્રીં શ્રીં વર્લોં અસિઆહસા હુલુ હુલુ હુલુ ફુલુ મુલુ મુલુ હચ્છિય મે કુલુ કુલુ સ્વાહા ॥

—ત્રિમુવનસ્વામિની વિદ્યા ॥

વિધિ—પ્રભાત સમયે હાડીને સ્નાન કરી પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી મુગાની (પ્રવાલની) જપમાલાથી નિત્ય ૩૦૦૦ ત્રણ હજાર જાપ કરીએ તો મનોવાછિત સિદ્ધ થાય

ચિત્ર કિમત્ર યદિ તે ત્રિદશાઙ્ગનામિ—

નીત મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાન્તકાલમસ્તા ચલિતાચલેન

કિં મન્દરાદ્રિશિલર ચલિત વદાચિત્ ? ॥૧૫॥

સમશ્લોકી

આશ્ચર્ય શું પ્રભુ નણા મનમાં વિકાર-

દેવાંગના ન કદી લાવી શકી લગાર !

સંસારકાળ પવને ગિરિ સર્વ ડાલે !

મેરુગિરિ શિખર શું કદી તોય ડાલે ?-૧૫

શ્લોકાર્થ:—હે નિર્વિકાર પ્રભુ ! દેવાંગનાઓ પણ તમારા મનને જરા પણ વિકાર-યુક્ત ન કરી શકી, તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? કારણ કે કંપાયમાન થયા છે અન્ય પર્વતો જેનાથી એવા પ્રલયકાળના પવન વડે ક્યારે પણ મેરુપર્વતનું શિખર ચલાયમાન થયું છે ? અર્થાત્ કલ્પાંતકાળનો પવન અન્ય પર્વતને કંપાવી શકે છે પણ મેરુ પર્વતને કંપાવી શકતો નથી, તેમ દેવાંગનાઓ હરિહરાદિક અન્ય દેવોને વિકાર ઉત્પન્ન કરી શકે છે પણ તમારા મનમાં વિકાર ઉત્પન્ન કરી શકતી નથી.-૧૫

વાર્તા ૮ મી શ્લોક ૫

ભરતશ્વેત્રમાં આવેલા કૌશલદેશની રાજધાની અયોધ્યા^૧ નામની નગરીમાં પોતાના નામ પ્રમાણે ગુણવાળો સ્વજન^૨ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો. હતો. એક વખતે રાજાને હુદ્ધ યોગિની^૩ વળગી અને તેથી રાજા ઘણા ખરે સમય ખેલાન જ રહેવા લાગ્યો.

મંત્રી^૪ સામંતાદિ વગેરેએ ઘણા ઉપાયો કર્યા છતાં પણ કોઈ રીતે રાજાના શરીરમાંથી યોગિનીનો દોષ દૂર ન થઈ શક્યો. પછી ત્યાં રહેલા શ્રીગુણસેનસૂરિ^૫ નામના જૈનાચાર્ય પાસે મંત્રી ગયો અને વિજ્ઞપ્તિ કરી કહેવા લાગ્યો કે:—“મહાત્મન! રાજાને સ્વસ્થ કરી દોષ મુક્ત કરો.”

મુનિ મહારાજ બોલ્યા કે:—“હું મારાથી બનતું કરીશ.” એમ કહી મંત્રીને વિદાય કર્યો. રાત્રિના સમયે શ્રીગુણસેનસૂરિએ ભક્તભરસ્તોત્રના પંદરમા શ્લોકનું તથા તેના મંત્રનું એક ચિત્તે ધ્યાન ધર્યું. દેવીએ પ્રગટ થઈને કહ્યું કે:—“મહા મુનિનાં ચરણોદકના અભિષેકથી સ્વજન રાજા દોષથી મુક્ત થશે.”

સવારમાં મંત્રી આવ્યો એટલે ગુરુ બોલ્યા કે:—“ગુર્જરદેશને વિષે હમેશાં કાચો-ત્સર્ગમાં રહેવાવાળા, હુર્ગમ ઉપસર્ગોને સહન કરવાવાળા, મોટા સંહિમાવાળા ‘મલ્લ’ નામના મુનિનાં ચરણોદકના અભિષેકથી રાજા યોગિનીના દોષથી મુક્ત થશે.”

૧ માં ક ‘ચંપા’ નગરી છે. ૨. ક માં ‘ધુરસેન’ રાજાનું નામ છે, બ્યારે સ્વ અને ગ માં ‘મહીપાળ’ રાજાનું નામ છે. ૩. ક, સ્વ અને ગ માં ‘પિશાય’ વળંગ્યો એમ છપાયેલું છે. ૪ ક તથા ગ માં ‘મંત્રીનું’ નામ ગુણચંદ્ર છે, બ્યારે સ્વ માં ગુણસેન-નામ-છે. ૫ ક, સ્વ તથા ગ માં મુનિનું નામ આપવામાં આવ્યું નથી ૬ ક અને ગ મા આ પ્રમાણે છપાયેલું છે.—“સવારે પ્રધાનને કહી તમારી પાસે રાજા તથા સલાજનોને અહીં બોલાવવા. પછી આ રાખની ચપટી ઉપરોક્ત શ્લોકથી મંત્રી તેનો રાજાના કપાળમાં ચાલ્લો કરવાથી પિશાય હમેશને માટે નાશી જશે અને રાજા દોષથી મુક્ત થશે.”

આ પ્રમાણે માલગીને પ્રધાન વગેરે ત્યા ગયા, ત્યા જઈને વદન નમસ્કાર કરીને ચક્રેશ્વરી વગેરે દેવીઓથી સન્માન પામેલા મહાદર્શિને પ્રાર્થના કરીને ત્યા લાવ્યા તેઓનું ચરણોદક છાટવા માત્રથી રાત્રી યોગિનીના દોષથી મુક્ત થયો.

મહાદર્શિએ રાત્રીને ઉપદેશ આપતા કહ્યું કે —

“યથા ચતુર્થિ કનક પરીક્ષયતે, નિર્ધર્પણચ્છેદનતાપતાડનૈ ।

તથૈવ ધર્મો વિદુષા પરીક્ષયતે, શુતેન શીલેન તપોદયાગુણૈ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—ધર્મણુ, છેદ—કાપ, તાપ, અને તાડન—ડટકા કરવા એ ચાર વડે જેમ મોનાની પરીક્ષા થાય છે, તેમ ધર્મની પણ શ્રુત, શીલ—સદ્ આચાર, તપ, અને દયારૂપ શુભ વડે પરીક્ષા થાય છે

મર્વે જીવોની વક્ષા કરવી એ નૈનોનો પરમ મિદ્ધાત છે

“દોર્ધમાયુ પર રૂપ-મારોગ્ય શ્લાઘનીયતા ।

અહિંસાયા ફલ સર્વે કિમન્યત્ કામદેય સા ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—દોર્ધ આયુ, સુદર ઉપ, આરોગ્ય, અને યશ કીર્તિ એ સઘળું અહિંસાનું ફળ છે આથી બીનું શુ ભોધએ, અહિંસા જ છોડને આપવાવાળી છે

આ પ્રમાણે—માલગીને મન્મથન ગળએ જીવકથાધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને રાત્રી પરમ કૌત્ર થયો—મત્રી વગેરે મર્વે લોકોએ નૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો

શુ સૂ વૃ મત્રાન્માય —ચડગીસ તીર્થંકરતળી આણ, પંચપરમેષ્ઠિતળી આણ, ચડગીસ તીર્થંકરતળદ તેજિ પંચપરમેષ્ઠિતળદ તેજિ ઐ હ્રીં અર્દ્ધ ઉત્પત્તયે સ્ત્રાહા ॥

વિધિ—પુષ્પાર્કનો યોગ આવે થડે મધ્યાના સમયે આન કરી, સુગંધી તેલ, ચૂઆ ચદન વગેરેનું શરીરે વિલેપન કરી, પવિત્ર ગાત્ર કરી સુગંધીદાર ફૂલની માલા પહેરી, ન્યા આનો મઘટો—મસગ થાય નહિ એવા એકાત મ્યાનમા આવી પવિત્ર, લિપન લિપાવી, તેના ઉપર ઊભા રહી, પૂર્વ દિશા મન્મુખ ઊભા રહી મ્હટિડની માલાથી ૧૦૮ વાર મત્ર લાળી, પછી દક્ષિણ દિશા મન્મુખ ઊભા રહી ૧૦૮ વાર મત્ર લાળી, પછી પશ્ચિમ દિશા મન્મુખ ઊભા રહી ૧૦૮ વાર મત્ર લાળી, પછી ઉત્તર દિશા મન્મુખ ઊભા રહી ૧૦૮ વાર મત્ર લાળી આ પ્રમાણે વિધિ મપૂર્ણ કરી, જે કાર્ય હોય તે મનમા ચિંતવીને મથારે અડધી ગત્રિ વીતી ગયા પછી મૂર્ધ રહેવું, પાછલી રાત્રિની ઘડી બે બાકી રહે ત્યારે સ્વપ્ન દેખે, સ્વપ્નમા જે કાર્ય ચિંતવ્યું હોય તેનું શુભાશુભ ફલ દેખીને ભગી જવું, સ્વપ્ન આવ્યા પછી સૂઈ રહેવું નહિ

બીજો મત્ર આ પ્રમાણે છે—ઐ હ્રીં પૂર્વે જિજ્ઞાણ ઓદિજિજ્ઞાણ પરમોદિજિજ્ઞાણ અણતોદિજિજ્ઞાણ સામન્નકેવલીણ મવત્યકેવલીણ અમત્યકેવલીણ નમ સ્ત્રાહા ॥

—વન્ધમોક્ષિણી વિદ્યા ॥

શુણ—કોઈ પણ સંકટ ઉપસ્થિત થાય અથવા ભૂત, પ્રેત, ડાકણ, શાકિનીના ઉપદ્રવ હોય તો તેનો નાશ થાય.

નિર્ધૂમવર્તિરપવર્જિતતૈલપૂરઃ

કૃત્સ્નં જગત્રયમિદં પ્રકટીકરોપિ ।

ગમ્યો ન જાતુ મરુતાં ચલિતાચલાનાં

દીપોઽપરસ્ત્વમસિ નાથ ! જગત્રપ્રકાશઃ ॥૧૬॥

સમશ્લોકી

ધૂમ્ર રહિત નહિ વાટ ન તેલવાળો !

ને આ સમગ્ર ગ્રણ લોક પ્રકાશનારો !

ડાલાવનાર ગિરિ વાચુ ન જાય પાસે !

તું નાથ ! છો અપર દીપ જગત્રપ્રકાશે !—૧૬

હું નાથ ! જેમાં ધૂમ્ર, દીવેટ અને તેલ નથી અને ગ્રણ જગત્ને પ્રકાશિત કરે છે, પર્વતને ડાલાવનાર પવન પણ જેને કંઈ કરી શકતો નથી એવા આપ જગત્ને પ્રકાશિત કરનાર એક વિલક્ષણ-લોકોત્તર દીપક છો.—૧૬

શુ. સુ. ૫. મંત્રાસ્ત્રાયઃ—ૐ હ્રીં પૂર્વે વીચવુદ્ધીણં કુદ્ધવુદ્ધીણં સંમિત્તસોઽપાણં અક્ષીણ મહાણસીણં સવ્વલક્ષીણં નમઃ સ્વાહા ॥ — શ્રી સમ્પાદિની વિદ્યા ॥

વિધિ—સવારમાં ઉઠીને સ્નાન કરી પવિત્ર શરીર કરી પીલી ઘોતી પહેરીને કપૂરની (કિરળાની)માલાથી જાપ કરવાથી લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય, ધન ધાન્યની કમીના ન હોય.

નાસ્તં કદાચિદુપયાસિ ન રાહુગમ્યઃ ।

સ્પષ્ટીકરોપિ સહસા યુગપજગન્તિ ।

નામ્મોધરોદરનિરુદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સૂર્યાઽતિશાયિમહિમાઽસિ મુનીન્દ્ર ! લોકે ॥૧૭॥

સમશ્લોકી

ઘેરી શકે કદિ ન રાહુ ન અસ્ત થાય !

સાથે પ્રકાશ ગ્રણ લોક વિષે કરાય !

તું હું મુનીન્દ્ર ! નહિ મેઘ વડે છવાય !

લોકે પ્રભાવ રવિથ અદ્ધકો ગણાય !—૧૭

શ્લોકાર્થ.

હું મુનીન્દ્ર ! આ જગતમાં તમારો મહિમા સૂર્યથી પણ અધિક છે, કારણ કે સૂર્ય તો માત્ર દિવસે જ ઉદય પામે છે અને રાત્રિએ અસ્ત પામે છે, જ્યારે તમે તો રાત્રિ દિવસ સર્વદા કેવળજ્ઞાનને લીધે ઉદય પામેલા જ છો, સૂર્યને રાહુ ગ્રહણ કરે છે, અને તમે તો

રાહુ રૂપ જે હુન્નત તેનાથી ગ્રહણ થતા નથી સૂર્ય પરિમિત ક્ષેત્રને અનુક્રમે જ પ્રગટ કરે છે અને તમે તો તત્કાળ એકી વખતે જ આખા ત્રણ જગતને જ્ઞાનાલોકવડે પ્રગટ કરો છો સૂર્યનો પ્રભાવ મેઘથી રૂધાવ છે, પણ તમારો પ્રભાવ જ્ઞાનાવરણરૂપ મેઘથી રૂધાતો નથી તેથી તમોને સૂર્યની ઉપમા આપવી એ પણ યોગ્ય નથી—૧૭

વાર્તા. ૯મી શ્લોક ૧૬-૧૭

ભરતક્ષેત્રમા આવેલા સગરપુર^૧ નામના ગહેરમા સગર^૨ નામનો જૈનરાજા રાજ્ય કરતો હતો. રાજા જૈનધર્મ પ્રત્યે પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાળો સદ્ગુણી અને ન્યાયી હતો. તેના શુરુતુ નામ ધર્મદેવાચાર્ય^૩ હતું એક વખતે રાજાને ત્યાં પુત્રનો જનમ થયો, તેનું નામ કેલિમિત્ર^૪ પાડવામા આવ્યું. અનુક્રમે કેલિમિત્ર રાજકુમાર યૌવનાવસ્થાને પામ્યો.

સગરરાજા જેટલો શ્રદ્ધાળુ અને નીતિમાન હતો, તેટલો જ ડેલિમિત્ર નાસ્તિક અને ક્રૂર હતો. પાપ-પુન્યનું ફળ, સ્વર્ગ-નરકની હયાતી, વગેરે તે કાંઈ પણ માનતો ન હતો. રાજાએ તેને સમજાવવા માટે અને ધર્મના સરગરો પાડવા માટે બહુ બહુ પ્રયત્નો કરવા માડ્યા, પરંતુ તે મર્વ નિષ્ક્રમ ગયા.

એક વખતે રાજકુમાર પોતાના મિત્રો સાથે વનમા કીડા કરવાને માટે નીકળ્યો હતો. તે વખતે પાસેના ઉદ્યાનમા રહેલા ધર્મદેવાચાર્ય તેની નજરે પડ્યા. રાજકુમાર શુરુ મહારાજની નજરે પડ્યો એટલે તેને સિંગર ખેલતો દેખીને શુરુ મહારાજ તેની નજરે આવ્યા અને બોલ્યા કે—“હો રાજકુમાર !

બ્રહ્મહત્યા સુરાપાન, સ્તેય શુરંદ્વનાગમ ।

મહાન્તિ પાતકાન્યાહુ-રેમિથ્થ સહ સદ્ગમ ॥ ૧ ॥

યદિ સત્સન્નિરતો, ભવિષ્યસિ ભવિષ્યસિ ।

તદા સજ્જનગોષ્ઠીયુ, પતિષ્યસિ પતિષ્યમિ ॥ ૨ ॥

ય પ્રાપ્ય દુષ્પ્રાપમિદ નરત્ય ધર્મ ન યત્નેન કરોતિ મૂઢ ।

ક્લેશપ્રવચ્ચેન સ હ્મધમચ્ચૌ ચિન્તામર્ણિ પાતયતિ પ્રમાદાત્ ॥ ૩ ॥

અર્થાત્—બ્રહ્મહત્યા, મહિરાતુ પાન, ચોરી કરવી વિદ્યાશુરુની સ્ત્રી સાથે કીડા ડગવી, વગેરે મોટા પાપો છે, એવું જ્ઞાનીઓ કહે છે—૧. જો તું સુખને ધન્યતા હોય તો તારે સારાની સોખતમા રહેવું જ જોઈએ અને સજ્જનોની સાથે વાર્તાલાપકરવો જ જોઈએ—૨. જે મૂર્ખ મનુષ્ય, દુષ્પ્રાપ્ય એવો મનુષ્ય ભવ પામીને ધર્મ કરતો નથી, તે ઘણી મુશ્કેલીથી સમુદ્રમાથી મેળવેલા એવા ચિંતામણી રત્નને પ્રમાદથી શુભાવી દે છે અર્થાત્ મનુષ્ય ભવ હારી જાય છે—૩

૧ ક મા રહેરુ નામ ‘સાગ પુર’ રા મા સગરપુર’ અને ગ મા ‘મુરપુર’ છે ૨ ક તથા રા મા રાજનું નામ ‘સગર’ છે, જ્યારે ગ મા ‘જિભસિંહ’ છે ૩ ક મા શુરુ નામ નથી, જ્યારે રા અને ગ મા મુનિનું નામ ‘ગુણબ્રાણ’ છે ૪ ક મા રાજકુમારનું નામ ‘દેવીસિંહ’ છે

રાજકુમારે જવાબ આપ્યો કે:—“હે મુનિ ! ધર્મની સાધના કરનાર આત્મા જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી તો પછી ધર્મ કરવાનું શું પ્રયોજન, જેમ મુશળધાર વર્ષાદનો જ અભાવ હોય તો પછી નદીમાં પૂર હોતું નથી, તેમ પંચમહાભૂતના બનેલા આ શરીરમાં આત્માનો સંભવ જ શી રીતે હોઈ શકે. અને આત્મા જ ન હોય તો પછી નરક શી રીતે હોઈ શકે, કારણ કે ગામ જ ન હોય તો પછી હદ શી રીતે હોય, ન જ હોય. તેવી રીતે આત્મા જ નથી તો પછી પુણ્ય-પાપ, નરક-સ્વર્ગ વગેરે છે નહિ. તમારા જેવા માણસોએ અજ્ઞાની લોકોને છેતરવા માટે આ બધા ઢોંગ જ માત્ર છે.”

શુરુ મહારાજ રાજકુમારનો જવાબ સાંભળી વિચારવા લાગ્યા કે આ મનુષ્ય દુર્લભપ્રાધિ હોય એમ લાગે છે. એક વખતે રાજકુમાર ફરીથી શુરુ મહારાજ પાસે આવ્યો, તે વખતે રાજકુમારને પ્રતિબોધ કરવા માટે ભકેતામર સ્તોત્રના ૧૬-૧૭ મા શ્લોકનું મુનિમહારાજે એક ચિત્તે ધ્યાન કર્યું; એટલે તત્કાળ ચક્રેચ્છરી દેવી હાજર થઈ. મુનિએ તેણીને કહ્યું કે નરકના દુઃખો બતાવીને કેલિપ્રિય રાજકુમારને પ્રતિબોધ પમાડ.

દેવીએ કહ્યું કે:—“આપ તે બાળતની ચિંતા ન કરશો.”

એમ કહી દેવીએ પોતાની દૈવી શક્તિથી રાજકુમારને બેભાન બનાવી દીધો અને બોલે તે સ્વભાવસ્થામાં હોય તેમ નારકીના દુઃખ નજરે લેવા લાગ્યો. કોઈ મનુષ્યને યમરાજ મારે છે, કોઈને ધગધગતા લોહના સળીઆ આંપે છે, તો કોઈને ધગધગતું સીસું ઉઠાળીને પાય છે, ન પીએ તો પરાણે મોઢામાં રેડે છે, અને તે મનુષ્યભવમાં કરેલાં કર્મના આ બદલો છે, એમ કહીને વધારે દુઃખ આપે છે. પેલા માણસો બિચારા આ દુઃખમાંથી છુટવા માટે ઘણી આજીજીઓ કરે છે પણ યમરાજ તેઓને છોડતો નથી. આ બધાં દૃશ્યો જોઈને રાજકુમાર ભય પામ્યો અને પાપના ફલ પ્રત્યક્ષ દેખીને ધ્રુણ ઉઠ્યો; પછી દેવીએ તેને હાશમાં આણ્યો.

પછી શુરુ મહારાજે પુછ્યું કે:—“ભાઈ ! પાપના ફલ લેયા કે નહિ ?”

કેલિપ્રિય બોલ્યો કે:—“ભગવન્ ! બધું જોયું, અને પોતાને ધર્મનું રહસ્ય સમજાવવા વિનંતિ કરી.”

શુરુ મહારાજે યોગ્ય શબ્દોમાં ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું, પછી રાજકુમારે ગુંડસ્થના સમકિત મૂલ બારવત શુરુ પાસે ઉચર્યા અને ચિરકાલ રાત્રી પાળી સદ્ગતિનું ભાજન થયું.

શુ. સૂ. ૪. મન્ત્રામ્નાય:—ૐ હ્રીં ઉગ્ગતવચરણચારીણં ૐ હ્રીં દિત્તત્તવાણં ૐ હ્રીં તત્તત્તવાણં ૐ હ્રીં પઢિમાપઢિવજ્ઞાણં નમઃ સ્વાહા ॥ — પરવિદ્યાચ્છેદિની વિદ્યા ॥

વિધિ—આ મન્ત્ર આખો મોઢે કરીએ, પછી જે કોઈને ભૂત પ્રેતનો દોષ લાગ્યો હોય તેને આ મન્ત્રથી મોર પીંછાંવડે ૧૦૮ વાર આહો દીને-ઉંઝીએ તો દોષ ટલે. શક્તિ

જવર, ઉપજીવર પ્રમુખ સર્વજીવનો નાગ થાય વેળી આ 'મનથી ૧૦૮ વાગ પાણી
મંતરીને ચારે બાજુની લિંતોએ તે મંતરેણુ પાણી છાટીએ તો મગ્ધી વગેરે ઉપદ્રવનો
નાશ થાય

નિત્યોદયં દલિતમોહમહાન્ધકારં

ગમ્ય ન રાહુચંદનસ્ય ન વારિદાનામ્ ।

વિભ્રાજતે તવ મુખાબ્જમનલ્પકાન્તિ

વિદ્યોતયજ્જગદપૂર્ણગાઢવિમ્બમ્ ॥ ૧૮ ॥

સમશ્લોકી

મોહાધકાર દગનાર સદા પ્રજાગ્રી ।

રાહુ-મુખે યગિતા ના નહિ મે-નશી ।

શોભે તમારુ મુખ-પદ્મ અપાર રૂપે ।

જેવા અપૂર્ન ગણિ લા-વિષે પ્રશ્ન ।-૧૮

હે પ્રભુ ! આપશ્રીનુ મુખકમળ નવીન ચદ્રગિણની જેમ શોભે છે કેમકે તે નિઃતર
ઉદય પામેણુ છે અથવા નિઃતર ગુલ લાગ્યવાણુ છે, અને ચદ્રગિણ તો પ્રાતઃકાળે અન્ત
પામે છે આપશ્રીનુ મુખકમળ મોહનીય ઝમ્કેથી અવકારનો નાગ ઢગ છે અને ચદ્ર તો
અદ્ય અધકારનો નાશ કરવા પણ સમર્થ નથી રાહુ જેવા દુષ્ટ વાદીઓના વાઢ તમારા
મુખને પરાલવ પમાડી શકતા નથી, અને ચદ્રને તો ગાહુ ગળે છે તમારુ મુખ મેઘ
સમાન દુષ્ટ અધકારને આધીન નથી અને ચદ્રને તો મેઘ આગ્રાહન ઢકે છે તનાર મુખ
ધણી કાતિવાણુ છે, અને ચદ્રતુ ગિણ તો અદ્ય કાતિવાણુ છે, કેમકે તે દુષ્ટપદ્મા કાય
પામે છે તથા તમારુ મુખ જગતને પ્રકાશિત ઢકે છે અને ચદ્ર તો પૃથ્વીના અપ પ્રદેગને
પણ પ્રકાશિત કરવા સમર્થ નથી —૧૮

વાર્તા ૧૦મી શ્લોક ૧૮.

શ્રીગુર્જરભૂમિના તિલક સમાન આણુહિલપુરપાટણ નામના શહેરમા પ્રવતપાળક
અને ન્યાયપરાયણ પરમાર્હત કુમારપાળ નામનો ગન્ન ગન્ન્ય હતો હતો ત્રીમાલવગમા
તિલક સમાન શ્રીહિદયન નામના મન્નિધગના પુત્ર આખરકેને મહાગન્ન કુમારપાલે તેની
રોજસેવાના બદલામા અતિ ગ્સાળ અને ધનધાન્યથી લગ્નપૂર 'લાટ' દેગ બાદીમ આપ્યો
તે હમેશા લક્ષ્મીભગ્ન સ્તોત્રનો પાઠ કરતો હતો

એક વખતે પ્રગુરુચ્છથી ડોઈ કાર્યપ્રમજે જાહાર જતા ગન્તામા એક મહાભયક
અને ગિરિગુફાઓવાળી અટવીમા નગ્નિના સમયે તે ગ્વાળી અઢયો અટવીમા અધાઝ એટણુ

૧ જ મા મ રીતુ નામ આગ છે જ્યાર જ મા મ રીતુ નામ આગ છે, જે અતિ મિત્ર દષ્ટિએ
પણ ખોટુ છે

તો ભયંકર હતું કે આંખડને કોઈ પણ રીતે રસ્તો સૂઝે જ નહિ. આ વખતે તેણે ભક્તભર સ્તોત્રના ૧૮ મા શ્લોકનું એકાગ્ર ચિત્તે ચિંતવન કર્યું કે તુરત જ ચક્રેશ્વરી દેવી પ્રગટ થયાં અને બોલ્યાં કે—“હિ વત્સ! પવિત્ર થઈને તેં કરેલા સ્તોત્રના સ્મરણથી હું તારા ઉપર તુષ્ટમાન થઈ છું અને તને આ વિષનું હરણ કરનાર, તથા દરેક પ્રકારના વિઘ્નનું હરણ કરનાર ચંદ્રકાંતમય ચંદ્રપ્રભુ સ્વામીનું ણિળ આપું છું તે ગ્રહણ કર તથા ખીન્નું કાંઈ તારે જોઈતું હોય તે માગ.*”

આંખડ દંડાધિપતિએ પોતે નિઃસ્પૃહ હોવા છતાં પણ હમેશાં અભિષ્ટ ફલને

* ક્ર માં આ હકીકત નીચે પ્રમાણે છે:—

“એક વખત પોતાની માતાના આગ્રહથી આંખડે કચ્છમાં આવેલા ભદ્રપુર (ભદ્રેશ્વર) ની સંઘ સહિત યાત્રાએ જવાનો નિશ્ચય કર્યો અને ધામધૂમ પૂર્વક ઘણા સ્નેહી સંબંધીઓ સાથે તથા અનેક સાધર્મીભાઈઓ સાથે પાટણથી નીકળ્યો.

રસ્તામાં આવતાં દરેક સ્થળે યાત્રાઓ કરતાં કરતાં ચોતરફ જૈનધર્મનો વિજયડંકો વગાડતા વગાડતાં તેઓ ઘણા દિવસે કચ્છના રણના નાકે આવી પહોંચ્યા.

ચોતરફ ઊભા કરેલા નાના મોટા પથરંગી તંબુઓથી વિશાળ જગ્યા શોભી રહી હતી અને જાણે એક નાનું સુંદર શહેર વસી ગયું હોય તેવો દેખાવ થઈ રહ્યો હતો. આસપાસના ગામોમાંથી અનેક લોકો ચતુર્વિધ સંઘના દર્શન કરી પવિત્ર થતા હતા અને થોડા દિવસ પહેલાં વર્ષોથી ઉજ્જડ પડેલી જગ્યાએ આજે મનુષ્યોના ટોળેટોળા કલ્લોલ કરી રહ્યા હતા.

x

x

x

x

સાચકાળ થવા આવ્યો અને થોડીવારમાં તો સફેદ દૂધ જેવા પૂર્ણિમાના ચંદ્રના તેજે આખી પૃથ્વી શોભી રહી. આજે આ રણને લાખો પટ ઓળંગવાને આખો સંઘ તૈયારી કરી રહ્યો હતો. નિશાન ડંકા વાગ્યા અને નોખતો ગડગડી ત્યાં તો આખો સંઘ ગાજતે વાજતે ઉપડ્યો, દેવને પણ દુર્લભ દર્શન થાય એવા આ પવિત્ર સંઘને નિહાળીને અને જૈનધર્મની કીર્તિનો ફેલાવો થતો જોઈને એક મિથ્યાત્વી દેવને અદ્દેખાઈ આવી. તેથી તેણે પોતાનું બળ અજમાવવાનું શરૂ કર્યું રણની અધવચમાં જ સંઘના બધાં ગાડાં તેણે અટકાવી દીધાં.

માણસોએ ઘણી ઘણી જતના પ્રયત્નો કર્યા છતાં પણ બળદો અને માણસો જરા પણ આગળ ન ચાલતાં ત્યાંને ત્યાં થંભી ગયાં. સંઘના માણસોની અને પોતાની આ સ્થિતિ જોઈને આંખડ પ્રધાન પણ ચલરાઈ ગયો અને શુ કરવું તે વિચારવા લાગ્યો. પરંતુ સહુલાગ્યે આંખડની માતા બહુ જ ભક્તિવાળી અને નિખાલસ હૃદયની હોવાથી તેણીએ પોતાના પુત્રને તથા આખા સંઘને ભક્તભરસ્તોત્રના ૧૮ મા શ્લોકનો જાપ જપવાનું કહ્યું, સાથે સાથે પોતે પણ શાંત ચિત્તે ૧૮ મા શ્લોકનું ચિંતવન કર્યું અને થોડીવારમાં જ શાસનદેવ હાજર થયા.

સંઘની આવી વિકટ પરિસ્થિતિ જોઈને નિહાળી શાસનદેવે પેલા મિથ્યાત્વી દેવને નસાડી મૂક્યો અને સંઘના સંકટનું નિવારણ કરી જયજયકાર વર્તાવ્યો. નિર્વિઘ્ને યાત્રા કરી પાછા આવ્યા ત્યારે મહારાજ કુમારપાળ તથા પાટણના રહેવાસીઓ પણ આ વાત સાંભળીને બહુ જ નવાઈ પામ્યા અને જૈનધર્મના પ્રભાવમાં વૃદ્ધિ થઈ.”

દેવાવાળી નાગવહ્ની માગી અને દેવીને નમસ્કાર કર્યો દેવીએ તે નાગવહ્ની આપ્યું અને આપી અને અદૃશ્ય થઈ ગઈ આપ્યું રતનમય જિનિર્મળના તેજ્યો અજવાળી રાતની માફક પહીંમાથી બહાર નીકળ્યો, અને દેવીએ આપેલા જિનેશ્વરના ચક્ર-કાન્તમય બિંબનું હૃમેરા પૂજન કરવા લાગ્યો અનુક્રમે રાતની આજ્ઞાથી રાત

ગ મા વળી નીચે પ્રમાણે છે —

“લાટ દેશના રાજ તરીકે અને તેનું રક્ષણ કરવા અર્થે અમુક લાટ દેશમાં જ રહેવા લાગ્યો. લાટ દેશની નજીકના બીજા દેશના રાજાઓથી અમુક કે જે એક પ્રધાન હતો તે રાજા થાય તે ભેદ શકાય નહિ અને તેને નિર્મળધારી તેની સામે તેઓ બડ ઉધારવા લાગ્યા આથી અમુકે બીજા રાજ્ય પર પોતાનું બળવાન સૈન્ય લઈ આઈ કરી કબજાગે રસ્તામાં ભૂતો પાંચો અને એ વિષમ અટવીમાં જઈ ચડ્યો ત્યાં પોતે લર ર સાથે દુખમાં આવી પડ્યાથી અમુક ગભગાવા લાગ્યો ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે દુખી મનુષ્યને ધર્મ અને પ્રભુભગણ જરૂર સહાય કરે છે ગભરાઈ જવાથી જ ગોચ કરવાથી શું ફાયદો થાતો હતો ? માટે ધર્મ રાખી પ્રભુભગણ કરવાથી અનસ્ય લાભ મળે જ

આ પ્રમાણે વિચાર કરી ‘નિત્યોદય’ એ શ્લોકનું અત્યંત દાતાપૂર્વક સ્મરણ કરવા લાગ્યો થોડીવારમાં તે શ્લોકના પ્રભાવથી દેવી ત્યાં આવી અને શ્લોકનારધનનું કારણ પૂછ્યું જવામાં અહીં વિષમ અટવીમાં આવી પડ્યાથી પડ્યા દુખના નિવારણની અને તે અટવીમાંથી સીધો રસ્તો મળે અને ધારેય રથને પહેચાય તેની માગણી કરી

દેવીએ ટૂંકા રસ્તો બતાવ્યો અને બે રતો (અમુકની ભક્તિને વશ થઈ) આપ્યા અને કહ્યું કે — “એ રતથી મને તે પ્રકારનું વિષ હોય તે નાશ પામે છે અને બીજા રતના પ્રભાવથી રતો ભૂનાતો નથી અને શત્રુ પર વિજય મેળવાય છે” બે રતો આપી, જરૂર પડે તો ફરીવાર યાદ કરવાનું કહી દેવી પોતાના સ્થાનકે ગઈ

અહીં પોતાના ધારેના રસ્તે આવી બુદ્ધ બુદ્ધ દેશમાં જઈ તેના રાજાઓને પોતાના બુદ્ધમયથી નમાવ્યા અને અભિમાની તેમજ સમર્થ બળવાન રાજા ‘મનય’ નામે જે ધણો સમર્થ હતો તેને પણ નમાવી વિજય કેડા વગવડતો ધણી સપત્તિ અને ચતુરંગી સૈન્ય સાથે પોતાના દેશમાં-પોતાની રાજધાનીમાં મોટા ઉત્સવથી આજ્યો રાજમહેનમાં પ્રવેશ કરતા પ્રથમ પોતાની પવિત્ર માતાના દર્શનાર્થે અને સુભાસિય માટે તેમને નમસ્કાર કરવા ગયો

પોતાના પુત્રને વિનયવત અને મુખપૂર્વક પાછો આવેલો ભેદ અતિ આનંદથી તેને વધારી હત્ય સાથે આપી મુખી ભવિષ્ય નીવડે એવો માતાએ આશીર્વાદ આપ્યો પત્નીથી તે કહેના લાગી કે — “હે પુત્ર ! તું મહાન-સમર્થ-બળવાન છે અને તું જ્યાં જ્યાં ગયો છે ત્યાં ત્યાં તે વિજય મેળવ્યો છે એ વાત સત્ય છે પરંતુ તે વિનય જ્ઞેમ સિદ્ધ બકરા અગર ઘેટા પર મેળવે તેવા જ પ્રકારનો છે, કારણ કે તે હજીના સધળા રાજાઓ મિત્રારાં જોઈ સાધનવાળા અને જોઈ બળવાન હોવાથી એ વિજય ખરો વિજય કહેવાય નહિ. તું ખરો વિજયી ત્યારે જ કહેવાઈ શકે છે કે જ્યારે ‘ભૃગુકૃષ્ણ’નો સમર્થ અને અત્યાર મુખીમાં અહત એવો ‘પૃથ્વીસેન’ નામનો રાજા છે તે ગળને તું ત્યારે કબજે કર તેને તારી આજ્ઞા મનાવતો કરે તો તું વિનયવત ગણાશે, કારણ કે તે તારો ખરો શત્રુ છે અને પૂરો દૂષી છે

માતાનાં આવાં વચનો મામળા તે ગળને જીતવાનું તેજો માતા ! વચન આપ્યું થોડા દિવસની વિશ્રાંતિ લઈ મોટા અને બળવાન સૈન્યને લઈ અમુક ભૃગુકૃષ્ણ તરફ ફર્યો કરી ગયો

પિતામહ, ગિરદને ધારણ કરતા એવા કોંકણદેશના મલ્લિકાર્જુનને છલથી હણીને શૃંગાર કોટિશાટિકા ૧, ગરલ હર સિખા ૨, સફેદ હાથી ૩, એકસોઆઠ રત્નપાત્રો ૪, ખત્રીશ મૂઠા : સાચાં મોતી ૫, સો ઘડી પ્રમાણ સુવર્ણના ઘડાઓ ૬, અગ્નિધૌત ઉત્તરપટ ૭, મલ્લિકાર્જુનનું માથું ૮, એ આઠ વસ્તુઓ કેમારપાલ મહારાજ આગળ ભેટ કરી. મહારાજએ રાજપિતામહનું ગિરદ આપ્યું.

ત્યારપછી પોતાની માતાના પગમાં નમસ્કાર કર્યો, પરંતુ માતાને નારાજ ભેઈતેનું કારણ પૂછ્યું. કારણ પૂછવાથી માતાએ કહ્યું કે:—“રાજહત્યાના લાગેલા પાપના નિવારણ માટે તું જંગુકેન્દ્રમાં આવેલા શકુનિકાવિહાર વગેરેનો જીર્ણોદ્ધાર ના કરે તો હું શી રીતે પ્રસન્ન થાઉં ?”

આંખડે આ વાત સાંભળીને હેમચન્દ્રસૂરિની સાનિધ્યમાં ઉદ્ધાર કર્યો, પ્રતિષ્ઠા સમયે તેને દીધેલાં ઉત્કૃષ્ટ દાનને ભેઈને, ગૃહસ્થની સ્તુતિ કરવાથી વિમુખ એવા શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિ એ પણ તેના દાનનું વર્ણન કરતાં કહ્યું છે કે:—

“કિં કૃતેન ન યત્ર ત્વં, યત્ર ત્વ કિમસૌ કલિઃ ।

કલોં ચેદ્ ભવતો જન્મ, કલિરસ્તુ કૃતેન કિમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—આ કલિયુગમાં તારો જનમ થએલો હોવા છતાં પણ તે શું નથી કર્યું ? અર્થાત્ તે કલિયુગને પણ ભૂલાવી દીધો છે.”

આ પ્રમાણે જીર્ણોદ્ધાર કરીને માતાને રાજ કર્યાં. અને આંખડ દંડાધિપતિ બહુ સુખના લાગી થયા.

શુ. સુ. વૃ. મન્ત્રાન્નાય.—ૐ હ્રીં જહ્વાચારણાં ૐ હ્રીં વિજ્ઞાચારણાં ૐ હ્રીં વેદચ્ચિય-
ઈન્દ્રિયપ્ત્તાં ૐ હ્રીં આગાસગામીં નમઃ સ્વાહા ॥

વિધિ—રવિવારના દિવસે આ મન્ત્રાક્ષરોને લોજપત્ર પર ચક્કરકર્મથી લખી, માદળીઆમાં તે લોજપત્રને ઘાલી, પાસે રાખીએ તો આપણા ઉપર કોઈ પણ વ્યક્તિએ કામણદુમણ

આલતાં આલતાં અછડતું લશ્કર ‘ભૃગુકેન્દ્ર’ ની નજીકમા આવવા લાગ્યું. પૃથ્વીસેન રાજાને ખબર પડી કે મહારા રાજ્ય પર અછડતું ચડી આવે છે, એટલે પોતે મેના લઈ અછડતી સામે લડાઈ કરવા આવ્યો રસ્તામાં બને લશ્કરો એકઠાં થયા અને પ્રયત્ન યુદ્ધ થયું. પરિણામે પૃથ્વીસેનનું લશ્કર પાછું હતું. તેથી તેને અછડતે નમવું પડ્યું અને તેની આજ્ઞા માન્ય રાખવી પડી. આ રીતે અછડતો વિજય થયો અને દેશ વિદેશમાં તેનો યશ ફેલાયો મોટા યશની સાથે વિજયકાંઠા વગડાવતો તે પોતાની રાજધાનીમાં મહોટી ધામધૂમથી આવ્યો અને માતાને વદન કર્યું.

માતા પુત્રને વિજયવંત ભેઈ ધણો જ આનંદ પામી બુઓ કયાં પ્રધાનપણું ? કયાં એક દેશનું રાજ્ય ? અને કયા આવડો મોટો વિજય ? આ બધું ભક્તામગ્ના પ્રભાવનું પરિણામ છે. માટે સુખાર્થી મનુષ્યોએ નિરતર પ્રભુ સ્મરણ કરવું ”

કયા હોય તેની અસર થાય નહિ, અને વિનંતે દિવસે આપણી કીર્તિ તથા પ્રતાપમાં વધારો થતો ગ્હે

કિં કર્મીષુ શશિનાઽહિ વિમસ્તરા વા ?

યુષ્મન્યુસેન્દુદલિતેષુ તમસ્ય નાથ ! !

નિષ્પન્નશાલિનગાલિની જીનલોકે

કાર્યં ક્રિયજલધૈર્જલમારનૈઃ ? ॥૧૯॥

મમલોધી

શુ ગતિમા ગગિ થગી વિમે નિ ને ?

અ રાડ તુજ મુખ નદ દુગતુ અતી ?

શાલિ મુગલિત રહી નિપજી વરામા ।

શી મેઘની ગજા હોય જ આલવામા ?—૧૯

શ્લોકાર્થ—હે નાથ ! જો તમાગ મુખરૂપ ચંદ્ર વડે પાપરૂપ અધકારનો નાગ થાય છે, તો પછી ગતિજો અનુ શુ કામ છે અથવા દિવસે સર્ગનું શુ કામ છે ? કાઈ જ નહીં, જો પાડેલા શાલિના વન વડે પુરૂષીષીક ગોબતુ હોય તો પછી જલના ભાગથી નમી ગએલા મેઘનું શુ કામ છે ? કાઈ જ નહીં અથવા જેમ તૂણ, લતા અને ધાન્યાદિક પાકી ગયા પછી મેઘ માત્ર ઢાઢવ અને ગતી વગેરેના કારણેના કારણે હોવાથી નિષ્ફળ છે, તેમ તમાગ મુખચંદ્ર વડે પાપરૂપ અધકાર નાગ પામવાથી ચંદ્ર સ્વયં દેવળ ગીતળતા અને તાપનું કારણ હોવાથી નિષ્ફળ છે—૧૯

વાર્તા ૧૨ મી શ્લોક ૧૬

જુહીપના ભરતશ્રેત્રમા આપેલી વિગાલા નામની નગરીમા લક્ષ્મણુ નામનો એક શ્રેષ્ઠિ ગ્રંથો હતા, તે પગપગની અને શ્રીમત હતા વળી તે ધર્મે જૈન હોવાથી પોતાના શુરુ ગમચન્દ્રમૂર્તિ પાનેલી આમાય મહિન ભક્તભક્તોત્ર નીખેલા હતા અને તેના હમેગા તે શુદ્ધચિત્તે પાકે ગ્રંથો હતા

એક વળતે ગતિના સમયે શુદ્ધ વજ્રો પહેરીને એ ચિત્તે ભક્તભક્તોત્રના ૧૯ મા શ્લોકનું એક ધ્યાન ધરતા હતા, તે નમયે ચક્રેશ્વરી દેવી આવ્યા અને તેજોમય ચન્દ્રાન્ત મતિ આપ્યો દેવીજો નુપમાન વર્ષ ઠહુ કે —“ન્યાયે ગોર્ધ પણ ઠેકાણુ મહાન

૧ જ તથા ગ મા ૧૧ નાગ નમી નત આપેતુ કે જ્યાર વર્ષા મેનુ નામ 'વદમણ' ન આપેતુ કે ૨ ક મા શુનુ નામ જ મ્મી આપરામા આનુ ર મા શુનુ નામ 'ચન્દ્રાનિ' આપરામા આપેતુ કે, ન્યાય ગ મા શુનુ નમ 'વિગાય' આપેતુ છે

૩ ગ મા 'એ' વિમ સરા મા નખેતુ છે

૪ ગ મા 'શામનદેવ પ્રમન થઈ આ ગો' મેનુ છે

અંધકાર હોય ત્યારે તું આ શ્લોકનું સ્મરણ કરજે અને આ મણિને આકાશમાં ઉછાળવાથી સોળે કળાએ પરિપૂર્ણ ચંદ્ર ખીલ્યો હોય તેવો પ્રકાશ કરનાર કૃત્રિમ ચંદ્ર બનશે અને ન્યાં સુધી તારી ઇચ્છા હશે ત્યાંસુધી તે આકાશમાં રહી ચંદ્રના પ્રકાશની ગરજ સારશે. પછી પાછો તે મણિ તારી પાસે આવી મૂળ સ્થિતિમાં રહેશે; આટલું કહી કામ પડે યાદ કરવાની મલામણુ કરી દેવી સ્વસ્થાનકે ગઈ.”*

એક વખતે માલવાનો^૧ રાજા મહીધર^૨ નામનો હતો, તે કોઈ પોતાના સમર્થ શત્રુને જીતવાને અને જીવતો પકડવાને માટે એકાએક સૈન્ય લઈને નીકળી પડ્યો, રસ્તામાં ગાઠ જંગલ આવ્યું અને તે સમયે રાત્રિ પડી ગઈ; અંધકારમાં કોઈ પણ રીતે માર્ગ નહીં સૂઝવાથી સૈન્ય આગળ વધવાને અશક્ત નીવડ્યું. આ વખતે લક્ષ્મણ શેઠ પણ રાજાની સાથે હતો.

આ પ્રદેશમાં મહા અંધકાર જોઈને રાત્રિ કેવી રીતે વીતાડવી તે પ્રશ્ન મુશ્કેલ થઈ પડ્યો અને રાજા વિચારવા લાગ્યો કે અંધકારને દૂર કરવા માટે શું ઉપાય લેવો. પોતાના રાજાને આ પ્રમાણે ચિંતાતુર જોઈને લક્ષ્મણ શેઠ રાજા પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે:—“હિ દેવ ! હું પૂર્ણચન્દ્ર આપને દેખાડું અને સૈન્યને માટે રાત્રિના દિવસ જેવી કરી નાખું.”

* ક મા તદ્દન જુદી જ દૃષ્ટિ વર્ણન છે, જે નીચે પ્રમાણે છે —

“શ્રદ્ધાની પણ કસોટી હોય છે તેમ આ લક્ષ્મીકાન્ત શેઠની વિધિસરની આરાધનામાં લગાણ પાડ્યા એક વખત દેવ આવ્યા અને શેઠના ગુમાસ્તાનું રૂપ ધારણ કરી શેઠના પૂજનના ઓરડામાં દાખલ થઈ ગભરાએલા અવાજે કહ્યું.—“શેઠ ! શેઠ ! દોડો ! દોડો ! આપણી દુકાનમાં મોટી આગ લાગી છે અને લાખો રૂપિયાનો કિમતી માલ સળગી ગયો છે.

શેઠ તો આ અવાજથી પ્રથમ ચમક્યા પરંતુ તેમના હૃદય ઉપર કાંઈ અસર થઈ નહિ, તે તો પોતાના ધ્યાનમાં ફરી લીન થયા.

દેવે પોતાના દાવમાં નિષ્ફળ જવાથી તેણે ફરી બીજી યુક્તિ અજમાવી અને બહાર જઈ થોડીવાર પછી બીજા ગુમાસ્તાનું રૂપ ધારણ કરી એકદમ શેઠની પાસે આવ્યો અને ઉતાવળથી ગભરાતાં ગભરાતાં બોલ્યો કે:—“શેઠ ! ઉઠો ! ! ઉઠો ! ! ! ત્રીજા માળની બારીએથી અચાનક જ પડી જવાથી આપનો પુત્ર ખેલાન થઈ ગયેલ છે, બધા માણસો એકઠા થઈ ગયા છે અને તમને એકદમ બોલાવે છે.

શેઠ તો સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું કરી ફરી પોતાના ધ્યાનમાં જોડાયા આ જોઈને દેવ બહુ જ પ્રસન્ન થયો અને પ્રત્યક્ષ શેઠના વખાણ કર્યો અને તેને જે જોઈએ તે માગવા કહ્યું ત્યારે શેઠે કહ્યું કે.—“મારે આપના પ્રતાપે પૂર્ણ સુખ છે, તેમાં મને સંતોષ છે, મારે કાંઈ જોઈતું નથી” તો પણ ‘દેવ દર્શન કદી ખાલી જાય નહિ’ એમ કહી શેઠને એક સુંદર મણિ આપી દેવ પોતાને સ્થાનકે ચાલ્યો ગયો.”

૧ સ્વ અને ગ માં ‘માલવાના રાજા’ ના બદલે ‘વિશાળાનો રાજા’ છે.

૨ સ્વ અને ગ માં રાજાનું નામ ‘મહીધર’ નહીં પણ ‘લોકપાળ’ છે.

રાજાએ કહ્યું કે — “કર, જો તે પ્રમાણે તું મારા પ્રત્યે ઉપકાર કરીશ તો હું તારા મનોવાંછિત પૂરા કરીશ”

આ પ્રમાણે સાલણીને લક્ષ્મીમર સ્તોત્રનું ચિંતન કરી કૃત્રિમ ચદ્રમા પ્રગટ કર્યો સવાર પહેલાં તો રાજાએ શત્રુ રાજાની રાજધાની કળંગે કરી અને હુશન રાજાને બાધી, ગળ પોતાના નગરમાં પાછો આવ્યો * લક્ષ્મણને બધા ધનવાનોના કરતા પણ અધિક ધનવાન બતાવ્યો, લક્ષ્મણે રાજાને કહ્યું કે આ બધો સ્તવનનો મહિમા છે

એક વખતે લક્ષ્મણ રાજાને ધર્મશ્રવણ માટે શુર પાસે લઈ ગયો શુરે ઉપદેશ આપતા કહ્યું કે —

“જૈનો ધર્મ પ્રકટવિમ્બ સદ્ગતિ સાધુલોકે

વિદ્વદ્ગોષ્ઠી વચનપટુતા કૌશલ સત્કલાસુ ।

સાધ્વી લક્ષ્મીશ્ચરણકમલોપાસના સદ્ગુરુણા

શુદ્ધ શીલ મતિરમલિના પ્રાપ્તે નાલ્પપુણ્યૈ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—પ્રગટ પ્રભાવવાળો જૈનધર્મ, સત્પુરુષોની મોખત, વિદ્વાનો સાથે ગોષ્ઠી-વાર્તાલાપ, વચનપટુતા—બોલવામાં ચતુરાઈ, સુદર કળાઓમાં કુશળતા, ન્યાયોપાર્જિત લક્ષ્મી, સદ્ગુરુના ચરણમંજળી સેવા, શુદ્ધ શીલ, નિર્ભંજ બુદ્ધિ આ સધળા ગુણો અદ્ય પુણ્યથી પ્રાપ્ત થતા નથી, પરંતુ બહુ પુન્યવાન આત્માઓને જ પ્રાપ્ત થાય છે

શુર પાનેથી દેવ, શુર અને ધર્મરૂપી ત્રણ રત્નોનું સ્વરૂપ સાલણીને મહાધર રાજાએ જૈનધર્મ સ્વીકાર કર્યો અને લક્ષ્મણ બધા ધનવાનોને પણ પૂજનીક થયો કહ્યું છે કે —

* જ મા આ વર્ણન પણ નીચે પ્રમાણે છે —

“એ વખતે લક્ષ્મીકાન્ત શેઠ પરદેશથી ગુરૂજા માવ ભરી દેશમાં આવ્યા ની બા, પરંતુ રત્નામાં જગતમાં અધરૂચ રાત્રિ પડી, ત્યાં ચોર છુટારાઓનો જુદો જ ત્રાસ હતો જો ત્યાંથી આગળ ન જવાય તો પાસેની બધી મિ કત છુટાઈ જાય તેમ હતું ઉપરાંત અમાનાસ્યાની કાળી અધારી રાત હોવાથી રસ્તો મૂકે તેમ પણ ન હતું રોશના હાલમાં મુજબલ થયા લાગી અને આ સકટમાથી બચવા તે ઉપાય ગોધરા વાગ્યા ખૂબ ઉડો વિચાર કરતા પ્રથમ દેવે આપેલો ચદ્રકાત મણિ પાઠ આપ્યો અને લક્ષ્મીમર સ્તોત્રના ૧૯ મા શ્લોકનું ચિંતન કરી તે મણિ આકાશને પિરે ઉડાવ્યો, તેથી ચારે તરફ પૂર્ણિમાના ચદ્ર મરણુ ઝળહળતું તેજ દેનાઈ ગયું અને ચદ્રની માફક તે મણિ આકાશને પિરે ઉડે રહી તેજ પ્રસારવા લાગ્યો એના તેજથી રસ્તો મુજબથી રોશના માણસો તથા રોઠ વગેરે સહિજમાત્ર એ જગતમાંથી પાર ઉતર્યા

પ્રભાત થતા રોઠે ફરી ૧૯ મા શ્લોકનું ચિંતન કરી એ મણિને પાછો ખેંચી તીરો અને પોતાને ગામ આનંદથી પહોંચી ગયા

આખા નગરમાં જ્યારે આ મણિના પ્રભાવની વાત પ્રસરી ત્યારે રાજાએ પણ રોશને બોલાવ્યો અને વાત પૂરી તો લક્ષ્મીકાન્ત શેઠે લક્ષ્મીમરનો મહિમા કહી સભાગાઓ આથી રાજા વગેરે ધણા માણસોએ લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર આરાધન કરવા માંડ્યું”

“મહિમાનં મહિયાસં, નદ્ર સૂતે મહાત્મનામ્ ।

મન્દાકિનીમૃદો વન્દ્યા-સ્ત્રિવેદીવેદિનામપિ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-મહાત્માઓની સોળત મોટા મહિમાને ઉત્પન્ન કરે છે. પ્રભુ વેદને જાણનારાઓને ગૂંગા નદીની માટી પણ વંદનીય થાયછે.

ગુ. સૂ. વૃ. મંત્રાસ્ત્રાયઃ—ૐ હ્રીં પૂર્વ મળપઙ્ગવત્તાણીણં સીયલેસાણં તેડલેસાણં આસીવિસમાવણાણં દિઙ્ગીવિસમાવણાણં ચારણમાવણાણ મહાસુમિણમાવણાણં તેયગ્ગિનિસગ્ગાણં નમઃ સ્વાહા ॥-અશિવોપશમની વિદ્યા ॥

વિધિ—આ મંત્રની સાધના તથા તેનો પ્રભાવ ઉપર અઠારમા કાવ્યમાં કહી ગયા છીએ, તે પ્રમાણે જાણવો. આતાથી જ્યાં ઉપદ્રવનું નિવારણ થાય. અને ચક્રેશ્વરીદેવી પ્રત્યક્ષ થાય.

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિમાતિ કૃતાવકાશં

નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।

તેજઃ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં

નૈવં તુ કાચશકલે ફિરણાક્ષુલેઽપિ ॥૨૦॥

સમસ્યોદી

શોભે પ્રકાશ કરી જ્ઞાન ત મો વિષે જે,

તેવું નહીં હરિહરાદિના વિષે તે;

રત્નો વિષે સ્ફુરિત તેજ મહાન્વ લાસે,

તેવું ન કાચ કંકરે ઉજળે ગણાવે. ૨૦

શ્લોકાર્થ—હે પ્રભુ ! અનંત પર્યાયવાળી વસ્તુને વિષે પ્રકાશ કરનાર જ્ઞાન જેવું તમારે વિષે શોભે છે તેવું હરિ-વિષ્ણુ, હર-મહાદેવ તથા બ્રહ્મા, બૌદ્ધ વગેરે દેવોને વિષે શોભતું નથી કેમકે તેઓ કદાચિત્ લયાદિક દેવોનીને પોતાનું નાયકપણું બતાવે છે તો પણ તેઓ વિભંગજ્ઞાની જ છે, તેથી તેઓના શાસ્ત્રોમાં પૂર્વાપરનો વિરોધ સ્પષ્ટ રીતે જોવામાં આવે છે, જેવી રીતે ગમે તેવો તેજસ્વી કાચનો કંકરો હોય તો પણ તેવું દેહીપ્યમાન તેજ વજ્ર, વૈદ્યુત, પદ્મરાગ અને ઈંદ્રનીલ વગેરે મણિના તેજ પાસે જરા પણ ગૌરવપણું પ્રાપ્ત કરતું નથી, તેવી જ રીતે તમારા જ્ઞાન પાસે તેઓનું જ્ઞાન નિષ્ફળ છે-નકામું છે.—૨૦

વાર્તા ૧૨ સી શ્લોક ૨૦

શ્રીનાગપુર નામના નગરમાં શ્રદ્ધાપતિ^૧ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે

૧ ક માં રાજનું નામ ‘મહિપતિસિંહ’ છે, સ્વ મા રાજનું નામ ‘નાગરાજ’ છે, તથા ગ માં રાજનું નામ ‘રાજસિંહ’ આપેલું છે.

રાજાને માનીતો સોમદેવ નામનો પુરોહિત હતો, તે ગામમાં બિહાર કરતા કળ્તા શ્રી વિજયએનમૂરિ^૧ નામના એક લૈનાચાર્ય પધાર્યા તેઓ હમેશા રાત્રિના સમયે ભક્તતામર સ્તોત્રનો પાઠ કરતા હતા અને તે પઢના પ્રભાવથી એક વખતે તેઓ ભક્તતામરસ્તોત્રના ૨૦ મા શ્લોકનું ચિંતવન કરતા હતા, તે વખતે ચક્રેશ્વરી દેવીએ પ્રગટ થઈને તેઓને બધી જાતના પ્રશ્નો બીજીવાની વિદ્યા આપી હતી

એક દિવસે મહાપતિ રાજા સલા ભરીને બેઠો હતો, તે વખતે પોતાની રાણીને રહેલા ગર્ભ સળધી પોતાના સલામાં બેઠેલા રાજપુરોહિત તથા બીજા પાપુ જ્યોતિષીઓને રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે — “મારી રાણીને ગર્ભ ગૂઢવો છે તો તે ગર્ભનો જનમ ક્યારે થશે અને પુત્ર હશે કે પુત્રી ? તથા તેના જનમથી મારે લા શુ થશે ?”

રાજાના આ પ્રશ્નના જવાબમાં પુરોહિત તેમજ બધા જ્યોતિષીઓ મૌન રહ્યા તેથી શ્રીવિજયએનમૂરિને અમાન મહિત ગજદરબાગમાં બોલાવ્યા રાજાએ તેઓને વદન કર્યું અને પોતાનો પ્રશ્ન પૂછ્યો

આચાર્ય મહાગજે રાજા, પુરોહિત તથા મલા સમક્ષ ઠહુ કે — “મહાગજ ! સાલજો ‘આવતી કાલે તમારી પટ્ટરાણીને ત્રણ નેત્રનાજો એક પુત્ર અવતરશે અને તે પછી બારમાં દિવસે એટલે આજથી તેરમાં દિવસે આપના મુખ્ય હસ્તીનું મરણ થશે’ અને તે ત્રણ નેત્રવાળો પુત્ર ઘણો જ બગવાન અને અમૃદ્ધિવાન થશે”

આ સાંભળી જેઓના ગળામાં જનોઈ રહેલી છે એવા બ્રાહ્મણો શુર મહારાજના આ વચનોની હામાં કળા લાગ્યા, જેઓનો રાજાએ નિષેધ કર્યો શુરના ઠહિના પ્રમાણે જ ગભની પટ્ટરાણીએ બીજે દિવસે ત્રણ નેત્રનાજા પુત્રને જનમ આપ્યો અને પુત્રના જનમથી બગબર બાગમાં દિવસે ગાજના પટ્ટહ તીનું મરણ થયું, એ રીતે શુર મહારાજના કહેલા વચનો સત્ય થયા

તેમના દિવસે મહાપતિ ગભએ શુર મહારાજને બોલાવીને રાજ્ય મિહાસન ઉપર બેમાલ્યા અને તેઓની મુતિ કરવા માડી શુર મહારાજનું આલુ અમલદારીક જ્ઞાન બેઈને દેખી બ્રાહ્મણોના મુખ ઢાળા પડી ગયા અને જમીન તરફ નીચું મુખ ગાળીને જેવા લાગ્યા એટલે કે તેઓ ઝખવાણા પડી ગયા અને શુરને નમસ્કાર કરવા લાગ્યા પ્રમન્નમુખે શુર મહારાજ આશીર્વાદ આપતા બોલ્યા કે —

‘જાવારો યલ્લિલોક્તયા જલધિજલપરાકેન્દ્રયો યનિયોગ્યા

મુજ્યન્તે યત્પ્રસાદાદસુરસુગ્નરાધીવરે સમ્પદસ્તા ।

૧ ક મા ૧ પુનુ નામ ની આપના એ ‘શ્રીપૂજન’ એમ લખેતું કે, જ્યારે સ્વ તથા મ મા સાનુ નામ વિધાનની આપેતું કે

આદેશ્યા यस्य चिन्तामणिसुरसुरभीकल्पवृक्षादयस्ते

श्रीमान् जैनेन्द्रधर्मः किसलयतु ख वः शाश्वतीं शर्मलक्ष्मीम् ॥१॥

અર્થાત્:—જે ત્રણે લોકનો આધાર છે, જેનાથી સુમુદ્ર, મેઘ, સૂર્ય અને ચંદ્ર નિયમ મુજબ આવે છે, જેની કૃપાથી અમુર સુર મનુષ્યો અને રાજાઓ વડે તે તે સંપદાઓ લોગવાય છે, જેના આદેશ પ્રમાણે ચિન્તામણિ રત્ન, કામધેનુ અને કલ્પવૃક્ષાદિ વર્તે છે, તે શ્રીમાન્ જૈનેન્દ્ર કથિત ધર્મ તમોને શાશ્વતી મોક્ષલક્ષ્મી આપો.

હુમેશાં મુખને આપનાર જૈનધર્મનાં મહિમાનું શ્રવણ કરી રાજાએ શ્રાવકધર્મનો સ્વીકાર કર્યો, બીજાઓએ પણ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો.

અહીંયાથી શરૂ કરીને છ શ્લોક મુખીના મન્ત્રો સૂરિમન્ત્રથી જાણી લેવા.

मन्ये वरं हरिहरादय एव दृष्टा

दृष्टेषु येषु हृदयं त्वयि तोषमेति ।

किं वीक्षितेन भवता भुवि येन नान्यः

कश्चिन्मनो हरति नाथ ! भवान्तरेऽपि ॥२१॥

સમશ્લોકી

માનું રૂઢું હરિહરાદિકને દીઠા તે !

દીઠે છતે હૃદય આપ વિષે હરે છે;

જોવા થકી જગતમાં પ્રભુનો પ્રકાશ,

જન્માન્તરે ન દરે મન કોઈ નાથ !-૨૧

શ્લોકાર્થ:—હે નાથ ! હરિહરાદિ દેવોને મેં દીઠા, તે સાડ જ થયું, કારણ કે એમને દેખ્યા છતાં માફ ચિત્ત આપને વિષે જ સંતુષ્ટ થાય છે અને આ લોકમાં આપને દેખી લેવાથી વિશેષ લાભ એ થયો કે હવે કોઈ પણ જનમાંતરમાં કોઈ અન્ય દેવ મારા મનનું હરણ કરી શકશે નહિ.-૨૧

વાર્તા ૧૩ મી શ્લોક ૨૧

શ્રીકાચક નામના ગામની અંદર પરાકાયપ્રવેશ વિદ્યાના જાણકાર શ્રીજીવદેવ-સૂરિએ^૧ ભકતભરતોત્રના ૨૧ મા શ્લોકનો આમ્નાય સહિત જાપ કરીને અપ્રતિયક્ષા (ચક્રેશ્વરી) દેવી પાસેથી સર્વ દેવોને પ્રકટ કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત કરી હતી.

તેઓશ્રી વિહાર કરતા કરતા મનોહર ગૂર્જરભૂમિની અંદર આવેલા ચોરઠ દેશમાં શ્રીદેવપત્તન^૨ (પ્રભાસપાટણ) નગરે પધાર્યા, ત્યાં શ્રીસોમનાથ મહાદેવનું પ્રસિદ્ધ મંદિર આવેલું હતું.

૧. ક મા આચાર્યનું નામ 'દેવસૂરિ' છે, સ મા નામ 'જીવનદી' છે, બ્યારે ગ મા નામ 'કમાશીલ' આપેલું છે.

૨. ક મા ગામનું નામ 'મુંદરપુર' છે, બ્યારે સ અને ગ મા ગામનું નામ 'દેવપુર' આપેલું છે.

ગામમાં તપામ કરતા એક પણ લૈનમદિ નહિ જોવાથી મૃગિષ્ઠએ ગામના એક વૃદ્ધ પુરુષને જોલાવીને હકીકત પૂછી તો માત્રમ પડ્યું કે પહેલા આ ગામમાં ઘણા લૈનોની વસ્તી હતી, પરંતુ મુનિમહાગજના વિહાર વિના અને ગામમાં પ્રાણહોતુ પ્રમિદ્ધ તીર્થસ્થળ હોવાને લીધે ઘણાખગ લૈનો અન્યધર્મી થઈ ગયા છે, અને હાલમાં તો લૈન નામને પણ કોઈ જાણતું નથી.

આ પ્રમાણેની હકીકત જાણી આચાર્ય મહાગજને ઘણો જ ખેદ થયો અને કોઈ પણ ઉપાયે એવ જની ગએલા લૈનોને પુન લૈન બનાવવા વિચાર થયો તે માટે પ્રથમ જનમમૂલ્ય આકર્ષણ કરવા નિમિત્તે પોતે પોતાના શિષ્ય પરિવાર મહિત મોમનાથ મહાદેવના મદિગમાં ગયા ત્યાં ગયા પછી થોડીવારમાં લોહોમાં ખબર વધ કે કોઈ જન માત્ર મહાદેવના મદિગમાં મહાદેવને નમસ્કાર કરવા જાય છે તેથી લોકો ટોળે ટોળા મળી ભેગા થયા.

આડીયા આચાર્ય મહાગજે ચક્રેશ્વરી દેવીના આગમનના પ્રભાવથી મોમેશ્વરને જોલાવ્યા, વળી ગિવને જોલાવ્યા, પ્રજ્ઞા તવા વિગ્ણને પ્રમાદમાવી આવતા બતાવ્યા, મૂર્ધ-ગણેશ-મકન્દ વગેરેને પણ ચાલતા બતાવ્યા, આ પ્રમાણે બધા દેવોને પ્રગટ વએલા જોઈને ગામના લોકો પણ આશ્ચર્યમુગ્ધ થઈ ગયા, વળી ગિવને ચક્રપ્રભુના જિનમંદિર તરફ પૂજન કરવા જતા અને નમતા, તથા મોમેશ્વરને પૂજન કરીને આઠમા તીર્થ કરને પ્રભત કરીને પ્રભુને હાથ માગતા અને પ્રભુએ તેમને હાથ પડડતા બતાવ્યા, પછી આચાર્ય ઉપાદ્યયે પાછા ચાલ્યા ગયા, અને ગામનની મહાઉન્નતિ થઈ.

સ્ત્રીણા શતાનિ શતશો જનયન્તિ પુત્રાન

નાન્યા સુત ત્વદુપમ જનની પ્રમુતા ।

સર્વા દિશા દઘતિ માનિ સહસ્રાર્શિમ

પ્રાચ્યેવ દિગ્ જનયતિ સ્ફુરદશુજાલમ્ ॥૨૨॥

મમ્-જોષી

આ એકડો પ્રગવતો કદી પુત્ર આજ્ઞા,

ના અન્ન આપ સમ કે પ્રગયે જનેતા ।

તાના અનેક ધરતી ન દિશા બધીય,

તેજે સ્ફુરીત મરિને પ્રગયે જ પૂર્વ-૨૨

સ્ત્રોમાર્થ — જેમ તારાના સમૂહને તો મધ્યગી દિશાએ ધાગણ કહે છે, પરંતુ નુશા-યમાન તેજસ્વી મિ તોના સમૂહવાળા મૂર્ધને તો એમ માત્ર પૂર્વ દિશા ન ઉત્પન્ન કહે છે; તેમ એકડો સ્ત્રીએ એકડો પુત્રને જનમ આપે છે, પરંતુ આપ જેવા પુત્રને જનમ આપ નાગે બીજી કોઈ માતા નથી [મહાદેવ જેવી કોઈક બાચ્ચથાગી માતાએ જ તમાગ જેવા તીર્થ કર પુત્રને જનમ આપે છે]-૨૨

વાર્તા ૧૪ મી ૧લોક ૨૨

શ્રી ગુહશસ્ત્રપત્તન^૧ નામના નગપમાં વૃદ્ધકેર^૨ નામના ધૌદ્વાચાર્યને શાસ્ત્રાર્થમાં ભુવનમુનિ^૩એ હત્યો હતો. તે ધૌદ્વાચાર્ય મરીને યજ્ઞ તરીકે ઉત્પન્ન થયો. પૂર્વભવમાં જૈનમુનિથી પામેલા પરાભવને યાદ કરીને જૈન સંઘને ઉપદ્રવ કરવા લાગ્યો. સંઘે દુષ્ટ યજ્ઞતું દમન કરવા માટે ભક્તસમરસ્તોત્રનાં ૨૨ માં શ્લોકની સાધના જેઓએ કરેલી છે, એવા વૃદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત થએલા વિદ્યાસિદ્ધ આર્યખપુટાચાર્યને ઉત્સાહપૂર્વક ‘ગુહશસ્ત્ર-પત્તન’ ના વિષે વિનંતિ કરી બોલાવ્યા.

ગુરુ મહારાજ યજ્ઞના મંદિરને વિષે ગયા અને યજ્ઞના કાન પર પગ મૂકીને સૂઈ ગયા. એવામાં યજ્ઞનો પૂજારી ત્યાં આવ્યો, તે આ બનાવ જોઈને બોલ્યો કે:—“અરે દુર્વિનીત! જલદી ઊભો થા, નાહકનો મરી જઈશ.”

આ બધું સાંભળ્યા છતાં આચાર્ય મહારાજ ચોતરફ વસ્ત્ર ખસાખસ લપેટીને કપટ-નિદ્રાએ સૂતેલા હતા તેથી કાંઈ પણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહિ. આ બનાવતું પૂજારીએ રાજાને નિવેદન કર્યું, ત્યારે રાજા તેમના પર કોપાયમાન થયો. અને પોતાના માણસો મોકલીને તેઓને ઉઠાડવાનો પ્રયત્ન કરાવ્યો, પણ તેઓ તો વસ્ત્રથી આચ્છાદિત હોવાથી જાગ્યા જ નહિ એટલે તેમણે એ વૃત્તાંત આવી રાજાને જણાવ્યો, જે સાંભળતાં તે અધિક કોપાયમાન થઈ કહેવા લાગ્યો કે:—“એને પત્થર અને લાકડીવતી ખૂબ માર મારો.”

રાજાએવકોએ તે પ્રમાણે કર્યું. પરંતુ આચાર્યને તો મારની કાંઈ ખબર જ ન પડી. એવામાં તરત નગર અને અંતઃપુરમાં કેલાહલ જાગ્યો અને કંચુકીઓ પોકાર કરતા, રાજા પાસે આવીને કહેવા લાગ્યા કે:—“હે સ્વામિન્! અમારું રક્ષણ, કરો. પત્થર અને લાકડી-વતી કરેલા અદૃષ્ટ પ્રહારોથી કોઈએ સમસ્ત અંતઃપુરને જર્જરિત કરી નાંખેલ છે.”

આ સાંભળતાં રાજા ચિંતવવા લાગ્યો કે:—“અવશ્ય આ કોઈ વિદ્યાસિદ્ધ પુરુષ છે. તેથી પ્રહારો અંતઃપુરમાં ચલાવે છે અને પોતાનો બચાવ કરે છે, માટે મારે તેઓ માનનીય છે.” એમ ધારી અધિષ્ઠાયક દેવની માફક રાજાએ સધુર વચનથી આચાર્યને શાંત કર્યા, ત્યારે કપટનિદ્રા તજીને આર્યખપુટાચાર્ય મહારાજ જાગ્યત થઈને ઉઠ્યા ત્યાં જમીન મુઘી મસ્તક નમાવીને રાજાએ તેઓને નમસ્કાર કર્યા.

પછી આચાર્યમહારાજે યજ્ઞને કહ્યું કે:—“હે યજ્ઞ તું મારી સાથે ચાલ.” ત્યારે તે સાથે ચાલ્યો અને તેની પાછળ પાછળ શિવ, વિનાયક વગેરે યજ્ઞ મંદિરમાંની બીજી પણ દેવમૂર્તિઓ ચાલવા લાગી. વળી એક હજાર પુરુષો ઉઠાવી શકે એવી પત્થરની ત્યાં બે

૧. ક મા ગામનું નામ ‘કુંદનપુર’ છે, બ્યારે ગ મા ગામનું નામ ‘નંદનપુર’ છે. ૨. ક સ્વ તથા ગ માં ધૌદ્વાચાર્યનું નામ ‘પ્રજ્ઞાકર’ છે, ૩. ક, સ્વ અને ગ માં જૈનાચાર્યનું નામ ‘મતિસાગર’ છે.

કુડીઓ પડી હતી, તેને પણ ગુરુએ પોતાની પાછળ પાછળ ચલાવી, એવી રીતે કૌતુકથી તેઓનો પ્રવેશોત્સવ થયો. એમ આચાર્ય મહાગજનો અદ્ભુત પ્રભાવ જોઈ રાજા અને નગર-લોકો પણ નિનશાસનના લક્ષ્ત થયા અને ગામનનો મહિમા વિન્તર્યો ડેવટે ગાનની વિનિતિથી ગાત થએલા સૂરિઓએ યક્ષને તેના સ્થાને પાછો મોકલ્યો અને બે કુડીઓ ત્યાં જ રહેવા દીધી.

ત્વામામનન્તિ મુનયઃ. પરમ પુમાસ-

માદિત્યવર્ણમમલ તમસ' પુરસ્તાત્ ।

ત્વામેવ સમ્પગુપલમ્ય જયન્તિ મૃત્યુ

નાન્ય. શિવ શિવપદસ્ય મુનીન્દ્ર ! પત્યા' ॥૨૩॥

સમશ્લોકો

માને પરપુરુષ મર્મ મુનિ તમોને

તે અધમર સમીપે રતિ, શુદ્ધ જાણે,

પામી તને મુગીત મૃત્યુ-છતે મુનીન્દ્ર,

છે ના ખીન્ને કુશલ મોક્ષ તણે જ પથ-૨૩

શ્લોકાર્થ-હે મુનીન્દ્ર ! પ્રભુ ! મુનિઓ તમોને પરમ પુરુષ કહે છે અર્થાત્ મિથ્યાત્વી છવ બાહ્યાત્મા કહેવાય છે, સમ્યગ્દષ્ટિ કર્મવાળો છવ અતગત્મા કહેવાય છે અને કર્મરહિત થએલ છવ પરમાત્મા કહેવાય છે, તેવા પરમાત્મા તમે છો, એમ મુનિઓ કહે છે, તમે મૂર્ધ સમાન સ્વય તેજસ્વી છો, અમલ-રાગ દ્વેષ રહિત છો, તથા પાપરૂપ અધિકારથી દૂર છો તમને જ અતકરણની શુદ્ધિવટે પામીને-જાણીને પ્રાણીઓ મૃત્યુને છતે છે-મિદ્ધ થાય છે તે સિવાય ખીન્ને ટોઈ પણ ઉપદ્રવ ગહિત મોક્ષનો માર્ગ નથી

વાર્તા ૧૫ મી શ્લોક ૨૩ મા.

આગળ જેઓનું વર્ણન કરી ગયા છીએ, તે વિગ્રામિદ્ધ શ્રીઆચાર્યખપુટાચાર્યે લક્ષ્મીભર-સ્તોત્રના તેવીમમા શ્લોકની માધના કરીને સર્વ અણીષ્ટ વસ્તુઓને દેવાવાળી એવી ચક્રેશ્વરી દેવી પામેથી હુદ્દયતરને કળગે કરવાનું વગ્દાન મેળવ્યું હતું, તે શ્રી આચાર્યખપુટાચાર્ય વિહાર કરતા ડરતા 'ઉન્નયિની' નામની નગરીએ આચાર્ય

તે ઉન્નયિની નગરીના ઉગ્રાનના મધ્યલાગમા ચડિકા દેવીનું એક મંદિર હતું, તે હિમાપ્રિય દેવીની પાને નિગત અનેક પ્રમગ્ના નિર્દોષ અવાચક પ્રાણીઓનો મહાર થતો હતો, તેથી ઉદાનમા ઠેકાણે ઠેકાણે લોહી, હાડકા, મામ, મરેલા જાનવગ્ના કલેવરો વગેરે પડેલા હતા સારનો સમય થઈ જવાથી આચાર્ય મહાગજ ગતિ વીતાવવા માટે તે ચડિકાના મંદિરની નજીકની જમિન રહ્યા

થોડી રાત્રિ વીત્યાબાદ ક્રોધાયમાન થએલી અંડિકા દેવી મુનિને પોતાના મંદિરની નજીકમાં ધ્યાનસ્થ જોઈ એકદમ ક્રોધથી રાતી પીળી થઈ ગઈ અને મુનિના ગળે નખ માર્યો, જે તેણીના કપોળમાં જ લાગ્યો આ પ્રમાણે જોઈને દેવી ઉપસર્ગ કરવા છોડી દઈ મુનિના પગમાં પડી અને તેઓની ક્ષમા માંગી અને કહ્યું કે આપ કાંઈ આજ્ઞા કરો. ગુરુએ જીવહિંસા બંધ કરવાનું કહ્યું અને જીવો પર થતા ઉપસર્ગનું નિવારણ કર્યું અને તેણીને શાંતિ પમાડી. સવારમાં તેઓની સાથે ઉપાશ્રય તરફ જતાં નગરના દરવાજે તેઓની પૂજા અને વંદન કરી પોતાના મંદિરમાં પાછી ગઈ. તેણીના કપોલના વિષે નખરેખા તેવીને તેવી જ કાયમ રહી. આ વૃતાંત લોકોના જાણવામાં આવવાથી લોકોમાંથી પણ કેટલાકે ગુરુ મહારાજનો ઉપદેશ શ્રવણ કરી સમ્યક્ત્વ અંગિકાર કર્યું અને ગુરુના ગુણનું સ્મરણ કરતાં કરતાં પોતાને ઘેર ગયા.

ત્યામવ્યયં વિમુમચિન્ત્યમસહ્ચમાયં

બ્રહ્માણમીશ્વરમનન્તમનજ્જકેતુમ્ ।

યોગીશ્વરં વિદિતયોગમનેકમેકં

જ્ઞાનસ્વરૂપમમલં પ્રવદન્તિ સન્તઃ ॥૨૪॥

સમજોડો

તું આદિ અવ્યય અચિંત્ય અસંખ્ય વિભુ,

છે બ્રહ્મ ઇશ્વર અનંત અનંગકેતુ;

યોગીશ્વર વિદિતયોગ અનેક એક,—

કેંછે તને વિમળ જ્ઞાનસ્વરૂપ સંત-૨૪

શ્લોકાર્થ:—હે પ્રભુ ! સંત પુરુષ તમોને અવ્યય એટલે સર્વ કાળે એક સ્થિર સ્વભાવવાળા હોવાથી હાનિવૃદ્ધિ રહિત, તથા વિભુ એટલે પરમ ઐશ્વર્ય વડે શોભનાર અથવા કર્મનો નાશ કરવામાં સમર્થ, અચિંત્ય એટલે આધ્યાત્મિક પુરુષોવડે પણ ચિંતવી ન શકાય તેવા અથવા અચિંત્ય ગુણવાળા, અસંખ્ય એટલે તમારા ગુણની સંખ્યા ત હોવાથી અસંખ્ય, અથવા અનંત જ્ઞાનવાળા છતાં પણ સંસાર અનંત હોવાથી સર્વ જીવોના સર્વ ભવોની સંખ્યા નહિ કરી શકવાથી અસંખ્ય અથવા અનંત અર્થવાળા અકારાદિક વર્ણોની સંખ્યા નહીં કરી શકવાથી અસંખ્ય, અથવા ગુણથી અને કાળથી તમારી સંખ્યા થઈ શકતી નથી માટે અસંખ્ય. આદ્ય એટલે લોક વ્યવહારની આદિમાં થએલા હોવાથી આદ્ય, અથવા પાંચ પરમેષ્ઠીની મધ્યે પ્રથમ હોવાથી આદ્ય અથવા ચોવીશ તીર્થંકરમાં પ્રથમ હોવાથી આદ્ય, અથવા સર્વ તીર્થંકરો પોતપોતાના તીર્થની આદિ કરનાર હોવાથી આદ્ય. બ્રહ્મા એટલે અનંત આનંદવડે વૃદ્ધિ પામનાર. ઇશ્વર એટલે સર્વ દેવોના સ્વામી અથવા ઐશ્વર્યયુક્ત હોવાથી કૃતાર્થ. અનંત એટલે અનંત જ્ઞાનદર્શનવાળા અથવા મૃત્યુરૂપ

અત રહિત અનગડેતુ એટલે કામદેવનો નાશ કરવામા કેતુ સમાન એટલે કે જેમ ઉઘ્ય પામેલો કેતુનો તારો જગતનો ક્ષય કરે છે, તેમ ભગવાન કામદેવનો ક્ષય કરે છે, અથવા વૈક્રિય, ઔદારિક, આહારક, તૈજમ અને કાર્મણ એ પાચે અગ-અરીરના કેતુ-ચિહ્નરહિત હોવાથી અનગડેતુ યોગીશ્વર એટલે મન, વચન અને કાયાને છતનારા, યોગીઓના એટલે ચાર જ્ઞાનવાળાના અથવા ધ્યાનીના ઇશ્વર અથવા સયોગી કેવળીના માન્ય હોવાથી ઇશ્વર વિદિતયોગ એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર્ય યોગને બાળુનાર અથવા ધ્યાનીઓએ જેનાથી યોગ બાણ્યો છે તેવા, અથવા 'વિ' એટલે વિશેષે કરીને, 'દિત' એટલે નાશ કર્યો છે, 'યોગ' જીવની સાથે ક્ષીરનીરના ન્યાયથી રહેલો ઈર્મયધ જેણે એવા, અનેક એટલે જ્ઞાને કરીને સવમા રહેલા હોવાથી અનેક, અથવા શુણ્ણ અને પર્યાય અનેક હોવાથી અનેક, અથવા એક વેકણે અનેક સિદ્ધ હોવાથી અનેક, અથવા નકપક્ષ વગેરે અનેક વ્યક્તિ હોવાથી અનેક, અથવા નામ સ્થાપના, દ્રવ્ય સ્થાપના અને ભાવ સ્થાપના રૂપે હોવાથી અનેક એક એટલે અદ્વિતીય, ઉત્તમ અથવા એક જીવની અપેક્ષાએ એક જ્ઞાનસ્વરૂપ એટલે દેવજ્ઞાનના સ્વરૂપવાળા તથા અમલ એટલે અઠાર દોષરૂપ મળ રહિત છે આ રીતે તમોને જાણ છે-૨૪

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિનુષાંચિત ! બુદ્ધિનોધાત્
ત્ત્વ શક્તિરોજસિ મુનનયશક્તિત્વાત્ ।
ધાતાઽસિ ધીર ! ધિનમાર્ગવિષેર્વિધાનાત્
વ્યક્ત ત્વમેવ ભગન્ પુરુષોત્તમોઽસિ ॥૨૫॥

સમસ્લોકી

છો બુદ્ધિ-બોધ થયો હે ! મુરખજ્ય બુદ્ધ,
છો લોકને સુખદ-શકર તેથી શુદ્ધ ।
છો મોક્ષ-માર્ગ-પ્રિય-ધારણથી જ ધાતા,
છો સ્પષ્ટ આપ પુરુષોત્તમ આમી ત્રાતા-૨૫

શ્લોકાર્થ — હે ઇદ્રાદિક દેવોથી પૂજિત પ્રભુ ! પદાર્થોને વિષે તમારી જ મતિનો પ્રકાશ હોવાથી માત્રા બુદ્ધ તમે જ છો અથવા 'વિનુષ' એટલે પડિતો, પડિતો એટલે ગણધરો તેમણે 'અર્ચિત' એટલે પૂજિત જે તીર્થ કરો, તેની 'બુદ્ધિ' એટલે દેવજ્ઞાન, તેના વડે 'બોધાત્' એટલે વસ્તુસમૂહનું જ્ઞાન હોવાથી તમે જ બુદ્ધ છો તથા ત્રણ જગતના જીવોને સુખ કરનાર હોવાથી તમે જ માત્રા શકર છો હે ધીર ! ત્રણ સ્વરૂપ મોક્ષમાર્ગનું વિધાન કરવાથી તમે જ ધાતા-બ્રહ્મા છો હે ભગવાન ! તમે જ સર્વ પુરુષોમા ઉત્તમ છો તેથી ન્યાય રીતે તમે જ પુરુષોત્તમ-વિષ્ણુ છો અર્થાત્ બુદ્ધ, શકર, બ્રહ્મા અને વિષ્ણુ તેઓ નામ પ્રમાણે શુણ્ણવાળા નથી કાળ્પ કે બુદ્ધ દેવજ્ઞાન રહિત છે,

શહેર સંહાર કરનાર છે, બ્રહ્મા હિંસક વેદનો ઉપદેશ આપનાર છે અને વિબળ માયાકપટ યુક્ત છે. અને તે નામોના યથાર્થ ગુણો તો તમારામાં જ છે.—૨૫

વાર્તા ૨૬ મી શ્લોક ૨૪-૨૫

શૌર્યપુર^૧ નામના નગરમાં જીતશત્રુ^૨ નામનો મહા પરાક્રમી, બળવાન અને નીતિવાન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે રાજાને રૂપમાં રંભા સમાન અને શીલવંત બહેંતેર રાણીઓ હતી.

એક દિવસ વસંતઋતુ પૂર બહારમાં ખીલી રહી હતી, સુગંધ-પરિમલ ચારે બાજુ પ્રસરી રહ્યો હતો, કોકિલા મધુર સ્વરે આલાપ કરતી હતી, તે વખતે માળીએ આવી મહારાજાને વસંતની મોજ અનુભવવા અને વિશ્રાંતિ લેવા ઉદ્યાનમાં પધારવા કહ્યું. રાજા રાણીઓ સહિત બગીચામાં જઈ વસંતની મોજ અનુભવવા લાગ્યા.

ઉદ્યાનમાં કીડા કરતાં કરતાં કોઈ એક વ્યંતર તે રાણીઓને વળગ્યો અને રાણીઓને બેલાન સ્થિતિમાં લાવી મૂકી. ગાંડા માણસની માફક જેમ તેમ રાણીઓ બોલવા લાગી તેમ જ અનેક ચેષ્ટાઓ કરવા લાગી; તેથી રાજા તેમ જ ખીજ માણસો બહુ દુઃખી થવા લાગ્યા અને ચારે બાજુ શોક ફેલાઈ રહ્યો.

રાજાએ તુરત જ શૌર્યપુર નગરમાંથી મંત્ર-યંત્ર-તંત્ર જાણનારાઓને બોલાવી રાણીઓના વ્યંતરને કાઢવા કહ્યું, માંત્રિકા-તાંત્રિકાએ બહુ બહુ પ્રયત્નો કર્યા, પણ સર્વે નિષ્ફળ ગયા. બ્યારે કોઈ પણ પ્રયત્ન ફળીભૂત થયો નહિ, ત્યારે રાજા નિરાશ થઈ ગયો.

આ સમયે રાજાના લાગ્યથી જ જાણે પધાર્યા હોય નહિ, તેમ વિહાર કરતાં કરતાં શાંતિસૂરિ^૩ શ્વેતાંબરાચાર્ય શૌર્યપુર નગરને વિષે પધાર્યા, આ શાંતિસૂરિ મહારાજાને ભક્તામરસ્તોત્રના ૨૪મા શ્લોકનું આરાધન કરવાથી ચક્રેશ્વરી દેવી પ્રસન્ન થએલાં હતાં, આવા મહાપ્રભાવશાળી આચાર્ય મહારાજાના રાજાની રાણીને વ્યંતર વળગ્યાનો વૃત્તાંત જાણવામાં આવ્યો. તેથી શાસનની પ્રભાવના કરવાની જ એક માત્ર ઇચ્છાથી ગુરુ મહારાજે અવધૂતનો વેષ લીધો અને ફરતા ફરતા રાજમંદિર અગાડી આવી પહોંચ્યા, અને બોલ્યા કે ‘આ રાણીઓને દોષ રહિત હું કરી શકું તેમ છું’.

તેઓના આ વચ્ચેનું શ્રવણ કરીને રાજાએ તેઓને અંતઃપુરની પાસે સોનાના સિંહાસન પર બેસાડ્યા અને કહ્યું કે:—“હે ભગવન્ ! મારા પર કૃપા કરી રાણીઓને જેમ બને તેમ જલદી જીવિતસિંહ આપી મારા જીવનનો ઉદ્ધાર કરો અને તેના બદલામાં ભલે મારું રાજ્ય ગ્રહણ કરો.”

૧. ક અને ગ માં નગરનું નામ ‘શૂર્યપુર’ છે, બ્યારે સ્વ મા નગરનું નામ ‘સૂરીપુર’ છે. ૨. ક માં રાજાનું નામ ‘અજિતસિંહ’ છે. ૩. ક, સ્વ અને ગ માં મુનિનું નામ ‘શાંતકીર્તિ’ છે.

આ પ્રમાણે આચાર્ય'મહારાજ'ને વિદ્વાસિ કંવાથી આચાર્ય' મહારાજે પ્રાસુક નિર્મળ જળ મગાવીને મંત્રીને આપ્યું અને કહ્યું કે "આ પાણીને દરેક રાણીની આંખ પર છાટો અને તેનું પાન દરેક રાણીને કરાવો" આ પ્રમાણે કરવાથી બહોતેરે રાણીઓને વળગેલો દુષ્ટ વ્યતર તુરત જ પલાયન થઈ ગયો.

આ પ્રમાણેનો અલૌકિક પ્રભાવ અત્યંત જોઈ રાખ્યો અને રાણીઓ શુરુ મહારાજને વદન કરી, તેઓની વાગવાર પ્રશંસા કરતા તેઓની પાને ધર્મદેશના સાલજવા બેઠા શુરુ મહારાજ શ્રીગાતિસૂરિએ ધર્મદેશના આપતા કહ્યું કે —

“જ્ઞાનાદિત્રિતયોચ્ચશાલકલિત શીલાન્નસૈ પુર
સત્સત્રૈ કવિશીર્ષકૈ પરિગત દાનાદિસદ્ગુણમ્ ।

જ્ઞાન્ત્યાદ્યુચ્ચદશપ્રકારવિલસદ્યન્ત્ર શમામ્મોનિધિ

મીતા કર્મરિપો થયધ્વમધુના સદ્મદુર્ગ જના ॥૧॥

અર્થાત્ — મધ્યગ્ધર્મન સમ્યક્જ્ઞાન અને મધ્યઆરિત્રરૂપ ત્રણ ઢોટયુક્ત, અને અઢાર હજાર શીલના અગોવડે યુક્ત, ઉત્તમ સૂત્ર રૂપ ઢાગગવડે સહિત, દાન આદિરૂપ દરવાજા વાળો, હ્રમા આદિ દરા પ્રગરના યતિધર્મરૂપ યન્ત્રવાળો, અને શમરૂપી પાણીનો લડાર એવા સદ્ધર્મરૂપ કિંદલાનો ધર્મરૂપ રાત્રીથી લયલીત થએલા હે મનુષ્યો ! તમે આશ્રય કરો.

આ પ્રમાણે માલગીને રાજાએ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને પોતાના આખા રાજ્યની અદર જીવહિંસાનો નિષેધ કરાવ્યો રાણીઓએ પણ 'જૈનધર્મ'નો સ્વીકાર કર્યો અને શુરુપાને પથમી તપ ઉચ્ચર્યું રાજાએ ઉચ્ચા-તોરણોવાળા સેકડો નવીન જિનમદિરો તથા તેની પ્રતિષ્ઠાઓ શુરુ મહારાજના ઉપદેશથી કરાવી.

મન્નાડાથ — આ ગાથાઓ [૧૯વી ૨૫]મા મન્નાડાર એક જ છે જે આ પ્રમાણે છે —

ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હં નમિઝ્ઞ પાસ વિસદર ઘસદ જિણ ફુલિંગ ૐ હ્રીં શ્રીં/અર્હં નમ ।
—મયહરી વિદ્યા [ચિંતામણિ મન્ન પણ આ જ છે, તેના વિધિ વિધાન માટે અગાઉ આવી ગએલ 'ઉવસગહર સ્તોત્ર'ની બીજી ગાથાના મન્નાડાથો જુઓ]

તુમ્ય નમસ્થિ મુવનાર્તિહરાયનાથ ।

તુમ્ય નમ ક્ષિત્તિતલામલભૂષણાય ।

તુમ્ય નમસ્થિજગત પરમેશ્વરાય

તુમ્ય નમો જિન ! મમોદધિશોષણાય ॥૨૬॥

સમન્નેહી

નમોકંડુ ખ-હર નાથ ! તને નમોડરતુ !

તુ ભૂતમે અમલ ભૂપણને નમોડરતુ !

ત્રેનોકના જ પરમેશ્વરને નમોડરતુ !

હે જિન ! ચોતક લગામ્થિ તને મમોડરતુ !—૨૬

શ્લોકાર્થ:—હે નાથ ! ત્રિભુવનના દુઃખોને નષ્ટ કરનાર આપને મારા નમસ્કાર હો ! પૃથ્વીતળને વિષે નિર્મળ અલંકારરૂપ આપને મારા નમસ્કાર હો ! ત્રણ જગત્ના પરમેશ્વર ! એવા આપને મારા નમસ્કાર હો ! અને હે જિનેન્દ્ર ! ભવસમુદ્રને શોષણ કરનાર આપને મારા નમસ્કાર હો.—૨૬

વાર્તા ૧૭ મી શ્લોક ૨૬ માં.

ગરવી ગૂર્જરભૂમિમાં રમણીય જિનમંદિરોથી તથા શ્રેષ્ઠિઓના ગૃહમંદિરોથી વિભૂષિત શ્રીઅણહિલપુરપાટણ^૧ નામનું એક સુંદર અને સુશોભિત શહેર હતું. તે શહેરમાં શ્રી-માલવંશમાં ઉત્પન્ન થએલ એક નિર્ધન વાણીઓ રહેતો હતો. તે શહેરની આબુખાબુના ગામોમાં માથે ચણાની પોટલી મૂકીને ચણા, મમરાની ફેરી કરીને મહા મુશીબતે પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હોવાથી લોકોમાં તે અનિકે^૨ના નામથી ઓળખાતો હતો.

એક વખતે પોતે બહારગામ ફેરીને માટે જતો હતો, તેવામાં ભાગ્યયોગે રસ્તામાં તેને ઉદ્યાતનસૂરિ^૩ નામના જૈનસાધુનો મેળાપ થયો. તેઓને ભક્તિપૂર્વક વંદન કરી અનિકે યે હાથની અંજલિ જોડીને ઊભો રહ્યો.

આચાર્ય મહારાજે અનિકેને પૂછ્યું કે:—“કાંઈ ધર્મકરણી કરો છો કે કેમ ?”

જવાબમાં અનિકે કહ્યું કે:—“હે પ્રભો ! ચિત્તની શાંતિ વિના ધર્મકરણી કેવી રીતે થઈ શકે ? હું ઘણો જ નિર્ધન છું અને નિર્ધન હોવાને લીધે સર્વત્ર પરાભવ પામું છું”

કહ્યું છે કે:—“પંથસમા નતિથ જરા, દારિદ્રસમો પરાભવો નતિથ ।

મરણસમં નતિથ મયં. હ્રુદાસમા વેચણા નતિથ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્:—પંથ સમાન કોઈ ઘડપણુ નથી, દારિદ્ર્ય સમાન કોઈ પરાભવ નથી; મરણુ સમાન કોઈ ભય નથી અને હ્રુદા-ભૂખ સમાન કોઈ વેદના નથી.”

ગુરુએ કહ્યું કે:—ધર્માદ્ ધનં ધનત પવ સમસ્તકામા:

કામેભ્ય પવ સુખમિન્દ્રિયજં સમગ્રમ્ ।

કાર્યાર્થિના હિ ક્ષલુ કારણમેષણીયં

ધર્મો વિધેય ઇતિ તત્ત્વવિદો વદંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્:—ધર્મથી ધન મળે છે, ધનથી જ સઘળા કામ-લોભના સાધનો પ્રાપ્ત થાય છે, કામથી જ ઇન્દ્રિયજન્ય સુખ ઉત્પન્ન થાય છે. કાર્યના અર્થિએ કારણનો વિચાર કરવો જોઈએ. આ બધાનું કારણ ધર્મ છે, માટે ધર્મ જ સેવવો જોઈએ એમ તત્ત્વવેત્તાઓ કહે છે.

૧. ક માં ગામનુ નામ ‘પાટલીપુત્ર’ છે; જ્યારે સ્વ અને ગ માં ગામનું નામ ‘પટણા’ છે. ૨. ક, સ્વ અને ગ માં વાણીઆનું નામ ‘ધનમિત્ર’ છે. ૩ ક માં સાધુનુ નામ ‘વિજયદેવસૂરિ’ છે; જ્યારે સ્વ અને ગ માં સાધુનુ નામ ‘ગુણસેન’ મુનિ છે.

લક્ષ્મીનાથ સ્તોત્રના ૨૬ માં શ્લોકનું પચાસરો પાર્શ્વનાથ લગવાનને નમસ્કાર કરીને વાર વાર ચિતવન કર, શક્તિ પ્રમાણે તપસ્યા કર અને બ્રહ્મચર્યપૂર્વક મહાલક્ષ્મીના મન્ત્રનો જાપ કર

ચનિકે કહ્યું કે —“તે બધું એ પ્રમાણે જ કરીય” પત્ની ગુરુને નમસ્કાર કરી તે પોતાના કામે લાગી ગયો

ત્યારપછી હમેશા તે ‘તુમ્ય નમોઁ’ શ્લોક બોલીને પાર્શ્વનાથ લગવાનને વદન કરી, આઠમો જાપ નમસ્કાર મન્ત્રના કરતો, પગ્ગીને માતા અને બહેન સમાન ગણતો, અને જે ગામે તે ચણા મમરાની ફેરી કરવા જતો ત્યાં અગાડી આવેલી શ્રીમદ્ધણ્ડેવ લગવા ની લક્ષિ કરવાવાળી મહાલક્ષ્મીની મૂર્તિને જતા આવતા નમસ્કાર કરવા જતો

આ પ્રમાણે કરતા છ મહિના પસાર થઈ ગયા એક દિવસે મધ્યાહ્નના વખતે મહાલક્ષ્મીના મંદિરે દિવ્ય આમૃતપણે ધારણ કરેલી, કેસર વગેરે મુગધી દ્રવ્યોનું જેણે અંગે વિલેપન કર્યું છે તેવી, તથા મૃદુમૃદુ હામ્ય કઠ્ઠી, અને કામવિહલા એક સ્ત્રી ચનિકે દીઠી

તે સ્ત્રીએ ચનિકેને બોલાવીને પૂછ્યું કે —“હે પોટલીવાલા ! શું કરે છે ?”

ચનિકે જવાબ આપ્યો કે —“હું દેવીને નમસ્કાર કરું છું”

તેણી બોલી કે —“મહાલક્ષ્મીને નમન કરવાથી શું ? મને આપશ્રીની અર્ધાંગના તરીકે સ્વીકારી મ્હાર જીવન મક્ષણ કરો ભોગ ભોગવો, દૌર્ભાગ્યનો ત્યાગ કરો”

ચનિકે જવાબ આપ્યો કે —“તું મારી મા છે, આવા વચનો તો મ્મને પણ ન બોલવા જોઈએ, તો પછી કાર્યમા—અમલમા મૂકવાની તો વાત જ શી ? કારણ કે પારકી સ્ત્રીને મા સમાન ગણવી, એવું મારું મત છે”

સ્ત્રીએ ફરી ફરીને એના એ જ વચનો કહેવા માગ્યા, તો પણ તે (ચનિકે) પોતાના નતથી ચલાયમાન થયો નહિ

મહાલક્ષ્મી સાક્ષાત્ પ્રગટ થયા અને બોલ્યા કે —“વત્સ ! ‘તુમ્ય નમોઁ’ શ્લોકના જાપથી તુષ્ટમાન થએલી મારી સખી ચક્રેશ્વરી દેવીના વચનથી મેં તારી આ પ્રમાણે પરીક્ષા કરી છે અને તારી વ્રતમા દૃઢતા જોઈને હું પ્રસન્ન થઈ છું, તો વર માગ !”

ચનિકે કહ્યું કે —“માગ દારિદ્ર્યનો નાશ થાયો”

દેવીએ કહ્યું કે —“આજે સાંજે તારી પાસે જેટલા ચણા હોય તેટલા બધાથી તારા ઘરમાની કોઠીઓ ભરી દે જે, સવારમા તે બધાં સુવર્ણના થઈ જશે” આ પ્રમાણે કહીને દેવી અદૃશ્ય થઈ ગઈ

ચનિકે પણ ચણા ભેગા કરીને પોતાના ઘેર આવી ત્રણ કોઠીઓ ચણાથી ભરી દીધી, સવારમા તે બધાં સોનાના થઈ ગયા તેના થાળ ભરીને સવારમા વૃદ્ધ ભીમદેવ રાજ્યને ભેટણું ધર્યું

આશ્ચર્ય પામીને રાજાએ પૂછ્યું કે:—“શા માટે સોનાના ચણા ચડાવ્યા છે?”

અનિકે પોતાને મળેલા વરદાન વગેરેનો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. રાજાએ તેના પર મહેરબાની કરીને ઘર બાંધવા માટે જગ્યા બક્ષીસ આપી. તે જગ્યા પર નવું ઘર કરાવ્યું, અને શ્રીચક્રેશ્વરી દેવી સહિતનું શ્રીઋષભદેવ ભગવાનનું જિનમંદિર કરાવ્યું તથા મહાલક્ષ્મીના મંદિરનો છર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. અનુક્રમે તીર્થયાત્રાઓમાં પણ પોતાની કેટલી એક લક્ષ્મીનો વ્યય કર્યો, હમેશાં દાન દેતો તથા ભોગમુખ ભોગવતો. અનિકે મુખ્ય નગરશેઠ થયો અને પોતાનો કાળ મુખપૂર્વક નિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

મન્ત્રામ્તાય:—ૐ શ્રીં હ્રીં ક્લૌં મહાલક્ષ્મ્યૈ નમઃ ।

વિધિ:—પંચમ નક્ષત્ર (મૃગ) અને ગુરુવાર ને દિવસે હોય તે દિવસે જાપ શરૂ કરવા, જાપ શરૂ કરતા પહેલાં ને ઘરમાં અગર ને જગ્યાએ જાપ કરવા હોય તે જગ્યાની ભિંતોને ધોળાવવી અને જમણી તરફ લક્ષ્મી દેવીની મૂર્તિની સ્થાપના કરવી.

લક્ષ્મીદેવીનું સ્વરૂપ:—ચાર હાથ જરદ (પીળો) વર્ણ, શરીરના બંને હાથ ઉપર પાણી જેમાંથી ટપકતું હોય તેવા કમલનાં ફૂલ, ત્રીજા હાથમાં પાણીનો ભરેલો લોટો તથા ચોથા હાથમાં અંકુશ. આ પ્રમાણેના ચાર હાથ બનાવીને, જમણી તથા ડાબી બંને બાજુએ બે હાથીનું રૂપ અને તે હાથી સૂંઠમાં બે ચામર લઈને, દેવીની આરતી કરતા હોય એવી દેવીની સુંદર મૂર્તિ, હસતા મુખવાળી, પીળા વસ્ત્રને જેણીએ ઓઢેલું છે, તેવી રીતની લક્ષ્મીદેવીની મૂર્તિની જમીનથી એક હાથ ઉંચે સ્થાપના કરવી. [આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર નંબર. ૧૭૨] તે મૂર્તિની આગળ એક અગ્નિકુંડ કરવો, તે અગ્નિકુંડની નજીક એક કાંબલ—કટાસણું બિછાવીને બેસવું. સ્નાન કરી, પવિત્ર થઈ, ગુરુની આજ્ઞા લઈ, ગુરુને રૂપનાણું એટલે પાવલી, અડધો રૂપૈયો, રૂપૈયો, અગર ને કાંઈ પોતાની ઈચ્છા હોય, તે મુજબ પોતાની શક્તિ અનુસાર આપીને, હાથમાં કપૂરની (કેરબાની) જપમાલા લઈને દરરોજ ૧૦૦૮ એક હજારને આઠ જાપ કરીએ, ૧૦૦૦૦૦ એક લાખ જાપ કરીને, ફરી એટલાં જ સોન ચંપાનાં ફૂલથી જાપ જપીને ઉકતી વખતે બધાં ફૂલોનો અગ્નિમાં હોમ કરીએ, આ રીતે જપતાં જપતાં ૬ મહિનામાં જાપ સંપૂર્ણ કરવો. જ્યાં સુધી આ મંત્રનો જાપ સંપૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી સ્ત્રીસંગ કરવો નહિ, બ્રહ્મચર્ય પાળવું, થોડું ભોજન, અલ્પ નિંદ્રા, અલ્પ ક્રોધ કરવો. આ વિધિથી મંત્રની સાધના કરવાથી લક્ષ્મીદેવી પ્રસન્ન થઈને સાક્ષાત્ દર્શન દઈને વરદાન આપે છે, આગમશાસ્ત્રમાં પણ લક્ષ્મીનો મંત્ર આ પ્રમાણે જ કહ્યો છે:—આદૌ પ્રણવસ્તતઃ શ્રીં ચ, હ્રીં ક્લૌં કામાક્ષરં તતઃ ।

મહાલક્ષ્મ્યૈ નમઃચાંતે, મંત્રો લક્ષ્મ્યાદશાક્ષરઃ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્:—જેની શરૂઆતમાં પ્રણવ ૐ, પછી શ્રીં તથા હ્રીં અને કામબીજ ત્રણ, ત્યારપછી મહાલક્ષ્મ્યૈ અને નમઃ જેની અંતમાં છે એવો દશ અક્ષરનો મહાલક્ષ્મીનો મંત્ર છે.

7

કા વિસ્મયોઽયમિદમ્ નામ ગુણૈરશૈવૈ-

સ્ત્વ સશ્રિતો નિરવકાશતયા મુનીશ !

દોષૈરુપાત્તિવિબુધાથયજાતગર્વઃ

સ્વપ્નાન્તરેઽપિ ન કદાચિદપીક્ષિતોઽસિ ॥ ૨૭ ॥

સમશ્લોકી

આશ્ચર્ય શુ ગુણુજ સર્વ કદી મુનીશ !

હાલે જ આશ્રય કરી વસતા હંમેશ !

દોષો નથી વિનિઃ આશ્રય ઉપજેલા,

ગર્વાદિકે ન તમને સ્વપ્ને દીડેલા ॥-૨૭

શ્લોકાર્થ — હે મુનીશ્વર ! સમગ્ર ગુણોએ નિરતર આપનો જ આશ્રય કર્યો છે, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ? હા જ નહી કેમકે અન્ય દેવાદિકરૂપ વિવિધ પ્રકારના આશ્રય મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થયો છે એવા સગાદિક સમગ્ર દોષોએ કદાપિ સ્વપ્નમા પણ તમને જોયા નથી અર્થાત્ વિવિધ આશ્રય મળવામાં જેને ગર્વ થયો હોય તે અન્યની સન્મુખ ન જ જુવે એ સ્વાભાવિક છે — ૨૭

વાર્તા ૧૮ મી શ્લોક ૨૭ મા

દક્ષિણમા આવેલી ગોદાવરી નદીના કાંઠે ‘પ્રતિષ્ઠાનપુર’^૧ નામે ગહેર હતુ, તે ગહેરનો હાલ (માતવાહન) નામનો રાજા બળવાન, ત્યાગી, શુષ્કવાન, સર્વ કલાનો જાણુ-કાર તથા ભોગીજનોમા અગ્રેમર હતો તે રાજાને માત્ર એક જ મહાદુષ હતુ, તેને બહુ બહુ મણિ મન્ત્રોના પ્રયોગો કર્યા છતા પણ પોતાની મન કામના પૂરી થઈ નહિ

પુત્રને માટે રાજાએ ઘણી ઘણી તપસ્યાઓ કરીને શકરની પૂજા આરાધના કરી, પરંતુ સ્વપ્નમા પણ રાજાના આશા ફળી નહિ આખરે શકરની આગધનાથી કાંઈ પણ કાર્ય મિદ્ધ નહી થાય એમ ગળને લાગવાથી તેનું મન તે તરફથી ઊઠી ગયુ, એવામા ત્યા કોઈ એક જૈનસાધુ વિહાર કરતા કરતા આવેલા તેઓને રાજાએ બે હાથ જોડી પ્રશ્ન કર્યો કે — “ મને પુત્રની પ્રાપ્તિ થયે કે નહિ ? ”

મુનિમહારાજે કહ્યું કે — “ હે રાજા ! તમે તપસ્યાપૂર્વક એકચિત્તે લક્ષ્મીમર સ્તોત્રનુ આરાધન કરે કે જેનાથી ચક્રેશ્વરી દેવી તમારી મનોકામના પૂરી કરશે ”

રાજાએ મુનિમહારાજના આ પ્રભાવોના વચનો સાંભળી કમલ વગેરે ઉત્તમ પુષ્પોથી

૧ કમા ગામનુ નામ ‘પેડજુપુર’ છે સ્ત્ર મા ગામનુ નામ ‘બાનાપુર’ છે ન્યારે ગ મા ગામનુ નામ ‘ચંદ્રપુર’ છે ૨ ક મા તથા ગ મા ગામનુ નામ ‘હરિસિદ્ધ’ છે ન્યારે દ મા ગામનુ નામ ‘હરિ’ છે

ઋષભદેવ ભગવાન તથા તેમના શાસનની અધિષ્ઠાયિકા ચક્રેશ્વરી દેવીની એક ચિત્તે પૂજા તથા આરાધના કરવી શરૂ કરી દીધી. ત્રીજા જ દિવસે ચક્રેશ્વરી દેવી પ્રગટ થયાં, અને રાજાને કહ્યું કે:—“રાજેન્દ્ર! તારી પ્રભુભક્તિથી પ્રસન્ન થઈ હું તને એક અપૂર્વ પુષ્પમાળા આપું છું તે રાણીના કંઠમાં પહેરાવશે તો પુત્રની અવશ્ય પ્રાપ્તિ થશે.” આટલું કહી પુષ્પમાળા આપી દેવી અદ્ય થઈ ગઈ.

રાજાએ તે પુષ્પમાળા પોતાની પટરાણીના કંઠમાં આરોપણ કરી. કેટલાએક દિવસે રાણીને ગર્ભ રહ્યો, અને સારા નક્ષત્રમાં રાણીએ એક તેજસ્વી પુત્રરતને જનમ આપ્યો. અને ચક્રેશ્વરી દેવીના પ્રાસાદથી પુત્રની પ્રાપ્તિ થએલી હોવાથી, રાજાએ તેનું ચક્રદાસ એવું નામ પાડ્યું.

મંત્રાગ્નાય—ૐ નમો ઋષભાય મૃત્યુંજયાય સર્વજીવશરણાય પરમબ્રહ્મણેષ્ઠમહાપ્રાતિ-
હાર્યસંહિતાય નાગમૂતયક્ષત્રશંકરાય સર્વશાન્તિકરાય મમ શિવં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥-વાર
૨૧ સ્મરણાત્ શુદ્રોપદ્રવનાશો વાઙ્મિતલાભશ્ચ ॥

વિધિ:—અજવાલી ચઉદશના દિવસે આ મંત્રના ૩૦૦૦ ત્રણ હજાર જાપ કરીએ તો સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાય; હુષ્ટ, ભૂત, વ્યંતર, દૈત્ય તથા ખવીસ કોઈને વળગ્યો હોય તો ત્રણ દિવસ ૨૧ એકવીસ વાર આ મંત્રથી ઝાડવાથી ત્રણ દીનમાં વળગાડવાળો માણસ વળગાડથી મુક્ત થાય. જેને પુત્ર ન હોય તેને આ મંત્રનો હમેશાં જાપ કરવાથી પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય, બીજી પણ જે કોઈ જાતની ચિંતા હોય તેનો પણ નાશ થાય.

ઉચ્ચૈરશોકતસ્સંશ્રિતમુન્મયૂર્વ-

માભાતિ રૂપમમલં ભવતો નિતાન્તસ્.

સ્પટોલ્લસત્કિરણમસ્તતમોચિતાનં

ચિમ્વં રવેરિવ પયોધરપાર્શ્વવર્તિ ॥ ૨૮ ॥

સમશ્લોકી

ઉંચા અશોકતરૂ આશ્રિત ફીણું ઉંચ,

અત્યંત નિર્મળ દીસે પ્રભુ આપ રૂપ;

તે જેમ મેઘ-સમીપે રહી સૂર્ય-બિંબ,

શોભે પ્રસારી કિરણો હણાને તિમિર.—૨૮

શ્લોકાર્થ:—જેવી રીતે પ્રકાશના કિરણોવાળું અને અંધકારના સમૂહને નષ્ટ કરવા-
વાળું સૂર્યનું બિંબ વાદળાંની સમીપે શોભે છે, તેવી જ રીતે ઉંચા અશોકવૃક્ષની નીચે
ઉંચાં કિરણોવાળું આપનું પણ સ્વરૂપ અત્યંત નિર્મળ દેખાય છે—શોભે છે—૨૮

સિંહાસને મણિમયૂલશિલાવિચિત્રે
પિત્રાજતે તવ વપુઃ કનકાવદાતમ્ ।
વિમ્બ વિચદ્વિલસદશુલતાવિતાન
તુઙ્ગોદયાદિશિરસીન સહસ્રરશ્મેઃ ॥ ૨૯ ॥

સમશ્લોકી

મિહાસને મણિ તણા કિરણ વિચિત્ર,
ગોલે સુવર્ણ-સમ આપ શરીર ગોરૂ
તે સૂર્ય-ખિખ ઉદયાચળ શીર ટાચે,
આકાશમા કિંછુ જેમ પ્રસારી ગોલે.-૨૯

શ્લોકાર્થ—[હે તીર્થપતિ !] જેવી રીતે ઉદ્યા ઉદયાચળ પર્વતના શિખર ઉપર આકાશમા ઉગ્રોત્તમાન કિંછુની શાખાઓના સમૂહવડે સૂર્યનું ખિખ ગોલે છે, તેવી જ રીતે મણિઓના કિરણોની કાતિયાં વિચિત્ર શિખરવાળા સિંહાસન પર સુવર્ણ જેવું આપનું શરીર વિશેષે રીતે ગોલે છે-૨૯ ।

કુન્દાવદાતલચામરચારુશોભ
વિપ્રાજતે તવ વપુઃ કલધૌતકાન્તમ્ ।
ઉચ્ચશાઙ્કશુચિર્નિર્જરવારિધાર-
યુચ્ચસ્તટ મુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

સમશ્લોકી

ધોળા ઢળે ચમર કુદ-સમાન એવું,
ગોલે સુવર્ણ-સમ રમ્ય શરીર લહારૂ,
તે ઉગતા ગરી સમા જગ-ઝરૂ-પારે
મેરૂ તણા કનકના શીર-પેઠે ગોલે ।-૩૦

શ્લોકાર્થ—જેવી રીતે ઉદ્ય પામેલા ચન્દ્રમાના જેવા નિર્મળ ઝરણાના પાણીની ધારાઓથી, સુવર્ણમય મેરૂ પર્વતનું ઉચ્ચ શિખર ગોલે છે, તેવી જ રીતે મોગગના પુષ્પ જેવું અને ધોળા વીંઝાતા ચામરોવડે મનોહર શોભાવાળું સુવર્ણ કાતિમય આપનું શરીર અત્યંત શોભાયમાન છે-૩૦

છત્રય તવ વિમાતિ શશાઙ્કકાન્ત-
મુચ્ચૈઃ સ્થિત સ્થગિતમાનુક્રપ્તાપમ્ ।
મુક્તાફલપ્રકરજાલવિરૂદ્ધશોભ
પ્રભ્યાપયત્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

સમશ્લોકી

હાં કે પ્રકાશ રવિને શશીતુલ્ય રમ્ય !

મોતી-સમૂહ-રચનાથી દેદીપ્યમાન;

એવા પ્રભુલ તમને ત્રણ છત્ર શોભે,

ત્રેલોકનું અધિપતિપણું તે જણાવે—૩૧

શ્લોકાર્થ:—હે પ્રભુ ! ચંદ્ર જેવા મનોહર-ઉજ્જવળ, તમારા મસ્તક પર ઉંચે ઉપરા ઉપર ધારણ કરાએલા, સૂર્યના કિરણોના પ્રતાપને ઢાંકી દેનાર, મોતીના સમૂહ વડે કંદેલી રચનાથી વિશેષ શોભતા અને તમારું ત્રણ જગતનું સ્વામીપણું સૂચવતા તમારા ત્રણ છત્રો શોભે છે.—૩૧

વાર્તા ૧૯ મી શ્લોક ૩૧ મા

સિંહપુર નામના નગરમાં ‘ગોપાલ’^૧ નામનો એક સરલ પ્રકૃતિવાળો ક્ષત્રિય રહેતો હતો, તે નિર્ધનાવસ્થાને લીધે લોકોની ગાયો ચરાવીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હતો. તે પોતાની ભદ્રપ્રકૃતિને લીધે એક વખત ગામમાં પધારેલા જૈન મુનિને વંદન કરવા માટે ગયો. તે મુનિમહારાજે:—

“લક્ષ્મીવૈદ્મનિ ભારતી ચ વદને શૌર્યે ચ દોષ્ણોર્યુગે

ત્યાગઃ પાણિતલે સુધીચ્ચ હૃદયે સૌભાગ્યશોભા તનો

કીર્તિર્દિશ્તુ સપક્ષતા ગુણિજને યસ્માદ્ ભવેદ્દક્ષિનાં

સોઽયં વાઙ્મિત્તમઙ્ગલાવલિઘ્નતે શ્રીધર્મલાભોઽસ્તુ વ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્:—જેના પ્રતાપવડે પ્રાણીઓને ગૃહમાં લક્ષ્મી, મુખમાં ભારતી, બે બાહુમાં શૌર્ય, હાથમાં ત્યાગ, હૃદયમાં સદ્ગુણ, શરીરમાં સૌભાગ્યની શોભા, દિશાઓમાં યશ, ગુણીજનોમાં પક્ષપાત થાય છે તે ઇષ્ટ અને મંગળની પરંપરાને કરનાર ધર્મલાભ તમોને હો.

આ પ્રમાણે ગોપાલને ધર્માશિષ આપી, અને ધર્મદેશના આપતાં કહ્યું કે:—“હે ગોપાલ ! તું એક ચિત્તે જૈનધર્મનું આરાધન કર તથા ભક્તીમરસ્તોત્ર અને પંચપરમેષ્ઠી મન્ત્રનો હમેશાં જાપ કર, જેનાથી આ ભવ અને પરભવમાં તું સુખનો ભોક્તા થઈશ અને યાવત્ મોક્ષસુખને પામીશ.”

ગુરુ મહારાજના કહેવાથી ગોપાલ હમેશાં ભક્તીમરસ્તોત્રનો એક ચિત્તે પાઠ કરતો હતો અને જૈનધર્મનું આરાધન કરતો હતો, તેવામાં એક રાત્રિએ સ્વપ્નમાં તેને ત્રણ છત્ર વગેરે પ્રતિહાર્યો સહિત શ્રીઋષભદેવ ભગવાનનાં દર્શન થયાં, તેથી તે હૃદયથી આનંદિત થયો. સવારમાં તે ગાયો ચારવા ગયો, ત્યારે વર્ષાદથી જમીન ધોવાઈ જવાને લીધે ઋષભદેવ ભગવાનના જિનર્જિભ પ્રગટ થએલાં તેને જોયાં; અને નદી કિનારે એક ઝુંપડી

બાધીને ત્યાં સ્થાપના કરી તેની મન્મુખ તે ત્રણે જાળ ભક્તોમરસ્તોત્રનો બપ-પાઠ કરવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે કરતા છ મહિના વીતી ગયા, એવામા એક સમયે એકંત્રીશમા શ્લોકનું અમરણ કરતા ચક્રેશ્વરી, દેવીએ પ્રસન્ન થઈને ગોપાલને રાત્રી થવાનું વરદાન આપ્યું, અને દેવી અદૃશ્ય થઈ ગયા.

કર્મસંયોગે સિંહપુરના ગાંભ અડભાત નિસંતાન મરણ પામ્યો, હવે રાત્રી કેને સોપણ એ પ્રશ્ન ઉપન્નિતિ થયો, મત્રિ, સામત તથા ભાયાતો વગેરેએ લેગા થઈને નક્કી કર્યું કે —“મહારાજાની એક હાથણી છે તેના સૂઢમા પવિત્ર જળથી ભરેલો એક સુવર્ણ કલશ આપવો અને તે કલશના જળથી હાથણી જેના ઉપર અભિષેક કરે તેને રાજ્યાભિષેક કરી આપણે મહારાજાના નામ વેળે” આ વાત સર્વાનુમતે મંત્રુર થઈ અને હાથણીને શણગારી તેની સૂઢમા સુવર્ણ કલશ પવિત્ર જળ ભરીને આપવામા આવ્યો, તેની સાથે પાંચ દિવ્યો પણ પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યા.

ફાંતી ફરતી હાથણી શહેર બહાર નીકળી જ ગલમા ન્યા અગાડી ગાયો ચરાવતો ચરાવતો ગોપાલ એક જાડ નીચે બેઠો હતો, ત્યાં આવી હાથણીએ સુવર્ણ કલશમાનું જળ ગોપાલના ઉપર ઢાળ્યું, અને પાંચ દિવ્યો પ્રગટ થયા અને હાથણીએ તેને પોતાના કુલમથક પર બેસાડ્યો, અને ગર્જના કરી, તે જ વળતે પ્રધાને તથા નગરજનોએ તેને પોતાના ગાંભ તરીકે સન્માન કરી મોટી ધામધૂમથી ગહેરમા લાવી રાજ્યાભિષેક કર્યો.

દેવીએ ભક્તોમંગલા પ્રભાવથી રાજ્ય આપેલું હતું, તેથી ગોપાલે પોતાનું નામ દેવદત્ત ગમ્યું, સિંહપુરના ભાયાતો તથા ખડીઆ રાજાઓનાં મનમા અદેખાઈ ઉત્પન્ન થઈ કે આપણા સ્વામી તરીકે એક ગોવાળ ગાંભ થયો તે ઠીક નહિ, આ પ્રમાણે વિચાર કરી તે બધા એકઠા થઈ યુદ્ધ કરવા તૈયાર થયા. દુઃખનોની આ બધી ચેષ્ટાઓ ગોપાલના બાણવામા આનતા જ તેને ચક્રેશ્વરી દેવીનું અમરણ કર્યું અને દુઃખનોનું લગ્ન પોતાના નગર તરફ ધમી આવતું જોયું.

દેવીએ રાત્રિના પ્રગટ થઈને કહ્યું કે —“હે વરસ ! હું તારી ભક્તિથી પ્રસન્ન થઈ હતી અને તેથી જ મેં તને ગાંભ વગેરે અપાવેલ છે માટે તું ચિંતા ન કર” એમ કહી દેવી અદૃશ્ય થઈ ગઈ.

યુદ્ધ શરૂ થતા જ દુઃખનોનું લગ્ન ચિત્રની માફક તથા માટીની માફક હલનચલનની ક્રિયા વગરનું અનિત થઈ ગયું, આ પ્રમાણેના દેવીનો પ્રભાવ જોઈને ભાયાતો તથા મામતો વગેરે ભય પામ્યા દેવદત્તને પ્રણામ કરીને પોતાની ભૂલ માટે ક્ષમા માગી, અને દેવાધિદેવની માફક તેની આજ્ઞાનો સ્વીકાર કર્યો.

અનુક્રમે પોતાના ભુજબળથી કેટલાએ ગાંભોને તાબે કર્યા અને દેવદત્ત પરમ

જૈન થયો તથા શ્રીમદ્ધણ્ડેવ ભગવાનનું તેને એક ગગનચુંબી જિનમંદિર બંધાવ્યું અને ચિરકાલે રાત્ર્યસુખ ભોગવ્યું.

મન્ત્રાભ્યાસ — અરિહંતસિદ્ધઆયરિયડવજ્ઞાયસવ્વસાહસવ્વધમ્મતિત્થયરાણં ઓમ નમો ભગવર્હૈષ સુઅદેવયાપ સંતિદેવયાણં સવ્વપવયણદેવયાણં દસણ્હં દિસાપાલાણં પંચણ્હં લોગપાલાણં ઓમ હ્રીં અરિહંતદેવં (વાય) નમઃ

વિધિ—જ્યારે શીખીએ ત્યારે સ્નાન કરી પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી આ મંત્રપઢે કેસરથી કાન પૂજી, ગુરુ પાસે આવીને, જ્યારે ગુરુ શીખવાડે ત્યારે ઉત્તરદિશા તરફ મુખ રાખી ગુરુને નમસ્કાર કરી મંત્રાક્ષર શીખવો, ગુરુને સારાં વસ્ત્રો આપીને ગુરુની પૂજા સારી રીતે કર્યા પછી આ મંત્ર શીખવો. ત્યારપછી ત્રણ મહિના સુધી આ મંત્રનો હમેશાં ૧૦૮ વખત જાપ કરવો. જાપ હમેશાં સવારમાં ઉઠીને કરવો, જાપ જપીને બંને હાથ મોં ઉપર ફેરવવા, ત્યારપછી ઉઠીને જ્યાં કાંઈ કામ હોય ત્યાં જવાથી ધારેલું કામ નિશ્ચયે કરીને સફળ થાય છે, મનોકામના સિદ્ધ થાય, રણસંગ્રામમાં સ્મરણ કરીએ તો જીત થાય, વૈરી-દુશ્મન નાશી જાય. આ મંત્ર બહુ જ ઉચ્ચ કોટિનો છે.

ગમ્ભીરતારવપૂરિતદિગ્વિભાગ-

સ્વૈલોક્યલોકશુભસન્નમભૂતિદક્ષઃ ।

સદ્ધર્મરાજજયઘોષણઘોષકઃ સન્

ચ્છે દુન્દુભિર્ધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાદી ॥ ૩૨ ॥

સમશ્લોકી

ગંભીર ઉચ્ચ સ્વરથી પૂરી છે દિશાઓ,

ત્રૈલોક્યને સરસ-સંપદ આપનારો;

સદ્ધર્મરાજ જયને કથનાર ખુલ્લો !

વાગે છે દુન્દુભિ નભે યશવાદ તહારો. - ૩૨

શ્લોકાર્થઃ—ઉંચા અને ગંભીર શબ્દોથી દશે દિશાઓને પૂરિત કરનારી, ત્રણે લોકનાં લોકોને શુભ સમાગમની વિભૂતિને દેનારી જે દુન્દુભિ વાગે છે, તે આપશ્રીના ધર્મરાત્ર્યની જયઘોષણા પ્રગટ કરે છે અને આકાશમાં આપના યશને જ પ્રગટ કરે છે.—૩૨

મન્દારસુન્દરનયેરુસુપારિજાત-

સન્તાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરુદ્ધા ।

ગન્ધોદવિન્દુશુભમન્દમસ્તપ્રયાતા

દિવ્યા દિવઃ પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥ ૩૩ ॥

સમશ્લોકી

મંદાર સુંદર નયેર જ પારિજાતે,

સંતાનકાદિ ફુલની બહુ વૃષ્ટિ ભારે;

પાણી કણે મુનસિ મદ ગમીર ગ્રેર,
શુ દિવ્ય વાણી તુજ સ્વર્ગ ઘડી પડે તે — ૩૩ -

શ્લોકાર્થ — સુગંધી જળના ણિદુઓથી શુભ અને મદ પવનથી મદાર, સુદર નમેરૂ,
મારા પારિજાત અને સતાનકાદિ વૃક્ષોના પુષ્પોની જે શ્રેષ્ઠ વૃષ્ટિ આઝાગભાવી પડે છે તે જાણે
કે આપશ્રીના વચનોની દિવ્ય પદ્ધતિ પ્રમરી રહેતી હોય નહિ, તેવી દેખાય છે — ૩૩

શુભત્પ્રભાવલયમૂરિચિમા વિમોસ્તે,
લોકત્રયે ઘૃતિમતા ઘૃતિમાક્ષિપન્તિ ।
પ્રોઘદિવાકરનિરન્તરમૂરિસદ્ગુણ,
દીપ્તયા જયત્યપિ-નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥ ૩૪ ॥

સમશ્લોકી
ગાભે વિલો । પ્રમગ્તી તુજ ક્રાંતિ ભારે,
ત્રૈલોક્યના ઘૃતિ-સનુહની ક્રાંતિ હારે ।
તે ઉગતા રત્નિ મવી બહુ છે ધતાએ,
રાત્રિ જીતે શીતળ ચદ્ર મમાન તેજે । ૩૪

શ્લોકાર્થ — હે વિલો ! તમારા શોભાયમાન પ્રભામંડળની અતિરાય તેજસ્વીતા, ત્રણ
જગતના ઘૃતિમાન પદાર્થોની ઘૃતિનો તિગ્ધકાર કરે છે અને અનેક પ્રઝાગમાન સૂર્યોની સમાન
તેજસ્વી હોવા છતાં પણ ચદ્રમા મમાન શીતળ પ્રભાવડે રાત્રિને જીતે છે — ૩૪

સ્વર્ગાપવર્ગમમાર્ગવિમાર્ગપેષ્ટ,
સદ્ગર્ભતરુકથનેકપટુરિલોચયા ।
ત્રિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે ત્રિશદાયસર્વ-
માપાસ્વમાવપરિણામગુણંપ્રયોજ્ય ॥ ૩૫ ॥

સમશ્લોકી
જે સ્વર્ગ મોક્ષ શુભ માર્ગ જ નોની આપે,
સદ્ગર્ભ-તરુ કથવા પટુ ત્રૈણ લોકે,
ત્રિવ્યધ્વનિ તુજ થનો વિમદાર્થ સર્વ,
માપા-સ્વભાન-પરિણામ ગુણોથી મુજ — ૩૫

શ્લોકાર્થ — સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ જતાવવામા ઇષ્ટ મિત્ર, સદ્ગર્ભ અને સદ્-
વસ્તુ સ્વરૂપ કહેવામા એક જ ચતુર તથા નિર્મળ અર્થ અને સમસ્ત લાખા સ્વભાવ
પરિણામાદિક ગુણોથી મુજ આપનો દિવ્યધ્વનિ થાય છે — ૩૫

ઉન્નિદ્રહેમનવપદ્મજપુજાન્તિ-
પર્યુલ્લસન્નત્વમયુલ્લસિલાભિરામૌ ।
પાદૌ પદાનિ ત્વ યત્ર જિનેન્દ્ર ! ઘત્ત
પદ્માનિ તત્ર મિતુદ્ધા. પરિકલ્પયન્તિ ॥ ૩૬ ॥

સમશ્લોકી

ખીસેલ હુમ-કમળો સમ કાંતિવાળા,
 ફેલે રહેલ નખ—તેજ થકી રૂપાળા;
 એવા જિનેન્દ્ર તુમ પાદ હો ભરે છે,
 ત્યાં કલ્પના કમળની વિષુદ્ધો કરે છે.—૩૬

શ્લોકાર્થ:—હે જિનેન્દ્ર ! વિકાસ પામેલાં સુવર્ણનાં નવીન કમળના સમૂહની કાંતિ સમાન ઝળહળતાં નખનાં કિરણોના પ્રકાશથી મનોહર તમારાં ચરણો જ્યાં જ્યાં પૃથ્વીપર પગલાં ભરે છે, ત્યાં ત્યાં દેવતાઓ કમળની રચના કરે છે.—૩૬

इत्थं यथा तव विभूतिरभूजिनेन्द्र !
 धर्मोपदेशनविधौ न तथा परस्य ।

यादृक् प्रमा दिनकृतः प्रहतान्धकारा-
 तादृक् कुतो ग्रहगणस्य विकाशिर्नोऽपि ? ॥ ३७ ॥
 સમશ્લોકી

એવી જિનેન્દ્ર થઈ જે વિભૂતિ તમોને,
 ધર્મોપદેશ સમયે, નહીં તે ખીજને,
 જેવી પ્રભા તિમિરહારો રવિ તણી છે,
 તેવી પ્રકાશિત ગ્રહોની કદી બને છે?—૩૭

શ્લોકાર્થ:—હે જિનેન્દ્ર ! ઉપરોક્ત પ્રકારની વિભૂતિઓ ધર્મોપદેશ કરતી વખતે આપને જે પ્રકારે થઈ તેવી ખીજ દેવોની થઈ નથી. અંધકારનો નાશ કરનારા સૂર્યની જેવી પ્રભા હોય છે, તેવી પ્રભા પ્રકાશિત થએલા ગ્રહોના સમુદાયની ક્યાંથી હોય?—૩૭

વાર્તા ૨૦ મી શ્લોક ૩૭ માં

ભારતવર્ષના સુરમ્ય ગૂર્જરદેશમાં શ્રીધવલાપુર^૧ (ધોળકા) નામના શહેરમાં શ્રીમા-
 લવંશમાં શિરોમણિ પાહા નામના શ્રેષ્ઠિનો પુત્ર જિણુહાકર^૨ નામનો આવક વસતો હતો,
 કર્મસંયોગે તે પોતાની નિર્ધનાવસ્થાને લીધે ધીના ઘાડવા, કપાસ તથા અનાજ વગેરેની
 મનુરી કરીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હતો.

એક વખતે તે પોતાના ધર્મગુરુ શ્રીઅભયદેવસૂરિ મહારાજને વંદન કરવા માટે
 ઉપાશ્રયમાં ગયો, ત્યાં ગુરુને વંદન કરીને તેઓની સન્મુખ બેઠો ગુરુ મહારાજે ધર્મલાલ
 પૂર્વક કહ્યું કે:—

“ धर्मं सनातनो येषां, दर्शनप्रतिभूरभूत् ।
 परित्यजति किं नाम, तेषां सन्दिरमिन्दिरा ॥ ૧ ॥ ”

૧ કમા ગામનું નામ ‘વસંતપુર’ છે. જ્યારે ગ માં ગામનું નામ ‘શ્રીપુર’ છે. ૨ ક અને ગ માં
 શ્રેષ્ઠિના પુત્રનું નામ ‘જિતદાસ’ છે.

અર્થાત્—જેઓની ધર્મપરની શ્રદ્ધા મનાતન-પ્રાચીન-પણ વખતથી અને અત્યંત આદરણીય હોય તેઓના ઘરને લક્ષ્મી કેમ છોડે? આ પ્રમાણે ધર્મપદેના આપ્યો આ સાબળીને તેણે કહ્યું કે—“ભગવન્! જ્યાં પોતાના ઉદ્ધર્મિર્વાહિનુ જ પુર માધન નથી ત્યાં ધર્મક્રિયા શી ગીતે થાય?” કહ્યું છે કે—

“પણ તહ સુજહિ સયણા બધજણઆણુનડિમ્મઓ
કન્નકાપિ સયમેન લોહિ તમુ હોધ બિધજાજઓ—૧
રાઉનદેઉવ ગણુઈ ભણુઈ ધરાર! નઈ તુહ મિગિ
દાગિય મનરુનિ કામુ તુહ બાહિર નીસરી—૨

આ પ્રમાણે બોલ્યો, શુર મહારાજે પણ ભડાન્મા રહેવી એવી શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા, શ્રીચક્રેશ્વરી દેવીની તથા મધ્યભદ્રેશ્વર ભગવાનની પ્રતિમા આપીને, ઠલિકુંડ મન્નાન્નાય તથા ભકતામર મ્તોત્રનુ સ્મરણ કરજે એમ કહ્યું જિણુહાડ પણ પ્રભુને નમસ્કાર કરીને પોતાના ઘેર ગયો. ઘેર આવીને આન કરી પવિત્ર થઈ હમેશા ત્રણે કાળ ભકતામરમ્તોત્ર તથા ઠલિકુંડ મન્નાન્નાયનુ એકચિત્તે સ્મરણ કરવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે કરતો એક વખતે જિણુહાડે એક દિવસે કોઈ કાર્યપ્રસંગે બહારગામ ગયો, ત્યાં ત્રીજી રાત્રે મ્તોત્રના ૩૭ માં શ્લોકનુ સ્મરણ કરતી વખતે ત્યાં અગાડી સૂર્ય સમાન જન્મવલ્લભાન તેજવાણુ વિમાન ઉત્પન્ન થયું તેની અદરથી શ્રીચક્રેશ્વરી દેવીની એક પ્રતિહારી પ્રગટ થઈ અને બોલી કે—“હે ભદ્ર! શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના મ્તોત્રના સ્મરણથી તથા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાનુ તુ જે એકચિત્તે પૂજન, અર્ચન કરે છે, તેથી મારી સ્વામિની શ્રીચક્રેશ્વરી તારા પ્રત્યે પ્રમન્ન થઈ છે અને તેથી તેણીએ તને આ રત્ન એકલાવ્યું છે, તે તારી જીવનને બાધવાથી તુ મર્વને વગ કરી રાકીશ. આ પ્રમાણે કહીને રત્ન આપીને તે અદૃશ્ય થઈ ગઈ.

જિણુહાડે તે રત્ન પોતાના હાથે બાધીને મવાગમા પોતાના ઘેર જવા નીકળ્યો, સ્તામા તેને ત્રણ ચોરા મળ્યા, તે બોલ્યા કે—“હે વણિક! આ ચામડાનો ગાડવો મૂકી દે, નહીં તો તુ માર્યો જઈશ.”

માગ જીવતા મારો ધીનો ગાડવો કોણ શ્રદ્ધાનુ કરવાને સમર્થ છે, એમ કહીને ત્રણ બાણથી ત્રણ ચોરાને યમધામ પહોંચાડ્યા, પાછાથી આવતા પથિડો તેનું આવું અદ્ભુત ધરાકંઠ જાળીને તેઓ આશ્ચર્ય પામ્યા, તેને કહેલા ચોરાના વધની પ્રશ્નના ધવલપુરથી પાટણ નહેરમા ચીતુકચવળીય મહારાજ સીમદેવના સાબળવામા આવવાથી ગતએ જિણુહાડને બોલાવ્યો તેનું લવ્ય કપાળ વિગાળ છાતી તથા હીચણ સુધી પહોંચતા બંને હાથો અને તેજસ્વિના વગેરે બોધને ગત બોલ્યો કે—“હે! ત્રેગિ ગૂર્જરદેશનુ કૂ તમ્કર વગેરેથી રક્ષણ કરવા માટે મારી તલવાર હું તને મોપુ છું.”

આ પ્રમાણે કહીને તેને શ્રીભીમદેવ રાજાએ વચ્ચ, દુપટ્ટો, સોનાની મુદ્રિકા તથા તલવાર આપીને ધવલકપુરના સૈન્યના સેનાપતિ તરીકે નિમણુંક કરી, તે રાજાને નમન કરીને પોતાના શહેરમાં પાછો આવ્યો. અનુક્રમે તેણે ગૃર્જરભૂમિમાંથી ચોરીનું તથા ચોરાનું નામ નિશાન કાઢી નાખ્યું—દૂર કર્યું.

એક વખતે કોઈ ચારણે તેની પરિક્ષા કરવા માટે કાંઈક ચોરી કરી, જિણુહાકના માણસે ચોરી કરતાં તેને જે વખતે જિણુહાક સેનાપતિ પૂજા કરતો હતો તે જ વખતે તે બાંધેલા ચોરને રજુ કર્યો અને પૂછ્યું કે:—“હે દેવ ! આ ચોરાનું શું કરવું ?”

આંગળીની ચેપટાથી તેનો વધ કરવાનો સેનાપતિએ આદેશ આપ્યો—આજ્ઞા કરી; તેથી ચોર ઉંચે સ્વરે બોલ્યો કે:—

“ઈક જિણુહા અનુજિણુવરહ ન મિલધ તારેતાર;
જેહિં અમારણુ પૂજીય તે કિમ મારણુહાર ?—૧”

આ પ્રમાણે સાંભળતાં જ તેણે કહ્યું કે:—“હે ! જો તું ફરીથી ચોરી કરીશ તો તું નક્કી મરણ પામીશ.”

તે બોલ્યો:—“ઈક્કા ચોરી સાય કિય, જા બોલઈ ન માધ,
બીજી ચોરી જે કરઈ, આરણુ ચોર ન થાધ—૧”

હું સોરઠનો રહેવાસી ચારણ છું, અને વાણિયો ચોરનો નિશ્ચય કરનારો હોઈ શકે નહિ ? એમ માનીને મેં આ ચોરીનું કાર્ય ઈરાદાપૂર્વક જ કરેલું છે. આ સાંભળીને જિણુહાકે તેને દાન આપ્યું, તે લઈ ચારણ ચાલતો થયો.

જિણુહાકે અનુક્રમે મહામાત્યના પદે નિયુક્ત થયો અને તેને શ્રીધવલકપુરમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું વિશાલ ગગન ચુંગિત જિનમંદિર બાંધાવ્યું, કસોટી રત્નનું શ્યામ પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું જિનગિંબ કરાવ્યું અને તે જિનગિંબની શ્રીદુર્લભદેવ રાજાને પ્રતિબોધ કરનાર શ્રીજિનેશ્વરસૂરિના પટ્ટધર અને શ્રીચંભનપાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને પ્રગટ કરનાર, નવાંગી વૃત્તિકાર શ્રીઅભયદેસૂરિ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તથા મોટા મહિમા સહિત અને દાનાદિ કાર્યો પૂર્વક ગુરુ મહારાજના વચનથી શ્રીયુગાદિદેવ પ્રભુનું શ્રીચક્રેશ્વરીદેવીની મૂર્તિ સહિત જિનમંદિર કરાવ્યું. નવાંગીવૃત્તિની સેંકડો પ્રતો લખાવી શત્રુંજયનો સંઘ કાલ્યો વગેરે ધાર્મિક કૃત્યો મહાસુલટ, શ્રાવકોત્તમ જિણુહાકે સેનાધિપતિ—દંડનાયકે કરાવ્યાં. અત્યારે પણ તે શહેરને વિષે પોટલીવાળાનું દાણ કોઈ પણ લેતું નથી, જે જિણુહાકે માફ કરાવ્યું હતું તે રિવાજ હજી પણ ચાલુ છે.

મન્ત્રામૃત—ૐ હ્રીં શ્રીં કલિકુણ્ડદણ્ડસ્વામિન્ ! આગચ્છ આગચ્છ આત્મમન્ત્રાન્ રક્ષ રક્ષ પરમન્ત્રાન્ છિન્દ છિન્દ મમ સર્વસમીહિતં કુરુ કુરુ હું ફટ્ટ સ્વાહા ।-પતન્જાપાત્ સકલસમ્પદો ભવન્તિ । જાપઃ સહસ્ર ૧૨ રક્તપ્વેતપુષ્પૈઃ ર્યઃ ।

વિધિ—પોષ વદિ ૧૦ (ગુજરાતી માગશર વદિ ૧૦) ના દિવસે રવિવાર હોય ત્યારે આ મંત્રની સાધના કરવી, ગુરુ પામે મંત્ર શીખી લઈને, સવારમાં સ્નાન કરી, ગુરુની પૂજા કરી પૂર્વ દિશા સન્મુખ બેસી, શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રભુની મૂર્તિ આગળ રાખી અઠ દ્રવ્યનો હોમ કરીએ, પાસે શ્રીચક્રેશ્વરી દેવીની મૂર્તિ પણ ગળીને હમેશા ૧૦૮ જાપ કરવાથી છ મહિનામાં ચક્રેશ્વરીદેવી પ્રત્યક્ષ થાય અથવા સ્વપ્નામાં વરદાન આપે

ચ્યોતન્મદાવિલચિલોલરૂપોલમૂલ-

મત્તમદ્મમરનાદવિવૃદ્ધકોપમ્ ।

એરાવતામમિમદ્વતમાપતન્ત

દૃષ્ટા મય મરતિ નો મરદાશ્રિતાનામ્ ॥ ૩૮ ॥

સમસ્તોઽહી

બહેતા મહે મલિન ચચળ શિર તેવો,

ગુજારવે ભ્રમરના બહુ કોથી એવો,

ઐરાવતે તુટીત ઉદ્ધત હાથી સામે-

આવેલ જોઈ તુમ આશ્રિત હો ન પામે !-૩૮

શ્લોકાર્થ—જરતા મદવી વ્યાસ થએલા, ચચળ, ગડચળથી મહોન્મત્ત, [અહિ તહિ] ભમતા ભ્રમરોના ગળદે કરીને ટોપ પામેવા, ઐરાવત હાથી જેવા મોટા અને ઉદ્ધતપણે સામે આવતા હાથીને જોઈને પણ તમારા આશ્રિતો લય પામતા નથી—૩૮

વાર્તા ૨૧ મી શ્લોક ૩૮ એ

શ્રીપાર્શ્વપુત્ર નામના નગરમાં એક ‘ઓમરાજ’ નામનો રાજપુત્ર હતો, જે કર્મસંયોગે નિર્ધનાવસ્થાને પ્રાપ્ત થએલો હતો. પોતાની નિર્ધનાવસ્થાને દૂર કરવા માટે તે દેશાતર ગયો, રસ્તામાં કોઈ એક ઠેકાણે શ્રીવર્ધમાનસૂરિ નામના જૈન માધુના તેને દર્શન થયા તેઓને દેખીને વદન નમસ્કાર કરીને તેઓની દેશના સાલગવા તે બેઠો

શ્રીવર્ધમાનસૂરિએ દેશના આપતા કહ્યું કે—

‘ સર્વે વેદા ન તત્ કુર્યું, સર્વં યદ્યાથ મારત્ ।

મર્તે તીર્થામિવેન્નાથ યત્ કુર્યાત્ પ્રાણિના દયા ॥ ૧ ॥

—(મહામારતે શાન્તિપરંપિ)

વિંડલ રજ્જ રોમેદિ, વત્તિજથ રૂવમાડથ દોદમ્ ।

અદ્યપિ ત ન સુખ જ જીવદયાદ ન હુ સજ્જ ॥ ૨ ॥

જિનેન્દ્રપૂજા ગુરુપર્યુપાસ્તિ

સત્ચાતુકમ્પા શુભપાત્રદાનમ્ ।

ગુણાનુરાગઃ શ્રુતિરાગમસ્ય

નૃજન્મવૃક્ષસ્ય ફલન્યમૂનિ ॥ ૩ ॥”

અર્થાતઃ—હે ભારત ! જે કાર્ય પ્રાણિઓ ઉપરની દયા કરે છે, તે કાર્ય સઘળા વેદ નહિ કરે, સઘળા યજ્ઞો નહિ કરે, કે તીર્થો ઉપર કરેલા સઘળા અભિષેકો પણ નહિ કરે.

વિપુલ રાજ્ય, રાગ વિવર્જિત શરીર, લાંબુ આયુ, આ સઘળું જીવદયાથી પ્રાપ્ત થાય છે, એવું બીજું કોઈ સુખ નથી કે જે જીવદયાથી સાધ્ય નથી.

જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા, ગુરુમહારાજની સેવા, પ્રાણિઓ ઉપર દયા, સુપાત્રે દાન, શુભ ઉપર પ્રેમ, તીર્થકરોએ પ્રરૂપેલા આગમોતું શ્રવણ, આ સઘળા મનુષ્ય જનમરૂપ વૃક્ષના ફળો છે.

આ પ્રમાણેનો ઉપદેશ સાંભળીને પોતે જૈનધર્માનુરાગી થયો અને મુનિમહારાજે તેને ભક્તભરસ્તોત્ર તથા નવકાર મન્ત્રના આસ્થાઓ વિધિપૂર્વક બતાવ્યાં, જેનું તે સોમરાજ નિત્ય ચિંતવન કરવા લાગ્યો. ફરતાં ફરતાં અનુક્રમે તે ‘હસ્તિનાપુર’ નામના નગરને વિષે આવી પહોંચ્યો. તે જ વખતે હસ્તિનાપુરના રાજાનો પટ્ટહસ્તિ આલાન સ્તંભને ઉખેડી, સાંકળો તોડી, દોરડાંઓ વગેરે તોડીને મહોન્મત્તપણાથી લોકોને મારતો, દુકાનો તથા રસ્તામાં આવતા થાંભલાઓને તોડતો, ઘોડા વગેરે તિર્યંચોને સૂંઢમાં લઈને અદ્વર ઉછાળતો બહાર નીકળી ગયો.

તે જ વખતે હસ્તિનાપુરના રાજાની “અનોરમા” નામની રાજપુત્રી પોતાની સખીઓની સાથે ઉદ્યાનમાં કીડા કરીને, પોતાની સખીઓ સાથે પાછી ફરતી હતી, તેની પાસે મહોન્મત્ત હસ્તિ આવી પહોંચ્યો, રાજકુમારીની સખીઓ તો પોતપોતાનો જીવ બચાવવા નાસી ગઈ અને રાજકુમારી એકલી રહી ગઈ. રાજાને તથા લોકોને આ વાતની જાણ થતાં જ આખા નગરમાં હાહાકાર વર્તાઈ ગયો; રાજા પોતે નગરના કોટ પર ઊભો રહ્યો રહ્યો આ પ્રમાણે બોલ્યો કે:—“ હે લોકો ! જે કોઈ આ મારી કન્યાનું રક્ષણ કરશે તેને મારી આ કન્યા તથા અડધું રાજ્ય હું આપીશ.”

એક ઝાડની નીચે વિશ્રાન્તિ લેવા બેઠેલા સોમરાજના સાંભળવામાં રાજાનાં આ વચનો આવ્યાં અને રાજકન્યાની એકદમ નજીક હાથીને આવી પહોંચેલો જોયો, તેના હૃદયમાં કંઈપણ આવવાથી મનમાં ભક્તભરસ્તોત્રના ૩૮ મા શ્લોકનું સ્મરણ કરતો એકદમ મહોન્મત્ત હસ્તિની પાસે જઈ પહોંચ્યો અને સહજ વારમાં સ્તોત્રના પ્રભાવથી તુષ્ટમાન થએલી દેવી ચક્રેશ્વરીની સાનિધ્યથી તે હસ્તિને પકડી પોતાને કબજે કર્યો; અને ફરીથી આલાન સ્તંભે બાંધ્યો.

કન્યા પણ સોમરાજનું અતુલ પરાક્રમ અને તેનું સુંદર સુખ નજરે નિહાળતાં જ તેના પ્રત્યે અનુરાગી થઈ. આ પ્રમાણે રાજા પોતાની પ્રજાને શાંતિ આપનાર તથા રાજકુ-

મારીને લયવી મુક્ત કરનાર સોમરાજને જોઈ બહુ જ ખુશ થયો, પણ સોમરાજને પરદેશી તથા અજ્ઞાતકુળનો જાણી ગત વિચારવા લાગ્યો કે — “જેના કુળની જ્ઞાતિની કે આચારની ખબર નથી તેવા અજાણ્યા પરદેશી પુરુષને મારી પુત્રી હું કેવી રીતે આપું ? અને આપું તે યોગ્ય નહિ, માટે જોને ઇનામમા મારૂં દ્રવ્ય આપી સતોષ પમાડી વિદાય કરું”

એક તરફ રાજા આ પ્રમાણે વિચાર કરે છે, ત્યારે બીજી બાજુ રાજપુત્રી પોતાના મહેલના ઝરૂખામાંથી સોમરાજને જોઈને તેના પરના મોહથી વધુને વધુ આસક્ત થઈ રહી હતી, કારણ કે સોમરાજનું સૌન્દર્ય કામદેવથી પણ અધિક હતું. ન્યારથી કુવરીએ સોમરાજને જોયો ત્યાંથી તેની માનસિક સ્થિતિ ખગડી અને માનસિક તેમજ શારીરિક સ્થિતિ પણ ખગડતી ગઈ અમુક વખતે સોમરાજને ઇનામ આપવામા આવશે એમ કહી રાજાએ થોડા વખતને માટે સોમરાજને ત્યાંથી વિદાય કર્યો, પરંતુ રાજકુમારીના હૃદયમાંથી તે દૂર થયો નહિ.

રાજકુમારીએ ખાવા-પીવાનું, ઝોલવા-ચાલવાનું, હાન્યવિનોદ, વસ્ત્રાભૂષણ ધારણ કરવાનું, સંગીત-વિનોદ બધું કરી દીધા આ સ્થિતિ રાજાના જાણવામા આવી અને રાજાએ અનુમાન કર્યું કે તેને કોઈ શારીરિક વ્યાધિ લાગુ પડ્યો હશે અથવા તો ભૂત, પિશાચ તથા ચણ વગરનો હશે એમ ધારીને માન્ટ્રિકો તથા વૈદ્યોને ઝોલાવી ઘણા ઘણા ઉપચારો કરાવ્યા અનેક ઉપચારો કર્યા છતાં પણ ન્યારે કાંઈ પણ ઇન્છિત પરિણામ ન આવ્યું ત્યારે રાજા ઘણો જ ઉદાસ થયો અને હરકોઈ ઉપાયે પુત્રીને જ્ઞાતિ થાય તેમ કરવા નિશ્ચય કર્યો અને તેથી તેણે નગરમા ઢાંઢો ફેરવ્યો કે — “જે કોઈ રાજપુત્રીને વ્યાધિમુક્ત કરશે તેને મારા ગન્યનો ચોવો લાગ અને જો જ પુત્રી હું અર્પણ કરીશ-પરણાવીશ”

ઢાંઢો ચાલણી સોમરાજ ગજમહેલમા આવી પહોંચ્યો અને રાજકુમારીની નજરે આવ્યો સોમરાજે કુવરીના ચિત્તની પરવડ સ્થિતિ મમણ બાહ્ય દેખાવની ખાતર એક યત્ર કરી, યોગિની મહલમા બેસાડીને, ઐં હું પદ્મ સ્વાહા વગેરે મન્ત્રપદોનું ચિતવન કરવા લાગ્યો, એટલે જો મોહને મર્ષ કરડ્યો હોય ને મન્ત્રપ્રભાવથી તે વિષમુક્ત થઈ જાય છે, તેમ રાજપુત્રી પણ એકાએક સ્વચ્છ બની ગઈ આ બતાવ જોઈને રાજાને સતોષ થયો અને તે જ વખતે પોતાના ગન્યનો ચોવો લાગ આપી મનોરમાને તેની માથે પરણાવી દીધી કેટલાએક સમય પછી સોમરાજને તેના વડીલનું ગન્ય પણ મળ્યું અને એ મોટા ગન્યને મેળવીને તે મુખી વયો ગન્ય મળ્યા પછી ગુરુ મહારાજના ઉપદેશાનુસાર આખા રાજ્યમા હિંનાનો નિયેધ કર્યો, અને સોમરાજ પરમજૈન ગણ થયો.

મન્ત્રામાદ—ઐં હું પદ્મ સ્વામી । ન્યારે કોઈ હાથીનું મકટ ઉપસ્થિત થાય ત્યારે આ મન્ત્રનો જાપ કરવાની મઠદ્વાર થાય છે

મિન્નેમકુમ્મગલદુજ્જ્વલશોણિતાક્ત—

મુક્તાફલપ્રકરમૂપિતમૂમિમાગઃ ।

વદ્ધક્રમઃ ક્રમગતં હરિણાધિપોઽપિ

નાક્રામતિ ક્રમયુગાચલસંશ્રિતં તે ॥ ૩૯ ॥

સમશ્લોકી

લેહી ગળેંદ્ર-શિર શ્વેત રૂધિરવાળા,

મોતી સમૂહ થડી ભૂમિ દીપાવે એવા;

દોડેલ સિંહ તણી દોડ વિષે પડે જે,

ના તુજ પાદ ગિરિ આશ્રયથી મરે તે. ૩૯

શ્લોકાર્થઃ—હાથીઓના લેહેલા કુંભસ્થળથી પડતાં શ્વેત અને લોહીથી લિપ્ત થએલાં ઉજ્જવળ મોતીના સમૂહવડે પૃથ્વીને વિભૂષિત કરનાર અને તલપ મારવા માટે પગને એકઠા કરી લપાઈને તૈયાર થએલો સિંહ પણ પોતાની એક જ ક્ષણમાં આવે તેવા તમારા ચરણાશ્રિત સેવકને મારી શકતો નથી.—૩૯

વાર્તા ૨૨ માં શ્લોક ૨૯ માં.

શ્રીપુર નામના એક સમૃદ્ધિશાળી શહેરમાં 'દેવરાજ' નામનો એક નિર્ધન શ્રાવક રહેતો હતો, જે હમેશાં ભક્તામરસ્તોત્રનો પાઠ કરતો હતો.

એક દિવસે વ્યાપારાર્થે ખીજ કેટલાએક વ્યાપારીઓની સાથે સાકેતપુર નામના નગર તરફ જવાને તે નીકળ્યો. રસ્તે ચાલતાં ચાલતાં અનુક્રમે તેઓ સિંહ, વાઘ, વર, ચિત્તા, સર્પ, અજગર, વગેરે અનેક જીવોથી વ્યાપ્ત એવા ભયંકર જંગલમાં આવી પહોંચ્યા, અને તે જંગલને સામે છેડે પહોંચ્યા તે પહેલાં રાત્રિ પડી જવાથી વનની મધ્યમાં પડાવ નાખવો પડ્યો; આવી સ્થિતિમાં આવી પડવાથી દેવરાજના બધા સાથીઓ ગભરાઈ જઈ ભારે મુંઝવણમાં આવી પડ્યા.

તમામ લોકો ચિંતાગ્રસ્ત સ્થિતિમાં બેઠા છે તેવામાં જ એક ભયંકર સિંહ ગર્જના કરતો આવી પહોંચ્યો. તે સિંહ મદોન્મત્ત હાથીના કુંભસ્થળને વિદારી તેના લોહીમાં બાણે હાલમાં જ સ્નાન કરી આવતો હોય તેવો, ભયંકર ખીજા નેત્રવાળો, દેખાવ માત્રથી વિકરાળ, તીક્ષ્ણમાં તીક્ષ્ણ નખવાળો, ઉંચા પૂંછડાને જમીન પર પછાડીને અવાજ કરતો અને ગર્જનાઓ કરતો કરતો આવતો હતો. આવા ભયંકર સિંહને આવતો જોઈને દેવરાજના સાથીઓ ભય પામીને દેવરાજની પાછળ પાછળ ભરાઈ ગયા.

પોતાની સન્મુખ બાણે સાક્ષાત્ કાળ હોય તેવા ભયંકર સિંહને આવતો જોઈને દેવરાજ પણ પહેલાં તો ગભરાઈ ગયો, પરંતુ તુરંત જ પોતાના ગુરુએ શીખવેલા ભક્તામરસ્તોત્રના

૩૯ મા શ્લોકનું મન્ત્ર સાથે ચિંતવન કરવા લાગ્યો તે ચિંતવનના પ્રભાવથી તત્કાળ તે વિકાળ મિંહ એક નાના શિયાળની માફક શાત બન્યો અને જેમ યોગીરાજ પ્રચંડ કામદેવને પોતાને વશ કરે છે, તેવી જ રીતે તેણે મિંહને વશ કર્યો હિંમત છતાં કંઈવાળાળો, કોપી છતાં ક્ષમાવાળો, મિંહ બાણે મસ્તક ઝુકાવી નમસ્કાર કરતો હોય તેમ શાંતિથી બેસી રહ્યો.

આવું અદ્ભુત આશ્ચર્ય જોઈને સાર્થવાહ વગેરે માવીદારો બહુ જ ખુશી થયા, મૃગરાજ પણ સ્તુતિ કરવા લાયક એવા દેવરાજને નમન કરીને તેણી આગળ પોતાના પંતમાથી ત્રણ અમૃત્ય મૌજિકો નાખીને પોતાના સ્થાનએ ગયો બધા લોકો તેના મન્ત્ર પ્રભાવથી રાહ થયા, તે શ્રીચક્રપદદેવ ભગવાનના સ્તવનનો મહિમા છે એમ દેવરાજે કહીને, સાથે આવેલા બધા માણસોને ધર્મોપદેશ આપતા કહ્યું કે —

“ વિપદિ ધૈર્યમથામ્યુદયે ક્ષમા
સદસિ વાક્પટુતા યુષ્ઠિ વિક્રમ ।
યશસિ ચામિરુચિવ્યસન ધૃતૌ
પ્રકૃતિસિદ્ધમિદ્ દિ મદ્વાત્મનામ્ ॥ ૧ ॥

વાચ્છા સર્વજનસન્નમે પરગુણે પ્રીતિગુરૌ નમ્રતા
વિદ્યાયા વ્યસન સ્વયોવિતિ રતિલોકાપરાદાદ્ ભયમ્ ।
મક્તિશ્ચાદતિ શક્તિરાત્મદમને સર્વર્ગમુક્તિ ચલે
યત્રૈતે નિવસતિ નિર્મલગુણા શ્લાઘ્યાસ્ત પવ ક્ષિતૌ ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્—વિપત્તિમા ધૈર્ય, ઉન્નતિમા ક્ષમા, મલામા બોલવાની ચતુરાઈ, શુદ્ધમા પગકમ, યગની ઇચ્છા, શાસ્ત્ર શ્રવણમા અભિરૂચિ, આ બધા મહાત્માઓના સ્વાભાવિક ગુણો છે.

મનુષ્યની મૈત્રીની ઇચ્છા, પારકાના ગુણોમા પ્રેમ, ગુરુ-મોટાઓ પાને નમ્રતા, વિદ્યામા વ્યસન, પોતાની ક્ષીમા જ પ્રીતિ, લોકાપવાદનો ડર, તીર્થ કરાની લક્ષિત, ઇન્દ્રિયોને દમવાની શક્તિ, દુષ્ટ પુરુષોની સોબતનો અભાવ આ સઘળા નિર્ભળ ગુણો જેનામા વસે છે તે પુરુષો પૃથ્વીમા પ્રગમનીય છે.

આ પ્રમાણે માલગીને સર્વ સાધવાળાઓએ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને દેવરાજને પોતાનો અગ્રેસર ગણવા લાગ્યા ત્યારબાદ એ વનમાથી નીકળી સર્વ જગ્યા આકેતપૂર પહોંચ્યા ત્યાં પોતાની પાનેનો માલ તથા ત્રણ અમૃત્ય મોતીઓનું વેચાણ કરીને દેવરાજે ધણી ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી ધર્મથી સઘળું પ્રાપ્ત થાય છે કહ્યું છે કે —

“ રાજ્ય ચ સમ્પદો મોગા , ફુલે જન્મ સુરૂપતા ।
પાણ્ડિત્યમાયુરાતોગ્ય, ધર્મસ્યૈતત્ ફલ વિદુ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—રાત્ર્ય, સંપદા, લોગસુખ, ઉત્તમકુલમાં જન્મ, સ્વરૂપવાન શરીર, ચતુરાઈ, દીર્ઘાયુષ, આરોગ્યપણું તે બધાં બુદ્ધિશાળીઓએ ધર્મના રૂપે કહેલાં છે.

પછી તે પોતાના મૂળ નગર શ્રીપુરનગરમાં પાછો આવ્યો, અને સુખે કરીને કાળ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

મન્ત્રાનાય—ૐ ઠઃ ઠઃ સિદ્ધમયં હર હર સ્વાહા ।—આ મંત્ર જપવાથી સિંહનો ભય હર થાય છે.

કલ્પાન્તકાલપવનોદ્વતવહ્નિકલ્પં

દાવાનલં જ્વલિતમુજ્જ્વલમુત્ફુલિન્નમ્ ।

વિશ્વં જિવત્સુમિવ સમ્મુલ્લસમાપતન્તં

ત્વન્નામકીર્તનજલં શમયત્યશેષમ્ ॥ ૪૦ ॥

સમલોરી

જે જોરમાં પ્રલયના પવને થએલો,

ઝોલા ઉડે બહુજ અગ્નિ દેવે ધીકેસો;

સંહારશે જગત સન્મુખ તેમ આવે,

તે તુજ કીર્તન રૂપી જળ શાંત પાડે.—૪૦

શ્લોકાર્થ:—હે પ્રભુ ! તમારા નામના સ્મરણરૂપ જળ, વન્નશિ, વીજળી વગેરે સર્વ પ્રકારના દાવાનલને પછી ભલે તે પ્રલયકાળના વાયુવડે ઉદ્ભવ થએલા અગ્નિ જેવો હોય, કેદીપ્યમાન હોય, તેની જ્વાળા ઉંચે આકાશ સુધી પહોંચતી હોય, તેના તણુખા-કણીયા ચારે તરફ પ્રસરતા હોય, જાણે આખા વિશ્વને ગળી જવાને તે ઇચ્છતો હોય તથા સન્મુખ આવતો હોય, તેને પણ શાંત કરી દે.—૪૦

વાર્તા ર૩મી શ્લોક ૪૦ મા

પ્રતિષ્ઠાનપુર નામના એક નગરમાં લક્ષ્મીધર નામનો એક ધનવાન વ્યાપારી હતો. તેને જૈનધર્મ પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધા હોવાથી હમેશાં ભક્તામરસ્તોત્રનું ધ્યાન કરતો હતો.

એક વખતે તે બળદ, ઊંટ, ખરગર, ગધેડાં, પાડા તથા અનેક ગાડાઓમાં માલ ભરી સાથે લઈને પરદેશમાં વ્યાપારાર્થે પૂર્વ દિશા તરફ નીકળ્યો હતો, તે વખતે મોટી કલિકાળ જેવી ગ્રીષ્મ ઋતુ પ્રવર્તતી હતી, તે ઋતુમાં નિરંતર જંગલની વનસ્પતિઓ પણ સુકાઈ ગએલી હોય છે અને બધી વસ્તુઓ અછતને લીધે સોંઘા લાવે વેચાઈ જાય છે, સાર્થવાહ આલતાં આલતાં જંગલની મધ્યમાં આવ્યો અને એકાએક પ્રચંડ પવન વાવા લાગ્યો અને તે પવન એટલે સુધી વધી ગયો કે ત્યાં કઈ જગ્યાએ અને કેવી રીતે રહેવું તે મોટો વિચાર થઈ પડ્યો. વનમાં રહેલાં વૃક્ષો અને વાંસનાં ઝુડો પરસ્પર અથડાવાથી

તેના ઘર્ષણુમાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો અને દરેક દિશાએ પ્રચક બવાળાઓ નીડળવા લાગી સાર્થના સર્વ માણસોએ એકત્ર મળી પોતાના રક્ષણ માટે અનેક પ્રયત્ન કર્યા, પરંતુ એક પણ ઉપાય ફળીભૂત થયો નહિ અને સર્વેએ છુવવાની આશા છોડી દીધી

આ વખતે આકસ્મિક રીતે લક્ષ્મીધરને લક્ષ્મીમંત્રોત્તર ૪૦૨ શ્લોક અને તેના મંત્ર ચાદ આવ્યા અને તેથી તેના હૃદયમા આશાનો અકુર જનમ્યો, જરા પણ વિલગ કર્યા વિના તે ૪૦ માં શ્લોકનું ચિતવન કરવા લાગ્યો અને તેના એકાગ્ર સ્મરણથી ચક્રેશ્વરી દેવીએ પોતાના એક સેવક દેવને દાવાનલની શાંતિ કરવા મોકલ્યો, તેણે આવીને દાવાનલને શાંત કર્યો બધા લોકો દાવાનલની શાંતિ થયેલી જોઈને વિસ્મય પામ્યા, અને એકબીજાને કુશલતાના મવાલો મૂળના લાગ્યા આ પ્રમાણે શ્રીયુગાદિદેવ મંત્રવનો તથા જૈનધર્મનો પ્રભાવ પ્રત્યક્ષ જોઈને બધા સાથવાળાઓએ જૈનધર્મનો પ્રીકાર કર્યો અનુક્રમે તેઓ ઇચ્છિત સ્થાને પહોંચ્યા અને ત્યાંથી ઘણું સુવર્ણ ઉપાજન કરી લક્ષ્મીધર શેઠ પોતાના મૂળ વતનમા પાછા આવ્યા

એક વખતે પ્રતિષ્ઠાનપુરમા લયક અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો, તે વખતે પણ શેઠે આલીશામા શ્લોકથી પાણી મતરીને છાટીને અગ્નિને શાંત કરી દીધો, આ વાત સાંભળીને તે નગરનો રાજા ઘણો જ આનંદિત થયો અને તેણે લક્ષ્મીધર શેઠનું બહુમાન કરીને પોતે પણ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો આ પ્રમાણે જૈનતાસનની પ્રભાવના કરી, લક્ષ્મીધર શેઠ સર્વસુખ તથા કીર્તિનો લોકતા થયો

મંત્રાગ્નાય — ૐ હ્રીં હૂં ત્રિપુરસુદરિ જાતવેદ મયનિવારણ ક્લીં નમ ।

આ મંત્ર લાણુવાથી અગ્નિને લય કરવાય છે

સ્વતેક્ષણ સમદકોકિલકણ્ડનીલ

ક્રોધોદ્વત ફગિનમુત્તરુણમાપતન્તમ્ ।

આક્રામતિ ક્રમયુગેન નિરસ્તશક્ક—

સ્ત્વન્નામનાગદમની હૃદિ યસ્ય પુસઃ ॥ ૪૧ ॥

સમશ્લોકી

જે રક્ત નેત્ર પીક-કંઠ સમાન કાળો,

ઊંચી રૂણે સરપ સન્મુખ આનનારો,

તેને નીચા જન તે હિલધી ચાલે,

ત્વ નામ નાગદમની હીલ જેહુ ધારે—૪૧

શ્લોકાર્થ — જે પુરુષના હૃદયમા તમારા નામરૂપી નાગદમની (ઔષધિ) રહેલી હોય, તે પુરુષ શકા રહિત થઈને, લાલ નેત્રવાળા મદ્રોન્મત્ત કોયલના કંઠ જેવા શ્યામ વર્ણ

વાળા, ક્રોધથી ઉદ્ભવ થએલા, જિંચી ફણવાળા અને અનુભવ આવતા એવા સર્પને પણ પોતાના ચરણ ચુગલે કરીને ઉલ્લંઘે છે.—૪૧

વાર્તા ૨૪ મી શ્લોક ૪૧ મા

નર્મદા નદીના કાંઠા પર આવેલા ‘નર્મદપુર’ નામના નગરમાં ‘મહેલ્ય’^૧ નામનો એક શેઠ રહેતો હતો, તે ઘણો ધનવાન તથા ગુણવાન હતો. તેને એક કલા અને ગુણે કરીને સંપૂર્ણ દંડવત્તા^૨ નામની એક સુંદર પુત્રી હતી, જે હમેશાં એકાગ્રચિત્તે ભકતભર સ્તોત્રનું શુદ્ધ ઉચ્ચાર પૂર્વક સ્મરણ કરતી હતી.

એક વખતે દશપુર નામના શહેરનો કર્મણુ^૩ નામનો એક શાહુકાર વ્યાપાર માટે લાં આવીને હતો જે મેશરી હતો. કર્મણુ અને મહેલ્ય શ્રેષ્ઠિ વચ્ચે વ્યાપારના સંબંધને લીધે ગાઢ મૈત્રી બંધાઈ. એક સમયે કર્મણુને મહેલ્ય શ્રેષ્ઠિએ પોતાના ઘેર જમવાનું આમંત્રણ કર્યું, જમતાં જમતાં શ્રેષ્ઠિની પુત્રી કર્મણુના જોવામાં આવી અને જોતાંની સાથે જ તેણીના ઉપર તેને અનુરાગ ઉત્પન્ન થયો. તેણીના પ્રત્યે બહુ જ અનુરાગ હોવાને લીધે કર્મણુ કપટથી શ્રાવકની ક્રિયાઓ કરવા માંડી અને તેણીને પરણવા માટે પોતાની લક્ષ્મીના બળથી ઘણા શ્રાવકોને પોતાના મિત્રો બનાવ્યા. કહ્યું છે કે:—

“કર્તૌ વિવાહે વ્યસને રિપુક્ષયે
પ્રિયાસુ નારીશ્વધનેષુ વન્ધુષુ ।
યશસ્કરે કર્મણિ મિત્રસંગ્રહે
ઘનવ્યયોઽપ્રાસુ ન ગણ્યતે વુઘૈઃ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—પૂજામાં, વિવાહમાં, વ્યસન—કષ્ટમાં, શત્રુનો નાશ કરવામાં, પ્રિય સ્ત્રીના વિષયમાં, ધન રહિત કુટુંબમાં, યશ વિસ્તારે તેવા કાર્યમાં અને મિત્રો બનાવવામાં, એ આઠ કાર્યમાં પડિત પુરુષો ધનનો વ્યય ગમે તેટલો થાય તેને ગણકારતા નથી.

કર્મણુ શ્રેષ્ઠિએ મિત્રતાના સંબંધના લીધે મહેલ્ય શ્રેષ્ઠિ પાસે કન્યાની માગણી કરી.

કુલં ચ શીલં ચ સનાથતા ચ
વિદ્યા ચ વિક્તં ચ વપુર્વયશ્ચ ।
પતાનિ સપ્ત પ્રવિલોક્ય દેયાત્
તતઃ પરં માગ્યવશા હિ કન્યા ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—કુલ, શીળ, સનાથતા, વિદ્યા, ધન, શરીર અને વય, આ સાત વસ્તુ બરાબર તપાસી કન્યા આપવી જોઈએ. પછી તો કન્યાના ભાગ્ય પર આધાર છે.

આ પ્રમાણેનો વિચાર કરી મહેલ્ય શ્રેષ્ઠિએ કર્મણુની સાથે પોતાની કન્યા દંડવત્તાને

૧ કમા શેઠનું નામ ‘સીરચંદ’ છે’ જ્યારે ગમાં શેઠનું નામ ‘મહેન્દ્ર’ છે ૨ કમાં પુત્રીનું નામ ‘સુવ્રતા’ છે ૩. કમા શેઠનું નામ ‘વિદ્યાચંદ્ર’ છે. જ્યારે ગમાં ‘કર્મચંદ્ર’ નામ છે.

પગ્ણાવી પગ્ણીને કર્મણુ પોતાની નવવધૂ સાથે પોતાના ગામ દગપુર આળ્યો દંદનતા પોતાને માનુરે આવી અને પતિભક્તિની માથે સ્વધર્મને વગગી ગઈ ઉપવાસ, સામાયિક, જન, નિયમ, જનચાસતુ વાચન, મનન, દેવદર્શન વગેરે ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરવા લાગી તેણી પગ્મ શ્રાવિકા હોવાથી ગત્રિ-ભોજન કરતી નહિ, ખીજા દેવોને વદન-નમન-કાર કરતી નહિ, અલક્ષ તથા અનત-કાયનુ લક્ષણ કરતી નહિ આવી રીતે કર્મણુના કુટુંબીઓ દંદનતાને પોતાના દુલાચાર તથા ધર્મથી વિરુદ્ધ ક્રિયાઓ કરતી જોઈ તેના પગ દેવ કરવા લાગ્યા, તથા તેના વાતવાતમા તિન્કા-અપમાન વગેરે કરવા લાગ્યા તેમ જ તેણીની મનુષ્ય જનધર્મની હામી-નિંદા કરી જેમ અને તેમ તેણીને કંટ આપવા લાગ્યા

આ બધું જાણીને કર્મણુએ એક વખતે દંદનતાને કહ્યું કે — “પ્રિયે! આપણા કુલને ઠચિત ધર્મનું આચારણુ કર, કારણકે પતિ જે પ્રમાણે ધર્મ પાળતો હોય તે પ્રમાણે પતિવ્રતા પત્નિએ પણ પતિના માર્ગને અનુસરવું જોઈએ ” આ પ્રમાણે કહેવા છતાં પણ તેણીએ પોતાનો ધર્મ ન ત્યજ્યો

દંદનતાના સ્વમુખપક્ષવાળાઓએ કર્મણુના ખીજા સ્ત્રી સાથે લગ્ન કર્યા તે નવી સ્ત્રી કર્મણુના ધર્મની જ હતી, અને વગી કાઈક વધારે ચાલાક હોવાથી તેના પર કર્મણુની વધારે પ્રીતિ થઈ દંદનતાએ એક વખત પોતાના પતિ કર્મણુને કહ્યું કે — “સ્વામિનાથ! રાત્રિભોજનમા મહાન દોષ મમાએલા છે કહ્યું છે કે —

“ઉલ્લુક્કાકમાર્જાર-ગૃધ્રશમ્બરદ્શકરા” ।

અદિગૃચ્છિકગોષાદ્ય, જાયન્તે રાત્રિમોજનાત્ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્ — ગત્રિભોજન કરવાથી કુવર, કાગડો, બિલાડી, ગીધ, શીયાળ, ભૂડ, સર્પ, વીછી અને ઘોમા ઠપન્ન થવું પડે છે

આ પ્રમાણે કહેવા છતાં પણ હું જે નિવારણ કરી શકાય તેવા દર્શનરાગને લીધે તેનું વચન કર્મણુ માન્યું નહિ

એક દિવસે નવી સ્ત્રીએ કર્મણુને કહ્યું કે — “સ્વામિન! દંદનતા પાપિણી અને અભિમાની છે જુઓ તો ખગ, તે આપણા દેવશુભની જાહુ જ નિંદા કરે છે, અને કોઈ પણ રીતે પોતાના દેવશુભને વદન-નમન કરવા જાય છે, આવી સ્ત્રી આપણા કુળમા ઠલક રૂપ છે આપ એને કાઈ કહેતા નથી તેથી તે વધારે અભિમાની થતી જાય છે હું તો આવી વર્તણૂક એક ઘડી પણ સહન ન કરી શકું પણ શું કરું? તમારે લીધે પૂજ્ય શુદેવ વગેરેની નિંદા સહન કરવી પડે છે”

આવી રીતની અને પ્રમાણી શુદ્ધિવાદી વાતો કરી કર્મણુને દંદનતા પગને એક તરફ ઠેકી નાખ્યો, એવું જ નહિ પણ દેવની વૃદ્ધિ કરી કર્મણુ કોઈ પણ ઉપાયથી

દઢવતાનો નાશ કરવાનો વિચાર કરી તેના ઉપાયો શોધવા લાગ્યો. છેવટે એક દિવસે એક ગાડીને બોલાવી તેને કેટલુંક ધન આપી કર્મણે કહ્યું કે—“ ઘણો જ ઝેરી સર્પ લાવી મને આપી જજે, મને તેની બહુ જ જરૂર છે.”

ગાડીએ કર્મણના કહ્યા પ્રમાણે એક ભયંકર ઝેરી સર્પ લઈ આવી તેને સોંપ્યો. કર્મણે તે સર્પને લઈ એક ઘડામાં પૂરી પોતાના શયનગૃહમાં મૂક્યો. રાત્રિના સમયે કર્મણે બંને સ્ત્રીઓ સાથે [નવી સાથે શુદ્ધ વિચારથી અને દઢવતાની સાથે કપટથી] આનંદ વિનોદ કરીને બ્યારે સૂઈ રહેવાનો વખત થયો ત્યારે દઢવતાને કહ્યું કે:—“ હે પ્રિયા! હું એક વાત તો તદ્દન ભૂલી ગયો. તે એ કે આજ હું તારા માટે એક ઘણી જ સુંદર કૂલની માળા લાવ્યો છું.”

દઢવતા પોતાની શોકચની ઈર્ષ્યા અને કહેવાથી સર્પ મંગાવી ઘડામાં પૂર્યો હતો તે દરેક હેતુકત બાણતી હતી, છતાં તે સર્વભાવને દબાવી ઘણા જ ઉમંગથી કર્મણ પ્રત્યે બોલી કે:—“ પ્રાણનાથ! તે માળા ક્યાં રાખી છે? હું હમણાં જ તેને લાવી પહેરૂં મારાં જેવી હતભાગિનીના ઉપર આજ આપની કૃપા થઈ છે તેથી મને બહુ જ સંતોષ અને આનંદ થયો છે.”

કર્મણે હાથની નિશાની કરી જે ઘડામાં સર્પ પૂર્યો હતો તે બતાવ્યો અને તેમાં કૂલની માળા છે એમ કહ્યું. દઢવતા ‘રક્તેક્ષ્ણં સમદ્કોકિલં’ એ શ્લોકનું શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્મરણ કરતી જલદીથી જે ઘડામાં સર્પ પૂર્યો હતો તે ઘડા નજીક જઈ ઘડાને ખુલ્લો કરી તેમાંથી માળા કાઢી ઘણા જ આનંદથી હસતી હસતી પોતાના સ્વામી પાસે આવી. સર્પને બદલે કૂલની માળા બેઈ બંને ધૂર્ત સ્ત્રીપુરુષના આશ્ચર્યનો પાર રહ્યો નહિ.

કર્મણ પોતાનો કપટભાવ છુપાવી બોલ્યો કે.—“ પ્રિયે! કહો કેવી સુંદર માળા છે? અને હવે તમે ગળામાં પહેરી બુઝો કે તમને કેવી શોભે છે?”

દઢવતાએ હાસ્ય અને આંતરભાવ છુપાવી એકદમ પોતે માળા પહેરી લીધી. થોડી વાર પહેરી રાખી પછી ગળામાંથી કાઢી પોતાના ભદ્રિક સ્વભાવને લીધે બોલી:—“ જીવન-સર્વસ્વ! આપ પોતે પણ પહેરી બુઝો, આપના સુંદર ગળામાં તો મારાથી પણ વધારે શોભા આપશે.”

આટલું કહી દઢવતા પોતાના પતિના ગળામાં તે માળા પહેરાવવા બંધ છે, ત્યાં એકાએક કેઈ સ્વર્ગીય સુંદરી આકસ્મિક રીતે આવી અને તેણે દઢવતાનો હાથ પકડી લીધો. તે સુંદરી કર્મણ અને તેની નવી સ્ત્રી પ્રત્યે બોલી કે:—“ પાપીજનો! આ સુશીલ અને સરલહૃદયા ધર્મિષ્ઠ સ્ત્રીપર તમે શા માટે બુદ્ધમ ગુજરો છો? એટલું પણ શું તમે બાણતાં ન હતાં કે તમોએ મંગાવેલ સર્પ અને તે વડે કરીને તમોએ દઢવતાનો લેવા

ધારેલો છવ—એ વાત કોઈથી ઝાની નથી ? તમે બાણુતા નથી કે તે દંદવ્રતાની પાને એક અમૂલ્ય વસ્તુ છે કે જેનાથી તમે એને હેરાન કરી શકો જ નહિ, પરંતુ તમને જ સ્કામુ દુખ ભોગવવું પડશે હું અત્યારે તમારા પર દયા કરું છું તે તમારા પોતાના માટે નહિ પણ દંદવ્રતા કે જે તદ્દન સરલ હૃદયની અને નિર્દોષ છે તેના હિતને ખાતર જ કારણ કે જે કૂલની માળા દંદવ્રતાના હાથમાં છે તે મૂળ તો સર્પ જ છે પણ દંદવ્રતાની ધર્મશ્રદ્ધા અને તેની પાસેના અમૂલ્ય મન યોગથી તે કૂલની માળા પોતાના જ માટે થઈ છે, પણ જો તે કૂલની માળા તમારા ગળામાં પડે તો તે જ વખતે તે માળા મટી જઈ સર્પ જ થાય, અને તેના હાથથી તમારું મૃત્યુ થાય, જેથી દંદવ્રતાને શિરે વૈધવ્યનું દુખ આવી પડે તે દુખ ન આવે તેટલા માટે જ મેં તેનો હાથ પકડી રાખેલો છે હવે જો તમે પોતે તમારું લલુ આહતા હો તો તેના ઉપર શુભરેલા બુલભોની ક્ષમાપના માગો અને હવે પછી એવી પ્રતિજ્ઞા કરો કે કોઈ પણ વખતે તેનો અપગ્રહ, તેની અવગણના, અપમાન વગેરે ઠાઈ પણ નહિ કરતા યોગ્ય મન્માન આપીશું ” આટલું કહી દેવી એકેશ્વરી પોતાના સ્થાનકે ગયા

દેવીના ગયા પછી કુર્માણુ અને તેની નવી સ્ત્રી બંનેએ દંદવ્રતાની ક્ષમાપના માગવા માટે તેણીના પગમાં મસ્તક નમાવ્યું દંદવ્રતા મતી હતી તેથી પતિને એવદમ ઉઠાડી લઈ પોતે જ વિનય કરવા લાગી આવું અદ્ભુત આશ્ચર્ય જોઈ કુર્માણુ તથા તેની નવી સ્ત્રીએ પણ જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો આ પ્રમાણે ધર્મ અને પ્રભુભક્તિમાં નિશ્ચલ રહેવાથી પતિના તિગ્રસ્કારને પાત્ર હતી તે દંદવ્રતા મદારને પાત્ર થઈ અને મુખે છદ્મી શુભરવા લાગી

મન્ત્રાભેનાય—ॐ હ હ હસ સર્પ હસ જ જા હસ જા ગુ હમ । આ મન્ત્રાક્ષરો જપવાથી સાપના કષ્ટનું નિવારણ થાય છે [આ મન્ત્રાભેનાય અશુદ્ધ હાથ એણે લાગે છે]

વલ્ગનુરગગજગર્જિતમીમનાટ—

માજૌ વલ વલનતામપિ ભૂપતીનામ્ ।

ઉચ્ચદિનાકરમયૂલશિલાપચિદ્ધ

ત્વત્કીર્તનાત્ તમ ક્વાશુ મિદામુપૈતિ ॥ ૪૦ ॥

સમશ્લોકો

નાથે તુરગ ગર્જ ગર્જ કરે મહાન,

એનું જો નૃપતિનું બળનાન જૈન્ય,

ભેદાય છે તિમિર જેમ રતિ કરેથી,

છેદાય શીત્ર ત્યમ તે તુજ કીર્તનથા.—૮૨

શ્લોકાથ —જેમાં શુદ્ધ ઝગતા યોગ્યો અને હાવીઓની ગર્જનાઓ તથા વીરોના લયકર મિહનાદ થતા હોય છે એના બળનાન ગત્યોનું જૈન્ય તમાગ નામ માત્રનું અગ્રણ્ય

કરવાથી જ ઉદય પામતા સૂર્યના કિરણોના અગ્રભાગવડે ભેદાએલા અંધકારની જેમ તત્કાળ નાશ પામે છે.—૪૨

કુન્તાગ્રભિન્નગજશોણિતવારિવાહ—

વેગાવતારતરણાતુરયોધમીમે ।

યુદ્ધે જયં વિજિતદુર્જયજેયપક્ષા—

સ્વત્પાદપદ્મજવનાશ્રયિણો લભન્તે ॥ ૪૩ ॥

સમશ્લોકી

ભાલા થકી હણીત હસ્તિ રૂધિર વહે છે,

ચોદ્ધા પ્રવાહ થકી આતુર જ્યાં તરે છે;

એવા યુદ્ધે અજીત શત્રુ છતે જનો તે—

સ્વત્પાદ પંકજરૂપી વન શર્ણુ લે જે—૪૩

શ્લોકાર્થ:—ભાલાના અગ્રભાગથી ભેદાએલા હાથીઓના રૂધિરરૂપી જલપ્રવાહમાં વેગથી પ્રવેશ કરી તેને તરી જવા માટે વ્યાકુળ થએલા વીરો વડે ભયંકર દેખાતા યુદ્ધને વિષે તમારા અરણરૂપ કમળવનનો આશ્રય કરનાર મનુષ્યો દુર્જય શત્રુઓનો પરાભવ કરી વિજય મેળવે છે.—૪૩

વાર્તા ૨૫મી શ્લોક ૪૨-૪૩મે

મથુરા^૧ નામની નગરીમાં રણુકેતુ નામનો એક મહાપરાક્રમી અને ખલવાન રાજા હતો, તેને એક ગુણુવર્મા^૨ નામનો જૈનધર્માતુરક્ત, દુષ્ટપાખંડીઓથી વિરક્ત, ભક્તામરસ્તોત્ર જપવામાં આસક્ત, દાનેશ્વરી, અને પ્રભુ પ્રત્યે અતિશય શ્રદ્ધાવાળો નાનો ભાઈ હતો.

એક દિવસે રણુકેતુની પટ્ટરાણીએ કહ્યું કે:—“હિ દેવ ! આ ગુણુવર્મા નગરજનોમાં અતિપ્રિય તથા કીર્તિવાળો છે, તેથી તે કોઈ દિવસ આપને રાજ્યભ્રષ્ટ કરી પોતે જ રાજ્ય પચાવી પડશે. રાજ્યનું હરણુ કરી શકે એવો ભાઈ હોય તો પણ તેને શત્રુ ગણવો. કહ્યું છે કે:—

“તુલ્યાર્થં તુલ્યસામર્થ્યં, મર્મહં વ્યવસાયિનમ્ ।

અર્ધરાજ્યહરં મિત્રં, યો ન હન્યાત્ સ હન્યતે ॥ ૧ ॥”

અર્થાત:—તુલ્ય પ્રયોજનવાળા, સમાન સામર્થ્યવાળા, રહસ્યને જાણનાર, વ્યવસાયી અને અર્ધરાજ્ય લઈ લેનાર મિત્રને પણ જે રાજા ન હોય તે પોતે જ હણાય છે.

રાજા બોલ્યો કે:—“હિ દેવી ! ખંને સગાભાઈઓમાં વૈમનસ્ય હું શા માટે કરું ? જગત્માં ભાઈ મળવો દુર્લભ છે. કહ્યું છે કે:—

“દેશે દેશે કલત્રાણિ, દેશે દેશે ચ સુનવ ।

ત વેશ નૈવ પદ્યામિ, યવ ધ્રાતા સદોવર ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—દરેક દેશમાં સ્ત્રીઓ અને પુત્રો તો દેખાય છે, પણ તેવા દેશને હું જોતો નથી કે ન્યા સહોદર ભાઈ હોય છે

રાણીએ કહ્યું કે —“હુશ્મન તરીકે સગપણ શું ? તમારો જે પુત્ર છે તેને રાન્ય કયાથી મળશે ? તમારા હાથમાંથી રાન્ય ગયા પછી, તમાર નામ પણ કોઈ નહિ ગ્રહણ કરે”

રાણીના આવા વચનો માલગી તે સત્ય માની રાન્યલોભને લીધે પોતાના પ્રિય લઘુ બધુને કાઢી પણ હિતાહિતનો વિચાર કર્યા વિના જ એકદમ પોતાના દેશ બહાર ચાલ્યા જવાનો હુકમ કર્યો

રાજનો હુકમ મળતાની સાથે જ ગુણુવર્મા પોતાના બળની તથા ભાગ્યની પરીક્ષા કરવા માટે પોતાના ભાઈનો દેશ છોડી ચાલી નીકળ્યો, તે સમયે વર્ષાઋતુ ચાલુ હતી, તેથી ફરતો ફરતો તે એક જ ગલ્લમાં પહોંચ્યો અને ત્યાં આવેલા કોઈ એક પર્વત પરની શુક્રામા ક્ષણકુલાદિનો આહાર કરી પોતાનું જીવન સાતિથી શુભરવા લાગ્યો

શુક્રામા રહ્યો રહ્યો પચ્ચપરમેષ્ઠિ મહામન્ત્રનો તથા ભક્તામરના ૪૩મા શ્લોકનું હમેશાં એકાગ્રચિત્તે તે ચિંતવન કરતો હતો, તેવામાં એક દિવસે અમૃતિચક્રા (ચક્રેન્ધરી) દેવી પ્રગટ થયા અને તેને કહ્યું કે —“તું વરદાન માગ”

ગુણુવર્માએ કહ્યું —“મને રાન્ય અપાવો”

દેવીએ રાન્ય અપાવવાનું વચન આપ્યું અને પછી તુરંત જ અદૃશ્ય થઈ ગયા

એક વખતે રણુકેતુ રાજા પોતાના શત્રુપર વિજય મેળવવા જતો હતો, પરંતુ રસ્તામાં જ જે સ્થળે ગુણુવર્મા રહેતો હતો તે રસ્તે થઈને જતા રાત્રિ પડી જવાથી પર્વતની પાસેના એક ભાગમાં લશ્કર સહિત તેને પોતાનો પડાવ નાખ્યો

ગુણુવર્માને તે પર્વતની શુક્રામા જ રહેતો જોઈને રણુકેતુ વિચારવા લાગ્યો કે —“મારા રાન્યનો ખરો શત્રુ તો અહીં જ રહે છે, અને ડોણ જાણે સમય વીતતા તે શું નહિ કરે ? માટે એનો મૂળમાંથી નાશ કરવો જ ઉચિત છે”

આ પ્રમાણે વિચાર કરતાની સાથે જ રણુકેતુએ પોતાના મૈન્યને આજ્ઞા કરી કે —“નબો, આ સામેની શુક્રાને ઘેરી લેા અને તોપોથી ઉડાવી દો”

રણુકેતુની આજ્ઞા થતા જ લશ્કરે શુક્રાને ઘેરી લીધી અને એકદમ ઉપરાઉપરી તોપો છોડવા માંડી ગુણુવર્મા સાતિથી શુક્રામાં બેઠો હતો તે આ તોપોના ધડાકા માલગી આશ્ચર્ય પામ્યો અને વિચારવા લાગ્યો કે કોઈ શિડારી આવ્યો હશે તેથી આ અવાજ

થાય છે. આ વિચારથી પોતે ગુફાની બહાર નીકળ્યો, જેવો ગુફાની બહાર આવે છે તેવો જ તે ગુફાની આરે બાબુ ઘેરી વળેલાં પોતાના ભાઈના સૈન્યને જોવા લાગ્યો.

ગુણુવર્મા તુરત જ સેંકડો હરણીઆઓના ટોળામાં જેમ એક કેસરીસિંહ હોય તેવી રીતે એકલો આખા સૈન્યમાં ઘુમી વળ્યો અને ક્ષણવારમાં તો સૂર્યથી જેમ અંધકાર ફર થઈ જાય, તેમ રણકેતુના સૈન્યને અકેશ્વરી દેવીના વરદાનના પ્રભાવથી અસ્તવ્યસ્ત કરી નાખ્યું. રાજાના રથના છત્ર, શસ્ત્ર વગેરે પણ ગુણુવર્માએ ક્ષણવારમાં પાડી નાંખ્યા, વનદેવતાએ પણ ગુણુવર્માનો જયજયારવ કરી તેના ઉપર કૂલોની વૃષ્ટિ કરી. કુલવાન તથા વિનયી હોવાને લીધે ગુણુવર્મા પોતાના મોટાભાઈના પગમાં પડ્યો. કહ્યું છે કે:—

“ નમન્તિ સફલા વૃક્ષાઃ, નમન્તિ કુલજા નરાઃ ।

શુષ્કં કાષ્ઠં ચ સૂર્વાશ્ચ, ભજન્તિ ન નમન્તિ ચ ॥ ૧ ॥

સાલી ભરેણ તોયેણ, જલહરા ફલભરેણ તરુસિહરા ।

વિણયેણ ચ સપ્પુરિસા, નમન્તિ ન હુ કસ્સહ ભણ ॥ ૨ ॥ ”

અર્થાત્:—ફળવાળા વૃક્ષો નમે છે, ફળવાન મનુષ્યો નમે છે. પરંતુ સૂકું લાકડું અને મૂર્ખ કોઈની સેવા કરતા નથી અને કોઈને નમતા એ નથી. શાળી ભારવડે, મેઘ પાણીવડે, વૃક્ષો ફળના ભારથી અને સત્પુરુષો વિનયથી નમે છે, પરંતુ કોઈના ભયથી નમતા નથી.

રણકેતુ રાજા પોતાના ભાઈના વિનયથી લજ્જા પામ્યો, અને ઘણો જ પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો. તેને પોતાના સંસાર પરથી વૈરાગ્ય આવ્યો અને ચિંતવવા લાગ્યો કે:—

“ અર્થ ધિગસ્તુ વહુવૈરકરં નરાણાં

રાજ્યં ધિગસ્તુ સતતં વહુશઙ્કનીયમ્ ।

રૂપં ધિગસ્તુ નિયતં પમિહીયમાનં

દેહં ધિગસ્તુ પરિપુષ્ટમપિ વ્રણાશિ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્:—મનુષ્યોમાં પરસ્પર વૈર ઉત્પન્ન કરનાર અર્થ—પૈસાને ધિક્કાર હો. નિરંતર શંકાને યોગ્ય રાજ્યને ધિક્કાર થાઓ, નિયતપણે ક્ષીણ થતા રૂપને ધિક્કાર થાઓ, અને અત્યંત પુષ્ટ હોવા છતાં પણ જેમાં રોગો રહેલા છે એવા શરીરને ધિક્કાર થાઓ.

૫મી કહ્યું છે કે:—“ અવશ્યં યાતારશ્ચિરત્તરમુપિત્વાઽપિ વિપયા

વિયોગે કો ભેદસ્ત્યજતિ ન જનો યત્ સ્વયમ્મૂનઃ ।

વ્રજન્તઃ સ્વાતન્ત્ર્યાદતુલપરિતાપાય મનસઃ

સ્વયં ત્યક્તાસ્ત્રેતે શમસુખમનન્તં વિદધતિ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્:—મનુષ્યો જો વેવિકપૂર્વક વિષયોનો ત્યાગ ન કરે તો લાંબો કાળ સાથે રહીને પણ વિષયો તો અવશ્ય જનાર જ છે. ખંને રીતે થતા વિયોગમાં શું ભેદ છે કે મનુષ્યો પોતાની મેળે વિષયોનો ત્યાગ કરતા નથી ? વિષયો સ્વતંત્રપણે આવ્યા જાય તો ઘણા

પરિતાપ માટે થાય છે તેને જ મનુષ્યો વિવેકપૂર્વક ત્યાગ કરે તો તે અનતુ શમ-ગતિનું મુખ ઉત્પન્ન કરે છે

વળી જો મેં પહેલાં જ્ઞાના વચનોથી નાના ભાઈને દેશનિકાલ ન કર્યો હોત, તો યુદ્ધમાં પરાજિત થવાનો સમય ન આવત, એકાંતે સ્વાર્થમાં જ રક્ષા અને અનર્થ કરવાની પ્રેરણા કરનાર સ્ત્રી ભતિને ધિક્કાર હો ! પુરુષ પણ તેણીને વિષે આમજન થએલો પોતાનું જ્ઞાન ભૂલીને જડ જેવો બની જાય છે કહ્યું છે કે —

“તાવદેવ પુરુષ સચેતન—

સ્તાવદારુલયતિ ક્રમાક્રમૌ ।

યાવદેવ ન કુરુદ્યક્ષુપા

તાદયતે ચપલોચનાઞ્ચલે ॥ ૧ ॥

સપીડયેવાદિદ્રવ્દાગ્નિ-યમજિહ્વાવિપાદકુરાન્ ।

જગજ્જિઘ્રસુના નાર્ય, કૃતા ક્રૂરેણ વેધસા ॥ ૨ ॥

સસાર ! તવ પર્યન્ત-પદવી ન દવીયસી ।

અન્તરા દુસ્તરા ન સ્યુ-યંદિ દે મદિરેક્ષણા ॥ ૩ ॥”

અર્થાત્—ત્યા સુધી જ પુરુષ મચેતન-ચેતનાવાળો છે, ત્યા સુધી જ ક્રમાક્રમ મમજે છે કે ત્યા સુધી હરણ જેવા નેત્રવાળી સ્ત્રીના લોચનના પ્રાતભાગવી તારિત થએલ નથી સર્પની દાઢા, અગ્નિ, યમની જિહ્વા અને વિષ એ મઘળાને પીડીને જ હોય નહિ તેમ જગતને ખાઈ જવાને ઈચ્છતા કૂર પ્રજ્ઞાએ સ્ત્રીઓ બનાવી છે લાલ નેત્રવાળી દુષપૂર્વક તરાય તેવી સ્ત્રીઓ વચમાં ન હોય તો હે મમાર ! તાર છેવટનું ન્યાન બહુ દુઃખ નથી

આ પ્રમાણે વિચાર કરીને રાજાએ પોતાના સામતો વગેરે માથે મમલત કરીને ગુણુવર્માને પોતાની રાજગાદી મોપવાનો નિશ્ચય કર્યો ગુણુવર્માને મિહાસન ઉપર બેસાડીને તીર્થજલ વગેરે મુગધી દ્રવ્યોથી ગળાએ પોતે ગુણુવર્માના અભિષેક કર્યો અને પોતે જટાધારી યોગી થઈને જ ગલમ્મા આપ્યો ગયો

ગુણુવર્મા પોતાના વડીલ ભાઈની પ્રતિ આમ એકાએક ફરી ગએલી નેઈ આશ્ચર્ય પામ્યો અને વડીલબાપુના વિયોગથી વધારે દુઃખી થયો પોતાની ઇચ્છા ગન્ય કરવાની નહિ હોવા છતાં પણ રાજ્યમાં અવ્યવસ્થા ઉત્પન્ન ન થાય, યતુઓ આવી પ્રાન્તને દુઃખ ન આપે તેમ વિચારીને તેણે ગન્યનો સ્વીકાર કર્યો ગુણુવર્મા રાજા વચા પછી હમેશા શુભના ઉપદેશનું શ્રવણ કરતો, વખતો વખત તીર્થયાત્રા કરતો, પડેપડારી કાર્યો કરતો પોતાનો મનુષ્યભવ સફલ કરવા લાગ્યો અને જૈનધર્મની પ્રભાવનામાં વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યો વળી તે પગમંત્રેન ગુણુવર્મા રાજા પર્વતિધિએ પોતાના પાપોના નિવારણને માટે અતિયાગ રહિત સામાયિક પૌષધાદિક મતોનું પાલન કરતો શાંતિથી જીવન ગુજારવા લાગ્યો,

મન્ત્રામ્નાયઃ—ૐ અદ્વી (દ્વે ?) મદ્વી (દ્વે ?) સવ્વં (વેં) વિશુણં દલનં ઘરદ્વી જો સમરૈ
(રે) પંચવદ્વી તાકૈ (કૈ) અરિ પર ઇંધાવદ્વી ૐ ઠઃ [ઠઃ] સ્વાહા ।

આ મન્ત્રાક્ષર જપવાથી સંગ્રામના લયનો નાશ થાય છે.

અમ્મોનિઘૌ ક્ષુભિતમીષણનક્રચક્ર—

પાઠીનપીઠમયદોલ્ચણવાડવાગ્નો ।

રક્તરક્તશિખરસ્થિતયાનપાત્રા—

ત્વાસં વિહાય ભવતઃ સ્મરણાદ્ વ્રજન્તિ ॥ ૪૪ ॥

સમશ્લોકી

જ્યાં ઉછળે મગર મરઘ તરંગ ઝાઝા,

ને વાડવાગ્નિ લયકારી થકી ભરેલા;

એવા જ સાગર વિષે સ્થિત નાવ જે છે,

તે નિર્ભયે તુજ તણા સ્મરણે તરે છે.—૪૪

શ્લોકાર્થ—હે સ્વામી ! જેમાં લયંકર મગરના સમૂહ તથા પાઠીન અને પીઠ નામનાં મત્સ્યો તથા લયંકર દેદીપ્યમાન વાડવાનલ અગ્નિ પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યા છે, તેવા સમુદ્રમાં જેમના વહાણો ઉછળતા તરંગોના-મોબલઓના અગ્રભાગપર રહેલા છે એવા વહાણવાળા પુરુષો પણ તમારું સ્મરણ માત્ર કરવાથી જ લય રહિત થઈ નિર્વિઘ્નપણે વાંછિત સ્થાને પહોંચી જાય છે.—૪૪

વાર્તા ૨૬ મી શ્લોક ૪૪

ધન, સુવર્ણ, રત્ન તથા નંદનવન સમાન બગીચાઓથી સુશોભિત તામ્રલિપ્તી^૧ નામની નગરીમાં ધનાવહર^૨ નામનો એક શેઠ રહેતો હતો. તે પોતે એક વર્ષત નગરમાં પધારેલા શ્રીજિનેશ્વરમૂર્તિ^૩ નામના જૈન સાધુ પાસે વ્યાખ્યાન સાંભળવા ગયો, આચાર્યશ્રીએ ઉપદેશ આપતાં કહ્યું કે:—

“વન્ધ્યાસ્તીર્થકૃતઃ સુરેન્દ્રમહિતાઃ પૂજાં વિધાયામલાં

સેવ્યાઃ સન્મુનયશ્ચ વન્ધ્યચરણાઃ શ્રવ્યં ચ જૈનં વચઃ ।

સચ્છીલં પરિપાલનીયમતુલં કાર્યં તપો નિર્મલં

ધ્યેયા પશ્ચનમસ્કૃતિશ્ચ વિદુષા ભાવ્યા ચ સદ્ભાવના ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્:—ચિત્તની શુદ્ધિ પૂર્વક નિર્મળ પૂજા કરીને દેવેન્દ્રો વડે પૂજ્ય તીર્થંકરોને નમસ્કાર કરવો જોઈએ, જેના ચરણો લગ્યાત્માઓવડે વંદનીય છે તેવા મુનિઓની સેવા

૧ કમા ગામનું નામ ‘તીરપુર’ બંદર છે, જ્યારે ગમા ગામનું નામ ‘તામલી’ છે. ૨ કમા શેઠનું નામ ‘વિજયશેઠ’ છે, જ્યારે ગ માં ‘ધનચંદ્ર’ છે. ૩ ક મા મુનિનું નામ નિશાન પણ નથી, જ્યારે ગ માં ‘ચંદ્રપ્રીતિ’ નામ છે.

કરવી ભેંધએ, ત્રિનેશ્વરોના વચનને માલગણુ ભેંધએ, ઉત્તમ શીલ પાળણુ ભેંધએ, અને નિર્ભય તપ કરવું ભેંધએ, પચપગ્મેષ્ઠિતુ ધ્યાન કરણુ ભેંધએ અને ઉત્તમ ખાર લાવનાઓ લાવવી ભેંધએ

તેમા પણુ જીવોને વિષે જે દયારૂપી ધર્મ તે સર્વ ધર્મોમા ઉત્તમ છે

“દેવિંદ્રવક્ત્રવદ્વિ-ત્તણાદ મુત્તૂણ સિવસુહમણન ।

પત્તા અળતસત્તા, અમય દાડળ જીવાળ ॥ ૧ ॥

યો દયાત્ કાચ્ચન મેઘ, કૃત્સ્તા વાપિ વસુન્ધરામ્ ।

સાગર રત્નપૂર્ણ વા, ન ચ તુલ્યમહિમયા ॥ ૨ ॥

દત્તુણ પરપાણે, અપ્પાણ જો કરેદ્ અપ્પાણમ્ ।

અપ્પાણ દિવસાણ કપ્પણ નાસેદ્ અપ્પાણમ્ ॥ ૩ ॥”

અર્થાત્—જીવોને અલયદાન આપીને અનત આત્માઓ દેવેન્દ્ર અને ચક્રવર્તિના ભોગો ભોગવીને અનત શિવસુખને પામ્યા છે, જો કોઈ લવ્યાત્મા દાનમા સોનાનો મેડ આપે અથવા સપૂણું પૃથ્વી આપે અથવા રત્નથી ભરેલો સમુદ્ર આપે તો પણુ તે અહિંસાની સમાન નથી

જે કોઈ ખીનના પ્રાણોને હણી પોતાના પ્રાણને બચાવે છે, તે થોડા દિવસના માટે જ થાય છે તેમકે ખીનના પ્રાણોનો નાશ કરી ખરેખર તે પોતાનો જ નાશ કરે છે

આ પ્રમાણે શુર મહાગજનો ઉપદેશ સાલગીને પ્રાણાતે પણુ નિરપરાધી જીવને હણવો અને હણાવવો નહિ એ પ્રમાણે ધનાવહ શેઠે મત લીધુ અને જૈનધર્મનો પોતે સ્વીકાર કર્યો, અને હમેશા લક્ષ્મીભરસ્તોત્રનો પાઠ કરવો શરૂ કર્યો

ધનાવહ શેઠે એક દિવસે વિચાર કર્યો કે ઘણુ ધન હોવા છતાં પણુ જો બહારની ચાલુ આવક ન હોય અને ખર્ચ હમેશા થયા કરતુ હોય તો કોઈ એક દિવસે પોતાની પાસેના ધનનો સર્વથા નાશ થઈ જાય છે, માટે ગૃહસ્થે ધન વધારવાનો પ્રયત્ન કરવો ભેંધએ આ પ્રમાણે વિચાર કરીને વિશેષ ધન મેળવવાની ઇચ્છાથી ‘સિ હલદ્વીપ’ બહાર જવા માટે પાત્ર વહાણો ત્યાં વેચવા લાયક વસ્તુઓથી ભરાવીને શુભમુહૂર્તે નાણિએર વગેરેથી સમુદ્રનુ પૂજન કરીને શેઠે પ્રત્યાન કર્યું લાગ્યયોગે શેઠના વહાણો પવનની અનુકૂળતાને લીધે બહુ જ થોડા દિવસમા ‘સિ હલદ્વીપ’ બહાર પહોંચી ગયા ત્યાં પહોંચી કેટલાએક દિવસ રહી વ્યાપારાદિવડે ઘણુ ધન ઉપાર્જન કર્યું

થોડા દિવસ વીતી ગયા પછી પોતાના વતનમા પાછા આવવાની ઇચ્છા થઈ તેથી પોતાનુ મધ્યમ ધન વહાણમા ભરી દીધુ અને પોતાના દેશ ભણી વહાણ હકાની મૂંઢ્યા ચાલતા ચાલતા રસ્તામા એકએક વહાણ અટકી પડ્યા ખારવાઓએ શેઠને કહ્યું કે— “શેઠ સાહેબ ! અહીં આ એક ‘વિકેટાક્ષી’ નામની દેવી રહે છે તેણીએ આપણા વહાણો અટકાવી દીધા છે, અને તે પશુનુ બલિદાન માગે છે”

શેઠે તેઓને કહ્યું કે:—“ હે નાવિકો ! હું પશુનું બલિદાન નહિ આપી શકું, હું કોઈ પણ પ્રકારે જીવોનો ઘાત કરવા કે કરાવવા ખુશી નથી, ભલે માંસ બધું નાશ થઈ જાય પણ દેવીને જીવનું બલિદાન તો હું નહીં જ આપું. કહ્યું છે કે:—

“ દમો દેવગુરૂપાસ્તિ-દાનમધ્યયનં તપઃ ।

સર્વમખ્યેતદફલં, હિંસાં ચેન્ન પરિત્યજેત્ ॥ ૧ ॥

હિંસા વિઘ્નાય જાયતે, વિઘ્નશાન્ત્યૈ કૃતાઽપિ હિ ।

કુલાચારધિયાઽપ્યેષા, કૃતા કુલચિનાશિનો ॥ ૨ ॥

અર્થાત્:—જો હિંસાનો ત્યાગ કરવામાં ન આવે તો ઇન્દ્રિયોનું દમન, ગુરુની સેવા, દાન, અધ્યયન તપ આ સઘળું નિષ્ફળ છે.

વિઘ્નની શાન્તિ માટે કરેલી હિંસા વિઘ્ન માટે જ થાય છે. કુળાચારની ખુદ્ધિએ પણ કરેલી હિંસા કુળના નાશ માટે જ થાય છે.

આ પ્રમાણે ખોલી રહેતાંની સાથે જ ચારે બાજુએ વાદળાંઓ ચઢી આવ્યા, જોરથી તોફાની વાયરો વાવા લાગ્યો, એટલે ધેનાવડ શેઠે ભક્તભરના ૪૪ મા શ્લોકનું સ્મરણ કરવું શરૂ કર્યું. આ બાજુ ભયંકર ગર્જનાઓ સાથે મૂશળધાર વર્ષાદ વરસવા લાગ્યો અને જોરથી પવન ફૂંકવા લાગ્યો. નાવિકોએ કહ્યું કે:—“ શેઠ સાહેબ ! હઠાચઢી ન બનો ! દેવીના ઉપદ્રવથી બધાનું તથા વહાણોનું રક્ષણ કરો. ” ડાહ્યા માણસોએ પોતાના રક્ષણના માટે અધર્મનું આચરણ પણ કરવું પડે તો કરવું જોઈએ—

“ ત્યજેદેકં કુલસ્યાર્થે, ગ્રામસ્યાર્થં કુલં ત્યજેત્ ।

ગ્રામં જનપદસ્યાર્થે, આત્માર્થે પૃથિવીં ત્યજેત્ ॥ ૧ ॥

આપદર્થે ધનં રક્ષેદ્, દારાન્ રક્ષેદ્ ધનૈરપિ ।

આત્માનં સતતં રક્ષેદ્, દારૈરપિ ધનૈરપિ ॥ ૨ ॥

અર્થાત્:—કુળ માટે એકનો ત્યાગ કરે, ગામ માટે કુળનો ત્યાગ કરે, દેશ માટે ગામનો ત્યાગ કરે અને પોતાને બચાવવા પૃથ્વીનો પણ ત્યાગ કરે. આપત્તિથી બચવા માટે ધનની રક્ષા કરે, સ્ત્રીઓને ધનથી રક્ષે, અને પોતાને સ્ત્રી અને ધન બંને વડે રક્ષે.

થોડાનો નાશ થતો હોય તો થવા દઈને વધારેનું રક્ષણ કરવું.

“ સર્વનાશો સમુત્પન્ને, અર્ધં ત્યજતિ પण्डितः ।

અર્ધેન કુરુતે કાર્ય, સર્વનાશો હિ દુસ્તરः ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્:—“ પંડિત પુરુષ સર્વનાશ થતો દેખે ત્યારે તેને બચાવવા અર્ધાનો ત્યાગ કરે છે, અર્ધાથી કાર્ય કરે છે. કારણ કે સર્વ નાશ દુસ્તર—હુઃખથી તરાય તેવો છે.

તેથી સર્વનો નાશ થાય તો પણ પોતાનું—આત્મ રક્ષણ કરવું જોઈએ, તેથી પશુનું બલિદાન આપવું તે યોગ્ય છે. ” આ પ્રમાણે કહેવા છતાં પુણ્યાત્મા ધેનાવડ પોતાના ધ્યાનમાથી ચલાયમાન ન થયો, શેઠના ધ્યાનના પ્રભાવથી તે સમુદ્રવાસિની ‘ વિકટાક્ષી ’

દેવીની સર્વ શક્તિઓ નાશ પામી ગઈ અને તે પ્રગટ થઈને બોલી કે —“હ શેઠ ! હું તમારા પર પ્રસન્ન થઈ છું, માટે જે જોઈએ તે માગો ”

“મમોઘા વાસરે વિદ્યુ-દમોઘ નિશિ ગંજિતમ્ ।

નારીવાલપ્ત્તોઽમોઘ-મમોઘ દેવદર્શનમ્ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—દિવસે થતી વિજળી મફળ છે, રાતમાં થએલ ગર્જના સફળ છે, સ્ત્રી અને બાળકનું વચન સફળ થાય છે, અને દેવદર્શન [પણ] સફળ છે

શેઠ જવાબમાં કહ્યું કે —“મને ડોઈ વાતની ચાહના નથી, પણ એટલું જ માગુ છું કે આજથી હવે તમે સર્વથા જીવહિંસા છોડી દો, અમૃતનું લોજન કરનાર દેવોએ પાપના કારણે રૂપ પશુ વધનો નિરર્થક અભિલાષ કરવો ઉચિત નથી”

દેવીએ શેઠની આ માગણીનો સ્વીકાર કર્યો અને શેઠના વહાણ ચાલવા માડ્યા ક્ષણમાત્રમાં જ શેઠના વહાણે સ્ત ભત્તીર્થમાં આવી પહોંચ્યા, સ્ત ભત્તીર્થનાં યાત્રા કરીને ધનાવહ શેઠ અનુકંમે પોતાના નગર ‘તામ્રલિપ્તિ’માં કુચળ ક્ષેત્ર આવી પહોંચ્યા, ત્યાં ઘણું ધન ખર્ચીને ચક્રેશ્વરી દેવીની મૂર્તિ સહિત શ્રીઋષભદેવ ભગવાનનું ગગનચુબી જિનાલય બધાંબુ, તે જિનમંદિરમાં હમેશા પૂજન, અર્ચન કરતો ધનાવહ શેઠ સુખે કરીને કાળ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો

મન્નામનાય —ૐ હ્રીં યમેઽ જલ જલણ કુટ્ઠ યમેઽ સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મન્ત્ર ગણવાથી વહાણમાં રૂણતા બંધે અને કુશલક્ષેત્ર પોતાના સ્થાનકે પાછા આવે

ઉદ્ભૂતમીપણજલોદરમારમુદ્રા

શેઠ્યા દશમુપગતાચ્યુતજીવિતાશા* ।

ત્વત્પાદપદ્મજરજોઽમૃતદિગ્ધદેહા

મર્ત્યા મવન્તિ મરુદ્વજતુલ્યરૂપાઃ ॥ ૪૫ ॥

સમજોડી

જે છે નમ્યા ભય. રોગ જલોદરથી

પામ્યા દશા કુખદ આગ ન દેહ તેથી,

ત્વત્પાદ-પદ્મ જગ અમૃત નીજ દેહે—

ચોગે બને મનુજ કામ સમાન રૂપે—૪૫

શ્લોકાર્થ —જેઓ ઉત્પન્ન થએલા ભય કર જલોદરના રોગના ભારે કરીને વાકા વળી ગયા છે, શોકે જગ લાયક દશાને પ્રાપ્ત થએલા અને જીવવાની આશા જેઓએ છોડી દીધી છે, એવા મનુષ્યો પણ તમાગ ચરણકમળની રજરૂપા અમૃતને પોતાના શરીર પર ચોપડનાથી કામદેવ સરખા અવ્યયવાળા થએલા ભવામાં આવે છે—૪૫

વાર્તા ૨૭ મી શ્લોક ૪૫ માં.

ઉજ્જયિની^૧ નામની નગરીમાં રાજશેખર^૨ નામનો એક રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને વિમળા નામની એક પટ્ટરાણી હતી, તેનો રાજહંસ^૩ નામનો એક પરાક્રમી વિનયી સુશીલ અને બુદ્ધિવાન પુત્ર હતો. દૈવ સંલોભે રાજહંસની માતા વિમળા પુત્રને નાની ઉંમરનો મૂકી સ્વર્ગવાસી થઈ. તેના સ્વર્ગવાસ થયા પછી કુમળા નામની બીજી રાણી હતી તે પટ્ટરાણી તરીકે ગણાવા લાગી.

કુમળાને પણ એક પુત્ર હતો પણ તે રાજહંસ જેવો ગ્રાહક અને બુદ્ધિમાન ન હતો, તેથી આરમાન માતા કુમળાએ એક દિવસ વિચાર કર્યો કે:—“રાજહંસ મહારા પુત્રથી મોટો છે, બુદ્ધિમાન તેમજ લાગ્યશાળી છે, વળી મહારાજાની તેના પ્રત્યે સંપૂર્ણ પ્રીતિ છે, તેથી મહારા પુત્રને રાજ્ય મળવું એ તદ્દન અસંભવિત છે, અને જો મહારા પુત્રને રાજ્ય ન મળે તો મહારી અને પુત્રની બંનેની હુદ્દશા થાય; અટલા માટે કોઈ પણ ઉપાયે રાજહંસનો નાશ કરવો એ વધારે ઠીક છે. પરંતુ જો હું એને એકાએક મારી નાંખીશ તો લોકોમાં ખરાબ યોલાશે અને કદાચ મૂશ્કેલીમાં ઉતરવું પડશે, માટે એમ નહિ કરતાં કોઈ એવી વસ્તુ ખોરાક વગેરેમાં આપવી કે જેથી તે વ્યાધિગ્રસ્ત બને અને તે વ્યાધિને અંતે રીખાઈ રીખાઈને મરી જાય.

એક વખતે રાજશેખર રાજા શત્રુઓને વશ કરવાને અને દિગ્વિજય કરવા માટે પરદેશ ગયો, તે તકનો લાભ લઈ રાણીએ રાજહંસ કુમારને વ્યાધિનું મૂળ કોઈ વિષ લઈને લોજનમાં ખવરાવી દીધું. ધીમે ધીમે રાજહંસના શરીરમાં વ્યાધિઓ ઉત્પન્ન થઈ અને તેમાંએ મુખ્ય વ્યાધિ જલોદરની ઉત્પન્ન થઈ. વ્યાધિના કારણે સંખંધી તપાસ કરતાં તેને માલુમ પડ્યું કે મહારી સાવકી માતાના કપડને લીધે જ મહારે આ વ્યાધિઓ લોગવવી પડે છે; અને જો હું અહીંયાં રહીશ તો જરૂર મરણ પામીશ. કહ્યું છે કે:—

“દુષ્ટા માર્યા શઠં મિત્રં, મૃત્યાશ્ચાન્તરદાયકાઃ ।

સસર્પગૃહવાસશ્ચ, મૃત્યુરેવ ન સંશયઃ ॥ ૧ ॥

શશી દિવસધૂસરો ગલિતયૌવના કામિની

સરો વિગતવારિજં મુખમનક્ષરં સ્વાકૃતે ।

પ્રમુર્ધનપરાયણઃ સતતદુર્ગતઃ સજ્જનો

નૃપાઙ્ગણગતઃ સ્વલો મનસિ સન્ત શલ્યાનિ મે ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્—દુષ્ટ સ્ત્રી, લુચ્ચો ભાઈબંધ, કુટી ગએલા નોકરો અને સર્પવાળા ઘરમાં વાસ આ સઘળા મૃત્યુનું જ કારણ થાય છે. એમાં કંઈ સંશય નથી.

૧ ક મા નગરીનું નામ ‘કૌશાળી’ છે. ૨ ક માં રાજનું નામ જયશેખર છે, જ્યારે ૩ માં ‘નૃપશેખર’ છે. ૩ ક મા પુત્રનું નામ ‘વિજયસિંહ’ છે.

દિવસે મેલો ચંદ્રમા, યૌવનગદિત આ, પાણી વિનાતુ મરેવર, અનક્ષ—ખોલતા જ ન આવડે તેણુ મુખ, ધન મચ્છમા તત્પર ગેઠ, નિરતર કગાલ સજ્જન, અને રાજને આગણે જતો ખલ આ માત મારા મનમા શલ્ય મગ્ધા છે

જ્યારે માતાની અવકૃપા થઈ તો પછી અહીં રહેવું તે પણ વ્યાજબી નથી, એમ વિચારીને કોઈને પણ કહ્યા વિના એકાએક ઉજ્જયિનીથી ચાલી નીકળી રાજહંમે હસ્તિનાપુર આવી પહોંચ્યો ત્યાં પહોંચી એક મહોત્સવામા માફ મ્થળ થોધી શાંતિથી રહેવા લાગ્યો

રાજહંમે કુમાર જે સમયે હસ્તિનાપુરમા રહેતો હતો, તે સમયે ત્યાં માનગિરિ નામનો ગજ રાજ્ય કરતો હતો તેને કલાવતી નામની એક મુશીલ, ડાહી અને વિચક્ષણ પુત્રી હતી તે પુત્રીએ જૈન સાધ્વી પાસે એક દિવસ સાલજ્યુ કે—

“ધીતીર્થેશસ્ય પૂજા ગુરુચરણયુગારાધન જીવરક્ષા
સત્પાત્રે દાનવૃત્તિવિપયવિરમણ સદ્વિવેકસ્તપશ્ચ ।
ધીમત્સદ્વસ્ય પૂજા જિનપતિવચસાં લેખન પુસ્તકેષુ
સોપાનધેનિરેપા ભવતુ તનુમૃતા સિદ્ધિસૌઘાધિરોદ્ધે ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—તીર્થંકરોની પૂજા, ગુરુના ચરણકમળની મેવા, જીવરક્ષા, સત્પાત્રે દાન, વિવેચથી વિગ્મણ, વિવેક, તપ, શ્રીમધની મેવા, પરમાત્માનાં વાણીતુ પુસ્તકોમા લેખન, આ મધળા મિદ્ધિર્ષી મહેલમા ચડવા માટે પ્રાણીઓને પગથીઆ જેવા થાઓ

આ પ્રમાણે સાલજીને તેણીએ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને નિરતર બક્તામર સ્તોત્રનો શુદ્ધ ઉચ્ચારપૂર્વક લખ કરવા લાગી અનુક્રમે તેણી પોતાના કલાગુરુ પામેથી ચોસકે કલાઓનો અભ્યાસ કરી તેમા પ્રવીણ થઈ એક દિવસે કલાવતી પોતાના પિતાની માથે રાજમલામા બેઠી હતી તેવામા હમતા હમતા રાજાએ કલાવતીને પૂછ્યું કે—
“હે પુત્રી ! કહે તો ખરી કે તારૂં મુખ અમારા હાથમા છે કે કર્મના હાથમા ? જે મત્ત હોય તે કહે ।”

જવાબમા કલાવતીએ કહ્યું કે—“પિતાજી ! મનુષ્ય તો ફક્ત મિથ્યાભિમાન રાખીને આ હું કરું છું, હું ખાઈ તે કરી શકું છું, એમ ફોગટનો જકવાદ કર્યા કરે છે, ખાદી જે કાઈ થાય છે તે કર્મથી જ”

આ પ્રમાણેના કલાવતીનો જવાબ માલજી ગજ એન્દ્રમ ગુન્ને થઈ ગયો અને બોલ્યો કે—“હે દુર્મતિવાળી પુત્રી ! તું કેવી રીતે જીવે છે ?” તેણીએ જવાબ આપ્યો કે—“મારા કર્મથી” કહ્યું છે કે—

“નમસ્વામો દેવાન્ નનુ દત્તવિષેસ્તેઽપિ ઘશગા
વિધિર્વન્ય સોઽપિ પ્રતિનિયતર્મકફલ્દ ।

फलं कर्मायत्तं यदि किममरैः ? किं च विधिना ?

नमस्तत् कर्मैभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥ १ ॥ ”

(નીતિશતકે શ્લોક ૧૧)

અર્થાત્:—દેવોને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ, પરંતુ તે દેવો પણ વિધિને વશ છે. વિધિ વંધ છે, પરંતુ તે પણ આપણે કરેલા કર્મના જ ફળને આપનાર છે, સારાં માઠાં ફળ કર્માયત્ત-કર્મને આધિન છે તો દેવોવડે કરીને શું ? બ્રહ્માવડે પણ શું ? અર્થાત્ તે બંને નકામા છે. જેનાથી બ્રહ્મા પણ બળવાન નથી તે કર્મને જ નમસ્કાર થાઓ.

“दैवेनासृजता स्वयं जगति यद् यस्य प्रमाणीकृतं

तत् तस्योपनयेन्मનાगपि महान् नैवाश्रयः कारणम् ।

सर्वाशापरिपूरके जलधरे वर्षत्यपि प्रत्यहं

सूक्ष्मा एव पतन्ति चातકमुखे द्वित्राः पयोविन्दवः ॥ ૨ ॥ ”

અર્થાત્:—સારી રીતે ઉત્પન્ન કરનાર ભાગ્યે જેના માટે જે વસ્તુ જગતમાં ચોક્કસ નિર્માણ કરી તેને માટે તે વસ્તુ થોડી હોય તો પણ મહાન જ બને છે, તેમાં આશ્રય કારણ નથી. કેમ ?—સંપૂર્ણ ઇચ્છાને પૂર્ણ કરનાર વરસાદ હુમેશાં વરસતો હોય છતાં પણ નાનાં બે ત્રણ જળનાં ટીપાં ચાતકના મુખમાં પડે છે તે તેની સંપૂર્ણ શાન્તિને માટે બસ છે.

આ પ્રમાણે કહેવાથી રાજા ક્રોધથી રાતો-પીળો થઈ ગયો અને બધુંએ કર્મથી જ થાય છે તે દલીલ અસત્ય કરાવવાને માટે પોતાના દુષ્ટ સુભટોને તેને આજ્ઞા કરી કે:—
“આખા નગરમાં જે ગરીબમાં ગરીબ માણસ હોય અને જે વ્યાધિથી વધારે પીડાતો હોય તેને અહીંઆં પકડી લાવો.”

રાજાનો હુકમ સાંભળીને જેના હાથ તથા પગ નાના દોરડી જેવા થઈ ગએલા છે, કાન મેલથી ભરાઈ ગએલા છે, તાવથી જે પીડાય છે, દુઃખ અને દારિદ્ર્યના એકમાત્ર નમૂનારૂપ એવા રાજહંસકુમારને પકડીને તે સુભટો રાજસભામાં લાવ્યા. રાજાએ બધા અલંકારો ઉતારાવી લઈને તથા ઠેકાણે ઠેકાણે ફાટી ગએલાં છે એવાં મલિન વસ્ત્રો રાજપુત્રીને પહેરાવીને રાજહંસકુમાર સાથે પરણાવી દીધી. આવું અનિષ્ટ કાર્ય થતું જોઈને મન્ત્રિ સામંત વગેરેએ રાજાને કહ્યું કે:—“હિ સ્વામિન્ ! કાર્ય કરતાં પહેલાં બહુ જ વિચારીને કાર્ય કરવું જોઈએ કે જે કર્યા પછી પાછળ પસ્તાવો કરવો ન પડે.”

રાજાએ કોઈનું પણ નહિ માનતાં કુંવરીને કહ્યું કે:—“હિ સત્યકર્મવાદિનિ ! સાંભળ. તું કહે છે કે બધું કર્મથી જ થાય છે તો થોડું ભાતું માર્ગમાં ખાવા સારું લઈને મારી નગરીનો ત્યાગ કર.”

આ પ્રમાણે સાંભળીને કુંવરી બોલી કે:—

“સમીહિત જન્મ લભાદે વય
પ્રભો ! ન દોષસ્તવ કર્મણો મમ ।
દિવાડપ્યુલ્કો યદિ નાવલોકતે
તદાડપરાધ કથમશુમાલિન ? ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—અમે અમારી ઇષ્ટ વસ્તુને પ્રાપ્ત ન કરીએ તેમા હે પ્રભુ ! તમારો દોષ નથી પણ મારા ડભોનો દોષ છે દિવસે પણ ધ્રુવડ બે ન દેએ તો તેમા શું સૂર્યનો અપરાધ છે ? નહિ જ

આ પ્રમાણે બોલી પોતાના સ્વામીનો હાથ પકડી, આસુ ભરી આપે નગરજનોના દેખતા કલાવતી ત્યાથી ચાલી નીડળી માર્ગમા રાત્રિ પડી, તે વખતે કળિકાળ સમાન હેમન્તઋતુ ચાલતી હતી કહ્યું છે કે —

“નિદગ્ધા કમલાકરા સુમનસો મમ્લુ કલાવાનપિ
પ્રીત્યૈ નો કિલ કૃષ્ણવર્ત્મસુ જન પ્રાયેણ વદ્ધાદર ।
જાડયેનોસ્લસિત જગત્ સુમદિતે મિત્રેડપિ યમ્મન્દતા
તન્નૂન કલિરેપ દુસહત શીતર્તુના સ્પર્ધતે ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—કમળના સમૂહો ઠંડીથી જળી ગયા, ખીલેલા પુષ્પો ઢરમાઈ ગયા, કલાવાન પુરુષ આદ્યવાળો છે તો પણ પોતાના કામથી ધ્રુમસવાળા માર્ગમા પ્રસન્ન કરી શકતો નથી તેમ આખું જગત્ ઠંડીથી શીથિલ થઈ ગયું, વળી માનનીય મિત્રના કામમા પણ મદપણુ આવી ગયું, ખરેખર આ ઠંડી ઋતુની સાથે અમહા કલિયુગ હરીફાઈ કરી રહ્યો છે

ત્યા ઐઠ ગાંડની નીચે કલાવતીએ આદે બાળુ ખરી પડેલા પાદડાઓની પથારી કરીને તેના ઉપર રાજહસકુમારને સૂઈ રહેવા માટે વિનંતિ કરતા કુમારે કહ્યું કે —“હો પ્રિય ! બહુ જ અનિદ્ર થયું, તું મને અડકીશ નહિ કારણ કે સરખેસરખાનો વિવાહ થવો શુભ છે અને જગતમા તે જ વ્યાજબી ગણાય” કહ્યું છે કે —

“શૂરાશ્ચ કૃતવિદ્યાશ્ચ, યાશ્ચ રૂપધના સ્ત્રિય ।
યદ્ર યદ્ર ગમિપ્યન્તિ, તત્ર તત્ર કૃતાલયા ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—શૂરવીરો, વિદ્વાનો, રૂપવાળી સ્ત્રીઓ, ન્યા ન્યા જશે ત્યાં ત્યાં તે પોતાનું ન્યાન કરી લેશે

કલાવતી બોલી કે —“પ્રાણનાથ ! આવું શા માટે બોલો છો ? આપ કુલવાન સ્ત્રીની ફરજો નથી બાળતા ?”

“ગતચિમ્ત રોગયુત નિર્વીર્ય માગ્યવર્જિત સ્વપતિમ્ ।
દૈવતવત્ સેવન્તે, ફુલસ્રિપસ્તા ન દોષા સ્યુ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—નિર્ધન, રોગી, અશક્ત અને હિનભાગ્ય એવા પોતાના પતિને દેવની જેમ જે મેવે છે, તે કુલવાન સ્ત્રીઓ છે બીજી નહિ,

“ દિનાનાં ચ નિશાનાં ચ, યથા જ્યોતિર્વિભૂષણમ્ ।

સતીનાં ચ યતીનાં ચ, તથા શીલં વિભૂષણમ્ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્:—દિવસ અને રાત્રિનું જેમ સૂર્ય, ચંદ્રનો પ્રકાશ ભૂષણ છે, તેમ સતી સ્ત્રી અને યતિનું શીળ આભૂષણ છે.

આ પ્રમાણે કહેવાથી આ કોઈ કુલીન પુરુષ છે તેમ જાણીને કદાવતીને સંતોષ થયો. સવારમાં બંને જણાએ આગળ ચાલવું શરૂ કર્યું, બપોરના સમયે એક ઝાડ નીચે પાંદડાંનું આસન કરીને, તે આસન પર તે પતિવ્રતા કદાવતી પવિત્ર થઈને પોતાના સ્વામીનાથના શેગોના નાશને માટે ભક્તીમયસ્તોત્રનો પાઠ કરવા લાગી. સ્તોત્રના પીસ્તાલીસમા શ્લોકનું સ્મરણ કરતી વખતે તેણીએ પોતાના સ્વામીની નાભિમાંથી સર્પનું મુખ નીકળેલું જોયું. નજીકમાં રહેલા રાક્ષસમાંથી પણ બીજા સર્પનું મુખ જોયું. બંને સર્પો ચક્રેશ્વરી દેવીના અધિષ્ઠિતપણાથી સામસામી એકબીજાના સર્પ બોલવા લાગ્યા.

રાક્ષસાણો સર્પ બોલ્યો:—“હે દુરાચારી ! સત્પુરુષના રૂપનો વિનાશ કરનાર, જે કોઈક બહુ જ ખાટી એવી છાશમાં નાખેલી રાઈ આ સત્પુરુષને આપે તો તું આ સ્થાન છોડીને ચાલ્યો જઈશ.”

ત્યારપછી પેટ ઉપર રહેલો સર્પ બોલવા લાગ્યો—“રે તું એકઠું ધન કરનાર કૃપણ જેવો છે, જે તારા દરમાં કોઈ ગરમ કરેલું તેલ નાંખે તો તારા આગ્રયે રહેલું નિધાન તે મેળવી શકે અને તું મરણ પામે.” આટલું કહીને બંને પોતપોતાને સ્થાને ગયા.

કદાવતીએ આ બધું નજરે જોયું અને સાંભળ્યું, સ્તોત્રના પ્રભાવથી પ્રત્યક્ષ થઈને આ બધું ચક્રેશ્વરી દેવીએ કર્યું હોય એમ જાણીને, તેણીએ ત્યાં રહેલા ગોકુલમાંથી છાશ લાવીને છાશ અને રાઈ પાઈને પોતાના પતિની વ્યાધિને ઉપશમાવી દીધી. પછીથી રાજહંસ કુમાર પોતાના મૂલરૂપને પામ્યો અને રાક્ષસમાં તેલ રેડીને ધન લઈ લીધું. પછી કદાવતીએ ચક્રેશ્વરીનો પ્રભાવ અને સર્પ સંબંધી બધી વાત કહી. પછી રાજહંસકુમારે પોતાના માતૃપિતાના નામ વગેરે કહ્યાં.

રાજશેખર રાજ દિગ્વિજય માટે ગએલો તે કાર્ય સિદ્ધ કરી પોતાની રાજધાનીમાં પાછો ફર્યો. નગરમાં આવી પોતાના ન્યેષ્ઠ પુત્રની દુર્દશાની બખર સાંભળી તે અત્યંત દુઃખી થયો અને પુત્રની શોધ કરવા માટે રાજ્યકામમાં કુશળ અને સ્વામિભક્ત માણસોને મોકલ્યા. તે લોકો શોધતા શોધતા ન્યાં રાજકુમાર તથા કદાવતી રહેલાં છે ત્યાં આવી પહોંચ્યા. રાજ્યકારભારીઓએ રાજકુમારને પુત્રવિયોગથી રાજને થતા દુઃખ અને ચિંતા કહી સંભળાવ્યાં. પોતાના લીધે પિતા દુઃખી થાય છે, તે સાંભળી તેને પણ દુઃખ થયું અને તે જ વખતે ત્યાંથી પત્ની સાથે ચાલી નીકળ્યો; અને થોડા વખતમાં જ પિતા પાસે આવી પહોંચ્યો.

ગજગેખર રાત્ર પોતાના પુત્રને પત્ની તથા ધન સાથે આવતો દેખીને ખૂબ હર્ષિત થયો અને પુત્રને જોતાની માટે જ લેટી પડ્યો, રાજહસકુમારને દુખી કરનાર પોતાના પટ્ટગણી કંમલા જ છે, તેમ જાણી તેણીને કાઢી મૂકી અને રાજહસ કુમારને પોતાની રાજગાદી મોપી

હસ્તિનાપુરના ગણ માનગિરિને ખબર પડી કે રાજહસ આગેવ્ય મેળવી મહાગળ વયો છે અને મ્હારી પુત્રી કલાવતી મહાગણી થઈ છે, આ પ્રમાણે ખબર મળવાથી એને નિશ્ચય થયો કે મનુષ્ય પ્રયત્ન કર્મની અનુકૂળતા વિના મદ્દન થતો નથી, જે કાઈ બને છે તે શુભાશુભ કર્મની અનુકૂળતાથી જ બને છે આ પ્રમાણે મમજીને પોતાની પુત્રી કલાવતીને જોલાવી, પોતાના અપરાધ માટે તેણીને ખમાવી રાજહસ રાત્ર જૈનધર્મની આરાધના કરી પોતાની મનુષ્ય છદ્ગી સફલ કરવા લાગ્યો

મ ત્રાન્નાય — ॐ હ્રીં હ્રીં દિલિ દિલિ ચુલુ ચુલુ સ્વાહા ॥

આ મન્ત્રાદ્ય જપવાથી નવ ગંગના કષ્ટ દૂર થાય છે

આપાદરુષ્ટપુસ્ત્યક્ષલવેષિતાઙ્ગાઃ

ગાઢ વૃહન્નિગડકોટિનિવૃણ્ણઃ ।

ત્વન્નામમત્રમનિશ મનુજા. સ્મરન્તઃ

સઘઃ સ્વય વિગતન્ધમયા ભવન્તિ ॥ ૪૬ ॥

મમશ્લોકી

બેડી જડી પગથી છે ગળા મુધીની,
તેનો ઝીણી અણીથી જાગ ઘસાય લેની,
એવા અહોનિશ જપે તુજ નામ મત્ર,
તો તે જનો તુરંત થાય રહિત બવ—૪૬

શ્લોકાર્થ — જેઓના શરીર પગથી મન્ત્રક મુધી મોટી સાકળોથી બાધેલા હોય અને જેઓની જ ઘાઓ બેડીના અગ્રભાગથી અત્યંત ધમાતી હોય, એવા મનુષ્યો પત્ત હે મ્વામી ! નિરંતર તમાગ નામરૂપ મન્ત્રતુ અમરત્વ કરવાથી તત્કાળ પોતાની મેળે જ બધનના ભય રહિત વર્ષ જાય છે — ૪૬

વાર્તા ૨૮ મી શ્લોક ૪૬ એ

શ્રી 'અન્યમેક' દુર્ગની ફરતા ઘણા ગામડાઓ રણપાલ^૧ નામના એક દાનેશ્વરી અને વિનયવાન ગજપુત્રના તાળામા હતા, તે કોઈ જૈન માધુના મહાવામથી પોતે લકડખલાવી હોવાથી નિરંતર લક્ષ્મીભરગનવ તથા પચપચેષ્ટિ મન્ત્રનો પાઠ કરતો હતો

લક્ષ્મીમરસ્તવના પ્રભાવથી અને શ્રીયુગાદિજિનની ભક્તિથી તે મુસલમાનોથી જીતી શકાતો ન હતો, એક વખત છલથી અજમેરના અમીરે તેને તેના પુત્ર સહિત બાંધી લીધો. કલિયુગનું માહાત્મ્ય જ એવું છે. કહ્યું છે કે:—

“સીદન્તિ સન્તો વિલસન્ત્યસન્તઃ પુત્રા મ્રિયન્તે જનકશ્ચિરાયુઃ ।
પરેપુ મૈત્રી સ્વજનેષુ રોપઃ પશ્યન્તુ લોકાઃ કલિચેલિતાનિ ॥ ૧ ॥
સદ્ગુચન્તિ કલૌ તુચ્છાઃ પ્રવર્ધન્તે મહાધિયઃ ।
ગ્રીષ્મે સરાંસિ શુષ્યન્તિ, કામં વાર્ધિસ્તુ વર્ધતે ॥ ૨ ॥

અર્થાત્:—સત્પુરુષો દુઃખી થાય છે અને અસત્પુરુષો આનંદ કરે છે. પુત્રો મરી જાય છે, ન્યારે પિતા લાંબો કાળ જીવે છે. અન્ય સાથે મૈત્રિ થાય છે, ત્યારે સ્વજનોમાં વૈર થાય છે. આ સઘળા કલિયુગના ત્રાટકનો લોકોએ વિચાર કરવો જોઈએ.”

કલિયુગમાં તુચ્છ પુરુષો સંકોચ પામે છે, અને મહાન્ બુદ્ધિવાળા વધે છે. જેમ શ્રીભરતુમાં સરોવર સૂકાય છે અને સમુદ્ર વધે છે.

રણુપાલને તથા તેના પુત્રને બાંધી તે વખતે દિલ્હીના પાયતખત પર રાજ્યકર્તા મુલતાન જલ્લાલુદ્દીન ખીલજી પાસે લઈ જવામાં આવ્યા. રણુપાલને તેના પુત્ર સાથે બુના દિલ્હીમાં આવેલા કેદખાનામાં આખા શરીરે લોખંડની બેડીઓ જકડી પૂરી દેવામાં આવ્યો.

ત્યાં રહ્યા રહ્યા રણુપાલે પવિત્ર મનથી લક્ષ્મીમરસ્તોત્રના છેંતાલીસમા શ્લોકનું નિરંતર સ્મરણ કરવાનું શરૂ કર્યું. સ્મરણ કરતાં કરતાં ન્યારે તે શ્લોકનું દશહજાર વખત સ્મરણ થઈ રહ્યું તે વખતે રાત્રિના સમયે પગનાં તુપૂરના ઝણકાર કરતી, કમરે મણિમય કટિમેખલાને ધારણ કરેલી, સાક્ષાત્ કામદેવ જેવા સ્વરૂપવાળી, ગળામાં મોટાં અને નિર્મલ મોતીઓના હારને ધારણ કરવાવાળી, કમલના જેવી કોમળ હાથની આંગળીઓ પર રત્નમય મુદ્રિકાઓને ધારણ કરવાવાળી, ભમરાઓનો સમૂહ બાણે એકઠો થયો હોય નહિ એવી સ્થામ અને નાગના જેવી લાંબી વેણીવાળી તથા શરીરે સોળે શૃંગાર સજેલી એવી સુંદર યુવતી-આવીને બોલી કે:—“હિ વત્સ ! જલદી જિલો થા અને તારા નગરે જા.”

રણુપાલ બોલ્યો કે:—“માતા ! તમે કોણ છો ? દેવી છો, માનુષી છો કે કોઈ વિદ્યાધરી છો ?”

તેણીએ કહ્યું કે:—“ગરૂડના વાહનવાળી, શ્રીયુગાદિ જિનેશ્વરની ભક્ત તથા લક્ષ્મીમરસ્તોત્રનું સ્મરણ કરવા વાળાઓનું રક્ષણ કરવાવાળી દેવી ચક્રેશ્વરી છે, તે મારી સ્વામિની ચક્રેશ્વરીની આજ્ઞાથી અને પ્રેરણાથી તેણીની ઠાસી એવી હું તને કેદખાનામાંથી છોડાવવા આવી છું.”

રણુપાલે જવાબ આપ્યો કે:—“દેવી ! તમે જ મારે મન તો ચક્રેશ્વરી છો, પરંતુ હાથ અને પગમાંની બેડીઓથી જકડાએલો એવો હું શી રીતે ઉડી શકું ?”

દેવી બોલી — “હાથ અને પગનો સ્પર્શ કર તે બધન વગરના બેઈ, પોતાના પુત્રને પણ તે જ રીતે બધન વગરનો બેઈ, બને બિલા થયા અને કેદખાનાના દરવાજા ઉઘાડવા જતા દેવીએ નિષેધ કર્યો, કારણ કે તે ઉઘાડવાના અવાજથી પહેરેગીરો બગી જાય પછીથી દેવીએ ખતાવેલા પગથીઆઓના રસ્તે કોટ ઉપર ચઢીને નીચે બિછાવેલી કોમળ શય્યા પર કુદકો ભારી નીચે આવ્યા પછી પોતાના ગામ પ્રત્યે ચાલવા લાગ્યા અનુક્રમે પોતાના પુત્ર સાથે ગણપાલ ક્ષેમદરાળ પોતાના સ્થાને આવી પહોંચ્યો પછી પોતાનું વતન છોડીને ‘ચિત્રકૂટ’ દુર્ગ પર સુરક્ષિત રીતે કુટુંબ સહિત તે રહેવા લાગ્યો અને સુખે કરીને કાળ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો

મન્ત્રાભ્યાસ — ઝઞ્ઞ ઋષભાય નમઃ । આ મન્ત્રનો એક લાખ બપ કરવાથી બદ્ધિખાનેથી માણસ મુક્ત થાય છે

મત્તદ્વિપેન્દ્ર-મૃગરાજ-દવાનલા-હિ

સદ્ગ્રામવારિધિમહોદસચન્ધનોત્થમ્ ॥

તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ ભય ભિયેન

યસ્યાવક સ્તવમિમ મત્તિમાનધીતે ॥ ૪૭ ॥

સમશ્લોકી

જે મત્ત હસ્તિ અહિં સિંહ દવાનલાગ્નિ,

સગ્રામ સાગર જલોદર બધનોથી,

પેના થએલ ભય તે ઝટ નાશ પામે,

તહાં કરે સ્તવન આ મતિમાન પાઠે — ૮૭

શ્લોકાર્થ — જે બુદ્ધિમાન મનુષ્ય તમારા આ સ્તોત્રનો નિઃતર પાઠ કરે છે, તેના મહોન્મત્ત હાથી, સિંહ, દવાનળ, સર્પ, યુદ્ધ, સમુદ્ર, જલોદર અને સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થએલા ભયો પણ તુરત જ નાશ પામે છે — ૪૭

સ્તોત્રસ્રજ તવ જિનેન્દ્ર ગુણનિમદ્વા

મસ્ત્યા મયા રુચિરર્ણવિચિત્રપુષ્પામ્ ।

ધત્તે જનો ય હ્રદ કઠ્ઠગતામજસ

ત માનતુદ્ગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મી ॥ ૪૮ ॥

સમશ્લોકી

આ સ્તોત્ર માળ તુજના ગુણથી ગુચી જે,

બક્તિ થકી નિમિત્ત નપૂરૂંપી જ પુષ્પે,

તેને નિનેદા જન જે નિત્ય કરે નામે,

તે માનતુદ્ગ અગા શુભ વક્ષી પામે — ૪૮

શ્લોકાર્થ:—હે જિનેશ્વર ! લક્ષિતી પૂર્વોક્ત જ્ઞાનાદિ ગુણો વડે રચાયેલી તથા મનોહર અક્ષરો રૂપી વિચિત્ર પુષ્પવાળી તમારી સ્તોત્રમાળાને આ જગતમાં જે મનુષ્ય નિરંતર કંઠમાં ધારણ કરે છે એટલે મુખપાઠ કરે છે, તે માન વડે ઉન્નતિવાળા પુરુષને તેના ગુણથી વશ થએલી [એવી] લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે.—૪૮

અથવા—‘મક્ત્યા’ રચના વડે ‘ગુણૈઃ’ સૂત્રના તંતુએ કરીને ‘નિવદ્ધાં’ ગુંથેલી, ‘મયા’ મા-માન એટલે પ્રમાણ વડે યુક્ત અને મનોહર પાંચ વર્ણના પુષ્પોવાળી તમારા સ્તોત્રરૂપી માળા.

અથવા—‘મયા’ પદ્માએ-લક્ષ્મીએ ‘મક્ત્યા’ અનુરાગ વડે ‘જિનેન્દ્રગુણૈઃ’ જિન એટલે વિષ્ણુ, તે રૂપ ઈંદ્ર એટલે પતિ તેના પ્રભુત્વાદિક ગુણો કરીને ‘નિવદ્ધાં’ સ્થાપન કરેલી વિચિત્ર પુષ્પોની માળાને જે ધારણ કરે છે તે ‘માનતુજ્ઞ’ સાક્ષિમાની પુરુષોત્તમને ‘અવશા’ અ-દૃષ્ટ, તેની વશા—શ્રી પ્રાપ્ત થાય છે.

અથવા—જિન એટલે વિષ્ણુ અને ઇન્દ્ર એટલે સુરેન્દ્ર, તેમના શૌર્ય અને ઐશ્વર્યાદિક ગુણો વડે યુક્ત એવો જે પરાક્રમી પુરુષ ઉક્ત વિશેષણવાળી પુષ્પમાળાને કંઠમાં ધારણ કરે છે તે માનતુજ્ઞ એટલે સાહકારી પુરુષને સમગ્ર ભુવનની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે.

અથવા—જે કોઈ પણ પુરુષ પુષ્પમાળાને ધારણ કરે છે તે લક્ષ્મીવાળો થાય છે. તથા જે ‘મયા’ લક્ષ્મી વડે યુક્ત પુરુષ ‘મક્ત્યા’ ઘણા પ્રકારની રતિકીડાની રચનાએ કરીને માધુર્યાદિક ગુણો વડે ‘નિવદ્ધાં’ ગાંધેલી એટલે પોતાને વશ કરેલી ‘રૂચિરવર્ણવિચિત્રપુષ્પાં’ મનોહર વર્ણ-શરીરની કાંતિ, વિચિત્ર-વિશેષ પ્રકારનું તિલક અને પુષ્પ-માલ્યાભરણ વડે ભૂષિત એવી પુષ્પમાળાના જેવી સ્ત્રીને કંઠમાં ધારણ કરે છે એટલે આલિંગન કરે છે તે ‘માનતુજ્ઞ’ પુરુષનાં ગણનામાં અગ્રેસર પુરુષને પરાધીન એવી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. એટલે કે પુષ્પમાળા ધારણ કરવાથી અને ઉત્તમ સ્ત્રીના સેવનથી દરિદ્રી પુરુષ પણ લક્ષ્મીવાન થાય છે.

અથવા:—જે પુરુષ સ્વયંવરમાં તેના ગુણોથી રંજન થએલી કુમારીએ સ્થાપન કરેલી, ‘મક્ત્યા:’ રચના વડે ‘મયા’ શોભા વડે અને ‘ગુણૈઃ’ સુવર્ણના દોરા વડે ગુંથેલી મનોહર વિવિધ રંગના પુષ્પોની માળાને-વરમાળાને કંઠમાં ધારણ કરે છે, તે ‘માનતુજ્ઞ’ શરીરના પ્રમાણને પામેલા તથા સર્વ શુભ લક્ષણવાળા પુરુષને લક્ષ્મી જેવી રૂપવતી કન્યા ‘અવશા’ પરાધીન એટલે કામને આધીન થઈ દૂરથી પણ તેની પાસે પ્રાપ્ત થાય છે.

સ્તોત્રના અંતે લક્ષ્મી શબ્દ મૂક્યો છે તે માંગલિક અર્થને દર્શાવનારો છે. તેથી આ સ્તોત્ર લાળુનાર, સાંભળનાર અને વ્યાખ્યાન કરનાર પુરુષોને નિરંતર કલ્યાણ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે.—૪૮

શરૂઆતના ૧ થી ૨૨ કાવ્ય સુધીની વિધિ આ પ્રમાણે બાણવી:—

એકાંત સ્થાનમાં જમીન ઉપર નહિ પડેલું એવું ગાયનું છાણ લાવીને, તેમાં કુંકુમ

મેળવીને, પવિત્ર જલથી [લીંપીને] ભૂમિશુદ્ધિ કરવી, પછી દેહશુદ્ધિ કરીને, પીળા વસ્ત્ર પહેરીને, ઉત્તર દિશાએ સિંહાસન ઉપર ચક્રેશ્વરીની મૂર્તિની સ્થાપના કરીને, તેની આગળ પચામૃતથી ભરેલો માટીનો, ચાદીનો, અથવા સપ્તધાતુનો ઘડો સ્થાપન કરીને, તે ઘડા ઉપર શ્રીફલ મૂકીને, ચાર લોગપાલોની સ્થાપના કરીને, પછી ઘીનો દીપો કરી, નવરંગી અથવા દશાંગ ધૂપ ઉઘેવી, પછી સ્થાપનાની આગળ અક્ષતથી સુદૃઢ સ્વસ્તિક કરીને, તે સ્વસ્તિકના ઉપર સોપારી મૂકીને, પછી પચામૃતના ઘડાની અદરૂપાના પુ મૂકીને ૧૦૮ એકસો આઠ પંચવર્ણી પુષ્પની માલા કરીને, ઘડાના કાઠલા પર સ્થાપન કરીને—ઘડાને પહેરાવીને—પછી પચામૃતથી ચક્રેશ્વરીનું પ્રક્ષાલન કરીને, અષ્ટગધ ભેગા કરીને ચક્રેશ્વરી દેવીની અષ્ટગધથી પૂજા કરીને, પછી અષ્ટપ્રકારના પૂજા કરી, લોગપાલની પૂજા બલિ, બાકળા નૈવેદ્ય, ફલ, ફૂલ વગેરેથી કરીને, પુષ્પાર્ક યોગે ઘડાવેલી આખાના લાડકાની પાટલી અથવા ચાદીના પતરા પર અષ્ટગધથી ચત્ર લખીને, ચત્રની સ્થાપના કરીને, તે ચત્રની પણ ફલ, નૈવેદ્ય, પુષ્પથી પૂજા કરીને, આરતી કરવી પછી પોતે અષ્ટગધથી કપાળમા તિલક કરીને, પીળા આમન ઉપર ઉત્તર દિશા તરફ મુખ રાખી બેસીને, પીળી નવકારવાળીથી કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્ર [ત્રણે]ના જુદા જુદા ૧૨૦૦૦ જાપ કરવા અને તે પ્રમાણે જાપ કરવાથી તે તે મન્ત્ર સિદ્ધ થાય છે મન્ત્ર સિદ્ધ થયા પછી આગળ પચાગ વિધિમા તે તે કાવ્યમા ખતાવેલી સખ્યા પ્રમાણે નિરંતર જાપ કરવા

ભક્તામર સ્તોત્રનો સર્વોત્તમ વિધિ આ પ્રમાણે બજાવો—

મન્ત્રારમસ્ય ચેત્રસ્ય વહુતુલસ્ય દાયકા ।
 વૈશાણે રત્નલાભાય જ્યેષ્ઠે ચ મરણ ધ્રુવ ॥ ૧ ॥
 આપાદા ફલદશ્ચેવ પૂર્ણાર્થો શ્રાવણો ભવેત્ ।
 માદ્રપદ સુખસાતિ પુત્રાય ધનમાગ્ધિને ॥ ૨ ॥
 કાર્તિકે સ્વર્ણલાભાય માર્ગશીર્ષો મહોદયે ।
 પૌષે ધનસમૃદ્ધિશ્ચ માષે મેઘાવિપર્જન ॥ ૩ ॥
 ધાન્ય ફાલ્ગુને ચૈવ માસાના ફથિત ફલ ।
 સુલાર્થસ્ય (મન્ત્ર) દાતવ્ય દાતવ્ય યત્તતો યુષ્ઠે ॥ ૪ ॥
 સ્થાનદા વરદા મન્ત્રા ધ્યાન સ્થાનાત્ ફલપ્રદ ।
 ધ્યાનસ્થાન ત્રિનિર્મુક્તા સુધાપ્યાઽપિ વૈરિણ ॥ ૫ ॥
 નાનાહુતશ્ચ મન્ત્રસ્ય નૈવભુક્તિ ફલપ્રદા ।
 તસ્માત્ ધ્યાન સમાહૃત્ય જપ દોમો નિરંતર ॥ ૬ ॥
 શુરો શુક્રો ચ વિપ્રાણા કુઞ્જાફૌ દ્યુત્રિયે પુન ।
 યુધો દિ શુદ્રવર્ણેભ્ય ચૈદ્ય ચદ્ર સ્મૃતૈ યુષ્ઠે ॥ ૭ ॥
 મ્લેચ્છેશો શનિરાહુશ્ચ (ચ ?) પ્રાણો દિમવલ્ પુન ।
 રાક્ષા દિ સૂર્યચરેણ હસ્ત પુષ્ય સમાધિતૌ ॥ ૮ ॥

તપસ્વિનાં ચંદ્રવારેણ રોહિણિ મૃગશિરસ્તથા ।
 સુવર્ણકારેષુ ભૌમોહિ અશ્વિની ચ સમન્વિતા ॥ ૯ ॥
 બુધેન વ્રહ્મવર્ણેષુ અનુરાધા સહપ્રભો ।
 ગુરુ વર્ણિક જાત્યેવ પુણ્યસા ક્ષણ સંયુતઃ ॥ ૧૦ ॥
 વંશેષુ વય સ જ્ઞેયો રેવત્યા સહ સિદ્ધિદઃ ।
 સૂર્યેણ દીનદાસાદીન્ રોહિણ્યા યુક્તમેવહિ ॥ ૧૧ ॥
 પતેષુ યોગયુક્તેષુ શુભઃ સર્વાર્થસાધિકઃ ।
 ભક્તામરેતિ સ્તોત્રસ્ય સિદ્ધિ દેયં ચ સાધકઃ ॥ ૧૨ ॥

પુનઃ શુભકાર્યે પૂર્ણાતિથિઃ, મુક્તિગમનં જયાતિથિઃ, વશ્યં નંદાતિથિઃ, લક્ષ્મીબુદ્ધિઃ
 મદ્રાતિથિઃ, આકર્ષણઃ ગારુડઃ રિક્તાતિથિઃ ।

ઉચ્ચાટનં મારણં દિશિઉત્તર, વશ્યાર્થે સ્તંભને પૂર્વ, આકર્ષણે દક્ષિણ, મારણે ઇશાન,
 વિદ્વેષે આગ્નેયી કૂળિ, ઉચ્ચાટને વાયુ કૂળિ, શાંતિકે પશ્ચિમદિશિ, પૌષ્ટિકે નૈઋત કૂળિ ।

અથ પ્રહરઃ । પૂર્વાન્હે વશ્યં, મધ્યાન્હે વિદ્વેષણં, અપરાન્હે ઉચ્ચાટનં, સંધ્યા મારણાર્થિ,
 મધ્યરાત્રિઃ શાંતિકઃ, પ્રભાતિ પૌષ્ટિકકાર્યઃ ।

અથ વર્ણઃ । પ્રવેતે મુક્તિપ્રાપ્તિઃ, કૃષ્ણે ઉચ્ચાટન મારણઃ, વશ્યે રક્ત, પીતે લક્ષ્મી-
 પ્રાપ્તિઃ, નીલે બુદ્ધિ વિવાહપ્રાપ્તિઃ ।

ઈત્યાદિ યોગયુક્તવિધિના શ્રીઆદિજિનર્ધિવ સપ્તધાતુમય રૂપ્યઃ વા સ્વર્ણમય વા
 ચિખ્રિત, અષ્ટપ્રકારેણ પૂજયિત્વા સ્થાપના કાર્યા । શુક્લપક્ષે ચંદ્રવલ પુહવતે નૈવેદ પક્ષા-
 નાદિ ફલ ફૂલ દીપ ધૂપઃ અક્ષતઃ સ્વસ્તિકં સર્વ સામગ્રી કૃત્વા, શુચિદેહં ચંદનવિલેપનં
 કૃત્વા શુચિ વસ્ત્રં પરિધાય એકમુક્તભોજનઃ વ્રહ્મચારી પતત વિધિના સ્થાપનાય શ્રીઆદિ-
 જિનસ્તવનઃ ભક્તામરસ્તોત્રઃ પાઠતિ વાચતિ ઇતિ સપૂર્ણમ્ । અષ્ટચત્વારિંશતિ કાવ્ય સદૈવ
 સ્મરણ કરોતિ તસ્યાયં અષ્ટસિદ્ધિ નવનિધિઃ પ્રાપ્નુવન્તિ ।

પુનઃ અય વિધિના કાવ્ય, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર સહિત સવાલક્ષસ્મરણ કરોતિ તસ્ય સિદ્ધિઃ
 કમલાવરંતિ ઇતિ શ્રીઆદિજિનસ્તવનઃ શ્રીભક્તામરસ્તોત્રઃ શ્રીમાનતુંગસૂરિ વિરચિતાયાં
 અષ્ટચત્વારિંશતિ કાવ્યઃ ઋદ્ધિ, મન્ત્ર, યંત્ર વિધિઃ સમાપ્તં । પુનઃ શ્રીહરિભદ્રસૂરિવિરચિતાઃ
 અષ્ટચત્વારિંશતિ યંત્રઃ તંત્રાસ્ટ્રાયઃ સત્યપ્રત્યયકરા ॥

કાવ્ય ૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અહૈં ણમો અરિહંતાણં ણમો જિણાણં હ્રીં હ્રીં હ્રૂં હ્રૌં હઃ અસિ-
 આડસા અપ્રતિચક્રે ફુ (ફ?)દ્ર વિચક્રાય ઙ્રાં ઙ્રાં સ્વાહા । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં હ્રીં હ્રૂં શ્રીં
 કલૌં વ્હૌં ક્રૌં ક્રૌં ? (ક્રૌં ક્રૌં) હ્રીં નમઃ ।

વિધિ—આ મન્ત્રના ધ્યાનથી સર્વ સિદ્ધિઓનો પ્રાપ્તિ થાય છે, મહાપ્રાભાવિક
 થાય છે, સકલ ઉપદ્રવનું નિવારણ થાય છે અને સૌભાગ્યની વૃદ્ધિ થાય છે, સફેદ વસ્ત્ર
 પહેરી, પૂર્વ દિશા સન્મુખ બેસી એક લાખ નાપ કરીને યંત્ર પાસે રાખવાથી સકલ ઋદ્ધિ
 સિદ્ધિ સંપદા—લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે. આકૃતિ માટે બુદ્ધિ ચિત્ર ૧૭૩

વળત જાપ કરી, હમેશા ૧૦૮ અંગીકા, જડવા તેલ સહિત હોમવાથી નિશ્ચયે કરીને શત્રુનો ક્ષય થાય છે મન્ત્ર માધતા સુવી મીડાનો હોમ દિવસમા એક વાર કરવો જોઈએ ૧

॥ૐક્રોમીત્રીજ્ઞેનમ ॥

યત્ર ૧૭૫ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૨ પૃષ્ઠ ૪૫૮

તત્ર—જિહ્વાડી એટલે મીનીની ઉપરની દાઢ અને કુતરાની નીચેની દાઢ રાનિવારે રાત્રિના લાગે, રવિવારે કાવ્યની ૧૦૮ વાર મન્ત્રી શત્રુના ઘરમા દાટવાથી અથવા તો લિતમા ઘાલી દેવાથી શત્રુનુ ઘર ભાગી પડે, મહા ઉત્પાત થાય

ધતિ દ્વિતીય કાવ્ય પચાગ ગિત સપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત ગીત યત્રની વિધિ —આ યત્ર અષ્ટગધથી લોજપત્ર પર લખી દિવાલીના દિવસે અથવા રવિવારે પુષ્યનક્ષત્રનો ચોગ આવે છતે ક ઠે તથા બાહુએ ધારણ કરવાથી કોષે લગએવો એવો ગત્રુ પલ્લુ વચ થાય છે ગત્રુની નજર મૃદગ (માદળીયુ) દેખવાથી બધ થાય આ યત્ર ગનિવારે શ્રમશાનના [બળેલા] કોલમા, હરતાલ, મનગીલ તથા પોતાની ડનિષ્ટિડા આગળીના ટેંગવાના લોહી વડે કાગડાના પીછાથી સરાવલા (માટીના ચપણીઆ-ઢોરીઆ)ની મધ્યમા દુરમનનુ નામ લખી, દાટી કપડ મીટ કરીને બદિરના

અંગારાથી તપાવીએ તો ત્રણ દિવસમાં દુશ્મન દાહનવરથી પીડાય. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૧૭૬

ચત્ર ૧૭૬ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૨

કાવ્ય ૩—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમોઃ પરમોહિ જિણાણં । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં સિદ્ધેશ્વર્યો વુદ્ધેશ્વર્યો સર્વસિદ્ધિદાયકેશ્વર્યો નમઃ સ્વાહા ।

ચન્ત્ર—મધ્યે શ્રીકાર ત્રણ વલયથી વીંટીને, તેના ઉપર ચઉદ ક્લીંકાર વીંટવા, પછી વલય કરીને, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટવા પછી તેના ઉપર ૐ નમો ભગવતે પરમતત્ત્વાર્થ માવકાર્યસિદ્ધિ હ્રીં હ્રીં હ્રૂં હ્રઃ સ્વચરૂપાય નમો નમઃ આ મન્ત્રથી વીંટીને ફરી બત્રીશ ક્લીં કારથી ચન્ત્ર વીંટવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૭૭.

વિધિ—આ કાવ્ય તથા ઋદ્ધિ, મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી તથા ચત્ર પાસે રાખવાથી નાનાં બાલકને દષ્ટિ-નજર લાગી હોય તો આ મન્ત્રથી મંતરેલું પાણી પાવાથી તેનો નાશ

ચિત્ર ૧૭૭ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૩ પૃષ્ઠ ૪૬૦

થાય, ભેરા અથવા ચાર પગવાળા તિર્યંચને પણ મતરેલુ પાણી પાવાથી તથા ત્રણ દીવસ તે જ પાણી છાટવાથી દષ્ટિદોષ નાશ પામે છે ૧

ત્રય — સફેદ સરસવ, ગોચરદન, ઉપલેટ, વજ તથા કપૂર ને પુષ્પાર્ક યોગે મેલવી (લેગા કરી) ગોળી બનાવી રાખી મૂકવી, બ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તેનું તિલક કરવાથી દષ્ટિ દોષ મટે તિર્યંચને નજર લાગી હોય તો તેના નેત્રમા આજવાથી દષ્ટિ દોષ મટે છે

ધતિ તૃતીય કાવ્ય ૫ આગ વિધિ સપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિદ્વિત ત્રાજ યત્રની વિધિ—

છત્તીસકોઢિઆઓ સત્તાવીસ ચ યાડ વત્તીસ લુઆઓ અ,

અઠ્ઠાવીસ ચ ફૂલીઆઓ ॥ ૧ ॥

ચંડરાસી વાયાઓ પગતરપમુદ્ધ દુદ્ધજરઆઓ ।

હરિસા વાલય પમુદ્ધા જત પમાવેન નાસતી ॥ ૨ ॥

૧-છ મા આ પ્રમાણે વિધિ ૧ — સદ્ધિ મન્ત્રને ૨૫ કાંડણીની માળા વડે ૭ દિવસ સુધી રોજ નણુ વખત ૧૦૮ વાર જપવેા જોઈએ તેમજ માટે ગાગધૂપ જોઈએ અને પૂજાને માટે ગુનાખના કુન જોઈએ લોટામા પાણી મત્રીને ૨૨ દિવસ મ્હો પર ઝાટનાથી સર્વ પ્રસન્ન થાય છે અને યત્ર પામે રાખવાથી શત્રુની નજર બંધ થાય છે

ભગવદ્ ચતુસ્થિ યોગિની જંત લિહીડળ પૂજ્યણં ચ ।
દેહેવહં દુઘ્નણં સંતિકરં નતિથ સંદેહો ॥ ૩ ॥

આ ચંત્રને ચક્ષુર્દમથી શુભદિને લખી માદળીઆમાં ઘાલી કંઠે બાંધવાથી નજર ન લાગે, અનેક રોગ નાશ થાય અને ચતુષ્પદને નજર લાગી હોય તો તેનો પણ નાશ થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૭૮.

૮	૭	૫૯	૬૦	૬૧	૬૨	૨	૧
૧૬	૧૫	૫૧	૫૨	૫૩	૫૪	૧૦	૯
૪૧	૪૨	૨૨	૨૧	૨૦	૧૯	૪૭	૪૮
૩૩	૩૪	૩૦	૨૯	૨૮	૨૭	૩૯	૪૦
૨૫	૨૬	૩૮	૩૭	૩૬	૩૫	૩૧	૩૨
૧૭	૧૮	૪૬	૪૫	૪૪	૪૩	૨૩	૨૪
૫૬	૫૫	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૫૦	૪૯
૬૪	૬૩	૩	૪	૫	૬	૫૮	૫૭

ચિત્ર ૧૭૮ ભક્તામર કાવ્ય ૩

કાવ્ય ૪—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અહં જમો સવ્વોદિજિનાણં । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં કલીં જલ દેવતાભ્યો^૧ નમઃ ।

ચન્ત્ર—મધ્યમાં હ્રીં કાર વીંટીને તેના ઉપર, ચોવીશ શ્લોક કાર વીંટવા, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને, તેના ઉપર પચીશ સૌકાર વીંટવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૭૯.

વિધિ:—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી તથા ચન્ત્ર પાસે રાખવાથી પાણીનો ઉપદ્રવ મટે, પાણીમાં કુળે નહિ, વહાણ પાણીમાં કુળે નહીં. વળી, ૧૦૮વાર અથવા ૨૧ અગર ૭ વાર કાંકરી મન્ત્રીને જાળમાં નાખવાથી જાળમાં માછલીઓ પકડાતી નથી.^૨

૧ જ્ઞ તથા ગ માં ‘જલયાત્રા જલદેવતાભ્યો’ અને ઘ માં ‘જલયાત્રાદેવતાભ્યો’ પાઠ છે ૨ ગ તથા ઘ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે—“કાવ્ય, ઋદ્ધિ મન્ત્રનો સફેદ માળા વડે ૭ દિન સુધી રેજ ૧૦૦૦ વાર જાપ કરવો. સફેદ ફૂલ ચડાવવાં, એક વખત જમવું અને ભોંય સંધારે સૂઈ રહેવું”

॥ૐૐશ્રીકૌંજલ દેવતેન્મોનમ॥

ચિત્ર ૧૭૬ ભક્તામર ગ્રંથ ૪ પૃષ્ઠ ૪૬૨

તત્ર —ખાલક ઊભા પગે જનમ્યો હોય (શ્રીની યોનિમાથી પહેલા પગ નીકળે, પછી મન્તક નીકળે તે ખાલક ઊભા પગે જનમ્યો કહેવાય છે,) તે ખાલક પુખ્તાર્ક, હસ્તાર્ક અથવા મૃતાર્ક યોગે જનમ્યો હોય તથા દિવાલીના દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્રમા જનમ્યો હોય, તે ખાલકની નાર તથા શ્રીની જર (ઝોર) જે પડી હોય તે લઈને એકતમા છાયામા સૂઝવીને, ઝોર પર કોઈનો પડછાયો પડવા દેવો નહી, વળી તે શ્રીની આબળ, સફેદ સરસવ પચાગ, રાજહ સી પચાગ, કાળો ધતુરો પચાગ, કાળો જલભાગદો પચાગ આ બધી વસ્તુઓની પુખ્તાર્ક યોગે ગુટીકા કરી પગે તથા શરીરે લેપ કરવાથી જલમા રૂખાય નહિ આ તત્ર પાત્ર જોયા વગર આપયો નહિ

ધતિ ચતુર્થ કાવ્ય પચાગ મિત્રિ સપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ચોથા યત્રની વિધિ—આ યત્રને નિગંતર આદીના પતરા ઉપર અષ્ટગધથી લખીને ૨૧ ચ પાના ફૂલથી પૂજીને, નિવેદ, ફલ વગેરે મૃકવાથી દેવતાએ કરેલા મૃતવત્ત્મા દોષતુ નિવારણ થાય છે આ યત્ર મુગ ધીંદાગ દ્રવ્યોથી શુભયોગે લોજપત્ર પર લખી ત્રિધાતુના બનાવેલા માહળીઆમા મૂકીને બાહુ અગ્ર મન્તકે ધારણ કરવાથી જલ મકટનો નાશ થાય છે, ધારણ કરનાર પાણીમા રૂખતો નથી મગર્લા શ્રીને યત્ર પચામૃતથી પખાલીને પાવાથી તુગ્ત જ પ્રસવ થાય અને જનમેલા બાળકના ગળે યત્ર બાધવાથી બાળક ચિરજીવી થાય છે આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૦.

ચિત્ર ૧૮૦ ભક્તભર કાવ્ય ૪ પૃષ્ઠ ૪૬૩

કાવ્ય ૫—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અહીં અણંતોહિજિનાણં । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં ક્રૌં (ક્રોં ?) સર્વસંકટનિવારણેભ્યો ૧ સુપાર્શ્વયક્ષેભ્યો નમો નમઃ સ્વાહા ।

યન્ત્ર—ગ્લૌંકાર મધ્યમાં વીંટીને, તેના ઉપર ગ્રીંકાર પચીશ વીંટી, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને તેના ઉપર છવીશ જ્ઞીંકાર વીંટવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૧.

વિધિ—કાવ્ય તથા ઋદ્ધિ, મન્ત્રનો જાપ કરવાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી આંખની પીડા મટે, જેની આંખ દુખવા આવી હોય તેને આંખો દિવસ ભૂખ્યો રાખીને, સંધ્યા સમયે ૨૧ પતાસાં મંતરી પાણીમાં ઘોળી પાવાથી અથવા ૨૧ વાર આંખ મંતરવાથી આંખ દુખતી મટે, નેત્રના સર્વ રોગનો નાશ થાય.^૨

તન્ત્ર—મનુષ્યના મસ્તકની ખોપરી ઉપર રતાંજળી, લીમસેની કપૂર તથા પુષ્પાકંથોગે

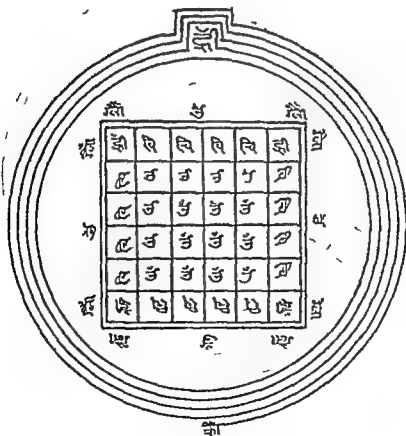
૧ ગ તથા ઘ માં 'સર્વસંકટનિવારણેભ્યઃ' પાઠ છે. ૨ ગ તથા ઘ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે.—
“ પીળાં વસ્ત્રો પહેરીને ૭ દિવસ સુધી દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવા, પીળા પુષ્પ ચડાવવાં અને કદરૂપનો ધૂપ કરવો, ”

॥ उँ झीं श्री लौं कौं सर्व सकट निवारणे न्यो सफार्थ ॥
॥ यहे न्योनमोनम स्याहा ॥

४६५

चित्र १८१ लक्ष्मीभर काव्य पृष्ठ ४६४

चित्र १८२ लक्ष्मीभर काव्य पृष्ठ ४६५

પહેલી જ વળત બાળકને જનમ આપનાર સધવા સ્ત્રીના દુધમાં પુખ્તિયોગે ગોળી બનાવીને, કામ પડે ત્રણ દિવસ આંખમાં ગોળી આંબવાથી નેત્રના સર્વ રોગનો નાશ થાય છે.

ઇતિ પંચમ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત પાંચમા ચન્ત્રની વિધિ—આ ચન્ત્રને આષ્ટાધથી લોજપત્ર પર શુભદિને લખીને, રૂપાના માદળીઆમાં લોજપત્રને નાખીને ગળે બાંધવાથી આંખની પીડા ઉપશમે છે. સૂર્ય અથવા ચંદ્રગ્રહણની વળતે ધાન્ય મધ્યે માદળીયું નાખીને પછી ધૂપ દહને ગળે બાંધવાથી નેત્ર રોગની પીડા ઉપશમે છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૨.

કાવ્ય ૬—ૐ હ્રીં અહં જમો કુદ્વુદ્ધીજં । ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં શ્રીં શ્રીં શ્રૂં શ્રઃ હં સં ય. યઃ^૧ ઠઃ ઠઃ સરસ્વતી ભગવતી વિદ્યાપ્રસાદ કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

ચન્ત્ર—લ્વૌં^૨કાર મધ્યે વીંટીને, તેના ઉપર ૩૨ ઋંકાર વીંટીને, તેના ઉપર પચીશ^૩ હ્રૌંકાર વીંટવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૩.

॥ૐઋંશ્રીંશ્રીંશ્રીંશ્રૂંશ્રઃહંસંયઃયઃઠઃઠઃસરસ્વતી ભગવતી॥
॥વિદ્યાપ્રસાદં ॥ ૐકારકારસ્વાહા॥

ચિત્ર ૧૮૩ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૬

૧. કમાં 'ધં ધં ધં' પાઠ છે, સમાં 'યં યં' પાઠ છે, ગ તથા ઘમાં 'યથથઃ' પાઠ છે ૨. સમાં 'લ્લૌં' પાઠ છે, ગમાં 'લ્લૌં' પાઠ છે, અને ઘમાં 'લ્લૌં' પાઠ છે. ૩. મૂળ પ્રતમાં 'છવીશ'

વિધિ—કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મત્રનો પાઠ કરવાથી તથા યત્ર પાસે રાખવાથી વિદ્યા ગીઘ થડે, વિન્મૃતિ ન થાય, વાદગુદ્ધિ થાય, મૂર્ખપણુ દૂર થાય અને છલ છુટી થાય ૧

તત્ર—આનો સુદી પૂર્ણિમાના દીવસે બ્રાહ્મીનો રસર વચ્ચા, કપિલા (ભૂરિ) વાછરડા વાળી ગાયનુ ધી, એ ત્રણ વસ્તુ સરખા ભાગે મેળવી, કામાની થાળી ત્રણવાર મળવી તે ત્રણે વસ્તુ તેમા પાથરીને, યત્ર લખી, તેમા પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ લખીને^૩ તે ઉપર અષ્ટગધથી ઈ હ્રીં શ્રીં છીં વ્હૈં વદવદ વાગ્લાદિની-એ મત્ર લખી થાલી બાનેઠ ઉપર રાખી ચદ્રમાના પ્રકાશમા-રાત્રે, રાખીને, સવારમા એકેક અક્ષર કાપી ગીટીએ, નવો અથ નેડે સરસ્વતી વશ થાય

હતિ પદ્મ કાવ્ય પચાગ વિધિ મપૂર્ણ

ચિત્ર ૧૮૪ લકામર જોવ્ય ૬ પૃષ્ઠ ૪૬૮

હીંમર વીટવા એવુ લખ્યુ છે, પરંતુ કા, છ, ગ તથા છમા પચીસની સખ્યા હોવાથી પચીસની સખ્યા વધારે થોડા ભાગે છે ૧ ગ તથા છમા આ પ્રમાણે વિધિ છે "લાન વત્તો પટેરીને ૨૧ (ગ માં ૧૪ છે) દિવસ સુત્રી રોજ ૧૦૦૦ બપુ કરવા અને યત્રને પાસે ગખવાથી વિદ્યા બદુલ ઉભાવળે થડે છે વિખૂટા પડેનો માણસ આની મજે કે વિધિમા લાન ફૂન, ઘૂપ કરવનો, અથારે સ્પર્શ ગદેવુ અને એકાદન કરવુ ૨ ક મા ' નવી બાળગીતો પિટ તથા સા ૨ ' તથેવુ કે ૩ ક મા ' પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ નો પાઠ નથી

શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત છઠા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર શુભદ્રવ્યથી શુભદિને લોખપત્ર પર લખી કંઠમાં ધારણ કરવાથી સુરસ્યતી પ્રસન્ન થાય છે. મૂર્ખતાપણું, તોતડાપણું મટે, વળી આ યંત્રને રૂપાના પતરાં પર કોતરાવી રોજ પૂજવાથી છ મહિનાની અંદર સુરસ્યતી વરદાન આપે, તેમાં સંદેહ ન રાખવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૪.

કાવ્ય. ૭—ઋદ્ધિ—ઐ હ્રીં અર્હં ણમો વીઞ્વુદ્ધીણં । મન્ત્ર—ઐ હ્રીં શ્રીં હં સૌં શ્રીં શ્રીં ક્રૌં (ક્રૌં ?) કલીં સર્વદુરિતસંકટશુદ્રોપદ્રવકણિવારણં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

યંત્ર—પરકોણ યંત્ર કરીને મધ્યમાં ક્લવ્યુ લખીને છ ખૂણામાં ઐ હ્રાં શ્રીં ક્લીં નમઃ લખીને, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને, તે ઉપર છવીશ નૌંકાર વીંટવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૫.

॥ૐહ્રીંશ્રીંહંસૌંશ્રીંશ્રીં કૌંક્લીંસર્વદુરિતસંકટ ॥
॥શુદ્રોપદ્રવકણિ વારણંકુરુકુરુ સ્વાહા ॥

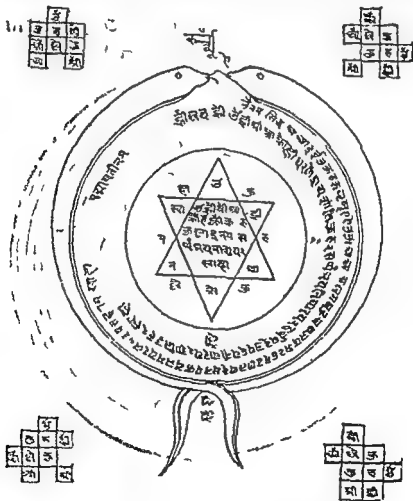
ચિત્ર ૧૮૫ ભક્તામર કાવ્ય ૭

વિધિ:—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મંત્રનું સ્મરણ કરવાથી સર્પનો ભય રહેતો નથી. વળી સ્થાવર અને જંગમ સર્વ જાતનાં ઝેરનો નાશ થાય. ૧૦૮ વાર ઋદ્ધિ મન્ત્રથી કાંકરી મંત્રીને સર્પના મસ્તક પર મારવાથી સર્પ કીલિત થઈ જાય છે. સર્પ ૩૨૧ દર્શ શકતો

૧ ઘ મા 'સં' પાઠ છે. ૨ ગ તથા ઘ મા અઠાવીશ નૌંકાર વીંટવા એવો પાઠ છે.

નથી, જેને સર્પ 'કેરડયો હોય તેને પાણી મત્રીને આપવાથી માપનુ ઝેર ચડતુ મથી ૧૧'
તત્ર -ઠાલા સર્પની કાચળી પુખ્તોડ લાગે, વળી મરેલા કાલા મર્પના મોંમાં હીરવણી
કપાસના બીજ વાવીને, ભૂમિમા દરોજ પાણીનું સિચન કરવું, અનુક્રમે વણી ઉગે તે
હીરવણીનામ ડીંડવામાથી. કપાસ નીડળે તે લઈને, દીવેટ કરતી વખતે તે કાલા, સર્પની
કાચલી તેની વચમા લેપેટી દીવેટ કરીને, ચાલતી ઘાણીનુ તેલ ડોડીયાંમા ભરી, દીવેટ
અદર મૂકી જે ઘરમા દીવો કરીએ તે ઘરમા પુષ્કળ સર્પ રૂગતા હરતા દેખાય અને તે
નેઈને સર્પ મનુષ્ય અનન્યથા થાય

મંત્રિ સત્તમ કાવ્ય પચાગ વિધિ સપૂર્ણ
શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત માતમા યત્રની વિધિ—આ યત્ર ગુણદિવમે અષ્ટગંધથી લોગપત્ર

ચિત્ર, ૧૮૬ લક્ષ્મીમય કાવ્ય ૭ પૃષ્ઠ ૪૭૦

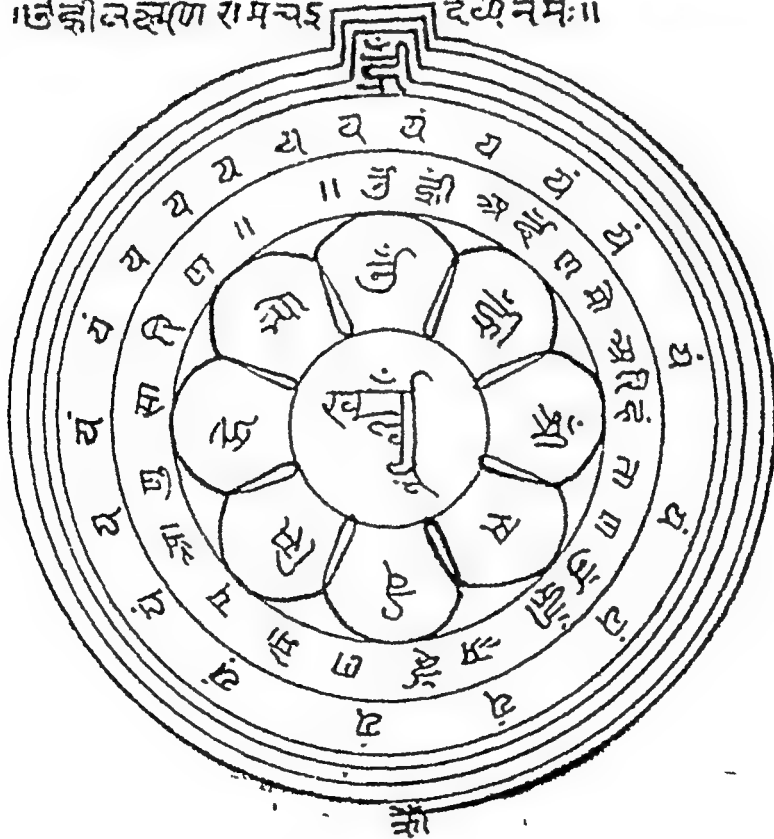
૧ મ તથા છ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે—“ નીતા રગની માળાથી ૨૧ વિવિધ મુધી નિરતર
૧૦૮ વાર લાપ કરાચી અને યત્ર મળામાં આપવાથી મર્પનુ વિષ ઉતરો જાય છે યત્ર લીનો નથા
ધૂપ લોમાનનો કરવો નેઈએ

પર લખી, લોઢાના માદળીઆમાં ઘાલી ખાહુએ ખાંધવાથી સર્પાદિ લયનો નાશ થાય છે. વળી એ જ માદળીઆને ચોખા જલથી પખાલીને જેણે સર્પ કરડ્યો હોય તેણે પાણી પાવાથી સર્પનું ઝેર ઉતરી જાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૬.

કાવ્ય. ૮—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો અરિહંતાણં, [ૐ હ્રીં અર્હં] નમો પયાણુસારીણં । મંત્ર--[ૐ] હ્રીં હ્રીં હ્રૂં હ અપ્રતિચક્રે ફટ્ વિચક્રાય ઙ્ઙૌં ઙ્ઙૌં સ્વાહા । વળી ૐ હ્રીં લક્ષ્મણરામચન્દ્રદેવ્યૈ નમઃ ।^૧

યન્ત્ર—આઠ પાંખડીઓવાળું કમલ કરીને મધ્યમાં રચ્ચ્યું લખીને, આઠ પાંખડીઓમાં ૐ હ્રીં શ્રીં સર્વસિદ્ધેભ્યો^૨ લખીને, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને, તેના ઉપર ૧૯ ચંકાર લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૭.

॥ૐહ્રીંહ્રૂંહ્રંઅપ્રતિચક્રેફટ્વિચક્રાયઙ્ઙૌંઙ્ઙૌંસ્વાહા॥
॥ૐહ્રીંલક્ષ્મણરામચન્દ્રદેવ્યૈનમઃ॥

ચિત્ર ૧૮૭ લક્ષ્મણ કાવ્ય ૮

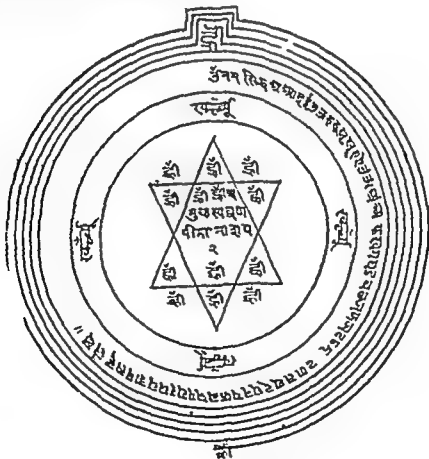
વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી તથા યંત્રને પાસે રાખવાથી

૧ ઘ માં 'નમઃ સ્વાહા' પાઠ છે. ૨ સ્ત્ર માં 'સર્વસિદ્ધાય' પાઠ છે; જ્યારે ગ તથા ઘ માં 'સર્વસિદ્ધેભ્ય.' પાઠ છે.

મણુ (ધા)ની પીડાનો નાશ થાય છે, વળા મીડાની ઝાકરી ૭ વાર અથવા ૧૦૮ વાર મત્રી પીડાતા અગ્ને ઝાડો દેવાથી પીડા મટી જાય છે^૧

તંત્ર—શનીવારના દિવસે માળના બ્રહ્મદી નોતગીને, અક્ષત, સોપાગી મૂકવી તથા કંકુના છાટા નાખીને પછી રવિવારની સાળના મૂપ કરી વસ્ત્ર ગ્રહિત (નમ્ર) ઘર્ષ પચાગ બ્રહ્મદી લઈ, પછી વસ્ત્ર પહેરી લીલી હોવાથી છુટી ધા ઉપર અથવા મણુ ઉપર લેપ કરવાથી ગમે તેવા અમાધ્ય ધા અથવા ગડગુળડ હોય તો પણ આગમ ઘર્ષ નૈય છે
દતિ અષ્ટમ કાવ્ય પચાગ વિધિ સપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત આઠમા યત્રની વિધિ—આ યત્ર અષ્ટગ ધથી લોજપત્ર પર રવિવારના દિવસે લખી પાચ રગના વસ્ત્રના સુતરથી વીંટીને રૂપાના માદળીઆમા નાખી જુનએ અગર ગળામા બાંધવાથી મણુ પીડા દૂર થાય છે અઠારે જાતના મણુની પીડાની શાંતિ થાય છે આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૮

ચિત્ર ૧૮૮ સક્રામર કાવ્ય ૮

૧ જા મા વિધિ આ પ્રકારે છે—“અરાગનાં બીજની માગાથી ૨૧ વિંચ મુધી દરગે / ૧૦૦૦ જાપ કરવાથી અને ચંત્ર પામે કાખલાથી સવ પ્રગના અર્થ દૂર રહે છે આ વિધિમા મૂપ યજ્ઞગનો કરવો અને તે સવજની કાંચી દોમમા નાખવી જોઈએ”

કાવ્ય ૯—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં ગ્રહીં ણમો અરિહંતાણં^૧ હ્રીં હ્રીં હ્રૂં ફહ્ સ્વાહા । મંત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં ક્રોં (ક્રોં?) કર્લીં^૨ રઃ રઃ રઃ હં હં નમઃ^૩ ।

યન્ત્ર—પાંચ પાંખડીવાળું કમળ કરવું, મધ્યમાં મુલ્લ્યૂ લખીને, પાંચ પાંખડીઓમાં ૐ ઋદ્ધાય નમઃ લખીને, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને, તેના ઉપર પચીશ નૌ^૪ કર વીંટીને, તે ઉપર ૐ નમો ભગવતે જયશ્ચાચ હ્રીં હ્રૂં નમઃ સ્વાહા એ મંત્ર વીંટવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૮૬.

ॐ હ્રીં શ્રીં ક્રોં કર્લીં રઃ રઃ ૩ હં હં નમઃ ॥

ચિત્ર ૧૮૬ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૯

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનો નાપ કરવાથી તથા યંત્ર પાસે રાખવાથી માર્ગે ચાલતાં ચોર અથવા ધાડનો ઉપદ્રવ ટલે, વળી ઘરમાં ચાર ખૂણે ચાર કાંકરી ૧૦૮ વાર મંત્રી મૂકીએ તો ચોર પેસવા પામે નહિ. અને ચોર સ્થલિત થઈ નાથ છે.^૫

૧ ક, છ. ગ તથા ઘ માં 'ણમો સંભિન્નસોદરાણં' પાડ છે. ૨ ગ માં 'હ્રીં' પાડ છે. ત્યારે ઘ માં 'હ્રીં' પાડ છે. ૩ સ્ત્ર માં 'રઃ રઃ હં હં નમઃ' પાડ છે, ત્યારે ગ અને ઘ માં 'રઃ રઃ હં હં નમઃ સ્વાહા' પાડ છે. ૪ ક, ગ તથા ઘ માં 'નૌશર' પાડ છે. ૫ ઘ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે—“ચાર કાંકરી ૧૦૮ વાર મંત્રીને ચાર દિશાઓમાં ફેંકવાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી રસ્તો કીર્તિત થઈ નાથ છે અને ચોર ચોરી કરી શકતો નથી.”

તત્ર — પુષ્પાર્ક ચોગે જે સ્ત્રીને પુત્ર જનમ્બો હોય તે સ્ત્રીની આવલ (ઝોર) લઈ એકાંતે સૂકવી તે આવલને રૂની અદગ વીટી દીવો કગવાથી ધરમા અનેક મનુષ્ય દેખાય અને ચોગ ચોગી રૂગવા ધરમા પેમે નહિ

ધતિ નવમ કાવ્ય પચાગ વિધિ સ પૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રમૃશિકૃત નવમા યત્રની વિધિ—આ યત્ર અષ્ટગ ધથી શુભદિવે લોજપત્ર પર લખીને પચવર્ણપટ સૂત્રથી વીટીને લોહાની ખીલી માદળીઆમા નાખી, પચામૃતથી પ્રક્ષાલન કરીને ભુજએ ધારણ કરવાથી ચોરના ભયનો નાશ થાય છે આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૬૦

કાવ્ય ૧૦—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં મહેં પમો પત્તેશ્વરુદીળ^૧ । મંત્ર--ૐ હ્રાં હ્રીં હ્રોં હ ધ્રાં ધ્રીં ઞ્ર ધ્ર સિદ્ધિ વુદ્ધિ વૃતાયોં ભર્વા ભવ] વપદ્ સપૂર્ણ સ્વાદ્વા । જન્મસ્યા ધ્યાનતો જપતો વા મનોરુપ ધૃત્વા વાદીનાર્યા નીશન્તિ વા ભવેયુ પ્રગાતા પ્રત્યેકાદિતુલ્લિન્મનોસ્તાવ્ ।

ચિત્ર ૧૬૦ ભક્ત્યામર કાવ્ય ૬

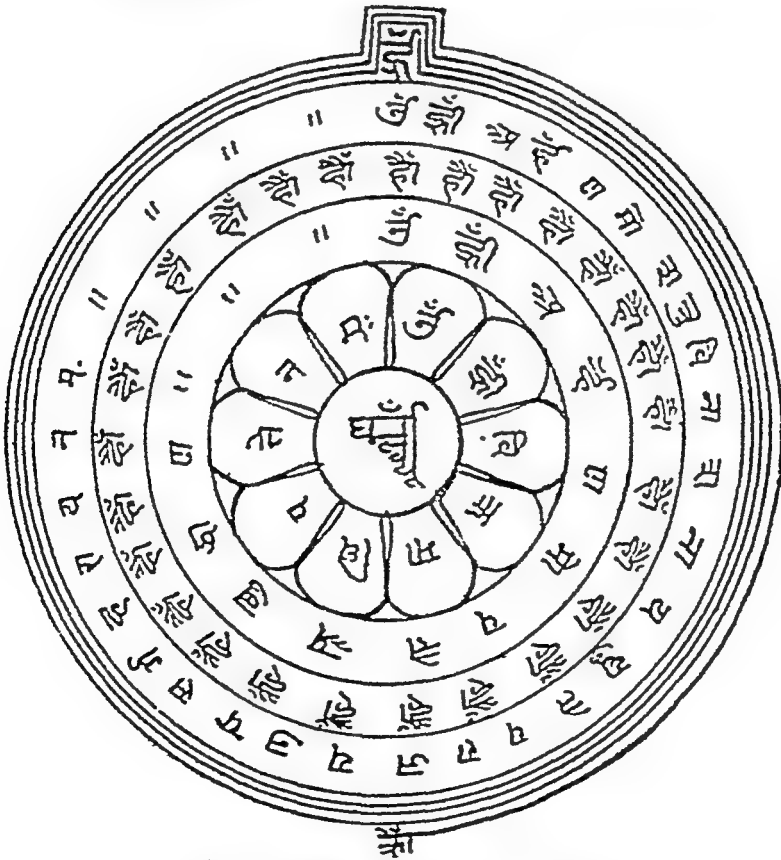
૧ મ તથા વ મા 'સવવુદીળ' પાઠ છે

યન્ત્ર:—દશ પાંખડીનું કમલ કરીને, મધ્યમાં દ્વિચ્છ્ર લખીને, તે ઉપર ઐ હ્રીં વિક્રમાધિપતે નમઃ લખીને, વલય દધને ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને, ફરી વલય દધને સત્તાવીશ હ્રૌંકાર વીંટીને, ઉપર ઐ હ્રીં (અહીં) નમો શત્રુવિનાશનાય હુતે^૧ પરાજય ઉપસર્ગહરાય નમઃ આ મન્ત્ર વીંટવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૯૧.

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું સ્મરણ કરીને, યન્ત્ર પાસે રાખવાથી ઘટમાં પરાજય ન થાય. વળી કેસાહરાટી કરીને રાજદરબારમાં જવાથી જય થાય છે. પોતાનું ખોલ્યું વચન બધાં પ્રમાણ કરે, કોથે ભરાએલો એવો સામેનો વાદી પ્રમાણ કરે.

તન્ત્ર—પુખ્યાઈ યોગે ઘુવડનાં હાડકાને પાણીમાં ઘસીને હાથે લેપ કરવાથી ઘૂતમાં જરૂર જય થાય છે, રાજદરબાર પણ વશ થાય છે અને શત્રુનો પરાભવ થાય છે.

॥ૐહ્રૌંકૌંહ્રૌંકૌંશ્રીશ્રીશ્રીસિદ્ધિલક્ષ્મીતાર્કેનવવમટા॥
॥સર્વભક્ષા॥

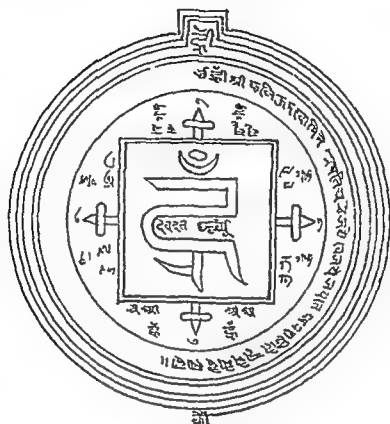
ચિત્ર ૧૯૧ ભક્તમાર કાવ્ય ૧૦

કૃતિ દશમ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત દશમા યન્ત્રની વિધિ:—આ યન્ત્ર લોખપત્ર પર અષ્ટગંધથી

૧ ઘ માં 'ઘૂત'ના બદલે 'જય' એવો પાઠ છે,

પુષ્પાર્ક યોગે અથવા દિવાલીના સ્વિત્તે નાહી ધોઈને ધૂપ સહિત લખીને, વળી નૈવેદ્ય વગેરેથી પૂજન કરીને, પચામૃતનો હોમ કરીને, ૨૨૦૦૦ બાવીસ હજાર મૂલ મંત્રનો બપ કરી મેવતી તથા બઈના કૂલથી મોનાના માદળીઆમા નાખી, માથે રાખવાથી નિશ્ચયે કરીને દૂતમા જય થાય છે આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૬૨

ચિત્ર ૧૬૨ સક્રામર કાવ્ય ૧૦

કાવ્ય ૧૧—મદ્ધિ—ૐ હૈં હર્ષે જમો અરિહતાણ જમો આગાસગામીણ^૧ । મન્ત્ર—ૐ હૈં શ્રીં કર્ણીં શ્રીં શ્રીં શ્રીં કુમતિનિવારણ્યૈ [મહા] માયાયૈ નમઃ સ્વાહા ।

યત્ર —બાર પાખડીવાળું કમલ કરીને, મધ્યમા દુન્દુયૂં આપીને પાખડીઓમા ૐ હૈં સૌં (કર્ણીં) શ્રીં (ક્રોં) શ્રીમક્ષિરૂપાય નમઃ^૨ લખીને, વલય દઈને, મદ્ધિ મન્ત્ર વડે વીટીને, તે ઉપર વલય દઈને, ૐ નમો ભગવતે પ્રસિદ્ધરૂપાય ભક્તિયુક્તાય સાં સૌં સૌં (હૈં) હૈં હૈં ક્રોં (ક્રોં) શ્રીં નમઃ આ મન્ત્રથી વીટવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૬૩

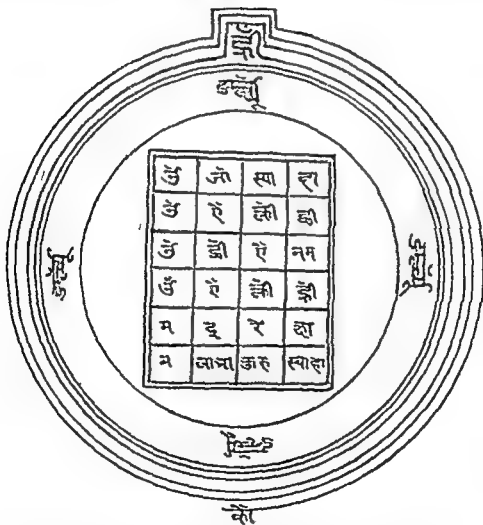
૧ જ, ગ અને ઘ મા 'પત્તેયસુદીણ' પાઠ છે

૨ જ તથા ગ મા 'ૐ હૈં સૌં કર્ણીં શ્રીં ભક્તિરૂપાય નમઃ' પાઠ છે બ્યારે ઘ મા 'ૐ હૈં શ્રીં કર્ણીં શ્રીં ભક્તિરૂપાય નમઃ' પાઠ છે, પરંતુ તે બરાબર નથી, કારણ કે અક્ષરો તે ગ યન થાય છે બ્યારે પાખડીઓ બાર જ છે

૧ છ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે. — “સ્નાન કરીને પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય ફળ લઈ પ્રસન્ન ચિત્તથી લિસા રહી સફેદ માળાથી ૧૦૮ જાપ કરવાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી જેને બોલાવવાની ઇચ્છા હોય તે આવી શકે છે લાલ માળાથી ૨૧ દિવસ સુધી રોજ ૧૦૮ વાર જાપવાથી પણ એ પ્રમાણે જ મળે છે વિધિમા ધૂપ કંદરૂપનો કરવો. ”

તત્ર — પુખ્ત યોગે લબલુના પચાગ ગ્રહણ કરીને, છાયાએ ચૂકવીને ખોવાએલા મનુષ્યના વજ્રે જડી બાધી ત્રિકાલ ચાખખો મારીએ તો ખોવાએલો મનુષ્ય જલદી પાછો આવે તિ એકાદશા વ્ય પચાગ નિર્નિ સપૂર્ણ

શ્રીહરિમદ્રસૂરિ કૃત ૧૧ મા ચત્રની વિધિ — આ ચત્ર પાને રાખવાથી પિશાચ લાગતો નથી તૃપા લાગી હોય તો જલ તરત મલી આવે છે, ખોવાએલ મનુષ્યના વસ્ત્ર ઉપર અલતો, હરતાલ, ટકુથી આ ચત્ર લખી, સાવરણીએ બાધી ત્રિકાલ કોરડા માગવાથી ખોવાએલો માણસ તુરત મલી આવે છે વળી હગ્તાલ [તથા અલસીના તેલ]થી તાળાના પતરા ઉપર લખી પતરાને તપાવવામાં ખોવાએલો માણસ તુરત મલી આવે છે તેમા સંદેહ ન બાણવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૧૬૪

ચિત્ર ૧૬૪ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧૧

કાવ્ય ૧૨—અર્ધિ—ૐ હ્રીં અર્ધે જમો અરિહતાળ જમો મુદ્ધગોધીન^૧ । મંત્ર—ૐ (ૐ)

૧ ગ મા ' ૐ હ્રીં અર્ધે જમો યોદ્ધિય મુદ્ધિજ સ્વાહા પાઃ છે, બ્યારે ઘ મા ' ૐ હ્રીં અર્ધે

કાજલ પડે ત્યાંસુધી શુગલનો ધૂપ ચાલુ રાખવો. કાજલ પોતાની આંખમાં આંજવાથી અને ચોર અગર દુષ્ટના સામું જોવાથી તે વશીભૂત થાય છે.

ઘટિ તેરમા કાળની પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

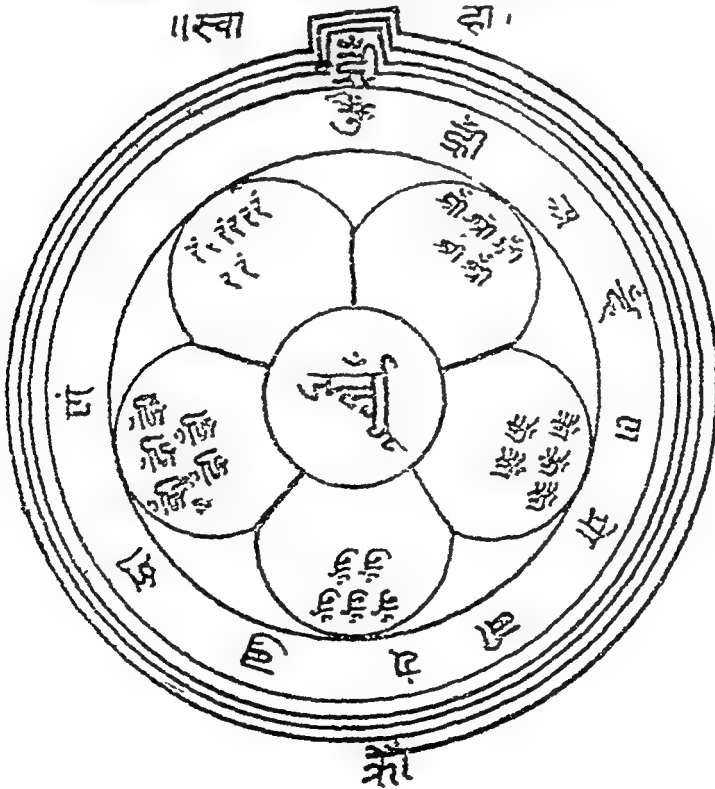
શ્રીહરિભદ્રરિમ્હરિ કૃત તેરમા ચંત્રની વિધિ—આ ચંત્ર શુભયોગે શુભદ્રવ્યે લોજપત્ર પર લખી ભુજએ ધારણ કરવાથી માર્ગમાં તરકર વગેરેનો ભય ઉપજતો નથી. અને દેખવા માત્રથી વશીભૂત થાય છે. આકૃતિ માટે બુઓ ચિત્ર. ૧૯૮

કાવ્ય ૧૪—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રોં અહૈં નમો વીચતુર્દીણં! । મન્ત્ર--ૐ હ્રોં? નમો ભગવતી શુભવતી મહામાનસી સ્વાહા ।

ચંત્ર—પાંચ પાંખડીનું કમલ કરીને મધ્યમાં જલ્લ્યૂ લખીને, પ્રથમ દલે, પૂર્વ દિશાએ આઠ રંકાર લખીને, દક્ષિણે પાંચ શ્રીંકાર, ત્રીજામાં પાંચ ક્રૌંકાર, ચોથામાં પાંચ ઈંકાર તથા પાંચમા દલમાં પાંચ હ્રીંકાર લખીને, તેના ઉપર વલય દઈને ઋદ્ધિ મન્ત્ર લખવા. આકૃતિ માટે બુઓ ચિત્ર. ૧૯૯

॥ૐહ્રોં નમો ભગવતી શુભવતી મહામાનસી॥

॥સ્વા હા.

ચિત્ર ૧૯૯ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧૪

૧ સ્ત્ર મા 'હ્રોં' પાઠ છે, બીજા સ્ત્ર મા 'વિષ્ણુમદીણં' પાઠ છે,

૨ સ્ત્ર, ગ તથા ઘ માં 'હ્રોં' પાઠ નથી,

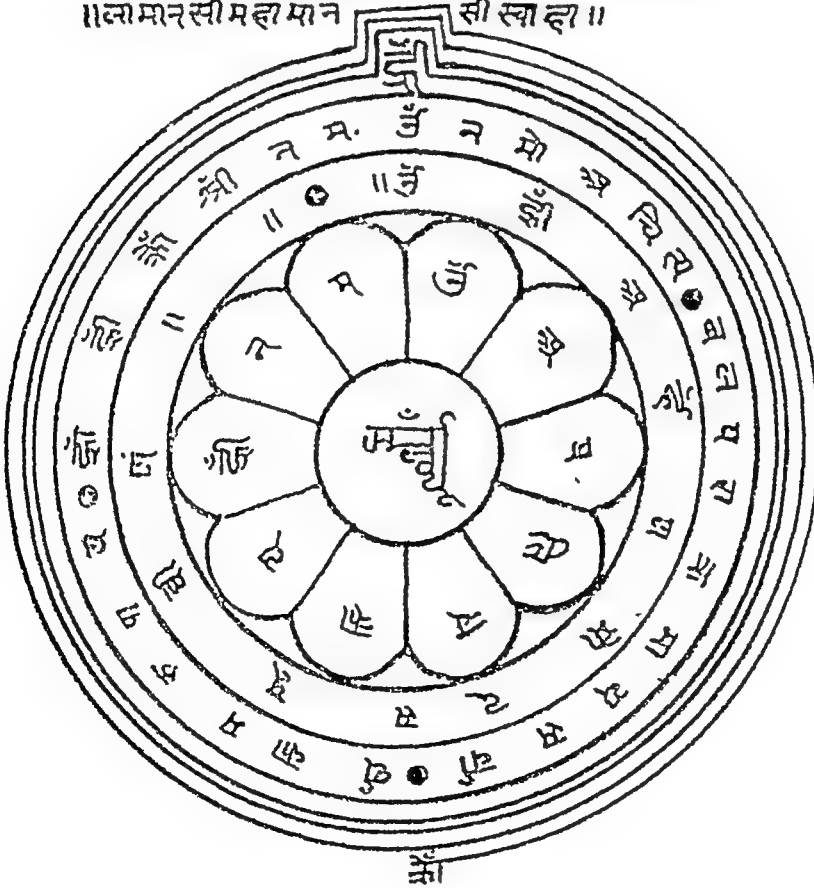
ઇતિ ચતુર્દશ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિલક્ષ્મીરિકૃત ગ્રહદમા કાવ્યની વિધિ:—આ યંત્ર શુભયોગે અષ્ટગંધથી લોન્-
પત્ર પર લખી, રૂપાના માદળીઆમાં નાખીને, પંચામૃતે પખાલી ગળાના વિધે ધારણ કર-
વાથી બુદ્ધિની વૃદ્ધિ થાય છે. વળી યંત્રને રૂપાનાં પતરાં પર અષ્ટગંધથી નિરંતર લખી,
દીપ, ધૂપ, નૈવેદ્ય તથા ફલથી પૂજી, સફેદ ગંગેલીના ફૂલ હમેશાં ચઢાવવાથી નિશ્ચયે કરીને
મહાબુદ્ધિમાન થવાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૦૦

કાવ્ય ૧૫-ઋદ્ધિ--ૐ હ્રીં અર્હં જમો દસપૂર્વીણં । મન્ત્ર--ૐ નમો ભગવતી ગુણવતી
સુસીમા પૃથ્વી વજ્રશૃંગલા માનસી મહામાનસી સ્વાહા ।

એન્ત્ર:—દશ પાંખડીનું કમલ કરીને, તેની મધ્યમાં ફલ્લુ લખીને, દશ પાંખડીઓમાં
ૐ અપ્રતિચક્રાય હ્રીં નમઃ લખીને, વલય દધને ઋદ્ધિ, મન્ત્ર લખી, વડી વલય દધને, ૐ
નમો અચિત્યવલપરાક્રમાય સર્વાર્થકામરૂપાય હ્રીં હ્રીં કૌં (કૌં?) શ્રીં નમઃ એવા મન્ત્રથી
વીંટીને, વલય દેવું. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૧.

॥ઉર્તમોન્નગવતીગુણવતીસુસીમાપૃથ્વીવજ્રશૃંગલા॥
॥મામાનસીમહામાનસીસ્વાહા॥

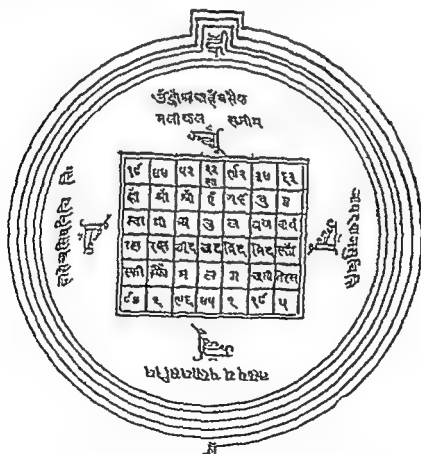
ચંત્ર ૨૦૧ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧૫

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું મન્ત્રનું ડગવાથી અને યત્ર કમ્મરે બાધવાથી રાત્રે શ્રી માથે લોગ કરતી વખતે પોતાના વીર્યનું નબલન થતું નથી વળી દિવસે સૂઈ ગયા હોઈએ, તે વખતે નિદ્રામાં ખરાબ સ્વપ્ન [જાડાડા મળધીનું] જોવામાં આવે તો પણ વીર્યનું નબલન થતું નથી વળી ઠંડાચિત્ત પૂજા, વિધિ, દીપ, ધૂપ, નૈવેદ્ય, ફલ, પુષ્પ શ્રીફલાદિ સામગ્રી કરતી વખતે, દેવતા, દેવાગના જેવું સુદૃઢ સ્વરૂપ દીવસે દેખાડે તો પણ રાત્રિના વિષે પોતાના ગીયલના પ્રભાવથી પરસ્પરી ગમન સ્વપ્નમાં ન દેખાય અને રીયલની શુદ્ધિ પળાય ૧

તંત્ર—પુખ્તાર્થ યોગે જાળા ધત્વગત અથવા સફેદ ધત્વગત મૂલ રાગિનારે નોતરી, રવિવારે મધ્યાહને નમ્ર થઈને બ્રહ્મણ કરીને, કુમારગિરિએ જાતેલા સુતન્થી વીંટી ધૂપ દઈને પોતાની કમ્મરે વીંટવાથી સ્વપ્નમાં વીર્યનું સ્ખલન થતું નથી

ગતિ પચદશ નાવ્ય પચાગ નિવિ સ પૂજા.

શ્રીહરિભદ્રસુરિકૃત પદ્યમાં કાવ્યની વિધિ—આ યત્ર ગુભયોગે અદ્યઘથી લોગપત્ર

ચિત્ર ૨૦૦ લક્ષ્મીમંત્ર નાવ્ય ૧૫ પૃષ્ઠ ૮૮

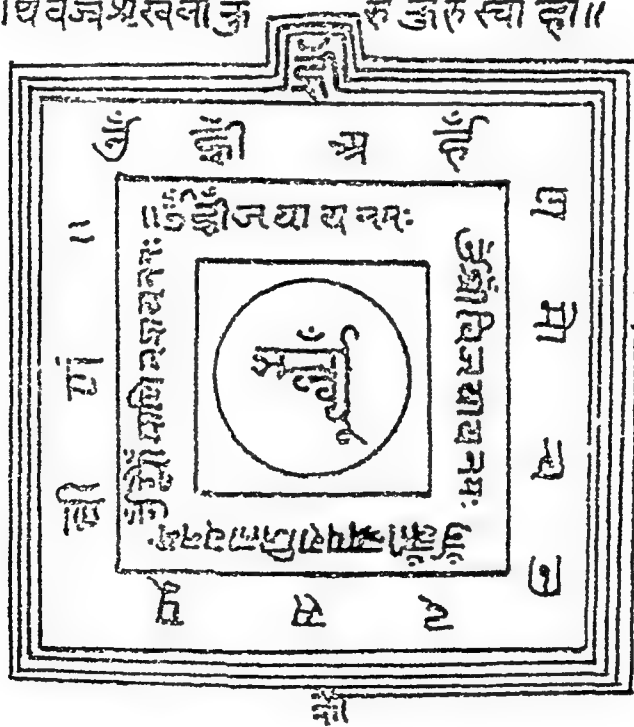
૧-જ્યાં આ પ્રમંત્રે વિધિ — ૧૪ ૧૫ની ૨૨ વાગ તેવ મનોને મ્હાપત ગ્યા રાધા ૨૧ / ૨ માગમાં સ માન થાય, નીમા ૧ રહે, ૧-ઓમી પ્રાપ્તિ થાય ૧૦ / ૧૧ મુખી તેજ ૧૧ માગાવડે ૧૦૦૦ ૧૫૫ કે રા, માગ ધૂપ કરતો અને એકવાર "ભુ" "

પર લખી, રૂપાના માદળીઆમાં નાખી કમ્બરે બાંધવો. વળી કુંવારીએ કાંતેલા સુતરથી યંત્ર વીંટીને પંચામૃતથી પખાલી કમ્બરે પંચવર્ણી સૂત્રનો દોરો કરીને બાંધવો, વળી સૂઝ રહેતી વખતે નિરંતર ધૂપ દેવાથી વીર્યનું સ્થાન થાય છે, અને સ્વપ્નમાં વીર્યનું સ્થાન થતું નથી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૦૨

કાવ્ય. ૧૬--ઋદ્ધિ--ૐ હ્રોં અર્હે નમો ચંદ્રસૂક્ષ્મીણં । મંત્ર--ૐ નમો સુમંગલા સુસીમા નામા દેવી સમીહિતાર્થે વજ્રશંખલા કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યન્ત્ર--મધ્યમાં ઝમ્લ્યૂં લખીને, તેના ઉપર ચતુષ્કોણ કરીને, પૂર્વ દિશાએ ૐ હ્રોં જવાય(ચૈ ?) નમઃ, દક્ષિણે ૐ થ્રોં વિજવાય(ચૈ ?) નમઃ, પશ્ચિમે ૐ હ્રોં અપરાજિતાય(ચૈ ?) નમઃ અને ઉત્તરે ૐ રૈલોં માણિભદ્રાય નમઃ લખી, ઉપર ચારે બાજુ દેવતાં ઋદ્ધિ મંત્ર વીંટવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૩.

॥ઉંતરેસુસંગલાસુસીમાનામાદેવીસમીહિતા॥
॥ધ્રોંવજ્રશંખલાકુરુકુરુસ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૦૩ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧૬

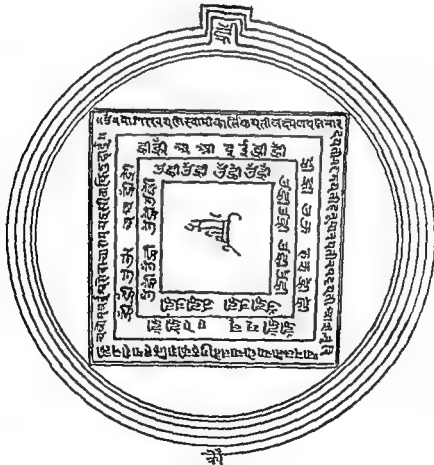
વિધિ--આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મંત્રનું સ્મરણ કરીને, યંત્ર પાસે રાખવાથી અગ્નિનો ભય ઉપસ્થિત થતો નથી, રસ્તામાં જતાં વન મધ્યે દાવાનલ જાળ્યો હોય તો શુદ્ધ જલને એકવીશ વાર મંત્રી, ચારે દિશાએ સર્વત્ર તે પાણી છાટવાથી દાવાનલનો અગ્નિ શાંત થઈ જાય છે અને જંગલમાં રહેતાં ઘણાં જીવો પર ઉપગાર થાય છે. વળી ગામમાં, કિલ્લામાં, નગરમાં, શહેરમાં જ્યાં જ્યાં અગ્નિ લાગી હોય, ત્યાં ત્યાં ઉતાવળે જઈને, પાણી તથા

ધૂળને મત્રીને નાખવાથી અગ્નિ ગાત થાય છે વળી પોતાના ઘેર આ યત્રને તામ્રપત્ર પર ઝોતરાવી નિરતર પૂજવાથી અગ્નિનો ઉપદ્રવ થતો નથી વળી ગજુએ આગીઓ વીર મૂક્યો હોય તો તે પણ ચાલી શકતો નથી ૧

તન્ત્ર—પુધ્યાકે અથવા હન્તાકે રૂઢવતી તથા મરહટીના પચાગ લાવી, પાણીથી શુદ્ધિ કરીને કાર્ય પહે શરીરે મર્દન કરવાથી અગ્નિની આળ સારીએ ન લાગતા અગ્નિ ઠડી લાગે છે

ઇતિ ષોડશ જાવ્ય પચાગ વિધિ સ પૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત યોગમા યત્રની વિધિ—આ યત્રને અષ્ટગ વથી લોખપત્ર પર શુભ દિને લખી, ભુતએ ધારણ કરવાથી સારીએ અગ્નિ લાય લાગતો નવાં વ્યાકૃતિ માટે ભુતો શિત્ર ૨૦૪

ચિત્ર ૨૦૪ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧૬

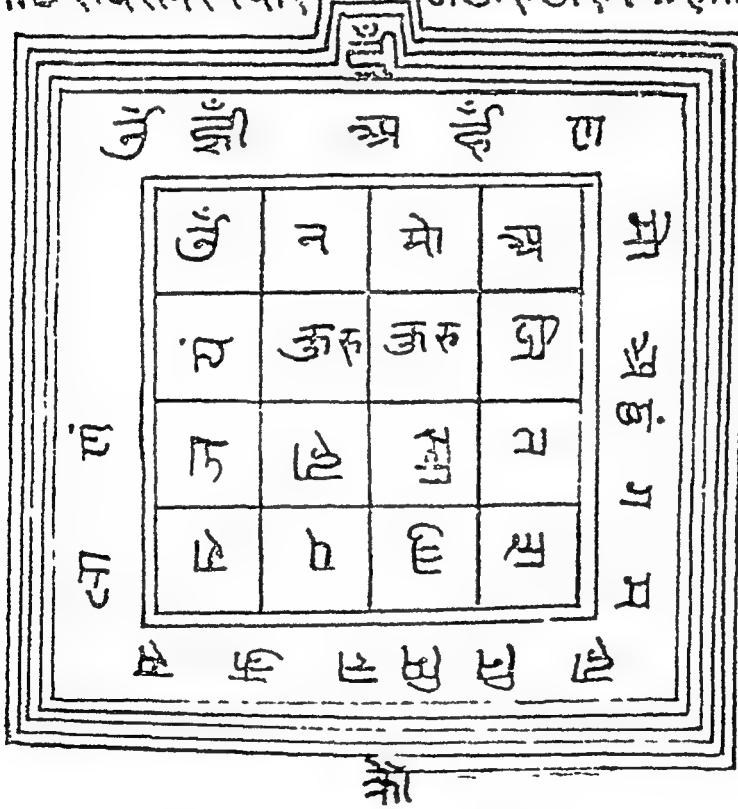
૧ ઘમા વિધિ આ પ્રમાણે છે—૧૪ પાસે ગાખીને ૧૦૮ વાર મત્ર જાપી ગાનદગ્યારમા જવાથી પ્રતિપક્ષીની હાઝ થાય છે તથા શત્રુઓ લગ રહેનાં ૧૫ ૮ દિવસ સુધી દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ ત્રીના રગની ભાગ્યવટે કે વેા ધૂપ દદૃપનો કરવો

કાવ્ય ૧૭--ઋદ્ધિ--ૐ હ્રીં અર્હે નમો અદ્વંગ મહાનિમિત્ત કુસલાણં । મન્ત્ર--ૐ નમો નમિઝ્ઞ અદ્વે મદ્વે શુદ્ધવિષદ્વે શુદ્ધપીઢા જઠરપીઢા મંજય મંજય સર્વપીઢા મંજય મંજય સર્વરોગનિવારણં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યંત્ર:—ચારે બાજુ સરખા ચોખંડા સોલ કોઠા કરવા તેમાં ૐ નમો અજિતશત્રુ પરાજયં કુરુ કુરુ સ્વાહા લખી, તેના ઉપર ચારે દિશાઓમાં દેશતાં ઋદ્ધિ મન્ત્ર લખવા. આકૃતિ આટે બુઝો ચિત્ર ૨૦૫.

॥ૐ ન મો ન મિઝ્ઞ અદ્વે મદ્વે શુદ્ધ વિષદ્વે શુદ્ધા
 ॥પીઠા જઠરપીઠા મંજય મંજય સર્વે પીઠા મંજય મંજ્યા
 ॥અ સર્વરોગ નિવારણં કુરુ કુરુ સ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૦૫ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૧૭

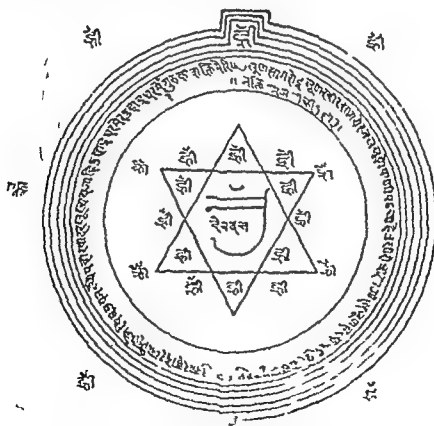
વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી પેટમાં પીઢા થતી નથી. વળી જે પુરુષ સવારમાં શુદ્ધ થઈને શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરીને પીળી જપમાલાથી ઉત્તરદિશા તરફ મોં રાખીને ઘીનો દીવો કરીને, પાણી ભરીને ઘડાની સ્થાપના કરે અને તે [સ્થાપેલા] ઘડા ઉપર શ્રીક્ષ્ણ મૂકીને આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનો જાપ કરે તથા ઋદ્ધિ, મન્ત્રથી ગુણ ગોળી મંત્રીને, ધૂપમાં હોમ ૧૦૮ વાર મંત્રેલી ગોળીનો

નિરંતર કરે તથા મીઠાના ઢકડા ૭ માત ઘડામા નાખે તો તે પુરુષના જઠર રોગ, જલોદર, કઠોદર, શુભપાહિની, ગૂળ તથા જઠરના સર્વ રોગનો નાશ થાય છે^૧

તત્ર—મૂલાડે સરપ ખો પચાગ, વીચ ખપચો પચાગ, ઇંદ્રવારૂણી પચાગ, ઇશ્વરલિંગી પચાગ સર્વ રોગા કરીને જઠર પર લેપ કરવાથી ઉદ્ધનો રોગ તુરત જ શાત થઈ જાય છે

ધૃતિ સસદશ કાવ્ય પચાગ વિધિ મ પૂર્ણ

શ્રીહરિસદ્ગુરુસંસ્કૃત મત્તગમા યત્રની વિધિ—આ યત્ર અષ્ટગધથી લોજપત્ર પર શુભયોગે લખીને, કપાના માફળીઆમા ઘાલી પચામૃતે પખાત્રી ગળે ખાધવાથી જઠરની સર્વ નતનની પીડાની ગાતિ થાય છે વળી આ યત્ર કપાના પતરા પર સુગંધી દ્રવ્યે લખીને પચામૃતથી પખાલી મહારોગીને હમેશા પીવડાવવાથી સર્વ નતનના ઉદરના રોગ જાય આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૬

ચિત્ર ૨૦૬ ભક્તામૃત કાવ્ય ૧૭

૧ જુ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે—"યત્ર પામે ગળીને જોખ પાણી ૩૧ વાર મચી પીવડાવવાથી રોગની અમાખ પીડા, વાયુ, શ્લ તથા ગોગા વગેરે સર્વ રોગની શાન્તિ થાય છે ૭ દિવસ મુની દરરોજ ૧૦૦૦ ગાપ કરે, માગારો કરવો અને પૂષ ચદનનો કરવો "

કાવ્ય. ૧૮--ઋદ્ધિ--ૐ હ્રીં અર્હં જમો વિઙ્વણદ્વિપત્તાણં^૧ । મન્ત્ર--ૐ નમો ભગવતે જયે વિજયે^૨ મોહય મોહય સ્તંભય સ્તંભય સ્વાહા ।

યંત્ર:—કુંભાકારે યંત્ર કરીને, મધ્યમાં ષટકોણ આલેખીને તથા છ દલમાં ૐ હ્રીં પરમાર્દ્રે નમઃ લખીને, વળી ષટકોણપર વલય દધને, તેના ઉપર ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને ફરી વલય દધને ૐ નમો શાસ્ત્રજ્ઞાન^૩ વોધનાય પરમઋદ્ધિ પ્રાપ્ત જયં કરાય હ્રીં હ્રીં હ્રીં^૪ શ્રી નમઃ ૐ નમો ભગવતે શત્રુલેન્યં નિવારણાય યં યં યં રક્ષ રક્ષ વિધ્વંસનાય ફ્લીં ફ્લીં નમઃ । આ પ્રમાણે મન્ત્ર લખીને યંત્ર પૂરો કરવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૭.

॥ હ્રીં નમઃ શાસ્ત્રજ્ઞાન વોધનાય પરમઋદ્ધિ પ્રાપ્ત જયં કરાય ॥

૧૨૪ ૬૫ ૧૧

ચિત્ર ૨૦૭ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૧૮

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું સ્મરણ કરીને, યંત્ર પાસે રાખવાથી બુદ્ધિનો વિશ્રમ ન થાય, જે પુરુષ વિધિપૂર્વક પવિત્ર થઈને નિરંતર એકાગ્ર ચિત્તથી સ્મરણ કરે, તેના મનમાં સંકલ્પ, વિકલ્પ તથા વિચારોની પરંપરા કદાપિ ઉપજે જ નહિ; મનમાં ચિંતા, શોક અથવા દુઃખ્યાન થાય જ નહિ. મોહ, મિથ્યાત્વનો નાશ થાય. ધર્મમાં મતિ

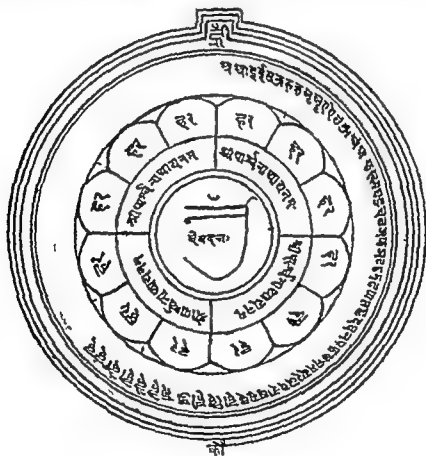
૧ ક માં 'વિરૂપણદ્વિપત્તાણં' પાઠ છે. સ મા 'વિઙ્વણયતિપત્તાણં' પાઠ છે, ગમાં 'વિઙ્વણદ્વિપત્તાણં' પાઠ છે, બ્યારે ઘ મા 'વિઙ્વણયતિપત્તાણં' પાઠ છે. ૨ સ, જ તથા ઘ મા 'જયવિજય' પાઠ છે. ૩ ક માં 'શાસ્ત્રજ્ઞાન' પાઠ છે. ૪ ઘ માં 'ફ્લીં' પાઠ છે.

સ્થિર થાય, વળી ઘરમા ભાગલિક હુર્પોત્તવ થાય, વળી માર્ગમા આધી, હુષ્ટ વાયુ તથા
ઘેર અધકારનો ભય ન થાય ૧

તત્ત્વ—પુષ્પાર્ક યોગે બરાબર પાડેલુ લિંબુ લઈને, શનિવારે વૃશ્ચિકઠ ટકે તથા પારે
લાવી, રાત્રે નમ્ર [બિલા રહીને] આકારનુ તારા ગણુ જોડુ, જ્યારે તારે ખરતો દેખાય
ત્યારે બંને વસ્તુઓ લિંબુની મધ્યમા નાળવી અને તે લિંબુને સૂર્યના તડકામા કાસાના
વાસણમા મૂકવાથી લિંબુ ફૂટે છે

ધર્મિ અષ્ટાદશ કાવ્ય પચાગ વિધિ સપૂર્ણ

શ્રીહરિસદ્રસૂરિકૃત ૧૮મા યત્રની વિધિ—આ યત્ર ભોજનપત્ર પર અષ્ટગ ધથી લખી,
પુષ્પાર્કયોગે અથવા શુભદિને રૂપાના માદળીઆમા નાળીને પચામૃતથી પખાલી, ધૂપ દઈને
ઠંઠે ધારણ કરવાથી મનોવિભ્રમ થતો નથી, ધર્મમા મતિ સ્થિર થાય છે, મિથ્યાત્વ, મોહ,

ચિત્ર ૨૦૮ લેક્ષ્મીમર કાવ્ય ૧૮ પૃષ્ઠ ૪૬૨

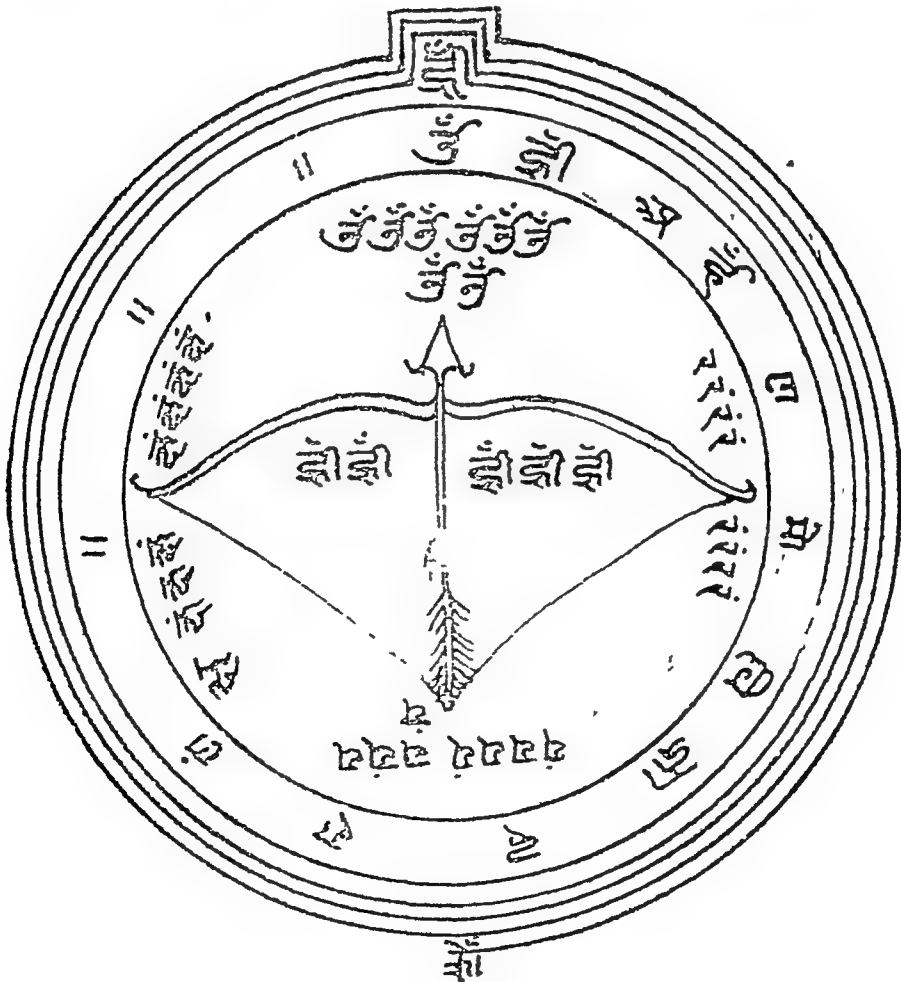
૧ જામા આ પ્રમાણે વિધિ કે— ૫૧ પામે રાખી અને ૧૦૮ વાર મન્ત્ર જપવાથી શત્રુ અથવા
શત્રુની સેનાનું સ્તબ્ધ થાય છે ૭ દિન સુધી જરૂર ૧૦૦૦ જાપ લાગે માળાડે કરવા, ધૂપ દ્રાગનો
કરવો અને એકવાર ભોજન કરવું "

ઉદ્ધારસીનતા તથા ચિંતાનો નાશ થાય છે. વળી આ યંત્ર રૂપાના પતરાં પર અષ્ટગંધથી લખી, ઘેર નિરંતર દીપ, ધૂપ, નૈવેદ્ય તથા સુગંધી પુષ્પથી પૂજન કરે તો ઘેર હર્ષ મહોત્સવ નિરંતર થયાં કરે. માર્ગમાં ઘેર અંધકાર તથા દુષ્ટ વાયુનો ભય ન ઉપજે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૮.

अव्य. १८--ॐ ह्रीं अर्हं णमो विज्जाहराणं । भ-त्र-ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं हः यक्षः ह्रीं
वषट् फट् स्वाहा ।

યંત્ર:—ધનુષાકાર યંત્ર કરીને, મધ્યમાં પાંચ હ્રીંકાર લખીને, પૂર્વમાં ઐકાર આઠ લખીને, દક્ષિણે રંકાર આઠ લખવા, પશ્ચિમે આઠ ચંકાર લખીને, ઉત્તરે આઠ ક્ષંકાર લખવા. આ પ્રકારે ધનુષના વિષે મન્ત્રાક્ષરની સ્થાપના કરીને, વળી ચક્રાકારે વલય દર્શને, તેના

॥ॐ ह्रीं क्लीं ह्रीं क्लीं॥ एतः श्रीं वषट् फट् स्यात् ॥

ચિત્ર ૨૦૬ ભક્તોના મર કાવ્ય ૧૯ પૃષ્ઠ ૪૯૩

૧ ઘ માં 'ફટ્'ના સ્થાને 'નમઃ' પાઠ છે.

ઉપર ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીટીને, તેના ઉપર વલય છઠ્ઠેને યત્ર સંપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૯

વિધિ — આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું સ્મરણ કરી, યત્ર પામે રાખવાથી પરવિદ્યા આપણા શરીરને વિષે ઉચ્ચાટન કરી શકતી નથી વળી વિધિપૂર્વક પવિત્ર થઈને રોજ સવાગ્રમા આ કાવ્ય તથા ઋદ્ધિ, મન્ત્રનો જાપ કરે તેના શરીરે મન્ત્ર, તન્ત્ર, યત્ર, કામણ, દુમણ, કાર્મણ, મૂઠ પોતાની સ્ત્રીએ ડગેલ હોય અથવા ધીબા કોઈ પુરુષે કરેલ હોય તે કોઈ પણ દોષ લાગતો નથી વળી આ કાવ્ય મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાના પ્રભાવથી ન્યા ન્યા જઈએ ત્યા ત્યા આજીવિત સુખપૂર્વક મવી રાકે અને જૂએ ન મરાય વળી ભાગ્યહીન પુરુષ પણ જો આ યત્રરાજની પૂજા કરે તો પ્રાણના આધાર સમાન અન્નપાન સુખેથી મેળવી શકે !

ચિત્ર ૨૧૦ લેક્ષામર કાવ્ય ૧૯ પૃષ્ઠ ૪૬૪

૧ છ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે — ' યત્ર પામે રાખવાથી અને મન્ત્રનો ૧૦૮ વાર જાપ કરવાથી પોતાના ઉપર ખીજાએ કરના પ્રયોગો જેવા કે મન, વિદ્યા, મુદ્ધ, બુદ્ધિ વગેરેની અસર થતી નથી ઉચ્ચાટનનો ભય રહેતો નથી "

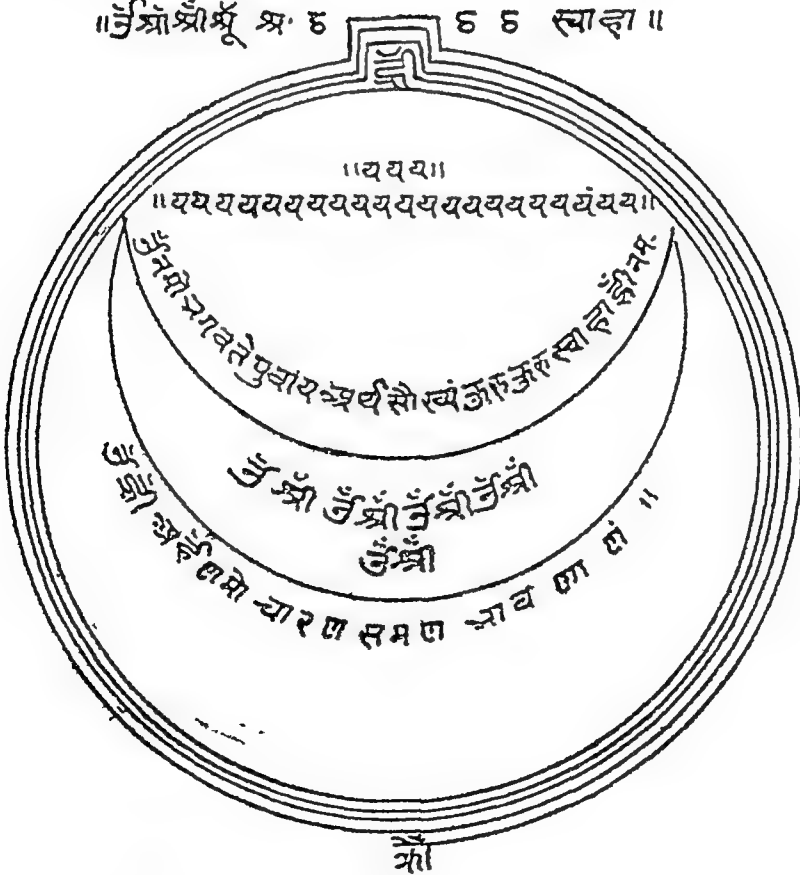
તન્ત્ર-પુષ્પાકર્થોગે લક્ષ્મણ પંચાંગ, શંખપુષ્પી પંચાંગ, રામપંચાંગ, લક્ષ્મણપંચાંગ, શ્વેતશુંભ પંચાંગ, બધાંને ગ્રહણ કરીને ગોળી કરી, કાર્ય વેળાએ પોતાના થૂંકથી ઘસીને તિલક કરવાથી પરવિદ્યા નિષ્ફલ થાય છે અને આજીવિકા મલે છે.

ધતિ એકોનવિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ઓગણીશમા કાવ્યની વિધિ—આ ચંત્ર અષ્ટગંધથી લોજપત્રપર પુષ્પાકર્થોગે અથવા દીવાળીના દિવસની રાત્રિએ લગીને, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય, પુષ્પ, પંચામૃતનો હોંમ મધુધૃતથી કરીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાળી, વળી પંચામૃતથી પ્રક્ષાલન કરી, મસ્તકે ધારણ કરવાથી પરવિદ્યા, શત્રુકૃત કોઈ પણ જાતનો ઉચ્ચાટનનો પ્રયોગ પોતાના શરીરે લાગતો નથી. વળી સૂર્ય ચંદ્રના ગ્રહણ વખતે જમીનમાં ગોપવીને વળી પંચામૃતે પખાલી માથે રાખવાથી પરવિદ્યાનો ઉચ્છેદ થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૧૦.

કાવ્ય. ૨૦—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હે નમો ચારણસમણભાવણાં । મન્ત્ર--ૐ શ્રાં શ્રીં શ્રૂં શ્રઃ ઠઃ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ।

॥ૐશ્રીશ્રીશ્રૂં શ્રઃ ઠ ઠ ઠ સ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૧૧ ભક્તામર કાવ્ય ૨૦ પૃષ્ઠ ૪૯૫

૧ ન તથા ઘ માં ' ૐ શ્રાં શ્રીં શ્રૂં શ્રઃ શત્રુભયનિવારણાય ઠઃ ઠઃ નમઃ સ્વાહા ' પાઠે છે.

યત્ર—અર્ધચંદ્રાકૃતિએ યત્ર ડગીને, મધ્યમા ઝંકાર ૧, ઈંકાર ૧, એ પ્રમાણે પાચ ઝંકાર અને પાચ ઈંકાર ચંદ્રની મધ્યમા આલેખવા, તેના ઉપર ચંદ્ર મધ્યે ૭૩ નમો મગવતે પુત્રાય અર્થ સૌલ્ય કુરુ કુરુ સ્વાહા હ્રીં નમ । આ પ્રમાણે લખીને, વળી ચંદ્રની બહારની બાહુની પૂર્વ દિશામા ચોવીશ ચકાર લખાને, વળી ચંદ્રના ઉપર વૃત્તાકારે વલય દધને, ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીટીને, તેના ઉપર વલય દેવાથી યત્ર પૂરો થાય છે, આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૧૧

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રના જાપથી, તથા સ્ત્રીના કંઠે યત્ર બાધવાથી પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે વળી વિધિપૂર્વક પવિત્ર થઈને રૂપાના પતરા પર આ યત્ર અષ્ટગાંધી લખીને, યત્રની સ્થાપના કરીને, તેની સન્મુખ પૂર્વ દિશાએ મૂખ રાખીને રૂપાની નવકાર વાલીથી નિરંતર ૧૦૮ વાર જાપ કરવાથી તથા નિરંતર સુગંધીવાળા ૧૦૮ ફૂલોના હાર બનાવીને યત્રની પૂજા કરી, વળી જાપીને પચામૃતથી પ્રક્ષાલન કરી, તેનું નહવણ રૂપાની વાડકીમા ગ્રહણ કરી સ્નાનાતરે સ્ત્રીને પીવડાવવું, આ પ્રકારે ત્રણગણતુ પીવડાવવાથી અવશ્ય પુત્ર પ્રાપ્તિ થાય છે ૧

ચિત્ર ૨૧૨ લક્ષ્મીમય કાવ્ય ૨૦ પૃષ્ઠ ૪૯૬

૧ ઘ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે—“યત્ર પાને રાખી અને મન્ત્રને ૧૦૮ વાર જાપવાથી સત્તાન પ્રાપ્તિ થાય છે લક્ષ્મી મળે છે, સૌભાગ્ય વધે છે, વિન્યાસ થાય છે અને શુદ્ધિ વધે છે.”

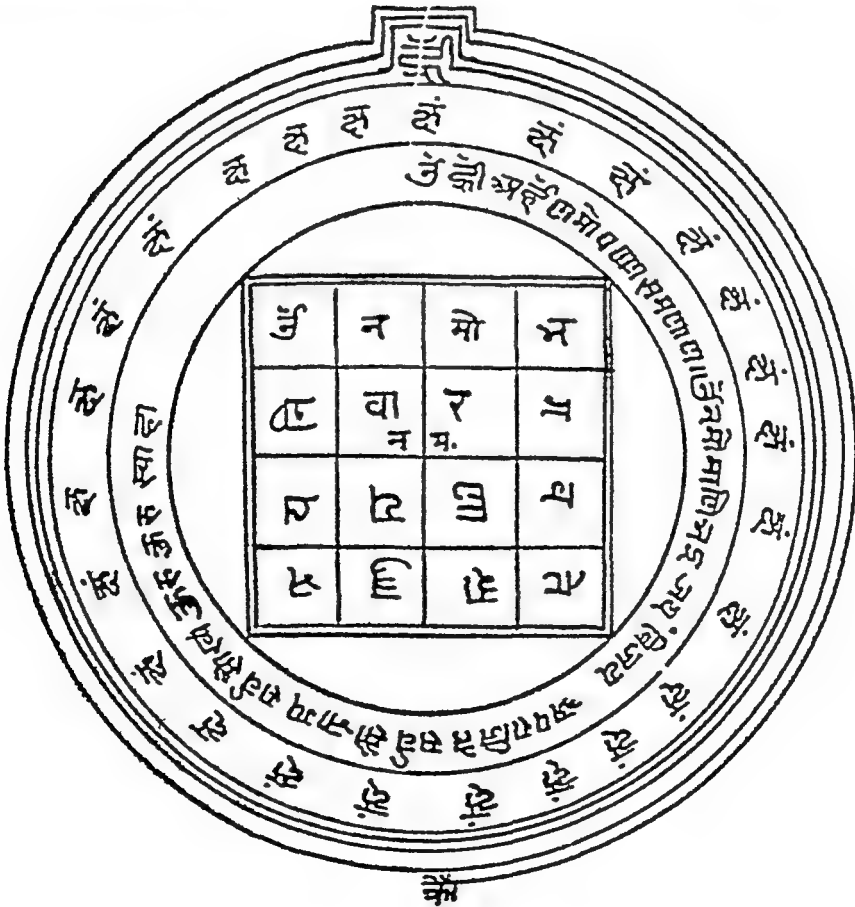

તંત્ર—પુષ્પાર્કે શિવલિંગી પંચાંગ, મૃત મંમોલીક, કપિલા (ભુરી) ગાયના દુધ સાથે પીવડાવવાથી નિશ્ચયે કરીને પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેમાં સંદેહ ન રાખવો, ત્રણ ઋતુ દુધ આ પ્રમાણે પીવડાવવું.

કૃતિ વિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત વીશમા ચંત્રની વિધિ—આ ચંત્ર ભોજપત્ર પર દીવાલીના દિવસે અષ્ટગંધથી લખી સ્ત્રીના કંઠે ધારણ કરાવવાથી પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. વળી આ ચંત્ર રૂપાના પતરાં પર સુગંધી દ્રવ્યોથી લખીને, દીપ, ધૂપ સહિત નાઈનાં પુષ્પથી પૂજીને સ્ત્રીને ઋતુ સ્નાનાંતરે પંચામૃતથી ચખાલી પાવાથી, આ પ્રમાણે ત્રણ ઋતુ કરવાથી વંધ્યા સ્ત્રી પણ પુત્રવાળી થાય છે. રૂપાના માટણીઆમાં નાંખીને ગળામાં ધારણ કરવાથી સૌભાગ્યવતીને પુત્ર થાય તેમાં સંદેહ ન રાખવો. આ વાત નિશ્ચયથી જાણવી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૧૨

કાવ્ય ૨૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હે નમો પળસમણાં। મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતે શશુભય.

ચિત્ર ૨૧૩ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૨૧ પૃષ્ઠ ૪૬૭

નિવારણાય નમઃ ઐ નમઃ (નમો ?) ધીમાણિમઃ જય વિજય અપરાજિતે સર્વસૌભાગ્ય સર્વ-
સૌર્ય કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યત્ર —ચતુષ્કોણ મેળ ખાના કરવા તેમા પ્રથમ મન્ત્ર લખીને, તેના ઉપર વલય
દર્શને, ઋદ્ધિ તથા ખીને મન્ત્ર વીટીને, તેના ઉપર વલય દર્શને, પચીમ ક્ષત્ર લખવા
આદૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૧૩

વિધિ —આ ઠાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનુ અરણ્ય કરવાથી તથા યત્રને પામે ગળવાથી
સર્વ જન પરા થાય છે વળી મવારમા પવિત્ર વધને, ધીનો દીવો કરી, દગાગ ધૂપ,
પુષ્પાદિ મામગ્રી તેવાર ગળા ઉત્તરાભિમુખે પચામૃતથી લરેલો કલગ, સિંહાસન ઉપર
ડેમગ વગેરેથી સ્વન્તિત કરીને, વળી પુષ્પાર્દ થોગે આળાના લાકડાની પાટી ધડાવી, તેના
ઉપર વળેનીની કલમથી અષ્ટગધ વડે આ ઠાવ્ય, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર, યત્ર મહિત લખીને,
સિંહાસન ઉપર પાટી આપન કરી, ગુહ્યવસ્ત્ર વહેરી, રાત્રી માલાથી આપનાની મન્મુખ
૧૦૮ જાપ નિરતર કરવાથી સ્વજન તથા પગજન અર્થે વગ થાય છે ૧

ચિત્ર ૨૧૪ લક્ષ્મીમય કાન્થ ૨૧ પૃષ્ઠ ૪૯૮

૧ છ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે—“મન્ત્રને ૪૨ દિવસ મુખી નિરતર ૧૦૮ વાર જપવાથી આ
૫૧ પામે રાજાથી મો પોતાનો આધીન-વધ થાય છે ”

તંત્ર:—પુખ્તાર્ક યોગે દ્રોણ પંચાંગનો રસ લાવી, અષ્ટગંધમાં મેલવીને, ડાબા હાથની અનામિકા આંગળીથી કપાળમાં નિરંતર તિલક કરવાથી સર્વ જન વશ થાય છે, તિલક કરતી વખતે મન્ત્ર બોલીને તિલક કરવું.

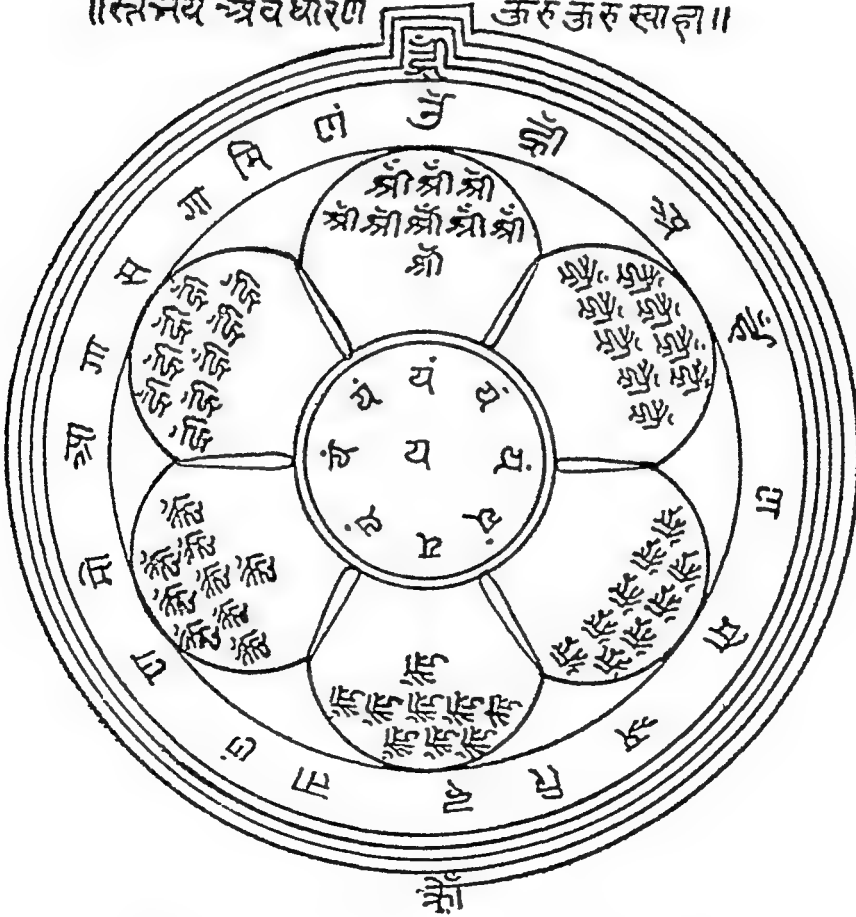
ઈતિ એકવિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત એકવીશમા ચંત્રની વિધિ:—આ ચંત્રરાજ અષ્ટગંધથી લોજ-પત્ર પર પુખ્તાર્ક અથવા દીવાલીના દિવસે લખી સોનાના માદળીઆમાં નાખી, પંચામૃતથી પ્રક્ષાલન કરી, દીપ, ધૂપ, નૈવેદ્ય, ફલ, ફૂલથી પૂજન કરી મસ્તકને વિષે ધારણ કરવાથી દૃષ્ટિ માત્રથી સર્વજન વશ થાય છે, સ્વજન તથા પરજન પણ વશ થાય છે. વળી આ ચંત્રરાજનું નિરંતર પૂજન કરવાથી મહાપ્રાભાવિક થવાય છે. આકૃતિ માટે બુઝો ચિત્ર. ૨૧૪

કાવ્ય ૨૨—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે નમો અરિહંતાણં । નમો આગાસગામિણં । મન્ત્ર ૐ નમો શ્રીવીરં જૃંભય જૃંભય મોહય મોહય સ્તંભય સ્તંભય અવધારણં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

॥ર્જનમોશ્રીવીરજૃંનયજૃંનય મોહય મોહય સ્તંનય॥

॥સ્તંનય અવધારણં કરુ કરુ સ્વાહા॥

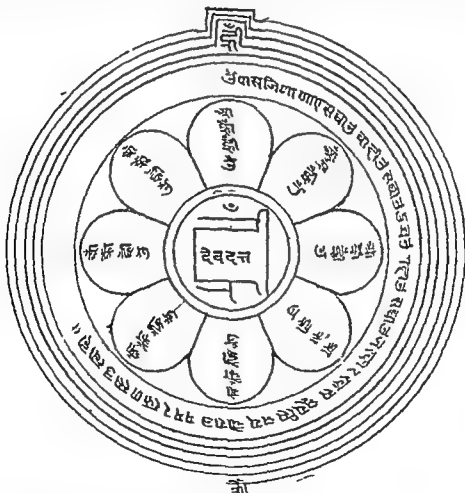

ચિત્ર ૨૧૫ ભક્તામર કાવ્ય ૨૨ પૃષ્ઠ ૪૯૯

૧ જ્ઞ, ન તથા ઘ માં 'નમો અરિહંતાણં' પાઠ નથી.

યત્ર—પુખ્તાગરે છ દલનો યત્ર કરીને મધ્યની કર્ણિકામાં નવ ચકાર સ્થાપીને, પૂર્વદિશિના પ્રથમ દલમાં ઈકાર નવ, દક્ષિણ દિશાના બીજા દલમાં હૈકાર નવ, ત્રીજા દલમાં ઐકાર નવ,^૧ ચોથામાં ઔકાર નવ, પાચમામાં ક્ષૌકાર નવ અને છઠ્ઠામાં હ્રીકાર નવ લખવા, તેના ઉપર વલય દઈને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીટવા, તેના ઉપર વલય દઈને યત્ર પૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૧૫

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી અને યત્ર પામે રાખી ડહમાં ધારણ કરવાથી દુર્લભા સ્ત્રી પણ સુલભા થાય છે વળી વિધિપૂર્વક પવિત્ર થઈને ઉત્તર દિશાએ બિહાસન ઉપર ચક્રેશ્વરી દેવીની મૂર્તિ સ્થાપીને અથવા પવિત્ર જલનો લરેલો ઘડો સ્થાપન કરીને, તેના ઉપર શ્રીફલ મૂકીને, લિત પર ઘી તથા સિંદૂરથી ચક્ર આલેખીને, તેની સન્મુખ નિરતર ૧૦૮ જાપ કરી પચામૃતથી યત્રનું પ્રક્ષાલન કરીને, તે

ચિત્ર ૨૧૬ લેક્ષ્મીમંત્ર કાવ્ય ૨૨ પૃષ્ઠ ૫૦૦

૧ ઘ મા 'દ્રોણર નં' પાઠ છે

૨ ક, જ તથા ઘ મા 'ઐકાર' પાઠ છે,

પ્રક્ષાલનનું નહવાણુ વ્યંતરાદિ દોષથી ગ્રસિત થએલ શ્રી અગર પુરુષને પીવડાવવાથી સર્વ દોષથી મુક્ત થાય છે.

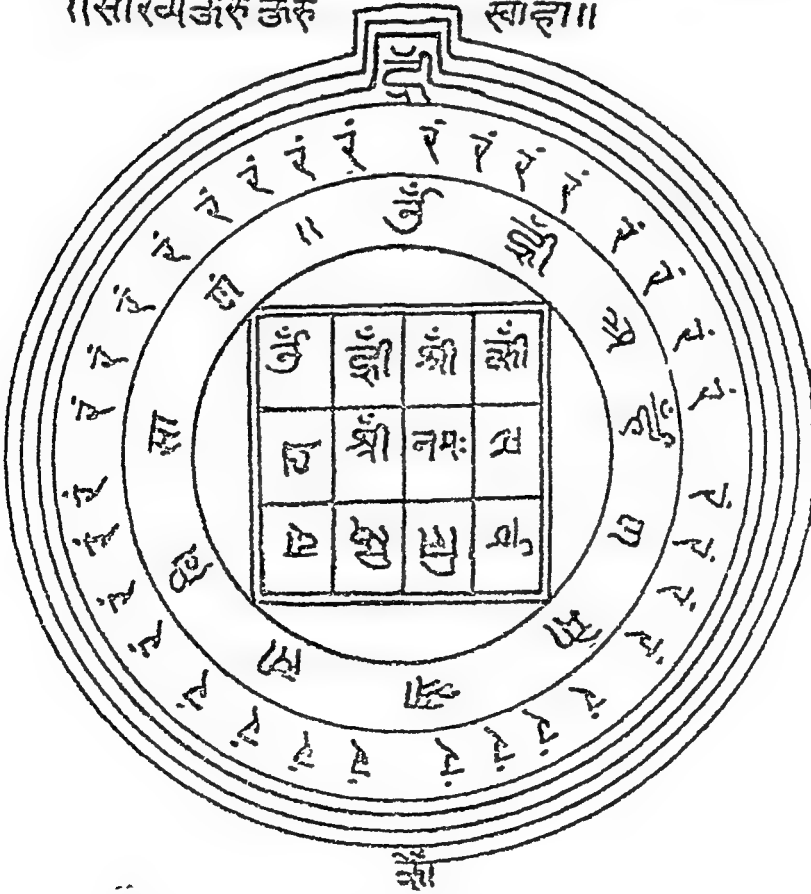
તંત્ર:—પુષ્પાર્કે જાતિ (જાઈ?) પંચાંગ તથા સમુદ્રફલની ગધેડાનાં મૂત્રથી ગુટિકા કરીને, આંખમાં આંજવાથી ભૂત, પ્રેત, વ્યંતરાદિ સર્વ દોષનો નાશ થાય છે. શ્રીની ભગ ઉપર લેપ કરવાથી તે સુભગી થાય છે.

ઇતિ દ્વાવિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કૃત ખાવીશમા ચંત્રની વિધિ:—પુષ્પાર્કે યોગે અથવા દીવાલીના દિવસે અષ્ટગંધથી આ ચંત્રરાજ ભોજનપત્ર પર લખી ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખી, કંઠે ખાંધવાથી ભૂત, પિશાચ, યક્ષ, રાક્ષસ, ભૂતડી, ચૂડેલ, શાકિની, ડાકિની, આકાશમાં રહેવાવાળા ખીજા દેવદેવી, પૂર્વજ, પિતરાઈ વગેરે મોટા આઠ પ્રકારના વ્યંતર વગેરેના દોષોનો નાશ થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૧૬

॥ત્રૈનશેચગવતિજયવતિમમસંમિહિતાર્થમોદ્ધ॥

॥સૌરવ્યંઝરુઝરુ સ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૧૭ ભક્તામર કાવ્ય ૨૩ પૃષ્ઠ ૫૦૧

કાવ્ય ૨૩—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે નમો આસીવિજ્ઞાણ । મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ જયવતિ મમ સમીહિતાર્થ મોક્ષમૌર્ય કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યત્ર—ચતુષ્કોણ જાગ જાના કરી જાનામા ૐ હ્રીં શ્રીં હ્રીં સર્વમિદ્વિગચ શ્રીં નમ લખીને, તેના ઉપર ગોળ વલય દર્જને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીટીને, વળી વલય દર્જને, બારીગ ર કાગ તેના ઉપર વીટીને યત્ર પૂજે કરવો આદૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૧૭

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનુ સ્મરણ કરીને, યત્ર મન્ત્રકને વિષે ધારણ કરવાથી આત્મરક્ષા થાય છે વળી ચંદ્ર બલવાન હોય અને શુભયોગ હોય તે દિવસે, વિધિપૂર્વક પવિત્ર થઈને ઉત્તર દિશાએ ત્રિહાસનપર ત્રીચક્રેશ્વરી દેવીની મૂર્તિ સ્થાપન કરી, દીપ, ધૂપ, પુષ્પ, નેવેલ, શ્રીફલ તથા ન્યાદિષ્ટ અને પત્રિપકવ ફલો વગેરે મામત્રી એકઠી કરીને તે મૂર્તિની મન્મુખ ધરાવીને, સંદેહ વગર પહેરીને, મંત્રેદ આમન પર બેસીને, પચામૃતથી ત્રીચક્રેશ્વરી દેવીની મૂર્તિનું પ્રક્ષાલન કરી, અષ્ટગધથી પૂજન કરી, પછી રૂપાના પતંગ ઉપર અવવા આજ્ઞાની પાટી પર અષ્ટગધથી યત્ર લખી, પૂજન કરી, આરતી કરી મંદેદ જપમાલાથી જાર હલત લપ કરવાથી મન્ત્ર મિદ્ધ થાય છે, કાર્ય પડે ત્રણવાગ મન્ત્રનુ સ્મરણ કરવાથી રક્ષા થાય છે ।

ચિત્ર ૨૧૮ ભગ્નમ કાવ્ય ૨૩ પૃ ૬ ૫૦૭

તંત્ર—પુષ્પાર્કનો યોગ આવેથી શેહિણીકા પંચાંગ, ચક્રાંગ પંચાંગ લાવીને ગુટિકા કરીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખી, ભૂતજોળાંધવાથી જીવનપર્યંત શરીરની રક્ષા થાય છે. ઇતિ ત્રયોવિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત ત્રેવીશમા યંત્રની વિધિ:—આ યંત્ર શુભ દ્રવ્યથી લોખપત્ર પર શુભયોગે લખી, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખી પંચામૃતથી પખાલી ધૂપ તથા પુષ્પથી પૂજા કરી મસ્તકે ધારણ કરવાથી આત્મરક્ષા જીવનપર્યંત થાય છે. વળી ચંદ્ર, સૂર્યના ગ્રહણ વખતે જમીનમાં દાટીને, પછી પંચામૃતથી પ્રક્ષાલન કરી ધારણ કરે તો પણ શરીરની જીવનપર્યંત રક્ષા થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૧૮

કાવ્ય ૨૪—ૐદ્વિ--ૐ હ્રીં અર્હં જમો અરિહંતાણં^૧ જમો દિદ્ધિવિસાણં । સ્થાવર જંગમં વા કૃત્રિમં સકલવિપં યદ્ભક્તે અપ્રણમિતાય યે દષ્ટિવિપાન્ મુનીન્તે । મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતે વદ્ધમાણસામિસ્સ સર્વ સમીહિતં કુરુ કુરુ સ્વાહા । [ૐ] હ્રાં હ્રીં હ્રૌં હ્રૌં^૨ હ્રઃ અસિઆત્ર જૌં જૌં^૩ સ્વાહા ।

॥ઉંનમોઞગવતેવદ્ધમાણસામિસ્સસર્વસમીહિતં॥

॥જરુરુસ્વાહા॥ઉંહ્રાં હ્રીંહ્રૌંહ્રૌંહ્રઃઅસિઆત્ર જૌંજૌં સ્વાહા

ચિત્ર ૨૧૮ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૨૪ પૃષ્ઠ ૫૦૩

કરવી. પછી જેને પ્રેત વળગ્યું હોય તેને ઝાડવું અને યત્ર પાસે રાખવો, આ પ્રમાણે કરવાથી પ્રેત દૂર થાય છે. ”

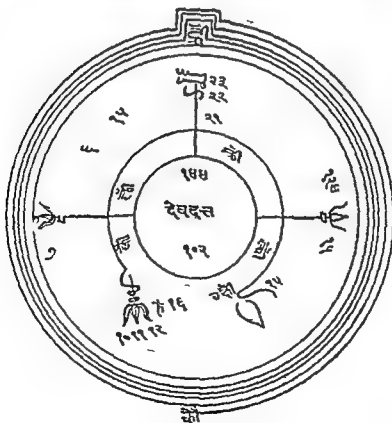
૧ જ, ગ તથા ઘ માં ‘જમો અરિહંતાણં’ પાઠ નથી ૨ ગ તથા ઘ માં ‘હ્રૌં’ મન્ત્રાક્ષર નથી. ૩ ઘ માં ‘હ્રૌં હ્રૌં’ પાઠ છે.

યત્ર —પાચ કોઠાનો ચતુરસ્ર ડરી, તેની મધ્યમા ૩૩ હોં હોં સૌ નમ લખી તેના ઉપર વલય દઈને, શુદ્ધિ લખીને, તેના ઉપર વલય દઈને, મન્ત્ર વીટીને, તેના ઉપર વલય દઈને યત્ર પૂરો કરવો આકૃતિ માટે ભુજો ચિત્ર ૨૧૯

વિધિ—આ કાવ્ય, શુદ્ધિ તથા મન્ત્રનુ અરણ્ય કરી, યન મન્ત્રકે ધારણ કરવાથી આધાશીશી, સૂર્યવાત તથા માયાના વેગ 'વગેરે મન્ત્રકના' સ્વર્ગ રોગ દૂર થાય વળી પહેલા વિધિ પૂર્વક આ મન્ત્રની સાધના કરીને, પવિત્ર થઈ રાતા વસ્ત્ર પહેરીને, પાણીનો લહેલો ઘડો સ્થાપન કરીને, મિહામન ઉપર સૂર્યની મૂર્તિ સ્થાપન કરવી વળી ગૌતમસ્વામીની મૂર્તિ સ્થાપન કરીને, બંને મૂર્તિઓ અદ્યગ ધથી પૂજીને, તામ્રયત્ર પર અદ્યગ ધથી યત્ર લખીને, પૂજા કરી, આગળ સ્થાપન કરીને ગતા યુગ્મથી પૂજીને, આન્તી સુધી આગળ કહી ગયા છિએ તે પ્રમાણે વિધિ સર્વ કરીને, ગ્રન્થ બપમાલાકા ૧૦૦૮ જાપ કરી, પન્થા મૃતથી યત્ર પખાલી સાત દિવસ સુધી નિગતર પીવડાવવાથી મન્ત્રકના સર્વ રોગ મટે છે

તત્ર—પુખ્યાકનો ચોગ આવે છતે ધન્વતરિ પચાગ, લક્ષ્મણા પચાગ, શિવલિંગી પચાગ, એ ત્રણેનુ ચૂર્ણ કરી સુધવા આપવાથી આધાશીશી તથા સૂર્યવાતનો નાશ થાય છે

ઇતિ ચતુર્નિગતિ કાવ્ય પચાગ વિધિ સપૂર્ણ

ચિત્ર ૨૨૦ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૨૪ પૃષ્ઠ ૫૦૪

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ચોવીશમા યંત્રની વિધિ--આ યંત્ર ભોજપત્ર મૂલાકે^૧ અથવા પુષ્પાકે^૨ આઘ્રગંધથી લખી સોનાના માદળીઆમાં નાખી પંચામૃતથી પખાલી, રાતાં પુષ્પ, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્યથી પૂજીને, જેને આધાશીશીનું^૩ દર્દ હોય તે પુરુષે આત દિવસ સુધી આયંબિલ અથવા એકાસણું કરવું અને સૂર્યનો અડધો ઉદય થયો હોય તે સમયે મસ્તકે ઉપરોક્ત માદળીયું બાંધવું અને સૂર્યાસ્ત સમયે જે વળતે અડધું બાંધી સૂર્યનું દેખાતું હોય તે સમયે આ કાવ્યઋદ્ધિ અને મન્ત્રથી મસ્તક મંત્રવાર્થી માથાના તમામ રોગો નિશ્ચયે કરીને નાશ પામે છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૦

કાવ્ય ૨૫--ઋદ્ધિ--ૐ હ્રોં અહ્ં ણમો ડગતવાણં । મન્ત્ર--[૪] હ્રોં હ્રોં હ્રૂં હ્રોં હ્રઃ
અસિઆહસા જ્રોં જ્રોં^૧ સ્વાહા । ૐ નમો ભગવતે જયે વિજયે અપરાજિતે સર્વસૌભાગ્યં
સર્વસૌર્યં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યંત્ર--પટકોણુ આકૃતિ યંત્રની મધ્યમાં કરીને છ ખાનામાં ૐ નમો પરમપદ્મય લખીને, તેના ઉપર વલય દબાવે, તેના ઉપર અઠાવીશ હ્રોં^૨કાર વીંટવા, વળી તેના ઉપર વલય

॥ૐહ્રોંહ્રૂંહ્રોંહ્રઃઅસિઆહસાજ્રોંજ્રોંસ્વાહા॥ૐનમો॥
॥ભગવતેજયેવિજયેઅપરાજિતેસર્વસૌભાગ્યંસર્વસૌર્યં॥
॥કુરુકુરુસ્વાહા॥

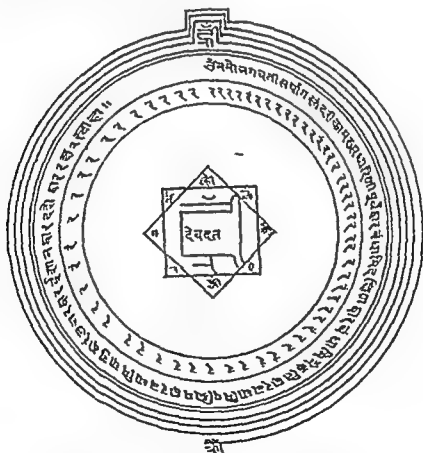

ચિત્ર ૨૨૧ ભક્તામર કાવ્ય ૨૫ પૃષ્ઠ ૫૦૫

૧ ઘ માં 'હ્રોં હ્રોં' પાઠ છે. ૨ ક માં 'હ્રૂં'કાર વીંટવા એવો પાઠ છે, સ્ઘ માં 'હ્રૂં'કાર અને ઘ માં 'હ્રૂં'કાર પાઠ છે.

દધને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વાટીને, તેના ઉપર વલય દધને યત્ર પૂરો કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૧

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ, મન્ત્રનું મ્લેષ કરીને યત્ર પાને રાખવાથી અગ્નિનું દિવ્ય કરતી વખતે અગ્નિ ઠંડી થઈ જાય છે વળી વિધિપૂર્વક પવિત્ર થાને રક્તવસ્ત્ર પહેરાને, પૂત મામથી, મર્વ પહેલાની માફક મૂકીને, મિહામન ઉપર ચક્રેશ્વરીની મૂર્તિ સ્થાપન કરીને, ક્ષેત્રપાળની મૂર્તિ સ્થાપન કરી, પચામૃતથી જાનેનું પ્રક્ષાલન કરી, ચક્રેશ્વરીની અષ્ટગધથી પૂજા કરી, ક્ષેત્રપાળની મૂર્તિનું નિર્ધારી પૂજન કરી, પછી અષ્ટગધથી તામ્રપત્ર પર યત્ર લખાને, યત્રનાં પૂજા કરી, તેની સ્થાપના કરી મુગધવાળા ગતા પુષ્પથી પૂજા કરી, જાગતી મુધી જાધી ક્રિયાઓ પહેલા ઠંડી ગયા છિએ તે પ્રમાણે કરી, ગતી જપમાલાથી જાગ હનર જાપ કરવાથી મન્ત્ર મિદ્ધ થાય છે પછી કાર્યવેલાએ માતવાનું મ્લેષ કરીને જોવામાં અગ્નિ ઠંડી થઈ જાય છે ૧

ચિત્ર ૨૨૨ લક્ષ્મીમય કાવ્ય ૨૫ પૃષ્ઠ ૫૦૬

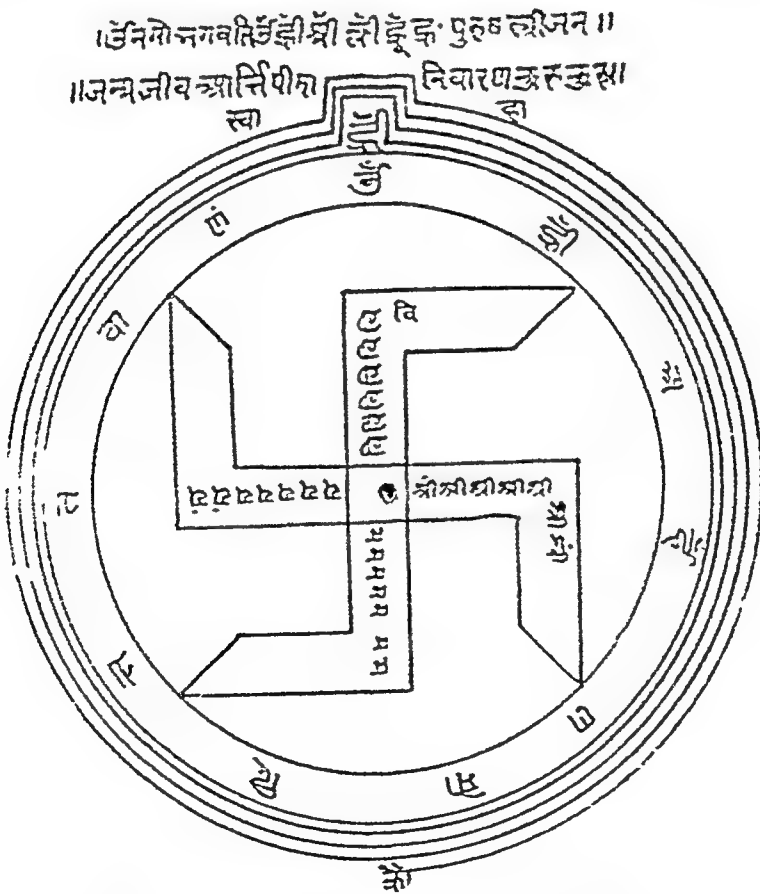
૧ જ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે— ૮૫૫ ઋદ્ધિ મન્ત્રની આગવતાથી અને ૫૫૫ પાને રાખવાથી આરાધન ઉપર અગ્નિની અસ્રુ થતી નથી”

તંત્ર:--પુષ્પાર્ક યોગે એકદંડી પુત્રંતરી પંચાંગ, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખીને ભુજાએ યાંધવાથી સર્વે જાતની અગ્નિ નિશ્ચયે કરીને ઠંડી થઈ જાય છે. આ પ્રયોગ સત્ય છે. હિતિ પંચવિંશતિ શાલ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભટ્ટમૂરિકૃત પચીશમા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી પુષ્પાર્ક યોગે અથવા તેા દીપાલિકા દિને લોજપત્ર પર લખી ત્રિધાતુના માદળીઆમાં ઘાલી, પંચામૃતથી પ્રક્ષાલન કરી, હાથે યાંધવાથી અગ્નિ દિવ્ય નિશ્ચયે થાય છે. ગમે તેવું તપાવેલું તેલ હોય, ગમે તેવો તપાવેલો ગોળો હાથમાં લેવા છતાં પણ ઠંડા જલ જેવો તે લાગે છે. આ પ્રયોગ સત્ય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૨૨

કાવ્ય ૨૬—ઋષિ—ઐ હ્રીં અર્હં જમો દિત્તતવાણં । મન્ત્ર—હ્રીં નમો ભગવતિ ઐ હ્રીં શ્રીં કલીં હ્રૂં હ્રઃ પુરુષ ત્વંજનજન્મ જીવઆત્તિ પીડાનિવારણં કુરુ કુરુ સ્વાહા^૧ ।

યંત્ર—સ્વસ્તિકાકારે યંત્ર કરીને, પૂર્વ દિશાએ સપ્ત ચંકર લખીને, ઉત્તર દિશાએ સાત ચંકર લખવા, દક્ષિણ દિશાએ સાત શ્રીંકર લખવા અને પશ્ચિમ દિશાએ સાત

ચિત્ર ૨૨૩ ભક્તામર શાલ્ય ૨૬ પૃષ્ઠ ૫૦૭

^૧ સ્, ગ તથા ઘ મા ' ઐ નમો હ્રીં શ્રીં કલીં હ્રૂં હ્રૂં પરજનશાન્તિવ્યવહારે કુરુ કુરુ સ્વાહા । પાઠ છે.

મકાર લખવા, પછી સ્વનિઠને કન્તો વલય દધને, તેના ઉપર સદ્ધિ અને મન્ત્ર વીંટળો આકૃતિ માટે લુઓ ચિત્ર ૨૦૩

વિધિ—પ્રથમ ગુભદિને ચક્રમા જણવાન હાય તે જોઈને, પૂન મામત્રા ભેગી કરીને અર્ધગત્રિએ, ત્રપરાન્હકાલ મમયે, પવિત્ર ધધને, ગુહ વત્ર પહેરીને, જમીન પર નહિ પડેલુ એવું ગાયત્રુ છાપુ લઈને, તેમા સ્ત્ર મેવવીને, પવિત્ર જલથી ઉત્તર દિગાએ મહુલિકા દધને, ભૂમિ પવિત્ર કરી, તેના ઉપર મિહામન સ્થાપીને, તે મિહામન પર મોનાની બનાવેલી ચક્રેશ્વરીદેવીની મૂર્તિની સ્થાપના કરીને, પચામૃતથી મૂર્તિનુ પ્રસાવન કરી, અષ્ટગધથી પૂજન કરી, તામ્રપત્ર પર અષ્ટગધથી આ ચત્ર લખીને પૂજને સ્થાપન કર્યો ગતા કૃલથી પૂન કરવી, કવ, નંવેર, દીપ, પૂષાદિક આગતા મુખી મર્વે વિધિ કરવી નન્મુખ ગ્રહીને ગતી જપમાલાથી આ લલ્પ, સદ્ધિ અને મન્ત્રનો ૧૦૦૦૦ લપ કરતા મન્ત્ર મિદ્ધ થવાથી પ્રાણાત કષ્ટ ઉપન્થિત થયુ હાય તે પતા ફર થઈ લાય છે ૧

ચિત્ર ૨૦૮ ભક્ષામર લાય ૨૬ પૃષ્ઠ ૫૦૮

૧ જામાં વિધિ ના પ્રમાણે ૧-૧ સદ્ધિ મન્ત્ર વડે ૧૦૮ વાર તેના મન્ત્રને માથે ૧૦૮ વાર તથા ૫૪ વાર ૧૫વાયો આયતીશી ૪૦૯ મન્ત્રના મન્ત્ર દોઢ નાશ પામે છે "

તંત્ર:—પુષ્પાદે કાંગત્રી પંચાંગ સ્ત્રીનાં નેત્રમાં આંજવાથી પ્રમુતિ થેજાએ પીરા થતી નથી, વળી નાભિમાં પણ લેપ કરવો.

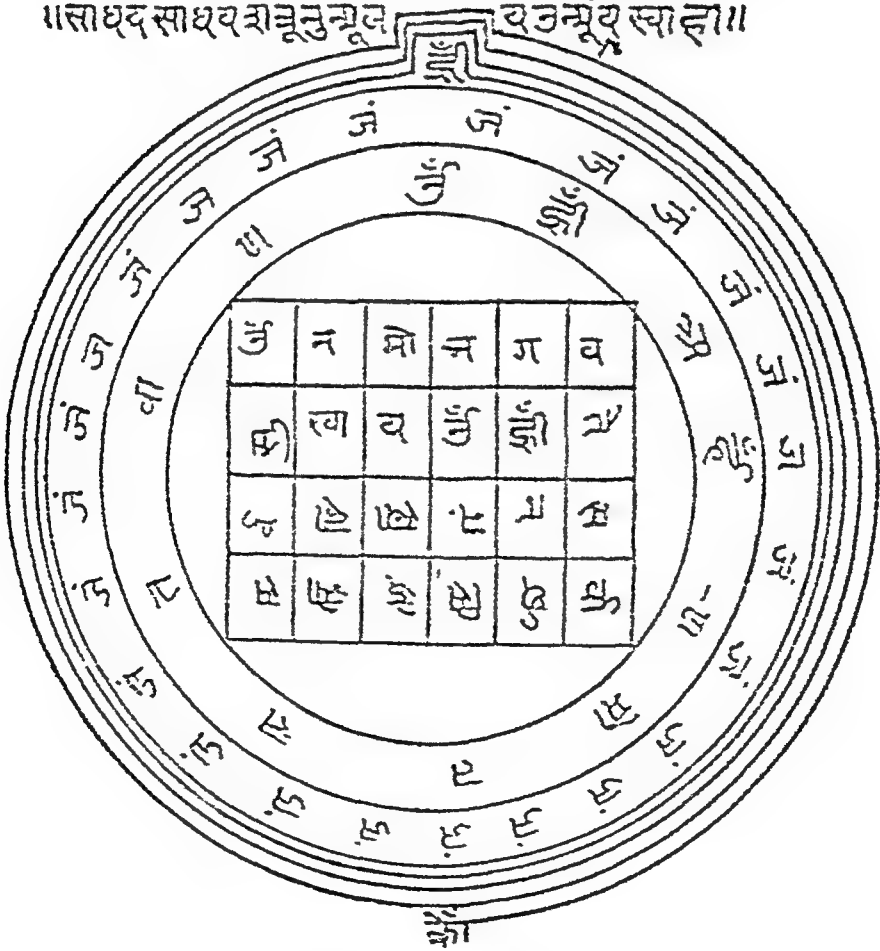
ઇતિ પદ્મવિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત છવીશમા ચંત્રની વિધિ—આ ચંત્ર અષ્ટગંધથી પુષ્પાદે અથવા દ્વીપાલિકાના દિવસે લોજપત્ર પર લખી, સોનાના અથવા તાંબાના માદળીઆમાં નાખી, પંચામૃતે પ્રક્ષાલન કરી, સ્ત્રીની કમ્બરે બાંધવાથી પૂરે માસે પીરા વિના ગર્ભને પ્રસવે છે. વળી આ ચંત્ર અષ્ટગંધથી કાંસાની ઘાળીમાં લખી પ્રમુતિ સમયે પંચામૃતથી પખાલી, સ્ત્રીને પાવાથી, તુરત જ છુટકારો થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૪.

કાવ્ય ૨૯—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રોં અર્હે નમો તત્તત્તવાણં । મન્ત્ર—ૐ નમો ચક્રેશ્વરી દેવી ચક્રધારિણી ચક્રેણાનુક્તલં ।

॥ઉંનમોચક્રેશ્વરીદેવીચક્રધારિણીચક્રેણાનુક્તલં॥

॥સાધવસાધવશત્રુનુનૂલયતુનૂલયતુનૂલયસ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૨૫ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૨૭ પૃષ્ઠ ૫૦૯

ચન્દ્ર — ચતુરસ્ર ચૌવીશ ખાનાનો ચત્ર કરીને, તે ખાનાઓ મધ્યે ઐ નમો ભગવતે સર્વાર્થસિદ્ધેભ્યો સર્વસુખાય ઐ હ્રીં [નમો] નમ સ્વાહા । આ મન્ત્રાક્ષરો લખીને, તેના ઉપર ગોળ વલય દઈને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંટીને, તેના ઉપર વળી વલય દઈને, ચૌવીસ જકાર વીંટીને, તેના ઉપર વલય દઈને ચત્ર પૂર્ણ કરવો આદૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૦૫

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું ગ્રંથણ કરવાથી તથા ચત્ર પાસે રાખવાથી શત્રુનો હાથ થાય છે આજ વિધિથી સાધીને શત્રુના ઘાતને માટે પોતાનો ચત્ર બનવાન જોઈને, શુભ ચંદ્રનો યોગ જોઈને, પવિત્ર થઈ, કાળા વસ્ત્ર પહેરી, દક્ષિણ દિશા અથવા પશ્ચિમ દિશા સન્મુખ ચક્રેશ્વરી તથા ક્ષેત્ર પાળ બનેલી સ્થાપના કરી, પ્રક્ષાલન, પૂજન, આગતી વગેરે કરી ગયા છિએ તે પ્રમાણે સર્વ કરીને, વળી ચત્રની રક્તચંદનની પાટી પર સ્થાપના પૂર્વ વિધિ પ્રમાણે કરીને, કાળા પુષ્પથી પૂજન કરી કાળી જપમાલાથી આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનો ૧૨૦૦૦ બારહબાર જાપ કરી, ત્રિકાળ કાળા મરચા ૧૦૮ હોમવાથી શત્રુનો હાથ થાય છે ૧

ચિત્ર ૨૦૬ લેક્ષ્મીમંત્ર કાવ્ય ૨૭ પૃષ્ઠ ૫૧૦

૧ જ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે— ઋદ્ધિ મન્ત્રની આગધના કરવાથી અને ચત્ર પાસે રાખવાથી શત્રુ આગધને કરી હાનિ કરી શકતો નથી ૧

તંત્ર:—પુષ્પાકે^૧ કુકડાની હવાર, મોરની હવાર, શિયાલની હવાર, લુંગડીની (લોંકડીની) વિષા, વાગોલની વિષા તથા ચતુષ્પદની રજ, સર્વ લેગાં કરીને શત્રુના માથાં પર નાખવાથી તેનો ક્ષય થાય છે.

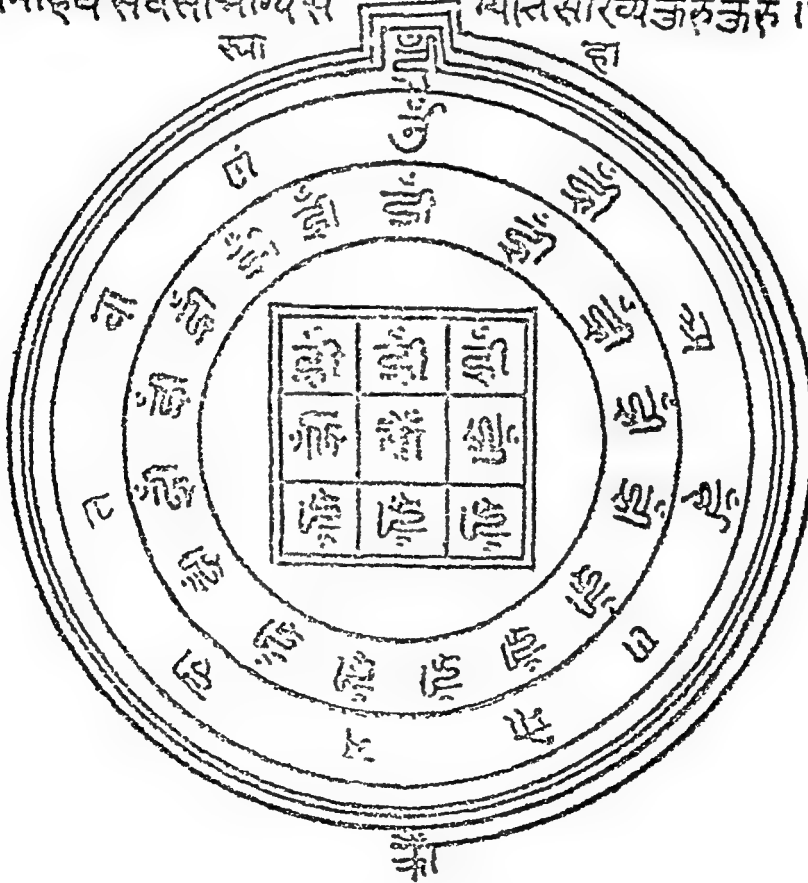
ઘટિ સસ્તવિ શનિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિસદ્રસૂરિકૃત ૨૭ મા ચંત્રની વિધિ—આ ચંત્ર અષ્ટગંધથી લોજપત્ર પર પુષ્પાકે^૧ અથવા દીપલિકા દિને લખીને, સોનાના માદળીઆમાં નાખી, ત્રણ ત્રણ દિવસે દુધ, દહીં, ઘી વગેરે પંચામૃતમાં સ્થાપીને પછી ધૂપ કરીને ગળામા અથવા મસ્તકે ધારણ કરવાથી શત્રુનો ક્ષય થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૬.

કાવ્ય ૨૮—ઋદ્ધિ ઓ હ્રીં અર્હં નમો મહાતવાણં । મંત્ર—ઐ નમો ભગવતે જયે વિજયે^૧ જૃંભય જૃંભય મોહય મોહય સર્વસૌભાગ્ય^૨ સમ્પત્તિસૌર્યં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

॥ૐ નમો જગત્સેજયે વિજયે જૃંભય જૃંભય મોહય ॥

॥મોહય સર્વસૌભાગ્યં સ

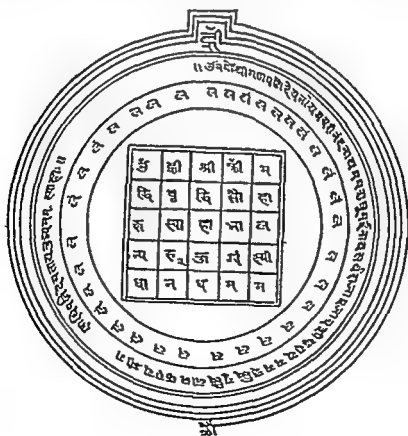

ચિત્ર ૨૨૭ ભક્તામર કાવ્ય ૨૮ પૃષ્ઠ ૫૧૧

૧ સ્વ તથા ઘ મા 'જયવિજય' પાઠ છે ૨ સ્વ તથા ઘ મા 'સર્વસિદ્ધિ' પાઠ છે.

યત્ર—ચતુરસ્ર નવ ખાના કરવા, ખાનાઓમા મ યના ઓઠ ખાનામા સૌંકાર લખીને, ખાકીના આઠ ખાનામા હ્રીંકાર લખવા, તેના ઉપર ગોળ વલય દધને, ઉપર ગોળ હ્રીંકાર લખવા, તેના ઉપર વલય દધને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંટી તેના ઉપર વલય દધને યત્ર સપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૭

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનુ અમ્ભણ કરીને યત્ર પામે ગળવાથી સૌભાગ્ય, કીર્તિ તથા લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે વળી આ વિધિથી માધના કરવી-શુભદિને, પવિત્ર થઇને, પીત વસ્ત્ર પહેલીને, ઉત્તર દિગ્ગા અથવા પૂર્વ દિગ્ગા તરફ મિંહામનનુ મુખ રાખીને, તેના ઉપર ચક્રેશ્વરીદેવીનાં મૂર્તિનાં સ્થાપના કરી, પૂન મામગ્રી પહેલા બતાવેલી વિધિ આગતી મુધીની નિગતર ડગી, આળાની પાટી અથવા ડપાના પનરા ઉપર યત્રની સ્થાપના કરી, મુગ ધવાળા પીળા પુષ્પથી પૂજન કરી, પીળા આમનપર ભેગી, મેરણાની અથવા સોનાની અથવા પીળા જપમાલાથી આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રમહિતનો ૧૨૦૦૦ બાર હબર જાપ કરી મિદ્ધ કર્યા પછી નિરતર એકમે આઠ વાગ ગણીને, યત્રનુ નિરતર પૂજન કરવાથી આપારમા લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ થાય, ગજદ્વબારમા જય થાય, ચરા સૌભાગ્યાદિ

વધે, નગરશેઠની પદવીનો ભોક્તા થાય, સર્વ મનોવાંછિત સિદ્ધ થાય.^૧

તન્ત્ર—પુષ્પાર્કથોગે સફેદ સુપલિ ભાંગરો, સહદેવી, ગોરૂચંદન સર્વ લાવીને તિલક કરવાથી સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે.

ઇતિ અષ્ટાવિંશતિ પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત અઠાવીશમા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી ભોજપત્ર પર શુભ દિવસે લખી સોનાના માદળીઆમાં નાખી દહીં, દુધ, ઘી એ ત્રણ મધ્યે ત્રણ ત્રણ દિવસ માદળીઉં રાખીને, પછી માથે ગળે ધારણ કરે, પંચામૃતે પખાલી વળી રૂપાના પતરાં પર લખીને નિરંતર પૂજન કરે તો વ્યાપારે લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ, સૌભાગ્ય, મનોવાંછિત સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાય. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૮.

કાવ્ય ૨૯—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં ણમો ઘોરતત્ત્વાણં । મન્ત્ર—ૐ નમિઝ્ઞ પાસ વિસહર ફુલ્હિગ નામાક્ષર મંતો સવ્વસિદ્ધે સમીહેઝ જો સમરંતાણં મળે જાગર કળ્પદુમ્મ સર્વસિદ્ધિ ૐ નમઃ સ્વાહા ।

॥ૐનમિઝ્ઞપાસવિસહરફુલ્હિગનામાક્ષરમંતોસવ્વસિદ્ધિ॥
॥ધેસમીહેઝજોસમરંતાણંમળેજાગરકળ્પદુમ્મસર્વસિદ્ધિંૐનમઃ॥

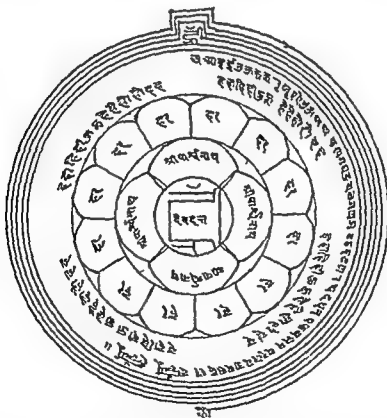

ચિત્ર ૨૨૮ ભક્તામર કાવ્ય ૨૯ પૃષ્ઠ ૫૧૩

૧ ઘ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે—“ ઉક્ત ઋદ્ધિ, મન્ત્રની આરાધનાથી અત્રે યંત્ર પાસે રાખવાથી શત્રુ આરાધકને કોઈપણ પ્રકારની હાનિ પહોંચાડી શકતો નથી. ”

યત્ર —મધ્યમા યોનિ આકાશ કરી, તેની મધ્યમા ચૌંડાગ્ર ત્રણ સ્થાપન કરીને, તેના ઉપર વલય દધને, [સોળ મ્વર લખીને, તેના ઉપર વલય દધને, ઋદ્ધિ મન્ત્ર લખીને] વલય દધિ યત્ર પૂરો ઢરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૨૯

વિધિ —આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનુ સ્મરણ કરીને યત્ર પાને રાખવાથી સ્થાવર વિષનુ એ ગ્રહનું નથી વળી વિધિપૂર્વક પવિત્ર વધને, લીલા ગગનુ વગ્ન પહેરીને, ઉત્તરભિમુખ મિહામન ઉપર ચક્રેશ્વરી દેવીની સ્થાપના કરીને, પહેલાની વિધિ આરતી મુધીની કહેલી છે તે પ્રમાણે મર્વ કરીને, પુષ્પાર્કે ઘડેલી આખાની પાટલી ઉપર યત્ર લખાને, પૂજને, સ્થાપના કરવી, મગ્ધો, દમણો અથવા માલતીના ફૂલોથી પૂજન કરીને, આગળ મૂકી, પછી લીલમણિની જપમાલાવાં ૧૦૦૮ જાપ કરવાથી નિઃશ મિદ્ધ થાય છે આ વિદ્યા નિદ્ધ થયા પછી જે પુરુષે સ્થાવર વિષનુ લક્ષણ કથું હોય તેને પથ્યામૃત અથવા શુદ્ધ જલ એકનોઆઠ વાર અથવા એકવીસ વાર મંત્રીને પીવડાવવાથી અગ્નિજ, મોમલ, આઠડો, વત્સે વગેરે જે કોઈ જાતનુ મધ્યાવર વિષ હોય તેના એરનો નાશ થાય છે ૧

ચિત્ર ૨૩૦ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૨૬ પૃષ્ઠ ૫૧૪

૧ ઘ મા વિધિ મા નમારે છે - ઉક્ત ઋદ્ધિ મન્ત્ર વડે ૧૦૮ વાર પાણી મંત્રીને પાવાથી અને યત્ર પાને રાખવાથી દુ ખતી આખો આગ થાય છે "

તન્ત્ર—પુખ્યાકે સરપંખો પંચાંગ, ચકાંગ પંચાંગ, મયૂરશીખા પંચાંગ. આ સર્વે પંચાંગ પાણી સાથે પીવડાવવાથી કોઈ પણ જાતનું ઝેર મૃત્યુ નીપજવતું નથી.

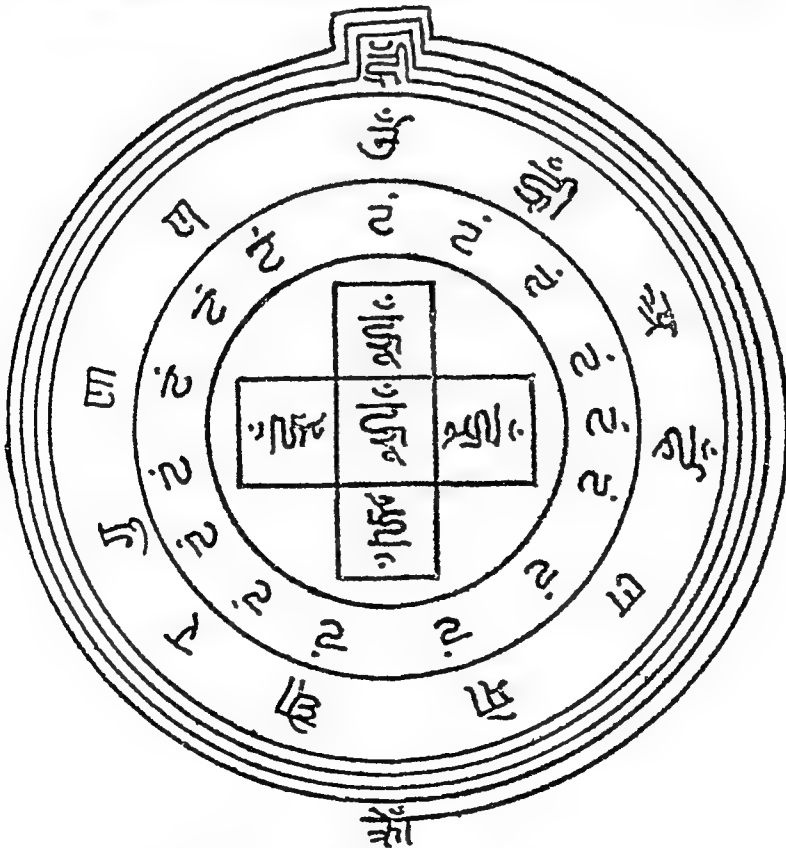
ઇતિ એકોનત્રિશત કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિદ્વિત યોગણુત્રીશમા ચંત્રની વિધિ—આ ચંત્ર દીપાલિકાના દિવસે અથવા રવિવારના દિવસે સ્વાતિ નક્ષત્રનો યોગ આવે છતે અષ્ટગંધથી ભોજપત્રપર લખી, [ઉપરોક્ત] પંચાંગ ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખી, પંચામૃતથી પખાલી ભુજ્યે ધારણ કરવાથી સ્થાવર વિષ જેવાં કે અક્ષીણ, સોમલ, આકડો, ધંતૂરો, મોહરો વગેરે કોઈ પણ જાતનું ઝેર હોય તોપણ મૃત્યુ થાય નહિ. કોઈએ ઝેર ખાધું હોય તેને આ ચંત્ર પંચામૃતે પ્રક્ષાલન કરી તેનું ન્હવણ પીવડાવવાથી, ઝેર ઉતરી જાય છે, અને તે મરતો નથી. આ મણિપ્રભાચંત્ર છે. અને તે શ્રીહરિભદ્રસૂરિએ કહેલો હોવાથી સત્ય છે. આકૃતિ માટે બુચ્ચો ચિત્ર ૨૩૦.

કાવ્ય ૩૦—ॐ હ્રીં અર્હં નમો ઘોરગુણાણં । મન્ત્ર—ॐ હ્રીં શ્રી શ્રીપાર્શ્વનાથાય

॥ૐૐૐશ્રી શ્રીપાર્શ્વનાથાયૐૐધરેંદ્રપદ્માવલીસદિતાયશ્વટે॥

॥મદે ક્ષુદ્રંવિઘટે ક્ષુદ્રાન્ત્તંત્રયસ્તંત્રયરક્ષાકરકરસ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૩૧ ભક્તમર કાવ્ય ૩૦ પૃષ્ઠ ૫૧૫

થતો નથી. ઘેર નિરંતર યંત્રનું પૂજન કરવાથી આ યંત્ર સર્વભયોનું હરણ કરે છે.^૧

તાંત્ર-પુષ્પાર્કે ધ્રુવકનું હાકકું તથા લલ્લમણીના પંચાંગ લાવી ગોળી કરી, કાર્ય પહેલારે તિલક કપાળમાં કરવાથી રસ્તામાં કોઈ પણ જાતનો ભય ઉપસ્થિત થતો નથી.

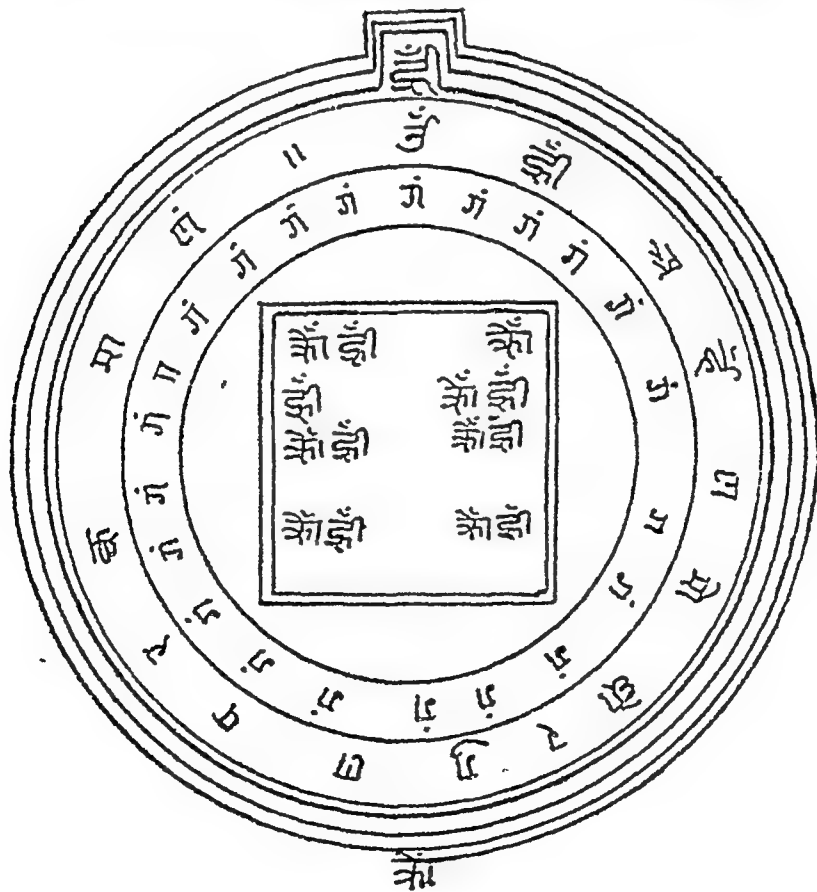
ઘટિ ત્રિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ત્રીશમા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર લોજપત્ર પર અષ્ટગંધથી પુખ્તાર્કે અથવા હસ્તાર્કે અથવા દીપમાલિકાના દિવસે વિધિ સહિત લખીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખીને, પંચામૃતથી પગાલી, હાથે ગાંધવાથી રસ્તામાં કોઈ પણ જાતનો ભય ઉપસ્થિત થતો નથી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર રરર.

अ०५ ३१—ॐ ह्रीं अहं णमो घोरगुण परकृमाणां । भन्त—ॐ उवसगगहरं

॥नेत्रवसगहरं पारं पारं वंदामि कम्पयामुहं विसहर॥

॥ विसृज्य निन्नास मंगलकक्षाया आवासं उज्जैनमस्वाहा ॥

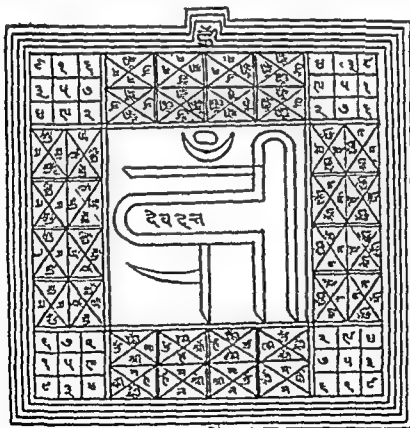
ચિત્ર ૨૩૩ ભક્તોત્તમર કાવ્ય ૩૧ પૃષ્ઠ ૫૧૭

૧ ઘ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે:—“ઋદ્ધિ, મન્ત્રનુ આરાધન કરીને, યન્ત્ર પાસે રાખવાથી શત્રુનું સ્થલન થાય છે.”

પામ પાસ વદામિ કમ્મઘણમુક્ક । વિસદ્ધર વિસન્નિન્નાસ મગલકલ્લાણવાસાસ ઓ હોં
નમ સ્વાહા ।

યત્ર—મધ્યમા ચતુરશ્ર આકાર કરીને, તે ચતુરશ્રની મધ્યમા એકત્રોકાર અને એક
દ્વિત્રોકાર, એ પ્રમાણે માત્ર ક્રોકાર અને માત્ર દ્વિત્રોકાર મલીને કુલ ચૌદ જીનક્ષત્ર લખીને,
તેના ઉપર વલય દધીને, તેના ઉપર જાવીશ ગકાર વીંટીને, તેના ઉપર વલય દધીને, તેના
ઉપર ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંટી, તેના ઉપર વલય દધીને યત્ર સંપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે
જુઓ ચિત્ર ૨૩૩

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું સ્મરણ કરીને, યત્ર પામે રાજવાધી રાજ
વગ વાય છે વળી વિધિપૂર્વક આ યત્રને સ્થાપન કરીને, પવિત્ર થઈ, રક્ત વસ્ત્ર પહેરીને,
પવિત્ર સ્થાને પચામૃતથી ભરેલો ઘડો સ્થાપન કરીને, વળી ચક્રેશ્વરી તથા ધરણેન્દ્ર
જાનેની અષ્ટગધથી પૂજા કરીને સ્થાપના કરવી નૈવેદ્ય ફલ વગેરે પહેલા કહી ગયા છિએ
તે પ્રમાણે મર્ચ વિધિ કરીને, યત્ર મોનાના પતરા ઉપર તથા ચપકવૃક્ષની પાટલી પુષ્પાર્કમા
ઘડાની, તેના ઉપર વિધિપૂર્વક યત્ર સ્થાપીને, તેની રાતા પુષ્પથી પૂજા કરી, ઉત્તગણિમુખે
જન જપમાલાથી માઠા જાર હાથ એકામણુ કરીને કરવો જેથી મન્ત્ર સિદ્ધ થાય

છે. તે સિદ્ધ થએલા મન્ત્રનું ૧૦૮ વાર નિરંતર સ્મરણ કરીને; યંત્રનું પૂજન કરવાથી રાજ્યના જેટલું સુખ મલે છે.^૧

તન્ત્ર—પુખ્યાકે^૧ પુરુષે લલ્લલુ પંચાંગ, અષ્ટગંધની સાથે મેલવીને, તિલક કરી રાજદરબારમાં જવાથી રાજ તિલક કરનારની સન્મુખ જોતાંની સાથે જ મહેરબાની કરે છે અને માન સન્માન આપે છે.

કતિ એકત્રિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સમાપ્ત.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત એકત્રીશમા યંત્રની વિધિ:—આ યંત્ર પુખ્યાકે^૧ અથવા દીવાલિના દિવસે લોખપત્ર પર અષ્ટગંધથી લખી, વિધિ સહિત સોનાના માદળીઆમાં નાખીને મસ્તકે ધારણ કરવાથી રાજ નિશ્ચયે કરીને વશ થાય છે. નિરંતર યંત્રનું પૂજન કરી, પંચામૃતથી પખાલી ફૂંધ, દહીં, ઘીમાં ત્રણ ત્રણ દિવસ માદળીયું રાખી, પછી મસ્તકે ધારણ કરવાથી રાજ વશ થાય છે. છંદગી મુધી નિરંતર ખનનું પૂજન કરવું. આકૃતિ માટે લુઓ ચિત્ર ૨૩૪.

॥ૐનમોઙ્ઙાઙ્ઙૈઙ્ઙૈઙ્ઙઃસર્વદોષનિવારણંકરુકરુ॥

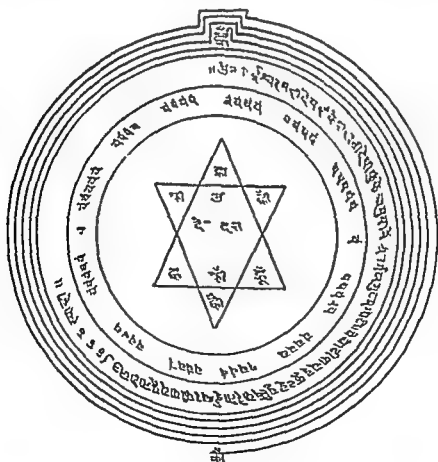
ચિત્ર ૨૩૫ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૩૨ પૃષ્ઠ ૫૧૬

૧ ય માં વિધિ-આ પ્રમાણે છે-“ આ મન્ત્રની આરાધનાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી રાજમાન્ય થવાય છે. ”

કાવ્ય ૩૨—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં શર્દ્ધે નમો ઘોરગુણ ધમ્મચારિણે । મન્ત્ર ઐ નમો હ્રીં હ્રીં હ્રુ
 ॥ સર્વદોષનિવારણં દુઃખ કુલ સ્વાદા ।

યન્ત્ર—મધ્યમા ચતુર્થ પાચ ખાનાઓ કરીને, ખાનાઓમા પાચ હ્રીંકાર લખવા,
 તેના ઉપર વલય દઇને, નસાવીરા સૌંદર્ય લખીને, તેના ઉપર વલય દઇને, તેના ઉપર
 ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંટવા, તેના ઉપર વલય કરીને ચ । મપૂર્ણ કવો આકૃતિ માટે જુઓ
 ચિત્ર ૨૩૫

વિધિ—આ કાવ્ય ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનુ નમરણ કરીને, યન્ત્ર હરમરે બાધવાથી પેટની
 પીડા, ગોળા, ગૂલ, નસાવીરા વગેરે રોગોની ગાતિ થાય છે વગા આ વિધિથી માધના
 કરવી પવિત્ર ધર્મ, પીડા વગ પડેગીને, જવથી ભટેલા ઘણની ન્યાપના કરી, તેના ઉપર
 શ્રીફલ મૂળ, નિહામન ઉપર અશતતી પટકોણ આકૃતિ કરીને, તે પટકોણની મધ્યે માણ
 ત્રણ વાવની તાળાની વીંટી પોતાની તર્જની આગળીમા ગાવે એવી કરવી ન્યાપન કરવી
 પછી વિધિપૂર્વક ચક્રેશ્વરી દેવીની પૂજા કરીને ન્યાપના કરવી અને યત્રને તાળાના પતંગ
 પર લખી મુગધી પુષ્પોથી પૂજન કરીને પછી પીડા જપમાવાવી ૧૦૦૮ જપ કરી મન્ત્ર

ચિત્ર ૨૩૬ ભક્તામર કાવ્ય ૩૨ પૃષ્ઠ ૫૨૦

સિદ્ધ કરવો. ગોળાના રોગીને પંચામૃત ૨૧ વાર મંત્રીને પાવાથી તથા તામ્રમુદ્રિકા હાથે ધારણ કરાવવાથી ગોળો શાંત થઈ જાય છે.^૧

તન્ત્ર—પુખ્યાકે^૨ ચક્રાંકા પંચાંગ, કાગજ^૩ના પંચાંગ પાવાથી અંતરગાંઠ, ગોળો તથા શૂળની સમાધિ-શાંતિ થાય છે.

ઇતિ દ્વાત્રિંશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત યત્રીશમા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી લોળપત્ર પર શુભદિવસે લખીને, તાંબાના માદળીઆમાં નાખીને તથા તાંબાની વીંટી પણ તે દિવસે ઘડાવીને, રોગીને એકાસણું કરાવી, માદળીયું તથા વીંટી ધારણ કરાવીને, તેને પંચામૃત પાવાથી અંતરગાંઠ, ગોળો, શૂલ, સંગ્રહણી વગેરે સર્વપીડા મટે છે. રોગીને ઉપવાસ, આયંબિલ અથવા તો એકાસણું કરાવવું. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૩૬.

કાવ્ય ૩૩—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં સર્હં જમો સર્વોસદ્વિપત્તાણં । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં ઓં કલ્લીં વ્હં ધ્યાનસિદ્ધિ પરમયોગીશ્વરાય નમો નમઃ સ્વાહા ।

યન્ત્ર—મધ્યમાં પદ્મેકાણાકૃતિ કરીને, પદ્મેકાણાકૃતિની મધ્યમાં ઐકાર લખીને, છ ખાનામાં કલ્લીંકાર લખીને^૨, તેના ઉપર વલય દઈને, તેના ઉપર સોળ હ્રીંકાર ફરતા લખીને, વળી તેના ઉપર વલય દઈને ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંટીને, ઉપર વલય દઈને યંત્ર સંપૂર્ણ કરવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૩૭.

વિધિ:—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું સ્મરણ કરીને, ગળામાં યંત્રને ધારણ કરવાથી તાવ એકાંતરો, વેલા જ્વર, તૃતીય જ્વર, ચતુર્થ જ્વર, શીત જ્વર, ઉષ્ણ જ્વર વગેરે દશ જાતિના તાવની પીડા શાંત થઈ જાય છે. વળી આ વિધિથી સાધના કરવી—શરીરે પવિત્ર થઈને, સફેદ વસ્ત્ર ધારણ કરી પાણીથી ભરેલો ઘડો સ્થાપીને, પૂર્વદિશાએ સિંહાસન ઉપર ચક્રેશ્વરીની તથા હનુમાનની બંનેની સ્થાપના કરી, પછી પહેલાં કહી ગયા છિએ તે વિધિએ પૂજની સામગ્રી એકઠી કરી, પૂજન કરી, પંચવર્ણના પુષ્પથી પૂજન કરી, આંખાની પાટિ પર યંત્રની સ્થાપના કરી, પ્રથમની વિધિથી ૧૦૦૮ ગુગલની ગુટિકા પર કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનો પાઠ કરી, ધૂપમાં હોમ કરવો. અથવા સફેદ માલા પર પાઠ કરી ગુટિકાઓનો સામટો હોમ કરવાથી મન્ત્ર સિદ્ધ થાય છે. સિદ્ધ થયા પછી કુમારિકાએ કાંતેલા સુતરના ૨૧ તાર લઈને, દરેક તાર પર ૨૧ વાર મન્ત્ર લખીને તાવવાળાના હાથે યંત્ર સહિત બાંધવાથી સર્વ જાતના તાવનો વ્યાધિ શાંત થઈ જાય છે.^૩

ઇતિ ત્રયસ્ત્રિંશત કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

૧ છ માં આ પ્રમાણે વિધિ છે—“ આ ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વડે કુંવારી આળાએ કાંતેલું સુતર ૧૦૮ વાર મંત્રી તેને ગળામાં બાંધવાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી સંગ્રહણી આદિ પેટની સર્વ પીડાઓ નષ્ટ થાય છે. ” ૨ જ, ગ તથા ઘ માં ‘ કલ્લીંકાર દશ લખવા ’ એવો પાઠ છે, ૩ ઘ માં વિધિ આ

હ્રીં શ્રીં લ્લીં હ્રૂં ધ્યાતીસિદ્ધિ પરમયોગીશ્વરાય નમો નમઃ ॥

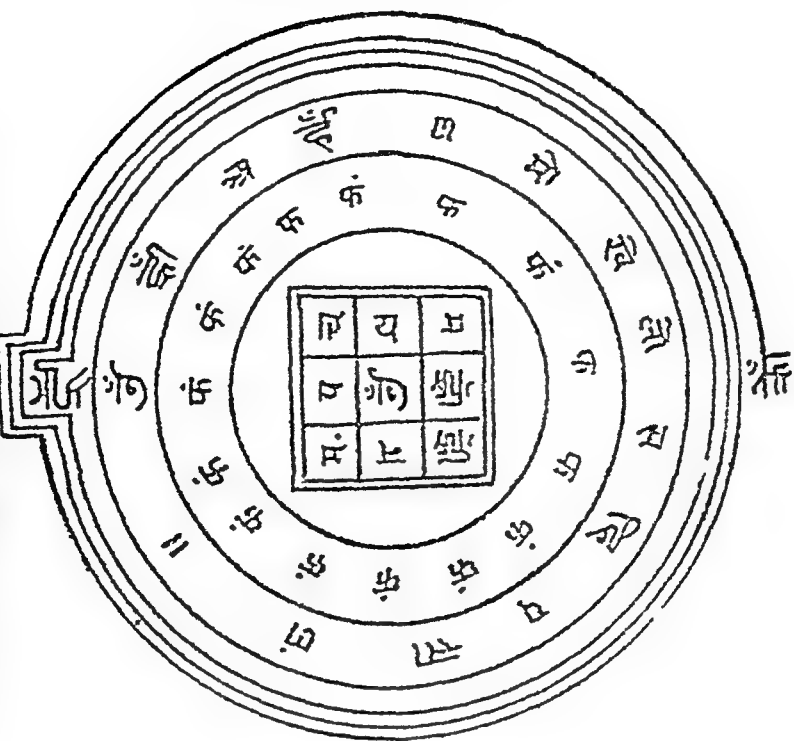
ચિત્ર ૨૩૭ ભક્ષામય કાન્થ ૩૩ પૃષ્ઠ ૫૦૦

શ્રીહરિભદ્રમૂર્તિનું તેરીશમા યત્રની વિધિ—આ યત્ર રવિવારે અથવા શુભયોગે સોનપત્ર પર અણગધથી લખી, રૂપાના માદગીઆગા નાખી, પચામૃતથી પખાલી, પુરુષના નમણા દ્વારે બાધરો, પછી કુવાળીએ કાતેતુ ચુતર રોગીના ચાગે પ્રમાણુ ભરીને, આ યત્રમા જે મન્ત્ર છે, તે મન્ત્રથી ૨૧ ગાઠ દેવી, એકેક ગાઠે ત્રણ વાર મન્ત્રનું સમગ્લુ કરવું, એટલે ૬૩ વાર દોરા મન્ત્રીને ધૂપ દઈ, તે દોરાથી માદગીઆને લુગાએ બાધવાથી નર્વ જાનના તાવ જાન થઈ જાય છે પછી હનુમાનને સવારે લોટ ખાડ ધી મદિત ચઢાવીને, તેવ, સિદ્ધરથી પૂજા કરવાથી નમાધિ થાય છે આદૃતિ માટે લુગા ચિત્ર ૨૩૮

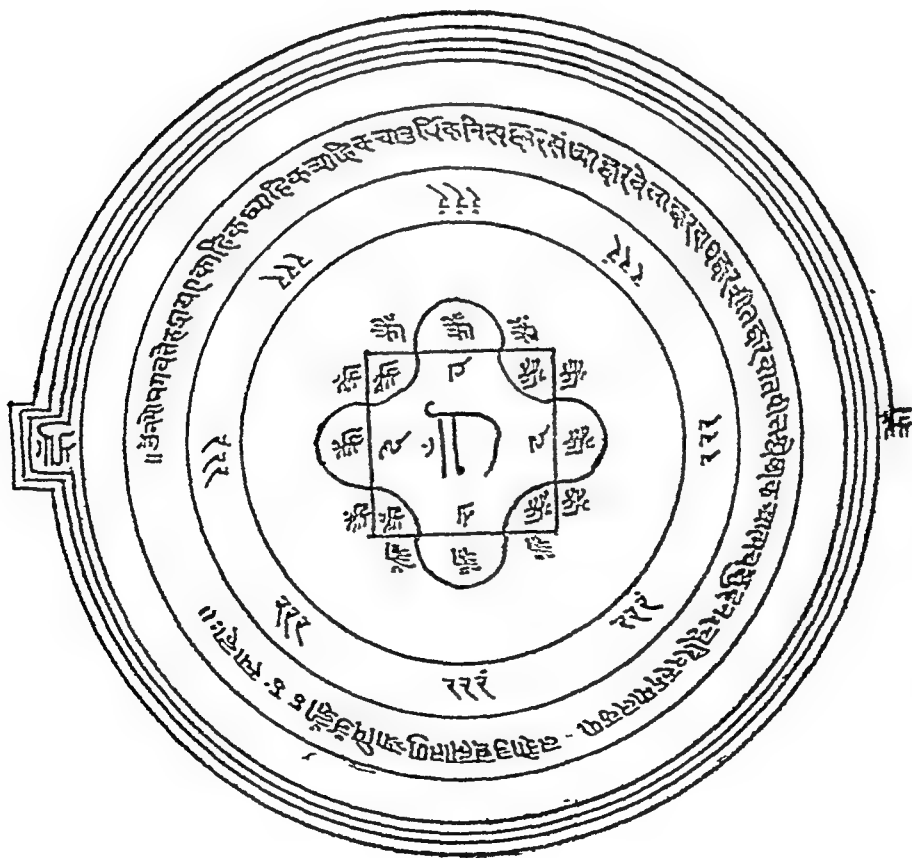
કાન્થ ૩૪—ઋદ્ધિ—ઋ દ્વી ઋદ્ધિ જમો જોલોમદિપચાણ । મન્ત્ર—ૐ નમો હ્રીં છીં કર્તે વે દમો વગ્ગાવચ દેવ્યે નમો નમઃ સ્વાહા ।

યત્ર —માધ્યના ચતુર્થ નવખાના મીને, તે નવખાનાની મધ્યમા ૩૫ પ વ વ મ પ્રાપ્તિ । આ સદિ મન્ત્ર નિર્વાતિ આ મને કને । ૧૩ ૩૧ ૪૦ ન ને તેની ખનિસી ૧ । (૧૫) બધાથી તથા જાનથી અને આ વરો પત્ર । ખસાથી એમનાંજો, તોમો વરો સ્ત્ર નવપત્ર ત્રવ રાધ પને છે ॥

॥ उं नो ङो ङो श्री ङो ङो पद्मावते देवि नमो नम स्वाहा ॥

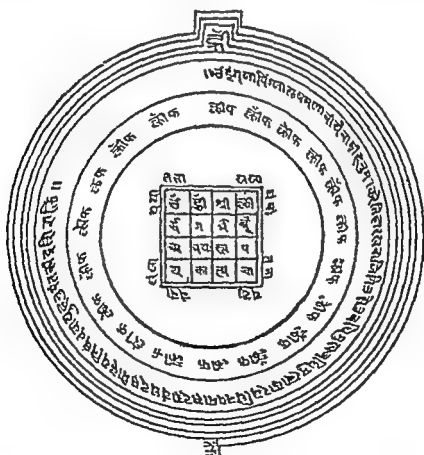
चित्र: २३६ लक्ष्मीभर शाल्य ३४ पृष्ठ ५२३

चित्र २३८ लक्ष्मीभर शाल्य ३३ पृष्ठ ५२५

હાં હ્રીં નમ આ પ્રમાણે અક્ષરો લખાને, તેના ઉપર ગોલાકાર વલય દધને, તેના ઉપર પદર ફકાર વીટીને, વળી તેના ઉપર વલય દધને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીટીને તેના ઉપર વલય દધને યત્ર સંપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૩૯

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મંત્રનું અરણ્ય કરીને યત્ર સ્ત્રીના ગળામા અથવા કમ્બરે ધારણ કરાવવાથી કમુવાવડ થતી નથી અને સંપૂર્ણ માસે, ગર્ભ પરિપક્વ થયા પછી ગર્ભનો પ્રસવ થાય છે વળી આ વિધિથી મન્ત્રની સાધના કરવી—પવિત્ર થઈ, સફેદ રેશમી વસ્ત્ર પહેરાને, પચામૃતથી ભરેલો કલન ઉત્તરદિશાએ સ્થાપન કરીને, વિધિપૂર્વક પૂજનસામગ્રી નૈવેદ્ય ફાલગી મર્વ તૈયાર કરી, અષ્ટગધથી ચક્રેશ્વરીની પૂજા કરી સ્થાપના કરી, પછી ભૈરવની મૂર્તિ તેલ મિદ્ધરથા પૂજાને, સ્થાપના કરી તે બંનેને પચવર્ણી પુષ્પથી પૂજાને, આળાની પાટલી ઉપર અથવા ઉપાના પતરા ઉપર યત્ર લખીને, સ્થાપન કરીને, સફેદ જપમાલાથી ણાહનગ જાપ જપીને મન્ત્ર મિદ્ધ કરવો પચરગી સૂત્રના સ્ત્રીના કાળા અશુકાથી માથાના ચોટલા પર્યંતના માપનો નવસેરો દોરો લધને, તેને નવ ગાંઠ દેવી એકેડ ગાંઠ દેતી વખતે ત્રણ ત્રણ વખત મન્ત્ર લાણીને કંઠે યત્ર સંહિત સ્ત્રીને

તંત્ર—પુખ્યાકે સહદેવી પંચાંગ, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં ધારણ કરવાથી અધૂરો ગર્ભપાત થતો નથી.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ચોત્રીશમા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી લોજપત્ર પર લખા, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખી, પંચામૃતથી પખાલી સ્ત્રીની કમ્મરે શુભદિને બંધાવવાથી અધૂરો ગર્ભપાત થતો નથી. વળી સ્ત્રીના શરીર પ્રમાણુ પચરંગી સૂતરના તાર ૨૧ કરી ગાંઠ નવ દઈ (દરેક ગાંઠ ત્રણ ત્રણ વાર મંતરવી), ધૂપ દઈ, કમ્મરે બંધાવવાથી અધૂરો ગર્ભપાત થતો નથી. યંત્રનું નિરંતર પૂજન કરી, પંચામૃતે પખાલીને, તેનું ન્હવણ સગર્ભા સ્ત્રીને પાવાથી ગર્ભની વૃદ્ધિ થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૪૦.

॥ ईदं नमोजयेष्यते अपराजिते महाजस्री अमृतव ॥
॥ विष्णी अमृतत्वक्षणी अमृतं नव नववषट्सुधयत्वाद् ॥

ચિત્ર ૨૪૧ લક્ષ્તામર કાવ્ય ઉપ પૃષ્ઠ પરપ.

૧ છ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે.—“કચ્છના રંગથી રંગેલા સૂતરને ૧૦૮ વાર ઝાઢિ, મન્ત્ર વડે મંત્રી અને તેને ગુણળનો ધૂપ ઈર્ષ્યાવાદી તથા યંત્રને પાસે રાખવાથી ગર્ભનું સ્તંભન થાય છે અને અસમયે ગર્ભનું પતન થતું નથી.”

ઢાવ્ય ૩૫—૧ ઢિ—ૐ હ્રીં વ્રહ્મં જમો જલ્લોસહિષ્તાણ । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં અહં નમો જયેચિજયે અપરાજિતે મહાસ્દ્ધર્મા અમૃતવર્ષિણી અમૃતચ્ચાવિણી અમૃત ભવ [ભવ] વપદ સુધાય સ્વાહા ।

યન્ત્ર—જાર પાખડીતુ કમલ ડગીને, કમલની મધ્યકર્ણિજામા ઝંડા તથા જાકીની જાર પાખડીઓમા અનુક્રમે હ્રીં ૧ થીં ૨ કૈં (ક્રોં ?) ૩ હ્રીં ૪ હ્રીં ૫ હ્રીં ૬ હ્રીં ૭ હ્રીં ૮ હ્રીં ૯ હ્રીં ૧૦ ન ૧૧ મ ૧૨ આ પ્રમાણે મન્ત્રાક્ષરો વલયાક્રમે લખી, તેના ઉપર વલય દધને, તેના ઉપર ૐ નમો ગજગમને સર્વકલ્યાણ મૂર્તયે રક્ષ રક્ષ નમ આ મન્ત્ર વીંચીને તેના ઉપર વલય દધને ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંચીને, તેના ઉપર વલય દધને યત્ર સ પૂર્ણ કરવો આદૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૪૧

વિધિ—આ ઢાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રતુ ન્મન્જુ કગ્વાવી, તથા યત્ર મન્ત્રે ધારણ કરવાથી મન્દ્રી તથા દુર્ભિક્ષનો લય ઉપશ્ચિત થતો નથી વળી આ વિધિથી મન્ત્ર સિદ્ધ કરવો—પવિત્ર યજ્ઞ, મઠેઢ વચ્ચ પહેરી, પ્રથમ જાતાવેલી વિધિ પ્રમાણેની સર્વ સામગ્રી ઢરીને ચક્રેત્રીની પૂત્ર કરીને, પચામૃતથી લરલા ડલરાની સ્થાપના ઢરીને આજ્ઞાની

ચિત્ર ૨૪૦ ભક્રામર ઢાવ્ય ૩૫ પૃષ્ઠ ૫૦૭

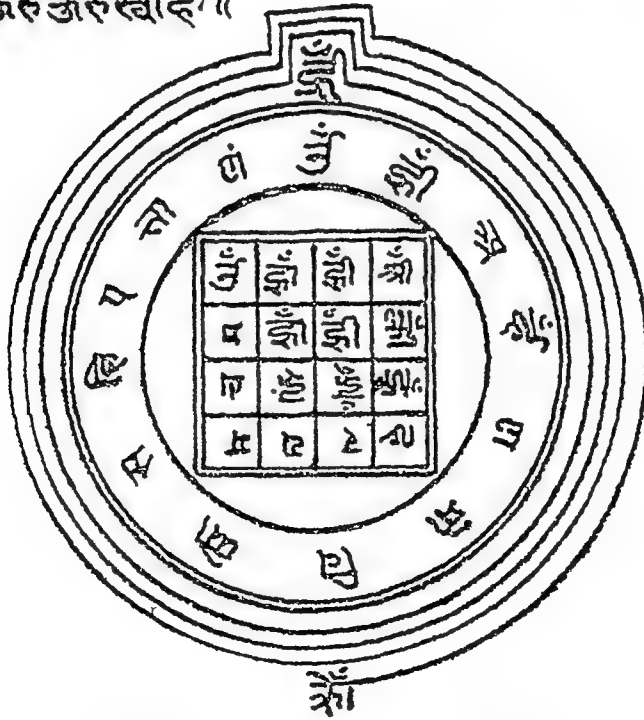
પાટલી ઉપર અષ્ટગંધથી ચંત્ર લખીને, પંચવર્ણી કૂલોથી પૂજન કર્યા પછી સફેદ આસન પર બેસી, સફેદ જપમાલાથી ૧૨૫૦૦ સાડાળાર હબર જાપ સાત દિવસમાં પૂરા કરવાથી મન્ત્ર સિદ્ધ થાય છે. મન્ત્ર સિદ્ધ થયા પછી નિરંતર ચંત્રનું પૂજન કરીને, કાવ્ય ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રના સાત વાર જાપ કરીને મરકીના રોગીને પંચામૃત ૧૦૮ વાર મન્ત્રીને પીવડાવવાથી મરકીનો રોગ નાશ પામે છે. તથા વળી દુર્ભિક્ષનો ભય ઉપસ્થિત થતો નથી.^૧

તંત્ર—શુરુ પુણ્યે વિદ્યા ગ્રાહી પંચાંગ, શતી (રાતી ?) ભસ્મ ત્રિધાતુના માદળીઆમાં ધારણ કરવાથી મરકીનો ઉપદ્રવ લાગતો નથી.

ધનિ પંચત્રિશતિ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ઉપમા ચંત્રની વિધિ:—આ ચંત્ર શુભ દ્રવ્યથી લોજપત્ર પર હીપાલિકા અથવા શુરુવારના રોજ પુણ્ય નક્ષત્રનો યોગ આવે છતે લખી, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખી માદળીઆને પંચામૃતમાં બુદા બુદા રાખી પછી પાંચમા દિવસે ધૂપ દઈ હાથે બાંધવાથી મરકી કાગળીઉ તથા દુર્ભિક્ષનો ઉપદ્રવ થતો નથી. ચંત્રનું પંચામૃતથી

॥ૐહ્રીશ્રીકલિકુંડલંસ્વામિન્આગચ્છઆગચ્છઆત્મમંત્રાન્આગ
॥કર્ષયઆર્કર્ષયઆત્મમંત્રાન્સ્વસ્ત્વપરમંત્રાન્હિરહિરમમસમી॥
॥હિતંકુરુકુરુસ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૪૩ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૩૬ પૃષ્ઠ ૫૨૭

૧ જ્ઞ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે:—“ ઉક્ત ઋદ્ધિ, મન્ત્રની આરાધનાથી અને ચંત્ર પાસે રાખવાથી દુર્ભિક્ષ, ચોરી, મરકી, રાજભય વગેરે સર્વ નાશ પામે છે. ”

પ્રક્ષાલન કરી મરકીના ગેળી પુરુષને તે પીવડાવવાથી તે મરણ પામતો નથી અને ઘર મધ્યે પચામૃત છાટવાથી મરકી ઘરમા પ્રવેશ કરી શકતી નથી આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૪૨

કાવ્ય ૩૬—સદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્ધે નમો વિષ્ણોસદ્ધિપત્તાન । મન્ત્ર—ૐ હ્રીં ધીં કલિકુહલ
વહસ્વામિન્ ભાગચ્છ ભાગચ્છ આત્મમગ્ધાન્ આકર્ષય આકર્ષય આત્મમગ્ધાન્ રક્ષ રક્ષ પર
મગ્ધાન્ હિન્દ હિન્દ મમ સમોદિત કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યત્ર—મધ્યમા ચતુરશ્ર મેળ ખાના કરીને, તે ખાનાઓમા વલયાકારે ૐ હ્રીં હ્રીં
શ્રીં વર્તી હ્રીં હ ર ય મ વ મ હ્રીં હ્રીં હ આ સોળ મન્ત્રાક્ષરો મ્થાપીને, તેના ઉપર વલય
દર્ધને, તેના ઉપર વલયાકારે સદ્ધિ, મન્ત્ર વીરીને, તેના ઉપર વલય દર્ધને યત્ર મપૂર્ણ
કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૪૩

વિધિ—આ કાવ્ય, સદ્ધિ, મન્ત્રતુ મ્મગ્ધ કરીને, યત્ર પાસે રાખવાથી, સુવર્ણ વગેરે
ધાતુના વ્યાપારમા લક્ષ્મીનો લાભ થાય, અને ગજમાન્ય થવાય, વળી પાચ જણુ વચ્ચે
પોતાતુ બોલેલુ વાચ્ય પ્રમાણભૂત ગણાય વળી આ વિધિથી આ મન્ત્રની સાધના કરવી—
પવિત્ર ઘર્ધ, પીળા વસ્ત્ર પહેરી, વિધિપૂર્વક પૂજા સામગ્રી સર્વ કરીને, પચામૃતથી ભરેલો
ઘડો, [તથા] ચક્રેશ્વરીદેવીની ઉત્તર દિશાએ સ્થાપના કરી, પછી આખાની પાટલી ઉપર
યત્રની સ્થાપના કરી, પીળા પુષ્પથી પૂજા કરી પીળી જપમાલાથી ખારહજાર જાપ કરીને
મન્ત્ર સિદ્ધ કરવો મન્ત્ર સિદ્ધ થયા પછી નિરતર ૧૦૮ વખત તેનો જાપ કરવો^૧

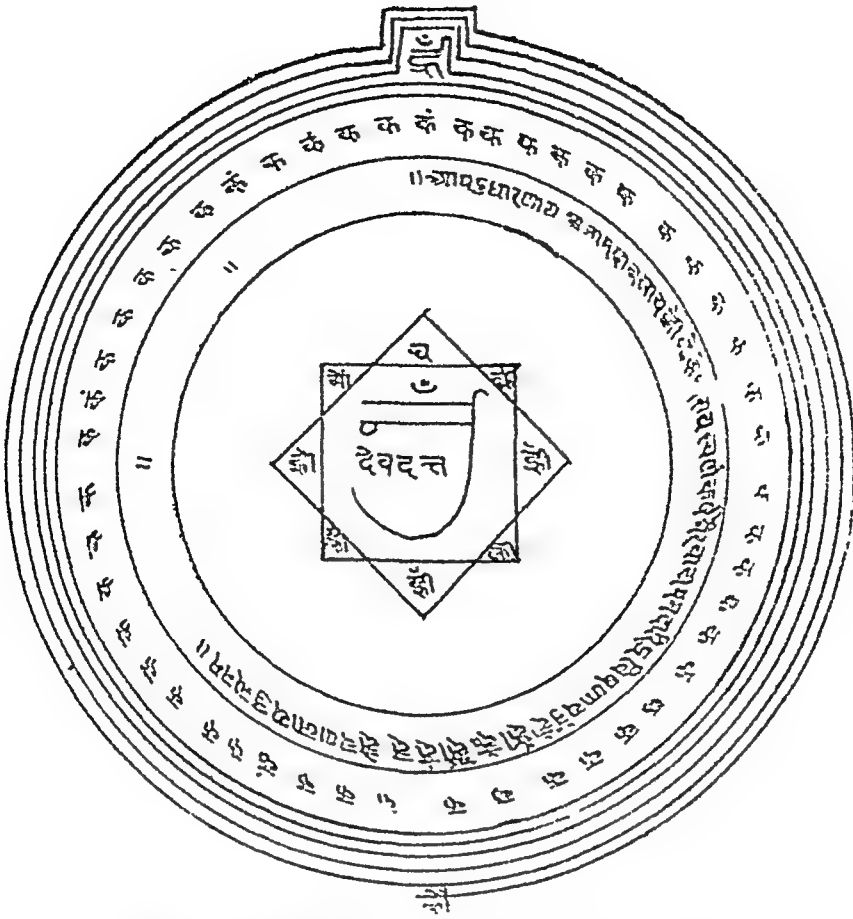
તત્ર—પુષ્પાર્કે કાચુ કપૂર, મેવીરાજન, પાતાલતુળ, પાતાલધૂપ, સદ્દેશગિરીનો મૂલ
અને પાતાલ શુગલના ધૂમાડાની મેશ પાકીને, પોતાની આખમા અજન કરીને, પિપ્પલાના
પાદકા ૧૬ મેળ આખે બાધવાથી જે જગ્યાએ નિધાન હોય તે જગ્યાએ જવાલા દેખાય,
જેટલા ભાગમા જવાલા દેખાય, તેટલા ભાગમા પ્રાચીન નિધાન છે એમ જાણવું

ધૃતિ પરિશિષ્ટ કાવ્ય પચગ વિધિ સપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત છત્રીશમા યત્રની વિધિ—આ યત્ર અષ્ટગધથી લોજપત્ર પર પુષ્પાર્કે
લખી, સોનાના માદળીઆમા નાખી, ત્રણ દિવસ પચામૃતમા રાખી, તે પછી મસ્તકે ધારણ
કરવાથી, સુવર્ણ નિધિ પ્રગટ થાય, વ્યાપારમા તથા રાજદરબારમા લાભ થાય, વળી પાચ
જણુ વચ્ચે પોતાતુ બોલેલુ વચન પ્રમાણભૂત ગણાય, વળી આખાની પાટલી ઉપર આ
યત્રતુ અષ્ટગધથી ફૂલ નૈવેદ્ય વગેરેથી નિરતર પૂજન કરવાથી છ મહિનામા નિધિ પ્રગટ
થાય છે અને સુવર્ણનો લાભ નિશ્ચયે કરીને થાય છે આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૪૪

૧ યમા વિધિ આ પ્રમાણે છે—“સદ્ધિ, મન્ત્રની આગધનાથી અને યત્ર પામે રાખવાથી
સપત્તિનો લાભ થાય છે ૧૨૦૦૦ બાર દરબાર જાપ લાત પુ’પ વડે કરવાથી અને મન્ત્ર પૂજન કરવાથી
અપત્તિનો લાભ જરૂર થાય છે ”

ચિત્ર ૨૪૪ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૩૬ પૃષ્ઠ ૫૨૭

કાવ્ય ૩૭—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં ણમો સ્વવોમહિપત્તાણં । મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ
અપ્રતિચક્રે પેં કલોં વ્હૂં ૐ હ્રીં મનોર્વાંછિત સિદ્ધયે નમો નમ અપ્રતિચક્રે હ્રીં ઠ ઠઃ મ્વાહા ।

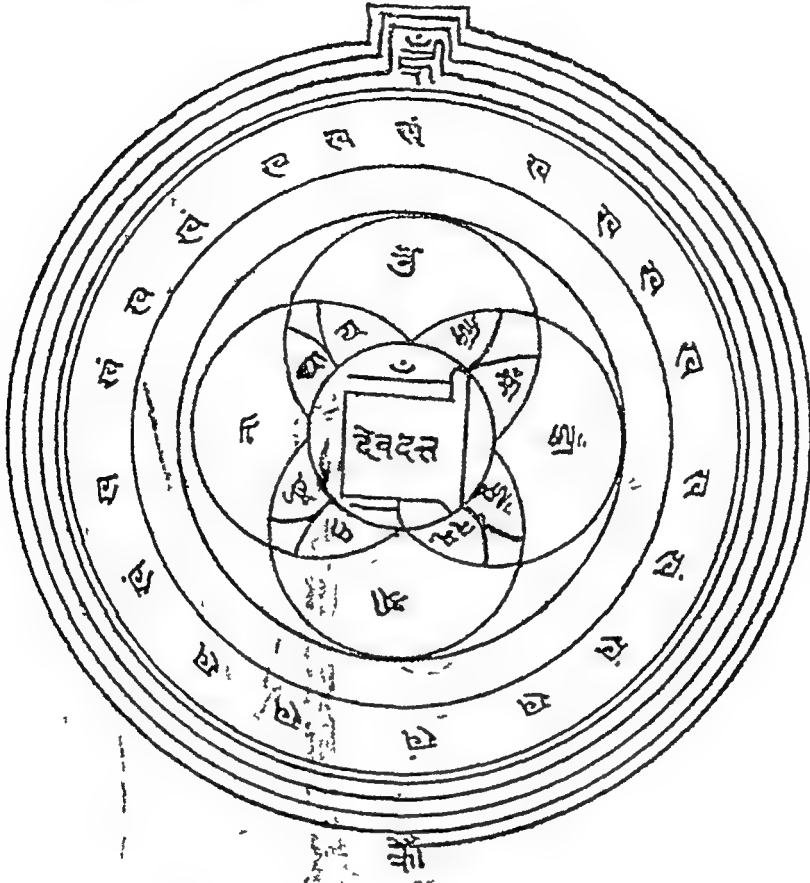
ચન્ત્ર—મધ્યમાં ગોલાકાર ખાતું કરીને ચાર દિશાએ ચાર અર્ધ ચંદ્રાકાર અને એ જ પ્રમાણે પાંચ ખાનાનો ગોલાકાર ચંત્ર કરીને તેની મધ્યમાં ૐ શ્રીં હ્રીં ક્રૌં જૈં આ મંત્રાક્ષરોની સ્થાપના કરીને, તેના ઉપર ગોળ વલય દઈને, તેના ઉપર બાર દૌકાર વીંટીને તેના ઉપર વલય દઈને, ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને, તેના ઉપર વલય દઈને, ચંત્ર સંપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૪૫

વિધિ:—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી તથા ચંત્રને પાસે રાખવાથી દુર્જનના વાક્યનું સ્તંભન, સર્વજનને ન્યાય કર્તા વચનનું બોલવાપણું અને કીર્તિ તથા યશની વૃદ્ધિ થાય છે. વળી આ વિધિથી સાધના કરવી-પવિત્ર થઈ, સદેહ વસ્ત્ર પહેરી, વિધિપૂર્વક પૂજા સામગ્રી સર્વ કરીને, ઉત્તર દિશાએ ચક્રેશ્વરીની સ્થાપના કરીને આંખાની પાટલી પર ચંત્રની સ્થાપના કરીને, પહેલાં બતાવી ગયા છિએ તે વિધિથી પૂજા કરીને,

૧ ઘ માં 'બાર દૌકાર વીંટવા' એવો પાઠ છે.

વશ થાય છે. સર્વજનનો ન્યાય કરવાવાળો થાય, કીર્તિ અને યશની વૃદ્ધિ થાય તથા શત્રુ મિત્ર થઈ જાય. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૪૬

ચિત્ર ૨૪૬ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૩૭

કાવ્ય ૩૮—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો મણવલીળં । મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતે અષ્ટમહા નાગકુલોચ્ચાટિની કાલદ્રંટમૃતકોટ્યાપિની પરમન્ત્રપ્રણાશિની દેવી શાસનદેવતે હ્રીં નમો નમઃ સ્વાહા ।

યન્ત્ર—મધ્યમાં ખડ્ગાકાર કરીને, તે ખડ્ગાકારની મધ્યમાં ૐ હ્રીં શત્રુવિજય રણ-રણાગ્રે ગ્રીં ગ્રીં મ્રૂં ગ્રઃ નમઃ આ મન્ત્ર લખીને, તેના ઉપર વલય દઈને, હેકાર અક્ષર ૨૧ એકવીશ લખીને, તેના ઉપર વલય દઈને, ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીંટીને તેના ઉપર વલય દઈને યન્ત્ર સંપૂર્ણ કરવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૪૭

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું સ્મરણ કરવાથી તથા યન્ત્ર પાસે રાખવાથી મહોન્મત્ત એવો હાથી પણ વશ થાય છે. વળી આ વિધિથી મન્ત્રની સાધના કરવી-પવિત્ર થઈ, પીળાં વસ્ત્ર પહેરીને, ઉત્તરદિશાએ પંચામૃતનો ઘડો અથવા ચક્રેશ્વરી દેવીની મૂર્તિની સ્થાપના કરવી, જમણી સૂંઠ વાળી ગણેશની મૂર્તિ રક્તચંદનની બનાવેલી સ્થાપના કરી અગાઉ બતાવી ગયેલી વિધિ સુજળ પૂજા, સાંમગ્રી સર્વે એકઠી કરીને, અષ્ટપ્રકારી ચક્રે-

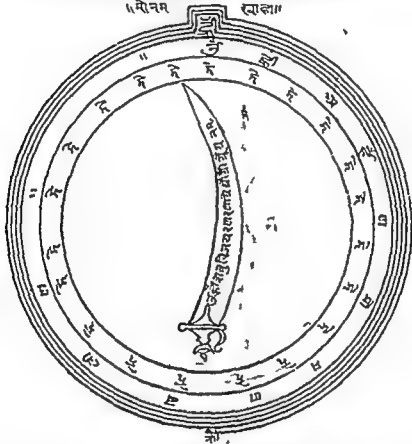
શ્વરીની પૂજા કરીને અને ગણેશની ઘી તથા મિઠુરથી પૂજા કરીને, પછી તાળાના પતરા પર યત્રની અષ્ટગધથી સ્થાપના કરી (લખી)ને પચવર્ણના પુષ્પથી પૂજા કરી, પીળી જપમાલાથી કાવ્ય, ઋદ્ધિ, મન્ત્રથી મોહક (લાડવા) લખોદર (ગણપતિ) આગળ ધરાવવા, કુલ ૧૦૦૮ મોહક મન્ત્રાને લખોદર આગળ ધરાવવાથી મન્ત્ર મિદ્ધ થાય છે, પછી તે લાડવા હાથીને ખવડાવી દેવાથી હાથી વગ થાય છે ૧

॥ૐૐમોનગવતેઅષ્ટમહાનાગકલોઽઘ્નિનીકાલદૃષ્ટૃત૆૥

॥કલ્યાણિનીપરમપ્રણાશિનીદેવીદેવીમાતૃનરેવતેદ્વિત૆૥

॥મોનમ

રવાલા

ચિત્ર ૨૪૭ લક્ષ્મીમંત્ર કાવ્ય ૩૮ પૃષ્ઠ ૫૩૦

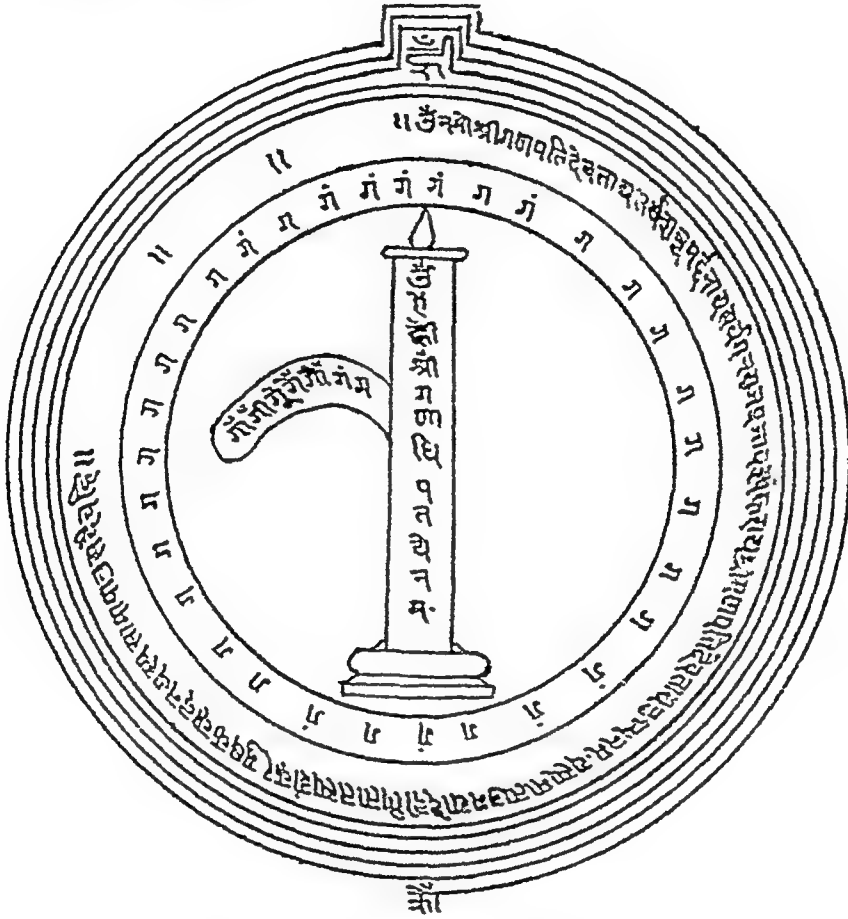
તત્ર—પુષ્પાકે ભૂક, સુવરની વિષ્ટા જમીન ઉપર પડ્યા વગરની ગ્રહણ કરીને મિષ્ટાન્નની સાથે હાથીને ખાવા આપવાથી હાથી વગ થાય છે

ત્તિ શ્રી અષ્ટાનિશત કાવ્ય પચાગ વિધિ રાપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રમરિકૃત ૩૮મા યત્રની વિધિ—આ યત્ર અષ્ટગધથી ગુલ દિવસે ભોજ પત્ર પર લખીને, તાળાના માદળીઆમા નાખીને, પચામૃતથી પખાવી, ભુજનએ ધારણ કરવાથી મહોન્મત્ત હાથી વગ વાય છે વળી આ યત્ર તાળાના પતરા પર અષ્ટગધથી

૧ ઘ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે—” ઋદ્ધિ, મન્ત્ર જપવાથી અને યત્ર પામે રાખવાથી ધનનો પાલ થાય છે ”

હાથી નિરંતર ૨૧ કૂલથી પૂજન કરીએ તો લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ થાય અને લંડાર મધ્યે સ્થાપન કરીએ તો અઘૂટ લક્ષ્મી રહે. નિત્ય પૂજવાથી હાથી વશ થાય. હાથીના ગદે ખાંધવાથી હાથીનો મદ ઉતરી જાય. વળી પંચામૃતથી પખાલીને પાવાથી સર્પ પણ નિર્વિષ થઈ જાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૪૮

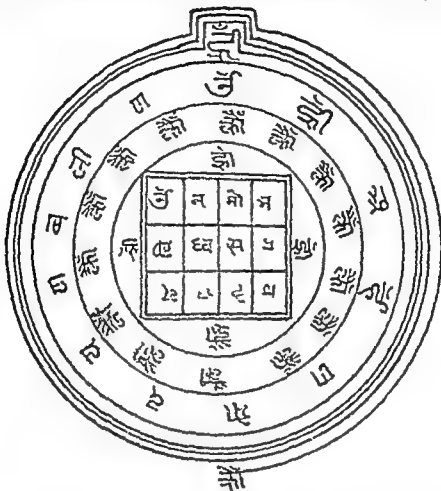
ચિત્ર ૨૪૮ લક્ષ્મીમંત્ર કાવ્ય ૩૮

કાવ્ય ૩૮—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં જમો વચ્ચળવલોળં । મન્ત્ર—ૐ નમો ઇષુ દત્તેષુ વર્દ-
માન તત્ત તવ મયહર વૃત્તિ વર્ણા યેષુ મન્ત્રાઃ પુનઃ [પુનઃ] સ્મર્તવ્યા અતો નાપરમન્ત્ર
નિવેદનાય નમઃ સ્વાહા ।

યન્ત્રઃ—મધ્યમાં ચતુરસ્ત્ર ખાર ખાતા કરીને,^૧ તે ખાર ખાતાની મધ્યમાં ૐ નમો
મગવતે મયવિધ્વંસ હ્રીં હ્રીં હ્રીં^૨ શ્રી । આ મન્ત્ર સ્થાપીને, તેના ઉપર વલય દઈને, ચઉદ
ક્લૈં^૩કાર વીટીને, તેના ઉપર વલય દઈને યંત્ર સંપૂર્ણ કરવો.^૪ આકૃતિ માટે જુઓ
ચિત્ર. ૨૪૯

૧ જ મા 'પંદર ખાતા કરીને' પાઠ છે. ૨ જ મા 'હ્રીં' પાઠ છે, ૩ જ મા 'ક્લૈં'કાર પાઠ છે,
૪ જ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે: "ઋદ્ધિ, મન્ત્ર જપવાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી સર્પનો ભય
ઉપશ્ચિત થતો નથી.

॥ઉત્તમોષ્ઠુદનૈષુ વર્ષમાનતત્ત તત્ત નયત્તર વૃત્તિ રત્તીયેષુ મત્ત ॥
 ॥પુન પુન સ્મર્તૈવ્યા અતો માપર મત્ત નિવેદનાયનમ સ્વાહા ॥

ચિત્ર ૨૪૮ લજ્જામઝ કાવ્ય ૩૬ પૃષ્ઠ ૫૩૭

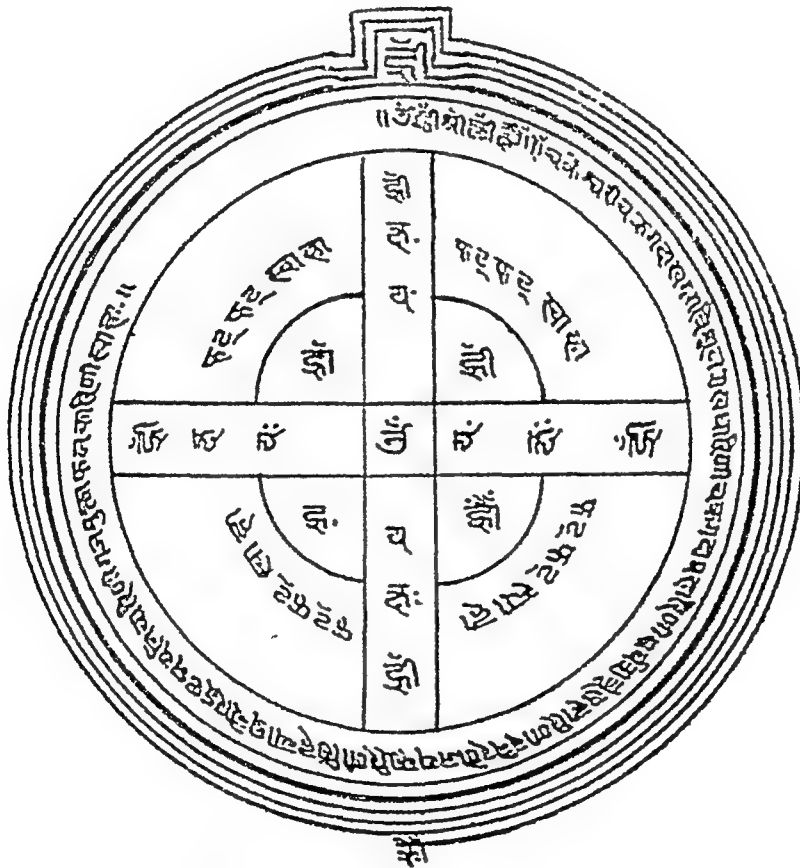
વિધિ—આ જાન્ય, કદિ તથા મન્યતુ મ્મગ્ણુ ઢગીને, ચનભુજએ ધાગ્ણુ કરવાથી માર્ગમા સિહ, વાધ વગેરેનો ઉપદ્રવ થતો નથી વળી પ્રથમ આત્મસાધના કરી, પવિત્ર વર્ધ, પીળા વસ પરિધાન કરીને, પૂર્વાભિમુખે ચક્રેશ્વરીદેવીની મૂર્તિ સ્થાપન કરીને, પૂજા મામઝી મર્વ લેગી કરીને, અષ્ટ પ્રમુખે ચક્રેશ્વરીતુ પૂજન કરીને, નૈરેત્ર, ફલ, શ્રીફલાદિ મર્વ આગતી સુધી કરીને, પછી મુગધીદાન પીળા પુષ્પથી પૂજન કરો, વળી તામ્રપત્ર પર અષ્ટગધથી ચત્ર લખી સ્થાપન કરીને, શુગલ, કપૂર, કેમર, કર્તુરીની ઘી મિશ્રિત ૧૦૦૮ શુદ્ધિકા કરીને, પીળી જપમાલા ૫૦ જપીને, એકેક શુદ્ધિકા ધૂપમા હોમવાથી મન્ત્ર મિદ્ર થાય છે પછી કામરેલાએ ૨૧ વાર મન્ત્રતુ મ્મગ્ણુ કરનાથી મિહ, વાધનો લય ઉપન્ધિત થતો નથી

તત્ર——વિવાગના દિસે મિહની ૧૧, ખિવાકનો દાત, બૃહ, સુવરનો દાત તથા

શિઆલનો દાંત લાખીને ત્રિધાતુના માદળીઆમાં પુષ્પાર્કે નાખીને, ભુજએ ધારણ કરવાથી સિંહનો ભય લાગતો નથી.

ધનિ ઝકોનચત્વારિંશત કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિમદ્સૂરિ કૃત ૩૬મા યંત્રની વિધિ:—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી લોળપત્ર પર પુષ્પાર્કે અથવા શુભદિને લખીને, તાંબાના માદળીઆમાં નાખીને, નૈવેદ્ય, પુષ્પ, ફલથી પૂજન કરીને, પંચામૃતથી પખાલી, ભુજએ ધારણ કરવાથી સિંહ તથા વાઘનો ઉપદ્રવ થતો નથી. વળી નિરંતર તાંબાના પતરાં પર લખીને પીળાં ૧૦૮ પુષ્પ વડે નિત્ય પૂજન કરનારને મુક્તાફલનો લાભ થાય છે. છ માસ સુધી કાવ્ય, ઋદ્ધિ, મન્ત્રતું સ્મરણ કરવાથી શ્વાપદના ભયનો નાશ થાય છે. આકૃતિ માટે ભુજો ચિત્ર. ૨૫૦

ચિત્ર ૨૫૦ ભક્તામર કાવ્ય ૩૬

કાવ્ય ૪૦—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રોં અર્હે નમો કાયવલીનં । મન્ત્ર—ૐ હ્રોં શ્રીં ક્લીં હ્રાં હ્રાં અગ્નિ ઉપશમનં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યંત્ર—બાર પાંખડી વાલા કમલની મધ્ય કર્ણિકામાં સાધકનું નામ (દેવહત્ત) લખીને, બાર પાંખડીઓમાં ૐ સૌં હ્રીં કૌં લ્વૌં (લ્લૌં ?) સુંદરવાચ નમઃ લખીને, ઉપર વલય દધને,

તેના ઉપર સૌંદર ૫૬૦ વીંટીને, તેના ઉપર વલય ૬૬ને ચત્ર ન પૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૫૧

॥ૐક્ષીશ્રીક્ષીક્ષીશ્રીચત્રિપદશમનકરકરત્વાણા॥

ચિત્ર ૨૫૧ લક્ષ્મીમય કાવ્ય ૪૦

વિધિ—આ કાવ્ય, સદ્ધિ, મન્ત્રનુ સ્મરણ કરીને, ચત્ર પાને રાખવાથી અગ્નિનો ઉપદ્રવ થતો નથી વળી આ વિધિથી મન્ત્રની સાધના કઠ્ઠી-પવિત્ર થઈને અગ્નિ જાણે અથવા પૂર્વદિશાએ પચામૃતથી ભગેલા ઘડો ચક્રેશ્વરીની સ્થાપના કરીને, પહેલાની રિધિ પ્રમાણે પૂજા મામત્રી એકઠી કરીને, લાલ વસ્ત્ર પહેરીને, અષ્ટ પ્રકારે ચક્રેશ્વરીની પૂજા કરીને, તાળાના પતંગ પર ચત્ર અષ્ટગધથી લખી સ્થાપના કરીને, મુગ ધીવાળા, લાલ ફૂલથી પૂજન કરીને, લાલ આસન પર પૂર્વાભિમુખ બેઠીને, લાલ જપમાલા પર કાવ્ય, સદ્ધિ અને મન્ત્રના ૧૨૦૦૦ ખાર હંતર લખ કરવાથી મન્ત્ર નિદ્ર થાય છે નિદ્ર થયા પછી ન્યા ન્યા અગ્નિ લાગતો હોય ત્યા ત્યા પચામૃતથી અથવા શુદ્ધ જલથી ૧૦૮-વાર મારીને જલધાગ ૨૧વાર દેવાથી અગ્નિ ચાત થઈ જાય છે.

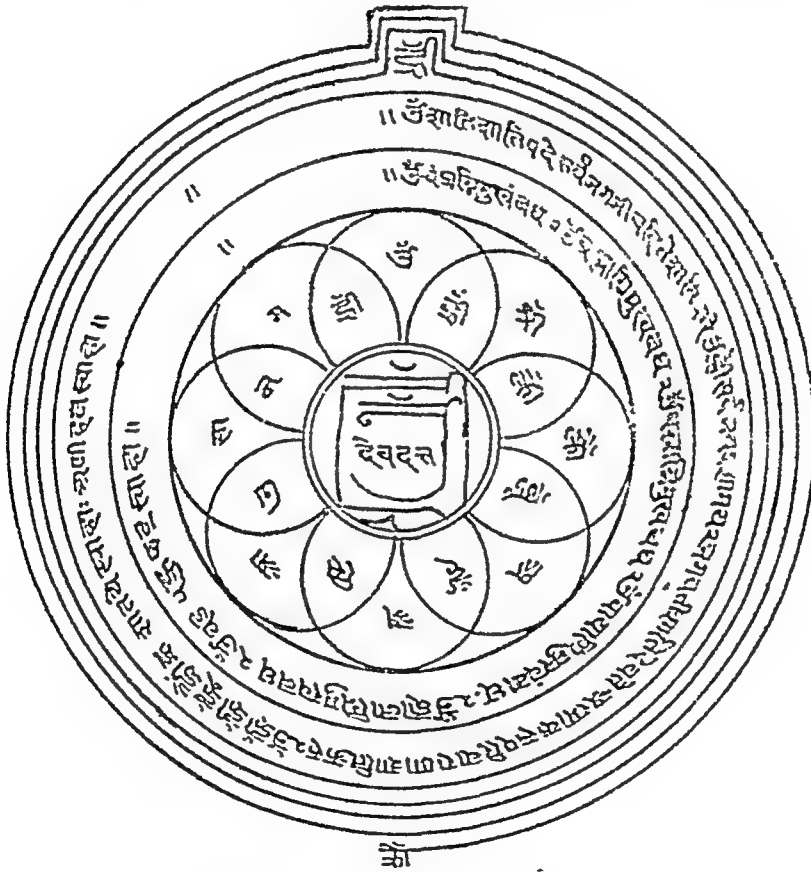
૧ ઘ મા રિધિ આ પ્રમાણે છે— સદ્ધિ, મન્ત્ર વડે ૨૧ વાર મન્ત્રનુ પાણી ધત્તી આગે બાલુએ ધાવવાથી અને ચત્ર પાને રાખવાથી અગ્નિનો ભય મટી જાય છે.”

તંત્ર—પુષ્પાર્કે શિયાલાણીની દાઢ અને લગ્નલુ પંચાંગ, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાળીને ધારણ કરવાથી અગ્નિથી નિર્ભય થવાય છે.

ઇતિ ચત્વારિંશત્ કાવ્ય પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત ૪૦ માં યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી લોળપત્ર પર પુષ્પાર્કે, મૂલાર્કે અથવા દિવાલીના દિવસે લાગીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાળીને, ત્રણ ત્રણ દિવસ પંચામૃતમાં નાળીને, પછી મસ્તકે ધારણ કરવાથી અગ્નિની જ્વાલાનો ભય લાગતો નથી. વળી તાંબાના પતરાં ઉપર નવીન યંત્ર ઘરે લાગીને, સંક્રદ ૨૧ કૃતધી તથા કૃત, નૈવેદ્યથી પૂજન કરીને, તેના પ્રજ્ઞાલનનું પંચામૃત ઘરમાં નિરંતર છાંટીએ તો કદાપિ કાલે અગ્નિનો ભય ઉપસ્થિત થતો નથી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૫૨.

કો

ચિત્ર ૨૫૨ ભક્તામર કાવ્ય ૪૦

કાવ્ય ૪૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રોં અર્હે નમો રત્નોગમવાણં । મંત્ર—ૐ નમો શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી અઃ જલદેવ્યા પદ્મહૃદનિવાસિનિ પદ્મોપરિસંસ્થિતે સિદ્ધિ દેહિ મનોવાંછિતં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યંત્ર: -હસ્તાકાર યંત્ર કરીને, અંગુઠાની મધ્યમાં પાંચ ૐ કારની સ્થાપના કરવી, તર્જનીની મધ્યમાં પાંચ હ્રોંકારની સ્થાપના, મધ્યમાની મધ્યમાં પાંચ શ્રીકારની સ્થાપના, અનામિકાની મધ્યમાં પાંચ ક્લીંકારની સ્થાપના, કનિષ્ઠિકામાં પાંચ ગ્લૌકારની સ્થાપના કરવી,

તે પછી હાથના તલીઆમાં ઝડ હોં શ્રી આદિદવાય હોં નમ લખીને, હન્ટાકારને ફરતો વલય દડને, તેના ઉપર ઋદ્ધિ, મન્ત્ર લખીને તેના ઉપર વલય દધને યત્ર સંપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે લુઓ ચિત્ર ૨૫૩

॥નમોઽઽશ્રીશ્રૃંગ-જલદેવ્યા વદ્મદનિવાસિની વદ્યોપરિસસ્થિ
॥તિ સિદ્ધિદેહિ મનોવાલિત ॥કુરુકુરુસ્વાહા॥

ચિત્ર ૨૫૩ લક્ષ્મીમંત્ર કાવ્ય ૪૧

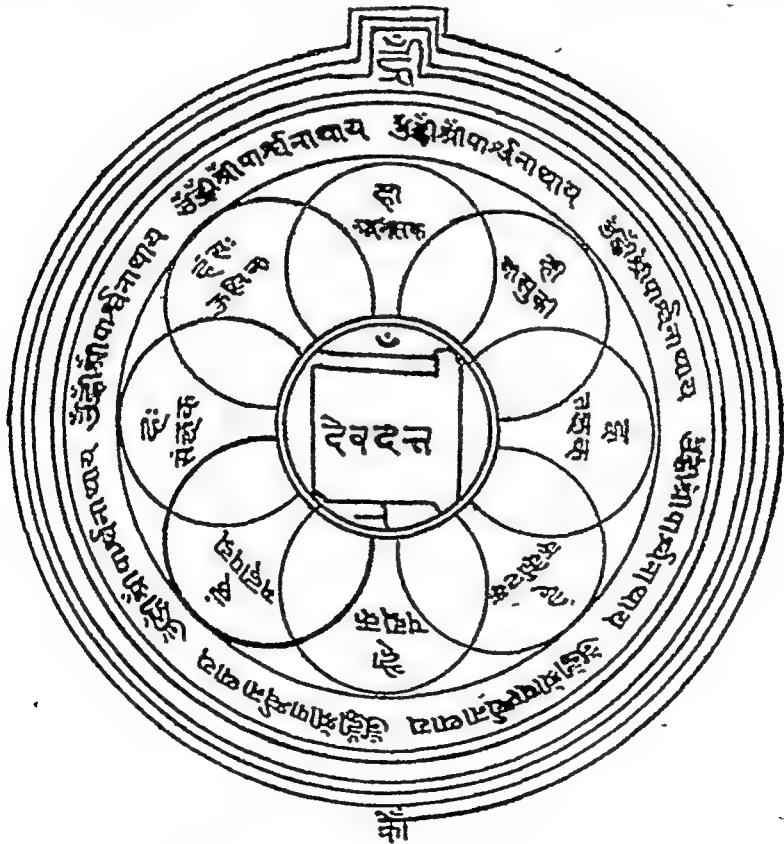
વિધિ —આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું અમરણ કરવાથી તથા યત્ર પાને ગળવાથી સર્પનો તથા ઝેરનો લય ઉપસ્થિત થતો નથી વળી આ મન્ત્રની માધના આ પ્રમાણે કરવી—વિધિપૂર્વક પવિત્ર ઘર્ષ, મદ્રેદ વસ્ત્ર ધાગણ કરી, પચામૃત કુભાદિ ચક્રેશ્વરીની મૂર્તિ અથ્થપ્રકાં પૂજને સ્થાપીને, આભાની પાટલી પાંચ યત્રની સ્થાપના કરીને, મદ્રેદ પુષ્પથી પૂજને, મદ્રેદ જપમાલાથી ૧૨૦૦૦ બારફતગ બાપ કરવાથી મન્ત્ર મિદ્ધ થાય છે નિરતર યત્રનું પૂજન કરતા કરતા ૨૧ વખત મન્ત્રનું અમરણ કરવું, વળી જેને ઝેર ચઢ્યું હોય તેને પચામૃત અથવા પવિત્ર પાણી ૨૧ વાર મત્રીને પાવાથી કંજમાથી ઝેર નતું ગહે છે ૧

૧ છ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે—ઋદ્ધિ મંત્ર જપવાથી અને યત્ર પાને ગળવાથી રાગદોષારમાં મ માન મને છે અને આ વાથી સર્પનું વિનાશ છે ૧

તંત્ર—પુષ્પાર્કે નિર્વિષી પંચાંગ અને મોરશિખા, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં ધારણ કરવાથી સર્પ કરડતો નથી અથવા ડાંખે લેપ કરવાથી ઝેર ઉતરી જાય છે.

ઇતિ એકતાલીસમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ૪૧ મા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટાંગધથી લોજપત્ર પર પુષ્પાર્કે અથવા સારા દિવસે લખીને, માદળીઆમાં નાંખીને, દહીં, દૂધ, ઘી વગેરે પંચામૃતમાં ત્રણ ત્રણ દિવસ રાખીને, પછી ભુલ્લએ ધારણ કરવાથી સર્પના લય ઉપસ્થિત થતો નથી. વળી આ યંત્રનું નિરંતર સફેદ કૂલ ૨૧ એકવીશ તથા નૈવેદ્ય અને ફલથી જે પૂજન કરે તેના ઘેર સર્પ પ્રવેશ કરતો નથી. વળી પુષ્પાર્કે ઘડાવેલા રૂપાનાં પતરાં ઉપર અથવા આંખાની પાટલી ઉપર આ યંત્ર અષ્ટાંગધથી લખીને, ખીજા વિધિ વગેરેનું જંગમ અથવા સ્થાવર ઝેર જે કોઈને ચઢ્યું હોય તેને આ યંત્ર પંચામૃતથી પખાલીને તેના નહવણનું પાણી પીવડાવવાથી તે ઝેરથી મુક્ત થાય છે. આકૃતિ માટે ભુજો ચિત્ર ૨૫૪.

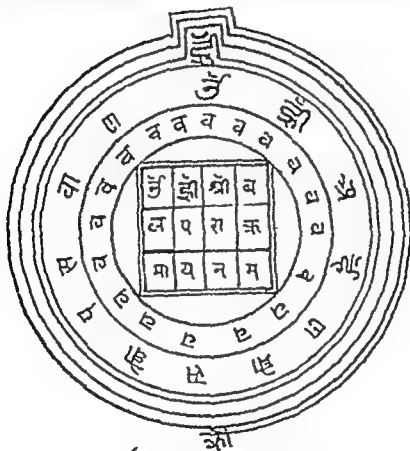

ચિત્ર ૨૫૪ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૪૧

કાવ્ય ૪૨—મુદ્રિ—ૐ હ્રીં અહં જમો સવ્વોપલવાણં । મન્ત્ર—ૐ નમો નમિકુળ વિસહર વિસ પ્રણાશન રોગ શોક દોષ ગ્રહ કમ્પદુમચ્ચજાયદ સુહનામ ગહણ સકલ સુહ દે ૐ નમઃ સ્વાહા ।

ચન્ત્ર — મવ્યમા ચતુરસ્ર ધાર ધાના કરીને, ૐ હ્રીં શ્રીં ચલપરાક્રમાય નમ આ મન્ત્રની સ્થાપના તે ધાર ધાનામા કરીને, તેના ઉપર ગોલાકાર કરીને, તેના ઉપર ફરતા ૧૮ વકાર વીંટીને, તેના ઉપર વલય દધને, ઋદ્ધિ મન્ત્ર વીંટીને તેના ઉપર વલય દધને યત્ર મપૂર્ણ કર્યો આદૃતિ માટે ભુચ્ચો ચિત્ર ગપપ

॥ૐનમો નમિઋવિસદ્ધર વિસપ્રણાશનરોગશોકલોષઘ્ન॥
॥કલ્પકમ્બજાયદ્ધુક્કરુનામ્ગદ્ધણસકલસુદેર્ઝનમ સ્વાહા॥

ચિત્ર ગપપ ભક્તોભર કાચ ૪૦

વિધિ—આ કાચ, ઋદ્ધિ, મન્ત્રનુ નાચણ કરીને, યત્ર મન્ત્રકે ધારણ કરવાથી યુક્ત, ત્રાસામનો લય ઉપસ્થિત યતો નવાં ગતનો કોષ ઉપગમે છે અને પોતાના બધ તથા પગકમમા વૃદ્ધિ થાય છે લગી આ વિધિથી મન્ત્રની આધના કરવી—પવિત્ર ચર્ચ, ગતા વત્ર પચિધાન કરીને, પચામૃતથી લગ્યો કપાનો ડવચ, ચક્રેશ્વરીની મૂર્તિ તથા કૈવરના મૂર્તિ, બને મૂર્તિઓ પૂર્વ દિશાએ ન્યાપન કરીને, પછી પહેલા ધનાવી ગયા દિશા તે વિધિ પ્રમાણે પૂત મામચી કરીને, ચક્રેશ્વરીની અષ્ટપ્રકાર પૂત કરીને, કૈવરની તેડ, નિદ્રાથી પૂત કરીને, ગતા કૃવથી પૂતને, ગદાચદનની પાટની પર યત્રની ન્યાપના કરીને,

તન્ન—પુપ્યાર્કે શુદ્ધ હાથા જોડી, ત્રિધાતુના માદંળીઆમાં ધારણ કરવાથી, સળદ્ર એવો સેનાધિપતિ પણ પગમાં પડે છે અને સર્વ કાર્યમાં નિરંતર નિર્ભય થવાય છે.

શ્રીહરિભદ્રસુરિકૃત ૪૨ મા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી લોળપત્ર પર પુષ્પાર્કે અથવા દીપાલિકાના દિવસે વિધિપૂર્વક લખીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાંખીને, દહીં, દૂધ અને ઘી એ ત્રણમાં ત્રણ ત્રણ દિવસ રાખીને, પંચામૃતથી પખાલીને, મસ્તકે ધારણ કરવાથી રાત્ર્ય કોપથી તથા સંગ્રામના ભયથી મુક્ત થવાય છે. વળી રૂપાનાં પતરાં પર લખી રવિવાર સંક્રેદ દૂલથી પૂજન કરનારને વામુદેવ પણ નમસ્કાર કરે છે અને સર્વ પ્રકારે તે પૂજન કરનાર નિર્ભય થાય છે. આ યંત્રને પૂજન કરેલા અષ્ટગંધનું તિલક

ચિત્ર ૨૫૬ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૪૨ પૃષ્ઠ ૫૪૧

૧ ઘ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે -“ ઋદ્ધિ, મન્ત્રની આરાધનાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી યુદ્ધનો ભય રહેતો નથી ”

કરીને બહાર જવાથી ત્રણે જગતના લોકો નિઃશયે કરીને નમસ્કાર કરે છે આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૫૬

કાવ્ય ૪૩—શુદ્ધિ—ૐ હ્રીં, ઘર્ષ ણમો મહાવાસવીણ । મન્ત્ર—ૐ નમો ચક્રેશ્વરી [દેવી] ચક્રધારિણી જિનશાસનસેવાકારિણી સુદ્રોપદ્મચિનાશિની ધર્મશતિકારિણી નમ કુર કુર સ્વાહા ।

યન્ત્ર —મધ્યમા ચાર પાનાનું કમલ કરીને, તેની મધ્ય ડહિંડામા ૐ લખીને ચાર પાખડીઓમા હ્રીં વ્રીં નમ લખીને તેના ઉપર વલય દળને પદર ધૂકા લખીને, તેના ઉપર વલય દળને, તેના ઉપર શુદ્ધિ, મન્ત્ર ફરતા લખીને, તેના ઉપર વલય દળને યત્ર મ પૂર્ણ કર્યો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૫૭

(ઉંનમોચક્રેશ્વરીદેવીચક્રધારિણી જિનશાસનસેવાકારિણી ॥
સુદ્રોપદ્મચિનાશિની ધર્મશતિકારિણી નમઃકરુકરુસ્વાહા ॥

ચિત્ર ૨૫૭ લખ્યામર કાવ્ય ૪૩

વિધિ—આ યત્ર નાથનાનો વિધિ ઉપરના ત્રી થોની વિધિ પ્રમત્તે જ લાલુની આ કોન્ય, શુદ્ધિ તથા મન્ત્રનું મન્ત્ર ક્રવાયાં લવા યત્ર પાને ગણવાયાં દંડે કાર્યમા વિજય પ્રાપ્ત થાય છે.

તંત્ર:—પુષ્પાકે સહદેવી પંચાંગ, ચકાંકા પંચાંગ, લજ્જાલુ પંચાંગ તથા ચમકે પાવાણું તિલક કરવાથી વિજય થાય છે.

ઘટિ તેંતાલીશમા કાવ્યના પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિ કૃત ૪૩ મા ચંત્રની વિધિ—આ વિજયપતાકા ચંત્ર, અષ્ટાંગધથી ભોજપત્રના ઉપર દીવાળીના દિવસે લખી, સોનાના માદળીઆમાં નાખી, પંચામૃતે પખાલી મસ્તકે ધારણ કરવાથી યુદ્ધમાં જય થાય છે. વળી આ જ ચંત્ર રૂપાનાં પતરાં પર લખીને, ૧૦૮ એકસો આઠ ચંબેલીના કૂલોથી હમેશાં પૂજન કરવાથી ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. આકૃતિ માટે ભુચો ચિત્ર ૨૫૮.

॥કાવ્ય ૪૩ દ્વિતીયસ્કંધાતયમ ૪૩॥								
૫૧ કો	૬૪ કો	૬૫ કો	૬૬ કો	૬૭ કો	૬૮ કો	૬૯ કો	૭૦ કો	૭૧ કો
૬૨ કો	૬૩ કો	૬૪ કો	૬૫ કો	૬૬ કો	૬૭ કો	૬૮ કો	૬૯ કો	૭૦ કો
૭૨ કો	૭૩ કો	૭૪ કો	૭૫ કો	૭૬ કો	૭૭ કો	૭૮ કો	૭૯ કો	૮૦ કો
૮૨ કો	૮૩ કો	૮૪ કો	૮૫ કો	૮૬ કો	૮૭ કો	૮૮ કો	૮૯ કો	૯૦ કો
૯૨ કો	૯૩ કો	૯૪ કો	૯૫ કો	૯૬ કો	૯૭ કો	૯૮ કો	૯૯ કો	૧૦૦ કો
૧૦૨ કો	૧૦૩ કો	૧૦૪ કો	૧૦૫ કો	૧૦૬ કો	૧૦૭ કો	૧૦૮ કો	૧૦૯ કો	૧૧૦ કો
૧૧૨ કો	૧૧૩ કો	૧૧૪ કો	૧૧૫ કો	૧૧૬ કો	૧૧૭ કો	૧૧૮ કો	૧૧૯ કો	૧૨૦ કો
૧૨૨ કો	૧૨૩ કો	૧૨૪ કો	૧૨૫ કો	૧૨૬ કો	૧૨૭ કો	૧૨૮ કો	૧૨૯ કો	૧૩૦ કો
૧૩૨ કો	૧૩૩ કો	૧૩૪ કો	૧૩૫ કો	૧૩૬ કો	૧૩૭ કો	૧૩૮ કો	૧૩૯ કો	૧૪૦ કો

ચિત્ર ૨૫૮ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૪૩

કાવ્ય ૪૪—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં જમો અમીઆસવીળં । મન્ત્ર—ૐ નમો રાવણાય વિમી-
ષણાય કુંભકરણાય લંકાધિપતયે મહાવલપરાક્રમાય મનશ્ચિતિત કાર્યં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

ચન્ત્ર:—આઠ પાંખડીવાલા કમલની મધ્ય કણિકામાં ૐ કાર લખીને, આઠ પાંખડીઓમાં ગ્લૌ કાર લખવા, તેના ઉપર વલય દધને, ખાર હ્રીં કાર લખવા, તેના ઉપર વલય દધને ઋદ્ધિ, મન્ત્ર લખવો તેના ઉપર વલય દધને ચંત્ર સંપૂર્ણ કરવો. આકૃતિ માટે ભુચો ચિત્ર ૨૫૯.

॥ઉંનમોરણાય વિનીષણાય ઝંનકરણાય લ્લકાધિપત્યે ॥
॥મ્શબલપરાક્રમાય મનઃશિતિવર્ધાય ક્કરકરસ્વાહા ॥

ચિત્ર ૨૫૮ લક્ષ્મીમંત્ર કાવ્ય ૪૪ પૃષ્ઠ ૫૪૨

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ તથા મન્ત્રનું અરણ કરવાથી તથા યત્ર પાસે રાખવાથી, સમુદ્રના ભયનો નાશ થાય છે, સમુદ્રમાં વહાણ ફૂગતા નથી, પોતાનું શરીર પાણીમાં ફૂગતું નથી અને તરીને પાર ઉતરાય છે વળી આ વિધિથી મન્ત્રની આધના કરવી— પવિત્ર થઈ, સફેદ વસ્ત્ર પહેરીને, પચામૃત ભરેલો ઘડો, ચક્રેશ્વરીની ઉત્તરદિશાએ સ્થાપના કરીને અષ્ટપ્રકારે ચક્રેશ્વરીની પૂજા કરીને, આગતી સુધીની સર્વ ક્રિયા કરીને, મદ્દેદ ફૂલથી પૂજા કરીને, પછી કપાની પાટલો અથવા આળાની પાટલો પર યત્રની સ્થાપના કરીને, પછી મદ્દેદ લપ્પમાલાથી ૧૦૦૮ એક હનગને આઠ લપ્પ કરવાથી મન્ત્ર સિદ્ધ થાય છે અને સિદ્ધ થયા પછી કાર્ય વખતે ૨૧ એકવીસ વખત અમરુ કરીને, યત્રની પૂજા કરવાથી સમુદ્ર સંભળીના મર્વ ભય દૂર થાય છે ¹

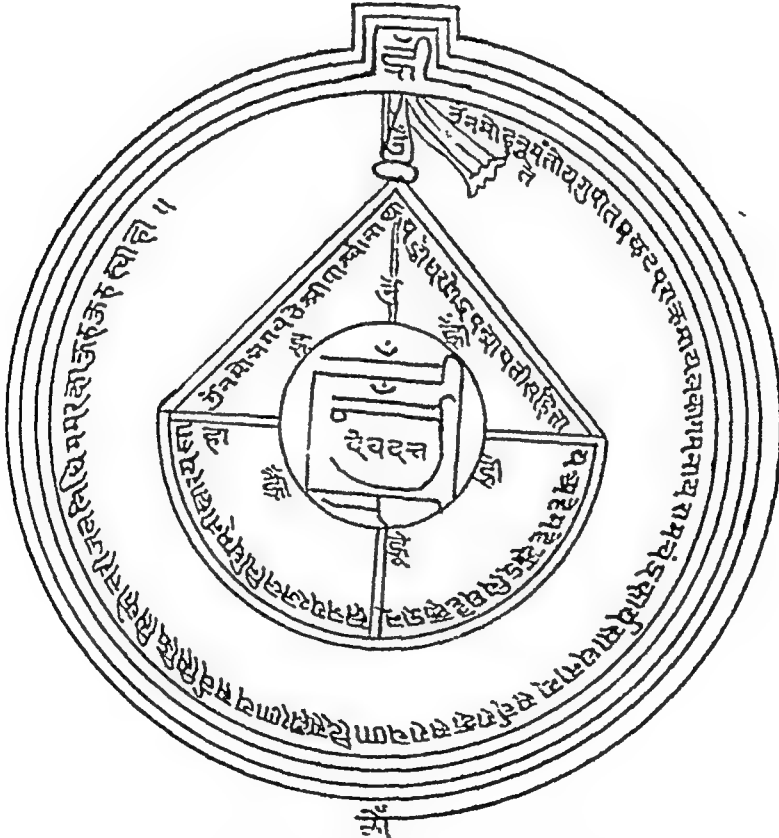
¹ ય મા વિધિ આ પ્રમાણે છે— ‘ઋદ્ધિ મન્ત્રની આગળનારી અને યત્ર પાસે રાખવાથી (અમુની) આપતિ દૂર થાય છે, સમુદ્રમાં તોફાનનો ભય નહોતો નથી અને અમુ પાર કરી સમય છે ²’

તંત્ર—પુખ્યાકે રામ, લક્ષ્મણ પંચાંગ અને રાજહંસી પંચાંગ, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં ધારણ કરવાથી સમુદ્રને વિષે લય ઉત્પન્ન થતો નથી.

ઇતિ શુભાલીશમા કાવ્યનો પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ૪૪ મા યંત્રની વિધિ:—આ યંત્ર લોખપત્ર પર અષ્ટગંધથી શુભ દિને લખીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખીને, ત્રણ ત્રણ દિવસ પંચામૃતમાં નાખીને, પછી ધૂપ દઈને, લુબ્ધએ ખાંધીને સમુદ્રગમન કરવાથી સમુદ્ર સંખંધી કોઈ પણ બતનો ઉપદ્રવ થતો નથી, વહાણ વગેરે ક્ષેમકુશલ પાર ઉતરી જાય છે, નિત્ય પૂજન કરવાથી કદાપિ રૂબે નહિ અને તરીને પાર તુરત જ ઉતરી જાય છે. વળી આ યંત્ર વહાણની ધબલએ ખાંધવાથી કુશલક્ષેમ તુરત જ પાર ઉતરી જવાય છે અને સમુદ્રના ભયનો નાશ થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૦.

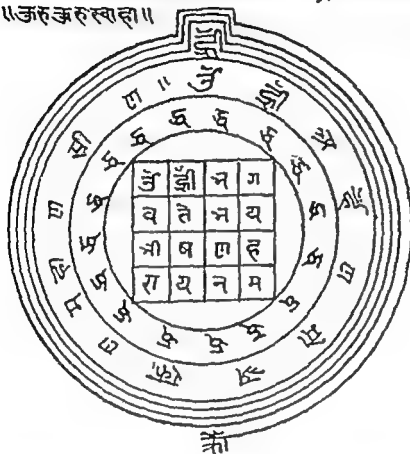
ચિત્ર ૨૬૦ લક્ષ્મીનર કાવ્ય ૪૪

કાવ્ય ૪૫--ઋદ્ધિ--ૐ હ્રીં અર્હં જમો અલ્ક્ષીનમહાજસીળં । મન્ત્ર--ૐ નમો ભગવતિ શુદ્રોપદ્રવશાન્તિકારિણી રોગકપ્ત્વરોપશમનં શાન્તિ કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

યંત્ર—મધ્યમા ચોરસ સોળ ખાના કરીને, તે સોળ ખાનામાં ભગવતે ભયમી-ષળહરાય નમઃ એ મન્ત્રની સ્થાપના કરીને, તેના ઉપર ગોળાકાર વલય દઈને, તેના ઉપર

મોળ દ્વાર વીટીને, તેના ઉપર વલય દધને ઋદ્ધિ, મન્ત્ર વીટીને, તેના ઉપર વલય દધને
યન્ત્ર મપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૧

॥ૐનમોઽગવતિ ક્ષણેષ્વશતિકારિણી રોગહારાયશમનશાતિ॥
॥ઝરુઝરુસ્વાહા॥

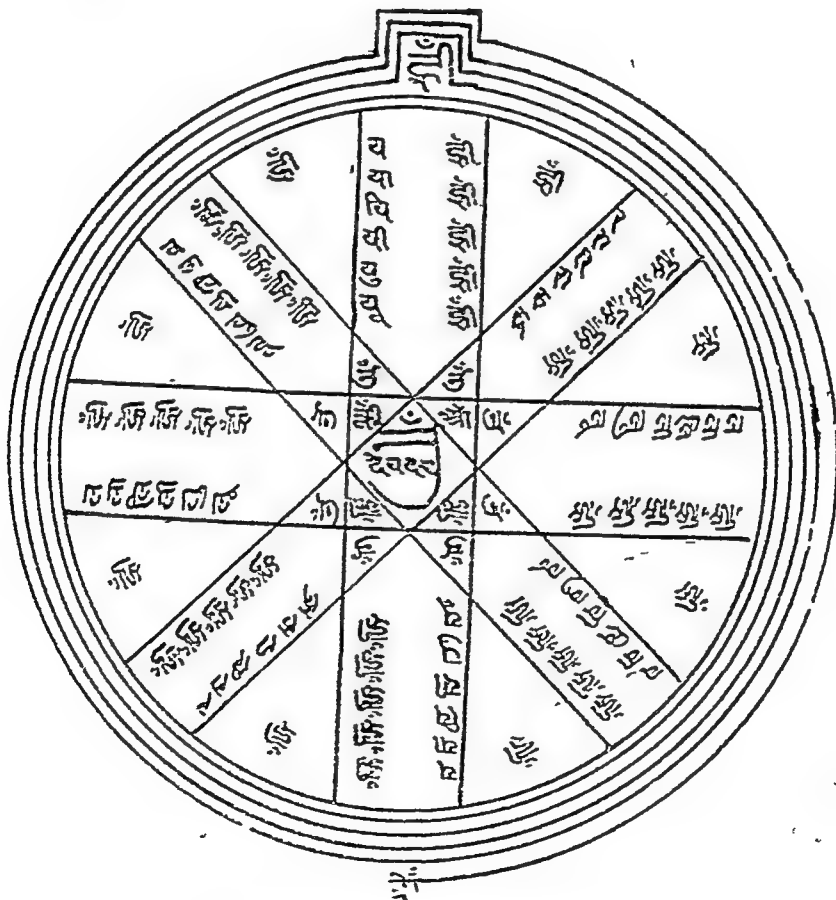
ચિત્ર ૨૬૧ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૪૫

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનું અંગણ કરવાથી તથા યન્ત્ર પાને રાખવાથી
વ્યાધિની પીડા શાંત થાય છે, વળી મહાલયાનકે મળણ લય, જલોદર, લગદર મરકી વગે
રેનો લય, અદાર ભતના કોડ ગંગ, મર્વ ગાત થાય છે વળી તેની આ પ્રમાણે માધનો -
કગ્વી-પવિત્ર ધર્મ, પીળા વસ્ત્ર પહેરીને, શુદ્ધ ભૂમિએ પચામૃત કુલ, ચક્રેશ્વરી તથા
જોતમસ્વામી જાનેની મૂર્તિઓ દક્ષિણ દિશાએ સ્થાપન કરીને, પહેલા કહી ગયા છિએ
તે વિધિએ પૂજા, સામગ્રી સર્વ કરીને ચક્રેશ્વરી માતાની અષ્ટ પ્રકારે પૂજા કરીને, પછી
જોતમસ્વામીની મુગધચૂર્ણથી (વામજેપથી) પૂજા કરીને, આખાની પાટલી પગ યન્ત્ર સ્થાપન
કરીને, પાંચ વર્ણના પુષ્પવી પૂજા કરીને, પીળી જપમાલાથી ૧૦૦૮ એક હલગને આઠ
લપ કરવાથી મન્ત્ર સિદ્ધ થાય છે મન્ત્ર સિદ્ધ થયા પછી નિગતર ૨૧વાર પચામૃતનું

પાન તથા છંટકાવ કરવાથી દરેક જાતના રોગ ઉપશમે છે.^૧

ઘતિ પીસ્તાલીસમા કાવ્યનો પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત ઇપમા યંત્રની વિધિ—આ યંત્ર અષ્ટાંધથી લોખપત્ર પર પુખ્યાકે અથવા દીવાલીની રાત્રે લખીને, રૂપાના માદળીઆમાં નાખીને, દહીં દૂધ અને ઘી એ ત્રણેમાં ત્રણ ત્રણ દિવસ રાખીને, પછી પંચામૃતથી પખાલી, ગળાને વિષે ધારણ કરવાથી મહાભય, જલોદર, ભગંદર, કોડરોગ, મરકી વગેરે ઉપદ્રવમાં રક્ષા થાય છે. વળી નિરંતર પંચામૃતથી પખાલી, પીવાથી સર્વ રોગનો નિશ્ચયે કરીને નાશ થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર. ૨૬૨

ચિત્ર ૨૬૨ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૪૫

કાવ્ય ૪૬—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો સિદ્ધાદયાદમાણં । મન્ત્ર—ૐ નમો હ્રીં હ્રીં શ્રીં હ્રીં
હ્રીં હઃ ઠઃ ઠઃ [ઠઃ] જઃ જ [જઃ] ક્ષીં ક્ષીં ક્ષીં ક્ષઃ ક્ષયૌ સ્વાહા ।

૧ જ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે.—“ ઋદ્ધિ, મન્ત્રની આરાધનાથી અને યંત્ર પાસે રાખવાથી મોટામાં મોટો ભય પણ દૂર થઈ જાય છે, પ્રતાપ પ્રગટ થાય છે, રોગ નષ્ટ થાય છે. અને કોઈ પણ જાતના ઉપસર્ગનો ભય રહેતો નથી ”

યન્ત્ર—મધ્યમા પદ્મોણી કરીને, પદ્મોણીની મધ્યમા હસ્ત્યૂ લખીને, છએ ખાનામા
ઝંકાર લખવા, છ ખાનાની ઘડાંગના જૂણા ઉપર શ્રીકાંઠ લખવા, પછી વલય દઈને, તે
ઉપર ફરતા પચીસા હેંકાર લખીને, તેના ઉપર વલય દઈને, સદ્ધિ, મન્ત્ર ફરતા વીટીને,
તેના ઉપર વલય દઈને યન્ત્ર સંપૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૩

પૂજન કરીને, પંચામૃત શરીરે છાંટવાથી બંધનથી મુક્ત થાય છે.^૧

તંત્ર:—પુષ્પાર્કે કાળો ધતૂરો પંચાંગ, ચમક પથર તથા ધુવડની જીલનું તિલક કરવાથી બંધનથી મુક્ત થાય છે.

ઘનિ છેતાલીસમા કાવ્યની, પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રચૂરિત્ ૪૬ મા યંત્રની વિધિ:—આ યંત્ર અષ્ટગંધથી લોખપત્ર પર શુભ દિવસે લખીને, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં નાખીને, પંચામૃતમાં ત્રણ ત્રણ દિવસ રાખીને પછી મસ્તકે અથવા જીભએ ધારણ કરવાથી બંદીખાનામાં પડાતું નથી, કદાચિત્ બંધન યુક્ત હોય તો યંત્ર બાંધવાથી તુરત બંધનથી છૂટે છે, જેડી બંદીખાનાની તુરત તૂટી જાય છે અને બંદીખાનાની સજા નિશ્ચયે કરીને માફ થાય છે. આકૃતિ માટે જીભો ચિત્ર ૨૬૪.

ઉંડું સેવચેસુ. ઉંડું સેવચેસુ.

શ્રી	સા	મા	યા	ઉં	યા	મા	સા	શ્રી
સા	મા	યા	હો	હોં	હો	યા	મા	સા
મા	યા	લી	લા	સ	લા	લી	યા	મા
યા	હો	લા	લી	ચણર	લી	લા	હો	યા
ઉં	હોં	સ	ચણર	સેવચેસુ	ચણર	સ:	હોં	ઉં
યા	હો	લા	લી	ચણર	હો	લા	હો	યા
મા	યા	લી	લા	સ	લા	લી	યા	મા
સા	મા	યા	હો	હોં	હો	યા	મા	સા
શ્રી	સા	મા	યા	ઉં	યા	મા	સા	શ્રી

સેવચેસુ. સેવચેસુ.

ચિત્ર ૨૬૪ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૪૬

કાવ્ય ૪૭--ઋદ્ધિ--ઐ હોં અર્હં જમો વહ્નમાણાણં । મન્ત્ર--ઐ નમો હાં હોં હૂં હોં
હઃ યક્ષઃ શ્રીં હોં ફદ્ સ્વાહા ।

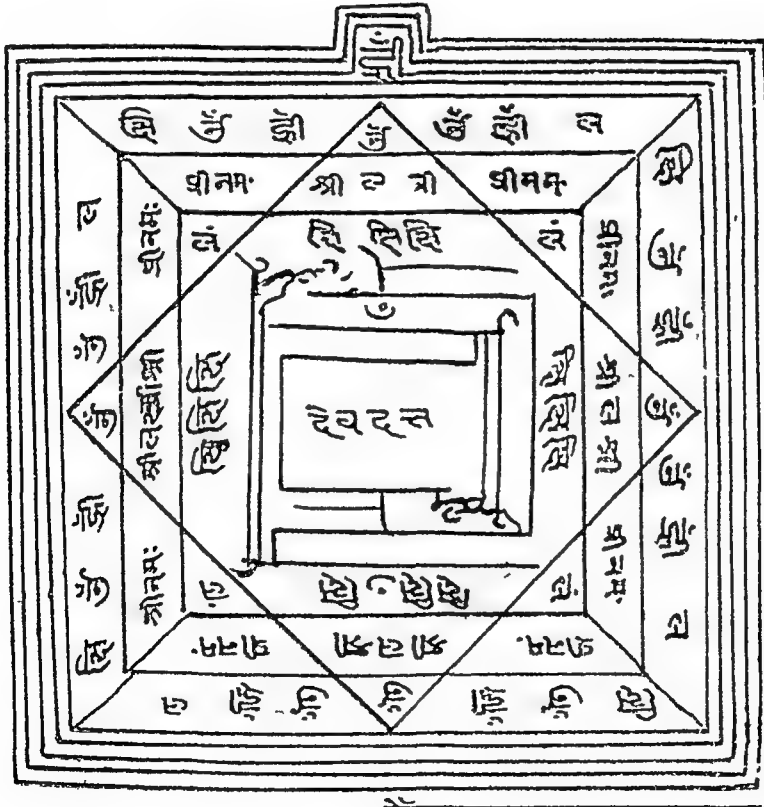
૧ ઘ મા વિધિ આ પ્રમાણે છે.--“ ઋદ્ધિ, મન્ત્ર જપવા, યત્ર પાસે રાખવો, તથા યત્રની ત્રિકાળ પૂજા કરવાથી કેદખાનામાંથી છૂટકાગે થાય છે, રાજા વગેરેનો ભય રહેતો નથી દરરોજ ૧૦૮ વાર જપ કરવા બેઠાં એ.”

તંત્ર—પુખ્યાકે શિયાલશિંગી તથા શિવલિંગી પંચાંગ, ત્રિધાતુના માદળીઆમાં ધારણ કરવાથી દરેક દિશાએ વિજય થાય છે.

ધતિ સુડતાલીસમા કાવ્યની પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ.

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત સુડતાલીસમાં યંત્રની વિધિ—ઓ યંત્ર અષ્ટગંધથી ભોજપત્ર પર પુખ્યાકે અથવા શુભ દિવસે લખીને, સોનાના માદળીઆમાં નાખીને, નૈવેદ્ય, ફૂલ, પુષ્પથી પૂજન કરીને પંચામૃતથી પખાલીને, મસ્તકે ધારણ કરવાથી સર્વ દિશાઓમાં વિજય થાય છે અને સર્વ દુશ્મનો વશ થાય છે. વળી આ યંત્ર રૂપાનાં પતરાં પર લખીને, તેનું ચંબેલીના અથવા મોગરા વગેરેનાં સફેદ રંગ ફૂલથી નિરંતર પૂજન કરવાથી કોઈપણ દુશ્મન યુદ્ધ કરવા તૈયાર થતો નથી અને સર્વ દુશ્મન વશ થઈને સેવા કરે છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૬.

ૐ

ચિત્ર ૨૬૬ ભક્તામર કાવ્ય ૪૭

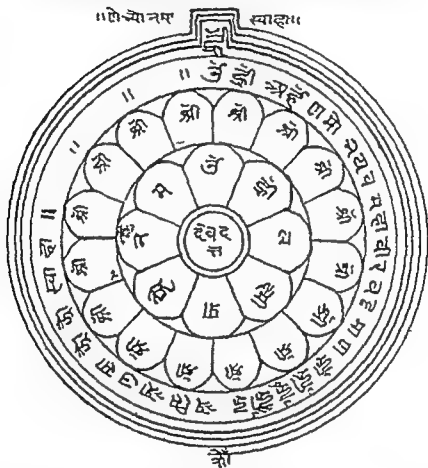
કાવ્ય ૪૮—ઋદ્ધિ— ૐ હ્રીં અર્હં નમો મયવં મહાવીર વદ્ધમાણં હ્રાં હ્રીં હ્રૂં હ્રૌં હઃ અ સિ આ ઉ સા ઙ્રૌં ઙ્રૌં સ્વાહા । મન્ત્ર—ૐ નમો વંમચેરધારિણસ્સ અઠારસહસ્સ શીલાં ગરથધારિણેભ્યો નમ સ્વાહા ।

વિજયલક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે, શત્રુ વશ થાય છે, શત્રુના શસ્ત્રોની ધાર નકામી થઈ જાય છે અને બંદકની ગોળી, બરછી વગેરેના ધા લાગતા નથી ”

યત્ર —મધ્યમા અષ્ટ પાખડીનું કમલ કરીને, વચ્ચેની ઝણિડામા દેવદત્ત લખીને, આઠ પાખડીઓમા જૈ હ્રીં લક્ષ્મી પ્રાપ્ત્યૈ (પ્રાપ્ત) નમ લખીને, તેના ઉપર વલય દઈને, તેના ઉપર સોળ [પાખડીઓમા] શ્રીગર કરતા વીંટીને, તેના ઉપર વલય દઈને, યત્ર મ પૂર્ણ કરવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૭

॥ર્जनमोक्षचक्रधारिणस्तत्र चकारसहस्रसतीत्यागरणधारि॥

॥लो-आनम स्वाहा॥

ચિત્ર ૨૬૭ લક્ષ્મીમય કાવ્ય ૪૮

વિધિ—આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ, મન્ત્રનું અમરણ કળવાથી અને યત્ર પાસે રાખવાથી લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે વળી આ યત્રનું દરરોજ પૂજન કરવાથી તથા મ્તોત્રનો મ પૂર્ણ પાઠ કરવાથી અષ્ટમિદ્ધિ અને નવનિધિની પ્રાપ્તિ થાય છે વળી પવિત્ર થઈ, પીળા વસ્ત્ર ધારણ કરી, ઉત્તરદિશાએ પચામૃત કલશ, ચક્રેશ્વરીદેવીની સિંહાસન પર સ્થાપના કરીને, પહેલાની વિધિ પ્રમાણે સામગ્રી સર્વ એકઠી કરીને, અષ્ટપ્રકાર ચક્રેશ્વરીનું પૂજન આગ્તી મુખી મર્વ કરીને, પીળા પુષ્પથી પૂજન કરીને અષ્ટગધથી રૂપાના પતંગ પગ યત્રની સ્થાપના કરીને, પીળી જ્વખાલાથી આ કાવ્ય, ઋદ્ધિ અને મન્ત્રનો સાઠાળાગ હજાર અથવા પૂરો એક લાખ છ મહિનામા જાપ મ પૂર્ણ કરીને મન્ત્ર મિદ્ધ કરવો પછી મિત્ર

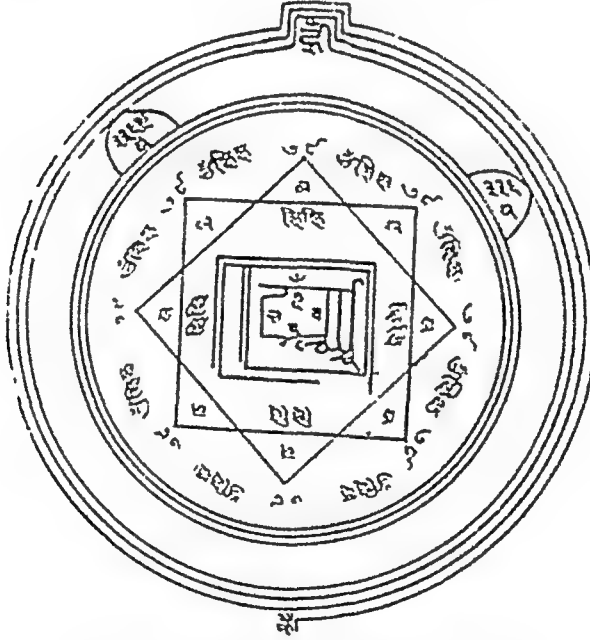

૧૦૮ વાર જાપ કરવાથી લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે.^૧

તંત્ર:—પુષ્પાકર્ષ યોગે સફેદ આકડો કે જેની સાતમી શ્રંથિ ગણેશાકાર હોય છે, તે લાવીને દ્રવ્યની અંદર રાખવાથી અષ્ટસિદ્ધિ તથા નવનિધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

ઘટિ અડતાલીસમા કાવ્યનો પંચાંગ વિધિ સંપૂર્ણ

શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત અડતાલીસમા યંત્રની વિધિ:—આ યંત્ર ભોજપત્ર પર અષ્ટગંધથી લખી સોનાના માદળીઆમાં શુભ દિવસે નાખીને, ત્રણ દિવસ પંચામૃતમાં રાખી, પછી મસ્તકે ધારણ કરવાથી લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે. વળી રૂપાનાં પતરાં ઉપર અષ્ટગંધથી લખીને નિરંતર પંચવર્ણી પુષ્પ, નૈવેદ્ય તથા ફલથી પૂજન કરવાથી લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ, અષ્ટસિદ્ધિ તથા નવનિધિની પ્રાપ્તિ છ મહિનામાં થાય છે. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૮.

ચિત્ર ૨૬૮ લક્ષ્મીમર કાવ્ય ૪૮

૧ જ માં વિધિ આ પ્રમાણે છે:—“ ૪૯ દિવસ સુધી ૧૦૮ વાર જાપવાથી અને યત્ર પાસે રાખવાથી મનોવાંછિત કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે અને જેને પોતાના આધીન કરવો હોય તેના નામનું ચિંતવન કરવાથી તે પોતાને વશ થાય છે. ”

કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર

—(૦)—

કલ્યાણમન્દિરસુદારમન્યમેદિ

મીતામયપ્રદમનિન્દિતમગ્નિવન્નમ્ ।

સસારસાગરનિમજ્જદશેષજન્તુ—

પોતાયમાનમમિનમ્ય જિનેશ્વરસ્ય ॥

યસ્ય સ્વય સુરગુર્ગરિમામ્યુરાશેઃ

સ્તોત્ર સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિશુર્વિધાતુમ્ ।

તીર્થેશ્વરસ્ય કમઠસ્મયધૂમકેતો—

સત્સ્યાહમેષ કિલ સસ્ત્રન કરિષ્યે ॥ ૧-૨ ॥—યુગમ્

શ્લોકાર્થ—કલ્યાણુતુ ઘર, ઉદાર, પાપને બેદનાર, લય પામેલાને અલયના દેનાર, પ્રશસ્ય અને મનારૂપી અમુદને વિષે રૂણતા એવા મમત્ર પ્રાણીઓને પ્રવહણુ (વહાણુ) સમાન એવા જિનેશ્વર દેવના ચરણકમળને નમસ્કાર કરીને, મહિમાના મહામાગર રૂપ તથા કમઠના અહઠારનો નાશ કરવામા ધૂમકેતુ સમાન એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ કે જેઓની ન્તુતિ કરવા માટે અતિગય બુદ્ધિશાળી એવો બૃહન્પતિ પણ મમર્થ થયો નથી, તેઓની ન્તુતિ કરવા હું પ્રવૃત્ત થયો છું-૧-૨

મત્ર—ૐ નમો મગવમો રિસદ્દસ તસ્ત પદિનિમિત્તેણ ચરણપણ્ણત્તિ દ્વેણ મળા મદ યમેણ ઉપ્પાડિયા જીહા કઠાદ્દમુહતાલુયા ચીલિયા જો મ મસદ જો મ દસદ હુદ્દ-
વિદીપ ઘજ્જમિચ્છલાપ દેવદત્તસ્ત મળ હિયય કોદ જીહા ચીલિયા સેલચિયાપ લ લ લ
લ ટ ટ ટ રગદા ।
[-મૈરવપન્નાચતીકલ્પ ઘ૦ ૮ શ્લો ૮]

વિધિ—આ મત્રનો ૧૦૮ વાગ બપ કગીને પછી શનુ માથે વાદ વિવાદ કરવાથી બપ કરનાગનો જય થાય, નિશ્ચયે કગીને હુગમનનુ મુળ બધ થાય-પરાજય થાય ૐ હ્રીં કમઠસ્ત ય ધૂમકેતૂપમાય જિનાય નમ ॥

સામાન્યતોજપિ તવ વર્ણયિતુ સ્વરૂપ—

મસ્માદ્દશા કયમર્ધાશ ! મનન્ત્યધીશાઃ ? ।

ધૃષ્ટોગપિ કૌશિકશિશુર્યદિવા દિગાન્ધો

• રૂપ પ્રરૂપયત્તિ કિં કિલ ધર્મરસ્મે ? ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ—હે પ્રભુ ! આમાન્ય ગીતે પણ તમારૂં સ્વરૂપ કહેવાને મારા જેવા મદ બુદ્ધિવાળા ની ગીતે મમર્થ થાય ? જેવી ગીતે જિવને નિરતર અધ એવો ધુવડનો બાળક

ગમે તેટલો બુદ્ધિશાળી હોય તો પણ સૂર્યનું સ્વરૂપ કહી શકતો નથી, તેવી જ રીતે હું પણ મંદ બુદ્ધિવાળો હોવાથી પ્રભુનું સ્વરૂપ વર્ણવી શકું તેમ નથી.—૩

મંત્ર—ૐ હસ્ક્કોં હ્રોં વગલામુક્તી દેવી નિત્યે ! કિલન્ને ! મદદ્રવે ! મદનાતુરે !
વપદ્ સ્વાહા

વિધિ—આ મંત્રનો પુષ્પાર્કનો યોગ આવે છતે જાપ શરૂ કરવો અને તે ૨૧ દિવસ સુધીમાં ૧૨૦૦૦ બાર હજાર જાપ પૂરો કરવાથી ત્રણે લોક વશીભૂત થાય છે. ૐ હ્રોં ત્રૈલોક્યાધીશાય નમઃ

આ ૩ જ શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૬ માં વચ્ચે પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ પદ્માસનસ્થ બિરાજમાન છે, મૂર્તિની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર કુંભુદયંદ્ર સ્તુતિ બોલતા ચિત્રકારે રજુ કરેલા છે. પ્રભુની ડાણી બાજુએ પર્વત ઉપર એક ધ્રુવક બેઠેલ છે. અને આકાશમાં ચિત્રકારે સૂર્ય રજુ કરેલો છે, તથા પ્રભુની મૂર્તિની નીચે તેઓનું લાંછન સર્પ રજુ કરેલું છે.

મોહક્ષયાદનુભવન્નપિ નાથ ! મર્ત્યોં

નૂનં ગુણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત ।

કલ્પાન્તવાન્તપયસઃ પ્રકટોઽપિ યસ્મા—

ન્મીયેત કેન જલધેર્નનુ રત્નરાશિઃ ॥ ૪ ॥

શ્લોકાર્થ—હે નાથ ! કોઈ મનુષ્ય મોહનીયાદિ કર્મોના ક્ષય થવાને લીધે કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાથી તમારા ગુણોને જાણે પણ છે, તથાપિ તેનું વર્ણન કરવાને તે સમર્થ થઈ શકતો નથી. જેવી રીતે સમુદ્રને વિષે રહેલું એવું જે પાણી કલ્પાન્ત કાળને વિષે દ્વર થઈ જવાથી તેમાં રહેલા રત્નોનો સમૂહ પ્રગટ રીતે જોવામાં આવવા છતાં પણ માંપી શકતો નથી તેવી જ રીતે મોહનીયાદિ કર્મોના ક્ષયથી પ્રગટપણે આપના ગુણોને જાણતા એવા કેવલજ્ઞાની પણ આપના ગુણોનું વર્ણન કરી શકતા નથી.—૪

આ ૪ થા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૭૦ ની મધ્યમાં પ્રભુ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પદ્માસનસ્થ સર્પના લાંછન સહિત બિરાજમાન છે. જમણી બાજુ સ્તોત્રકર્તા કુંભુદયંદ્ર બે હાથની અંજલિ જોડીને સ્તુતિ કરતા બેઠેલા છે. ત્યારે ડાણી બાજુ એક શ્વેતામ્બર સાધુ બેઠેલા છે અને તેઓની બાજુમાં ચિત્રની નીચે બાજુમાં રજુ કરેલા સમુદ્રમાંનાં પાણીમાં રહેલા રત્નોને જોતાં છતાં પણ લઈ શકવાને અશક્ત હોય એવો ભાવ દર્શાવતી એક ગૃહસ્થની પ્રતિકૃતિ રજુ કરીને ચિત્રકારે પોતાની કલ્પના શક્તિથી શ્લોકનો ભાવ દર્શાવવા પૂરેપૂરો પ્રયાસ કરેલો જણાઈ આવે છે.

અમ્યુદ્યતોઽસ્મિ તવ નાથ ! જઢાગયોઽપિ

કર્તું સ્તવ લસદસહ્વચગુણાકરસ્ય ।

વાલોઽપિ કિં ન નિજવાહુયુગ વિતત્ય

વિસ્તીર્ણતા કથયતિ સ્વધિયાઽમ્બુરાશેઃ ? ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ —હે નાથ ! જેવી ગીતે મદ બુદ્ધિવાળો બાળક પોતાની બુદ્ધિવડે કરીને પોતાના બને હાથ પહોળા કરીને આવડો મોટો સમુદ્ર છે એમ ઠી સમુદ્રનો વિસ્તાર બતાવે છે, તેવી જ રીતે મદ બુદ્ધિવાળો એવો હુ હોવા છતાં પણ દેહીપ્યમાન અમથ્ય ગુણોના સ્થાનરૂપ તમારૂં સ્તોત્ર કરવાને ઉદ્ગમવત થયો છું —૫

યે યોગિનામપિ ન યાન્તિ ગુણાસ્તન્નેશ !

વક્તુ કથમ્ભવતિ તેષુ, મમાવકાશઃ ? ।

જાતા તદેવમસમીક્ષિતઃકારિતેય

જલ્પન્તિ વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોઽપિ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ —હે સ્વામી!! આપના ગુણોનું યથાર્થ વર્ણન કરવાને યોગીઓ પણ સમર્થ થતા નથી, તો પછી તેનું વર્ણન કરવાને હુ તો ક્યાથી જ શક્તિવાન થાઉં ? તેથી કરીને મેં જે આ આપની સ્તુતિ કરવાનો પ્રારંભ કર્યો છે તે અવિચારી જ કર્યું છે અથવા જેવી રીતે પક્ષીઓને મનુષ્યોની ભાષા બરાબર નહિ આવડવાને લીધે પોતાને જે બોલવું હોય તે તેઓ પોતપોતાની ભાષામાં બોલે છે, તેવી રીતે હુ પણ મને જેવી આવડે તેવી ભાષામાં આપની સ્તુતિ કરૂં છું —૬

મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ । અમ્બિકે । અમ્બાલિકે । યક્ષિદેવિ યૃં યૌં વૈ હસ્કલીં વ્હૂં
હ્સૌં ર ર ર ર રા રા દષ્ટિ પ્રત્યક્ષ મમ દેવદત્ત વશ્ય કુર કુર સ્વાહા । [સર્વોપદ ?] ॥

[ભેરવપદ્માવતીકટપે બ૦ ૬ શ્લોક ૨]

વિધિ —આ મંત્રે ૨૧વાર દાતણ મતગીને દાતણ કરીને પછી ૨૧ વાર મંત્ર ભણવાથી ધર્મિષ્ઠ મનુષ્ય વરા થાય છે ૐ હ્રીં અવ્યક્તગુણાય શ્રીજિનાય નમ । શ્રીસચ્ચેશ્વર-પાર્શ્વનાથાય ૐ હ્રીં શ્રીં નમ ॥

આસ્તામચિન્ત્યમહિમા જિન ! સસ્તવસ્તે

નામાપિ પાતિ ભવતો ભવતો જગન્તિ ।

તીવ્રાતપોપહતપાન્થજનાન્ નિદાદ્યે

પ્રીણાતિ પદ્મસરસ. સરસોઽનિલોઽપિ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ —હે જિનેશ્વરદેવ ! અચિન્ત્ય મહિમાવાળું તમારૂં સ્તવન તો દૂર ગયો, પરંતુ તમારૂં નામ માત્ર પણ ત્રણ જગતના પ્રાણીઓનું ભવબ્રમણથી રક્ષણ કરે છે જેવી રીતે

ઉનાળાની સખત ગરમીથી વ્યાકુળ થએલા મુસાફર લોકોને કમળ સરોવરનો આદ્ર્—ઠંડો પવન પણ પ્રસન્ન કરે છે, તો પછી સરોવરનું જળ અને તેમાં ઉગેલા કમળો પ્રસન્ન કરે તેમાં તો શું આશ્ચર્ય ? તેવી જ રીતે તમારું નામ માત્ર પણ થકુણ કરવાથી પ્રાણીઓનું ભવબ્રમણ દૂર થાય છે, તો પછી તમારી સ્તુતિ કરવાથી ભવબ્રમણ દૂર થાય તેમાં તો આશ્ચર્ય જ શું ?—૭

મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતો અરિઢ્ઢનેમિસ્સ વંધેણ વંધામિ રક્ષસાણં ભૂયાણ સેયરાણં ચોરાણં દાઢાણં સાઈણીણં મહોરગાણં અણ્ણે જે વિ ઢુઢ્ઢા સંભવતિ તેસિં સવ્વેસિં મણં મુઢ્ઢં ગઈં દિઢ્ઢીં વંધામિ ઢણુ ઢણુ મહાઢણુ જ. જઃ [જઃ ?) ઠઃ ઠઃ ઠઃ હું ફઢ્ઢ [સ્વાહા ?] ॥
[-મૈરવપન્નાવતીકલ્પ અ૦ ૭. સ્લો૦ ૧૭]

વિધિ:—આ મંત્રથી માર્ગે આલતાં, અટવીના મધ્યમાં લય ઉપજતાં કાંકરા મંત્રીને આરે દિશાએ નાખવાથી ચોર, સિંહ, સર્પાદિ લયનો નાશ થાય છે. ૐ હ્રીં મવાટવી નિવારકાય શ્રીજિનાય નમઃ ।

દ્વવર્તિનિ ત્વયિ વિમો ! શિથિલીભવન્તિ

જન્તોઃ ક્ષણેન નિવિઢા અપિ કર્મવન્ધાઃ ।

સઘો મુજઙ્ગમમયા ઇવ મઢ્યમાગ—

મમ્યાગતે વનશિલ્પિનિ ચન્દનસ્ય ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ:—હે પ્રભો ! જેવી રીતે વનનો મોર વનના મધ્યભાગમાં આવે છે ત્યારે સુખડના ઝાડને વીંટાઈ રહેલા સર્પો ખસી જાય છે, તેવીજ રીતે ભવ્યપ્રાણીઓના હૃદયમાં તમો વર્તે છતે દેઢ એવા કર્મબંધનો તત્કાળ શિથિલ થઈ જાય છે.—૮

મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતે પાર્શ્વતીર્થઢ્ઢરાય હંસઃ મહાહંસઃ પન્નહંસઃ શિવહંસઃ કોપહંસઃ ડરગેશહંસઃ પક્ષિ મહાવિષમક્ષિ હું ફઢ્ઢ (સ્વાહા ?) ॥

[-મૈરવપન્નાવતી કલ્પ અ૦ ૧૦. સ્લો૦ ૨૧]

વિધિ:—આ મંત્ર લાણીને ૧૦૮ વાર ઉંજવાથી સર્પનું ઝેર ઉતરે છે. ૐ હ્રીં કર્માહિવંધમોચનાય શ્રીજિનાય નમઃ ।

આ ૮ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૭૧ ની મધ્યમાં પ્રભુ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ સર્પના લાંછન સહિત ધિરાજમાન છે, તેઓની જમણી ધાજી સ્તોત્રકાર કુંમુદચંદ્ર સ્તુતિ કરતા ઝેઢેલા છે અને ડાબી ધાજી સુખડના ઝાડને વીંટાએલા સર્પો નજીકમાં આવેલા વનના મોરોના લયથી નાશી જતા દેખાય છે. ચિત્રકારે આ ચિત્રમાં પણ શ્લોકને અનુરૂપ ભાવ ધરાળર રજી કરેલો છે.

મુચ્યન્ત ઇવ મનુજાઃ સહસા જિનેન્દ્ર !

રાદ્રૈરુપદ્રવશતૈસ્ત્વયિ વીક્ષિતેઽપિ ।

ગોસ્વામિનિ સ્ફુરિતેજસિ ઘટમાત્રે

ચૌરૈરિગણુ પદમ પ્રપલાયમાનૈ. ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ—હે જિનેન્દ્ર ! જેવી રીતે દેહીપ્યમાન તેજવાળા સૂર્ય, રાજા કે ગોવાળને દેખવા માત્રથી જ નાગી જતા એવા ચોરોવડે પશુઓ શીઘ્ર મૂકાઈ જાય છે, તેવી જ રીતે તમાગ દર્શનમાત્રથી જ સેડડો લયડા ઉપડ્યોથી મનુષ્યો તત્કાલ મુક્ત થાય છે—૯

મન્ત્ર—ૐ હૃદયેણ મહાવિજ્ઞા દેવલોગાઓ બાગયા વિદ્વિગ્ધણ કરિસ્સામિ મહાણ મૂવાણ, બહિણ દાહીણ સિંગીણ ચોરાણ ચારિયાણ જોહાણ વગ્ધાણ સિંહાણ મૂવાણ મધવાણ મહોરગાણ અન્નેસિં (અણ્ણે વિ ?) દુઢમત્તાણ વિદ્વિગ્ધાણ મુહવગ્ધાણ કરેમિ ૐ હૃદયરિદે સ્વાહા ॥

વિધિ—દિપાલિકા દિને ઉપવાસ કરીને આ મન્ત્રનો ૧૦૮ વાર જાપ કરવો. પછાથી માર્ગે ચાલતા ૨૧ વાર ગણવાથી સર્વ જાતના લય તથા ઉપદ્રવનો નાશ થાય છે ૐ હૈં સર્વોપદ્રવ હરણાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૯ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૭૭૭ ની મધ્યમા સર્પના લાઇન સહિત પ્રભુ પાર્શ્વનાથની પદ્માસનમ્થ મૂર્તિ, મૂર્તિની જમણી બાજુએ પ્રભુની સ્તુતિ કરતા સ્તોત્રકાર કુંભુદયન્દ્ર તથા ડાબી બાજુએ નાગી જતા એવા ઢોરો તેનું ચોરોથી રક્ષણ કરતા બે ઢાલ અને તલવારધારી મુલટો તથા ચિત્રની ઉપરના ભાગમાં દેહીપ્યમાન તેજવાળા સૂર્યની અનુઆત કરીને ચિત્રકારે આ ચિત્રમાં પણ શ્લોકને અનુલક્ષીને ભાવ દર્શાવવામાં બરાબર મદ્દગતા મેળવેલી છે

ત્વ તારકો જિન ! કથ મવિના ત એવ

ત્વામુદ્ગ્રહન્તિ હૃદયેન યદુત્તરન્ત* ? ।

યદ્વા દતિસ્તરતિ યજ્જલમેપ નૂન—

મન્તર્ગતસ્ય મસ્ત. સ કિલાનુભાવઃ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—હે જિનેન્દ્રદેવ ! અમારું મનુદ્રથી પાર ઉતરતા એવા લબ્ધ પ્રાણીઓ આપને પોતાના હૃદયમાં વહન-ધારણ કરે છે, તો પછી તમે લબ્ધ પ્રાણીઓને તારનાર કહેવાઓ છો તે કેવી રીતે ? તો કહે છે કે—જેવી રીતે ચામડાની અદૃશ રહેલા વાયુના પ્રભાવથી જ મરાઈ તરે છે તેવી જ રીતે લબ્ધ પ્રાણીઓ જે અમારું મનુદ્રથી પાર ઉતરે છે તેમાં તમારો જ પ્રભાવ છે—૧૦

મન્ત્ર—ૐ હૈં ચક્રેશ્વરી ચમધારિણી જલ જલનિદ્ધિ પારડતારણિ જલ થમય થમય દુષ્ટાન્ દૈત્યાન્ દારય દારય અસિવોપસમ કુરુ કુરુ ૐ ઠ ઠ [ઠ ?] સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મન્ત્રને ગુરુવારના રોજ પુન્ય નક્ષત્રનો યોગ આવે છતે ૧૦૮ વાર

જાપ કરીને સાધ્ય કર્યા પછી કાર્ય પડયે ૨૧ એકવીશવાર ગણવાથી દરેક જાતના પાણીનાં ભય ટલે છે. ઐ હ્રીં મવેદધિતારકાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૧૦મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૭૩ ની મધ્યમાં સર્પના લાંછન સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ ખિરાજમાન છે, પ્રભુની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર કુંભુદચંદ્રને પ્રભુની સ્તુતિ કરતા તથા ડાબી બાજુએ એક સ્તુતિ કરતો ભવ્ય પુરુષ તથા તેના પગની નીચેના ભાગમાં પાણીમાં તરતી ગ્રામકાની મશક રજુ કરીને ચિત્રકારે અહીંયાં પણ શ્લોકને અનુરૂપ ભાવ રજુ કરેલો સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે.

યસ્મિન્ હરપ્રમૃતયોઽપિ હતપ્રભાવાઃ

સોઽપિ ત્વયા રતિપતિઃ ક્ષયિતઃ ક્ષણેન ।

વિધ્યાપિતા હુતમુજઃ પયસાઽથ યેન

પીતં ન કિં તદપિ દુર્ધરવાડવેન ? ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થઃ—જેમ જગત્માં પાણી વડે અગ્નિ ખુઝાઈ જાય છે છતાં પણ વડવાનળ અગ્નિ તેનું પાન શું નથી કરતો ? તેમ જે કામદેવની પાસે હરિહરાદિ દેવો પણ પ્રભાવ વગરના થયા છે, તે કામદેવને આપે ક્ષણવારમાં જીતેલો છે.—૧૧

મંત્ર—ૐ નમો મગવતી અગ્નિસ્તસ્મિન્નિ ! પદ્મદિવ્યોત્તરણિ ! શ્રેયસ્કરિ ! જ્વલ જ્વલ પ્રજ્વલ પ્રજ્વલ સર્વકામાર્થસાધિનિ ! ૐ અનલપિઙ્ગલોર્ધ્વકેશિનિ ! મહાધિઃપ્રાધિ-પતયે સ્વાહા ॥

[વધિ—આ મંત્ર કેસર અથવા હરતાલથી લખવાથી અગ્નિના ઉપદ્રવનો નાશ થાય છે. ઐ હ્રીં હુતમુગ્ધનિવારકાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥ શ્રીફલવર્દ્ધિપાર્શ્વસ્વામિને નમઃ

આ ૧૧ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૭૪ ની જમણી બાજુના ઉપરના ભાગમાં પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ તથા પ્રભુની નીચેના ભાગમાં સર્પનું લાંછન તથા પ્રભુની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર કુંભુદચંદ્ર સ્તુતિ કરતા દેખાય છે. પ્રભુની ડાબી બાજુએ એક જ આસન ઉપર હરિ (કૃષ્ણ) લક્ષ્મી સહિત તથા તેઓની નીચે કામદેવ (પુષ્પધન્વા) ધનુષ્ય અને પુષ્પ બાણ હાથમાં પકડીને તથા હર (શંકર) પાર્વતી સહિત તથા વ્યાઘ્રચર્મ ઉપર અર્ધનારીશ્વરના સ્વરૂપમાં બેઠેલા ચીતરીને અને વળી ચિત્રની નીચેના ભાગમાં પાણીમાં સળગતો વડવાસિ રજુ કરીને ચિત્રકારે શ્લોકના એકેએક ભાવ રજુ કર્યા છે.

સ્વામિન્નનલપગરિમાણમપિ પ્રપન્ના-

સ્ત્વાં જન્તવઃ કથમહો હૃદયે દધાનાઃ ।

જન્મોદધિ લઘુ તરન્ત્યતિલાઘવેન

ચિન્ત્યો ન હન્ત મહતાં યદિ વા પ્રભાવઃ ॥ ૧૨ ॥

‘ભાવાર્થ’—હે આમી ! તમોને આમાંપણે આશ્રિત થએલા પ્રાણીઓ અત્યંત ‘ગુરુ તાવાળા-ભારવાળા તમોને હૃદયમાં ધારણ કરતા છતાં પણ જલદીથી થોડો પણ ભાર નહિ લાગવાથી અત્યંત હળવાપણાએ કરીને તરી જાય છે તમને મોટા ભારવાળાને ચિત્તમાં ધારણ કરતા છતાં બાણે બિલકુલ ભાર જ નથી એવી રીતે સહેલાઈથી તરી જાય છે, તે આશ્ચર્ય છે, અથવા તો તે ચોખ્ખું જ છે, કાગળ કે મહાપુરુષોનો પ્રભાવ અવર્ણનીય જ હોય છે, ભારવાળા છતાં પણ ભાર રહિત થઈ જીભને સહેલાઈથી તારવાની શક્તિ મહાત્માઓની જ હોય છે, કે જે સામાન્ય મનુષ્યના ચિંતવનમાં પણ આવી રાકે નહિ—૧૨

મન-ૐ હ્રીં હ્રીં હ્રીં હ્રીં હ્રીં હ્રીં અસિઘાઉસા વાછિત મે કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મંત્રનો મવાલાખ બાપ દરવાથી સર્વ મનોવાંછિત કાર્યની મિત્રિ થાય છે

આ ૧૨ માં શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે બુદ્ધિ ચિત્ર ગુપ્ત ની મધ્યમાં મર્ધના લાઘવ સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ બિરાજમાન છે તેઓની જમણી બાજુએ સ્તુતિ કરતા સ્તોત્રકાર કુમુદચંદ્ર બેઠેલા છે, તથા ડાબી બાજુએ બે ગૃહસ્થ શ્રાવકો વજ્રો પહેરીને બેઠેલા છે અને તે બંને જણા પોતાનો જમણો હાથ ઉઘો કરીને પ્રભુની સ્તુતિ કરતા દેખાય છે, તે ગૃહસ્થની પછળના ભાગમાં પર્વતની આકૃતિ ચિતરેલી છે તથા ચિત્રના નીચેના ભાગમાં સમુદ્રમાં તરતા માત કમળના ફુલો બતાવીને ચિત્રમંદિર શ્લોકનો આશય ધ્વનિત કરવા પ્રયત્ન કરેલો છે, જેવી રીતે હળવાપણાએ કરીને કમળના ફુલો સમુદ્ર તરી જાય છે, તેવી જ રીતે આપને હૃદયમાં ધારણ કરનાવાળા પ્રાણીઓ કર્મના નિર્ગળ થવાથી અત્યંત હળવા ડર્ગી થવાથી મુખે કરીને લવરૂપી સમુદ્રને તરી જાય છે

ક્રોધસ્ત્રવા યદિ વિમો ! પ્રથમ નિસ્તો

ધ્વસ્તાસ્તદા તત કથ કિલ કર્મચૌરાઃ ? !

લોપત્પમુત્ર યદિવા શિશિરાઽપિ લોકે

નીલદ્રુમાણિ વિપિનાનિ ન કિં હિમાની ? ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—હે પ્રભુ ! જો તમોએ ક્રોધનો પ્રથમથી જ નાશ કર્યો છે, તો તે ‘ક્રોધ’ વિના કર્મરૂપી ચોરોનો તમોએ શી રીતે નાશ કર્યો ? એ મોટું આશ્ચર્ય છે આ જગતમાં શીતળ એવો પણ હિમનો મમ્બડ, નીલા વૃક્ષવાળા વનખંડોને શું નથી બાળતો ? જેમ શીતળ એવો હિમનો મમ્બડ નીલા વૃક્ષવાળા વનખંડોને બાળે છે, તેમ તમો પણ ક્રોધ વિના જ કર્મરૂપી ચોરોનો નાશ કરો છો એ સુખ જ છે—૧૩

મન-ૐ હ્રીં અસિઘાઉસા સર્વ દુષ્ટાન્ સ્વમય સ્વમય અઘય બંધય મુકય મુકય મોહય મોહય કુરુ કુરુ હ્રીં દુષ્ટાન્ ઠ ઠ ઠ સ્વાહા ॥

વિધિ—પૂર્વજિહ્વા મનુષ્ય બેઠીને આ મંત્રનો આઠ દિવસ અથવા એકવીસ

દિવસ સુધી મુષ્ટિ બંધ કરી રોજ ૧૧૦૦ અગિઆરસો જાપ કરે તો સર્વ જાતના દુષ્ટ વ્યંતરના કષ્ટથી મુક્ત થવાય છે. ॥ ઐ કર્મચૌરવિધ્વંસકાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૧૩મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૭૬ની મધ્યમાં સર્પના લંછન સહિત પ્રભુ પાર્શ્વનાથની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ ગિરાજમાન છે. તેઓશ્રીની જમણી બાજુએ બંને હાથની અંજલિ જોડીને પ્રભુની સ્તુતિ કરતા એવા સ્તોત્રકાર ‘કુમુદચંદ્ર’ બેઠેલા છે અને ડાબી બાજુએ નીલા વૃક્ષવાળા વનખંડો બતાવવાને માટે ચિત્રકારે વનખંડમાં ટેકરી ઉપર ઉગેલું એક નીલું વૃક્ષ બતાવીને શ્લોકને અનુરૂપ ભાવ દર્શાવવા પ્રયત્ન કરેલો છે.

ત્વાં યોગિનો જિન । સદા પરમાત્મરૂપ—

મન્વેષયન્તિ હૃદયામ્બુજકોશદેશે ।

પૂતસ્ય નિર્મલરુચેર્યદિવા કિમન્ય—

દક્ષસ્ય સમ્મચિ પદં નનુ કર્ણિકાયાઃ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ:—હે જિનેશ્વર ! યોગી પુરુષો પરમાત્માસ્વરૂપ એવા આપને નિરંતર જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુવડે જુઓ છે—પ્રોતાના હૃદયકમળની કર્ણિકાને વિષે આપને જ શોધે છે. અર્થાત્ કમળના બીજનું સ્થાન જેમ કર્ણિકા છે, તેમ તમે પણ કર્મકમળનો નાશ થવાથી પવિત્ર એટલે ચિદાનંદ સ્વરૂપે પ્રગટ થએલા હોવાથી નિર્માળ કાંતિવાળા છો માટે યોગીઓના હૃદયકમળના મધ્યભાગ રૂપ કર્ણિકા એ જ આપનું યોગ્ય સ્થાન છે.—૧૪

મન્ત્ર—ૐ નમો મેઠ મહામેઠ, ૐ નમો ગૌરી મહાગૌરી ૐ નમો કાલી મહાકાલી, ૐ [નમો] હંદે મહાહંદે, ૐ [નમો] જયે મહાજયે, [ૐ નમો વિજયે મહાવિજયે], ૐ નમો પળ્લસમણિ મહાપળ્લસમણિ, અવતર અવતર દેવિ અવતર 'અવતર' સ્વાહા ॥

[—શ્રી મૈરવપદ્માવતીકલ્પે. અ૦ ૮. શ્લો૦ ૮.]

વિધિ:—આ મન્ત્રનો આઠ હજાર જાપ કરીને આરીસો મંત્રીને વસ્ત્ર પર આરીસો મૂકી, તેની સન્મુખ કુંવારી કન્યાને સ્નાન કરાવી સફેદ વસ્ત્ર પહેરાવી બેસાડીને જે જે પ્રશ્ન પૂછીયે તેનો તે કન્યા સત્ય ઉત્તર આપે. ૐ હ્રીં હૃદયામ્બુજાન્વેષિતાય [શ્રીજિનાય] નમઃ ॥

આ ૧૪મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૭૭ની મધ્યમાં સર્પના લંછનવાળી પદ્માસનસ્થ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ ગિરાજમાન છે. તેઓની જમણી બાજુએ પ્રભુની સ્તુતિ કરતાં સ્તોત્રકાર કુમુદચંદ્ર અને ડાબી બાજુએ જમણા હાથમાં નવકારવાલી પકડીને ધ્યાન કરતો એક લક્ષ્મી શ્રાવક તથા પરમાત્મ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થએલ એક યોગી કમળની ઉપર પદ્માસનસ્થ બેઠેલ છે અને તેની નજીકમાં બીજો એક લક્ષ્મીજન ઊભો રહેલો છે, ચિત્રકારે ચિત્રમાં ધ્યાન કરનાર ગૃહસ્થના ઉપરના ભાગમાં ‘ધ્યાનાત્’ તથા યોગીના

ઉપરના ભાગમાં ‘પરમાત્મદશ’ શબ્દ લખીને તથા તે ચોગીની ખાબુમાં એક વિકસિત કમળ જેવી આકૃતિ ચીતરીને સ્લોકનો ભાવ દર્શાવવા પ્રયત્ન કરેલો સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે

ધ્યાનાઞ્જિનેશ ! ભવતો મવિનઃ ક્ષણેન

દેહં નિહાય પરમાત્મદયા પ્રજન્તિ ।

તીવાનલાદુપલભાવમપાસ્ય લોકે

ચામીરત્વમચિરાદિવ ધાતુમેદાઃ ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ — ‘હે જિનેશ્વર ! જેવી રીતે ધાતુઓના પ્રકારો તીવ્ર અગ્નિના સ યોગથી પત્થગ્નપણુનો ત્યાગ કરી સુવર્ણપણુને પામે છે, તેવી જ રીતે ભવ્યપ્રાણીઓ તમારૂં ધ્યાન ધરવાથી ઔદારિક ચારીરનો ત્યાગ કરીને પરમાત્મદશાને પામે છે — ૧૫

મન્ત્ર — ॐ નમો લોપ સવ્વસાહુણ, ॐ હ્રીં નમો ઉવગ્જ્ઞાયાણ ॐ હ્રીં નમો આયરિયાણ, ॐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણ, ॐ હ્રીં નમો અરિહતાણ, પકાદિક, દ્વષદિક, ચાતુર્થિક, મહાજ્વર, ક્રોધજ્વર, શોકજ્વર, મયજ્વર, કામજ્વર, કલિતરવ, મહાવીરાન્, ઘઘ ઘઘ હ્રીં હ્રીં કદ્દ સ્વાહા ॥

વિધિ — આ મન્ત્રનું સ્મરણ કરીને નવા વસ્ત્રના છેડે ગાઠ વાળી, તે ગાઠને શુભલ તથા ધીનો ધુપ દેવો, પછી તાવથી અસ્ત થએલા રોગીને તે મન્ત્રેનું વસ્ત્ર ઓઢાડવું, વસ્ત્રની ગાઠ રોગીના મસ્તક તળે રાખવી, આ પ્રમાણે કરવાથી રોગીના તાવ ઉતરી જાય છે અને તેને સુખે ઉઘ આવે છે ॐ હ્રીં જન્મમરણરોગહરાય નમઃ ॥

અન્તઃ સદૈવ જિન ! યસ્ય વિભાવ્યસે ત્વ

મવ્યૈઃ કથ તદપિ નાશયચે શરીરમ્ ? ।

एतत् स्वरूपमथ मध्यचिवर्तिनो हि

यद् विग्रह प्रक्षमयन्ति महानुभावाः ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ — ‘હે જિનેશ્વરદેવ ! ભવ્ય પ્રાણીઓ પોતાના જે શરીરમાં આપનું નિરતર ધ્યાન ધરે છે, તે જ તેમના ચારીરનો આપ નાશ કરો છો ? અર્થાત્ તેમને મોક્ષ પમાડી દેહ રહિત કરો છો જે સ્થાનમાં ભવ્ય પ્રાણીઓ આપનું ધ્યાન ધરે છે, તે જ સ્થાનનો નાશ કરવો તે આપને યોગ્ય નથી આ વિરોધાભાસ અલકાર છે, તેમાં ‘વિગ્રહ’ શબ્દના ‘શરીર’ અને ‘કલહ’ એવા બે અર્થ હોવાથી સ્તુતિકાર તે વિરોધનો પરિહાર કરે છે — અથવા તો તે યોગ્ય જ છે કારણ કે જેઓ મધ્યમા-વચ્ચે રહેલા હોય તેઓનો સ્વભાવ જ એવો હોય છે કે તે મહાત્માઓ ‘વિગ્રહ’નો એટલે બે જણ વચ્ચેના કળ્યાણનો નાશ કરે છે તેમ અહીં આપ ‘વિગ્રહ’નો એટલે મોક્ષ આપવાથી ‘શરીર’નો નાશ કરો છો કારણ કે આપ પણ શરીરની મધ્યમાં રહેલા છો — ૧૬

મંત્ર—ૐ હ્રીં નમો અરિહંતાણં પાદૌ રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણં કટિ રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં નમો આયરિયાણં નાર્મિ રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં નમો ઉવજ્જ્ઞાયાણં હૃદયં રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં નમો લોપ સવ્વસાહૂણં વ્રહ્માંડં રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં પસો પંચ નમુકારો શિશ્વાં રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં સવ્વપાવપ્પણાસણો આસનં રક્ષ રક્ષ, ૐ હ્રીં મંગલાણં ચ સવ્વેસિં પદમં હવદ્ મંગલં, આત્મરક્ષા પરરક્ષા હિલિ હિલિ માતંગિનિ સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મંત્રનું સ્મરણ કરવાથી કાર્મણાદિ દોષનું નિવારણ થાય. ૐ હ્રીં વિગ્રહનિવારકાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૧૬મા શ્લોકના લાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે બુદ્ધો ચિત્ર ૨૭૮ની મધ્યમાં સર્પના લાંછન સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ ગિરાજમાન છે. પ્રભુની જમણી બાજુએ બે હાથની અંજલિ બેડીને સ્તુતિ કરતા સ્તોત્રકાર કુસુમદ્ર્યંદ્ર બેઠેલા છે; અને ડાબી બાજુ જમણા હાથમાં નવકારવાદી પદ્મીને એક લલ્ય શ્રાવક ધ્યાન ધરતો બેઠેલો છે અને શ્રાવકની બાજુમાં એક ગૃહસ્થ બીજી બે વ્યક્તિઓ કે જે કોઈ બાળતમાં ઝગડો કરીને મારામારી કરવાની તૈયારી કરતી હોય તેવી દેખાય છે, તે બંનેની વચ્ચે ઊભો રહીને ઝગડો પતાવતો હોય તેમ બતાવીને મહાત્માઓ બે જણ વચ્ચેના કલુઆનો નાશ કરે છે, તેવી રીતનો લાવ બતાવવા ચિત્રકારે પ્રયત્ન કરેલો છે.

આત્મા મનીષિભિરયં ત્વદમેદબુદ્ધ્યા

ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવઃ ।

પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિન્ત્યમાનં

કિં નામ નો વિપત્તિકારમપાકરોતિ ? ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ:—હે જિનેશ્વર ! આ જગતમાં જેવી રીતે પાણીને વિષે અમૃતની લાવના કરી હોય તે પાણી અથવા મણિ મંત્રથી અમૃતરૂપ કરેલું પાણી વિષના વિકારને દૂર કરે છે, તેવી જ રીતે જે પંડિત પુરુષો પોતાના આત્માને પરમાત્મ સ્વરૂપે ચિંતવે છે, તે પંડિત પુરુષો પરમાત્મ સ્વરૂપ જ થાય છે, અર્થાત્ પરમાત્મ પદને પ્રાપ્ત કરે છે.—૧૭

મંત્ર—ૐ યઃ યઃ સઃ સઃ હઃ હઃ વઃ વઃ ઊરુચિલ્લય રુદ્ધુ (હ?) રુદ્ધાન્ત ૐ હ્રીં પાર્શ્વ નાથાય દહ દહ દૂષ્ટ નાગવિપં ક્ષિપ ૐ સ્વાહા ॥

[—શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તોત્રે ગા૦ ૧૬ મં૦ ચિં૦ પૃ૦ ૭૧]

વિધિ:—આ મંત્રથી સાત વાર પાણી મંત્રીને જે જગ્યાએ સર્પની દાઢ બેઠી હોય તે જગ્યાએ છાંટવાથી અથવા મંત્રેનું પાણી પાવાથી સાપનું ઝેર ઉતરે અથવા સર્પ બતનાં ઝેરનાં દોષનું નિવારણ થાય છે. ૐ હ્રીં આત્મસ્વરૂપધ્યેયાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

ત્વામેવ વીતતમસં પરવાદિનોઽપિ

નૂનં વિમો ! હરિહરાદિધિયા પ્રપન્નાઃ ।

કિં કાચકામલિભિરીશ ! સિતોજપિ શ્લો

નો ગૃહ્યતે નિવિધર્ગવિપર્યયેણ ? ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ — હે પ્રભુ ! પર દર્શનીઓ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર વગેરેની બુદ્ધિથી વીતરાગ એવા આપને જ અગિયાર રૂપ છે-આપનું જ બ્રહ્માદિ ૩૫ ધ્યાન ધરે છે, તે યોગ્ય જ છે જેવી ગીતે શખનો વર્ણુ સફેદ છે તો પણ કાચકમળીના રોગવાળા મનુષ્યો તે શખને રાતો, પીળો વગેરે બુદ્ધા બુદ્ધા વર્ણુવાળો બુદ્ધ છે, તેવી જ ગીતે પરતીર્થાઓ પણ આપનું આ હરિ છે, બ્રહ્મા છે, એવી બુદ્ધિથી આરાધન કરે છે — ૧૮

મન — ઐ હ્રીં નમો અરિહતાણ, ઐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણ, ઐ હ્રીં નમો આયરિયાણ, ઐ હ્રીં નમો ઉવજ્ઞાયાણ, ઐ હ્રીં નમો લોપ સવ્યસાહૂણ ઐ નમો સુઅદેવયાપ, ભગવર્ષપ સવ્યસુઅમપ, ઘારસગપવયણ જળણીપ સરસ્સદપ, સવ્યવાદણિ સુવળ્લવણે, ઐ અત્ર તર અવતર દેવિ, મમ સરીર, પવિસ પૂત્ર, તસ્સ પવિસ, સત્ત્વજળમયહરીપ, અરહત સિરીપ સ્વાહા ॥

વિધિ — આ મત્રથી ખડી મત્રીને મન્તકે તિલક કરવું અને રાત્રિના વિષે સર્વ મનુષ્યો સૂઈ ગયા પછી હાથમા પાણીની ભરેલી ઝાડી લઈ, એકાંતે રહી, મનુષ્યની વાત સાલજવી, જે વચન સાલજવામા આવે તે સત્તા બાણુવું મન ચિતિત કાર્યનું શુભાશુભ ફલ આ રીતે બાણુવું ઈં હ્રીં પરવાદિ દેવરુપ્થેયાય નમ ॥

આ ૧૮મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે બુદ્ધો ચિત્ર રૂક્ષની મધ્યમા સર્પના લગ્ન મહિત પદ્માસનમ્થ પ્રભુ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ ખિરાજમાન છે પ્રભુની જમણી બાણુ મુતિ ઠગતા સ્તોત્રકાર કૃષ્ણદેવ ઝેઠલા છે, ડાબી બાણુએ એ હાથમા શખ પકડીને કાચકમળીના રોગવાળો એક મનુષ્ય જીલેલો છે, જે પોતાના હાથમા રહેલા શખને રંગ સફેદ હોવા છતા ગતો, પીળો વગેરે વર્ણુવાળો બુદ્ધ છે, તેની બાણુમા ઉપરના ભાગમા એક આડની નીચે વાસળી વગાડના હરિ (કૃષ્ણ) ઝેઠલા છે તથા નીચેના ભાગમા આશ્વત્થમ ઉપર ઝેઠલા તથા જેઓના મન્તકમાથી ગંગા નદી વહી ગઈ છે તે અને પોતાની સન્મુખ ત્રિશૂળ રાખેલું છે એવા હર (રાજર)ની રમુઆત કરીને ચિત્રકારે શ્લોકનો આખેડૂળ ભાવ દર્શાવવા પ્રયત્ન કરેલો છે

ધર્મોપદેશસમયે સવિધાનુભાવા-

દાસ્તા જનો ભવતિ તે તરુપ્યશોકઃ ।

અમ્યુદ્રતે દિનપતૌ સમહીરુહોઽપિ

કિં વા વિનોધમુપયાતિ ન ઝીવલોકઃ ? ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ — હે પ્રભુ ! જે સમયે આપ ધર્મદેહના આપો છો તે સમયે માત્ર આપના

સમીપપણના જ પ્રભાવથી વૃક્ષ પણ અશોક (શોક રહિત) થાય છે, તો પછી મનુષ્ય અશોક થાય તેમાં તો શું આશ્ચર્ય ? જેવી રીતે સૂર્યનો ઉદય થયે છતે કેવળ લોકો જ નિદ્રાનો ત્યાગ કરે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ વૃક્ષો પણ પત્ર સંકોચાદિ નિદ્રા છોડીને વિકસ્વર થાય છે; તેવી જ રીતે સૂર્ય રૂપ આપની ધર્મ દેશનાથી મનુષ્ય અને વૃક્ષ પણ અશોક થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય ?—૧૯

મન્ત્ર—ગંહૂસાવ્વસપલોમોન, ગંયાઙ્ગાવડમોન, ગંઝારીયઆમોન, ગંઙ્ગાસિમોન, ગંતાહં-રિઅમોન, હુહુહુહુ, કુહુકુહુ, હુહુ હુહુ સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મન્ત્રના બપથી મત્સ્યાદિક જીવોની હત્યાના બંધન છુટી જાય છે એટલે કે માછલી જાળમાં આવતી નથી.

આ ૧૯ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૦ ના મધ્યભાગમાં સર્પના લંછન સહિત પદ્માસનસ્થ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ ગિરાજમાન છે. તેઓશ્રીની બંને બાજુએ વિકસ્વર થયેલ એકેક વૃક્ષ તથા જમણી બાજુએ સ્તુતિ કરતાં સ્તોત્રકાર કુંભુદયન્દ્ર બેઠેલા છે અને ડાબી બાજુએ બે શ્રાવકો ધર્મદેશના સાંભળતાં હોય તેવી રીતે બેઠેલાં છે, તેમાં પાછળ બેસા રહેલા શ્રાવકના જમણા હાથમાં એક માળા છે. વળી ચિત્રની ઉપરના ભાગમાં આકાશ તથા આકાશની મધ્યમાં ઉગેલો એવો સૂર્ય રજુ કરીને શ્લોકાનુરૂપ ભાવ દર્શાવવામાં ચિત્રકારે પૂરેપૂરી સફળતા મેળવેલી જણાઈ આવે છે.

ચિત્રં વિમ્બો ! કથમવાઙ્મુલવૃન્તમેવ

વિષ્વક પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિઃ ? ।

ત્વદ્ગોચરે સુમનસાં યદિ વા મુનીશ !

ગચ્છન્તિ નૂનમથ એવ હિ વન્ધનાનિ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ:—હે વિભુ ! આપ જ્યાં જ્યાં વિચરો છો, ત્યાં ત્યાં ચારે તરફ દેવતાઓ પંચવર્ણી સુગંધીદાર પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરે છે, તેમાં સર્વ પુષ્પોના ડીંટાં નીચે રહે છે અને પાંખડીઓ ઉપર રહે એવી રીતે કેમ પડે છે ? તે આશ્ચર્ય છે. અથવા તો તે યોગ્ય જ છે કારણ કે તમારા પ્રત્યક્ષપણને વિષે ‘સુમનસ’ના એટલે સારા મનવાળાં ભવ્ય પ્રાણીઓના તથા દેવોના નિગડાદિક બાહ્ય બંધનો અને કર્મરૂપ અભ્યંતર બંધનો નીચે જ જાય છે. ‘સુમનસ’ એટલે પુષ્પો પણ કહેવાય છે, તેથી પુષ્પોનાં બંધનો એટલે ડીંટાં પણ નીચે હોય છે તે યોગ્ય જ છે.—૨૦

મન્ત્ર—ૐ હ્રીં નમો ભગવઓ ૐ (?) પાસનાહસ્ત થંભયસન્વાઓ ફ ફ ૐ જિજાણાપ મા હ્રહ, અહિ હવંતુ, ૐ ક્ષાં ક્ષીં ક્ષૂં ક્ષૌં ક્ષઃ સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મન્ત્રથી સફેદ કૂલને ૧૦૮ વાર મંત્રીને રાજ પ્રમુખને સુંઘવા આપ-

વાથી તે વશ થાય છે શુનો માફ કરે છે ઐ હ્રીં પુષ્પવૃષ્ટિ પ્રાતિહાર્યાપશોભિતાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૨૦મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૧ ની મધ્યમા સર્પના લછન સહિત મિહામન ઉપર પદ્મામન્ય શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાજી ગિરા જમાન છે તેઓની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર 'કુસુદયદ્ર' સ્તુતિ કરતા બેઠેલા છે તથા ડાબી બાજુએ ઉપરના ભાગમા વિમાનમાથી દેવતા પચવણી પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરતા દેખાય છે, વૃષ્ટિ કરતા પુષ્પોના ડી ટા નીચે અને પાળડીઓ ઉપર રહેલી સ્પષ્ટ બતાવીને ચિત્રકાંઠે શ્લોકાનુરૂપ ભાવ બરાબર દર્શાવવામા સફળતા પ્રાપ્ત કરેલી જણાઈ આવે છે

સ્થાને ગમીરહદયોદધિસમ્મવાયાઃ

પીયુષતા તત્ર ગિરઃ સમુદીરયન્તિ ।

પીત્વા યતઃ પરમસમ્મદસજ્જભાજો

ભવ્યા વ્રજન્તિ તત્રસાઞ્પજરામરત્વમ્ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ —હે સ્વામિન્ ! ગભીર હૃદયરૂપ સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થએલી તમારી વાણીને પડિતો અમૃતરૂપ કહે છે, તે થોડ્ય જ છે જેવી રીતે મનુષ્ય અમૃતનુ પાન કરીને અજરામર થાય છે, તેવી જ રીતે તમારી વાણીનુ શ્રોત્રે દ્રિય વડે પાન કરીને-શ્રવણ કરીને ભવ્ય પ્રાણીઓ પરમાનંદના અનુભવને પામીને ગીધપણે અજરામરપણાને-મોક્ષને પામે છે —૨૧

મંત્ર—ઐ અરિહત સિદ્ધ આયરિય ઉત્તરજ્ઞાય સર્વસાહુ [જ ?] સદ્ગધમ્મતિદયયરાણ, ઐ નમો ભગવર્ણય સુઅદેવયાપ શાન્તિદેવયાપ સર્વવપવચણદેવયાણ, વસણહ દિસાપાલાણ ચડણહ લોગપાલાણ, ઐ હ્રીં અરિહતદેવાણ નમઃ ॥

વિધિ —આ મંત્રનો ૧૦૮ વાર બપ કરવાથી સર્વ સિદ્ધિઓની પ્રાપ્તિ થાય, જય થાય, વ્યાઘ્ર, સર્પ, ચૌરાદિ ભયનુ નિવારણ થાય ઐ હ્રીં અજરામર દિવ્યધ્વનિ, પ્રાતિહાર્યા-પશોભિતાય [શ્રી]જિનાય નમઃ ॥

આ ૨૧ મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૨ ના મધ્ય ભાગમા સર્પના લછન સહિત પ્રભુ પાર્શ્વનાથની પદ્માસનમ્ય મૂર્તિ ગિરાજમાન છે તેઓ-શ્રીના જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર 'કુસુદયદ્ર' સ્તુતિ કરતા બેઠેલા છે, તથા ડાબી બાજુએ આજ ગૃહન્ય શ્રાવકો, જેઓમાથી બે બિલા રહેલા છે અને બે બેઠેલા છે, તેઓ પોતાની શ્રોત્રદ્રિય વડે પ્રભુની અમૃતવાણી (ધર્મદેશના)નુ પાન કરતા રજુ કરીને ચિત્રકાંઠે શ્લોકને અનુરૂપ ભાવ દર્શાવવા પ્રયત્ન કરેલ છે

સ્વામિન્ ! સુદૂરમગનમ્ય સમુત્પતન્તો

મન્યે વદન્તિ શુચય સુન્ચામગૌષા ।

येऽस्मै नतिं विदधते मुनिपुङ्गवाय

ते नूनमूर्ध्वगतयः खलु शुद्धभावाः ॥ २२ ॥

ભાવાર્થ:—હે સ્વામિન્ ! હું એમ માનું છું કે દેવોથી વિંઝાતા પવિત્ર—ઉજ્જવળ આમરોના સમૂહ અત્યંત નીચા નમીને ઉંચે ઉછળે છે તેઓ બધે કે એમ કહેતા હોય કે જે પ્રાણીઓ મુનિઓને વિષે શ્રેષ્ઠ એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને નીચા નમીને નમસ્કાર કરે છે તેઓ શુદ્ધ ભાવવાળા થઈને ઊર્ધ્વ ગતિમાં બંધ છે—મોક્ષપદને પામે છે.—૨૨

મન્ત્ર—ૐ હૃત્યુમલે વિણુમુદ્દુમલ (લે?) ૐ મલિય ૐ સત્તુદ્દુમાણુ, સીસધુણતાજેગયા, આયાપાયાલગંત, ૐ અલિંજરેસ સર્વજરે સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મંત્રનો સાતવાર પાઠ કરીને પોતાના મુખ પર ખંને હાથની હથેલીઓ મસલીને, ઉત્તમ જનને મલવા જવાથી લાભ થાય, રાબત તરફથી સન્માનની પ્રાપ્તિ થાય. ૐ હ્રીં ચામરપ્રાતિહાર્યોપશોમિતાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

श्यामं गभीरगिरिमुज्ज्वलहेमरत्न-

सिंहासनस्थमिह भव्यशिखण्डिनस्त्वाम् ।

आलोकयन्ति रमसेन नदन्तमुच्चै-

श्रामीकराद्रिशिखरीव नवाम्बुवाहम् ॥ २३ ॥

ભાવાર્થ:—હે પ્રભુ ! અહીં સમવસરણને વિષે નીલા વર્ણવાળા, ઉજ્જવળ દેહીખ્યમાન રત્નજડિત સુવર્ણના સિંહાસન પર બેઠેલા અને ગંભીર વાણીવાળા એવા તમોને ભવ્ય પ્રાણીઓ રૂપી મોરો મેરૂ પર્વતના શિખર પર રહેલા, મોટી ગર્જના કરતા, અને નવા મેઘની જેમ ઉત્સુકતાથી બુબે છે.—૨૩

મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ ! ચણ્ડિ ! કાત્યાયનિ ! સુભગદુર્ભગયુવતિજનાના[મા] કર્પય આકર્ષય હ્રીં ર ર ર્યૂં સંચોપટ્ દેવદત્તાયા હૃદયં ઘે ઘે ॥

વિધિ:—આ મંત્ર સાતદિન સુધી ૧૦૮ વખત દરરોજ શુદ્ધ ચિત્તથી ગણવાથી ઇચ્છિત સ્ત્રીનું આકર્ષણ થાય છે. બપ કંરતી વખતે ઉપર મંત્રમાં ‘દેવદત્તાયા’ શબ્દ છે તેની જગ્યાએ ઇચ્છિત સ્ત્રીનું નામ બોલવું.

उद्गच्छता तव शित्तिद्युतिमण्डलेन

लुप्तच्छदच्छविरशोकतरुर्बभूव ।

सान्निध्यतोऽपि यदिवा तव वीतराग !

नीरागतां व्रजति को न सचेतनोऽपि ? ॥ २४ ॥

ભાવાર્થ:—હે પ્રભુ ! તમારું નીલવર્ણવાળું ભામંડળ ઉંચે ચોતરફ પ્રસરે છે તેથી

અગોઠ વૃક્ષના પાદડાની રાની કાતિ નષ્ટ થઈ ગઈ અને આખુ વૃક્ષ નીલવર્ણવાળુ થઈ ગયુ, તે યોગ્ય જ થયુ છે કારણ કે હે વીતરાગ ! તમારૂં વચન શ્રવણ અથવા દર્શન તો દૂર રહ્યો, પરંતુ તમારા સમીપપણા માત્રથી કયો પ્રાણી રાગ રહિતપણાને નથી પામતો ? અર્થાત્ સર્વ સચેતન પ્રાણી પણ રાગ રહિત થઈ જાય છે, તો પછી અચેતન વૃક્ષ રાગ રહિત થાય તેમા શુ આશ્ચર્ય ? કેમકે અચેતનને તો ગમે તેવો મનુષ્ય યોધ કરી શકે છે દેરવી શકે છે, પણ સચેતનને તો કોઈ જ્ઞાનવાન જ યોધ કરી શકે છે —૨૪

મત્ર—ૐ હ્રીં મૈશ્વરૂપધારિણિ ! ચણ્ડદૂલિનિ ! પ્રતિપક્ષમૈય ચૂર્ણય ચૂર્ણય ધૂર્મય ધૂર્મય મેદય મેદય ગ્રસ ગ્રસ પચ પચ ચાદય ચાદય મારય મારય હુ ફદ સ્વાહા ॥
[ધી મૈશ્વ પ૦ ક૦ અ૦ ૫ શ્લોક ૧૭]

વિદ્ધિ—આ મત્ર ૧૦૮ વખત જાપી ચારે તરફ લીટી કરવાથી દુશ્મનનુ લશ્કર નાશી જાય, સર્વત્ર જય થાય અને પ્રતાપ વધે ૐ હ્રીં મામહલપ્રાતિહાર્ય પ્રમાસ્વતે [શ્રી] જિતાય નમ ॥

આ ૨૪મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૩ની મધ્યમા સર્પના લંછન સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ સિંહાસન પર બિરાજમાન છે, તેઓશ્રીની જમણી બાજુએ સ્તોત્રગર 'કુમુદચંદ્ર' પ્રભુની સ્તુતિ કરતા બેઠેલા છે તથા ડાબી તરફ મન્ત્રક પાછળ ભામડળ તથા બે બાજુ અશોકવૃક્ષની આકૃતિઓ સહિત પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ બિરાજમાન કરીને તથા તે મૂર્તિની અને પાર્શ્વનાથપ્રભુની મૂર્તિની વચ્ચે એક લક્ષ્મી શ્રાવક જમણા હાથમા નવગંગાલી રાખી ધ્યાન ધરતો ચીતરીને ચિત્રકારે શ્લોકાનુરૂપ ભાવ બરાબર પ્રદર્શિત કર્યો છે

મો મોઃ પ્રમાદમનધૂય મજધ્વમેન—

માગત્ય નિર્વૃત્તિપુરી પ્રતિ સાર્થવાહમ્ ।

एतन्निवेदयति देव ! जगत्त्रयाय

मन्ये नदन्नमिनमः सुरदुन्दुभिस्ते ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ—હે દેવ ! હું એમ માનુ છું કે—આકાશને વ્યાપીને શબ્દ કરતો એવો તમારો દેવદુહિત્ર ત્રણ જગતને આ પ્રકારે નિવેદન કરે છે કે—હે ત્રણ જગતના લોકો ! તમે આજસેના ત્યાગ કરીને અહીં આવીને મોક્ષનગરીના માર્થવાહ તુલ્ય આ પાર્શ્વપ્રભુ ને ભજો ।—૨૫

મત્ર—ૐ નમો મગવતિ ! શુદ્ધગણ્ડાપ સર્વવિપવિનાશિણિ ! છિન્દ છિન્દ મિન્દ મિન્દ ષ્ણદ ષ્ણદ પહિ પહિ મગવતિ ! વિષે દર દર હુ ફદ સ્વાહા ॥

[-ધી મૈશ્વ પ૦ ક૦ અ૦ ૧૦ શ્લોક ૧૯]

વિધિ:—આ મંત્ર બોલીને જેર ચઢેલા માણસની પાસે જોરથી ઢોલ વગાડવાથી જેર ઉતરી જાય છે. ॐ હ્રીં હુંદુભિપ્રાતિહાર્યાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૨૫મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૪ની મધ્યમાં સર્પના લાંછન સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પન્નાસનસ્થ મૂર્તિ સિંહાસન પર બિરાજમાન છે. તેઓશ્રીની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર ‘કુમુદચંદ્ર’ પોતાનો જમણો હાથ ઉંચો અને લાંબો કરીને પ્રભુની સ્તુતિ કરતા બેઠેલા છે. પ્રભુની ડાબી બાજુએ ઉપરના ભાગમાં દેવદુંદુભિ વગાડતો એક દેવ ચીતરીને તથા તે દુંદુભિનો અવાજ ત્રણે જગતના લોકોને પાર્શ્વનાથ પ્રભુને ભજવાનું નિવેદન કરતો બતાવવાને માટે ચિત્રકારે દુંદુભિની નીચે એક આકૃતિ ચિતરીને તેના ઉપર ‘સ્વર્ગઃ’ શબ્દ લખીને તથા તે આકૃતિની નીચે એક ગૃહસ્થાકૃતિના ઉપર ‘મર્ત્યઃ’ શબ્દ લખીને અને તે આકૃતિની પાછળના ભાગમાં એક કમલની આકૃતિ ચીતરીને જલાશય બતાવીને, તે જલાશયની પાછળ અડધું શરીર નાગનું હોય એવી એક પુરુષાકૃતિ (પાતાલ પુરુષ) ચીતરીને તેના ઉપરના ભાગમાં ‘પાતાલ’ શબ્દ લખીને તથા ચિત્રના ઉપરના ભાગમાં આકાશ બતાવીને ચિત્રકારે શ્લોકાનુરૂપ ભાવ બતાવવા પોતાની કલ્પના શક્તિનો પૂરેપૂરો ઉપયોગ કર્યો છે.

उद्द्योतितेषु भवता भुवनेषु नाथ !

तारान्वितो विधुरयं विहताधिकारः ।

मुक्ताकलापकलितोच्छ्वसितातपत्र-

व्याजात् त्रिधा धृततनुर्ध्रुवमस्यુપेतः ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ:—હે નાથ ! તમારા વડે ત્રિભુવન પ્રકાશિત થયે છતે તારામંડળ સહિત ચંદ્રમા, વિશેષે હજારો છે અધિકાર (જગતને પ્રકાશ કરવા રૂપ) જેનો એવો છતો મોતીના સમૂહે કરીને સહિત અને ઉદ્દાસ પામતા એવા ત્રણ છત્રના મિથથી બહુ ત્રણ શરીર ધારણ કરીને તમારી સેવા કરવા આવ્યો હોય એમ જણાય છે—૨૬

મન્ત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં પ્રત્યંગિરે મહાવિદ્યે યેન યેન કેનચિત્ મમ પાપં કૃતં કારિતં અનુમતં વા તત્ પાપં તસ્યૈવ ગચ્છંતુ ૐ હ્રીં શ્રીં પ્રત્યંગિરે મહાવિદ્યે સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મંત્રનો પ્રભાત સમયે ૧૦૮ વાર જાપ પૂર્વદિશા સન્મુખ રહીને કરવો, સંધ્યાએ પણ પશ્ચિમ દિશા સન્મુખ બે હાથ જોડી અંજલિમુદ્રાએ ગણવો. આ પ્રમાણે ગણવાથી પરવિદ્યાનો છેદ થાય છે. ૐ હ્રીં છત્રત્રય પ્રાતિહાર્યવિરાજિતાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૨૬ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ થાટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૫ ની લગભગ મધ્યમાં સર્પના લાંછન સહિત પન્નાસનસ્થ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ ઉપર ત્રણ છત્રની આકૃતિ બિરાજમાન છે, પ્રભુની જમણી બાજુ સ્તોત્રકાર ‘કુમુદચંદ્ર’ સ્તુતિ કરતા બેઠેલા

છે અને ચિત્રકારે પ્રભુનું કૈવલ્ય સ્વરૂપ દર્શાવવા બંને બાજુ એકેક વૃક્ષની આકૃતિ ચીતરેલી છે ચિત્રની છેક ઉપરના ભાગમાં આકાશની અદર તારામંડળ સહિત ચંદ્રમાં અને તેની નીચેના ભાગમાં તથા પ્રભુની ડાબી બાજુના ભાગમાં નક્ષત્ર મંડળ તેના દરેકના નામો સહિત રજુ કરીને ચિત્રકારે શ્લોકાનુક્રમ ભાવ દર્શાવવામાં જરાએ ખામી રાખી જણાતી નથી

સ્વેન પ્રપૂસ્તિજગત્રયપિન્ડિતેન

કાન્તિ-પ્રતાપ-યશસામિત્ર સન્નયેન ।

માણિક્ય-હેમ-રજતપ્રવિનિર્મિતેન

સાલવ્રયેણ ભગવન્નમિતો વિમાસિ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ — હે ભગવાન ! ત્રણ જગતને પૂર્ણ કરવાથી પિંડરૂપ થએલા તમારા પોતાના ક્રાંતિ, પ્રતાપ અને યશના સમૂહ વડે બંધે બનાવ્યા હોય તેવા માણિક્ય—નીલમણિ, મુવર્ણ અને રૂપાના ત્રણ ગઢવડે તમે શોભો છો તમારી ક્રાંતિ, પ્રતાપ અને યશ ત્રણ જગતમાં નહીં માવાથી એક ઠેગણે પિંડરૂપ થયા છે તે આ ત્રણ ગઢરૂપે ભાસે છે તેમાં ભગવાનની ક્રાંતિ નીલમણીની છે તે નીલરત્નોના ગઢ બંધાયેલા, પ્રતાપ અગ્નિ જેવો હોય તે મુવર્ણનો ગઢ અને યશ ઉજ્જવળ હોય તે રૂપાનો ગઢ બંધાયેલો — ૨૭

મંત્ર—ૐ હ્રીં નમો અરિદ્વિતાળ, ૐ હ્રીં નમો સિદ્ધાળ, ૐ હ્રીં નમો વાયરિયાળ, ૐ હ્રીં નમો ઉવજ્જ્ઞાયાળ, ૐ હ્રીં નમો લોપ સન્નસાહળ ૐ હ્રીં નમો નાળાય ૐ હ્રીં નમો દસળાય, ૐ હ્રીં નમો ચારિતાય, ૐ હ્રીં નમો તવાય, ૐ હ્રીં નમો પ્રેલોખ્યવચકરી હ્રીં સ્વાહા ॥

વિધિ — આ મંત્રથી પાણી મંત્રીને રોગીને પાવુ તથા રોગીના શરીરે છાટવું આ પ્રમાણે કરવાથી રોગીના શરીરની પીડા તથા નર્મર દોષનો નાશ થાય ૐ હ્રીં વપ્રત્રય-વિરાજિતાય શ્રીજિનાય નમ

આ ૨૭મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૬ ની મધ્યના ઉપરના ભાગમાં સર્પના લંછન સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્મામનસ્થ મૂર્તિ બિરાજમાન છે તથા તેઓની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાંડ ‘કુમુદચંદ્ર’ મુદ્રિત કરતા બેઠેલા છે ચિત્રની નીચેના ભાગમાં સમુદ્રની અદર તરતુ એક વહાણ તથા તેના બે ખલામીઓ તથા પ્રભુની ડાબી બાજુએ કાલ ભગીને મારવા ધસી જતો એવો વિકાળ વાઘ બતાવીને તથા તેની સન્મુખ જમણા હાથમાં માળા પકડીને પ્રભુનું ધ્યાન ધરતો એક ગૃહસ્થ જિભો ગાળીને ચિત્રમાંનો કહેવાનો આશય એવો છે કે તાંડ ધ્યાન ધરનારને સમુદ્રના ગમેતેવા તોફાનો તથા વિકાળ એવા ભયંકર હિમક પ્રાણીઓ પળ કાપ કરી રાકતા નથી, આ આરાધ્ય આ શ્લોકનો નથી પણ ચિત્રકારની કલ્પના છે

ગયા છે તે માર્ગને અનુસરવાવાળા)ને જે કાળુ માટે તારો છે તે વિશ્વના સ્વામી અને સુઝ એવા તમોને જ નિશ્ચયુક્ત છે, પરંતુ હે પ્રભુ! અહીં આશ્ચર્ય એ છે કે જે કાલુ માટે તમે કર્મના વિપાક (ફળ) રહિત છો —૨૯

મંત્ર—ૐ તેજોર્દ્ર સોમ સુધા હસ સ્વાહા । ૐ અર્દ્ર હ્રીં ક્વૌં સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મંત્ર બોજપત્ર પર લખી ગીલુથી લપેટી કોરો કલશ-ઘડો પાણીથી ભરી તેમા નાખીએ તો મહા દાહજવર મટે ૐ હ્રીં સસાર સાગર તારકાય શ્રીજિનાય હથ ॥

આ ૨૯ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે બુદ્ધો ચિત્ર ૨૮૮ ની ધરાબર મધ્યમા સર્પના લગ્ન સહિત પ્રભુ પાર્શ્વનાથની પદ્મામન્ય મૂર્તિ સિંહાસન ઉપર ધિરાજમાન છે પ્રભુની જમણી બાજુએ ઉપરના ભાગમા જમણા હાથમા મુહપત્તિ રાખીને તથા બેગલમા એકાદ રાખીને ડાબો હાથ લાગો કરીને સ્તોત્રકાર ‘કુમુદચંદ્ર’ પ્રભુની સ્તુતિ કરતા દેખાય છે બ્યારે બને બાજુએ એકેક ભક્ત પુરુષ પોતાના બને હાથમા કૂલની માળા પકડીને અજલિ ભેડીને મસ્તક નમાવી સ્તુતિ કરતા દેખાય છે, બને પુરુષોની પાછળ એકેક વૃક્ષની આકૃતિ ચિત્રકારે કયા હેતુથી રજુ કરેલી છે તેનો ધરાબર ખ્યાલ આવતો નથી, છતાં પણ મને લાગે છે ત્યાં સુધી પ્રભુની નિર્વાણ અવસ્થા ધરાવવા માટે તેની રજુઆત કરી હશે એમ માફ માનવું છે

વિશ્વેશ્વરોઽપિ જનપાલક ! દુર્ગતસ્તવ

કિં વાક્ષસ્પ્રકૃતિરપ્યલિપિસ્ત્વમીશ ! !

અજ્ઞાનવત્યપિ સદૈવ કથચ્ચિદેવ

જ્ઞાન ત્વયિ સ્ફુરતિ વિશ્વવિકાશહેતુઃ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ—સર્વ જગતના પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરનાર હે જિનેશ્વર ! તમે વિશ્વના સ્વામી છતાં દુર્ગત-દરિદ્રી ઠો અહીં વિશ્વના સ્વામી છતાં દરિદ્રી કહ્યા તે વિરોધ આવ્યો, તેને દૂર કરવા માટે ‘દુર્ગત’ એટલે દુઃખે કરીને બાણી શકાય એવા તમે ઠો એમ અર્થ કરવો વળી હેં ઈશ ! તમે અક્ષરના સ્વભાવવાળા છતાં અલિપિ-લિપિ રહિત એટલે અક્ષર રહિત છો, આ અર્થમા પણ વિરોધ આવે છે, તેથી અક્ષર એટલે મોક્ષના સ્વભાવવાળા અને અલિપિ એટલે કર્મના લેપ રહિત તમે છો એવો અર્થ ઘટાવવો-કરવો તથા તમે અજ્ઞાનવાળા છતાં તમારામા વિશ્વને પ્રકાશ કરવાના ગ્રાણુરૂપ ડેવળજ્ઞાન ભાસે છે અહિંયા પણ વિરોધ આવ્યો, તેથી અજ્ઞાની માણસોનું રક્ષણ કરતા એવા તમારે વિષે ડેવળજ્ઞાન ભાસે છે એવો અર્થ કરવો —૩૦

મંત્ર—ૐ હ્રીં અર્દ્ર નમો જિજ્ઞાણ લોગુત્તમાણ, લોગગ્રહાણ, લોગદિયાણ, લોગપર્ણવાણ, લોગપરજોભગરાણ, મમ શુમાશુમ દર્શય દર્શય, ૐ હ્રીં વર્ણપિશાચિની મુખે સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મંત્રનો શયન વેળાએ ૧૦૮ વખત જાપ કરવાથી સ્વપ્નમાં શુભાશુભ માહુમ પડે છે—સંભળાય છે. ॐ હ્રીં અર્હ અદ્ભૂતગુણવિરાજિતરૂપાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૩૦મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૮૯ની ધરાબર મધ્યમાં સર્પના લાંછન સહિત સિંહાસન ઉપર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ બિરાજમાન છે. પ્રભુની જમણી બાજુએ એક આડની આકૃતિ તથા સહજ ઉપરના ભાગમાં સ્તુતિ કર્તા સ્તોત્રકાર કૃષ્ણચંદ્ર બેઠેલા છે; જ્યારે ડાબી બાજુએ એક ગૃહસ્થ શ્રાવક બંને હાથ લાંબા કરીને તથા બીજે તેની પાછળનો ગૃહસ્થ શ્રાવક જમણા હાથમાં કાંઈક કૂલ જેવું પકડી રાખીને સ્તુતિ કરતો દેખાય છે. ચિત્રની નીચેના ભાગમાં પાણીની અંદર ઘડા નાખીને ત્રણ પુરુષો તરતા દેખાય છે, જે રજુ કરવાનો ચિત્રકારનો આશય ‘જેવી રીતે પાણીમાં તરનાર મનુષ્ય ઘડાની મદદથી સમુદ્રને પોતે પાર ઉતરી શકે છે તેવી રીતે પ્રભુનું ધ્યાન ધરનાર માણસ સંસાર સમુદ્રથી મુખેથી પાર ઉતરી શકે છે.’ તેમ બતાવવાનો હોય એમ લાગે છે, જો કે આ શ્લોકમાં તે બાબતનો નિર્દેશ માત્ર પણ નથી.

પ્રાગ્ભારસમ્મૃતનમાંસિ રજાંસિ રોષા—

દુત્યાપિતાનિ કમઠેન શઠેન યાનિ ।

છાયાઽપિ તૈસ્તવ ન નાય ! હતા હતાશો

ગ્રસ્તસ્ત્વમીમિરયમેવ પં દુરાત્મા ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ:—હે નાથ ! મૂર્ખ કમઠાસુરે ક્રોધથી સમગ્ર આકાશ ભરાઈ જાય તેટલી જે રજ તમારા પર ઉડાડી, તે રજવડે તમારા શરીરનો પડછાયો કે કાંતિ પણ હણાઈ નહીં, પરંતુ કેવળ તેની આશા—છાયા હણાવા સાથે તે દુરાત્મા પોતે જ કર્મરૂપી રજવડે લેપાયો—હણાયો.—૩૧

મંત્ર—ૐ હ્રીં પાર્શ્વયક્ષ દિવ્યરૂપાય મહા [ઘ ?] ઈણં પહિં પહિં આં ક્રૌં હ્રીં નમઃ ॥

[-મૈ૦ ૫૦ ક૦ અ૦ ૩. શ્લો૦ ૩૮]

વિધિ—આ મંત્ર હુદ્ધ વૈરીના સમૂહનો પરાજય કરે. સર્વ ઉપદ્રવનો નાશ કરે. ૐ હ્રીં રજોવૃષ્ટિઅક્ષોભ્યાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

યદ્ ગર્જદૂર્જિતઘનોઘમદભ્રમીમં

ઋણત્તડિન્મુસલમાંસલઘોરધારમ્ ।

દૈત્યેન મુક્તમથ દુસ્તરવારિ દધે

તૈનૈવ તસ્ય જિન ! દુસ્તરવારિકૃત્યમ્ ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ:—હે જિનેશ્વર ! [રજની વૃષ્ટિ કર્યા પછી] તે કમઠાસુર ગર્જના કરતો પ્રબળ મેઘનો સમૂહ છે જેને વિષે એવું, ઘણું ભયંકર, આકાશ થકી પડતી વિજળી છે જેને

વિષે એવું સામેલા જેવી પુષ્ટ અને ઘોર ધારાઓવાળું તથા હું જે કંગીને તરી શકાય એવું પાણી જે કારણ માટે વરસાવ્યું, તે જ પાણીએ તે અસુગ પરત્વે હુષ્ટ તરવારનું કામ કર્યું જેમ પોતાની પાસે રાખેલી હુષ્ટ તરવાર તેને રાખનારનું જ છેદન લેદન કરે છે, તેમ આ જળની વૃદ્ધિએ કમઠાસુરને જ છેદન લેદનરૂપ થઈ મસાર વધાર્યો—૩૨

મ ૧—ૐ ધ્રમ ધ્રમ કેશિ ધ્રમ કેશિ ધ્રમ માતે ધ્રમ માતે ધ્રમ વિધ્રમ વિધ્રમ મુહ્ય મુહ્ય મોહ્ય મોહ્ય સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મંત્ર જપીતે જમીન પર નહીં પડેલા એવા મરસવના દાણા મંત્રીને ધરના ઉખરામા નાખે છતે લોકો અકાલ નિદ્રાને પામે છે ૐ હ્રીં કમઠદૈવ્ય મુક્તિ વારિધારામક્ષોભ્યાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

ઘટ્તો નૈકેશવિકૃતાકૃતિમર્ત્યમુષ્ડ—

પ્રાલમ્બમૃદ્ધયદ્રવક્ત્રવિનિર્વદગ્નિઃ ।

પ્રેતવ્રજઃ પ્રતિ મયન્તમપીસ્તિો યઃ

સોઽસ્યામન્ત્ પ્રતિભવ ભવદુઃસ્વહેતુઃ ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થ—[ત્યાર પછી] હે પ્રભુ ! તે કમઠાસુરે ચોતરફ દેશ વિખરાએલા હોવાથી જેની આકૃતિ લય કર દેખાતી હતી એવા મનુષ્યના મસ્તકોની માળાને કઠમા ધારણ કરતો તથા જેના લયદર મુખમાથી અગ્નિ નીકળતો હતો એવો જે પ્રેતનો સમૂહ ઉપદ્રવ કરવા માટે તમારા તરફ મૂડ્યો, તે જ પ્રેતનો સમૂહ કમઠાસુરને જ લવોલવ પ્રત્યે સસારના દુખના કારણરૂપ થયો—૩૩

મ ૧—ૐ હ્રીં થ્રીં ક્લીં ગ્રીં ધ્રૂં પ્ર ક્લીં ક્લીં કલિકુડ પાસનાદ ૐ સુરુ સુરુ મુરુ મુરુ ફુરુ ફુરુ ફરુ ફરુ [ફારુ ફારુ] ફિલિ ફિલિ ફલ ફલ ઘમ ઘમ ધ્યાનાગ્નિના મસ્મી ફુરુ ફુરુ પૂર્ય પૂર્ય પ્રણતાના હિત ફુરુ ફુરુ હુ ફદ્ સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મંત્રના સ્મરણથી રાજલય, ભૂતલય, પિરાયલય, શાકિની, શાકિની, હસ્તિ, સિંહ, સર્પ, વીંછી લય અને ણીજા પણ ઉપદ્રવાદિ લય થતા નથી

ધયાસ્ત એવ મુનનાધિપ ! યે ત્રિસન્ધ્ય—

મારાધવન્તિ વિધિનદ્ વિધુતાન્યકૃત્યાઃ ।

મસ્ત્યોહ્નસત્પુલરુપક્ષ્મલદેહદેશાં

પાદદ્વય તપ ચિમ્બો ! મુનિ જન્મભાજઃ ॥ ૩૪ ॥

ભાવાર્થ—હે ત્રણ જગતના અધિપતિ ! હે પ્રભુ ! વિગેષે કરીને ટાળ્યા છે અન્ય કાર્યો જેણે એવા અને ભક્તિવડે ઉદ્ધામ પામતા રોમાય વડે વ્યાપ્ત છે શરીર જેના એવા

જે પ્રાણીઓ પૃથ્વીને વિષે તમારા ચરણ યુગલને વિધિપૂર્વક ત્રણે કાળ પૂજે છે—આરાધન કરે છે તેઓ જ ધન્ય છે—તેમનો જ જનમ સાર્થક છે.—૩૪

મન્ત્ર—ૐ નમો અરિહંતાણં ૐ નમો મગવદ્ મહાવિજ્ઞાપ સત્તટ્ટાપ મોર હુલુ હુલુ
ચુલુ ચુલુ મયૂરવાહિનીય સ્વાહા ॥

વિધિ:—પોસ વદ ૧૦ (ગુજરાતી માગશર વદ ૧૦)ના દિવસે ઉપવાસ કરીને ૦૦૮ વાર આ મંત્રનો જાપ કરી સાધના કરી ગામમાં પ્રવેશ કરતાં, વ્યાપાર કરતાં, વસ્તુઓની લેવડદેવડ કરતાં, ૭ વાર જપવાથી, અન્ત-ધનનો લાભ થાય છે. ૐ હ્રીં ત્રિફાલપૂજનીયાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

અસ્મિન્નપારમવવારિનિધૌ મુનીશ !

મન્યે ન મે શ્રવણગોચરતાં ગતોઽસિ ।

આકર્ણિતે તુ તવ ગોત્રપવિત્રમન્ત્રે

કિં વા વિપદ્વિષધરી સવિધં સમેતિ ? ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ:—હે મુનીંદ્ર ! હું માનું છું કે—આ અપાર સંસારરૂપી સમુદ્રને વિષે ભ્રમણ કરતાં મેં કદાપિ તમારા નામનું શ્રવણ કર્યું નહિ હોય. કારણ કે જો તમારા નામરૂપ પવિત્ર મંત્ર સાંભળવામાં આવ્યો હોત, તો શું વિપત્તિરૂપી સર્પિણી કદાપિ પાસે આવી શકે ? ન જ આવે. હે પ્રભુ ! હજી મારી સાંસારિક આપત્તિનો નાશ થયો નથી, તેથી હું ધારૂ છું કે—તમારું નામ અત્યારસુધી મેં કોઈ પણ ભવમાં સાંભળ્યું નહીં હોય જો સાંભળ્યું હોત તો આ સંસાર ભ્રમણરૂપ આપત્તિ મને પ્રાપ્ત થાત નહીં.—૩૫

મન્ત્ર—ૐ નમો અરિહંતાણં હ્રસ્વયૂ નમ, ૐ નમો સિદ્ધાણં હ્રસ્વયૂ નમઃ, ૐ નમો આયરિયાણં હ્રસ્વયૂ નમઃ, ૐ નમો ઉવજ્ઞાયાણં હ્રસ્વયૂ નમઃ, ૐ નમો લોપ સંવસાહ્ણં હ્રસ્વયૂ નમઃ, દેવદત્તસ્ય સંકટમોક્ષં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ મંત્ર પાટલા ઉપર લખી શ્રીપાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા આગળ ધરી ૫૦૦ પાંચસો ચંબેલીના ફૂલથી ૫૦૦ વાર જાપ કરવો. ફૂલ પાટલા ઉપર રાખવા, જાપ ઊભા રહીને કરવો. સર્વ સંકટનો નાશ થાય અને જયજયકાર થાય. ૐ હ્રીં આપન્નિવારકાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૦ ની મધ્યમાં સર્પના લંછન સહિત પ્રભુ પાર્શ્વનાથની પદ્માસનસ્થ પ્રતિમા સિદ્ધાસન ઉપર ઊરાજમાન છે. તેઓશ્રીની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર કેસુદયંદ્ર પ્રભુની સ્તુતિ કરતા દેખાય છે. જ્યારે ડાબી બાજુએ ત્રણ ગૃહસ્થ શ્રાવકો પૂજનની સામગ્રી હાથમાં લઈને ઊભા રહેલા છે. તે ત્રણ ગૃહસ્થો પૈકી પ્રથમ શ્રાવકના જમણા ઉંચા કરેલા હાથમાં ધૂપદાની તથા ડાબા હાથમાં પ્રક્ષાલન કરવાનો કલશ છે, બીજા શ્રાવકના ઉંચા કરેલા જમણા હાથમાં કમલનું ડાંડી

સહિતનુ કૃલ છે તથા ડાળા હાથમા નૈવેદ્ય ભરેલો થાળ છે અને ત્રીજા શ્રાવકના ઉચ્ચા કરેલા જમણા હાથમા આરતીનો થાળ છે, જેમાની પાચ જ્યોત સ્પષ્ટ દેખાય છે અને ડાળા હાથમા આરતી વખતે વગાડવાની ઘટડી છે

જન્માન્તરેऽપિ તત્ર પાદયુગ ન દેવ !

મન્યે મયા મહિતમીહિતદાનદક્ષમ્ ।

તેનેહ જન્મનિ મુનીશ ! પરામગાના

જાતો નિકેતનમહ મથિતાશ્યાનામ્ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ —હે દેવ ! હું માનુ છું કે-જનમાતરને વિષે ભક્તજનોને વાંછિત ફળ આપવામા નિપુણ એવા તમારા ચરણકમળને મે પૂજ્યા નથી તેથી જ હે મુનીશ્વર ! આ જનમને વિષે હું ચિત્તને પીડા કરનાર પરાભવોનું સ્થાન થયો છું જે તમાગ ચરણકમળની એવા ઢરી હોત તો હું પગભવનું સ્થાન થાત જ નહીં અર્થાત્ તમાગ ચરણની પૂજા કરનાર પ્રાણી તદાપિ પરાભવ પામતો નથી —૩૬

મન્-૦—ૐ નમો ભગવતે ચન્દ્રપ્રભાય ચન્દ્રેન્દ્રમહિતાય નયનમનોહરાય ૐ ચુલ્લુ ચુલ્લુ શુલ્લુ શુલ્લુ ત્રીલઘ્નમરિ ત્રીલઘ્નમરિ મનોહરિ સર્વજનવશય કુચ કુચ સ્વાહા ॥

[—શ્રી મૈં ૫૦ કં ૪૦ ૧ શ્લો ૧૧]

વિધિ —દીવાળીના દિવસે પીળી ગાયના ધીનો દીવો સળગાવી નવા માટીના વાસણમા કાજળ પાડી, પછી કાર્ય પડે તે કાજલને આખમા આજવાથી સર્વજન વશ થાય છે હું હૈં સર્વપરામવહરણાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

નૂન ન મોહિતિમિરાવૃતલોચનેન

પૂર્વે વિમો ! સકૃદપિ પ્રવિલોકિતોઽસિ ।

મર્માવિષ્ઠો વિધુર્યન્તિ હિ મામનર્થા

પ્રોચત્પ્રવન્ધગતયઃ કયમન્યથૈતે ? ॥ ૩૭ ॥

ભાવાર્થ —હે પ્રભુ ! મારા નેત્રો મોહરૂપી અધકારવડે ઢકાએલા હોવાથી મે પ્રથમ કોઈ પણ વખત એક વાર પણ તમને જોયા નથી અન્યથા-જો કદાચિત્ જોયા હોય તો મર્મસ્થાનને વીંધનારા અને કર્મબધની પ્રવૃત્તિને પામેલા આ કણે મને કેમ પીડા કરે ? ન જ કરે અર્થાત્ તમારૂં દર્શન કરનારને અનર્થની પ્રાપ્તિ થતી નથી —૩૭

મન્-૦—ૐ અમૃતે ! અમૃતોદમ્ભે ! અમૃતવર્ષિણિ ! અમૃત શ્રાવય શ્રાવય સ સ ક્ષીં ક્ષીં [હૂં હૂં ?] ઘ્લ ઘ્લ [હાં હાં ?] દ્રા દ્રીં [હીં હીં ?] દ્રાવય દ્રાવય હૈં સ્વાહા ॥

[—શ્રી મૈં ૫૦ કં ૪૦ ૨ શ્લો ૮]

વિધિ—આ મંત્રથી પાણી મંત્રીને મુખે આચ્છન્ન કરવાથી ભૂત, ગ્રહ, શાકિની આદિ ઉપદ્રવનો નાશ થાય. દુર્જન પણ સંજન થાય છે, હ્રીં સર્વમ(સર્વા)નર્થ મથનાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ

નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યુતોઽસિ મત્તયા ।

જાતોઽસ્મિ તેન જનવાન્ધવ ! દુઃસ્વપાત્રં

યસ્માત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ:—હે જનવાન્ધુ-લોકના હિતકારક ! મેં પ્રથમ કોઈ પણ ભવમાં તમને સાંભળ્યા પણ છે, પૂજ્યા પણ છે અને જોયા પણ છે. પરંતુ ભક્તિ વડે ચિત્તમાં ધારણુ તો કર્યા જ નથી. તેથી કરીને હું દુઃખનું ભાજન થયો છું. કારણ કે સાંભળવાની, પૂજ્યાની અને જોવાની વગેરે સર્વ ક્રિયાઓ ભાવ રહિત હોય તો તે ફળદાયક થતી જ નથી. તેથી મારી સર્વ ક્રિયાઓ નિષ્ફળ ગઈ.—૩૮

મન્ત્ર—ૐ હ્રીં ધ્રીં પૈં અર્હં ક્લીં ક્રોં વ્લેં ઐં યૌં નમિઃ કુળ પાલનાહ દુરિયારિ વિજયં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

વિધિ:—આ ચિંતામણિ મંત્રના ૧૨૫૦૦૦ સવા લાખ જાપ કરવાથી ચિંતિત કાર્યની તત્કાલ સિદ્ધિ થાય છે. ૐ હ્રીં સર્વ દુઃસ્વહરાય શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૩૮ મા શ્લોકનો ભાવ દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૯૧ ની લગભગ મધ્યભાગમાં સર્પના લાંછન સહિત પદ્માસનસ્થ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ સિંહાસન ઉપર ધિરાજમાન છે. તેઓશ્રીની જમણી બાજુએ બે હાથની અંજલિ જોડીને સ્તુતિ કરતા સ્તોત્રકાર ‘કુમુદચંદ્ર’ બેઠેલા છે તથા ડાબી બાજુએ એક જૈનસાધુ પોતાની સમીપ બેસી રહેલા ગૃહસ્થને કાંઈક ઉપદેશ આપતા ચિત્રકારે શા માટે અહીંયાં રજુ કરેલા છે, તે બાબતનો આશય આ શ્લોકમાંથી નીકળી શકતો નથી; પરંતુ મારી માન્યતા પ્રમાણે તેઓ તે ગૃહસ્થ બ્રાહ્મણ કે જેણે પોતાના ગળામાં જનોઈ પહેરેલી છે, તેને પ્રભુની ભક્તિ કરવા માટે ઉપદેશ આપતા હોય એમ લાગે છે.

ત્વં નાથ દુઃસ્વિજનવત્સલ ! હે શરણ્ય !

કારુણ્યપુણ્યવસતે ! વશિનાં વરેણ્ય ! !

ભક્ત્યા નતે મયિ મહેશ ! દયાં વિધાય

દુઃસ્વાહુકુરોદ્દલનતત્પરતાં વિધેહિ ॥ ૩૯ ॥

ભાવાર્થ:—હે નાથ ! હે દુઃખીજનો ઉપર કૃપાવાળા ! હે શરણ કરવા યોગ્ય ! હે કૃપાપણના પવિત્ર સ્થાન ! (દયા અને ધર્મના સ્થાન !) હે જિતેન્દ્રિયોને વિષે શ્રેષ્ઠ ! હે

મોટા ઇશ્વર ! તમે બહિતવડે નમેલા મારા પર દયા કરીને હું ખની ઉત્પત્તિના કારણના ખડનને વિષે તત્પરતા કરે ! અર્થાત્ મારા દુ ખો ઉતાવળે નાગ કરે —૩૯

મન્ત્ર—હમ્ભૂર્વ્યં કલો જયે વિજયે જયતે અપરાજિતે, હમ્ભૂર્વ્યં જમે, હમ્ભૂર્વ્યં મોદે, હમ્ભૂર્વ્યં સ્તમે, હમ્ભૂર્વ્યં સ્તમિનિ અમુક મોદય મોદય મમ યદય કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

વિધિ—આ મન્ત્રના બપથી સ્ત્રીને પુરુષ વશ થાય, પુરુષ સાથે તેા પુરુષને સ્ત્રી વશ થાય એ હોં જગજ્ઞીવદ્યાલવે શ્રીજિનાય નમઃ ॥

આ ૩૯મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર રક્તની લગભગ મધ્યમા રહેલી સર્પના લંછન મહિતની સિંહાસન ઉપર બિરાજમાન પાર્શ્વનાથ પ્રભુના પ્રતિમાની ડાબી બાજુએ ઊભો રહેલ એક ગૃહસ્થ હાથમા પકડેલા કળશથી પ્રક્ષાલન કરતો દેખાય છે, પ્રક્ષાલન કરનાર ગૃહસ્થે મુખ ઉપર મુખજોશ બાંધેલો નથી તે ઉપરથી લાગે છે કે આ પ્રતના ચિત્ર દોરનાર ચિત્રકાર જૈનધર્મના રીતિરિવાજોથી અજ્ઞાત છે અને તે વાત આ પ્રતના છેલ્લા પત્ર પરના તેના નામ ઉપરથી તુરત જ જણાઈ આવે છે, કે આ ચિત્રો ચીતરનાર ચિત્રકાર પોતે બતે બ્રાહ્મણ છે પ્રક્ષાલન કરનારની પાછળ એક ગૃહસ્થે બે હાથની અજલિ બેઠો છે તથા બીજો એક ગૃહસ્થ પગના બે મુઠણ ઉપર બેઠેલો છે બ્યારે પ્રભુની જમણી બાજુએ સ્તુતિ કર્તા સ્તોત્ર કર્તા ‘શ્રીકૃષ્ણદેવ દ્રાચાર્ય’ બિરાજમાન છે

નિઃસંહ્યમારશરણ શરણ શરણ્ય—

માસાઘ સાદિતરિપુપ્રથિતાવદાતમ્ ।

ત્વત્પાદપદ્મજમપિ પ્રણિધાનમન્થ્યો

વધ્યોઽસ્મિ ચેદ્ ભુવનપાવન ! હા હતોઽસ્મિ ॥ ૪૦ ॥

ભાવાર્થ—હે ત્રણ ભુવનને પવિત્ર કરનારા ! અસખ્ય બળનુ ઘર, શરણ કરવા યોગ્ય, નાશ કર્યા છે શત્રુ જેણે એવા અને પ્રસિદ્ધ છે પ્રભાવ જેનો એવા તમારા ચરણકમળનુ પણ શરણ પામીને જો હું ધ્યાન રહિત થઈ રાગાદિક શત્રુ વડે વધ કરવા લાયક થાઉં તો ખેદની વાત છે કે હું હુદ્દેવથી હજારો—માર દૈવ જ વાકું છે એમ હું માનુ છું—૪૦

દેનેન્દ્રવન્ધ ! વિદિતાલિલમ્તુસાર !

સસારતારક ! વિમો ! ભુવનાધિનાય ।

પ્રાયસ્ય દેવ ! કરુણાહૃદ ! માં પુનીદિ

સીદન્તમઘ મયદબ્ધસનામ્બુરાણોઃ ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ—હે દેવેન્દ્રો વડે વદન કરવા યોગ્ય ! હે જાણુ છે સમસ્ત વસ્તુનું રક્ષક જેણે એવા ! હે સસાર સમુદ્ર યકી તારનાર ! હે વિશુ ! હે ત્રણ ભુવનના નાથ ! હે દેવ !

હે કંઈશુના દ્રહ-સમુદ્ર! સીદાતા એવા મારું, લયને આપનાર એવા સંકટના સમુદ્ર થકી હમણાં રક્ષણ કરો અને મને પવિત્ર કરો.—૪૧

યદ્યસ્તિ નાથ ! ભવદંદ્રિસરોરુહાણં

મક્તેઃ ફલં કિમપિ સન્તતિસશ્ચિતાયાઃ ।

તન્મે ત્વદેકશરણસ્ય શરણ્ય ! મૃયાઃ

સ્વામી ત્વમેવ ભુવનેઽત્ર ભવાન્તરેઽપિ । ૪૨ ॥

ભાવાર્થ:—હે નાથ ! જો પરંપરાથી-ઘણા કાળથી સંચિત કરેલી તમારા ચરણકમળની ભક્તિનું કાંઈ પણ ફળ હોય તો હે શરણ કરવા લાયક પ્રભુ ! માત્ર એક તમારા જ શરણવાળા એવા મારા આ લવમાં અને ખીજા લવોમાં પણ તમે જ સ્વામી થજો. એટલું જ ફળ હું માંગું છું.—૪૨

દ્વિત્યં સમાહિતધિયો વિધિવજ્રિનેન્દ્ર !

સાન્દ્રોલ્લસત્પુલકકચ્ચુકિતાન્નભાગાઃ ।

ત્વદ્વિસ્વનિર્મલમુખાસ્ત્રુજવદ્વલક્ષા

યે સંસ્તવં તવ વિમો ! રચયન્તિ મન્યાઃ ॥

જનનયન 'કુમુદચંદ્ર' !

પ્રમાસ્વરાઃ સ્વર્ગસપ્પદો ભુક્ત્વા ।

તે વિગલિતમલનિચયા

અચિરાન્મોક્ષં પ્રપદ્યન્તે ॥ ૪૩-૪૪ ॥—યુગ્મમ્

ભાવાર્થ:—હે જિનેન્દ્ર ! હે પ્રભુ ! હે મનુષ્યના નેત્ર રૂપ પોયણા (ચંદ્ર વિકાસી-કમળ) ને ચંદ્રમા તુલ્ય ! સમાધિવાળી (સ્થિર) બુદ્ધિ છે જેમની એવા અત્યંત ઉલ્લાસ પામેલા રોમાંચવડે કંચુકિત છે શરીરના ભાગો જેમના એવા, તમારા બિંબના નિર્મળ મુખકમળને વિષે બાંધ્યું છે લક્ષ્ય જેમણે એવા જે લબ્ય પ્રાણીઓ, એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે વિધિ પૂર્વક તમારા સ્તોત્રને રચે (કરે) છે તેઓ, પ્રકર્ષે દેહીપ્યમાન સ્વર્ગ લક્ષ્મીને ભોગવીને તત્કાળ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે—૪૩-૪૪

મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ ! દ્વિદ્વિસ્વવાસિનિ ! અલ્લલ્લમાંસપ્પિયે નહયલમંડલપદ્મિપ તુહ રણમત્તે પહરણદુદ્ધે આયાસમંડિ ! પાયાલમંડિ સિદ્ધમંડી જોશ્ણિમંડિ સન્વમુહમંડિ કજ્જલ પડડ સ્વાહા ॥ ૪૩ ॥ [—શ્રી મૈ૦ પ૦ ક૦ અ૦ ૧. પ્રલો૦ ૨૨.]

વિધિ:—આ મન્ત્ર ઇશાનજૂણા સન્મુખે જેસી અંધારી આઠમના દિવસે ગણી પુરુષની જોપરીના વિષે કાળા ધંતુરાના તેલથી કાજલ પાડી રાખવું, કાર્ય પડે તે કાજલથી

ત્રિશૂલ [કપાલમા] કરે અથવા અજન કીજે તો સર્વ જાતના લાય ન થાય, ચિત્ત સમાધિ થાય ઈં હોં ચિત્તસમાધિ'સસેવિતાય શ્રીજિનાય નમ ॥

મ ત્ર—ૐ નદુદ્ધમયદ્વાણે પળદુદ્ધમદ્ધ નદુસસારે ।

પરમદ્ધનિદ્ધિએ અદ્ધગુણાધીસર વદે ॥

વિધિ—આ મત્રથી રાધ, મીઠું, લીમડાના પાન, કદુ તેલ (કડવી તુળડીનું તેલ ?) અને ગુગલ એ પાચ વસ્તુઓ એકઠી કરીને મત્રી પાછલા પહેરે રોજ ૩૦૦ ત્રણસો હોમ કીજે તો રોગ, દુસ્મન તથા કષ્ટનો નાશ થાય છે

આ છેલ્લા ૪૩—૪૪મા શ્લોકના ભાવને દર્શાવતી પ્રતિકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૩ ની મધ્યમા સર્પના લછન સહિત પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમાજી બિરાજમાન છે તેઓની જમણી બાજુએ સ્તોત્રકાર 'તુરદયદ્ર' સ્તુતિ કરતા બેઠેલા છે ડાબી બાજુએ એક ગૃહસ્થ બે હાથની અજલિ બેડીને સ્તુતિ કરતો બેઠેલો છે

ચિત્રની ડાબી બાજુના ઉપરના ભાગમા ચિત્રકારે પોતાનું નામ તથા સ્થળ અષ્ટદશવિલા છે, આ પ્રત વિષ્ણુ નવત ૧૬૨૫ના માગશર વદી અષ્ટમીના રોજ અજમેર મુકામે ઈવીશ્વર ચિરંજયલાલે ચીતરેલી છે, પ્રતના અક્ષરોના લેખક પણ તે પોતે જ છે આ પ્રતના ચિત્રોમા પુરુષોના મસ્તક ઉપર મોગલ સમયની પાઘડીઓ પહેરાવેલી છે, તે ઉપરથી એમ લાગે છે કે ચિત્રકારે મોગલ સમયની ડોળ બીજી પ્રત ઉપરથી આ પ્રતના ચિત્રોની નકલ કરી હશે ઈજાની દૃષ્ટિએ બે કે આ ચિત્રો એટલા બધા સુઠર નથી પણ ચિત્રકાર ડોઢ, અજબ કટપનાશીલ છે તેમ તો ચિત્ર પ્રસંગો બેતા જરૂર જણાઈ આવે છે આ પ્રતના ચિત્રો શ્રીયુત જસવતરાય જૈની દિલ્હી વાળોનો સગ્રહની પ્રત ઉપરથી લેવામા આવ્યા છે દુર્લભ્યવશાત્ આ પ્રતના બાકીના ચિત્રો નાશ પામ્યા છે એટલે જેટલા મહ્યા તેટલા અહીંયા આપવા યોગ્ય ધારીને આપ્યા છે

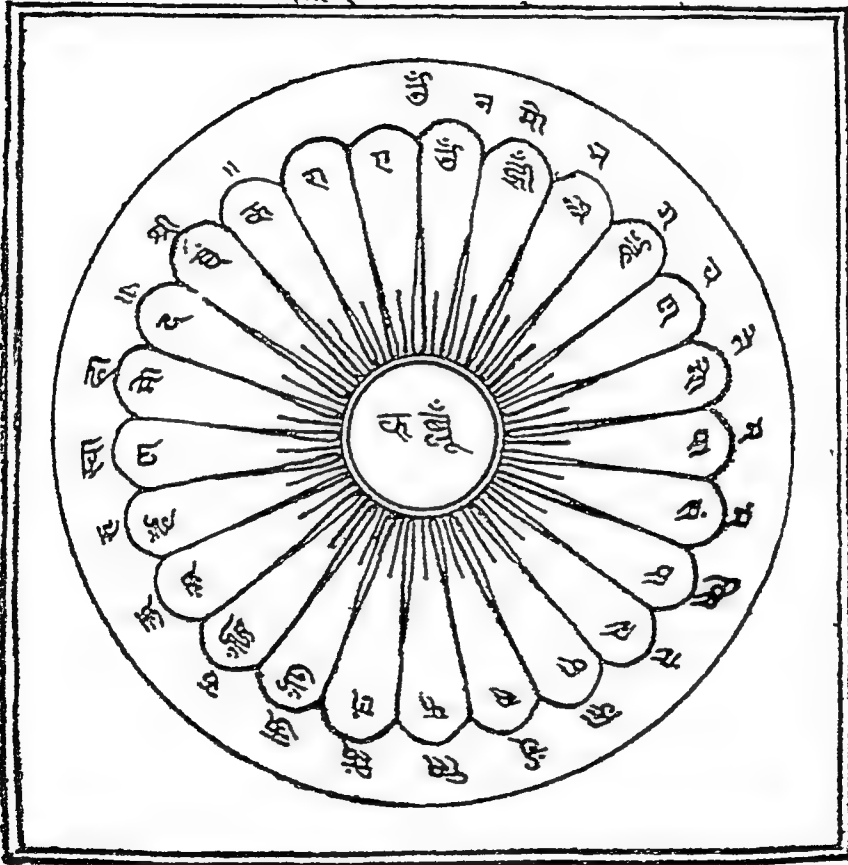
કલ્યાણમંદિરના મન્ત્રામ્નાયો.

—(૦)—

શ્લોક ૧-૨—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હે નમો પાસં પાસં પાસં ફળં ॥ ૐ હ્રીં અર્હે નમો
દુઃખંકરાય ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતે મમેપ્સિતં કાર્યં સિદ્ધિ કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

યન્ત્ર—પચીશ પાંખડીના કમલની મધ્ય કર્ણિકામાં વલ્લું લખીને, પાંખડીઓમાં ઋદ્ધિ
લખીને, યન્ત્રની ફરતાં મન્ત્ર લખવો, આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૯૪

૧ વચ્ચમ્કાવ્ય ચચમર્ચત્રંકમલચપાંચહિ
૨ ફિતીય

ચિત્ર ૨૯૪ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧-૨

વિધિ—ઋદ્ધિ મન્ત્રનો ૬૦ દિવસ સુધી હમેશાં ૧૦૮ વખત જાપ કરવો, પર્વત
પર જાપ કરવો, રાતું આસન, રેશમની માલા, લાલ રેશમી વસ્ત્ર પહેરીને પૂર્વ દિશાએ
મુખ રાખીને જાપ કરવો. કપૂર, ચંદન, કસ્તૂરી અને શિલારસનો ધૂપ દેવો.

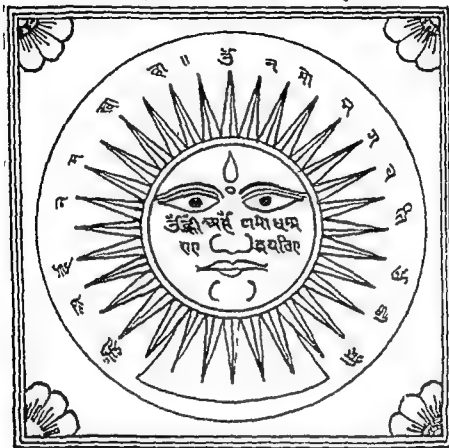
ગુણ—આ પ્રમાણે કરવાથી લક્ષ્મીનો-ધનનો ખડું જ લાલ થાય છે.

શ્લોક ૩—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધ જમો ઘમ્મરાવ જયતિય ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો મગવતિ
ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં અર્દ્ધ નમ સ્વાહા ॥

યત્ર—સૂર્યાકાર યત્રના મધ્યમા ઋદ્ધિ લખીને, સૂર્યની ફરતો મત્ર લખવો આકૃતિ
માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૫

કાવ્ય૩

યત્રસ્તર્યાકાર

ચિત્ર ૨૬૫ કન્યાશુભ દિર કાવ્ય ૩

વિધિ—એકાતમા દિન ૪૦ ચાલીસ સુધી, હમશે ૧૦૦૦ ઋદ્ધિ મત્રનો જાપ કરવો
પીળું હરિયાઈનું આમન, કમલની માલા, ગુગલ, કપૂર, ચંદન, અને ધીનો ધૂપ કરવો,
જાપ જેટલા દિવસ જાપે તેટલા દિવસ જૂમિલાયન કરવું નવ વરસ ગવિવાર કરવા

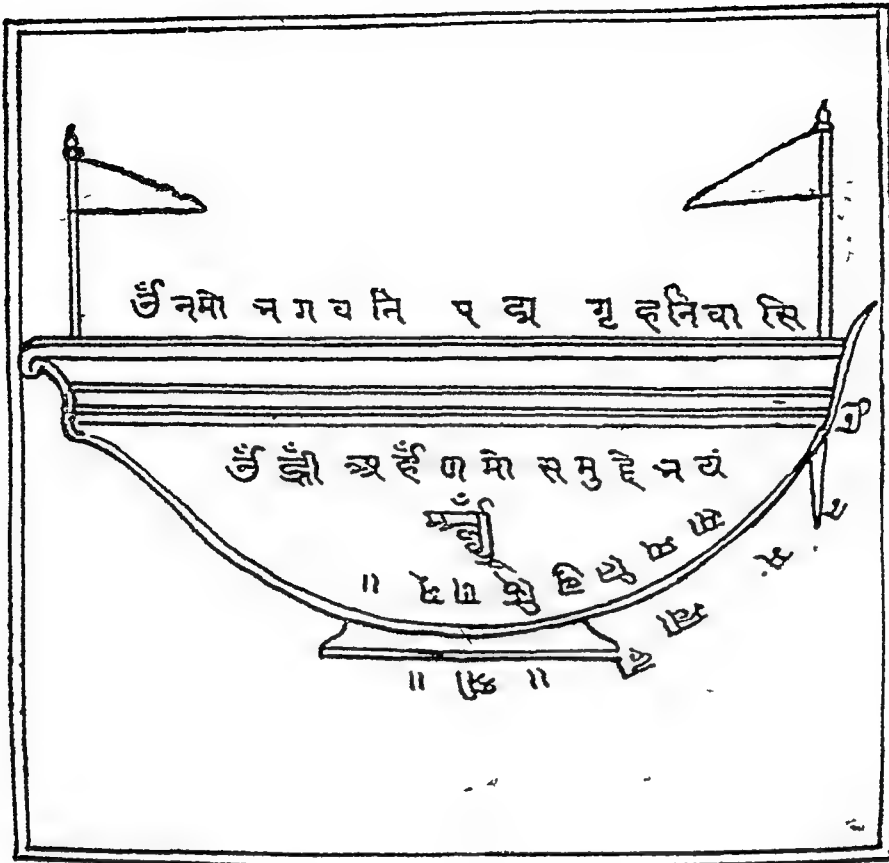
ગુણુ—આ પ્રમાણે કરવાથી મૃતવત્તા દોષનો નાશ થાય, ખાલક જીવે, છોકરો
તથા છોકરી જે હોય તે જીવે

શ્લોક ૪—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધ જમો સમુદે મય સામ્યતિ વુદ્ધીણ ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો
મગવતિ પદ્મપુદ્ગલિવાસિની નમ સ્વાહા ॥

યત્ર—વહાણની આકૃતિના મધ્યમા મસ્તૂં લખીને, ફરતી ઋદ્ધિ લખવી અને વહાણની
આકૃતિની બહારની બાજુ ફરતા મત્રના અક્ષરો લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૬

કાવ્ય

નાવાન્નાર યત્ર ૩

ચિત્ર ૨૯૬ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૪ પૃષ્ઠ ૫૮૧

વિધિ:—યત્ર પાસે રાખીને ૨૭ સતાવીસ દિવસ સુધી, હમેશાં ૧૦૦૦ ઋદ્ધિ મંત્રનો જાપ કરવો, સફેદ આસન, માલા રાતા સુતરની, પશ્ચિમ તરફ મુખ રાખવું. ગુગલ, ચંદન અને ધીનો ધૂપ કરવો અને એકાંતમાં મંત્રનો જાપ કરવો.

ગુણ:—આ પ્રમાણે કરવાથી પાણીનો લય નાશ પામે છે, દરિયામાં વહાણ ફૂળતું નથી.

શ્લોક ૫—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો ઘણવુદ્ધિ [વુદ્ધિ?] કરાવ ॥ —મન્ત્ર—ૐ હ્રીં પદ્મે નમઃ ॥

યત્ર—પટ્ટકોણાકૃતિની મધ્યમાં અસ્તર્વ્યુ લખીને, છ ખૂણામાં મંત્રાક્ષરો લખવા, યત્રની ફરતી ઋદ્ધિ લખવી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૯૭.

વિધિ—એકાંત સ્થાનમાં રહીને ૪૯ ઓગણપચાસ દિવસ સુધી, હમેશાં ૧૦૦૦ જાપ કરવો, સફેદ આસન, સફેદકની માલા, પૂર્વદિશા તરફ મુખ રાખવું. ગુગલ, કંદર, ચંદન, કપૂર અને ઇલાયચીનો ધૂપ કરવો.

કાચ્ય

પદ્મોત્પત્તિ

ચિત્ર ૨૬૭ કલ્યાણમ દિર કાચ્ય ૫ પૃષ્ઠ ૫૮૨

ગુણ—ચૌપદનો લાલ, લક્ષ્મી તથા ધનનો લાલ થાય

શ્લોક ૬—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે નામો પુત્રાદિ [૮૮ ?] કરાવ ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ હ્રીં શ્રીં ગ્રાં વીં શાં શ્વીં પ્રોં હૈં નમ ॥

યત્ર—ચક્રાકૃતિની અદર ઋદ્ધિ લોજપત્ર પર લખીને ચક્રાકૃતિની ચારે બાજુ મંત્રાક્ષરો લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૮

વિધિ—[એકાત્ર મ્યાનમા] ૪૦ ચાલીશ દિવસ સુધી, હમેશા ૧૦૦૦ જાપ કરવો, લીડુ આમન, કમલની માળા, દક્ષિણ દિશા તરફ સુખ રાખવું ગુણ, ધી, ખોપરા અને લવીંગનો ધૂપ કરવો ગુણ—મતાનની પ્રાપ્તિ થાય

૨. ૧૬ ૭—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે નામો માદ્યજે દ્વાપાય ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ શુભાશુભ ક્ષયતિ [યામિ '] સ્વાદા ॥

યત્ર—ગોળાકાર ત્રણ કોણ કરવા, પહેલા કોણમાં ઋદ્ધિ લખવી, બીજામાં મંત્રાક્ષરો લખવા અને ત્રીજા કોણમાં હકાર ૧૪ ચક્ર લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૨૬૯

काव्य ६ यंत्रं पञ्चकार

विन २६८ इत्याद्युभं द्विरे काव्य ६ पृ० ५८३

काव्य ७

यंत्र ६ गोलाकार

विन २६८ इत्याद्युभं द्विरे काव्य ७ पृ० ५८३

આસન, ચાંદીની માલા, ધ્યાન ખૂણા તરફ મુખ; ગુગલ, કંદરૂ અને સફેદ ચંદનનો ધૂપ કરવો, નાપ કરીએ એટલા દિવસ ભૂમિશયન કરવું. ગુણુ—ગરમી, પિત્તજ્વર તથા સર્વ જાતની ગરમીનો નાશ થાય.

શ્લોક ૯—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં જમો કો પં હં સઃ ॥ મંત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં હ્રમ્લીં ત્રિમુ વન હ્રાં સ્વાહા ॥

યંત્ર—વૃક્ષાકૃતિમાં અગિઆર પાંદડામાં મંત્રના અક્ષરો લખવા અને ઋદ્ધિના અક્ષરો ઉપરના ભાગમાં લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૦૧

કાવ્યર્ણ વૃક્ષાકાર યંત્ર

ચિત્ર ૩૦૧ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૯

વિધિ—[એકાંત સ્થાનમાં] ચંદ્ર દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ નાપ કરવા, આસન કાલી ઉત્તરું, માલા રૂદ્રાક્ષ, અગ્નિ ખૂણા તરફ મુખ રાખી પન્નાસને નાપ કરવો. ગુગલ, રાદ અને કંદરૂપનો ધૂપ કરવો.

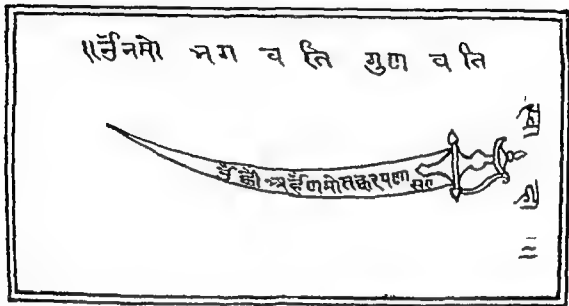
ગુણ—માપ, વીછી, વગેરેના ઝેર ઉપર ૧૦૮ વખત ઋદ્ધિ મંત્ર બોલીને આડવાથી ઝેરનો નાશ થાય છે

શ્લોક ૧૦—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો તક્કર પણાસપ ॥ મંત્ર—ૐ નમો મગવતિ ગુણવતિ સ્વાહા ॥

યત્ર—ખડ્ગાગાર યત્રની મધ્યમા મંત્ર લખવો, ઉપરના ભાગમા ઋદ્ધિ લખવી આકૃતિ માટે બુચો ચિત્ર ૩૦૨

કાવ્ય ૧૦

સ્વર્ગાકારચર્ણ

ચિત્ર ૩૦૨ કુટ્યાણુમદિર કાવ્ય ૧૦

વિધિ—૧૮ અઢાઝ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ બપ ડરવા, પીણુ આસન, મોનાની માલા, વાયવ્ય જુણા તરફ મુખ રાખણુ ગુણ અને ચદનનો ધૂપ દેવો

ગુણ—ચોગ, ડગ વગેરેના લયનો નાચ થાય

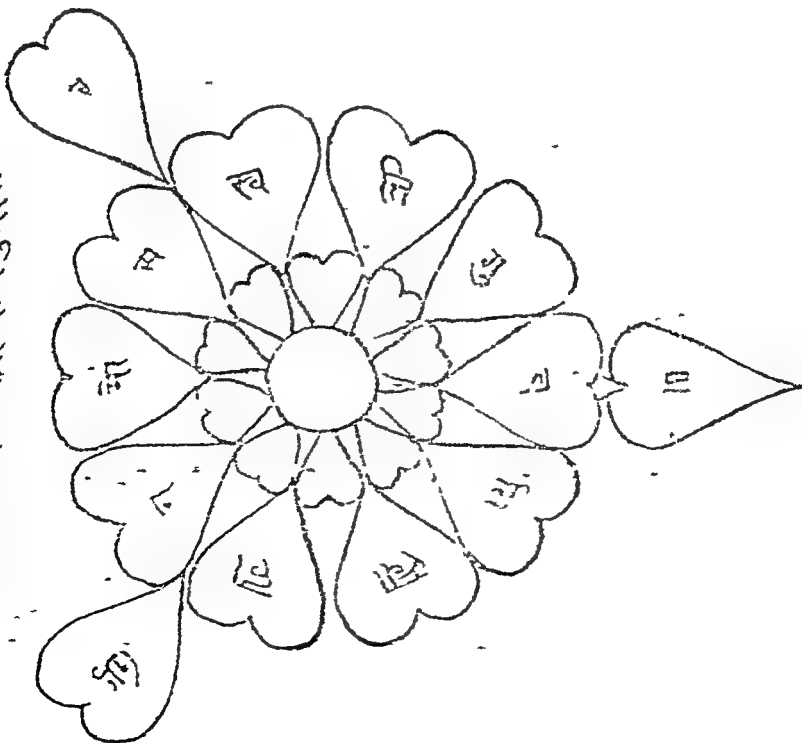
શ્લોક ૧૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો વારિ વાલબુદ્ધીપ [વાલબુદ્ધિપ] ॥ મંત્ર—ૐ નમો સરસ્વતિ ગુણવતિ સ્વાહા ॥

યત્ર—વટપત્રાકૃતિમા તેગ પાખડીની મધ્યમા ઋદ્ધિ લખીને, [ઉપરના ભાગમા મંત્ર લખવો] આકૃતિ માટે બુચો ચિત્ર ૩૦૩

વિધિ—૧૯ ઓગણીયા દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ બપ ડરવા, સફેદ આસન, સફેદ ચદનની માલા, ઇશાન જુણા તરફ મુખ રાખણુ ચદન, નાગરમોચ અને ડૂપર કાચલીનો ધૂપ કરવો

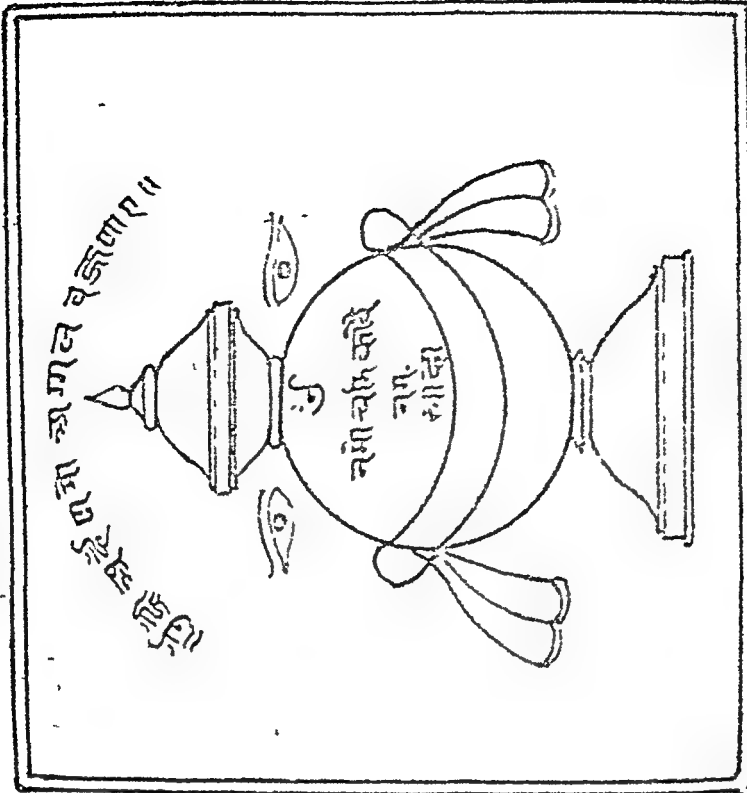
ગુણ—યત્ર પામે ગળવાથી પાણીમા ડૂબાય નહિ

॥ ईक्षी अर्द्धणि मे चरि बालचुदी ॥

विन ३०३ द्रव्याणामिदं आन्य ११ प्रपञ्च १८७

काव्य १२ ॥ यद्वत्तुगारवत्

विन ३०४ द्रव्याणामिदं आन्य १२ प्रपञ्च १८८

શ્લોક ૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં બર્હં જમો યગ્મલઘજ્જનાપ ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ચઢિકાયૈ નમ સ્વાહા ॥

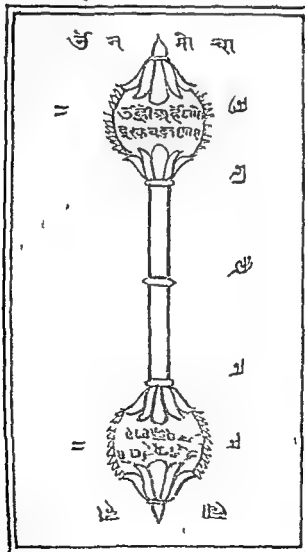
યત્ર—ઝાડીની આકૃતિની મધ્યમા મન્ત્ર લખવો ઉપર ઋદ્ધિ લખવી આકૃતિ માટે બુઝો ચિત્ર ૩૦૪

વિધિ—માત દિન સુધી, દરરોજ ૧૦૮ જોડમો આં વખત બપ ડરવાથી અગ્નિનો ભય બંધ, સંદેહ આમન, ઋદ્ધિકની માલા, નૈઋત્ય પૂજા તરક મુખ રાખવું ડપૂર, ખોપણ, શુભ અને ધીનો ધૂપ ડરવો

ગુણ—મન્ત્ર લખીને પાણી નાખવાથી અગ્નિ શાંત થઈ ભય છે

કાવ્ય ૧૩

ચત્ર ૧૨ વજ્રાકાર

ચિત્ર ૩૦૫ કલ્યાણમહિના કાવ્ય ૧૩ પૃષ્ઠ ૫૮૦

શ્લોક ૧૩—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો દક્ષવલ્લભાય ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ચામુંડાયૈ નમઃ સ્વાહા ॥

યન્ત્ર—મૂળ વાળી વજ્રકૃતિની મધ્યમાં ઋદ્ધિ લખવી, ચારે બાજુ ફરતો મંત્ર લખવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૦૫

વિધિ—સત્તાવીશ દિવસ સુધી, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવા, લાલ આસન, જયફલની માલા, પશ્ચિમ દિશા તરફ સુખ રાખવું. ગુગલ, ચંદન અને ઘીનો ધૂપ દેવો.

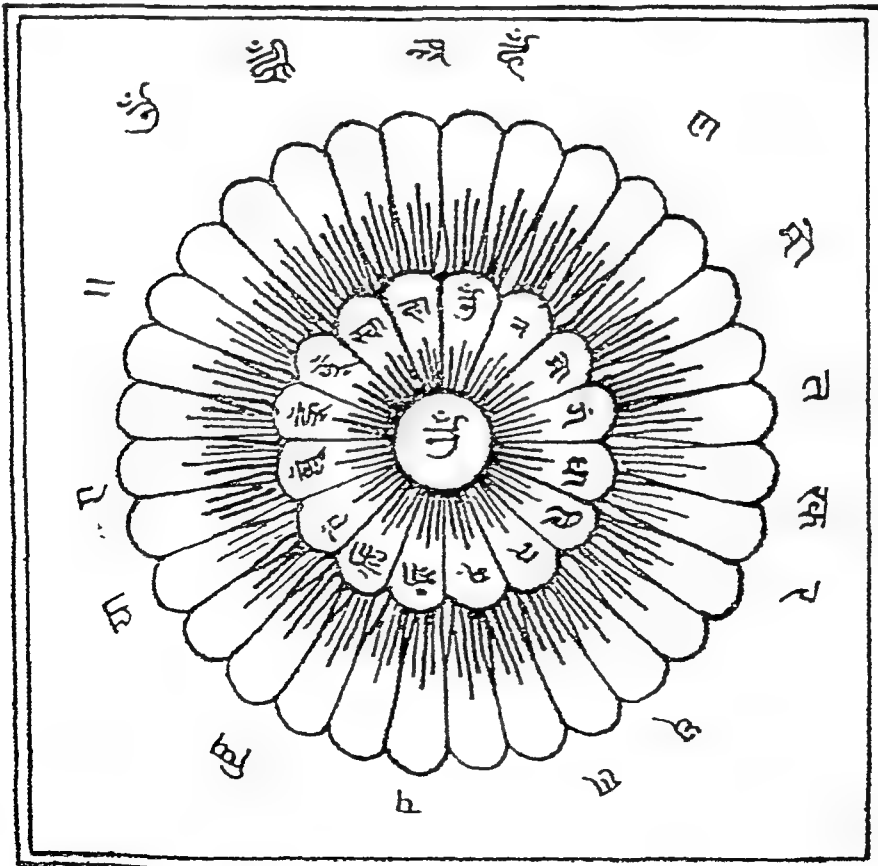
ગુણ—દરરોજ ૧૦૮ વાર પાણી મંત્રીને નાંખવાથી કુવામાં ખાંડ પાણી આવતું હોય તે મીઠું જલ થઈ જાય.

શ્લોક ૧૪—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો તક્ષર ઘણ પ[વ?] પિપ્પાય ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ગંધારિ [યૈ] નમઃ શ્રીં કલ્પી પે વૃક્ષે હૃં ક્ષ્મં સ્વાહા ॥

યન્ત્ર—ષોડશ દલ કમલાકારે યન્ત્ર [મધ્ય કર્ણિકામાં ૐ લખવો], પાંખડીઓમાં મંત્રાક્ષરો લખવા, કમલાકૃતિને ફરતી ઋદ્ધિ લખવી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૦૬

કાવ્ય ૧૪

યચ્ચંદ્રપાંચજિરદ્વચ્ચત્ર

ચિત્ર ૩૦૬ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧૪

વિધિ—પચીશ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો. કાલુ આસન, કાલા - અરીઠાના મીંજની માલા, દક્ષિણ દિશાએ મુખ રાખીને ગણવી. ગુગલ, ખોપરા, લાલ મરચાં અને નૂન (લૂણ ?)નો ધૂપ દેવો.

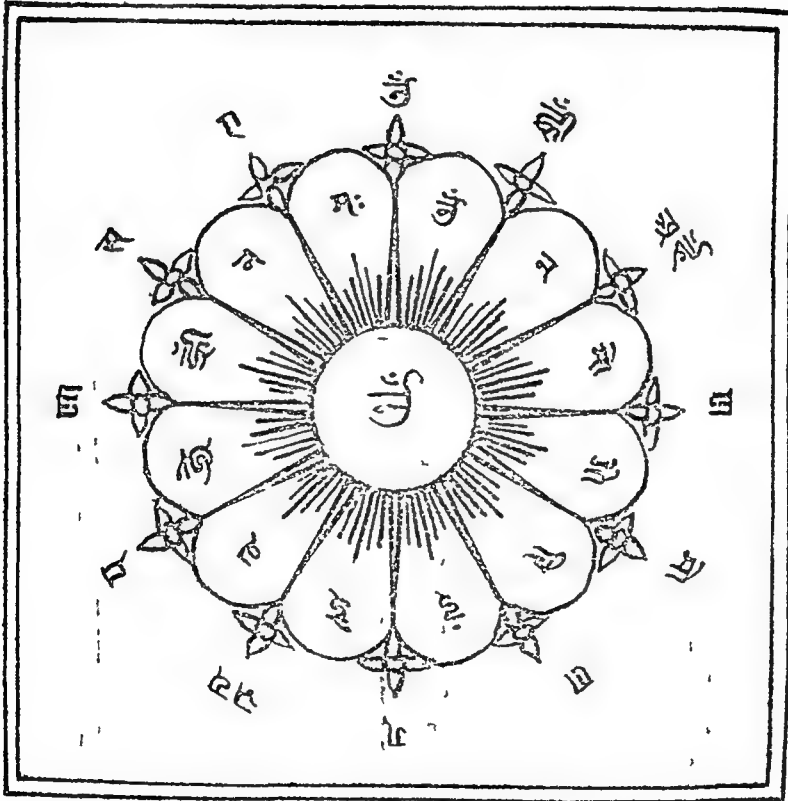
ગુણ—આ પ્રમાણે કરવાથી શત્રુ વૈરભાવ છોડે અને તેનો નાશ થાય.

શ્લોક ૧૬—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં જમો જગમય પળાસપ ॥ મંત્ર—ૐ નમો ગૌરિ
ઇંદ્રે વજ્રે હ્રીં નમઃ ॥

યંત્ર—દ્વાદશ દલ કમલાકૃતિની બાર પાંખડીઓમાં મંત્ર લખવો, ચારે બાજુ ફરતી ઋદ્ધિ લખવી. આકૃતિ માટે બુજો ચિત્ર ૩૦૮.

કાવ્ય ૧૬

ચૈત્રંશ્ચ પદ્મત્ત્વારણ્યકે

ચિત્ર ૩૦૮ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧૬

વિધિ—સાત દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો, સફેદ આસન, સ્ફટિકની માલા, વાયવ્યખૂણા તરફ મુખ કરવું. ગુગલ, મેવા, ઘી અને ચંદનનો ધૂપ દેવો.

ગુણ—પર્વતપરનો ઉપસર્ગ અને વનના ભયનો નાશ થાય.

શ્લોક ૧૭—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં જમો કુદ્ધવુદ્ધ [દ્ધિ ?] જાસપ ॥ મંત્ર—ૐ નમો
ધૃતિદેવ્યૈ હ્રીં શ્રીં કલીં વ્હ્ પે દ્રાં દ્રીં નમઃ-॥

ચત્ર—ચોખડા સોલ જુલોમાં મન્ન લખવો, ઉપરના ભાગમાં ઋદ્ધિ લખવી આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૦૬

કાવ્ય ૧૭ ચત્ર રદ્ધિ ચત્રસ

ઉંઝો ઋદ્ધિ જામો જરુ બુધ જાસો ॥

ઉં	ન	મો	ધુ
જ	હા	હી	જી
જી	ખ	હ	મ
જી	ખ	હ	મ

ચિત્ર ૩૦૬ કલ્યાણમ દિર કાવ્ય ૧૭

વિધિ—ચઉદ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો, મહેદ આસન, સ્ફટિકની માલા, નૈઋત્ય જુલો તરફ મુખ રાખવું ચદન, કપૂર, ઇલાયચી અને ધીનો ધૂપ દેવો

શુભ—[ચત્ર પાને રાખનાથી] વિગ્રહની સાતિ થાય છે

શ્લોક ૧ —ઋદ્ધિ—ઋ હોં મદ્દ જમો પાસે સિદ્ધા સુજાતિ ॥ મન્ન—હોં નમો ડ [સુ?] મતિદેવ્યે ચિપનિર્ણાશિન્યે નમ સ્વાહા ॥

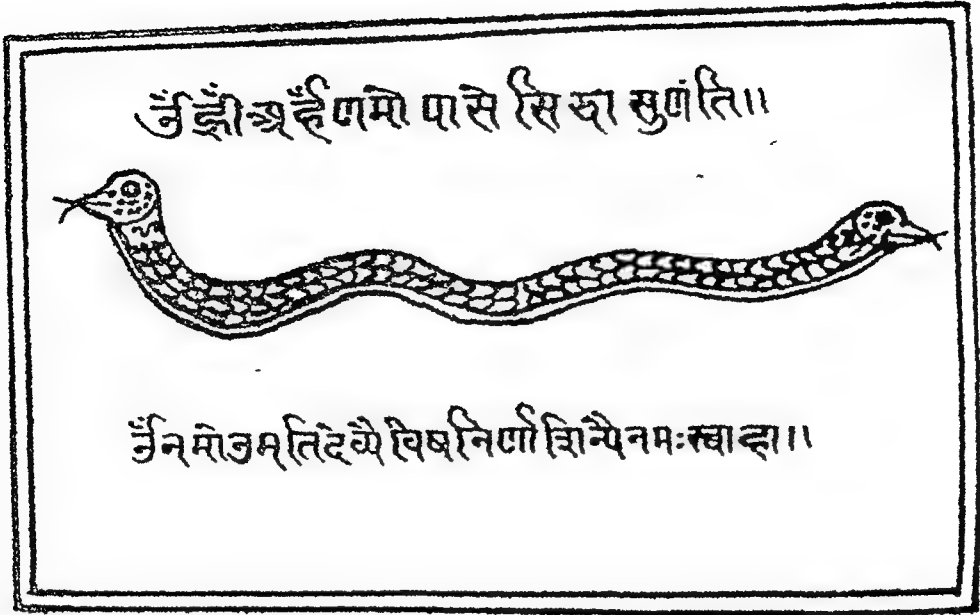
ચત્ર—એ મુખવાળા મર્પની આકૃતિ કરીને ઉપરના ભાગમાં ઋદ્ધિ અને નીચેના ભાગમાં મન્ન લખવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૦.

વિધિ—માત્ર દિવસ સુધી દરરોજ ૧૦૮ વખત જાપ કરવો, કાવુ આસન, ચદનની માલા, અગ્નિ દિશા તરફ મુખ રાખવું શુભ, અને કદડનો ધૂપ દેવો

શુભ—એ પુરુષ અગત્ આને મર્પ ઋદ્ધિ હોય તેને જાગૃકિનાઈ (લીમડાનું જુમણ ?) કાઢો દીને મર્પનું ઝેર ઉતરી જાય

કાવ્ય૨૬

ચંત્ર ૧૭ દિમુલીસર્પીકાર

ચિત્ર ૩૧૦ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧૮ પૃષ્ઠ ૫૯૩

શ્લોક ૧૯—ઋદ્ધિ—ઐ હ્રીં અર્દ્ધે ઞમો પુષ્કિગરુવત્તાપ ॥ મંત્ર—ઐ નમો ભગવતિ પુણ્ય-
પલ્લવકારિણિ નમઃ ॥

યંત્ર—આંખાના આડની આકૃતિએ સત્તર પાંદડાંવાળો યંત્ર બનાવીને, પાંદડાંની મધ્યમાં મંત્રના અક્ષરો લખવા, ઉપરની બાજુ પર ઋદ્ધિ લખવી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૧.

વિધિ—બાગની અંદર ચઉદ દિવસ સુધી, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો, ડાલતું આસન, તુલસીની માલા, રાલ, કંદરૂ, ગુગલ છાડછડીલો, ઘીનો ધૂપ દેવો.

ગુણુ—બાગમાં ફૂલ ન ઉગતાં હોય તે નવપદ્મવિત થાય.

શ્લોક ૨૦—ઋદ્ધિ—ઐ હ્રીં અર્દ્ધે ઞમો ગિલ્લવિલ્લપાસાપ ॥ મંત્ર—ઐ નમો વ્રહ્માણિ નમઃ ॥

યંત્ર—૫૨કોણુ યંત્ર મધ્યે મંત્ર લખીને, ઉપર ઋદ્ધિ લખવી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૨.

વિધિ—એકાંતસ્થાને ૪૯ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો, આસન ભેગિયાનું, માલા રૂદ્રાક્ષની, ઇશાન દિશા તરફ મુખ રાખવું. ગુગલ અને રાલનો ધૂપ દેવો. ભૂમિશયન કરવું તથા બ્રહ્મચર્ય પાલવું. ગુણુ—ઉપર પ્રમાણે કરવાથી ઉચ્ચાટન થાય છે.

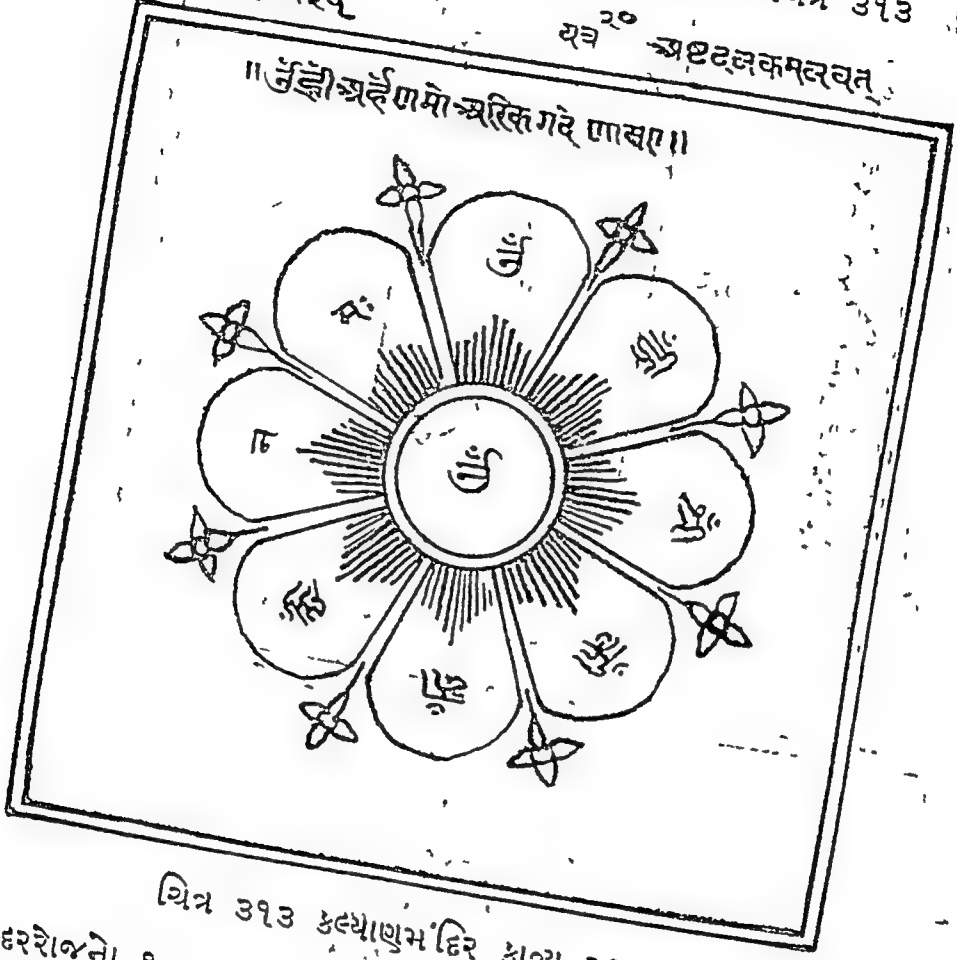
શ્લોક ૨૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે ઞમો અક્ષિગદેણાસપ ॥ મંત્ર—ૐ હ્રીં શ્રીં કલીં ક્ષાં શ્રીં નમઃ ॥

યંત્ર—અષ્ટદલ કમલની [મધ્ય કર્ણિકામાં ઝંકાર લખવો] આઠ પાંખડીઓમાં મંત્રાક્ષરો લખવા, ઉપર ઋદ્ધિના અક્ષરો લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૩

શ્લોક ૨૧

યવ ૨૦ અષ્ટદલકમલવત્

॥ ॐ હ્રીં અર્દ્ધે નમો અસ્તિ ગદે નામ ॥

ચિત્ર ૩૧૩ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૨૧

વિધિ:—દરરોજનો ૧૦૮ વખત જાપ સાત દિવસ સુધી કરવો, યંત્ર જેવો છે તેવો લખી, લીલુ આસન, માલા ચંદનની, નૈઋત્ય દિશા તરફ મુખ રાખવું. ચંદન અગર અને ધીનો ધૂપ દેવો. ગુણ—નેત્રરોગની ખીડાનો નાશ થાય છે.

શ્લોક ૨૨—ઋદ્ધિ—ઐ હ્રીં અર્દ્ધે નમો તસ્વત્તપેનાય ॥ મંત્ર—ઐ નમો પદ્માવત્યૈ
ફલ્લર્થ નમઃ ॥

યંત્ર—ચંપકવૃક્ષાકાર આકૃતિમાં દસ પાંખડાં બનાવીને તેની મધ્યમાં મંત્ર લખવો, ઉપરના ભાગમાં ઋદ્ધિ લખવી. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૪

વિધિ:—એકવીશ દિવસ, દરરોજ ૧૦૮ જાપ કરવા, ડાહનું આસન, તુલસીની માલા, નૈઋત્ય દિશાએ મુખ રાખવું, રાત, ગુગલ, છાંછડીલો, ધીનો ધૂપ દેવો. ભૂમિશયન કરવું, એકાંતમાં જાપ કરવો. ગુણ—જાગમાં સારાં ફલ નીપજે—પેદા થાય.

કાવ્ય ૨૨. ચતુર્થ ચપલકાકાર ॥

ચિત્ર ૩૧૪ કલ્યાણમ દિગ્ના ચતુર્થ ચપલકાકાર

મેન્ટ ૨૩-ઋદ્ધિ-ૐ હ્રીં અર્દ્ધ નમો વજ્રપહરણા ॥ મત્ર-ૐ નમો શ્રીં વર્ણી જ્ઞા
શ્રીં જ્ઞા નમ ॥

યત્ર-ગોલાકૃતિએ ત્રણ કોઠા ઢગ્વા, મધ્ય કોઠામા ફલ્ગુ લખવું, બીજા કોઠામા
ઋદ્ધિ લખવી, ત્રીજા કોઠામા મત્ર લખવો આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૫

વિધિ-સત્તાવીશ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો, લાલ આમન, લાલ રેરામની
માલા, પૂર્વદિશા તરફ મુખ રાખવું ચંદન, મૂઝ, સિલાગસનો ધૂપ દેવો ભૂમિરાયન કરવું,
બ્રહ્મચર્ય પાળવું અને એકાંતસ્થાને જાપ કરવો જુલુ-ગજદંખાઓ જયની પ્રાપ્તિ વાચ

મેન્ટ-૨૬-ઋદ્ધિ-ૐ હ્રીં અર્દ્ધ નમો આગાસગામિયાપ ॥ મત્ર-ૐ હ્રીં શ્રીં શ્રીં પત્રે
પોંડશ્ચુજે પ્રોં [પ્રોં] હ્રીં હ્રીં નમ ॥

યત્ર-મમચોન્મ મેલ કોઠાના યત્રમા મત્ર લખવો, ઉપરનાં ભાગમા ઋદ્ધિ લખવી
આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૬ વિધિ-મનાવીશ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો,

॥કાવ્ય૨૩

યંત્ર૨૨ગોલાકારા॥

ચિત્ર ૩૧૫ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૨૩ પૃષ્ઠ ૫૯૭

લાલ આસન, લાલ માલા, પૂર્વદિશામાં મુખ રાખવું, પચીશ શેર ખીર અને શીરો [ખંને મલીને] ખનાવરાવી, શ્રાવકની એકવીશ કન્યાને જમાડવી, કપૂર, મૂષ્ક, શિલારસ અને સફેદ ચંદનનો ધૂપ દેવો. એકાંત જંગલમાં અથવા અટવી અગર પર્વત પર આ બપ કરવો. ગુણુ—ગએલું રાત્રી તથા સ્થાન પાછું મલે.

શ્લોક ૨૫--ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હે નમો હિંકમલાનયાપ ॥ મંત્ર—ૐ નમો ધરણેન્દ્ર પદ્માવત્યૈ નમઃ ॥

યંત્ર—ત્રિકોણકૃતિ યંત્રની મધ્યમાં ઋત્વ્યૂ લખીને, યંત્રની અંદરના લાગમાં ઉપર તથા નીચે ઋદ્ધિ લખવી તથા ચારે બાજુ ફરતા મન્ત્રાક્ષરો લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૭. વિધિ—૨૧ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ બપ કરવો, સફેદ આસન, સ્ફટિકની માલા, પશ્ચિમ દિશા તરફ મુખ કરવું. કપૂર, ચંદન, મૂષ્ક તથા ઇલાયચીનો ધૂપ કરવો. ગુણુ—રોગ, શોકની પીડાનો નાશ થાય, હર્ષ થાય અને સર્વ રોગનો નાશ થાય.

૧૧કાવ્ય૨૬

યવ૨૩ચતુસ

ૐ	ઠ્રી	ઞ્રો	ઞ્રી
ઠ્ર	ઠ્રૂ	ઠ્રૂ	૨
ઠ્ર	૨	૨	૨
૨	૨	૨	૨

ૐઠ્રીઞ્રઠ્રીઞ્રમો આગસ ગમિ યા ॥

ચિત્ર ૩૧૬ કથાણુમદિર ગ્રંથ ૨૪ પૃષ્ઠ ૫૬૮

શ્લોક ૨૬—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં ઐં નમો જયદેવપાસેવત્તાપ ॥ મન્ત્ર—ૐ હ્રીં ઐં નમો આ ર્થી ધ્રુ ધ્રુ નમ ॥

યત્ર—છત્રાકૃતિમા યત્ર લખનો, છત્રની નીચેના લાગમા મન્ત્ર લખવો અને ઉપરના લાગમા ફરતી ઋદ્ધિ લખવી આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૮

વિધિ—૨૭ દિવસ, દરરોજ ૧૦૮ જાપ કરવા, લાલ આમન, લાલ માલા, દક્ષિણ દિશા તરફ મુખ રાખવું કમ્બુરી, અગર, હીબેર (હીરાબોળ ?) છડીયોનો ધૂપ દેવો ગુણ—રાજસભામા બોલેલો બોલ માન્ય રહે, ઝગડોનો નિજલ જે કરીએ તે માન્ય રહે

શ્લોક ૨૭—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં ઐં ચલકુળાસપ ॥ મન્ત્ર—ૐ હ્રીં ઐં ધરણેટ્ટપમાવતી પલ પરાક્રમાય નમ ॥

યત્ર—મિહામનની આકૃતિની મધ્યમા ઋદ્ધિ લખીને, ઉપગતા લાગમાથી ગત કરીને ચારે તરફ કંગતા મત્રાક્ષરો લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૧૬

॥કાલ્પ૨૭

૨

ચતુરદશિહાસન

ચિત્ર ૩૧૬ કલ્યાણમંદિર કાન્થ ૨૭

વિધિ — ૨૧ દિવસ દરરોજ ૧૦૦૦ લખ કરવા, કાલી જિનતુ આમન, કાલા સુતગની માલા, પૂર્વ દિશા તરફ મુખ ગળતુ ગુગલ, મીઠું, ઘી તથા જોપગનો પૂપ દેવો ૨૧ દિવસ પછી યત્રને પચામૃતમા મેલવીને નદીના પ્રવાહમા નાખી દેવો ગુણ—દુઃખન પગાજ્ય પામે, યતુ શાત હોય

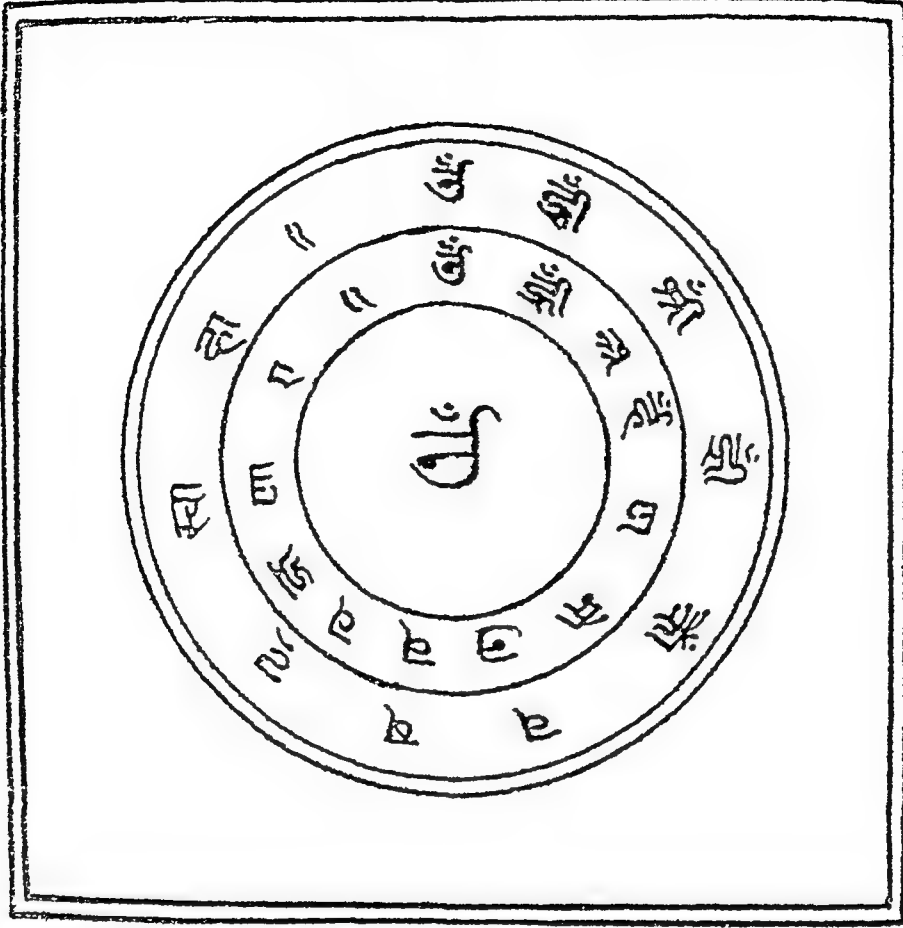
કાન્થ ૨૮—ઋદ્ધિ—ઉં હ્રીં અર્હેણમો ચતુરદશિહાસન ॥ મન્ત્ર—ઉં હ્રીં શ્રીં હ્રીં મો વપદ્ધ રજાહા ॥

યત્ર—ગોવાકાગ ત્રણ કોણ કરવા, મધ્યમા ઋદ્ધિ લખવો, બીજા ઠોળમા ઋદ્ધિ અને

ત્રીજા કોઠામાં મંત્રાક્ષરો લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૨૦.

॥કાવ્ય ૨૬

યંત્ર ૨૭ ગોલાકાર

ચિત્ર ૩૨૦ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૨૮

વિધિ:—૨૧ દિવસ, હમેશાં ૧૦૦૦ જાપ કરવા, પીણું આસન, પીળા સુતરની માલા, દક્ષિણ દિશા તરફ મુખ રાખવું. ચંદન, લવીંગ, ઘી, ઇલાયચી અને કપૂરનો ધૂપ દેવો. ગુણ—કીર્તિ યશ વધે, લોકોમાં જયજયકાર વર્તે.

કાવ્ય ૨૯—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો દેવાણુપિ (પિ?) યાપ ॥ મન્ત્ર—ૐ હ્રીં ક્રૌં (ક્રૌં) હ્રીં હ્રૂં ફદ્ સ્વાહા ॥

યંત્ર—ત્રીણકારે લખવો, ત્રીણની મધ્યમાં ઋદ્ધિ અને ઉપરના ભાગમાં મંત્ર લખવો. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૨૧.

વિધિ—૨૧ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવો, લાલ આસન, લાલ માલા, પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખવું, કસ્તૂરી, અગર, સિલારસ અને સફેદ ચંદનનો ધૂપ દેવો.

॥કાચરણ

ચતુર્ચીણકાર

ૐહ્રીકૌંહ્રીકૌં ફટ સ્વાહા ॥

ચિત્ર ૩૦૧ કલ્યાણમહિર નામ ૨૬ પૃષ્ઠ ૬૦૦

ભૂમિશયન કરવું, બ્રહ્મચર્ય પાળવું શુભ—સોપાંગી, ઇલાયચી અથવા લવંગ, મંત્ર લખીને જેને આપીએ તે પ્રત્યક્ષ હોય, મર્વ જનને પ્રિય હોય

કાવ્ય ૩૦—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં મહં જમો મહાનલાપ ॥ મન—ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં દ્વૈ પ્રો (પ્રો ?) હ્રીં નમ સ્વાહા ॥

યત્ર—મીસાના આડારે યત્ર કરીને, મધ્યમા ઋદ્ધિ લખવી અને આગે જાતું ફરતા મંત્રાક્ષરો લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૨૨

વિધિ—૬૦ દિવસ, દરરોજ ૭૦૦ જાપ કરવા, કાતુ આમન, ઉદ્ગ્રાસની માલા, પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખવું શુભલ, લોખાન અને ઘીનો ધૂપ દેવો શુભ—ગયા ઘડાવી કુવામાંથી પાણી નાંકળે

કાવ્ય ૩૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં મહં જમો વીવાયણયત્તાપ ॥ મન—ૐ જમો ભગવતિ ચક્ર ધારિણિ ભ્રામય ભ્રામય મમ શુભાનુમ દર્શય દર્શય સ્વાહા ॥

યત્ર—દર્પણાકૃતિએ ચોખટો કરવો મધ્યમા ઋદ્ધિ લખવી, ઉપરની ૧૩ કરીને આગે તરફ કરતા મંત્રાક્ષરો લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૦૩

વિધિ—૧૪ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવા, અશુભ ૧૦ મો લોમકુટ મંગો,

॥ कृत्य ३० ॥
गुंरुय सिशाकार

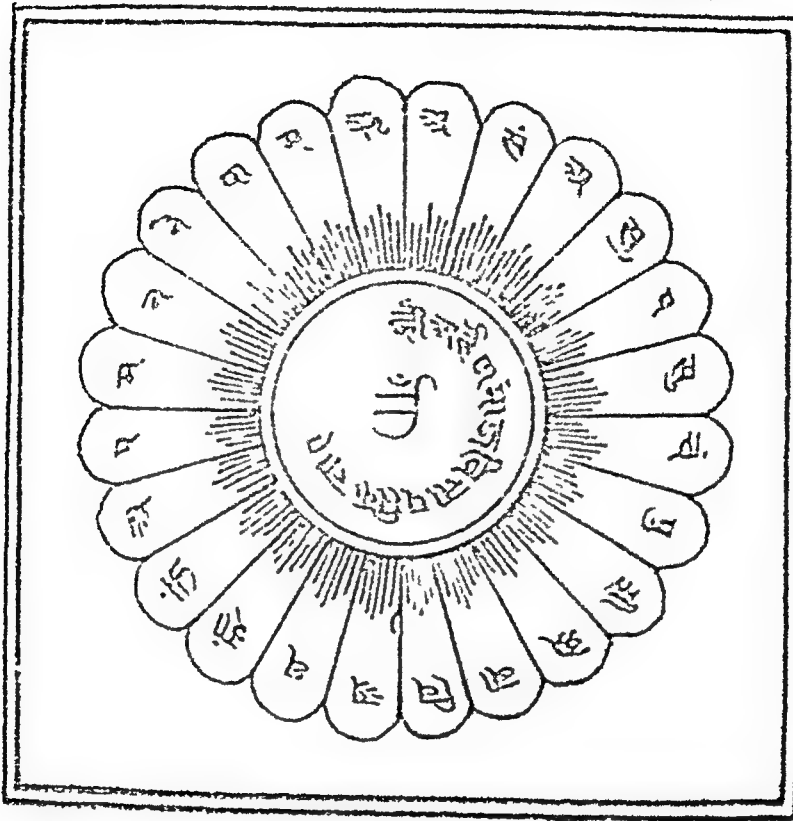

યંત્ર—ચોવીશ પાંખડીઓવાળા કમલની મધ્યમાં ઐ લખવો, ચોવીશ પાંખડીમાં મંત્રાક્ષરો લખવા. [ઉપરના ભાગમાં ઋદ્ધિ લખવી] આદૃતિ માટે બુઝો ચિત્ર ઉરપ.

૥કાચ્ચરૃ

ચંચરૃચોવિદાપોર્વર્ધિનો

ચિત્ર ઉરપ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૩૩

વિધિ—૭ દિવસ. દરરોજ ૧૦૮ જાપ કરવા. જોગિયાનું આસન, કદાક્ષની માલા, વાયવ્ય દિશા મન્મુખ મુખ રાખવું. કપૂર, જોપરાં, ઘી, ચંદન અને ઇલાયચીનો ધૂપ દેવો. ગુણ—મેઘનો ભય, અતિવૃષ્ટિ, તીડ, કાતરા તથા ઉંદરનો ભય જેતરમાં ન હોય.

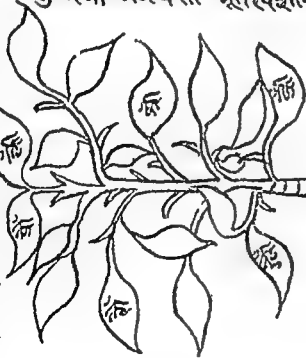
કાવ્ય ૩૪—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં જમો ડંજિઅસ્લાયતઃસ્વજેળં ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ ભૂત વિશાચરાક્ષસત્રેતાલાન્ તાડય તાડય મારય મારય સ્વાહા ॥

યંત્ર—વૃક્ષાકાર યંત્ર ૬ પાંદડાં વાળો કરવો જમણી બાજુના ત્રણ પાંદડામાં હ્રીં શ્રીં ક્લૌં તથા ડાબી બાજુના ત્રણ પાંદડાંમાં પ્રૌં મૌં ગ્લૌં લખવા, ઋદ્ધિ અને મંત્ર ચારે બાજુ દરતા લખવા. આદૃતિ માટે બુઝો ચિત્ર ઉરપ.

વિધિ—૨૧ દિવસ, ૨૧ વાર સરસવ મંત્રીને પાણીમાં નાખવા, કાલું આસન વિંધી કાટા ફલની માલા. વાયવ્ય દિશા મન્મુખ મુખ રાખવું. ગુગલ, મરચાં, ઘી તથા સરસવનો ધૂપ દેવો. ગુણ—શાકિની દોષ જાય. ભૂત, પિત્રાચ, રાક્ષસ તથા દુર્જન પૈરીનો નાશ થાય.

॥કાવ્ય૩૬ યવ૩૩૩વૃક્ષાકાર॥

ૐ ક્ષીં ચૈર્દર્શનમૌ નિ ચૈસ્સાય ન રક્ષણ ॥

॥

॥

કો સો રે ॥

ન લાનય

લોનય કારય ॥

ચિત્ર ૩૨૬ કલ્યાણમ દિરના મનામનાથો ૩૨૬ ૬૦૬

॥કાવ્ય૩૫

યવ૩૩૩ ક્ષીંજરી

ૐ ક્ષીં ચૈર્દર્શનમૌ નિ ચૈસ્સાય ન રક્ષણ ॥

ચિત્ર ૩૨૭ કલ્યાણમ દિરના મનામનાથો ૩૨૭ ૬૦૮

કાવ્ય ૩૫—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે નમો મિજ્જલિજ્જણાસય ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતિ મિગિ-
યાગદે અપસ્મારે રોગે શાંતિ કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

યન્ત્ર—દુધીની છુટી માફક પત્ર રદનો લખવો. પાંદડાંની મધ્યમાં મન્ત્રના અક્ષરો
લખવા, ઉપરની બાજુએ ઋદ્ધિના અક્ષરો લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૨૭

વિધિ—૨૧ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ વાર મન્ત્ર જપવા, કેળના પાનનું લીલુ આસન
હમેશાં લેવું, ચંદનની માલા, નૈઋત્ય દિશા સન્મુખ મુખ રાખવું. લોખાન અને ઘીનો ધૂપ
દેવો. એકાંત સ્થાને જાપ કરવા, પ્રહાર્ય પાળવું.

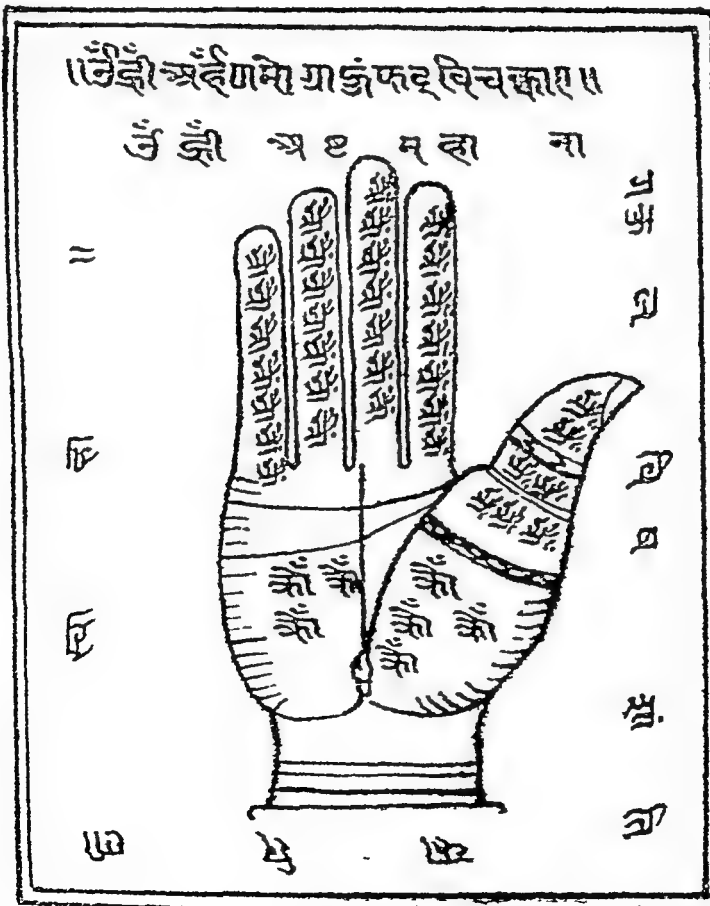
ગુણ—નૃગી, અપસ્માર અને બાવળાપણું જાય.

કાવ્ય ૩૬—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્દ્ધે નમો ગ્રા (ગ્રાં ?) હું ફદ્ વિચક્ષા ॥ મન્ત્ર—ૐ હ્રીં
અપ્પમહાનાગકુલ વિષ શાંતિકારિણિ સ્વાહા ॥

યન્ત્ર—હાથના પંજના આકારે કરવો. હથેલીની મધ્યમાં સાત ક્રોં કાર લખવા, પાંચ

॥કાવ્ય ૩૬

ચંત્રેવંજાચાર ૩૫

ચિત્ર ૩૨૮ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૩૬ પૃષ્ઠ ૬૦૮

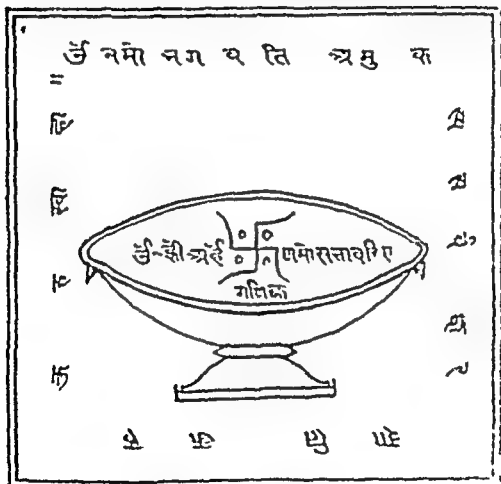
વિધિ—૧૮ દિવસ, દુગ્ધે ૧૦૦૦ વર્ષ દેવા, નદેદ આમન, ગુણાના લાક્ષણી
માતા, ચંદન, ઘાઘડીયો અને ધી તથા દદૃપનો પૂષ દેવો

શબ્દ ૩૬—૧૬—૩૬ હોં ઘદં જમો સત્તાવરિય મનિઝ્ઝ ॥ મ ૪—૩૬ મમા મગયતી
અમુકસ્ય સર્વં જર શાતિ કુર કુર સ્વાદા ॥

યત્ર—ગ્રાહીની આદૃતિની મધ્યમા ઋદ્ધિ લખીને, ઉપર આટે ત-૬ મનના અગ્નિ
દેતા લખવા આદૃતિ માટે લુગ્ગો ચિત્ર ૩૩૧

॥કાવ્ય૩૬

ચરક્ષ્તિકારીયત્

ચિત્ર ૩૩૧ દેવ્યાવમહિના શબ્દ ૩૬

વિધિ—૭ દિવસ, દુગ્ધે ૧૦૦ વર્ષ દેવા, લીલુ - ૧૦૦૦ માત્ર (શાકીય)ની ૩૦,
૭૦ ન રિયા અમુક પૂષ મગયતી, ગુણ ધી તથા દેવોનો પૂષ દેવો

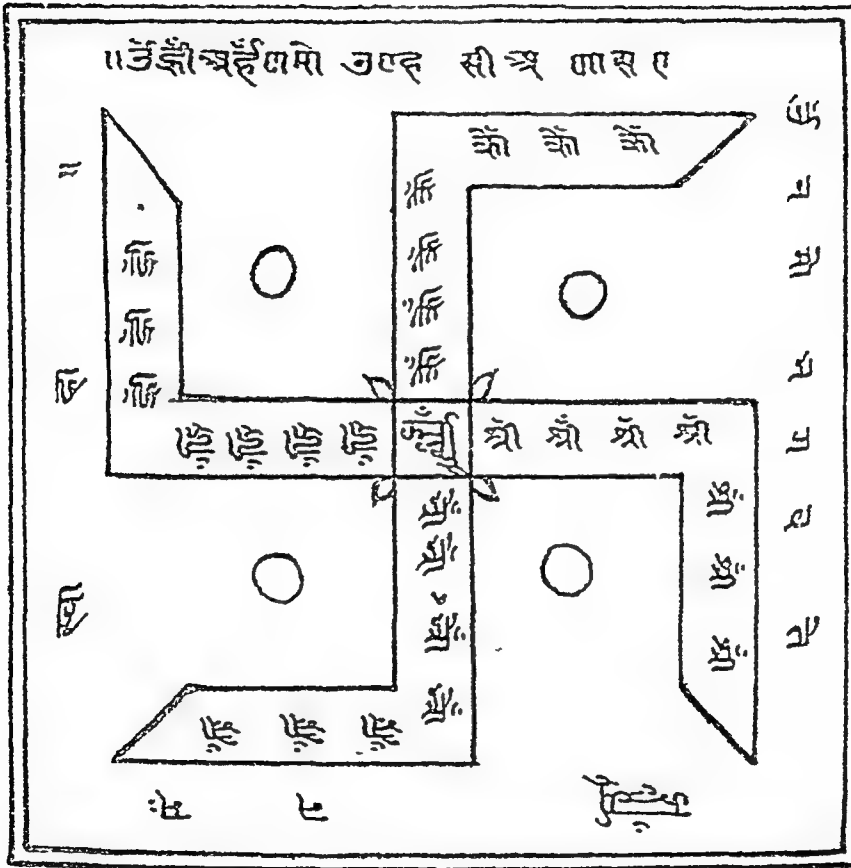
૩૬—૧૬—૩૬ હોં ઘદં જમો સત્તાવરિય મનિઝ્ઝ ॥ મ ૪—૩૬ મમા મગયતી
અમુકસ્ય સર્વં જર શાતિ કુર કુર સ્વાદા ॥

કાવ્ય ૪૦—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો ઉપહસીઞ્ઞાસપ ॥ મન્ત્ર —ૐ નમો ભગવતે ઇન્દ્રવૈર્ય નમઃ સ્વાહા ॥

યંત્ર—સાથીઆની આકૃતિના મધ્યમાં ઇન્દ્રવૈર્ય લખીને દક્ષિણ બાજુએ સાત શ્રીકાર લખવા, ઉત્તર બાજુએ સાત હ્રીંકાર લખવા, ઉપરની બાજુએ સાત ક્રૌંકાર લખવા અને નીચેની બાજુએ સાત ઐકાર લખવા, આકૃતિના ઉપરના ભાગમાં ઋદ્ધિ લખીને, બાકીની ત્રણ બાજુમાં મંત્રના અક્ષરો લખવા. આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૩૨

॥લાલ્પ ધ૦

યવૃક્ષ સ્વસ્તિક

ચિત્ર ૩૩૨ 'કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૪૦

વિધિ.—૧૪ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ જાપ કરવા, લીલુ આસન, રૂદ્રાક્ષની માલા, ઇશાન દિશા સન્મુખ મુખ અને ગુગલ, લી તથા ખોપરાનો ધૂપ દેવો.

ગુણ—એકાદિક, વેલાનવર, તૃતીય તથા ચોથીઆ નવરનો નાશ થાય.

કાવ્ય ૪૧—ઋદ્ધિ—ૐ હ્રીં અર્હં નમો વણ્ણલાહર્યપ ॥ મન્ત્ર—ૐ નમો ભગવતે વંમયારી નમો હ્રીં શ્રીં કલીં પૈં વલ્લૂં નમઃ ॥

યત્ર—ચોખડા વીથ કોઠાની અદ્ય મન્ત્રાદ્યે લખવા અને ઉપર ઋદ્ધિ લખવી
આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૩૩

યવંધ૦ ચરસ કાવ્યધ૦

ઉંઠોચ્છેળમોવળ્લાહવા ॥ ॥

ઉં	ન	મો	ન	ગ
ઠ	શ્રી	ઠી	રેં	લ
ઠ	હ	હ	શ્રી	લ
હ	હે	હે	હ	હ.

ચિત્ર ૩૩૩ કલ્યાણમ દિવ કાવ્ય ૬૧

વિધિ—૨૧ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ તપ કરના ગણુ આમન, કાલા સુતગની માલા,
દશિણ દિશા મન્મુળ મુળ રાણલુ લણ, મગ્યા, ગુગલ, ધી અને ગલનો ધૂપ દેવા

ગુણુ—ખીતની ચલાવેલી ગોલી, તીંગ અવવા ખીલ ગાઓ ગ્લસઆમગા લાગે નહિ

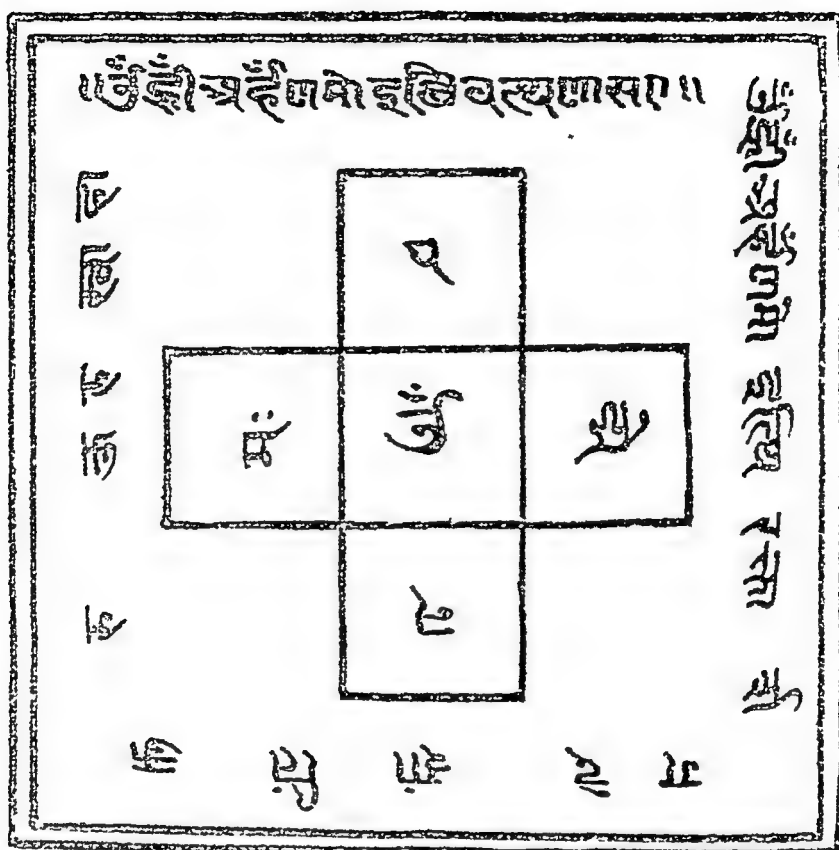
કા ય ૧૨—ઋદ્ધિ—ઠો હો અર્ધે જમો દિવિતચનાસપ ॥ મન્ત્ર—ઠો હો અર્ધે જમો
દિવિતચનાસપ શાંતિ કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

યત્ર—ચોખડા પાથ કોઠાનો યત્ર કર્યો, મધ્યમા ઠો પદ્મે નમ લખીને, ઉપરના

સાગમાં ઋદ્ધિ લખવી, બાકીના ત્રણ સાગમાં ફરતા મંત્રાક્ષરો લખવા. આકૃતિ માટે
બુચો ચિત્ર ૩૩૪

॥ काव्य ४२

यन्त्रं ध१ पंचकोष्ठ

ચિત્ર ૩૩૪ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૪૨

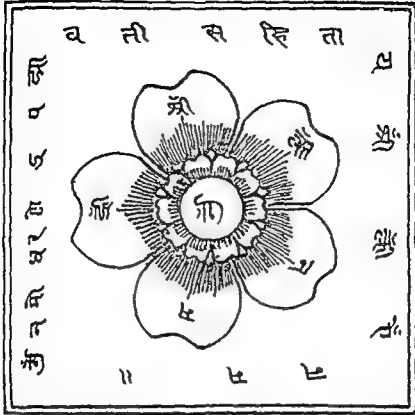
વિધિ—૨૧ દિવસ, દરરોજ ૧૦૮ જાપ કરવા, આસન લૂંગીનું, માલા કાચા કેલાની, ઉત્તર દિશા સન્મુખ મુખ રાખવું. ચંદન, લવીંગ, કપૂર, ઇલાયચી, ઘી તથા સિંદૂરસનેા ધૂપ દેવો. પછી પદ્માવતીનું પૂજન કરાવવું, દીપ, નૈવેદ્ય, ધૂપ, ફલ અને લાલ વસ્ત્ર.

ગુણ—સ્ત્રીનો પ્રદર રોગ જાય, અધૂરો ગર્ભ સ્તંભન થાય એટલે કસુવાવડ થાય નહિ.

अथ ४३--ॐ ह्रीं अर्हं नमो वंदि मोक्षयाप ॥ भू--ॐ नमो सिद्ध, महा-
सिद्ध जगत्सिद्ध त्रैलोक्यसिद्ध मम रोगं छिन्द छिन्द स्तंभय स्तंभय जृंभय जृंभय मनो-
वाञ्छित सिद्धि कुरु कुरु स्वाहा ॥

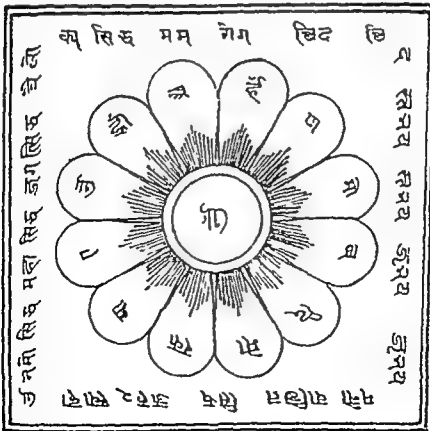
યંત્ર—બાર પાંખડીના કમલની [મધ્ય કર્ણિકામાં જ્ઞકાર લખવો] બાર પાંખડીઓમાં
ઋદ્ધિ લખવી, ચારે તરફ દેરતા મંત્રાક્ષરો લખવા આકૃતિ માટે જુઓ ચિત્ર ૩૩૫

॥ काव्यधर ॥ यचगुलाब्जपुष्प धर

१६३ श्री ४४ न्याय दशुभर्षाभ्युद ३६६ भवि

॥ काव्यधर ॥ यचधरुमल्लभरुपाब्जपुष्प

१६३ श्री ४४ न्याय दशुभर्षाभ्युद ३६६ भवि

વિધિ—૧૪ દિવસ, દરરોજ ૧૦૦૦ સ્ત્રી કર્મ, કર્ત્ત્વ્ય સ્થાન, મંત્ર સુવર્ણી મંત્ર, અગ્નિજ્વાળા સન્મુખ મુખ રાખવું. સંવત, અમર, સ્વર્ગી સ્વર્ગ પૃથ્વી પૃથ્વી.

શુભ—એકાંત સ્વર્ગીસાળ સાથે, જાડીયાનેથી કરે.

કાવ્ય ૪૪--મુદિ--૬૦ તો કર્ત્ત્વ્ય કર્ત્ત્વ્ય નમઃ । અંત--૭૦ નમો મરણેન્દ્રવસાવતીમહિતાય
શ્રી કર્ત્ત્વ્યે પે અર્ત નમઃ ॥

યંત્ર—પાંચ પાંચડીવાળા મુખજના ફળ જેવો જાળો, કર્ત્ત્વ્ય કર્ત્ત્વ્ય કર્ત્ત્વ્ય, પાંચ પાંચડીઓમાં જાડીના તરિકા તરિકા કર્ત્ત્વ્ય, સ્વર્ગી સ્વર્ગ કર્ત્ત્વ્ય નમઃ કર્ત્ત્વ્ય કર્ત્ત્વ્ય કર્ત્ત્વ્ય માટે સુએ ગિત ૩૩૬.

વિધિ—૪૦ દિવસ દરરોજ ૧૦૦૦ સ્ત્રી કર્મ, કર્ત્ત્વ્ય સ્થાન, મંત્ર સુવર્ણી મંત્ર, અગ્નિજ્વાળા સન્મુખ મુખ કર્ત્ત્વ્ય. સંવત, અમર, સ્વર્ગી સ્વર્ગ પૃથ્વી પૃથ્વી.

શુભ—સ્વર્ગીની પ્રાપ્તિ થાય.

વૃહચ્છાન્તિ સ્તોત્ર ।

—(૦)—

મો મો મળ્યાઃ શૃણુત વચન પ્રસ્તુત સર્વમેતત્,
 યે યાત્રાયાં ત્રિભુવનપુરોરાર્હતા મક્તિભાજઃ ।
 તેષાં શાન્તિર્મવતુ ભવતામર્હદાદિપ્રભાવા-
 દારોગ્યશ્રીધૃતિમતિકરી ક્લેશવિધ્નંસહેતુઃ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ —હે ભવ્યજનો ! તમે અવસર ઉચિત મારે આ વચન સર્વ સાંભળો —જે
 શ્રાવકો શ્રીજિનેશ્વરની યાત્રામાં ભક્તિવત હોય છે, તેઓને શ્રીઅશ્વિતાદિક [પૃથ્વ
 ૫૨મેઠા]ના પ્રભાવથી આરોગ્યતા, લક્ષ્મી, સતોષ અને બુદ્ધિને કરનારી તથા ગગદેવા
 દિક્થી ઉત્પન્ન થતા કલેશનો નાશ કરનારી શાન્તિ પ્રાપ્ત થાયો [તીર્થ કરને સ્નાત્ર કરનારા
 શ્રાવકોમાંથી જે અધિક શુભવાન હોય તે શ્રાવક જોશે થઈ આ પ્રમાણે જાણે]

મો મો મળ્યલોકા ! इह हि भरतैरावतविदेहसभगाना समस्ततीर्थकृता जन्मन्यासन-
 प्रकुम्पानन्तरमवधिना चित्राय, सौधर्माधिपति सुघोषाघण्टाचालनानन्तर सकलसुरासुरेन्द्रैः सह
 समागत्य सविनयमर्हद्वभट्टारक गृहीत्वा, गत्वा कनकादिभृङ्गे, विहितजन्माभिपेक्षः शान्ति-
 मृद्घोषयति यथा, ततोऽह कृतानुकारमिति कृत्वा महाजनो येन गतः स पन्था इति भव्य-
 जनैः सह समेत्य, स्नात्रपीठे स्नात्र विधाय, शान्तिमृद्घोषयामि, तत्पूजायास्नात्रादिमहा-
 त्सवानन्तरमिति कृत्वा कर्णं दत्त्वा निश्म्यतां निश्म्यता स्याहा ॥

ભાવાર્થ —હે ભવ્યજનો ! આ લોકમાં ભરત, ઐરાવત અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિશે
 બ્યારે બ્યારે તીર્થ કરનો જનમ થાય છે, ત્યારે ત્યારે સૌધર્મ દેવલોકના ધંદ્રિતુ આસન
 ક પાયમાન થાય છે તે વખતે અવધિજ્ઞાનવડે જિનેશ્વરનો જનમ થયો જાણી તે ધંદ્રિ પોતાના
 સેનાપતિ પાસે સુઘોષા ઘટા વગડાવે તેથી સર્વ વૈભવનિક દેવો તથા ભુવનપતિના અસુરો
 તેઓના ધંદ્રો સહિત આવીને પૂજ્ય જિનેશ્વરને વિનયપૂર્વક બે હાથમાં લઈ મેઝપર્વતના
 શિખર ઉપર આવે ત્યા જિનજનમનો સ્નાત્રાદિક મહોત્સવ કરી શાન્તિની ઉદ્ઘોષણા કરે
 છે તેથી કરીને હું પણ “કરેલાતુ અનુકરણ કરવું” એમ ધારી વળી “મોટા પુરુષો જે
 માર્ગે ચાલે તે માર્ગ” પ્રમાણુ છે” એટલે ધંદ્રાદિક દેવોએ જેમ કર્યું તેમ આપણે પણ
 કરવું ભેઈએ એમ જાણી ભવ્યજનો સહિત જિનમ કિરમા આવી સ્નાત્રપીઠ ઉપર જિને
 શ્વસ્તુ સ્નાત્ર કરી તથા તેમની પૂજા, યાત્રા, સ્નાત્ર વગેરે મહોત્સવ કરી ઉચે સ્વરે શાન્તિની
 ઉદ્ઘોષણા કરે છું, તેથી તમે પણ જન કર્મ-સાવધાન થઈ સાંભળો

ૐ પુण्याહં પુण्याહં પ્રીયન્તાં પ્રીયન્તાં ભગવન્તોર્જ્જનઃ સર્વજ્ઞાઃ સર્વદર્શિનસ્ત્રિલોકનાથા
ત્રિલોકમહિતાત્રિલોકપૂજ્યાત્રિલોકેશ્વરાત્રિલોકોદ્યોતકરાઃ ॥

ભાવાર્થ:—ૐ [શબ્દથી પંચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરી કહે છે કે—] આજનો દિવસ
પરમ પવિત્ર છે. કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની, ત્રિલોકના નાથ, ત્રિલોકથી પૂજિત ત્રિલોકને પૂજ્ય,
ત્રિલોકના ઈશ્વર અને ત્રિલોકને ઉદ્યોત કરનાર ભગવાન તીર્થંકરો પ્રસન્ન થાઓ, પ્રસન્ન થાઓ.

ૐ ઋષભ-અજિત-સંભવ-અભિનન્દન-સુમતિ-પદ્મપ્રભ-સુપાર્શ્વ-ચન્દ્રપ્રભ-સુવિધિ-શીતલ-
શ્રેયાંસ-વાસુપૂજ્ય-વિસલ-અનન્ત-ધર્મ-શાન્તિ-કુન્થુ-અર-મહિ-મુનિસુવ્રત-નમિ-નેમિ-પાર્શ્વ-
વર્ધમાનાન્તા જિનાઃ શાન્તાઃ શાન્તિકરા ભવન્તુ સ્વાહા ॥

ભાવાર્થ:—ૐ ઋષભદેવ, અજિતનાથ, સંભવનાથ, અભિનંદન સ્વામી, સુમતિનાથ,
પદ્મપ્રભુ, સુપાર્શ્વનાથ, ચંદ્રપ્રભુ, સુવિધિનાથ, શીતલનાથ, શ્રેયાંસનાથ, વાસુપૂજ્ય સ્વામી,
વિસલનાથ, અનંતનાથ, ધર્મનાથ, શાંતિનાથ, કુંથુનાથ, અરનાથ, મહિનાથ, મુનિસુવ્રત-
સ્વામી, નમિનાથ, નેમિનાથ, પાર્શ્વનાથ, અને વર્ધમાન સ્વામી પર્યંત ચોવીશે જિનેશ્વરો
કે જેઓના કપાયાદિક ઉપશાંત થએલા છે, તે આમને પણ શાંતિ કરનારા થાઓ.

ૐ મુનયો મુનિપ્રવરા રિપુવિજયદુર્મિક્ષકાન્તારેષુ દુર્ગમાર્ગેષુ રક્ષન્તુ વો નિત્યં સ્વાહા ॥

ભાવાર્થ:—ૐ મુનિઓ અને ગણધરાદિક શ્રેષ્ઠ મુનિઓ શત્રુના વિજયને વિષે, દુકાળને
વિષે, મહા અટવી તથા વિકટ માર્ગને વિષે નિરંતર તમારું રક્ષણ કરો.

ૐ હ્રીં શ્રીં ધૃતિ-મતિ-કીર્તિ-કાન્તિ-બુદ્ધિ-લક્ષ્મી-મેઘા-વિદ્યા-સાધન-પ્રવેશ-
નિવેશનેષુ સુગૃહીતનામાનો જયન્તુ તે જિનેન્દ્રાઃ ॥

ભાવાર્થ:—ૐ (પરમેષ્ઠીવાચક, પ્રણવળીજ) હ્રીં (માયાળીજ) શ્રીં (લક્ષ્મીળીજ), ધૃતિ
—સંતોષ અથવા ધીરજ, મતિ—દીર્ઘદષ્ટિ, કીર્તિ—નામના, કાન્તિ—તેજ, બુદ્ધિ—કહાપણ, લક્ષ્મી,
મેઘા ધારણા શક્તિ, વિદ્યા—સ્ત્રી અધિષ્ઠિત મન્ત્ર, સાધન—સાધના, પ્રવેશ—નગરાદિ પ્રવેશ,
અને નિવેશન—નિવેશ સ્થાનને વિષે સારી રીતે ગ્રહણ કરાય છે, નામ જેઓનાં એવાં તે
જિનેશ્વરો જયવંતા વર્તે છે.

ૐ રોહિણિ-પ્રજ્ઞપ્તિ-વજ્રશૃંગલા-વજ્રાંકુશી-અપ્રતિચક્રા-પુરુષદત્તા-કાલી-મહાકાલી-
ગૌરી-ગાન્ધારી-સર્વાસ્ત્રામહાજ્વાલા-માનવી-વૈરોટયા-અચ્છુષ્મા-માનસી-મહામાનસી ષોડશ
વિદ્યાદેવ્યો રક્ષન્તુ વો નિત્યં સ્વાહા ॥

ભાવાર્થ:—ૐ રોહિણી, પ્રજ્ઞપ્તિ, વજ્રશૃંગલા, વજ્રાંકુશી, અપ્રતિચક્રા, પુરુષદત્તા,
કાલી, મહાકાલી, ગૌરી, ગાંધારી, સર્વાસ્ત્રામહાજ્વાલા, માનવી, વૈરોટયા, અચ્છુષ્મા, માનસી,
મહામાનસી આ સોળ વિદ્યાદેવીઓ તમારું નિત્ય રક્ષણ કરો.

ૐ આચાર્યોપાધ્યાયપ્રમૃતિચાતુર્વર્ણસ્ય શ્રીશ્રમણસંઘસ્ય શાન્તિર્ભવતુ તુષ્ટિર્ભવતુ પુષ્ટિર્ભવતુ ॥

ભાવાર્થ —ૐ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય વગેરે ચાર પ્રકારના શ્રીશ્રમણસંઘની શાન્તિ થાઓ, તુષ્ટિ થાઓ અને પુષ્ટિ થાઓ

ૐ પ્રહાશ્વન્દસ્યાર્જુનારુઘ્નવૃહસ્પતિશુકશનૈશ્વરાહુકેતુસહિતા સલોકપાલાઃ સોમયમરુણ-
કુવેરાસવાદિત્યસ્કન્દવિનાયકોપેતા યે ચાન્યેઽપિ ગ્રામનગરક્ષેત્રદેવતાદયસ્તે સર્વે પ્રીયન્તા,
પ્રીયન્તા અક્ષીણકોશકોષ્ટાગારા નરપતયશ્ચ ભવન્તુ સ્વાહા ॥

ભાવાર્થ —ૐ ચંદ્ર, સૂર્ય, મંગળ, બુધ, ગૃહસ્પતિ, શુક્ર, શનિ, રાહુ અને કેતુ
એ નવગ્રહ સહિત, ઓમ, યમ, વરુણ અને કુબેર એ ચાર લોકપાલ મહિત વાસવ-ધૃત્ર,
આદિત્ય-સૂર્ય, રુદ્ર-કાર્તિકેય તથા વિનાયક-ગણપતિ સહિત, વળી બીજા પાણે જે
ગ્રામદેવતા, નગરદેવતા અને ક્ષેત્રદેવતા વગેરે દેવો છે, તે સર્વે પ્રસન્ન થાઓ, પ્રમન્ન
થાઓ રાજવીઓ અક્ષય ખજાનાવાળા તથા ધાન્યના અષ્ટ ડોહરવાળા થાઓ

ૐ પુત્ર-મિત્ર-પ્રાતૃ-કલત્ર-સુહૃત્-સ્વજન-સગન્ધિ-વન્ધુવર્ગસહિતા નિત્ય ચામોદપ્રમોદ
કારિણઃ । અસ્મિન્નથ ભૂમન્ડલાયતનનિવાસિસાધુસાધ્વીશ્રાવકશ્રાવિકાળા રોગોપસર્ગવ્યાધિદુઃસ્વ-
દુર્મિશ્વદૌર્મનસ્યોપશમનાય શાન્તિર્ભવતુ ॥

ભાવાર્થ —ૐ પુત્ર, મિત્ર, ભાઈ, સ્ત્રી, સુહૃદ-ગુપ્ત વાત કહેવાને યોગ્ય મંગળી સ્વજન
-પોતાના સગા વહાલા, સગાંધી-પુત્ર પૌત્રાદિકના શ્વસુર પક્ષ વગેરે, બધું વર્ગ-પિત્રાઈ
ભાઈઓ મહિત સર્વ મંગળીઓ નિત્ય આમોદ કરનારા થાઓ-હર્ષને આપવાવાળા
થાઓ આ લોકને વિષે પૃથ્વીમહલ ઉપર પોતપોતાના મ્યાનમા નિવાસ કરનારા સાધુ,
સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાઓના જ્વરાદિત્ર ઝેળ, દ્વિપદ, ચતુષ્પદ વગેરેના ઉપસર્ગ, ડોહ
વગેરે વ્યાધિ, દુખ, દુઝાળ તથા વિષાદના ઉપરામ-નાશને માટે શાન્તિ થાઓ

ૐ તુષ્ટિ-પુષ્ટિ-ઋદ્ધિ-વૃદ્ધિ-માજ્જલ્યોત્સના. સદા પ્રાદુર્ભૂતાનિ પાપાનિ શામ્યન્તુ દુરિતાનિ
શનવં પરાદ્મુખા મનન્તુ સ્વાહા ॥

ભાવાર્થ —ૐ તુષ્ટિ, પુષ્ટિ, સમૃદ્ધિ, વૃદ્ધિ, માગલિક ઉત્સવો નિરત થાઓ, ઉદયમા
આવેલા પાપો શાન્ત થાઓ, બધાથેલા પાપ કર્મો નાશ પાઓ અને શત્રુઓ પરાદમુખ થાઓ

શ્રીમતે શાન્તિનાથાય, નમ શાન્તિવિધાયિને ।

ત્રેલોક્યસ્યામરાધીશ-મુકુટામ્બચિંતાઙ્ગમયે ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—જ્ઞાનાદિત્ર લક્ષ્મીવાળા શ્રીશાન્તિનાથ પ્રભુને નમસ્કાર થાઓ તે પ્રભુ
ત્રણ લોકની શાન્તિને કરનારા છે, તથા તેઓના ચન્દ્રોને દેવેન્દ્રોએ મન્ત્રક નમાવી પોતાના
મુકુટોપરે પૂજ્યા છે —૧

શાન્તિઃ શાન્તિકરઃ શ્રીમાન્, શાન્તિં દિશતુ મે ગુરુઃ ।
શાન્તિરેવ સદા તેષાં, યેષાં શાન્તિર્ગૃહે ગૃહે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—જગતની શાંતિને કરનારા તત્વોનો ઉપદેશ કરનારા શ્રીમાન શાંતિનાથ પ્રભુ મને શાંતિ આપો. જેઓના ઘરમાં શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુ પૂજ્ય છે, તેઓને સદા શાંતિ જ હોય છે.—૨

उन्मृष्टरिष्टदुष्टग्रहगतिदुःस्वप्नदुर्निमित्तादि ।

संपादितहितसंपन्नामग्रहणं जयति शान्तेः ॥ ३ ॥

ભાવાર્થ—શાંતિનાથ પ્રભુનું માત્ર નામ ગ્રહણ કરવાથી જ ઉપદ્રવ, દુષ્ટ ગ્રહનું નડવા પણું, ખરાબ સ્વપ્ન અને દુષ્ટ એવા શુકન નિમિત્તાદિક નાશ પામે છે અને હિતકારી સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી જ તેમનું નામ જય પામે છે—૩

श्रीसंघजगज्जनपद—राजाधिपराजसन्निवेशानाम् ।

गोष्ठिकपुरमुख्यानां, व्याहरणैर्व्याहरेच्छान्तिम् ॥ ४ ॥

ભાવાર્થ—શ્રીસંઘ સંઘ, જગત, જનપદ—દેશ, રાજાધિપ—રાજ્યના અધિકારીઓ, રાજાને રહેવાનાં સ્થાનો, ધર્મ સલાના મનુષ્યો અને નગરના મુખ્ય મુખ્ય પુરુષોનાં નામ બોલી તેઓના સંબંધી શાંતિની ઉદ્ઘોષણા કરવી.—૪

ते आ प्रमाणेः—

श्रीश्रमणसंघस्य शान्तिर्भवतु । श्रीजनपदानां शान्तिर्भवतु ।

श्रीराजाधिपानां शान्तिर्भवतु । श्रीराजसन्निवेशानां शान्तिर्भवतु ।

श्रीगोष्ठिकानां शान्तिर्भवतु । श्रीपौरमुख्यानां शान्तिर्भवतु ।

श्रीपौरजनस्य शान्तिर्भवतु । श्रीब्रह्मलोकस्य शान्तिर्भवतु ।

ॐ स्वाहा ॐ स्वाहा ॐ श्रीपार्श्वनाथाय स्वाहा ॥

ભાવાર્થ—શ્રીશ્રમણ સંઘને શાંતિ થાઓ, દેશમાં શાંતિ થાઓ, રાજાના અધિકારીઓને શાંતિ થાઓ, રાજાઓનાં નિવાસ સ્થાનોમાં શાંતિ થાઓ, ધર્મની ગોષ્ઠી કરનારાઓને શાંતિ થાઓ, નગરના મુખ્ય મુખ્ય આગેવાન પુરુષોને શાંતિ થાઓ, નગરના લોકોને શાંતિ થાઓ, સર્વ જીવોને શાંતિ થાઓ. ૐ સ્વાહા, ૐ સ્વાહા, ૐ શ્રીપાર્શ્વનાથાય સ્વાહા અર્થાત્ આ પુષ્પાદિકની પૂજા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને સંતુષ્ટ કરનારી થાઓ (અહીંયાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની જગ્યાએ જે પ્રભુનું સ્નાત્ર હોય તે પ્રભુનું નામ દેવું, લોકોમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ મહાપ્રભાવિક હોવાથી સ્તોત્રકારે તેઓનું નામ અહીંયાં લીધું છે).

પ્રણામ શાન્તિઃ પ્રતિષ્ઠાયાત્રાસ્નાત્રાધનસાનેષુ શાન્તિકલશ ગૃહીત્વા કુકુમચન્દનકર્પૂરાશુરુ-
પૂષ્પાસકુસુમાબ્જલિસમેતઃ સ્નાત્રચતુષ્ક્રિયાયા શ્રીસંઘસમેત. શુચિશુચિવપુઃ પુષ્પવસ્ત્રચદનાભરણા
લઢ્કૃતઃ પુષ્પમાલા કપ્થે કૃત્વા, શાન્તિમુદ્ધોષયિત્વા શાન્તિપાનીય મસ્તકે દાતવ્યમિતિ ॥

ભાવાર્થ—આ શાન્તિપાઠ તીર્થ કરોની પ્રતિષ્ઠા, યાત્રા અને સ્નાનાત્રાદિકની અતમા કરવાનો છે તેની ઉદ્દેશ્યણ આ પ્રમાણે કરવી—કોઇ વિશિષ્ટ ગુણવાન શ્રાવક જિલો થઈ શાન્તિકલશને બ્રહ્મ કરી કેસર, સુખક, કપૂર, અગુરુનો ધૂપ, વાસણેષ અને કુસુમાબ્જલિ ચઢિત સ્નાત્રમકપમા શ્રીસંઘ સહિત અત્યંત પવિત્ર શરીરવાળો થઈ પુષ્પ, વસ્ત્ર, ચદન અને આભરણોથી સુશોભિત થઈ પુષ્પની માળા કંઠમાં પહેરી શાન્તિની ઉદ્દેશ્યણ કરી તે શાન્તિ કલશનું પાણી સર્વના મસ્તક પર છાટે

નૃત્યન્તિ નૃત્ય મણિપુષ્પવર્ષ,

મૃજન્તિ ગાયન્તિ ચ મદ્ગલાનિ ।

સ્તોત્રાણિ ગોત્રાણિ પઠન્તિ મન્ત્રાન્,

કલ્યાણભાજો હિ જિનાભિપૈકે ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—કલ્યાણના ભાજન એવા ભવ્ય પ્રાણીઓ, શ્રીજિનેશ્વરદેવના સ્નાત્ર મહોત્સવને વિષે નૃત્ય કરે છે, રત્નો અને પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરે છે, ભાગલિક ગીતો ગાય છે, સ્તુતિ—સ્તોત્રથી પ્રભુના ગુણ ગાન કરે છે તથા તેઓશ્રીના ગોત્ર તથા નામ અને મંત્રોને જોડે છે—૧

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ, પર્ગહિતનિરતા મનન્તુ ભૂતગણા ।

દોષાઃ પ્રયાન્તુ નાશઃ, સર્વત્ર સુખીમનન્તુ લોકાઃ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—મર્વ જગતના જીવોનું કલ્યાણ વાઓ, પ્રાણી અમૃત પચેપકાર કરવામાં તત્પર થાઓ, દોષો નાશ પામે અને મર્વ લોક મર્વત્ર સુખી થાઓ—૨

અહ તિલ્યચરમાયા, સિવાદેવી તુમ્હ નયરનિવાસિની ।

અમ્હ સિવ તુમ્હ સિવ, ઝસિવોવસમ સિવ મવતુ ॥ ૩ ॥ સ્વાહા ॥

ભાવાર્થ—હું શ્રી નેમિનાથ તીર્થ કર્મની માતા શિવાદેવી નામની તમાગ નગમ્મા વસુ છું, તેથી મારૂં અને તમારૂં કલ્યાણ થાઓ, તેમજ વિધનની શાન્તિ વાઓ—૩

ઉપમર્ગાં ક્ષય યાન્તિ, છિદ્યન્તે ચિન્નચ્છય* ।

મનઃ પ્રમન્નતામેતિ, પૂજ્યમાને જિનેશ્વરે ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—શ્રીજિનેશ્વરદેવની પૂજા કરવાથી મર્વ ઉપદ્રવો નાશ પામે છે, વિધનથી વેદશીઓ—ક્ષતાઓ ડેહાઈ જાય છે અને ચિન્ન પ્રમન્ન વાય છે—૪

સર્વમજ્જલમાઙ્ગલ્યં, સર્વકલ્યાણકારણમ્ ।

પ્રધાનં સર્વધર્મણાં, જૈનં જયતિ શાસનમ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—સર્વ મંગલોમાં મંગલરૂપ, સર્વ કલ્યાણોના કારણરૂપ અને સર્વ ધર્મેની વિષે ઉત્તમ એવું આ જૈનશાસન-જિનેશ્વર દેવોનું શાસન જયવાંતું વર્તે છે-૫.

પરિશિષ્ટ ૧

શ્રી કૃષિમંડલસ્તોત્રમ્

—(૦)—

આદ્યંતાક્ષરસંલક્ષ્યમક્ષરં વ્યાપ્ય યત્સ્થિતં ।

અગ્નિજ્વાલાસમં નાદં ત્રિંદુરેલાસમન્વિતં ॥ ૧ ॥

અગ્નિજ્વાલાસમાક્રાન્તં મનોમલવિશોધનં ।

દેદીપ્યમાનં હૃત્પદ્મે, તત્પદં નૌમિ નિર્મલં ॥ ૨ ॥

અર્થાત્—શરૂઆતનો અક્ષર અ અને છેવટનો અક્ષર હ લખવાથી, તે બંને અક્ષરોની મધ્યમાં બધા વર્ણોદારો આવી જાય છે અગ્નિજ્વાલા સમાન છેવટના નાદ અક્ષર (હ) ના મસ્તકના ભાગ ઉપર ત્રિંદુ ( ) તથા રેખા (રેક્) કરીને ‘અર્હ’ શબ્દ બનાવવો. આ પ્રમાણે બનાવેલો ‘અર્હ’ શબ્દ અગ્નિની જ્વાલા સમાન પ્રકાશમાન છે, મનના [પાપરૂપી] મલને ધોવાવાલો છે અને અત્યંત નિર્મલ છે. આવા પ્રકાશમાન ‘અર્હ’ પદને હૃદયરૂપી કમલમાં સ્થાપન કરીને, મન, વચન અને કાયાથી હું નમસ્કાર કરું છું-૧-૨

અર્હમિત્યક્ષરં વ્રહ્મ, વાચકં પરમેષ્ઠિનઃ ।

સિદ્ધચક્રસ્ય સદ્વીજં સર્વતઃ પ્રણિદધ્મહે ॥ ૩ ॥

અર્થાત્—‘અર્હ’ શબ્દ અશિહંતાદિક પંચ પરમેષ્ઠિનો વાચક છે તથા સિદ્ધચક્રનું બીજ છે અને તેથી જ સર્વ માંગલિક કાર્યોમાં તેને પ્રણામ કરવામાં આવે છે.—૩

ૐ નમોઽર્હદ્સ્ય ईशेभ्यः, ૐ સિદ્ધેભ્યો નમોનમઃ ।

ૐ નમઃ સર્વસૂરિભ્યઃ, ઉપાધ્યાયેભ્ય ૐ નમઃ ॥ ૪ ॥

ૐ નમઃ સર્વસાધુભ્યઃ, ૐ જ્ઞાનેભ્યો નમોનમઃ ।

ૐ નમસ્તત્ત્વદષ્ટિભ્યશ્ચારિત્રેભ્યસ્તુ ૐ નમઃ* ॥ ૫ ॥

* ૐ નમઃ સર્વસાધુભ્યઃ તત્ત્વદષ્ટિભ્ય ૐ નમઃ ।

ૐ નમઃ શુદ્ધવૌદ્ધેભ્યશ્ચારિત્રેભ્યો નમોનમઃ ॥૫॥—આ પ્રમાણે પણ પાઠ મળી આવે છે.

અર્થાત્—અરિહંતા, મિત્ર, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, મર્વ માધુ, મમ્યજ્ઞાન, મમ્યન્દશન અને મમ્યગચારિત્ર એ આઠેને જગત મહિત વારવાર નમન્કાર હો —૪, ૫

શ્રેયસેઽસ્તુ શ્રિયેઽસ્ત્વેતદર્હદાઘટક શુભ ।

સ્થાનેષ્વઘ્નસુ નિન્યસ્ત પૃથગ્ગીજસમન્વિત ॥ ૬ ॥

અર્થાત્—કલ્યાણને તથા મ પત્તિને આપવાવાળા ઉપદેશક અરિહંતાદિક આઠે પદોની સ્થાપના પ્રીતિદાયક મહિત જુદી જુદી આઠે દિગ્ગાઓમાં કરવાનો તે શુભ તથા લક્ષ્મીને આપવાવાળા થાય છે —૬

આઘ પદ શિલા રક્ષેત્ પર રક્તુ મસ્તક ।

તૃતીયં રક્ષેન્નેત્ર દ્વે તુયં રક્ષેચ નાસિકા ॥ ૭ ॥

પચમ તુ મુલ રક્ષેત્ પષ્ટ રક્તુ ઘટિકા ।

સપ્તમ રક્ષેન્નામ્યત પાદાત ચાષ્ટમ પુનઃ ॥ ૮ ॥

અર્થાત્—અરિહંતાદિક આઠ પદો પેટી અતુકમે પહેલા અગ્નિહંતાપદથી શિખા (ચોટલી) ની રક્ષા કરવી, ખીન મિત્ર પદથી મસ્તકની, ત્રીજા આચાર્ય પદથી બને નેત્રોની, ચોથા ઉપાધ્યાય પદથી નાસિકા (નાક) ની, પાચમ સાધુપદથી મુખની, છઠ્ઠા પદથી ગળાની, સાતમ પદથી નાભિની અને આઠમા ચારિત્ર પદથી બાને પગોની રક્ષા કરવી ૭—૮

પૂર્વે પ્રણમતઃ સાત. સરેષ્ઠો દ્વયવિ પચપાન્ ।

સપ્તાષ્ટાદશસૂર્યોકાન્ શ્રિતો વિદુસ્ત્રગન્ પૃથક્ ॥ ૯ ॥

પૂજ્યનામાધરાધાસ્તુ પચાતો જ્ઞાનદર્શનઃ ।

ચારિત્રેભ્યો નમો મધ્યે હ્રીં સાતઃ સમલઠ્ઠતઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થાત્—પ્રથમ પ્રણમ (જ) લખીને, પછી સ કાગ્નો અત અક્ષર ટેક રહિત દ્વ કાર (દ્વ) ની સાથે બીજો સ્વર આ કાર, ચોથો સ્વર દ્વ કાર, પાચમો સ્વર ણ કાર, છઠ્ઠો સ્વર ઙ કાર, સાતમો સ્વર ટ કાર, આઠમો સ્વર ડે કાર, દશમો સ્વર ઔકાર અને બારમો સ્વર ઐ, ઉપર ગિદુ સહિત અલગ અલગ લખવાથી અતુકમે દ્વા, દ્વૌ, દુ, દ્, દ્વૌ, દ્, દ્વૌ, દ્ લખીને, પછી પૂજ્ય એવા પાચ પગ્ગેષ્ટિ પદોના શરૂઆતના પાચ અક્ષર લેવા અર્થાત્ જ, સિ, આ, ણ, સા આ પ્રકારે લખીને, વળી સમ્યક્જ્ઞાનદર્શનચારિત્રેભ્યો (સમ્યક્ જ્ઞાનજ્ઞાનચારિત્રેભ્યો) લખીને અતમા 'નમ' થી સુચોબિત એરો દ્વીકાર બાને પદોની વચમાં લખવાથી સત્તાવીશ અક્ષરનો મૂલમત્ર તૈયાર થાય છે તે આ પ્રમાણે —

૧ ક્ષિત્રિ' એવો પચ પાં છે ૨ 'પચદર્શનચોધક' એવો ૫૫ પાં છે

મૂલમંત્ર:— ૐ હ્રાં હ્રીં (હ્રિં ?) હ્રું હં હૈં હ્રૌં હઃ અ સિ આં ડ સા સમ્યગ્વર્ણનજ્ઞાન-
ચારિત્રેભ્યો હ્રીં નમઃ । આ સત્તાવીશ અક્ષરના મૂલમંત્રમાં પ્રથમના નવ બીજાક્ષર છે અને
પછીના અઠાર શુદ્ધાક્ષર છે, એ પ્રમાણે એકત્ર મલીને સત્તાવીશ અક્ષરરૂપ શ્રીઋષિમંડલ
સ્તવના યંત્રનો આ મૂલમંત્ર આરાધકોને શુભ ફળનો આપનારો તથા મનોવાંછના પૂરી
કરનારો છે. [આ મંત્રાક્ષરોમાં પહેલા નવ બીજાક્ષરોમાં હ્રીં કાર આવતો હોવાથી પાછળનો
નમઃ પહેલાંનો હ્રીં કાર ગણતરીમાં લેવામાં આવતો નથી તેથી તે અઠાર અક્ષર ગણાય છે.]
—૬-૧૦

જંબુવૃક્ષધરોદ્ધીપઃ, ક્ષારોદધિસમાવૃતઃ ।
અર્હદાદ્યષ્ટકૈરષ્ટકાઘ્રાધિષ્ઠૈરલંકૃતઃ ॥ ૧૧ ॥
તન્મધ્યે સંગતો મેરુઃ કૂટલક્ષૈરલંકૃતઃ ।
ઉચ્ચૈસ્તરસ્તારતારામંડલમંડિતઃ ॥ ૧૨ ॥
તસ્યોપરિ સકારાંતં વીજમધ્યસ્ય સર્વગં ।
નમામિ વિવમાર્હત્યં લલાટસ્થં નિરંજનં ॥ ૧૩ ॥

અર્થાત્—જંબુવૃક્ષને ધારણ કરવાવાળા દ્વીપ એટલે કે જંબુદ્વીપની ચારે તરફ લવણ
સમુદ્ર વીંટળાએલો છે. તે દ્વીપ આઠ દિશાઓના સ્વામી અરિહંત આદિ આઠ પદોથી
શોભાયમાન છે. તેના મધ્યભાગમાં મેરુ નામનો પર્વત છે જે બહુ જ ફૂટોથી અલંકૃત છે
અને તેની ચારે તરફ એકના ઉપર એક જ્યોતિશ્વકો પરિક્રમા દે છે, તેથી તે પર્વત
બહુજ સુંદર દેખાય છે. આવા મેરુ પર્વત ઉપર સકારાંત બીજ (હ)ની સ્થાપના કરીને,
તેમાં બેઠેલા ધાતિકર્મરૂપી અંજન રહિત અરિહંત ભગવાનના બિંબની લલાટમાં સ્થાપના
કરીને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૧-૧૨-૧૩

અક્ષયં નિર્મલં શાંતં બ્રહ્મલં જાડયતોઽજિહ્વતં ।
નિરીહં નિરહંકારં સારં સારતરં ઘનં ॥ ૧૪ ॥
અનુદ્રુતં શુભં સ્ફીતં સાત્ત્વિકં રાજસં મતં ।
તામસં વિરસં બુદ્ધં તૈજસં શર્વરીસમં ॥ ૧૫ ॥
સાકારં ચ નિરાકારં સરસં વિરસં પરં ।
પરાપરં પરાતીતં પરંપરપરાપરં ॥ ૧૬ ॥
સકલં નિષ્કલં તુષ્ટં નિર્મૃતં આંતિવર્જિતં ।
નિરંજનં નિરાકાંશં નિર્લેપં વીતસંશયં ॥ ૧૭ ॥
બ્રહ્માણમીશ્વરં બુદ્ધં શુદ્ધં સિદ્ધમંગુરં ।
જ્યોતિસ્પં મહાદેવં લોકાલોકપ્રકાશકં ॥ ૧૮ ॥

અર્થાત્—[અરિહત લગવાનના જે બિબનુ ધ્યાન ધરવાનુ છે, તેના સ્વરૂપનુ વર્ણન સ્તોત્રકાર આ પ્રમાણે કરે છે—] અરિહત લગવાનનુ બિબ જનમ મરણુ રૂપ નાશ રહિત હોવાથી અક્ષય છે, કર્મરૂપી મલથી રહિત હોવાથી નિર્મલ છે, શાત-મુદ્રાવાહુ તથા વિવૃત્ત અને અજ્ઞાન રહિત છે, વળી કોઈપણ જાતની ઈર્ષ્યા રહિત, અહંકાર રહિત છે, શ્રેષ્ઠ છે, શ્રેષ્ઠમા પણ શ્રેષ્ઠ અત્યંત શ્રેષ્ઠ છે, ધન છે

ઉદ્ધતપણુથી રહિત, ગુણ અને સ્વચ્છ છે શાંતિ ગુણુવાળુ હોવાથી સાત્ત્વિક છે ત્રિલોકના નાથપણુએ ઢરીને રાજસ ગુણુવાળુ છે, આઠ કર્મોના નાશ કરવાને માટે તામસ ગુણુયુક્ત છે મૃગાગાદિક ગ્રંથોથી ગહિત છે, જ્ઞાનવાન છે, તેજમ છે પૂર્ણિમાની આદની રાત સમાન આનંદકારી છે

અરિહતની અપેક્ષાએ શરીર સહિત હોવાથી 'સાકાર' છે અને સિદ્ધોની અપેક્ષાએ શરીર રહિત હોવાથી 'નિરાકાર' છે, જ્ઞાનરૂપી રમથી ભરેલા હોવાથી 'સરસ' હોવા છતાં પણ રસાદિ વિષયથી ગહિત છે, ઉત્કૃષ્ટ છે, કમાનુક્રમે ઉત્કૃષ્ટથી પણ ઉત્કૃષ્ટ છે

અરિહતની અપેક્ષાએ શરીર સહિત હોવાથી 'મકલ' છે અને સિદ્ધોની અપેક્ષાએ શરીર રહિત હોવાથી 'નિષ્કલ' છે મતોષ ઉત્પન્ન કરવાવાલા છે સમાર ભ્રમણથી ગહિત છે, કર્મરૂપી અજનથી મુક્ત છે, કોઈપણ જાતની આકાંક્ષા વગરના છે, કર્મરૂપી લેપથી રહિત હોવાથી નિલેપ છે અને સશય રહિત છે

મર્મ ભવ્યજીવોને હિતશિક્ષા દેવાવાલા હોવાથી ઈન્દ્ર છે, પ્રહારી છે, યુદ્ધરૂપ છે, અદાર દોષોએ કળીને રહિત હોવાથી 'શુદ્ધ' છે કૃતકૃત્યપણાને પ્રાપ્ત થયેલા છે, સસા રમા ક્ષરીથી આવવાપણુ નહીં હોવાથી ક્ષણભગુરતાથી રહિત છે, જ્યોતિ સ્વરૂપ છે, દેવોને પણ પૂજનીક હોવાથી 'મહાદેવ' છે, લોક અને અલોકનુ પણ સ્વરૂપ પોતાના જ્ઞાનથી પ્રકાશ કરવા વાલા છે, એવા સ્વરૂપ વાળા અરિહત લગવાનના બિબનુ ધ્યાન કરનુ જોઈએ—૧૪, ૧૫, ૧૬, ૧૭, ૧૮

અર્હદાલયઃ સવર્ણાતઃ સરેષ્ઠો વિંદુમહિતઃ ।

તુર્યસ્વરસમાયુક્તો બહુષ્યાનાદિમાલિતઃ ॥ ૧૯ ॥

एकवर्णं द्विवर्णं च त्रिवर्णं तुर्यवर्णरू ।

पचवर्णं महावर्णं सपरं च परापर ॥ ૨૦ ॥

અર્થાત્—અર્હતનો વાચક 'સવર્ણાત' એટલે હકાર છે, તે રેફ અને બિંદુથી શોભા યમાન તથા ચોથા સ્વર ફકાથી યુક્ત હોવાથી જ્ઞા બીજવર્ણુ છે, જે ધ્યાન કરવા ચોગ્ય છે આ બીજ અક્ષર એક (સંદેહ) રગવાલો છે, બીજ (સ્થામ) રગવાલો છે, ત્રીજ (લાલ) વર્ણુ વાલો છે, ચોથા (નીલા) રગવાળો છે, અને પાંચમા (પીલા) વર્ણુવાળો પણ છે વળી તે હકાર પણ અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ છે—૧૬, ૨૦

અસ્મિન્ વીજે સ્થિતાઃ સર્વે ઋપભાગ્યા જિનોત્તમાઃ ।

વર્ણેર્નિજૈર્નિર્જયુક્તા ધ્યાતવ્યાસ્ત્ર સંગતાઃ ॥ ૨૧ ॥

અર્થાત્—આ હ્રીં બીજધરમાં ઋપભાદિ ચોવીએ તીર્થ'કરે ગિરાજમાન છે, તેઓનું પોતપોતાનાં વર્ણોએ કરીને સહિત ધ્યાન કરવું બેઠકો.—૨૧

નાદચંદ્રસમાકારો વિદુર્નીલસમપ્રભઃ ।

કલાણ્ણસમા સાંતઃ સ્વર્ણામઃ સર્વતોમુખઃ ॥ ૨૨ ॥

શિરઃ સંલીન ઈકારો વિનીલો વર્ણતઃ સ્મૃતઃ ।

વર્ણાનુસારસંલીનં તીર્થકૃન્મંડલં સ્તુમઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થાત્—હ્રીં બીજધરની નાદકલા અર્ધચંદ્રમાની આકૃતિવાળી તથા સફેદ રંગવાળી છે, અર્ધચંદ્રાકૃતિની ઉપરના બિંદુનો રંગ કાલો છે; હ્રારની મસ્તકરૂપ કલા લાલ રંગની પ્રભાવાળી છે અને હ્રારનો બાકીનો ભાગ ચારે તરફ સુવર્ણ સમાન પીલા રંગવાળો છે, તથા મસ્તકના ભાગને મળેલો ઈકાર લીલા વર્ણવાળો છે. આવા હ્રીંધરમાં પોતપોતાના વર્ણને અનુસરીને તીર્થ'કરેના સમૂહની સ્થાપના કરવામાં આવી છે, આવા હ્રીંધરને મારો નમસ્કાર છે—૨૨-૨૩.

ચંદ્રપ્રભપુષ્પદંતૌ નાદસ્થિતિસમાશ્રિતૌ ।

વિદુમધ્યગતૌ નેમિસુવ્રતૌ જિનસત્તમૌ ॥ ૨૪ ॥

પદ્મપ્રભવાસુપૂજ્યૌ કલાપદમધિશ્રિતૌ ।

શિર ઈસ્થિતિસંલીનૌ પાર્શ્વમલ્લિજિનોત્તમૌ ॥ ૨૫ ॥

અર્થાત્—ચંદ્રપ્રભ અને પુષ્પદંત (સુવિધિનાથ)—એ બે તીર્થ'કરેની અર્ધચંદ્રાકાર નાદકલામાં સ્થાપના કરવી, અર્ધચંદ્રાકારની ઉપરની બિંદીમાં નેમિનાથ અને મુનિસુવ્રત-સ્વામી—એ બે તીર્થ'કરેની સ્થાપના, પદ્મપ્રભ અને વાસુપૂજ્ય—એ બે તીર્થ'કરેની કલાની જગ્યા મસ્તકમાં સાથે મળેલા ઈકારમાં પાર્શ્વનાથ અને મલ્લિનાથ—એ બે તીર્થ'કરેની સ્થાપના કરવી.—૨૪, ૨૫

શેષાસ્તીર્યકરાઃ સર્વે રહઃસ્થાને નિયોજિતાઃ ।

માયાવીજાક્ષરં પ્રાપ્તાશ્ચતુર્વિંશતિરહતાં ॥ ૨૬ ॥

ગતરાગદ્વેપમોહાઃ સર્વપાપવિવર્જિતાઃ ।

સર્વદા સર્વલોકેષુ તે ભવંતુ જિનોત્તમાઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થાત્—બાકીના સોળ તીર્થ'કરેની સ્થાપના રકાર તથા હ્રારના સ્થાનમાં કરવી. આ પ્રમાણે ચોવીશ તીર્થ'કરેની સ્થાપના માયાબીજ (હ્રીં)માં છે. આ જિનેશ્વરદેવ રાગ,

દેવ અને મોહથી રહિત છે અને પાપકર્મોથી મુક્ત છે, એવા ઉત્તમ તે જિનવરો સર્વલોકમા સંપૂર્ણ સુખ આપવાવાળા હો-થાઓ -૨૬, ૨૭

देवदेवस्य यच्चक्र तस्य चक्रस्य या विभा ।

तयाच्छादितसर्पिर्ग मा मा हिंसतु पन्नगाः ॥ २८ ॥

અર્થાત્-દેવોના દેવ શ્રીજિનેશ્વરદેવોના સમૂહની પ્રભાથી આચ્છાદિત થએલા મારા સર્પ અગોને સર્પની ભતિના છવો પીડા ન કરો -૨૮

देवदेवस्य यच्चक्र तस्य चक्रस्य या विभा ।

तयाच्छादितसर्पिर्ग मा मा हिंसतु नागिनी ॥ २९ ॥

અર્થાત્-પ્રથમના પદોના અર્થના બગબગ આનો પણ અર્થ સમજવો, ક્ષણ 'સર્પની ભતિના છવો'ની જગ્યાએ 'નાગિની ભતિના છવો પીડા ન કરો' આજ પ્રમાણે નીચેના શ્લોકોમા પણ મમજલુ -૨૯

देवदेव० गोमसा ॥३०॥ गोह भतिना छवो पीडा न करे -३०

देवदेव० वृश्चिका ॥३१॥ बिछीनी भतिना छवो पीडा न करे -३१

देवदेव० फाकिनी ॥३२॥ डाडिनी भतिना देवो पीडा न करे -३२

देवदेव० डाकिनी ॥३३॥ डाकिनी भतिना देवो पीडा न करे -३३

देवदेव० याकिनी ॥३४॥ याकिनी भतिना देवो पीडा न करे -३४

देवदेव० गकिनी ॥३५॥ गकिनी भतिना देवो पीडा न करे -३५

देवदेव० लाकिनी ॥३६॥ लाडिनी भतिना देवो पीडा न करे -३६

देवदेव० शाकिनी ॥३७॥ शाडिनी भतिना देवो पीडा न करे -३७

देवदेव० हाकिनी ॥३८॥ हाडिनी भतिना देवा पीडा न करे -३८

देवदेव० राक्षसा ॥३९॥ राक्षस भतिना देवો પીડા ન કરે -૩૯

देवदेव० भैरवा ॥४०॥ बैरव भतिना देवो पीडा न करे -४०

देवदेव० भेकसा ॥४१॥ भेकस भतिना देवो પીડા ન કરે -૪૧

देवदेव० किन्नरा ॥४२॥ डिनर भतिना देवो પીડા ન કરે -૪૨

देवदेव० व्यतरा ॥४३॥ व्यतर भतिना देवो પીડા ન કરે -૪૩

देवदेव० देवता ॥४४॥ सर्व भतिना देवताઓ પીડા ન કરે -૪૪

देवदेव० तस्तरा ॥४५॥ तार दोडो પીડા ન કરે -૪૫

देवदेव० बन्धुय ॥४६॥ अग्नि પીડા ન કરે -૪૬

देवदेव० नृगिण ॥४७॥ श्रीगडावाળા છવો પીડા ન કરે -૪૭

देवदेव० दष्टिण ॥४८॥ કાઢથી કરડનાવાળા છવો પીડા ન કરે -૪૮

- દેવદેવ૦ રેપલાઃ ॥૪૯॥ રેપલ જાતિના જીવો પીડા ન કરો.-૪૯
 દેવદેવ૦ પક્ષિણઃ ॥૫૦॥ પાંખવાલા પક્ષીઓ પીડા ન કરો.-૫૦
 દેવદેવ૦ મંજકાઃ ॥૫૧॥ ભાંગફેડ કરવાવાળા પ્રાણીઓ પીડા ન કરો.-૫૧
 દેવદેવ૦ જૃમ્બકાઃ ॥૫૨॥ જૃમ્બક દેવતાઓ પીડા ન કરો.-૫૨
 દેવદેવ૦ તોયદાઃ ॥૫૩॥ જલમાં રહેવાવાળા જીવો પીડા ન કરો.-૫૩
 દેવદેવ૦ સિંહકાઃ ॥૫૪॥ સર્વ જાતિના સિંહો પીડા ન કરો.-૫૪
 દેવદેવ૦ શૂકરાઃ ॥૫૫॥ સર્વ જાતિના સૂવરો પીડા ન કરો.-૫૫
 દેવદેવ૦ ચિત્રકાઃ ॥૫૬॥ ચિત્તાની જાતિના જીવો પીડા ન કરો.-૫૬
 દેવદેવ૦ હસ્તિનઃ ॥૫૭॥ સર્વ જાતિના હસ્તિઓ પીડા ન કરો.-૫૭
 દેવદેવ૦ ભૂમિપાઃ ॥૫૮॥ પૃથ્વીના સ્વામી એવા રાજાઓ પીડા ન કરો.-૫૮
 દેવદેવ૦ શત્રવઃ ॥૫૯॥ સર્વ શત્રુઓ પીડા ન કરો.-૫૯
 દેવદેવ૦ ગ્રામિણઃ ॥૬૦॥ ખેતરની રક્ષા કરવાવાળા દેવતા પીડા ન કરો.-૬૦
 દેવદેવ૦ દુર્જનાઃ ॥૬૧॥ દુર્જન લોકો પીડા ન કરો.-૬૧

દેવદેવસ્ય યચ્ચક્રં તસ્ય ચક્રસ્ય યા વિમા ।

તયાચ્છાદિત સર્વાંગં માં મા હિંસંતુ વ્યાધયઃ ॥ ૬૨ ॥

અર્થાત્—દેવોના દેવ શ્રીજિનેશ્વરદેવોના સમૂહની પ્રભાધી આચ્છાદિત થએલા મારા સર્વ અંગોને કોઈ પણ જાતના વ્યાધિઓ પીડા ન કરો.-૬૨

શ્રીગૌતમસ્ય યા મુદ્રા તસ્યા યા ભુવિ લબ્ધયઃ ।

તામિરમ્યધિકં જ્યોતિર્હઃ (હૈ) સર્વનિધીશ્વરઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થાત્—શ્રીગૌતમસ્વામી ગણધરદેવનું જે સ્વરૂપ અને તેની જે લબ્ધિ આ પૃથ્વીપર પથરાયેલી છે, તે જ્યોતિર્થી પણ અધિક જ્યોતિ અરિહંત ભગવાનની છે, વળી તે ભગવાન સર્વ વિદ્યાઓના ખજાના રૂપ છે.-૬૩

પાતાલવાસિનો દેવા દેવા ભૂપીઠવાસિનઃ ।

સ્વઃ સ્વર્ગવાસિનો દેવાઃ સર્વે રક્ષંતુ મામિતઃ ॥ ૬૪ ॥

અર્થાત્—પાતાલ નિવાસી ભૂવનપતિ દેવો, પૃથ્વીપર વસનાર વ્યંતરાદિક દેવો તથા સ્વર્ગમાં રહેલા કલ્પવાસી તથા વિમાનવાસી સર્વ દેવો મારી રક્ષા કરો.-૬૪

યેઽવધિલબ્ધયો યે તુ પરમાવધિલબ્ધયઃ ।

તે સર્વે મુનયો દિવ્યાઃ માં સંરક્ષંતુ સર્વતઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થાત્—જેઓ અવધિજ્ઞાનની લબ્ધિવાલા અને જેઓ પરમાવધિજ્ઞાનની લબ્ધિવાલા ખારમા ગુણસ્થાનવર્તી દિવ્ય મુનીશ્વરો છે, તેઓ મારી સર્વ તરફથી રક્ષા કરો.-૬૫

શુભેન્દ્ર વ્યતરેન્દ્ર ડ્યોતિકેન્દ્ર કલ્પેન્દ્રેભ્યો નમઃ ।

શ્રુતાવધિ દેશાવધિ પરમાવધિ સર્વાવધિ બુદ્ધિઋદ્ધિપ્રાપ્ત
સર્વૌષધિપ્રાપ્તાનતબલદ્ધિપ્રાપ્ત રસદ્ધિપ્રાપ્ત વૈક્રિયદ્ધિપ્રાપ્ત
ક્ષેત્રદ્ધિપ્રાપ્તાક્ષીણમહાનસદ્ધિપ્રાપ્તે નમઃ ॥ ૬૬-૬૭ ॥

ભાવાર્થ—ભવનપતિના ઈન્દ્ર, વ્યતરેના ઈન્દ્ર, ડ્યોતિકેના ઈન્દ્ર તથા કલ્પવાની દેવોના ઈન્દ્રને નમસ્કાર હો શ્રુતાવધિ, પરમાવધિ, સર્વાવધિ, બુદ્ધિ, ઋદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલા, સર્વૌષધિ, અનતબલ ઋદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલા, રસઋદ્ધિ, વૈક્રિયઋદ્ધિ, ક્ષેત્રઋદ્ધિ અને અક્ષીણ મહાનસ ઋદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલા [શુનીશ્વરે]ને નમસ્કાર હો આ સોળે પદો યત્રના કોઠામાં રહેલા છે—૬૬, ૬૭

ૐ શ્રીદ્વીપ ધૃતિર્લક્ષ્મી ગૌરી ચઢી સરસ્વતી ।

જયામ્યા વિજયા ક્લિન્નાઽજિતા નિત્યા મદદ્રવા ॥ ૬૮ ॥

કામાગા કામગાણા ચ સાનદા નદમાલિની ।

માયા માયાગિની રૌદ્રી કલા કાલી કલિપ્રિયા ॥ ૬૯ ॥

પ્રતા સર્વા મહાદેવ્યો વર્તંતે યા જગત્ત્રયે ।

મમ સર્વા પ્રપચ્છતુ કાર્તિ લક્ષ્મી ધૃતિ મર્તિ ॥ ૭૦ ॥

અર્થાત્—શ્રી ૧, સ્ત્રી ૨, ધૃતિ ૩, લક્ષ્મી ૪, ગૌરી ૫, ચઢી ૬, સરસ્વતી ૭, જયા ૮, અખિજા ૯, વિજયા ૧૦, કિલન્ના ૧૧, અજિતા ૧૨, નિત્યા ૧૩, મદદ્રવા ૧૪, કામાગા ૧૫, કામગાણા ૧૬, નદા ૧૭, નદમાલિની ૧૮, માયા ૧૯, માયાગિની ૨૦, રૌદ્રી ૨૧, કલા ૨૨, કાલી ૨૩, અને કલિપ્રિયા ૨૪, આ સર્વ મોટી દેવિયો ત્રણ જગતને વિશે વિદ્યમાન છે, તે ચોવીશે દેવિયો અને કાર્તિ, લક્ષ્મી, ધૈર્ય અને બુદ્ધિને આપનારી થાઓ—૬૮, ૬૯, ૭૦

દુર્જના ધૃતવેતાલાઃ પિશાચા મુદ્ગલાસ્તથા ।

તે સર્વે ઉપશમ્યતુ દેવદેવપ્રભાવતઃ ॥ ૭૧ ॥

અર્થાત્—દુર્જન લોકો, ભૂત, વેતાલ, પિશાચ, મુદ્ગલ ગણમ વગેરે સર્વ મિથ્યાત્વી અને ગૈર પરિણામી છવો દેવાધિદેવ શ્રીગિરેશ્વરદેવના પ્રભાવથી શાન્ત થાઓ—૭૧

દિવ્યો ગૌપ્યઃ સુદુષ્ટાપ્યઃ શ્રીકૃષ્ણમહાસ્તનઃ ।

ભાષિતસ્તીર્થનાયક જગત્પ્રાણકૃતોઽનયઃ ॥ ૭૨ ॥

અર્થાત્—આ શ્રીકૃષ્ણમહાસ્તન તત્ત્વ બહુ જ દિવ્ય પ્રભાવવાળું છે, તેની પ્રાપ્તિ થવી

બહુ જ દુર્લભ છે, જગતની રક્ષા કરવાને માટે નિર્દોષ એવું આ સ્તોત્ર શ્રીમહાવીર પ્રભુએ લાખેલું—કહેલું છે અને તેથી જ તે ગુપ્ત રાખવા યોગ્ય છે.—૭૨

रणे राजकुले वन्हौ जले दुर्गे गजे हरी ।

स्मशाने विपिने घोरे स्मृतो रक्षति मानवं ॥ ७३ ॥

અર્થાત્—યુદ્ધમાં, રાજદરબારમાં, અગ્નિના ઉપદ્રવ વખતે, જલમાં સંકટ ઉપસ્થિત થયે છતે, કિલ્લામાં, હાથી તથા સિંહ તરફથી લય ઉપસ્થિત થયે છતે, સ્મશાન ભૂમિમાં તથા ઘોર વનમાં સંકટ ઉપસ્થિત થયે છતે, આ મંત્રનું સ્મરણ કરવાથી મનુષ્યની રક્ષા થાય છે.—૭૩.

राज्यभ्रष्टा निजं राज्यं पदभ्रष्टा निजं पदं ।

लक्ष्मीभ्रष्टा निजां लक्ष्मीं प्राप्नुवन्ति न संशयः ॥ ७४ ॥

અર્થાત્—રાજ્યથી ભ્રષ્ટ થએલ રાજા પોતાના રાજ્યને, મંત્રી વગેરે અધિકારીના પદેથી ભ્રષ્ટ થએલ પોતાના પદને, ધનથી રહિત થએલ પોતાના ધનને પાછું પ્રાપ્ત કરે છે, તે બાળતમાં કોઈ પણ જાતની શંકા કરવી નહિ.—૭૪

भार्यार्थी लभते भार्यी पुत्रार्थी लभते सुतं ।

धनार्थी लभते वित्तं नरः स्मरणमात्रतः ॥ ७५ ॥

અર્થાત્—આ સ્તોત્ર વગેરેના સ્મરણમાત્રથી પણ સ્ત્રીની આહુનાવાળાને સ્ત્રીની પ્રાપ્તિ, પુત્રની ઇચ્છાવાળાને પુત્રની પ્રાપ્તિ અને ધનની ઇચ્છાવાળા મનુષ્યને ધનની પ્રાપ્તિ થાય છે.—૭૫

स्वर्णे रूप्येऽथवा कांस्ये लिखित्वा यस्तु पूजयेत् ।

तस्यैवेष्टमहासिद्धिर्गृहे वसति शाश्वती ॥ ७६ ॥

અર્થાત્—આ યંત્રને x સોનાના, ચાંદીના અથવા કાંસાના પતરા પર લખીને જે મનુષ્ય પોતાના ઘરમાં પૂજન કરે છે, તેના ઘરમાં હમેશાં આઠે મહા સિદ્ધિઓ વાસ કરે છે.—૭૬

भूर्जपत्रे लिखित्वेदं गलके मूर्ध्नि वा भुजे ।

धारितं सर्वदा दिव्यं सर्वभीतिविनाशनं ॥ ७७ ॥

અર્થાત્—આ દિવ્ય યંત્રને લોખપત્ર પર [અષ્ટગંધથી] લખીને, [માદળીઆમાં ઘાલી] ગળામાં, મસ્તકમાં અથવા ભુજાએ ધારણ કરવાથી નિરંતર સર્વપ્રકારની ભીતિઓ નાશ થાય છે.—૭૭.

ભૂતૈ. પ્રૈત્રૈર્ઘૈર્યલૈઃ પિંગાચૈર્મુદ્ગલેસ્તથા ।

વાતપિત્તકફોદ્રૈર્કૈર્મુચ્યતે નાત્ર સશયઃ ॥ ૭૮ ॥

અર્થાત્—[ઉપર પ્રમાણે યત્રને ધારણ કરનાર મનુષ્ય] ભત, પ્રેત, નવગ્રહ, યક્ષ, પિશાચ, મુદ્ગલ રાક્ષસ અને વાત, પિત્ત તથા કફ જન્ય રોગોના ઉપદ્રવોથી મુક્ત થાય છે, આ બાળતમા ડોઈ પણ ભતની ગકા ગળવી નહિ —૭૮

મૂર્ચનઃસ્વસ્ત્રયીપીઠવર્તિનઃ શાશ્વતા જિનાઃ ।

તૈઃ સ્તુતૈર્મદિતૈર્દૈર્ઘ્યૈસ્ફલ તત્ફલ સ્મૃતેઃ ॥ ૭૯ ॥

અર્થાત્—પાતાલલોક, મનુષ્યલોક તથા દેવલોક એ ત્રણે લોકમા રહેલા જે શાશ્વતા જિનેશ્વરો છે, તેની સ્તવના, વદના અને દર્શન કરવાથી જે ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેટલા જ ફલની પ્રાપ્તિ આ સ્તોત્રનું સ્મરણ કરવાથી થાય છે —૭૯

एतद्गोप्य महास्तोत्रं न देय यस्य कस्यचित् ।

मिथ्यात्ववासितो दत्ते बालहत्या पदेपदे ॥ ૮૦ ॥

અર્થાત્—આ મહાસ્તોત્ર ગોપની (ખાનગી) રાખવું જોઈએ, જેને તેને આપવું ન જોઈએ, મિથ્યાત્વથી વાસિત પ્રાણીઓને આપવાથી આપનારને પગલે પગલે બાલહત્યાનું પાપ લાગે છે —૮૦

आचाम्लादि तप. कृत्वा पूजयित्वा जिनावलिम् ।

अष्टसाहस्रिको जापः कार्यस्तत्सिद्धिहेतवे ॥ ૮૧ ॥

અર્થાત્—આય જિલ વગેરે તપ કરીને ચોવીશ જિનેશ્વરોની પૂજા કરીને, ઇચ્છિત કાર્યની સિદ્ધિ માટે આ મંત્રના ૮૦૦૦ આઠ હજાર જાપ કરવા જોઈએ —૮૧

शतमद्योत्तर प्रातये पठति दिनेदिने ।

तेषा न व्याधयो देहे प्रभवति च सपदः ॥ ૮૨ ॥

અર્થાત્—જે સત્યપુરુષ । શુદ્ધ યોગથી દુઃખેજ મવારમા ઉઠીને એકાગ્રચિત્તથી આ સ્તોત્રનો પાઠ કરીને મૂલમંત્રનો એકસોને આઠ વાર જાપ કરે છે, તેના શરીરમા રોગ પેદા થતા નથી અને તેને દરેક પ્રકારની સપદાઓ મલી આવે છે —૮૨

अष्टमासावधि यावत् प्रातः प्रातस्तु यः पठेत् ।

સ્તોત્રમેતન્મહાતેજસ્વર્હર્દયિવ સ પश्यति ॥ ૮૩ ॥

दृष्टे सत्यार्हते विवे भवे सप्तमके ध्रुव ।

पद प्राप्नोति शुद्धात्मा परमानन्दसपदा ॥ ૮૪ ॥

અર્થાત્—અષ્ટમાસાવધિ યાવત્ પ્રાતઃ પ્રાતસ્તુ યઃ પઠેત્ । સ્તોત્રમેતન્મહાતેજસ્વર્હર્દયિવ સ પश्यति ॥ ૮૩ ॥ દૃષ્ટે સત્યાર્હતે વિવે ભવે સપ્તમકે ધ્રુવ । પદ પ્રાપ્નૌતિ શુદ્ધાત્મા પરમાનન્દસપદા ॥ ૮૪ ॥

અર્થાત્—મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ કરીને એકાગ્રચિત્ત થઈને, નિરંતર સવારમાં આઠ મહિના સુધી આ સ્તોત્રનો પાઠ કરનાર મનુષ્ય અરિહંત ભગવાનનું તેજોમય એવું જિંબ જીએ છે; અને તે પ્રમાણે અરિહંત ભગવાનનું તેજોમય જિંબ દેખનાર ભવ્યપુરુષ ! નિશ્ચયે કરીને સાતમા ભવે પરમ-અર્તીદ્રિય આનંદનું સ્થાન એવા મોક્ષપદને પ્રાપ્ત કરે છે.*—૮૩, ૮૪.

વિશ્વવંદ્યો ભવેદ્ધ્યાતા કલ્યાણાનિ ચ સોઽશ્રુતે ।

ગત્વા સ્થાનં પરં સોઽપિ ભૂયસ્તુ ન નિવર્ત્તતે ॥ ૮૫ ॥

અર્થાત્—આ પ્રમાણે ધ્યાન ધરનાર મનુષ્ય જગતને વંદન કરવા યોગ્ય થાય છે, કલ્યાણની પરંપરાને પામે છે; [અને] મોક્ષપદને પામીને ફરીથી તે સંસારમાં પાછો આવતો નથી-જનમ લેતો નથી—૮૫

इदं स्तोत्रं महास्तोत्रं स्तवानामुत्तमं परं ।

पठनात् स्मरणाज्જાપાલ્ભ્યતે પદમવ્યયમ્ ॥ ૮૬ ॥

અર્થાત્—આ સ્તોત્ર સ્તોત્રોને વિષે મહાસ્તોત્ર છે, સ્તવનોમાં ઉત્તમોત્તમ છે અને તેનો પાઠ, સ્મરણ અને જાપ કરવાથી અવ્યય એવા મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ થાય છે.—૮૬

* અરિહંત ભગવાનનું તેજોમય એવું જિંબ ભવ્યપુરુષને દેખાય છે, એ વાત તદ્દન સત્ય છે. કારણ કે આ સ્તોત્રના પાઠથી મેં પોતે પણ અરિહંત ભગવાનનું મહાતેજસ્વી એવું જિંબ સ્વપ્નમાં જોયેલું છે.

श्रीमद्गणं पञ्चमादेवीमभ्यष्टसिद्धिः अष्टे मष्टे दुष्टसर्गशुचिघट ॥ १ ॥

दासाना दुःखहर्ता च सर्वाभीष्टफलप्रद ॥ २ ॥

धर्मरामार्थमोक्षाताः मनोनाछितदायकः ।

रविभौमशनिराहुः महारुष्ट तु घातक ॥ ३ ॥

नमस्कार च मात्तुंड ममोपरि कृपां कुरु ।

ॐ स्वा सीं सौं स्रः स सूर्यः मम तुष्टु ॥ ४ ॥

અર્થાત્—હા જા સૌં જા મત્રવાળો એવો સૂર્ય મારા ઉપર તુષ્ઠમાન થાઓ
વળી હે સૂર્ય ! તને નમસ્કાર થાઓ, તુ મારા ઉપર કૃપા કર—૪

ॐ श्रा श्रीं श्रौं श्रः शशिदेव नमोऽस्तु ते ।

अमृता च सदामीय स चद्रः मम तुष्टये ॥ ५ ॥

અર્થાત્—ૐ શ્રા શ્રીં શ્રૌં શ્ર મત્રવાળા હે ચદ્ર ! તને નમસ્કાર થાઓ નિરંતર અમૃતને વરસાવવાવાળો અને અગ્નિને દેવાવાળો ચદ્ર મારા ઉપર તુષ્ટિ માટે થાઓ -૫

ॐ क्रा क्रीं क्रौं क्रः कुजदेव दया कुरु ।

भूमिपुत्र भयच्छेद सर्वारिन्दहरो हरः ॥ ६ ॥

અર્થાત્—ઠે ક્રા ક્રીં ક્રૌં ક્ર મન્નવાળા હે મગળ ! તુ મારા પ્રત્યે દયા કર લયનો નારા કરનાર હે પૃથ્વીપુત્ર ! (મગળ !) મારા સર્વ કષ્ટોત્તુ હરણ કર —૬

ॐ ત્રાં ત્રીં ત્રૌં ત્રઃ વુધો જઃ વ્રહુસંપદઃ ।

શશિસુતો ન રિપ્તસ્ત્વં ઋદ્ધિવૃદ્ધિપ્રદો ભવ ॥ ૭ ॥

અર્થાત્—ૐ ત્રાં ત્રીં ત્રૌં ત્રઃ મંત્રાક્ષરવાળા હે બુધ ! મને બહુ સંપદાને આપવાવાળો થા. ચંદ્રના પુત્ર હે બુધ ! તારી કૃપાથી મારે ત્યાં ઋદ્ધિની વૃદ્ધિ નિરંતર થાઓ.—૭

ॐ જાં જીં જૌં જઃ જીવદેવો વૃહસ્પતિઃ ।

મુર્ધ્વોધનદાતા ચ માં સ્વામિસ્તુ કૃપાં કુરુ ॥ ૮ ॥

અર્થાત્—ૐ જાં જીં જૌં જઃ મંત્રાક્ષરવાળા શુર ! તું ધનને આપવાવાળો હોવાથી મારા પ્રત્યે તું કૃપા કરીને ધનને આપવાવાળો થા.—૮

ॐ હ્રાં હ્રીં હ્રૌં હ્રઃ સ શુક્રઃ અસુરોગુરુઃ ।

શુક્રવર્ણ સૌખ્યકર્તા વર્ણદુઃખં તુ ચરય ॥ ૯ ॥

અર્થાત્ ૐ હ્રાં હ્રીં હ્રૌં હ્રઃ મંત્રાક્ષરવાળા, અસુરોના શુર, મદ્દેદ વર્ણવાળા તથા સુખના દેવાવાળા એવા હે શુક્ર ! તું મારા દુઃખને નાશ કર.—૯

ॐ ધ્માં ધ્મીં ધ્મૌં ધ્મઃ યનિદેવો રવિસુતઃ ।

તુષ્ટમાનઃ મમાનંદં મમશત્રુહરોદ્ધુતં (ભવ) ॥ ૧૦ ॥

અર્થાત્—ૐ ધ્માં ધ્મીં ધ્મૌં ધ્મઃ મંત્રાક્ષરવાળા અને સૂર્યપુત્ર હે યનિદેવ ! તમે મારા ઉપર તુષ્ટમાન થયા થકા મને આનંદના આપવાવાળા અને મારા શત્રુઓનો નાશ કરનારા થાઓ.—૧૦

ॐ રાં રીં રૌં રઃ આસુરિઃ સિંહીકાસુતઃ ।

રોગશોકદુઃખહર્તા સર્વકોટિફલપ્રદઃ ॥ ૧૧ ॥

અર્થાત્—ૐ રાં રીં રૌં રઃ મંત્રાક્ષરવાળા સિંહીકાના પુત્ર હે રાહુ ! તું મારા રોગ, શોક અને દુઃખનો નાશ કરનારો થા અને કરોડો ઉત્તમ ક્ષેત્રોનો આપવાવાળો થા.—૧૧

ॐ ઞ્રાં ઞ્રીં ઞ્રૌં ઞ્રઃ કેતુઃ કલ્યાણકારકઃ ।

સં એવ સુખદાતા ચ દુઃખસર્વનિવારકઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થાત્—ૐ ઞ્રાં ઞ્રીં ઞ્રૌં ઞ્રઃ મંત્રાક્ષરવાળો કેતુ કલ્યાણનો કરવાવાળો, વળી સુખનો દેવાવાળો અને દુઃખનું નિવારણ કરવાવાળો છે.—૧૨

શ્રીપાર્શ્વચરણકમલ-મક્તિયુક્તનવગ્રહાઃ ।

સદાનંદમહાર્થાય નિત્યપાઠં કરિષ્યતિ ॥

પાર્શ્વદેવપ્રતાપાયઃ ચિરંજીવાય શાશ્વતી ॥ ૧૩ ॥

અર્થાત્—શ્રીપાર્શ્વનાથ લગવાનના ચરણમલને વિષે લક્ષિતમાન એવા નવે ગ્રહે X આ સ્તોત્રનો પાઠ કરનારને નિરંતર આનંદના દેનારા અને મોટી લક્ષ્મીને આપનારા થાય છે અને પાર્શ્વનાથ પ્રભુની લક્ષિત ડગ્નાગને ત્યાં ચિંગકાલ લક્ષ્મી વાસો કરે છે—૧૩

નવગ્રહ પીડા નિવારણ વિધિ—

આ પ્રમાણે નવગ્રહ મ ત્રાક્ષર સ્તોત્રનો પવિત્ર થઈ, શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી મવાગ્મા ઉડીને પાઠ કરવાથી અને નીચેની વિધિએ પૂજન કરવાથી તે તે ગ્રહની પીડાતુ નિવારણ થાય છે —

સૂર્ય નડતો હોય તો પદ્મપ્રભુના અધિષ્ઠાયક દેવની રક્તવસ્ત્રથી તથા રક્તત્રયદનથી પૂજા કરવી —૧

ચંદ્ર નડતો હોય તો ચંદ્રપ્રભુના અધિષ્ઠાયક દેવની શ્વેતવસ્ત્રથી તથા મુખડ અને ખરાસથી પૂજા કરવી —૨

મંગલ નડતો હોય તો વાસુપૂજ્યન્વામીના અધિષ્ઠાયક દેવની ગ્જત્રયદન તથા ગ્જત્ર સોપારીથી પૂજા કરવી —૩

બુધ નડતો હોય તો વિમલનાથ, અનંતનાથ, ધર્મનાથ, રાતિનાથ, કુંથુનાથ, અરનાથ, નમિનાથ, અથવા મહાવીરગ્વામિના અધિષ્ઠાયકદેવની દ્વધ તથા ખાડથી પૂજા કરવી —૪

શુક્ર નડતો હોય તો ઋષભદેવ, અજિતનાથ, સલવનાથ, અક્ષિતદન-નામી, સુમતિનાથ, સુપાર્શ્વનાથ, અથવા શીતલનાથના અધિષ્ઠાયકદેવની દર્દિથી પૂજા કરવી —૫

શુક્ર નડતો હોય તો સુવિધિનાથ પ્રભુના અધિષ્ઠાયક દેવની ધાતુ વજ્રેથી પૂજા કરવી —૬

રાત્રિ નડતો હોય તો મુનિમુનતગ્વામીના અધિષ્ઠાયક દેવની તેલના દીવાથી પૂજા કરવી —૭

રાહુ નડતો હોય તો નેમીનાથ પ્રભુના અધિષ્ઠાયક દેવની નીલ વસ્ત્રથી પૂજા કરવી —૮

કેતુ નડતો હોય તો મલ્હિનાથ તથા પાર્શ્વનાથના અધિષ્ઠાયક દેવના નીલવસ્ત્રથી પૂજા કરવી —૯

॥ ઇતિ નવ ગ્રહ પીડા નિવારણ વિધિ સંપૂર્ણ ॥

અવત ૧૮૮૨ના સ્થિતિની દિને લિખિત ॥

સેવકને તું સીળવે નાયક નાંમ નરેસ;
 જિણુ વિધ હું પૂજ કરું હૂકમ પ્રમાણે હમેસ. ૨
 કરે અગાડી કવિઅણા માણિભદ્ર માળાપ;
 દીલ ભરી દરિસણુ દીજીઈ સેવક ટાલ સંતાપ. ૩
 માણિભદ્ર મહારાજસૂં ઉદો કરે અરજ;
 મૂલમંત્ર મોય દીજીઈ રાખો માહરી લાજ. ૪

અડયલ છંદ

વસુધામાં મારી લાજ વધારે નાત ગોત્રમે કુજસ નીવારે;
 દુઃખ દાલિદ્ર હરિજેં દૂરે પુત્ર તણી વંછા તું પૂરે. ૧
 સેતાનીને તું સમજાવેં અવનિપતિ પણ ચરણે આવેં;
 વિધન અનંતા રાજ નીવારે માંણિભદ્ર સુજ શત્રુ વારે. ૨
 સઘલા નર નારી વસ થાઈ ડાકિણી સાકિણી નાસી જઈ;
 ભુત પ્રેત તુજ નાંમે ભાગેં નાહર^૧ ચેર કદીઈ નવી લાગેં. ૩
 મોટા દાનવ તુંડી મરોડે તાવ તેજરા તુંડી ત્રોડે;
 હરી હર દેવ ઘણાઈ હોમ કલ્પીમે તુમ સરીખો નહીં કોઈ. ૪
 ભાવે અડસઠ તિરથ ભેટો ભાવે માંણિભદ્રનેં ભેટો;
 સુરપતિ માહરી અરજ સુણીજેં કવીઅણુનેં તતખીણુ સુખીકીજેં. ૫
 તાહરી પાર ન પામે કોઈ જલમ વીરરી જગમાં જોઈ;
 ઘો વાછીત માણુક વરદાઈ સેવકને ગહગદ્ સવાઈ. ૬

કલસ

ગુણગાયા ગહગદ્ અન્નધન કપડાં આવે,
 ગુણગાયા ગહગદ્ પ્રગટ ઘરે સંપદ પાવે;
 ગુણગાયા ગહગદ્ રાજમાન મોજ દેવરાવે,
 ગુણગાયા ગહગદ્ લોક સહૂ પૂજ લાવે ૧
 સુખકુસલ આસા સદલ ઉદયકુસલ ધણી પરે કહેં;
 ગુણ માણિકેરા ગાવતાં લાખ લાખ રીઝાં તે લહે. ૨
 ॥ ઇતિ શ્રી માણિભદ્રજીનો છંદ સંપૂર્ણ ॥

परिशिष्ट ५

भैरवाष्टकम् ।

— (०) —

एकं खट्वाङ्गहस्त पुनरपि भुजग पाशमेक त्रिशूल
खड्ग हस्ते कपाल डमरुकसहित वामहस्ते पिनाकम् ।
चन्द्राकं केतुमाला विकृतनरशिरः सर्पयज्ञोपवीत
काल कालान्धकार मम हस्तु भय भैरवः क्षेत्रपालः ॥ १ ॥

नील जीमूतवर्णं सकलशतमय भैरव क्षेत्रपाल
रुद्र रुद्रावतार ज्वलितशिखशिख रौद्रके शखदण्ड ।
मीमाङ्ग भीमनाद कलितकलख चन्द्रपाद त्रिलोक्या
ज्वालामालाकराल मम हस्तु भय भैरव क्षेत्रपालः ॥ २ ॥

कैलाशे मेरुशृङ्गे दिशिदिशिगहने दैत्यनैलानिगासे
पाताले मृत्युलोके जलनिधिपुलिने कानने सर्गतीर्थे ।
सौम्ये क्षीरसागरे प्रहङ्गणिलये द्वीपद्वीपान्तरेषु
सर्वस्थानेषु पूज्य मम हस्तु भय भैरवः क्षेत्रपालः ॥ ३ ॥

सिद्धान्ते कूलमार्गे पथि कुलिकुमते मन्त्रतन्त्रे समस्ते
देवे ब्रह्मावतारे विविधजिनमत सर्वशास्त्रप्रसिद्धे ।
खड्ग पातालहस्त वरसगुटिकामञ्जन पादलेप
गवं कर्तुं समर्थं मम हस्तु भय भैरवः क्षेत्रपालः ॥ ४ ॥

हुकारघोरैरनादैश्चलितवसुमती सागर मेरुशृङ्ग
ब्रह्माड ब्रह्मखण्ड स्फुरितकङ्कडारानुरौद्राङ्गदासे ।
खड्गपातालमूल वरुणरुसहित पाशखट्वाङ्गहस्त
हा ह्रीं हूं मोहरूप मम हस्तु भय भैरवः क्षेत्रपालः ॥ ५ ॥

ककाल कालरूप कलकलसहित भूतवेतालनाश
हा ह्रीं ह्रीं मूर्तिर्निर्गुणपद्मविभक्तोद्गासोद्गादिमन्त्रैः ।

भूतैः प्रेतैः प्रभूतैरुपशमतमहायक्षरक्षःपिशाचैः

हां हीं हूं सर्वपूज्यं मम हरतु भयं भैरवः क्षेत्रपालः ॥ ६ ॥

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रासुरसर्पिर्मरुतासोमसूर्यगिरूपा

आकाशे वायुभूमिर्जलमितिसकलं यस्य मूर्तिस्वरूपम् ।

बाल्येननाहवेत्तं सकलशिवमयं सर्वरूपं प्रशान्तं

सर्वं ज्ञानं प्रसिद्धं मम हरतु भयं भैरवः क्षेत्रपालः ॥ ७ ॥

क्षेत्रे पीठे प्रपीठे त्रिभुवननिलये द्वीपचण्डे प्रचण्डे

चाण्डिकाविघ्नहन्त्रीगणपतिसहितैः प्रेतभूतैः प्रसिद्धैः ।

राज्ञो वश्यंकराणो च सकलकुशलैः सन्त्रतन्त्रैः समस्तैः

सर्वं कल्याणहेतुर्मम हरतु भयं भैरवः क्षेत्रपालः ॥ ८ ॥

सर्वपापहरं पुण्यं स्तोतव्यं भैरवाष्टकम् ।

ब्रह्मराक्षसनाशाय व्याध्युपसर्गनाशनम् ॥ ९ ॥

अपुत्रो लभते पुत्रान् वद्धो मुच्येत बन्धनात् ।

त्रिसन्ध्यं पठति यस्तु सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १० ॥

॥ ॐ ह्रीं वटुकाय आपदुद्धाराणाय कुरु कुरु वटुकाय ह्रीं स्वाहा ॥

પરિશિષ્ટ ૬

પરમેષ્ટિ-નમસ્કાર સ્તોત્ર ।

અરિહાણ નમો પુબ્ધ, અરહતાણ સ્હસ્ત-રહિયાણ ।

પયઓ પરમિટ્ઠીણ, અરહતાણ ધુઅ-રયાણ ॥ ૧ ॥

જે સુરેન્દ્ર, નરેન્દ્ર આદિથી પન્નય છે, જેનાથી કોઈ વસ્તુ યુક્ત નથી, જે ફરીવાર ભવમા C પન્ન થવાના નથી, જેણે ઈર્મકોથી ૨૪ ઠગ કી છે, જે પરમેષ્ટિ-પદને પામેલા છે, એવા અનિહિત ભગવતોને પ્રણિમાન-પૂર્વક પ્રદમ નમસ્કાર હો ૧

નિદદ્દ-અદ્દ-કર્મિધનાણ વરભાણ-દસણ-ધરાણ ।

મુત્તાણ નમો સિટાણ પગમ-પગમિટ્ઠિ-ભૂયાણ ॥ ૨ ॥

જેમણે આઠ કર્મોકોથી ઈધનને બાળ્યા છે, જેઓ મચ્છગ્જ્ઞાન અને મચ્છગ્જ્ઞાનથી મુક્ત છે, જેઓ (સર્વ ઈર્મોથી) મુક્ત છે, જેઓ પગમ-પગમેષ્ટિ-સ્વરૂપ છે, એવા નિહ-ભગવતોને નમસ્કાર હો ૨

આયર-ધરાણ નમો, પચવિહાર-સુટ્ટિયાણ ચ ।

નાળીણાયરિયાણ, આયારુનમયાણ સયા ॥ ૩ ॥

જેઓ ત્રિનેશ્વરની આરા પાત્રે આદરવાળા છે, જેઓ જ્ઞાનાચારાદિ પાત્ર પ્રકારના આચારમા સુસ્થિત છે, જેઓ જ્ઞાની છે અને જેઓ સદા આચારનો ઉપદેશ કરનારા છે, એવા આચાર્ય ભગવતોને નમસ્કાર હો ૩

નારસવિહ અપુબ્ધ, દિટ્ઠાણ સુઅ નમો સુઅહરાણ ।

મયયમુવજ્ઞાયાણ, સજ્ઞાય-જ્ઞાણ-જુત્તાણ ॥ ૪ ॥

બાઠ પ્રકારના અપૂર્વ જુતનો (જિથ્થોને) ઉપદેશ કરનારા, શ્રુતને ધરનારા તથા સ્વાધ્યાય અને વ્યાનમા તત્પર એવા ઉપાધ્યાયોને અતત નમસ્કાર હો ૪

સન્વેમિ સાટ્ઠણ, નમો તિગુત્તાણ સન્વલોણ વિ ।

તવ-નિયમ-નાણ-દસણ-જુત્તાણ વમવારીણ ॥ ૫ ॥

ત્રણ શક્તિનુ પાલન કરનારા, તપ, નિયમ, જ્ઞાન અને દર્શનથી મુક્ત તથા બ્રહ્મચારી, એવા મર્વ-ક્ષેત્રોમા રહેલા મર્વ માધુઓને નમસ્કાર હો ૫

એસો પરમિટ્ઠીણ, પચ્છહ વિ માવઓ જમુકારો ।

સવસ્સ કીરમાણો, પાવસ્સ પનાસણો હોઠ ॥ ૬ ॥

આ પાંચેય પરમેષ્ઠિઓને લાવથી કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપનો નાશ કરનાર થાય છે. ૬.

મુવળે વિ મંગલાણં, મણુયાસુર-અમર-સ્વયર-મહિયાણં ।

સવ્વેસિમિસો પઢમો, હવઙ્ગ મહામંગલં પઢમં ॥ ૭ ॥

ખરેખર ત્રિભુવનમાં મનુષ્ય, અસુર, દેવ અને ખેચરોવડે પૂજિત સર્વ મંગલોમાં આ નમસ્કાર પ્રથમ છે અને ઉત્કૃષ્ટ મહામંગલ છે. ૭.

ચત્તારિ મંગલં મે, હુંતુરહંતા તહેવ સિદ્ધા ય ।

સાહુ અ સવ્વકાલં, ધમ્મો ય તિલોય-મંગલો ॥ ૮ ॥

અહંતો, સિદ્ધો, સાધુઓ અને ત્રણે લોકોનું મંગલ કરનાર ધર્મ, એ ચારે મને સર્વ કાળને માટે મંગલ થાઓ. ૮.

ચત્તારિ ચેવ સસુરાસુરસ્સ લોગસ્સ ઉત્તમા હુંતિ ।

અરહંત-સિદ્ધ-સાહુ, ધમ્મો જિણ-દેસિય ઉયારો ॥ ૯ ॥

અહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને જિન-પ્રણીત ઉદાર ધર્મ, એ ચારે સુરલોક અને અસુરલોક સાથે લોકમાં તાત્પર્ય કે ત્રિલોકમાં ઉત્તમ છે. ૯.

ચત્તારિ વિ અરહંતે, સિદ્ધે સાહુ તહેવ ધમ્મં ચ ।

સંસાર ઘોર-રક્ત્રસ-ભ્રમણ સરણં પવજ્જામિ ॥ ૧૦ ॥

સંસારરૂપી ઘોર રાક્ષસના ભયથી અહંતો, સિદ્ધો, સાધુઓ અને ધર્મ એ ચારેયનું શરણ સ્વીકારું છું. ૧૦.

અહ અરહઓ મગવઓ, મહઙ્ગ મહાવીર-વદ્ધમાણસ્સ ।

પણય-સુરેસર-સેહર-વિયલિય-કુસુમચિય-ક્કમસ્સ ॥ ૧૧ ॥

જસ્સ વર-ધમ્મચક્કં, દિણયર-વિંવં વ માસુરચ્છાયં ।

તેણ પજ્જલંતં, ગચ્છઙ્ગ પુરઓ જિણિંદસ્સ ॥ ૧૨ ॥

આયાસં પાયાલં, સયલં મહિમંડલં પયાસંતં ।

મિચ્છત્ત-મોહ-તિમિરં, હરેઙ્ગ ત્તિ ઙ્ગં વિ લોયાણં ॥ ૧૩ ॥

અત્યન્ત નમેલા સુરેશ્વરોના મુકુટોથી ખરેલાં કુમુભોવડે પૂજિત ચરણોવાળા—અહંદ્ર ભગવાન મહાવીર-વદ્ધમાન જિનેન્દ્રની આગળ દિનકરના જિણ જેવું પ્રકાશથી ઝળહળતું અને તેજથી પ્રજ્વલિત ધર્મચક્ર ચાલે છે. તે આકાશ, પાતાળ અને સકલ મહી-મંડલરૂપ ત્રણે લોકને પ્રકાશ કરતું અહીં પણ લોકોના મિથ્યાત્વ અને મોહ-તિમિરનું હરણ કરે છે. ૧૧-૧૨-૧૩.

સયલમિ વિ જિયલોણ, ચિત્તિયમિત્તો કરેડ સત્તાણ ।

રક્ત રક્તસ-હાણિ-પિસાય-ગદ-જક્ત-ભૂયાણ ॥ ૧૪ ॥

આ (નવકાન્ત-મત્ર) ચિંતન માત્રથી રાક્ષસ, ડાઙિની, પિશાચ, ગ્રહ, યક્ષ અને ભૂત-પ્રેતોવી ળધાય જીવ-લોકમા પ્રાણીઓની રક્ષા કરે છે ૧૪

લહહ વિનાય વાણ, વનહારે માવઓ સરતો ય ।

જૂણ રણે ર સાયગણે વ વિજય વિમુદ્ધપ્પા ॥ ૧૫ ॥

આનુ અંગણ કરતો વિશુદ્ધાત્મા વિવાદમા, વાદમા વ્યવહારમા, જુગારમા, રણમા અને રાજના આગણે વિજય પ્રાપ્ત કરે છે ૧૫

પચ્ચૂસ-પઓસેસુ, સયય મવ્વો જણો સુહ-જ્ઞાણો ।

ણ્ય જ્ઞાણમાણે, મુક્ત પડ સાહગો હોહ ॥ ૧૬ ॥

શુભ વ્યાનથી શુદ્ધ લવ્યજન આ નમસ્કાન્ત-મત્રનું સવારે અને સાંજે નિરતર ધ્યાન કરવાથી મોક્ષને સાધનારે થાય છે ૧૬

વેયાલ-રુદ્-ટાણન-નરિંદ-કોહહિ-રેવર્ણ ચ ।

સવ્વેસિ સત્તાણ, પુરિસો અપરાજિઓ હોહ ॥ ૧૭ ॥

(આ મત્રનું આગળ કરનાર) પુરુષ વેતાલ, રુદ્ર, રાક્ષસ, રાજ, કુખાદી, જીવતી અને ળધા પ્રાણીઓથી અપરાજિત થાય છે અર્થાત્ આ ળધા તેનું કર્તુ તુક્યાન કરી નાંડતા નથી ૧૭

નિજ્જુવ્વ પજ્જલતી, સવ્વેસુ નિ અક્કરેસુ મત્તાઓ ।

પચ-નમુકાર-પણ, ઇક્કિંકે અરિમા જાવ ॥ ૧૮ ॥

સસિ ધનલ-સલિલ-નિમ્મલ-આયાસહ ચ વણિય વિંદુ ।

જોયણ-સય-પ્પમાણ, જાલા-સયસહસ્સ-દિપ્પત ॥ ૧૯ ॥

પચ-નમ-કારના પદમા રહેલા સર્વ અલારેમા માત્રાઓ વીજલીની માફક પ્રકાશમાન છે અને તે દરેક માત્રા પર ચન્દ્રની જેમ ધવલ, પાણીની જેમ નિર્મલ, આકાર સહિત, એકબે યોજન પ્રમાણનાશુ લાગેલા લપાલાઓથી પ્રકાશમાન ણિંદુ (ગાંધારી) વર્ણિત છે ૧૮-૧૯

સોલસસુ અક્કરેસુ, ઇક્કિંક અક્કર જગુજ્જોય ।

મયમયસહસ્સ મહ્ણો, જમિ ઠિઓ પચ-નવરો ॥ ૨૦ ॥

લાખો ભવ (જનમ-મરણ)નો નાશ કરનાર પંચ-નમસ્કાર જેમાં સ્થિત છે, તે સોળ અક્ષરોમાંનો દરેક અક્ષર જગત્નો ઉદ્ધોત કરનારો છે. ૨૦.

જો થુણહ હુ ઇક્કમણો, મવિઓ માવેળ પંચ-નવકારં ।

સો ગચ્છહ સિવલોયં, ઉજ્જોયંતો દસ-દિસાઓ ॥ ૨૧ ॥

જે ભવિક ભાવથી એકાગ્રચિત્ત થઈને આ પંચ-નમસ્કારની નિશ્ચયે સ્તુતિ કરે છે, તે દશે દિશાઓને પ્રકાશિત કરતો થકો મોક્ષમાં જાય છે. ૨૧.

તવ-નિયમ-સંજમ-રહો, પંચ-નમ્મુકાર-સારહિ-નિઉત્તો ।

નાળ-તુરંગમ-જુત્તો, નેહ પુરં પરમ-નિવ્વાણં ॥ ૨૨ ॥

પંચ-નમસ્કારરૂપી સારથિથી નિયુક્ત, જ્ઞાનરૂપી ઘોડાથી બેઠાએલો, તપ, નિયમ અને સંયમરૂપી રથ પ્રગટપણે પરમ નિર્વાણ-પુરમાં લઈ જાય છે. ૨૨.

સુદ્ધપ્પા સુદ્ધમણા, પંચસુ સમિર્ઠસુ સંજુય-તિગુત્તો ।

જેતંમિ રહે લગ્ગો, સિઘં ગચ્છહ[સ] સિવલોયં ॥ ૨૩ ॥

શુદ્ધ મનવાળો, ધર્માદિ પાંચે સમિતિઓથી યુક્ત તથા મન, વચન અને કાયશુભિર્થી શુભ જે શુદ્ધાત્મા વિજયવન્ત આ રથમાં બેસે છે, તે તરત મોક્ષમાં જાય છે. ૨૩.

થંમેહ જલં જલગં, ચિંતિયમિત્તો વિ પંચ-નવકારો ।

અરિ-મારિ-ચોર-રાઉલ-ઘોરુવસર્ગં પળાસેહ ॥ ૨૪ ॥

આ પંચ-નમસ્કાર ચિન્તન માત્રથી જ જળ અને અગ્નિને થંભાવે છે, તથા શત્રુ, મહામારી, ચોર અને રાજકુલવડે થતા ઘોર ઉપદ્રવનો નાશ કરે છે. ૨૪.

અદ્ધવ ય અદ્ધસયં, અદ્ધસહરણં ચ અદ્ધકોડીઓ ।

રક્ષંતુ મે સરીરં, દેવાસુર-પણમિયા સિદ્ધા ॥ ૨૫ ॥

દેવતા અને અસુરોવડે પ્રણમાયેલા આઠ, આઠસો, આઠ હજાર કે આઠ કરોડ સિદ્ધો મારા શરીરની રક્ષા કરે. ૨૫.

નમો અરહંતાણં તિલોચ-પુજો ય સંથુઓ મયવં ।

અમર-નરસાય-મહિઓ, અણાહ-નિહણો સિવં દિસડ ॥ ૨૬ ॥

અહંતોને નમસ્કાર હો જે ભગવાન્ ત્રિલોકપૂજ્ય છે, સારી રીતે સ્તુતિ કરાએલા છે, ઇન્દ્ર અને રાજાઓવડે વંદાયેલા છે અને જનમ-મરણથી રહિત છે, તે અમને મોક્ષ આપો. ૨૬

નિઢવિય-અઢકમ્મો, સુઢ-મૂય નિરજ્જો સિજો સિદ્ધો ।

અમર-નરરાય-મહિજો, ઝળાઈ નિઢજો સિય દિસડ ॥ ૨૭ ॥

આઠ કુર્મોથી રહિત, પરમ-પવિત્ર, દોષ-રહિત, કટ્યાણુમય, દેવેન્દ્ર અને નરેન્દ્રોવડે વદાયેલા, જનમ અને મરણથી રહિત એવા મિદ્ધ અમને મોક્ષ આપો ૨૭

સવ્વે પઝોસ-મચ્છર-આદિય-હિયયા પળાસમુવર્જતિ ।

દુગુણીકય-ઘણસદ, સોડ પિ મહાઘણ સહસા ॥ ૨૮ ॥

ઘેનડો કગએલો ધણુ શબ્દ અને મહાધણુ શબ્દ અર્થાત્ “ઐ વણુ ઘણુ મહાણુ (સ્વાહા)” આ વિગ્રાને માણગીને સર્વે ધર્મા, દેવ અને અદેખાધથી ભરેલા દૈયાવાળા શીઘ્ર નારા પામે છે ૨૮

ઇય તિહુયણ-પ્પમાણ, સોલમ-પત્ત જલત દિત્ત-સર ।

ઝઢાર-અઢનલય, પચ-નમુકાર-ચકમિણ ॥ ૨૯ ॥

સોગ પત્રનાણુ, જલજલત અને દીસ ચ્ચવાણુ તથા આઠ આરા અને આઠ વલયથી યુક્ત આ પચ-નમસ્કાર-ચક ત્રિભુવનમા પ્રમાણભૂત છે ૨૯

સયલ્લોડય-મુગ્ગણ, વિદાવિય-સેસ-સચુ-સઘાય ।

નાસિય-મિચ્છત્ત-તમ, વિયલિય-મોહ હય-તમોહ ॥ ૩૦ ॥

(આ પચ-નમસ્કાર-ચક) ળાધા ભુવનોને પ્રજાગિત કરનાર, સર્વ જાનુઓના નમૂલતુ વિદાયણુ કરનાર, મિત્રાત્વરૂપી જન્મકાન્નો નાગ કરનાર મોહને દૂર કરનાર અને અજાનના નમૂહને હણનાર છે ૩૦

ણય સય મજ્જત્તયો, સમ્મદિટ્ઠી તિમુદ્ધ-ચારિત્તો ।

નાળી પયયણ-મત્તો, ગુરુનણ-સુસ્સયણા-પરમો ॥ ૩૧ ॥

જો પચ-નમુકાર, પરમો પુત્તિસ પરાડ ભત્તીણ ।

પરિયત્તેઢ પહિદિણ, પયજો મુદ્ધકઝો અપ્પા ॥ ૩૨ ॥

અદ્દેવ ય અઢસય, અઢસહસ્સ ચ ઠમયકાલ પિ ।

અદ્દેવ ય કોઢીઓ, મો તડય મને લલ્લ મિદ્ધિ ॥ ૩૩ ॥

જે ઉત્તમ પુરુષ મહા મધ્ય-વ, નમ્યગ્રંથિ, વિગુદ્ધ આગિવાન, જ્ઞાતિ, પ્રવચનભાન અને ગુરુનના નુદ્ધપામા તપન છે, અને પ્રતિધાનથી આત્માને ગુદ્ધ દર્શને પ્રતિનિ બન્ને મધ્યાચે ઉદ્ધ ભક્તિપૂર્વક આર, આરનો, આર દનર કે આર કોડનો તપ કરે છે, તે કાલ ભગમા મિદ્ધિને પામે છે ૩૧-૩૨-૩૩

એસો પરમો મંત્રો, પરમ-રહસ્ય પરંપરં તત્ત્વં ।
નાળં પરમં નેયં, સુદ્રં જ્ઞાણં પરં જ્ઞેયં ॥ ૩૪ ॥

આ પરમ-મંત્ર છે, પરમ રહસ્ય છે, સૌથી મોટામાં મોટું તત્ત્વ છે, જાણવા યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન છે, શુદ્ધ અને ધ્યાવા યોગ્ય ઉત્તમ ધ્યાન છે. ૩૪.

અયં કવચમમેયં, રાહ્ય ય સત્થં પરા ભવણસ્ત્વા ।
જોઈ સુન્નં વિદું, નાઓ તારા લવો મત્તા ॥ ૩૫ ॥

આ (પંચ-નમસ્કાર) કોઈથી પણ દ્રોષ નહિ એવું કવચ છે. ખાઈ છે, શસ્ત્ર છે, ઉચ્ચ કોટિની ભવનરક્ષા છે, જ્યોતિ છે, શૂન્ય છે, નાદ છે, તારા છે, લવ છે અને માત્રા, પણ એ જ છે. ૩૫.

સોલસ-પરમક્ષર-ત્રીય-વિદુ-ગવ્ધો જગુત્તમો જોઈ (જોડ) ।
સુચ-વારસંગ-સાયર-(વાહિર)-મહત્થ-પુન્વસ્સ-પરમત્થો ॥ ૩૬ ॥

આ પંચ નમસ્કાર-ચક્રમાં આવેલ સોળ અક્ષરો-(અરિહંત-સિદ્ધ-આયરિય-ઉવજ્ઞાય-સાહુ) એ પરમાક્ષરો ખીજ અને ણિદુથી ગર્ભિત છે, શ્રુતનાં બાર અંગોરૂપ સાગરના મહાર્થને ધારણ કરનાર પૂર્વોત્તમ પરમ રહસ્ય છે. ૩૬.

નાસેઈ ચોર-સાવય-વિસહર-જલ-જલણ-વંધણ-સયાઈ ।
ચિત્તિજંતો રક્ષસ-રણ-રાય-ભયાઈ ભાવેણ ॥ ૩૭ ॥

ભાવ-પૂર્વક સ્મરાએલો આ મંત્ર ચોર, હિસક પ્રાણીઓ, વિષધર (સર્પ), જલ, અગ્નિ, બંધન, રાક્ષસ, શુદ્ધ અને રાજના ભયનો નાશ કરે છે. ૩૭

પરિશિષ્ટ ૭

નવકાર-સાર-સ્તવનં ।

મત્તિમર-અમર-પણય, પળમિય પરમિદ્ધિ-પચય સિરસા ।

“ નવકાર-સાર-થયણ ”, મળામિ મજ્ઞાણ મય-હરણ ॥ ૧ ॥

લક્ષિતથી ભરેલા દેવોવડે પ્રણુમાએલા પગ્ગેષ્ટિપચકને મન્તકવડે પ્રણામ કરીને
ભવ્યજીવોના ભયનું હૃદય ડગનાગ નમસ્કારના રહસ્યમય સ્તવનને હું ઝહુ છું ૧

સસિ-સુવિદ્ધી અરિહતા, સિદ્ધા પડમામ-વાસુપૂજ-જિણા ।

ધમ્માયરિયા સોલસ, પાસો મલ્લી ઉગ્ગજ્ઞાયા ॥ ૨ ॥

સુચ્ચય-નેમી સાહુ, દુદ્ધારિદ્ધિસ્સ નેમિણો ઘણિય ।

મુક્કલ સેયર-પયવિં, અરિહતા દિંતુ પળયાણ ॥ ૩ ॥

શ્રીચદ્રપ્રભ અને શ્રીસુવિધિનાથ અરિહંતો (ઉચ્ચવલ) છે શ્રીપદ્મપ્રભ અને શ્રી
વાસુપૂજ્ય મિત્રો (લાલ) છે (૧) શ્રીકપલદેવ, (૨) શ્રીઅજિતનાથ, (૩) શ્રીમલવનાથ, (૪)
શ્રીઅભિનદન (૫) શ્રીસુમતિનાથ, (૬) શ્રીસુપાર્શ્વનાથ, (૭) શ્રીગીતલનાથ, (૮) શ્રી
ત્રેયામનાથ, (૯) શ્રીનિમલનાથ (૧૦) શ્રીઅનંતનાથ (૧૧) શ્રીધર્માનાથ (૧૨) શ્રીરાન્તિનાથ,
(૧૩) શ્રીકુશુનાથ, (૧૪) શ્રીઅરનાથ, (૧૫) શ્રીનમિનાથ, અને (૧૬) શ્રીવર્ધમાન (મહાવીર
સ્વામી) આચાર્યો (પીળા) છે શ્રીપાર્શ્વનાથ અને શ્રીમલ્હિનાથ ઉપાધ્યાયો (નીલા) છે શ્રી
સુનિસુનતન્વામી અને શ્રીનેમિનાથ ત્રાધુ (સ્થામ) છે દુદ્ધ અગ્નિ-કૂંરથહો તથા મારક
રોગોની અમર દૂર કરવામા ચક્રધાર મમાન આ અરિહંતો લક્ષિતપૂર્વક નમન કરનારાઓને
-(ધ્યાન કરનાગઓને) પ્રશમનીય એણે મોક્ષ અને એચગત્વ આપે ૨-૩

તેલુક્ક-વસીયરણ, મોહ સિદ્ધા કુળતુ શુવળસસ ।

જલ-જલણાહ-સોલસ-પયત્થ થમતુ આયરિયા ॥ ૪ ॥

દ્વહલોદય લામકરા, ઉગ્ગજ્ઞાયા હુતુ સચ્ચમયહરણા ।

પાવુચાહણ-ત્તાહણ-નિહણા સાહુ સયા સરહ ॥ ૫ ॥

મિત્રો ત્રૈલોક્યનું વશીકરણ અને જગતનું મોહન કરે આચાર્યો જલ, અગ્નિ વગેરે
સોલ પદાર્થોનું સ્તબન કરે ઉપાધ્યાયો ઈહલૌકિક લાલને કરનારા તથા સર્વ ભયોનું
હરણ કરનારા થાઓ, અને પાપનું ઉચ્ચાટન તથા મારણ કરવામા નિપુણ સાધુઓનું તમે
મહા અમરણ કરે ૪-૫

મહિ-મંડલમરિહંતા વયળં સિદ્ધા ય સૂરિણો જલણો ।

વર-સંગમ્યુવજ્જયા, પન્નણો મુણિણો હરંતુ દુહં ॥ ૬ ॥

પૃથ્વીમંડળરૂપ અરિહંતો, આકાશમંડળરૂપ સિદ્ધો, અગ્નિમંડળરૂપ આચાર્યો, જલમંડળ રૂપ ઉપાધ્યાયો અને વાયુમંડળરૂપ મુનિઓ દુઃખતું હરણ કરે. ૬.

અરિહંતા અસરીરા, આચરિયા તહ ઉવજ્જયા મુણિણો ।

પંચક્વર-નિષ્પન્નો, ઔંકારો પંચ-પરમિટ્ઠી ॥ ૭ ॥

અરિહંતાનો પ્રથમાક્ષર જ, અશરીરી (સિદ્ધો)નો પ્રથમાક્ષર જ, આચાર્યોનો પ્રથમાક્ષર આ. ઉપાધ્યાયોનો પ્રથમાક્ષર ઙ અને મુનિઓનો પ્રથમાક્ષર મ્ એ પાંચ અક્ષરો વડે નિષ્પન્ન ઝંકાર પંચ-પરમેષ્ઠિમય છે. ૭.

સસિ-ધવલા અરિહંતા, રત્તા સિદ્ધા ચ સૂરિણોક્ષણયં ।

મરગચયા ઉવજ્જયા, સામા સાહુ સુહં દિંતુ ॥ ૮ ॥

ચંદ્રમા જેવા ઉન્નવલ અરિહંતો, રક્ત વર્ણવાળા સિદ્ધો, કનકવર્ણવાળા આચાર્યો, મરકત એટલે નીલવર્ણવાળા ઉપાધ્યાયો અને શ્યામવર્ણવાળા સાધુઓ મુખને આપે. ૮.

સીપ્પથા અરિહંતા, સિદ્ધા વયળંમિ સૂરિણો કંઠે ।

હિયયમ્મિ ઉવજ્જાયા, ચરણઠિયા સાહુણો વંદે ॥ ૯ ॥

મસ્તક પર સ્થપાએલા અરિહંતો, વદન પર સ્થપાએલા સિદ્ધો, કંઠ પર સ્થપાએલા આચાર્યો, હૃદય પર સ્થપાએલા ઉપાધ્યાયો અને ચરણ પર સ્થપાએલા સાધુઓને હું વંદુ છું. ૯.

વટ્ઠકલા અરિહંતા, તિણ્ણા સિદ્ધા ય લોઢકલ સૂરી ।

ઉવજ્જયા વિસુદ્ધકલા, દીહકલા સાહુણો સુહયા ॥ ૧૦ ॥

વર્તુલકલારૂપ અરિહંતો, ત્રિકોણકલારૂપ સિદ્ધો, બિંદુવર્તુલારૂપ આચાર્યો, ત્રિશુલકલારૂપ ઉપાધ્યાયો અને દ્વીર્વર્તુલારૂપ સાધુઓ મુખ આપનારા થાઓ. ૧૦.

પુંસિત્થિ-નપુંસય-રાય-પુરિસ-વહુ-સદ્-વણ્ણણિજ્ઞાણં ।

જિણ-સિધ્ધ-સૂરિ-ચાયગ-સાહુણ કમે નમંસામિ ॥ ૧૧ ॥

પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ, રાજપુરુષ અને બહુવર્ણોના સમૂહથી નિષ્પન્ન એવા અરિહંત, સિદ્ધ, સૂરિ, ઉપાધ્યાય અને સાધુઓને હું કમસર નમું છું. ૧૧.

પદ્મ-દુસરાઽરિહંતા, ચત્તસરા સિદ્ધ-સૂરિ-ઉવજ્જયા ।

દુગ-દુગસરા કમેણ, નંદંતુ મુણીસરા દુસરા ॥ ૧૨ ॥

પ્રથમ બે સ્વર (અ-આ) રૂપ અરિહંતો, પછીના બાળે સ્વરના ક્રમ પ્રમાણે ચાર ચાર સ્વરરૂપ (ઈ-ઈ-ડ-ઢ) સિદ્ધો, (ઋ-ઋ-લ-લ) આચાર્યો અને (૯-૯-ઓ-ઓ) ઉપાધ્યાયો તથા તે પછીના બે સ્વર (અ અ) રૂપ મુનીશ્વરો (અમને) આનંદ પ્રમાણે ૧૨

વળગ-નિવહો કઠાર્દ, જેસિ વીચો હકાર-પજતો ।

નિય-નિય-સર-સજોગા, સરેમિ જુઢામણિ તેસિ ॥ ૧૩ ॥

પોતપોતાના સ્વર-સયોગથી (બનેલો) કકારથી હકાર મુધીનો વર્ણ-સમૂહ જેવું બીજું છે, તે ચૂકામણિ ૫૫-૫૨મેઘિને હુ સ્મરુ છુ ૧૩

સેયાર્ણ-વીય-પિયંગુ વળગ-ઋસિણાઈ વિડવિન્તાઈ ।

અંબિલ-મહુ-તિત્ત-કસાય-કડુજ પરમિટ્ટિણો વંદે ॥ ૧૪ ॥

સ્વેત, અરુણ, પીત, નીલ અને કૃષ્ણરંગવાળા વૃક્ષના પત્રો જેવા તથા આમ્લ, મધુર, તિક્ત, કષાય, અને કટુરસરૂપ પરમેઘિઓને હુ વડુ છુ ૧૪

નદા-તિહિ અરિહતા, મદા સિદ્ધા ય સ્વરિણો ય જયા ।

તિહિ રિત્તો ઉવજ્જાયા, પુણ્ણા સાહુ સુહ દિત્તુ ॥ ૧૫ ॥

નદાતિથિરૂપ અરિહંતો, લદ્ધાતિથિરૂપ સિદ્ધો, જયા-તિથિરૂપ આચાર્યો, રિક્તાતિથિરૂપ ઉપાધ્યાયો અને પૂર્ણાતિથિરૂપ સાધુઓ મુખ આપો ૧૫

સસિ-મગલમરિહતા, વુહો ય સિદ્ધા ય સુરગુરુ સ્વરી ।

સુકોવજ્જાય પુણો, સાહુ મદો રુહ માણૂ ॥ ૧૬ ॥

સોમ અને મંગળરૂપ અરિહંતો, ભુધરૂપ સિદ્ધો, જૃહસ્વરૂપ આચાર્યો, શુકરૂપ ઉપાધ્યાયો અને શનિ તથા રવિરૂપ સાધુઓ શુભ છે ૧૬

કત્તિય-ચિત્તો અરિહતા, વડસાહો મગ્ગમાસ સિદ્ધા ય ।

પોસો જિહ્વો મદવ, આસોઓ સ્વરિણો સુહયા ॥ ૧૭ ॥

માહાસાહુજ્જાયા, ફગ્ગુણમાસો ય સાવળો સાહ ।

મહ મગલમરિહતા, અચિત્ત-ચિતામણી દિત્તુ ॥ ૧૮ ॥

અરિહંતો કાર્તિક અને ચૈત્રસ્વરૂપ છે, સિદ્ધો માગશર અને વૈશાખસ્વરૂપ છે, આચાર્યો પોષ, જેઠ, ભાદ્રપદ અને આસો સ્વરૂપ છે, ઉપાધ્યાયો માહ અને આષાઢસ્વરૂપ છે તથા સાધુઓ ફાગણ અને શ્રાવણસ્વરૂપ છે (તે) અચિત્ત ચિતામણિ એવા અરિહંતો અને મંગળ આપો ૧૭-૧૮

પુઅસંગ-મૂલ અરિહંતા, તદ્વા ઘણિઢાઈ-પંચગ-સિદ્ધા ।

દિય-રિક્ત્વા આયરિયા, નમામિ સિરસા ય મત્તીણ ॥ ૧૯ ॥

મૂળ જેના સાથમાં છે એવા પૂર્વાપાદા, ઉત્તરાપાદા, અભિજિત અને શ્રવણ નક્ષત્રરૂપ અરિહંતો, ધનિષ્ઠા, શતભિષા, પૂર્વાભાદ્રપદ, ઉત્તરાભાદ્રપદ અને દેવતી નક્ષત્રરૂપ સિદ્ધો અને આદિના નક્ષત્રો એટલે અશ્વિની, ભરણી, કૃત્તિકા, રેહિણી અને મૃગશિર નક્ષત્રરૂપ આચાર્યોને ભક્તિથી શિર નમાવીને વંદુ છું. ૧૯.

અદાઈ જે રિક્ત્વા, ઉવજ્ઞયા તેમિ દિતુ ફલ-નિવહં ।

ચિત્તા-સાઈ સાહુ, સાસય-સુક્ત્વં મહં દિતુ ॥ ૨૦ ॥

આદ્રાદિ એટલે આદ્રા, પુતર્વસુ, પુષ્ય, અશ્લેષા, મઘા, પૂર્વાશ્લેષુની, ઉત્તરાશ્લેષુની અને હસ્ત નક્ષત્રરૂપ ઉપાધ્યાયો ગુણનો સમૂહ આપો. ચિત્રા, સ્વાતિ, વિશાખા, અનુરાધા અને જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રરૂપ સાધુઓ મને શાશ્વત સુખ આપો. ૨૦.

જમુ કન્ના વિસ અરિહા, મેસો મયરો ય અંતિણો સિદ્ધા ।

પંચાણ-અલિ સૂરી, ઘણૂ ય મિદ્ધુણો ઉવજ્ઞાયા ॥ ૨૧ ॥

કકઙ-તુલા ય સાહુ, દોદહ રાસી ય પંચ-પરમિઢી ।

ભાવેણં યુગમાણો, પાવહ સુક્ત્વં ચ સુક્ત્વં ચ ॥ ૨૨ ॥

કુંભ, કન્યા અને વૃષભરાશિરૂપ અરિહંતો, મેષ, મકર અને મીન રાશિરૂપ સિદ્ધો, સિંહ અને વૃશ્ચિક રાશિરૂપ આચાર્યો, ધન અને મિથુન રાશિરૂપ ઉપાધ્યાયો તથા કર્ક અને તુલા રાશિરૂપ સાધુઓ, એમ બારે રાશિઓરૂપ પંચ-પરમેષ્ઠિને ભાવથી સ્તવનારા આ જગતના સુખ તથા (આધ્યાત્મિક ઉન્નતિના પરમ ફળરૂપ) મોક્ષને પામે છે. ૨૧-૨૨.

પુન્નાણપુન્નિહિઢા, સમયમેણ કુણ જહા-જિઢું ।

ઉવરિસ-તુલ્લં પુરઓ, નિસેજ પુન્નકમો સેસે ॥ ૨૩ ॥

પૂર્વાતુપૂર્વીકમથી મૂકેલા આંકડાની નીચે જ્યેષ્ઠના ક્રમ સુજળનો આંકડો સમયનો લેદ કર્યા વિના મૂકેલો. એની આગળ ઉપરની તુલ્ય આંકડા નીચે ઉતારવા અને એની પાછળ બાકી રહેલા આંકડા પૂર્વાતુપૂર્વીકમથી મૂકવા. ૨૩.

જંમિ ય નિક્કિલ્લે, પુણરવિ સો ચેવ અંક-વિણ્ણાસો ।

સો હોઈ સમયમેઓ, વજ્જેયવ્વો પયત્તેણ ॥ ૨૪ ॥

જ્યેષ્ઠ તરીકે જેને મૂકેલા જતાં ફરીથી પણ જો એ જ અંક (આગળ માટે) ઉતારવો પડતો હોય તો તે ‘સમય-લેદ’ કહેવાય; તેને ખાસ ચોકસાઈ રાખી વળવો. ૨૪.

इच्छिय-पय अकाण, नासब्बासो य भग-परिमाण ।

अतक-भाग-लद्र, ठयियका पुण पुण धरिय ॥ २५ ॥

मूलिग-पति दुए पुण, अंको नो ठविय दुन्नि जे अका ।

तेसि दुमगे काउ, निसिज्ज कमउकमेण तु ॥ २६ ॥

ધચ્છિતપદોના આકાશોને ધ્યાપી તેનો પરસ્પર શુભાકાર કરતા જે રકમ આવે તે લાગાનુ પગિમાણ કહેવાય (તે લાગાઓને રચવા માટે) લાગાના કુલ પરિમાણને અતિમ આકાશી લાગતા જે રકમ મળે તેટલી તેટલીવાર તે ધ્યાપિત એકોને જમણા હાથની મૂળ પહેલી પક્ષિતમા (અર્થાત્ આમ છેલ્લી પક્ષિતમા) મૂકવા પછી જોડેની ખીણ પક્ષિતમા (એ જ હિમાબે, પણ) જે એક બેવડાય તે ન મૂકવા (આમ કરતા છેવટે બે પક્ષિત મૂકવાની રહે તેમા બાકીના આક) ગળબે ભાગે કમ-ઉત્કમથી મૂકવા ૨૫-૨૬

त नत्थि ज न इत्थ, निमित्त-गह-गणिय-मत-तताइ ।

ज पत्थिअ न यच्छड, कहेइ ज पुच्छिअ सयल ॥ २७ ॥

નિમિત્તશાસ્ત્ર, શ્રદ્ધચાર, ગણિત, મત્ર, તત્ર આદિ ડોઠપણુ વિષય એવો નથી કે જે પ્રથ-પરમેષ્ઠી નમસ્કારમા ન હોય તેમજ કોઈ પ્રાર્થેલી વસ્તુ એવી નથી કે જે આ નમસ્કાર આપે નહિ, અથવા કોઈ પૂઠેલી વસ્તુ એવી નથી કે જે સઘળીનો ઉત્તર આ નમસ્કાર ઠહે નહિ ૨૭

तिहुयण-सामिणि-विज्ञा, महमतो मूल-मत-तताइ ।

इत्थ ठिअ पि न नजइ, गुरुणस विणा सम्म ॥ २८ ॥

ત્રિભુવન્વામિની વિદ્યા, મહામત્ર, (જહં એ) મૂળમત્ર અને તત્રાદિ એ બધુ આમા રહેતુ છે, પણ શુરના ઉપદેશ વગર (તે) સમ્યક્ પ્રકારે જાણી શકાતુ નથી ૨૮

सुमिरिय-मित्त पि इम, तत्त नासेइ सयल-दुरियाइ ।

पासरेण नाय, त नत्थि सुह न ज कुणइ ॥ २९ ॥

(શુર) પરપરાથી જ્ઞાત (જાણેતુ) આ તત્ત્વ સ્મરણુમાત્રથી સર્વ અનિષ્ટોનો નાશ કરે છે, અને એવુ કોઈ પણ (લબ્ધિજન્ય) સુખ નથી કે જે પરપરાએ આ નમસ્કાર કરે (આપે) નહિ ૨૯

पच-नयकार-तत्त, लेसेण ससिअ अणुहवेण ।

‘सिरिमाणतुग’-माहिंदमुज्जल सिमसुह दिवु ॥ ३० ॥

(આ) પચ નવકાર-તત્ત્વ (ગ્તો) અનુભવથી મહોપમા ડહુ છે તે (આ સ્તવનના રચયિતા) શ્રીમાનતુગસૂરિ તથા (આ સ્તવન રચવાની વિરસિ કરનાર સુશ્રાવક)

શ્રીમહેન્દ્રને ઉન્નવલ શિવ-સુખ આપો. અથવા સર્વોચ્ચ શ્રી અને પ્રતિષ્ઠાવાળું તથા મહેન્દ્રાદિ દેવલોકથી પણ ઉન્નવલ એવું શિવસુખ આપો. ૩૦.

સંમરહ પઢહ જ્ઞાયહ, ણિચં ઘોસેહ ણવહ અરિહાઈ ।

સિદ્ધપયં જહ ઇચ્છહ, તસ્સેવ ય અત્તણો ણાણં ॥ ૩૧ ॥

જો સ્વર્ગપદની ઇચ્છા હોય, તેમજ આત્મજ્ઞાનની અભિલાષા હોય તો આ સ્તવનને સંભારો, એનો પાઠ કરો, એનું ધ્યાન ધરો અને નિત્ય ઘોષ-પૂર્વક અર્હંદાદિ પંચ-પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરો. ૩૧.

નનુ ઉવસગ્ગે પીઠા, કૂરગ્ગહ-દંસણં મઓ સંકા ।

જહ વિ ન હવંતિ એ, તહવિ સગુજ્જં મણિજ્ઞાસુ ॥ ૩૨ ॥

ખરેખર ઉપસર્ગ, પીઠા, કૂરગ્ગહ-દર્શન, ભય, શંકા જો ન હોય તો પણ (આ મંત્રનો કે આ સ્તોત્રનો) શુભ-ધ્યાન-પૂર્વક પાઠ કરો. ૩૨.

એસો પરમ-રહસો, પરમો મંતો ઇમુત્તિ મુવણંમિ ।

તા કિમિહ વહુવિહેહિં, ગહિએહિં પુત્થયસએહિં ॥ ૩૩ ॥

ત્રિભુવનમાં આ પરમ રહસ્ય છે, આ પરમ મંત્ર છે, તો બહુ પ્રકારના પુસ્તકોના સમૂહને ભણવાથી શું? ૩૩.

પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સ્તોત્ર ॥

પરમિદ્વિ-ગમુક્તાર, ગુણામિ મત્તીહ નમપયાણ ।

પત્યાર - મગસરવા - નદ્દુદ્દિદ્દાઙ - કહણેણ ॥ ૧ ॥

હુ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારને-તેના નવપદોના પ્રત્યાર, લગમજ્યા, નદ્દ, ઉદિદ્દ આદિના કહેવાવડે લક્ષિતપૂર્વક સ્તુતુ છું ૧

અમાઈણ પયાણ, ગણ અંતાણ પરોપ્પર ગુણો ।

અણુપુવ્વિપ્પમુદ્દાણ, મગાણ હુતિ સંઘાઓ ॥ ૨ ॥

(પ્રત્યારનો વિષય ઘણો લાગો હોવાથી પ્રથમ લગ-સજ્યા મમળવે છે)

એક વગેરે પદોને ગણના અત સુધી ગુણવાથી આનુપૂર્વા વગેરે લગોની સજ્યા થાય છે ૨

અગસ્સ અગમ્મો, દોણ્હ દો વેપ તિણ્હ છમ્મગા ।

ચઠવીસ ચ ચઠ્ઠહ, વિસુત્તરસય ચ પચ્છહ ॥ ૩ ॥

એક ગણની લગ-સજ્યા એક છે, બેની લગસજ્યા બે છે, ત્રણની લગ સજ્યા છ છે, ચાલીસ લગ સજ્યા ચોવીસ છે અને પાચની લગ-સજ્યા એકસોવીસ છે ૩

સત્ત ય સયાણિ વીસા, છણ્હ પ્પણસહસ્સ ચત્ત સત્તણ્હ ।

ચાલીસ-સહસ્સ તિસયા, વીસુત્તરા હુતિ અદ્ધણ્હ ॥ ૪ ॥

લક્ષતિગ તાસઠ્ઠી, સહસ્સ અદ્ધય સયાણિ તહ અસિઈ ।

નવકાર-નમપયાણ, મગસરવા ૩ સન્ના ૩ ॥ ૫ ॥

દુની લગ-સજ્યા સાતસોવીસ છે, સાતની લગ-સજ્યા પાચહજાર ચાલીસ છે, આઠની લગ-સજ્યા ચાલીસહજાર ત્રણસોવીસ છે અને નવકારના નવપદોની લગ-સજ્યા ત્રણલાખ બામહજાર આસોએસી છે ૪-૫

તત્થ પદ્માણુપુવ્વી, ચરમા પચ્છાણુપુવ્વિયા નેયા ।

સેસા ૩ મઙ્ગિમાઓ, અણાણુપુવ્વીઓ સન્નાઓ ॥ ૬ ॥

આ લગો પૈકી પ્રથમ લગ-સજ્યાને ‘આનુપૂર્વી’, ઠેઠી લગ સજ્યાને ‘પશ્ચાનુપૂર્વી’ અને બાકીની ચચલી લગ-સજ્યાઓને ‘અનાનુપૂર્વી’ ગણવી

અણુપુલ્લિ-મંગહિટ્ટા જિદ્દુવિઅગગઓ ઉવરિ સરિસં ।

પુલ્લિ જિદ્દાઈકમા, સેસે મુત્તું સમયમેયં ॥ ૭ ॥

આતુપૂર્વી લાંગાની નીચે આગલી પંક્તિમાં જ્યેષ્ઠ અંકની સ્થાપના કરો, આગળ ઉપર સમાન અંકની સ્થાપના કરો અને સમય લેદ. (જેની વ્યાખ્યા આગળ આવશે) ને છોડીને ખાટીના અંકોને ક્રમથી પહેલા મૂકો. (એટલે અનાતુપૂર્વીની સંખ્યા તૈયાર થશે.) ૭.

एगार्इण पयाणं, उद्ध अहो आययासु-पंतीसु ।

पत्थारकरणमवरं, भणामि परिवृअंकेहि ॥ ८ ॥

એક, બે, ત્રણ વગેરે પદોની ઉપર અને નીચે લાંબી પંક્તિઓમાં પરિવર્તીકદ્વારા હું પ્રસ્તારની ખીણ વિધિને કરું છું. ૮.

अंतंकेण विभत्तं गणगणिअं लद्ध अंकु सेसेहिं ।

भइअच्चो परिवृट्ठा, नेया नवमाइ-पंतीसु ॥ ९ ॥

ગણના ગણિતને છેલ્લા અંકે લાગવાથી જે સંખ્યા લાગમાં આવે તેને ખાટીના અંકોનો ક્રમશઃ લાગ દેવો જોઈએ. આ રીતે જે લાગ આવે તેને નવમ આદિ પંક્તિઓનાં પરિવર્તીક જાણવા. ૯.

पुव्वगण-मंगसंखा, अहवा उत्तरगणंभि परिवृट्ठो ।

नियनियसंखा नियनिय-गणअतंकेण भत्ता वा ॥ १० ॥

અથવા પૂર્વગણની જે લંગ-સંખ્યા છે, તે ઉત્તરગણમાં પરિવર્ત તરીકે જાણવી. અથવા પોતપોતાની લંગ-સંખ્યામાં ગણના છેલ્લા અંકનો લાગ દેવાથી પરિવર્ત-સંખ્યા પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૦.

इग इग दु छ चउयीसं, विसुत्तरसयं च सत्त सयवीसा ।

पण सहस्स चालीसा, चत्त-सहस्सा तिसयवीसा ॥ ११ ॥

એક, એક, બે, છ, ચોવીસ, એકસોવીસ, સાતસોવીસ, પાંચહજાર ચાલીસ, તથા ચાલીસહજાર ત્રણસોવીસ (એ અનુક્રમ ગણની પરિવર્ત સંખ્યા છે.) ૧૧.

परिवृअंकपमाणा, अहो अहो अंतिमाइपंतीसु ।

अंतिमपभिई अंका, ठविज्ज वज्जिअ समयमेयं ॥ १२ ॥

પોતપોતાના પરિવર્તીક પ્રમાણે અર્થાત્ જેટલી તેમની સંખ્યા છે, તેટલીવાર પશ્ચાતુપૂર્વીવડે પ્રથમ પંક્તિમાં છેલ્લેથી લઈને અંકોને નીચે નીચે મૂકવા, પરંતુ તેમાં સમયલેઈને છોડી દેવો. (અર્થાત્ એકસરખા બે અંકો પાસે પાસે ન મૂકવા.) ૧૨.

જા સયલ ભગસલા, નવર પતીસુ દોસુ પદમાસુ ।

કમઝકમઝો દુષ્ઠનિ, સેસે અકે ઠનિજાસુ ॥ ૧૩ ॥

ઉપરના અ ડોને ત્યા સુધી મૂકવા કે ન્યા સુધી બધા લગોની સખ્યા પૂરી થઈ જાય અહીં વિશેષતા એટલી મમજવી કે પ્રથમ બે પદ્ધિઓમા બાકીના બે અ ડોને ક્રમ અને ઉત્ક્રમથી મૂકના ૧૩

જમિ અ નિક્ષિત્ત સ્વલુ, મો ચેપ હવિજ અક-મિન્નાસો ।

સો હોદ સમય-મેઝો, વજેઅવો પયત્તેણ ॥ ૧૪ ॥

જે અ કને મૂકવાથી તે જ અક-સ્યના એટલે જાને મરખા અ કે પાને પાસે આવી જાય તેને મમયલેદ સમજવો તે અહીં પ્રયત્નપૂર્વક છેડી દેવો ૧૪

નટ્ટકો માહજ્જદ, પરિવટ્ટેહિં દ્વિતિમાર્હિં ।

લદ્દા અતાદ્ગયા, સયગ્ગિમ જાણ નટ્ટુ ॥ ૧૫ ॥

નટ્ટાક અર્થાત્ નટ્ટપનો જે સખ્યાક છે, તેમા અત્યાદિ (અત્યથી નાક કરેલા) પરિવર્તા કોનો લાગ દેવામા આવે છે, તેથી જે લાગકણ આવે છે, તેની અક સખ્યા પ્રમાણે અત્યાદિ અ કોને ગત (ગએલા) અને તેની આગળના અ કને નટ્ટ જાણવો ૧૫

દ્વિસેસ સેસકા, ઠાવિજ કમેણ સુન્ન સેસમિ ।

લદ્દ કુરુ દ્વિગીણ, ઝકમઝો ઠનસુ સેસકે ॥ ૧૬ ॥

એક શેષ રહેતા બાકીના અ કોને પ્રથમ વગેરે પદ્ધિઓમા ક્રમથી મૂકવા અને શૂન્ય શેષ રહે તો તે લાગ ક્રમથી એક ઘટાડી નાખવો અને બાકીના અ કોને ક્રમલેદથી મૂકવા ૧૬

અતાદ્ગયા અકા, નિય-નિય-પરિવટ્ટતાહિયા સવ્વે ।

ઉદ્ધિટ્ટમગસલા, દ્વિગેણ સહિઆ મુણેઅવ્વા ॥ ૧૭ ॥

અતિમથી માડીને ગએલા બધા અ કોનો ન્યારે પોતપોતાના પરિવર્તા કોથી શુભાકાર કરવામા આવે અને તેમા એક ભેડી દેવામા આવે, ત્યારે ઉદ્ધિટ્ટ લગની સખ્યા પ્રાપ્ત થાય છે ૧૭

નટ્ટુદ્ધિટ્ટવિહાણે, જે અકા અતિમાદ-પતીસુ ।

પુવ્વ ઠવિઆ નહિ તે, ગયકુગણે ગણિજતિ ॥ ૧૮ ॥

નટ્ટ અને ઉદ્ધિટ્ટાક શોધવાના પ્રમગે અતિમ આદિ સ્થાનમા જે અ કોની પૂર્વ સ્થાપના કરી છે, તેને ગતાકે ગણવામા આવતા નથી ૧૮

પદમાય ઇગકોટ્ટો, ઉઢું અહો આયયાસુ પંતીસુ ।

એગેગવહ્માણા, કોટ્ટા સેસાસુ સન્વાસુ ॥ ૧૯ ॥

ઉપર અને નીચે લાંબી લીટીઓ જેઞવાથી પહેલી પંક્તિમાં એક કોઠો થાય છે. અને બાકીની સર્વ પંક્તિઓમાં અનુક્રમે એક એક વધારે થાય છે. ૧૯.

ઇગુઆઇમપંતીય, સુન્ના અન્નાસુ આઇ-કોટ્ટેસુ ।

પરિવહ્તા વીયસુ, હુગાઇ ગુણિઆય સેસેસ ॥ ૨૦ ॥

પ્રથમ પંક્તિના પ્રથમ કોઠામાં એકની સ્થપના કરવી, અને શેષ પંક્તિઓના પ્રથમ કોઠામાં શૂન્યની સ્થાપના કરવી. બીજા કોઠાઓમાં પરિવર્તાકોની તથા શેષ કોઠાઓમાં બે અદિથી ગુણિત અંકની સ્થાપના કરવી. ૨૦.

પુવ્વહિઅંકે મુત્ત, ગણિઅન્વા અંતિમાઇ પંતીસુ ।

કુટ્ટાઝ ઝવરિમાઓ, આઈ કાઝળ લહુ અંક ॥ ૨૧ ॥

પૂર્વ રહેલા અંકોને છોડીને તથા લઘુ અંકોથી લઈને ઉપરના કોઠાથી અંતિમ આદિ પંક્તિઓમાં ગણના કરવી જોઈએ. ૨૧.

અહવા જિટ્ઠં અંક, કાઝળ મુત્તુ ઠવિઅંકે ।

પંતીસુ અંતિમાઇસુ, હિટ્ઠિમ-કોટ્ટાઝ ગણિઅન્વ ॥ ૨૨ ॥

અથવા જ્યેષ્ઠ અંકથી લઈને અને મૂકેલા અંકોને છોડીને, નીચેના કોઠાથી અંતિમથી લઈને પંક્તિઓમાં ગણના કરવી જોઈએ. ૨૨.

પઢપંતિયગકોટ્ટય-અંકગ્ણેણ જેહિ જેહિ સિઆ ।

મૂલઇગંકજુણહિ, નટંકો તેસુ સિવ અક્ષે ॥ ૨૩ ॥

પ્રત્યેક પંક્તિમાં એક કોઠાના અંકને ગ્રહણ કરીને તેમાં એક ઉમેરવાથી જે જે કોઠાઓના અંકો તથા મૂલ પંક્તિના અંકોથી નણાંક થઈ જાય તે કોઠાઓમાં અક્ષોને—કલ્પિતને મૂકે. ૨૩.

અક્ષહ્વાળ સમાઈ, પંતીસુ અ તાસુ નટ્ઠુરૂવાઈ ।

નેયાઇ સુન્નકોટ્ટય-સંવા-સરિસાઈ સેસાસુ ॥ ૨૪ ॥

તે પંક્તિઓમાં અક્ષ-સ્થાનની સમાન નષ્ટરૂપ જાણવું જોઈએ, તથા બાકીની પંક્તિઓમાં શૂન્ય કોઠાની સંખ્યા પ્રમાણે નષ્ટરૂપ જાણવું જોઈએ. ૨૪.

ઉદિટ્ઠ-મંગ-અંક-પ્પમાળ-કોટ્ટેસુ સંતિ જે અંકા ।

ઉદિટ્ઠ-મજ્ઞ-સંવા, મિલિયહિ તેહિ કાયન્વા ॥ ૨૫ ॥

ઉદિષ્ઠ લાગાના અ કો પ્રમાણે કોઠાઓમા જે આકાશો રહેલા છે, તે બધાને મેળવીને ઉદિષ્ઠ લાગાની સખ્યા બેનાવવી બોધાયે ૨૫

इय अणुपूव्विष्णुहे, भगे सम्म विजाणित जोड ।

માવેળ ગુણદ નિચ, 'સો' સિદ્ધિ-સુહાદ પાવેદ ॥ ૨૬ ॥

આવી જ રીતે આનુપૂર્વી, અનાનુપૂર્વી અને પશ્ચાત્તુપૂર્વીના લાગાઓને સારી રીતે બાણીને જે આને લાવપૂર્વક પ્રતિદિન ગણે છે, તે મોક્ષના મુખોને પ્રાપ્ત કરે છે ૨૬

जं छम्मासिय-वरिसिअ-त्तवेण तिव्वेण झिम्मए पाव ।

નમુકાર-અણપુવ્વીગુણેણ તય સ્વળદ્વેણ ॥ ૨૭ ॥

જે પાપ છ મહિનાના કે વર્ષલરના ઉગ્રતપથી નારા પામે છે, તે પાપ નમસ્કાર મંત્રની અનાનુપૂર્વીને ગણવાથી અડધા ક્ષણમા વિલીન થાય છે ૨૭

जो गुणद अणपुव्वी, भगे सयले वि सावहाणमणो ।

દદ-રોમ-વેરિપિદિ, ઘટ્ટો વિ સ મુચ્છર સિચ્છ ॥ ૨૮ ॥

જે મનુષ્ય એકાગ્રચિત્તે અનાનુપૂર્વીના બધાય લાગાઓને ગણે છે, તે અતિરેષે ભરાએલા દુઃશ્મનોથી બધાએકો હોવા છતાં પણ 'ગીધ' જ મુક્ત-દશાને પામે છે ૨૮

एएहि अभिमत्तिअ-पासेग मिरिसिरित्तमित्तेण ।

સાઙ્ગિ-ભૂઅપ્પમુહા, નાસતિ સ્વળેણ સવ્ગમહા ॥ ૨૯ ॥

આનાથી અભિમત્રિત વાસણેપથી કે શ્રીવર્તથી શાકિની, ભૂત વગેરે તથા બધા શ્રેણે ક્ષણભરમા નષ્ટ થઈ જાય છે ૨૯

अन्ते वि अ उमग्गा, रायाडभंयाड दुड्ढेरोगा य ।

નવ પય અનાનુપૂર્વી-ગુણેણ જતિ ઉત્તમ ॥ ૩૦ ॥

નવ-પદોની અનાનુપૂર્વીને ગણવાથી ખીબ પછુ ઉપદ્રવો, રાજ વગેરેના ભય તથા દુષ્ટ રોગો શાન્ત થઈ જાય છે ૩૦

तवग-छमडगाग, सीमो सिसिमसुंदरगुरुण ।

પરમપયસંપયત્વી, જપદ નવપયયુય ઇય ॥ ૩૧ ॥

તપગચ્છના આભૂષણ સમાન શ્રીમોમસુદર ગુરુના શિષ્ય, પરમ-પદ (મોક્ષ) રૂપ સમ્પત્તિના અભિલાષી શ્રીજિનકીર્તિસૂરી આ નવ-પદ-સ્તોત્ર (પચ-પરમેષ્ઠિ-નમસ્કાર-સ્તોત્ર)ને કહે છે ૩૧

‘પંચ-નમુકાર-યુગં’, એયં સેયકરં તિસંક્ષમવિ ।

જો જ્ઞાણે લહઈ સો, ‘જિનકિર્તિ’ અમહિમસિદ્ધિસુહં ॥ ૩૨ ॥

સુખકર એવા આ પંચ-નમસ્કાર-સ્તોત્રનું જે ત્રણે વખત ધ્યાન કરે છે, તે જેનો મહિમા સ્વયં જિનેશ્વરેએ વર્ણવ્યો છે એવા મોક્ષ-સુખને પામે છે.

આ શ્લોકમાં “જિનકીર્તિ” એ પ્રમાણે કર્તાએ પોતાનું નામ પણ સૂચિત કર્યું છે. ૩૨.

—(૦)—

પરિશિષ્ટ ૯

નમસ્કાર ફલ સ્તોત્ર ।

ઘણ-ઘાઙ્ગમ્મ-મુક્કા, અરહંતા તહ ય સલ્લ-સિદ્ધા ય ।

આયરિય ઉવજ્જાયા, પવરા તહ સલ્લ-સાહુ ય ॥ ૧ ॥

આયાણ નમુકારો, પંચન્હ વિ પવર-લક્ષણ-ધરાણં ।

મવિયાણ હોઈ સરણં, સંસારે સંસરંતાણં ॥ ૨ ॥

ઘનઘાતી કર્મોથી રહિત અરિહંતો, સર્વસિદ્ધો, પવર એવા આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો તેમજ સર્વ સાધુઓ શ્રેષ્ઠ લક્ષણને ધારણ કરનારા એ પાંચેય પરમેષ્ઠિઓને કરેલો નમસ્કાર સંસારમાં ભટકતા ભવ્ય-પ્રાણિઓને શરણરૂપ છે. ૧-૨.

ઉદ્દમહો-તિરિયમ્મિ ય, જિણ-ળવકારો પહાણવો નવરં ।

નર-સુર-સિવ સુક્કાણં, કારણં (ચ) હત્ય ભુવણમ્મિ ॥ ૩ ॥

ઉર્ધ્વલોક, અધોલોક અને તિર્યગ્-લોકમાં શ્રીજિન (કથિત) નવકાર પ્રધાન છે. તથા મનુષ્યના સુખો, દેવના સુખો અને મોક્ષનાં સુખોનું પરમ કારણ છે. ૩.

તેણ ઇમો નિચ્ચં ચિય, પઢિજ્ઞ સુતુદ્ધિ એહિ અણવરયં ।

હોઈ ચિય દુહ-દલણો, સુહ-જણણો મવિય-લોયસ્સ ॥ ૪ ॥

તે કારણે સૂતાં અને ઊઠતાં નિરંતર નવકાર (મંત્ર)ને ગણવો જોઈએ. તે નિશ્ચયપૂર્વક ભવ્ય-લોકોના દુઃખોને દળનારો અને સુખોને ઉત્પન્ન કરનારો છે. ૪.

જાણ વિ જો પઢિજ્ઞઈ, જેણ ય જાયસ્સ હોઈ વહુરિદ્ધિ ।

અવસાણે વિ પઢિજ્ઞઈ, જેણ મયો સુગ્ગઈ જાઈ ॥ ૫ ॥

જનમ સમયે જો તે ભણવામા આવે તો જનમ લેનારને બહુ સપત્તિ આપનારો થાય છે અને મૃત્યુ સમયે જો ભણવામા આવે તો મૃત્યુ પછી સુગતિને આપનારો થાય છે ૫

આવર્હિં પિ પદિજ્ઞહ, જેણ ય લઘેહ આવડસયાહ ।

રિદ્ધીહિં પિ પદિજ્ઞહ, જેણ ય સા જાહ વિત્યાર ॥ ૬ ॥

આપત્તિના સમયે પણ જો તેને ભણવામા આવે તો સેકડો આપત્તિઓથી પાર પમાય છે અને સપત્તિના સમયે ભણવામા આવે તો તે સપત્તિઓ વિસ્તાર પામે છે ૬

નમ સિરિ ક્રુતિ સુરાણ, વિજ્ઞાહર તેય નર વર્સિદાણં ।

જેણ હમા નમકારો, સાસુવ્વ પદ્ધિઓ કંઠે ॥ ૭ ॥

આ નવકારને શ્વાસની માફક જે કંઠને વિષે ધારણ કરે છે, તે દેવતાઓ હોય તો નવ લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે છે અને નરવરેદ્રો હોય તો વિદ્યાધરના તેજને પ્રાપ્ત કરે છે ૭

જહ અહિણા દદ્વાણ, ગારુડમતો વિસ પળાસેહ ।

તહ નવકારો મતો, પાવ-વિસ નાસહ અસેસ ॥ ૮ ॥

જેમ ગારુડમત્ર સર્પથી કરકાએલાના વિષનો નાશ કરે છે, તેમ નવકાર-મહામત્ર સમગ્ર પાપરૂપી વિષનો નાશ કરે છે ૮

કિં એસ-મહાર્ચણં ? કિં ઘા ચિંતામણિ વ્વ નવકારો ।

કિં કપ્પદ્દુમ-સરિસો ? નહુ નહુ તાણ પિ અહિયયરો ॥ ૯ ॥

ચિંતામણિ-ચરણાહ, કપ્પતરુ હક્ક-જમ્મ-સુહ-હેઝ ।

નવકારો પુણ પવરો, સમ્મ-પમ્મગ્ગાણ ડાયારો ॥ ૧૦ ॥

શુ આ નવકાર મહારત્ન છે ? અથવા ચિંતામણિ રત્ન કે કંટપવૃક્ષ સમાન છે ? નહિ, નહિ એ તો તેનાથી પણ વધારે શ્રેષ્ઠ છે કારણ કે ચિંતામણિ રત્ન વગેરે અને કંટપવૃક્ષ તો એક જનમમા સુખના કારણ છે, અ્યારે શ્રેષ્ઠ એવો નવકાર તો સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનારો છે ૯-૧૦

જ કિંચિ પરમતત્ત, પરમપ્પય-કારણ વ્વ જ કિંચિ ।

તત્ત્ય વિ સો નવકારો, હ્માહ્જ્જહ પરમજોગીહિં ॥ ૧૧ ॥

જે કાઈ પરમતત્ત્વ છે અને જે કાઈ પરમપદ્ધતુ કારણ છે, તેમા પણ તે નવકાર પરમજોગીઓવડે ચિંતવાય છે ૧૧

જો ગુણહ લમ્મલમેગ, પૂણ્ણ નિહીહ્ જિણ-નમુકારો ।

તિત્થયર-નામ ગુત્ત, સો વધહ નત્તિય સદેહો ॥ ૧૨ ॥

જે એક લાખ નવકારને ગણે છે અને વિધિપૂર્વક શ્રીજિનેશ્વરદેવને પૂજે છે, તે શ્રીતીર્થ'કર-નામ-ગોત્રને પામે છે, એમાં સંદેહ નથી. ૧૨.

સદ્વિસયં વિજયાણં, પવરાણં જત્ય સાસઓ કાલો ।

તત્ય વિ જિણ-નવકારો, ઇય એસ પદ્મિજ્ઞ નિચ્ચં ॥ ૧૩ ॥

પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્રના ઉત્તમ ૧૬૦ વિજયો છે કે જેમાં શાશ્વત (એક સરખો સુખનો) સમય છે. તેમાં પણ આ પ્રસિદ્ધ શ્રીજિન-નવકાર નિરંતર લણાય છે. ૧૩.

એરાવણ્હિ પંચહિં, પંચહિં મરણ્હિ સુચિય પઠંતિ ।

જિણ-નવકારો એસો, સાસય-સિચ-સુક્ષ્મ-દાયારો ॥ ૧૪ ॥

પાંચ ભરત અને પાંચ ઐશ્વત ક્ષેત્રમાં પણ શાશ્વત સુખને આપનારો આ ૧ નવકારમંત્ર ગણાય છે. ૧૪.

જેણ મરંતેણ ઇમો, નવકારો પાવિયો કયત્થેણ ।

સો દેવલોહ ગંતું, પરમ-પયં તં પિ પાવેહ ॥ ૧૫ ॥

મરતી વખતે જે દૃતાર્થ પુરુષે આ નવકાર-મંત્રને પ્રાપ્ત કર્યો છે, તે દેવલોકમાં જાય છે અને પરમ-પદને પણ પામે છે. ૧૫.

એસો અણાહકાલો, અણાહ જીવો અણાહ જિણધમ્મો ।

તદ્યા વિ તે પઠંતા, એસુ ચિય જિણ-નમુકારં ॥ ૧૬ ॥

આ કાળ અનાદિ છે, આ જીવ અનાદિ છે અને આ જિન-ધર્મ પણ અનાદિ છે, ત્યારથી લઈને (અનાદિ કાળથી) આ નવકાર તે ભવ્ય-જીવો વડે લણાય છે. ૧૬.

જે કેહ ગયા મુક્ત્વં, ગચ્છંતિ ય કે વિ કમ્મમલમુક્કા ।

તે સર્વે ચિય જાણસુ, જિણ-નવકારપ્પભાવેણં ॥ ૧૭ ॥

જે કોઈ મોક્ષમાં ગયા છે, અને જે કોઈ કર્મ-મલથી રહિત યનીને મોક્ષમાં જાય છે, તે સર્વે શ્રીનવકારના પ્રભાવથી ગયા છે, એમ નિશ્ચય-પૂર્વક સમજો. ૧૭.

ન હુ તસ્સ કિં ચિ પહવહ, ડાહ્ણિ-વેયાલ-સ્ક્ષ્મ-મારિમયં ।

નવકાર-પ્રભાવેણં, નાસંતિ સયલ-દુરિયાહં ॥ ૧૮ ॥

નવકારના પ્રભાવથી ડાકિની, વેતાલ, રાક્ષસ અને મરકી વગેરેના ભય કંઈ કરી શકતો નથી, તથા બધા પાપો નાશ પામે છે. ૧૮.

વાહિ-જલ-જલણ-તકર-હરિ-કરિ-સંગામ-વિસહર-મયાહં ।

નાસંતિ તક્ષણેણં, જિણ-નવકાર-પ્પભાવેણં ॥ ૧૯ ॥

શ્રીનવકારના પ્રભાવથી વ્યાધિ, પાણી, અગ્નિ, ચોર, સિંહ, હાથી, સગ્રામ અને મર્પ આદિના ભયો તત્કાળ નાશ પામે છે ૧૯

इय एसो नवकारो, भणिओ सुर-सिद्ध-खयर-पमुहेहिं ।

જો પદ્મ ભક્તિ-જુતો, સો પામડ પરમ-નિવ્વાણ ॥ ૨૦ ॥

દેવતાઓ, સિદ્ધો અને વિદ્યાધરોએ આ નવકારને ગણ્યો છે જે કોઈ ભક્તિપૂર્વક આને ભો છે, તે પરમ-નિર્વાણ (મોક્ષ)ને પામે છે ૨૦

अडचि-गिरिन्न-मज्जे, भय पणासेड सुमरिओ मतो ।

રક્ત્વદ્ ભવિય-સયાદ, માયા જહ પુત્ત-મટાદ ॥ ૨૧ ॥

જગત, પર્વત કે અરણ્યની મધ્યમા સ્મરણ કરાએલો આ નવકાર ભયનો નાશ કરે છે અને માતા જેમ પુત્ર-દોહિત્રોનું રક્ષણ કરે છે તેમ આ મેકડો ભયોનું રક્ષણ કરે છે ૨૧

धमेड जल जलण, चितियमित्तो नि पच-नवकारो ।

અરિ-મારિ-ચોર-રાડલ, - ઘોરુવસગ્ગ પળાસેદ ॥ ૨૨ ॥

આ પચ-નમસ્કાર ચિંતવવા માત્રથી પણ પાણી અને અગ્નિને વભાવી દે છે, તથા યાત્રુ, મગ્ગી, ચોર અને ગાનઓના ઘોર ઉપમર્ગોના નાશ કરે છે ૨૨

हियय-गुहाए नवकार-कैमरी जाण सठिओ निच ।

કમ્મટ્ટ-ગઠિ-દોષટ્ટ-ઘટ્ટય તાણ પરિનટ્ટ ॥ ૨૩ ॥

જેઓની હૃદયરૂપી શુદ્ધિમા નમસ્કારરૂપી કેમરીનિહ મદા રહેલો છે, તેઓના આંક કર્મની ગાહરૂપ હાથીના મમૂક મમત્ત પ્રકારે નાશ પામેલા છે ૨૩

तय-सजम-दाण-रहो, पच-नमुकार-सारहि-निउत्तो ।

નાણ-તુરગમ-જુતો, નેઢ ફુડ પરમ-નિવ્વાણ ॥ ૨૪ ॥

પાચ-નમસ્કારરૂપી નાગધિથી નિયુક્ત અને જ્ઞાનરૂપી ઘોડાથી ભેડાએલો, તપ, મયમ અને દાનરૂપી નવ પ્રગટપણે પરમ નિર્વાણ (મોક્ષ)ને વિષે લઈ જાય છે ૨૪

जिण-सामणस्स सारो, चउदस-पुव्वाण जो समुद्धारो ।

જસ્મ મણે નવકારો, મસારો તન્સ ફિં ફુણડ ? ॥ ૨૫ ॥

જે શ્રીજિન જામનનો નાર છે, ચૌદ પૂર્વનો નમ્યત્ર ઉદ્ધાર છે, તે નવકાર-મત્ર જેના મનને વિરોધિય છે, તેને સમાન શુ કરે ? અર્થાત્ કાઈ પણ કરવા મમર્થ નથી ૨૫

‘જૈનસ્તોત્ર સંદોહ ભાગ ૧લો.’

કિંમત રૂ. ૧૫-૦-૦

પ્રાચીન જૈનાચાર્યો વિરચિત સવાસો સ્તોત્ર મૌકિયકોની માળાના અમૂલ્ય ચિંતામણિ હાર સમા આ ગ્રંથમાં શ્રીધર્મઘોષસૂરિ કૃત ‘મહામન્ત્રગણિત અગ્નિતશાંતિસ્તવન’ શ્રીવાદિદેવસૂરિ કૃત ‘કલિકુંડ પાર્શ્વજિન સ્તવન’ યંત્ર સહિત, શ્રીસુનિચંદ્રસૂરિ કૃત ‘શ્રીકલિકુંડ પાર્શ્વજિન સ્તોત્ર’ ખરતરગચ્છાચાર્ય શ્રીજિનપ્રભસૂરિ કૃત મંત્રગણિત શ્રી ગૌતમસ્વામી સ્તોત્ર, શ્રીઆર્યનન્દિલ વિરચિત મંત્રમય ‘વૈરોચી સ્તવ’ શ્રીશુભચુંદર-ગણિ વિરચિત યંત્રમંત્ર લેખજલદિ ગણિત ‘શ્રીયુગાદિદેવ સ્તવન’ ગુજરાતી ટીકા સહિત, ‘શ્રીમન્ત્રાધિરાજસ્તોત્ર’ ‘શ્રીઉવસગ્ગહરંસ્તોત્ર’ની શ્રીચંદ્રસૂરિ વિરચિત મંત્રમય ટીકા તથા તેના સાત યંત્રોના ચિત્રો સહિત, ‘શ્રીપદ્માવત્યષ્ટક’ની શ્રીપાર્શ્વદેવગણિ વિરચિત પાંચસો બાવીસ શ્લોકની મંત્રમય ટીકા સહિત અને શ્રીધર્મઘોષસૂરિ વિરચિત ‘શ્રીપાર્શ્વનાથ માલામન્ત્ર સ્તવ’ વગેરે મંત્રમય કૃતિઓ, શ્રીયશોવિજયજી ઉપાધ્યાય વિરચિત મહાચ-મત્કારીક ‘ગોડીપાર્શ્વ સ્તવ’ તથા ‘શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’ અને શમીના પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર વગેરે સવાસો અમૂલ્ય કૃતિઓનો સંગ્રહ.

તમે જાણો છો કે ?

આ ગ્રંથને માટે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો જેવા કે:—લીડનથી ડો. જે. પીએચ વોગલ, કેન્કેક્ટથી વોલ્ટન રૂબન હામ્બુર્ગથી ડો. ડબલ્યુ. ગુપ્તિંગ પી. એચ. ડી, લંડનથી ડો. એલ ડી, બારનેટ, બર્લિનથી ડો. એલ. એલસડોર્ફ. પી. એચ ડી, નોર્વેથી ડો, સ્ટન કોનો પ્રાગથી સ્વર્ગસ્થ ડો. એમ. વીન્ટરનીટઝ તથા અમેરિકાથી હેલન એન જોનસન વગેરેનાં સુંદર અભિપ્રાયો મળેલા છે.

પ્રાસિસ્થાન

સારાભાઈ મણિલાલ નવાળ. માંડવીની યોગમાં, અમદાવાદ-૧, બીપામાવણની યોગ

८	१२ राणय सरा विठुम मरगय	९				
	६ बुझीशी प्रहंनमिऊल वा म रिम					
पुटय व दे खा ला	३ ३५	झा ८०	३ ११	३ १०	२४	यस मनिह विगत
	२०	म ३५	२ ३०	झा १०५		
	३०	झा ३१	झा ६०	३ ५		
	५५	म १०	व ६५	झा ४०		
	६ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥					
	२३ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥					
९						९

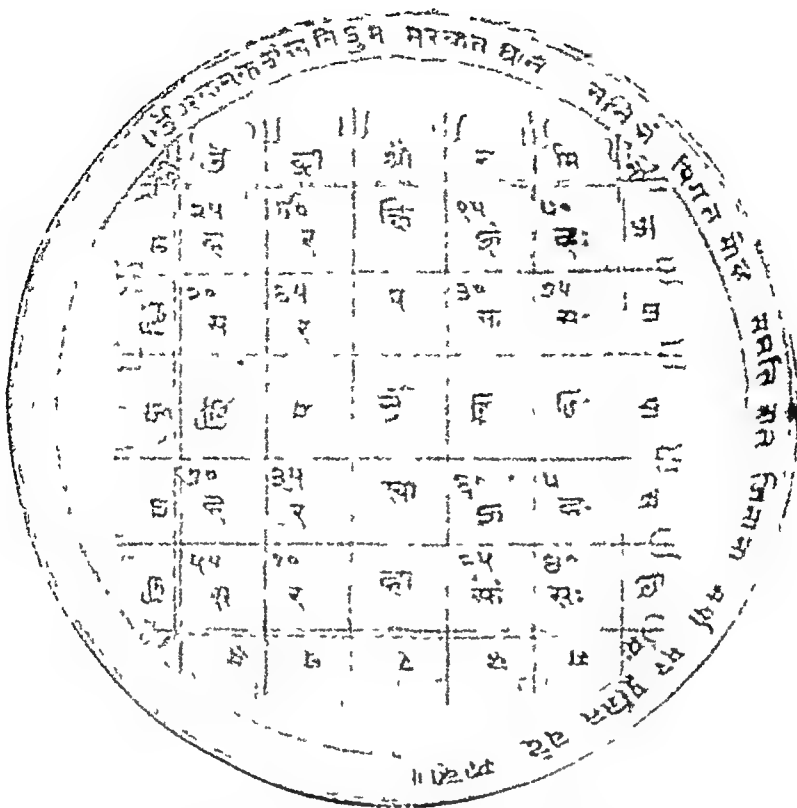
चित्र १२६ तिनयपुत यत्र ५ १५ ३०७

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय			
२५	झा ८०	३१	३ १०
२०	स ३५	२ ३०	झा १०५
३०	झा ३१	झा ६०	३ ५
५५	म १०	व ६५	झा ४०

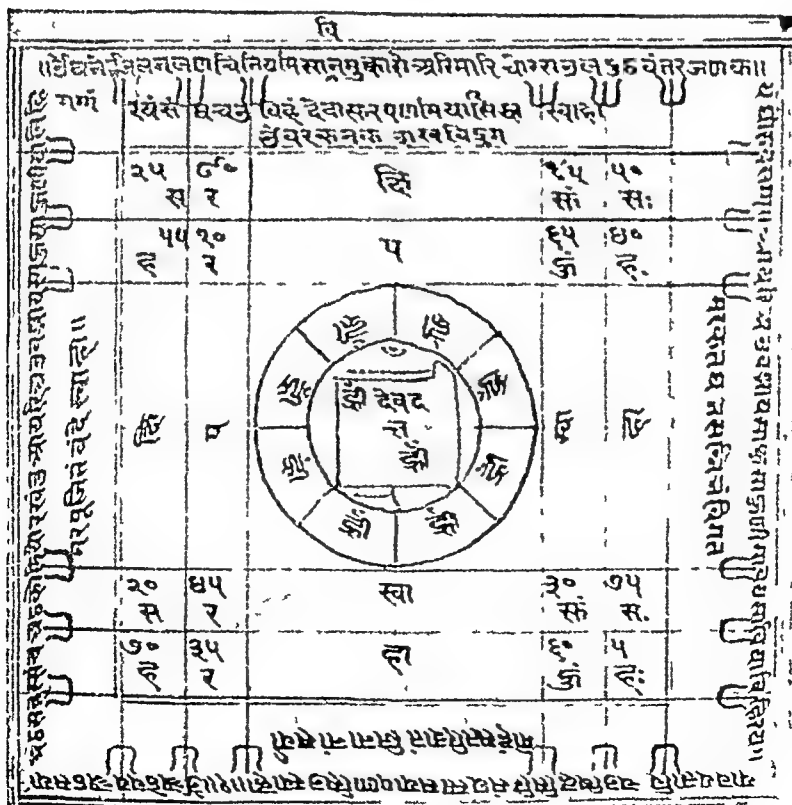
२३ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

चित्र १२६ तिनयपुत यत्र ८ १४ ३०८

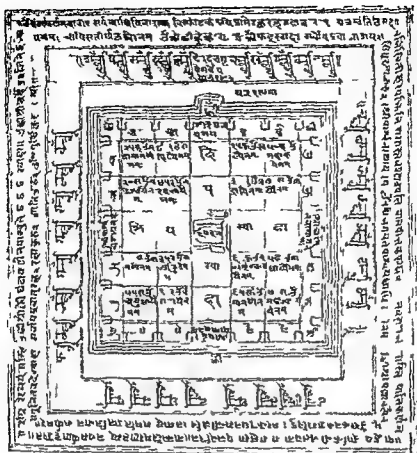
चित्र १२० तिनयपट्टित यत्र ६ पृष्ठ ३०६

चित्र १३१ तिनयपट्टित यत्र १० पृष्ठ ३१०

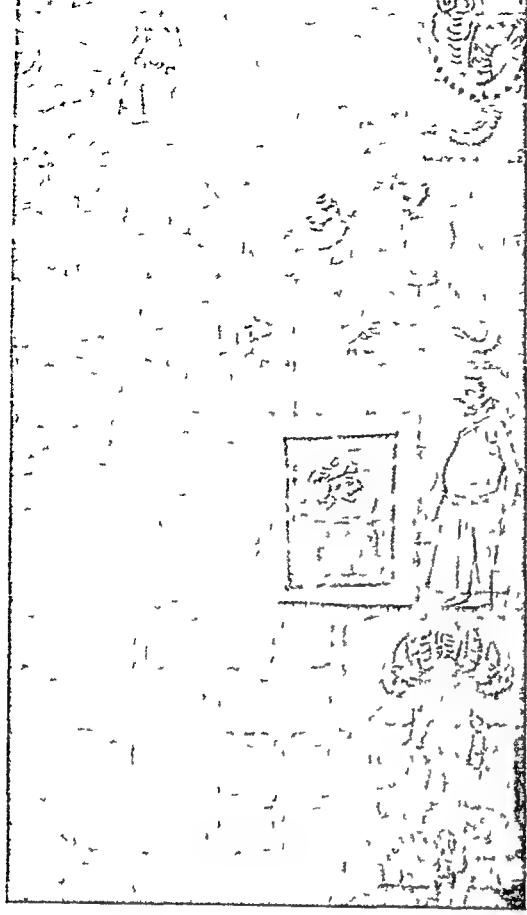
चित्र १४० तिगयफुत धर १८ गुः ३१५

चित्र १४२ नमिजिगु म्ना १ गुः ३१८

चित्र १४८ नमिजिगु १४-१५ गुः ३३१

ચિત્ર ૧૬૧ નમિગિણુ શ્લોક ૧૮ પૃષ્ઠ ૩૩૮

ચિત્ર ૧૬૫ નમિગિણુ શ્લોક ૨૨ પૃષ્ઠ ૩૪૨

ચિત્ર ૧૬૭ અગ્નિતશાંતિ શ્લોક ૧-૨ પૃષ્ઠ ૩૪૫

ચિત્ર ૧૬૮ અગ્નિતશાંતિ શ્લોક ૨૨ થી ૨૫ પૃષ્ઠ ૩૬૦

ચિત્ર ૧૧૬ અગ્નિતશાંતિ પોક ૨૦ થી ૨૫ પૃષ્ઠ ૩૬૦

ચિત્ર ૧૭૦ અગ્નિતશાંતિ પોક ૫૦-૭૧ પૃષ્ઠ ૩૬૪

ચિત્ર ૧૭૧ અગ્નિતશાંતિ પોક ૭૭-૮૮ પૃષ્ઠ ૩૬૬

અગ્નિતશાંતિ પોક ૮૯-૯૦ પૃષ્ઠ ૩૬૮

ચિત્ર ૨૬૯ કલ્યાણમદિર કાવ્ય ૩ પૃષ્ઠ ૫૫૪

ચિત્ર ૨૭૦ કલ્યાણમદિર કાવ્ય ૪ પૃષ્ઠ ૫૫૪

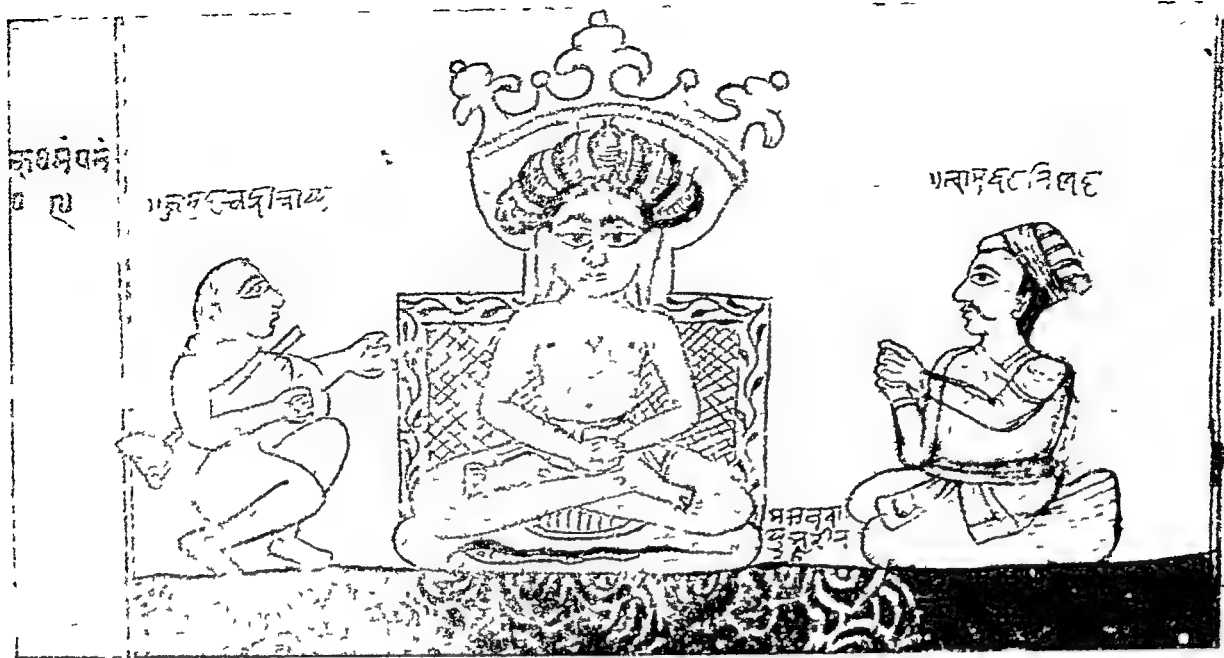

ସିନ ୨୩୨ କନ୍ୟାସୁଧାର୍ତ୍ତ ୩-୪ ୧ ୪୮ ୪୪୧

ସିନ ୨୩୩ କନ୍ୟାସୁଧାର୍ତ୍ତ ୩-୪ ୧ ୪୮ ୪୪୧

ચિત્ર ૨૭૩ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧૦ પૃષ્ઠ ૫૫૮

ચિત્ર ૨૭૪ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૧૧ પૃષ્ઠ ૫૫૮

चित्र २७५ कल्याणमठि का नं० १३ पृष्ठ ५५६

चित्र २७६ कल्याणमठि का नं० १३ पृष्ठ ५५०

चित्र २७७ कल्याणमंदिर काव्य १४ पृष्ठ पङ्क्ति ०

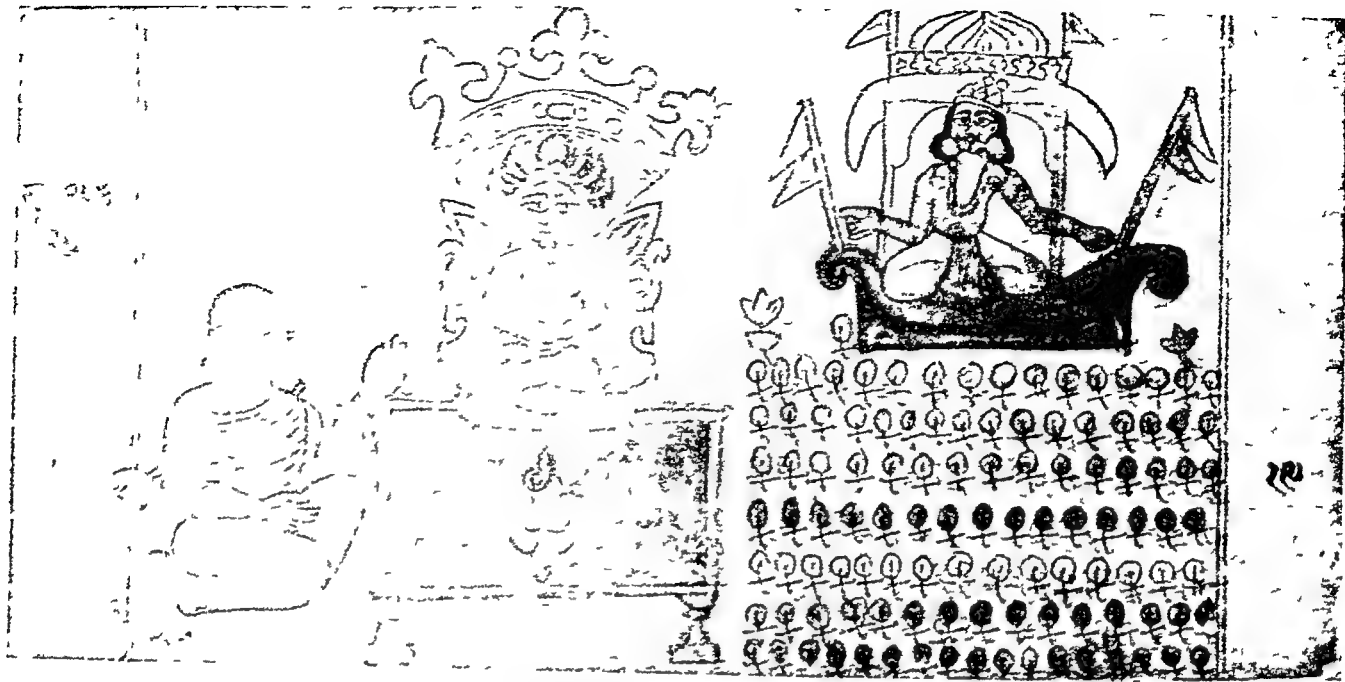
चित्र २७८ कल्याणमंदिर काव्य १६ पृष्ठ पङ्क्ति २

ସିତ୍ର ୨୭୯ କନ୍ୟାଶ୍ରମିନି କା. ୧୮ ପୃଷ୍ଠ ୩୬୩

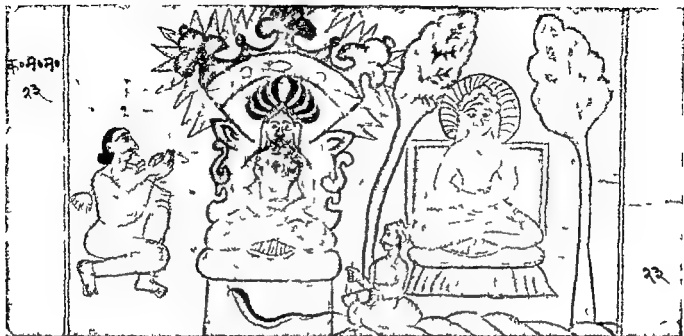
ସିତ୍ର ୨୮୦ କନ୍ୟାଶ୍ରମିନି କା. ୧୯ ପୃଷ୍ଠ ୩୬୪

ચિત્ર ૨૮૧ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૨૦ પૃષ્ઠ ૫૬૫

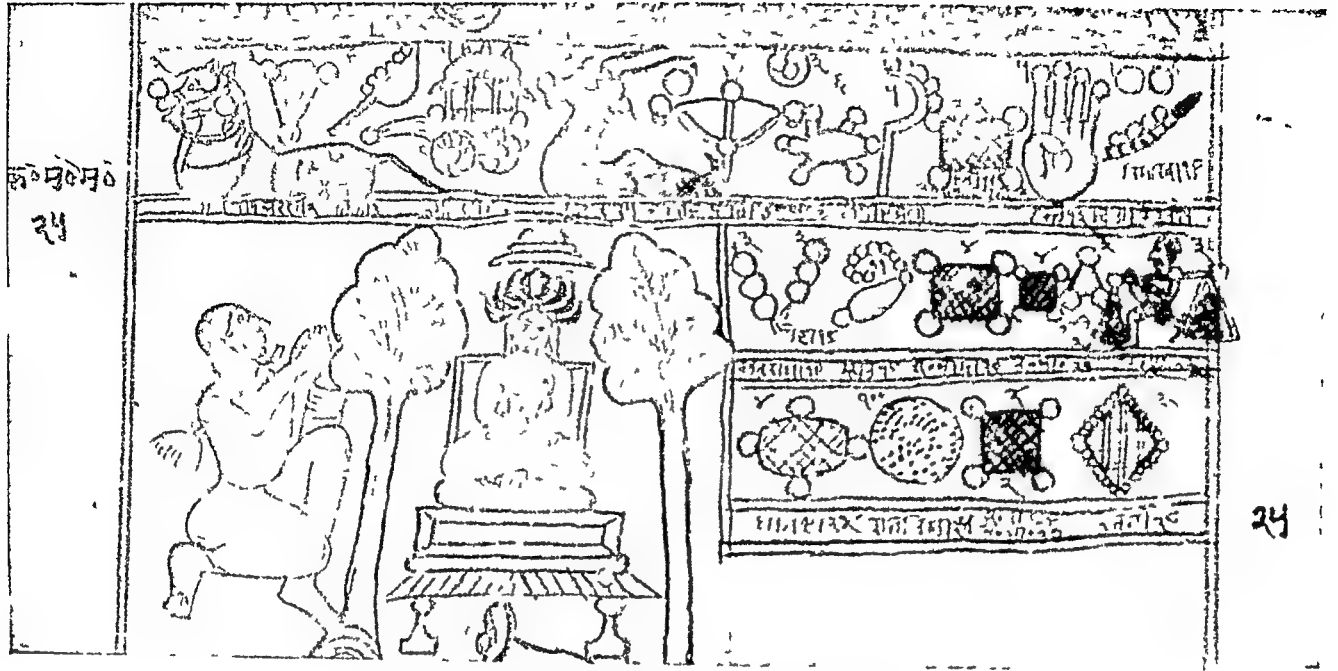
ચિત્ર ૨૮૨ કલ્યાણમંદિર કાવ્ય ૨૧ પૃષ્ઠ ૫૬૫

चित्र २८३ कल्याणभट्टि का य २४ पृष्ठ ५१७

चित्र २८४ कल्याणभट्टि का य २५ पृष्ठ ५१८

चित्र २८५ कल्याणमंदिर काव्य २६ पृष्ठ ५६८

चित्र २८६ कल्याणमंदिर काव्य २७ पृष्ठ ५६८

ସିତ୍ର ୨୧୭ କଟ୍ୟାୟନପିଠି କା-୩ ୨୮ ୫୭୦

ସିତ୍ର ୨୧୮ କ ପାଣିନୀୟ କା-୩ ୨୯ ୫୭୧

ચિત્ર ૨૮૯ કલ્યાણમદિર કાવ્ય ૩૦ પૃષ્ઠ ૫૭૨

ચિત્ર ૨૯૦ કલ્યાણમદિર કાવ્ય ૩૫ પૃષ્ઠ ૫૭૪

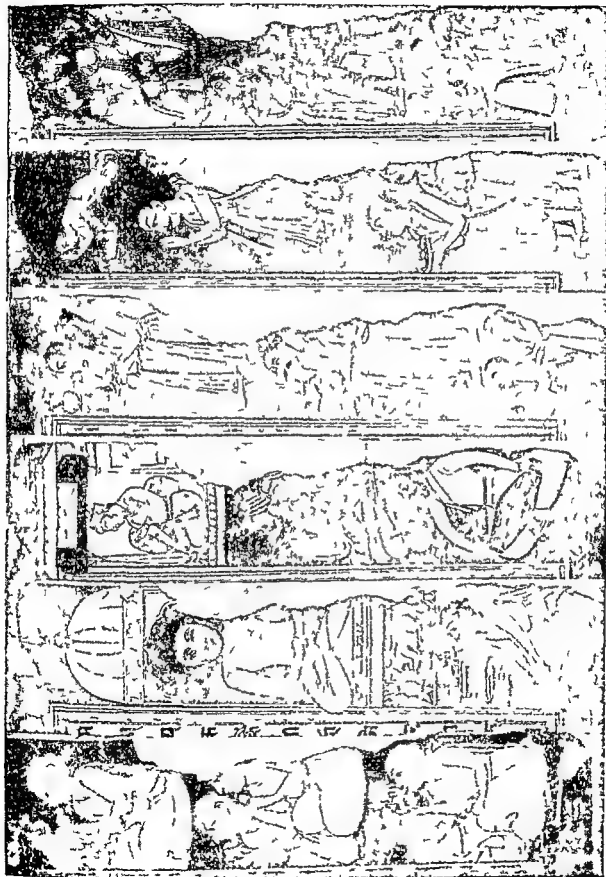
આત્મકિરિત્તપિતિ
આત્મકલસલસુર
ચિત્તકલસલસુર
જાનિતમસેસાપુર
માર્ગમાર્ગ
પાલકા

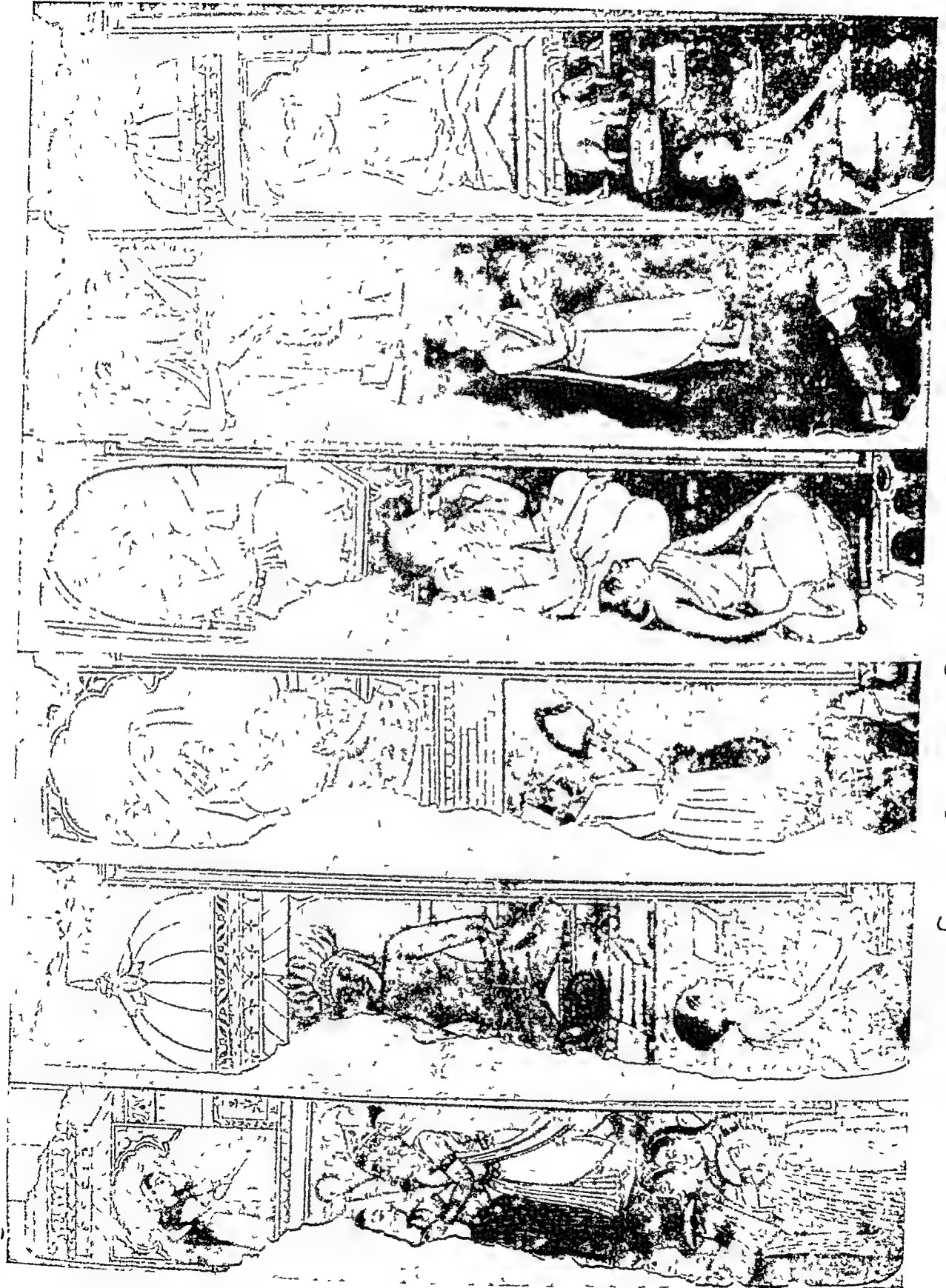
કામપેશ

૪૪

ચિત્ર ૨૯૩ કલ્યાણ ગદિર માળ ૪૩-૪૪ પૃષ્ઠ ૫૭૬
ચિત્રકાર ચિત્રજ્ઞાણ વિ. ગ. ૧૯૨૫

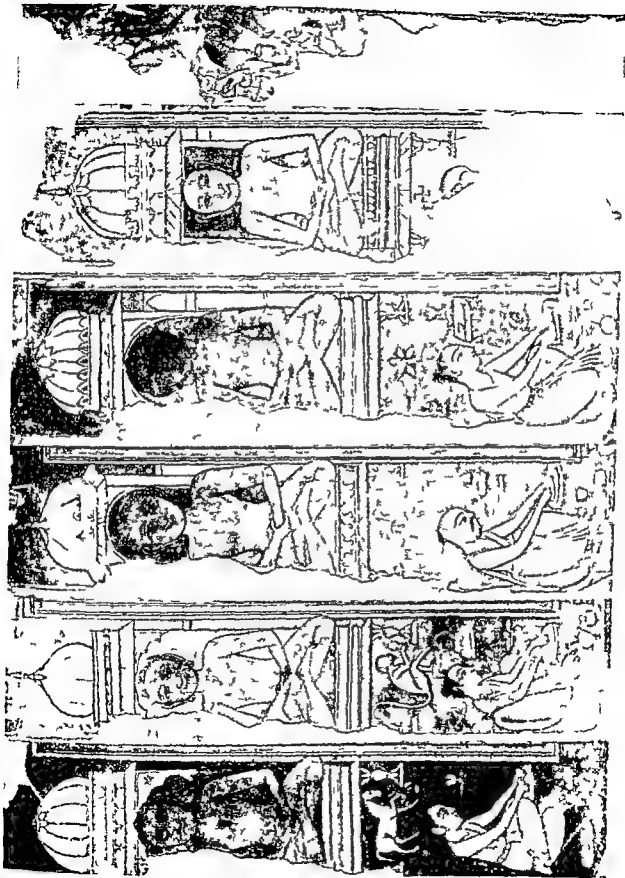

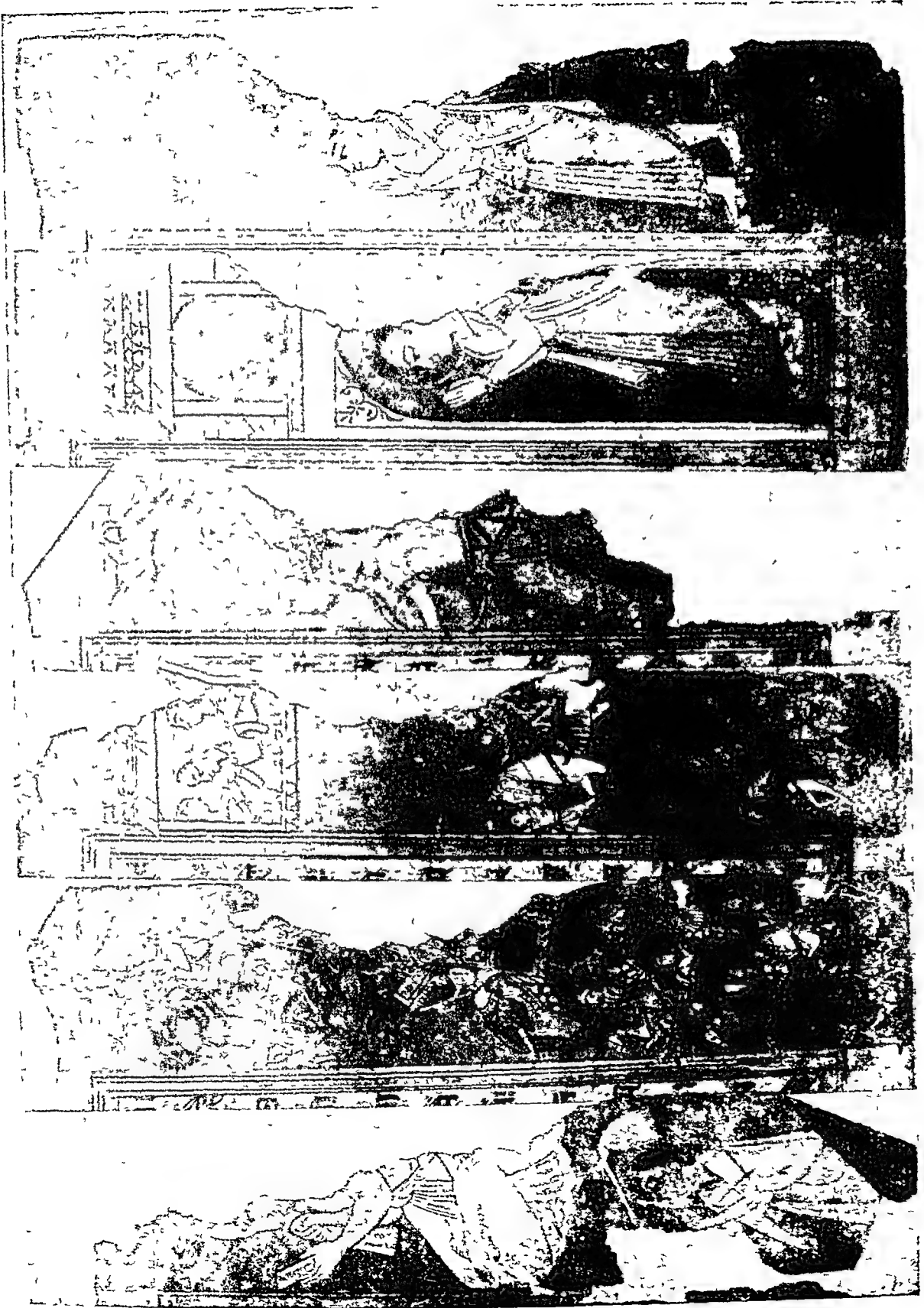
ચિત્ર ૩૪૮ થી ૩૫૩ કલ્યાણમંદિર સ્થાનની ભસ્ત્રપ્રતના સુશોભનો

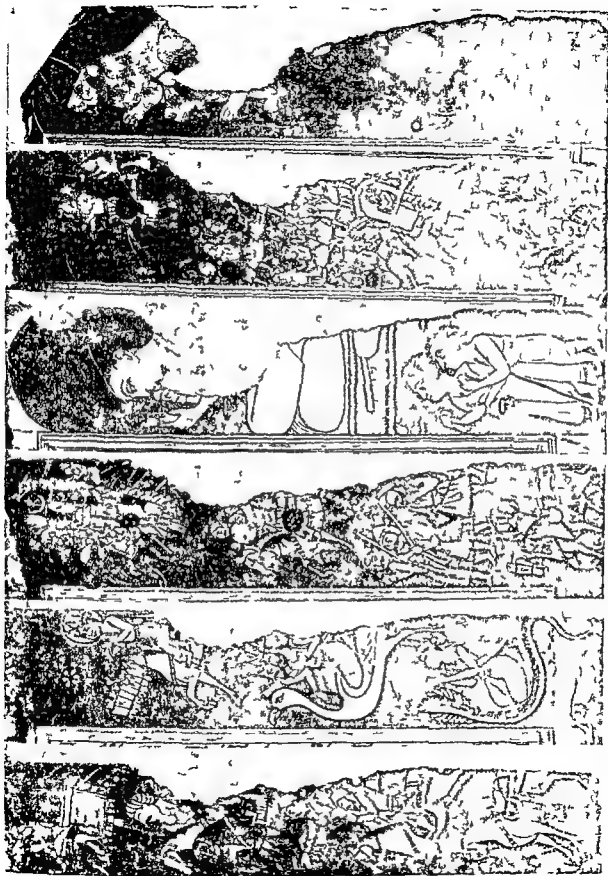
ચિત્ર ૩૪૪ યી૩૪૯ કલ્યાણમંદિર સ્તોત્રની હસ્તપ્રતનાં સુશોભનો

ચિત્ર ૩૫૦ થી ૩૫૫ કથાબોધક ૨ સ્તોત્રની હસ્તપ્રતના સુરોબ્ધો

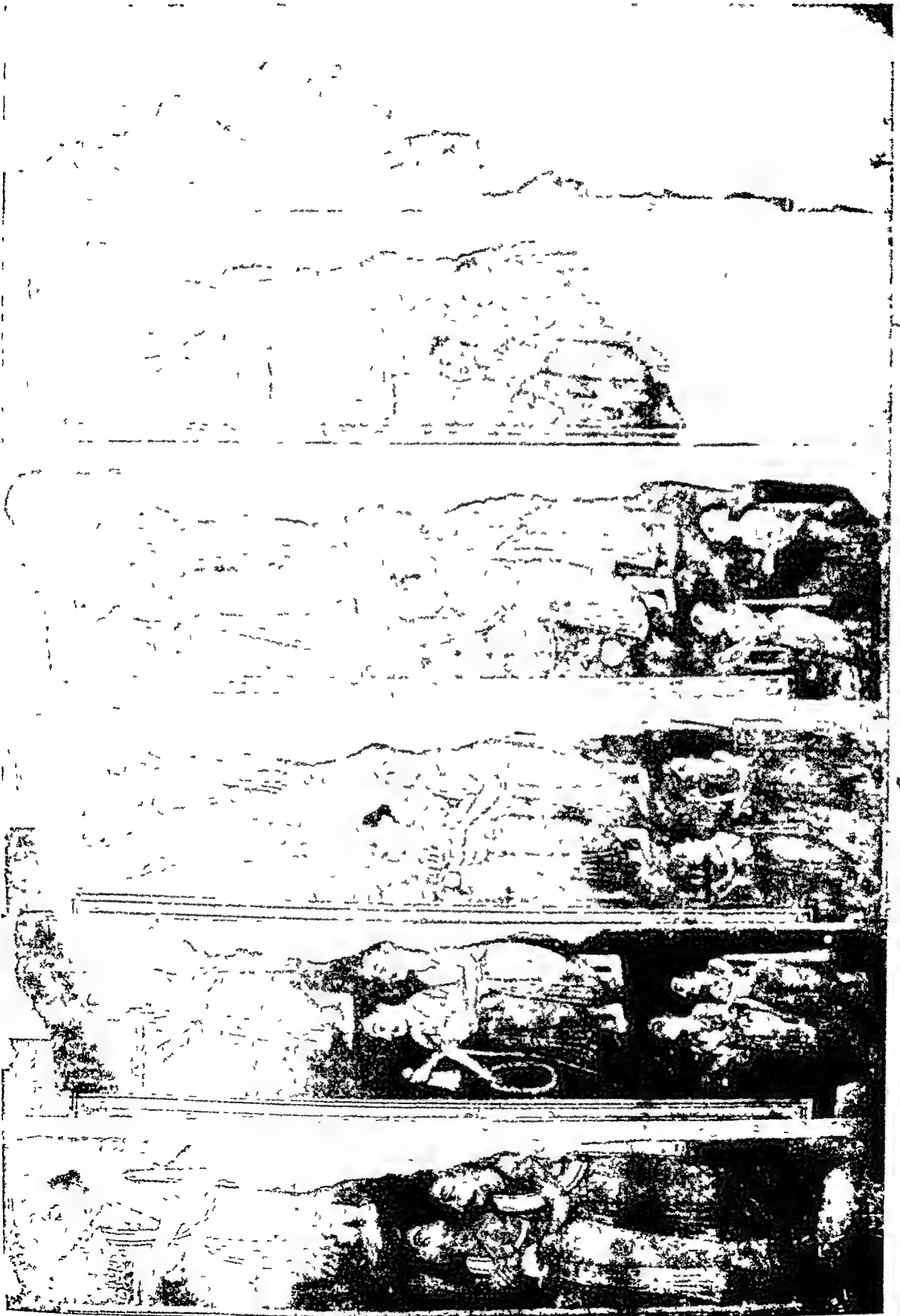

ચિત્ર ૩૬૮ થી ૩૭૩ કુમ્ભાર્જુનમંદિર સ્તોત્રની કસ્તપ્રતનાં ચુશોભનો

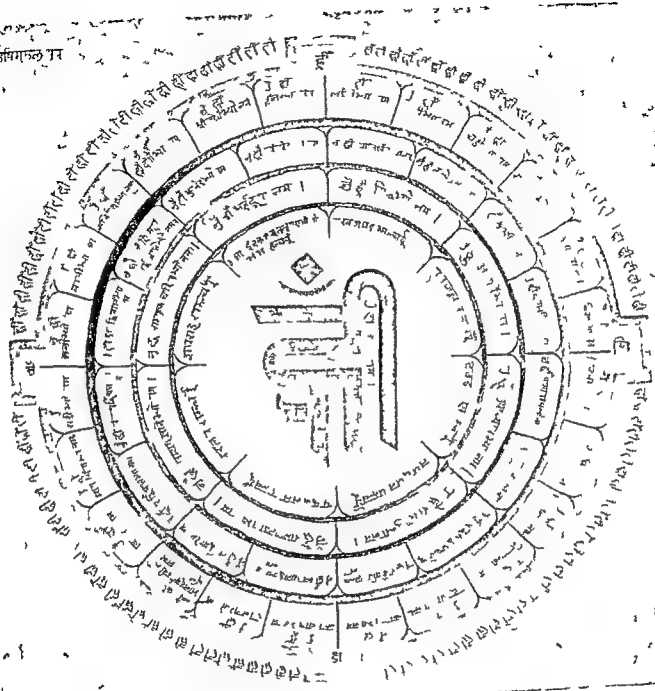
નિમ્ન ૩૭૪ થી ૩૭૯ કન્યાબગદિર સ્તોત્રની હસ્તાક્ષરના મુશોબનો

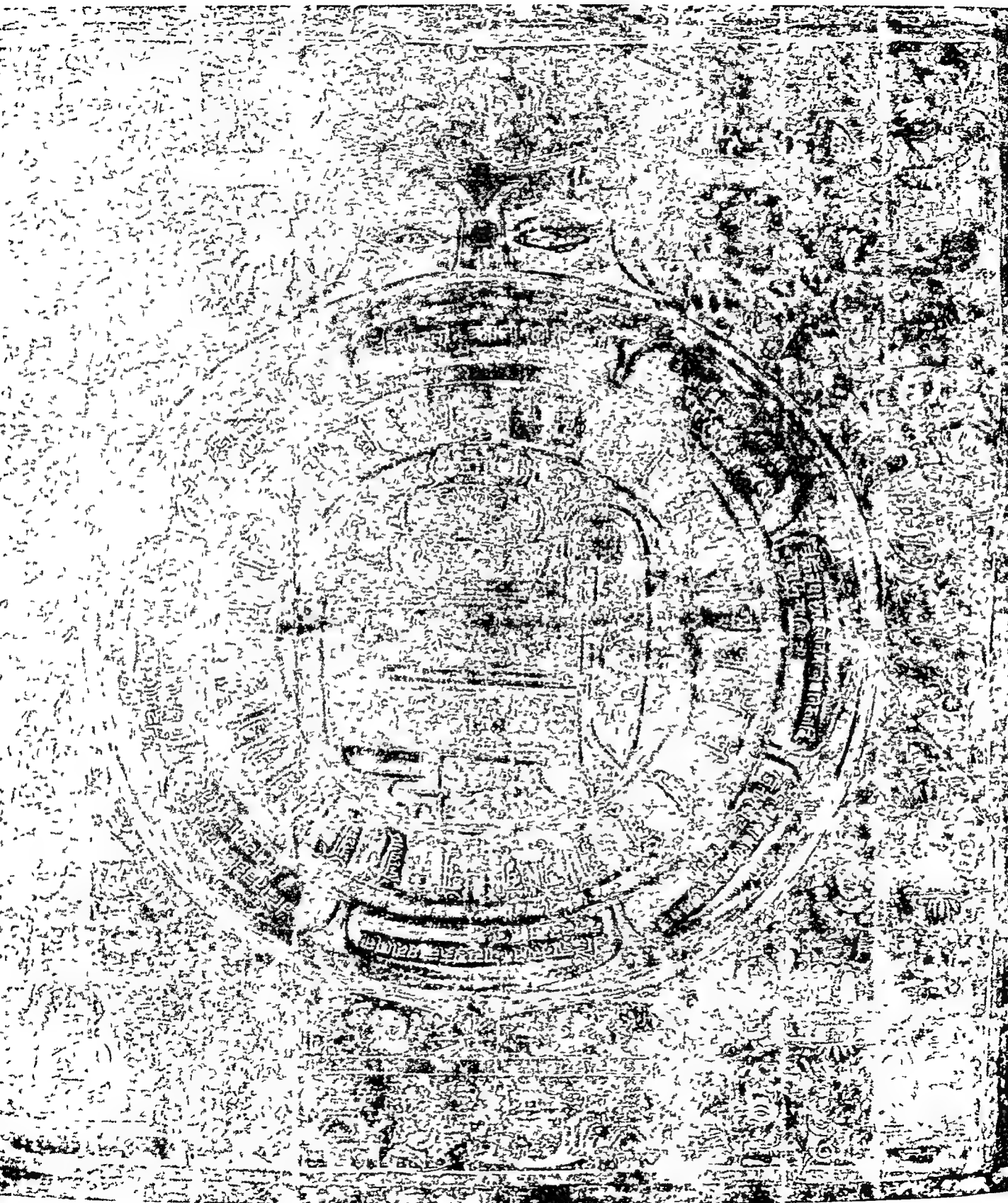

चित्र ३८० थी ३८५ कल्याणगढ़ि-तोनी अस्तप्रतनां सुरोभने।

पञ्चमंगलम्

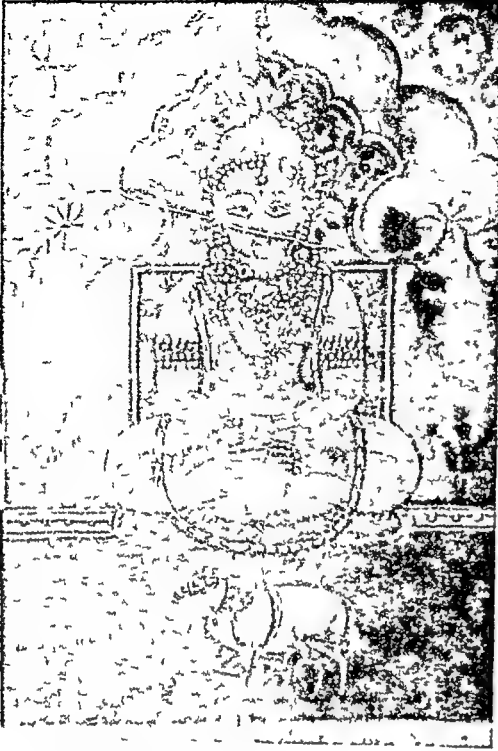
चित्र ३८६ श्री सविमल यन पृष्ठ १७२

ચિત્ર ૩૮૭ કપડાં પરનો પ્રાચીન શ્રી ઋષિમંડલ યંત્રનો પટ પૃષ્ઠ ૬૨૨
(અમેરિકાના બોસ્ટન મ્યુઝિયમમાંથી)

ચિત્ર ૩૮૮ શ્રી પાશ્વનાથ, નવઝહના ચિત્રો સાથે પૃષ્ઠ ૧૩૩
(વિ સ ૧૪૬૦ના પ્રાચીન ચિત્રપદ પરથી)

ચિત્ર ૩૮૯ શ્રી ઝપભદ્રેવ (૧)

ચિત્ર ૩૯૦ શ્રી અજિતનાથ (૨)

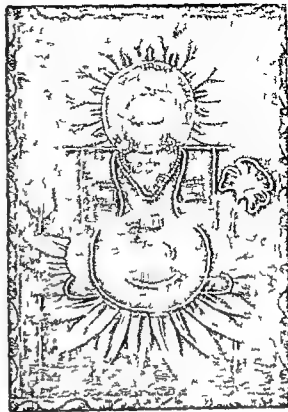
ચિત્ર ૩૯૧ શ્રી સંભવનાથ (૩)

ચિત્ર ૩૯૨ શ્રી અભિનંદન સ્વામી (૪)

ચિત્ર ૩૬૩ શ્રી ભુતતિયાય (૫)

ચિત્ર ૩૬૪ શ્રી પન્નામુ (૧)

ચિત્ર ૩૬૫ શ્રી મુપાધનાય (૭)

ચિત્ર ૩૬૬ શ્રી યશ્વંત (૮)

ચિત્ર ૩૯૭ શ્રી સુવિધનાથ (૯)

ચિત્ર ૩૯૮ શ્રી શીતલનાથ (૧૦)

ચિત્ર ૩૯૯ શ્રી શ્રેયાંસનાથ (૧૧)

ચિત્ર ૪૦૦ શ્રી વાસુપૂરંદરવામી (૧૨)

ચિત્ર ૪૦૧ શ્રી વિમનનાથ (૧૩)

ચિત્ર ૪૦૨ શ્રી અનંતાથ (૧૪)

ચિત્ર ૪૦૩ શ્રી ધર્મનાથ (૧૫)

ચિત્ર ૪૦૪ શ્રી નાતિકનાથ (૧૬)

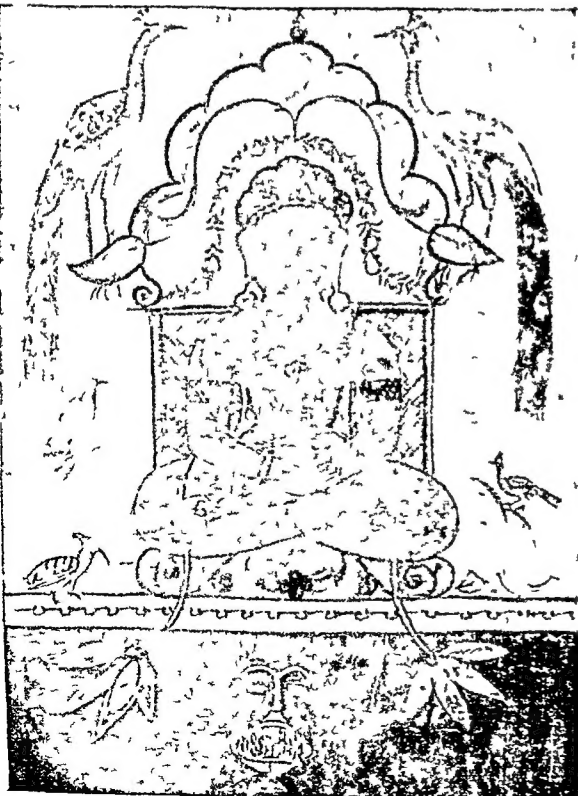

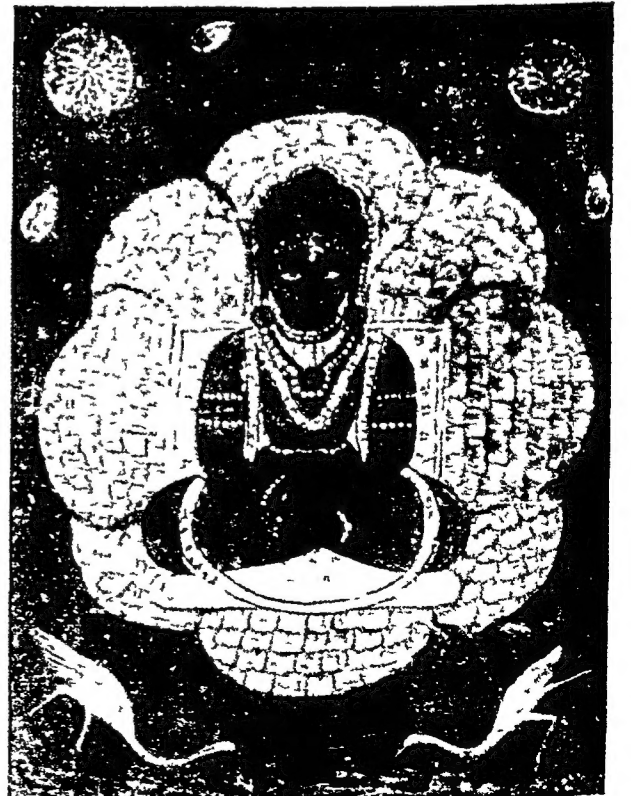
ચિત્ર ૪૦૫ શ્રી કૃષ્ણનાથ (૧૭)

ચિત્ર ૪૦૬ શ્રી અરનાથ (૧૮)

ચિત્ર ૪૦૭ શ્રી મલ્લિકાનાથ (૧૯)

ચિત્ર ૪૦૮ શ્રી મુનિમુવત સ્વામી (૨૦)

ચિત્ર ૪૦૮ શ્રી નમીનાથ (૨૧)

ચિત્ર ૪૧૦ શ્રી નમીનાથ ( )

ચિત્ર ૪૧૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ (૨૨)

ચિત્ર ૪૧૨ શ્રી મહાવીર નામી (૨)